WURUBURƐ NOMBIA KPAAKPAA NƆƆKEBAKESEE WƆLE

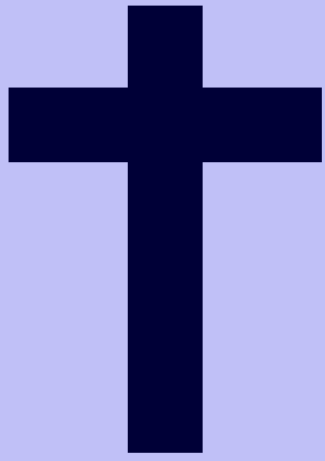

ɔ: WURUBURƐ NOMBIA KPAAKPAA NƆƆKEBAKESEE WƆLE N

Testament

WURUBURƐ NOMBIA KPAAKPAA NƆƆKEBAKESEE WƆLE

Delo: WURUBURƐ NOMBIA KPAAKPAA NƆƆKEBAKESEE WƆLE

New Testament

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Delo

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
80e9f745-c10c-5e3f-94bb-9d65aa1a1b11

Contents

Mateo 1
Maake 59
Luka 94
Gyɔn 154
Kpilala 197
Romantena 253
1 Korintotena 283
2 Korintotena 308
Galatiatena 325
Efesotena 336
Filipitena 345
Kolosetena 352
1 Tesalonikatena . . . 359
2 Tesalonikatena . . . 364
1 Timoti 367
2 Timoti 374
Tituse 379
Filemɔn 383
Hiburutena 385
Gyemisi 407
1 Pita 414
2 Pita 422
1 Gyɔn 427
2 Gyɔn 434
3 Gyɔn 435
Gyuudi 436
Kalesewola 439

Nombia kpaakpaa ŋan Mateo be ŋmarase nɛ Mateo

Yesu duuluŋ man balaŋ
Luka 3:23-38

1 Gyoo Defidi na Aberaham be
naanabii Yesu Kristo duuluŋ man
balaŋ yaa.
2 Aberaham lolana Asiki
te Asiki mɔ lola Gyekɔpo
te Gyekɔpo mɔ lola Gyuda na ɔ
naabia.
3 Gyuda lolana Peresi na Sera
baŋ
be naa yɛna Tama nɛ,
te Peresi mɔ lola Heserɔn,
te Heserɔn mɔ lola Ram.
4 Ram lolana Aminadabo
te Aminadabo mɔ lola Nasɔn
te Nasɔn mɔ lola Salimɔn.
5 Salimɔn na ɔ wɛɛle Rahabo
lolana Boase
te Boase na ɔ wɛɛle Ruute mɔ
lolana Obedi
te Obedi mɔ lolana Gyese.
6 Gyese mɔ lolana gyoo Defidi
te gyoo Defidi mɔ lolana Solomɔn.
Solomɔn ɔ naa yɛna Yuria lialo
ŋon gyoo Defidi ba mo yala nɛ.
7 Solomɔn mɔ lolana Rehoboam
te Rehoboam mɔ lolana Abigya
te Abigya mɔ lolana Asa.
8 Asa lolana Gyehosafate
te Gyehosafate mɔ lolana Gye-
horam
te Gyehoram mɔ lolana Yusia.
9 Yusia lolana Gyotam
te Gyotam mɔ lolana Ahase
te Ahase mɔ lolana Hesekia.
10 Hesekia lolana Manase
te Manase mɔ lola Amɔn
te Amɔn mɔ lola Gyosia.
11 Gyosia lolana Gyekonia na ɔ
naabia debaŋ keŋ bɔɔ kyaŋ Iser-
aetena yoo man mo gyu Babilɔn
tɛɛle man nɛ.
12 Ba ke kyaŋ Iseraetena gyu
Babilɔn tɛɛle man wɔle
nɛ
te Gyekonia lola Selateli
te Selateli mɔ lola Serubabeli.
13 Serubabeli lolana Abiudi
te Abiudi mɔ lola Eliakim
te Eliakim mɔ lola Asɔ.
14 Asɔ lolana Sadoki
te Sadoki mɔ lola Akim
te Akim mɔ lola Eliudi.
15 Eliudi mɔ lolana Eliasa
te Eliasa mɔ lola Matan
te Matan mɔ lola Gyekɔpo.
16 Gyekɔpo mɔ lolana Gyosɛfo.
Te Gyosɛfo yala Mɛɛre ŋon ɔ ba
lola Yesu
ŋon bɛɛ baake e nyi Kristo nɛ.
Ŋon yɛna nyeelɛɛre ŋon Wu-
rubuarɛ be yako see nyi
waa kɔŋ nɛ.
17 Mena dɔɔ lee Aberaham dɔɔ
kelii gyoo Defidi dɔɔ yɛɛ kalola
kegyakaare kufu anaara. Te
lee gyoo Defidi dɔɔ kelii debaŋ
keŋ bɔɔ kyaŋ Iseraetena gyu Ba-
bilɔn nɛ yɛɛ kalola kegyakaare
kufu anaara. Te lee debaŋ keŋ
bɔɔ kyaa Babilɔn kelii debaŋ keŋ
bɔɔ lola Kristo mɔ nɛ yɛɛ kalola
kegyakaare kufu anaara.

Yesu Kristo kalola wose man nombia
Luka 2:1-7

18 Yesu Kristo kalola wose man
nombia yaa. Gyosɛfo na Yesu ɔ
naa Mɛɛre yakowɔ see nyi baa
yala dɔŋa. Mɔna Gyosɛfo ta kpeo
ta e ya, te Wurubuarɛ feliŋ yela
Mɛɛre kyaŋa fulu. 19 Na Gyosɛfo
yɛɛ walaŋ ŋon ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ
Wurubuarɛ siaman, te ɔ bɛɛ gyae
nyi waa do Mɛɛre desɛŋ balaŋ
man dɔɔ ya nɛ, ɔ yɛɛ wa agyueŋ
nyi waa yo bɛɛ e keŋ ŋolo na
ŋolo ba gyem ya. 20 Debaŋ keŋ
Gyosɛfo na mo mena agyueŋ kei
nɛ, te de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
kpilale ŋolo kaa lese ɔ wose wola
e dosɛɛ man, te ɔ yako e nyiaa,
“Defidi ɔ naanabii Gyosɛfo, na yee
Mɛɛre ke yala ya. Nawolo nyi
Wurubuarɛ feliŋ yele la te ɔ kyaŋa

fulu kei. 21 Waa lola bu baale na ŋ
ka do e yele nyi Yesu. Nawolo nyi
ŋon ne gyae la waa lese ɔ balaŋ
lee be nombiakumɛɛ man.”
22 Kɛŋa pou kɔŋawɔ mena,
na kpene keŋ de Gbeŋgyoo Wu-
rubuarɛ be tɛɛ ɔ dekpeŋkpeŋgyɔɔre
Yesaya dɔɔ yako see nɛ ke kɔŋ
mena ampaŋ. Nombia ŋenaŋ
yɛna nyiaa, 23 “Alebu ŋon ɔ te
doo ta na baale see ya nɛ waa
kyaŋ fulu na waa lola bu baale na
baa baake e nyi Imanuɛle.” Keŋ
nawolo nyi “Wurubuarɛ kyaa de
man.” 24 Mena dɔɔ Gyosɛfo kefoŋ
nɛ, ɔ moo Mɛɛre yala ŋgba mena
keŋ de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
kpilale ŋon be yako e nɛ. 25 Mɔna
ŋon na Mɛɛre te doo ŋgba alo
na baale nɛ ya kaboena ɔ lola bu
baale. Te Gyosɛfo doo e yele nyi
Yesu.

2

Siakaralatena baale kaa doo Yesu nɔɔ

1 Ba lola Yesu bo Bɛtelɛhɛm
donɔɔ keŋ ke kyaa Gyudia tɛɛle
man nɛ man. Debaŋ kenaŋ na
gyoo Herode ne diina gyoori. Be
ka lola Yesu nɛ, te di weeya ala
ya te siakaralatena baale baŋ ba
gyeŋ kyolobiise wose man nom-
bia nɛ lee weese dɛɛlee yenaŋ
kɔŋ Gyerusalɛm donɔɔ man, 2 kaa
bɔɔse balaŋ nyiaa, “Aleŋ te ba lola
bu ŋon waa kaa bese Gyudatena
gyoo nɛ? Da te naa kyolobii
ŋolo weese dɛɛlee yenaŋ keŋ na
wola daa nyi be ta lola e, mena
dɔɔ te de kɔŋawɔ de kaa som
e.” 3 Gyoo Herode na baŋ pou be
kyaa Gyerusalɛm donɔɔ man ke
nyii nombia kɛŋa nɛ, takaa wɔ
nideli. 4 Mena dɔɔ gyoo Herode
baake Gyudatena saese kegyiise
na ba mmaraa wolala pou yilaa
te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Aleŋ te baa
lola nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be
yako see nyi waa kɔŋ nɛ?” 5 Keŋte
be tiranɔɔ fa e nyiaa, “Bɛtelɛhɛm
donɔɔ keŋ ke kyaa Gyudia tɛɛle
man nɛ.” Nawolo nyi Wurubuarɛ
dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋolo yakowɔ
see lee Bɛtelɛhɛm wose man
nyiaa, 6 Wurubuarɛ kpa,

“Ɛmɛɛ Bɛtelɛhɛmtena baŋ ɛ kyaa
Gyudia tɛɛle man nɛ
ɛ yɛɛ gyoorobiawɔ.
Nawolo nyi ɛ man te gyoo dinaa
ŋon waa kɛɛ me balaŋ Iser-
aetena dɔɔ nɛ waa lee.”

7 Mena dɔɔ gyoo Herode moo
Siakaralatena baŋ lee yenaŋ, te
ɔ bɔɔse wɔ na waa gyeŋ debaŋ
kitii keŋ kyolobii ŋon ba lee. 8 Be
ke tiranɔɔ fa e taŋ nɛ, ɔ yako wɔ
nyiaa, “Ɛ gyu na ɛ ke kɛo bu ŋon
nideli. Akpaa ɛ naa e na ɛ bese
kaa yako maŋ, na maŋ mɔ ke gyu
ka som e.” Keŋte ɔ lɔɔ wɔ gbɛɛ
te be laŋa Bɛtelɛhɛm donɔɔ man.
9 Be ke nyii gyoo ŋon nɔɔwoya
taŋ nɛ, ba korowɔ mo be gbɛɛ
bee gyu. Te kyolobii ŋon bɔɔ naa
weese dɛɛlee yenaŋ nɛ, tɛɛwɔ be
siaman menɛɛ te ke ka seŋawɔ
botɔɔ keŋ bu ŋon doo nɛ adido.
10 Ba kena kyolobii ŋon mena nɛ,
yɛɛ wɔ gyoŋ nideli. 11 Be ke gyu
ka gyoo dekpaŋalaŋ keŋ man nɛ,
be naa bu ŋon na ɔ naa Mɛɛre
keŋte ba buŋawɔ som bu ŋon.
Be gyuusu ba akpose te ba lese
kɔba yayam, na oliifi na adudo
kyɛɛ bu ŋon. 12 Kenaŋ wɔle nɛ,
Wurubuarɛ faree wɔ dosɛɛ man
nyi be na bese gyu ka mo gyoo
Herode gyaŋ bela ya, mena dɔɔ ba
moo gbɛɛ wɔle kpoo man gyu be
dɛɛ.

Be ka mo Yesu yeu gyu Igyipite tɛɛle man

13 Siakaralatena baŋ ke laŋ
wɔle nɛ, de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
kpilale ŋolo kaa lese ɔ wose wola
Gyosɛfo dosɛɛ man te ɔ yako
e nyiaa, “Koro mo bu ŋon na
ɔ naa na ɛ ke yeu gyu Igyipite
tɛɛle man, na ɛ ke kyaa botɔɔ
kelii debaŋ keŋ maa yako ŋon
nyi yaa koro botɔɔ. Nawolo nyi

gyoo Herode waa kɛo bu ŋon waa ko.” 14 Mena dɔɔ Gyosɛfo korowɔ nelim kenaŋ te ɔ moo bu ŋon na ɔ naa te be yeuwɔ gyu Igyipite tɛɛle man, 15 te be kyaawɔ botɔɔ kaboena gyoo Herode yeŋawɔ. Kɛŋa pou kɔŋawɔ mena na kpene keŋ de Gbeŋgyoo be tɛɛ ɔ dekpeŋkpeŋgyɔɔre dɔɔ yako see nɛ ke kɔŋ mena ampaŋ. Ɔ yakowɔ nyiaa, “Igyipite tɛɛle man te ma lese me bu lee.”

16 Gyoo Herode kena nyi Siakaralatena baŋ ta mo adao di ɔ dɔɔ, keŋ be ta bese kɔŋ kaa mo ɔ gyaŋ bela ya nɛ ɔ gyeŋa baŋ nideli. Keŋte ɔ kpila ɔ yoonɔɔtena nyi baa gyu Bɛtelɛhɛm donɔɔ man, na ke donɔɔsebia ŋan benaa na ke nɛ, na baa koe bia baala baŋ pou be ta bee ta kela kulutooneŋ ala ya nɛ, nawolo nyi mena debaŋ kenaŋ man te Siakaralatena baŋ yako e nyi be naa kyolobii ŋon. 17 Kei yele la kpene keŋ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Gyeremia be yako see nɛ kɔŋawɔ ampaŋ. Ɔ yakowɔ nyiaa,

18 “De nyii yeesa na kewii na
kayeyɛɛ dinaa Rama tɛɛle
man.
Rahɛle ne wii ɔ bia te ɔ te bɛɛ nyi
be na kyɔlɛɛ e ya,
nawolo nyi ɔ bia pou te
munu.”

Be ka bese kɔŋ Nasarɛte donɔɔ man

19 Gyoo Herode yeŋ wɔle nɛ, Wurubuarɛ kpilale ŋolo kaa lese ɔ wose wola Gyosɛfo dosɛɛ man Igyipite tɛɛle man te ɔ yako e nyiaa, 20 “Koro na n ka mo bu ŋon na ɔ naa, na ɛ ka bese gyu Iserae tɛɛle man. Nawolo nyi balaŋ baŋ nafɔ bɛɛ gyae bu ŋon baa ko nɛ ta yekee.” 21 Mena dɔɔ Gyosɛfo desina ɔ wose, te ɔ moo bu ŋon na ɔ naa te be laŋa Iserae tɛɛle man. 22 Mɔna Gyosɛfo ke nyii nyi gyoo Herode bu Akelɔse kyaa la ɔ kya nawɔɔ man ɔ ne di gyoori Gyudia tɛɛle dɔɔ nɛ, ɔ yee botɔɔ ke gyu. Te keŋ Wurubuarɛ be faree e dosɛɛ man dɔɔ nɛ, ɔ kpasewɔ gyu Galelia tɛɛle man. 23 Te ɔ gyuuwɔ ke kyaa donɔɔ keŋ bɛɛ baake ke nyi Nasarɛte nɛ man. Kei yela kpene keŋ Wurubuarɛ be tɛɛ wa akpeŋkpeŋgyɔɔra dɔɔ yako see nɛ, kɔŋawɔ ampaŋ. Be yakowɔ nyiaa, “Baa baake e nyi Nasarɛte baale.”

3

Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon ke desina gbɛɛ fa Yesu ke kɔŋ

Maake 1:1-8; Luka 3:1-18; Gyɔn 1:19-28

1 Debaŋ kenaŋ man nɛ, Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre kɔŋawɔ ɔ ne kolosi Wurubuarɛ nombia Gyudia depampaa dinaa keŋ man. Ɔ yakowɔ nyiaa, 2 “Ɛ kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛneŋ kumɛɛ man na ɛ ke kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ, nawolo nyi Wurubuarɛ gyoori keŋ ta benaa.” 3 Gyɔn kei yɛna ŋon Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Yesaya be yako ɔ wose man nombia nyiaa,

“Ŋolo ne fae yeesa depampaa dinaa keŋ man nyiaa,
ɛ desina de Gbeŋgyoo
gbɛɛneŋ.
Ɛ yela ɔ gbɛɛneŋ pou ka tenee.”

4 Kurumɔɔ tɔne te ba moowɔ ŋara Gyɔn kegba, te wonembu tɔne te ɔ moowɔ yɛɛ abɔsɔɔ kpaŋ ɔ teŋa man. Akpataana na teebɔɔ yɛna ɔ weenɛɛ. 5 Balaŋ lee Gyerusalɛm donɔɔ man na Gyudia tɛɛlese man, na donɔɔse ŋan ŋe kyaa Gyɔɔdan boo keŋ yenaase nɛ kɔŋ ɔ gyaŋ. 6 Bɛɛ kaa tɔlɛɛ be nombiakumɛɛ ŋan pou bɔɔ yɛɛ nɛ fa e, na ɔ te sɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ Gyɔɔdan boo keŋ man.

7 Gyɔn kena balaŋ burum baŋ bɔɔ lee Farasiitena na Sadukiitena akpii ŋan man kɔŋ ɔ gyaŋ nyi waa sɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ nɛ ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Kyoa, ɛmɛɛ baŋ ɛ dana nombiakumɛɛ ŋgba doma

nɛ. Amɔte faree na ŋon nyi yaa yeu lee Wurubuarɛ deŋele kewɔŋ keŋ gyae ke kɔŋ balaŋ dɔɔ nɛ man?" 8 Ɛ yɛɛ nombia kpaakpaa ŋan nawolo nyi ɛ te kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛneŋ kumɛɛ man kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ. 9 Ɛ na yɛɛ ya agyueŋ nyi keŋ ɛ yɛɛ Aberaham ɔ naanasewɔ dɔɔ te Wurubuarɛ lɛɛ ŋon ya. Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, Wurubuarɛ waa tale yela boya adoŋ kɛŋa ka bese naanase fa Aberaham. 10 Ɛ kɛɛ, Wurubuarɛ taŋ desina ɔ debeŋa see waa tuŋii daase lɔ. Mena dɔɔ daŋ kamasɛ keŋ ke bɛɛ se bia kpaakpaa ya na, waa tuŋ ke lɔ na baa keretii ke do boalaŋ man. 11 Keŋte Gyɔn besewɔ yako wɔ nyiaa, maŋ dɔɔ loŋ te me dana mɛɛ sɔ ŋon Wurubuarɛ loŋ na kawola nyi ɛ te kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛneŋ kumɛɛ man kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ. Mɔna maŋ wɔle na ŋon ɔ kela maŋ nɛ waa kɔŋ, keŋ maŋ tekaboe gba nyi maa tela ɔtenate nkyokotase gba ya. Ŋon dɔɔ, Wurubuarɛ feliŋ na boalaŋ te waa mo sɔ ŋon Wurubuarɛ loŋ. 12 Ɔ dana ɔ pampaa ɔ nyiŋmaa man waa mo feefu wa amɔla na waa lese amɔla bia ŋan do ɔ kpee man, na waa kuu wura ŋan ka do boalaŋ keŋ ke bɛɛ yem ya nɛ man.

Yesu Wurubuarɛ loŋkesɔ
Maake 1:9-11; Luka 3:21-22; Gyɔn 1:31-34

13 Gyɔn kɛɛ sɔ balaŋ Wurubuarɛ loŋ keŋ nɛ, te Yesu leewɔ Galelia tɛɛle man kɔŋ Gyɔɔdan boo nɔɔman nyi Gyɔn waa sɔ e Wurubuarɛ loŋ. 14 Mɔna Gyɔn gyaewɔ waa yɛɛ na Yesu ke kyɛɛkee wa agyueŋ. Keŋte ɔ bɔɔse Yesu nyiaa, "Nyaŋ te kaboena nyi nya sɔ maŋ Wurubuarɛ loŋ. Weera te nyaŋ besewɔ kɔŋ me gyaŋ nyi maŋ maa sɔ neŋ Wurubuarɛ loŋ?" 15 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa Gyɔn nyiaa, "Debaŋ kei man nɛ, nyaŋ yɛɛ ke mena. De yɛɛ nnɛ na, Wurubuarɛ kegyaebii yaa dɛɛ yɛɛ baa." Keŋte Gyɔn mɔ sɛɛwɔ. 16 Gyɔn ke sɔ Yesu Wurubuarɛ loŋ taŋ, te Yesu ka mo waa lee loŋ keŋ man pɛ, te adido torowɔ. Keŋte ɔ naa Wurubuarɛ feliŋ ŋon moo duwuluŋ dinɔɔ tisi kaa gyakaa ɔ dɔɔ. 17 Botɔɔ te be nyii Wurubuarɛ kolosiwɔ lee adido yako nyiaa, "Kei yɛna me bu ŋon mɛɛ gyae lee me konɔɔ man, te ɔ na gyoo me sia nideli."

4

Ɔbɔnsam kekɛɛse Yesu
Maake 1:12-13; Luka 4:1-13

1 Keŋte Wurubuarɛ feliŋ ŋon yela Yesu gyuu depampaa dinaa daale man. Botɔɔ te ɔbɔnsam kɛɛse e kɛɛ. 2 Yesu ke bake ɔ nɔɔ weeya sɔŋola (40) nelim na ka weese wɔle nɛ, tanam kyaŋa e nideli. 3 Botɔɔ te ɔbɔnsam kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa yako e nyiaa, "Akpaa nyaŋ yɛna Wurubuarɛ bu ŋon na, yela boya kɛŋa ka bese weenɛɛ." 4 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, "Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako daa nyiaa,

'Na weenɛɛ ŋaageŋ ne faa na
walaŋ nyeedoŋ ya,
mɔna Wurubuarɛ nɔɔwoya
kamasɛ mɔ ne fa walaŋ ny-
eedoŋ.' "

5 Botɔɔ te ɔbɔnsam moo Yesu gyu Gyerusalɛm donɔɔ man, te ɔ moo e gyu Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ nyeeman adido adido, 6 te ɔ yako e nyiaa,

"Akpaa nyaŋ yɛna Wurubuarɛ bu
ŋon na,
fuŋ n wose lee kɛbo ke lɔ tɛɛle
man,
nawolo nyi Wurubuarɛ nom-
bia aŋmaraseŋ see ŋan ne
yako daa nyiaa,
'Nyaŋ dɔɔ Wurubuarɛ waa kpila ɔ
kpilala,
na be kaa gyee neŋ nideli,

na baa kɔlee neŋ keŋ nyi n be
gyae n ka mo n nae gyɔ
na boe koraŋ gba ya.’ ”
7 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa,
“Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ
see na bese yako daa nyiaa, ‘Na
kɛɛse n Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
ŋon kɛɛ ya.’ ”
8 Botɔɔ te ɔbɔnsam besewɔ
mo Yesu gyu bula dinaa daale
nyee dɔɔ, te ɔ wola e tɛɛle kei
dɔɔ gyoorobiiri na ka kyeo pou.
9 Keŋte ɔ yako Yesu nyiaa, “Ak-
paa n buŋ me nawɔɔ tɛɛ som
maŋ na, maa mo abɔɔ kɛŋa pou
fa neŋ.” 10 Keŋte Yesu yako
e nyiaa, “Ɔbɔnsam ta lee me
siaman, nawolo nyi Wurubuarɛ
nombia aŋmaraseŋ see ne yako
daa nyiaa, de Gbeŋgyoo Wu-
rubuarɛ waageŋ te kaboena nyi
dee buŋ e na dɛɛ som e.” 11 Botɔɔ
te ɔbɔnsam leewɔ Yesu gyaŋ laŋ,
te Wurubuarɛ kpilala kɔŋawɔ kaa
kɛɛ ɔ dɔɔ.

Yesu kefi ɔ tom keyɛɛ asɛɛ Galelia tɛɛle man
Maake 1:14-15; Luka 4:14-15

12 Yesu ke nyii nyi ba te kyaŋ
Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon tɔ
deni nɛ, te ɔ besewɔ gyu Galelia
tɛɛle man. 13 Yesu ka lee Nasarɛte
donɔɔ man nɛ, ɔ gyuuwɔ ke kyaa
Kapanum donɔɔ man. Donɔɔ kei
kyaa Galelia depaa nɔɔman, te
ka benaa na Sebulɔn na Nafitali
tɛɛlese. 14 Kei yela kpene keŋ
Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre
Yesaya be yako see lee tɛɛle kenaŋ
wose man nɛ kɔŋawɔ ampaŋ.
Yesaya yakowɔ see nyiaa,
15 “Ɛmɛɛ balaŋ baŋ ɛ kyaa Sebulɔn
na Nafitali tɛɛlese ŋan ŋe
kyaa benaa na Galelia de-
paa,
botɔɔ keŋ balaŋ baŋ ba te yɛɛ
Gyudatenawɔ ya nɛ boe nɛ,
na Gyɔɔdan boo diŋgyiŋ nɛ, ɛ
tei kɛbo.
16 Balaŋ baŋ be doo ditiŋtɛɛ man
nɛ te naa keŋmaŋee dinaa
daale.
Balaŋ baŋ mɔ be kyaa botɔɔ keŋ
yeŋ ne di gyoori nɛ,
keŋmaŋee te kɔŋ fa wɔ.”
17 Lee debaŋ kenaŋ te Yesu fiasɛɛ
ɔ ne kolosi Wurubuarɛ nombia
nyiaa, “Ɛ kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛneŋ
kumɛɛ man na ɛ ke kɔŋ Wu-
rubuarɛ gyaŋ, nawolo nyi Wu-
rubuarɛ gyoori keŋ ta benaa.”

Yesu ke baake ɔ kaseela gyaŋgba nyibaŋ baŋ
Maake 1:16-20; Luka 5:1-11

18 Wee daale Yesu keta Galelia
boo nɔɔ nɔɔ nɛ, ɔ naa Simɔn ŋon
ɔ yele daale bela yɛna Pita nɛ, na ɔ
naabu Anderiase na bɛɛ lɔ asawu
boo keŋ man, nawolo nyi be yɛɛ
kpɛɛ kyaŋarawɔ. 19 Keŋte Yesu
yako wɔ nyiaa, “Ɛ kaa sila maŋ, na
maa yela ɛ ke yilaa balaŋ fa maŋ.”
20 Debokenaŋ man te be tinaa ba
asawuse ŋan yela te be kaa sila
Yesu. 21 Ɔ ke gyu ɔ siaman kyomii
nɛ, ɔ naa Sebedeo bia Gyemisi
na ɔ naabu Gyɔn na baŋ na be
kya Sebedeo doo degbele man bee
desina ba asawuse te Yesu baake
wɔ, 22 debokenaŋ man te be tinaa
degbele keŋ na be kya yela, te be
sila Yesu laŋ.

Yesu ke kyɔ kaweese
Luka 6:17-19

23 Keŋte Yesu kila Galelia tɛɛle
keŋ pou, na ɔ na wola wɔ Gyu-
datena ɔsom denɛɛ man. Ɔ kolosi
Wurubuarɛ nombia kpaakpaa lee
Wurubuarɛ gyoori keŋ wose man,
te ɔ kyɔɔ kaweese kpookpoo balaŋ
wose man. 24 Mena dɔɔ Yesu
yele leewɔ Siria tɛɛle keŋ dɔɔ pou.
Keŋte balaŋ moo kaweesetena
kpookpoo, ŋgba baŋ bɛɛ wee
keleuleuse na ɔtakasese na baŋ
ba yenaase ba yekee nɛ kɔna
e, te ɔ kyɔɔ wɔ te ɔ gberaa
feliŋkumɛɛ lee baale mɔ man.
25 Mena dɔɔ balaŋ burum lee
Galelia, na Dekapolise tɛɛle man

na Gyerusalɛm donɔɔ man na Gyudia tɛɛle man, na Gyɔɔdan diŋgyiŋ kaa sila e.

5

Yesu kawola balaŋ bula dɔɔ
Luka 6:20-23

1 Yesu kena balaŋ burum baŋ nɛ, ɔ gyeŋa bula daale gyu ke kyaa ke dɔɔ. Keŋte ɔ kaseela baŋ kɔŋawɔ kaa kyaa kilisi e. 2 Botɔɔ te ɔ gyuusu ɔ nɔɔ ɔ na wola wɔ nyiaa,

3 “Ɛmɛɛ baŋ ɛ ba mo ɛ wose pou lɔ Wurubuarɛ dɔɔ nɛ ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi ɛmɛɛ te Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ ɛ wui.

4 Ɛmɛɛ baŋ ɛ ne di walaŋsa nɛ ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi Wurubuarɛ waa kyɔlɛɛ ŋon.

5 Ɛmɛɛ baŋ ɛ ne yɔkɔse ɛ wose nɛ ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi ɛmɛɛ te tɛɛle kei gyae kaa bese ɛ wui.

6 Ɛmɛɛ baŋ ɛ loo gyakaa nideli nyi ɛ ke yɛɛ kpene keŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi Wurubuarɛ waa fa ŋon abɔɔ ŋan ɛ ne gyae lee ɛ konɔɔ man nɛ.

7 Ɛmɛɛ baŋ ɛ ne wii balaŋ waraŋase nɛ ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi Wurubuarɛ waa wii ɛmɛɛ mɔ waraŋase.

8 Ɛmɛɛ baŋ dukum kamasɛ be doo ɛ konɔɔse man ya nɛ
ɛmɛɛ na nyeebam, nawolo nyi ɛmɛɛ ne gyae la ɛ kena Wurubuarɛ.

9 Ɛmɛɛ baŋ ɛ ne yele wosefɛɛreŋ ne kɔŋ balaŋ nsana nɛ ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi ɛmɛɛ te baa baake nyi Wurubuarɛ bia.

10 Ɛmɛɛ baŋ bɛɛ naase ŋon diyem nyi ɛ ne yɛɛ kpene keŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman dɔɔ nɛ, ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi ɛmɛɛ te Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ ɛ wui.”

11 “Ɛmɛɛ baŋ balaŋ na tee ŋon te bɛɛ naase ŋon diyem te bɛɛ kɛrɛɛ ɛ nɔɔse yako nombiakumɛɛ gyakaa ɛ dɔɔ, nawolo nyi keŋ e silana maŋ dɔɔ nɛ, ɛmɛɛ na nyeebam. 12 Ɛ yela ke yɛɛ ŋon gyoŋ nideli, nawolo nyi kom keŋ Wurubuarɛ waa tɔ ŋon adido nɛ ka boe. Mena keŋ bɛɛ naase ŋon diyem nɛ, mena ke te be naase Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ bɔɔ kyaa pɛte ɛ be kɔŋ nɛ diyem.”

Ɛmɛɛ yɛna tɛɛle kei dɔɔ yabia na ka keŋmaŋee
Maake 9:50; Luka 14:34-35

13 “Ɛ yɛɛ ŋgba yabia nɛ fa balaŋ tɛɛle kei dɔɔ. Mɔna akpaa yabia gyoŋ keŋ da lee ke man na, n be gyae n ke tale yela ka ke yɛɛ gyoŋ bela ya. Dekɔŋ mena na yabia kenaŋ be dei fa kolo na kolo ke yɛɛ bela ya. Bee fuŋ ke bo leki, na balaŋ ke sakatee ke laŋ.”

14 “Ɛ yɛɛ ŋgba keŋmaŋee nɛ fa balaŋ tɛɛle kei dɔɔ. Donɔɔ keŋ ke gyakaa bula dɔɔ nɛ bɛɛ weese ya. 15 Ŋolo bɛɛ kyaŋee kanea na waa mo kolo wuu ke dɔɔ ya, mɔna ɔ na mo ke bo gyakaa kolo dɔɔ adido, na ke nyiŋ naa fa balaŋ baŋ pou be kyaa dekpaŋalaŋ man nɛ. 16 Mena mɔ te ɛ yela balaŋ kena ɛ keŋmaŋee keŋ. Kei ne gyae la ke yela balaŋ kena ɛ nombia kpaakpaa ŋan ɛ ne yɛɛ nɛ, na baa nyiŋ lese ɛ kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ yele.”

Yesu te kɔŋ ɔ kaa wɔlɛɛ Wurubuarɛ mmaraase ŋan ya

17 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ na gyueŋ nyi me kɔŋae me kaa bɛɛ Wurubuarɛ mmaraase, yaa nombia ŋan Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra be

yako see nɛ ya. Ma te kɔŋ nyi me kaa bɛɛ ŋa ya, mɔna me kɔŋae na maa yela nombia ŋenaŋ pou ke kɔŋ ŋgba ba ke yako see nɛ. 18 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, adido na tɛɛle kei pou nyiŋa te wɔlɛɛ ta ya nɛ, mmaraase ŋan man dokoloŋ, yaa keŋmarasebii dokoloŋ kooŋ gba be gyae ka feefo lee ŋe man ya, kelii debaŋ keŋ nombia ŋenaŋ pou gyae ke kɔŋ, ŋgba mena keŋ bɔɔ yako see nɛ. 19 Mena dɔɔ walaŋ kamasɛ ŋon ɔ bɛɛ nyi ɔ be di Wurubuarɛ mmaraase kɛŋa man kamasɛ dɔɔ ya, te ɔ wola balaŋ mɔ nyi be na di ŋe dɔɔ ya nɛ, na mena walaŋ ŋonaŋ waa yɛɛ walaŋ kemaasabii Wurubuarɛ gyoori keŋ man. Mɔna walaŋ kamasɛ ŋon ɔ di Wurubuarɛ mmaraase ŋan kamasɛ dɔɔ, te ɔ wola balaŋ mɔ nyi baa di ŋe dɔɔ nɛ, baa baake e nyi walaŋ kegyia Wurubuarɛ gyoori keŋ man. 20 Mena dɔɔ mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, akpaa ɛ gbɛɛneŋ ta tenee Wurubuarɛ siaman kela Gyudatena mmaraa wolala baŋ, na Farasiitena dikpii keŋ balaŋ ya nɛ, ɛ be gyae ɛ ka gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man ya."

Yesu kawola lee baŋ wose man

21 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyi, "Ɛ nyii Wurubuarɛ nombia yakowɔ nyiaa, beneŋ beneŋ keŋ na, Wurubuarɛ yako de naanaɔ nyi, 'Ɛ na ko walaŋ ya, te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ko walaŋ na, maa bu e fɔɔ.' 22 Mɔna maŋ ne yako ŋon baa nyiaa, 'Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ gyeŋ baŋ do ɔ dɔɔ na baa bu e fɔɔ, te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ tee ɔ dɔɔ nyi ɔ yɛɛ ohuhoo e na, baa mo e gyu kegyiise siaman na be kaa di ɔ nombia. Te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ baake ɔ dɔɔ nyi Diyiŋte na, ɔtenate benaa na boalaŋ man kagyoo.' 23 Mena dɔɔ nyi akpaa nyaŋ ŋon n mo kolo kɔŋ Wurubuarɛ kedeesa boe keŋ tɛɛ n kaa deesi, te n tɔɔse nyi ɛmɛɛ na ŋolo dana nombia na, 24 tina nya abɔɔ ŋan yela kedeesa boe keŋ tɛɛ botɔɔ, na n ke gyu n dɔɔ ŋon gyaŋ na ɛ kaa desina ya nsana, pɛna n kaa mo nya abɔɔ ŋan deesi fa Wurubuarɛ. 25 Nyi akpaa ŋolo de samenaa neŋ na, yɛɛ kakyeŋ na ɛ ke desina ya nsana pɛna nombia kedi wee keŋ kelii. Na mena ya wee kenaŋ de lii na, waa mo neŋ ka do nombiadiiri ŋon nyiŋmaa man, na ŋon mɔ ka mo neŋ ka do kotɔtɔɔtena nyiŋmaa man, na baa mo neŋ ketɔ deni. 26 Ampaŋ yaa mɛɛ yako neŋ n ke nyii nyiaa, n be gyae n ka lee deni kenaŋ man ya, kaboena n ke tɔ kom keŋ pou baa do neŋ nɛ taŋ."

Yesu kawola lee yale kewɔlɛɛ wose man

Mateo 19:9; Maake 10:11-12; Luka 16:18

27 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, "Ɛ nyii Wurubuarɛ nombia yakowɔ nyi alo na baale de yala dɔŋa na, ŋolo na lee ɔ dɔɔ wɔle ya. 28 Mɔna maŋ ne yako ŋon baa nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ kɛɛ alo te ɔ gyakaa e loo na, ɔtenate te yɛɛ dukum Wurubuarɛ siaman. Nawolo nyi Wurubuarɛ siaman na ɔ gyae e baa. 29 Akpaa n dunoluŋ sibii ne yele la te n ne yɛɛ dukum na kulu ke leki. Dei nyi nya lee kadeŋ na n ke kyaa Wurubuarɛ gyaŋ kela nyi baa mo n dibiliŋ pou ka do boalaŋ man. 30 Te akpaa nyi n dunoluŋ baam ne yele la te n ne yɛɛ dukum na kara ke leki. Dei nyi nya lee kadeŋ na n ke kyaa Wurubuarɛ gyaŋ kela nyi baa mo n dibiliŋ pou ka do boalaŋ man."

31 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa "Ɛ nyii Wurubuarɛ nombia yakowɔ nyiaa, 'Walaŋ kamasɛ ŋon waa bɛɛ ɔ wɛɛle na, kaboena nyi waa fa e tɔne na kawola nyi ɔ te

bɛɛ e.’ 32 Mɔna maŋ ne yako ŋon baa nyi akpaa alo te gyae baala ya te ɔ baale de bɛɛ e na, ɔ te yeli alo ŋon te wɔlɛɛ yale mmaraase Wurubuarɛ siaman. Te nyaŋ ŋon mɔ n yala alo ŋon ɔ baale be bɛɛ e na, Wurubuarɛ siaman na n gyae ŋolo wɛɛle baa.”

Yesu kawola lee ntamse kekaŋ wose man

33 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ nyiiwɔ Wurubuarɛ nombia besewɔ yako gyaŋgba keŋ nyiaa, walaŋ kamasɛ ŋon ɔ kaŋ ntam fa de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ na, waa yɛɛ kakyeŋ na waa di ke dɔɔ. 34 Mɔna maŋ ne yako ŋon baa nyiaa, ɛ na kaŋ ntam korakora gba ya. Ɛ na kaŋ adido ntam ya, nawolo nyi botɔɔ te Wurubuarɛ kyaa ɔ ne di gyoori balaŋ pou dɔɔ. 35 Ɛ na kaŋ tɛɛle mɔ ntam ya, nawolo nyi botɔɔ yɛna Wurubuarɛ nae dɛɛ see. Ɛ na kaŋ Gyerusalɛm donɔɔ mɔ ntam ya, nawolo nyi keŋ yɛna gyoo dinaa ŋon donɔɔ. 36 Ɛ na kaŋ ɛ nyee ntam ya, nawolo nyi ŋolo be gyae waa tale yela ɔ nyeenyɔɔse dokoloŋ ke biri yaa ka wolose ya. 37 Nombii keŋ kaboena nyi nya sɛɛ ‘Ayi’ na sɛɛ nyi ‘Ayi’ te keŋ kaboena nyi nya bɛɛ nyi ‘Koa’ na, bɛɛ nyi ‘Koa.’ Nombii da lee kɛŋa wɔle na, lee walaŋkum ŋon gyaŋ.”

Na mo dukum tɔ dukum kom ya Luka 6:29-30

38 Keŋte Yesu besewɔ yako nyiaa, “Ɛ nyii Wurubuarɛ nombia yakowɔ nyiaa, akpaa n dɔɔ de yɛlɛɛ n sibii na nyaŋ mɔ yɛlɛɛ ɔ wui tɔ kom. Te akpaa n dɔɔ de kulu n keli na, nyaŋ mɔ kulu ɔ wui tɔ kom. 39 Mɔna maŋ ne yako ŋon baa nyiaa, akpaa ŋolo de yɛɛ neŋ nombiikum na, nyaŋ na mo nombiikum tɔ e kom ya. Te akpaa ŋolo da ŋmera neŋ n dunoluŋ lakaa man na, besena n demena mɔ wui kpu e. 40 Nyi ŋolo de samenaa neŋ nyi waa lɛo n kegba wurikyim na, kpee n kegba atetate keŋ mɔ kpu e. 41 Akpaa ŋolo da ŋere neŋ nyi ɛmɛɛ na e ke ta nawɔɔtɔɔse kufu na, sɛɛ na ɛmɛɛ na e ke ta nawɔɔtɔɔse sao. 42 Akpaa ŋolo da sola neŋ kolo na fa e, te akpaa ŋolo de kɔŋ ɔ kaa paa n kolo na, na bɛɛ ya.”

Yesu kpa dɛɛ gyae balaŋ baŋ bɛɛ kɔla daa

Luka 6:27-28, 32-36; 1 Korintotena 13

43 Keŋte Yesu besewɔ yako nyiaa, “Ɛ nyii Wurubuarɛ nombia yakowɔ nyiaa, gyae n dɔɔ na n ke kɔla ŋon ɔ ne kɔla neŋ nɛ. 44 Mɔna maŋ ne yako ŋon baa nyiaa, ɛ gyae balaŋ baŋ bɛɛ kɔla ŋon nɛ, na ɛ ke fane fa baŋ bɛɛ naase ŋon diyem nɛ, 45 na kawola nyi ɛ yɛɛ ɛ kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ bia gbagbawɔ. Nawolo nyi ɔ ne yele weese ne gyɔɔ fa balaŋ kumɛɛ na balaŋ kpaakpaa pou, te ɔ ne yele ɔga ne ŋɛɛ fa balaŋ baŋ be gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman, na baŋ be gbɛɛneŋ ba tenɛɛ ɔ siaman ya nɛ pou. 46 Nyi akpaa ɛ ne gyae balaŋ baŋ bɛɛ gyae ŋon nɛ baageŋ bo na, ɛ na gyueŋ nyi ɛ ke nyiŋ kolo kpaakpaa lee Wurubuarɛ gyaŋ ya, nawolo nyi nombiakumɛɛyɛɛra mɔ koraŋ ne gyae baŋ bɛɛ gyae wɔ nɛ. 47 Te akpaa ɛ do ɛ gyoona baageŋ nɔɔ na, woŋ te ɛ ne yɛɛ kela balaŋ akaŋ baŋ? Na mena te balaŋ baŋ bɔɔ gyeŋ Wurubuarɛ ya nɛ mɔ ne yɛɛ yee? 48 Mena dɔɔ ɛ yɛɛ balaŋ kpaakpaa keŋ nombiikum kamasɛ na doo ɛ man ya kelii ɔto, ŋgba ɛ kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ.”

6

Yesu kawola lee deeli keyɛɛ wose man

1 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa “Ɛ kɛɛ nideli nyi ɛ be yɛɛ deeli balaŋ man, na baa nyiŋ naa ŋon ya. Akpaa ɛ yɛɛ mena na, ɛ be

gyae ɛ ke nyiŋ kom ketɔ kamasɛ lee ɛ kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ gyaŋ ya. 2 Mena dɔɔ akpaa ɛ yɛɛ deeli fa diyemte ŋolo na, ɛ na mo ke gyɔ dekpeŋkpeŋ ŋgba mena keŋ balaŋ baŋ bɛɛ beo ba wose nɛ ne yɛɛ Gyudatena ɔsom denɛɛ na abɔnterese man, na balaŋ kenyiŋ kɛlɛɛ wɔ nɛ ya. Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, be taŋ nyiŋ ba kom ketɔ pou. 3 Mɔna akpaa n yɛɛ deeli fa diyemte ŋolo na, na yele n dɔɔ kpaakpaa gba koraŋ ke nyii ya. 4 Yela kedoo walaŋ ŋon n be yɛɛ deeli keŋ fa e nɛ, ɛmɛɛ na e ɛ bala nsana. Dekɔŋ mena na, n kya Wurubuarɛ ŋon ɔ ne naa kpene keŋ n be yɛɛ weese nɛ, waa tɔ neŋ kom."

Yesu kawola lee kefane wose man
Luka 11:2-4

5 Keŋte Yesu yako wɔ nyi, "Akpaa ɛ ne fane nɛ, ɛ na yɛɛ ŋgba mena keŋ balaŋ baŋ bɛɛ beo ba wose ne yɛɛ nɛ ya. Nawolo nyi bɛɛ gyae Gyudatena ɔsom denɛɛ man, na abɔnterese man keta seŋee fane na balaŋ kenyiŋ naa wɔ. Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyi be taŋ tɔ wɔ ba kom pou. 6 Mɔna akpaa ɛ ne gyae ɛ ke fane na, ɛ gyu ɛ denɛɛ man na ɛ ketɔ disim na ɛ ke fane fa ɛ kya ŋon ɛ bɛɛ naa e na ɛ sia fonɛɛ ya nɛ. Akpaa ɛ yɛɛ mena na, ɛ kya ŋon ɔ ne naa kpene keŋ ɛ be yɛɛ weese nɛ, waa tɔ ŋon kom.

7 Akpaa ɛ ne fane na, ɛ na kolosi nɔɔwoya burum ŋan ŋɔɔ taŋ tɔnɔɔ, ŋgba mena keŋ balaŋ baŋ bɔɔ gyeŋ Wurubuarɛ ya ne yɛɛ nɛ ya. Baŋ gyeŋ nyi akpaa be kolosi nɔɔwoya burum na, te Wurubuarɛ waa nyii wɔ. 8 Mena dɔɔ ɛ na yɛɛ ŋgba be kɛɛ yɛɛ nɛ ya, nawolo nyi ɛ kya Wurubuarɛ wulaa ɔ gyeŋ kpene keŋ ne hia ŋon koraŋ gba pɛte ɛ ne bɔɔse e." 9 "Ɛ ne gyae ɛ ke fane na, ɛ yako nyiaa,

'De kya ŋon n kyaa adido,
dɛɛ fane nyi balaŋ pou baa lese n yele.
10 Lese n gyoori debɔɔ,
yela baa yɛɛ n kegyaebii tɛɛle dɔɔ,
ŋgba mena keŋ bɛɛ yɛɛ adido nɛ.
11 Fa daa gyɛŋ wee kei weenɛɛ.
12 Mo de nombiakumɛɛ kyɛɛ daa,
ŋgba mena keŋ daa mɔ na mo kyɛɛ balaŋ
baŋ bɛɛ yɛɛ nombiakumɛɛ tia daa nɛ.
13 Na yele dɛɛ yala kekɛɛsekɛɛ man ya.
Mɔna lese daa lee walaŋkum ŋon nyiŋmaa man.' "

14 Nawolo nyi akpaa ɛ mo balaŋ nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ na, ɛ kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ mɔ waa mo ɛmɛɛ mɔ ɛ nombiakumɛɛ kyɛɛ ŋon. 15 Mɔna akpaa ɛ ta mo balaŋ nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ ya na, ɛ kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ mɔ be gyae waa mo ɛmɛɛ mɔ wui nombiakumɛɛ kyɛɛ ŋon ya.

Yesu kawola lee nɔɔkebake wose man

16 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyi, "Akpaa ɛ ne bake ɛ nɔɔ nɛ, ɛ na nyaŋe ɛ sia ŋgba mena keŋ balaŋ baŋ bɛɛ beo ba wose nɛ ne yɛɛ nɛ ya. Bɛɛ nyaŋe be sia na balaŋ ke nyiŋ naa nyi bɛɛ bake be nɔɔ. Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyi be taŋ nyiŋ ba kom ketɔ. 17 Mɔna akpaa n bake n nɔɔ nɛ, faafo n sia na n ke tiu nuŋ na n ke fulaa n nyee. 18 N yɛɛ mena na balaŋ ba gyem nyi n ne bake n nɔɔ ya. Mɔna n kya ŋon n bɛɛ naa e na n sia fonɛɛ ya, te ɔ ne naa kpene kamasɛ keŋ n ne yɛɛ weese nɛ waa tɔ neŋ kom."

Ɛ mo ɛ sia gyakaa abɔɔ ŋan ŋe kyaa Wurubuarɛ man nɛ dɔɔ
Luka 12:33-34

19 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ
nyiaa, “Ɛ na gyae abɔɔ see tɛɛle
kei dɔɔ fa ɛ wose ya. Nawolo
nyi tɛɛle kei dɔɔ na, paapaase
na kandorɔse gyae ke tale wɔlɛɛ
ŋa, yaa ŋmɛɛlatena mɔ baa tale
kaa ŋmɛɛle ŋa. 20 Mɔna ɛ gyae
abɔɔ see ɛ wose Wurubuarɛ man,
botɔɔ keŋ paapaase na kandorɔse
be wɔlɛɛ ŋa ya, te ŋmɛɛlatena mɔ
be gyae baa tale gyu ke ŋmɛɛle ŋa
ya nɛ. 21 Nawolo nyi botɔɔ keŋ
nya abɔɔ kpaakpaa doo nɛ, botɔɔ
mɔ te n loo gyakaa.”

Sia yɛna n wose keŋ keŋmaŋee
Luka 11:34-36

22 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ
nyiaa, “Sia yɛɛ ŋgba kanea nɛ fa
deniwalaŋ wose. N sia dei na
n wose pou doo keŋmaŋee man.
23 Mɔna n sia de wɔlɛɛ na, n
wose pou doo ditiŋtɛɛ tuum man.
Nyi akpaa kanea keŋ doo n man
nɛ da gyoo ditiŋtɛɛ na, kenaŋ na
ditiŋtɛɛ dinaa ta gyoo neŋ.”

Ɛ na mo ɛ konɔɔ pou gyakaa ɛ
wose man abɔɔ dɔɔ ya
Luka 12:22-31; 16:13

24 “Walaŋ be kyaa keŋ waa tale
som gbeŋgyoona bala ya. Dekɔŋ
mena na, waa kɔla ŋolo na waa
gyae ŋolo nombia, yaa waa som
ŋolo nideli kela ŋolo. Ɛ be gyae
ɛ ke tale som Wurubuarɛ na kɔba
bom ya.

25 Mena dɔɔ te mɛɛ yako ŋon
nyiaa, ɛ na yeyɛɛ na ɛ kekyaa man
kedi na kenyɔɔ, na abɔɔ ŋan ɛ
ka do ya. Nyeedoŋ ne hia kela
weenɛɛ, te deniwalaŋ wose mɔ ne
hia kela abɔɔ ŋan waa do. 26 Ɛ
kɛɛ gyebuse, bɔɔ ne duu abɔɔ ya
te bɔɔ ne kɔɔ ya te bɔɔ dana
kpeese yaa denɛɛ ŋan man baa
see weenɛɛ ya. Mɔna ɛ kya ŋon
ɔ kyaa adido nɛ ne fa wɔ weenɛɛ.
Kaboena ya gyeŋ nyi, ɛ wose ne
hia kela gyebuse. 27 Ɛ man woŋti
te lee ɔ kayeyɛɛ man nɛ, waa tale
mo debaŋ dokoloŋ kooŋ pɛ kpu na
ɔ weeya ŋan Wurubuarɛ be fa e
nɛ? 28 Woŋ dɔɔ te ɛ na yeyɛɛ na
abɔɔ ŋan ɛ ka do. Ɛ kɛɛ mena keŋ
kyeŋkyeŋkɔɔse na bee, ŋe bɛɛ yɛɛ
tom ya te ŋe bɛɛ loo kanyaŋse
mɔ ya. 29 Mɔna mɛɛ yako ŋon
ɛ ke nyii nyiaa, Gyoo Solomɔn
gba na ɔ wosekenyiŋ koraŋ nɛ, ɔ
te nyiŋ kyeŋkyeŋkɔɔse kɛŋa man
dokoloŋ kyeo ya. 30 Weera dɔɔ te
ɛ bɛɛ lɛɛ Wurubuarɛ di nideli ya.
Nyi akpaa mena te Wurubuarɛ ne
mia ŋalese ŋan ɛ kena ŋa gyɛŋ
kyoo na be ta too ŋa na, kenaŋ na
ɛ tɔɔse nyi Wurubuarɛ waa mia
ŋon kela ŋalese ŋenaŋ. 31 Mena
dɔɔ ɛ na yeyɛɛ na kpene keŋ ɛ
ke di, yaa kpene keŋ ɛ ke nyɔɔ
yaa kpene keŋ ɛ ka do nɛ dɔɔ ya.
32 Nawolo nyi mena abɔɔ kɛŋa te
tɛɛle kei dɔɔ balaŋ baŋ bɔɔ gyeŋ
Wurubuarɛ ya nɛ sia ne yɛɛ ŋe
dɔɔ, mɔna ɛ kya Wurubuarɛ gyeŋ
nyi mena abɔɔ kɛŋa ne hia ɛmɛɛ
mɔ. 33 Mena dɔɔ ɛ taŋgbɛɛ mo ɛ
loo pou gyakaa Wurubuarɛ gyoori
keŋ na ɔ gbɛɛneŋ ŋan tenɛɛ nɛ
dɔɔ. Nyi akpaa ɛ yɛɛ mena na,
Wurubuarɛ waa mo abɔɔ akaŋ
ŋan pou kpu ŋon. 34 Mena dɔɔ ɛ
na yeyɛɛ na kyoo wui nombia ya,
te ɛ na mo gyɛŋ wui nombia kpu
kyoo wui man ya. Nawolo nyi wee
kamasɛ na ke wui nombia.”

7

Ɛ na mo ɛ wose yɛɛ nombiadiira
ya
Luka 6:37-38, 41-42

1 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ
nyiaa, “Ɛ na yɛɛ ɛ wose balaŋ
nombiadiira na ɛ ke bu wɔ fɔɔ
ya, na Wurubuarɛ mɔ be di ɛ
nombia na waa bu ŋon fɔɔ ya.
2 Nawolo nyi gbɛɛ keŋ man ɛ ka
mo di ɛ tebia nombia na, mena
mɔ te Wurubuarɛ waa mo di ɛ
nombia. Nombii keŋ ɛ ka mo yɛɛ
ɛ tebia nɛ, keŋ ke te Wurubuarɛ
mɔ waa mo yɛɛ ŋon. 3 Weera dɔɔ
te n ne naa woŋsilibii keŋ doo n

dɔɔ sibii man, te n be famenɛ na daakpee keŋ doo nyaŋ gbagba n sibii man ya? 4 Sena te n ke tale yako n dɔɔ nyi, ‘Me dɔɔ yela maa lese woŋsilibii lee n sibii man, keŋ nyaŋ gbagba be famenɛ na daakpee keŋ doo n sibii man ya?’ 5 Nyaŋ walaŋ ŋon n na beo n wose, kaboena nyi nya taŋgbɛɛ lese daakpee keŋ doo n sibii man nɛ, pɛna n kena nideli na n ka lese woŋsilibii keŋ doo n dɔɔ sibii man nɛ.

6 Ɛ na mo kpene keŋ ke yɛɛ kolo kpaakpaa ke Wurubuarɛ siaman nɛ fa babaase ya, na mena ya na baa besena bo kɔŋ ɛ dɔɔ na baa doŋee ŋon. Ɛ na mo ɛ kegyaŋase kpaakpaa nyiŋan mɔ fuŋ lɔ kekuiriise ya, na mena ya na baa sakatee ŋa bo.”

Ɛ sola Wurubuarɛ kolo na waa fa ŋon
Luka 11:9-13

7 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ sola Wurubuarɛ kolo na ɛ nyiŋmaa gyae ke kaŋ ke. Ɛ kɛo kolo lee ɔ gyaŋ na ɛ ke nyiŋ ke, te ɛ gyɔ e disim na waa toro fa ŋon. 8 Nawolo nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ bɔɔse e kolo na ɔ nyiŋmaa ne kaŋ ke. Ŋon ɔ gyae kolo lee ɔ gyaŋ na ɔ ne nyiŋ ke, te ŋon mɔ ɔ gyɔ e disim na waa toro fa e. 9 Ɛ man woŋti kyaa la keŋ nyi ɔ bu da sola e weenɛɛ na waa mo boe fa e? 10 Yaa ɛ man woŋti kyaa la keŋ nyi ɔ bu da sola e kpebii na waa mo dom fa e? 11 Akpaa ɛmɛɛ baŋ ɛ yɛɛ nombiakumɛɛyɛɛrawɔ koraŋ gyeŋ abɔɔ kpaakpaa ka mo fa ɛ bia na, de yaa sena te ɛ kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ be gyae waa mo abɔɔ kpaakpaa ŋan kela kɛŋa nɛ fa baŋ bɛɛ sola e nɛ ya. 12 Wurubuarɛ mmaraase na Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra nombia ŋan pou bɔɔ wolo nɛ ŋa nyee yɛna nyi, kpene keŋ n ne gyae nyi balaŋ baa yɛɛ fa neŋ na, keŋ te kaboena nyi nyaŋ mɔ nya yɛɛ fa wɔ.”

Denanɔɔ bɔbɔɔkyee keŋ
Luka 13:24

13 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ yɛɛ kakyeŋ na ɛ ka mo denanɔɔ bɔbɔɔkyee keŋ man gyoo Wurubuarɛ man. Nawolo nyi denanɔɔ keŋ ka keerɛɛ te ke gbɛɛnaa fɛlɛɛ te ke dɔɔ keta be taŋ baŋ ya nɛ, na mo balaŋ bo gyu kayeyɛɛ keŋ be taŋ ɔto ya nɛ man. Mɔna ke man te balaŋ burum dɔŋɛɛ. 14 Te denanɔɔ bɔbɔɔkyee keŋ ke gbɛɛnaa yɛɛ peperee te ke dɔɔ keta dana baŋ nɛ, na moona balaŋ gyu nyeedoŋ keŋ be taŋ ɔto ya nɛ man. Mɔna balaŋ baŋ bɛɛ naa ke te bɛɛ moo ke man gyoo nɛ, be ta boo ya.”

Daŋ kamasɛ na ke bii keŋ kɛɛ see
Luka 6:43-44

15 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ kɛɛ ɛ wose man nideli lee akɛrɛɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ wose man. Akpaa be kɔŋ ɛ gyaŋ na, bɛɛ yɔkɔse ba wose ŋgba namense nɛ mɔna be konɔɔse man na be yɛɛ ŋgba gbougbouse nɛ. 16 Be nombia ŋan bɛɛ yɛɛ nɛ te ɛ ka mo gyeŋ wɔ. Ŋolo bɛɛ kɔ mango bia lee akutu daŋ man ya, mena mɔ te bɔɔ ne kɔ apaŋ lee abotoo woŋse man ya. 17 Mena mɔ te daŋ kpaakpaate kamasɛ na se bia kpaakpaa, te daŋ kum mɔ na see bia kumɛɛ. 18 Daŋ kpaakpaate be gyae ke tale see bia kumɛɛ ya, te daŋ kum mɔ be gyae ke tale see bia kpaakpaa ya. 19 Daŋ kamasɛ keŋ bɛɛ se bia kpaakpaa ya nɛ, bɛɛ kara ke na be ta mo do boalaŋ. 20 Mena dɔɔ nombia ŋan balaŋ benaŋ ne yɛɛ nɛ, te ɛ ka mo gyeŋ wɔ.”

Walaŋ ŋon waa gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man

21 “Na walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne baake maŋ nyi ‘Me Gbeŋgyoo, me

Gbeŋgyoo' nɛ, ne gyae la waa gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man ya. Mɔna walaŋ ŋon ɔ ne yɛɛ kpene keŋ me kya ŋon ɔ kyaa adido ne gyae nɛ, ŋon waageŋ ne gyae la waa gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man. 22 Nombia kedi wee dinaa keŋ man nɛ, balaŋ burum baa kaa yako nyiaa, 'De Gbeŋgyoo, na n yele man te de kolosi Wurubuarɛ nombia yee? Yaa na n yele te da moowɔ gegi feliŋkumɛɛ lee balaŋ man yee? Na n yele te da moowɔ yɛɛ gyakoloŋ nombia na nombia dinaana yee?' 23 Botɔɔ te maa toro yako wɔ nyiaa, 'Mɔɔ gyeŋ ŋon ya, ɛ lee me siaman. Ɛmɛɛ nombiakumɛɛyɛɛra!' "

Denɛɛ maara bala
Luka 6:47-49

24 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, "Mena dɔɔ walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne nyii me nɔɔwoya kɛŋa te ɔ ne di ŋe dɔɔ nɛ, ɔ yɛɛ ŋgba siakaralate ŋon ɔ be baŋ ɔ deni gyakaa boe dɔɔ nɛ. 25 Ɔga ŋɛɛwɔ te booneŋ wuuwɔ te feliŋ dinaa gyɔɔ deni keŋ, mɔna ka te yale ya. Nawolo nyi ɔ see ka mokɔɔ gyakaa boe dɔɔ. 26 Mɔna walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne nyii me nɔɔwoya kɛŋa te ɔ bee di ŋe dɔɔ ya nɛ, ɔ yɛɛ ŋgba diyiŋte ŋon ɔ be ma ɔ deni gyakaa aŋasa dɔɔ nɛ. 27 Ɔga ŋɛɛwɔ te booneŋ wuuwɔ te feliŋ dinaa gyɔɔ deni keŋ te ka leewɔ yala worom tekerii pou."

28 Yesu ke yako nombia kɛŋa taŋ nɛ, ɔ kawola keŋ doo balaŋ dikpii keŋ nɔɔ. 29 Nawolo nyi ɔ wolawɔ ŋgba walaŋ ŋon ɔ dana doŋ nombia ŋan dɔɔ nɛ, be yɛɛ ŋgba mena keŋ ba mmaraa wolala baŋ na wolo nɛ ya.

8

Yesu kekyɔ akuŋtuŋte ŋolo kawee
Maake 1:40-45; Luka 5:12-16

1 Yesu ke tisi lee bula keŋ dɔɔ kɔŋ nɛ, balaŋ burum kaa sila e. 2 Keŋte akuŋtuŋte ŋolo kaa buŋawɔ ɔ nawɔɔ tɛɛ waase e nyiaa, "Me Gbeŋgyoo, akpaa n ne gyae na nyaŋ ke tale kyɔ maŋ me kawee." 3 Botɔɔ te Yesu tenee ɔ nyiŋmaa tina e te ɔ yako e nyiaa, "Mɛɛ gyae, n kawee dɛɛ taŋ." Debokenaŋ man te balee ŋon kawee taŋawɔ. 4 Keŋte Yesu tɔɔ e kiiŋ nyi, "Na yele walaŋ na walaŋ ke nyii ya, mɔna mo n wose gyu kawola Wurubuarɛ sae ŋon, na n ke deesi fa Wurubuarɛ ŋgba mena keŋ Mosesi ba wola ŋon nɛ, na ke di adansɛɛ fa walaŋ kamasɛ nyi n kawee te taŋ."

Yesu kekyɔ Romantena yoonɔɔte kegyia ŋolo tobaale kawee
Luka 7:1-10

5 Yesu ke gyu ka gyoo Kapanum donɔɔ man nɛ, Romantena yoonɔɔtena kegyia ŋolo kɔŋawɔ kaa waase nyiaa, 6 "Me Gbeŋgyoo lɛɛ maŋ, nawolo nyi me tobaale te tekerii ɔ doo deni man ɔ ne naa diyem nideli." 7 Keŋte Yesu yako e nyiaa, "Maa kɔŋ na me kaa kyɔ e ɔ kawee." 8 Botɔɔ te yoonɔɔtena kegyia ŋon yako e nyiaa, "Me gbeŋgyoo, na haa n wose ya. Nawolo nyi ma tekaboe nyi nya kɔŋ me dɛɛ ya. Mena dɔɔ nyaŋ betaa gyuusu n nɔɔ faree kawee keŋ, me tobaale ŋon waa koro. 9 Nawolo nyi maŋ gbagba mɔ yɛɛ walaŋ ŋon me doo baale tɛɛ, te yoonɔɔtena mɔ doo me tɛɛ. Me yako ŋolo nyi waa gyu yenaŋ daale na ɔ ne gyu, te me yako ŋolo nyi waa kɔŋ na ɔ ne kɔŋ. Kpene kamasɛ keŋ me yako be man ŋolo nyi waa yɛɛ na, keŋ te ɔ ne yɛɛ." 10 Yesu ke nyii nɔɔwoya kɛŋa nɛ, doo ɔ nɔɔ te ɔ yako balaŋ dikpii keŋ be silana e nɛ nyiaa, "Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, Iserae tɛɛle kei dɔɔ pou nɛ ma te naa ta walaŋ ŋon ɔ ne lɛɛ Wurubuarɛ

di ŋgba balee kei nɛ ya.” 11 Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, balaŋ burum baa lee weese dɛɛlee na weese dɛɛyalae kɔŋ, na baŋ na Aberaham na Asiki na Gyekɔpo kaa kyaa Wurubuarɛ gyoori keŋ man na baa di bom. 12 Te ɛmɛɛ Gyudatena baŋ nafɔ kaboena nyi yaa kyaa Wurubuarɛ gyoori keŋ man nɛ, baa lese ŋon debɔɔ ka see ditiŋtɛɛ keŋ man. Botɔɔ te ɛ ke kyaŋ ɛ nyeeya wii nideli. 13 Keŋte Yesu yako yoonɔɔtena kegyia ŋon nyiaa “Ta gyu dɛɛ, mena keŋ n be lɛɛ maŋ di nɛ dɔɔ gyae ke kɔŋ mena fa neŋ.” Debokenaŋ man te ɔ tobaale ŋon kawee taŋawɔ.

Yesu kekyɔ balaŋ burum kaweese
Maake 1:29-34; Luka 4:38-41

14 Kenaŋ wɔle te Yesu korowɔ gyu Pita dɛɛ. Ɔ ke gyu nɛ, na Pita wa awu doo ɔ na wee kpaŋalaŋ. 15 Keŋte Yesu kyaŋa e ɔ nyiŋmaa man te kpaŋalaŋ keŋ taŋawɔ. Keŋte ɔ korowɔ kɛɛ be dɔɔ.

16 Kelii balinɔɔ nɛ, ba moo balaŋ baŋ feliŋkumɛɛ doo be man nɛ kɔŋ Yesu gyaŋ. Ɔ moo nombii dokoloŋ kooŋ bo gegi feliŋkumɛɛ ŋan pou, te ɔ kyɔɔ kaweesetena baŋ mɔ pou. 17 Ɔ ke yɛɛ kei yela nombia ŋan Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Yesaya be yako see nɛ kɔŋawɔ ampaŋ. Yesaya yakowɔ nyiaa,

“Ŋon lɛɛ na de kaweese pou, te ɔ
moo de kaale mɔ seele.”

Balaŋ baŋ be kaboena nyi baa sila Yesu
Luka 9:57-62

18 Yesu kena nyi balaŋ burum te kilisi e nɛ, ɔ yako ɔ kaseela baŋ nyi baa toŋ gyu boo keŋ diŋgyiŋ. 19 Keŋte Wurubuarɛ mmaraa wolale ŋolo kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa yako e nyiaa, “De Gbeŋgyoo, yenaŋ kamasɛ keŋ n ke gyu na, maa sila neŋ gyu.” 20 Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Nyanyase dana bɔɔneŋ te gyebuse mɔ dana asaase, mɔna Deniwalaŋ Bu ŋon be taŋ botɔɔ keŋ waa mo ɔ nyee teeli ya.” 21 Botɔɔ te Yesu silala baŋ man ŋolo mɔ yako e nyiaa, “Me gbeŋgyoo, yela maa taŋgbɛɛ gyu kewuu me kya pɛna me kaa sila neŋ.” 22 Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Sila maŋ, na n ke yela woya kewuu ba woya.”

Yesu keyɔkɔse feliŋ ɛpo dɔɔ
Maake 4:35-41; Luka 8:22-25

23 Botɔɔ te Yesu gyoowɔ degbele man, te ɔ kaseela baŋ mɔ gyoowɔ kpu na e. 24 Karatetee dokoloŋ te feliŋ dinaa daale korowɔ ne gyɔɔ loŋ keŋ dɔɔ, te gyɔɔ loŋ do degbele keŋ man. Debaŋ kenaŋ na Yesu te doo dosoroŋ. 25 Mena dɔɔ Yesu kaseela baŋ gyuuwɔ ke gyuusu e yako e nyiaa, “De Gbeŋgyoo lɛɛ daa, dɛɛ gyae dɛɛ munu.” 26 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛmɛɛ dɔɔ ɛ kelɛɛdi ta boo ya. Weera dɔɔ te ɛ dana gyakoloŋ mena?” Botɔɔ te ɔ korowɔ te ɔ fae feliŋ keŋ na loŋ keŋ te ŋe yɛɛwɔ yididi. 27 Balaŋ baŋ wose yeŋa wɔ te be bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Walaŋ woŋti yɛna kei, te feliŋ na loŋ koraŋ ne nyii e nɛ?”

Yesu kekyɔ balaŋ baŋ feliŋkumɛɛ doo be man nɛ
Maake 5:1-20; Luka 8:26-39

28 Yesu ka toŋ gyu boo keŋ diŋgyiŋ Gadaratena tɛɛle man nɛ, baala bala baale leewɔ amuseese man kɔŋ kaa gyaŋee na e. Na feliŋkumɛɛ doo balaŋ kɛwɔ man, te ba wose dana gyakoloŋ. Mena dɔɔ ŋolo bɛɛ tale mo gbɛɛ kenaŋ man ya. 29 Ba kena Yesu nɛ be fae yeesa nedoŋ nyiaa, “Wurubuarɛ Bu, woŋ te n ne gyae de gyaŋ? N kɔŋae n kaa naase daa diyem pɛna debaŋ keŋ kelii?” 30 Debaŋ kenaŋ na, kekuiriise dikpii dinaa daale seŋɛɛ botɔɔ yenaŋ bee dii. 31 Keŋte feliŋkumɛɛ ŋan waase Yesu nyiaa, “Akpaa n ke gegi daa

na, yela de kaa gyoo kekuiriise dikpii kei man.” 32 Keŋte Yesu yako feliŋkumɛɛ ŋan nyiaa, “Ɛ lee ta.” Mena dɔɔ feliŋkumɛɛ ŋan leewɔ balaŋ baŋ man gyu ka gyoo kekuiriise baŋ man, te be dikpii keŋ pou yeuwɔ tisi bula kyoloŋkyoloŋ keŋ gyu ka gyoo loŋ keŋ man te be munuwɔ pou. 33 Keŋte balaŋ baŋ bɛɛ kɛɛ kekuiriise baŋ dɔɔ nɛ, yeuwɔ gyu donɔɔ man te be yako nombia ŋan be kɔŋ nɛ pou na kpene keŋ be kɔŋ balaŋ baŋ feliŋkumɛɛ doo be man dɔɔ nɛ fa balaŋ. 34 Mena dɔɔ donɔɔ keŋ man balaŋ pou leewɔ kɔŋ kaa gyaŋee na Yesu. Ba kena e nɛ, be waase e nyi waa lee be tɛɛle dɔɔ.

9

Yesu kekyɔ yenaŋ dayeŋasate ŋolo kawee

Maake 2:1-12; Luka 5:17-26

1 Yesu gyoowɔ degbele man te ɔ toŋa boo keŋ gyu ŋon gbagba ɔ donɔɔ man. 2 Keŋte balaŋ baale seele yenaŋ dayeŋasate ŋolo ɔ dofoŋoŋ dɔɔ kɔŋ Yesu gyaŋ. Yesu kena mena keŋ balaŋ baŋ be lɛɛ e di nɛ, ɔ yako kaweete ŋon nyiaa, “Me bu, nyiŋ konɔɔ. Me ta mo n nombiakumɛɛ kyɛɛ neŋ.” 3 Botɔɔ te Wurubuarɛ mmaraa wolala baŋ be kyaa botɔɔ nɛ ŋorokoteewɔ nyiaa, “Balee kei ne kolosi mmusuo nombia.” 4 Na Yesu gyeŋ kpene keŋ bɛɛ gyueŋ ba nyeeya man nɛ te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Weera dɔɔ te ɛ na gyueŋ nombiakumɛɛ ɛ nyeeya man? 5 Nombia kɛŋa man woŋti woɛla na keyako? ‘Me ta mo n dukum kyɛɛ neŋ, yaa koro seŋ na n ke ta?’ 6 Mɔna mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nyi, maŋ Deniwalaŋ Bu dana doŋ tɛɛle kei dɔɔ nyi maa mo dukum kyɛɛ.” Mena dɔɔ ɔ yako kaweete ŋon nyiaa, “Koro seŋ, gate n dofoŋoŋ na n ke ta gyu n dɛɛ.” 7 Keŋte balee ŋon korowɔ seŋ te ɔ laŋa ɔ dɛɛ. 8 Balaŋ dikpii keŋ kena nombia kɛŋa nɛ, doo be nɔɔ te ba lese Wurubuarɛ ŋon ɔ ba mo mena doŋ kei fa balaŋ nɛ yele.

Yesu ke baake Mateo

Maake 2:13-17; Luka 5:27-32

9 Yesu ka lee botɔɔ ɔ ne lam nɛ, ɔ naa balee ŋon bɛɛ baake e nyi Mateo nɛ, na ɔ kyaa ɔ lempoo dɛɛlɛe man. Te Yesu yako e nyiaa, “Koro sila maŋ” Keŋte Mateo korowɔ sila e.

10 Wee daale Yesu ke kyaa Mateo dɛɛ ɔ ne dii nɛ, lempoolɛɛra na nombiakumɛɛyɛɛra burum kɔŋawɔ kaa di bom na Yesu na ɔ kaseela baŋ. 11 Farasiitena baŋ kena mena nɛ be bɔɔse Yesu kaseela baŋ nyiaa, “Weera dɔɔ te ɛ Gbeŋgyoo ŋon ne dii bom na lempoolɛɛra na nombiakumɛɛyɛɛra?” 12 Yesu ke nyii nombia kɛŋa nɛ ɔ yako wɔ nyiaa, “Kaweesetena te kaboena nyi baa kyɔ wɔ kawee. Balaŋ baŋ bɔɔ na wee ya nɛ dɔɔ, bɔɔ ne hia kawee kekyɔ ya. 13 Mɔna ɛ gyu na ɛ kaa gyueŋ kpene keŋ Wurubuarɛ nombii aŋmaraseŋ see kei na wolo nɛ man. Be ŋmarasewɔ nyiaa, Wurubuarɛ kpa,

‘Na kedeesa te maŋ Wurubuarɛ ne
gyae lee ɛ gyaŋ ya.
Keŋ mɛɛ gyae yɛna nyi yaa wii
dɔŋa waraŋase.’
Ma te kɔŋ nyi me kaa baake
balaŋ baŋ be gbɛɛneŋ wu-
laa tenɛɛ Wurubuarɛ sia-
man nɛ ya,
mɔna me kɔŋae me kaa baake
nombiakumɛɛyɛɛra.”

Be bɔɔse Yesu nɔɔkebake wose man nombia

Maake 2:18-22; Luka 5:33-39

14 Wee daale nɛ, Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon kaseela kɔŋawɔ kaa bɔɔse Yesu nyiaa, “Weera dɔɔ te daa na Farasiitena ne bake de nɔɔ, te n kaseela

baŋ dɔɔ baŋ bɛɛ bake be nɔɔ ya?” 15 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Sena te balaŋ baŋ be kyaa alowɔletɛɛ nɛ baa wii walaŋsa keŋ alowɔle baale kyaa be gyaŋ? Mɔna debaŋ daale gyae kekɔŋ keŋ baa mo alowɔle baale ŋon lee be gyaŋ. Mena debaŋ kenaŋ man na baa bake be nɔɔ. 16 Ŋolo bɛɛ kara kanyaŋ wɔle mo taa kakyeŋgbelaa keŋ ba yem nɛ ya. Akpaa ɔ yɛɛ mena na, kanyaŋ wɔle keŋ gyae ke wɔŋee bene keŋ tirii na bɔɔ keŋ ke wolose kpu. 17 Mena mɔ te ŋolo bɛɛ mo soloŋ wɔle do wonembu tɔne ogele bene man ya. Ɔ yɛɛ mena na, soloŋ wɔle keŋ gyae ke yela wonembu tɔne ogele keŋ ke bɛɛ, na soloŋ keŋ ke leki na wonembu tɔne ogele keŋ ke wɔlɛɛ. Mena dɔɔ kaboena bo nyi baa mo soloŋ wɔle do wonembu tɔne ogele wɔle man, na ŋe popou be nyiŋ wɔlɛɛ ya.”

Yesu kegyuusu alebubii ŋolo, na ɔ kekyɔ alo ŋon fatabo ne gyɔ e nɛ kawee

Maake 5:21-43; Luka 8:40-56

18 Yesu kɛɛ kolosi nombia kɛŋa fa wɔ nɛ, Gyudatena ɔsom kegyia ŋolo kaa buŋawɔ ɔ nawɔɔ tɛɛ sola e nyiaa, “Me bu alebu ta yem debokeiman. Mɔna kɔŋ na n kaa mo n nyiŋmaa gyakaa ɔ dɔɔ, na waa nyiŋ nyeedoŋ.” 19 Mena dɔɔ Yesu korowɔ sila e, te ɔ kaseela baŋ mɔ sila e gyu. 20 Botɔɔ na te alo ŋolo ŋon fatabo ne gyɔ e kulutoonеŋ kufu ala nɛ, moowɔ Yesu wɔle te ɔ moo ɔ nyiŋmaa tina Yesu kegba nɔɔbii. 21 Nawolo nyi alo ŋon yakowɔ ɔ nyeeman nyiaa, “Akpaa me nyiŋ tina ɔ kegba koraŋ na, me kawee gyae ke taŋ.” 22 Keŋte Yesu gɛɛsewɔ kɛɛ te ɔ naa alo ŋon te ɔ yako e nyiaa, “Me bu yela n wɔe ke fɛɛ neŋ. N kelɛɛ maŋ di dɔɔ te n nyiŋa kawee kekyɔ.” Debokenaŋ man te alo ŋon kawee taŋawɔ. 23 Yesu ke gyu ka gyoo Gyudatena ɔsom kegyia ŋon dɛɛ, te ɔ kena baŋ bɛɛ wola kefereese na baŋ bee wii lia ŋan tɛɛ nɛ, 24 ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ popou ɛ lee. Nawolo nyi alebu ŋon ta yeŋa ta ya, ɔ doo dosoroŋ bo.” Keŋte balaŋ baŋ pou boŋo Yesu. 25 Balaŋ baŋ ka lee debɔɔ man nɛ, Yesu gyuuwɔ deni keŋ man woo ŋon doo nɛ, te ɔ kyaŋa e ɔ nyiŋmaa man te alebu ŋon foŋawɔ. 26 Mena nombia kɛŋa yaaseewɔ tɛɛle kenaŋ dɔɔ pou.

Yesu kekyɔ kaweese

27 Yesu ka lee botɔɔ ɔ ne gyu nɛ, siayɛlɛɛsatena bala baale sila e na bɛɛ fae yeesa baake nyiaa. “Gyoo Defidi ɔ naanabii, wii de waraŋase.” 28 Yesu ke gyu ka gyoo dekpaŋalaŋ man nɛ, siayɛlɛɛsatena baŋ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Ɛ ne lɛɛ maŋ di nyi maa tale gyuusu ɛ sia?” Keŋte be tiranɔɔ fa e nyi, “Ayi de Gbeŋgyoo.” 29 Keŋte Yesu moo ɔ nyiŋmaa tina be sia te ɔ yako wɔ nyiaa, “Mena keŋ ɛ be lɛɛ di nɛ, dɛɛkɔŋ mena fa ŋon.” Keŋte be sia gyuusuwɔ. 30 Botɔɔ te Yesu faree wɔ nideli nyi, “Ɛ na yele ŋolo na ŋolo ke nyii nombia kɛŋa ya.” 31 Mɔna baŋ moo ɔ wose man nombia kpeŋkpeleŋ fa balaŋ tɛɛle kenaŋ pou dɔɔ.

32 Be ka lee botɔɔ bee gyu nɛ, ba moo walaŋ ŋon feliŋkum doo ɔ man te ɔ bɛɛ tale kolosi ya nɛ kɔŋ Yesu gyaŋ. 33 Yesu ke gegi feliŋkum keŋ lee balee ŋon man nɛ, te ɔ kolosiwɔ. Balaŋ dikpii keŋ kena mena nɛ, nombia ŋan doo be nɔɔ te be yakowɔ nyiaa, “Da te naa ta mena nombia kɛŋa see Iserae tɛɛle kei dɔɔ ya.” 34 Mɔna Farasiitena baŋ yakowɔ nyiaa, “Feliŋkumɛɛ pou gyoo ŋon doŋ yaa ɔ na mo gegi feliŋkumɛɛ nɛ.”

Yesu kewii balaŋ waraŋase

35 Keŋte Yesu tɛɛwɔ kila
donɔɔse na akuraase ŋan pou
man, na ɔ na wola wɔ Gyudatena
ɔsom denɛɛ man. Ɔ ne kolosi
Wurubuarɛ gyoori keŋ nombia
kpaakpaa fa wɔ, te ɔ kyɔɔ
kaweese kpookpoo kamasɛ mɔ.
36 Ɔ kena balaŋ dikpii keŋ nɛ, be
nombia yɛɛ e waraŋase. Nawolo
nyi bɛɛ yeyɛɛ te bɔɔ dana walaŋ
ŋon waa lɛɛ wɔ ya. Be nombia
yɛɛ ŋgba namense baŋ bɔɔ dana
gbeŋgyoo ya nɛ. 37 Botɔɔ te ɔ yako
ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Wɔɔman
abɔɔ ŋan boe na kekɛrɛɛ, mɔna
tomyɛɛra baŋ ta boo ya. 38 Mena
dɔɔ ɛ fane fa wɔɔte ŋon, na waa
lese balaŋ ke kɔŋ ɔ wɔɔ keŋ man
kaa yɛɛ tom.”

10

Yesu kekpila ɔ kaseela kufu bala baŋ

Maake 3:13-19; Luka 6:12-16

1 Yesu baake ɔ kaseela kufu bala
baŋ kɔŋ ɔ gyaŋ, te ɔ faa wɔ doŋ
keŋ baa mo gegi feliŋkumɛɛ lee
balaŋ man, na baa kyɔ kaweese
kamasɛ. 2 Kpilala kufu bala baŋ
yela yaa. Gyaŋgbate ŋon yɛna
Simɔn, ŋon ɔ yele daale mɔ yɛna
nyi Pita nɛ, na ɔ naabu Anderi-
ase, na Sebedeo bu Gyemisi na
ɔ naabu Gyɔn, 3 na Filipo na
Batolomeo na Tomase na Mateo
ŋon nafɔ ɔ yɛɛ lempoolɛɛre e nɛ,
na Alfeose bu Gyemisi na Tadeose,
4 na Simɔn ŋon ɔ ne gyae ɔ balaŋ
nideli nɛ, na Gyudase Isekarɔte
ŋon waa kaa lese Yesu fa nɛ.

5 Mena kpilala kufu bala kɛwɔ
te Yesu kpilawɔ te ɔ faree wɔ
nyiaa, “Ɛ na gyu balaŋ baŋ ba te
yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ gyaŋ ya,
te ɛ na gyu Samariatena mɔ donɔɔ
kamasɛ man ya. 6 Mɔna ɛ taŋgbɛɛ
gyu Iseraetena baŋ gyaŋ. Be yɛɛ
ŋgba namense baŋ bɔɔ yoo nɛ.
7 Ɛ gyu na ɛ kolosi Wurubuarɛ
nombia fa wɔ nyiaa, ‘Wurubuarɛ
gyoori keŋ ta benaa.’ 8 Ɛ kyɔ
kaweesetena na ɛ ke gyuusu balaŋ
baŋ bɔɔ yekee nɛ, na ɛ ke kyɔ
baŋ bɛɛ wee kawee yayam nɛ,
na ɛ ke gegi feliŋkumɛɛ lee balaŋ
man. Ba moo mena doŋ kei fa
ŋon bo yakaa keŋ ɛ te tɔ kom
ya, mena dɔɔ ɛmɛɛ mɔ ɛ mo fa
wɔ yakaa keŋ ɛ na lɛɛ wɔ kolo
ya. 9 Ɛ na mo kɔba na kɔba tela
ya. 10 Ɛ na mo akpo ya, te ɛ na
mo kegba alate yaa nkyokota alate
yaa gbutu alate tela ya. Nawolo
nyi kaboena nyi baa tɔ tomyɛɛre
kamasɛ kom.

11 Donɔɔ yaa akuraa kamasɛ
keŋ man ɛ gyoo nɛ, ɛ taŋgbɛɛ
bɔɔse walaŋ ŋon ɔ kaboena te
waa lɛɛ ŋon nɛ dɔɔ, na ɛ ke
kyaa ɔ gyaŋ kaboena e ka mo lee
donɔɔ kenaŋ man. 12 Ɛ gyoo dek-
paŋalaŋ kenaŋ man nɛ, ɛ do dek-
paŋalaŋmantena baŋ nɔɔ nyiaa,
Wurubuarɛ wosefɛɛreŋ dɛɛ kyaa
ɛ man. 13 Nyi akpaa dek-
paŋalaŋmantena benaŋ de lɛɛ
ŋon nideli na, ɛ sola Wurubuarɛ
wosefɛɛreŋ fa wɔ. Te akpaa ba
te lɛɛ ŋon nideli ya na, ɛ yela
wosefɛɛreŋ keŋ ka bese kɔŋ ɛ
gyaŋ. 14 Mɔna donɔɔ yaa akuraa
kamasɛ keŋ ke man balaŋ de bɛɛ
ba te lɛɛ ŋon ya, yaa be te nyii
ɛ nombia ŋan ya nɛ, nyi akpaa ɛ
na lee botɔɔ na ɛ kpiisi ɛ nawɔɔ
aŋasa lɔ wɔ, na kawola nyi be
ta fom Wurubuarɛ. 15 Ampaŋ
yaa mɛɛ yako ŋon nyi wee keŋ
Wurubuarɛ waa di balaŋ nombia
nɛ, waa naase mena balaŋ benaŋ
diyem kela Sodom na Gomoratena
diyem keŋ bɔɔ naa kaalaŋ nɛ.

16 Ɛ kɛɛ, mee kpila ŋon baa
ŋgba namense nɛ, nyi yaa gyu
gbougbouse man. Mena dɔɔ ɛ
yela ɛ sia ke kara ŋgba doma
nɛ, na ɛ ke yɔkɔse ɛ wose ŋgba
awuluŋna nɛ. 17 Mena dɔɔ ɛ kɛɛ
ɛ wose man nideli lee balaŋ wose
man. Nawolo nyi baa mo ŋon

gyu kegyiise siaman na baa di ɛ nombia, na baa tuku ŋon bɔ ɔsom denɛɛ man. 18 Lee maŋ dɔɔ, baa mo ŋon gyu tɛɛle kegyiise na gyoneŋ siaman. Kei gyae ke yela ɛ ke nyiŋ gbɛɛ kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan fa wɔ, na baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ. 19 Mɔna nyi akpaa be kyaŋ ŋon ka seŋ be siaman nɛ, ɛ na wɔlɛɛ na kpene keŋ ɛ ke yako, na mena keŋ ɛ ke yako ke ya. Debaŋ kenaŋ de lii nɛ, Wurubuarɛ waa wola ŋon kpene keŋ ɛ ke yako. 20 Nawolo nyi na ɛmɛɛ ne gyae la ɛ ke kolosi ya. Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne gyae la waa ta ɛ dɔɔ kolosi. 21 Mena debaŋ kenaŋ nɛ, naa lolo bia baa lese dɔŋa fa yeŋ. Kya waa lese ɔ bu fa yeŋ, te bia mɔ baa koro seŋ ba lolala nyeeya dɔɔ na baa lese wɔ fa yeŋ. 22 Lee maŋ dɔɔ balaŋ pou baa kɔla ŋon. Mɔna walaŋ ŋon ɔ yɛɛ kakyeŋ seŋ keŋkeŋ ɔ kelɛɛdi man kelii ɔto nɛ, Wurubuarɛ waa lɛɛ ɔ nyee. 23 Nyi akpaa be naase ŋon diyem donɔɔ daale man na, ɛ yeu gyu donɔɔ wɔle man. Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, ɛ be gyae ɛ ke yɛɛ tom Iserae donɔɔse ŋan man pou taŋ, pɛte maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon maa bese kɔŋ ya. 24 Walaŋ ŋon ɔ ne kasee abɔɔ nɛ ɔ ba kela ŋon ɔ na wola e nɛ ya, te gbeŋi mɔ ba kela ɔ gbeŋgyoo ya. 25 Kaboena nyi kaseele waa yɛɛ ŋgba ɔ wolale nɛ, na gbeŋi mɔ ke yɛɛ ŋgba ɔ gbeŋgyoo nɛ. Te akpaa bɛɛ baake dekpaŋalaŋte ŋon nyi ŋon yɛna feliŋkumɛɛ gyoo Bɛlisɛbu na, woŋ dɔɔ te bɔɔ mo yela kumɛɛ gyakaa ɔ dekpaŋalaŋmantena baŋ dɔɔ ya?

Walaŋ ŋon ɔ kaboena nyi yaa yee e

Luka 12:2-9

26 Mena dɔɔ ɛ na yee wɔ ya. Nawolo nyi kolo be kyaa keŋ bɔɔ wuu ke dɔɔ keŋ nyi bɔɔ gyae baa gyuusu ke ya, te nombia aweeseŋ ŋaale mɔ be kyaa keŋ be gyae ka lee debɔɔ ya. 27 Nombii kamasɛ keŋ me yako ŋon nelim na ɛ yako ke weeseteŋteŋ, te nombii kamasɛ keŋ me kolosi ke adadawoya man do ɛ deŋela man na, ɛ mo ke gyɔ dekpeŋkpeŋ. 28 Ɛ na yee balaŋ baŋ baa tale ko deniwalaŋ kaageŋ bo, mɔna bɔɔ tale yɛɛ kolo kpu bela nɛ ya. Mɔna ɛ yee Wurubuarɛ ŋon ɔ ko walaŋ taŋ na, ɔ dana doŋ nyi waa fuŋ e na ɔ woo pou ka do boalaŋ keŋ bɛɛ yem ya nɛ man. 29 Akpelee koya yɛɛ aŋmoŋ? Na kaperɛ te bɛɛ yɔɔ akpeleese bala yee? Mɔna akpaa Wurubuarɛ te fa gbɛɛ ya na, be man dokoloŋ gba be gyae waa yala yeŋ ya. 30 Ɛ nyeenyɔɔse koraŋ nɛ, Wurubuarɛ gyeŋ ŋe yaanɔɔle. 31 Mena dɔɔ ɛ na yee ya, nawolo nyi ɛ dana tɔnɔɔ kela akpeleese burum.

32 Ɛ man walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ man do denibalaŋ siaman nyi me yɛɛ ɔ Gbeŋgyoo e nɛ, maŋ mɔ maa lɛɛ e do me kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ siaman. 33 Mɔna walaŋ kamasɛ ŋon ɔ te lɛɛ maŋ do denibalaŋ siaman nyi me yɛɛ ɔ Gbeŋgyoo e ya nɛ, maŋ mɔ maa bɛɛ e me kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ siaman.

34 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, ɛ na gyueŋ nyi wosefɛɛreŋ yaa ma moowɔ kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ ya. Koa, na wosefɛɛreŋ ya, mɔna yoo te ma moowɔ kɔŋ, ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nɛ. 35 Bia baala baa koro seŋ tia be kyaɔ, na bia alebia mɔ ka koro seŋ tia be naɔ, na bia ala mɔ ka koro seŋ tia ba awuna. 36 Walaŋ dekpaŋalaŋ man balaŋ gbagba ne gyae la baa kɔla e.

37 Akpaa ŋolo ne kɔŋ me gyaŋ ɔ kaa sila maŋ te ɔ ne gyae ɔ kya yaa ɔ naa kela maŋ na, ɔ tekaboena nyi waa yɛɛ me kaseele ya. Te

walaŋ ŋon mɔ ɔ ne gyae ɔ bu tobaale yaa ɔ bu alebu kela maŋ na, ɔ tekaboena nyi waa yɛɛ me kaseele ya. 38 Te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ta mo ɔ ɔpaŋdaŋ keŋ ka seŋɛɛ fa kaale na yeŋ nɛ na waa sila maŋ ya na, ɔ tekaboena nyi waa yɛɛ me kaseele ya. 39 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ mo ŋon gbagba doŋ ɔ ne kɛo ɔ nyeedoŋ nɛ, ke gyae ka lee ɔ nyiŋmaa man. Mɔna walaŋ kamasɛ ŋon ɔ mo ɔ wose fa yeŋ lee maŋ dɔɔ nɛ, waa bese nyiŋ ɔ nyeedoŋ keŋ.

40 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ ŋon na maŋ yaa ɔ lɛɛwɔ, te ŋon ɔ lɛɛ maŋ na Wurubuarɛ ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ yaa ɔ lɛɛwɔ. 41 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre, nyi keŋ ɔ yɛɛ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre e dɔɔ nɛ, Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre kom te Wurubuarɛ waa mo tɔ walaŋ ŋonaŋ. Te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ walaŋ ŋon ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nyi keŋ ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman dɔɔ nɛ, walaŋ ŋon ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ kom te Wurubuarɛ waa mo tɔ walaŋ ŋonaŋ. 42 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ fa balaŋ kɛwɔ man ŋolo loŋ defɛɛsa leenɔɔ tɔɔ nyi keŋ ɔ yɛɛ me kaseele e dɔɔ nɛ, Wurubuarɛ waa tɔ e kom.”

11

Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre kekpila ɔ kaseela gyu Yesu gyaŋ
Luka 7:18-35

1 Yesu ke kolosi nombia kɛŋa fa ɔ kaseela kufu bala baŋ taŋ nɛ, ɔ leewɔ botɔɔ gyu donɔɔse akaŋ ŋan kyaa Galelia tɛɛle man nɛ ke kolosi Wurubuarɛ nombia fa wɔ, te ɔ wola wɔ ŋe man nideli.

2 Mena debaŋ kenaŋ na ba te kyaŋ Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre tɔ deni. Ɔ ke nyii kpene keŋ Yesu ne yɛɛ nɛ, ɔ kpila ɔ kaseela nyi 3 baa gyu ke bɔɔse Yesu nyiaa, “Nyaŋ yɛna walaŋ ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi nyaŋ ke kɔŋ nɛ yaa, dɛɛ kɛɛ walaŋ wɔle gbɛɛ?” 4 Be ke gyu ke bɔɔse Yesu nɛ te ɔ tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ɛ bese gyu ke yako Gyɔn kpene keŋ ɛ be nyii na ɛ deŋela, na ŋan ɛ be naa na ɛ sia. 5 Siayɛlɛɛsatena ne naa, ɔtakasese ne tɛɛ, baŋ bɛɛ wee kawee yayam nɛ kaweese te taŋ, te deŋela atɔɔsatena ne nyii. Woya ne foŋii, te bɛɛ yako Wurubuarɛ nombia ŋan mɔ fa ayematena. 6 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ bɛɛ lɛɛ maŋ aŋmaareŋ nyi maŋ yɛna ŋon Wurubuarɛ be kpili ya nɛ, ŋon na nyeebam.”

7 Gyɔn kpilala baŋ ka bese bee gyu nɛ, Yesu kolosi Gyɔn wose man nombia fa balaŋ dikpii keŋ te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Ɛ ke gyu Gyɔn gyaŋ depampaa dinaa keŋ man nɛ, woŋ te ɛ gyaewɔ nyi ɛ kena? Ŋale keŋ feliŋ ne gyɔ ke wosi nɛ? 8 Akpaa na keŋ ya na, woŋ te ɛ gyuuwɔ ɛ kaa kɛɛ? Walaŋ ŋon ɔ doona abɔɔ kpaakpaa nyiŋan yaa? Baŋ bee mia mena nɛ, ne kyaa bo gyooneŋ dɛɛ. 9 Ɛ yako maŋ maa nyii, woŋ te nafɔ ɛ gyuuwɔ nyi ɛ kaa kɛɛ? Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre? Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyi, ŋon ɛ be naa nɛ gba kela Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre. 10 Nawolo nyi Gyɔn kei yɛna ŋon bɔɔ yako ɔ wose man nombia Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see man nɛ nyiaa,

‘Wurubuarɛ kpa, mee kpila me
kpilale ke ta n siaman,
ŋon ne gyae la waa desina n
gbɛɛ fa neŋ.’

11 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, balaŋ baŋ bɔɔ lolo tɛɛle kei dɔɔ nɛ, ŋolo be kyaa keŋ nyi ɔ kela Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ya. Mɔna Wurubuarɛ gyoori keŋ

man nɛ, walaŋ ŋon ɔ yɛɛ kemaasa e koraŋ nɛ, ɔ kela Gyɔn kei. 12 Leenaŋ Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre debaŋ kaa lii na gyɛŋ kei nɛ, balaŋ na mo kale na doŋ nombia bo gyaŋee na Wurubuarɛ gyoori keŋ nombia ŋan, te balaŋ baŋ mɔ bɛɛ gyae ke nɛ, na mo siadoŋ bo baa gyoo ke man. 13 Nawolo nyi Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra, na Wurubuarɛ mmaraase ŋan pou kolosi Wurubuarɛ gyoori keŋ wose man nombia, pɛte Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre kɔŋawɔ. 14 Akpaa ɛ ke sɛɛ lɛɛ mena nombia kɛŋa di na, ŋon Gyɔn yɛna Elia ŋon Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋolo be yako see nyi waa bese kɔŋ nɛ. 15 Nyaŋ ŋon n dana deŋela anenyiiŋ dei na, tei.

16 Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, woŋ te maa mo gyɛŋ wee kei balaŋ maa na? Sena te be wɔɛ? Be yɛɛ ŋgba bia kyaa la abɔntere man bee yoi nɛ, na bɛɛ fae yeesa yako dɔŋa nyiaa,

17 De kpee alowɔle nɔɔneŋse fa ŋon
mɔna ɛ te sɔe ya!
De kpee lia nɔɔneŋse mɔ fa ŋon,
mɔna ɛ te wii ya.

18 Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon kɔŋawɔ na ɔ ne kyaa bake ɔ nɔɔ. Ɔ te nyɔɔ soloŋ kamasɛ ya te ɛ kpa nyi ‘Feliŋkumɛɛ doola ɔ man.’ 19 Maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon kɔŋawɔ mee dii mɛɛ nyɔɔ, te ɛ kpa nyi, ‘Ɛ kɛɛ balee kei. Ɔ yɛɛ kedikumte na soloŋnyɔɔre e. Ɔ gyoona yɛna lempoolɛɛra na nombiakumɛɛyɛɛra.’ Mɔna walaŋ ŋon ɔ dana Wurubuarɛ nyansa nɛ, ɔ tom na wola la.”

Donɔɔse ŋan man ŋe balaŋ te lɛɛ Yesu di ya nɛ
Luka 10:13-15

20 Donɔɔse ŋan man Yesu be yɛɛ gyakoloŋ nombia nɛ, ŋe man balaŋ burum te lɛɛ e di na baa kyɛɛkee lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man, na baa kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ ya. Keŋte Yesu kolosiwɔ tia wɔ nyiaa, 21 “Ɛmɛɛ Korasintena na Bɛtesaidatena, ɛ laako! Nawolo nyi gyakoloŋ nombia ŋan Wurubuarɛ be yɛɛ ɛ gyaŋ nɛ, nyi akpaa beŋ yɛɛ ŋa Tae na Sidɔn donɔɔse man na nafɔ beŋ te wulaa do titere abɔɔ kyaa mo tɔŋ buraa ba wose, na kawola nyi ba te kyɛɛkee ba agyueŋ lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ. 22 Mɔna mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, wee keŋ Wurubuarɛ waa kaa di balaŋ nombia nɛ, waa wii Taetena na Sidɔntena waraŋase kela ŋon. 23 Te nɛnɛɛ ɛmɛɛ Kapanumtena, ɛ gyeŋ nyi Wurubuarɛ waa kɛlɛɛ ŋon gyina ŋon adido? Koa, waa yɔkɔse ŋon, na waa mo ŋon do boalaŋ keŋ bɛɛ yem ya nɛ man, na ɛ kena diyem kekpaakekpaa. Nafɔ gyakoloŋ nombia ŋan mɔɔ yɛɛ ɛ man yaa meŋ yɛɛwɔ Sodom donɔɔ man nɛ, nafɔ gyeŋ ke deŋ sɛɛ ke kyaa. 24 Mɔna mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyi wee keŋ Wurubuarɛ waa kaa di balaŋ pou nombia nɛ, waa wii Sodomtena waraŋase kela ŋon.”

Yesu kpa balaŋ baa kɔŋ ɔ gyaŋ na be kaa fɛɛfo
Luka 10:21-22

25 Mena debaŋ kenaŋ man te Yesu fanewɔ nyiaa, “Me kya, adido na ateta pou Gbeŋgyoo, mɛɛ fa neŋ karaŋ nawolo nyi n ta mo abɔɔ kɛŋa weese nyansatena na baŋ ba gyeŋ nombia nɛ, te n lese ŋa wola balaŋ baŋ be dinɔɔ yɛɛ ŋgba bia nɛ. 26 Taata, ma gyeŋ nyi kei yɛna nyaŋ gbagba n kegyaebii.” 27 Botɔɔ te Yesu yako balaŋ baŋ nyiaa, “Me kya ta mo kpene kamasɛ do maŋ me nyiŋmaa man. Ŋolo ba gyeŋ maŋ ɔ bu ŋon ya, me kya waageŋ kooŋ gyeŋa na maŋ. Ŋolo mɔ ba gyeŋ kya ŋon ya, maŋ ɔ bu ŋon na baŋ

maa lese me kya ŋon wola wɔ nɛ, baageŋ ne gyae la baa gyeŋ e.”
28 Keŋte Yesu besewɔ yako nyiaa, “Ɛmɛɛ baŋ ɛ seelena kasolɔse yuŋnyiŋan te ne takaa ŋon nɛ, ɛ kɔŋ me gyaŋ na maa yela ɛ ke fɛɛfo. 29 Ɛ kɔŋ na daa na ŋon ke yɛɛ nɔɔdokoloŋ na ɛ ke kasee maŋ, na ɛ ke nyiŋ wosefɛɛreŋ. Nawolo nyi ma woɛ, te ma te yɔkɔse ma wose mɔ lee me konɔɔ man. 30 Nawolo nyi gbɛɛ keŋ dɔɔ maa mo ŋon ta nɛ, be taŋ baŋ ya te kasolɔ keŋ maa bake seele ŋon nɛ, be gyae ke yɛɛ ŋon yuŋ ya.”

12

Yesu kawola lee kefɛɛfowee wose man
Maake 2:23-28; Luka 6:1-5

1 Te di weeya ala ya nɛ, Yesu na ɔ kaseela gyuuwɔ ka mo wɔɔ daale man. Na weenɛɛ ŋan seŋɛɛ wɔɔ kenaŋ man nɛ yɛɛ ŋgba kefaa nɛ. Tanam kyaŋa ɔ kaseela baŋ te ba kpera ŋaale posaa bɛɛ tao. Na wee kenaŋ yɛɛ Gyudatena kefɛɛfowee ke. 2 Farasiitena baŋ kena mena nɛ be yako Yesu nyiaa, “Kɛɛ! N kaseela ne yɛɛ kpene keŋ da mmaraa bɛɛ fa gbɛɛ nyi dɛɛ yɛɛ da kefɛɛfowee ya.” 3 Botɔɔ te Yesu mɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Ɛ te kala ta lee Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man kpene keŋ gyoo Defidi be yɛɛ debaŋ keŋ tanam be kyaŋ ŋon na ɔ balaŋ baŋ nɛ yee? 4 Ɔ gyoowɔ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man te ɔ ka moo weenɛɛ ŋan bɔɔ mo deesi fa Wurubuarɛ, keŋ nafɔ tekaboena nyi walaŋ ŋon ɔ te yɛɛ Wurubuarɛ sae e ya waa di ya nɛ, te ɔ diiwɔ te ɔ moo ŋaale mɔ fa ɔ balaŋ baŋ be silana e nɛ. 5 Yaa ɛ ta bese ta kala lee Wurubuarɛ mmaraa tɔne keŋ man nyi, saese baŋ be kyaa Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man nɛ, deesiwɔ fa Wurubuarɛ kefɛɛfowee keŋ mɔna ŋolo te bu wɔ fɔɔ nyi ba te walaa ke yee? 6 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, walaŋ ŋon ɔ kela Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ nɛ kyaa kɛbo. 7 Wurubuarɛ yakowɔ ɔ nombia aŋmaraseŋ see man nyiaa,

‘Mɛɛ gyae bo nyi yaa wii balaŋ waraŋase,
na kedeesa te mɛɛ gyae ya.
Nyi yeŋ nyii nombia kɛŋa man nɛ,
nafɔ ɛ be gyae ɛ ke bu balaŋ baŋ be nombia dei nɛ fɔɔ ya.’

8 Nawolo nyi maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon yɛna kefɛɛfowee keŋ gbeŋgyoo.”

Yesu kekyɔ baam dayeŋasate ŋolo kawee
Maake 3:1-6; Luka 6:6-11

9 Yesu ka lee botɔɔ nɛ, ɔ gyuuwɔ Gyudatena ɔsom deni man. 10 Na balee ŋolo kyaa botɔɔ keŋ ɔ baam ba yem. Lee mena keŋ bɛɛ gyae gbɛɛ na baa mo nombiikum seele Yesu dɔɔ nɛ, be bɔɔse e nyi da mmaraa ne fa daa gbɛɛ nyi dɛɛ kyɔ walaŋ kawee da kefɛɛfowee? 11 Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Ɛ man woŋti te akpaa ɔ dana nam dokoloŋ te ɔ yale gyoo bɔɔ man kefɛɛfowee na, waa bɛɛ nyi ɔ ba lese e ya? 12 Deniwalaŋ kela nam. Mena dɔɔ gbɛɛ doo nyi dɛɛ yɛɛ deeli kefɛɛfowee.” 13 Botɔɔ te Yesu yako balee ŋon nyiaa, “Tenee n baam keŋ.” Keŋte balee ŋon mɔ tenee ke, te ɔ baam keŋ yɛɛ doŋ ŋgba alate keŋ nɛ. 14 Lee mena dɔɔ Farasiitena baŋ leewɔ gyu kebake, lee gbɛɛ keŋ man baa mo na baa ko Yesu.

15 Yesu kena mena nɛ, ɔ wɔŋa ɔ wose lee yenaŋ. Balaŋ burum sila e te ɔ kyɔɔ be man kaweesetena baŋ pou, 16 mɔna ɔ faree wɔ nyi be na yako ɔ wose man nombia fa ŋolo na ŋolo ya. 17 Kei yele la Wurubuarɛ nombia ŋan ɔ be tɛɛ ɔ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Yesaya dɔɔ

yako nɛ kɔŋawɔ ampaŋ. Yesaya yakowɔ nyiaa, Wurubuarɛ kpa
18 “Kei yɛna me tobaale ŋon mɔɔ lese e,
ŋon te mɛɛ gyae te me sia na gye ɔ dɔɔ.
Maa mo me feliŋ do ɔ man,
na waa yako debiise pou nyi debaŋ keŋ maa lɛɛ ba nyee nɛ te lii.
19 Ɔ be gyae waa ta gyae kale yaa waa ta fae yeesa na abɔnterese na balaŋ ke nyii ya.
20 Waa nyiŋ konɔɔ fa baŋ be nombia dana waraŋase nɛ,
te ɔ be gyae waa yɛɛ baŋ bɔɔ taŋ doŋ mɔ nɛ akpanyaŋnyaŋ ya.
Debaŋ kamasɛ na waa nyiŋ konɔɔ fa mena balaŋ kɛwɔ dinɔɔ,
keŋ nyi ɔ be gyae waa yɛɛ kolo na ba wose keyɔkɔse wɔ ya
mo kelii debaŋ keŋ baa nyiŋ nyeekelɛɛ.
21 Te debiise balaŋ pou baa mo be loo gyakaa ɔ dɔɔ bo.”

Yesu na Bɛlisɛbu
Maake 3:20-30; Luka 11:14-23

22 Wee daale ba moo walaŋ ŋon feliŋkum doo ɔ man, te ɔ sia be yɛlɛɛ te ɔ bɛɛ tale kolosi mɔ ya nɛ kɔŋ Yesu gyaŋ. Keŋte Yesu kyɔɔ e te ɔ kolosiwɔ te ɔ sia mɔ gyuusuwɔ. 23 Nombia kɛŋa doo balaŋ baŋ pou nɔɔ te be bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Na kei yɛna gyoo Defidi ɔ naanabii ŋon baa yaa?” 24 Mɔna Farasiitena baŋ kenyii nombia kɛŋa nɛ be yakowɔ nyiaa, “Feliŋkumɛɛ pou gyoo Bɛlisɛbu faa na balee kei doŋ te ɔ ne tale gegi feliŋkumɛɛ nɛ.” 25 Mɔna Yesu gyeŋ kpene keŋ bɛɛ gyueŋ nɛ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Tɛɛle kamasɛ keŋ ke man balaŋ de kpase ba wose kpookpoo bee yoo na dɔŋa na, tɛɛle kenaŋ be gyae ke de ya. Mena mɔ te donɔɔ yaa dekpaŋalaŋ daale man balaŋ de kpase ba wose kpookpoo bee yoo na dɔŋa na, dekpaŋalaŋ kenaŋ ne yɛlɛɛ bo. 26 Akpaa nyi ba mo ɔbɔnsam doŋ gegi feliŋkumɛɛ nɛ, na keŋ nawolo baa nyi ɔ gyoori keŋ man balaŋ te kpase ba wose kpookpoo bee yoo na dɔŋa. Dekɔŋ mena na, sena te ɔ gyoori keŋ gyae ke tale seŋ? 27 Akpaa nyi Bɛlisɛbu doŋ te mɛɛ mo gegi feliŋkumɛɛ na, amɔte doŋ yaa ɛ balaŋ baŋ mɔ na mo gegi feliŋkumɛɛ? Mena na ɛmɛɛ gbagba ɛ balaŋ ne gyae la baa bu ŋon fɔɔ. 28 Te akpaa Wurubuarɛ doŋ te mɛɛ mo gegi feliŋkumɛɛ na, kenaŋ na ɛ wulaa gyeŋ nyi Wurubuarɛ gyoori keŋ taŋ kekɔŋ ɛ gyaŋ.” 29 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Sena te ŋolo waa tale gyu doŋte ŋolo dɛɛ na ɔ kaa mo ɔ kolo, keŋ nyi ɔ te di doŋte ŋon dɔɔ ya? Nyi akpaa ɔ di doŋte ŋon dɔɔ te ɔ bake e see nɛ, kenaŋ na waa tale kuu wa abɔɔ pou. 30 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ be kpuɛ na maŋ ya nɛ na ɔ ne kɔla maŋ, te walaŋ kamasɛ ŋon mɔ ɔ bɛɛ kyɔ maŋ na dee yilaa balaŋ fa Wurubuarɛ ya nɛ, na ɔ ne yaasee wɔ bo. 31 Mena dɔɔ mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, Wurubuarɛ waa mo balaŋ nombiakumɛɛ na mmusuo nombia ŋan bɛɛ yako nɛ pou kyɛɛ wɔ, mɔna walaŋ ŋon waa mo mmusuo nombia gyakaa Wurubuarɛ feliŋ ŋon dɔɔ nɛ, Wurubuarɛ be gyae waa mo kyɛɛ e korakora ya. 32 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ kolosi nombiikum tia maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon nɛ, Wurubuarɛ waa mo kyɛɛ e. Mɔna walaŋ kamasɛ ŋon waa kolosi nombiikum tia Wurubuarɛ feliŋ ŋon nɛ, Wurubuarɛ be gyae waa mo kyɛɛ e gyɛŋ yaa kyoo ya.

Daŋ kamasɛ na ke bii keŋ kɛɛ see
Luka 6:43-45

33 N kɛɛ daŋ dɔɔ nideli te ke de
nyiŋ doŋ nɛ, kɛɛ se bia kpaakpaa.
Te akpaa n te kɛɛ ke dɔɔ nideli
ya te kawee de kyaŋ ke na, kɛɛ se
bia kumɛɛ bo. Nawolo nyi daŋ ka-
masɛ nɛ, ke bia te bɛɛ mo gyeŋ ke
dinɔɔ. 34 Ɛmɛɛ baŋ ɛ dana nom-
biakumɛɛ ŋgba doma nɛ, sena te
ɛmɛɛ balaŋ kumɛɛ kɛwɔ ɛ ke tale
kolosi nombia kpaakpaa? Nawolo
nyi kpene kamasɛ keŋ be wulu
walaŋ konɔɔ man nɛ, keŋ na lee
la ɔ nɔɔman. 35 Mena ke te deni-
balaŋ mɔ doo. Walaŋ kpaakpaate
kamasɛ na lese abɔɔ kpaakpaa
ŋan doo ɔ konɔɔ man nɛ wola,
te walaŋkum kamasɛ mɔ na lese
nombiakumɛɛ ŋan doo ɔ konɔɔ
man nɛ wola. 36 Mena dɔɔ mɛɛ
yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, nom-
biikum kamasɛ keŋ gyae ka lee
walaŋ kamasɛ nɔɔman nɛ, wee
keŋ Wurubuarɛ waa di balaŋ pou
nombia tɛɛle kei dɔɔ nɛ, ɔtenate
waa seŋ Wurubuarɛ siaman na
waa tira ke nɔɔ fa e. 37 Nawolo nyi
walaŋ kamasɛ nɔɔwoya te baa mo
di ɔ nombia, na baa naa nyi ɔ dii
deŋele, yaa ɔ dii fɔɔ."

Bɛɛ gyae nyi Yesu waa yɛɛ gyakoloŋ nombia
Maake 8:11-12; Luka 11:29-32

38 Botɔɔ te Farasiitena na
mmaraa wolala baŋ baale yako
Yesu nyiaa, "De Gbeŋgyoo,
dɛɛ gyae n ke yɛɛ gyakoloŋ
nombia wola daa." 39 Keŋte
Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "Ɛmɛɛ
gyɛŋ wee kei balaŋ, ɛ yɛɛ
nombiakumɛɛyɛɛrawɔ te ɛ be
yee Wurubuarɛ ya. Ɛ ne gyae
nyi maa yɛɛ gyakoloŋ nombia
na ɛ kena, mɔna mɔɔ gyae maa
yɛɛ gyakoloŋ nombii kamasɛ
kpu na keŋ be kɔŋ Wurubuarɛ
dekpeŋkpeŋgyɔɔre Gyona dɔɔ nɛ
ya. 40 Mena keŋ Gyona be doo
kpebii dinaa ŋon tɔɔman weeya
atooro nelim na ka weese nɛ,
mena te maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon
mɔ maa doo tɛɛle tɔɔman weeya
atooro nelim na ka weese. 41 Wee
keŋ Wurubuarɛ waa di balaŋ
nombia nɛ, Niniwetena baa koro
seŋ na baa bu gyɛŋ wee kei balaŋ
fɔɔ, nawolo nyi debaŋ keŋ Gyona
be kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan
fa wɔ nɛ, be kyɛɛkeewɔ lee be
gbɛɛneŋ kumɛɛ man te be kɔŋawɔ
Wurubuarɛ gyaŋ. Mɛɛ yako ŋon
baa nyiaa, walaŋ ŋon ɔ kela
Gyona nɛ kyaa kɛbo. 42 Mena
mɔ te wee keŋ Wurubuarɛ waa di
balaŋ nombia nɛ, Seba gyoo ŋon
ɔ yɛɛ alo e te ɔ ba lee ata yenaŋ
nɛ, waa koro seŋ na waa bu gyɛŋ
wee kei balaŋ fɔɔ. Nawolo nyi ɔ
ke nyii Solomɔn nyansa nombia
ŋan nɛ, ɔ tɛɛwɔ leenaŋ tɛɛle ɔto
kɔŋ kaa nyii ŋa. Mɛɛ yako ŋon
baa nyiaa, walaŋ ŋon ɔ kela gyoo
Solomɔn ŋonaŋ nɛ kyaa kɛbo."

Feliŋkumɛɛ kɛɛ bese kɔŋ
Luka 11:24-26

43 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa,
"Feliŋkum da lee walaŋ man nɛ
ɔ ne tɛɛ kila kɛo tɛɛle awolɛɛ ɔ
ne gyae dekyae, mɔna ɔ bee nyim
ya. 44 Akpaa ɔ te nyiŋ dekyae ya
na ɔ ne yako ɔ wose nyiaa, maa
bese gyu ma dekyae bene keŋ mɔɔ
lee nɛ man. Akpaa ɔ kɔŋ kaa
naa nyi ba te gbee botɔɔ desina
ke nideli keŋ nyi ayimɛɛ kamasɛ
be doo ya nɛ, 45 ɔ na bese gyu
ka mo feliŋkumɛɛ nyetooro, ŋan
ŋe dana nombiakumɛɛ kela e nɛ
kpu na ɔ wose na be kaa kyaa
walaŋ ŋonaŋ man. Dekɔŋ mena
na, walaŋ ŋonaŋ dinɔɔ na bese
wɔlɛɛ kela ɔ kekyaa gyaŋgba keŋ.
Mena ne gyae la ke kɔŋ gyɛŋ wee
kei balaŋ kumɛɛ dɔɔ."

Yesu ɔ naa na ɔ naabia
Maake 3:31-35; Luka 8:19-21

46 Yesu ke gyakaa ɔ ne kolosi
fa balaŋ baŋ nɛ, ɔ naa na ɔ
naabia kɔŋawɔ kaa seŋ debɔɔ
man keŋ bɛɛ gyae gbɛɛ baa kolosi
na e. 47 Botɔɔ te ŋolo yako Yesu
nyiaa, "N naa na n naabia seŋɛɛ

debɔɔ man bɛɛ gyae baa naa neŋ.” 48 Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Amɔte yɛna me naa, te bomɔ yɛna me naabia?” 49 Keŋte ɔ tenee ɔ nyiŋmaa wola ɔ kaseela baŋ te ɔ yakowɔ nyiaa, “Kɛwɔ yɛna me naa na me naabia. 50 Nawolo nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne yɛɛ me kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ kegyaebii na, ŋon yɛna me naabu na me deesi na me naa.”

13

Yesu kegyɔ dudu lee wɔɔfarale ŋolo wose man

Maake 4:1-9; Luka 8:4-8

1 Mena wee kenaŋ nɛ, Yesu leewɔ dekpaŋalaŋ keŋ man ɔ kyaa nɛ gyu ke kyaa boo nɔɔman. 2 Keŋte balaŋ burum kaa yi-laawɔ kilisi e. Mena dɔɔ ɔ gyoowɔ ke kyaa degbele man, na balaŋ baŋ mɔ pou seŋɛɛ dekeŋkeŋ dɔɔ. 3 Botɔɔ te ɔ yako wɔ nombia burum aduya man nyiaa, “Wɔɔfarale ŋolo gyuuwɔ ke ŋmatee abɔɔ bia ŋgba amɔla nɛ ɔ wɔɔman. 4 Ɔ kɛɛ ŋmatee abɔɔ bia ŋan nɛ, ŋaale yalawɔ wɔɔ keŋ gbɛɛneŋ man te gyebuse kaa tɔɔsee ŋa di. 5 Ŋaale mɔ yalawɔ kpanaŋse dɔɔ te ŋe tuuwɔ, mɔna tɛɛle ta boo botɔɔ ya. 6 Mena dɔɔ ɔga kaa seŋawɔ na, te ŋa botowɔ. Te keŋ ŋe te nyiŋ lila burum dɔɔ ya nɛ, ŋe popou yekeewɔ. 7 Bia ŋan ŋaale mɔ yalawɔ kpalamse man te ŋe tuuwɔ, te kpalamse ŋan mɔ tuuwɔ milii ŋa mena dɔɔ ŋe te nyiŋ ŋa wose ya. 8 Abɔɔ bia ŋan ŋaale mɔ yalawɔ tɛɛle kpaakpaa dɔɔ te ŋe tuuwɔ bee, te ŋa see bia burum. Ŋaale see sɔŋonoŋ (100), te ŋaale mɔ see sɔŋotooro (60), te ŋaale mɔ see saonakufu (30).” 9 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ŋon ɔ dana deŋela waa nyii na, waa tei nideli.”

Yesu ka lese dudu keŋ asɛɛ
Maake 4:10-12; Luka 8:9-10

10 Keŋte Yesu kaseela baŋ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa bɔɔse e nyiaa, “Weera n ne kolosi fa balaŋ baŋ aduya man?” 11 Te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ɛmɛɛ dɔɔ Wurubuarɛ ta toro ya agyueŋse na ɛ ka gyeŋ nombia ŋan weesɛɛ lee ɔ gyoori keŋ wose man, mɔna na balaŋ pou ya. 12 Nawolo nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ gyeŋ Wurubuarɛ gyoori keŋ nombia aweeseŋ ŋan man na, ŋon te Wurubuarɛ waa toro wa agyueŋ na waa gyeŋ kpu. Te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ba gyeŋ kolo lee Wurubuarɛ gyoori keŋ nombia aweeseŋ ŋan man ya na, kyomii keŋ ɔ na gyueŋ nyi ɔ gyeŋ koraŋ nɛ, Wurubuarɛ waa lɛo ke lee ɔ nyiŋmaa man.” 13 Keŋ dɔɔ te mee kolosi fa wɔ aduya man yɛna nyiaa,

Bɛɛ kɛo kɛo mɔna bɔɔ ne naa kolo ya.
Bɛɛ tei tei,
mɔna bɔɔ ne nyii nombia ŋenaŋ man ya.

14 Nombia akɔŋaŋ balaŋ kɛwɔ dɔɔ yela Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Yesaya nombia ŋan ɔ be yako see nɛ kɔŋawɔ ampaŋ. Yesaya yakowɔ nyiaa,

“Balaŋ kɛwɔ baa tei tei,
mɔna bɔɔ gyae baa nyii nombia ŋenaŋ man ya.
Te baa kɛo kɛo, mɔna bɔɔ gyae baa naa kolo ya.

15 Nawolo nyi mena balaŋ kɛwɔ dana konɔɔyuŋ,
te be dana deŋela tae.
Ba te kyaŋ be sia wuu na bɔɔ nyiŋ naa ya.
Nawolo nyi akpaa be sia ne naa te ba deŋela mɔ ne nyii na,
keŋte baa nyii nombia ŋan man
na baa kyɛɛkee lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man
na baa kɔŋ me gyaŋ,
na maa mo be nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ.

16 Mɔna ɛmɛɛ dɔɔ ɛ te yɛɛ nyee-
bam, nawolo nyi ɛ sia ne naa te
ɛ deŋela mɔ ne nyii. 17 Ampaŋ
yaa mɛɛ yako nyiaa, Wurubuarɛ
akpeŋkpeŋgyɔɔra na Wurubuarɛ
balaŋ baŋ be gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ
siaman baŋ bɔɔ kyaa kaalaŋ nɛ,
gyaewɔ nyi baa naa kpene keŋ ɛ
ne naa nɛ, mɔna ba te naa ya. Te
be gyaewɔ nyi baa nyii kpene keŋ
ɛ ne nyii nɛ, mɔna be te nyii ya."

18 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa,
"Nɛnɛɛ ɛ tei na ɛ ke nyii wɔɔfarale
ŋon dudu keŋ asɛɛ. 19 Abɔɔ bia
ŋan be yale wɔɔ keŋ gbɛɛneŋ
man nɛ, seŋɛɛ fa balaŋ baŋ bee
nyii Wurubuarɛ gyoori keŋ wose
man nombia, te ɔbɔnsam ne kɔŋ
kaa ŋmɛɛle ŋa lee be konɔɔse
man, na bɔɔ nyiŋ nyii asɛɛ ya nɛ.
20 Bia ŋan be yale kpanaŋse dɔɔ
nɛ, seŋɛɛ fa balaŋ baŋ bee nyii
Wurubuarɛ nombia ŋan, te bɛɛ
lɛɛ ŋa na gyoŋ debokenaŋ man nɛ.
21 Mɔna keŋ Wurubuarɛ nombia
ŋan te nyiŋ lila be man dɔɔ ya nɛ,
bɔɔ ne tale seŋ keŋkeŋ kelii ɔto
ya. Mena dɔɔ akpaa de kɔŋ nyi
Wurubuarɛ nombia ŋan dɔɔ te
bɛɛ naase wɔ diyem na, be ta bese
be wɔle bileŋ. 22 Bia ŋan be yale
kpalamse man nɛ, seŋɛɛ fa balaŋ
baŋ bee nyii Wurubuarɛ nombia
ŋan, te tɛɛle kei dɔɔ nombia, na
kɔba kegyae beiŋ, na tɛɛle kei dɔɔ
abɔɔ akaŋ ŋan kegyae da gyoo
be man nɛ, na bee yeli baa bee
Kristo man ya. 23 Abɔɔ bia ŋan be
yale tɛɛle kpaakpaa dɔɔ nɛ, seŋɛɛ
fa balaŋ baŋ bee nyii Wurubuarɛ
nombia ŋan te bɛɛ lɛɛ ŋa do konɔɔ
kpaakpaa man, te bɛɛ tela ŋa
nideli te bɛɛ yɛɛ kakyeŋ di ŋe dɔɔ
nɛ. Mena dɔɔ nombia ŋan ne
yeli bɛɛ yɛɛ abɔɔ kpaakpaa ŋgba
ŋan ŋɔɔ se bia sɔŋonoŋ (100), na
sɔŋotooro (60), na saonakufu (30)
nɛ."

24 Keŋte Yesu besewɔ gyɔ dudu
wɔle fa wɔ nyiaa, "Wurubuarɛ gy-
oori keŋ yɛɛ ŋgba mena keŋ balee
ŋolo be gyu ke ŋmatee abɔɔ bia
kpaakpaa nyiŋan ɔ wɔɔman nɛ.
25 Mɔna nelim balaŋ pou kedokii
nɛ, ɔ kɔlare kɔŋawɔ kaa ŋmatee
ŋalese kumɛɛ bom na abɔɔ bia
ŋan te ɔ laŋawɔ. 26 Abɔɔ bia ŋan
ketu se bia nɛ, te ŋalese kumɛɛ
ŋan mɔ lese ŋa wose debɔɔ."
27 Botɔɔ te wɔɔte ŋon tewulɛɛ
kɔŋawɔ kaa bɔɔse e nyiaa, "De
gbeŋgyoo, na abɔɔ bia kpaakpaa
nyiŋan te n ŋmateewɔ n wɔɔ keŋ
man yee? Te aleŋ yaa ŋalese
kumɛɛ kɛŋa leewɔ?" 28 Keŋte
balee ŋon yakowɔ nyiaa, "Me
kɔlare ŋolo kaa yɛɛ laa mena nɛ."
Botɔɔ te ɔ tewulɛɛ baŋ bɔɔse e
nyiaa, "N ne gyae nyi dee gyu ke
kulii ŋalese kumɛɛ ŋan?" 29 Keŋte
balee ŋon tiranɔɔ fa wɔ nyiaa,
"Koa ɛ yela ŋe ka seŋ, na mena ya
nɛ, akpaa ɛ gyu ɛ ne kulii ŋalese
kumɛɛ ŋan nɛ, ɛ te kɛɛ nideli ya
na ɛ ka kulii abɔɔ bia kpaakpaa
ŋan mɔ kpu na ŋa. 30 Mena
dɔɔ ɛ yela ŋe popou ka seŋ kelii
kekɛrɛɛ tɛɛ. Debaŋ kenaŋ nɛ, maa
yako baŋ baa kɛrɛɛ ŋa nɛ nyiaa, ɛ
taŋgbɛɛ kulii ŋalese kumɛɛ ŋan
pɛ, na ɛ ke bake ŋa kaboese man
na ɛ ka too ŋa. Kenaŋ wɔle na ɛ ke
yilaa abɔɔ bia kpaakpaa ŋan pou
ka do me kpeese man."

Yesu kegyɔ dudu lee Wurubuarɛ gyoori keŋ wose man

Luka 13:18-19; Maake 4:30-32

31 Keŋte Yesu besewɔ gyɔ dudu
wɔle fa wɔ nyiaa, "Wurubuarɛ
gyoori keŋ yɛɛ ŋgba daŋ daale bii
peperee keŋ ke yɛɛ ŋgba kpeli bii,
keŋ balee ŋolo ba mo ke duu ɔ
wɔɔman nɛ.
32 Daŋbii kei yɛna bii peperee
daasebia pou man. Mɔna nyi
akpaa ke da bee na, kɛɛ bee bese
daŋ dinaa keŋ nyi gyebuse ne kɔŋ
kaa loo ba asaase do ke tombia
man."
33 Keŋte Yesu besewɔ gyɔ dudu
fa wɔ nyiaa, "Wurubuarɛ gyoori

keŋ yɛɛ ŋgba tee keŋ alo ŋolo ba mo kyakale bodobodo biliŋ tasa dinaa man, kaboena biliŋ keŋ pou korowɔ wuku nɛ."
34 Aduya man te Yesu kolosiwɔ fa balaŋ dikpii keŋ pou. Ɔ te kolosi nombii daale fa ŋolo keŋ ɔ te gyɔ dudu ya. 35 Kei yele la Wurubuarɛ nombia ŋan ɔ be tɛɛ ɔ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Yesaya dɔɔ yako see nɛ kɔŋawɔ ampaŋ. Ɔ yakowɔ nyiaa,
"Aduya man te maa kolosi fa wɔ
na maa yako wɔ nombia
aweeseŋ ŋan bɔɔ gyeŋ ya,
leenaŋ tɛɛle kewalaŋ tɛɛ nɛ."

Yesu kalese ŋalese kumɛɛ dudu keŋ man

36 Keŋte Yesu lɔɔ balaŋ dikpii keŋ gbɛɛ te ɔ gyuuwɔ dekpaŋalaŋ man. Ɔ kaseela baŋ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ te be yako e nyiaa, "Wola daa dudu keŋ n be gyɔɔ lee ŋalese kumɛɛ ŋan ŋɔɔ tuu wɔɔ keŋ man nɛ asɛɛ." 37 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "Walaŋ ŋon ɔ be duu abɔɔ bia kpaakpaa ŋan nɛ yɛna maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon, 38 wɔɔ keŋ yɛna tɛɛle kei pou. Abɔɔ bia kpaakpaa ŋan yɛna Wurubuarɛ gyoori keŋ man bia baŋ. Ŋalese kumɛɛ ŋan yɛna ɔbɔnsam ŋon bia. 39 Te walaŋkum ŋon ɔ be duu ŋalese kumɛɛ ŋan yɛna ɔbɔnsam ŋon. Kekɛrɛɛ tɛɛ keŋ yɛna debaŋ ɔtomante keŋ. Baŋ baa kɛrɛɛ nɛ yɛna Wurubuarɛ kpilala baŋ. 40 Mena keŋ bɔɔ yilaa ŋalese kumɛɛ ŋan te bɔɔ too ŋa nɛ, mena ne gyae la ke kɔŋ debaŋ ɔtomante keŋ man. 41 Maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon maa kpila me kpilala lee adido na be kaa yilaa kpene kamasɛ keŋ ne yeli walaŋ ne yɛɛ dukum nɛ, na nombiakumɛɛyɛɛra pou lee me gyoori keŋ man. 42 Wurubuarɛ kpilala baŋ baa fuŋ balaŋ kumɛɛ baŋ do boalaŋ degyapaa keŋ man. Botɔɔ te baa fae yeesa na baa tao be kela. 43 Mɔna baŋ be gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ, baa ŋalakee ŋgba weese nɛ be kya ŋon gyoori keŋ man. Baŋ be dana deŋela anenyiiŋ dei na, baa tei nideli."

Yesu kekolosi lee Wurubuarɛ gyoori keŋ wose man

44 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, "Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ ŋgba kolo kpaakpaate keŋ ke dana koya doŋ te bɔɔ mo weese tɛɛle daale man nɛ. Balee ŋolo ke gyu kena ke nɛ, te ɔ desina ke weese nideli. Ke yɛɛ e gyoŋ gbaa mena dɔɔ ɔ gyuuwɔ ka mo kpene kamasɛ keŋ ɔ dana nɛ yɔɔ, te ɔ moowɔ ke lɛɛ tɛɛle kenaŋ."

45 Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, "Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ ŋgba kebudiiri ŋon ɔ dɔŋ ɔ ne gyae kegyaŋase kpaakpaa nyiŋan waa lɛɛ nɛ. 46 Ɔ ke gyu ke nyiŋ kegyaŋa kpaakpaate nɛ, ɔ gyuuwɔ ke yɔɔ kpene kamasɛ keŋ ɔ dana nɛ, te ɔ moowɔ ke lɛɛ ke."

47 Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, "Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ ŋgba asawu lɔɔra baŋ bɔɔ fuŋ ba asawu do loŋ man te bɔɔ kyaŋ kpebia kpookpoo nɛ. 48 Ba kena nyi asawu keŋ te wulu nɛ, be wɔŋee ke kɔŋ dekeŋkeŋ dɔɔ. Be tisiwɔ kyaa te be tɔɔsee kpebia kpaakpaa nyibaŋ do be doŋase man, te be fuŋii akumɛɛ baŋ pou leki. 49 Mena ne gyae la ke kɔŋ wee ɔtomante keŋ man. Wurubuarɛ kpilala baŋ baa kɔŋ kaa lese balaŋ kumɛɛ baŋ lee balaŋ kpaakpaa baŋ man. 50 Na baa fuŋ balaŋ kumɛɛ baŋ do boalaŋ keŋ ke bɛɛ yem ya nɛ man. Botɔɔ te baa fae yeesa na baa tao be kela."

51 Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, "Ɛ nyii nombia kɛŋa pou asɛɛ?" Te be sɛɛwɔ nyi "Ayi." 52 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, "Nombii kei nawolo baa nyiaa, mmaraa wolale

kamasɛ ŋon ɔ be kasee Wurubuarɛ gyoori keŋ nombia gyeŋ ŋa nɛ, ɔ yɛɛ ŋgba dekpaŋalaŋ kegyia ŋon ɔ ne kyaa lese wa abɔɔ wɔlɛɛ na benɛɛ lee wa abɔɔ dɛɛsee man nɛ."

Ba ke bɛɛ Yesu Nasarɛte donɔɔ man

Maake 6:1-6; Luka 4:16-30

53 Yesu ke gyɔ aduya kɛŋa taŋ nɛ, ɔ leewɔ botɔɔ laŋ. 54 Ɔ ke gyu ka gyoo ɔ dɛɛ nɛ, ɔ gyuuwɔ ka wola wɔ Wurubuarɛ nombia bɔ ɔsom deni man, te ɔ kawola keŋ doo be popou nɔɔ, keŋte be bɔɔse dɔŋa nyiaa, "Aleŋ yaa ɔ nyiŋa nombia kagyeŋ kei, na doŋ keŋ ɔ na mo yɛɛ gyakoloŋ nombia na nombia dinaana kɛŋa lee?" 55 Na kapenta ŋon bu yaa yee? Na ɔ naa yɛna Mɛɛre yee, na ɔ naabia yɛna Gyemisi na Gyosɛfo na Simɔn na Gyuda yee? 56 Na daa na ɔ desina kyaa la kɛbo yee? Aleŋ kitii yaa ɔ nyiŋa mena doŋ kei lee? 57 Mena dɔɔ ba te lɛɛ e ya. Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, "Balaŋ ne bu Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre yenaŋ kamasɛ, mɔna ŋon gbagba ɔ donɔɔ man balaŋ, na ɔ dekpaŋalaŋmantena bee buu na e ya." 58 Te keŋ ba te lɛɛ Yesu di dɔɔ ya nɛ, ɔ te yɛɛ gyakoloŋ nombia burum ɔ dɛɛ botɔɔ ya.

14

Gyoo dinaa Herode ne gyae waa naa Yesu

Maake 6:14-29; Luka 9:7-9

1 Mena debaŋ kenaŋ man te gyoo Herode ŋon ɔ ne kɛɛ Galelia tɛɛle dɔɔ nɛ, nyii Yesu wose man nombia. 2 Keŋte ɔ yako ɔ tewulɛɛ nyiaa, gyae ke yɛɛ Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon bese la foŋ lee yeŋ man kɔŋ nɛ. Mena dɔɔ te ɔ ne tale yɛɛ gyakoloŋ nombia nɛ.

3 Nawolo nyi gyoo Herode gbagba yele la be kyaŋa Gyɔn te be bake e, te ba moo e ke tɔ deni lee ɔ kegyia Filipo wɛɛle Herodia dɔɔ. 4 Kpene keŋ dɔɔ gyoo Herode be yɛɛ mena yɛna nyi, Gyɔn yako e nyi gbɛɛ be doo nyi waa mo ɔ kegyia Filipo wɛɛle Herodia yala ya. 5 Gyoo Herode gyaewɔ nyi nafɔ waa ko Gyɔn mɔna ɔ ne yee Gyudatena baŋ, nawolo nyi bɛɛ lɛɛ Gyɔn di nyi ɔ yɛɛ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre e. 6 Wee daale gyoo Herode kee di ɔ kalolawee nɛ, Herodia bu alebu kɔŋawɔ kaa sɔe balaŋ baŋ pou siaman, te yɛɛ gyoo Herode kyeo. 7 Mena dɔɔ gyoo Herode kaŋa ntam yako alebu ŋon nyiaa, "Kpene kamasɛ keŋ n gyae nyi maa fa neŋ na, yako na maa fa neŋ." 8 Keŋte alebu ŋon ɔ naa feefuwɔ do ɔ bu nyi waa yako nyiaa, "Mɛɛ gyae n ke kara Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre nyee do tasa taŋtaŋalaŋ man fa maŋ debokeiman." 9 Nombia ŋan takaa gyoo ŋon, mɔna ntam keŋ ɔ be kam na balaŋ baŋ bɔɔ yilaa botɔɔ dɔɔ nɛ, ɔ yela be yɛɛ alebu ŋon kegyaebii fa e. 10 Mena dɔɔ ɔ yela be gyuuwɔ ke kara Gyɔn nyee deni keŋ man. 11 Keŋte ba moo Gyɔn nyee keŋ do tasa taŋtaŋalaŋ man kɔna alebu ŋon, te ɔ moo ke gyina ɔ naa. 12 Kenaŋ wɔle te Gyɔn kaseela gyuuwɔ ka mo Gyɔn woo ŋon ke wuu, te be gyuuwɔ ke yako Yesu.

Yesu kefa balaŋ kakpoŋse banoŋ weenɛɛ

Maake 6:30-44; Luka 9:10-17; Gyɔn 6:1-14

13 Yesu ke nyii Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre yeŋ nɛ, ɔ gyoowɔ debgele man laŋ yenaŋ daale gyu ke kyaa waageŋ kooŋ. Balaŋ dikpii keŋ ke nyii nyi ɔ te lam nɛ, te ba leewɔ be donɔɔse man, mo na be nawɔɔ sila e. 14 Yesu ke tisi lee degbele keŋ man, te ɔ kena balaŋ dikpii keŋ nɛ, be nombia yɛɛ e waraŋase te ɔ kyɔɔ kaweesetena baŋ pou bɔɔ sila wɔ gyu nɛ.

15 Ke lii balinɔɔ nɛ, Yesu kaseela baŋ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa yako e
nyiaa, “De Gbeŋgyoo, tɛɛ ne yuu
te kɛbo mɔ yɛɛ ŋale nsana ke.
Lɔ balaŋ baŋ gbɛɛ, na baa gyu
akuraase ŋan benaa nɛ man na
be kaa gyae kolo lɛɛ di.” 16 Keŋte
Yesu yako wɔ nyiaa, “Tekaboena
nyi baa ta ya. Ɛmɛɛ gbagba ɛ gyae
kolo fa wɔ na baa di.” 17 Botɔɔ
te ɔ kaseela baŋ yako e nyiaa,
“Bodobodose abiliŋ anoŋ na kpe-
bia bala pɛ te de dana.” 18 Keŋte
Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ mo ŋa
kɔna maŋ.” 19 Te ɔ yela balaŋ baŋ
tisiwɔ kyakee tɛɛle man. Keŋte
Yesu moo bodobodose anoŋ na
kpebia bala baŋ, te ɔ gyinaa ɔ
nyee adido te ɔ fanewɔ do Wu-
rubuarɛ nɔɔ, te ɔ kɛrɛɛ ŋa te ɔ
moo ŋa fa ɔ kpilala baŋ, te baŋ mɔ
moowɔ kpɛlɛɛ balaŋ baŋ. 20 Balaŋ
baŋ pou diiwɔ baa, te be tɔosee
weenɛɛ buruburu akaŋ ŋan na,
be nyiŋa doŋase kufu ala (12).
21 Balaŋ baŋ bɔɔ di weenɛɛ ŋan
nɛ, be yaanɔɔle gyae ke yɛɛ ŋgba
baala kakpoŋse banoŋ (5000) nɛ.
Ba te kala ala na bia kpu ya.

Yesu keta loŋ dɔɔ
Maake 6:45-52; Gyɔn 6:15-21

22 Debokenaŋ man te Yesu yela ɔ
kaseela baŋ gyoowɔ degbele man
kyaŋ gbɛɛ gyu boo keŋ diŋgyiŋ
na waa nyiŋ lɔ balaŋ baŋ gbɛɛ.
23 Yesu ke lɔ balaŋ baŋ gbɛɛ taŋ
nɛ, ɔ gyuuwɔ bula dɔɔ waageŋ
ɔ kaa fane. Kelii balinɔɔ nɛ,
na Yesu waageŋ kaa la botɔɔ.
24 Debaŋ kenaŋ na degbele keŋ
te lii lem, na feliŋ dinaa daale
mɔ ne gyɔɔ degbele keŋ wosi loŋ
keŋ dɔɔ. 25 Tɛɛ kɛɛ bee kena nɛ,
Yesu tɛɛwɔ loŋ keŋ dɔɔ ɔ ne gyu
ɔ kaseela baŋ gyaŋ. 26 Ɔ kaseela
baŋ kena e ɔ dɔŋɛɛ loŋ keŋ dɔɔ
ɔ ne kɔŋ nɛ, be wɔe lɔɔ wɔ gbaa.
Keŋte be kpa “Ɔ yɛɛ woo e,” te
be fae yeesa nawolo nyi gyakoloŋ
te kyaŋ wɔ. 27 Debokenaŋ man
te Yesu kolosiwɔ fa wɔ nyi, “Ɛ
nyiŋ konɔɔ, ɛ na yee ya, maŋ
e.” 28 Botɔɔ te Pita yako e nyiaa,
“Me Gbeŋgyoo, akpaa nyaŋ e na,
yela maa ta loŋ keŋ dɔɔ kɔŋ n
gyaŋ.” 29 Keŋte Yesu yako e nyiaa,
“Kɔŋ” te Pita leewɔ degbele keŋ
man ta loŋ keŋ dɔɔ ɔ ne gyu Yesu
gyaŋ. 30 Mɔna Pita kena mena
keŋ feliŋ keŋ ne gyɔɔ loŋ keŋ dɔɔ
nɛ, gyakoloŋ gyoo e te ɔ fiasɛɛ ɔ
na gyoo loŋ keŋ man. Keŋte ɔ
fae yeesa nyiaa, “Me Gbeŋgyoo,
lɛɛ maŋ!” 31 Debokenaŋ man te
Yesu tenee ɔ nyiŋmaa kyaŋ e te ɔ
yako e nyiaa, “Baale, n kelɛɛdi ta
boo ya. Weera dɔɔ te n lɛɛ maŋ
aŋmaareŋ n konɔɔ man?” 32 Yesu
na Pita ka gyeŋ gyoo degbele keŋ
man nɛ, te feliŋ keŋ tinaa kegyɔ
yela. 33 Botɔɔ te baŋ be doo
degbele keŋ man nɛ, korowɔ buŋ
Yesu nawɔɔtɛɛ te be yako e nyiaa,
“Nyaŋ yɛna Wurubuarɛ bu ŋon
ampaŋ.”

34 Be ka toŋ boo keŋ nɛ, be
gyuuwɔ kelii tɛɛle keŋ bɛɛ baake
ke Genesareti nɛ dɔɔ. 35 Balaŋ baŋ
be kyaa tɛɛle kenaŋ dɔɔ ka gyeŋ
nyi Yesu ŋonaŋ nɛ, be kpiliiwɔ
gyu ke yako donɔɔse ŋan pou
kyaa botɔɔ yenaŋ nɛ. Mena dɔɔ
balaŋ moo be kaweesetena pou
kɔŋ Yesu gyaŋ. 36 Keŋte be waase
e nyi waa yela kaweesetena baŋ
ka mo be nyiŋmaase tina ɔ kegba
nɔɔbii paŋpaŋ bo gba. Te baŋ pou
bɔɔ tina ɔ kegba keŋ nɛ, wose yɛɛ
wɔ doŋ.

15

Yesu kawola lee Gyudatena
gbɛɛneŋ man
Maake 7:1-13

1 Keŋte Farasiitena na Gyu-
datena mmaraa wolala baŋ baale
korowɔ lee Gyerusalɛm donɔɔ
man gyu ke bɔɔse Yesu nyiaa,
2 “Weera dɔɔ te n kaseela baŋ
bee di da beneŋ amanberɛse dɔɔ

ya? Nawolo nyi bɔɔ ne faafo be nyiŋmaase ŋgba mena keŋ da beneŋ amanberɛse nawolo nɛ pɛte baa di ya!" 3 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "Weera dɔɔ te ɛmɛɛ mɔ, lee ɛ beneŋ amanberɛse dɔɔ te ɛ bee di Wurubuarɛ mmaraase dɔɔ ya?" 4 Nawolo nyi Wurubuarɛ yakowɔ nyiaa, "Bu n kya na n naa, te nyaŋ ŋon n falaa n kya yaa n naa na, kaboena nyi baa ko neŋ." 5 Mɔna ɛmɛɛ ne yako nyiaa, "Akpaa ŋolo de yako ɔ kya yaa ɔ naa nyi, 'Kpene keŋ nafɔ me dana maa fa neŋ nɛ, yɛɛ Wurubuarɛ wui.' 6 Mena dɔɔ be kaboena nyi ɔtenate waa mo kpene kenaŋ fa ɔ lolala ya. Nnɛ na ɛ ne yako baa nyi ɔtenate na bu ɔ kya na ɔ naa na waa yɛɛ kpene keŋ kaboena nyi waa yɛɛ fa wɔ nɛ ya. Kei nawolo baa nyi lee ɛ beneŋ amanberɛse dɔɔ, ɛ te bɛɛ kpene keŋ Wurubuarɛ kpa yaa yɛɛ nɛ. 7 Ɛmɛɛ baŋ ɛ na beo ɛ wose, Wurubuarɛ nombia ŋan ɔ be tɛɛ ɔ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Yesaya dɔɔ yako see lee ɛ wose man nɛ yɛɛ ampaŋ. Ɔ yakowɔ nyiaa,

8 'Balaŋ kɛwɔ na mo be nɔɔ bo
yako nyi bee bu maŋ,
mɔna be konɔɔse man na, bɔɔ
na mo maŋ yɛɛ kolo ya.
9 Bɛɛ som maŋ bo yakaa, nawolo
nyi mmaraase ŋan deni-
balaŋ gbagba be kyaa yɛɛ
nɛ,
ŋan te bɛɛ mo wola balaŋ beo
wɔ nyi
ŋe yɛɛ maŋ Wurubuarɛ
mmaraase ŋa.' "

Kpene keŋ ne yɛɛ walaŋ ayimɛɛ
Maake 7:14-23

10 Keŋte Yesu besewɔ baake balaŋ baŋ pou kɔŋ ɔ gyaŋ te ɔ yako wɔ nyiaa, "Ɛ popou ɛ tei me gyaŋ, na ɛ ke nyii nombia kɛŋa man nideli. 11 Na kpene keŋ na gyoo walaŋ nɔɔman nɛ ne yɛɛ na e ayimɛɛ ya, mɔna kpene keŋ na lee ɔ nɔɔman nɛ, keŋ ne yɛɛ na e ayimɛɛ." 12 Keŋte Yesu kaseela baŋ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa bɔɔse nyiaa, "Ŋgba n gyeŋ nyi debaŋ keŋ Farasiitena baŋ be nyii nombia ŋan na, te yɛɛ wɔ gyoŋ ya?" 13 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "Daŋ kamasɛ keŋ ka te yɛɛ nyi me kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ duu na ke ya na, waa kulu ke na ke lila pou ke leki. 14 Ɛ tina Farasi-itena benaŋ yela botɔɔ, be yɛɛ ŋgba siayɛlɛɛsatena baŋ bɛɛ wola siayɛlɛɛsatena gbɛɛ nɛ. Akpaa siayɛlɛɛsate na wola siayɛlɛɛsate gbɛɛ nɛ, be bala pou baa kaa yala bɔɔ man bo." 15 Botɔɔ te Pita yako e nyiaa, "De Gbeŋgyoo, lese dudu kei asɛɛ fa daa." 16 Keŋte Yesu bɔɔse ɔ kaseela baŋ nyiaa, "Keŋ dɔɔ ɛmɛɛ mɔ nyeeya ta yem? 17 Keŋ dɔɔ ɛ ba gyeŋ nyi kpene kamasɛ keŋ da gyoo walaŋ nɔɔman na, ne gyu ka gyoo ɔ dubulu man na ke ta bese lee ɔ wose man yee? 18 Mɔna nombii kamasɛ keŋ na lee walaŋ nɔɔman nɛ, na lee bo ɔ konɔɔ man, te keŋ ne yɛɛ na e ayimɛɛ. 19 Nawolo nyi walaŋ konɔɔ man te nombi-akumɛɛ ŋgba, balaŋ kako, na yale kewɔlɛɛ na kafoŋ na ŋmɛɛleŋ na balaŋ nɔɔ kekɛrɛɛ na balaŋ yela kewɔlɛɛ na lee. 20 Mena abɔɔ kɛŋa ne yɛɛ na walaŋ ayimɛɛ, mɔna akpaa ŋolo te faafo ɔ nyiŋmaase pɛte waa di ya nɛ, ke bɛɛ yɛɛ e ayimɛɛ ya."

Alo ŋolo ke lɛɛ Yesu di
Maake 7:24-30

21 Yesu ka lee botɔɔ nɛ, ɔ wɔŋa ɔ wose lee botɔɔ gyu Tae na Sidɔn donɔɔse ŋan yenaŋ. 22 Keŋte Kaanan alo ŋolo leewɔ botɔɔ yenaŋ kɔŋ Yesu gyaŋ kaa wii fa e nyiaa, "Me Gbeŋgyoo, gyoo Defidi ɔ naanabii, wii me waraŋase! Feliŋkum doo me bu alebubii man, te kɛɛ naase e diyem nideli." 23 Mɔna Yesu te yako daale ya.

Mena dɔɔ ɔ kaseela baŋ waase e nyiaa, “Lɔ alo ŋon gbɛɛ na waa ta, nawolo nyi ɔ ne fae yeesa tɔ daa deŋela.” 24 Keŋte Yesu yako alo ŋon nyiaa, “Iseraetena baŋ bɔɔ yoo Wurubuarɛ gbɛɛ nɛ baageŋ gyaŋ te Wurubuarɛ kpila maŋ.” 25 Mɔna alo ŋon kɔŋawɔ kaa buŋ Yesu nawɔɔ tɛɛ waase e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, lɛɛ maŋ!” 26 Keŋte Yesu yako alo ŋon nyiaa, “Tekaboena nyi baa mo bia weenɛɛ fa babaase ya.” 27 Botɔɔ te alo ŋon mɔ sɛɛwɔ nyiaa, “Ayi, me Gbeŋgyoo, doo mena, mɔna babaase baa tale fiu weenɛɛ ŋan be gbeŋgyoo ne dii te ŋɛɛ yale tɛɛle man nɛ di.” 28 Keŋte Yesu yako alo ŋon nyiaa, “Alo n kelɛɛdi boe. Kpene keŋ n ne gyae nɛ, dɛɛkɔŋ mena fa neŋ.” Debokenaŋ man te ɔ bu ŋon kawee taŋawɔ.

Yesu kekyɔ balaŋ burum kaweese

29 Yesu ka lee botɔɔ nɛ, te ɔ tɛɛwɔ na Galelia boo keŋ nɔɔ nɔɔ. Keŋte ɔ gyuuwɔ ka gyeŋ bulabii daale gyu ke kyaa ke dɔɔ. 30 Balaŋ burum moo be kaweesetena kɔŋ ɔ gyaŋ. Kaweese ŋgba baŋ be nawɔɔ ba yekee, na baŋ be sia be yɛlɛɛ na ɔtakasese na omumuuse na kaweese kpookpoo nɛ. Keŋte Yesu kyɔɔ be popou. 31 Balaŋ baŋ kena nyi baŋ be nawɔɔ ba yekee ne tɛɛ, te omumuuse ne kolosi te ɔtakasese wose ne yɛɛ wɔ doŋ, te siayɛlɛɛsatena sia ne naa nɛ, doo be nɔɔ. Keŋte ba lese Iseraetena Wurubuarɛ ŋon yele.

Yesu kefa balaŋ kakpoŋse banaara weenɛɛ

Maake 8:1-10

32 Keŋte Yesu baake ɔ kaseela baŋ kɔŋ ɔ gyaŋ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Balaŋ kɛwɔ nombia dana maŋ waraŋase, nawolo nyi gyɛŋ weeya kpaakpaa atooro yaa ŋgba be kyaa me gyaŋ te be te dii ta kolo ya nɛ. Mɔɔ ne gyae maa lɔ wɔ gbɛɛ na tanam ya, nawolo nyi be sia de kaa biri wɔ gbɛɛnaa man.” 33 Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ bɔɔse e nyiaa, “Aleŋ yaa dee nyiŋ weenɛɛ fa balaŋ burum kɛwɔ ŋale nsana kɛbo?” 34 Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Bodobodose aŋmoŋ te ɛ dana?” Te be tiranɔɔ fa e nyi, “Bodobodose nyetooro na kpebia buruburu akalansɛɛ baale te de dana.” 35 Keŋte Yesu yela balaŋ baŋ tisiwɔ kyakee tɛɛle man. 36 Ɔ moo bodobodose nyetooro ŋan, na kpebia baŋ te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ karaŋ, te ɔ kɛrɛɛ ŋa mo fa ɔ kaseela baŋ. Keŋte ɔ kaseela baŋ mɔ moo ŋa kpɛlɛɛ balaŋ baŋ. 37 Balaŋ baŋ pou diiwɔ baa. Te ɔ kaseela baŋ tɔɔsee buruburu akaŋ ŋan na, be nyiŋa doŋase nyetooro. 38 Balaŋ baŋ bɔɔ di weenɛɛ ŋan nɛ, be yaanɔɔle yɛɛ baala kakpoŋse banaara (4000). Ba te kala ala na bia kpu ya. 39 Yesu ke lɔ balaŋ baŋ gbɛɛ taŋ nɛ, ɔ gyoowɔ degbele man te ɔ gyuu tɛɛle keŋ bɛɛ baake ke nyi Magadan nɛ dɔɔ.

16

Gyudatena kegyiise ne gyae nyi Yesu waa yɛɛ gyakoloŋ nombia

Maake 8:11-13; Luka 12:54-56

1 Wee daale nɛ, Farasiitena na Sadukiitena kɔŋawɔ Yesu gyaŋ kaa teese e ɔ nɔɔman nyi waa yɛɛ gyakoloŋ nombia wola wɔ, na kawola nyi ɔ lee Wurubuarɛ gyaŋ ampaŋ. 2 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “De lii balinɔɔ te ŋɔma yasɛɛ na ɛ ne tale naa yako nyi, tɛɛ de naa na weese waa gyɔ. 3 Te nebo mɔ na, ɛ ne tale kɛɛ ŋɔma dinɔɔ yako nyi gyɛŋ ɔga waa ŋɛɛ. Ɛ ne tale kɛɛ ŋɔma na ɛ kawola kpene keŋ gyae ke kɔŋ. Mɔna nombia ŋan ne yɛɛ debaŋ kei man nɛ, ɛ bɛɛ tale wola ŋe man ya. 4 Ɛmɛɛ gyɛŋ wee kei balaŋ, ɛ yɛɛ balaŋ kumɛɛwɔ

te ɛ bee yee Wurubuarɛ ya. Ɛ ne gyae nyi maa yɛɛ gyakoloŋ nombia ɛ kena, mɔna mɔɔ gyae maa yɛɛ gyakoloŋ nombia kamasɛ wola ŋon kpu na ŋan be kɔŋ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Gyona dɔɔ nɛ ya." Keŋte Yesu leewɔ be gyaŋ laŋ tina wɔ yela.

Yesu ke faree ɔ kaseela lee Farasiitena na Sadukiitena wose man

Maake 8:14-21

5 Yesu na ɔ kaseela ka toŋ gyu boo keŋ diŋgyiŋ nɛ, ɔ kaseela baŋ wolee bodobodo ka mo bo. 6 Keŋte Yesu faree wɔ nyiaa, ɛ kɛɛ ɛ wose man nideli lee Farasiitena na Sadukiitena wose man. Nawolo nyi be dinɔɔ yɛɛ ŋgba tee keŋ bɛɛ mo do bodobodo man te kɛɛ koro nɛ. 7 Mena dɔɔ ɔ kaseela baŋ bɔɔse dɔŋa nyiaa, "Keŋ de ta mo bodobodo kɔŋ dɔɔ ya te ɔ ne yako mena nombia kɛŋa yaa?" 8 Na Yesu ta gyeŋ kpene keŋ bee kolosi na dɔŋa nɛ te ɔ yako wɔ nyiaa, "Ɛ kelɛɛdi ta boo ya. Weera dɔɔ te ɛ ne kolosi nyi ɛ ta mo bodobodo tela ya? 9 Mena dɔɔ ɛ sɛɛ ɛ te nyii ta me nombia man yee? Ɛ bɛɛ tɔɔse bodobodose anoŋ ŋan mɔɔ kɛrɛɛ fa balaŋ kakpoŋse banoŋ, na ŋan bɔɔ dii kaase te ɛ be tɔɔsee wulu doŋase nɛ yee? 10 Yaa ɛ bɛɛ tɔɔse bodobodose nyetooro ŋan balaŋ kakpoŋse banaara be dii, na ŋan bɔɔ dii kaase te ɛ be tɔɔsee wulu doŋase nɛ yee? 11 Weera dɔɔ te ɛ ta gyem nyi na bodobodo wose man nombia yaa mee kolosi fa ŋon ya? Mɔna ɛ kɛɛ ɛ wose man nideli lee Farasiitena na Sadukiitena wose man. Be dinɔɔ yɛɛ ŋgba tee keŋ bɛɛ mo do bodobodo man te kɛɛ koro nɛ." 12 Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ gyeŋawɔ nyi, na tee keŋ ne yeli bodobodo na koro nɛ yaa ɔ ne yako wɔ nyi baa kɛɛ ba wose man nideli na ke ya. Mɔna Farasiitena na Sadukiitena nombia ŋan bɛɛ wolo nɛ yaa ɔ ne yako wɔ.

Pita keyako nyi Yesu yɛna nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ

Maake 8:27-30; Luka 9:18-21

13 Yesu na ɔ kaseela baŋ ka gyoo Kaesaria Filipi tɛɛle man nɛ, ɔ bɔɔse ɔ kaseela baŋ nyiaa, "Balaŋ ne kolosi ma wose man nombia na be kpa maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon yɛna amɔ?" 14 Keŋte ɔ kaseela baŋ tiranɔɔ nyiaa, "Balaŋ baale kpa nyaŋ yɛna Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon. Baale mɔ kpa nyaŋ yɛna Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Elia, te baale mɔ kpa nyaŋ yɛna Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Gyeremia, yaa Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ man ŋolo." 15 Botɔɔ te Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, "Ɛmɛɛ mɔ de? Ɛ kpa maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon yɛna amɔ?" 16 Botɔɔ te Simɔn Pita tiranɔɔ nyiaa, "Nyaŋ yɛna Kristo, nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ. Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa kekpaakekpaa nɛ Bu." 17 Keŋte Yesu yako e nyiaa, "Gyona bu Simɔn, nyaŋ na nyeebam, nawolo nyi na deniwalaŋ lese na nombia kɛŋa wola neŋ ya, mɔna me kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ lese na ŋa wola neŋ. 18 Mena dɔɔ mɛɛ yako neŋ nyiaa, nyaŋ yɛna Pita, te n yele kenaŋ asɛɛ yɛna nyi boe. Nyaŋ boe kei dɔɔ te maa baake me balaŋ pou yilaa. Te yeŋ gba koraŋ be gyae ke tale di be dɔɔ ya. 19 Maa mo Wurubuarɛ gyoori keŋ safowaase do n nyiŋmaa man. Kpene kamasɛ keŋ nyaŋ ke gyɔ ke dowoe tɛɛle kei dɔɔ nɛ, baa gyɔ ke dowoe adido, te kpene kamasɛ keŋ nyaŋ ke booli ke tɛɛle kei dɔɔ nɛ, baa booli ke adido mɔ." 20 Keŋte Yesu faree ɔ kaseela baŋ nyi, be na yako walaŋ

kamasɛ nyi ŋon yɛna nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ ya.

Yesu kekolosi lee ɔ yeŋ na ɔ kefoŋ wose man
Maake 8:31–9:1; Luka 9:22-27

21 Lee debaŋ kenaŋ pou nɛ, Yesu fiasɛɛ ɔ na lese nombia ŋan asɛɛ fa ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Kaboena nyi maa gyu Gyerusalɛm donɔɔ man, na me kaa naa diyem nideli Gyudatena kegyiise na Wurubuarɛ saese kegyiise na Gyudatena mmaraa wolala baŋ nyiŋmaa man. Baa ko maŋ, mɔna weeya atoorote keŋ man na, Wurubuarɛ waa gyuusu maŋ lee yeŋ man.” 22 Botɔɔ te Pita moo Yesu lee yenaŋ te ɔ tɔɔ e nyi, “Me Gbeŋgyoo, na yako mena ya. Wurubuarɛ dɛɛ mo kɛŋa gyu lem. Kɛŋa na kɔŋ n dɔɔ korakora ya.” 23 Botɔɔ te Yesu gɛɛsewɔ kɛɛ Pita te ɔ yako e nyiaa, “Ɔbɔnsam, ta lee me gyaŋ! N ne gyae n ke tɔ maŋ gbɛɛ. Nawolo nyi na Wurubuarɛ kegyaebii te n na gyueŋ ya, mɔna denibalaŋ kegyaebii te n na gyueŋ.”

24 Keŋte Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Akpaa ŋolo ne gyae waa sila maŋ na, ɔ na yɛɛ kpene keŋ ŋon gbagba ne gyae ya, mɔna waa mo ɔ ɔpaŋdaŋ keŋ seele, na waa sila maŋ wee kamasɛ. 25 Nawolo nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne gyae waa lɛɛ ŋon gbagba nyeedoŋ na, ke gyae ka lee ɔ nyiŋmaa man. Mɔna walaŋ kamasɛ ŋon ɔ nyeedoŋ da lee ɔ nyiŋmaa man lee maŋ Yesu na me nombia dɔɔ nɛ, waa bese nyiŋ ke. 26 Akpaa ŋolo de nyiŋ tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ pou te ɔ nyeedoŋ da lee ɔ nyiŋmaa man na, woŋ tɔnɔɔ te waa nyiŋ? Yaa woŋ te walaŋ waa tale mo kyɛɛkee na ɔ nyeedoŋ? 27 Maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon na me kpilala dɛɛ lee adido kɔŋ me kya Wurubuarɛ gyoorobiiri man, na me kaa tɔ walaŋ kamasɛ kom lee ɔ tom keŋ ɔ be yɛɛ nɛ man. 28 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, baale seŋɛɛ ɛ man kɛbo keŋ bɔɔ gyae baa yeŋ ya, kelii debaŋ keŋ maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon maa lese ma wose wola me gyoorobiiri man.”

17

Yesu wose kekyɛɛkee
Maake 9:2-13; Luka 9:28-36

1 Weeya looro wɔle nɛ, Yesu moo Pita na Gyemisi na ŋon Gyemisi ɔ naabu Gyɔn kpu na ɔ wose te be gyuuwɔ bula dinaa daale dɔɔ baageŋ. 2 Be ka seŋ botɔɔ nɛ, karatetee dokoloŋ te Yesu wose kyɛɛkeewɔ be siaman. Na ɔ sia gbɛɛ ne ŋalakee ŋgba weese nɛ, te wa abɔɔ ŋan ɔ doona nɛ bese abɔɔ wolomɛɛ futu-tutu na ŋɛɛ ŋalakee polɛpolɛpolɛ. 3 Debokenaŋ man te Mosesi na Elia kaa bɛɛwɔ lee be dɔɔ, te be kolosiwɔ na Yesu. 4 Keŋte Pita yako Yesu nyiaa, “De Gbeŋgyoo, dei ŋgba daa mɔ be kɔŋ kɛbo nɛ. Nyi akpaa n ne gyae na, yela dɛɛ baŋ kefɛɛse atooro kɛbo. N wui daale, Mosesi wui daale te Elia mɔ wui daale.” 5 Pita ke gyakaa ɔ ne kolosi nɛ, te ŋɔma ŋɛlɛɛŋɛlɛɛ ŋaale kaa wuuwɔ be dɔɔ. Keŋte be nyii nɔɔwoya ŋaale lee ŋɔma ŋan man nyiaa, “Kei yɛna me bu ŋon mɛɛ gyae e lee me konɔɔ man te ɔ na gyoo me sia, ɛ nyii e.” 6 Ɔ kaseela baŋ ke nyii nɔɔwoya kɛŋa nɛ, gyakoloŋ gyoo wɔ te be tisiwɔ buŋii tɛɛle man. 7 Keŋte Yesu kaa mo ɔ nyiŋmaa tina wɔ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ koro, ɛ na yee ya.” 8 Be ka koro gyina be sia nɛ, ba te naa ŋolo kpu na Yesu ya.

9 Be ke tisi lee bula keŋ dɔɔ bɛɛ kɔŋ nɛ Yesu tɔɔ wɔ kiiŋ nyiaa, “Ɛ na yako walaŋ na walaŋ kpene keŋ ɛ be naa nɛ ya, kelii debaŋ keŋ Wurubuarɛ waa gyuusu maŋ

Deniwalaŋ Bu ŋon lee yeŋ man.” 10 Keŋte ɔ kaseela baŋ bɔɔse e nyiaa, “Weera dɔɔ te Gyudatena mmaraa wolala baŋ ne yako nyi, kaboena nyi Elia waa taŋgbɛɛ kɔŋ pɛna nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ ke kɔŋ?” 11 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ke doo mena nyi Elia waa taŋgbɛɛ nyeelɛɛre ŋon kɔŋ na ɔ kaa desina kpene kamasɛ see ŋgba ŋa kedoobii nɛ.” 12 Mɔna mɛɛ yako ŋon baa nyi Elia taŋ wulaa kɔŋ laŋ mɔna balaŋ ta gyeŋ e ya, te be yɛɛ e kpene kamasɛ keŋ bɛɛ gyae. Mena mɔ te maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon maa naa diyem be nyiŋmaa man. 13 Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ gyeŋawɔ nyiaa, Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon wose man nombia yaa ɔ ne yako nɛ.

Yesu kekyɔ tobaale ŋon ɔ na wee keleuleuse nɛ

Maake 9:14-29; Luka 9:37-43

14 Ba ke kɔŋ kaa gyoo balaŋ burum baŋ man nɛ, balee ŋolo kaa tisiwɔ buŋ Yesu nawɔɔtɛɛ, 15 te ɔ yako e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, wii me bu kei waraŋase fa maŋ. Ɔ na wee keleuleuse, te ɔ ne naa diyem nideli mɔ. Ne kyaa kuu e lɔ boalaŋ yaa loŋ man. 16 Ma moo e kɔŋ n kaseela baŋ gyaŋ, mɔna ba te tale kyɔ e ya.” 17 Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, “Ao! Ɛmɛɛ gyɛŋ balaŋ baŋ ɛ bɛɛ lɛɛ maŋ di ya, te ɛ yɛɛ balaŋ kumɛɛwɔ. Weeya aŋmoŋ te kaboena nyi maa kyaa ɛ gyaŋ, na maa nyiŋ konɔɔ fa ŋon?” Keŋte ɔ yako balee ŋon nyiaa, “Mo n bu ŋon kɔna maŋ.” 18 Keŋte Yesu fae feliŋkum keŋ te ka leewɔ bu ŋon man, te ɔ kawee taŋawɔ debokenaŋ man. 19 Kenaŋ wɔle te Yesu kaseela baŋ gyuuwɔ ɔ gyaŋ, te be baake e lee yenaŋ bɔɔse e nyiaa, “Weera dɔɔ te daa te tale gegi feliŋkum keŋ lee bu ŋon man ya?” 20 Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Nawolo nyi ɛ kelɛɛdi ta boo ya. Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, nyi akpaa ɛ kelɛɛdi yɛɛ peperee ŋgba kefaabii koraŋ nɛ, nafɔ ɛ ke tale yako bula kei nyiaa, ‘Kulu lee kɛbo ke yala nnɛ’ te ke gyae ke kɔŋ mena. Te kolo be kyaa keŋ nyi ɛ be gyae ɛ ke tale yɛɛ ya.” 21 Mɔna mena feliŋkumɛɛ kɛŋa dinɔɔ dɔɔ nɛ, kefane na nɔɔkebake kaageŋ te n ke tale mo gegi ŋa.

Yesu kekolosi ɔ yeŋ wose man bela

Maake 9:30-32; Luka 9:43-45

22 Debaŋ keŋ be popou be kɔŋ kaa gyaŋee Galelia tɛɛle man nɛ, Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Baa lese maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon fa balaŋ, 23 na baa ko maŋ, mɔna weeya atoorote keŋ nɛ, Wurubuarɛ waa gyuusu maŋ lee yeŋ man.” Botɔɔ te dekɔkɔrɔkɔɔ kyaŋa ɔ kaseela baŋ.

24 Yesu na ɔ kaseela baŋ ke kɔŋ kaa gyoo Kapanum donɔɔ man nɛ, balaŋ baŋ bɛɛ lɛɛ lempoo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man nɛ, kɔŋawɔ kaa bɔɔse Pita nyiaa, “Ɛ gbeŋgyoo ŋon bɛɛ tɔ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa lempoo keŋ yee?” 25 Keŋte Pita tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, ɔ ne tɔɔ. Pita ke kɔŋ kaa gyoo dekpaŋalaŋ man pɛ nɛ, Yesu taŋgbɛɛ la kolosi na e te ɔ bɔɔse e nyiaa, “Simɔn, sena yɛna nya agyueŋ? Balaŋ bomɔ gyaŋ te tɛɛle kei dɔɔ gyooneŋ ne lɛɛ lempoo lee? Donɔɔsetena gyaŋ yaa ŋɔɔla gyaŋ?” 26 Te Pita tiranɔɔ nyiaa, “Ŋɔɔla gyaŋ te bɛɛ lɛɛ.” Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Akpaa mena na donɔɔsetena te nyiŋ ba wose. 27 Mɔna keŋ dɔɔ ne gyae nyi daa na wɔ ke yala dɔŋa dɔɔ ya nɛ, mo n darawaa na n ke gyu boo man ke lɔ. Kpebii gyaŋgbate ŋon n ke kyaŋ nɛ, n wola ɔ nɔɔ na n kena kɔba keŋ gyae ka yee daa na neŋ wui lempoo keŋ ketɔ. Lese ke na n ka mo gyina wɔ.”

18

Amɔte kela na ɔ dɔɔ Wurubuarɛ gyoori keŋ man?
Maake 9:33-37; Luka 9:46-48

1 Mena debaŋ kenaŋ man nɛ,
Yesu kaseela baŋ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ
kaa bɔɔse e nyiaa, “Amɔte yɛna
walaŋ kegyia Wurubuarɛ gyoori
keŋ man?” 2 Keŋte Yesu baake
biikyaabii ŋolo kaa seŋ be siaman,
3 te ɔ yako wɔ nyiaa, “Ampaŋ yaa
mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa,
akpaa ɛ te kyɛɛkee ɛ dinɔɔ na
ɛ ke yɔkɔse ɛ wose yɛɛ ŋgba
bia ya nɛ, ɛ be gyae ɛ ka gyoo
Wurubuarɛ gyoori keŋ man ya.”
4 Mena dɔɔ walaŋ kamasɛ ŋon
ɔ yɔkɔse ɔ wose ŋgba biikyaabii
kei nɛ, ŋon yɛna walaŋ kegyia
Wurubuarɛ gyoori keŋ man. 5 Te
walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ biikyaabii
kei dinɔɔ ma yele man na, maŋ
yaa ɔ lɛɛwɔ.

6 Mɔna walaŋ kamasɛ ŋon ɔ yeli
bia buruburu kɛwɔ baŋ bɔɔ lɛɛ
maŋ di nɛ man ŋolo de yɛɛ dukum
nɛ, kenaŋ na nyi akpaa ba mo boe
dinaa dinaa kpaŋ ɔ wɔŋe man,
te be fuŋ e do ɛpo man na dei
kela. 7 Ɛmɛɛ balaŋ baŋ ɛ kyaa
tɛɛle kei dɔɔ nɛ ɛ laako lee abɔɔ
ŋan ne yeli balaŋ ne yɛɛ dukum
nɛ dɔɔ. Kaboena nyi mena abɔɔ
kɛŋa dɛɛ kɔŋ, mɔna nyaŋ walaŋ
ŋon ŋe gyae ke ta n dɔɔ kɔŋ nɛ
nyaa laako.

8 Nyi akpaa n nyiŋmaa yaa n
nae ne yele la te n ne yɛɛ dukum
na kara ke leki. Nawolo nyi, dei
nyi nya lee kadeŋ na n ka gyoo
Wurubuarɛ gyoori keŋ man, kela
nyi baa mo neŋ nyiŋmaase ala
yaa nawɔɔ ala ka do boalaŋ keŋ
ke bɛɛ yem ya nɛ man. 9 Te
akpaa nyi n sibii ne yele la te n
ne yɛɛ dukum na kulu ke leki.
Dei nyi nya mo sibii dokoloŋ gyoo
Wurubuarɛ gyoori keŋ man, kela
nyi baa mo neŋ na n sia ala ka do
boalaŋ keŋ ke bɛɛ yem ya nɛ man.

Nam ŋon ɔ ba yoo nɛ dudu
Luka 15:3-7

10 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ
nyiaa, ɛ kɛɛ nideli nyi ɛ be kɛɛ
balaŋ kɛwɔ baŋ bɔɔ lɛɛ maŋ di
te bɔɔ yɔkɔse ba wose ŋgba bia
nɛ nyi be man ŋolo yɛɛ walaŋ
yakaate e ya. Mɛɛ yako ŋon baa
ɛ ke nyii nyiaa, mena balaŋ kɛwɔ
dana Wurubuarɛ kpilala baŋ ba
seŋɛɛ me kya Wurubuarɛ ŋon ɔ
kyaa adido nɛ siaman, bɛɛ fane
fa wɔ debaŋ kamasɛ. 11 Maŋ
Deniwalaŋ Bu ŋon kɔŋae me kaa
lɛɛ baŋ bɔɔ yoo Wurubuarɛ gbɛɛ
man nɛ nyee. 12 Keŋte Yesu bɔɔse
wɔ nyiaa, sena te ɛ na gyueŋ lee
nombia kɛŋa man? Akpaa ŋolo
dana namense sɔŋonoŋ (100) te
be man dokoloŋ da yoo na woŋ
te ɔ ne yɛɛ? Ɔ be gyae waa tina
sɔŋonaara na kufu kadaale (99)
baŋ yela bula dɔɔ botɔɔ, na waa
ta kɛo ŋon ɔ ba yoo nɛ kaboena
waa naa e yee? 13 Ampaŋ yaa
mɛɛ yako ŋon nyi akpaa ɔ naa e
na, ɔ sia na gye ɔ dɔɔ nideli kela
sɔŋonaara na kufu kadaale baŋ
be ta yoo ya nɛ. 14 Mena mɔ te ɛ
kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ, bɛɛ gyae
nyi balaŋ baŋ bɔɔ lɛɛ maŋ di nɛ,
be man ŋolo dɛɛ yo ya.

Mena keŋ ɛmɛɛ na n dɔɔ ŋon ɔ
be yɛɛ neŋ dukum nɛ ɛ ke kyaa

15 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ
nyiaa, akpaa n dɔɔ Kristo baale
de yɛɛ neŋ nombiikum na, gyu
ɔ gyaŋ na n kaa bɔɔse e. Mɔna
yela ka ke yɛɛ ɛmɛɛ na e ɛ bala
nombia. Akpaa ɔ nyii neŋ na, n te
tale baa besena e kɔŋ gbɛɛ kpaak-
paate dɔɔ. 16 Mɔna nyi akpaa ɔ
te nyii neŋ ya na, mo Kristo baale
dokoloŋ yaa balaŋ bala kpu na n
wose na ɛ ke gyu ɔ gyaŋ. Kei gyae
ke yela n ke nyiŋ adansɛɛtena
bala yaa batooro nombia ŋenaŋ
man, ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ
nombia ne yako nɛ. 17 Akpaa ɔ
bɛɛ ɔ te nyii ŋon ya nɛ, kenaŋ na

baake e n tebia Kristotena dikpii keŋ gyaŋ. Te akpaa ɔ bɛɛ ɔ te nyii baŋ mɔ ya nɛ, kenaŋ na kɛɛ e nyi ɔ yɛɛ walaŋ ŋon ɔ ba gyeŋ Wurubuarɛ ya, yaa ɔ yɛɛ dukumyɛɛre e. 18 “Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, kpene kamasɛ keŋ ɛ gyɔ ke dowoe tɛɛle kei dɔɔ nɛ, na ba te gyɔ ke dowoe adido, te kpene kamasɛ keŋ ɛ booli ke tɛɛle kei dɔɔ nɛ, na ba te booli ke adido mɔ.” 19 “Te mɛɛ yako ŋon baa bela nyiaa, kpene kamasɛ keŋ ɛ man balaŋ bala de yɛɛ nɔɔdokoloŋ seŋ ke dɔɔ fane tɛɛle kei dɔɔ na, me kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ waa yɛɛ ke fa ŋon.” 20 Nawolo nyi botɔɔ keŋ balaŋ bala yaa balaŋ batooro de gyaŋee ma yele man na, me kpuɛ na wɔ.

Betaboŋmon te kaboena nyi baa mo walaŋ dukum kyɛɛ e

21 Keŋte Pita kɔŋawɔ Yesu gyaŋ kaa bɔɔse e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, betaboŋmon te me dɔɔ de yɛɛ nombiikum me dɔɔ na te maa mo kyɛɛ e? Maa mo kyɛɛ e betabonyetooro?” 22 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Koa, na betabonyetooro ya, mɔna betabosɔŋotooro na kufu akpeŋ nyetooro (70 x 7).”

23 Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “Nnɛ te Wurubuarɛ gyoori keŋ doo. Ke yɛɛ ŋgba gyoo ŋon ɔ ne gyae nyi ŋon na ɔ tewulɛɛ ke kyaa, na baa kɛɛ koma ŋan be dana e nɛ. 24 Be ka beta fiasɛɛ bɛɛ gyoo ŋe man nɛ, te ba moo tobaale ŋon ɔ dana e kom kɔba na nsendee ya nɛ kɔna e. 25 Keŋ tobaale ŋon te nyiŋ kɔba keŋ waa tɔ ya dɔɔ nɛ, ɔ gbeŋgyoo ŋon yako wɔ nyi baa mo ŋon na ɔ wɛɛle na ɔ bia na wa abɔɔ ŋan pou ɔ dana nɛ ke yɔɔ, na baa mo kaa tɔ kom keŋ. 26 Keŋte ɔ tobaale ŋon tisiwɔ buŋ ɔ nawɔɔ tɛɛ waase e nyiaa, ‘Nyiŋ konɔɔ fa maŋ, maa tɔ neŋ kom keŋ pou.’ 27 Botɔɔ te ɔ nombia yɛɛ ɔ gbeŋgyoo ŋon waraŋase, te ɔ moo kom keŋ pou kyɛɛ e te ɔ tina e yela nyi waa ta. 28 Mɔna mena tobaale ŋonaŋ ka lee botɔɔ nɛ, ɔ ke gyaŋee na ɔ dɔɔ ŋolo ŋon ɔ dana e kom bii daale nɛ. Botɔɔ te tobaale ŋon lɔɔwɔ kyaŋ ɔ dɔɔ ŋon wɔŋe man te ɔ yako e nyiaa, ‘Tɔ maŋ ma kom keŋ pou n dana maŋ nɛ?’ 29 Keŋte ɔ dɔɔ ŋon mɔ tisiwɔ buŋ ɔ nawɔɔ tɛɛ waase e nyiaa, ‘Me dɔɔ nyiŋ konɔɔ fa maŋ maa tɔ neŋ n kom keŋ pou.’ 30 Mɔna tobaale ŋon bɛɛ, te ɔ yela ba moo ɔ dɔɔ ŋon ketɔ deni nyi waa doo botɔɔ, kelii debaŋ keŋ waa tɔ e ɔ kom keŋ pou. 31 Tewulɛɛ akaŋ baŋ kena mena nɛ takaa wɔ nideli, keŋte be gyuuwɔ ke tɔlɛɛ nombia ŋan pou fa be gbeŋgyoo ŋon. 32 Botɔɔ te be gbeŋgyoo ŋon baake tobaale ŋon te ɔ yako e nyiaa, ‘N yɛɛ walaŋkum ŋolo e. Nyaŋ waase maŋ te ma moo n kom keŋ n dana maŋ nɛ pou kyɛɛ neŋ. 33 Woŋ dɔɔ te nyaŋ mɔ n te wii n dɔɔ ŋon waraŋase, ŋgba mena keŋ maŋ be wii neŋ nɛ ya?’ 34 Mena dɔɔ ɔ gbeŋgyoo ŋon gyeŋa baŋ, te ɔ yela ba moo tobaale ŋon ketɔ deni na waa naa diyem kelii debaŋ keŋ, ŋon mɔ waa tɔ ɔ koma ŋan ɔ dana e nɛ pou. 35 Mena dɔɔ ɛmɛɛ baŋ ɛ ta mo ɛ tebia nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ lee ɛ konɔɔse man ya nɛ, mena te me kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ waa yɛɛ ŋon.”

19

Yesu kawola lee yale kebɛɛ wose man

1 Yesu kekolosi nombia kɛŋa pou taŋ nɛ, ɔ leewɔ Galelia tɛɛle man gyu Gyudia tɛɛle man, Gyɔɔdan boo keŋ diŋgyiŋ. 2 Balaŋ burum sila e gyu botɔɔ te ɔ kyɔɔ wɔ be kaweese pou.

3 Keŋte Farasiitena baale kɔŋawɔ be kaa teese ɔ nɔɔman te be bɔɔse e nyiaa, “Da mmaraa

ne fa daa gbɛɛ nyi ŋolo waa tale bɛɛ ɔ wɛɛle lee nombii kamasɛ dɔɔ?" 4 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "Ɛ te kala ta Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan nyi, lee kewalaŋ keŋ na, Wurubuarɛ yɛɛ alo na baale bo, 5 te ɔ yakowɔ nyiaa, 'Lee kei dɔɔ nɛ baale waa tina ɔ kya na ɔ naa yela, na waa mo ɔ wose mataa na ɔ wɛɛle, na be balaŋ bala ka bese walaŋ dokoloŋ yee?' 6 Mena dɔɔ be ta tekaa yɛɛ balaŋ bala bela ya, mɔna be ta bese walaŋ dokoloŋ. Mena dɔɔ kpene keŋ Wurubuarɛ ba mo bom yɛɛ ke dokoloŋ nɛ, ŋolo na ŋolo na kpase ke man ya." 7 Keŋte Farasiitena baŋ bɔɔse Yesu nyiaa, "Nyi akpaa mena te doo na, weera dɔɔ te de naana Mosesi yɛɛ mmaraa see nyi, baale waa tale ŋmarase yale kebɛɛ tɔne fa ɔ wɛɛle na waa bɛɛ e?" 8 Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "Ɛ konɔɔyuŋ dɔɔ te de naana Mosesi fa ŋon mena gbɛɛ kenaŋ. Mɔna lee kewalaŋ keŋ na, be doo mena ya. 9 Mena dɔɔ mɛɛ yako ŋon baa nyiaa, nyi akpaa na alo lee ɔ baale wɔle bo ya, te ɔ baale de bɛɛ e gyu ke yala alo wɔle nɛ, Wurubuarɛ siaman na ɔtenate gyae ŋolo wɛɛle baa." 10 Keŋte Yesu kaseela baŋ yako e nyiaa, "Nyi akpaa nnɛ te yale wose man nombia doo na, kenaŋ na walaŋ te yale koraŋ ya na dei." 11 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, "Nombia ŋan mɛɛ yako ŋon nɛ, na walaŋ kamasɛ ne gyae la waa tale lɛɛ ŋa do ya, gyisɛ balaŋ baŋ Wurubuarɛ ba mo mena bɛrɛɛ kenaŋ boele wɔ nɛ baageŋ. 12 Balaŋ baale kyaa keŋ nyi bɔɔ gyae baa tale yala ala ya, nawolo nyi mena te ba lola wɔ. Balaŋ baale mɔ dɔɔ, balaŋ yɛɛ na wɔ keŋ nyi bɔɔ gyae baa tale yala ala ya. Balaŋ baale mɔ dɔɔ, Wurubuarɛ gyoori keŋ dɔɔ te baŋ gbagba bɛɛwɔ nyi bɔɔ yale ya. Walaŋ kamasɛ ŋon waa tale lɛɛ nombia kɛŋa do na, waa lɛɛ ŋa do."

Yesu ke hiraa bia
Maake 10:13-16; Luka 18:15-17

13 Keŋte balaŋ baale moo bia kɔŋ Yesu gyaŋ nyi waa mo ɔ nyiŋmaa gyakaa be dɔɔ na waa fane fa wɔ. Mɔna ɔ kaseela baŋ kena mena nɛ, be ŋmanyaŋ balaŋ baŋ. 14 Yesu kena mena nɛ ɔ yako wɔ nyiaa, "Ɛ yela bia baŋ ke kɔŋ me gyaŋ. Ɛ na tɔ wɔ gbɛɛ ya, nawolo nyi Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ balaŋ baŋ bɛɛ yɔkɔse ba wose ŋgba bia kɛwɔ dinɔɔ nɛ wui." 15 Yesu ka mo ɔ nyiŋmaa gyakaa bia baŋ dɔɔ taŋ nɛ, te ɔ leewɔ botɔɔ laŋ.

Kɔbate ŋolo wose man nombia
Maake 10:17-31; Luka 18:18-30

16 Wee daale nɛ tobaale ŋolo kaa bɔɔse Yesu nyiaa, "De Gbeŋgyoo, woŋ deeli yaa maa yɛɛ na maa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ?" 17 Botɔɔ te Yesu bɔɔse e nyiaa, "Weera te n ne bɔɔse maŋ lee deeli keyɛɛ wose man. Wurubuarɛ waageŋ dei la. Mena dɔɔ nyi akpaa n ne gyae n ke nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ nɛ, kenaŋ na kaboena nyi nya di Wurubuarɛ mmaraase ŋan dɔɔ." 18 Botɔɔ te tobaale ŋon bɔɔse Yesu nyiaa, "Mmaraase ŋemɔ?" Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, "Na ko walaŋ ya, na lee n wɛɛle yaa n baale wɔle ya, na ŋmɛɛle ya, na kara n dɔɔ nɔɔ ya. 19 Bu n kya na n naa, na n ke gyae n tebia ŋgba mena keŋ n ne gyae nyaŋ gbagba n wose nɛ." 20 Keŋte tobaale ŋon yakowɔ nyiaa, "Me wulaa mee di mmaraase kɛŋa pou dɔɔ. Woŋ kaa la nyi maa yɛɛ bela?" 21 Botɔɔ te Yesu yako e nyiaa, "Nyi akpaa n ne gyae n ke de kelii ɔto na, gyu ke yɔɔ nya abɔɔ ŋan pou n dana nɛ, na n ka mo kɔba keŋ kpɛlɛɛ ayematena na n ke kɔŋ kaa sila maŋ. N yɛɛ mena na,

n ke nyiŋ abɔɔ kpaakpaa see n wose Wurubuarɛ gyaŋ adido.” 22 Tobaale ŋon ke nyii nombia kɛŋa nɛ, ɔ moo waraŋase lee botɔɔ nawolo nyi ɔ dana kɔba na nsendee ya.

23 Keŋte Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, gyae ke yɛɛ doŋ fa baŋ be dana kɔba nɛ nyi baa gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man. 24 Mɛɛ yako ŋon bela nyiaa, gyae ke yɛɛ doŋ fa baŋ be dana kɔba nɛ nyi baa gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man, kela nyi kurumɔɔ ka gyoo ŋarale bɔɔ man lee.” 25 Yesu kaseela baŋ ke nyii nombia kɛŋa nɛ doo be nɔɔ te be bɔɔse e nyiaa, “Nyi nnɛ te doo na, amɔte ne gyae la waa nyiŋ nyeekelɛɛ baa?” 26 Keŋte Yesu kɛɛ wɔ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Denibalaŋ gyaŋ na ŋolo be tale yɛɛ nombii kei ya, mɔna kpene kamasɛ be kyaa keŋ Wurubuarɛ be tale yɛɛ ya.”

27 Botɔɔ te Pita bɔɔse Yesu nyiaa, “De Gbeŋgyoo! Daa dɔɔ de te tina kpene kamasɛ keŋ de dana nɛ yela, te de dɔŋɛɛ de silana neŋ. Woŋ yaa dee nyiŋ baa?” 28 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, debaŋ keŋ kpene kamasɛ de kaa bese wɔle te maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon de kyaa me gyooro gbeli keŋ dɔɔ me gyoorobiiri man nɛ, ɛmɛɛ baŋ ɛ be sila maŋ nɛ ɛ ke kyaa gyooro gbelɛɛ kufu ala dɔɔ, na ɛ ke di Iseraetena akpaŋalaŋse kufu ala ŋan balaŋ nombia. 29 Te ɛ man walaŋ kamasɛ ŋon ɔ be tina ɔ dekpaŋalaŋ yaa ɔ naabia yaa ɔ deesina, yaa ɔ kya yaa ɔ naa yaa ɔ bia yaa ɔ tɛɛlese yela lee maŋ dɔɔ nɛ, waa bese nyiŋ ŋa akpeŋ sɔŋonoŋ (100) kpu, na waa bese nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ mɔ. 30 Mɔna balaŋ burum baŋ be yɛɛ siamantenawɔ nɛ, baa kaa bese wɔle nyibaŋ, na balaŋ burum baŋ be yɛɛ wɔle nyibaŋwɔ nɛ kaa bese siamantena.”

20

Tomyɛɛra baale dudu

1 Keŋte Yesu gyɔɔ dudu lese nombia ŋan ɔ be yako nɛ man wola wɔ nyiaa, “Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ ŋgba wɔɔfarale ŋon, ɔ ba koro nebo nebo fuu gyu ɔ ne gyae paasetena na be kaa yɛɛ tom ɔ wɔɔman nɛ. 2 Balee ŋon na paasetena baŋ pou ke sɛɛ wee dokoloŋ koya dɔɔ nɛ, ɔ moo wɔ gyu ɔ wɔɔ keŋ man nyi ba ke yɛɛ tom. 3 Kegyɔ debaŋ kadaale nɛ, ɔ leewɔ gyu abɔntere man te ɔ kenaa tewulɛɛ baale mɔ seŋɛɛ yakaa bɔɔ ne yɛɛ kolo ya. 4 Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa ‘Ɛmɛɛ mɔ ɛ gyu me wɔɔ keŋ man ke yɛɛ tom. Maa tɔ ŋon kom keŋ kaboena nyi maa tɔ ŋon nɛ.’ ” 5 Mena dɔɔ baŋ mɔ gyuuwɔ ɔ wɔɔ keŋ man. Weese ka seŋ dɛɛ, na ɔ ke gɛɛse nɛ, ɔ besewɔ ka mo balaŋ gyu ɔ wɔɔ keŋ man bela. 6 Ke lii balinɔɔ weese ŋgba debaŋ anoŋ nɛ, ɔ besewɔ gyu kena balaŋ baale mɔ seŋɛɛ yakaa. Keŋte ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Weera te gyɛŋ pou ɛ seŋɛɛ kɛbo yakaa ɛ bɛɛ yɛɛ kolo ya?” 7 Keŋte balaŋ baŋ tiranɔɔ nyiaa, “Nawolo nyi ŋolo te fa daa tom dɛɛ yɛɛ ya.” Botɔɔ te balee ŋon yako wɔ nyiaa, “Kenaŋ na ɛmɛɛ mɔ ɛ gyu ke yɛɛ tom me wɔɔman.” 8 Ke lii balinɔɔ nɛ, wɔɔte ŋon yako ɔ tewulɛɛ baŋ man kegyia ŋon nyiaa, “Baake paasetena baŋ na n ke tɔ wɔ kom. Taŋgbɛɛ tɔ baŋ bɔɔ dɔɔ wɔle gyu wɔɔ keŋ man nɛ kom, pɛna n kaa tɔ baŋ bɔɔ taŋgbɛɛ gyu nɛ.” 9 Balaŋ baŋ bɔɔ dɔɔ wɔle gyu wɔɔ keŋ man balinɔɔ weese nɛ kɔŋawɔ, te be tɔɔ wɔ kom ŋgba mena keŋ wɔɔte ŋon be yako nyi waa tɔ gyaŋgba nyibaŋ baŋ nɛ. 10 Mena dɔɔ baŋ bɔɔ taŋgbɛɛ gyu wɔɔ keŋ man lee nebo nebo nɛ

kɔŋawɔ na, ba agyueŋ yɛna nyi baŋ baa nyiŋ kela be tebia baŋ. Mɔna be tɔɔ baŋ mɔ man walaŋ kamasɛ kom ŋgba wɔle nyibaŋ baŋ nɛ. 11 Ba ke lɛɛ be kɔbase taŋ nɛ, be fiasɛɛ bɛɛ kolosi tia wɔɔte ŋon nyiaa, 12 “Balaŋ kɛwɔ baŋ bɔɔ kɔŋ wɔle wɔle kei nɛ, yɛɛ tom bo debaŋ dokoloŋ kooŋ. Mɔna daa dɔɔ da seŋawɔ weese kpalala kei man leenaŋ nebo kaa lii balinɔɔ kei. Kenaŋ wɔle koraŋ na, n besewɔ tɔ de popou kom kyɛɛkyɛɛ.” 13 Botɔɔ te wɔɔte ŋon tiranɔɔ fa be man ŋolo nyiaa, “Me gyoo, me ta ŋere neŋ do ya na. Ŋgba daa na neŋ kolosiwɔ see nyi n yɛɛ tom wee dibiliŋ na, nnɛ te maa tɔ neŋ kom. 14 Mo n kɔba na n ke ta gyu n dɛɛ. Maŋ gbagba gyae la nyi maa tɔ baŋ bɔɔ dɔɔ wɔle kɔŋ nɛ kom ŋgba mena keŋ mɔɔ tɔ neŋ nɛ. 15 Me dana gbɛɛ keŋ nyi maa mo maŋ gbagba me kɔba yɛɛ kpene keŋ mɛɛ gyae. Keŋ me dana wɔe dɔɔ te na wee neŋ nɛ?” 16 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Mena mɔ te wɔle nyibaŋ baa kaa bese gyaŋgba nyibaŋ, na gyaŋgba nyibaŋ mɔ kaa bese wɔle nyibaŋ.”

Yesu ka bese kolosi lee ɔ yeŋ wose man
Maake 10:32-34; Luka 18:31-34

17 Wee daale Yesu kee gyu Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, ɔ baake ɔ kaseela kufu bala baŋ lee yenaŋ te ɔ yako wɔ nyiaa, 18 “Dee gyu Gyerusalɛm donɔɔ man baa. Baa lese maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon fa Wurubuarɛ saese kegyiise na Gyudatena mmaraa wola baŋ, na baa di me nombia bu maŋ fɔɔ nyi baa ko maŋ. 19 Baa mo maŋ do balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ nyiŋmaa man na baa kulu maŋ, na baa tuku maŋ na baa gyɔ maŋ sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ na maa yeŋ. Mɔna weeya atoorote na, Wurubuarɛ waa gyuusu maŋ lee yeŋ man.”

Sebedeo bia
Maake 10:35-45

20 Keŋte Sebedeo bia, Gyemisi na Gyɔn be naa moo wɔ kɔŋ Yesu gyaŋ te ɔ buŋawɔ ɔ nawɔɔ tɛɛ sola e nyi waa kyɔ e na nombii daale. 21 Keŋte Yesu bɔɔse e nyiaa, “Woŋ te n ne gyae nyi maa yɛɛ fa neŋ?” Te alo ŋon tiranɔɔ fa Yesu nyiaa, “Mɛɛ gyae nyi n ke fa me bia bala kɛwɔ gbɛɛ, na ŋolo ke kyaa n dunoluŋ dɔɔ, na ŋolo mɔ ke kyaa n demena dɔɔ n gyoori keŋ man.” 22 Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ ba gyeŋ kpene ɛ na solo nɛ ya. Ɛ ke tale naa diyem keŋ maa naa nɛ?” Keŋte be tiranɔɔ fa e nyi, “Ayi, dɛɛ tale.” 23 Te Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ ke tale naa diyem keŋ maa naa nɛ, mɔna mɔɔ taŋ doŋ keŋ maa lese walaŋ ŋon waa kyaa ma dunoluŋ yaa ma demena dɔɔ ya. Mena akyaese kɛŋa doe fa balaŋ baŋ me kya gbagba be desina see wɔ nɛ.” 24 Yesu kaseela kufu akaŋ baŋ ke nyii mena nombia kɛŋa nɛ, ba gyeŋa baŋ Gyemisi na Gyɔn dɔɔ. 25 Botɔɔ te Yesu baake ɔ kaseela baŋ pou yilaa te ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ gyeŋ nyi tɛɛle kei dɔɔ gyooneŋ ne di gyoori bo be balaŋ dɔɔ, te be kegyiise baŋ mɔ dana doŋ be dɔɔ. 26 Mɔna ɛmɛɛ dɔɔ, na mena te kaboena nyi dɛɛ doo ɛ man ya. Ɛ man walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne gyae nyi waa bese ɛ kegyia nɛ, kaboena nyi waa bese ɛ kegbetibii. 27 Te ɛ man walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne gyae nyi waa bese ɛ siamante nɛ, kaboena nyi waa bese ɛ popou ɛ kegbetibii. 28 Mena mɔ te maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon te kɔŋ nyi balaŋ baa som maŋ ya, mɔna me kɔŋae me kaa som balaŋ, na maa yeŋ lɛɛ balaŋ burum nyee.”

Yesu kekyɔ siayɛlɛɛsatena bala baale

Maake 10:46-52; Luka 18:35-43

29 Yesu na ɔ kaseela baŋ kɛɛ lee
Gyeriko donɔɔ man nɛ, balaŋ bu-
rum sila wɔ. 30 Na siayɛlɛɛsatena
bala baale kyaa gbɛɛnaa nɔɔman
botɔɔ. Be ke nyii nyi Yesu ne laŋa
laa nɛ, be gyinaa be nɔɔ baake
nyiaa “De Gbeŋgyoo, gyoo Defidi
ɔ naanabii, wii de waraŋase.”
31 Keŋte balaŋ baŋ ŋmanyaŋ wɔ
nyi baa wu be nɔɔ. Mɔna nɛnɛɛ
gba te be desina fae yeesa nedoŋ
nyiaa, “De Gbeŋgyoo, gyoo Defidi
ɔ naanabii, wii de waraŋase.”
32 Botɔɔ te Yesu dɔɔwɔ seŋ te ɔ
baake wɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Woŋ
te ɛ ne gyae nyi maa yɛɛ fa ŋon?”
33 Keŋte be tiranɔɔ nyiaa, “De
Gbeŋgyoo, dɛɛ gyae de sia ke
gyuusu.” 34 Botɔɔ te Yesu wii be
waraŋase, te ɔ moo ɔ nyiŋmaa
tinaa be sia. Debokenaŋ man te
be sia gyuusuwɔ, te be sila Yesu
laŋ.

21

Yesu kegyu Gyerusalɛm gyoorobiiri man

Maake 11:1-11; Luka 19:28-40; Gyɔn 12:12-19

1 Yesu na ɔ kaseela ka benaa
Gyerusalɛm donɔɔ, te be kelii
Bɛtifagi donɔɔ keŋ ke kyaa oliifi
bula keŋ dɔɔ nɛ, ɔ kpila ɔ kaseela
bala, 2 te ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ
gyu donɔɔ keŋ kyaa ɛ siaman nɛ
man. Ɛ gyoo ke man pɛ nɛ, ɛ kena
afurum kpaŋɛɛ na ɔ bu seŋɛɛ ɔ
gyaŋ. Ɛ booli wɔ na ɛ ka mo wɔ
kɔna maŋ. 3 Akpaa ŋolo de bɔɔse
ŋon nombii daale nɛ, ɛ yako e
nyiaa, ‘De Gbeŋgyoo Yesu ne gyae
na wɔ.’ Ɛ yako mena nɛ, waa tina
wɔ yela fa ŋon debokenaŋ man.”
4 Mena nombia kɛŋa pou kɔŋawɔ
mena, te yela Wurubuarɛ nombia
aŋmaraseŋ see ŋan ɔ be tɛɛ ɔ
dekpeŋkpeŋgyɔɔre dɔɔ yako nɛ,
kɔŋawɔ ampaŋ. 5 Ɔ yakowɔ nyiaa,
“Ɛ yako Gyerusalɛmtena nyiaa,
‘Ɛ kɛɛ! Ɛ gyoo ne kɔŋ ɛ gyaŋ.
Ɔ te yɔkɔse ɔ wose,
te ɔ kyaa afurum dɔɔ.
Ɔ kyae afurum bu dɔɔ ɔ ne kɔŋ.’ ”
6 Keŋte Yesu kaseela baŋ
gyuuwɔ ke yɛɛ ŋgba mena keŋ ɔ
be yako wɔ nɛ. 7 Ba moo afurum
ŋon na ɔ bu kɔŋ, te ba moo be
kanyaŋse gyakaa be dɔɔ, te Yesu
gyeŋawɔ kyaa. 8 Balaŋ burum
fɛlɛɛ be kanyaŋse lɔ gbɛɛnaa keŋ
man, te baale mɔ kɛrɛɛ daase
tombia na ŋe faareŋse lɔ gbɛɛnaa
man fa e. 9 Balaŋ burum baŋ be
dɔŋɛɛ Yesu siaman, na baŋ be
dɔŋɛɛ ɔ wɔle nɛ pou fiasɛɛ bɛɛ
fae yeesa nyiaa,
“Gyoo Defidi ɔ naanabii, lɛɛ daa!
Ɛ fa dɛɛ lese walaŋ ŋon ɔ ne kɔŋ
de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
yele man nɛ yele.
Wurubuarɛ ŋon n kyaa adido, lɛɛ
daa!”
10 Yesu ke kɔŋ kaa gyoo
Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, donɔɔ
keŋ pou siŋiiwɔ te be bɔɔse
dɔŋa nyiaa, “Walaŋ woŋti yɛna
kei?” 11 Keŋte balaŋ baŋ tiranɔɔ
nyiaa, “Kei yɛna Yesu, Wurubuarɛ
dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋon ɔ ba
lee Nasarɛte donɔɔ keŋ ke kyaa
Galelia tɛɛle man nɛ.”

Yesu kegegi abɔɔyɔɔra Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man

Maake 11:15-19; Luka 19:45-48; Gyɔn 2:13-22

12 Yesu gyuu Wurubuarɛ ɔsom
deni dinaa keŋ dekpaŋalaŋ man,
te ɔ kenaawɔ nyi balaŋ ne di kebu
botɔɔ. Keŋte ɔ gegi balaŋ baŋ
bɛɛ yɔɔ abɔɔ na baŋ bɛɛ lɛɛ abɔɔ
botɔɔ nɛ pou. Ɔ besenaa balaŋ
baŋ bɛɛ yɛlɛɛ kɔba nɛ tebuluse
buŋii, te ɔ tɛɛse balaŋ baŋ bɛɛ
yɔɔ awuluŋna nɛ mɔ gbelɛɛ lɔ.
13 Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “Wu-
rubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see
ne yako daa nyiaa, Wurubuarɛ
kpa,

‘Me deni gyae ke yɛɛ botɔɔ keŋ
baa fane,’
mɔna ɛmɛɛ ta besena ke yɛɛ
ŋmɛɛlatena dɛɛgyaŋee.”

14 Siayɛlɛɛsatena na ɔtakasese
kɔŋawɔ ɔ gyaŋ Wurubuarɛ ɔsom
deni dinaa keŋ man botɔɔ, te ɔ
kyɔɔ wɔ be kaweese pou. 15 Mɔna
saese kegyiise na mmaraa wola
baŋ kena gyakoloŋ nombia ŋan
Yesu be yɛɛ, na mena keŋ bia
ne fae yeesa Wurubuarɛ ɔsom
deni dinaa keŋ man nyiaa, “Gyoo
Defidi ɔ naanabii lɛɛ daa” nɛ, ba
gyeŋa baŋ Yesu dɔɔ. 16 Keŋte be
bɔɔse Yesu nyiaa, “N ne nyii nom-
bia ŋan bia baŋ ne yako?” Te Yesu
tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ayi, mee
nyii.” Keŋte ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Ɛ
te kala ta na ɛ kena kpene keŋ
Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ
see ŋan ne yako nɛ yee? Ba te
ŋmarase see nyiaa,

‘Bia buruburu na kyokyoose te n
lesewɔ see nyi baa lese n
yele’ ”

17 Keŋte Yesu leewɔ be gyaŋ
donɔɔ keŋ man, te ɔ gyuuwɔ
Bɛtani donɔɔ man, te ɔ doowɔ
botɔɔ.

Yesu ke falaa fiigi daŋ keŋ
Maake 11:12-14, 20-24

18 Tɛɛ kena nebo nebo fuu keŋ
Yesu ba bese ɔ wɔle ɔ ne kɔŋ
Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, na
tanam na ko e. 19 Botɔɔ te ɔ
naa fiigi daŋ daale seŋɛɛ gbɛɛnaa
nɔɔman, te ɔ kpasewɔ gyu ke
tɛɛ nyi mberem waa nyiŋ ke bia
ŋaale di. Mɔna ɔ te nyiŋ bii
dokoloŋ na dokoloŋ ya. Ke yɛɛ
faareŋse wolowolo bo. Botɔɔ te
Yesu falaa daŋ kenaŋ nyiaa, “N be
gyae n ka tekaa se bii na bii bela
ya.” Debokenaŋ man te fiigi daŋ
keŋ botowɔ. 20 Ɔ kaseela baŋ kena
mena nɛ, doo be nɔɔ te be bɔɔse e
nyiaa, “Kɔŋaa sena te fiigi daŋ keŋ
botowɔ karatetee dokoloŋ mena?”
21 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Mɛɛ
yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, akpaa
ɛ lɛɛ maŋ di nideli te ɛ te lɛɛ
aŋmaareŋ ya nɛ, na kpene keŋ be
kɔŋ fiigi daŋ kei dɔɔ nɛ kaageŋ te
ɛ ke tale yɛɛ ya. Mɔna ɛ ke tale
yako bula kei koraŋ nyiaa, ‘Koro
ke yala ɛpo man’ te ke gyae ke kɔŋ
mena. 22 Nyi akpaa ɛ lɛɛ maŋ di
nɛ, kpene kamasɛ keŋ ɛ ke fane
bɔɔse Wurubuarɛ nɛ, ɛ nyiŋmaa
gyae ke kaŋ ke.”

Ba ke bɔɔse Yesu ɔ doŋ wose
man nombia
Maake 11:27-33; Luka 20:1-8

23 Keŋte Yesu besewɔ kɔŋ Wu-
rubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ
man, te ɔ kɛɛ wola wɔ Wurubuarɛ
nombia ŋan nɛ, saese kegyiise na
donɔɔ kegyiise kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa
bɔɔse e nyiaa, “Doŋ woŋti yaa n
dana n ne yɛɛ mena abɔɔ kɛŋa
pou? Amɔte faa na neŋ mena doŋ
kenaŋ?” 24 Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa
wɔ nyiaa, “Maŋ mɔ ne gyae maa
bɔɔse ŋon nombii dokoloŋ. Nyi
akpaa ɛ tiranɔɔ fa maŋ nɛ kenaŋ
na maŋ mɔ maa wola ŋon doŋ
keŋ me dana mɛɛ yɛɛ mena abɔɔ
kɛŋa pou. 25 Gyɔn Wurubuarɛ
loŋkesɔ keŋ ɔ be sɔ balaŋ nɛ,
ka lee aleŋ? Ka lee Wurubuarɛ
gyaŋ yaa balaŋ gyaŋ?” Botɔɔ te
ba gyoo nombia ŋan man te be
bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Woŋ te dɛɛ
yako? ‘Akpaa de yako nyi ka lee
Wurubuarɛ gyaŋ na, waa bɔɔse
daa nyi woŋ dɔɔ te da te lɛɛ Gyɔn
nombia ŋan di ya?’ 26 Te akpaa
de yako nyi ka lee balaŋ gyaŋ na,
dee yee balaŋ burum kɛwɔ mɔ.
Nawolo nyi be popou ne lɛɛ di
nideli nyi Gyɔn yɛɛ Wurubuarɛ
dekpeŋkpeŋgyɔɔre e.” 27 Mena
dɔɔ be tiranɔɔ fa Yesu nyiaa, “Dɔɔ
gyeŋ ya.” Keŋte Yesu mɔ yako wɔ
nyiaa, “Akpaa mena na, maŋ mɔ
ba wola ŋon me doŋ keŋ da lee
ya.”

Bia bala baale wose maŋ dudu

28 Keŋte Yesu besewɔ gyɔ dudu
fa wɔ nyiaa, “Balee ŋolo kyaawɔ
keŋ ɔ dana bia baala bala. Wee
daale nɛ, ɔ gyuu ɔ bu kegyia
ŋon gyaŋ ke yako e nyiaa, ‘Me
bu, mɛɛ gyae nyi gyɛŋ n ke gyu
me wɔɔman ke yɛɛ tom fa maŋ.’
29 Keŋte ɔ bu ŋon yako e nyiaa,
mɔɔ gyae maa gyu ya, mɔna wɔle
wɔle nɛ, ɔ kaa kyɛɛkee wa agyueŋ
te ɔ gyuuwɔ. 30 Keŋte balee ŋon
gyuuwɔ ɔ bu kemaasa ŋon gyaŋ
ke yako ŋon mɔ mena ke. Ɔ
bu kemaasa ŋon sɛɛwɔ nyi, ‘Yoo
taata me nyiiwɔ, maa gyu,’ mɔna
ɔ te gyu ya. 31 Botɔɔ te Yesu
yako wɔ nyiaa, ɛ wola maŋ ya
agyueŋ. Bia bala kɛwɔ man na,
woŋti yɛɛna ɔ kya ŋon kegyae-
bii? Te balaŋ baŋ tiranɔɔ fae
e nyiaa, ‘Bu kegyia ŋon.’ Keŋte
Yesu yako wɔ nyiaa, ‘Mɛɛ yako
ŋon ɛ ke nyii nyiaa, lempoolɛɛra
na kafoŋtena te taŋgbɛɛ ŋon bɛɛ
gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man.’
32 Nawolo nyi Gyɔn Wurubuarɛ
loŋsɔɔre ŋon kɔŋawɔ kaa wola
ŋon gbɛɛ kpaakpaate keŋ ɛ ka mo,
mɔna ɛ te lɛɛ e di ya. Lempoolɛɛra
na kafoŋtena baŋ dɔɔ, be lɛɛ e di.
Kenaŋ wɔle ɛ kena mena koraŋ
nɛ, ɛ te kyɛɛkee ya agyueŋ na ɛ
ke lɛɛ e di ya.”

Paasetena baale dudu
Maake 12:1-12; Luka 20:9-19

33 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ
nyiaa, “Ɛ nyii dudu daale bela.
Wɔɔfarale ŋolo fara wɔɔ te ɔ
duu daasebia ŋaale ŋan ŋe yɛɛ
ŋgba akutuse te bɛɛ baake ŋa
nyi gerepo nɛ. Ɔ dii abaŋ kilisi
wɔɔ keŋ, te ɔ wula bɔɔ keŋ baa
sara daasebia ŋan ke man na baa
lese ŋa loŋ lee ŋe man nɛ. Te
ɔ baŋa deni dɔɔloŋ dɔɔloŋ daale,
keŋ walaŋ ke kyaa ke man na waa
gyee wɔɔ kenaŋ. Te ɔ moo wɔɔ
keŋ do paasetena baale nyiŋmaa
man nyi baa kɛɛ ke dɔɔ, te ɔ
korowɔ laŋ gbɛɛ. 34 Debaŋ kelii
nyi baa kɔ daasebia ŋan nɛ, ɔ
kpila ɔ tewulɛɛ gyu paasetena baŋ
gyaŋ nyi baa fa e ɔ wui nɔɔ.
35 Botɔɔ te paasetena baŋ kyaŋa ɔ
tewulɛɛ baŋ, te be tuku ŋolo te ba
koo ŋolo te be fuŋii ŋolo mɔ boya.
36 Keŋte wɔɔte ŋon besewɔ kpila ɔ
tewulɛɛ baŋ ba boe kela gyaŋgba
nyibaŋ baŋ gyu paasetena baŋ
gyaŋ, mɔna be yɛɛ baŋ mɔ mena
ke. 37 Kenaŋ wɔle nɛ, wɔɔte ŋon
kpila ŋon gbagba ɔ bu te ɔ yakowɔ
nyiaa, ‘Mberem ŋon na baa bu e.’
38 Mɔna paasetena baŋ kena ɔ bu
ŋon nɛ be yako dɔŋa nyiaa, ‘Kei
yɛna bu ŋon waa kaa di ɔ kya
abɔɔ ŋan. Ɛ yela dɛɛ ko e na abɔɔ
ŋan nafɔ waa di nɛ ka bese de
wui!’ 39 Mena dɔɔ be wɔŋee e lee
wɔɔ keŋ man ka ko. 40 Botɔɔ te
Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, Mena dɔɔ
wee keŋ wɔɔte ŋon de kɔŋ na,
woŋ te waa yɛɛ paasetena baŋ?”

41 Keŋte be tiranɔɔ fa e nyiaa,
“Waa koe mena balaŋ kumɛɛ be-
naŋ pou, na waa mo wɔɔ keŋ do
paasetena wɔlɛɛ baŋ debaŋ de lii
na, baa fa e ɔ wui nɔɔ nɛ nyiŋmaa
man.” 42 Botɔɔ te Yesu bɔɔse wɔ
nyiaa, “Ɛ te kala ta Wurubuarɛ
nombia aŋmaraseŋ see ŋan na ɛ
kena kpene keŋ ne yako nɛ yee?
Be ŋmarasewɔ see nyiaa,

‘Boe keŋ deni mmaraa baŋ be bɛɛ
nɛ,
keŋ kaa bese na mokɔɔ kasee
boe keŋ ne yeli deni keŋ ne
yɛɛ doŋ.
De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ yɛɛ la te
kɔŋawɔ mena,
te ke yɛɛ kpene keŋ ke dana
gyakoloŋ de siaman’ ”

43 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ
nyiaa, “Mena dɔɔ mɛɛ yako ŋon
ɛ ke nyii nyiaa, Wurubuarɛ waa
lɛo ɔ gyoori keŋ lee ɛ gyaŋ, na
waa mo fa balaŋ baŋ baa yɛɛ ɔ
kegyaebii nɛ. 44 Walaŋ kamasɛ
ŋon ɔ yale mena boe kei dɔɔ na,
gyae ke keretii e kpetekpetekpete.
Te nyaŋ walaŋ kamasɛ ŋon mɔ

boe keŋ de yale n dɔɔ na, nyaŋ ke pɛtɛɛ."
45 Saese kegyiise na Farasiitena baŋ ke nyii Yesu aduya kɛŋa nɛ, ba gyeŋawɔ nyi ba wose man nombia yaa ɔ ne yako. 46 Mena dɔɔ be gyae gbɛɛ keŋ baa mo kyaŋ e, mɔna be yee balaŋ dikpii keŋ. Nawolo nyi bɛɛ lɛɛ di nideli nyi Yesu yɛɛ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre e.

22

Alowɔle dudu
Luka 14:15-24

1 Yesu besewɔ kolosi fa balaŋ baŋ aduya man nyiaa, 2 "Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ ŋgba gyoo ŋon ɔ ba do kesaa fa ɔ bu ŋon ɔ ba kpeo alo nɛ. 3 Keŋte ɔ kpila ɔ tewulɛɛ nyiaa, baa gyu ke baake balaŋ baŋ ɔ be lɔ yele baake wɔ nɛ nyi baa kɔŋ na be kaa di, mɔna be bɛe ba te kɔŋ ya. 4 Mena dɔɔ ɔ besewɔ kpila ɔ tewulɛɛ wɔlɛɛ baale bela nyiaa, ɛ gyu ke yako balaŋ baŋ mɔɔ lɔ yele baake wɔ nɛ nyiaa, 'Ɛ kɔŋ, ma te taŋ kpene kamasɛ. Be ta koe me nunkyue baala na me wonembia baŋ be dana nuŋ nɛ, te ba te yɛɛ kpene kamasɛ mɔ taŋ. Ɛ kɔŋ alowɔle keŋ tɛɛ na ɛ kaa di.' 5 Mɔna balaŋ baŋ ɔ be lɔ yele baake nɛ ta mo ɔ nombia ŋan yɛɛ kolo ya. Kei da koro na ɔ te laŋ ɔ wɔɔ, kei mɔ da koro na ɔ te laŋ ɔ tom man. 6 Balaŋ akaŋ baŋ kyaŋa gyoo ŋon tewulɛɛ baŋ, te be tuku wɔ te ba koe wɔ. 7 Mena dɔɔ gyoo ŋon gyeŋa baŋ nideli te ɔ kpila ɔ yoonɔɔtena te be ka koe balaŋ baŋ bɔɔ koe ɔ tewulɛɛ baŋ nɛ, te ba too be donɔɔ keŋ mɔ. 8 Keŋte gyoo ŋon baake ɔ tewulɛɛ baŋ bɔɔ kaa nɛ te ɔ yako wɔ nyiaa, 'Ba te saa ma alowɔle weenɛɛ ŋan taŋ, mɔna balaŋ baŋ mɔɔ lɔ yele baake wɔ nɛ, ba tekaboena nyi baa kɔŋ kaa di ya. 9 Mena dɔɔ ɛ ŋere gyoo donɔɔ keŋ abɔnterese man, na ɛ ke baake walaŋ kamasɛ ŋon ɛ kena nɛ, nyi waa kɔŋ alowɔle keŋ tɛɛ.' 10 Mena dɔɔ ɔ tewulɛɛ baŋ gyoowɔ donɔɔ keŋ man te be baake balaŋ baŋ pou bɔɔ naa nɛ. Be baake balaŋ kpaakpaa nyibaŋ na balaŋ kumɛɛ pou, te balaŋ kaa wulu alowɔle dekpaŋalaŋ keŋ man.
11 Mɔna gyoo ŋon ke kɔŋ kaa gyoo dekpaŋalaŋ keŋ man ɔ kaa kɛɛ balaŋ baŋ pou bɔɔ baake nɛ, ɔ naa baale ŋolo kyaa be man keŋ ɔ ba doona alowɔletɛɛ kegba keŋ kaboena nyi walaŋ kamasɛ waa do nɛ ya. 12 Keŋte gyoo ŋon bɔɔse e nyiaa, 'Me gyoo, sena te n yɛɛwɔ kɔŋ kɛbo keŋ n ba doona alowɔletɛɛ kegba ya?' Mɔna baale ŋon te tale tiranɔɔ fa e ya. 13 Botɔɔ te gyoo ŋon yako ɔ tewulɛɛ baŋ nyi, 'Ɛ bake e ɔ nyiŋmaase na ɔ nawɔɔ, na ɛ ke fuŋ e leki ditiŋtɛɛ man. Botɔɔ te waa kyaŋ ɔ nyee wii na waa naa diyem nideli.' 14 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, Wurubuarɛ baake balaŋ burum, mɔna balaŋ kyomii te ɔ lesewɔ lee be man."

Ba ke bɔɔse Yesu lee lempoo ketɔ wose man
Maake 12:13-17; Luka 20:20-26

15 Keŋte Farasiitena baŋ korowɔ lee yenaŋ gyu ke bake Yesu nyeeman, mena keŋ baa kaa teese ɔ nɔɔman na baa mo ŋon gbagba ɔ nɔɔwoya kyaŋ e. 16 Mena dɔɔ be kpila be kaseela baŋ man baale kpu na gyoo Herode balaŋ gyu Yesu gyaŋ. Keŋte be yako e nyiaa, "De Gbeŋgyoo, da gyeŋ nyi n nombia doo na ŋe gbɛɛ, te n na wola balaŋ Wurubuarɛ gbɛɛneŋ kpaakpaa ŋan bo na anokoare. Da gyeŋ nyi ŋolo be tale beo neŋ ya, nawolo nyi n bɛɛ kɛɛ balaŋ siaman ya. 17 Mena dɔɔ yako daa nya agyueŋ. Dei nyi dɛɛ tɔ lempoo fa Romantena gyoo dinaa ŋon, yaa de na tɔɔ ya?" 18 Mɔna Yesu kena ba agyueŋ kumɛɛ ŋan nɛ ɔ yako

wɔ nyiaa, “Ɛmɛɛ baŋ ɛ na beo ɛ wose, woŋ dɔɔ te ɛ ne gyae ɛ ka teese me nɔɔman. 19 Ɛ mo kɔbabii keŋ ɛ na mo tɔ lempoo nɛ kɔŋ maa kɛɛ.” Keŋte ba moo kɔbabii keŋ daale kɔna e. 20 Keŋte ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Amɔte nyee na ɔ yele gyakaa la ke dɔɔ?” 21 Botɔɔ te be tiranɔɔ nyiaa, “Romantena gyoo dinaa ŋon.” Mena dɔɔ Yesu yako wɔ nyiaa, “Mena na kpene keŋ yɛɛ Gyoo dinaa ŋon wui na ɛ mo fa e, te kpene keŋ yɛɛ Wurubuarɛ mɔ wui na ɛ mo fa e.” 22 Be ke nyii Yesu nɔɔwoya kɛŋa nɛ, doo be nɔɔ. Mena dɔɔ be laŋawɔ tina e yela.

Yesu kawola lee yeŋ wɔle kefoŋ wose man

Maake 12:18-27; Luka 20:27-40

23 Mena wee kenaŋ ke nɛ, Sadukiitena baŋ bɛɛ yako nyi yeŋ wɔle kefoŋ be kyaa ya nɛ kɔŋawɔ Yesu gyaŋ kaa bɔɔse e nyiaa, 24 “De Gbeŋgyoo, de naana Mosesi ŋmarase mmaraa kei fa daa nyi, akpaa ŋolo da yem tina ɔ wɛɛle yela te be ta lolo bia ya na, kaboena nyi ɔ naabu waa yala lialo ŋon na baa lola bia ɔ kegyia ŋon yele man. 25 Kɔŋawɔ nyi naa bia nyetooro baale kyaawɔ te kegyia ŋon yala alo te ɔ yeŋawɔ. Mɔna keŋ be ta lola bia dɔɔ ya nɛ, te balate ŋon mɔ yala alo ŋon. 26 Ɔ naabu balate na batoorote mɔ yeŋawɔ yela alo ŋon mena keŋ be ta lola bia ya. Balaŋ nyetooro kɛwɔ pou yala alo kei te ba yekeewɔ, mɔna be man ŋolo na alo ŋon ta lolo ya. 27 Kenaŋ wɔle nɛ, te alo ŋon mɔ yeŋawɔ. 28 Mena dɔɔ wee keŋ Wurubuarɛ waa gyuusu balaŋ baŋ pou bɔɔ yem nɛ lee yeŋ man na, baala nyetooro kɛwɔ baŋ bɔɔ yala alo kei gyaŋee nɛ, be man woŋti te alo ŋon waa yɛɛ ɔ wɛɛle?”

29 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ɛ ta yoo, nawolo nyi ɛ ba gyeŋ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ya, te ɛ ba gyeŋ Wurubuarɛ doŋ mɔ ya. 30 Nawolo nyi wee keŋ Wurubuarɛ waa gyuusu balaŋ lee yeŋ man nɛ, baala be gyae baa yala ya, te bɔɔ gyae baa mo ala mɔ fa yale ya. Be popou baa yɛɛ ŋgba Wurubuarɛ kpilala baŋ be kyaa adido nɛ. 31 Ɛ te kala ta Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan, na ɛ kena kpene keŋ Wurubuarɛ be yako lee kefoŋ lee yeŋ man wose man nombia yee? Ɔ yakowɔ nyiaa,

32 ‘Maŋ yɛna Aberaham na Asiki
na Gyekɔpo Wurubuarɛ.’

Wurubuarɛ te yɛɛ woya Wurubuarɛ e ya,
mɔna ɔ yɛɛ balaŋ baŋ be kyaa
na be sia nɛ Wurubuarɛ e.”

33 Balaŋ dikpii keŋ ke nyii nombia kɛŋa nɛ, ɔ kawola keŋ doo be nɔɔ.

Mmaraa dinaate

Maake 12:28-34; Luka 10:25-28

34 Farasiitena baŋ ke nyii nyi Yesu ta mo ɔ nyansa di Sadukiitena baŋ dɔɔ nɛ, be popou kaa gyaŋeewɔ debodokoloŋ. 35 Keŋte be maŋ ŋolo ŋon ɔ yɛɛ mmaraa wolale e nɛ, kɔŋawɔ ɔ kaa teese Yesu nɔɔman te ɔ bɔɔse e nyiaa, 36 “De Gbeŋgyoo, Wurubuarɛ mmaraase ŋan pou na, woŋti kela la?” 37 Bɔtɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “ ‘Mo n konɔɔ pou na n wose pou na nya agyuèŋ pou gyae n Gbeŋgyoo Wurubuarɛ.’ 38 Kei yɛna mmaraa siamante na keŋ ka kela ŋe popou. 39 Alate keŋ mɔ yɛɛ ŋgba gyaŋgbate keŋ nɛ. Keŋ yɛna nyi, ‘Gyae n dɔɔ ŋgba nyaŋ gbagba n wose nɛ.’ 40 Mosesi mmaraase ŋan pou na Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ pou nombia ŋan bɔɔ wolo nɛ, seŋae mmaraase ala kɛŋa dɔɔ.”

Amɔte yɛna nyeelɛɛre Kristo ŋon?

Maake 12:35-37; Luka 20:41-44

41 Farasiitena baŋ ke yilaa de-
bodokoloŋ nɛ, Yesu bɔɔse wɔ
nyiaa, 42 “Sena te ɛ na gyueŋ
lee nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be
yako see nyi waa kɔŋ nɛ wose
man? Ɔ yɛɛ amɔte ɔ naanabii
e?” Keŋte be tiranɔɔ nyiaa, “Ɔ
yɛɛ gyoo Defidi ɔ naanabii e.”
43 Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Ak-
paa mena na, weera dɔɔ te Wu-
rubuarɛ feliŋ ŋon yela gyoo Defidi
baake nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ
be yako see nyi waa kɔŋ nɛ nyi me
‘Gbeŋgyoo?’ Gyoo Defidi yakowɔ
nyiaa,
44 ‘De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ ŋon
yako me Gbeŋgyoo nyi,
tisi kyaa me dunoluŋ dɔɔ,
kelii debaŋ keŋ maa mo n
kɔlala baŋ do n tɛɛ.’
45 Akpaa nyi gyoo Defidi baake ny-
eelɛɛre ŋon nyi ɔ ‘Gbeŋgyoo’ na,
kenaŋ na sena te nyeelɛɛre ŋon
waa bese gyoo Defidi ɔ naanabii?”
46 Be man ŋolo te tale tiranɔɔ fa
Yesu ya. Te lee mena wee kenaŋ
ne gyu mɔ na, ŋolo te tale gyɔ ɔ
konɔɔ bɔɔse e nombii daale bela
ya.

23

*Yesu kefaree ɔ silala lee Gyu-
datena mmaraa wolala baŋ wose
man*

*Maake 12:38-40; Luka 11:37-52;
20:45-47*

1 Keŋte Yesu kolosiwɔ fa balaŋ
dikpii keŋ na ɔ kaseela baŋ nyiaa,
2 “Gyudatena mmaraa wolala na
Farasiitena baŋ yɛna balaŋ baŋ
be dana gbɛɛ nyii baa tale lese
Wurubuarɛ mmaraase ŋan man.
3 Mena dɔɔ kaboena nyi yaa tei
wɔ, na ɛ ke sila kpene kamasɛ
keŋ bɛɛ wola ŋon nɛ. Mɔna
ɛ na yɛɛ kpene keŋ bɛɛ yɛɛ nɛ
ya, nawolo nyi bɔɔ ne di be ka-
wola keŋ dɔɔ ya. 4 Bɛɛ bake
kasolɔse ŋan kela balaŋ nɛ yere
wɔ, mɔna baŋ gbagba bɛɛ sɛɛ
yɛɛ kolo kyomii kyɔ wɔ na baa
tale seele be kasolɔse ŋenaŋ ya.
5 Kpene kamasɛ keŋ bɛɛ yɛɛ nɛ,
bɛɛ yɛɛ bo na balaŋ ke nyiŋ naa
wɔ. Wonembu tɔne adakaase-
bia ŋan bɛɛ yɛɛ te bɛɛ ŋmarase
Wurubuarɛ nombia do ŋe man
te bɛɛ mo mataa be tirinɔɔse na
be baamense dɔɔ nɛ, bee yeli be
wui ŋan na keeree. Te ŋmeeseŋ
ŋan bɛɛ mo gbili ba kegba wuriky-
imse ŋan nɔɔsebia te ŋee wu-
luŋu nɛ, bee yeli be wui ne yɛɛ
dɔɔloŋ dɔɔloŋ. 6 Bɛɛ gyae akyaese
kpaakpaa be dɛɛgyaŋee di gyoŋ,
na Gyudatena ɔsom denɛɛ man.
7 Bɛɛ gyae nyi balaŋ ke buŋii do
wɔ nɔɔ balaŋ dɛɛgyaŋee man, te
bɛɛ gyae mɔ nyi balaŋ ke baake
wɔ nyi ‘Wolala.’ 8 Mɔna ɛmɛɛ
dɔɔ, ɛ na yele baa baake ŋon nyi
‘Wolala’ ya, nawolo nyi ɛ popou
dana wolale dokoloŋ kooŋ bo, te
ɛ yɛɛ walaŋ dokoloŋ mɔ biawɔ.
9 Te ɛ na baake ŋolo mɔ tɛɛle
kei dɔɔ nyi ɛ ‘Kya’ ya, nawolo
nyi ɛ dana kya dokoloŋ kooŋ
bo. Ŋon yɛna ŋon ɔ kyaa adido
nɛ. 10 Mena ke te ɛ na yele baa
baake ɛ man ŋolo nyi ‘Siamante’
ya, nawolo nyi ɛ dana siamante
dokoloŋ bo. Ŋon yɛna nyeelɛɛre
ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi
waa kɔŋ nɛ. 11 Walaŋ ŋon ɔ yɛɛ
kegyia e ɛ man nɛ, waa bese ɛ
kegbetibii. 12 Walaŋ ŋon ɔ gyina
ɔ wose adido na, Wurubuarɛ waa
yɔkɔse e, te ŋon ɔ yɔkɔse ɔ wose
na, Wurubuarɛ waa gyina adido.

13 Ɛmɛɛ mmaraa wolala na
Farasiitena baŋ ɛ na beo ɛ wose,
ɛ laako. Nawolo nyi ɛ ne tɔ balaŋ
gbɛɛ nyi be na gyoo Wurubuarɛ
gyoori keŋ man ya. Ɛmɛɛ gbagba
bɛɛ gyoo ke man ya, mɔna baŋ bɛɛ
yɛɛ kakyeŋ baa gyoo ke man mɔ
nɛ, ɛ bɛɛ fa wɔ gbɛɛ ya.

14 Ɛmɛɛ mmaraa wolala na
Farasiitena baŋ ɛ na beo ɛ wose,
ɛ laako. Nawolo nyi ɛ na beo
liala lɛo ba abɔɔ ŋan be dana
nɛ. Ɛ ne fane kyare na ɛ ka mo

beo balaŋ nyi ɛ yɛɛ balaŋ kpaakpaawɔ. Mena dɔɔ Wurubuarɛ waa wɔŋ ɛ deŋela nideli kela walaŋ kamasɛ.

15 Ɛmɛɛ mmaraa wolala na Farasiitena baŋ ɛ na beo ɛ wose, ɛ laako. Nawolo nyi ɛ na mo ɛpo dɔɔ, kila tɛɛle dɔɔ pou nyi ɛ ke nyiŋ walaŋ dokoloŋ na ɔ kaa sila Wurubuarɛ. Mɔna akpaa ɛ nyiŋ walaŋ ŋonaŋ na, ɛ ne yeli ɔ dinɔɔ na bese wɔlɛɛ koraŋ keŋ nyi diyem keŋ waa naa boalaŋ man nɛ, kela ɛmɛɛ gbagba wui betabola.

16 Ɛmɛɛ siayɛlɛɛsatena baŋ ɛ na wola balaŋ gbɛɛ nɛ, ɛ laako nawolo nyi ɛ kpa akpaa ŋolo de kaŋ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ ntam na ka te yɛɛ kolo ya, mɔna akpaa ŋolo de kaŋ kɔba yayam abɔɔ ŋan doo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man ntam na, kaboena nyi waa di ntam kenaŋ dɔɔ. 17 Ɛmɛɛ siayɛlɛɛsatena ayiŋtena, woŋti kela na ke dɔɔ? Kɔba yayam abɔɔ ŋan yaa Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ ne yele kɔba abɔɔ ŋan na bese Wurubuarɛ wui nɛ? 18 Ɛ na bese yako nyi, akpaa ŋolo de kaŋ Wurubuarɛ kedeesa boe keŋ ntam na te yɛɛ kolo ya, mɔna akpaa ɔ kaŋ abɔɔ ŋan gyakaa kedeesa boe keŋ dɔɔ nɛ ntam na, kaboena nyi waa di ntam keŋ dɔɔ. 19 Ɛmɛɛ siayɛlɛɛsatena, woŋti kela na ke dɔɔ? Abɔɔ ŋan gyakaa kedeesa boe keŋ dɔɔ nɛ, yaa kedeesa boe keŋ ne yele kedeesa abɔɔ ŋan na bese Wurubuarɛ wui nɛ? 20 Lee mena dɔɔ walaŋ kamasɛ ŋon ɔ kaŋ Wurubuarɛ kedeesa boe keŋ ntam na, nawolo baa nyi ɔ te kaŋ abɔɔ ŋan pou gyakaa ke dɔɔ nɛ ntam. 21 Te walaŋ ŋon ɔ kaŋ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ ntam na, nawolo baa nyi ɔ te kaŋ keŋ na Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa ke man nɛ ntam. 22 Mena mɔ te walaŋ ŋon ɔ kaŋ adido ntam na, nawolo baa nyi ɔ te kaŋ Wurubuarɛ gyoorogbeli keŋ, na Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa ke dɔɔ nɛ ntam.

23 Ɛmɛɛ mmaraa wolala na Farasiitena baŋ ɛ na beo ɛ wose, ɛ laako. Nawolo nyi ɛ na mo ɛ wɔɔman abɔɔ buruburu gba kufu man dekpeŋ dokoloŋ fa Wurubuarɛ, mɔna ɛ te tina kpene keŋ ne hia nyi yaa yɛɛ mmaraa keŋ man nɛ yela. Ɛ bee di nombia na ŋe gbɛɛ ya, te ɛ bee wii balaŋ waraŋase ya, te ɛ bee di anokoare mɔ ya. Nafɔ kaboena nyi yaa yɛɛ mena abɔɔ kɛŋa pou, na ɛ ka bese fa ɛ wɔɔman abɔɔ buruburu ŋan kufu man dekpeŋ dokoloŋ bela kpu. 24 Ɛmɛɛ siayɛlɛɛsatena baŋ ɛ dɔŋ balaŋ siaman. Ɛ ne tale kyɔsee lese wonembia buruburu lee ɛ soloŋse man, mɔna ɛ ne lilii wonembia dinaana.

25 Ɛmɛɛ mmaraa wolala na Farasiitena baŋ ɛ na beo ɛ wose, ɛ laako. Nawolo nyi ɛ ne faafo ɛ leenɔɔse na ɛ nyefalɛɛ wɔle bo, mɔna ŋe man dana ayimɛɛ. Nawolo nyi abɔɔ ŋan doo ŋe man nɛ, anibiri na doŋ te ɛ na mo ŋere balaŋ lɛo ŋa. 26 Ɛmɛɛ Farasiitena siayɛlɛɛsatena, ɛ taŋgbɛɛ faafo ɛ leenɔɔse na ɛ nyefalɛɛ ŋan tɔɔman na, ŋe wɔle mɔ gyae ka lee.

27 Ɛmɛɛ mmaraa wolala na Farasiitena baŋ ɛ na beo ɛ wose, ɛ laako! Nawolo nyi ɛ yɛɛ ŋgba yebɔɔse ŋan bɔɔ mo kolo wolom gyilaa ŋe wɔle na ke yɛɛ kyeo nɛ. Mɔna ŋe tɔɔman na, denibalaŋ ŋɔɔ na ba wosenaane adalɛɛ te wulu ŋe man. 28 Mena ke te ɛmɛɛ mɔ doo. Balaŋ siaman na ɛ ne yɛɛ ɛ wose ŋgba ɛ yɛɛ balaŋ kpaakpaawɔ nɛ, mɔna balaŋ kabeo na nombiakumɛɛ te wulu ɛ konɔɔse man.

Yesu kekolosi lee deŋele kewɔŋ keŋ gyae ke kɔŋ be dɔɔ nɛ

29 Ɛmɛɛ mmaraa wolala na Farasiitena baŋ ɛ na beo ɛ wose,

ɛ laako. Nawolo nyi ɛ ne ma Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra na balaŋ baŋ be gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ yebɔɔse nideli, na ŋa ke yɛɛ kyeo. 30 Te ɛ ne yako nyi, ‘Daa deŋ kyaa la de naanaɔ debaŋ keŋ nɛ, nafɔ deŋ te kpuu na wɔ na baa koe Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ ya.’ 31 Mena dɔɔ ɛ nɔɔwoya kɛŋa nawola la nyi, ɛ te sɛɛ nyi balaŋ baŋ bɔɔ koe Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ nɛ, ɛ yɛɛ be duuluŋ man balaŋwɔ. 32 Ɛ betaa kyaŋ nombiakumɛɛ ŋan ɛ naanaɔ be yɛɛ nɛ man, na ɛ ke yɛɛ ŋa kelii ɔto.

33 Ɛ dana nombiakumɛɛ ŋgba doma nɛ. Ɛ be gyae ɛ ke tale yeu lee Wurubuarɛ nyiŋmaa man, keŋ nyi ɔ be bu ŋon fɔɔ na waa yela ɛ ka gyoo boalaŋ man ya. 34 Mɛɛ yako ŋon baa ɛ ke nyii nyiaa, maa kpila Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra na siakaralatena na wolala ɛ gyaŋ. Ɛ ka ko be man baale na ɛ ke gyɔ be man baale ɔpaŋdaŋ dɔɔ, na ɛ ke tuku be man baale yɔ ɔsom denɛɛ man na ɛ ke gegi wɔ na donɔɔse. 35 Keŋ ɛ ba koe balaŋ baŋ be gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman, lee Abɛle dɔɔ kelii Berekia bu Sakaria ŋon ɛ ba koo kedeesa boe keŋ na Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ nsana nsana dɔɔ nɛ, Wurubuarɛ waa wɔŋ ɛ deŋela nideli. 36 Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, kɛŋa pou deŋele kewɔŋ gyae ke kɔŋ ɛmɛɛ gyɛŋ wee kei balaŋ dɔɔ.

Mena keŋ Yesu ne gyae Gyerusalɛm

37 O Gyerusalɛmtena! O Gyerusalɛmtena! Ɛmɛɛ koona Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra, te ɛ funii balaŋ baŋ Wurubuarɛ be kpilii ɛ gyaŋ nɛ boya. Ma te yɛɛ kakyeŋ nyi maa yilaa ŋon do me tɛɛ, ŋgba mena keŋ kegyim talabo ne fɛlɛɛ ɔ beŋkelɛɛ wuu ɔ bia dɔɔ nɛ, mɔna ɛ te fa maŋ gbɛɛ ya. 38 Ɛ kɛɛ, Wurubuarɛ ta lese ɔ sia lee ɛ donɔɔ keŋ dɔɔ. Ka seŋɛɛ bo yakaa. 39 Mena dɔɔ mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyi nyiaa, ɛ be gyae ɛ ka tekaa naa maŋ bela ya, kelii debaŋ keŋ ɛ ke yako nyiaa ‘Walaŋ ŋon ɔ ne kɔŋ de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ yele man nɛ, ŋon na nyeebam.’ ”

24

Yesu kekolosi lee Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ kewɔlɛɛ wose man

Maake 3:1-13; Luka 21:5-19

1 Yesu ka lee Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man ɔ ne gyu nɛ, ɔ kaseela baŋ wɔŋa wa agyueŋ kɔŋ denɛɛ ŋan seŋɛɛ botɔɔ nɛ kyeo dɔɔ. 2 Keŋte ɔ tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ŋgba ɛ ne naa abɔɔ kɛŋa pou. Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, baa tekerii ŋe popou lɔ keŋ nyi ɛ be gyae ɛ kena boe na boe gyakaa ke dɔɔ dɔɔ ya.”

3 Keŋte Yesu gyuuwɔ ke kyaa oliifi bula keŋ dɔɔ. Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ baageŋ korowɔ gyu ɔ gyaŋ te be bɔɔse e nyiaa, “De Gbeŋgyoo yako daa, debaŋ woŋti te kɛŋa pou gyae ke kɔŋ. Woŋ te dɛɛ mo gyeŋ nyi n kabese kɔŋ, na debaŋ ɔtomante keŋ ta benaa?” 4 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ɛ kɛɛ ɛ wose dɔɔ nideli keŋ nyi ŋolo ba beo ŋon ya. 5 Nawolo nyi balaŋ burum baa kɔŋ ma yele man, na be kaa mo ba wose nyi baŋ yɛna maŋ nyeelɛɛre ŋon, na baa beo balaŋ burum na baa yo gbɛɛ. 6 Ɛ nyii yoo nombia na, ɛ na yele ɛ wɔe ke lɔ ŋon ya. Nawolo nyi kaboena nyi nombia kɛŋa pou dɛɛkɔŋ, mɔna kɛŋa bɛɛ wolo nyi ɔto keŋ te lii ya. 7 Tɛɛlese baa koro seŋ tia dɔŋa, na gyooneŋ mɔ ka koro seŋ tia dɔŋa. Tanam dinaa gyae ke yala, te tɛɛle mɔ gyae kewosi yenaase burum. 8 Kɛŋa

pou yɛɛ yaa ŋgba fulute kadoŋee kewalaŋ nɛ.
9 Lee maŋ dɔɔ balaŋ pou baa kɔla ŋon, na baa kyaŋee ŋon na baa naase ŋon diyem na baa koe ŋon. 10 Debaŋ kenaŋ man te balaŋ burum baa tina maŋ kelɛɛdi yela. Baa kɔla dɔŋa, na baa lese dɔŋa fa. 11 Akɛrɛɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baa kɔŋ, na be kaa beo balaŋ burum. 12 Keŋ nombiakumɛɛ keyɛɛ gyae ka bo dɔɔ, balaŋ burum balaŋ kegyae nɔɔ gyae ke yɔkɔse. 13 Mɔna walaŋ ŋon ɔ yɛɛ kakyeŋ seŋ keŋkeŋ kelii ɔto na, Wurubuarɛ waa lɛɛ ɔ nyee. 14 Baa yako nombia kpaakpaa lee Wurubuarɛ gyoori keŋ wose man fa tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou, na debiise pou balaŋ ke nyii, pɛte ɔto keŋ ke kɔŋ.
15 Akpaa ɛ naa mmusuo nombii Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man, ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ be tɛɛ ɔ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Danɪɛle dɔɔ kolosi see lee ka wose man nɛ, na kaboena nyi walaŋ kamasɛ ŋon waa kala mena nɔɔwoya ŋenaŋ na, waa yɛɛ kakyeŋ na waa nyii ŋe man nideli. 16 De kɔŋ mena na, balaŋ baŋ be kyaa Gyudia tɛɛle man nɛ, baa yeu gyu bulase dɔɔ. 17 Nyi akpaa ŋolo kyaa ɔ deni nyee dɔɔ na, ɔ na tisi kɔŋ tɛɛle man nyi ɔ kaa mo ɔ kolo ya. 18 Te akpaa ŋolo mɔ kyaa wɔɔman na, ɔ na bese gyu dɛɛ nyi ɔ kaa mo ɔ kegba ya. 19 Weeya ŋenaŋ man na, fulɛɛtena na talabose baa laako. 20 Mɛna dɔɔ ɛ fane fa Wurubuarɛ nyi, ɛ keyeu wee kenaŋ na kɔŋ waaretɛɛ yaa kefɛɛfowee ya. 21 Nawolo nyi debaŋ kenaŋ wui kayeyɛɛ gyae ka bo kela ŋan pou be kɔŋ kaalaŋ, leenaŋ debaŋ keŋ Wurubuarɛ be yɛɛ tɛɛle kei kaa lii gyɛŋ wee kei nɛ. Te kaale kenaŋ dinɔɔ be gyae ka tekaa kɔŋ wee daale wee daale bela ya. 22 Mɔna Wurubuarɛ taŋ wula kɔkee kayeyɛɛ weeya kɛŋa. Na waa yɛɛ mena ya nɛ, nafɔ ŋolo na ŋolo be gyae waa ka ya. Mɔna lee ɔ balaŋ baŋ ɔ ba lese see dɔɔ nɛ, te waa kɔkee weeya ŋenaŋ. 23 Debaŋ kenaŋ de lii te ŋolo de yako ŋon nyi ‘Ɛ kɛɛ Kristo ŋon kyaa kɛbo yaa ɔ kyaa yenaŋ daale na, ɛ na lɛɛ ke di ya.’ 24 Nawolo nyi balaŋ baa dii akɛrɛɛ nyi baŋ yɛna maŋ Kristo ŋon, te baale mɔ baa dii akɛrɛɛ nyi be yɛɛ Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔrawɔ. Baa yɛɛ gyakoloŋ nombia na nombia dinaana, na akpaa be tale nyiŋ gbɛɛ koraŋ na, baa mo beo Wurubuarɛ balaŋ baŋ ɔ ba lese see nɛ. 25 Mɔna ɛmɛɛ dɔɔ, me te wulaa yako ŋon nombia kɛŋa pɛna debaŋ keŋ ke kɔŋ.
26 Mena dɔɔ akpaa ŋolo de yako ŋon nyi, ɛ kɛɛ ɔ kyaa depampaa dinaa keŋ man na, ɛ na gyu botɔɔ ya. Te akpaa be yako ŋon nyi, ɔ te kɔŋ ɔ yoɛ yenaŋ daale na, ɛ na lɛɛ di. 27 Nawolo nyi maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon kekɔŋ gyae ke yɛɛ bo ŋgba mena keŋ ɔga ne ŋmaale lee weese dɛɛlee man, te balaŋ pou ne naa ke ɔ dɛɛyalae man nɛ. 28 Botɔɔ keŋ kolo punta doo na, botɔɔ te bapɛtɛɛna mɔ ne yilaa.

Deniwalaŋ Bu ŋon kekɔŋ
Maake 13:24-31; Luka 21:25-33

29 Weeya ŋenaŋ man kaale kɛŋa pou wɔle nɛ, be gyae ke di weeya ala ya weese waa gyoo ditiŋtɛɛ, te gyaalaŋ mɔ be gyae waa wolose ya. Kyolobiise baa lee adido kaa yala. Te abɔɔ ŋan pou ŋe kyaa adido nɛ, gyae ke wosi. 30 Debaŋ kenaŋ nɛ, balaŋ baa naa kolo adido keŋ gyae kawola nyi, maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon kekɔŋ te lii. Te tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou baa wii walaŋsa. Baa naa maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon ta mo doŋ na gyoorobiiri lee ŋɔma man adido mɛɛ kɔŋ. 31 Ba wola kaberɛ dinaa keŋ na, maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon maa kpila

me kpilala lee adido kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ, na be kaa yilaa me balaŋ baŋ mɔɔ lese see nɛ lee tɛɛle kei dɔɔ yenaase kamasɛ.

32 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, ɛ kɛɛ fiigi daŋ na ɛ ke kasee kolo lee ka wose man. Akpaa ɛ naa ŋgba ke tombia da potee faareŋse wɔlɛɛ nɛ, na ɛ gyeŋ nyi awuluŋtɛɛ ta benaa. 33 Mena mɔ te akpaa ɛ naa mena nombia kɛŋa pou ne kɔŋ na, ɛ gyeŋ nyi maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon kekɔŋ ta benaa taŋ. 34 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyi balaŋ baŋ be kyaa gyɛŋ kei nɛ, be duuluŋ be gyae ke munu taŋ ya, pɛte nombia kɛŋa kekɔŋ. 35 Adido na tɛɛle kei pou gyae ke gyu ɔto, mɔna me nɔɔwoya dɔɔ ŋan gyae ke kyaa kekpaakekpaa.

Ŋolo ba gyeŋ wee na debaŋ keŋ maa mo kɔŋ ya

36 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, ŋolo ba gyeŋ wee na debaŋ keŋ kɛŋa pou gyae ke kɔŋ ya. Wurubuarɛ kpilala baŋ be kyaa adido, na maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon koraŋ ba gyeŋ ya. Gyisɛ me kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ waageŋ gyeŋa la. 37 Mena keŋ be kɔŋ Nowa debaŋ keŋ nɛ, mena te maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon mɔ kabese kɔŋ gyae ke yɛɛ. 38 Weeya ŋenaŋ man pɛte loŋ keŋ ke kɔŋ kaa wɔlɛɛ tɛɛle nɛ, na balaŋ ne dii na bɛɛ nyɔɔ. Baala ne yala ala na bɛɛ mo ala mɔ fa yale, kelii wee keŋ Nowa ba gyoo adakaa dinaa keŋ man nɛ. 39 Be ta gyeŋ kpene keŋ ne kɔŋ ya, kelii debaŋ keŋ loŋ be kaa waale kuu wɔ pou laŋ nɛ. Mena te maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon ke kɔŋ gyae ke yɛɛ. 40 Debaŋ kenaŋ man na, baala bala baa kyaa wɔɔman bɛɛ yɛɛ tom. Wurubuarɛ waa mo ŋolo tina ŋolo yela. 41 Ala bala baa seŋ bɛɛ naŋ abɔɔ. Wurubuarɛ waa mo ŋolo tina ŋolo yela. 42 Mena dɔɔ ɛ doo ɛ wose dɔɔ, nawolo nyi ɛ ba gyeŋ wee keŋ ɛ gbeŋgyoo ŋon waa kɔŋ ya. 43 Ɛ tɔɔse nyiaa, nyi dekpaŋalaŋte deŋ gyeŋ debaŋ keŋ ŋmɛɛlate waa kɔŋ kaa ŋmɛɛle e nɛ, nafɔ waa deke ɔ dekpaŋalaŋ keŋ nyi ŋmɛɛlate be nyiŋ gbɛɛ kaa gyoo kuu wa abɔɔ ya. 44 Mena dɔɔ ɛmɛɛ mɔ ɛ doo ɛ wose, nawolo nyi maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon mɔ maa kɔŋ debaŋ keŋ ɛ loo be gyakaa ya.

45 Keŋte ɔ besewɔ bɔɔse wɔ nyiaa, amɔte yɛna tobaale ŋon ɔ sia be kare te ɔ ne di ɔ gbeŋgyoo mmaraase dɔɔ? Ŋon yɛna tobaale ŋon ɔ gbeŋgyoo waa mo ɔ tebia akaŋ baŋ do ɔ nyiŋmaa man nyi waa kɛɛ be dɔɔ, na waa fa wɔ weenɛɛ debaŋ keŋ kaboena nɛ. 46 Akpaa tobaale ŋonaŋ seŋɛɛ ɔ tom man ɔ ne yɛɛ ke nideli mena, te ɔ gbeŋgyoo ŋon de kɔŋ kaa naa e na, ŋon na nyeebam. 47 Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, mena tobaale ŋonaŋ ɔ gbeŋgyoo waa mo wa abɔɔ pou do e ɔ nyiŋmaa man nyi waa kɛɛ ŋe dɔɔ. 48 Mɔna akpaa nyi tobaale ŋonaŋ yɛɛ tobaale kum e, te ɔ yɛɛ wa agyueŋ nyi ɔ gbeŋgyoo be gyae waa kɔŋ bileŋ ya, 49 te ɔ gyoo ɔ tebia akaŋ baŋ ketuku, te ŋon na soloŋ nyɔɔra ne dii bɛɛ nyɔɔ na, 50 ɔ gbeŋgyoo ŋon waa kaa lee ɔ dɔɔ wee keŋ ɔ loo be gyakaa ya nɛ. 51 Ɔ gbeŋgyoo ŋon de kɔŋ kaa naa e mena na, waa wɔŋ ɔ deŋele nideli na waa gegi e lee ɔ gyaŋ, na waa yela ɔ kaa kyaa balaŋ baŋ bɛɛ beo ba wose nɛ gyaŋ. Botɔɔ te waa kyaŋ ɔ nyee wii na waa tao ɔ kela.”

25

Alebia kufu baale dudu

1 Yesu besewɔ gyɔ dudu fa wɔ nyiaa, “Weeya ŋenaŋ man na Wurubuarɛ gyoori keŋ gyae ke yɛɛ ŋgba, alebia kufu baŋ bɔɔ koro mo be kanease be kaa gyaŋee na alowɔle baale nɛ. 2 Be man banoŋ yɛɛ ayiŋtenawɔ, te banoŋ mɔ yɛɛ

siakaralatenawɔ. 3 Ayiŋtena baŋ
ka mo be kanease na, be ta gyem
na baa mo nuŋse tela kpu na
ŋan doo be kanease man nɛ ya.
4 Mɔna siakaralatena baŋ dɔɔ, baŋ
moo nuŋ do porontiase man tela
kpu na ŋan doo be kanease man
nɛ. 5 Alowɔle baale ŋon te kɔŋ
bileŋ ya, mena dɔɔ alebia baŋ
pou moowɔ bee deŋeli te be doo
dosoroŋ. 6 Ke lii tɛɛ nsana nɛ
te akelelee yalawɔ nyiaa, ‘Alowɔle
baale ŋon te kɔŋ! Ɛ lee kaa
gyaŋee na e!’ 7 Keŋte alebia kufu
baŋ pou korowɔ te be gyinaa be
kanea ŋmeeseŋ ŋan. 8 Botɔɔ te
ayiŋtena baŋ yako siakaralatena
baŋ nyiaa, ‘De kanease na yekee,
mena dɔɔ ɛ fa daa ɛ nuŋse ŋan
kyomii.’ 9 Keŋte siakaralatena baŋ
yako wɔ nyiaa, ‘Koa de nuŋse ŋan
be gyae ka yee dɛɛ fa ŋon ya.’
Mena dɔɔ ɛ gyu donɔɔ man na ɛ
kaa gyae ŋaale lɛɛ. 10 Mɔna debaŋ
keŋ ayiŋtena baŋ be lam be kaa
lɛɛ nuŋse ŋan nɛ te alowɔle baale
ŋon kaa gyoowɔ. Alebia banoŋ
baŋ bɔɔ desina ba wose see nɛ,
gyoowɔ alowɔle nɔɔkedi deni keŋ
man, te be kyaŋa disim keŋ tɔ.
11 Kenaŋ wɔle te alebia akaŋ baŋ
mɔ kɔŋawɔ kaa gyoo. Keŋte be
fae yeesa baake nyi, ‘De Gbeŋgyoo
toro daa.’ 12 Keŋte alowɔle baale
ŋon yako wɔ nyiaa, ‘Mɛɛ yako ŋon
ɛ ke nyii nyiaa mɔɔ gyeŋ ŋon ya.’
13 Botɔɔ te Yesu yako ɔ kaseela baŋ
nyiaa, ‘Ɛ doo ɛ wose dɔɔ nideli,
nawolo nyi ɛ ba gyeŋ wee yaa
debaŋ keŋ maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon
maa bese kɔŋ ya.’ ”

Tewulɛɛ batooro baale dudu
Luka 19:11-27

14 Yesu besewɔ gyɔ dudu fa
wɔ nyiaa, “Debaŋ kenaŋ man na
Wurubuarɛ gyoori keŋ gyae ke
yɛɛ ŋgba balee ŋon ɔ ne gyae
waa gyu gbɛɛ, te ɔ be baake ɔ
tewulɛɛ te ɔ be kpɛlɛɛ wa abɔɔ
do wɔ be nyiŋmaa man nɛ. 15 Ɔ
faa walaŋ kamasɛ ŋgba mena keŋ
waa tale tela nɛ. Ɔ faa ŋolo kɔba
kakpoŋse anoŋ (5,000) te ɔ faa
ŋolo kakpoŋse ala (2,000) te ɔ faa
ŋolo mɔ kakpoŋ dokoloŋ (1,000).
Keŋte ɔ korowɔ laŋ ɔ gbɛɛ keŋ.
16 Tobaale ŋon ɔ be fa e kakpoŋse
anoŋ nɛ, korowɔ debokenaŋ man
te ɔ moo kɔba keŋ ke yɛɛ tom
te ɔ nyiŋa kakpoŋse anoŋ kpu
bela. 17 Mena mɔ te ŋon ɔ be fa e
kakpoŋse ala nɛ, nyiŋa kakpoŋse
ala bela kpu. 18 Mɔna tobaale
ŋon bɔɔ fa e kakpoŋ dokoloŋ nɛ,
korowɔ ke wula bɔɔ te ɔ moo ɔ
gbeŋgyoo kɔba keŋ kewuu.

19 Be gbeŋgyoo ŋon kyaawɔ
botɔɔ kyare pɛte ɔ kɔŋawɔ. Ɔ
ke kɔŋ nɛ te ɔ baake ɔ tewulɛɛ
baŋ gyaŋee nyi baa gyoo be
kɔbase ŋan man. 20 Tobaale
ŋon ɔ be fa e kɔba kakpoŋse
anoŋ nɛ, moo kakpoŋse kufu
kɔŋ te ɔ yako ɔ gbeŋgyoo ŋon
nyiaa, kɛɛ kakpoŋse anoŋ te n
faa maŋ mɔna me ta bese nyiŋ
kakpoŋse anoŋ kpu bela. 21 Keŋte
ɔ gbeŋgyoo ŋon yako e nyiaa,
‘Ao baale kpaakpaa anokoarete,
karaŋ na keyɛɛ. N te di anokoare
lee kyomii maa moo fa neŋ kei
man, mena dɔɔ maa mo abɔɔ
burum do n nyiŋmaa man. Kɔŋ
na dee di gyoŋ keŋ mee dii
nɛ.’ 22 Tobaale ŋon ɔ be fa e
kɔba kakpoŋse ala nɛ mɔ kɔŋawɔ
kaa yako e nyiaa, ‘Me gbeŋgyoo,
n faa maŋ kakpoŋse ala, mɔna
me te nyiŋ kakpoŋse ala kpu
bela.’ 23 Keŋte ɔ gbeŋgyoo ŋon
yako e nyiaa, ‘Tobaale kpaakpaa
anokoarete, karaŋ na ke yɛɛ. N te
di anokoare lee kyomii maa moo
fa neŋ kei man, mena dɔɔ maa
mo abɔɔ burum do n nyiŋmaa
man. Kɔŋ na dee di gyoŋ keŋ mee
dii nɛ.’ 24 Tobaale ŋon ɔ be fa e
kakpoŋ dokoloŋ nɛ mɔ kɔŋawɔ te
ɔ yako ɔ gbeŋgyoo ŋon nyiaa, ‘Me
gbeŋgyoo, ma gyeŋ nyi n nombia

dana doŋ te botɔɔ keŋ n te duu kolo mɔ ya nɛ, botɔɔ te n ne kɔɔ.
25 Me yee neŋ mena dɔɔ ma moo n kɔba keŋ ka weese bɔɔ man. Kɛɛ, n kɔba yaa, lɛɛ n woni.’ 26 Keŋte ɔ gbeŋgyoo ŋon yako e nyiaa, ‘N yɛɛ tobaale kum na kebɔŋalete e. N gyeŋ nyi mɛɛ kɔ abɔɔ botɔɔ keŋ me te duu ya, te mee yilaa abɔɔ botɔɔ keŋ ma te ŋmatee ya na,
27 weera n ta moo me kɔba ka see maŋ kɔba dɛɛsee man ya. Nafɔ ma ke kɔŋ kei na, ŋgba maa gyu ke lɛɛ keŋ na ka loŋ. Keŋte ɔ yako ɔ tewulɛɛ baŋ nyiaa,
28 ɛ lɛo kɔba keŋ lee ɔ gyaŋ na ɛ ka mo kpu ŋon ɔ be nyiŋ kakpoŋse kufu nɛ.
29 Nawolo nyi walaŋ ŋon ɔ dana kolo na baa kpu e na waa nyiŋ burum, te ŋon ɔ be dana ya na, kyomii keŋ koraŋ ɔ dana nɛ baa lɛo ke lee ɔ gyaŋ.
30 Mena dɔɔ ɛ fuŋ tobaale ohuhoo kei ŋon ɔ be dana tɔnɔɔ ya nɛ leki ditiŋtɛɛ keŋ man. Botɔɔ te waa kyaŋ ɔ nyee wii na waa tao ɔ kela.’ ”

Nombia kedi ɔtomante keŋ

31 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Debaŋ keŋ maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon maa bese kɔŋ na, daa na Wurubuarɛ kpilala ne gyae la dɛɛ kɔŋ. Maa kɔŋ me gyoorobiiri man kaa kyaa me gyooro gbeli keŋ dɔɔ.
32 Tɛɛle kei balaŋ pou baa kaa yilaa me gyaŋ, na maa kpase be man akpeŋ ala ŋgba mena keŋ wonembia kɛɛlere ne kpase asoose lee namense man nɛ.
33 Maa mo namense baŋ see me dunoluŋ dɔɔ, na maa mo asoose baŋ see ma demena dɔɔ.
34 Botɔɔ te maŋ gyoo ŋon maa yako baŋ be kyaa ma dunoluŋ dɔɔ nɛ nyiaa, ‘Ɛmɛɛ baŋ me kya be hiraa ŋon. Ɛ kɔŋ kaa kyaa Wurubuarɛ gyoori keŋ ɔ be wulaa desina see ŋon leenaŋ debaŋ keŋ ɔ be yɛɛ tɛɛle kei nɛ man.
35 Nawolo nyi debaŋ keŋ tanam na ko maŋ na, ɛ faa maŋ weenɛɛ me diiwɔ. Debaŋ keŋ loŋboaneŋ na ko maŋ na ɛ faa maŋ loŋ me nyɔɔwɔ.
36 Debaŋ keŋ me yɛɛ ŋɔɔle e na, ɛ lɛɛ maŋ gyu ya akpaŋalaŋse man, debaŋ keŋ me dɔŋɛɛ diteŋteli na, ɛ faa maŋ abɔɔ ma doowɔ. Debaŋ keŋ mɛɛ wee na ɛ kaa kɛɛ me dɔɔ, debaŋ keŋ bɔɔ kyaŋ maŋ ketɔ deni na, ɛ ka doo maŋ nɔɔ.’

37 Keŋte mena balaŋ kɛwɔ baŋ be gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ, baa bɔɔse gyoo ŋon nyiaa, ‘De gbeŋgyoo, woromɔ te de naa neŋ nyi tanam na ko neŋ te de faa neŋ weenɛɛ, yaa loŋboaneŋ na ko neŋ te de faa neŋ loŋ n nyɔɔwɔ.
38 Woromɔ te de naa neŋ nyi n yɛɛ ŋɔɔle te de lɛɛ neŋ gyu da akpaŋalaŋse man, yaa n dɔŋɛɛ diteŋteli te de faa neŋ abɔɔ n doowɔ?
39 Woromɔ te de naa neŋ nyi n na wee, yaa ba te kyaŋ neŋ ketɔ deni te de kaa doo neŋ nɔɔ?’
40 Botɔɔ te maŋ gyoo ŋon maa tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, ‘Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, kpene kamasɛ keŋ ɛ be yɛɛ fa me balaŋ kɛwɔ man kemaasabii koraŋ na, maŋ yaa ɛ yɛɛwɔ fa!’
41 Botɔɔ te maa yako baŋ be kyaa ma demena dɔɔ nɛ nyiaa, ‘Ɛ seŋ lee me gyaŋ, ɛmɛɛ baŋ Wurubuarɛ be falaa ŋon nyi ya gyu ka gyoo boalaŋ degyapaa keŋ ɔ be desina see fa ɔbɔnsam na ɔ kpilala baŋ nɛ man.
42 Nawolo nyi tanam koo maŋ na, ɛ te fa maŋ weenɛɛ ya, loŋboaneŋ koo maŋ na ɛ te fa maŋ loŋ ya.
43 Debaŋ keŋ me yɛɛ ŋɔɔle e na ɛ ta mo maŋ gyu ya akpaŋalaŋse man ya. Me tɛɛwɔ diteŋteli na, ɛ te fa maŋ kolo maa do ya. Ma weewɔ mɔna ɛ te kaa do maŋ nɔɔ ya, te be kyaŋa maŋ ketɔ deni, mɔna ɛ te kaa do maŋ nɔɔ ya.’

44 Botɔɔ te balaŋ baŋ baa bɔɔse maŋ gyoo ŋon nyiaa, ‘De gbeŋgyoo woromɔ te de naa neŋ nyi tanam na ko neŋ, yaa

loŋboaneŋ na ko neŋ, yaa n yɛɛ ŋɔɔle e yaa n dɔŋ diteŋteli yaa n weewɔ yaa be kyaŋa neŋ ketɔ deni te da te kyɔ neŋ ya?' 45 Keŋte maa tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, 'Kpene keŋ ɛ be bɛɛ ɛ te yɛɛ fa me balaŋ kɛwɔ man kemaasabii koraŋ ya nɛ, na maŋ yaa ɛ bɛɛwɔ ɛ te yɛɛ fa ya.' 46 Botɔɔ te baa mo balaŋ benaŋ gyu botɔɔ keŋ baa naa diyem kekpaakekpaa nɛ, mɔna balaŋ baŋ be gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ dɔɔ, baa nyiŋ nyeedoŋ kekpaakekpaa."

26

Ba kebake Yesu nyeeman

Maake 14:1-2; Luka 22:1-2; Gyɔn 11:45-53

1 Yesu kawola abɔɔ kɛŋa pou taŋ nɛ, ɔ yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, 2 "Ŋgba ɛ gyeŋ nyi teka weeya ala na nyeekelɛɛwee kedi keŋ te lii. Debaŋ kenaŋ man te baa lese maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon fa na baa gyɔ maŋ sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ."

3 Debaŋ kenaŋ man te Wurubuarɛ saese kegyiise na Gyudatena kegyiise gyuuwɔ ke gyaŋee saese pou kegyia Kaifase dekpaŋalaŋ man. 4 Keŋte be bakewɔ nyi baa yo kyaŋ Yesu na baa ko e. 5 Mɔna be yakowɔ nyi, "Tekaboena nyi dɛɛ ko e nyeekelɛɛwee kedi kei man ya, na mena ya na balaŋ baŋ baa yela donɔɔ keŋ ke siŋii."

Alo ŋolo ka mo nuŋ woli Yesu Bɛtani donɔɔ man

Maake 14:3-9; Luka 7:36-50; Gyɔn 12:1-8

6 Kenaŋ wɔle na te Yesu gyuuwɔ Simɔn ŋon nafɔ ɔ na wee kawee yayam nɛ dɛɛ Bɛtani donɔɔ man. 7 Ɔ kekyaa botɔɔ nɛ, te alo ŋolo kɔŋawɔ ɔ gyaŋ na ɔ dana nuŋ ofoŋofoŋte keŋ ke dana koyadoŋ nɛ porontia tɔɔ. Keŋte ɔ toosi nuŋ keŋ woli Yesu nyeeman. 8 Ɔ kaseela baŋ kena kpene keŋ alo ŋon be yɛɛ nɛ, yɛɛ wɔ baŋ te be yakowɔ nyiaa, "Weera dɔɔ te ɔ ne wɔlɛɛ nuŋ kei mena." 9 "Nafɔ beŋ yɔɔ nuŋ kei na, baa nyiŋ kɔba burum na baa mo fa ayematena." 10 Na Yesu gyeŋ nombia ŋan bɛɛ gyueŋ nɛ te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, "Weera te ɛ ne kale na alo ŋon mena? Nombii kpaakpaa yaa ɔ yɛɛwɔ fa maŋ nɛ. 11 Ayematena dɔɔ be kyaa ɛ gyaŋ debaŋ kamasɛ, mɔna maŋ dɔɔ mɔɔ gyae maa kyaa ɛ gyaŋ debaŋ kamasɛ ya. 12 Mena keŋ ɔ be kyɛɛkee nuŋ kei woli maŋ nɛ, kei nawolo baa nyi ɔ te desina maŋ fa me kewuu. 13 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, tɛɛle kei dɔɔ yenaŋ kamasɛ keŋ baa kolosi Wurubuarɛ nombia kpaakpaa ŋan nɛ, baa yako alo kei nombii waa ayɛɛŋ kei na baa mo tɔɔse e."

Gyudase te sɛɛ nyi waa lese Yesu fa

Maake 14:10-11; Luka 22:3-6

14 Kenaŋ wɔle nɛ, ɔ kaseela kufu bala baŋ man ŋolo, ŋon bɛɛ baake e nyi Gyudase Isekarɔte nɛ, korowɔ gyu saese kegyiise baŋ gyaŋ. 15 Keŋte ɔ ke bɔɔse wɔ nyiaa, "Akpaa ma lese Yesu fa ŋon na, woŋ te ɛ ke fa maŋ?" Botɔɔ te be tiranɔɔ fa e nyi dɛɛ fa neŋ kɔba wolom bia sao na kufu (30) Te be kala kɔba keŋ do e ɔ nyiŋmaa man. 16 Lee debaŋ kenaŋ te Gyudase fiasɛɛ ɔ ne gyae gbɛɛ keŋ waa mo lese Yesu fa wɔ.

Yesu na ɔ kaseela kedi nyeekelɛɛwee weenɛɛ ŋan

17 Nyeekelɛɛwee kedi wee gyaŋgbate keŋ bee di bodobodo keŋ tee be doo ke man ya nɛ, Yesu kaseela baŋ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa bɔɔse e nyiaa, "Aleŋ te n ne gyae nyi de kaa desina see fa nyeekelɛɛwee weenɛɛ kedi keŋ?" 18 Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, "Ɛ

gyu balee ŋolo gyaŋ Gyerusalɛm donɔɔ keŋ man na ɛ kaa yako e nyiaa, ‘De Gbeŋgyoo ŋon kpa ma debaŋ keŋ te lii, te n dekpaŋalaŋ man te ɔ ne gyae nyi ŋon na daa ɔ kaseela baŋ kaa di nyeekelɛɛ weenɛɛ ŋan.’ ” 19 Keŋte ɔ kaseela baŋ gyuuwɔ ke yɛɛ ŋgba mena keŋ ɔ be yako wɔ nɛ te be desina nyeekelɛɛ weenɛɛ ŋan see. 20 Kelii balinɔɔ nɛ, Yesu na ɔ kaseela kufu bala baŋ gyuuwɔ ke kyaa weenɛɛ ŋan dedii man. 21 Ba ke kyaa bee dii nɛ Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyi, ɛ man ŋolo waa lese maŋ fa.” 22 Lee nombia ŋan ɔ be yako wɔ nɛ dɔɔ, dekɔkɔrɔkɔɔ kyaŋa ɔ kaseela baŋ pou te be fiasɛɛ bɛɛ bɔɔse e dokoloŋ dokoloŋ nyiaa, “De gbeŋgyoo, maŋ yaa amɔte?” 23 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa,

“Walaŋ ŋon daa na e kyaa dɛɛ do
nyiŋmaa nyefale dokoloŋ kei man nɛ,
ŋon ne gyae la waa lese maŋ fa.

24 Maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon
maa yeŋ ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ nombia
aŋmaraseŋ see ne yako lee ma wose man nɛ,
mɔna ŋon waa lese maŋ fa nɛ
waa laako.
Nafɔ beŋ ta lola walaŋ ŋonaŋ ya na, dei.”

25 Keŋte Gyudase ŋon waa kaa lese Yesu fa nɛ mɔ bɔɔse e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, maŋ yaa amɔte?” Te Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Mena yaa nyaŋ gbagba yakowɔ nɛ.”

Yesu na ɔ kaseela kedi nyeekelɛɛwee dinaa weenɛɛ ŋan
Maake 14:22-26; Luka 22:14-20; 1 Korintotena 11:23-25

26 Be kee dii nɛ, Yesu moo bodobodo te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ karaŋ, te ɔ kara ke mo fa ɔ kaseela baŋ. Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ lɛɛ di, kei yɛna ma wosenaane keŋ.” 27 Kenaŋ wɔle te ɔ moo leenɔɔ keŋ te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ karaŋ, te ɔ moo ke fa ɔ kaseela baŋ. Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa “Ɛ popou ɛ lɛɛ nyɔɔ.” 28 “Kei yɛna me fatabo keŋ Wurubuarɛ ba mo tɔ ŋon na ɔ balaŋ nɔɔkebakesee keŋ nɔɔ. Kei yɛna fatabo keŋ gyae ke kyɛɛkee leki, na Wurubuarɛ ka mo balaŋ burum nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ. 29 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyi mɔɔ gyae maa tekaa nyɔɔ soloŋ kei bela ya, kelii wee keŋ daa na ŋon dɛɛ nyɔɔ soloŋ wɔle me kya Wurubuarɛ gyoori keŋ man.” 30 Kenaŋ wɔle nɛ, be kpee nɔɔneŋ lese Wurubuarɛ yele te ba leewɔ laŋ oliifi bula keŋ dɔɔ.

Yesu keyako nyi Pita waa bɛɛ e
Maake 14:27-31; Luka 22:31-34; Gyɔn 13:36-38

31 Keŋte Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Gyɛŋ nelim kei nɛ ɛ popou ɛ ke yeu yela maŋ. Nawolo nyi Wurubuarɛ yakowɔ ɔ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man lee ma wose man nyiaa,

‘Maa gyɔ namensekɛɛlere ŋon lɔ,
na ɔ namense baŋ pou ke yaasee.’

32 Mɔna me fom lee yeŋ man na, maa kyaŋ ŋon gbɛɛ gyu Galelia tɛɛle man.” 33 Keŋte Pita yako e nyiaa, “Akpaa be popou de yeu tina neŋ yela koraŋ na, maŋ dɔɔ mɔɔ gyae maa tina neŋ yela korakora ya.” 34 Botɔɔ te Yesu yako Pita nyiaa, “Ampaŋ yaa mɛɛ yako neŋ nyi gyɛŋ nelim kei pɛte kegyim kelɔ woya nɛ, nyaŋ ke bɛɛ betabotooro nyi n ba gyeŋ maŋ korakora ya.” 35 Keŋte Pita tiranɔɔ fa e nyiaa, “Akpaa nyi ke yɛɛ yeŋ ke koraŋ na, mɔɔ gyae maa bɛɛ neŋ korakora ya.” Te ɔ kaseela akaŋ baŋ pou mɔ yakowɔ mena.

Yesu kefane Gɛkyɛmane
Maake 14:32-42; Luka 22:39-46

36 Kenaŋ wɔle nɛ, Yesu na ɔ
kaseela baŋ gyuu yenaŋ daale keŋ
bɛɛ baake botɔɔ nyi Gɛkyɛmane
nɛ. Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ
kyaa kɛbo, mee gyu siaman me
kaa fane maa kɔŋ.” 37 Keŋte ɔ
moo Pita na Sebedeo bia bala
baŋ kpu na ɔ wose. Botɔɔ te
dekɔkɔrɔkɔɔ kyaŋa e keŋ nyi ɔ
bɛɛ gyeŋ mena keŋ waa yɛɛ ɔ
wose ya. 38 Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa,
“Dekɔkɔrɔkɔɔ te kyaŋ maŋ gbaa
keŋ nyi ne gyae ka ko maŋ. Ɛ
kyaa kɛbo na ɛ ka deke.” 39 Botɔɔ
te Yesu tuuwɔ gyu siaman kyomii
te ɔ tisiwɔ buŋ wuluŋu ɔ nyee
te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ nyiaa,
“Taata, akpaa nyi gyae ke de na,
yela mena kayeyɛɛ kei ke laŋ me
dɔɔ. Mɔna na maŋ kegyaebii
ya. Yɛɛ kpene keŋ nyaŋ gbagba
ne gyae.” 40 Yesu ka bese kɔŋ ɔ
kaseela baŋ gyaŋ nɛ, ɔ kaa naawɔ
nyi ba te doo dosoroŋ. Keŋte ɔ
bɔɔse Pita nyiaa, “Mena dɔɔ ɛ te
tale deke debaŋ dokoloŋ kooŋ keŋ
nyi ɛ be doo yee?” 41 Keŋte ɔ
besewɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ deke na
ɛ ke fane, na ɛ be nyiŋ ka gyoo
kekɛɛsekɛɛ man ya. Nawolo nyi
ma gyeŋ nyi ɛ konɔɔse man na
ɛ ne gyae ɛ ke yɛɛ ma kegyaebii,
mɔna ɛ wosenaane betaŋ mena
doŋ kenaŋ ya.”

42 Keŋte Yesu besewɔ lee ɔ
kaseela baŋ gyaŋ bolate gyu ke
fane nyiaa, “Taata, nyi be gyae
ke de nyi mena kayeyɛɛ kei ka
lee me dɔɔ ya nɛ, kenaŋ na yɛɛ
nyaŋ gbagba n kegyaebii” 43 Yesu
ka bese kɔŋ nɛ, ɔ kaa naawɔ nyi
ɔ kaseela baŋ sɛɛ be dokɛɛ, na-
wolo nyi dosoroŋ doo be siaman.
44 Keŋte ɔ besewɔ lee be gyaŋ gyu
ɔ kaa fane botoorote. Te ɔ fanewɔ
yako nombii dokoloŋ kenaŋ ke
bela. 45 Keŋte ɔ besewɔ kɔŋ ɔ
kaseela baŋ gyaŋ te ɔ kaa bɔɔse
wɔ nyiaa, “Ɛ sɛɛ ɛ doo ɛ ne fɛɛfo?
Ɛ kɛɛ, debaŋ keŋ te lii. Be ta lese
maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon do balaŋ
kumɛɛ nyiŋmaa man. 46 Ɛ koro
dee gyu, ɛ kɛɛ walaŋ ŋon waa lese
maŋ fa nɛ te tuŋ daa taŋ.”

Ba kekyaŋ Yesu
Maake 14:43-50; Luka 22:47-53; Gyɔn 18:3-12

47 Yesu ke gyakaa ɔ ne kolosi nɛ,
ɔ kaseela kufu bala baŋ maŋ ŋolo
ŋon bɛɛ baake e nyi Gyudase nɛ
kaa leewɔ botɔɔ. Ŋon na balaŋ
dikpii keŋ bɔɔ lee saese kegyiise
na donɔɔ kegyiise gyaŋ nɛ kɔŋala.
Na be man baale dana yoosilase
na akpokpose. 48 Gyudase ŋon
waa kaa lese Yesu fa nɛ taŋ wulaa
yako balaŋ baŋ nyiaa, “Walaŋ
ŋon maa kaa pukaa e nɛ, ŋon
yɛna walaŋ ŋon ɛ ne gyae nɛ. Ɛ
kyaŋ e.” 49 Mena dɔɔ Gyudase
tɛɛwɔ teeŋ gyu Yesu gyaŋ te ɔ
baake e nyi “De Gbeŋgyoo, te ɔ
pukaa e doo e nɔɔ.” 50 Keŋte
Yesu yako e nyiaa, “Me gyoo, yɛɛ
kpene keŋ dɔɔ n be kɔŋ kɛbo nɛ.”
Botɔɔ te balaŋ baŋ kaa tɔɔ Yesu
do te be kyaŋa e. 51 Botɔɔ te
Yesu kaseela baŋ maŋ ŋolo lese
ɔ yoosila, te ɔ moowɔ kara saese
pou kegyia ŋon tobaale deŋele
lese ke lɔ. 52 Keŋte Yesu yako ɔ
kaseele ŋon nyiaa, “Mo n yoosila
keŋ do ke bɔɔlee man. Nawolo
nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne wɔŋ
yoosila na, waa yeŋ bo yoosila
nɔɔman. 53 N ba gyeŋ nyi maa
tale sola me kya na waa yela ɔ kpi-
lala kakpoŋkakpoŋse ka lee adido
kɔŋ debokeiman kaa yoo lɛɛ maŋ
yee? 54 Mɔna akpaa me yɛɛ mena
na, sena te Wurubuarɛ nombia
aŋmaraseŋ see ŋan ne yako nyi,
kaboena nyi mena nombia kɛŋa
dɛɛkɔŋ nɛ, gyae ke yɛɛ ampaŋ.”
55 Keŋte Yesu bɔɔse balaŋ dikpii
keŋ bɔɔ kɔŋ be kaa kyaŋ e nɛ
nyiaa, “Me yɛɛ walaŋkum e te
ɛ moo yoosilase na akpokpose ɛ
ne kɔŋ ɛ kaa kyaŋ maŋ? Wee
kamasɛ na mɛɛ kyaa Wurubuarɛ
ɔsom deni dinaa man wola ŋon

Wurubuarɛ nombia, mɔna ɛ te kyaŋ maŋ ya. 56 Mɔna kɛŋa pou kɔŋae mena na nombia ŋan Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra be ŋmarase see nɛ ke kɔŋ mena." Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ pou korowɔ yeu tina e yela.

Be ka mo Yesu gyu kegyiise siaman
Maake 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Gyɔn 18:13-14, 19-24

57 Balaŋ baŋ bɔɔ kyaŋ Yesu nɛ moo e gyu saese pou kegyia Kaifase dekpaŋalaŋ man, botɔɔ keŋ mmaraa wolala na donɔɔ kegyiise pou be gyaŋee nɛ. 58 Pita sila Yesu wɔle wɔle menɛɛ kelii saese kegyia ŋon dekpaŋalaŋ man. Ɔ gyoowɔ ke man te ɔ gyuuwɔ ke kyaa tewulɛɛ baŋ bee gyee dekpaŋalaŋ keŋ nɛ gyaŋ, na waa naa kpene gyae ke kɔŋ Yesu dɔɔ. 59 Saese kegyiise na donɔɔ kegyiise baŋ pou bɔɔ gyaŋee botɔɔ nɛ, ne gyae nombii keŋ baa mo gyakaa Yesu dɔɔ na baa nyiŋ gbɛɛ ko e. 60 Balaŋ burum kɔŋawɔ kaa kɛrɛɛ Yesu nɔɔse, mɔna be te nyiŋ nombiikum keŋ baa mo gyakaa ɔ dɔɔ ya. Wɔle wɔle na te baala bala baale kɔŋawɔ kaa yako nyi, 61 "De nyiiwɔ balee kei yakowɔ nyi 'Waa tale tekerii Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa kei lɔ, na waa mo weeya atooro ma ke bela.' " 62 Botɔɔ te saese kegyia ŋon korowɔ seŋ te ɔ bɔɔse Yesu nyiaa, "Nombia ŋan bɛɛ mo gyakaa n dɔɔ nɛ, n be tale tira ŋe nɔɔ yee?" 63 Mɔna Yesu te gyuusu ɔ nɔɔ ya. Keŋte saese kegyia ŋon yako Yesu nyiaa, "Ma te kɛɛ Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa kekpaakekpaa nɛ nae fa neŋ, akpaa nyaŋ yɛna nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ, ŋon ɔ yɛɛ Wurubuarɛ bu dokoloŋ kooŋ ŋon e na, yako daa" 64 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, "Keŋ yaa n yakowɔ nɛ. Mɔna mɛɛ yako ɛ popou ɛ ke nyii nyiaa, wee daale nɛ ɛ kena maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon kyaa Wurubuarɛ doŋ pou gbeŋgyoo ŋon dunoluŋ dɔɔ, na ɛ ka bese naa maŋ na me ta lee ŋɔma man adido mɛɛ kɔŋ."

65 Saese kegyia ŋon ke nyii nombia kɛŋa nɛ, ɔ kyaŋa ɔ kegba tirii (Keŋ nawolo nyi nombia ŋan ta wee e gbaa) te ɔ yakowɔ nyiaa, "Ɔ te kolosi mmusuo nombia! Woŋ nombii yaa dɛɛ gyae dɛɛ tekaa nyii kpu bela? Nɛnɛɛ ɛmɛɛ gbagba ɛ nyii mmusuo nombia ŋan ɔ be kolosi nɛ. 66 Sena yɛna ya agyueŋ lee nombia kɛŋa man?" Keŋte be tiranɔɔ nyi, "Ɔ kaboena yeŋ." 67 Keŋte be tɔɔ nɔɔloŋse woli ɔ siagbɛɛ te be takee e akɔtase. Baale mɔ ŋmeree e ɔ lakaase man, 68 te be yako e nyiaa "Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Kristo, wola daa ŋon ɔ be gyɔ neŋ."

Pita kebɛɛ Yesu
Maake 14:66-72; Luka 22:56-62; Gyɔn 18:15-18, 25-27

69 Debaŋ kenaŋ na Pita kyaa dekpaŋalaŋ keŋ man. Keŋte saese kegyia ŋon alebu ŋolo kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa yako e nyiaa, "Nyaŋ mɔ n kpuɛ na Yesu ŋon ɔ ba lee Galelia tɛɛle man nɛ." 70 Keŋte Pita lɛɛ aŋmaareŋ balaŋ baŋ pou siaman botɔɔ nyiaa, "Mɔɔ gyeŋ nombia ŋan n ne yako nɛ man korakora ya." 71 Te ɔ leewɔ gyu dekpaŋalaŋ keŋ denanɔɔ man. Botɔɔ te alebubii ŋolo mɔ besewɔ naa e te ɔ yako ɔ tebia baŋ be kyaa botɔɔ nɛ nyiaa, "Balee kei mɔ kpuɛ na Yesu ŋon ɔ ba lee Nasarɛte donɔɔ man nɛ." 72 Keŋte Pita besewɔ lɛɛ aŋmaareŋ te ɔ kaŋa ntam nyiaa, "Mɔɔ gyeŋ balee kei korakora ya." 73 Te kyare ya nɛ, balaŋ baŋ be kyaa botɔɔ nɛ kɔŋawɔ Pita gyaŋ kaa yako e nyiaa, "Kei dɔɔ ke yɛɛ ampaŋ ke kaeŋ nyi nyaŋ mɔ n kpuɛ na balee kei. N kekolosi koraŋ nawolo nyi

n yɛɛ be man ŋolo e.” 74 Botɔɔ te
Pita fiasɛɛ ɔ ne falaa ɔ wose te ɔ
kaŋa ntam nyiaa, “Mɔɔ gyeŋ balee
kei korakora ya.” Debokenaŋ man
te kegyim lɔɔ woya. 75 Keŋte Pita
tɔɔse nombia ŋan Yesu be yako e
nyiaa, “Pɛte kegyim ke lɔ woya na,
nyaŋ ke bɛɛ betabotooro nyi n ba
gyeŋ maŋ ya” nɛ. Te Pita leewɔ
debɔɔman ke kyaŋ ɔ nyee wii.

27

Be kamo Yesu gyu gyoo Pilato gyaŋ
Maake 15:1; Luka 23:1; Gyɔn 18:28

1 Tɛɛ kena nebo nebo fuu nɛ,
saese kegyiise na donɔɔ kegyiise
baŋ gyaŋeewɔ te be yakowɔ sɛɛ
dɔŋa nyi baa ko Yesu. 2 Mena
dɔɔ be bake e te ba moo e gyu
ka do Pilato ŋon ɔ seŋɛɛ Roman-
tena gyoo dinaa nawɔɔ man nɛ
nyiŋmaa man.

Gyudase yeŋ
Kpilala 1:18-19

3 Gyudase ŋon ɔ ba lese Yesu
fa kena nyi be te bu Yesu fɔɔ
nyi baa ko e nɛ, takaa e nideli
te ɔ kyɛɛkee wa agyueŋ. Mena
dɔɔ ɔ besena kɔba keŋ ɔ be lɛɛ
Yesu nyeeman nɛ gyina kegyiise
baŋ. 4 Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “Ma
te yɛɛ nombiakumɛɛ ŋgba mɔɔ
lese walaŋ ŋon dukum kamasɛ
be doo ɔ man ya fa ŋon nɛ.”
Te kegyiise baŋ mɔ tiranɔɔ fa e
nyiaa, daa be famenɛ na ŋenaŋ
ya. Ŋe yɛɛ nyaŋ gbagba n nombia
ŋa. 5 Botɔɔ te Gyudase fuŋa kɔba
keŋ lɔ wɔ Wurubuarɛ ɔsom deni
dinaa keŋ man, te ɔ gyuuwɔ kado
ɔ wose ŋmeleŋ. 6 Keŋte saese
kegyiise baŋ tɔɔsee kɔba ŋan te
be yakowɔ nyiaa, “Da mmaraa bɛɛ
fa daa gbɛɛ nyi dɛɛ mo kɔba kei
kyakale na dɔ ɔsom deni kɔba
man ya. Nawolo nyi kɔba keŋ
dana ayimɛɛ.” 7 Keŋte kegyiise
baŋ moo ba nyeeya baŋ na dɔŋa
te be sɛɛwɔ nyi, baa mo kɔba
kenaŋ ke lɛɛ tɛɛle saabuse maare
ŋolo gyaŋ, na baa kyaa wuu ŋɔɔla
botɔɔ. 8 Mena dɔɔ kaa lii naŋ
gyɛŋ nɛ, bɛɛ baake tɛɛle kenaŋ bo
nyi fatabo tɛɛle. 9 Kɛŋa pou yela
Wurubuarɛ nombia ŋan ɔ be tɛɛ ɔ
dekpeŋkpeŋgyɔɔre Gyeremia dɔɔ
yako see nɛ kɔŋawɔ mena. Ɔ
yakowɔ nyiaa,

“Ba moo kɔba wolom bia sao na
kufu 30 ŋan ŋe yɛɛ koya
keŋ Iseraetena be dii ɔ ny-
eeman nɛ,
10 ke lɛɛ tɛɛle saabuse maare
gyaŋ ŋgba mena keŋ de
Gbeŋgyoo Wurubuarɛ ba
wola maŋ nɛ.”

Be kamo Yesu gyu Pilato gyaŋ
Maake 15:2-5; Luka 23:3; Gyɔn 18:33-38

11 Keŋte ba moo Yesu kaa seŋ Pi-
lato ŋon ɔ seŋɛɛ Romantena gyoo
dinaa nawɔɔ maŋ nɛ siaman. Te
Pilato bɔɔse e nyiaa, “Nyaŋ yɛna
Gyudatena gyoo ŋon?” Te Yesu
tiranɔɔ fa e nyiaa, “Keŋ yaa n
yakowɔ nɛ.” 12 Mɔna debaŋ keŋ
saese kegyiise na donɔɔ kegyi-
ise ba mo nombia gyakaa Yesu
dɔɔ nɛ, ɔ te gyuusu ɔ nɔɔ ya.
13 Botɔɔ te Pilato bɔɔse Yesu nyiaa,
“Nombia burum kɛŋa bɛɛ mo
gyakaa n dɔɔ nɛ, n bee nyii yee?”
14 Mɔna Yesu bɛe ɔ te gyuusu ɔ nɔɔ
yako nombii dokoloŋ kooŋ gba ya.
Nombii kei doo Pilato nɔɔ nideli.

Be kalese Yesu fa yeŋ
Maake 15:5-15; Luka 23:13-25; Gyɔn 18:39–19:6

15 Gyudatena nyeekelɛɛwee
kedi wee kamasɛ nɛ, kaboena nyi
Pilato ŋon ɔ seŋɛɛ Romantena
gyoo dinaa nawɔɔ man nɛ, waa
tina balaŋ baŋ bɔɔ kyam tɔ deni
nɛ man dokoloŋ, ŋon balaŋ benaŋ
gbagba ne gyae nɛ yela fa wɔ.
16 Mena debaŋ kenaŋ na Barabase
ŋon ɔ yɛɛ nombiakumɛɛyɛɛre e,
te balaŋ pou be nyii ɔ nombia nɛ
doo deni man. 17 Balaŋ dikpii keŋ

ke kɔŋ kaa yilaa nɛ Pilato bɔɔse
wɔ nyiaa, “Balaŋ bala kɛwɔ man
na be man woŋti te ɛ ne gyae nyi
maa tina yela fa ŋon. Barabase
yaa Yesu ŋon bɛɛ baake e nyi
Kristo nɛ?” 18 Nawolo nyi na Pilato
gyeŋ nyi, keŋ balaŋ baŋ ne kɔla
Yesu dɔɔ te ba lese e fa. 19 Pilato
kekyaa ɔ ne di nombia ŋan nɛ, ɔ
wɛɛle kpilawɔ kaa yako e nyiaa,
“Lese n nyiŋmaase lee mena
walaŋ ŋon nombiikum kamasɛ
be doo ɔ man ya nɛ nombia man.
Nawolo nyi nelim me doosi dosɛɛ
ŋaale lee ɔ wose man na, yɛɛ maŋ
gyakoloŋ te me naa diyem nideli.”
20 Mɔna Wurubuarɛ saese
kegyiise na kegyiise akaŋ baŋ
feefuwɔ do balaŋ dikpii keŋ
nyi, baa sola Pilato na waa tina
Barabase yela na baa ko Yesu.
21 Keŋte Pilato besewɔ bɔɔse
balaŋ baŋ nyiaa, “Balaŋ bala kɛwɔ
man na, be man woŋti te ɛ ne gyae
nyi maa tina e yela?” Te be tiranɔɔ
fa nyiaa, “Tina Barabase yela
fa daa.” 22 Keŋte Pilato besewɔ
bɔɔse wɔ nyiaa, “Kenaŋ na sena
te maa yɛɛ Yesu ŋon bɛɛ baake
nyi Kristo nɛ?” Botɔɔ te be popou
yakowɔ nyi, “Yela baa gyɔ e sakaa
ɔpaŋdaŋ dɔɔ.” 23 Keŋte Pilato
bɔɔse wɔ nyiaa, “Woŋ dukum te
ɔ yɛɛwɔ?” Mɔna be sɛɛ bɛɛ fae
yeesa nedoŋ nyiaa, “Yela baa gyɔ
e sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ.”
24 Pilato kena nyi balaŋ baŋ
nɔɔwoya na kela e te ɔ be gyae
waa tale yɛɛ kolo lee Yesu wose
man ya nɛ, ɔ kyee loŋ faafo ɔ
nyiŋmaase balaŋ dikpii keŋ sia-
man te ɔ yako wɔ nyiaa, “Maŋ
nyiŋmaa be doo balee kei yeŋ
man korakora ya. Ke yɛɛ ɛmɛɛ
gbagba ɛ nombia ŋa.” 25 Keŋte
balaŋ baŋ pou sɛɛwɔ yako nyiaa,
“Deŋele kewɔŋ keŋ gyae ke kɔŋ
lee ɔ kako wose man nɛ, dɛɛkɔŋ
daa na de bia dɔɔ.” 26 Mena dɔɔ
Pilato tinaa Barabase yela fa wɔ,
te ɔ yela ba ŋmeree Yesu dambiise
te ɔ moo e fa yoonɔɔtena baŋ nyi
baa gyu ke gyɔ e sakaa ɔpaŋdaŋ
dɔɔ.

Be kekulu Yesu
Mateo 27:27-32

27 Keŋte Pilato yoonɔɔtena
baŋ moo Yesu gyu ŋon Pilato
dekpaŋalaŋ man, te be baake
yoonɔɔtena akaŋ baŋ pou kaa
gyaŋee kilisi Yesu. 28 Be kyaŋa
ɔ kegbase kpee te ba moo kegba
yayam wurikyim daale ŋgba ŋan
Romantena gyooneŋ na doo nɛ
do e. 29 Keŋte ba moo sɔɔse loo
gyooro kotɔtɔɔ wuu e, te ba moo
gbutu do e ɔ dunoluŋ nyiŋmaa
man na bɛɛ buŋ ɔ siaman kulu e
nyiaa, “Gyudatena gyoo nyaŋ na
ke yɛɛ. N nyee dɛɛ wolose.” 30 Be
tɔɔ nɔɔloŋse woli e, te be lɛo ɔ
gbutu keŋ mo ŋmeree e ɔ nyee
man. 31 Be ke kulu e taŋ nɛ, te
ba kpee kegba yayam keŋ bɔɔ mo
do nɛ te ba moo ŋon gbagba wui
abɔɔ do e. Te ba moo lee be kaa
gyɔ e sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ.

Ba kegyɔ Yesu ɔpaŋdaŋ dɔɔ
Maake 15:21-32; Luka 23:26-43;
Gyɔn 19:17-27

32 Be ka lee debɔɔ man bee gyu
nɛ, te be gyaŋee na balee ŋolo
ŋon ɔ ba lee Kirene te bɛɛ baake
e nyi Simɔn nɛ. Keŋte ba ŋere
e nyi waa lɛɛ Yesu ɔpaŋdaŋ keŋ
seele. 33 Keŋte be gyuuwɔ ka gyoo
botɔɔ keŋ bɛɛ baake nyi “Golgata,”
keŋ nawolo nyi Nyeepookoo dɛɛ
nɛ. 34 Botɔɔ te ba moo tee ŋaŋte
daale mo kyakale na soloŋ fa Yesu
nyi waa nyɔɔ. Mɔna ɔ ke daa ke
kɛɛ nɛ te ɔ bɛɛwɔ nyi ɔ be nyɔɔ
ya. 35 Ba ke gyɔ e sakaa ɔpaŋdaŋ
dɔɔ nɛ, te be kpɛlɛɛ ɔ kegbase
buŋii te be lɔɔ boe ŋe dɔɔ na baa
naa keŋ walaŋ kamasɛ waa nyiŋ.
36 Kenaŋ wɔle nɛ, te be kyaawɔ
botɔɔ bɛɛ deke e. 37 Keŋte be
ŋmarase nombii keŋ dɔɔ bɔɔ gyɔ
e ɔpaŋdaŋ dɔɔ nɛ mataa ɔ nyee
gbɛɛ nyiaa,

"KEI YƐNA YESU, GYUDATENA
GYOO ŊƆN."

38 Botɔɔ te be gyɔɔ ŋmɛɛlatena
bala baale sakaa ɔpaŋdaase dɔɔ
kpu na Yesu. Ŋolo sakaa ɔ
dunoluŋ dɔɔ te ŋolo mɔ sakaa ɔ
demena dɔɔ.
39 Na balaŋ baŋ bɛɛ lam botɔɔ
nɛ na tee e na bee kpiisi ba
nyeeya, 40 na bɛɛ yako e nyiaa,
"Nyaŋ ŋon n kpa n ke tekerii
Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ
na n ka mo weeya atooro ma
ke nɛ, lɛɛ n wose na dɛɛ kɛɛ.
Akpaa nyaŋ yɛna Wurubuarɛ bu
ŋon na, lɛɛ n wose na n ke tisi lee
ɔpaŋdaŋ keŋ dɔɔ." 41 Mena mɔ te
saese kegyiise na mmaraa wolala
na donɔɔ kegyiise baŋ mɔ kulu
e nyiaa, 42 "Ɔ ne lɛɛ balaŋ nyee,
mɔna ɔ be tale lɛɛ ŋon gbagba
wose ya. Ŋgba n kpa nyaŋ yɛna
Iseraetena gyoo ŋon, tisi lee daŋ
keŋ dɔɔ na dɛɛ lɛɛ neŋ di. 43 Ɔ
na mo ɔ wose lɔ Wurubuarɛ dɔɔ
te ɔ ne yako nyi, 'Ŋon yɛna Wu-
rubuarɛ bu. Akpaa Wurubuarɛ
ne gyae e na, ɛ yela dɛɛ kɛɛ nyi
waa lɛɛ e.' " 44 Mena mɔ te
nombiakumɛɛyɛɛra baŋ bɔɔ gyɔɔ
wɔ sakaa ɔpaŋdaase dɔɔ kpu na
e nɛ mɔ kulu e.

Yesu yeŋ
Maake 15:33-41; Luka 23:44-49;
Gyɔn 19:28-30

45 Lee weese kaseŋ dɛɛ kelii ɔ
ke gɛɛse nɛ, ditiŋtɛɛ kaa lɛɛ tɛɛle
keŋ dɔɔ pou. 46 Debaŋ kenaŋ nɛ,
te Yesu fae yeesa keŋkeŋ nyiaa,
"Eli, Eli lama sabatani?" Keŋ
nawolo nyi, "Me Wurubuarɛ me
Wurubuarɛ, weera te n lese n
sia yela maŋ?" 47 Balaŋ baŋ ba
seŋɛɛ botɔɔ ke nyii mena nɛ be
yakowɔ nyiaa, "Ɛ nyii, ɔ ne baake
Elaegya." 48 Debokenaŋ man te be
man ŋolo yeuwɔ ka mo kolo ŋgba
kokyaa keŋ gyae ke tale lɛɛ loŋ nɛ
do soloŋ denyaŋesa daale man, te
ɔ moo ke tooso na daŋ te ɔ gyinaa
ke adido fa Yesu nyi waa nyɔɔ.
49 Keŋte balaŋ akaŋ baŋ yakowɔ
nyiaa, "Ɛ yela dɛɛ kɛɛ nyi Elaegya
waa kɔŋ kaa lɛɛ e?" 50 Keŋte Yesu
besewɔ fae yeesa keŋkeŋ te ɔ kara
weesi.
51 Kekɔŋ mena nɛ, kanyaŋ
keŋ bɔɔ mo kpase Wurubuarɛ
ɔsom deni dinaa keŋ man nɛ
bɛɛsewɔ kyɛɛkyɛɛ ala lee adido
kaa lii ka mokɔɔ man. Tɛɛle
wosiwɔ, te boya dinaana mɔ
yɛlɛɛwɔ. 52 Yebɔɔse gyuusuwɔ te
Wurubuarɛ gyuusu ɔ balaŋ baŋ
be gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman te bɔɔ
yekee nɛ, man balaŋ burum lee
ba yebɔɔse man. 53 Yesu kefoŋ
lee yeŋ man nɛ, Wurubuarɛ balaŋ
baŋ bɔɔ foŋii lee ba yebɔɔse man
nɛ, gyuu Gyerusalɛm donɔɔ man
ka lese ba wose wola balaŋ bu-
rum.
54 Romantena yoonɔɔtena sia-
mante ŋon na baŋ ba seŋɛɛ bɛɛ
gyee Yesu nɛ kena tɛɛle kewosi na
gyakoloŋ nombia ŋan be yɛɛ pou
nɛ, ba wose yeŋa wɔ te be yakowɔ
nyiaa, "Balee kei yɛna Wurubuarɛ
bu ŋon ampaŋ." 55 Na ala bu-
rum baale mɔ seŋɛɛ yenaŋ botɔɔ
lemlem bɛɛ kɛɛ. Be wulaa be
silana Yesu leenaŋ Galelia donɔɔ
man bɛɛ kɛɛ ɔ dɔɔ. 56 Ala benaŋ
man baale yɛna Mɛɛre ŋon ɔ ba
lee Magedala nɛ, na Gyemisi na
Gyosɛfo be naa Mɛɛre, na Sebedeo
bia baŋ be naa.

Yesu kewuu
Maake 15:42-47; Luka 23:50-56;
Gyɔn 19:38-42

57 Kelii balinɔɔ nɛ kɔbate ŋolo
ŋon bɛɛ baake e nyi Gyosɛfo, ŋon
ɔ ba lee Arimatia donɔɔ man nɛ
kɔŋawɔ botɔɔ. Na ŋon mɔ yɛɛ
Yesu silala baŋ man ŋolo e. 58 Ɔ
gyuu Pilato gyaŋ ka sola e nyi waa
fa e gbɛɛ na waa mo Yesu woo
ŋon ke wuu. Keŋte Pilato sɛɛwɔ
nyi baa moo Yesu woo ŋon fa e.
59 Keŋte Gyosɛfo moo woo ŋon, te
ɔ moo akaralɛɛ wɔle wɔle daale
milii e. 60 Te ɔ moo e ke wuu boe
bɔɔ wɔle keŋ ŋon Gyosɛfo gbagba

be kare see ɔ wose nɛ man. Keŋte ɔ biliŋi boe dinaa daale tɔ yebɔɔ keŋ nɔɔ te ɔ laŋawɔ. 61 Na Mɛɛre ŋon ɔ ba lee Magedala nɛ, na Mɛɛre balate ŋon baŋɛɛ botɔɔ be sia tee na yebɔɔ keŋ.

62 Tɛɛ kena keŋ ke yɛɛ Gyudatena kefɛɛfowee ke nɛ, Wurubuarɛ saese kegyiise na Farasiitena baŋ gyuuwɔ ke gyaŋee Pilato dekpaŋalaŋ man. 63 Keŋte be yako Pilato nyiaa, “Kegyia dɛɛ tɔɔse nyi Yesu dekarate ŋon ke kyaa keŋ nɛ ɔ yakowɔ nyiaa, weeya atoorote wɔle na waa foŋ lee yeŋ man. 64 Mena dɔɔ yela be kaa deke yebɔɔ keŋ na baa gyee ke nideli kelii weeya atoorote keŋ. Na mena ya na ɔ kaseela baŋ baa yo gyu ke ŋmɛɛle e lese na baa yako nyi, ɔ foŋae lee yeŋ man. Na mena ya na, dekara alate kei gyae ka kela gyaŋgba te keŋ.” 65 Keŋte Pilato yako wɔ nyiaa, ɛ lese ɛmɛɛ gbagba ɛ balaŋ na baa gyu ka deke yebɔɔ keŋ nideli fa ŋon ŋgba mena keŋ baa tale nɛ. 66 Mena dɔɔ be gyuuwɔ ke desina yebɔɔ keŋ tɔ nideli keŋ nyi ŋolo na ŋolo be tale tɛɛse boe keŋ lee ke nɔɔ man ya. Keŋte ba lese balaŋ nyi baa gyee yebɔɔ keŋ nideli.

28

Yesu kefoŋ lee yeŋ man
Maake 16:1-10; Luka 24:1-12; Gyɔn 20:1-10

1 Gyudatena kefɛɛfowee wɔle tɛɛ kena nebo nebo fuu nɛ, Mɛɛre ŋon ɔ ba lee Magedala na Mɛɛre balate ŋon korowɔ gyu botɔɔ keŋ bɔɔ wuu Yesu nɛ. 2 Debaŋ kenaŋ nɛ tɛɛle wosiwɔ nawolo nyi de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ kpilale te tisi lee adido kɔŋ kaa biliŋi boe keŋ see yenaŋ, te ɔ tisiwɔ kyaa ke dɔɔ. 3 Na Wurubuarɛ kpilale ŋon ne ŋalakee ŋgba ɔga keŋmaale nɛ, te ɔ kegba wolosɛɛ futututu ŋgba akaralɛɛ nɛ. 4 Balaŋ baŋ bɛɛ deke yebɔɔ keŋ kena Wurubuarɛ kpilale ŋon nɛ, gyakoloŋ gyoo wɔ nideli te be dɔɔwɔ ba seŋɛɛ botɔɔ ŋgba woya nɛ.

5 Keŋte Wurubuarɛ kpilale ŋon yako ala baŋ nyiaa, “Ɛ na yee ya, ma gyeŋ nyi Yesu ŋon bɔɔ gyɔɔ sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ nɛ yaa ɛ ne kɛo. 6 Ɔ be kyaa kɛbo ya. Ɔ te fom lee woya man ŋgba mena keŋ ɔ be yako see nɛ. Ɛ kɔŋ kaa kɛɛ ɔ dedoi man, 7 na ɛ ke ta bileŋbileŋ ke yako ɔ kaseela baŋ nyiaa ‘Ɔ te fom lee woya man te ɔ te kyaŋ ŋon gbɛɛ ɔ ne gyu Galelia tɛɛle man. Botɔɔ te ɛ kena e. Kei yɛna nombii keŋ me dana maa yako ŋon.’ ”

8 Keŋte ala baŋ moo gyakoloŋ yeu lee yebɔɔ keŋ gyaŋ. Mɔna yɛɛ wɔ gyoŋ te be yeuwɔ gyu be kaa yako ɔ kaseela baŋ. 9 Karatetee dokoloŋ te Yesu gyaŋee na ala baŋ te ɔ doo wɔ nɔɔ nyiaa, “Wurubuarɛ waa fa ŋon wosefɛɛreŋ.” Keŋte ala baŋ tuuwɔ benaa e te be tisiwɔ buŋ kyaŋ ɔ nawɔɔ som e. 10 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ na yee ya, ɛ gyu ke yako me tebia baŋ nyiaa, baa gyu Galelia tɛɛle man. Botɔɔ te baa naa maŋ.”

11 Debaŋ keŋ ala baŋ ne gyuu nɛ, yoonɔɔtena baŋ bee gyee yebɔɔ keŋ nɛ man baale gyuuwɔ donɔɔ man ke yako Wurubuarɛ saese kegyiise kpene kamasɛ keŋ be kɔŋ nɛ. 12 Botɔɔ te Wurubuarɛ saese kegyiise na donɔɔ kegyiise baŋ gyaŋeewɔ, te be bakewɔ te be faa yoonɔɔtena baŋ bɛɛ deke yebɔɔ keŋ nɛ kɔba burum daale, 13 na baa yako nyi nelim ba ke doo na, te Yesu kaseela baŋ kɔŋawɔ kaa ŋmɛɛle ɔ woo ŋon. 14 Te be yako wɔ nyi akpaa Pilato de nyii nombia kɛŋa na, daa dee gyu kekolosi na e na dɛɛ lese ŋon lee nombia man. 15 Mena dɔɔ yoonɔɔtena baŋ lɛɛ kɔba keŋ te be gyuuwɔ ke yɛɛ ŋgba mena keŋ kegyiise baŋ be yako wɔ nɛ. Mena

nombia kɛŋa te yaasee Gyudatena
tɛɛle man kaa lii na gyɛŋ.

Tom dinaa keŋ Yesu ba ma do ɔ
kaseela nyiŋmaa man
Maake 16:14-18; Luka 24:47-49

16 Mena dɔɔ Yesu kaseela kufu
daale akaŋ baŋ gyuuwɔ Galelia
tɛɛle man, te be gyuu bula keŋ
dɔɔ Yesu ba wola wɔ nyi baa gyu
nɛ. 17 Botɔɔ te Yesu ka lese ɔ
wose wola wɔ te be buŋawɔ som
e, mɔna be man baale te lɛɛ di
ya. 18 Keŋte Yesu tuuwɔ benaa wɔ
te ɔ yako wɔ nyiaa, “Wurubuarɛ
te fa maŋ doŋ adido na tɛɛle kei
pou dɔɔ. 19 Mena dɔɔ ɛ gyu tɛɛle
kei pou dɔɔ na ɛ kaa wola balaŋ
na baa bese me kaseela. Ɛ sɔ wɔ
Wurubuarɛ loŋ lee Wurubuarɛ
kya ŋon na ɔ Bu ŋon na ɔ Feliŋ
ŋon yele man. 20 Na ɛ ka wola wɔ
na baa di kpene kamasɛ keŋ mɔɔ
faree ŋon nɛ dɔɔ. Te mɛɛ yako
ŋon ɛ ke nyii nyiaa, me kpuɛ na
ŋon debaŋ kamasɛ kelii tɛɛle kei
ɔto.”

Nombia kpaakpaa ŋan Maake be ŋmarase nɛ Maake

Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon ke desina gbɛɛ fa Yesu kekɔŋ

Mateo 3:1-12; Luka 3:1-8; Gyɔn 1:19-28

1 Wurubuarɛ bu Yesu Kristo nombia kpaakpaa ŋan kewalaŋ yaa. 2 Wurubuarɛ kpila tobaale ŋon bɛɛ baake nyi Gyɔn nɛ nyi waa kyaŋ Yesu gbɛɛ kɔŋ, ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋon bɛɛ baake e nyi Yesaya be yako Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man nɛ. Ɔ yakowɔ nyiaa,

“Kɛɛ! Mee kpila me kpilale na
waa ta n siaman.
Ŋon ne gyae la waa desina n
gbɛɛneŋ see neŋ.”

3 Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Yesaya besewɔ yako Gyɔn wose man nombia Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man bela nyiaa,

“Ŋolo ne fae yeesa depampaa di-
naa keŋ man nyiaa,
‘Ɛ desina de Gbeŋgyoo gbɛɛnaa,
na ɛ ke yela ɔ gbɛɛneŋ pou ka
tenee.’ ”

4 Mena dɔɔ kɔŋawɔ ampaŋ nyiaa, Gyɔn ŋon ɔ ne sɔ balaŋ Wurubuarɛ loŋ nɛ kyaawɔ depampaa dinaa keŋ man. Na ɔ ne kolosi fa balaŋ nyi baa kyɛɛkee lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man na baa kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ, na baa sɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ na Wurubuarɛ ka mo be nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ. 5 Mena dɔɔ balaŋ burum leewɔ Gyudia tɛɛlese pou man, na Gyerusalɛm donɔɔ man gyu ketɔlɛɛ be nombiakumɛɛ ŋan bɛɛ yɛɛ nɛ fa Gyɔn, te ɔ sɔɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ Gyɔɔdan boo man. 6 Na kurumɔɔ tɔne te ba moowɔ ŋara Gyɔn kegba, te wonembu tɔne te ɔ moowɔ yɛɛ abɔsɔɔ kpaŋ ɔ teŋa man. Akpataana na teebɔɔ yɛna ɔ weenɛɛ ŋan ɔ ne dii. 7 Keŋte Gyɔn yako balaŋ baŋ nyiaa, “Walaŋ ŋolo dɔŋ me wɔle ɔ ne kɔŋ keŋ ɔ kela maŋ. Maŋ tekaboena nyi maa buŋ booli ɔtenate nkyokota ŋmeeseŋ gba ya. 8 Maŋ dɔɔ loŋ te maŋ dana mɛɛ sɔ ŋon Wurubuarɛ loŋ, mɔna akpaa ŋon de kɔŋ na Wurubuarɛ feliŋ te waa mo sɔ ŋon Wurubuarɛ loŋ.”

Yesu Wurubuarɛ loŋkesɔ

Mateo 3:13–4:11; Luka 3:21-22; 4:1-4

9 Gyɔn kɛɛ sɔ balaŋ Wurubuarɛ loŋ nɛ, te Yesu leewɔ Nasarɛte donɔɔ keŋ ke kyaa Galelia tɛɛle man nɛ kɔŋ, te Gyɔn sɔɔ e Wurubuarɛ loŋ Gyɔɔdan boo man. 10 Yesu ka mo waa lee loŋ keŋ man nɛ, karatetee dokoloŋ te ɔ naawɔ na adido ta toro, te Wurubuarɛ feliŋ ŋon moo duwuluŋ dinɔɔ tisi lee adido kaa gyakaa ɔ dɔɔ. 11 Botɔɔ te be nyii woya ŋaale kolosiwɔ lee adido yako nyiaa, “Nyaŋ yɛna me bu ŋon mɛɛ gyae lee me konɔɔ man, te n na gyoo me sia nideli.”

12 Debokenaŋ man te Wurubuarɛ feliŋ ŋon yela Yesu gyuuwɔ depampaa dinaa daale man. 13 Yesu kyaawɔ depampaa kenaŋ man weeya sɔŋola (40). Ɔ kekyaa botɔɔ nɛ, te ɔbɔnsam kɔŋawɔ kaa kɛɛse e kɛɛse e kina. Na Yesu kyae ŋale man wonembia man, te Wurubuarɛ kpilala leewɔ adido kɔŋ kaa kɛɛ ɔ dɔɔ.

Yesu kebaake ɔ kaseela gyaŋgba nyibaŋ

Mateo 4:12-22; Luka 4:14-15; 5:1-11

14 Te di weeya ala ya te be kyaŋa Gyɔn tɔ deni. Ba ke kyaŋ e tɔ deni wɔle nɛ, Yesu kɔŋawɔ Galelia tɛɛle dɔɔ ɔ ne kolosi Wurubuarɛ nombia kpaakpaa ŋan fa balaŋ

nyiaa, 15 “Debaŋ keŋ te lii, te Wurubuarɛ gyoori keŋ mɔ ta benaa. Ɛ kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛneŋ kumɛɛ man kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ, na ɛ ke lɛɛ nombia kpaakpaa ŋan di!”

16 Keŋte Yesu gyuuwɔ ka mo Galelia boo nɔɔman. Botɔɔ te ɔ naa Simɔn na ɔ naabu Anderiase na bɛɛ lɔ asawuse boo keŋ man, nawolo nyi be yɛɛ kpɛɛ kyaŋarawɔ. 17 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ kaa sila maŋ, na maa yela ɛ ke yilaa balaŋ fa maŋ ŋgba mena keŋ ɛ ne kyaŋ kpɛɛ nɛ.” 18 Debokenaŋ man te be tinaa ba asawuse ŋan yela, te be kaa sila Yesu. 19 Ɔ ke gyu ɔ siaman kyomii nɛ, ɔ naa Sebedeo bia Gyemisi na ɔ naabu Gyɔn na be doo ba degbele man bee desina ba asawuse. 20 Debokenaŋ man te Yesu baake wɔ, te be tinaa be kya Sebedeo na be paasetena baŋ pou yela degbele keŋ man te be kaa sila Yesu.

Yesu kegegi feliŋkum lee balee ŋolo man
Luka 4:31-37

21 Keŋte be gyuuwɔ Kapanum donɔɔ man. Te Gyudatena kefɛɛfowee kelii nɛ, Yesu gyuuwɔ bɔ ɔsom deni man ɔ kaa wola wɔ Wurubuarɛ nombia. 22 Yesu kawola keŋ doo balaŋ baŋ pou nɔɔ. Nawolo nyi ɔ ne gyɔ ɔ konɔɔ wola ŋgba walaŋ ŋon ɔ dana doŋ nombia ŋan ɔ na wolo nɛ dɔɔ nɛ. Ɔ kawola keŋ te yɛɛ ŋgba Gyudatena mmaraa wolala baŋ nɛ ya. 23 Debaŋ kenaŋ na balee ŋolo kyaa bɔ ɔsom deni man botɔɔ keŋ feliŋkum doo ɔ man. Karatetee dokoloŋ te ɔ fae yeesa keŋkeŋ nyiaa, 24 “Nyaŋ Yesu Nasarɛte baale, woŋ yaa n ne gyae de gyaŋ? N kɔŋae n kaa wɔlɛɛ daa? Ma gyeŋ neŋ nyi nyaŋ yɛna Wurubuarɛ walaŋ ŋon ayimɛɛ be doo n man ya nɛ.”

25 Botɔɔ te Yesu faree feliŋkum keŋ nyiaa, “Wu n nɔɔ, na n ka lee ɔ man.” 26 Keŋte feliŋkum keŋ wosi balee ŋon nideli, te ke fae yeesa keŋkeŋ te ka leewɔ ɔ man laŋ. 27 Nombii kei doo balaŋ baŋ pou nɔɔ te be bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Woŋ nombii yaa? Kawola wɔle? Ɔ dana doŋ feliŋkumɛɛ dɔɔ, keŋ nyi ɔ ne kolosi fa ŋa na ŋee nyii ɔ dei.” 28 Mena dɔɔ Yesu wose man nombia yaaseewɔ gyu Galelia tɛɛle man na ka yenaase pou.

Yesu kekyɔ balaŋ burum kaweese
Mateo 8:14-17; Luka 4:38-41

29 Be ka lee bɔ ɔsom deni keŋ man pɛ, te baŋ na Gyemisi na Gyɔn gyuuwɔ Simɔn na Anderiase dɛɛ. 30 Be ke gyu na Simɔn wa awu doo ɔ na wee kpaŋalaŋ, keŋte be yako Yesu. 31 Botɔɔ te Yesu gyuuwɔ alo ŋon gyaŋ, te ɔ kyaŋa e ɔ nyiŋmaa man gate e kyaase. Debokenaŋ man te alo ŋon kawee keŋ taŋawɔ, te ɔ kɛɛ be dɔɔ.

32 Mena wee kenaŋ balinɔɔ weese kagyoo nɛ, balaŋ moo be kaweesetena na baŋ pou feliŋkumɛɛ doo be man nɛ kɔŋ Yesu gyaŋ. 33 Keŋte donɔɔ keŋ man balaŋ pou kɔŋawɔ kaa wuu dekpaŋalaŋ keŋ denanɔɔ man. 34 Te Yesu kyɔɔ balaŋ burum be kaweese kpookpoo pou. Ɔ gegi feliŋkumɛɛ burum mɔ lee balaŋ man keŋ ɔ te fa ŋa gbɛɛ nyi ŋe dee kolosi ya, nawolo nyi ŋa gyeŋ walaŋ ŋon dinɔɔ Yesu yɛɛ.

Yesu kekolosi Wurubuarɛ nombia Galelia tɛɛle man
Luka 4:42-44

35 Ke tɛɛ kena nebo nebo fuu nɛ, Yesu karatɛɛwɔ lee dekpaŋalaŋ man gyu yenaŋ daale keŋ botɔɔ yɛɛ yididi nɛ, te ɔ ke fanewɔ fa Wurubuarɛ. 36 Keŋte Simɔn na ɔ tebia baŋ gyuuwɔ bɛɛ kɛo e. 37 Ba kena e nɛ te be yako e nyiaa, “Balaŋ baŋ pou ne kɛo

neŋ.” 38 Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ yela dee gyu donɔɔse ŋan ŋe kyaa siaman nɛ man, na me kaa kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan botɔɔ mɔ. Nawolo nyi keŋ dɔɔ te me kɔŋawɔ tɛɛle kei dɔɔ.” 39 Mena dɔɔ ɔ tɛɛwɔ kila Galelia tɛɛle pou dɔɔ, te ɔ kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan fa wɔ bɔ ɔsom denɛɛ man pou, te ɔ gegi feliŋkumɛɛ lee balaŋ man.

Yesu kekyɔ akuŋtuŋte ŋolo kawee
Mateo 8:1-4; Luka 5:12-16

40 Te akuŋtuŋte ŋolo kaa buŋawɔ ɔ doona dɔɔ Yesu nawɔɔtɛɛ waase e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, akpaa n ne gyae na n ke tale kyɔ maŋ me kawee kei.” 41 Botɔɔ nɛ, ɔ nombia yɛɛ Yesu waraŋase te ɔ moo ɔ nyiŋmaa gyakaa ɔ dɔɔ yako e nyiaa, “Mɛɛ gyae, n kawee dɛɛ taŋ.” 42 Debokenaŋ man te ɔ kawee keŋ taŋawɔ, te ɔ nyiŋa ɔ wose. 43 Pɛ Yesu ke lɔ balee ŋon gbɛɛ nɛ, ɔ faree e nideli nyiaa, 44 “Kɛɛ nyi walaŋ na walaŋ na nyii kpene keŋ be kɔŋ nɛ ya. Mɔna mo n wose gyu kawola Wurubuarɛ sae ŋon, na n ketɔ kedeesa abɔɔ ŋan de naana Mosesi ba wolo nyi yaa tɔ nɛ. Kei gyae ke yela walaŋ kamasɛ kena nyi n kawee keŋ te taŋ.” 45 Mɔna balee ŋon ka lee debɔɔ man pɛ te ɔ gyoo nombia ŋan dekpeŋkpeŋ kegyɔ, te walaŋ kamasɛ nyiiwɔ. Lee mena dɔɔ Yesu te tale gyoo donɔɔ kamasɛ man na balaŋ kena e ya. Ɔ ne gyu bo ke kyaa donɔɔ keŋ nɔɔman, botɔɔ keŋ balaŋ be gyae baa naa e ya nɛ. Mɔ keŋ koraŋ na, balaŋ na lee yenaŋ kamasɛ kɔŋ ɔ gyaŋ.

2

Yesu kekyɔ ɔtakase ŋolo kawee
Mateo 9:1-8; Luka 5:17-26

1 Weeya akalansɛɛ ŋaale wɔle nɛ, Yesu besewɔ gyu Kapanum donɔɔ man te balaŋ nyiiwɔ nyi ɔ te kɔŋ dɛɛ. 2 Keŋte balaŋ burum kaa wuuwɔ botɔɔ, keŋ nyi nae daseŋae be doo ya. Mena dɔɔ gbɛɛ be doo keŋ ŋolo waa mo gyoo dekpaŋalaŋ keŋ man gba ya. Te Yesu kolosi Wurubuarɛ nombia fa wɔ. 3 Keŋte balaŋ banaara baale seele ɔtakase ŋolo bɛɛ kɔŋ Yesu gyaŋ. 4 Keŋ balaŋ boe dɔɔ be te nyiŋ gbɛɛ mo e ta denanɔɔ man ya. Mena dɔɔ ba gyeŋa deni keŋ man Yesu kyaa nɛ nyee dɔɔ te be wolee yenaŋ daale, te be tisinaa kaweete ŋon na ɔ dofoŋoŋ keŋ pou dɛɛdɛɛ see Yesu siaman. 5 Yesu kena mena keŋ balaŋ baŋ be lɛɛ e di nɛ, ɔ yako kaweete ŋon nyiaa, “Me bu, me ta mo n nombiakumɛɛ kyɛɛ neŋ.” 6 Botɔɔ te Gyudatena mmaraa wolala baŋ be kyaa botɔɔ nɛ yakowɔ ba ny-eeya man nyiaa, 7 “Weera dɔɔ te balee kei ne kolosi mena? Ɔ te kolosi mmusuo nombia. Lee Wurubuarɛ wɔle na, amɔte kyaa la keŋ waa tale mo dukum kyɛɛ?” 8 Debokenaŋ man te Yesu gyeŋa kpene keŋ bɛɛ gyueŋ nɛ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Woŋ dɔɔ te ɛ na gyueŋ kɛŋa ɛ nyeeya man? 9 Nombia kɛŋa man woŋti woɛla na keyako fa ɔtakase ŋon? ‘Me ta mo n dukum kyɛɛ neŋ,’ yaa ‘Koro seŋ na n ka mo n dofoŋoŋ na n ke ta?’ 10 Mɔna mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nyi, Maŋ Deniwalaŋ Bu dana doŋ tɛɛle kei dɔɔ nyi maa mo dukum kyɛɛ.” Mena dɔɔ ɔ yako kaweete ŋon nyiaa, 11 “Koro seŋ. Gate n dofoŋoŋ, na n ke ta gyu n dɛɛ.” 12 Debokenaŋ man te kaweete ŋon korowɔ seŋ ɔ nawɔɔ dɔɔ, te ɔ gate ɔ dofoŋoŋ keŋ dɔɔ ɔ doo nɛ, te ɔ leewɔ laŋ ɔ dɛɛ balaŋ baŋ pou siaman. Nombia kɛŋa doo balaŋ baŋ pou nɔɔ te ba lese Wurubuarɛ yele yako nyiaa, “Da te naa ta mena nombia kɛŋa dinɔɔ see ya.”

Yesu ke baake Lewi
Mateo 9:9-13; Luka 5:27-32

13 Kenaŋ wɔle te Yesu besewɔ gyu Galelia boo nɔɔman, te balaŋ burum kɔŋawɔ ɔ gyaŋ te ɔ wola wɔ Wurubuarɛ nombia. 14 Ɔ ke ta ɔ ne lam nɛ, ɔ naa Alfeose bu Lewi ŋon ɔ yɛɛ lempoolɛɛre e nɛ, na ɔ kyaa ɔ lempoo delɛe man. Te Yesu yako e nyiaa, “Sila maŋ.” Keŋte Lewi korowɔ sila e.

15 Kenaŋ wɔle nɛ, Lewi baake Yesu na ɔ kaseela baŋ gyu ɔ dɛɛ be kaa di. Lempoolɛɛra na nombiakumɛɛyɛɛra burum sila Yesu na ɔ kaseela baŋ gyu botɔɔ, te baŋ na wɔ pou ke diiwɔ bom. 16 Gyudatena mmaraa wolala baŋ bɔɔ lee Farasiitena dikpii keŋ man kena ŋgba Yesu ne dii bom na lempoolɛɛra na nombiakumɛɛyɛɛra nɛ be bɔɔse ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Weera dɔɔ te Yesu ne dii bom na lempoolɛɛra na nombiakumɛɛyɛɛra?” 17 Yesu kenyii mena nɛ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Kaweesetena te kaboena nyi baa kyɔ wɔ kawee. Balaŋ baŋ bɔɔ na wee ya nɛ, dɔɔ bɔɔ ne hia kawee kekyɔ ya. Ma te kɔŋ nyi me kaa baake balaŋ baŋ be gbɛɛneŋ wulaa tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ ya. Mɔna me kɔŋae na me kaa baake balaŋ baŋ be yɛɛ nombiakumɛɛyɛɛrawɔ nɛ.”

Ba ke bɔɔse Yesu nɔɔkebake nombia
Mateo 9:14-17; Luka 5:33-39

18 Wee daale balaŋ baale naawɔ na Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre silala na Farasiitena ne bake be nɔɔ. Keŋte be bɔɔse Yesu nyiaa, “Weera dɔɔ te Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre silala na Farasiitena ne bake be nɔɔ, te nyaŋ wui kɛwɔ dɔɔ bɔɔ ne bake be nɔɔ ya?” 19 Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Sena te balaŋ baŋ be kyaa alowɔletɛɛ nɛ baa tale bake be nɔɔ keŋ alowɔle baale kyaa be gyaŋ? Alowɔle baale nyiŋa ɔ kyaa be gyaŋ nɛ, bɔɔ gyae baa tale bake be nɔɔ ya. 20 Mɔna debaŋ daale gyae kekɔŋ keŋ baa mo alowɔle baale ŋon lee be gyaŋ. Mena wee kenaŋ man te baa bake be nɔɔ. 21 Ŋolo bɛɛ kara kanyaŋ wɔle mo taa kakyeŋgbelaa keŋ ba yem nɛ bɔɔ ya. Akpaa ɔ yɛɛ mena nɛ, kanyaŋ wɔle keŋ gyae ke tao kakyeŋgbelaa keŋ wolose ke bɔɔ keŋ yɛɛ ke dinaa. 22 Mena mɔ te ŋolo bɛɛ mo soloŋ wɔle do wonembu tɔne ogele bene man ya. Akpaa ɔ yɛɛ mena na soloŋ keŋ gyae ke tao tɔne keŋ lii, na soloŋ keŋ na wonembu tɔne ogele keŋ pou ke wɔlɛɛ. Bɛɛ mo soloŋ wɔle bo do wonembu tɔne ogele wɔle man.”

Yesu kawola lee kefɛɛfowee wose man
Mateo 12:1-8; Luka 6:1-5

23 Kelii Gyudatena kefɛɛfowee nɛ, Yesu na ɔ kaseela baŋ gyuuwɔ ka mo wɔɔ daale man. Na weenɛɛ ŋan seŋɛɛ wɔɔ kenaŋ man nɛ yɛɛ ŋgba kefaa nɛ. Keŋte ba kpera ŋaale posaa bɛɛ tao. 24 Keŋte Farasiitena bɔɔse Yesu nyiaa, “Weera te n kaseela baŋ ne yɛɛ kpene keŋ dɛɛ kɔle nɛ da kefɛɛfowee?” 25 Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ɛ te kala ta lee Wurubuarɛ tɔne keŋ man kpene keŋ de naana Defidi be yɛɛ debaŋ keŋ tanam be kyaŋ ŋon na ɔ tebia, te ba wose be kyaŋ wɔ nɛ yee? 26 Debaŋ keŋ Abiata yɛɛ Wurubuarɛ sae kegyia e nɛ, de naana Defidi gyoowɔ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man, te ɔ dii bodobodo keŋ bɔɔ mo deesi fa Wurubuarɛ keŋ ŋolo be dana gbɛɛ waa di ke kpu na Wurubuarɛ saese ya nɛ. Keŋte ɔ moo ŋaale mɔ fa ɔ tebia baŋ be kpuɛ na e nɛ, te baŋ mɔ diiwɔ.” 27 Te Yesu torowɔ yako wɔ nyiaa, “Wurubuarɛ yɛɛ kefɛɛfowee bo fa walaŋ. Ɔ te yɛɛ walaŋ fa kefɛɛfowee ya. 28 Mena

dɔɔ maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon yɛna kefɛɛfowee keŋ gba Gbeŋgyoo.”

3

Yesu kekyɔ baam dayeŋasate ŋolo kawee

Mateo 12:9-14; Luka 6:6-11

1 Wee daale Yesu besewɔ gyu Gyudatena ɔsom deni man. Ɔ
ke gyu nɛ, na baam dayeŋasate
ŋolo kyaa botɔɔ. 2 Na balaŋ baŋ
baale na deke Yesu nyi waa kyɔ
balee ŋon kawee ba kefɛɛfowee
keŋ, na baa nyiŋ mo nombia
gyakaa ɔ dɔɔ. 3 Keŋte Yesu yako
baam dayeŋasate ŋon nyiaa, “Lee
kaa seŋ siaman kɛbo.” 4 Botɔɔ
te Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Woŋ
te da mmaraa ne fa gbɛɛ nyi
dɛɛ yɛɛ kefɛɛfowee? Da mmaraa
ne fa daa gbɛɛ nyi dɛɛ yɛɛ kolo
kpaakpaa yaa dɛɛ yɛɛ kolo kum?
Dɛɛ lɛɛ walaŋ nyee yaa, dee yela
waa yeŋ?” Botɔɔ na, ŋolo te tale
gyuusu ɔ nɔɔ ya. 5 Te Yesu kɛɛ wɔ
pou gyaŋee baŋ man, te takaa e
nideli lee ba deŋele doŋ keŋ dɔɔ.
Keŋte ɔ yako kaweete ŋon nyiaa,
“Tenee n baam.” Botɔɔ te balee
ŋon tenee ɔ baam keŋ, te kawee
keŋ taŋawɔ te ɔ baam keŋ yɛɛ
doŋ. 6 Mena dɔɔ Farasiitena na
Herode silala leewɔ be kaa bake
mena keŋ baa mo ko Yesu.

Balaŋ burum kesila Yesu

Mateo 12:15-16; Luka 6:17-19

7 Kenaŋ wɔle te Yesu na ɔ
kaseela baŋ wɔŋa ba wose lee
botɔɔ gyu Galelia boo nɔɔman, te
balaŋ burum baŋ bɔɔ lee Galelia
nɛ sila e gyu botɔɔ. 8 Be ke
nyii kpene keŋ ɔ ne yɛɛ nɛ,
balaŋ burum leewɔ Gyerusalɛm
na Idumia donɔɔse na tɛɛle keŋ
ke kyaa Gyɔɔdan boo diŋgyiŋ nɛ,
na donɔɔse ŋan be kilisi Tae na
Sidɔn nɛ man kɔŋ ɔ gyaŋ. 9 Balaŋ
baŋ booroŋ dɔɔ ɔ yako ɔ kaseela
baŋ nyi baa gyae degbele fa e,
na balaŋ baŋ be nyiŋ tɔ e do
ya. 10 Nawolo nyi ɔ te kyɔ balaŋ
burum kaweese, mena dɔɔ baŋ
be sɛɛ be dana kaweese nɛ te
kaa wuu ɔ dɔɔ keŋ bɛɛ gyae baa
mo be nyiŋmaase tina e. 11 Te
akpaa balaŋ baŋ feliŋkum doo be
man nɛ de naa e na, bɛɛ buŋii ɔ
nawɔɔtɛɛ na bɛɛ fae yeesa nyiaa,
“Nyaŋ yɛna Wurubuarɛ bu ŋon.”
12 Keŋte Yesu faree wɔ nyi, be
na yela balaŋ ka gyeŋ walaŋ ŋon
dinɔɔ ɔ yɛɛ ya.

Yesu ka lese ɔ kpilala kufu bala baŋ

Mateo 10:1-4; Luka 6:12-16

13 Keŋte Yesu gyeŋa bula daale,
te ɔ baake balaŋ baŋ ɔ ne gyae nɛ
te be kaa yilaawɔ ɔ gyaŋ. 14 Te
ɔ lese balaŋ baŋ man baala kufu
bala, te ɔ baake wɔ ɔ kpilala nyi
baa kpu na e na waa kpilii wɔ na
baa ta yako Wurubuarɛ nombia
ŋan. 15 Na waa fa wɔ doŋ na
baa gberaa feliŋkumɛɛ lee balaŋ
man. 16 Baala kufu bala baŋ Yesu
ba lese nɛ yela yaa, Simɔn te ɔ
doo e yele nyi Pita, na 17 Sebedeo
bu Gyemisi na ɔ naabu Gyɔn, te ɔ
besewɔ do wɔ yela nyi Boanegesi.
Yele kei nawolo nyi bɛɛ yɛɛ nom-
bia bo yakaa yakaa na doŋ ŋgba
ɔga kefae nɛ, 18 na Anderiase na
Filipo na Batolomeo na Mateo na
Tomase na Alfeose bu Gyemisi na
Tadeose na Kaanan baale Simɔn
ŋon ɔ ne gyae ɔ balaŋ nideli nɛ,
19 na Gyudase Isekarɔte ŋon ɔ ba
lese Yesu fa nɛ.

Yesu na Bɛlisɛbu

Mateo 12:25-29; Luka 11:17-22

20 Yesu ka lese ɔ kpilala baŋ
taŋ nɛ te ɔ gyuuwɔ ɔ dɛɛ. Keŋte
balaŋ burum kɔŋawɔ kaa wuu ɔ
dɔɔ, keŋ ŋon na ɔ kaseela bee
nyiŋ gbɛɛ baa di weenɛɛ paŋpaŋ
gba ya. 21 Ɔ loŋtona kenyii mena
nɛ be gyuuwɔ be kaa kyaŋ e gyu
dɛɛ, nawolo nyi na balaŋ baŋ
kpa ɔ nyee ne wɔlɛɛ. 22 Botɔɔ
te Gyudatena mmaraa wolala baŋ

bɔɔ lee Gyerusalɛm donɔɔ man kɔŋ botɔɔ nɛ yakowɔ nyiaa, “Feliŋkumɛɛ pou gyoo ŋon bɛɛ baake e nyi Bɛlisɛbu nɛ doola Yesu man. Ŋon faa na e doŋ te ɔ na mo gberaa feliŋkumɛɛ lee balaŋ man nɛ.” 23 Keŋte Yesu baake balaŋ baŋ kɔŋ ɔ gyaŋ yako wɔ aduya man nyiaa, “Sena te ɔbɔnsam waa tale gegi ɔ wose? 24 Akpaa tɛɛle daale man balaŋ de kpase ba wose bee yoo na dɔŋa nɛ, tɛɛle kenaŋ be gyae ke seŋ ya. 25 Mena mɔ te akpaa dekpaŋalaŋ daale man balaŋ de kpase ba wose bee yoo na dɔŋa nɛ, dekpaŋalaŋ kenaŋ mɔ be gyae ke tale seŋ ya. 26 Te akpaa ɔbɔnsam na ɔ tewulɛɛ de kpase ba wose kpookpoo te ba koro seŋ tia dɔŋa na, ɔ be gyae waa tale seŋ ya. Na ɔ gyoori keŋ ɔto kenaŋ.” 27 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, ŋolo be tale gyu doŋte ŋolo dɛɛ na ɔ kaa mo ɔ kolo, keŋ nyi ɔ te di doŋte ŋon dɔɔ ya. Nyi akpaa ɔ di doŋte ŋon dɔɔ te ɔ bake e see nɛ, kenaŋ na waa tale kuu wa abɔɔ pou. 28 Mɛɛ yako ŋon anokoare baa ɛ ke nyii nyiaa, Wurubuarɛ waa tale mo balaŋ pou nombiakumɛɛ na mmusuo nombia ŋan bɛɛ yɛɛ nɛ kyɛɛ wɔ. 29 Mɔna walaŋ ŋon waa kolosi mmusuo nombia tia Wurubuarɛ feliŋ ŋon nɛ, ɔ be gyae waa mo kyɛɛ ɔtenate korakora ya. Nawolo nyi walaŋ ŋonaŋ te yɛɛ nombiakumɛɛ ŋan ŋe doo kekpaakekpaa. 30 Keŋ dɔɔ te Yesu be yako nombia kɛŋa yɛna nyiaa, na balaŋ ne yako nyi feliŋkum doo la ɔ man.

Yesu ɔ naa na ɔ naabia
Mateo 12:46-50; Luka 8:19-21

31 Keŋte Yesu ɔ naa na ɔ naabia kɔŋawɔ kaa seŋ debɔɔman kpila nyi baa baake e fa wɔ. 32 Na balaŋ burum kyaa kilisi e te be yako e nyiaa, “Kɛɛ, n naa na n naabia seŋɛɛ debɔɔman bɛɛ gyae neŋ.” 33 Botɔɔ te Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Bomɔ yɛna me naa na me naabia?” 34 Keŋte ɔ kɛɛ baŋ be kyaa kilisi e nɛ gyaŋee te ɔ yakowɔ nyiaa, “Kɛɛ, me naa na me naabia yɛna kɛwɔ. 35 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii nɛ, ŋon yɛna me naabu na me deesi na me naa.”

4

Yesu kegyɔ dudu lee wɔɔfarale ŋolo wose man
Mateo 13:1-17; Luka 8:4-10

1 Wee daale Yesu besewɔ ɔ na wola Wurubuarɛ nombia Galelia boo nɔɔman. Te mena keŋ balaŋ burum be kaa wuu ɔ dɔɔ dɔɔ nɛ, ɔ gyoowɔ ke kyaa degbele man gyu loŋ keŋ dɔɔ na balaŋ akaŋ baŋ pou seŋɛɛ dekeŋkeŋ dɔɔ. 2 Botɔɔ te ɔ wola wɔ nombia aduya man. 3 Te ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ tei kɛbo, wɔɔfarale ŋolo gyuuwɔ ke ŋmatee abɔɔbia ŋgba amɔla nɛ ɔ wɔɔman. 4 Ɔ kɛɛ ŋmatee ŋa nɛ, ŋaale yalawɔ gbɛɛneŋbia ŋan doo wɔɔ keŋ man nɛ man, te gyebuse kaa tɔɔsee ŋa di. 5 Ŋaale mɔ yalawɔ kpanaŋse dɔɔ te ŋe tuuwɔ, mɔna tɛɛle ta boo botɔɔ ya. 6 Mena dɔɔ ɔga kaa seŋawɔ na te ŋa botowɔ. Te keŋ ŋe te nyiŋ lila burum dɔɔ ya nɛ, ŋe popou yekeewɔ. 7 Bia ŋan ŋaale mɔ yalawɔ kpalamse man te ŋe tuuwɔ, te kpalamse ŋan mɔ tuuwɔ milii ŋa. Mena dɔɔ ŋe te nyiŋ ŋa wose se bia ya. 8 Abɔɔbia ŋan ŋaale mɔ yalawɔ tɛɛle kpaakpaa dɔɔ te ŋe tuuwɔ bee, te ŋa see bia burum. Ŋaale see bia sao na kufu (30), te ŋaale mɔ see bia sɔŋotooro (60), te ŋaale mɔ see bia sɔŋonoŋ (100).” 9 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ŋon ɔ dana deŋela waa nyii na, waa tei nideli.” 10 Keka Yesu waageŋ nɛ, ɔ kaseela kufu bala baŋ na balaŋ baŋ be kyaa botɔɔ kpu na wɔ nɛ yako e nyi waa wola wɔ dudu keŋ

asɛɛ. 11 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa,
“Ɛmɛɛ dɔɔ Wurubuarɛ ta toro ya
agyueŋse na ɛ ka gyeŋ nombia
ŋan weesɛɛ lee ɔ gyoori keŋ wose
man. Mɔna balaŋ baŋ bɔɔ kpuɛ
na ŋon ya nɛ dɔɔ, aduya man te
baa kolosi fa wɔ, 12 na ke yela,
‘Baa kɛo kɛo mɔna bɔɔ gyae baa
naa kolo ya,
te baa tei tei mɔna
bɔɔ gyae baa nyii nombia
ŋenaŋ man ya.
Na mena ya nɛ,
baa kyɛɛkee lee be gbɛɛneŋ
kumɛɛ man,
na Wurubuarɛ ka mo be nom-
biakumɛɛ kyɛɛ wɔ.’ ”

Yesu kalese dudu keŋ asɛɛ
Mateo 13:18-23; Luka 8:11-15

13 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa,
“Akpaa ɛ bee nyii dudu kei asɛɛ
ya na, sena te ɛ ke yɛɛ na ɛ ke
nyii aduya akaŋ man? 14 Abɔɔbia
ŋan wɔɔfarale ŋon be ŋmatee nɛ
seŋɛɛ fa Wurubuarɛ nombia ŋan.
15 Balaŋ baale yɛɛ ŋgba bia ŋan be
yale wɔɔ keŋ gbɛɛneŋbia man nɛ.
Be nyii Wurubuarɛ nombia ŋan
pɛ, na ɔbɔnsam te kɔŋ kaa lese
ŋa lee be konɔɔse man. 16 Balaŋ
baale mɔ yɛɛ ŋgba bia ŋan be
yale kpanaŋse dɔɔ nɛ. Be nyii
Wurubuarɛ nombia ŋan na, bɛɛ
lɛɛ ŋa na gyoŋ debokenaŋ man.
17 Mɔna keŋ Wurubuarɛ nombia
ŋan te nyiŋ lila be man dɔɔ ya
nɛ, bɔɔ ne tale seŋ keŋkeŋ kelii
ɔto ya. Mena dɔɔ akpaa de kɔŋ
nyi Wurubuarɛ nombia ŋan dɔɔ
te bɛɛ naase wɔ diyem na, be
ta bese be wɔle bileŋ. 18 Balaŋ
baale mɔ yɛɛ ŋgba bia ŋan be
yale kpalamse man nɛ. Bee nyii
Wurubuarɛ nombia ŋan, 19 mɔna
akpaa tɛɛle kei dɔɔ nombia na
kɔba kegyae beiŋ, na tɛɛle kei dɔɔ
abɔɔ akaŋ ŋan kegyae da gyoo
be man nɛ, na bee yele baa bee
Kristo man ya. 20 Balaŋ baale
mɔ yɛɛ ŋgba bia ŋan be yale
tɛɛle kpaakpaa dɔɔ nɛ. Bee nyii
Wurubuarɛ nombia ŋan te bɛɛ lɛɛ
ŋa do konɔɔ kpaakpaa man, te bɛɛ
tela ŋa nideli te bɛɛ yɛɛ kakyeŋ di
ŋe dɔɔ. Mena dɔɔ nombia ŋan ne
yele bɛɛ yɛɛ abɔɔ kpaakpaa ŋgba
ŋan ŋɔɔ se bia sao na kufu (30) na
sɔŋotooro (60), na sɔŋonoŋ (100),
nɛ.”

Yesu kegyɔ dudu lee kanea wose man
Mateo 5:15; Luka 8:16-18

21 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa,
“Ŋolo bɛɛ kyaŋee kanea na waa
mo kolo wuu ke dɔɔ yaa waa mo
ke do mpa ateta ya. Mɔna ɔ na
mo ke bo gyakaa kolo dɔɔ adido.
22 Nawolo nyi kolo ba weesɛɛ keŋ
be gyae ka lee debɔɔ ya, te kolo
mɔ be wuɛ keŋ nyi be gyae ka lee
debɔɔ ya. 23 Walaŋ ŋon ɔ dana
deŋele anenyiiŋ dei nɛ, waa see
deŋele na waa tei.” 24 Keŋte Yesu
yako wɔ bela nyiaa, “Ɛ kɛɛ ɛ wose
nideli lee nombia ŋan ɛ ne nyii
nɛ man. Nawolo nyi kpene keŋ
n mo yɛɛ n dɔɔ nɛ, keŋ ke te
Wurubuarɛ mɔ waa mo yɛɛ neŋ,
te waa yɛɛ neŋ gba kela mena keŋ
n ba mo yɛɛ n dɔɔ nɛ. 25 Nyaŋ ŋon
n dana kolo na Wurubuarɛ waa
kpu neŋ na n ke nyiŋ kpu. Te nyaŋ
ŋon n be dana kolo ya na, kyomii
keŋ n na gyueŋ nyi n dana koraŋ
nɛ, Wurubuarɛ waa lɛo ke lee n
nyiŋmaa man.”

Wɔɔman kolo kabee dudu

26 Yesu besewɔ gyɔ dudu fa wɔ
nyiaa, “Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ
ŋgba mena keŋ walaŋ ne ŋmatee
abɔɔbia ŋaale ŋgba amɔla ɔ
wɔɔman nɛ. 27 Nelim na ka weese
ɔ doo te ɔ fom na abɔɔbia ŋan ne
tuu na ŋɛɛ bee, mɔna ŋon gbagba
ba gyeŋ mena keŋ ne yɛɛ pɛte
ŋɛɛ bee ya. 28 Tɛɛle keŋ gbagba
ne yele la te bia ŋan ne tuu. Ne
taŋgbɛɛ yɛɛ faareŋse na te fulu,
pɛte kaa yɛɛ bia. 29 Amɔla bia ŋan
de yɛɛ pɛ, na wɔɔte ŋon ta mo ɔ
sakawa gyu ke kara ŋa, nawolo

nyi amɔla ŋan kekara debaŋ te lii."

Daŋbii keŋ bɛɛ baake ke nyi Mastade nɛ dudu
Mateo 13:31-32, 34; Luka 13:18-19

30 Yesu besewɔ bɔɔse wɔ nyiaa, "Woŋ te dɛɛ mo Wurubuarɛ gyoori keŋ maa na? Yaa dudu woŋti te dɛɛ gyɔ na dɛɛ mo lese ke man? 31 Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ ŋgba daŋbii peperee daale keŋ bɛɛ baake nyi Mastade nɛ. Wɔɔ man abɔɔ ŋan bee duu pou nɛ, daŋbii kei yɛna ŋe man kemaasa. 32 Mɔna nyi akpaa be duu ke nɛ, kɛɛ bee bese kolo dinaa kela daasebia akaŋ ŋan pou, keŋ nyi gyebuse ne kɔŋ kaa loo ba asaase do ke tombia man."

33 Aduya burum ŋgba kei dinɔɔ nɛ te Yesu moowɔ kolosi Wurubuarɛ nombia fa balaŋ baŋ, ŋgba mena keŋ baa tale nyii ŋe man nideli nɛ. 34 Ɔ te kolosi nombii yakaa fa wɔ keŋ ɔ te gyɔ dudu ya. Mɔ nyi akpaa de ka ŋon na ɔ kaseela baŋ baageŋ nɛ, ɔ na lese aduya ŋan pou man wola wɔ.

Yesu keyɔkɔse feliŋ ɛpo dɔɔ
Mateo 8:23-27; Luka 8:22-25

35 Mena wee kenaŋ balinɔɔ nɛ, Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, "Ɛ yela dɛɛ toŋ gyu boo keŋ diŋgyiŋ." 36 Keŋte be tinaa balaŋ dikpii keŋ yela, te ŋon na ɔ kaseela baŋ gyoowɔ degbele man te be laŋawɔ. Na agbelese ŋaale mɔ silana wɔ. 37 Be kee gyu na te feliŋ dinaa daale korowɔ ne gyɔɔ, te gyɔɔ loŋ do degbele keŋ man te ke yela ke munu. 38 Debaŋ kenaŋ na Yesu te doo dosoroŋ degbele keŋ wɔle mo ɔ nyee gyakaa keputu dɔɔ. Keŋte ɔ kaseela baŋ ke gyuusu e bɔɔse e nyiaa, "De Gbeŋgyoo, n be famenɛ ŋgba dɛɛ gyae dee munu yee?" 39 Botɔɔ te Yesu korowɔ te ɔ fae feliŋ keŋ te ɔ yako loŋ keŋ nyiaa, "Yɛɛ yididi!" Keŋte feliŋ keŋ tinaa kegyɔ yela, te loŋ keŋ mɔ yɛɛwɔ yididi. 40 Keŋte Yesu bɔɔse ɔ kaseela baŋ nyiaa, "Woŋ dɔɔ te ɛ dana gyakoloŋ mena? Ɛ sɛɛ ɛ te lɛɛ ta maŋ di yee?" 41 Gyakoloŋ kyaŋa ɔ kaseela baŋ te be bɔɔse dɔŋa nyiaa, "Walaŋ woŋti yaa kei, te feliŋ na loŋ gba ne nyii ɔ dei nɛ?"

5

Yesu kekyɔ walaŋ ŋon feliŋkumɛɛ doo ɔ man nɛ
Mateo 8:28-34; Luka 8:26-39

1 Kenaŋ wɔle te Yesu na ɔ kaseela baŋ toŋa boo keŋ gyu Gerasenetena tɛɛle man. 2 Yesu ka lee degbele keŋ man pɛ te balee ŋolo ŋon feliŋkum doo ɔ man nɛ, leewɔ amusee man kɔŋ kaa gyaŋee na e. 3 Na mena balee ŋonaŋ kyae amusee man botɔɔ, te ŋolo na ŋolo bɛɛ tekaa tale kyaŋ e do agbaraagbaraa bela ya. 4 Nawolo nyi nafɔ bɛɛ mo agbaraagbaraa do e ɔ nyiŋmaase na ɔ nawɔɔ man, mɔna ɔ ne tirii ŋa pou leki. Te ŋolo be dana doŋ keŋ waa tale yɔkɔse e ya. 5 Nelim na ka weese na ɔ dɔŋ amusee man na bulase dɔɔ botɔɔ ɔ ne fae yeesa, na ɔ na mo boya kɛrɛɛ ɔ wose. 6 Balee ŋonaŋ kena Yesu ne kɔŋ lemlem nɛ, te ɔ yeuwɔ ke buŋ ɔ siaman. 7-8 Botɔɔ te Yesu fae feliŋkum keŋ nyi waa lee balee ŋon man. Keŋte balee ŋon fae yeesa keŋkeŋ nyiaa, "Yesu, Wurubuarɛ Adidote Bu, woŋ te n ne gyae me gyaŋ? Mɛɛ mo Wurubuarɛ mɛɛ doo neŋ teree nyi, na naase maŋ diyem ya." 9 Te Yesu bɔɔse balee ŋon nyi, "N yele yɛna sena?" Te ɔ yako e nyi, "Ma yele yɛna dikpii, nawolo nyi da boe." 10 Keŋte balee ŋon waase Yesu agbaatee agbaatee nyi, ɔ na gegi feliŋkumɛɛ ŋan lee depuŋ kenaŋ man ya. 11 Kekɔŋ mena na kekuiriise dikpii daale seŋɛɛ bula keŋ teŋa man bee dii. 12 Keŋte feliŋkumɛɛ ŋan doo Yesu teree nyi, "Waaseda, fa daa gbɛɛ

na de kaa gyoo kekuiriise kɛwɔ man.” 13 Botɔɔ te Yesu sɛɛwɔ te ba leewɔ ka gyoo kekuiriise baŋ man. Kekuiriise baŋ baa yɛɛ ŋgba kakpoŋse ala nɛ, te be yeuwɔ tisi dekeŋkeŋ kyoloŋkyoloŋ keŋ gyu ka gyoo loŋ man, te be popou munuwɔ.
14 Mena dɔɔ balaŋ baŋ bɛɛ kɛɛ kekuiriise baŋ dɔɔ nɛ yeuwɔ, te be gyuuwɔ ke yako kpene keŋ be kɔŋ nɛ fa balaŋ baŋ be kyaa donɔɔ keŋ man nɛ na akuraase ŋan man pou. Keŋte balaŋ kɔŋawɔ kaa kɛɛ kpene keŋ be kɔŋ nɛ. 15 Mena dɔɔ te kyare ya te balaŋ kɔŋawɔ Yesu gyaŋ te be naa walaŋ ŋon nafɔ feliŋkumɛɛ doo ɔ man nɛ baŋɛɛ, na ɔ doona wa abɔɔ na ɔ diteŋ keŋ te taŋ. Ba kena nyi balee ŋon diteŋ te taŋ nɛ, gyakoloŋ gyoo wɔ nideli. 16 Botɔɔ te balaŋ baŋ bɔɔ naa kpene keŋ be kɔŋ balee ŋon feliŋkumɛɛ doo ɔ man na kekuiriise baŋ dɔɔ nɛ, yako nombia ŋan pou be kɔŋ nɛ fa balaŋ akaŋ baŋ. 17 Keŋte balaŋ baŋ waase Yesu nyi waa lee be tɛɛle dɔɔ. 18 Yesu ka mo waa gyoo degbele man nɛ, balee ŋon ɔ be kyɔ e nɛ waase e nyi waa sila e. 19 Mɔna Yesu te sɛɛ ya te ɔ yako e nyiaa, “Ta gyu n dɛɛ, na n kaa yako n loŋtona kpene keŋ n Gbeŋgyoo be yɛɛ fa neŋ, na mena keŋ ɔ be wii n waraŋase nɛ.” 20 Mena dɔɔ balee ŋon laŋawɔ, te ɔ gyuuwɔ donɔɔse kufu ŋan ŋe kyaa dupuŋ kenaŋ man nɛ ɔ ne yako kpene keŋ Yesu be yɛɛ fa e nɛ. Te gyakoloŋ gyoo balaŋ baŋ pou.

Yesu kegyuusu Gyariose bu alebubii ŋolo, na ɔ kekyɔ alo ŋon fatabo ne gyɔ e nɛ kawee

Mateo 9:18-26; Luka 8:40-56

21 Kenaŋ wɔle te Yesu besewɔ gyoo degbele man toŋ boo keŋ gyu diŋgyiŋ. Keŋte balaŋ burum kɔŋawɔ kaa wuu ɔ dɔɔ boo nɔɔman botɔɔ. 22 Keŋte Gyudatena ɔsom deni man kegyia ŋon bɛɛ baake e nyi Gyariose nɛ kɔŋawɔ botɔɔ. Ɔ kena Yesu nɛ, ɔ ke buŋawɔ ɔ nawɔɔ tɛɛ, 23 te ɔ waase e nideli nyiaa, “Me bu alebubii ne gyae waa yeŋ. Kɔŋ na n kaa mo n nyiŋmaa gyakaa ɔ dɔɔ na waa nyiŋ nyeedoŋ.” 24 Mena dɔɔ Yesu sila e laŋ. Be kee gyu na balaŋ burum silana wɔ, na bɛɛ soko e.

25 Na alo ŋolo kyaa keŋ fatabo ne gyɔ e kulutooneŋ kufu ala yaa. 26 Ɔ te naa diyem nideli teeneŋtena nyiŋmaa man, te ɔ wɔlɛɛ ɔ kɔba keŋ pou ɔ dana nɛ nyi waa nyiŋ kawee kekyɔ. Mɔna ɔ kawee keŋ na bese bo yɛɛ doŋ kpu. 27-28 Alo ŋon ke nyii Yesu wose man nombia nɛ, ɔ gyoowɔ balaŋ baŋ man kaa sila Yesu te ɔ yakowɔ ɔ nyeeman nyiaa, “Akpaa me nyiŋ mo me nyiŋmaa tina ɔ kegba koraŋ na, me kawee gyae ke taŋ.” Keŋte ɔ ŋereketee ɔ wose do balaŋ baŋ man ka seŋ Yesu wɔle, te ɔ moo ɔ nyiŋmaa tina ɔ kegba. 29 Karatetee dokoloŋ te fatabo keŋ ne gyɔ e nɛ karawɔ, te ɔ naawɔ ɔ wose man nyi ɔ kawee te taŋ. 30 Debokenaŋ man te Yesu naawɔ nyi doŋ daale ta lee ɔ man. Keŋte ɔ besenawɔ kɛɛ balaŋ baŋ gyaŋee te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Amɔte tinaa na ma kegba?” 31 Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ yako e nyiaa, “Nyaŋ gbagba n naa mena keŋ balaŋ be wuu n dɔɔ, na n na bese bɔɔse nyi ‘Amɔte tinaa na maŋ?’ ” 32 Mɔna Yesu gyakaa ɔ ne kɛo nyi waa naa walaŋ ŋon ɔ be tina ɔ kegba nɛ. 33 Alo ŋon kena mena keŋ ɔ wose be yɛɛ e nɛ, ɔ moo gyakoloŋ na wose keseree kaa buŋ Yesu nawɔɔtɛɛ te ɔ yako e kpene keŋ be kɔŋ nɛ pou. 34 Botɔɔ te Yesu yako e nyiaa, “Me bu, n kelɛɛ maŋ di dɔɔ te n nyiŋa kawee kekyɔ. Ta wosefɛɛreŋ man, nawolo nyi n kaale keŋ pou te taŋ.”

35 Yesu ka seŋ botɔɔ ɔ ne kolosi nɛ, baale leewɔ Gyudatena ɔsom deni man kegyia Gyariose ŋon dɛɛ kaa yako e nyiaa, “N bu alebu ŋon ta yem. Weera te n ne naase de Gbeŋgyoo ŋon diyem bela” 36 Mɔ Yesu ta mo balaŋ baŋ nombia ŋan bɔɔ kaa yako ŋon nɛ yɛɛ kolo ya. Mena dɔɔ ɔ yako ɔsom deni man kegyia ŋon nyiaa, “Na yee ya, nyaŋ lɛɛ maŋ di.” 37 Mena dɔɔ Yesu te yela ŋolo ke sila e kpu na Pita na Gyemisi, na Gyemisi ɔ naabu Gyɔn baageŋ ya. 38 Be ka benaa Gyudatena ɔsom deni man kegyia Gyariose ŋon dɛɛ nɛ, Yesu nyiiwɔ na balaŋ ne wii na bɛɛ fae yeesa keŋkeŋ. 39 Yesu ka gyoo dekpaŋalaŋ keŋ man nɛ te ɔ bɔɔse balaŋ baŋ nyiaa, “Weera te ɛ ne wii te ɛ ne fae yeesa? Bu ŋon ta yeŋa ta ya, ɔ doo dosoroŋ bo.” 40 Botɔɔ te balaŋ baŋ boŋo Yesu. Keŋte ɔ gegi balaŋ baŋ pou lee te ɔ moo bu ŋon ɔ kya na ɔ naa, na ɔ kaseela batooro baŋ be silana e nɛ, te be gyuuwɔ deni keŋ man woo ŋon doo nɛ. 41 Keŋte ɔ kyaŋa bu ŋon nyiŋmaa man te ɔ yako e nyiaa, “Talita kumi!” Kei nawolo nyi, “Alebubii, me kpa koro.” 42 Karatetee dokoloŋ te alebu ŋon korowɔ seŋ ɔ ne tɛɛ. Keŋte gyakoloŋ gyoo wɔ nideli. Na bu ŋon te di kulutooneŋ kufu ala. 43 Botɔɔ te Yesu faree wɔ nideli nyi be na yeli walaŋ na walaŋ ke nyii nombii kei ya. Te ɔ yako wɔ nyi baa gyae kolo fa bu ŋon ke di.

6

Ba ke bɛɛ Yesu Nasarɛte donɔɔ man

Mateo 13:53-58; Luka 4:16-30

1 Kenaŋ wɔle te Yesu na ɔ kaseela baŋ lee botɔɔ gyu ŋon gbagba ɔ dɛɛ. 2 Gyudatena kefɛɛfowee kelii nɛ, ɔ korowɔ gyu bɔ ɔsom deni man ɔ na wola wɔ Wurubuarɛ nombia. Ɔ nombia ŋan ɔ na wolo nɛ doo balaŋ baŋ pou nɔɔ te be bɔɔsewɔ nyiaa, “Aleŋ yaa balee kei nyiŋa abɔɔ kɛŋa pou lee? Aleŋ yaa ɔ nyiŋa mena nyansa kei lee? Kɛɛ gyakoloŋ nombia ŋan ɔ ne yɛɛ? 3 Na kapenta ŋon yaa yee? Na ɔ naa yɛna Mɛɛre yee? Na ɔ naabia yɛna Gyemisi na Gyosɛfo na Simɔn na Gyuda yee? Na daa na ɔ desina kyaa la kɛbo yee?” Mena dɔɔ ba te lɛɛ e do ya. 4 Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, “Balaŋ ne bu Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre yenaŋ kamasɛ, mɔna ŋon gbagba ɔ donɔɔ man balaŋ, na ɔ loŋtona na ɔ dekpaŋalaŋmantena bee buu na e ya.” 5 Mena dɔɔ Yesu te tale yɛɛ gyakoloŋ nombia burum ɔ dɛɛ botɔɔ ya. Ɔ moo ɔ nyiŋmaa bo gyakaa balaŋ kyomii baale bo dɔɔ, te ɔ kyɔɔ wɔ be kaweese. 6 Yesu wose yeŋa e ŋgba mena keŋ ɔ balaŋ gbagba te lɛɛ e di ya nɛ dɔɔ. Keŋte ɔ leewɔ donɔɔ keŋ man, ta kila akuraase ŋan man ɔ na wola wɔ Wurubuarɛ nombia.

Yesu kekpila ɔ kaseela kufu bala baŋ

Mateo 10:5-15; Luka 9:1-6

7 Te Yesu baake ɔ kaseela kufu bala baŋ te ɔ kpilii wɔ bala bala. Te ɔ fa wɔ doŋ keŋ baa mo di feliŋkumɛɛ dɔɔ. 8 Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ na mo kolo tela kpu na ɛ gbutuse ya. Ɛ na mo weenɛɛ, yaa akpo yaa kɔba tela ya. 9 Ɛ do nkyokotase, mɔna ɛ na mo keg-base tela kpu ya. 10 Ɛ gyu donɔɔ daale man te dekpaŋalaŋ keŋ man be lɛɛ ŋon nɛ, ɛ kyaa botɔɔ kaboena ɛ ka mo lee donɔɔ kenaŋ man. 11 Te akpaa ɛ gyu yenaŋ daale te ba te lɛɛ ŋon yaa be te nyii ŋon ya nɛ, ɛ lee botɔɔ na ɛ kpiisi ya nkyokotase aŋasa lɔ wɔ na ke di adansɛɛ tia wɔ nyi Wurubuarɛ be gyae waa tina wɔ yela ya.” 12 Mena dɔɔ be gyuuwɔ kekolosi Wurubuarɛ nombia ŋan fa balaŋ,

nyi baa kyɛɛkee lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ.
13 Be gegi feliŋkumɛɛ burum lee
balaŋ man, te ba moo nuŋ fee
kaweesetena burum te ba wose
yɛɛ wɔ doŋ.

Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre yeŋ
Mateo 14:1-12; Luka 9:9-13, 19-20

14 Abɔɔ ŋan pou Yesu be yɛɛ
nɛ, yela ɔ yele yaaseewɔ gyu
yenaŋ kamasɛ te gyoo Herode mɔ
nyiiwɔ. Be ke nyii Yesu yele nɛ,
na baale kpa "Gyɔn Wurubuarɛ
loŋsɔɔre ŋon ɔ ba yem nɛ yaa Wu-
rubuarɛ gyuusuwɔ lee yeŋ man,
mena dɔɔ te ɔ nyiŋa doŋ ɔ ne
yɛɛ gyakoloŋ nombia na nom-
bia dinaana kɛŋa nɛ." 15 Baale
mɔ kpa, "Ŋon yɛna Wurubuarɛ
dekpeŋkpeŋgyɔɔre Elia," te baale
mɔ kpa "Ɔ yɛɛ gyaŋgba Wu-
rubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ
bɔɔ kyaa kaalaŋ nɛ man ŋolo e."
16 Gyoo Herode kenyii mena nɛ
ɔ yakowɔ nyiaa, "Gyɔn ŋon mɔɔ
kara ɔ nyee nɛ bese la foŋ nɛ!"
17-18 Nawolo nyi na Gyɔn gyakaa
ɔ ne yako gyoo Herode nyi, "Gbɛɛ
be doo nyi waa mo ɔ kegyia Filipo
wɛɛle yala ŋgba mena keŋ ɔ be
yɛɛ nɛ ya." Mena dɔɔ gyoo Herode
gbagba yela be kyaŋa Gyɔn te ba
doo e agbaraagbaraase mo e ketɔ
deni. 19 Nombii kei dɔɔ Herodia
moo Gyɔn do ɔ tɔɔ man, te ɔ gyae
gbɛɛ keŋ waa mo ko e mɔna ɔ
bɛɛ tale ya. 20 Nawolo nyi gyoo
Herode gyeŋ nyi Gyɔn yɛɛ walaŋ
ŋon ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ
siaman, te ɔ ta mo ɔ wose mɔ
fa Wurubuarɛ. Mena dɔɔ gyoo
Herode na weese Gyɔn keŋ nyi
nombiikum daale be yɛɛ e ya.
Debaŋ kamasɛ keŋ gyoo Herode
de nyii Gyɔn nɔɔwoya na bɛɛ seŋ
e nideli ya, mɔna ɔ ne gyae nyi
waa tei e.

21 Kɛŋa pou wɔle nɛ, gbɛɛ
kaa torowɔ fa Herodia. Nawolo
nyi Gyoo Herode kee di ɔ kalo-
lawee nɛ, ɔ baake ɔ kegyiise na
ɔ yoonɔɔtena kegyiise na Galeli-
atena baŋ ba wose dana obuo nɛ,
nyi be kaa di wee keŋ kyɔ e. 22 Ba
ke gyaŋee keŋ nɛ, Herodia bu
alebu kɔŋawɔ kaa sɔe te yɛɛ gyoo
Herode na balaŋ baŋ pou kyeo.
Botɔɔ te gyoo Herode yako alebu
ŋon nyiaa, "Yako maŋ kpene ka-
masɛ keŋ n ne gyae, na maa fa
neŋ." 23 Keŋte gyoo Herode kaŋa
ntam kpu fa bu ŋon nyiaa, "Kpene
kamasɛ keŋ n bɔɔse maŋ na maa
fa neŋ. Akpaa me gyoori koraŋ
te n ne gyae na, maa kpase ke
man fa neŋ." 24 Botɔɔ te alebu
ŋon leewɔ yenaŋ gyu ke bɔɔse
ɔ naa nyiaa, "Nna, woŋ te maa
bɔɔse?" Botɔɔ te ɔ naa yako e
nyiaa, "Yako nyi n ne gyae Gyɔn
Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon nyee."
25 Debokenaŋ man te alebu ŋon
barasewɔ gyu gyoo Herode gyaŋ
ke yako e nyiaa, "Mɛɛ gyae n ke
kara Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre
nyee do tasa taŋtaŋalaŋ man fa
maŋ." 26 Nombii kei takaa gyoo
Herode nideli, mɔna ntam keŋ ɔ
be kam ŋɔɔla baŋ siaman dɔɔ nɛ,
ɔ te tale bɛɛ ya. 27 Mena dɔɔ
debokenaŋ man te ɔ kpila ɔ balaŋ
baŋ bɛɛ kɛrɛɛ balaŋ nyeeya nɛ
man ŋolo nyi, waa gyu ke kara
Gyɔn nyee kɔna e. Keŋte balee
ŋon gyuu deni keŋ man Gyɔn doo
nɛ ka lese e kara ɔ nyee. 28 Keŋte
ɔ moo ke do tasa taŋtaŋalaŋ man
kɔna gyoo Herode te ɔ moowɔ fa
alebu ŋon, te ŋon mɔ moo ke fa
ɔ naa. 29 Gyɔn kaseela baŋ kenyii
ɔ yeŋ nɛ, be gyuuwɔ ka mo e ke
wuu.

Yesu kefa balaŋ kakpoŋse banoŋ weenɛɛ
Mateo 14:13-21; Luka 9:10-17; Gyɔn 6:1-14

30 Yesu kpilala kufu bala baŋ ɔ
be kpilii nɛ besewɔ kɔŋ kaa yako
e nombia ŋan pou bɔɔ yɛɛ, na

ŋan pou bɔɔ wola balaŋ nɛ. 31 Na mena keŋ balaŋ na gyem tisi be dɔɔ beiŋ dɔɔ nɛ, be te nyiŋ gbɛɛ baa di weenɛɛ gba ya. Mena dɔɔ Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ yela dɛɛ wɔŋ da wose lee yenaŋ gyu botɔɔ keŋ balaŋ be kyaa ya nɛ, na ɛ kaa fɛɛfo.” 32 Keŋte ba gyoowɔ degbele man te be laŋa botɔɔ keŋ balaŋ be kyaa ya nɛ. 33 Mɔ be kee gyu nɛ, balaŋ burum naa wɔ te ba gyeŋawɔ nyi baŋ benaŋ. Mena dɔɔ balaŋ leewɔ donɔɔse ŋan man pou yeu gyu ka gyoo botɔɔ keŋ bee gyu nɛ, pɛte Yesu na ɔ kaseela baŋ kaa gyoowɔ botɔɔ. 34 Yesu ke tisi lee degbele keŋ man na ɔ kena balaŋ burum baŋ nɛ, be nombia yɛɛ e waraŋase. Nawolo nyi na be yɛɛ ŋgba namense baŋ bɔɔ dana gbeŋgyoo ya nɛ. Mena dɔɔ ɔ fiasɛɛ ɔ na wola wɔ abɔɔ burum. 35 Mena debaŋ kenaŋ na te lii balinɔɔ, mena dɔɔ ɔ kaseela baŋ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa yako e nyiaa, “Kɛbo yɛɛ ŋale nsana ke, te tɛɛ mɔ te yuu. 36 Lɔ balaŋ baŋ gbɛɛ na baa gyu donɔɔse na akuraase ŋan ŋa benaa nɛ man, na be kaa gyae kolo lɛɛ di.” 37 Mɔ Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛmɛɛ gbagba ɛ gyae kolo fa wɔ na baa di.” Keŋte be bɔɔse e nyiaa, “Da mo tomyɛɛre kulutoo dokoloŋ kɔba lɛɛ weenɛɛ koraŋ na, gyae ka yee balaŋ burum kɛwɔ pou?” 38 Botɔɔ te Yesu mɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Bodobodose aŋmoŋ te ɛ dana? Ɛ gyu ke kɛɛ.” Be ke gyu ke kɛɛ nɛ te be kaa yako e nyiaa, “Bodobodose abiliŋ anoŋ na kpebia bala pɛ te de dana.” 39 Keŋte Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyi baa yela balaŋ baŋ ke kyakee akpii akpii ŋalese nalaŋ ŋan dɔɔ. 40 Mena dɔɔ balaŋ baŋ kyakeewɔ akpii akpii. Akpii ŋaale yɛɛ balaŋ sɔŋonoŋ (100) te ŋaale mɔ yɛɛ balaŋ sɔŋola na kufu (50). 41 Botɔɔ te Yesu moo bodobodose anoŋ na kpebia bala baŋ, te ɔ gyinaa ɔ nyee kɛɛ adido te ɔ fanewɔ do Wurubuarɛ nɔɔ. Te ɔ kɛrɛɛ ŋa fa ɔ kaseela baŋ nyi baa kpɛlɛɛ fa balaŋ baŋ. 42 Balaŋ baŋ pou diiwɔ baa ba kegyaebii. 43 Be ke di taŋ nɛ, ɔ kaseela baŋ tɔɔsee bodobodose na kpebia buruburu ŋan bɔɔ dii kaase na, be nyiŋa doŋase kufu ala (12). 44 Balaŋ baŋ bɔɔ di weenɛɛ ŋan nɛ, be man baala baageŋ yɛɛ balaŋ kakpoŋse banoŋ (5000).

Yesu keta loŋ dɔɔ
Mateo 14:22-23; Gyɔn 6:15-21

45 Debokenaŋ man te Yesu yela ɔ kaseela baŋ gyoowɔ degbele man kyaŋ gbɛɛ bee gyu Bɛtesaida donɔɔ keŋ ke kyaa boo keŋ diŋgyiŋ nɛ, na ŋon ke lɔ balaŋ baŋ gbɛɛ. 46 Ɔ ke lɔ balaŋ baŋ gbɛɛ taŋ nɛ, ɔ gyuuwɔ bula dɔɔ ɔ kaa fane. 47 Kelii balinɔɔ nɛ, na degbele keŋ te lii boo keŋ nsana nsana, te kaa Yesu waageŋ boo keŋ diŋgyiŋ. 48 Botɔɔ te Yesu kɛɛwɔ na feliŋ ne gyɔɔ gyaŋee na ɔ kaseela baŋ, mena dɔɔ bɛɛ kaa na degbele keŋ kesaa. Keŋte ɔ karatɛɛwɔ ta loŋ keŋ dɔɔ gyu be gyaŋ, te ɔ yɛɛwɔ ŋgba ɔ ne gbaa wɔ nɛ. 49 Ɔ kaseela baŋ kena e ɔ dɔŋ loŋ keŋ dɔɔ ɔ ne kɔŋ nɛ, na ba gyeŋ nyi ɔ yɛɛ woo e te be fae yeesa. 50 Nawolo nyi be popou naa e te gyakoloŋ kyaŋa wɔ. Debokenaŋ man te Yesu kolosiwɔ na wɔ nyi, “Ɛ nyiŋ konɔɔ! Ɛ na yee ya! Maŋ e.” 51 Botɔɔ te ɔ gyoowɔ kyaa degbele keŋ man kpu na wɔ, te feliŋ ŋon nɔɔ yɔkɔsewɔ. Nombia kɛŋa doo ɔ kaseela baŋ nɔɔ nideli. 52 Yesu ka mo bodobodose anoŋ kpala balaŋ kakpoŋse banoŋ baŋ nɛ, ɔ kaseela baŋ te nyii ka asɛɛ ya, nawolo nyi na be sɛɛ be ta gyeŋa walaŋ ŋon dinɔɔ Yesu yɛɛ ya.

Yesu kekyɔ kaweese Genesareti tɛɛle man
Mateo 14:34-36

53 Keŋte ba toŋa boo keŋ gyu Genesareti tɛɛle man, te be kpaŋa

ba degbele keŋ botɔɔ. 54 Be ka betaa lee degbele keŋ man pɛ, te balaŋ naa Yesu te ba gyeŋawɔ nyi ŋon ŋonaŋ. 55 Mena dɔɔ balaŋ yekiiwɔ lee tɛɛle kenaŋ yenaŋ kamasɛ man kɔŋ ɔ gyaŋ. Yenaŋ kamasɛ keŋ be nyii nyi Yesu kyaa na, bɛɛ kɔŋ na ba seele be kaweesetena ba afoŋoŋse dɔɔ bɛɛ kɔŋ botɔɔ. 56 Te akuraase yaa donɔɔse kamasɛ ŋan man Yesu de gyu nɛ, balaŋ na mo be kaweesetena kaa see abɔntere man, na ba te waase e nyi waa yela kaweesetena baŋ ka mo be nyiŋmaase tina ɔ kegba nɔɔbii paŋpaŋ bo gba. Te baŋ pou bɔɔ tina ɔ kegba keŋ nɛ, wose yɛɛ wɔ doŋ.

7

Farasiitena na Gyudatena mmaraa wolala kolosi be naanaɔ kesila wose man nombia
Mateo 15:1-9

1 Wee daale nɛ, Farasiitena na Gyudatena mmaraa wolala baale baŋ bɔɔ lee Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, kaa yilaawɔ Yesu gyaŋ. 2 Botɔɔ te be naawɔ nyi, ɔ kaseela baŋ baale te faafo be nyiŋmaase ŋgba mena keŋ ba beneŋ amanberɛse na wola wɔ nɛ ya pɛte bee dii. 3 Nawolo nyi Farasiitena na Gyudatena baŋ pou bee tina ba beneŋ amanberɛse ŋan yela ya. Mena dɔɔ nyi akpaa ba te faafo be nyiŋmaase ŋgba mena keŋ be naanaɔ be yako see ya na bɔɔ ne dii ya. 4 Mena ke mɔ te akpaa ba lee kebu man kɔŋ na, bɛɛ saase ba wose pɛte baa di weenɛɛ. Ba beneŋ amanberɛse boe nideli. Be dana gbɛɛneŋ ŋan bɛɛ mo saase ba leenɔɔse na tasase na osuŋse mɔ. 5 Mena dɔɔ Farasiitena na Gyudatena mmaraa wolala baŋ bɔɔse Yesu nyiaa, “Weera dɔɔ te n kaseela baŋ bee di da beneŋ amanberɛse dɔɔ ya? Nawolo nyi bɔɔ ne faafo be nyiŋmaase ŋgba mena keŋ da beneŋ amanberɛ nawolo nɛ pɛ baa di ya!” 6 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ɛ ne yɛɛ ɛ wose ŋgba ɛ yɛɛ balaŋ kpaakpaawɔ nɛ, mɔna ɛ na beo ɛ wose bo. Ɛ nombia ŋan Wurubuarɛ be tɛɛ ɔ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Yesaya dɔɔ yako ɔ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man nɛ yɛɛ ampaŋ. Ɔ yakowɔ nyiaa,

‘Wurubuarɛ kpa, balaŋ kɛwɔ
dana be nɔɔ bo bɛɛ yako nyi
bee bu maŋ,
mɔna be konɔɔse man na bɔɔ
na mo maŋ yɛɛ kolo ya.

7 Bɛɛ som maŋ bo yakaa,
nawolo nyi mmaraase ŋan
denibalaŋ be yɛɛ nɛ
te be dana bɛɛ wola balaŋ
nombia.’

8 Ɛ te tina Wurubuarɛ mmaraase ŋan yela, te ɛ dana ɛ beneŋ amanberɛse ŋan balaŋ na wolo nɛ man.” 9 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ gyeŋ adao gbɛɛneŋ ŋan ɛ na mo bɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan, na ɛ ke nyiŋ di ɛ beneŋ amanberɛse ŋan dɔɔ. 10 Nawolo nyi gyaŋgba keŋ de naana Mosesi yakowɔ Wurubuarɛ mmaraase ŋan man nyiaa, ‘Bu n kya na naa, te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ kolosi nombiakumɛɛ tia ɔ kya yaa ɔ naa na, kaboena nyi baa ko e.’ 11 Mɔna ɛmɛɛ ne yako nyiaa, ‘Akpaa ŋolo de yako ɔ kya yaa ɔ naa nyi, “Kpene keŋ nafɔ me dana maa mo kyɔ neŋ nɛ yɛɛ Koriban ke.” ’ (Koriban kei nawolo nyi, kpene keŋ yɛɛ Wurubuarɛ wui). 12 Dekɔŋ mena na, ɛ bɛɛ tekaa fa ɔtenate gbɛɛ waa yɛɛ kolo fa ɔ kya yaa ɔ naa ya. 13 Mena yaa ɛ na mo ɛ beneŋ amanberɛse ŋan wɔlɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan, te ɛ yɛɛ ŋa see ɛ bia mɔ. Te ɛ ne yɛɛ nombia burum ŋan ŋe yɛɛ ŋgba kɛŋa dinɔɔ nɛ kpu.”

Kpene keŋ ne yɛɛ walaŋ ayimɛɛ
Mateo 15:10-20

14 Kenaŋ wɔle nɛ, Yesu besewɔ
baake balaŋ baŋ pou kaa yilaa ɔ
gyaŋ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ popou
ɛ tei maŋ, na ɛ ke nyii nombia
kɛŋa man nideli. 15 Kolo be kyaa
keŋ ke da lee yenaŋ gyoo walaŋ
wose man na, ke gyae ke tale yɛɛ
e ayimɛɛ ya. Mɔna kpene keŋ
na lee walaŋ man kɔŋ nɛ, keŋ ne
yɛɛ na e ayimɛɛ. 16 Walaŋ ka-
masɛ ŋon ɔ dana deŋele anenyiiŋ
dei nɛ, waa see deŋele na waa
nyii.” 17 Yesu ka lee balaŋ baŋ
man gyu dekpaŋalaŋ man nɛ, ɔ
kaseela baŋ bɔɔse e dudu keŋ
asɛɛ. 18 Botɔɔ te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa,
“Mena dɔɔ ɛmɛɛ mɔ bee nyii nom-
bia asɛɛ yee? Ɛ ba gyeŋ nyi kpene
kamasɛ keŋ na lee yenaŋ gyoo
walaŋ wose man na, ke bɛɛ yɛɛ
e ayimɛɛ yee? 19 Ɛ ba gyeŋ nyi
na ɔ konɔɔ man te ŋee gyu ka
gyoo yee? Ŋee gyu bo ka gyoo
ɔ dubulu man, na ta lee ɔ wose
man.” Yesu ke yako kei nɛ, na ɔ
nawolo baa nyi weenɛɛ kamasɛ
dei na kedi. 20 Keŋte Yesu yako wɔ
nyiaa, “Kpene kamasɛ keŋ na lee
walaŋ konɔɔ man nɛ, keŋ ne yɛɛ
na e ayimɛɛ. 21 Nawolo nyi walaŋ
konɔɔ man te nombiakumɛɛ pou
na lee. Mena abɔɔ kɛŋa ŋaale
yɛna, kafoŋ na ŋmɛɛleŋ na balaŋ
kako na yale kewɔlɛɛ, 22 na
sibii na nombiakumɛɛ keyɛɛ, na
kabeo na kewɔlɛɛ nombia na
balaŋ kekɔla, na nombiakumɛɛ ka
mo gyakaa balaŋ dɔɔ, na wose
kegate adido na diyiŋ nombia.
23 Nombiakumɛɛ kɛŋa pou na lee
bo walaŋ konɔɔ man, te ŋan ne
yɛɛ na e ayimɛɛ.”

Siria alo ŋolo ke lɛɛ Yesu di
Mateo 15:21-28

24 Lee botɔɔ te Yesu korowɔ gyu
Tae na Sidɔn donɔɔse ŋan ŋe yɛɛ
Iseraetena donɔɔse ŋa nɛ yenaŋ.
Te ɔ ka gyoowɔ dekpaŋalaŋ daale
man keŋ ɔ te gyae nyi ŋolo ka
gyeŋ nyi ɔ kyaa botɔɔ ya, mɔna
balaŋ naa e. 25 Te alo ŋolo ŋon
feliŋkum doo ɔ bu alebubii man
ka betaa nyii nyi Yesu kyaa botɔɔ
nɛ, te ɔ kaa buŋawɔ ɔ nawɔɔ tɛɛ.
26 Na alo ŋonaŋ yɛɛ Giriki alo e, te
ba lola e bo Fonisia keŋ ke kyaa
Siria tɛɛle man nɛ. Keŋte ɔ sola
Yesu nyi waa gegi feliŋkum keŋ
lee ɔ bu ŋon man. 27 Botɔɔ te
Yesu bɔɔse e nyiaa, “Nyi n dana
bia na, n ke sɛɛ mo be weenɛɛ fa
babaase? Koa, n ke taŋgbɛɛ mo
weenɛɛ ŋan fa bia kedi pɛ. Te
akpaa be dii kaase na, pɛna na
n ka mo fa babaase.” 28 Keŋte
alo ŋon mɔ yako e nyiaa, “Ayi,
me Gbeŋgyoo, doo mena. Mɔ
babaase baa tale fiu weenɛɛ ŋan
bia ne dii te ŋɛɛ yale tɛɛle man
nɛ di.” 29 Botɔɔ te Yesu yako alo
ŋon nyiaa, “Nɔɔ keŋ n be tiri fa
maŋ nɛ dɔɔ ta, feliŋkum keŋ ta
lee n bu alebubii ŋon man.” 30 Alo
ŋon ka lee botɔɔ gyu ɔ dɛɛ nɛ, te
ɔ kenaawɔ nyi ɔ bu ŋon doo mpa
dɔɔ na feliŋkum keŋ ta lee ɔ man.

Yesu kekyɔ omumuu ŋolo
kawee
Mateo 15:29-31

31 Yesu ka lee Tae donɔɔ man
nɛ, ɔ tɛɛwɔ Sidɔn donɔɔ man
ka lee Galelia boo nɔɔ nɔɔ kɔŋ
donɔɔse kufu ŋaale tɛɛle man.
32 Keŋte balaŋ baale moo balee
ŋolo ŋon ɔ deŋela be tɔɔ te ɔ
bɛɛ tale kolosi nideli ya nɛ kɔŋ
Yesu gyaŋ. Te ba sola e nyi waa
mo ɔ nyiŋmaa gyakaa ɔ dɔɔ, na
waa kyɔ e ɔ kawee. 33 Botɔɔ te
Yesu moo kaweete ŋon lee balaŋ
baŋ man gyu yenaŋ. Te ɔ moo
ɔ nyiŋmaasebia do kaweete ŋon
deŋela man, te ɔ tɔɔ nɔɔloŋ mo
tina ɔ laakem. 34 Te Yesu kɛɛ adido
te ɔ lee weesɛɛ te ɔ yako e nyiaa,
“Efata!” Keŋ nawolo nyi toro!
35 Debokenaŋ man te ɔ deŋela
torowɔ te ɔ laakem booliwɔ, te ɔ
talewɔ kolosi nideli. 36 Keŋte Yesu
faree balaŋ baŋ nideli nyi be na
yako walaŋ kamasɛ ya. Mɔna keŋ

na ɔ ke faree wɔ koraŋ nɛ, keŋ gba te be yela balaŋ nyiiwɔ beiŋ. 37 Balaŋ baŋ wose yeŋawɔ nideli te be yakowɔ nyiaa, “Yesu te yɛɛ kpene kamasɛ nideli. Ɔ te yela deŋela atɔɔsatena ne nyii dei, te omumuuse mɔ ne kolosi.”

8

Yesu kefa balaŋ kakpoŋse banaara (4000) weenɛɛ
Mateo 15:32-39

1 Debaŋ daale bela nɛ, balaŋ burum baale besewɔ kɔŋ kaa yilaa Yesu gyaŋ. Na bɔɔ dana kolo baa di ya, te Yesu baake ɔ kaseela baŋ kɔŋ ɔ gyaŋ yako wɔ nyiaa, 2 “Balaŋ kɛwɔ nombia dana maŋ waraŋase. Nawolo nyi gyɛŋ weeya kpaakpaa atooro yaa ŋgba be kyaa me gyaŋ, te kolo be doo baa di ya nɛ. 3 Nyi akpaa me lɔ wɔ gbɛɛ na tanam na, be sia gyae kaa biri wɔ gbɛɛnaa man. Nawolo nyi be man baale lee lemlem” 4 Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ bɔɔse e nyiaa, “Aleŋ te walaŋ waa nyiŋ weenɛɛ depampaa kei dɔɔ na ka yee mena balaŋ burum kɛwɔ?” 5 Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Bodobodose aŋmoŋ te ɛ dana?” Te be yako e nyi be dana bodobodose nyetooro. 6 Te Yesu yela balaŋ baŋ kyakeewɔ tɛɛle man, te ɔ moo bodobodose nyetooro ŋan te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ karaŋ, te ɔ kɛrɛɛ ŋa mo fa ɔ kaseela baŋ nyi baa mo kpɛlɛɛ balaŋ baŋ. Keŋte baŋ mɔ moo ŋa kpɛlɛɛ balaŋ baŋ. 7 Na ɔ kaseela baŋ dana kpebia kyomii baale mɔ. Te Yesu moo kpebia baŋ mɔ te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ karaŋ te ɔ moo ŋa fa wɔ nyi baa mo kpɛlɛɛ fa balaŋ baŋ. 8 Balaŋ baŋ pou diiwɔ baa nideli. Kenaŋ wɔle te ɔ kaseela baŋ tɔɔsee buruburu akaŋ ŋan na, be nyiŋa doŋatɔɔse nyetooro. 9 Balaŋ baŋ bɔɔ di weenɛɛ ŋan nɛ, be man baala yɛɛ balaŋ kakpoŋse banaara (4000). Yesu ke lɔ balaŋ baŋ gbɛɛ nɛ, 10 te ŋon na ɔ kaseela baŋ gyoowɔ degbele man gyu Dalimanuta tɛɛle man.

Farasiitena ne gyae nyi Yesu waa yɛɛ gyakoloŋ nombia wola wɔ
Mateo 16:1-4

11 Keŋte Farasiitena baale kɔŋawɔ Yesu gyaŋ bɛɛ bɔɔse e nombia na baa mo teese ɔ nɔɔ man. Be yako e nyi waa yɛɛ gyakoloŋ nombia na kawola nyi ɔ lee Wurubuarɛ gyaŋ ampaŋ. 12 Botɔɔ te Yesu lee weesɛɛ ɔ man te ɔ yako wɔ nyiaa, “Woŋ dɔɔ te ɛmɛɛ gyɛŋ wee kei balaŋ ne gyae nyi maa yɛɛ gyakoloŋ nombia wola ŋon? Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, mɔɔ gyae maa yɛɛ gyakoloŋ nombia wola ŋon ya.” 13 Keŋte Yesu leewɔ balaŋ baŋ gyaŋ, te ɔ moo degbele toŋ gyu boo keŋ diŋgyiŋ.

Yesu kefaree ɔ kaseela lee Farasiitena na Herodetena wose man
Mateo 16:5-12

14 Yesu na ɔ kaseela baŋ kee gyu nɛ, na ɔ kaseela baŋ te wolee be ta mo bodobodo ŋaale tela kpu na dokoloŋ keŋ doo ba degbele keŋ man nɛ ya. 15 Te Yesu faree ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Ɛ kɛɛ ɛ wose man nideli lee Farasiitena na Herodetena wose man. Nawolo nyi be dinɔɔ yɛɛ ŋgba tee keŋ bɛɛ mo do bodobodo man te kɛɛ koro nɛ.” 16 Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ yako dɔŋa nyiaa, “Keŋ de ta mo bodobodo tela ya dɔɔ te ɔ ne yako mena nɛ.” 17 Yesu ka gyeŋ kpene keŋ bɛɛ yako nɛ te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Weera dɔɔ te ɛ ne kolosi nyi ɛ ta mo bodobodo tela ya? Mena dɔɔ ɛ ta gyeŋa ta nombia man yee? Ya agyueŋse man ta toro ta yee? 18 Ɛ dana sia nɛ, ɛ bɛɛ naa yee? Te ɛ dana deŋela mɔ nɛ, ɛ bee nyii nombia yee? Ɛ bɛɛ tɔɔse nombia yee? 19 Debaŋ keŋ mɔɔ kɛrɛɛ bodobodose anoŋ ŋan kpɛlɛɛ balaŋ kakpoŋse banoŋ

baŋ te bɔɔ dii baa nɛ, doŋatɔɔse aŋmoŋ te ɛ tɔɔsee buruburu akaŋ ŋan wulu?" Keŋte be tiranɔɔ nyi, "Doŋatɔɔse kufu ala." 20 Te Yesu besewɔ bɔɔse wɔ nyiaa, "Debaŋ keŋ mɔ kɛrɛɛ bodobodose nyetooro ŋan kpɛlɛɛ balaŋ kakpoŋse banaara (4000) baŋ te bɔɔ dii baa nɛ, doŋatɔɔse aŋmoŋ te ɛ tɔɔsee buruburu akaŋ ŋan wulu?" Keŋte be tiranɔɔ nyi, "Doŋatɔɔse nyetooro." 21 Botɔɔ te Yesu bɔɔse wɔ nyi, "Ɛ sɛɛ ɛ te nyii ta nombia ŋan man yee?"

Yesu kekyɔ siayɛlɛɛsate ŋolo

22 Yesu na ɔ kaseela baŋ ke kɔŋ Bɛtesaida donɔɔ man nɛ, te balaŋ baale moo siayɛlɛɛsate ŋolo kɔŋ ɔ gyaŋ te ba waase e nyi waa mo ɔ nyiŋmaa tina e na ɔ sia ke gyuusu. 23 Botɔɔ te Yesu kyaŋa siayɛlɛɛsate ŋon nyiŋmaa man te ɔ moo e lee donɔɔ keŋ man, te ɔ tɔɔ nɔɔloŋ woli ɔ sia te ɔ moo ɔ nyiŋmaa gyakaa ɔ dɔɔ te ɔ bɔɔse e nyiaa, "N ne naa kolo?" 24 Keŋte balee ŋon gyinaa ɔ sia kɛɛ adido te ɔ yakowɔ nyiaa, "Mɛɛ naa balaŋ, mɔna be yɛɛ ŋgba daase ne tɛɛ la nɛ." 25 Te Yesu besewɔ mo ɔ nyiŋmaa tina balee ŋon sia bela. Keŋte ɔ sia gyuusuwɔ, te ɔ naa kpene kamasɛ nideli. 26 Botɔɔ te Yesu lɔɔ balee ŋon gbɛɛ te ɔ faree e nyiaa, "Na bese gyu donɔɔ keŋ man bela ya. Ta gyu n dɛɛ."

Pita kpa Yesu yɛna nyeelɛɛre ŋon

Mateo 16:13-20; Luka 9:18-21

27 Kenaŋ wɔle te Yesu na ɔ kaseela baŋ gyuu donɔɔse ŋan ŋe kyaa benaa na Kaesaria Filipi donɔɔ keŋ nɛ. Be kee gyu keŋ nɛ te ɔ bɔɔse ɔ kaseela baŋ nyiaa, "Balaŋ ne kolosi ma wose man nombia na, be kpa maŋ yɛna amɔ?" 28 Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ tiranɔɔ nyi, "Baale kpa nyaŋ yɛna Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon, baale mɔ kpa nyaŋ yɛna Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Elia, te baale mɔ kpa n yɛɛ Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ man ŋolo e." 29 Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, "Ɛmɛɛ mɔ de? Ɛ kpa maŋ yɛna amɔ?" Botɔɔ te Pita tiranɔɔ nyiaa, "Nyaŋ yɛna Kristo, nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ" 30 Botɔɔ te Yesu faree wɔ nyi be na yako ɔ wose man nombia fa ŋolo na ŋolo ya.

Yesu kekolosi lee ɔ yeŋ na ɔ kefoŋ wose man

Mateo 16:21-28; Luka 9:22-27

31 Kenaŋ wɔle te Yesu fiasɛɛ ɔ na wola ɔ kaseela baŋ nombia nyiaa, "Kaboena nyi maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon maa naa diyem nideli, na Gyudatena kegyiise na Wurubuarɛ saese kegyiise na Gyudatena mmaraa wolala baŋ ke bɛɛ maŋ nyi na maŋ yɛna nyeelɛɛre ŋon ya. Baa ko maŋ, mɔ weeya atoorote keŋ na maa foŋ lee yeŋ man." 32 Yesu ka toro nombia kɛŋa yako fa ɔ kaseela baŋ nɛ, te Pita moo e lee yenaŋ te ɔ faree e nyi ɔ na kolosi mena ya. 33 Botɔɔ te Yesu gɛɛsewɔ kɛɛ ɔ kaseela baŋ te ɔ fae Pita nyiaa, "Ta lee me gyaŋ, ɔbɔnsam! Na Wurubuarɛ kegyaebii te n na gyueŋ ya, mɔna denibalaŋ kegyaebii te n na gyueŋ."

34 Keŋte Yesu baake balaŋ dikpii keŋ na ɔ kaseela baŋ kɔŋ ɔ gyaŋ te ɔ yako wɔ nyiaa, "Akpaa ŋolo ne gyae waa sila maŋ na ɔ na yɛɛ kpene keŋ ŋon gbagba ne gyae ya. Mɔna waa mo ɔ ɔpaŋdaŋ keŋ seele, na waa sila maŋ. 35 Nawolo nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne gyae waa lɛɛ ŋon gbagba nyeedoŋ na, ke gyae ka lee ɔ nyiŋmaa man. Te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ nyeedoŋ da lee ɔ nyiŋmaa man lee maŋ Yesu na me nombia dɔɔ nɛ, waa bese nyiŋ ke. 36 Akpaa ŋolo de nyiŋ tɛɛle

kei dɔɔ abɔɔ pou te ɔ nyeedoŋ da lee ɔ nyiŋmaa man na, woŋ tɔnɔɔ te waa nyiŋ? 37 Yaa woŋ te walaŋ waa tale mo kyɛɛkee na ɔ nyeedoŋ? 38 Akpaa maŋ Yesu na me nombia de yɛɛ ŋolo desɛŋ gyɛŋ wee kei balaŋ baŋ bɔɔ besena be wɔle tee Wurubuarɛ te be yɛɛ nombiakumɛɛyɛɛrawɔ nɛ siaman na, kenaŋ na wee keŋ maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon maa bese kɔŋ daa na me kya Wurubuarɛ na Wurubuarɛ kpilala baŋ gyoorobiiri man nɛ, walaŋ ŋonaŋ mɔ nombia gyae ke yɛɛ maŋ desɛŋ.”

9

1 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyi ɛ man baale kyaa kɛbo kei keŋ bɔɔ gyae baa yeŋ ya, kelii debaŋ keŋ baa naa Wurubuarɛ gyoori keŋ nyi ka seŋɛɛ na ke doŋ.”

Yesu wose kekyɛɛkee
Mateo 17:1-3; Luka 9:28-36

2 Weeya looro wɔle nɛ, Yesu moo Pita na Gyemisi na Gyɔn kpu na ɔ wose te be gyuuwɔ bula dinaa daale dɔɔ baŋ baageŋ. Botɔɔ te Yesu wose kyɛɛkeewɔ be siaman. 3 Wa abɔɔ ŋan ɔ doona nɛ bese abɔɔ wolomɛɛ pareparepare, na ŋɛɛ ŋalakee polɛpolɛpolɛ. Ŋa wolosewɔ keŋ nyi, ŋolo be kyaa tɛɛle kei dɔɔ keŋ waa tale faafo kolo na ke ka lee mena ya. 4 Keŋte Mosesi na Elia kaa bɛɛwɔ lee be dɔɔ, te be kolosiwɔ na Yesu. 5 Botɔɔ te Pita yako Yesu nyiaa, “De Gbeŋgyoo, dei ŋgba daa mɔ be kɔŋ kɛbo nɛ. Yela dɛɛ baŋ kefɛɛse atooro kɛbo. N wui daale, Mosesi wui daale te Elia mɔ wui daale.” 6 Na Pita ta gyeŋ kpene waa yako ya, nawolo nyi gyakoloŋ te kyaŋ wɔ gbaa. 7 Botɔɔ te ŋɔma kaa wuu be dɔɔ, te be nyii nɔɔwoya ŋaale ŋɔma keŋ man nyiaa, “Kei yɛna me bu ŋon mɛɛ gyae e. Ɛ nyii e.” 8 Debokenaŋ man ɔ kaseela batooro baŋ besewɔ kɛɛ na, ba te naa walaŋ kamasɛ kpu na Yesu ya.

9 Be ke tisi bula keŋ bɛɛ kɔŋ nɛ Yesu faree wɔ nyi, “Mɔɔ ne gyae nyi ɛ ke yako ŋolo na ŋolo kpene keŋ ɛ be naa nɛ ya, kelii debaŋ keŋ maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon maa foŋ lee yeŋ man.” 10 Mena dɔɔ nombia ŋan dɔɔwɔ ba nyeeya man na bɛɛ bɔɔse dɔŋa nyiaa, kefoŋ lee yeŋ man kei na wolo baa nyi sena? 11 Keŋte be bɔɔse Yesu nyiaa, “Weera dɔɔ te Gyudatena mmaraa wolala baŋ ne yako nyi, kaboena nyi Elia waa kyaŋ gbɛɛ kɔŋ pɛna Kristo ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ ke kɔŋ?” 12 Te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ke yɛɛ ampaŋ nyi Elia waa taŋgbɛɛ nyeelɛɛre ŋon kɔŋ, na ɔ kaa desina kpene kamasɛ see nideli. Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan besewɔ yako yenaŋ daale lee Deniwalaŋ Bu ŋon wose man nyiaa, kaboena nyi waa naa diyem nideli na baa bɛɛ e nyi na ŋon yɛna nyeelɛɛre ŋon ya. Weera dɔɔ te be ŋmarase mena nombia kɛŋa? 13 Mɔ mɛɛ yako ŋon baa nyiaa, Elia taŋ kekɔŋ te balaŋ yɛɛ e kpene kamasɛ keŋ be gyae ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see be yako lee ɔ wose man nɛ.”

Yesu kekyɔ tobaale ŋon ɔ na wee keleuleuse nɛ
Mateo 17:14-21; Luka 9:37-42

14 Ba ke kɔŋ ɔ kaseela akaŋ baŋ gyaŋ nɛ, be naa balaŋ burum te yilaa kilisi wɔ. Na Gyudatena mmaraa wolala baŋ, na ɔ kaseela baŋ ne wɔŋee nombia ŋaale. 15 Balaŋ baŋ pou ke gyɔ sibii naa Yesu nɛ, doo be nɔɔ te be yeuwɔ ke gyaŋee na e te ba doo e nɔɔ. 16 Botɔɔ te Yesu bɔɔse ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Woŋ nombia yaa ɛmɛɛ na wɔ ne wɔŋee?” 17 Keŋte balaŋ baŋ man ŋolo tiranɔɔ nyiaa, “De Gbeŋgyoo, ma

moo me bu tobaale ŋon feliŋkum doo ɔ man, te keŋ dɔɔ ɔ bɛɛ tale kolosi ya nɛ baa kɔna neŋ nyi nya kyɔ. 18 Debaŋ kamasɛ keŋ ka de kɔŋ ɔ dɔɔ nɛ, ne fuŋ e lɔ tɛɛle man. Afofose na lee ɔ nɔɔman, na ɔ ne tao ɔ kela na ɔ te kem. Me yako n kaseela baŋ nyi baa gegi feliŋkum keŋ lee ɔ man, mɔna ba te tale ya." 19 Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, "Ao! Ɛmɛɛ gyɛŋ balaŋ baŋ ɛ bɛɛ lɛɛ Wurubuarɛ di ya. Weeya aŋmoŋ yaa ɛ ne gyae nyi maa nyiŋ konɔɔ kyaa ɛ gyaŋ, pɛna ɛ ke lɛɛ maŋ di? Ɛ mo bu ŋon kɔna maŋ." 20 Mena dɔɔ ba moo tobaale ŋon kɔna Yesu. Feliŋkum keŋ kena Yesu nɛ, debokenaŋ man te ke yela bu ŋon keŋawɔ ŋgba keleuleuse kyaŋa na e nɛ. Bu ŋon leewɔ yala tɛɛle man, na ɔ ne biliŋi gyu kɔŋ, na afofose na lee ɔ nɔɔman. 21 Botɔɔ te Yesu bɔɔse bu ŋon ɔ kya nyiaa, "Weeya aŋmoŋ yaa ŋgba kawee kei ba gyoo e nɛ?" Keŋte balee ŋon tiranɔɔ nyiaa, "Lee naŋ ɔ biatɛɛ. 22 Kawee keŋ ne tale fuŋ e do boalaŋ yaa loŋ man yeŋ yeŋ wui. Nyi akpaa n ke tale yɛɛ kolo na, wii de waraŋase na n ke kyɔ daa." 23 Keŋte Yesu bɔɔse e nyi, "N ne bɔɔse maŋ nyi maa tale nɛ, nafɔ nyaŋ gbagba nyaŋ ke tale, nyi akpaa n lɛɛ maŋ di na. Nawolo nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne lɛɛ Wurubuarɛ di nɛ, kpene kamasɛ ne dee fa e." 24 Debokenaŋ man te bu ŋon ɔ kya fae yeesa yako nyiaa, "Mɛɛ lɛɛ di. Kyɔ maŋ na maa lɛɛ neŋ di kpu nideli." 25 Yesu kena nyi balaŋ te yeu bɛɛ kɔŋ botɔɔ nɛ, ɔ faree feliŋkum keŋ nyiaa, "Nyaŋ deŋela atɔɔsa na omumuu feliŋkum, mɛɛ yako ŋon nyi ɛ lee ɔ man. Lee gyɛŋ ne gyu, ɛ na tekaa kaa gyoo ɔ man bela ya." 26 Botɔɔ te feliŋkum keŋ fae yeesa te ke wosi bu ŋon nideli ŋgba keleuleu weere nɛ, te ka leewɔ ɔ man laŋ. Na bu ŋon doo tɛɛle man ŋgba ɔ yeŋae nɛ, mena dɔɔ balaŋ burum kpa ɔ ta yem. 27 Keŋte Yesu kyaŋa bu nyiŋmaa man gate e seŋ ɔ nawɔɔ dɔɔ, te ɔ seŋawɔ.

28 Kenaŋ wɔle Yesu ka gyoo deni man nɛ, ɔ kaseela baŋ bɔɔse e deni man nyiaa, "Woŋ dɔɔ te daa te tale gegi feliŋkum keŋ lee bu ŋon man ya?" 29 Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, "Nyi akpaa ɛ te fane fa Wurubuarɛ nideli ya nɛ, ɛ be gyae ɛ ke tale gegi mena feliŋkum kei dinɔɔ ya."

Yesu kekolosi ɔ yeŋ wose man bela

Mateo 17:22-23; Luka 9:43-45

30 Be ka lee botɔɔ nɛ, be tɛɛwɔ na Galelia tɛɛle man. Na Yesu te gyae nyi walaŋ kamasɛ ka gyeŋ botɔɔ keŋ be kyaa ya. 31 Nawolo nyi na ɔ na wola ɔ kaseela baŋ nombia. Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, "Baa lese maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon fa balaŋ na baa ko, mɔ weeya atoorote keŋ nɛ maa foŋ lee yeŋ man." 32 Mɔna ɔ kaseela baŋ te nyii keŋ ɔ be yako nɛ man ya, te be yee mena keŋ baa bɔɔse e nombia ŋenaŋ man.

Amɔte kela na ɔ dɔɔ Wurubuarɛ gyoori keŋ man?

Mateo 18:1-5; Luka 9:46-48

33 Kenaŋ wɔle te be kɔŋawɔ Kapanum donɔɔ man. Be ke gyu dɛɛ nɛ te ɔ bɔɔse ɔ kaseela baŋ nyiaa, "Woŋ aŋmaareŋ yaa ɛ ne lɛɛ gbɛɛnaa man nɛ?" 34 Mɔna be man ŋolo te tale kolosi ya. Nawolo nyi gbɛɛnaa man nɛ na bɛɛ lɛɛ aŋmaareŋ nyi be man woŋti kela na ɔ dɔɔ. 35 Botɔɔ te Yesu tisiwɔ kyaa te ɔ baake ɔ kaseela kufu bala baŋ yako wɔ nyiaa, "Akpaa ŋolo ne gyae nyi waa yɛɛ siamante nɛ, kaboena nyi waa yɔkɔse ɔ wose ŋgba biikyaa nɛ, na waa som ɛ popou." 36 Botɔɔ te ɔ moo biikyaabii ŋolo kaa seŋ ba nsana, te ɔ pukaa e te ɔ yako wɔ nyiaa, 37 "Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ biikyaabii kei dinɔɔ ma yele

man na ɔ te lɛɛ maŋ, te ŋon ɔ lɛɛ maŋ na ɔ te lɛɛ ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ."

Balee ŋolo moo Yesu yele ɔ ne gegi feliŋkumɛɛ
Luka 9:49-50

38 Botɔɔ te Gyɔn yako Yesu nyiaa, "De Gbeŋgyoo, de naa balee ŋolo na ɔ ne gegi feliŋkumɛɛ lee n yele man te de tɔɔ e, nawolo nyi ɔ be kpuɛ de man ya." 39 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, "Ɛ na tɔ e gbɛɛ ya. Nawolo nyi ŋolo be kyaa keŋ waa mo ma yele yɛɛ gyakoloŋ nombia, na waa bese kolosi ma wose man nombiikum debokenaŋ man ya. 40 Nawolo nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ bee yoo na daa ya nɛ, na ɔ kpuɛ na daa. 41 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, walaŋ kamasɛ ŋon ɔ fa ŋon loŋ leenɔɔ tɔɔ nyi keŋ ɛ yɛɛ maŋ Kristo balaŋwɔ dɔɔ nɛ, Wurubuarɛ waa tɔ ɔtenate kom."

Kpene keŋ ne yele walaŋ ne yɛɛ dukum
Mateo 18:6-9; Luka 17:1-2

42 "Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ yeli bia buruburu kɛwɔ baŋ bɔɔ lɛɛ maŋ di nɛ man ŋolo de yɛɛ dukum nɛ, kenaŋ na nyi akpaa ba mo boe dinaa dinaa kpaŋ ɔ wɔŋe man, te be fuŋ e do ɛpo man na dei kela. 43 Nyi akpaa n nyiŋmaa ne yele la te n ne yɛɛ dukum na, kara ke leki. Nawolo nyi dei nyi nya lee kadeŋ na n gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man, kela keŋ n ka mo nyiŋmaase ala ka gyoo boalaŋ keŋ ke bɛɛ yem ya nɛ man. 44 Nawolo nyi feelɛɛ baŋ bɛɛ gyoo balaŋ botɔɔ nɛ bɔɔ na yem ya, te boalaŋ keŋ mɔ bɛɛ yem korakora ya. 45 Te akpaa n nae ne yele la te n ne yɛɛ dukum na kara ke leki. Nawolo nyi dei nyi nya mo nae dokoloŋ gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man, kela nyi baa mo neŋ na n nawɔɔ ala ka do boalaŋ keŋ ke bɛɛ yem ya nɛ man. 46 Nawolo nyi feelɛɛ baŋ bɛɛ gyoo balaŋ botɔɔ nɛ bɔɔ na yem ya, te boalaŋ keŋ mɔ bɛɛ yem korakora ya. 47 Te akpaa n sibii ne yele la te n ne yɛɛ dukum na kulu ke leki. Nawolo nyi dei nyi nya mo sibii dokoloŋ gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man, kela nyi baa mo neŋ na n sia ala ka do boalaŋ keŋ ke bɛɛ yem ya nɛ man. 48 Nawolo nyi feelɛɛ baŋ bɛɛ gyoo balaŋ botɔɔ nɛ bɔɔ na yem ya, te boalaŋ keŋ mɔ bɛɛ yem korakora ya. 49 Wurubuarɛ waa mo boalaŋ desina walaŋ kamasɛ, ŋgba mena keŋ bɛɛ mo yabia do kolo man te ke bɛɛ wɔlɛɛ ya nɛ. 50 Yabia dei, mɔna akpaa ka gyoŋ da lee ke man na, sena te ɛ ke yɛɛ na ka gyoŋ keŋ ka bese kaa gyoo ke man bela? Ɛ yela ɛ nombia ayɛɛsa ke yɛɛ gyoŋ ŋgba yabia nɛ, na ɛ ke kyaa na dɔŋa wosefɛɛreŋ man."

10

Yesu kawola lee yale kebɛɛ wose man
Mateo 19:1-12; Luka 16:18

1 Yesu ka lee botɔɔ nɛ, ɔ gyuuwɔ Gyudia tɛɛle keŋ ke kyaa Gyɔɔdan boo keŋ diŋgyiŋ nɛ. Balaŋ burum besewɔ kaa wuu ɔ dɔɔ botɔɔ, te ɔ wola wɔ nombia ŋgba mena keŋ ɔ ne kyaa wola wɔ nɛ. 2 Keŋte Farasiitena baale kɔŋawɔ be kaa teese ɔ nɔɔman te be bɔɔse e nyiaa, "Da mmaraa ne fa daa gbɛɛ nyi ŋolo waa tale bɛɛ ɔ wɛɛle?" 3 Botɔɔ te Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, "Sena te de naana Mosesi yako ŋon nyi yaa yɛɛ?" 4 Keŋte be yako e nyi, "De naana Mosesi faa gbɛɛ nyi baale waa tale ŋmarase yale kebɛɛ tɔne keŋ nawolo nyi ɔ te bɛɛ ɔ wɛɛle nɛ, pɛna waa bɛɛ e" 5 Te Yesu yako wɔ nyiaa, "Ɛ konɔɔyuŋ dɔɔ te Mosesi yɛɛ mena mmaraa kenaŋ fa ŋon. 6 Nawolo nyi lee kewalaŋ keŋ nɛ, 'Alo na baale te Wurubuarɛ yɛɛwɔ.' 7 'Lee kei dɔɔ baale waa tina ɔ kya na ɔ naa yela na ŋon na ɔ wɛɛle kaa bom, 8 na ŋon na ɔ wɛɛle ka bese walaŋ

dokoloŋ.’ Mena dɔɔ be ta tekaa yɛɛ kpookpoo ya, mɔna be ta bese walaŋ dokoloŋ. 9 Lee mena dɔɔ kpene keŋ Wurubuarɛ ba mo bom yɛɛ ke dokoloŋ nɛ, ŋolo na ŋolo na kpase ke man ya.”

10 Be ke gyu kagyoo deni man bela nɛ, Yesu kaseela baŋ bɔɔse e nombia kɛŋa man. 11 Keŋte ɔ tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Nyi akpaa baale de bɛɛ ɔ wɛɛle te ɔ ke yala alo wɔle nɛ, na yɛɛ yaa ŋgba ɔ lee ɔ wɛɛle ŋon wɔle baa nɛ. 12 Te akpaa alo mɔ de bɛɛ ɔ baale te ɔ ke yala baale wɔle nɛ, na yɛɛ yaa ŋgba ŋon mɔ lee ɔ baale wɔle baa nɛ.”

Yesu kehiraa bia
Mateo 9:13-15; Luka 18:15-17

13 Botɔɔ te balaŋ moo bia kɔŋ Yesu gyaŋ nyi waa mo ɔ nyiŋmaa gyakaa be dɔɔ. Mɔna ɔ kaseela baŋ ŋmanyaŋ balaŋ baŋ bɔɔ mo bia baŋ kɔŋ nɛ bo. 14 Yesu kena mena nɛ, te yɛɛ e gyoŋ ya te ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ yela bia baŋ kekɔŋ me gyaŋ, ɛ na tɔ wɔ gbɛɛ ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ balaŋ baŋ bɛɛ yɔkɔse ba wose ŋgba bia kɛwɔ dinɔɔ nɛ wui. 15 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, walaŋ kamasɛ ŋon ɔ te yɔkɔse ɔ wose do Wurubuarɛ tɛɛ ŋgba biikyaa e ya nɛ, ɔ be gyae waa gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man korakora ya.” 16 Keŋte Yesu kyaŋa bia baŋ nyiŋmaa man te ɔ moo ɔ nyiŋmaa gyakaa be dɔɔ, te ɔ hiraa wɔ.

Kɔbate ŋolo wose man nombia
Mateo 19:16-30; Luka 18:18-30

17 Yesu ka mo gbɛɛ ɔ ne gyu nɛ, tobaale ŋolo yeuwɔ kaa buŋ ɔ nawɔɔtɛɛ te ɔ bɔɔse e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo kpaakpaa, woŋ te kaboena nyi maa yɛɛ na maa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa?” 18 Botɔɔ te Yesu bɔɔse e nyiaa, “Woŋ dɔɔ te n ne baake maŋ walaŋ kpaakpaa? Lee Wurubuarɛ wɔle nɛ, walaŋ kamasɛ be kyaa keŋ ɔ yɛɛ walaŋ kpaakpaate e ya.” 19 Ŋgba n gyeŋ Wurubuarɛ mmaraase ŋan ne yako nyi, “Na ko walaŋ ya, na lee n baale yaa n wɛɛle wɔle ya, na ŋmɛɛle ya, na kara n dɔɔ nɔɔ ya, na ŋere ŋolo do ya, bu n kya na n naa nɛ?” 20 Keŋte balee ŋon mɔ yakowɔ nyiaa “Me Gbeŋgyoo, me wulaa mee di mmaraase kɛŋa pou dɔɔ leenaŋ me biatɛɛ” 21 Botɔɔ te Yesu kɛɛ ɔ siaman yididi, na ɔ ne gyae ɔ nombia, mena dɔɔ ɔ yako e nyiaa, “Ta bese ka neŋ kolo dokoloŋ n ke yɛɛ. Gyu ke yɔɔ nya abɔɔ ŋan pou n dana nɛ, na n ka mo kɔba keŋ kpɛlɛɛ ayematena, na n ke kɔŋ kaa sila maŋ. N yɛɛ mena na, n ke nyiŋ abɔɔ kpaakpaa see n wose Wurubuarɛ gyaŋ adido.” 22 Tobaale ŋon ke nyii nombia kɛŋa nɛ, ɔ moo waraŋase lee botɔɔ nawolo nyi na ɔ dana ɔ wose nideli.

23 Keŋte Yesu kɛɛ balaŋ baŋ gyaŋee te ɔ yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Dana doŋ fa balaŋ baŋ be dana ba wose nideli nɛ, nyi baa gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man.” 24 Ɔ kaseela baŋ ke nyii nombia kɛŋa nɛ, doo be nɔɔ. Te Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Me bia, ŋgba ɛ naa mena keŋ gyae ke yɛɛ doŋ fa balaŋ baŋ be dana ba wose nideli nɛ, nyi baa gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man. 25 Gyae ke yɛɛ doŋ fa balaŋ baŋ be dana ba wose nideli nɛ nyi baa gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man, kela nyi kurumɔɔ ka gyoo ŋarale bɔɔ man lee.” 26 Ɔ kaseela baŋ ke nyii nombia kɛŋa nɛ, besewɔ doo be nɔɔ nideli te be bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Nyi nnɛ te doo na, amɔte ne gyae la waa nyiŋ nyeekelɛɛ baa?” 27 Te Yesu kɛɛ wɔ yididi yako wɔ nyiaa, “Balaŋ gyaŋ na dana doŋ, mɔna Wurubuarɛ gyaŋ na be dana doŋ ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ gyaŋ na, kpene kamasɛ gyae ke tale

kɔŋ mena.” 28 Botɔɔ te Pita yako
Yesu nyiaa, “De Gbeŋgyoo, daa
mɔ te tina kpene kamasɛ keŋ de
dana nɛ yela, te de silana neŋ.”
29 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa,
“Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa,
ɛ man ŋolo be kyaa keŋ ɔ be
tina ɔ dekpaŋalaŋ yaa ɔ naabia
yaa ɔ desina, yaa ɔ kya yaa ɔ
naa yaa ɔ bia yaa ɔ tɛɛlese yela
lee maŋ na nyeekelɛɛ nombia ŋan
dɔɔ, 30 te ɔ be gyae waa bese
nyiŋ akpaŋalaŋse na naabia na
desina na naa na kya na bia na
tɛɛlese akpeŋ sɔŋonoŋ (100) kpu
gyɛŋ weeya kɛŋa man ya. Mɔ
kayeyɛɛ gyae ke kɔŋ ɔ dɔɔ, na
balaŋ kekɔla e kpu. Te kenaŋ
wɔle na, waa nyiŋ nyeedoŋ kek-
paakekpaa. 31 Mɔ balaŋ burum
baŋ be yɛɛ siamantenawɔ nɛ baa
kaa bese wɔle nyibaŋ, na wɔle
nyibaŋ kaa bese siamantena.”

Yesu ka bese kolosi lee ɔ yeŋ wose man
Mateo 20:17-19; Luka 18:31-34

32 Lee botɔɔ te Yesu na ɔ
kaseela baŋ moo gbɛɛ bee gyu
Gyerusalɛm donɔɔ man, na Yesu
dɔŋɛɛ la be siaman. Be kee gyu
nɛ, ɔ kaseela baŋ wose yeŋa wɔ,
te gyakoloŋ mɔ kyaŋa balaŋ baŋ
be silana wɔ nɛ. Keŋte ɔ baake ɔ
kaseela kufu bala baŋ lee yenaŋ
te ɔ yako wɔ kpene keŋ gyae ke
kɔŋ ɔ dɔɔ nɛ nyiaa, 33 “Ɛ kɛɛ! Dee
gyu Gyerusalɛm donɔɔ man baa.
Baa lese maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon
fa Wurubuarɛ saese kegyiise na
Gyudatena mmaraa wolala baŋ.
Baa di me nombia na baa bu maŋ
fɔɔ nyi baa ko maŋ, na baa mo
maŋ do balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyu-
datenawɔ ya nɛ nyiŋmaa man.
34 Baa kulu maŋ na baa tɔ nɔɔloŋ
woli maŋ, na baa ŋmeree maŋ
dambiise na baa ko maŋ. Mɔna
weeya atooro wɔle na, maa foŋ lee
yeŋ man.”

Sebedeo bia
Mateo 20:20-28

35 Kenaŋ wɔle nɛ, Sebedeo bia
Gyemisi na Gyɔn kɔŋawɔ Yesu
gyaŋ kaa yako e nyiaa, “De
Gbeŋgyoo, dɛɛ gyae nyi kpene
kamasɛ keŋ de bɔɔse neŋ na, n
ke yɛɛ ke fa daa.” 36 Botɔɔ te
Yesu bɔɔse wɔ nyi, “Woŋ te ɛ
ne gyae nyi maa yɛɛ fa ŋon?”
37 Keŋte be yako e nyiaa, “Dɛɛ
gyae nyi de man ŋolo ke kyaa
n dunoluŋ dɔɔ, na ŋolo mɔ ke
kyaa n demena dɔɔ n gyoori keŋ
man.” 38 Botɔɔ te Yesu yako wɔ
nyiaa, “Ɛ ba gyeŋ kpene keŋ ɛ
ne bɔɔse nɛ ya. Ɛ ke tale nyiŋ
konɔɔ naa diyem keŋ maa naa nɛ,
yaa ɛ ke tale gyoo kayeyɛɛ keŋ
man maa gyoo nɛ?” 39 Keŋte be
tiranɔɔ fa e nyi, “Ayi, dɛɛ tale.” Te
Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ ke tale naa
diyem keŋ maa naa, na ɛ ka gyoo
kayeyɛɛ keŋ maa gyoo nɛ man.
40 Mɔna mɔɔ taŋ doŋ keŋ maa lese
walaŋ ŋon waa kyaa ma dunoluŋ
yaa ma demena dɔɔ ya. Mena
akyaese kɛŋa doe fa balaŋ baŋ me
kya Wurubuarɛ gbagba be desina
see wɔ nɛ.” 41 Yesu kaseela kufu
akaŋ baŋ kenyii nombia kɛŋa nɛ,
ba gyeŋa baŋ Gyemisi na Gyɔn
dɔɔ. 42 Botɔɔ te Yesu baake ɔ
kaseela baŋ pou yilaa te ɔ yako
wɔ nyiaa, “Ɛ gyeŋ nyi tɛɛle kei
dɔɔ gyooneŋ ne di gyoori bo be
balaŋ dɔɔ, te be kegyiise baŋ mɔ
dana doŋ be dɔɔ. 43 Mɔ ɛmɛɛ dɔɔ,
na mena te kaboena nyi dɛɛ doo
ɛ man ya. Ɛ man walaŋ kamasɛ
ŋon ɔ ne gyae nyi waa bese ɛ
kegyia nɛ, kaboena nyi waa bese
ɛ kegbetibii. 44 Te ɛ man walaŋ
kamasɛ ŋon ɔ ne gyae nyi waa
bese ɛ siamante nɛ, kaboena nyi
waa bese ɛ popou ɛ kegbetibii.
45 Nawolo nyi maŋ Deniwalaŋ Bu
ŋon te kɔŋ nyi balaŋ baa som
maŋ ya, mɔna me kɔŋae me kaa
som balaŋ, na maa yeŋ mo ma
nyeedoŋ lɛɛ balaŋ burum nyee.”

Yesu kegyuusu Batimeo sia
Mateo 20:29-34; Luka 18:35-43

46 Kenaŋ wɔle te Yesu na ɔ kaseela baŋ gyuuwɔ Gyeriko donɔɔ man. Ŋon na ɔ kaseela na balaŋ burum baŋ ka lee botɔɔ bee gyu nɛ, be naa Timeo bu Batimeo ŋon ɔ sia be yɛlɛɛ nɛ na ɔ kyaa gbɛɛnaa nɔɔman ɔ na solee abɔɔ. 47 Balee ŋon kenyii nyi Yesu Nasarɛte baale ŋon ne kɔŋ nɛ, ɔ fae yeesa yako nyiaa, “Yesu, gyoo Defidi ɔ naanabii, wii me waraŋase.” 48 Keŋte balaŋ baŋ man burum too be nɔɔ gyakaa ɔ dɔɔ nyi waa wu ɔ nɔɔ. Mɔna nɛnɛɛ gba te ɔ ne fae yeesa keŋkeŋ nyiaa, “Gyoo Defidi ɔ naanabii, wii me waraŋase.” 49 Botɔɔ te Yesu seŋawɔ yako wɔ nyi, “Ɛ baake e fa maŋ.” Te be baake siayɛlɛɛsate ŋon yako e nyiaa, “Yela ke yɛɛ neŋ gyoŋ na n ka koro seŋ. Ɔ ne baake neŋ.” 50 Botɔɔ te ɔ fuŋa ɔ kegba wurikyim lɔ yenaŋ, te ɔ toŋawɔ seŋ ta kɔŋ Yesu gyaŋ. 51 Keŋte Yesu bɔɔse e nyiaa, “Woŋ te n ne gyae nyi maa yɛɛ fa neŋ?” Botɔɔ te siayɛlɛɛsate ŋon yako e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, mɛɛ gyae me sia ke gyuusu” 52 Botɔɔ te Yesu yako e nyiaa, “Ta, n ke lɛɛ maŋ di dɔɔ n kawee te taŋ.” Debokenaŋ man te ɔ sia gyuusuwɔ, te ɔ sila Yesu laŋ.

11

Yesu kegyu Gyerusalɛm gyoorobiiri man
Mateo 21:1-11; Luka 19:28-40; Gyɔn 12:12-19

1 Keŋte Yesu na ɔ kaseela baŋ korowɔ mo gbɛɛ bee gyu Gyerusalɛm donɔɔ man. Be kelii Bɛtifagi na Bɛtani donɔɔse ŋan ŋe kyaa oliifi bula keŋ teŋa man nɛ, ɔ kpila ɔ kaseela baŋ man bala nyiaa, 2 “Ɛ gyu donɔɔ keŋ ke kyaa ɛ siaman nɛ man. Ɛ betaa ɛ na gyoo ke man pɛ nɛ, ɛ kena afurum bu ŋolo kpaŋɛɛ keŋ ŋolo te kyaa ta ɔ dɔɔ see ya. Ɛ booli e na ɛ ka mo e kɔna maŋ. 3 Akpaa ŋolo de bɔɔse ŋon nyi, Weera dɔɔ te ɛ ne booli e na? Ɛ yako e nyiaa, De Gbeŋgyoo ne gyae na e, mɔna be gyae ke kyare ya waa besena e kɔŋ.” 4 Keŋte be gyuuwɔ kena afurum bu ŋon kpaŋɛɛ denanɔɔ man benaa na gbɛɛ te be booli e. 5 Be kɛɛ booli e nɛ, balaŋ baŋ ba seŋɛɛ botɔɔ nɛ bɔɔse wɔ nyiaa, “Woŋ yaa ɛ ne booli e ɛ ke yɛɛ?” 6 Botɔɔ te be tiranɔɔ ŋgba mena keŋ Yesu be yako wɔ nɛ, te balaŋ baŋ yela ba moo e laŋ. 7 Keŋte ba moo e kɔna Yesu te ba moo be kanyaŋse gyakaa ɔ dɔɔ, te Yesu gyeŋawɔ kyaa ɔ dɔɔ. 8 Botɔɔ te balaŋ burum moo be kanyaŋse na ba kegbase ŋaale lɔ gbɛɛnaa man, te baale mɔ moo faareŋse ŋan bɔɔ kɛrɛɛ lee ŋale man nɛ lɔ gbɛɛnaa man. 9 Na balaŋ baŋ be dɔŋɛɛ Yesu siaman na baŋ be dɔŋ ɔ wɔle nɛ ne fae yeesa kɛlɛɛ e akelegyi yako nyiaa,

“Wurubuarɛ waa hiraa walaŋ ŋon ɔ ne kɔŋ De Gbeŋgyoo yele man nɛ.
10 De naana Defidi gyoori keŋ bese la kɛɛ kɔŋ.
Wurubuarɛ dee yela ka kekɔŋ.
Mena dɔɔ ɛ yela dɛɛ lese Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa adido nɛ yele.”

11 Yesu kelii Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, ɔ gyoo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man te ɔ kɛɛ abɔɔ ŋan pou gyaŋee. Na tɛɛ te lam dɔɔ, ŋon na ɔ kaseela kufu bala baŋ gyuu Bɛtani donɔɔ man.

Yesu kefalaa fiigi daŋ daale
Mateo 21:18-19

12 Tɛɛ kena keŋ Yesu na ɔ kaseela baŋ ba lee Bɛtani bɛɛ kɔŋ Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ tanam kyaŋa e. 13 Keŋte ɔ naa fiigi daŋ daale lemlem keŋ faareŋse doo ke man, te ɔ tuuwɔ benaa ke nyi waa nyiŋ ke bia di. Ɔ ke gyu ke gyaŋ na

ke yɛɛ faareŋse bo keŋ bia be doo ke man ya. Nawolo nyi na te lii ta debaŋ keŋ fiigi daase na see ya.
14 Botɔɔ te ɔ falaa daŋ keŋ nyiaa, “Lee gyɛŋ ne gyu n be gyae n ka tekaa se bia na ŋolo ke di ya.” Te ɔ kaseela baŋ nyii kpene keŋ ɔ be yako nɛ.

Yesu kegegi abɔɔyɔɔra Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man
Mateo 21:12-17; Luka 19:45-48; Gyɔn 2:13-22

15 Be kelii Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, ɔ gyuuwɔ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ dekpaŋalaŋ man. Ɔ ke gyu botɔɔ nɛ, na balaŋ baŋ ta mo botɔɔ besena kebu dedii. Keŋte ɔ gegi balaŋ baŋ bɛɛ yɔɔ abɔɔ na baŋ bɛɛ lɛɛ abɔɔ botɔɔ nɛ. Ɔ besena baŋ bɛɛ yɛlɛɛ kɔbase nɛ tebuluse buŋii, te ɔ tɛɛse baŋ bɛɛ yɔɔ awuluŋna nɛ gbelɛɛ mɔ lɔ. 16 Te ɔ te fa ŋolo gbɛɛ waa seele kolo aneyɔɔŋ kaalaŋ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ dekpaŋalaŋ man ya. 17 Botɔɔ te ɔ bɔɔse balaŋ baŋ nyiaa, “Ɛ te kala ta Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako nyi, Wurubuarɛ kpa,

‘Me deni gyae ke yɛɛ botɔɔ keŋ
tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou baa
kɔŋ kaa fane,
mɔna ɛmɛɛ ta besena ke yɛɛ
ŋmɛɛlatena dɛɛgyaŋee.’ ”

18 Saese kegyiise na Gyudatena mmaraa wolala baŋ ke nyii kpene keŋ ɔ be yako nɛ, be gyae gbɛɛ keŋ baa mo koe e. Mɔna gyakoloŋ gyoo wɔ, nawolo nyi ɔ kawola keŋ te yeli balaŋ baŋ pou wose ta yeŋ wɔ. 19 Kelii balinɔɔ nɛ, te ba leewɔ Gyerusalɛm donɔɔ man laŋ.

Yesu kawola fiigi daŋ keŋ yeŋ asɛɛ
Mateo 21:20-22

20 Tɛɛ kena nebo keŋ be dɔŋ bee gyu nɛ, be naawɔ nyi fiigi daŋ keŋ Yesu be falaa ke nɛ ta yem leenaŋ ke lila man. 21 Botɔɔ te Pita tɔɔse kpene keŋ Yesu be yako nɛ te ɔ yako e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, kɛɛ! Fiigi daŋ keŋ n be falaa ke nɛ ta yem.” 22 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ lɛɛ Wurubuarɛ di. 23 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, walaŋ kamasɛ ŋon waa yako bula kei nyi, ‘Kulu lee kɛbo ka gyoo ɛpo man’ te ɔ te lɛɛ ɔ wose aŋmaareŋ ya, te ɔ lɛɛ di nyi kpene keŋ ɔ be yako nɛ gyae ke kɔŋ mena fa e nɛ, ke gyae ke kɔŋ mena fa ɔtenate. 24 Mena dɔɔ mɛɛ yako ŋon nyiaa, kpene kamasɛ keŋ ɛ fane nyi Wurubuarɛ waa yɛɛ fa ŋon nɛ, ɛ lɛɛ di nyi ɛ te wulaa nyiŋ ke, te ɛ ke nyiŋ ke mɔ. 25 Te akpaa n seŋɛɛ n ne fane fa Wurubuarɛ, te n tɔɔse nyi ŋolo nombia doo n konɔɔ man nɛ, kaboena nyi nya mo ɔtenate nombiakumɛɛ kyɛɛ e, na n kya Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa adido mɔ ke nyiŋ mo n wui nombiakumɛɛ kyɛɛ neŋ. 26 Mɔna akpaa ɛ ta mo ɛ tebia nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ ya nɛ, ɛ kya ŋon ɔ kyaa adido mɔ be gyae waa mo ɛ wui nombiakumɛɛ kyɛɛ ŋon ya.”

Ba ke bɔɔse Yesu ɔ doŋ wose man nombia
Mateo 21:23-27; Luka 20:1-8

27 Keŋte Yesu na ɔ kaseela baŋ besewɔ kɔŋ Gyerusalɛm donɔɔ man. Te Yesu ke ta Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ dekpaŋalaŋ man ɔ ne lam nɛ, Wurubuarɛ saese kegyiise na Gyudatena mmaraa wolala na Gyudatena kegyiise kɔŋawɔ ɔ gyaŋ. 28 Te be bɔɔse e nyiaa, “Doŋ woŋti yaa n dana n ne yɛɛ mena abɔɔ kɛŋa pou? Amɔte faa na neŋ mena doŋ kenaŋ?” 29 Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Maŋ mɔ ne gyae maa bɔɔse ŋon nombii dokoloŋ. Nyi akpaa ɛ tiranɔɔ fa maŋ nɛ, kenaŋ na maa wola ŋon doŋ keŋ me dana mɛɛ yɛɛ mena abɔɔ kɛŋa pou. 30 Gyɔn Wurubuarɛ loŋkesɔ

keŋ ɔ be sɔ balaŋ nɛ, ka lee Wurubuarɛ gyaŋ yaa ka lee balaŋ gyaŋ? Ɛ tiranɔɔ fa maŋ.” 31 Botɔɔ te ba gyoo nombia ŋan man te be bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Akpaa de yako nyi ka lee Wurubuarɛ gyaŋ na waa bɔɔse daa nyi, ‘Kenaŋ na woŋ dɔɔ te da te lɛɛ Gyɔn nombia ŋan di ya?’ 32 Te akpaa de yako nyi ‘Ka lee balaŋ gyaŋ’ na, dee yee balaŋ burum kɛwɔ mɔ. Nawolo nyi be popou ne lɛɛ di nideli nyi Gyɔn yɛɛ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre e.” 33 Mena dɔɔ be tiranɔɔ fa Yesu nyiaa, “Dɔɔ gyeŋ ya.” Keŋte Yesu mɔ yako wɔ nyiaa, “Akpaa mena na maŋ mɔ ba wola ŋon me doŋ keŋ me dana mɛɛ yɛɛ tom nɛ dalee ya.”

12

Paasetena baale dudu
Mateo 21:33-46; Luka 20:9-19

1 Keŋte Yesu besewɔ kolosi nombia burum fa wɔ aduya man, te ɔ gyɔɔ dudu fa wɔ nyiaa, “Wɔɔfarale ŋolo fara wɔɔ te ɔ duu daasebia ŋaale ŋan ŋe yɛɛ ŋgba akutuse te bɛɛ baake ŋa nyi gerepo nɛ ke man. Ɔ dii abaŋ kilisi wɔɔ keŋ, te ɔ wula bɔɔ keŋ baa sara daasebia ŋan ke man na baa lese ŋa loŋ lee ŋe man nɛ. Te ɔ baŋa deni dɔɔloŋ dɔɔloŋ daale keŋ walaŋ ke kyaa ke man na waa gyee wɔɔ kenaŋ. Te ɔ moo wɔɔ keŋ do paasetena baale nyiŋmaa man nyi baa kɛɛ ke dɔɔ, te ɔ korowɔ laŋ gbɛɛ. 2 Debaŋ kelii nyi baa kɔ daasebia ŋan nɛ, balee ŋon kpila ɔ tobaale ŋolo gyu paasetena baŋ gyaŋ nyi baa fa e ɔ wui nɔɔ. 3 Mɔna paasetena baŋ kyaŋa ɔ tobaale ŋon, te be tuku e te be yela ɔ laŋawɔ nyiŋmaase kufu nawɔɔ kufu. 4 Keŋte wɔɔte ŋon besewɔ kpila ɔ tobaale ŋolo bela gyu paasetena baŋ gyaŋ. Mɔna be tuku ŋon mɔ do e gyamɛɛ ɔ nyee man, te ba doo e desɛŋ. 5 Kenaŋ wɔle wɔɔte ŋon besewɔ kpila ɔ tobaale ŋolo bela, mɔna paasetena baŋ koo e bo. Ɔ kpila tewulɛɛ burum, mɔna be tuku baale te ba koe baale. 6 Walaŋ ŋon ɔ be kaa keŋ wɔɔte ŋon waa kpila yɛna, ŋon gbagba bu dokoloŋ kooŋ ŋon ɔ bɛɛ sɛɛ ɔ dɔɔ ya nɛ. Wɔle wɔle nɛ, ɔ kaa kpila ŋon mɔ gyu paasetena baŋ gyaŋ te ɔ yakowɔ nyiaa, ‘Mberem me bu na, baa bu e.’ 7 Mɔ paasetena baŋ kena ɔ bu ŋon nɛ be yako dɔŋa nyiaa, ‘Kei yɛna bu ŋon waa kaa di ɔ kya abɔɔ ŋan. Ɛ yela dɛɛ ko e, na abɔɔ ŋan nafɔ waa di nɛ ka bese de wui!’ 8 Mena dɔɔ be kyaŋa bu ŋon ko, te be wɔŋee e lee wɔɔ keŋ man ke leki.” 9 Botɔɔ te Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Woŋ te wɔɔte ŋon waa yɛɛ? Waa kɔŋ kaa koe mena paasetena benaŋ, na waa mo wɔɔ keŋ do paasetena wɔlɛɛ nyiŋmaa man.” 10 Te ɔ besewɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Ɛ te kala ta Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan na ɛ kena kpene keŋ ne yako nɛ yee? Be ŋmarasewɔ nyiaa,

‘Boe keŋ deni maara baŋ be bɛɛ nɛ,
keŋ kaa bese na mokɔɔ kasee boe keŋ ne yeli deni keŋ ne yɛɛ doŋ.
11 De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ yɛɛ la te kɔŋawɔ mena,
te ke yɛɛ kpene keŋ ke dana gyakoloŋ de siaman’ ”

Saese kegyiise na Farasiitena baŋ ke nyii Yesu aduya kɛŋa nɛ, ba gyeŋawɔ nyi ba wose man nombia yaa ɔ ne yako nɛ.

12 Botɔɔ te Gyudatena kegyiise baŋ gyae gbɛɛ baa kyaŋ Yesu, nawolo nyi be naawɔ nyi baŋ dɔɔ te ɔ gyɔɔ dudu kei. Mɔna bee yee balaŋ baŋ, mena dɔɔ be tinaa e yela te be laŋawɔ.

Ba ke bɔɔse Yesu lee lempoo ketɔ wose man
Mateo 22:15-22; Luka 20:20-26

13 Kenaŋ wɔle te Gyudatena
kegyiise baŋ gyuuwɔ ke kpila gyoo
Herode balaŋ baale, na Farasi-
itena baŋ baale nyi baa kɔŋ kaa
teese Yesu nɔɔman na baa nyiŋ
gbɛɛ kyaŋ e. 14 Baŋ mɔ kɔŋawɔ
ɔ gyaŋ kaa bɔɔse e nyiaa, “De
Gbeŋgyoo, da gyeŋ nyi n bee di
dekara ya, te n be famenɛ na
kpene keŋ balaŋ ne yako nɛ ya. N
bɛɛ kɛɛ walaŋ siaman ya, te n na
wola Wurubuarɛ gbɛɛneŋ kpaak-
paa ŋan ŋe gbɛɛ dɔɔ. Dei nyi
dɛɛ tɔ lempoo fa Romantena gyoo
dinaa Kaesa, yaa de na tɔɔ ya?”
15 Mɔ Yesu kena ba agyueŋ kumɛɛ
ŋan nɛ ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛmɛɛ
baŋ ɛ na beo ɛ wose, woŋ dɔɔ te
ɛ ne gyae ɛ ka teese me nɔɔman.
Ɛ mo kɔbabii keŋ kɔŋ maa kɛɛ”
16 Keŋte ba moo kɔbabii dokoloŋ
kɔna e. Botɔɔ te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa,
“Amɔte nyee na ɔ yele gyakaa la
ke dɔɔ?” Te be yako e nyi gyoo
dinaa Kaesa wui. 17 Keŋte Yesu
yako wɔ nyiaa, “Kpene keŋ yɛɛ
gyoo Kaesa wui na ɛ mo fa e,
te kpene keŋ mɔ yɛɛ Wurubuarɛ
wui nɛ, ɛ mo ke fa e.” Botɔɔ te
gyakoloŋ gyoo balaŋ baŋ lee nɔɔ
keŋ Yesu be tiri fa wɔ nɛ dɔɔ.

Yesu kawola lee yeŋ wɔle kefoŋ wose man
Mateo 22:23-33; Luka 20:27-40

18 Kenaŋ wɔle te Sadukiitena
baŋ bɔɔ ne lɛɛ di nyi walaŋ
da yem na waa bese foŋ ya
nɛ, man baale kɔŋawɔ Yesu
gyaŋ kaa bɔɔse e nyiaa, 19 “De
Gbeŋgyoo, de naana Mosesi
ŋmarase mmaraa fa daa nyi,
akpaa walaŋ da yem tina ɔ wɛɛle
yela te be ta lola bia ya na, ɔ
naabu waa yala lialo ŋon na baa
lola bia ɔ kegyia ŋon yele man.
20 Kɔŋawɔ nyi balee ŋolo bia
baala nyetooro baale kyaawɔ, te
be kegyia ŋon yala alo keŋ be ta
lola bia ya te ɔ yeŋawɔ. 21 Balate
ŋon mɔ yala alo ŋonaŋ te ŋon
mɔ yeŋawɔ keŋ be ta lola bia ya.
Batoorote ŋon mɔ mena. 22 Mena
mɔ te akaŋ baŋ mɔ pou yala alo
ŋonaŋ, mɔna be ta lolo ya. Te
kyare ya, te alo ŋon mɔ yeŋawɔ.
23 Mena dɔɔ wee keŋ Wurubuarɛ
waa gyuusu balaŋ baŋ pou bɔɔ
yem nɛ lee yeŋ man na, baala
nyetooro kɛwɔ baŋ bɔɔ yala alo
kei gyaŋee nɛ, be man woŋti te
alo ŋon waa yɛɛ ɔ wɛɛle?”

24 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ
nyiaa, “Ɛ ta yoo, nawolo nyi
ɛ ba gyeŋ Wurubuarɛ nombia
aŋmaraseŋ see ŋan ya, te ɛ ba
gyeŋ Wurubuarɛ doŋ keŋ mɔ
ya. 25 Wee keŋ Wurubuarɛ waa
gyuusu balaŋ lee yeŋ man nɛ,
baala be gyae baa yala ya, te
bɔɔ gyae baa mo ala mɔ fa yale
ya. Be popou baa yɛɛ bo ŋgba
Wurubuarɛ kpilala baŋ be kyaa
adido nɛ. 26 Lee kefoŋ lee yeŋ man
wose man nombia na, ɛ te kala ta
de naana Mosesi tɔne man mena
keŋ Wurubuarɛ be kolosi na ŋon
Mosesi depoŋfa keŋ ne kpaa nɛ
man yee? Ɔ yakowɔ nyiaa,

‘Maŋ yɛna Aberaham na Asiki na
Gyekɔpo Wurubuarɛ.’

Wurubuarɛ keyako kei nɛ, na na-
wolo baa nyi ɔ siaman na balaŋ
kɛwɔ sɛɛ be kyaa 27 Wurubuarɛ te
yɛɛ woya Wurubuarɛ e ya, ɔ yɛɛ
balaŋ baŋ be kyaa na be sia nɛ
Wurubuarɛ e. Mena dɔɔ ɛ ta yoo
nideli ŋgba ɛ ne yako nyi yeŋ wɔle
kefoŋ be kyaa ya nɛ.”

Mmaraa dinaate
Mateo 22:34-40; Luka 10:25-28

28 Botɔɔ te Gyudatena mmaraa
wolala baŋ man ŋolo kɔŋawɔ
botɔɔ. Ɔ ke kɔŋ kaa nyii mena
keŋ bɛɛ wɔŋee nombia ŋan, na
ɔ kena nyi Yesu ke tiranɔɔ fa
wɔ nideli nɛ ɔ bɔɔse e nyiaa,
“Wurubuarɛ mmaraase ŋan pou
na, woŋti yɛna keŋ ne hia kela?”
29 Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa e
nyiaa, “Iseraetena pou ɛ nyii, ‘De

Gbeŋgyoo Wurubuarɛ ŋon yɛɛ dokoloŋ. 30 Mena dɔɔ kaboena nyi nya mo n konɔɔ pou na nya agyueŋ pou na n doŋ pou gyae n Gbeŋgyoo Wurubuarɛ.' 31 Alate keŋ mɔ yɛna nyi, 'Gyae n dɔɔ ŋgba nyaŋ gbagba n wose nɛ.' Mmaraa daale be kyaa keŋ kela kɛŋa ya." 32 Keŋte Gyudatena mmaraa wolale ŋon yako Yesu nyiaa, "De Gbeŋgyoo, ampaŋ yaa n yakowɔ nyi Wurubuarɛ yɛɛ dokoloŋ, te ŋolo be kyaa kpu na e ya. 33 Te n besewɔ yako nyi kaboena nyi walaŋ waa mo ɔ konɔɔ pou na ɔ doŋ pou na wa agyueŋ pou gyae Wurubuarɛ, na waa bese gyae ɔ dɔɔ ŋgba ŋon gbagba nɛ. Mmaraase kɛŋa dɔɔ kedi dei kela keŋ walaŋ ka mo abɔɔ ke deesi fa Wurubuarɛ." 34 Yesu kena nyi Gyudatena mmaraa wolale ŋon te tiranɔɔ nideli nɛ ɔ yako e nyiaa, "Ɛmɛɛ na Wurubuarɛ gyoori keŋ nsana be dana lem ya." Lee kei wɔle nɛ, ŋolo te tale gyɔ ɔ konɔɔ bɔɔse e nombii daale bela ya.

Amɔte yɛna Kristo nyeelɛɛre ŋon?

Mateo 22:41-46; Luka 20:41-44

35 Yesu ke gyakaa ɔ na wolo Gyudatena ɔsom deni dinaa keŋ dekpaŋalaŋ man nɛ ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, "Sena dɔɔ te Gyudatena mmaraa wolala baŋ ne tale yako nyi, Kristo ŋon Wurubuarɛ ba lese nɛ yɛɛ gyoo Defidi ɔ naanabii e? 36 Nawolo nyi Wurubuarɛ feliŋ ŋon yela gyoo Defidi gbagba yakowɔ nyiaa,

'Me Gbeŋgyoo Wurubuarɛ yako
me Gbeŋgyoo nyi,
Tisi kyaa me dunoluŋ dɔɔ,
kelii debaŋ keŋ maa mo n
kɔlala pou do n tɛɛ.'

37 Te akpaa nyi gyoo Defidi baake nyeelɛɛre ŋon nyi ɔ 'Gbeŋgyoo' na, kenaŋ na sena te nyeelɛɛre ŋon waa bese gyoo Defidi ɔ naanabii?" Keŋte yɛɛ balaŋ baŋ pou bɔɔ gyaŋee bee tei nɛ gyoŋ.

Yesu kefaree ɔ silala lee Gyudatena mmaraa wolala baŋ wose man

Mateo 23:1-36; Luka 20:45-47

38 Yesu kɛɛ wolo nɛ ɔ faree wɔ nyiaa, "Ɛ kɛɛ ɛ wose nideli na Gyudatena mmaraa wolala baŋ. Bɛɛ gyae kegbase dɔɔloŋ nyiŋan kado na be dɔŋ na kebu agantaŋ man, na balaŋ kenyiŋ do wɔ nɔɔ. 39 Akpaa be gyaŋee Gyudatena ɔsom denɛɛ man, na botɔɔse ŋan bɛɛ gyaŋee di be nɔɔ nɛ, na bɛɛ gyae akyaese kpaakpaa baa kyaa. 40 Bɛɛ beo liala lɛo ba abɔɔ kamasɛ ŋan be dana nɛ. Te bɛɛ fane balaŋ man kyare mo wola ba wose. Wurubuarɛ waa wɔŋ mena balaŋ benaŋ dinɔɔ deŋela nideli."

Lialo diyemte ŋolo kɔba kado
Luka 21:1-4

41 Yesu ke gyu ka gyoo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man nɛ, ɔ ke kyaawɔ yenaŋ mo ɔ sia tee adakaa keŋ bɛɛ do kɔba ke man nɛ. Te ɔ gyinaa ɔ sia ɔ ne kɛɛ mena keŋ balaŋ na mo kɔba kaa do adakaa keŋ man. Balaŋ baŋ be dana kɔba nɛ, moo kɔba burum kaa do adakaa keŋ man. 42 Keŋte lialo diyemte ŋolo moo kɔbabia ala, ŋan ŋe gyae ke yɛɛ ŋgba kotoku dokoloŋ nɛ kaa do adakaa keŋ man. 43 Botɔɔ te Yesu baake ɔ kaseela baŋ gyaŋee te ɔ yako wɔ nyiaa, "Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyi lialo diyemte kei ta do kɔba kela balaŋ akaŋ baŋ pou. 44 Nawolo nyi balaŋ baŋ pou lese kɔba kyomii bo lee burum ŋan be dana nɛ man kaa do. Mɔ lialo diyemte kei dɔɔ, keŋ na ɔ diyem koraŋ nɛ kpene kamasɛ keŋ ɔ dana nɛ yaa ɔ moowɔ kaa do nɛ."

13

Yesu kekolosi lee Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ kewɔlɛɛ wose man

Mateo 24:1-2; Luka 21:5-6

1 Yesu kɛɛ lee Gyudatena ɔsom deni dinaa keŋ man nɛ, ɔ kaseela baŋ man ŋolo yako e nyiaa, “De Gbeŋgyoo, kɛɛ boya ŋan bɔɔ mo ma deni kei, na deni keŋ mɔ kyeo!” 2 Botɔɔ te Yesu mɔ yako wɔ nyiaa, “Ŋgba ɛ ne naa denɛɛ dinaana kɛŋa? Baa tekerii ŋe popou lɔ keŋ nyi ɛ be gyae ɛ kena boe na boe gyakaa ke dɔɔ dɔɔ ya.”

Yesu kawola lee diyem keŋ gyae kekɔŋ nɛ wose man

Mateo 24:3-14; Luka 21:7-19

3 Keŋte Yesu gyuuwɔ ke kyaa oliifi bula keŋ dɔɔ, te ɔ moo ɔ sia tee Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ. Ɔ kekyaa botɔɔ te Pita na Gyemisi na Gyɔn na Anderiase baageŋ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa yako e nyiaa, 4 “Wola daa debaŋ keŋ nombia kɛŋa pou gyae ke kɔŋ. Woŋ te dɛɛ mo naa nyi kɛŋa pou gyae ke kɔŋ?” 5 Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ kɛɛ ɛ wose man nideli, na ŋolo ba beo ŋon ya. 6 Balaŋ burum baa kɔŋ ma yele man na be kaa yako nyi, ‘Baŋ yɛna maŋ Nyeelɛɛre ŋon,’ na baa beo balaŋ burum na baa yo gbɛɛ. 7 Akpaa ɛ nyii yoo na yoose nombia nɛ, ɛ na yeli ɛ wɔe ke lɔ ŋon ya. Kaboena nyi mena abɔɔ kɛŋa pou dɛɛkɔŋ mena, mɔna kei bɛɛ wolo nyi debaŋ ɔtomante keŋ te lii ya. 8 Tɛɛlese baa koro seŋ tia dɔŋa, na gyooneŋ mɔ ka koro seŋ tia dɔŋa. Tɛɛle gyae ke wosi yenaase burum, te tanam mɔ gyae ke yala tɛɛle dɔɔ. Mɔna kɛŋa pou yɛɛ yaa ŋgba fulute kadoŋee kewalaŋ nɛ.

9 Mena dɔɔ ɛ kɛɛ ɛ wose dɔɔ nideli, nawolo nyi baa mo ŋon gyina donɔɔ kegyiise na baa tuku ŋon Gyudatena ɔsom denɛɛ man. Lee maŋ dɔɔ, baa mo ŋon gyu tɛɛle kegyiise na gyooneŋ siaman. Kei gyae ke yela ɛ ke nyiŋ gbɛɛ kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan fa wɔ. 10 Mɔna kaboena nyi me silala baa taŋgbɛɛ kolosi Wurubuarɛ nombia kpaakpaa ŋan fa tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou pɛ. 11 Nyi akpaa be kyaŋ ŋon gyu nombia dedii man nɛ, ɛ na wɔlɛɛ na kpene keŋ ɛ keyako ya. Kpene keŋ Wurubuarɛ waa mo do ɛ nɔɔse man debaŋ kenaŋ nɛ, keŋ te kaboena nyi yaa yako. Nawolo nyi na ɛmɛɛ ne gyae la ɛ kekolosi ya, mɔna Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne gyae la waa kolosi fa ŋon. 12 Naa lolo bia baa lese dɔŋa fa yeŋ, na kya mɔ ka lese ɔ bu fa yeŋ. Bia baa koro seŋ tia ba lolala, na baa lese wɔ fa yeŋ. 13 Maŋ dɔɔ balaŋ pou baa kɔla ŋon. Mɔ walaŋ ŋon ɔ kyaŋ ɔ wose seŋ keŋkeŋ kelii ɔto nɛ, Wurubuarɛ waa lɛɛ ɔ nyee.

14 Nyi akpaa ɛ naa kpene keŋ bɛɛ kɔle te ke dana duwaare nɛ de kaa seŋ botɔɔ keŋ tekaboena nyi ke dɛɛ seŋ ya nɛ, (kaboena nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne kala tɔne kei nɛ, waa yɛɛ kakyeŋ na waa nyii ke man). Dekɔŋ mena na, balaŋ baŋ be kyaa Gyudia tɛɛle dɔɔ nɛ, baa yeu gyu bulase dɔɔ. 15 Nyi akpaa ŋolo kyaa ɔ deni nyee dɔɔ na, ɔ na tisi kɔŋ tɛɛle man nyi ɔ kaa mo ɔ kolo ya. 16 Te akpaa ŋolo mɔ kyaa wɔɔman na, ɔ na bese gyu dɛɛ nyi ɔ ka mo ɔ kegba ya. 17 Mena weeya ŋenaŋ man nɛ, fulɛɛtena na ta-labose baa laako. 18 Mena dɔɔ ɛ fane fa Wurubuarɛ nyi, mena nombia kɛŋa naa kɔŋ waaretɛɛ ya. 19 Nawolo nyi weeya ŋenaŋ man nɛ, balaŋ baa naa diyem keŋ leenaŋ debaŋ keŋ Wurubuarɛ be yɛɛ tɛɛle kei kaa lii na gyɛŋ nɛ, mena diyem kenaŋ te kɔŋa ta see ya, te ke dinɔɔ mɔ be gyae kekɔŋ mɔ see ya. 20 Na Wurubuarɛ ke kɔkee kayeyɛɛ weeya kɛŋa ya nɛ,

nafɔ ŋolo na ŋolo be gyae waa ka ya. Mɔna lee ɔ balaŋ baŋ ɔ ba lese see nɛ dɔɔ, te ɔ kɔkee weeya ŋenaŋ. 21 Debaŋ kenaŋ de lii te ŋolo de yako ŋon nyi ‘Ɛ kɛɛ Kristo ŋon kyaa kɛbo, yaa ɔ kyaa yenaŋ daale na’ ɛ na lɛɛ ke di ya. 22 Nawolo nyi balaŋ baa dii akɛrɛɛ nyi baŋ yɛna maŋ Kristo ŋon, te baale mɔ baa dii akɛrɛɛ nyi be yɛɛ Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔrawɔ. Baa yɛɛ gyakoloŋ nombia na nombia dinaana, te akpaa be tale nyiŋ gbɛɛ koraŋ na, baa mo beo Wurubuarɛ balaŋ baŋ ɔ ba lese see nɛ. 23 Mɔna ɛmɛɛ dɔɔ ɛ doo ɛ wose dɔɔ, nawolo nyi me taŋ wulaa yako ŋon nombia kɛŋa.”

Deniwalaŋ Bu ŋon kekɔŋ
Mateo 24:29-31; Luka 21:25-28

24 Weeya ŋenaŋ man kayeyɛɛ kɛŋa pou wɔle na weese waa gyoo ditiŋtɛɛ, te gyaalaŋ mɔ be gyae waa wolose ya. 25 Kyolobiise baa lee adido kaa yala. Te abɔɔ ŋan pou ŋe kyaa adido nɛ, gyae ke wosi. 26 Debaŋ kenaŋ nɛ, balaŋ baa naa maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon ta mo doŋ na gyoorobiiri lee ŋɔma man adido mɛɛ kɔŋ. 27 Te maa kpila me kpilala lee adido na be kaa yilaa me balaŋ baŋ Wurubuarɛ ba lese wɔ see tɛɛle kei dɔɔ yenaŋ kamasɛ nɛ.

28 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ kɛɛ fiigi daŋ na ɛ ke kasee kolo lee ka wose man. Akpaa ɛ naa ŋgba ke tombia da potee faareŋse wɔlɛɛ nɛ, na ɛ gyeŋ nyi awuluŋtɛɛ ta benaa baa. 29 Mena mɔ te akpaa ɛ naa mena nombia kɛŋa ne kɔŋ na, ɛ gyeŋ nyi maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon kekɔŋ ta benaa taŋ. 30 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyi balaŋ baŋ be kyaa gyeŋ kei nɛ, be duuluŋ be gyae ke munu taŋ ya, pɛte nombia kɛŋa kekɔŋ. 31 Adido na tɛɛle kei pou gyae ke gyu ɔto, mɔna me nɔɔwoya dɔɔ ŋan gyae ke kyaa kekpaakekpaa.”

Ŋolo ba gyeŋ mena debaŋ keŋ nombia kɛŋa gyae kekɔŋ ya
Mateo 24:36-44

32 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Ŋolo ba gyeŋ wee na debaŋ keŋ kɛŋa pou gyae ke kɔŋ ya. Wurubuarɛ kpilala baŋ be kyaa adido, na maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon koraŋ ba gyeŋ ya. Gyisɛ me kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ waageŋ gyeŋa la. 33 Mena dɔɔ ɛ kɛɛ nideli na ɛ ke desina ɛ wose see, nawolo nyi ɛ ba gyeŋ wee keŋ debaŋ kenaŋ gyae ke kɔŋ ya. 34 Ke yɛɛ ŋgba walaŋ ŋon ɔ ba koro ɔ ne gyu gbɛɛ, te ɔ ba mo ɔ dekpaŋalaŋ do ɔ tewulɛɛ nyiŋmaa man nɛ. Ɔ faa be man walaŋ kamasɛ tom keŋ waa yɛɛ, te ɔ yako ŋon ɔ na deke denanɔɔ keŋ nɛ nyi waa deke ke nideli. 35 Mena dɔɔ ɛmɛɛ mɔ ɛ doo ɛ wose dɔɔ, nawolo nyi ɛ ba gyeŋ wee keŋ dekpaŋalaŋte ŋon waa kɔŋ ya. Waa tale kɔŋ balinɔɔ yaa tɛɛnsana, yaa kegyim kɛɛ lɔ woya, yaa nebo nebo. 36 Ɛ doo ɛ wose dɔɔ na ɔ be kɔŋ kaa futaa ŋon nyi ɛ doo dosoroŋ man ya. 37 Nombii kei mɛɛ yako ŋon nɛ, mɛɛ yako baa fa balaŋ pou. Ɛ doo ɛ wose dɔɔ.”

14

Kegyiise ne bake Yesu nyee man
Mateo 26:1-5; Luka 22:1-2; Gyɔn 11:45-53

1 Keka weeya ala na Gyudatena nyeekelɛɛwee dinaa keŋ kedi kelii nɛ, Wurubuarɛ saese kegyiise baŋ na Gyudatena mmaraa wolala gyae gbɛɛ keŋ baa mo adao gbɛɛneŋ kyaŋ Yesu na baa ko e. 2 Keŋte be yakowɔ nyi, “Ɛ na fa dɛɛ kyaŋ e nyeekelɛɛwee dinaa kei kedi man ya, na mena ya na balaŋ baŋ baa yela donɔɔ keŋ ke siŋii.”

Alo ŋolo ka mo nuŋ woli Yesu Bɛtani donɔɔ man
Mateo 26:6-13; Gyɔn 12:1-8

3 Yesu ke kyaa Bɛtani donɔɔ man nɛ, ɔ gyuuwɔ Simɔn ŋon nafɔ ɔ na wee kawee yayam nɛ dɛɛ ɔ kaa di. Te alo ŋolo kɔŋawɔ botɔɔ na ɔ dana nuŋ ofoŋofoŋte keŋ ke dana koyadoŋ nɛ porontia tɔɔ. Botɔɔ te ɔ toro ke te ɔ toosi nuŋ keŋ woli Yesu nyeeman. 4 Te balaŋ baŋ be kyaa botɔɔ nɛ baale gyeŋa baŋ bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Weera dɔɔ te ɔ wɔlɛɛ nuŋ kei mena. 5 Nafɔ baa tale yɔɔ nuŋ kei kela tomyɛɛre kulutoo dokoloŋ kɔba, na waa mo ke fa ayematena.” Botɔɔ te ba too be nɔɔ gyakaa alo dɔɔ. 6 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ yela e, weera dɔɔ te ɛ ne kale na alo ŋon mena e? Ɔ te yɛɛ kolo kpaakpaa fa maŋ. 7 Ayematena dɔɔ, baa kyaa ɛ gyaŋ debaŋ kamasɛ. Te debaŋ kamasɛ keŋ ɛ gyae na, ɛ ke tale yɛɛ deeli fa wɔ. Mɔna maŋ dɔɔ, mɔɔ gyae maa kyaa ɛ gyaŋ kelii ɔto ya. 8 Ɔ te yɛɛ kpene keŋ waa tale. Ɔ te taŋgbɛɛ kyɛɛkee nuŋ woli maŋ, na kawola nyi ɔ te desina maŋ fa me ke wuu pɛna maa yeŋ. 9 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, tɛɛle kei dɔɔ yenaŋ kamasɛ keŋ baa kolosi Wurubuarɛ nombia kpaakpaa ŋan nɛ, baa yako kpene keŋ alo kei be yɛɛ nɛ na baa mo tɔɔse e.”

Gyudase te sɛɛ nyi waa lese Yesu fa
Mateo 26:14-16; Luka 22:3-6

10 Keŋte Gyudase Isekarɔte ŋon ɔ yɛɛ Yesu kaseela kufu bala baŋ man ŋolo e nɛ, gyuuwɔ Wurubuarɛ saese kegyiise baŋ gyaŋ nyi waa lese Yesu fa wɔ. 11 Be ke nyii mena nɛ, yɛɛ wɔ gyoŋ te be yakowɔ see nyi baa fa e kɔba. Lee botɔɔ te Gyudase Isekarɔte kɛo gbɛɛ keŋ waa mo lese e fa wɔ.

Yesu na ɔ kaseela kedi nyeekelɛɛwee dinaa weenɛɛ ŋan
Mateo 26:17-25; Luka 22:7-14, 21-23; Gyɔn 13:21-30

12 Nyeekelɛɛwee kedi wee gyaŋgbate keŋ bee di bodobodo keŋ tee be doo ke man ya, te bɛɛ ko Nyeekelɛɛwee kedi nambu ŋon kelii nɛ, Yesu kaseela baŋ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa bɔɔse e nyiaa, “Aleŋ te n ne gyae nyi de kaa desina see fa nyeekelɛɛwee dinaa weenɛɛ ŋan?” 13 Botɔɔ te ɔ kpila ɔ kaseela baŋ bala te ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ gyu Gyerusalɛm donɔɔ man. Ɛ ne gyu na ɛ ke gyaŋee na balee ŋolo seele na loŋ na ogele. Ɛ sila e. 14 Dekpaŋalaŋ keŋ man waa gyoo nɛ, ɛ yako dekpaŋalaŋte ŋon nyi, De Gbeŋgyoo ŋon kpa dɛɛ bɔɔse neŋ nyiaa, ‘Aleŋ te ŋɔɔla deni keŋ daa na me kaseela baŋ dɛɛ kaa di nyeekelɛɛwee dinaa weenɛɛ ŋan nɛ kyaa?’ 15 Balee ŋonaŋ waa wola ŋon abansoro deni dinaa daale keŋ ke kyaa adido te bɔɔ desina ke man nideli nɛ. Ɛ desina botɔɔ na de kaa di weenɛɛ ŋan.” 16 Ɔ kaseela baŋ ke gyu kelii donɔɔ keŋ man nɛ, be naa kpene kamasɛ keŋ Yesu be yako wɔ nɛ pɛpɛɛpɛ, te be desina nyeekelɛɛ weenɛɛ ŋan see botɔɔ.

17 Kelii balinɔɔ nɛ, Yesu na ɔ kaseela kufu bala baŋ kɔŋawɔ botɔɔ. 18 Ba ke kyaa bee dii nɛ, te Yesu yako wɔ nyiaa, “Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyi ɛmɛɛ baŋ daa na ŋon kyaa dee dii nɛ, ɛ man ŋolo waa lese maŋ fa.” 19 Botɔɔ te dekɔkɔrɔkɔɔ kyaŋa ɔ kaseela baŋ, te be bɔɔse Yesu dokoloŋ dokoloŋ nyiaa, “De Gbeŋgyoo, maŋ yaa amɔte?” 20 Te Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛmɛɛ kufubala kɛwɔ man ŋolo ŋon daa na e na do de nyiŋmaa nyefale dokoloŋ kei man nɛ. 21 Maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon maa yeŋ ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako lee ma wose man nɛ, mɔna walaŋ

ŋon waa lese maŋ fa nɛ waa laako. Nyi beŋ ta lola walaŋ ŋonaŋ ya na, nafɔ dei."

Yesu na ɔ kaseela kedi nyeekelɛɛwee dinaa weenɛɛ ŋan
Mateo 26:26-30; Luka 22:14-20; 1 Korintotena 11:22-25

22 Yesu na ɔ kaseela baŋ kee dii nɛ, ɔ moo bodobodo te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ karaŋ, te ɔ kara ke mo fa ɔ kaseela baŋ. Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, "Ɛ lɛɛ di, kei yɛna ma wosenaane keŋ." 23 Kenaŋ wɔle te ɔ moo leenɔɔ keŋ soloŋ doo ke man nɛ te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ karaŋ, te ɔ moo ke fa ɔ kaseela baŋ. Keŋte be popou nyɔɔwɔ lee ke man. 24 Botɔɔ te ɔ yako wɔ nyiaa "Kei yɛna me fatabo keŋ Wurubuarɛ be kyɛɛkee leki na waa mo tɔ nɔɔkebakesee wɔle keŋ nɔɔ. Kei ne gyae la ke yela na Wurubuarɛ ka mo balaŋ burum nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ. 25 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, mɔɔ gyae maa tekaa nyɔɔ soloŋ kei bela ya, kelii wee keŋ maa bese nyɔɔ ke wɔle Wurubuarɛ gyoori keŋ man." 26 Ba ke kpee nɔɔneŋ lese Wurubuarɛ yele nɛ, te ba leewɔ donɔɔ keŋ man gyu oliifi bula keŋ dɔɔ.

Yesu keyako nyi Pita waa kaa bɛɛ e
Mateo 26:31-35; Luka 22:31-34; Gyɔn 13:36-38

27 Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, "Ɛ popou ɛ ke yeu tina maŋ yela. Nawolo nyi Wurubuarɛ yakowɔ ɔ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man lee ma wose man nyiaa,

'Maa gyɔ namensekɛɛlere ŋon lɔ,
na ɔ namense baŋ pou ke yaasee.'

28 Mɔna me fom lee yeŋ man na, maa kyaŋ ŋon gbɛɛ gyu Galelia tɛɛle man." 29 Keŋte Pita yako e nyiaa, "Akpaa be popou de yeu tina neŋ yela koraŋ na, maŋ dɔɔ mɔɔ gyae maa tina neŋ yela korakora ya." 30 Botɔɔ te Yesu yako Pita nyiaa, "Ampaŋ yaa mɛɛ yako neŋ nyi gyɛŋ nelim kei pɛte kegyim kelɔ woya betabola nɛ, nyaŋ ke bɛɛ betabotooro nyi n ba gyeŋ maŋ korakora ya." 31 Keŋte Pita yakowɔ seŋ ke dɔɔ keŋkeŋ nyiaa, "Akpaa nyi ke yɛɛ yeŋ ke koraŋ na, mɔɔ gyae maa bɛɛ nyi mɔɔ gyeŋ neŋ korakora ya." Te ɔ kaseela akaŋ baŋ pou mɔ yakowɔ mena.

Yesu kefane Gɛkyɛmane
Mateo 26:36-46; Luka 22:40-46

32 Yesu na ɔ kaseela baŋ kelii botɔɔ keŋ bɛɛ baake nyi Gɛkyɛmane nɛ ɔ yako wɔ nyiaa, "Ɛ kyaa kɛbo na me kaa fane." 33 Te ɔ moo Pita na Gyemisi na Gyɔn sila ɔ wose. Botɔɔ te nombia takaa e nideli, keŋ nyi ɔ bɛɛ gyeŋ mena keŋ waa yɛɛ ɔ wose ya. 34 Te ɔ yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, "Nombia ne takaa maŋ nideli keŋ mɛɛ gyae maa yeŋ. Ɛ kyaa kɛbo, ɛ na doo ya." 35 Keŋte ɔ gyuuwɔ ɔ siaman kyomii te ɔ tisiwɔ buŋ te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ nyi, akpaa ɔ ne gyae na waa yela kaale kei ke laŋ ɔ nyee dɔɔ. 36 Te ɔ yakowɔ nyi, "Me kya, kpene kamasɛ be taŋ neŋ doŋ ya. Lese kaale kei me dɔɔ. Mɔ na yɛɛ kpene keŋ maŋ ne gyae ya. Yɛɛ kpene keŋ nyaŋ gbagba ne gyae." 37 Ɔ ka bese kɔŋ nɛ, ɔ kaa naawɔ na ba te doo te ɔ gyuusu wɔ bɔɔse Simɔn Pita nyiaa, "Simɔn, ɛ te doo? Ɛ te tale kyaa na ɛ ka deke debaŋ dokoloŋ kooŋ keŋ nyi ɛ be doo yee? 38 Ɛ na doo ya, ɛ fane na ɛ be nyiŋ gyoo kekɛɛsekɛɛ man ya. Ma gyeŋ nyi ɛ konɔɔse man na ɛ ne gyae ɛ ke yɛɛ ma kegyaebii, mɔna ɛ wosenaane man na ɛ be taŋ mena doŋ kenaŋ ya." 39 Keŋte Yesu besewɔ gyu ke fane yako nombii dokoloŋ kenaŋ bela. 40 Ɔ ka bese kɔŋ be gyaŋ na be sɛɛ be doo, nawolo nyi dosoroŋ doo be

siaman te be ta gyeŋ kpene keŋ baa yako ya. 41 Keŋte Yesu besewɔ kɔŋ be gyaŋ betabotoorote te ɔ bɔɔse wɔ nyi, “Ɛ sɛɛ ɛ gyakaa dosoroŋ kei dɔɔ ɛ ne fɛɛfo? Tekaboe mena, debaŋ keŋ te lii. Be ta lese maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon fa nombiakumɛɛyɛɛra. 42 Ɛ koro dee gyu de kaa gyaŋee na wɔ. Ŋon ɔ na lese maŋ waa fa nɛ te tuŋ daa taŋ.”

Ba kekyaŋ Yesu
Mateo 26:47-56; Luka 22:47-53; Gyɔn 18:3-12

43 Yesu ke gyakaa ɔ ne kolosi nɛ, Gyudase ŋon ɔ yɛɛ kaseela kufu bala baŋ man ŋolo e nɛ, kaa bɛɛwɔ lee be dɔɔ. Na balaŋ dikpii keŋ be dana yoosilase na akpokpose, na Wurubuarɛ saese kegyiise na Gyudatena mmaraa wolala baŋ Gyudatena kegyiise ba lese do na e nɛ silana e. 44 Na Gyudase ŋon ɔ ba lese e fa nɛ taŋ taŋgbɛɛ yako balaŋ baŋ nyiaa, “Walaŋ ŋon maa pukaa e nɛ ŋon ŋonaŋ, ɛ kyaŋ e keŋkeŋ na ɛ ka mo e ta.” 45 Gyudase ka betaa lii Yesu gyaŋ nɛ, ɔ baake e nyi, “Me Gbeŋgyoo,” te ɔ pukaa e. 46 Botɔɔ te balaŋ baŋ kyaŋa e. 47 Keŋte Yesu kaseela baŋ man ŋolo ŋon ɔ seŋɛɛ botɔɔ nɛ lese ɔ yoosila kara Wurubuarɛ saese kegyia ŋon tobaale deŋele lese ke lɔ. 48 Botɔɔ te Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Me yɛɛ walaŋkum e te ɛ moo yoosilase na akpokpose ɛ ne kɔŋ ɛ kaa kyaŋ maŋ? 49 Wee kamasɛ keŋ me kyaa ɛ gyaŋ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man mɛɛ wola ŋon nɛ, ɛ te kyaŋ maŋ ya. Mɔna nombia kɛŋa pou kɔŋae, na ke yela Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ke kɔŋ mena.” 50 Keŋte Yesu kaseela baŋ pou yeuwɔ tina e yela.

51 Na tobaale ŋolo ŋon ɔ wuuna kanyaŋbii nɛ silana Yesu. Be ka mo baa kyaŋ e nɛ, 52 te ɔ leewɔ be nyiŋmaa man yeu diteŋteli tina ɔ kanyaŋbii keŋ yela.

Be kamo Yesu gyu kegyiise siaman
Mateo 26:57-68; Luka 22:54-55, 63-71; Gyɔn 18:13-14, 19-24

53 Keŋte ba moo Yesu gyu Wurubuarɛ saese kegyia ŋon gyaŋ, te Wurubuarɛ saese kegyiise baŋ pou na Gyudatena mmaraa wolala, na Gyudatena kegyiise kaa gyaŋeewɔ botɔɔ. 54 Na Pita silana Yesu wɔle wɔle lemlem gyu Wurubuarɛ saese kegyia ŋon dekpaŋalaŋ man. Botɔɔ te Pita gyuuwɔ ke kyaa kotɔtɔɔtena baŋ bee gyee dekpaŋalaŋ keŋ nɛ gyaŋ bee woli boalaŋ. 55 Na Wurubuarɛ saese kegyiise, na Gyudatena kegyiise akaŋ baŋ ne kɛo nombii keŋ baa mo gyakaa ɔ dɔɔ na baa nyiŋ gbɛɛ ko e, mɔ be te nyim ya. 56 Balaŋ burum kɔŋawɔ kaa kɛrɛɛ ɔ nɔɔse, mɔna be nɔɔwoya ŋan te kyaa na dɔŋa ya. 57 Te baale korowɔ kɛrɛɛ ɔ nɔɔse nyiaa, 58 “De te nyii nyi ɔ kpa waa tekerii Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ balaŋ be maa nɛ, te weeya atooro wɔle na waa ma wɔle keŋ te yɛɛ walaŋ maa na ke ya.” 59 Baŋ mɔ nombia ŋan bɔɔ kaa yako nɛ, te kyaa na dɔŋa ya.

60 Botɔɔ te Wurubuarɛ saese kegyia ŋon korowɔ seŋ kebu keŋ nsana nsana te ɔ bɔɔse Yesu nyiaa, “N be tiranɔɔ yee? Woŋ dɔɔ te balaŋ kɛwɔ ne kɛrɛɛ n nɔɔse, te n be tiranɔɔ ya?” 61 Mɔ Yesu te gyuusu ɔ nɔɔ ya. Botɔɔ te Wurubuarɛ saese kegyia ŋon bɔɔse e nyi, “Nyaŋ yɛna nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi nyaŋ ke kɔŋ nɛ? Nyaŋ yɛna Wurubuarɛ ŋon kaboena nyi baa lese ɔ yele nɛ bu dokoloŋ ŋon?” 62 Keŋte Yesu tiranɔɔ nyi, “Ayi, maŋ ŋonaŋ. Ɛ kena maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon kyaa Wurubuarɛ doŋte ŋon dunoluŋ dɔɔ. Na ɛ ka bese naa maŋ na me dɔŋ ŋɔma man adido mɛɛ

kɔŋ.” 63 Botɔɔ te Wurubuarɛ saese kegyia ŋon tirii ŋon gbagba kegba te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Woŋ adansɛɛ yaa dɛɛ gyae dee nyii bela?” 64 Ɛ te nyii mmusuo nombia ŋan ɔ be yako yee? Sena yaa ɛ na gyueŋ lee ke man? Te kegyiise baŋ pou too be nɔɔ gyakaa ɔ dɔɔ bu e fɔɔ nyi, “Kaboena nyi baa ko e.” 65 Keŋte balaŋ baŋ baale fiasɛɛ bɛɛ tɔ nɔɔloŋ woli e, te be wuu ɔ sia na bɛɛ takee e akɔtase. Te be bɔɔse e nyi, “Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre, wola daa ŋon ɔ be gyɔ neŋ.” Keŋte ba moo e fa kotɔtɔɔtena baŋ te baŋ mɔ ke tuku e.

Pita kebɛɛ Yesu
Mateo 26:69-75; Luka 22:56-62; Gyɔn 18:15-18, 25-27

66 Pita ke kyaa dekpaŋalaŋ keŋ man nɛ, Wurubuarɛ saese kegyia ŋon alebu ŋolo kɔŋawɔ botɔɔ. 67 Ɔ kena Pita kyaa ɔ ne woli boalaŋ nɛ, ɔ kɛɛ e yididi te ɔ yako e nyiaa, “Nyaŋ mɔ n kpuɛ na Yesu Nasarɛte baale ŋon.” 68 Mɔ Pita lɛɛ aŋmaareŋ te ɔ yako e nyi, “Mɔɔ gyeŋ kpene keŋ n ne yako nɛ man korakora ya.” Botɔɔ te Pita leewɔ gyu denanɔɔ keŋ man. 69 Alebu ŋon ka bese naa Pita botɔɔ nɛ ɔ yako balaŋ baŋ ba seŋɛɛ botɔɔ nɛ nyiaa, “Balee kei mɔ kpuɛ na wɔ.” 70 Mɔ Pita besewɔ bɛɛ ke bela. Kenaŋ wɔle nɛ, balaŋ baŋ ba seŋɛɛ botɔɔ nɛ besewɔ yako Pita nyiaa, “Ke yɛɛ ampaŋ nyi n kpuɛ na wɔ, nawolo nyi n yɛɛ Galelia baale e.” 71 Botɔɔ te Pita moo nɔɔdoŋ kolosi te ɔ kaŋa ntam kpu nyiaa, “Mɔɔ gyeŋ balee kei ŋon ɛ ne kolosi ɔ wose man nombia nɛ korakora ya” 72 Debokenaŋ man te kegyim lɔɔ woya betabolate. Keŋte Pita tɔɔse nombia ŋan Yesu be yako e nɛ nyiaa, “Pɛ kegyim kelɔ woya betabola na, nyaŋ ke bɛɛ betabotooro nyi n ba gyeŋ maŋ ya.” Keŋte ɔ yɛlɛɛwɔ do ɔ ne wii.

15

Be kamo Yesu gyu gyoo Pilato gyaŋ
Mateo 27:1-2, 11-14; Luka 23:1-5; Gyɔn 18:28-38

1 Tɛɛ kena nebo nebo fuu nɛ, saese kegyiise na donɔɔ kegyiise na Gyudatena mmaraa wolala gyaŋeewɔ te be bake Yesu nyeeman. Mena dɔɔ be bake e te ba moo e gyu ka do Pilato ŋon ɔ seŋɛɛ Romantena gyoo dinaa nawɔɔ man nɛ, nyiŋmaa man. 2 Keŋte Pilato bɔɔse e nyiaa, “Nyaŋ yɛna Gyudatena gyoo ŋon?” Te Yesu tiranɔɔ nyi, “Mena yaa n yakowɔ nɛ.” 3 Te Gyudatena saese kegyiise baŋ kɛrɛɛ ɔ nɔɔse mo nombia burum gyakaa ɔ dɔɔ. 4 Keŋte Pilato bɔɔse e nyi, “Be ta mo nombia kɛŋa bɛɛ gyakaa n dɔɔ na, n ba lese n nɔɔse yee?” 5 Botɔɔ te nombia ŋan doo gyoo Pilato nɔɔ, nawolo nyi Yesu te yako daale ya.

Be kalese Yesu fa yeŋ
Mateo 27:15-27; Luka 23:13-25; Gyɔn 18:39–19:16

6 Gyudatena nyeekelɛɛwee kedi kamasɛ nɛ, kaboena nyi Pilato waa tina balaŋ baŋ bɔɔ kyam tɔ deni nɛ man dokoloŋ, ŋon balaŋ benaŋ gbagba ne gyae nɛ yela fa wɔ. 7 Mena debaŋ kenaŋ na ba te kyaŋ Barabase tɔ deni. Barabase kei kpuɛ balaŋ baŋ bɔɔ koro seŋ tia gyoo dinaa, te bɔɔ ko balaŋ nɛ man. 8 Botɔɔ te balaŋ dikpii keŋ kɔŋa Pilato gyaŋ nyi waa yɛɛ kpene keŋ ɔ ne taŋ yɛɛ debaŋ kamasɛ nɛ fa wɔ. 9 Te Pilato bɔɔse wɔ nyiaa, “Ɛ ne gyae nyi maa lese Gyudatena gyoo ŋon fa ŋon?” 10 Keŋ dɔɔ Pilato be bɔɔse mena yɛna nyi, ɔ gyeŋ nyi saese kegyiise baŋ ne kɔla Yesu dɔɔ te ba lese e fa yeŋ. 11 Mɔ Wurubuarɛ saese kegyiise baŋ feefuwɔ do balaŋ dikpii keŋ nyi, baa

yako Pilato nyi waa lese Barabase fa wɔ. 12 Botɔɔ te Pilato bɔɔse wɔ nyi, “Sena te ɛ ne gyae maa yɛɛ walaŋ ŋon ɛ ne baake e nyi Gyudatena gyoo nɛ?” 13 Te balaŋ dikpii keŋ fae yeesa nyi, “Yela baa gyɔ e nyeelabia sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ na waa yeŋ” 14 Keŋte Pilato bɔɔse wɔ nyiaa, “Woŋ dukum te ɔ yɛɛwɔ?” Mɔna be gyakaa bo bɛɛ fae yeesa keŋkeŋ nyi, “Gyɔ e nyeelabia sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ” 15 Keŋ Pilato ne gyae mena keŋ be wɔe ke fɛɛ wɔ dɔɔ ɔ lese Barabase fa wɔ, te ɔ yela ɔ yoonɔɔtena tuku Yesu te ɔ moo e fa nyi baa gyu ke gyɔ e nyeelabia sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ.

Be kekulu Yesu
Mateo 27:27-31

16 Keŋte yoonɔɔtena baŋ moo Yesu gyu Pilato dekpaŋalaŋ man botɔɔ keŋ bee di nombia nɛ, te be baake be tebia yoonɔɔtena akaŋ baŋ pou gyaŋee. 17 Te ba moo kegba yayam do e, te ba moo sɔɔse loo gyooro kotɔtɔɔ wuu e. 18 Na bee kulu e nyiaa, “Gyudatena gyoo, n nyee dɛɛ wolose” 19 Botɔɔ na be gyakaa bɛɛ mo daŋ ŋmeree e ɔ nyeeman, na bɛɛ tɔ nɔɔloŋ woli e na bɛɛ buŋ ɔ nawɔɔtɛɛ kulu e. 20 Be ke kulu e taŋ nɛ, ba kpee kegba yayam keŋ te ba moo ŋon gbagba wui keŋ do e. Te ba moo e lee be kaa gyɔ e sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ.

Ba kegyɔ Yesu ɔpaŋdaŋ dɔɔ
Mateo 27:32-44; Luka 23:26-43; Gyɔn 19:17-27

21 Be ka lee donɔɔ keŋ man bee gyu nɛ, te be gyaŋee na Simɔn ŋon ɔ ba lee Kirene donɔɔ man nɛ na ɔ ne kɔŋ. Simɔn kei bia yɛna Alɛkesanda na Rufuse. Keŋte ba ŋere e nyi waa lɛɛ Yesu ɔpaŋdaŋ keŋ seele. 22 Te ba moo Yesu gyu botɔɔ keŋ bɛɛ baake nyi “Golgata” keŋ nawolo nyi “Nyeepookoo” dɛɛ nɛ. 23 Keŋte ba moo tee keŋ bɛɛ baake nyi mɛɛrɛ nɛ kyakale soloŋ man fa Yesu nyi waa nyɔɔ, mɔna ɔ te nyɔɔ ke ya. 24 Ba ke gyɔ e sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ nɛ, te be kpɛlɛɛ ɔ kegbase buŋii te be lɔɔ boe ŋe dɔɔ, na baa naa keŋ walaŋ kamasɛ waa nyiŋ. 25 Gyae ke yɛɛ ŋgba nebo weese debaŋ atoorote man nɛ, te be gyɔɔ Yesu sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ. 26 Keŋte be ŋmarase dukum keŋ be kpa ɔ be yɛɛ nɛ mataa ɔ nyee gbɛɛ nyiaa,

“GYUDATENA GYOO ŊON YAA.”

27 Botɔɔ te be gyɔɔ ŋmɛɛlatena bala baale mɔ sakaa ɔpaŋdaase dɔɔ kpu na Yesu. Ŋolo sakaa ɔ dunoluŋ dɔɔ, te ŋolo mɔ sakaa ɔ demena dɔɔ. 28 Kei yela Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan kɔŋawɔ mena. Nombia ŋenaŋ yɛna nyi, “Be ta mo e kpu na nombiakumɛɛyɛɛra.” 29 Na balaŋ baŋ bɛɛ lam botɔɔ nɛ, na tee e na bee kpiisi ba nyeeya yako nyiaa, “Nyaŋ ŋon n kpa n ke tekerii Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ na n ka mo weeya atooro maa ke nɛ, 30 lɛɛ n wose na n ke tisi lee ɔpaŋdaŋ keŋ dɔɔ na dɛɛ kɛɛ.” 31 Mena mɔ te Wurubuarɛ saese kegyiise na Gyudatena mmaraa wolala baŋ mɔ kulu e. Te be yako dɔŋa nyiaa, “Ɔ ne tale lɛɛ baale nyee, mɔna ɔ be tale lɛɛ ŋon gbagba nyee ya.” 32 Nyi akpaa ŋon yɛna nyeedoŋ Gbeŋgyoo na Iseraetena gyoo ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ, kenaŋ na waa lɛɛ ɔ wose lee ɔpaŋdaŋ keŋ dɔɔ na dɛɛ naa na dɛɛ lɛɛ e di. Te balaŋ bala baŋ bɔɔ gyɔ wɔ sakaa ɔpaŋdaase dɔɔ kpu na e nɛ mɔ tee e mena.

Yesu yeŋ
Mateo 27:45-56; Luka 23:44-49; Gyɔn 19:28-30

33 Weese ka seŋ dɛɛ nɛ, ditiŋtɛɛ kaa lɛɛ tɛɛle keŋ dɔɔ pou kelii ɔ ke gɛɛse. 34 Te weese ke gɛɛse kenaŋ nɛ Yesu fae yeesa keŋkeŋ nyiaa, “Eli, Eli, lama sabatani?”

Keŋ nawolo nyi, “Me Wurubuarɛ, Me Wurubuarɛ, weera te n lese n sia yela maŋ?” 35 Balaŋ baŋ ba seŋɛɛ botɔɔ ke nyii mena nɛ be yakowɔ nyiaa, “Ɛ nyii, ɔ ne baake Elaegya.” 36 Debokenaŋ man te be man ŋolo yeuwɔ ka mo kolo ŋgba kokyaa keŋ gyae ke tale lɛɛ loŋ nɛ do soloŋ denyaŋesa daale man, te ɔ moo ke tooso na daŋ te ɔ gyinaa ke adido fa Yesu nyi waa nyɔɔ. Keŋte ɔ yakowɔ nyiaa, “Ɛ seŋ dɛɛ kɛɛ nyi Elaegya waa kɔŋ kaa lese e lee ɔpaŋdaŋ keŋ dɔɔ.” 37 Botɔɔ te Yesu besewɔ fae yeesa keŋkeŋ, te ɔ kara weesi. 38 Kekɔŋ mena nɛ, kanyaŋ keŋ bɔɔ mo kpase Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man nɛ bɛɛsewɔ kyɛɛkyɛɛ ala lee adido kaa lii ka mokɔɔ man.

39 Yoonɔɔtena kegyia ŋon ɔ seŋɛɛ botɔɔ kena Yesu ke fae yeesa kara weesi nɛ, ɔ yakowɔ nyiaa, “Balee kei yɛna Wurubuarɛ bu ŋon ampaŋ.”

40 Na ala baale seŋɛɛ lemlem bɛɛ kɛɛ. Ala benaŋ man baale yɛna Mɛɛre ŋon ɔ ba lee Magedala nɛ, na Gyemisi kemaasa na Gyose be naa Mɛɛre na Salome. 41 Ala kɛwɔ silana Yesu kɛɛ ɔ dɔɔ de-baŋ keŋ ɔ kya Galelia nɛ. Na ala burum baŋ bɔɔ sila e kɔŋ Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ mɔ seŋɛɛ botɔɔ.

Yesu kewuu
Mateo 27:57-61; Luka 23:50-56; Gyɔn 19:38-42

42 Na wee kenaŋ yɛɛ wee keŋ Gyudatena na mo desina ba wose fa ba kefɛɛfowee keŋ kedi. Ke lii balinɔɔ nɛ, 43 balee ŋon bɛɛ baake e nyi Gyosɛfo ŋon ɔ ba lee Arimatia donɔɔ man nɛ gyɔɔ ɔ konɔɔ gyu Pilato gyaŋ ka sola e nyi waa mo Yesu woo ŋon fa e ɔ kaa wuu. Gyosɛfo kei yɛɛ donɔɔ kegyia ŋolo e, te ŋon mɔ ne gyeki Wurubuarɛ gyoori keŋ. 44 Pilato ke nyii nyi Yesu ta yem nɛ, yɛɛ e gyakoloŋ. Mena dɔɔ ɔ baake ɔ yoonɔɔtena kegyia ŋon bɔɔse e nyiaa, “Yesu ŋon wulaa yeŋawɔ?” 45 Ɔ ke nyii lee yoonɔɔtena kegyia ŋon nɔɔman nyi ke yɛɛ ampaŋ nɛ, ɔ faa Gyosɛfo ŋon gbɛɛ nyi waa gyu ka mo woo ŋon. 46 Mena dɔɔ Gyosɛfo gyuuwɔ ke lɛɛ akaralɛɛ te ɔ lese woo ŋon lee ɔpaŋdaŋ keŋ dɔɔ te ɔ moo akaralɛɛ keŋ milii e. Keŋte ɔ moo e ke wuu yebɔɔ keŋ bɔɔ kare boe daale man nɛ man. Te ɔ biliŋi boe dinaa daale tɔ yebɔɔ keŋ nɔɔ. 47 Na Mɛɛre ŋon ɔ ba lee Magedala nɛ, na Gyose ɔ naa Mɛɛre seŋɛɛ botɔɔ. Mena dɔɔ be naa botɔɔ keŋ bɔɔ wuu e nɛ.

16

Yesu kefoŋ lee yeŋ man
Mateo 28:1-8; Luka 24:1-12; Gyɔn 20:1-10

1 Gyudatena kefɛɛfowee keŋ ke taŋ nɛ, Mɛɛre ŋon ɔ ba lee Magedala na Gyemisi ɔ naa Mɛɛre na Salome, lɛɛ abɔɔ ofoŋ nyiŋan be kaa buraa Yesu woo ŋon. 2 Kosida nebo nebo weese ke bɛɛ nɛ, ala baŋ korowɔ bee gyu yebɔɔ keŋ tɛɛ. 3 Be kee gyu na bɛɛ bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Amɔte ne gyae la waa biliŋi boe keŋ lee yebɔɔ keŋ nɔɔman fa daa?” 4 Mɔ be ke gyina be sia kɛɛ na, be naawɔ nyi be te biliŋi boe dinaa dinaa keŋ lee yebɔɔ keŋ nɔɔman. 5 Be ka mo baa gyoo yebɔɔ keŋ man nɛ, te be naa tobaale ŋolo na ɔ doona kegba wolom wurikyim na ɔ baŋɛɛ dunoluŋ dɔɔ te be ŋeŋawɔ. 6 Botɔɔ te ɔ yako ala baŋ nyiaa, “Ɛ na ŋeŋii ya. Ma gyeŋ nyi Yesu ŋon ɔ ba lee Nasarɛte, ŋon bɔɔ gyɔ e sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ nɛ yaa ɛ ne kɛo. Ɔ te fom. Ɔ be kyaa kɛbo ya. Ɛ kɛɛ botɔɔ keŋ ɔ be doo nɛ. 7 Mena dɔɔ ɛ gyu ke yako ɔ kaseela baŋ na Pita nyiaa, ‘Ɔ te kyaŋ ŋon gbɛɛ ɔ ne gyu Galelia donɔɔ man. Botɔɔ te ɛ kena e

ŋgba mena keŋ ɔ be yako ŋon nɛ.’ ” 8 Keŋte ala baŋ leewɔ yebɔɔ keŋ man bileŋ, nawolo nyi gyakoloŋ ta gyoo wɔ te ba wose mɔ ta yeŋ wɔ. Te ba te yako ŋolo mɔ kolo ya, nawolo nyi bee yee.

9 Yesu kefoŋ lee yeŋ man Kosida nebo nebo fuu keŋ nɛ, ɔ taŋgbɛɛwɔ lese ɔ wose wola Mɛɛre ŋon ɔ ba lee Magedala nɛ. Mɛɛre kei te Yesu gegi feliŋkumɛɛ nyetooro lee ɔ man nɛ. 10 Mena dɔɔ ŋon mɔ gyuuwɔ ke yako balaŋ baŋ be silana Yesu nɛ. Ɔ ke gyu na be kyaa bee wii na bee di walaŋsa. 11 Keŋ na be ke nyii nyi Yesu te fom te Mɛɛre naa e koraŋ nɛ, ba te lɛɛ di ya.

12 Kenaŋ wɔle nɛ, Yesu lese ɔ wose dinɔɔ wɔle daale man wola ɔ kaseela bala baale debaŋ keŋ bee gyu donɔɔ daale man nɛ. 13 Keŋte baŋ mɔ besewɔ kɔŋ kaa yako be tebia akaŋ baŋ. Mɔ baŋ mɔ te lɛɛ wɔ di ya.

Yesu kalese ɔ wose wola ɔ kaseela kufu daale baŋ

Mateo 28:16-20; Luka 24:36-49; Gyɔn 20:19-23; Kpilala 1:6-8

14 Kɛŋa pou wɔle nɛ, ɔ kaseela kufu daale baŋ yilaawɔ bee dii te Yesu besewɔ kaa lese ɔ wose wola wɔ. Keŋte ɔ gyeŋa baŋ do wɔ lee mena keŋ balaŋ be kɔŋ kaa yako wɔ nyi ɔ te fom, te ba lɛɛ wɔ di ya nɛ dɔɔ. 15 Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ gyu tɛɛle kei pou dɔɔ na ɛ kaa kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan fa balaŋ pou. 16 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ nombia ŋan di te be sɔ e Wurubuarɛ loŋ na, waa nyiŋ nyeedoŋ. Mɔ walaŋ kamasɛ ŋon ɔ te lɛɛ nombia ŋan di ya nɛ, Wurubuarɛ waa bu e fɔɔ. 17 Balaŋ baŋ baa lɛɛ maŋ di nɛ, baa yɛɛ gyakoloŋ nombia kɛŋa. Baa gberaa feliŋkumɛɛ lee balaŋ man lee ma yele man, na baa kolosi deise wɔlɛɛ kpookpoo ŋan bɔɔ gyeŋ ya. 18 Nyi akpaa be gate doma na be nyiŋmaase yaa be nyɔɔ teekum daale koraŋ na, be gyae ke yɛɛ wɔ kolo ya. Baa mo be nyiŋmaase gyakaa kaweesetena dɔɔ, na ba wose ke yɛɛ wɔ doŋ.”

19 De Gbeŋgyoo Yesu kekolosi fa wɔ taŋ nɛ, Wurubuarɛ moo e gyu adido te ɔ ke kyaawɔ Wurubuarɛ dunoluŋ dɔɔ. 20 Yesu kaseela baŋ ka lee botɔɔ nɛ, be gyuuwɔ tɛɛle kei pou dɔɔ kekolosi Wurubuarɛ nombia ŋan. Te de Gbeŋgyoo seŋawɔ be wɔle te be yɛɛ gyakoloŋ nombia, na kawola nyi Wurubuarɛ nombia ŋan yɛɛ ampaŋ.

Nombia kpaakpaa ŋan Luka be ŋmarase nɛ Luka

1 Kegyia kpaakpaa Teyofilose,
balaŋ burum te yɛɛ kakyeŋ
ŋmarase nombia ŋan be kɔŋ de
gyaŋ kɛbo lee Yesu Kristo wose
man nɛ see. 2 Nombia ŋan bɔɔ
ŋmarase nɛ, mena nombia ŋenaŋ
ke te baŋ bɔɔ mo be sia naa ŋa
leenaŋ kewalaŋ, te bɔɔ kolosi
de Gbeŋgyoo Yesu Kristo wose
man nombia fa daa nɛ yakowɔ.
3 Kegyia Teyofilose, lee mena dɔɔ
maŋ gbagba gyoo nombia kɛŋa
man nideli leenaŋ ŋa kewalaŋ keŋ
na, me naawɔ nyi kaboena nyi
maa tɔlɛɛ ŋa kekɔŋ bii dokoloŋ
dokoloŋ fa neŋ, 4 na n ke nyiŋ
gyeŋ nyi nombia ŋan pou bɔɔ
wola neŋ nɛ yɛɛ ampaŋ.

Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon kalola wose man nombia

5 Debaŋ keŋ gyoo Herode ne
di gyoori Gyudia tɛɛle man nɛ,
na Wurubuarɛ sae ŋolo kyaa keŋ
bɛɛ baake e nyi Sakaria. Na ɔ
kpuɛ Abigya saere dikpii man,
te ɔ wɛɛle Elisabɛte mɔ lee Wu-
rubuarɛ sae Aarɔn duuluŋ man.
6 Sakaria na ɔ wɛɛle gbɛɛneŋ
tenɛɛ Wurubuarɛ siaman. Te
bee di de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
mmaraase na ɔ nombia ŋan pou
dɔɔ nideli keŋ ba wose man
be dana nombiikum daale ya.
7 Mɔna bɔɔ taŋ bu ya nawolo nyi
Elisabɛte yɛɛ ɔlamanbo e, te ŋon
na ɔ baale Sakaria mɔ pou te
ŋmɛɛ.

8 Wee daale nɛ, kaa liiwɔ
Sakaria saese dikpii keŋ dɔɔ nyi
baa gyu Wurubuarɛ ɔsom deni
dinaa keŋ man ke fa Wurubuarɛ
kedi. 9 Be lɔɔ boe ŋgba mena
keŋ ba amanberɛ na wolo nɛ, te
yalawɔ Sakaria dɔɔ nyi waa gyu
Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ
man ɔ kaa too oliifi. 10 Debaŋ
keŋ ɔ ba gyoo Wurubuarɛ ɔsom
deni dinaa keŋ man ɔ kaa too oliifi
nɛ, na balaŋ dikpii keŋ pou kyaa
debɔɔ man bɛɛ fane. 11 Sakaria
kɛɛ too oliifi keŋ nɛ, botɔɔ te Wu-
rubuarɛ kpilale kɔŋawɔ ɔ gyaŋ
kaa seŋ kedeesa boe keŋ ɔ na
too oliifi ke dɔɔ nɛ dunoluŋ dɔɔ.
12 Sakaria kena e nɛ, ɔ wɔe lɔɔ e
te gyakoloŋ gyoo e. 13 Keŋte Wu-
rubuarɛ kpilale ŋon yako e nyiaa,
“Sakaria na yee ya, Wurubuarɛ te
nyii n kefane mena dɔɔ n wɛɛle
Elisabɛte waa lola bu baale fa neŋ,
na n ka do e yele nyi Gyɔn. 14 Ba
lola bu ŋon na, gyae ke yɛɛ neŋ
gyoŋ nideli te balaŋ burum mɔ
sia gyae ka gye ɔ dɔɔ, 15 nawolo
nyi bu ŋon waa yɛɛ walaŋ dinaa
Wurubuarɛ siaman, mena dɔɔ ɔ
na mo soloŋ na soloŋ daa ɔ nɔɔ
ya. Wurubuarɛ waa mo ɔ feliŋ do
ɔ man leenaŋ ɔ naa tɔɔman pɛna
baa lola e. 16 Te waa kyɛɛkee Iser-
aetena balaŋ burum agyueŋ kɔŋ
be Gbeŋgyoo Wurubuarɛ gyaŋ.
17 Wurubuarɛ waa mo ɔ feliŋ do ɔ
man, na waa fa e doŋ ŋgba mena
keŋ ɔ be fa ɔ dekpeŋkpeŋgyɔɔre
Elia nɛ. Waa ta de Gbeŋgyoo ŋon
siaman na waa desina kyaɔ na be
bia nsana, te balaŋ baŋ bɔɔ ne
bu Wurubuarɛ ya nɛ, waa besena
wɔ kɔŋ gbɛɛ kpaakpaate keŋ dɔɔ
na waa desina de Gbeŋgyoo balaŋ
see e.”

18 Botɔɔ te Sakaria bɔɔse Wu-
rubuarɛ kpilale ŋon nyiaa, “Sena
te maa yɛɛ na maa naa nyi nom-
bia kɛŋa yɛɛ ampaŋ? Nawolo nyi
daa na me wɛɛle pou te ŋmɛɛ.”
19 Keŋte Wurubuarɛ kpilale ŋon
tiranɔɔ fa e nyiaa, “Maŋ yɛna
Gaberɛle, Wurubuarɛ kpilale ŋon
ma seŋɛɛ ɔ siaman debaŋ kamasɛ.
Ŋon kpila na maŋ nyi me kaa
yako neŋ mena nombia kpaakpaa
kɛŋa. 20 Nombia ŋan mɔɔ yako

neŋ nɛ, gyae kekɔŋ ŋgba mena keŋ mɔɔ yako see nɛ. Mɔna keŋ n te lɛɛ me nombia kɛŋa di ya dɔɔ nɛ, n be gyae n ke tale kolosi ya kaboena nombia ŋan mɛɛ yako neŋ nɛ kekɔŋ ampaŋ debaŋ keŋ mɔɔ see neŋ nɛ.”

21 Debaŋ kenaŋ pou man na,
balaŋ baŋ kyaa debɔɔ man bɛɛ
daa Sakaria, na bɛɛ gyueŋ kpene
keŋ dɔɔ ɔ be dɔɔ Wurubuarɛ
ɔsom deni dinaa keŋ man mena.
22 Debaŋ keŋ ɔ ba lee kɔŋ balaŋ
baŋ gyaŋ nɛ, ɔ te tale kolosi na wɔ
ya, mena dɔɔ ba gyeŋawɔ nyi ɔ te
naa kalesewola daale Wurubuarɛ
ɔsom deni dinaa keŋ man. Ɔ
nyiŋmaase te ɔ moowɔ kolosi na
wɔ, nawolo nyi ɔ ta bese omumuu.
23 Debaŋ keŋ ɔ be yɛɛ ɔ saere
tom keŋ taŋ nɛ, te ɔ besewɔ gyu
ɔ dɛɛ. 24 Nombia kɛŋa kekɔŋ
wɔle nɛ, te kyare ya te ɔ wɛɛle
Elisabɛte kyaŋa fulu, te ɔ weese ɔ
wose gyaalaŋna banoŋ keŋ ɔ bɛɛ
lee debɔɔ ya. 25 Keŋte ɔ yakowɔ
nyiaa, “De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
te wii me waraŋase ŋgba ɔ ba lese
desɛŋ dinaa kei lee me dɔɔ balaŋ
siaman nɛ.”

Yesu kalola dekpeŋkpeŋ kegyɔ

26 Elisabɛte fulu keŋ ke di
gyaalaŋna looro nɛ, Wurubuarɛ
kpila ɔ kpilale Gaberɛle gyu
Nasarɛte keŋ kyaa Galelia tɛɛle
dɔɔ nɛ. 27 Ɔ kpila e gyu alebu ŋolo
ŋon ɔ te doo ta na baale ya nɛ
gyaŋ. Ɔ yele yɛna Mɛɛre. Mɛɛre
kei na Gyosɛfo ŋon ɔ ba lee gyoo
Defidi duuluŋ man nɛ bake la see
nyi baa yala dɔŋa nɛ. 28 Keŋte
Wurubuarɛ kpilale ŋon gyuuwɔ
ke yako e nyiaa, “Mɛɛre nyaŋ na
nyeebam, nawolo nyi Wurubuarɛ
kpuɛ na neŋ, te ɔ nyiŋmaa gyakaa
n dɔɔ nideli.” 29 Mɛɛre kenyii
nɔɔwoya kɛŋa nɛ, ɔ wose gbirisi e
nawolo nyi ɔ te nyii nombia ŋan
man nideli ya.

30 Keŋte Wurubuarɛ kpilale ŋon
yako e nyiaa, “Mɛɛre na yee ya,
Wurubuarɛ ta mo ɔ bɛrɛɛ boele
neŋ. 31 Nyaŋ ke kyaŋ fulu na n
ka lola bu baale na n ka do e yele
nyi Yesu. 32 Waa yɛɛ walaŋ dinaa
Wurubuarɛ siaman, na baa baake
e nyi Wurubuarɛ Kpatakpere ŋon
bu. De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
waa yela waa di gyoori ŋgba ɔ
naana Defidi nɛ. 33 Waa di gy-
oori Gyekɔpo duuluŋ man balaŋ
dɔɔ kekpaakekpaa, te ɔ gyoori
kenaŋ betaŋ ɔto ya.” 34 Botɔɔ te
Mɛɛre bɔɔse Wurubuarɛ kpilale
ŋon nyiaa, “Sena te nombia kɛŋa
gyae ke tale kɔŋ mena, debaŋ
keŋ mɔɔ gyeŋ baale na baale ya?”
35 Keŋte Wurubuarɛ kpilale ŋon
tiranɔɔ fa e nyiaa, “Wurubuarɛ
feliŋ ŋon gyae kekɔŋ kaa gyoo n
man, na Wurubuarɛ Kpatakpere
ŋon ka mo ɔ doŋ keŋ do n man
na n ke kyaŋ fulu. Mena dɔɔ bu
ŋon nyaŋ ka lola nɛ, waa yɛɛ bu
ŋon ayimɛɛ be doo ɔ man ya, te
baa baake e nyi Wurubuarɛ bu.
36 Kɛɛ! N loŋto Elisabɛte ŋon be
kpa ɔ yɛɛ ɔlamanbo e te ɔ be
ŋmɛɛ koraŋ mɔ nɛ, te kyaŋ fulu
gyaalaŋna looro yaa. 37 Nawolo
nyi kpene kamasɛ be kyaa keŋ nyi
Wurubuarɛ be gyae waa tale yɛɛ
ya.” 38 Keŋte Mɛɛre yakowɔ nyiaa,
“Ma nyee tesɛɛ bo na Wurubuarɛ.
Ŋan pou n be yako maŋ nɛ dɛɛkɔŋ
mena.” Keŋte Wurubuarɛ kpilale
ŋon laŋawɔ yela e.

Mɛɛre kegyu Elisabɛte gyaŋ

39 Weeya akalansɛɛ ŋaale wɔle
nɛ, Mɛɛre desina ɔ wose te ɔ gyuu
Sakaria na ɔ wɛɛle Elisabɛte gyaŋ
Gyudia tɛɛle man. Na donɔɔ keŋ
man be kyaa nɛ, gyakae bulase
dɔɔ. 40 Ɔ ka gyoo donɔɔ keŋ
man nɛ, ɔ gyuuwɔ Sakaria dɛɛ
te ɔ doo Elisabɛte nɔɔ. 41 Debaŋ
keŋ Elisabɛte be nyii Mɛɛre nɔɔ
kado keŋ nɛ, ɔ bu ŋon wosi ɔ
wose ɔ tɔɔman, te Wurubuarɛ

feliŋ ŋon kaa gyoowɔ Elisabɛte
man nideli. 42 Keŋte Elisabɛte
nyaŋeewɔ fae yeesa nyiaa, “Nyaŋ
yɛna alo ŋon Wurubuarɛ ba mo
ɔ nyiŋmaa gyakaa n dɔɔ nideli
ala pou man, te ɔ ta mo ɔ
nyiŋmaa gyakaa n bu ŋon nyaŋ
ka lola nɛ dɔɔ.” 43 Woŋ nombia
dinaana yaa Wurubuarɛ yɛɛwɔ
fa maŋ nɛ, nyi me Gbeŋgyoo ɔ
naa waa kɔŋ kaa do maŋ nɔɔ?
44 Nawolo nyi me ka betaa nyii n
nɔɔ kado pɛ, te me bu ŋon ɔ doo
me tɔɔman nɛ nyaŋeewɔ wosi ɔ
wose. 45 Wurubuarɛ te hiraa neŋ,
ŋgba n be lɛɛdi nyi de Gbeŋgyoo
nombia ŋan ɔ be yako nɛ, gyae
kekɔŋ mena fa neŋ nɛ. 46 Keŋte
Mɛɛre yakowɔ nyiaa,

“Mɛɛ lese de Gbeŋgyoo yele lee
me konɔɔ man.
47 Wurubuarɛ yɛna ma nyeelɛɛre,
mena dɔɔ te mɛɛ nyaŋee,
48 nawolo nyi ɔ te tɔɔse maŋ wa
alebu kei dinɔɔ,
ŋon nafɔ bɔɔ ne kala maŋ do
balaŋ man ya nɛ.
Lee nɛnɛɛ ne gyuu nɛ, walaŋ
kamasɛ waa baake maŋ nyi,
alo ŋon Wurubuarɛ be hiraa
e.
49 Nawolo nyi Wurubuarɛ
Kpatakpere ŋon te yɛɛ
nombia dinaana fa maŋ.
Ɔ yɛɛ Wurubuarɛ ŋon ayimɛɛ be
doo ɔ man ya.
50 Deniwalaŋ duuluŋ kamasɛ man
nɛ,
ɔ ne wii baŋ pou bee yee e nɛ
waraŋase.
51 Ɔ ta mo ɔ doŋ yɛɛ gyakoloŋ
nombia,
te ɔ yaasee balaŋ baŋ bee
gyina ba wose nɛ na be
nombia ŋan pou bɛɛ gyueŋ
ba nyeeya man nɛ lee ɔ
siaman.
52 Ɔ te yɔkɔse gyooneŋ dinaana
tɛɛle man,
te ɔ gyinaa balaŋ baŋ bɛɛ yɔkɔse
ba wose nɛ adido.
53 Ɔ te yeli baŋ tanam na ko wɔ nɛ
te nyiŋ abɔɔ kpaakpaa,
te ɔ yela baŋ be dana kɔba
nɛ laŋawɔ nyiŋmaase kufu
nawɔɔ kufu.
54 Ɔ te di ntam keŋ ɔ be kaŋ fa de
naanaɔ nɛ dɔɔ,
te ɔ kɔŋawɔ kaa kyɔ ɔ tewulɛɛ
Iseraetena,
55 ŋgba mena keŋ ɔ be yako see
nyi,
waa wii Aberaham na ɔ duuluŋ
man balaŋ pou waraŋase
kekpaakekpaa nɛ.”
56 Mɛɛre kyaawɔ Elisabɛte gyaŋ
ŋgba gyaalaŋna batooro nɛ, te ɔ
besewɔ gyu ɔ dɛɛ.

Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre kalola

57 Debaŋ keŋ Elisabɛte kalola be
lii nɛ, ɔ lola bu baale. 58 Balaŋ baŋ
be kyaa benaa na e, na ɔ loŋtona
nyii mena keŋ de Gbeŋgyoo be
wii ɔ waraŋase nideli nɛ, be
popou nyaŋeewɔ kpu na e. 59 Bu
ŋon kedi weeya gyanaara nɛ, be
kɔŋawɔ be kaa kara ɔ baala wose
na baa mo ɔ kya Sakaria yele do
e, 60 mɔna ɔ naa bɛɛwɔ te ɔ kpa
“Baa baake e nyi Gyɔn.” 61 Keŋte
balaŋ baŋ yako e nyiaa, “Yele kei
te yɛɛ n dekpaŋalaŋ man yele ya.”
62 Botɔɔ te ba moo be nyiŋmaase
kolosi na ɔ kya bɔɔse e yele keŋ
ɔ ne gyae nyi baa mo do ɔ bu
ŋon. 63 Keŋte Sakaria yako wɔ
nyiaa baa fa e kolo waa ŋmarase
ke dɔɔ, te ɔ ŋmarasewɔ nyi, “Ɔ
yele yɛna Gyɔn.” Nombii kei yɛɛ
be popou gyakoloŋ. 64 Debokenaŋ
man te Sakaria nɔɔ gyuusuwɔ te
ɔ fiasɛɛ kolosi lese Wurubuarɛ
yele. 65 Keŋte gyakoloŋ gyoo be
tebia baŋ pou, te nombia ŋenaŋ
yaaseewɔ gyu Gyudia tɛɛle man
donɔɔse ŋan ŋe kyaa bulase dɔɔ
nɛ pou man. 66 Walaŋ kamasɛ ŋon
ɔ be nyii nombii kei nɛ bɔɔse ɔ
wose nyiaa, “Walaŋ woŋti dinɔɔ
yaa bu kei waa kaa yɛɛ baa?”

Nawolo nyi be naawɔ nyi, de
Gbeŋgyoo Wurubuarɛ nyiŋmaa
gyakaa ɔ dɔɔ nideli.

Sakaria ke kpee nɔɔneŋ lese Wurubuarɛ yele

67 Wurubuarɛ moo ɔ feliŋ ŋon
do Gyɔn ɔ kya Sakaria man, te
ɔ kolosi Wurubuarɛ nombia see
nyiaa,
68 "De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ,
dɛɛ lese n yele nawolo nyi
n te kɔŋ kaa lɛɛ n balaŋ
Iseraetena nyee.
69 N te fa daa nyeelɛɛre dinaa
ŋolo,
ŋon ɔ ba lee n tobaale Defidi
duuluŋ man.
70 Ŋgba mena keŋ n be tɛɛ
nya akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ
ayimɛɛ be doo be man ya nɛ
dɔɔ kolosi see nɛ nyiaa,
71 waa lɛɛ daa lee de kɔlala,
na baŋ bɔɔ ne naa de sia laŋ
ya nɛ nyiŋmaa man.
72 N yakowɔ nyi nyaŋ ke wii de
naanaɔ waraŋase,
na n ke tɔɔse nɔɔkebakesee
keŋ ɛmɛɛ na wɔ be bake see
nɛ.
73 N kaŋa ntam fa de naana Aber-
aham,
te ɛmɛɛ na e bakewɔ see nyi,
74 n ka lese daa lee de kɔlala
nyiŋmaase man,
na ke yela dɛɛ tale gyɔ de
konɔɔ som neŋ keŋ dɔɔ yee
gyakoloŋ ya,
75 na dɛɛ yɛɛ balaŋ baŋ be
gbɛɛneŋ tenɛɛ n siaman,
na baŋ ba wose betaŋ ayimɛɛ
ya kelii debaŋ keŋ dɛɛ yeŋ
nɛ.
76 Sakaria ke yako kɛŋa pou taŋ nɛ
te ɔ kolosiwɔ fa bu ŋon nyiaa,
nɛnɛɛ nyaŋ me bu Gyɔn,
baa baake neŋ nyi
Wurubuarɛ Kpatakpere ŋon
dekpeŋkpeŋgyɔɔre,
nawolo nyi nyaŋ keta de
Gbeŋgyoo ŋon siaman
na n ke desina ɔ gbɛɛneŋ fa e.
77 Na n ke yela ɔ balaŋ ka gyeŋ
nyi ba sola Wurubuarɛ te ɔ
mo be nombiakumɛɛ kyɛɛ
wɔ na,
baa nyiŋ nyeekelɛɛ.
78 Nawolo nyi Wurubuarɛ yɛɛ
waraŋasete e,
te ɔ te kpila nyeelɛɛre ŋon nyi
waa kɔŋ kaa lɛɛ da nyee.
Ɔ kekɔŋ gyae ke yɛɛ ŋgba
keŋmaŋee nɛ,
79 keŋmaŋee kei gyae ka lee adido
kɔŋ baŋ pou be kyaa di-
tiŋtɛɛ man na yeŋ gbɛɛneŋ
man nɛ dɔɔ,
na kawola daa gbɛɛ kpaak-
paa keŋ dɛɛ ta wosefɛɛreŋ
man."
80 Keŋte bu ŋon beewɔ te de
Gbeŋgyoo Wurubuarɛ moo ɔ feliŋ
ŋon do ɔ man te ɔ nyiŋa doŋ.
Ɔ kyaawɔ depampaa dinaa man
kaboena wee keŋ ɔ ba lese ɔ wose
debɔɔ wola Iseraetena nɛ liiwɔ.

2

Yesu kalola wose man nombia

1 Debaŋ kenaŋ man te Ro-
man gyoo dinaa ŋon bɛɛ baake
e Agustuse nɛ, faa mmaraa nyi
baa kala balaŋ baŋ pou be kyaa
ɔ tɛɛle man nɛ. 2 Kei yɛna
balaŋ kekala gyaŋgbate, debaŋ
keŋ Kireniuse kyaa Romantena
gyoo dinaa nawɔɔ man Siria tɛɛle
man nɛ. 3 Lee mmaraa keŋ gyoo
ŋon be faa dɔɔ, walaŋ kamasɛ
gyuu ɔ dɛɛ ɔ kaa ŋmarase ɔ yele.
4 Keŋte Gyosɛfo mɔ lee Nasarɛte
keŋ kyaa Galelia tɛɛle man nɛ, gyu
Bɛtelɛhɛm keŋ ke kyaa Gyudia
tɛɛle man nɛ. Bɛtelɛhɛm donɔɔ
kei man te ba lola gyoo Defidi.
Gyosɛfo gyuu botɔɔ nawolo nyi ɔ
lee gyoo Defidi duuluŋ man. 5 Ŋon
na Mɛɛre ŋon, ŋon na e be yako
see nyi baa yala dɔŋa nɛ, gyuu la
be kaa ŋmarase ba yela. Debaŋ
kenaŋ man na Mɛɛre dana fulu.
6 Ba kekyaa Bɛtelɛhɛm botɔɔ nɛ
te kadoŋee kyaŋa Mɛɛre. 7 Keŋ

be te nyiŋ deni ŋɔɔla dasoe keŋ man ya dɔɔ, be gyue ka gyoo wonembia dedoi man. Botɔɔ te ɔ lola ɔ bu baale gyaŋgbate te ɔ mo kakyeŋgbelaase milii e mo e doosi adakaa keŋ wonembia ne dii ke man nɛ man.

Wurubuarɛ kpilala baŋ kekolosi na namensekɛɛlera baale

8 Debaŋ kenaŋ man na, namensekɛɛlera baale kyaa ŋale man benaa na botɔɔ yenaŋ bee gyee be namense nelim kenaŋ. 9 Botɔɔ te de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ kpilale ŋolo kaa bɛɛwɔ lee be dɔɔ te de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ gyoorobiiri keŋ ŋalakeewɔ kilisi wɔ, keŋte gyakoloŋ gyoo wɔ. 10 Keŋte Wurubuarɛ kpilale ŋon yako wɔ nyiaa, “Ɛ naa yee ya! Ɛ kɛɛ! Me ta mo nombia kpaakpaa ŋaale mɛɛ kɔna ŋon. Nombia kɛŋa gyae ke yɛɛ balaŋ pou gyoŋ. 11 Nawolo nyi gyɛŋ wee kei nɛ, be ta lola ɛ nyeelɛɛre fa ŋon gyoo Defidi donɔɔ Bɛtelɛhɛm man. Ŋon yɛna de Gbeŋgyoo Kristo, (walaŋ ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kaa lɛɛ ɔ balaŋ nyee nɛ). 12 Kpene keŋ gyae kawola nyi nombia ŋan mɛɛ yako nɛ yɛɛ ampaŋ yɛna nyi, ɛ kena kyokyoo ŋon doo adakaa keŋ wonembia ne dii ke man nɛ man, na be ta mo kakyeŋgbelaase milii e.” 13 Debokenaŋ man te Wurubuarɛ kpilala burum baale kɔŋawɔ kaa kpu na kpilale gyaŋgbate ŋon, te be kpee nɔɔneŋ lese Wurubuarɛ yele nyiaa,

14 “Wurubuarɛ ŋon n kyaa adido,
n gyoorobiiri kaboena neŋ.
N wosefɛɛreŋ dɛɛkɔŋ balaŋ baŋ
bɛɛ gyoo n sia tɛɛle kei dɔɔ nɛ man.”

15 Wurubuarɛ kpilala baŋ ka bese lee be gyaŋ gyu adido nɛ, namensekɛɛlera baŋ yako dɔŋa nyiaa, “Ɛ fa dee gyu Bɛtelɛhɛm, na de kaa kɛɛ kpene keŋ be kɔŋ te de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ ba lese wola daa nɛ.” 16 Mena dɔɔ be yɛɛwɔ bileŋ te be gyuuwɔ te ba ke naa Mɛɛre na Gyosɛfo na kyokyoo ŋon, na ɔ doo adakaa keŋ wonembia ne dii ke man nɛ man. 17 Namensekɛɛlera baŋ kena kyokyoo ŋon nɛ, be yako wɔ mena keŋ Wurubuarɛ kpilale ŋon be kolosi kyokyoo ŋon wose man nombia fa wɔ nɛ. 18 Nombia ŋan namensekɛɛlera baŋ be yako nɛ, yela balaŋ baŋ pou bɔɔ nyii ŋa nɛ wose gbirisi wɔ. 19 Mɔna Mɛɛre kyaŋa nombia kɛŋa pou do ɔ konɔɔ man, na ɔ na gyueŋ ŋe man nideli. 20 Namensekɛɛlera baŋ besewɔ laŋ, na bee kpee nɔɔneŋ lese Wurubuarɛ yele lee ŋan pou bɔɔ nyii te bɔɔ naa nɛ dɔɔ, nawolo nyi nombia ŋan pou bɔɔ nyii te bɔɔ naa nɛ, kyaawɔ na ŋan Wurubuarɛ kpilale ŋon be yako wɔ nɛ.

Be kado Yesu yele

21 Weeya gyanaarate keŋ kelii nyi baa kara bu ŋon baala wose nɛ, ba doo e yele nyi Yesu. Mena yele kei te Wurubuarɛ kpilale ŋon yakowɔ nyi baa baake e pɛte Mɛɛre kyaŋa ɔ fulu.

Gyosɛfo na Mɛɛre kamo Yesu gyu Gyerusalɛm

22 Debaŋ keŋ ba ayimɛɛ kegberaa weeya ŋan be gyaŋee ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ mmaraase ŋan ɔ be yeli Mosesi be ŋmarase see nawolo nɛ, Gyosɛfo na Mɛɛre moo Yesu gyu Gyerusalɛm donɔɔ man be kaa do de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ nyiŋmaa man, 23 nawolo nyi de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ mmaraase ŋan ɔ be yeli Mosesi be ŋmarase see nɛ ne yako nyiaa, “Bu baale kamasɛ ŋon ɔ naa waa taŋgbɛɛ lola na, baa mo e ka do de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ nyiŋmaa man.” 24 Keŋte Gyosɛfo na Mɛɛre gyuuwɔ ke deesi fa Wurubuarɛ

ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ mmaraase ŋan ɔ be yeli Mosesi be ŋmarase see ne yako nɛ nyiaa, “Baa mo donɔɔ man yaa ŋale man awuluŋna bala deesi nɛ.”

25 Debaŋ kenaŋ na balee ŋolo kyaa Gyerusalɛm donɔɔ man keŋ ɔ yele yɛna Simeɔn. Ɔ yɛɛ walaŋ ŋon ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman te ɔ ne yee Wurubuarɛ. Wurubuarɛ feliŋ doo ɔ man te ɔ ne daa wee keŋ Wurubuarɛ waa kaa lɛɛ Iseraetena nyee nɛ. 26 Wurubuarɛ feliŋ ŋon lese la wola e nyi, waa naa nyeeleere ŋon de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ pɛna ŋon Simeɔn ka yeŋ. 27 Wurubuarɛ feliŋ ŋon yela Simeɔn gyuu Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man. Gyosɛfo na Mɛɛre ka mo be bu Yesu ŋon kɔŋ be kaa do de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ nyiŋmaa man, ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ mmaraase ŋan ne yako nɛ, 28 te Simeɔn tee ɔ nyiŋmaase lɛɛ bu ŋon te ɔ lese Wurubuarɛ yele nyiaa,

29 “De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ,
nombii keŋ n be yako see nɛ
n te di ke dɔɔ.
Mena dɔɔ nyaŋ ke tale lɔ n tobaale
gbɛɛ wosefɛɛreŋ man.
30 Nawolo nyi maŋ gbagba ta mo
me sibii naa
nyeelɛɛre ŋon n be kpili nɛ,
31 n kpila e nyi waa kɔŋ na
balaŋ pou kena e.
32 Ŋon yɛna keŋmaŋee keŋ
gyae ke yela baŋ bɔɔ yɛɛ Iseraetenawɔ ya nɛ,
kena n gbɛɛneŋ na baa lese n
balaŋ Iseraetena yele.”

33 Simeɔn nɔɔwoya ŋan ɔ be yako lee be bu ŋon wose man nɛ, doo bu ŋon ɔ kya na ɔ naa nɔɔ. 34 Keŋte Simeɔn fanewɔ fa wɔ nyi Wurubuarɛ waa hiraa wɔ te ɔ yako bu ŋon ɔ naa Mɛɛre nyiaa, “Wurubuarɛ lese na bu kei. Iseraetena burum baŋ baa bɛɛ e na baa naa diyem, te baŋ mɔ baa lɛɛ e di na baa nyiŋ nyeedoŋ. Bu kei waa yɛɛ Wurubuarɛ gbagba tobaale, mɔna balaŋ baa koro seŋ tia e, 35 na ka lese ŋan balaŋ burum na gyueŋ nɛ pou debɔɔ. Te nyaŋ Mɛɛre n kena diyem ŋgba sila te ba moowɔ sɔɔ neŋ n konɔɔ man nɛ.”

Ana kekolosi lee Yesu wose man

36 Alo kegyia ŋolo kyaawɔ ŋon bɛɛ baake e nyi Ana. Ɔ yɛɛ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre e te ɔ kya yele yɛna Fanuwɛli. Fanuwɛli kei lee Asa dekpaŋalaŋ man. Ana kei yalawɔ te ŋon na ɔ baale kyaawɔ kulutooneŋ nyetooro, te ɔ baale yeŋawɔ yela e. 37 Te ɔ kyaawɔ lialo man kulutooneŋ sɔŋonaara na anaara (84). Nelim na ka weese pou na ɔ kyae Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man ɔ ne bake ɔ nɔɔ fane. 38 Simeɔn kɛɛ kolosi nɛ, te ŋon Ana mɔ kɔŋawɔ. Ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ karaŋ, te ɔ kolosiwɔ lee bu ŋon wose man fa balaŋ baŋ bɛɛ daa nyeelɛɛre ŋon waa kɔŋ kaa lese Gyerusalɛmtena lee ba diyem man nɛ.

39 Gyosɛfo na Mɛɛre keyɛɛ kpene kamasɛ taŋ ŋgba mena keŋ de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ mmaraase ŋan nawolo nɛ, ba besewɔ gyu be dɛɛ Nasarɛte keŋ kyaa Galelia tɛɛle man nɛ. 40 Bu ŋon beewɔ yɛɛ doŋ te ɔ sia karawɔ nideli, te Wurubuarɛ moo ɔ bɛrɛɛ boele e.

Yesu kegyu Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa man

41 Kulutoo kamasɛ nɛ, Yesu ɔ kya na ɔ naa ne gyu Gyerusalɛm ke di ba nyeekelɛɛwee dinaa keŋ. 42 Yesu ke di kulutooneŋ kufu ala nɛ, be gyuu Gyerusalɛm be kaa di ba nyeekelɛɛwee dinaa kei ŋgba mena keŋ bɛɛ taŋ gyu nɛ. 43 Be ke di wee keŋ taŋ bese bee gyu nɛ, Yesu dɔɔwɔ Gyerusalɛm botɔɔ

mɔna ɔ kya na ɔ naa ta gyem ya. 44 Na baŋ gyeŋ nyi ɔ kpuɛ na be balaŋ dikpii keŋ mena dɔɔ be tɛɛwɔ wee debiliŋ pou, pɛte ba gyoo e kekɛo be tebia na ba loŋtona man. 45 Keŋ ba te naa e ya dɔɔ, ba besewɔ gyu Gyerusalɛm donɔɔ man be kaa kɛo e. 46 Ka weeya atoorote te ba ke naa e Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man na ŋon na Gyudatena mmaraa wolala baŋ kyaa la. Ɔ ne tei be nombia, na ŋon mɔ ne bɔɔse wɔ nombia. 47 Mena keŋ ɔ ne nyii nombia ŋan asɛɛ na mena keŋ ɔ ne tira ŋe nɔɔ fa wɔ nɛ, doo baŋ pou be tei nɛ nɔɔ. 48 Ɔ kya na ɔ naa ke gyu kena e botɔɔ nɛ, ba wose gbirisi wɔ. Keŋte ɔ naa bɔɔse e nyiaa, “Me bu, weera te n yɛɛ daa mena? Kɛɛ, daa na n kya sia te yɛɛ, de dɔŋɛɛ dɛɛ kɛo neŋ.” 49 Botɔɔ te Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Weera dɔɔ te ɛ ne kɛo maŋ? Ɛ ba gyeŋ nyi kaboena nyi maa kyaa me kya dɛɛ yee?” 50 Mɔna ɔ kya na ɔ naa te nyii kpene keŋ ɔ be yako wɔ nɛ asɛɛ ya. 51 Botɔɔ te Yesu korowɔ sila wɔ gyu Nasarɛte donɔɔ man, te ɔ nyii ɔ kya na ɔ naa dei. Ɔ naa moo nombia kɛŋa pou do ɔ konɔɔ man, na ɔ na gyueŋ ŋe man nideli. 52 Yesu beewɔ nideli te ɔ sia karawɔ kpu, te ɔ gyoo Wurubuarɛ na balaŋ pou sia.

3

Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ke desina gbɛɛ fa Yesu kekɔŋ

Mateo 3:1-12; Maake 1:1-8

1-2 Debaŋ keŋ Sakaria bu Gyɔn sɛɛ ɔ kyaa depampaa dinaa keŋ man nɛ, Wurubuarɛ kolosiwɔ fa e nyi waa gyu kekolosi Wurubuarɛ nombia fa balaŋ. Debaŋ kenaŋ na gyoo dinaa Kaesa Tiberiuse ke di gyoori Roman tɛɛle dɔɔ kulutooneŋ kufu anoŋte man kenaŋ, na Pɔntiɔse Pilato ne diina gyoori Gyudia tɛɛle dɔɔ. Herode mɔ ne diina gyoori Galelia tɛɛle dɔɔ, te ɔ naabu Filipo mɔ ne diina gyoori Iturea na Tirakonitise tɛɛlese dɔɔ, te Lisaniase mɔ ne di gyoori Abilene tɛɛle dɔɔ. Na Ana na Kaifase mɔ yɛna Wurubuarɛ saese kegyiise Gyerusalɛm donɔɔ man. 3 Keŋte Gyɔn tɛɛwɔ donɔɔse ŋan ŋe kyaa Gyɔɔdan boo nɔɔman nɛ pou dɔɔ ɔ ne kolosi nyiaa, “Ɛ kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛneŋ kumɛɛ man na ɛ ke kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ, na waa mo ɛ nombiakumɛɛ pou kyɛɛ ŋon.” 4 Ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋon bɛɛ baake nyi Yesaya be ŋmarase ɔ tɔne man lee Gyɔn wose man nɛ nyiaa,

“Ŋolo ne fae yeesa depampaa dinaa man nyiaa,
ɛ desina de Gbeŋgyoo gbɛɛneŋ,
na ɛ ke yela ɔ gbɛɛneŋ pou ka tenee.
5 Ɛ tɔ boŋobii kamasɛ
na ɛ ke yɛlɛɛ bulase na bulasebia pou,
na ŋa ke doo kyɛɛkyɛɛ.
Ɛ tenee gbɛɛneŋ ŋan be gokii nɛ,
na ɛ ke kyalase gbɛɛneŋ ŋan ŋa be kyalasɛɛ ya nɛ.
6 Kɛŋa pou wɔle na,
balaŋ pou baa naa nyeelɛɛre ŋon
Wurubuarɛ ba lese nyi ɔ kaa lɛɛ daa nɛ.”

7 Balaŋ burum kɔŋawɔ Gyɔn gyaŋ nyi waa sɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Ɛmɛɛ baŋ ɛ dana nombiakumɛɛ ŋgba doma nɛ, amɔte faree na ŋon nyi yaa yeu lee Wurubuarɛ baŋ dinaa keŋ gyae kekɔŋ balaŋ dɔɔ nɛ man? 8 Ɛ yɛɛ nombia kpaakpaa ŋan nawolo nyi ɛ te kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛneŋ kumɛɛ man nɛ. Ɛ na yɛɛ ya agyueŋ nyi keŋ ɛ yɛɛ Aberaham ɔ naanasewɔ dɔɔ te Wurubuarɛ lɛɛ ŋon ya. Mɛɛ yako

ŋon nyi Wurubuarɛ waa tale yela boya adoŋ kɛŋa ka bese naanase fa Aberaham. 9 Wurubuarɛ te desina ɔ debeŋa see waa tuŋii daase lɔ, mena dɔɔ daŋ kamasɛ keŋ bɛɛ se bia kpaakpaa ya na, waa tuŋ ke lɔ na baa keretii ke do boalaŋ man."

10 Botɔɔ te balaŋ dikpii keŋ bɔɔse Gyɔn nyiaa, "Akpaa mena na, woŋ te kaboena nyi dɛɛ yɛɛ?" 11 Keŋte Gyɔn tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "Nyaŋ ŋon n dana kegbase ala na, mo dokoloŋ fa ŋon ɔ be taŋ ya nɛ, te nyaŋ ŋon mɔ n dana weenɛɛ na, fa ŋon ɔ be taŋ ya nɛ." 12 Lempoolɛɛra baale mɔ kɔŋawɔ nyi Gyɔn dɛɛ sɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ te be bɔɔse e nyiaa, "De Gbeŋgyoo, woŋ te kaboena nyi daa mɔ dɛɛ yɛɛ?" 13 Keŋte Gyɔn tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "Ɛ na lɛɛ kɔba kela keŋ kaboena nyi yaa lɛɛ nɛ ya." 14 Yoonɔɔtena baale mɔ bɔɔse e nyiaa, "Daa mɔ de? Woŋ te kaboena nyi dɛɛ yɛɛ?" Keŋte Gyɔn yako wɔ nyiaa, "Ɛ na mo siadoŋ lɛo ŋolo kɔba ya, yaa ɛ na mo nombiakumɛɛ gyakaa ŋolo dɔɔ ya. Ɛ yela kɔba keŋ bɛɛ tɔ ŋon nɛ ka gyoo ɛ sia."

15 Lee mena keŋ balaŋ baŋ ne daa nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ dɔɔ nɛ, walaŋ kamasɛ yɛɛ wa agyueŋ nyi Gyɔn yɛna nyeelɛɛre ŋon. 16 Keŋte Gyɔn tiranɔɔ fa be popou nyiaa, "Maŋ dɔɔ loŋ te mɛɛ mo sɔ ŋon Wurubuarɛ loŋ, mɔna ŋon ɔ kela maŋ nɛ waa kɔŋ keŋ maŋ tekaboe gba nyi maa buŋ booli ɔ nkyokota ŋmeesеŋ koraŋ gba ya. Ŋon dɔɔ Wurubuarɛ feliŋ na boalaŋ, te waa mo sɔ ŋon Wurubuarɛ loŋ. 17 Ɔ dana ɔ pampaa ɔ nyiŋmaa man waa mo feefu wa amɔla, na waa lese amɔla bia ŋan do ɔ kpee man, na waa kuu wura ŋan ka do boalaŋ keŋ bɛɛ yem ya nɛ man."

18 Keŋte Gyɔn tɛɛwɔ gbɛɛneŋ burum dɔɔ kolosi Wurubuarɛ nombia fa wɔ, te ɔ doo wɔ kakyeŋ nyi baa kyɛɛkee lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man. 19 Gyɔn lese nombiakumɛɛ burum ŋan Herode ŋon ɔ seŋɛɛ Romantena gyoo dinaa nawɔɔ man be yɛɛ nɛ si e, na mena keŋ ɔ be lɛo ŋon gbagba ɔ kegyia wɛɛle Herodia yala nɛ. 20 Te nombiikum keŋ Herode be yɛɛ tɔ nɔɔ koraŋ yɛna nyi, ɔ yela be kyaŋa Gyɔn ke tɔ deni.

Yesu Wurubuarɛ loŋkesɔ
Mateo 3:13-17; Gyɔn 1:31-34; Maake 1:9-11

21 Gyɔn ke sɔ balaŋ dikpii keŋ Wurubuarɛ loŋ taŋ nɛ, ɔ sɔɔ Yesu mɔ Wurubuarɛ loŋ. Ɔ ke sɔ e taŋ na te Yesu moowɔ ɔ ne fane. Botɔɔ te adido torowɔ, 22 keŋte Wurubuarɛ feliŋ ŋon moo duwuluŋ dinɔɔ te ɔ kaa gyakaawɔ Yesu dɔɔ. Botɔɔ te be nyii nɔɔwoya ŋaale lee adido nyiaa, "Nyaŋ yɛna me bu ŋon mɛɛ gyae neŋ lee me konɔɔ man, te n na gyoo me sia nideli."

Yesu ɔ naanaɔ

23 Debaŋ keŋ Yesu be fi ɔ tom keyɛɛ asɛɛ nɛ, na ɔ te di ŋgba kulutooneŋ sao na kufu nɛ, na balaŋ na gyueŋ nyi Yesu yɛɛ Gyosɛfo bu dalolasa e.

Gyosɛfo ɔ kya yɛna Heli,
24 Heli mɔ ɔ kya yɛna Matati,
te Matati mɔ ɔ kya yɛna Lewi.
Lewi ɔ kya yɛna Melki
te Melki mɔ ɔ kya yɛna Yanai
te Yanai ɔ kya yɛna Gyosɛfo.
25 Gyosɛfo ɔ kya yɛna Matatia,
te Matatia ɔ kya yɛna Amose
te Amose ɔ kya yɛna Nahum
te Nahum mɔ ɔ kya yɛna Esili,
te Esili ɔ kya yɛna Nagai.
26 Nagai ɔ kya yɛna Maati
te Maati mɔ ɔ kya yɛna Matatia,
te Matatia ɔ kya yɛna Semeni
te Semeni ɔ kya yɛna Gyoseki
te Gyoseki ɔ kya yɛna Gyoda.

27 Gyoda ɔ kya yɛna Gyoana
te Gyoana ɔ kya yɛna Resa
te Resa ɔ kya yɛna Sorobabeli,
te Sorobabeli ɔ kya yɛna Selateli
te Selateli ɔ kya yɛna Neri.
28 Neri mɔ ɔ kya yɛna Mɛliki
te Mɛliki mɔ ɔ kya yɛna Adi.
Adi ɔ kya yɛna Kosam
te Kosam mɔ ɔ kya yɛna Elemadam
te Elemadam mɔ ɔ kya yɛna Eri.
29 Eri ɔ kya yɛna Gyosua
te Gyosua mɔ ɔ kya yɛna Eliasa
te Eliasa ɔ kya yɛna Gyorim
te Gyorim ɔ kya yɛna Matati
te Matati mɔ ɔ kya yɛna Lewi.
30 Lewi ɔ kya yɛna Simeɔn
te Simeɔn ɔ kya yɛna Gyuda,
te Gyuda ɔ kya yɛna Gyosɛfo
te Gyosɛfo ɔ kya yɛna Gyonam,
te Gyonam ɔ kya yɛna Eliakim.
31 Eliakim ɔ kya yɛna Melea
te Melea ɔ kya yɛna Mena.
Mena ɔ kya yɛna Matata
te Matata mɔ ɔ kya yɛna Natan,
te Natan mɔ ɔ kya yɛna Defidi.
32 Defidi ɔ kya yɛna Gyese
te Gyese mɔ ɔ kya yɛna Obedi.
Obedi ɔ kya yɛna Boase
te Boase ɔ kya yɛna Salimɔn,
te Salimɔn mɔ ɔ kya yɛna Nasɔn.
33 Nasɔn ɔ kya yɛna Aminadabo
te Aminadabo ɔ kya yɛna Adimi,
te Adimi mɔ ɔ kya yɛna Arini
te Arini ɔ kya yɛna Heserɔn
te Heserɔn mɔ ɔ kya yɛna Peresi,
te Peresi ɔ kya yɛna Gyuda.
34 Gyuda ɔ kya yɛna Gyekɔpo
te Gyekɔpo ɔ kya yɛna Asiki
te Asiki ɔ kya yɛna Aberaham,
te Aberaham mɔ ɔ kya yɛna Tera
te Tera ɔ kya yɛna Nahɔ.
35 Nahɔ mɔ ɔ kya yɛna Serugi
te Serugi ɔ kya yɛna Rewu,
te Rewu ɔ kya yɛna Pelegi
te Pelegi mɔ ɔ kya yɛna Eberi,
te Eberi mɔ ɔ kya yɛna Sɛla.
36 Sɛla ɔ kya yɛna Kainan
te Kainan mɔ kya yɛna Afahade
te Afahade mɔ ɔ kya yɛna Sem,
te Sem mɔ ɔ kya yɛna Nowa,
te Nowa mɔ ɔ kya yɛna Lamɛke.
37 Lamɛke ɔ kya yɛna Metusala
te Metusala mɔ ɔ kya yɛna Enɔke,
te Enɔke mɔ ɔ kya yɛna Gyarɛdi
te Gyarɛdi mɔ ɔ kya yɛna Mahalali,
te Mahalali mɔ ɔ kya yɛna Kainan.
38 Kainan mɔ ɔ kya yɛna Enose
te Enose mɔ ɔ kya yɛna Sɛɛte,
te Sɛɛte ɔ kya yɛna Adam,
te Wurubuarɛ mɔ yɛɛna Adam.

4

Ɔbɔnsam kekɛɛse Yesu
Mateo 4:1-11; Maake 1:12-13

1 Yesu ka lee Gyɔɔdan boo keŋ man nɛ, na Wurubuarɛ feliŋ doo ɔ man nideli. Te Wurubuarɛ feliŋ ŋon yela Yesu gyuu depampaa dinaa daale man, 2 botɔɔ te ɔbɔnsam kaa kɛɛse e weeya sɔŋola. Weeya ŋenaŋ man pou na ɔ ta mo kolo daa ɔ nɔɔ ya. Te weeya ŋenaŋ kesi nɛ, tanam kyaŋa e nideli. 3 Botɔɔ te ɔbɔnsam yako e nyiaa, “Akpaa nyaŋ yɛna Wurubuarɛ bu ŋon na, yela boe kei ka bese weenɛɛ.”

4 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako daa nyiaa, na weenɛɛ kaageŋ ne gyae la ke fa walaŋ nyeedoŋ ya.”

5 Botɔɔ te ɔbɔnsam moo Yesu gyu bula dinaa daale nyee dɔɔ, te ɔ lese tɛɛle kei dɔɔ gyoorobiiri pou wola e karatetee dokoloŋ. 6 Keŋte ɔ yako Yesu nyiaa, “Maa mo gyoorobiiri na abɔɔ nya anaŋ kɛŋa pou doŋ do n nyiŋmaa man na n ke di ŋe dɔɔ. Nawolo nyi be ta mo ŋe popou fa maŋ, mena dɔɔ maa tale mo ŋa fa walaŋ kamasɛ ŋon mɛɛ gyae. 7 Mena dɔɔ nyi akpaa n buŋ me nawɔɔtɛɛ som

maŋ na, abɔɔ kɛŋa pou gyae ka
bese n wui.”
8 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa,
“Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ
see ne yako daa nyiaa, De
Gbeŋgyoo Wurubuarɛ waageŋ te
kaboena nyi nya buŋ na n ka som
e.”
9 Bɔtɔɔ te ɔbɔnsam moo Yesu
gyu Gyerusalɛm donɔɔ man te ɔ
mo e gyu Wurubuarɛ ɔsom deni
dinaa keŋ nyee man adido adido
te ɔ yako e nyiaa, “Akpaa nyaŋ
yɛna Wurubuarɛ bu ŋon na, fuŋ
n wose lee kɛbo ke lɔ tɛɛle man,
10 nawolo nyi Wurubuarɛ nombia
aŋmaraseŋ see ŋan ne yako daa
nyi,
‘Nyaŋ dɔɔ Wurubuarɛ waa kpila ɔ
kpilala
na be kaa gyee neŋ nideli,
11 na baa kɔlee neŋ keŋ nyi,
n be gyae n ka mo n nae gyɔ
na boe koraŋ gba ya.’ ”
12 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa,
“Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ
see na bese yako daa nyiaa, ‘Na
kɛɛse n Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
ŋon kɛɛ ya.’ ” 13 Debaŋ keŋ
ɔbɔnsam be kɛɛse e kina taŋ nɛ, ɔ
tinaa Yesu yela pɛ kelii debaŋ keŋ
waa bese nyiŋ gbɛɛ wɔle bela.

Yesu kefi ɔ tom keyɛɛ asɛɛ
Galelia tɛɛle man
Mateo 4:12-17; Maake 1:14-15

14 Wurubuarɛ feliŋ ŋon yela
Yesu besewɔ gyu Galelia tɛɛle
man, te ɔ wose man nombia
yaaseewɔ tɛɛle kenaŋ pou dɔɔ.
15 Yesu tɛɛwɔ wola Gyudatena
ɔsom denɛɛ man, te walaŋ ka-
masɛ kɛlɛɛ e.

Ba kebɛɛ Yesu Nasarɛte donɔɔ
man
Mateo 13:53-58; Maake 6:1-6

16 Yesu gyuuwɔ Nasarɛte botɔɔ
keŋ bɔɔ kɛɛle e nɛ, te Gyudatena
kefɛɛfowee kelii nɛ, ɔ gyuuwɔ
Gyudatena ɔsom deni man ŋgba
mena keŋ ɔ ne taŋ yɛɛ nɛ.
Keŋte ɔ korowɔ seŋ nyi waa
kala Wurubuarɛ nombia ŋan,
17 botɔɔ te ba moo Wurubuarɛ
dekpeŋkpeŋgyɔɔre Yesaya tɔne fa
e. Ɔ gyuusu tɔne keŋ te ɔ kala
botɔɔ keŋ bɔɔ ŋmarase nyiaa,
18 “De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ feliŋ
doo me man,
nawolo nyi ɔ ta lese maŋ see
nyi
maa kolosi ɔ nombia kpaak-
paa ŋan fa ayematena.
Ɔ te kpila maŋ nyi maa yako yoo
gbeŋa nyi
Wurubuarɛ waa lese wɔ lee
be gbeŋiri man,
na maa yako siayɛlɛɛsatena
nyi be sia gyae ke gyuusu,
na baŋ mɔ bee wuritii wɔ nɛ
ke nyiŋ ba wose,
19 na maa yela balaŋ pou ka gyeŋ
nyi,
debaŋ keŋ de Gbeŋgyoo Wu-
rubuarɛ
waa kaa lɛɛ ɔ balaŋ nyee nɛ
ta benaa.”
20 Keŋte Yesu bɔɔ tɔne keŋ te ɔ
besena ke fa tobaale ŋon ɔ ba mo
ke fa e nɛ, te ɔ tisiwɔ kyaa. Balaŋ
baŋ pou be kyaa bɔ ɔsom deni keŋ
man nɛ, fɛɛ be sia bɛɛ kɛɛ e nɛ fee.
21 Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa,
“Gyɛŋ wee kei nɛ, Wurubuarɛ
nombia ma akalaŋ kɛŋa te kɔŋ
mena ɛmɛɛ gbagba ɛ siaman ŋgba
mena keŋ ɛ be nyii mɔɔ kale nɛ.”
22 Nombia kpaakpaa ŋan Yesu
be yako nɛ, doo balaŋ baŋ pou bɔɔ
gyaŋee botɔɔ nɛ nɔɔ te be kɛlɛɛ
e. Keŋte be bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Na
Gyosɛfo bu ŋon yaa yee?”
23 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa,
“Ma gyeŋ nyi ɛ ke gyɔ maŋ dudu
kei nyi ‘Nyaŋ ŋon n ne kyɔ balaŋ
nɛ, kyɔ n wose na dɛɛ kɛɛ.’ Te ɛ
ka bese yako maŋ nyi, ‘Gyakoloŋ
nombia ŋan dɔɔ nyii n be yɛɛ
Kapanum donɔɔ man nɛ, yɛɛ ŋa
nyaŋ gbagba n donɔɔ man kɛbo
mɔ na dɛɛ kɛɛ.’ ”
24 Yesu besewɔ yako wɔ
kpu nyiaa, “Ampaŋ yaa mɛɛ

yako ŋon nyi Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋolo be kyaa keŋ bɛɛ lɛɛ e ŋon gbagba ɔ dɛɛ ya.” 25 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyi, debaŋ keŋ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Elia be kyaa nɛ, na liala burum kyaa Iserae tɛɛle dɔɔ, mɔna debaŋ keŋ ɔga ba sem kulutooneŋ atooro na yaale, te tanam dinaa be yale tɛɛle keŋ pou dɔɔ nɛ, 26 Wurubuarɛ te kpila Elia nyi waa gyu ke kyɔ be man ŋolo ya. Ɔ kpila e bo gyu lialo ŋon ɔ te yɛɛ Iserae alo e ya, te ɔ kyaa Sarefate donɔɔ keŋ kyaa Sidɔn tɛɛle man nɛ gyaŋ. 27 Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Elisa mɔ ke kyaa nɛ, na akuŋtuŋtena burum kyaa Iserae tɛɛle dɔɔ mɔna Wurubuarɛ te kyɔ be man ŋolo ya. Siria baale Naaman ŋon waageŋ te ɔ kyɔɔwɔ.

28 Balaŋ baŋ pou be kyaa Gyudatena ɔsom deni keŋ man kenyii nombia kɛŋa nɛ, ba gyeŋa baŋ nideli. 29 Botɔɔ te balaŋ baŋ korowɔ gyu ke kyaŋ Yesu wɔŋee e lee donɔɔ keŋ man, te ba moo e gyu bula keŋ dɔɔ donɔɔ keŋ gyakaa nɛ nyee man, nyi baa fuŋ e ke lɔ delɔkɔtɔɔ keŋ man. 30 Mɔna Yesu moowɔ balaŋ baŋ pou nsana nsana te ɔ laŋawɔ.

Yesu kegegi feliŋkum lee balee ŋolo man

Maake 1:21-28

31 Yesu gyuuwɔ Kapanum donɔɔ keŋ ke kyaa Galelia tɛɛle man nɛ man. Te Gyudatena kefɛɛfowee kelii na, ɔ gyuuwɔ ka wola wɔ Wurubuarɛ nombia. 32 Yesu kawola keŋ doo balaŋ baŋ pou nɔɔ, nawolo nyi ɔ ne gyɔ ɔ konɔɔ wola ŋgba walaŋ ŋon ɔ dana doŋ nombia ŋan ɔ na wolo nɛ dɔɔ nɛ.

33 Na balee ŋolo kyaa Gyudatena ɔsom deni keŋ man keŋ feliŋkum doo ɔ man. Ɔ fae yeesa keŋkeŋ nyiaa, 34 “Nyaŋ Yesu Nasarɛte baale, woŋ yaa n ne gyae de gyaŋ? N kɔŋae n kaa wɔlɛɛ daa? Ma gyeŋ neŋ nyi nyaŋ yɛna Wurubuarɛ walaŋ ŋon ayimɛɛ be doo n man ya nɛ.”

35 Botɔɔ te Yesu yase ɔ sia yako feliŋkum keŋ nyiaa, “Wu n nɔɔ, na n ka lee ɔ man.” Keŋte feliŋkum keŋ fuŋa balee ŋon lɔ balaŋ baŋ pou siaman te ka leewɔ ɔ man laŋ, mɔna balee ŋon te gooli ya. 36 Nombii kei doo balaŋ baŋ pou nɔɔ te be bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Woŋ kawola yɛna kei? Ɔ na mo doŋ kolosi fa feliŋkumɛɛ na ŋɛɛ lee balaŋ man.” 37 Keŋte Yesu wose man nombia yaaseewɔ gyu debiise ŋan ŋa benaa na botɔɔ nɛ pou man.

Yesu kekyɔ balaŋ burum kaweese

Mateo 8:14-17; Maake 1:29-39

38 Yesu ka lee Gyudatena ɔsom deni keŋ man na, te ɔ gyuuwɔ Simɔn dɛɛ. Ɔ ke gyu botɔɔ na Simɔn wa awu doo ɔ na wee kpaŋalaŋ. Keŋte be waase Yesu nyi waa kyɔ e kawee fa wɔ. 39 Botɔɔ te ɔ ka seŋawɔ alo ŋon yenaŋ te ɔ fae kpaŋalaŋ keŋ, te ɔ kawee keŋ taŋawɔ. Debokenaŋ man te alo ŋon korowɔ kyaa te ɔ kɛɛ be dɔɔ.

40 Kelii balinɔɔ nɛ, balaŋ burum moo kaweesetena baŋ bɛɛ wee kaweese kpookpoo nɛ kɔŋ Yesu gyaŋ, te ɔ moo ɔ nyiŋmaa gyakaa kaweete kamasɛ dɔɔ te ɔ kyɔɔ wɔ. 41 Feliŋkumɛɛ mɔ leewɔ balaŋ burum man na ŋɛɛ fae yeesa nyi, “Nyaŋ yɛna Wurubuarɛ bu ŋon.” Mɔna ɔ fae ŋa keŋ ɔ te fa ŋa gbɛɛ ŋa ke kolosi ya, nawolo nyi ŋa gyeŋ nyi ŋon yɛna Kristo, nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ.

Yesu kolosi nombia burum Galelia tɛɛle man

42 Tɛɛ kena nɛ, Yesu wɔŋa ɔ wose lee yenaŋ. Botɔɔ na balaŋ baŋ te fiasɛɛ bɛɛ kɛo e. Ba kena

e nɛ, ba te fa e gbɛɛ waa lee be gyaŋ ya. 43 Mɔna ɔ yako wɔ nyiaa, “Kaboena nyi maa kolosi Wurubuarɛ gyoori keŋ wose man nombia kpaakpaa ŋan fa donɔɔse akaŋ ŋan mɔ, nawolo nyi keŋ dɔɔ te Wurubuarɛ kpila maŋ.” 44 Mena dɔɔ Yesu tɛɛwɔ kolosi Wurubuarɛ nombia Gyudatena ɔsom denɛɛ man Galelia tɛɛle dɔɔ pou.

5

Yesu kebaake ɔ kaseela gyaŋgba nyibaŋ baŋ

Mateo 4:18-22; Maake 1:16-20

1 Wee daale Yesu ka seŋ Genesareti boo nɔɔman nɛ, balaŋ burum kaa yilaawɔ kilisi e bee nyii Wurubuarɛ nombia. 2 Keŋte ɔ naa agbelese ala boo keŋ nɔɔman, na kpɛɛ kyaŋara baŋ ta lee bɛɛ faafo ba asawuse. 3 Yesu gyoowɔ degbele keŋ daale man, keŋ ke yɛɛ Simɔn wui nɛ. Te ɔ yako e nyi waa tɛɛse e gyu loŋ keŋ man kyomii. Yesu kyaawɔ degbele keŋ man botɔɔ te ɔ wola balaŋ dikpii keŋ Wurubuarɛ nombia.

4 Ɔ kekolosi taŋ nɛ, ɔ yako Simɔn nyiaa, “Ɛ saa gyu loŋ keŋ nsana nsana botɔɔ keŋ dana siiliŋ nɛ, na ɛ ke lɔ ya asawuse ŋan na ɛ ke kyaŋ kpɛɛ.”

5 Botɔɔ te Simɔn tiranɔɔ nyiaa, “De Gbeŋgyoo, da te yɛɛ tom nelim pou da te kyaŋ kolo ya! Mɔna keŋ nyaŋ be yako dɔɔ, dɛɛ lɔ da asawuse.” 6 Ba ke lɔ ba asawuse ŋan nɛ, be kyaŋa kpɛɛ burum keŋ nyi ba asawuse ŋan ne lɛɛ gbɛɛ ŋe ke tirii. 7 Mena dɔɔ be baake be tebia baŋ be doo degbele daale man nɛ nyi be kaa kyɔ wɔ. Ba kekɔŋ nɛ, be kaa lese kpɛɛ wulu agbelese ala ŋan pou keŋ nyi, ŋe lɛɛ gbɛɛ nafɔ ŋe ke munu.

8 Simɔn Pita kena kpene keŋ be kɔŋ nɛ, ɔ buŋawɔ ɔ doona dɔɔ Yesu siaman yako e nyiaa, “Lee me gyaŋ, me Gbeŋgyoo! Me yɛɛ nombiakumɛɛyɛɛre e.”

9 Nawolo nyi lee kpɛɛ burum baŋ bɔɔ kyam nɛ dɔɔ, doo ŋon na ɔ tebia baŋ pou nɔɔ. 10 Mena mɔ te doo ɔ tebia Sebedeo bia Gyemisi na Gyɔn baŋ baŋ na wɔ ne yɛɛ tom nɛ nɔɔ. Botɔɔ te Yesu yako Simɔn nyiaa, “Na yee ya, lee gyɛŋ ne gyu nɛ, balaŋ te maa yela n ke kyaŋ.”

11 Mena dɔɔ ba ke saa ba agbelese ŋan kɔŋ dekeŋkeŋ dɔɔ nɛ, be tinaa kpene kamasɛ yela botɔɔ te be sila Yesu laŋ.

Yesu kekyɔ akuŋtuŋte ŋolo kawee

Mateo 8:1-4; Maake 1:40-45

12 Yesu kekyaa donɔɔse ŋan daale man nɛ, balee ŋolo kɔŋawɔ keŋ kaweeyayam te di ɔ wose pou. Ɔ kena Yesu nɛ, ɔ kaa buŋawɔ ɔ nawɔɔtɛɛ waase e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, akpaa n ne gyae na nyaŋ ke tale kyɔ maŋ kawee.”

13 Botɔɔ te Yesu tenee ɔ nyiŋmaa tina e te ɔ yako nyiaa, “Mɛɛ gyae, n kawee dɛɛ taŋ.” Debokenaŋ man te balee ŋon kawee taŋawɔ.

14 Keŋte Yesu tɔɔ e kiiŋ nyi, “Na yeli walaŋ na walaŋ ke nyii ya, mɔna mo n wose gyu kawola Wurubuarɛ sae ŋon, na n ke deesi ŋgba mena keŋ Mosesi ba wola ŋon nɛ, na kedi adansɛɛ fa walaŋ kamasɛ nyi n kawee te taŋ.”

15 Mɔna nɛnɛɛ gba te Yesu wose man nombia yaaseewɔ gyu yenaŋ kamasɛ, te balaŋ burum kɔŋawɔ be kaa nyii e na waa kyɔ wɔ be kaweese. 16 Mɔna Yesu ne kyaa wɔŋ ɔ wose lee yenaŋ gyu kefane.

Yesu kekyɔ yenaŋ dayeŋasate ŋolo kawee

Mateo 9:1-8; Maake 2:1-12

17 Wee daale Yesu kɛɛ wolo nɛ, na Farasiitena na Gyudatena mmaraa wolala baŋ bɔɔ lee Galelia na Gyudia tɛɛlese man, na Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, baale kyaa botɔɔ. Debaŋ kenaŋ

na, de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ doŋ doo Yesu man keŋ waa tale mo kyɔ kaweese. 18 Te balaŋ baale seele walaŋ ŋon ɔ yenaŋ ba yem nɛ dofoŋoŋ dɔɔ kɔŋ, na bɛɛ gyae gbɛɛ na baa mo e gyoo dekpaŋalaŋ keŋ man ka see Yesu siaman, 19 mɔna be te nyiŋ gbɛɛ mo e ta denanɔɔ man ya, nawolo nyi balaŋ boe. Mena dɔɔ ba gyeŋawɔ gyu deni keŋ nyee dɔɔ te be wolee yenaŋ daale, te be tisinaa e na ɔ dofoŋoŋ keŋ pou dɛɛdɛɛ see Yesu siaman balaŋ baŋ nsana nsana.

20 Yesu kena mena keŋ bɔɔ lɛɛ e di nɛ, ɔ yako kaweete ŋon nyiaa, “Me gyoo, me ta mo n nombiakumɛɛ pou kyɛɛ neŋ.”

21 Botɔɔ te Gyudatena mmaraa wolala na Farasiitena baŋ fiasɛɛ bɛɛ bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Walaŋ woŋti yaa kei te ɔ na mo ɔ wose kɛɛse na Wurubuarɛ mena? Lee Wurubuarɛ wɔle na amɔ kyaa la keŋ waa tale mo dukum kyɛɛ?”

22 Na Yesu gyeŋ kpene keŋ bɛɛ gyueŋ nɛ te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Woŋ dɔɔ te ɛ na gyueŋ kɛŋa ɛ nyeeya man? 23 Nombia kɛŋa man woŋti woɛla na keyako? ‘Me ta mo n dukum kyɛɛ neŋ,’ yaa ‘Koro seŋ na n ke ta?’ 24 Mɔna mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nyi maŋ Deniwalaŋ Bu dana doŋ tɛɛle kei dɔɔ nyi maa mo dukum kyɛɛ. Mena dɔɔ ɔ yako kaweete ŋon nyiaa, Koro seŋ, gate n dofoŋoŋ na n ke ta gyu n dɛɛ!”

25 Debokenaŋ man te kaweete ŋon korowɔ seŋ ɔ nawɔɔ dɔɔ be siaman te ɔ gate ɔ dofoŋoŋ keŋ dɔɔ ɔ doo nɛ, te ɔ laŋa ɔ dɛɛ. Ɔ ne gyu na ɔ na lese Wurubuarɛ yele. 26 Nombia kɛŋa doo balaŋ baŋ pou nɔɔ nideli te ba lese Wurubuarɛ yele. “Gyakoloŋ gyoo wɔ te be yakowɔ nyiaa, gyɛŋ dɔɔ da te naa nombia ŋan te kɔŋa ta see ya.”

Yesu ke baake Lewi
Mateo 9:9-13; Maake 2:13-17

27 Nombia kɛŋa wɔle nɛ Yesu leewɔ te ɔ ke naa lempoolɛɛre ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Lewi nɛ, na ɔ kyaa ɔ lempoo delɛe man. Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Koro sila maŋ.” 28 Debokenaŋ man te Lewi tinaa kpene kamasɛ yela te ɔ korowɔ sila Yesu.

29 Keŋte Lewi moo Yesu gyu ŋon Lewi dɛɛ te ɔ ke saa e weenɛɛ ampaŋ ampaŋ. Lempoolɛɛra burum na balaŋ yakaa nyibaŋ kɔŋawɔ kaa di bom na wɔ. 30 Botɔɔ te Farasiitena na Gyudatena mmaraa wolala baŋ bɔɔ lee Farasiitena dikpii keŋ man nɛ ŋorokoteewɔ bɔɔse Yesu kaseela baŋ nyiaa, “Weera dɔɔ te ɛmɛɛ na lempoolɛɛra na nombiakumɛɛyɛɛra ne dii te ɛ ne nyɔɔ bom?”

31 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Kaweesetena te kaboena nyi baa kyɔ wɔ kawee. Baŋ bɔɔ na wee ya nɛ dɔɔ, bɔɔ ne hia kawee kekyɔ ya. 32 Ma te kɔŋ nyi me kaa baake balaŋ baŋ be gbɛɛneŋ wulaa tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ ya, mɔna me kɔŋae me kaa baake nombiakumɛɛyɛɛra na baa kyɛɛkee lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man na baa kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ.”

Ba ke bɔɔse Yesu nɔɔkebake wose man nombia
Mateo 9:14-17; Maake 2:18-22

33 Keŋte be yako Yesu nyiaa, “Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon silala ne kyaa bake be nɔɔ fane, te mena mɔ yaa Farasiitena silala mɔ ne yɛɛ. Mɔna nyaŋ wui kɛwɔ dɔɔ bee dii bɛɛ nyɔɔ debaŋ kamasɛ.”

34 Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ ke tale yela balaŋ baŋ be kyaa alowɔletɛɛ nɛ ke bake be nɔɔ keŋ alowɔle baale kyaa be gyaŋ? 35 Mɔna debaŋ daale gyae kekɔŋ keŋ baa mo alowɔle baale ŋon lee be gyaŋ. Mena weeya ŋenaŋ man te baa bake be nɔɔ.”

36 Keŋte Yesu gyɔɔ wɔ dudu
kei nyiaa, “Ŋolo bɛɛ kara kanyaŋ
wɔle mo taa kakyeŋgbelaa keŋ ba
yem nɛ ya. Akpaa ɔ yɛɛ mena na ɔ
te wɔlɛɛ kanyaŋ wɔle keŋ, nawolo
nyi kanyaŋ wɔle keŋ be gyae ke
kyaa na bene keŋ ya. 37 Mena
mɔ te ŋolo bɛɛ mo soloŋ wɔle do
wonembu tɔne ogele bene man
ya. Ɔ yɛɛ mena na soloŋ wɔle
keŋ gyae ke tao wonembu tɔne
ogele keŋ lii na soloŋ keŋ ke leki,
na wonembu tɔne ogele keŋ mɔ
ke wɔlɛɛ. 38 Mena dɔɔ kaboena
bo nyi baa mo soloŋ wɔle do
wonembu tɔne ogele wɔle man.
39 Te ŋolo be kyaa keŋ nyi ɔ nyɔɔ
soloŋ apaesa na, waa yako nyi ɔ
ne gyae ntoŋkum waa nyɔɔ bela
ya. Nawolo nyi ɔ ne yako nyi
apaesate keŋ yɛna kpaakpaate.”

6

Yesu kawola lee kefɛɛfowee wose man

Mateo 12:1-8; Maake 2:23-28

1 Gyudatena kefɛɛfowee daale
nɛ, Yesu na ɔ kaseela gyuuwɔ ka
mo wɔɔ daale man. Na weenɛɛ
ŋan seŋɛɛ wɔɔ keŋ man nɛ yɛɛ
ŋgba kefaa nɛ. Keŋte ɔ kaseela
baŋ kpera ŋaale posaa bɛɛ tao.
2 Keŋte Farasiitena baale naa wɔ
te be bɔɔse wɔ nyiaa, “Weera
dɔɔ te ɛ ne yɛɛ kpene keŋ da
mmaraa bɛɛ fa gbɛɛ nyi baa yɛɛ
da kefɛɛfowee ya nɛ?”

3 Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ
nyiaa, “Ɛ te kala ta lee Wurubuarɛ
tɔne man kpene keŋ gyoo Defidi
be yɛɛ debaŋ keŋ tanam be kyaŋ
ŋon na ɔ balaŋ baŋ yee? 4 Ɔ
gyuuwɔ Wurubuarɛ ɔsom deni di-
naa keŋ man te ɔ ka moo weenɛɛ
ŋan bɔɔ mo deesi fa Wurubuarɛ,
keŋ nafɔ tekaboena nyi walaŋ ŋon
ɔ te yɛɛ Wurubuarɛ sae e ya waa
di ya nɛ, te ɔ diiwɔ te ɔ moo
ŋaale mɔ fa ɔ balaŋ baŋ be silana
e nɛ.” 5 Keŋte Yesu yako wɔ
nyiaa, “Maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon
yɛna kefɛɛfowee keŋ Gbeŋgyoo.”

Yesu kekyɔ baam dayeŋasate ŋolo kawee

Mateo 12:9-14; Maake 3:1-6

6 Gyudatena kefɛɛfowee daale
bela nɛ, Yesu gyuu Gyudatena
ɔsom deni man ɔ na wola
wɔ. Na baale ŋolo kyaa botɔɔ
keŋ ɔ dunoluŋ baam ba yem.
7 Gyudatena mmaraa wolala na
Farasiitena baale gyae gbɛɛ keŋ
baa mo nombiikum daale seele
Yesu na baa nyiŋ kyaŋ e, mena
dɔɔ ba deke e na baa kɛɛ nyi
waa kyɔ ŋolo kawee Gyudatena
kefɛɛfowee keŋ.

8 Mɔna na Yesu gyeŋ kpene
keŋ bɛɛ gyueŋ te ɔ yako baam
dayeŋasate ŋon nyiaa, “Koro seŋ
na n ke kɔŋ kaa seŋ balaŋ kɛwɔ
pou siaman.” Keŋte balee ŋon
korowɔ kaa seŋ be siaman.

9 Botɔɔ te Yesu bɔɔse wɔ nyiaa,
“Woŋ te da mmaraa ne fa gbɛɛ
nyi dɛɛ yɛɛ kefɛɛfowee keŋ? Da
mmaraa ne fa daa gbɛɛ nyi dɛɛ
yɛɛ kolo kpaakpaa yaa dɛɛ yɛɛ
kolo kum? Dɛɛ lɛɛ walaŋ nyee
yaa dee yela waa yeŋ?” 10 Keŋte
Yesu kɛɛ wɔ pou gyaŋee te ɔ yako
balee ŋon nyiaa, “Tenee n baam.”
Balee ŋon tenee ɔ baam keŋ te
kawee keŋ taŋawɔ te ɔ baam keŋ
yɛɛ doŋ. 11 Botɔɔ te kegyiise baŋ
gyeŋa baŋ nideli, te be fiasɛɛ bɛɛ
gyueŋ kpene keŋ baa mo yɛɛ Yesu.

Yesu kalese ɔ kpilala kufu bala baŋ

Mateo 10:1-4; Maake 3:13-19

12 Debaŋ kenaŋ man wee daale
nɛ Yesu gyuuwɔ bula dɔɔ ɔ kaa
fane, te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ
nelim kenaŋ pou. 13 Tɛɛ kena nɛ
ɔ baake ɔ kaseela kɔŋ ɔ gyaŋ te ɔ
lese baala kufu bala lee be man
nyi baa yɛɛ ɔ kpilala. 14 Baala
kufu bala baŋ Yesu ba lese nɛ yela
yɛna Simɔn, ŋon Yesu ba do e yele
nyi Pita nɛ, na ɔ naabu Anderiase

na Gyemisi na Gyɔn na Filipo na Batolomeo na
15 Mateo na Tomase na Alfeose bu Gyemisi na Simɔn
ŋon ɔ ne gyae ɔ balaŋ nideli nɛ
16 na Gyemisi bu Gyudase na Gyudase Isekarɔte ŋon waa kaa lese Yesu fa nɛ.

Yesu kekyɔ kaweese
Mateo 4:23–5:1; Maake 3:7-12

17 Yesu na ɔ kpilala baŋ ka lee bulabii keŋ dɔɔ kɔŋ detaŋgya man nɛ, ɔ kaseela burum na balaŋ dikpii burum baŋ bɔɔ lee Gyudia tɛɛle dɔɔ na Gyerusalɛm donɔɔ man na Tae na Sidɔn donɔɔse ŋan kyaa ɛpo nɔɔman nɛ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ.
18 Be kɔŋawɔ be kaa nyii Wurubuarɛ nombia na waa kyɔ wɔ be kaweese. Baŋ feliŋkumɛɛ ne haa wɔ nɛ, ɔ kyɔɔ baŋ mɔ.
19 Na balaŋ baŋ pou ne gyae nyi baa tina e, nawolo nyi doŋ na lee ɔ man na ne kyɔ wɔ be kaweese pou.

Yesu kawola lee siakagye na waraŋase wose man
Mateo 5:3-4; 5:6; 5:11-12

20 Yesu gyinaa ɔ sia kɛɛ ɔ kaseela baŋ te ɔ yako wɔ nyiaa,
“Ɛmɛɛ baŋ ɛ yɛɛ ayematenawɔ nɛ
ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi ɛmɛɛ te Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ ɛ wui.
21 Ɛmɛɛ baŋ tanam dana ŋon debokeiman nɛ ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi ɛmɛɛ ne gyaela ɛ kaa baa.
Ɛmɛɛ baŋ ɛ ne wii debokeiman nɛ
ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi ɛmɛɛ ne gyaela ɛ kaa boŋo.
22-23 Ɛmɛɛ baŋ balaŋ ne kɔla ŋon te bɔɔ ne lɛɛ ŋon do ba wose man ya te bɛɛ tee ŋon, te bɛɛ baake ŋon nyi balaŋ kumɛɛ lee maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon dɔɔ nɛ ɛmɛɛ na nyeebam. Mena ke te be naanaɔ mɔ naase Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ diyem. Dekɔŋ mena na ɛ yela ɛ sia ka gye na ɛ ke nyaŋee nideli, nawolo nyi kom keŋ Wurubuarɛ waa tɔ ŋon adido nɛ te yɛɛ nsendee ya.
24 Mɔna ɛmɛɛ baŋ ɛ dana kɔba nɛ
ɛ laako,
nawolo nyi ɛ taŋ ke di ɛ gyoŋ pou taŋ tɛɛle kei dɔɔ.
25 Ɛmɛɛ baŋ ɛ be dii baa debaŋ kei nɛ ɛ laako,
nawolo nyi tanam gyae kaa ko ŋon.
Ɛmɛɛ baŋ ɛ na boŋo debaŋ kei nɛ
ɛ laako,
nawolo nyi yaa kaa wii na ɛ ke di walaŋsa.
26 Ɛmɛɛ baŋ balaŋ pou ne kolosi ɛ wose man nombia kpaakpaa nɛ ɛ laako,
nawolo nyi mena mɔ te
be kyaɔ yɛɛ balaŋ baŋ bɔɔ dii akɛrɛɛ
nyi be yɛɛ Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔrawɔ nɛ.

Yesu kpa dɛɛ gyae baŋ bɛɛ kɔla daa nɛ nombia
Mateo 5:39-48

27 Ɛmɛɛ baŋ ɛ ne tei maŋ nɛ mɛɛ yako ŋon na ɛ ke nyii nyiaa, ɛ gyae balaŋ baŋ bɛɛ kɔla ŋon nɛ na ɛ ke yɛɛ deeli fa wɔ.
28 Ɛ sola Wurubuarɛ na waa hiraa baŋ bɛɛ falaa ŋon nɛ, na ɛ kefane fa baŋ bɛɛ naase ŋon diyem nɛ.
29 Akpaa ŋolo de gyɔ n lakaa man na besena alate keŋ mɔ fa e. Mena mɔ te akpaa ŋolo da mo n kegba wurikyim na mo atetate keŋ mɔ kpu e.
30 Akpaa ŋolo da sola neŋ kolo na fa e te akpaa ŋolo da mo n kolo na, na gyu ke bɔɔse ke dɔɔ bela ya.
31 Kpene keŋ n ne gyae nyi walaŋ waa yɛɛ fa neŋ nɛ nyaŋ mɔ yɛɛ ke fa e.
32 Akpaa ɛ ne gyae balaŋ baŋ bɛɛ gyae ŋon nɛ baageŋ bo na, ɛ na gyueŋ nyi ɛ ke nyiŋ kolo kpaakpaa lee Wurubuarɛ gyaŋ ya, nawolo nyi nombiakumɛɛyɛɛra mɔ koraŋ ne gyae baŋ bɛɛ gyae wɔ nɛ.

33 Akpaa ɛ yɛɛ deeli fa baŋ bɛɛ yɛɛ
deeli fa ŋon nɛ baageŋ na, ɛ na
gyueŋ nyi ɛ ke nyiŋ kolo kpaakpaa
lee Wurubuarɛ gyaŋ ya. Nawolo
nyi nombiakumɛɛyɛɛra mɔ koraŋ
ne yɛɛ mena. 34 Te akpaa ɛ
pakee abɔɔ fa balaŋ baŋ ɛ gyeŋ
nyi baa nyiŋ tɔ ŋon na, ɛ na
gyueŋ nyi ɛ ke nyiŋ kolo kpaakpaa
lee Wurubuarɛ gyaŋ ya. Nawolo
nyi nombiakumɛɛyɛɛra koraŋ ne
pakee abɔɔ fa be tebia baŋ ba
gyeŋ nyi baa nyiŋ pou tɔ wɔ nɛ.
35 Mɔna ɛ gyae baŋ bɛɛ kɔla ŋon
nɛ na ɛ ke yɛɛ deeli fa wɔ. Ɛ paa
wɔ kolo na ɛ lese ɛ loo lee ke dɔɔ.
Ɛ yɛɛ mena na, Wurubuarɛ waa tɔ
ŋon kom nideli te ɛ ka bese Wu-
rubuarɛ ŋon kpene kamasɛ doo
ɔ tɛɛ nɛ bia. Nawolo nyi ɔ dana
wɔe fa baŋ kolo bɛɛ gyoo be sia
ya, na baŋ be dana nyeemandoŋ
nɛ pou. 36 Ɛ wii balaŋ waraŋase
ŋgba mena keŋ ɛ kya Wurubuarɛ
ne wii balaŋ waraŋase nɛ."

Ɛ na mo ɛ wose yɛɛ nombiadiira ya

Mateo 7:1-5

37 "Ɛ na mo ɛ wose yɛɛ balaŋ
nombiadiira na ɛ ke bu wɔ fɔɔ,
na Wurubuarɛ mɔ be nyiŋ di ɛ
nombia na waa bu ŋon fɔɔ ya.
Ɛ mo balaŋ nombiakumɛɛ kyɛɛ
wɔ, na Wurubuarɛ mɔ ka mo ɛ
nombiakumɛɛ kyɛɛ ŋon. 38 Ɛ yɛɛ
deeli fa balaŋ na Wurubuarɛ mɔ
ke yɛɛ deeli fa ŋon. Ɛ yɛɛ mena
na, kpene keŋ Wurubuarɛ waa fa
ŋon nɛ te yɛɛ nsendee ya. Waa
nyiŋ konɔɔ maa ke nideli na ke
wulu gba leki, na waa mo do ɛ
nyiŋmaa man. Nawolo nyi mena
keŋ ɛ ke maa fa ɛ tebia nɛ, mena
ke te Wurubuarɛ mɔ waa maa fa
ŋon."

39 Botɔɔ te Yesu gyɔɔ wɔ dudu
kei nyiaa, "Siayɛlɛɛsate waa tale
wola ɔ dɔɔ siayɛlɛɛsate gbɛɛ? Ak-
paa ɔ yɛɛ mena na, be balaŋ
bala pou be gyae be kaa gyoo
bɔɔ man yee? 40 Kaseele bɛɛ
kela ɔ gbeŋgyoo ya, mɔna kaseele
kamasɛ ŋon ɔ kasee tom nideli nɛ
waa yɛɛ ŋgba ɔ gbeŋgyoo nɛ.

41 Weera dɔɔ te n ne naa
woŋsilibii keŋ doo n dɔɔ sibii
man, te n be famenɛ na daakpee
keŋ doo nyaŋ gbagba n sibii man
ya? 42 Sena te n ke tale yako
n dɔɔ nyi, 'Me dɔɔ, yela maa
lese woŋsilibii lee n sibii man,'
keŋ nyaŋ gbagba be famenɛ na
daakpee keŋ doo n sibii man ya?
Nyaŋ walaŋ ŋon n na beo n wose,
kaboena nyi nya taŋgbɛɛ lese
daakpee keŋ doo n sibii man nɛ,
pɛna n kena nideli lese woŋsilibii
keŋ doo n dɔɔ sibii man nɛ."

Daŋ kamasɛ na ke bii keŋ kɛɛ see

Mateo 7:16-20; 12:33-35

43 Daŋ kpaakpaate kamasɛ bɛɛ
se bia kumɛɛ ya, mena mɔ te
daŋ kum bɛɛ se bia kpaakpaa
ya. 44 Daŋ kamasɛ nɛ, ke bia
te bɛɛ mo gyeŋ ke. Bɔɔ ne kɔ
akutu bia lee mango daŋ man ya,
mena mɔ te bɔɔ ne kɔ apaŋ lee
abotoo woŋse man ya. 45 Mena
ke te denibalaŋ mɔ doo. Walaŋ
kpaakpaate kamasɛ na lese abɔɔ
kpaakpaa ŋan doo ɔ konɔɔ man
nɛ wola, te walaŋkum kamasɛ mɔ
na lese nombiakumɛɛ ŋan doo
ɔ konɔɔ man nɛ wola. Kpene
kamasɛ keŋ be wulu walaŋ konɔɔ
man nɛ, keŋ na lee la ɔ nɔɔman.

Yesu kekolosi lee deni maara bala wose man

Mateo 7:24-27

46 Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa,
"Woŋ dɔɔ te ɛ ne baake maŋ nyi,
'Ɛ Gbeŋgyoo,' te ɛ bɛɛ yɛɛ kpene
keŋ mɔɔ yako ŋon nyi yaa yɛɛ
nɛ ya? 47 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ
ne kɔŋ me gyaŋ te ɔ ne nyii me
nɔɔwoya te ɔ ne di ŋe dɔɔ nɛ,
maa wola ŋon mena keŋ ɔ dinɔɔ
doo. 48 Ɔ yɛɛ ŋgba walaŋ ŋon ɔ
ne ma deni te ɔ be wula bɔɔ te
ɔ ba see ka mokɔɔ nideli boe dɔɔ
nɛ. Keŋte boo wuuwɔ kaa mo ke

dɔɔ mɔna ka te yale ya, nawolo nyi ɔ see ka mokɔɔ nideli. 49 Mɔna walaŋ ŋon ɔ ne nyii me nɔɔwoya te ɔ bee di ŋe dɔɔ ya nɛ, ɔ yɛɛ ŋgba walaŋ ŋon ɔ be ma deni te ɔ ta see ka mokɔɔ nideli ya nɛ. Boo wuuwɔ kaa mo ke dɔɔ, te ke yalawɔ tekerii pou keŋ n be naa ka mokɔɔ gba ya."

7

Yesu kekyɔ Romantena yoonɔɔte kegyia ŋolo tobaale kawee

Mateo 8:5-13

1 Yesu kekolosi nombia kɛŋa fa balaŋ baŋ taŋ nɛ, ɔ gyuu Kapanum donɔɔ man. 2 Donɔɔ kenaŋ man na, Romantena yoonɔɔtena kegyia ŋolo kyaa na ɔ dana tobaale ŋolo ŋon ɔ bɛɛ sɛɛ ɔ dɔɔ ya. Te kawee kaa gyɔɔ mena tobaale kei yeŋ yeŋ. 3 Yoonɔɔtena kegyia kei ke nyii Yesu nkaŋ nɛ, ɔ kpila Gyudatena kegyiise baale gyu ɔ gyaŋ nyi waa kɔŋ kaa kyɔ ɔ tobaale ŋon fa e. 4 Keŋte Gyudatena kegyiise baŋ kɔŋawɔ Yesu gyaŋ kaa waase e nideli nyiaa, "Yɛɛ kakyeŋ na n ke kyɔ balee kei fa daa, 5 nawolo nyi ɔ ne gyae de tɛɛle kei deeli, te ŋon gba maana dɔ ɔsom deni fa daa."

6 Mena dɔɔ Yesu sila wɔ gyu. Ɔ ka benaa yoonɔɔtena kegyia ŋon dɛɛ nɛ, ɔ kpila ɔ gyoona gyu keyako Yesu nyiaa, "Me Gbeŋgyoo, na haa n wose ya nawolo nyi ma tekaboena nyi nya kɔŋ me dɛɛ ya, 7 mena ke te ma gyeŋ nyi maŋ gbagba mɔ tekaboena nyi maa kɔŋ n gyaŋ ya. Mena dɔɔ nyaŋ yako nombii dokoloŋ bo, me tobaale ŋon waa koro. 8 Nawolo nyi maŋ gbagba mɔ yɛɛ walaŋ ŋon me doo baale tɛɛ, te yoonɔɔtena mɔ doo me tɛɛ. Me yako ŋolo nyi waa gyu yenaŋ daale na ɔ ne gyu, te me yako ŋolo nyi waa kɔŋ na ɔ ne kɔŋ. Kpene kamasɛ keŋ me yako be man ŋolo nyi waa yɛɛ na, keŋ te ɔ ne yɛɛ."

9 Yesu ke nyii nɔɔwoya kɛŋa nɛ, doo ɔ nɔɔ te ɔ gɛɛsewɔ kɛɛ balaŋ dikpii keŋ be silana e nɛ te ɔ yako wɔ nyiaa, "Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, Iserae tɛɛle kei dɔɔ pou nɛ ma te naa ta walaŋ ŋon ɔ ne lɛɛ Wurubuarɛ di ŋgba balee kei nɛ ya."

10 Keŋte yoonɔɔtena kegyia ŋon kpilala baŋ besewɔ gyu be dɛɛ. Be gyuuwɔ na ɔ tobaale ŋon ta koro.

Yesu kegyuusu lialo ŋolo bu

11 Kei wɔle nɛ Yesu gyuu donɔɔ keŋ bɛɛ baake ke nyi Nai nɛ man. Ɔ kaseela baŋ na balaŋ burum sila e gyu botɔɔ. 12 Yesu ka betaa benaa donɔɔ keŋ nɔɔman nɛ, te ɔ naa ba seelena woo ŋolo bɛɛ kɔŋ be kaa wuu. Na woo ŋonaŋ waageŋ yɛna bu baale ŋon ɔ naa ba lolo te ɔ naa ŋon mɔ yɛɛ lialo e. Na donɔɔtena baŋ burum silana alo ŋon. 13 De Gbeŋgyoo Yesu kena alo ŋon nɛ waraŋase kyaŋa e te ɔ yako e nyiaa, "Alo na wii ya."

14 Botɔɔ te Yesu gyuuwɔ ke tina woo ŋon, te baŋ ba seelena e nɛ seŋawɔ. Keŋte Yesu yakowɔ nyiaa, "Tobaale, koro." 15 Keŋte woo ŋon korowɔ kyaa te ɔ fiasɛɛ ɔ ne kolosi, te Yesu besena e fa ɔ naa.

16 Nombia kɛŋa yɛɛ walaŋ kamasɛ gyakoloŋ te ba lese Wurubuarɛ yele yako nyiaa, "Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre dinaa ŋolo te kaa bɛɛ lee de gyaŋ," te ba besewɔ yako nyiaa "Wurubuarɛ te kɔŋ kaa kyɔ ɔ balaŋ." 17 Yesu wose man nombia kɛŋa yaaseewɔ Gyudia tɛɛle dɔɔ pou na tɛɛlese ŋan pou benaa na botɔɔ nɛ.

Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre kekpila ɔ kaseela gyu Yesu gyaŋ

Mateo 11:2-19

18 Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre kaseela gyuuwɔ keyako e abɔɔ

ŋan pou Yesu be yɛɛ nɛ. 19 Keŋte
Gyɔn kpila ɔ kaseela bala baale
nyi baa gyu ke bɔɔse de Gbeŋgyoo
Yesu nyiaa, “Nyaŋ yɛna walaŋ ŋon
Wurubuarɛ be yako see nyi nyaŋ
kekɔŋ nɛ yaa dɛɛ kɛɛ walaŋ wɔle
gbɛɛ?”
20 Gyɔn kaseela baŋ ke gyu Yesu
gyaŋ nɛ be yako e nyiaa, “Gyɔn
Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon kpila
na daa n gyaŋ nyi de kaa bɔɔse
neŋ nyiaa, ‘Nyaŋ yɛna walaŋ ŋon
Wurubuarɛ be yako see nyi nyaŋ
kekɔŋ nɛ yaa dɛɛ kɛɛ walaŋ wɔle
siaman?’ ”
21 Debaŋ kenaŋ man na Yesu
te kyɔ balaŋ burum kaweese lese
wɔ lee be kayeyɛɛ man. Ɔ gegi
feliŋkumɛɛ lee baale mɔ man,
te ɔ kyɔɔ siayɛlɛɛsatena burum
mɔ. 22 Mena dɔɔ Yesu tiranɔɔ fa
Gyɔn kpilala baŋ nyiaa, “Ɛ bese
gyu keyako Gyɔn kpene keŋ ɛ be
naa na ɛ sia, na ŋan ɛ be nyii
na ɛ deŋela. Siayɛlɛɛsatena ne
naa, ɔtakasese ne tɛɛ, baŋ bɛɛ
wee kawee yayam nɛ kaweese
te taŋ, te deŋele atɔɔsatena ne
nyii. Woya ne foŋii, te bɛɛ yako
Wurubuarɛ nombia ŋan mɔ fa
ayematena. 23 Walaŋ kamasɛ ŋon
ɔ bɛɛ lɛɛ maŋ aŋmaareŋ nyi maŋ
yɛna ŋon Wurubuarɛ be kpili ya
nɛ, ŋon na nyeebam.”
24 Gyɔn kpilala baŋ ka bese
laŋ nɛ, Yesu kolosi Gyɔn wose
man nombia fa balaŋ dikpii keŋ
te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Ɛ ke gyu
Gyɔn gyaŋ depampaa dinaa keŋ
man nɛ, woŋ te ɛ gyaewɔ nyi
ɛ kena? Ŋale keŋ feliŋ ne gyɔ
ke wosi nɛ? 25 Akpaa na keŋ
ya na, woŋ te ɛ gyuuwɔ ɛ kaa
kɛɛ? Walaŋ ŋon ɔ doona abɔɔ
kpaakpaa nyiŋan yaa? Baŋ bee
mia mena te bee di gyoŋ nɛ ne
kyaa bo gyooneŋ akpaŋalaŋ man.
26 Ɛ yako maŋ maa nyii, woŋ te
nafɔ ɛ gyuuwɔ nyi ɛ kaa kɛɛ?
Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre?
Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyi, ŋon
ɛ be naa nɛ gba kela Wurubuarɛ
dekpeŋkpeŋgyɔɔre.
27 Nawolo nyi Gyɔn yɛna Wu-
rubuarɛ kpilale ŋon Wurubuarɛ
nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne
yako nyiaa, Wurubuarɛ kpa,

‘Mee kpila me kpilale keta n sia-
man,
ŋon ne gyae la waa desina n
gbɛɛ fa neŋ.’ ”

28 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ
nyiaa,

“Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa,
balaŋ baŋ bɔɔ lolo tɛɛle kei
dɔɔ nɛ,
ŋolo be kyaa keŋ nyi ɔ kela
Gyɔn ya.
Mɔna Wurubuarɛ gyoori keŋ man
nɛ,
walaŋ ŋon ɔ yɛɛ kamasɛ e
koraŋ nɛ
ɔ kela Gyɔn ŋonaŋ.”

29 Debaŋ keŋ balaŋ baŋ pou na
lempoolɛɛra be nyii nombia kɛŋa
nɛ, be lɛɛwɔ do nyi Wurubuarɛ
gbɛɛneŋ tenɛɛ, nawolo nyi be
sɛɛwɔ Gyɔn sɔɔ wɔ Wurubuarɛ
loŋ. 30 Mɔna Farasiitena na Gyu-
datena mmaraa wolala baŋ bɛɛ
kpene keŋ Wurubuarɛ ne gyae
nyi waa yɛɛ fa wɔ nɛ, nawolo
nyi be bɛɛwɔ nyi Gyɔn na sɔ wɔ
Wurubuarɛ loŋ ya.
31 Keŋte Yesu bɔɔsewɔ nyiaa,
“Woŋ te maa mo gyɛŋ wee kei
balaŋ maa na? Sena te be doo?
32 Be yɛɛ ŋgba bia kyaa la kebu
man bee yoi nɛ, na bɛɛ fae yeesa
yako dɔŋa nyiaa,

‘De kpee alowɔle nɔɔneŋse fa
ŋon,
mɔna ɛ te sɔe ya!
De kpee lia nɔɔneŋse mɔ,
mɔna ɛ te wii ya!’

33 Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon
kɔŋawɔ na ɔ ne kyaa bake ɔ nɔɔ
keŋ ɔ te nyɔɔ soloŋ kamasɛ ya.
Te ɛ kpa nyi, ‘Feliŋkumɛɛ doola ɔ
man.’ 34 Maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon
mɔ kɔŋawɔ mee dii mɛɛ nyɔɔ,
te ɛ kpa nyi, ‘Ɛ kɛɛ balee kei!

Ɔ yɛɛ kedikumte na soloŋnyɔɔre e. Ɔ gyoona yɛna lempoolɛɛra na nombiakumɛɛyɛɛra.’ 35 Mɔna baŋ bɔɔ lɛɛ Wurubuarɛ di nɛ, ta lese wola nyi Wurubuarɛ dana nyansa nideli.”

Alo dukumyɛɛre ŋolo ke tiu Yesu nuŋ

36 Wee daale nɛ Farasii baale ŋolo baake Yesu nyi waa kɔŋ ɔ dɛɛ na ŋon na e ke di bom. Yesu sɛɛwɔ te ɔ gyuuwɔ ke kyaa bee dii. 37 Na alo ŋolo kyaa donɔɔ kenaŋ man keŋ ɔ yɛɛ futooli alo e. Ɔ kenyii nyi Yesu kyaa Farasii baale ŋon dɛɛ ɔ ne dii nɛ, ɔ moo nuŋ ofoŋofoŋte daale porontia tɔɔ kɔŋ botɔɔ, 38 keŋte ɔ kaa seŋawɔ Yesu wɔle benaa na ɔ nawɔɔ. Keŋte ɔ wii siasaraŋ woli Yesu nawɔɔ. Te ɔ moo ɔ nyeenyɔɔse feefo Yesu nawɔɔ ŋenaŋ te ɔ kyaŋa ŋa obuo man, te ɔ toosi nuŋ ofoŋofoŋte keŋ woli ŋa.

39 Farasii baale ŋon ɔ be baake Yesu gyu ɔ dɛɛ kena mena nɛ, ɔ yakowɔ ɔ nyeeman nyiaa, “Akpaa balee kei deŋ yɛɛ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre gbagba e na, nafɔ waa gyeŋ alo ŋon ɔ ne tina e nɛ dinɔɔ. Nawolo nyi ɔ yɛɛ dukumyɛɛre e.” 40 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Simɔn, me dana kolo maa yako neŋ.” Keŋte ɔ yako e nyiaa, “De Gbeŋgyoo, yako maŋ.”

41 Botɔɔ te Yesu gyɔɔ e dudu kei nyiaa, “Balaŋ bala baale kyaawɔ te be gyuuwɔ ke paa kɔba lee kɔbate ŋolo gyaŋ. Ŋolo wui yɛɛ kɔbabia kakpoŋ yaale, te ŋolo mɔ wui yɛɛ sɔŋola na kufu. 42 Be man kamasɛ bɛɛ tale waa tɔ ɔ kom ya, mena dɔɔ balee ŋon moo ba koma ŋan pou kyɛɛ wɔ. Yako maŋ! Balaŋ bala kɛwɔ na, be man woŋti ne gyae la waa gyae kɔbate ŋon nombia nideli?” 43 Keŋte Simɔn tiranɔɔ nyiaa, “Mɛɛ lɛɛdi nyi ŋon ɔ kom boe nɛ.” Te Yesu yako e nyiaa, “N tiranɔɔ nideli.”

44 Botɔɔ te Yesu besena ɔ sia tee alo ŋon te ɔ yako Simɔn nyiaa, “N naa alo kei? Me kɔŋa n dɛɛ na n te fa maŋ loŋ maa faafo me nawɔɔ ya. Mɔna alo kei dɔɔ ŋon ta mo ɔ siasaraŋ faafo me nawɔɔ te ɔ moo ɔ nyeenyɔɔse feefo ŋa. 45 N te pukaa maŋ ya, mɔna lee debaŋ keŋ mɔɔ kɔŋ kɛbo nɛ, alo kei te tinaa ta me nawɔɔ ke pukaa yela ya. 46 N ta mo nuŋ paŋpaŋ gba tiu ma nyee ya, mɔna alo kei dɔɔ ŋon kyɛɛkee nuŋ woli me nawɔɔ.

47 Mena dɔɔ mɛɛ yako neŋ n ke nyii nyi ɔ nombiakumɛɛ ŋan pou ɔ be yɛɛ nɛ, Wurubuarɛ ta mo ŋa kyɛɛ e, mena dɔɔ te ɔ ne gyae me nombia nideli. Nyaŋ ŋon ŋolo da mo n dukum kyomii kyɛɛ neŋ na, n ne gyae ɔtenate nombia bo kyomii.” 48 Botɔɔ te Yesu yako alo ŋon nyiaa, “Wurubuarɛ ta mo n nombiakumɛɛ kyɛɛ neŋ.” 49 Keŋte balaŋ baŋ be kyaa botɔɔ bee dii nɛ bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Amɔte yɛna kei, ŋon ɔ na mo nombiakumɛɛ kyɛɛ?” 50 Botɔɔ te Yesu yako alo ŋon nyiaa, “N kelɛɛdi te yeli n te nyiŋ nyeedoŋ kekpaa, ta wosefɛɛreŋ man.”

8

Ala baŋ bɔɔ tɛɛ sila Yesu

1 Kedi weeya ala nɛ Yesu gyuuwɔ ke kila donɔɔse na akuraase pou man, na ɔ ne yako Wurubuarɛ gyoori keŋ wose man nombia kpaakpaa ŋan fa balaŋ, na ɔ kaseela kufu bala baŋ mɔ silana e. 2 Na ala baale baŋ ɔ be kyɔ wɔ be kaweese te ɔ be gegi feliŋkumɛɛ lee be baale man nɛ mɔ kpuɛ na e. Be man baale yɛna Mɛɛre ŋon bɛɛ baake e nyi Magedala, ŋon Yesu be gegi feliŋkumɛɛ nyetooro lee ɔ man nɛ, 3 na Gyoana ŋon ɔ baale yɛna Kusa nɛ. Kusa kei yɛɛ kegyia ŋolo

e gyoo Herode dekpaŋalaŋ man, na Susana na ala burum baŋ bɔɔ mo ba abɔɔ kɛɛ Yesu na ɔ kaseela dɔɔ nɛ.

Yesu kegyɔ dudu lee wɔɔfarale ŋolo wose man

Mateo 13:1-23; Maake 4:1-20

4 Debaŋ keŋ balaŋ burum kpu na baŋ bɔɔ lee debiise man kɔŋ be kaa yilaa Yesu gyaŋ nɛ, ɔ gyɔɔ dudu fa wɔ nyiaa, 5 “Wɔɔfarale ŋolo gyuuwɔ ke ŋmatee abɔɔ bia ŋgba amɔla nɛ ɔ wɔɔman. Ɔ kɛɛ ŋmatee ŋa nɛ ŋaale yalawɔ wɔɔ keŋ gbɛɛneŋ man te balaŋ tɛɛwɔ ŋe dɔɔ sakatee ŋa laŋ, te gyebuse kaa tɔɔsee ŋa di. 6 Ŋaale mɔ yalawɔ kpanaŋse dɔɔ te ŋe tuuwɔ, mɔna te kyare ya te ŋa yekeewɔ. Nawolo nyi tɛɛle ta boo kpanaŋse ŋan dɔɔ na ke lɛɛ loŋ see ya. 7 Bia ŋan ŋaale mɔ yalawɔ kpalamse man te ŋe tuuwɔ, te kpalamse ŋan mɔ tuuwɔ milii ŋa. 8 Ŋaale mɔ yalawɔ tɛɛle kpaakpaa dɔɔ te ŋe tuuwɔ bee, te ŋa see bia burum.” Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, “Ŋon ɔ dana deŋele waa nyii na, waa tei nideli.”

Yesu kalese dudu keŋ asɛɛ

9 Keŋte Yesu kaseela baŋ yako e nyi waa wola wɔ dudu keŋ asɛɛ. 10 Te Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛmɛɛ dɔɔ Wurubuarɛ ta toro ya agyueŋse na ɛ ka gyeŋ nombia ŋan weesɛɛ lee ɔ gyoori keŋ wose man. Mɔna balaŋ akaŋ baŋ dɔɔ aduya kaageŋ man te maa kolosi fa wɔ.

‘Baa kɛo na baa kɛo mɔna bɔɔ
gyae baa naa ya,
te baa tei na baa tei mɔna bɔɔ
gyae baa nyii asɛɛ ya.’ ”

11 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, dudu keŋ mɔɔ gyɔɔ nɛ ka asɛɛ yaa. “Abɔɔ bia ŋan seŋɛɛ fa Wurubuarɛ nombia ŋan. 12 Bia ŋan be yale gbɛɛnaa man nɛ, seŋɛɛ fa balaŋ baŋ bee nyii Wurubuarɛ nombia ŋan te ɔbɔnsam ne kɔŋ kaa ŋmɛɛle ŋa lee be konɔɔse man, na bɔɔ nyiŋ lɛɛ ŋa di na Wurubuarɛ ke lɛɛ ba nyee ya nɛ. 13 Bia ŋan be yale kpanaŋse dɔɔ nɛ seŋɛɛ fa balaŋ baŋ bee nyii Wurubuarɛ nombia ŋan te bɛɛ lɛɛ ŋa na gyoŋ, mɔna ŋe bee nyiŋ lila be man ya. Bɛɛ lɛɛ ŋa di debaŋ kyomii bo, te akpaa ɔbɔnsam de kɛɛse wɔ kɛɛ na ba te yale. 14 Bia ŋan be yale kpalamse man nɛ seŋɛɛ fa balaŋ baŋ bee nyii Wurubuarɛ nombia ŋan, te tɛɛle kei dɔɔ nombia, na kɔba kegyae beiŋ, na tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ akaŋ ŋan kegyae da gyoo be man nɛ, na bee yeli baa bee Kristo man ya. 15 Abɔɔ bia ŋan be yale tɛɛle kpaakpaa dɔɔ nɛ seŋɛɛ fa balaŋ baŋ bee nyii Wurubuarɛ nombia ŋan, te bɛɛ lɛɛ ŋa do konɔɔ kpaakpaa man, te bɛɛ tela ŋa nideli te bɛɛ yɛɛ kakyeŋ di ŋe dɔɔ kelii debaŋ keŋ nombia ŋan ne yeli bɛɛ yɛɛ abɔɔ kpaakpaa nɛ.”

Yesu kegyɔ dudu lee kanea wose man

Maake 4:21-25

16 Yesu besewɔ gyɔ dudu fa wɔ nyiaa, “Ŋolo bɛɛ kyaŋee kanea na waa mo kolo wu ke dɔɔ yaa waa mo ke do mpa ateta ya. Mɔna ɔ na mo ke bo gyakaa kolo dɔɔ adido na kena dekpaŋalaŋ pou, na baŋ bɛɛ kɔŋ na baa nyiŋ naa. 17 Kolo ba weesɛɛ keŋ be gyae ka lee debɔɔ ya, te kolo mɔ be wuɛ keŋ nyi be gyae ka lee debɔɔ ya. 18 Mena dɔɔ ɛ kɛɛ ɛ wose nideli lee mena keŋ ɛ na mo tei nombia ŋan. Nawolo nyi nyaŋ ŋon n dana kolo na Wurubuarɛ waa kpu neŋ burum, te nyaŋ ŋon n be dana kolo ya na kyomii keŋ n na gyueŋ nyi n dana koraŋ nɛ, Wurubuarɛ waa lɛo ke lee n nyiŋmaa man.”

Yesu ɔ naa na ɔ naabia

Mateo 12:46-50; Maake 3:31-35

19 Yesu ɔ naa na ɔ naabia kɔŋawɔ ɔ gyaŋ, mɔna balaŋ dikpii keŋ dɔɔ be te nyiŋ baa benaa e

ya. 20 Botɔɔ te ŋolo yako Yesu
nyiaa, “N naa na n naabia seŋɛɛ
debɔɔ man bɛɛ gyae baa naa neŋ.”
21 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Me
naa na me naabia yɛna baŋ bee
nyii Wurubuarɛ nombia ŋan te
bee di ŋe dɔɔ nɛ.”

Yesu keyɔkɔse feliŋ ɛpo dɔɔ
Mateo 8:23-27; Maake 4:35-41

22 Wee daale nɛ Yesu yako ɔ
kaseela baŋ nyiaa, “Ɛ yela dɛɛ
toŋ gyu boo keŋ diŋgyiŋ.” Mena
dɔɔ ba gyoowɔ degbele man te be
laŋawɔ. 23 Debaŋ keŋ be kyaa
degbele keŋ man bee gyu nɛ te
dosoroŋ moo Yesu. Keŋte feliŋ
dinaa daale korowɔ ne gyɔɔ loŋ
keŋ dɔɔ, mena dɔɔ ke gyɔɔ loŋ do
degbele keŋ man te Yesu kaseela
baŋ sia yɛɛ wɔ nideli. 24 Mena dɔɔ
Yesu kaseela baŋ gyuuwɔ ke gyu-
usu e yako e nyiaa, “De Gbeŋgyoo,
de Gbeŋgyoo dɛɛ gyae dee munu.”
Botɔɔ te Yesu korowɔ te ɔ fae
feliŋ keŋ na loŋ keŋ pou te ŋe
yɛɛwɔ yididi. 25 Keŋte Yesu bɔɔse
ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Weera dɔɔ
te ɛ bɛɛ lɛɛ maŋ di ya?” Gyakoloŋ
kyaŋa wɔ te ba wose yeŋa wɔ
te be bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Walaŋ
woŋti yɛna kei? Ɔ ne kolosi fa
feliŋ na loŋ koraŋ na ŋee nyii e.”

Yesu kekyɔ walaŋ ŋon fe-
liŋkumɛɛ doo ɔ man nɛ
Mateo 8:28-34; Maake 5:1-20

26 Keŋte Yesu na ɔ kaseela baŋ
toŋawɔ gyu Gerasenetena tɛɛle
man keŋ kyaa Galelia boo diŋgyiŋ
nɛ. 27 Yesu ka betaa lee degbele
keŋ man pɛ, te baale ŋolo ŋon
feliŋkumɛɛ doo ɔ man nɛ leewɔ
donɔɔ keŋ man kɔŋ kaa gyaŋee
na e. Ɔ te tɛɛ diteŋteli kyare te ɔ
bɛɛ kyaa dɛɛ ya. Ɔ kyae amuseese
man. 28 Debaŋ keŋ ɔ be naa Yesu
nɛ ɔ fae yeesa te ɔ leewɔ yala
ɔ nawɔɔ tɛɛ, na ɔ ne fae yeesa
keŋkeŋ nyiaa, “Yesu Wurubuarɛ
Adidote Bu, woŋ te n ne gyae me
gyaŋ? Mɛɛ waase neŋ bo, na
naase maŋ diyem ya.” 29 Nawolo
nyi na Yesu taŋ ke fae feliŋkum
keŋ nyi ke dɛɛ lee ɔ man. Debaŋ
kamasɛ na feliŋkum keŋ ne naase
e diyem, na ba te kyaŋ e bake e
agbaraagbaraase ɔ nyiŋmaase na
ɔ nawɔɔ man na balaŋ ne gyee
e. Keŋ koraŋ na ɔ ne tirii ŋa, na
feliŋkum keŋ ta mo e gyu kefula
man. 30 Keŋte Yesu bɔɔse e nyiaa,
“N yele yɛna sena?” Te balee
ŋon tiranɔɔ nyi ma yele yɛna
“Dikpii” Ɔ tiranɔɔ mena nawolo
nyi feliŋkumɛɛ burum doo ɔ man.
31 Botɔɔ te feliŋkumɛɛ ŋan waase
Yesu nyi, ɔ na gegi wɔ ka do bɔɔ
keŋ betaŋ ɔto ya nɛ man ya.

32 Debaŋ kenaŋ na kekuiriise
dikpii daale seŋɛɛ bula daale dɔɔ
bee dii. Keŋte feliŋkumɛɛ ŋan
waase Yesu nyi waa yela be kaa
gyoo kekuiriise baŋ man, te Yesu
faa wɔ gbɛɛ. 33 Mena dɔɔ fe-
liŋkumɛɛ ŋan leewɔ balee ŋon
man ka gyoo kekuiriise baŋ man,
te ba dikpii keŋ pou yeuwɔ tisi
bula kyoloŋkyoloŋ keŋ gyu ka
gyoo loŋ keŋ man te be munuwɔ
pou.

34 Balaŋ baŋ bɛɛ kɛɛ kekuiriise
baŋ dɔɔ kena kpene keŋ be kɔŋ
nɛ, ba korowɔ yeu gyu ke yako
kpene keŋ be kɔŋ nɛ fa balaŋ baŋ
be kyaa donɔɔ keŋ man nɛ na
akuraase ŋan man pou. 35 Keŋte
balaŋ yeuwɔ gyu be kaa kɛɛ kpene
keŋ be kɔŋ nɛ. Ba ke kɔŋ Yesu
gyaŋ nɛ, be naa walaŋ ŋon nafɔ
feliŋkumɛɛ doo ɔ man nɛ baŋɛɛ
Yesu nawɔɔ tɛɛ, na ɔ wose te fɛɛ
e keŋ ɔ doona abɔɔ. Te gyakoloŋ
gyoo balaŋ baŋ pou. 36 Balaŋ baŋ
bɔɔ naa kpene keŋ be kɔŋ nɛ yako
baŋ bɔɔ kɔŋ nɛ mena keŋ Yesu
be kyɔ balee ŋon kawee. 37 Keŋte
balaŋ baŋ pou be kyaa Gerasene
tɛɛle dɔɔ nɛ waase Yesu nyi waa
lee be gyaŋ nawolo nyi gyakoloŋ
dinaa ta gyoo wɔ. Mena dɔɔ
Yesu gyoowɔ degbele keŋ man te ɔ

laŋawɔ. 38 Walaŋ ŋon Yesu be gegi feliŋkumɛɛ lee ɔ man nɛ waase Yesu nyi waa sila e. Mɔna Yesu bɛɛwɔ te ɔ yako e nyiaa, 39 “Bese gyu n dɛɛ, na n kaa yako kpene keŋ Wurubuarɛ be yɛɛ fa neŋ nɛ fa balaŋ.” Mena dɔɔ balee ŋon gyuuwɔ donɔɔ keŋ man ke yako balaŋ pou kpene keŋ Yesu be yɛɛ fa e nɛ.

Yesu kegyuusu Gyariose bu alebu lee yeŋ man

Mateo 9:18-26; Maake 5:21-43

40 Yesu ka bese lee boo keŋ diŋgyiŋ kɔŋ nɛ, balaŋ burum kɔŋawɔ kaa gyaŋee na e. Nawolo nyi na be popou ne kɛɛ ɔ gbɛɛ. 41 Botɔɔ te balee ŋolo ŋon bɛɛ baake nyi Gyariose, ŋon ɔ yɛɛ Gyudatena ɔsom deni man kegyia e nɛ kɔŋawɔ kaa buŋ Yesu nawɔɔ tɛɛ sola e nyi waa kɔŋ ɔ dɛɛ. 42 Nawolo nyi ɔ bu alebu dokoloŋ kooŋ ŋon ɔ be di kulutooneŋ kufu ala nɛ ne gyae waa yeŋ. Yesu kee gyuu keŋ nɛ na balaŋ baŋ be silana e te yɛɛ nsendee ya, mena dɔɔ na ɔ bee nyiŋ gbɛɛ gba waa besena ɔ wose ya.

43 Na alo ŋolo kpuɛ balaŋ burum baŋ be silana Yesu nɛ man keŋ fatabo ne gyɔ e kulutooneŋ kufu ala yaa, mɔna ŋolo te tale kyɔ e ya. 44 Alo ŋon moowɔ balaŋ baŋ man ka lee Yesu wɔle te ɔ tinaa ɔ kegba nɔɔbii. Debokenaŋ man te fatabo keŋ ne gyɔ e nɛ karawɔ. 45 Botɔɔ te Yesu bɔɔsewɔ nyiaa, “Amɔte tinaa na maŋ?” Balaŋ baŋ pou kebɛɛ nyi be te tina e ya nɛ te Pita yako e nyiaa, “De Gbeŋgyoo, balaŋ burum ke kilisi neŋ gyaŋee te bɛɛ tɛɛse dɔŋa kei na, n ne bɔɔse nyi amɔte tinaa na neŋ?” 46 Mɔna Yesu yakowɔ nyiaa, “Ŋolo te tina maŋ. Nawolo nyi ma te naa nyi doŋ daale ta lee me man.” 47 Alo ŋon kena nyi ɔ be gyae waa tale weese ɔ wose ya nɛ, ɔ moo gyakoloŋ na wose keseree kaa buŋ Yesu nawɔɔ tɛɛ. Botɔɔ te ɔ yako kpene keŋ dɔɔ ɔ be tina Yesu kegba, na mena keŋ ɔ kawee keŋ be taŋ debokenaŋ man nɛ balaŋ baŋ pou siaman. 48 Keŋte Yesu yako alo ŋon nyiaa, “Me bu, n kelɛɛ maŋ di dɔɔ te n nyiŋa kawee kekyɔ. Ta wosefɛɛreŋ man.”

49 Yesu ke gyakaa ɔ ne kolosi nɛ, walaŋ ŋolo lee Gyudatena ɔsom deni man kegyia Gyariose ŋon dɛɛ kaa yako e nyiaa, “N bu alebu ŋon ta yem. Na tekaa naase de Gbeŋgyoo ŋon diyem bela ya.”

50 Yesu ke nyii nombia kɛŋa nɛ ɔ yako Gyariose nyiaa, “Na yee ya, nyaŋ lɛɛ maŋ di. N bu ŋon waa nyiŋ nyeedoŋ.”

51 Yesu ke gyu ka gyoo Gyariose dɛɛ nɛ, ɔ te yeli ŋolo ke sila e gyoo deni keŋ man ya. Pita na Gyɔn na Gyemisi na bu ŋon ɔ kya na ɔ naa baageŋ te ɔ moowɔ sila ɔ wose. 52 Na balaŋ baŋ bɔɔ yilaa botɔɔ nɛ pou ne wii na bee di walaŋsa. Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ na wii ya, alebu kei ta yeŋa ta ya, ɔ doo dosoroŋ bo.”

53 Keŋte balaŋ baŋ pou boŋo Yesu, nawolo nyi ba gyeŋ nyi bu ŋon ta yem. 54 Keŋte Yesu kyaŋa alebu ŋon nyiŋmaa man te ɔ yakowɔ nyiaa, “Me bu! Koro seŋ.” 55 Botɔɔ te bu ŋon woo besewɔ kɔŋ kaa gyoo ɔ man te ɔ korowɔ seŋ debokenaŋ man. Keŋte Yesu yako wɔ nyi baa gyae kolo fa bu ŋon na waa di. 56 Gyakoloŋ gyoo bu ŋon ɔ kya na ɔ naa, te Yesu tɔɔ wɔ nideli nyi be na yako walaŋ na walaŋ kpene keŋ be kɔŋ nɛ ya.

9

Yesu kekpila ɔ kaseela kufu bala baŋ

Mateo 10:1, 7, 9-11, 14; Maake 6:7-13

1 Wee daale Yesu baake ɔ kaseela kufu bala baŋ gyaŋee,

te ɔ faa wɔ doŋ nyi baa mo di feliŋkumɛɛ dɔɔ na baa kyɔ kaweese. 2 Keŋte ɔ kpila wɔ nyi baa gyu ke yako Wurubuarɛ gyoori keŋ wose man nombia na baa kyɔ kaweesetena. 3 Botɔɔ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ ne gyu na ɛ na mo kolo na kolo tela ya. Ɛ na mo gbutu yaa akpo yaa weenɛɛ, yaa kɔba, yaa kegba alate gba tela ya. 4 Dekpaŋalaŋ kamasɛ keŋ man ɛ soo te be lɛɛ ŋon atuu na, ɛ kyaa botɔɔ kaboena ɛ ka mo lee donɔɔ kenaŋ man. 5 Donɔɔ keŋ man ɛ gyu te ba te lɛɛ ŋon ya na, ɛ na lee ke man na ɛ kpiisi ɛ nawɔɔ aŋasa lɔ wɔ na ke di adansɛɛ tia wɔ nyi Wurubuarɛ be gyae waa tina wɔ yela ya.”

6 Mena dɔɔ Yesu kaseela baŋ korowɔ gyu akuraa kamasɛ man, na be dɔŋ bɛɛ yako Wurubuarɛ nombia ŋan te be kyɔɔ balaŋ kaweese yenaŋ kamasɛ.

Gyoo dinaa Herode ne gyae waa naa Yesu

Mateo 14:1-2; Maake 6:14-16

7 Galeliatena Gyoo dinaa Herode ke nyii abɔɔ ŋan pou Yesu be yɛɛ nɛ ŋe haa e ɔ konɔɔ man, nawolo nyi balaŋ baale ne yako nyi, “Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon ɔ ba yem nɛ foŋala lee yeŋ man. 8 Baale mɔ kpa Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Elia bɛɛ la lee, te baale mɔ kpa Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra benɛɛ baŋ maŋ ŋolo foŋala lee yeŋ man.” 9 Botɔɔ te gyoo Herode yakowɔ nyiaa, “Ma te yela ba te kara Gyɔn nyee, te walaŋ woŋti yɛna ŋon mee nyii ɔ wose man gyakoloŋ nombia kɛŋa nɛ?” Mena dɔɔ ɔ yase ɔ sia gyae gbɛɛ keŋ waa mo naa Yesu.

Yesu kefa balaŋ kakpoŋse banoŋ weenɛɛ

Mateo 14:13-21; Maake 6:30-44; Gyɔn 6:1-14

10 Debaŋ keŋ kpilala kufu bala baŋ ba bese kɔŋ nɛ, be yako Yesu kpene kamasɛ keŋ bɔɔ yɛɛ nɛ. Keŋte Yesu baake wɔ te ŋon na wɔ gyuu donɔɔ keŋ bɛɛ baake ke nyi Bɛtesaida nɛ man. 11 Balaŋ dikpii keŋ kenyii nyi ɔ te lam botɔɔ nɛ be sila ɔ gbɛɛ. Be ke gyu kena nɛ ɔ lɛɛ wɔ atuu te ɔ kolosi Wurubuarɛ gyoori keŋ wose man nombia fa wɔ, te ɔ kyɔɔ baŋ be hia kawee kekyɔ nɛ. 12 Ke lii balinɔɔ weese nɛ, Yesu kpilala kufu bala baŋ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa yako e nyiaa, “Yela balaŋ baŋ keta na baa gyu akuraase na donɔɔse ŋan benaa nɛ man, na be kaa gyae weenɛɛ na adoise, nawolo nyi kɛbo kei yɛɛ ŋale nsana keŋ kolo be kyaa ya.” 13 Mɔna Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛmɛɛ gbagba ɛ fa wɔ kolo baa di.” Botɔɔ te be tiranɔɔ nyi, “Ŋan pou de dana yɛna bodobodose abiliŋ anoŋ na kpebia bala. Yaa n ne gyae nyi dee gyu ke lɛɛ weenɛɛ kɔna balaŋ dikpii kei pou?” 14 Na baala baŋ baageŋ baa yɛɛ ŋgba balaŋ kakpoŋse banoŋ (5000)nɛ. Keŋte Yesu yako ɔ kpilala baŋ nyiaa, “Ɛ yela balaŋ baŋ ke kyaa dikpii, dikpii. Dikpii kamasɛ dɛɛ yɛɛ balaŋ sɔŋola na kufu (50).” 15 Keŋte kpilala baŋ yela balaŋ baŋ pou kyakeewɔ ŋgba mena keŋ Yesu be yako nɛ. 16 Botɔɔ te Yesu moo bodobodose abiliŋ anoŋ ŋan na kpebia bala baŋ te ɔ gyinaa ɔ nyee adido, te ɔ fanewɔ do Wurubuarɛ nɔɔ te ɔ kɛrɛɛ ŋa te ɔ moo ŋa fa ɔ kpilala baŋ nyi baa mo kpɛlɛɛ balaŋ baŋ. 17 Balaŋ baŋ pou diiwɔ baa, te be tɔɔsee weenɛɛ buruburu akaŋ ŋan na be nyiŋa doŋase kufu ala (12).

Pita keyako nyi Yesu yɛna nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ

Mateo 16:13-28; Maake 8:27–9:1

18 Wee daale Yesu kɛɛ fane waageŋ nɛ ɔ kaseela baŋ gyuuwɔ ke kpu na e te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Balaŋ ne kolosi ma wose man

nombia na be kpa maŋ yɛna amɔ?”
19 Keŋte ɔ kaseela baŋ tiranɔɔ
nyiaa, “Balaŋ baale kpa nyaŋ yɛna
Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon.
Baale mɔ kpa nyaŋ yɛna Wu-
rubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Elia,
te baale mɔ kpa Wurubuarɛ
akpeŋkpeŋgyɔɔra benɛɛ baŋ man
ŋolo foŋala.” 20 Botɔɔ te Yesu
bɔɔse wɔ nyiaa, “Ɛmɛɛ mɔ de?
Ɛ kpa maŋ yɛna amɔ?” Te Pita
tiranɔɔ nyiaa, “Nyaŋ yɛna ny-
eelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako
see nyi waa kɔŋ nɛ.” 21 Botɔɔ te
Yesu tɔɔ wɔ nideli nyi be na yako
nombii kei fa walaŋ na walaŋ ya.

Yesu kekolosi lee ɔ yeŋ na ɔ kefoŋ wose man
Mateo 16:20-28; Maake 8:30–9:1

22 Keŋte ɔ besewɔ yako
wɔ nyiaa, “Kaboena nyi maŋ
Deniwalaŋ Bu maa naa diyem
nideli. Gyudatena kegyiise na
Wurubuarɛ saese kegyiise na
Gyudatena mmaraa wolala baŋ
baa bɛɛ maŋ. Baa ko maŋ,
te weeya atoorote keŋ man na,
Wurubuarɛ waa gyuusu maŋ lee
yeŋ man.”

23 Keŋte Yesu yako be popou
nyiaa, “Akpaa ŋolo ne gyae waa
sila maŋ na ɔ na yɛɛ kpene keŋ
ŋon gbagba ne gyae ya, mɔna waa
mo ɔ ɔpaŋdaŋ seele na waa sila
maŋ wee kamasɛ. 24 Nawolo nyi
walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne gyae waa
lɛɛ ŋon gbagba nyeedoŋ na, ke
gyae ka lee ɔ nyiŋmaa man. Mɔna
walaŋ kamasɛ ŋon ɔ nyeedoŋ da
lee ɔ nyiŋmaa man lee maŋ Yesu
dɔɔ nɛ waa bese nyiŋ ke. 25 Akpaa
ŋolo de nyiŋ tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ
pou te ɔ nyeedoŋ da lee ɔ nyiŋmaa
man na, woŋ tɔnɔɔ te waa nyiŋ?
26 Akpaa maŋ Yesu na me nombia
de yɛɛ ŋolo desɛŋ tɛɛle kei dɔɔ nɛ,
kenaŋ na wee keŋ maŋ Deniwalaŋ
Bu ŋon maa bese kɔŋ daa na me
kya Wurubuarɛ na Wurubuarɛ
kpilala baŋ gyoorobiiri man nɛ,
walaŋ ŋonaŋ mɔ nombia gyae ke
yɛɛ maŋ desɛŋ. 27 Ampaŋ yaa
mɛɛ yako ŋon nyi ɛ man baale
kyaa kɛbo kei keŋ bɔɔ gyae baa
yeŋ ya, kelii debaŋ keŋ baa naa
Wurubuarɛ gyoorobiiri keŋ.”

Yesu wose kekyɛɛkee
Mateo 17:1-9; Maake 9:2-9

28 Yesu keyako nombia kɛŋa
weeya gyanaara wɔle nɛ, ɔ moo
Pita na Gyemisi na Gyɔn sila ɔ
wose gyu bula dɔɔ ɔ kaa fane.
29 Ɔ kɛɛ fane nɛ, karatetee dokoloŋ
te ɔ sia gbɛɛ kyɛɛkeewɔ te wa
abɔɔ ŋan ɔ doona nɛ bese abɔɔ
wolomɛɛ futututu na ŋɛɛ ŋalakee
nɛ polɛpolɛpolɛ. 30 Debokenaŋ
man te baala bala baale kaa
bɛɛwɔ lee Yesu dɔɔ te be kolosiwɔ
na e. Balaŋ bala kɛwɔ yɛna
Mosesi na Elia. 31 Be kɔŋawɔ
gyoorobiiri man kaa yako Yesu
mena keŋ waa yeŋ Gyerusalɛm
donɔɔ man, ŋgba mena keŋ Wu-
rubuarɛ be bake see nɛ. 32 Mena
debaŋ kenaŋ na Pita na ɔ tebia
baŋ bɔɔ sila Yesu gyu nɛ te doo
dosoroŋ. Ba ke foŋii nɛ, be naa
Yesu gyoorobiiri man na baala
bala seŋɛɛ ɔ gyaŋ. 33 Baala bala
baŋ ka lee Yesu gyaŋ bee gyu
nɛ te Pita yako Yesu nyiaa, “De
Gbeŋgyoo, dei ŋgba daa mɔ be
kɔŋ kɛbo nɛ. Yela dɛɛ baŋ kefɛɛse
atooro kɛbo. N wui daale, Mosesi
wui daale, te Elia mɔ wui daale.”
Mɔna ɔ ba gyeŋ kpene keŋ ɔ ne
yako nɛ ya.

34 Pita kɛɛ kolosi keŋ nɛ te
ŋɔma kaa wuuwɔ be dɔɔ, keŋte
gyakoloŋ kyaŋa kaseela baŋ ŋgba
ŋɔma ŋan be kaa wuu be dɔɔ
nɛ. 35 Botɔɔ te be nyii nɔɔwoya
ŋaale lee ŋɔma ŋan man nyiaa,
“Kei yɛna me bu ŋon mɔɔ lese e,
ɛ nyii e.”

36 Nɔɔwoya ŋan kekolosi taŋ nɛ,
be kɛɛ na Yesu waageŋ seŋɛɛ la

te kaseela baŋ wuu be nɔɔ. Ba te yako walaŋ kamasɛ kpene keŋ bɔɔ naa weeya ŋenaŋ man nɛ ya.

Yesu kekyɔ tobaale ŋon ɔ na wee keleuleuse nɛ
Mateo 17:14-18; Maake 9:14-27

37 Tɛɛ kena keŋ bɔɔ lee bula keŋ dɔɔ bɛɛ kɔŋ nɛ, balaŋ burum kɔŋawɔ kaa gyaŋee na Yesu, 38 botɔɔ te balee ŋolo fae yeesa lee balaŋ burum baŋ man nyiaa, “De Gbeŋgyoo, mɛɛ waase neŋ kɛɛ me bu fa maŋ, nawolo nyi ŋon waageŋ yɛna me bu. 39 Feliŋkum ne kyaa ɔ dɔɔ na ɔ te peti fae yeesa na te fuŋ e ŋmera na ɔ nɔɔ ne tɔ afofose. Ne yɛɛ doŋ pɛte kɛɛ koro ɔ dɔɔ, mɔna ke gyakaa kɛɛ wɔlɛɛ e. 40 Me waase n kaseela baŋ nyi baa gegi feliŋkum keŋ, mɔna ba te tale ya.”

41 Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ nyiaa, “Ao! Ɛ mɛɛ gyɛŋ balaŋ baŋ ɛ bɛɛ lɛɛ maŋ di ya te ɛ gbɛɛneŋ ba tenɛɛ ya. Weeya aŋmoŋ te kaboena nyi maa kyaa ɛ gyaŋ na maa nyiŋ konɔɔ fa ŋon?” Keŋte ɔ yako balee ŋon nyi, “Mo n bu ŋon kɔna maŋ.”

42 Bu ŋon kɛɛ kɔŋ nɛ, feliŋkum keŋ doo ɔ man nɛ kara e lɔ na ne wɔŋee e tokii. Mɔna Yesu fae feliŋkum keŋ te ɔ kyɔɔ bu ŋon kawee te ɔ besena e fa ɔ kya.

43 Balaŋ baŋ wose yeŋa wɔ lee Wurubuarɛ doŋ dinaa keŋ bɔɔ naa nɛ dɔɔ. Nombia ŋan Yesu be yɛɛ nɛ doo balaŋ baŋ nɔɔ te be ka seŋ bɛɛ gyueŋ ŋe man nɛ ɔ yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, 44 “Ɛ nyii nombia ŋan mɛɛ gyae maa yako ŋon nɛ nideli. Baa lese maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon do balaŋ nyiŋmaa man.” 45 Mɔna ɔ kaseela baŋ te nyii kpene keŋ ɔ ne yako wɔ nɛ man ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ ta lese wola wɔ na baa nyii asɛɛ ya, mɔna bee yee nyi baa bɔɔse e nombii kenaŋ man.

Amɔte kela na ɔ dɔɔ Wurubuarɛ gyoori keŋ man?
Mateo 18:1-5; Maake 9:33-40

46 Keŋte aŋmaareŋ gyoo Yesu kaseela baŋ man nyi be man woŋti kela na ɔ dɔɔ. 47 Na Yesu gyeŋ kpene keŋ bɛɛ gyueŋ nɛ te ɔ kyaŋa biikyaabii ŋolo kaa seŋ ɔ yenaŋ, 48 keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “Walaŋ ŋon ɔ lɛɛ biikyaabii kei ma yele man na ɔ te lɛɛ maŋ, te ŋon ɔ lɛɛ maŋ na ɔ te lɛɛ ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ. Nawolo nyi walaŋ ŋon ɛ bɛɛ mo e yɛɛ kolo ɛ man ya nɛ, ŋon kela na ɛ popou.”

49 Botɔɔ te Gyɔn yako Yesu nyiaa, “De Gbeŋgyoo, de naa balee ŋolo na ɔ ne gegi feliŋkumɛɛ lee n yele man te de tɔɔ e, nawolo nyi ɔ be kpuɛ de man ya.” 50 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Ɛ na tɔ e gbɛɛ ya, nawolo nyi ŋon ɔ bee yoo na ŋon ya nɛ, na ɔ seŋɛɛ ɛ wɔle.”

Samariatena kebɛɛ Yesu

51 Weeya ŋan Wurubuarɛ waa mo Yesu gyu adido kɛɛ benaa nɛ, ɔ yɛɛ wa gyueŋ nyi waa gyu Gyerusalɛm donɔɔ man. 52 Keŋte ɔ kpila ɔ kaseela baale nyi baa kyaŋ gbɛɛ gyu Samaria donɔɔ daale man na be kaa desina botɔɔ see e. 53 Mɔna balaŋ baŋ be kyaa botɔɔ nɛ bɛe nyi bɔɔ lɛɛ e ya, nawolo nyi na ɔ sia gyakae nyi ɔ ne gyu Gyerusalɛm donɔɔ man. 54 Ɔ kaseela Gyemisi na Gyɔn kena mena nɛ be bɔɔse e nyiaa, “De Gbeŋgyoo, n ne gyae dɛɛ baake boalaŋ lee adido na kaa kpa wɔ wɔlɛɛ?” 55 Botɔɔ te Yesu besenawɔ kɛɛ wɔ te ɔ faree wɔ nyi be naa yɛɛ mena ya. 56 Keŋte be popou gbaawɔ gyu akuraa wɔle man.

Balaŋ baŋ be kaboena nyi baa sila Yesu
Mateo 8:18-22

57 Ba ke ta bee gyu keŋ nɛ, walaŋ ŋolo kɔŋawɔ kaa yako Yesu nyiaa, “Yenaŋ kamasɛ keŋ n ke

gyu nɛ maa sila neŋ gyu.” 58 Botɔɔ te Yesu yako e nyiaa, “Nyanyase dana bɔɔneŋ te gyebuse mɔ dana asaase, mɔna Deniwalaŋ Bu ŋon betaŋ botɔɔ keŋ waa mo ɔ nyee teeli ya.”

59 Walaŋ wɔle ŋolo mɔ kɔŋawɔ Yesu gyaŋ te Yesu yako e nyi, “Sila maŋ.” Mɔna walaŋ ŋon yako e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, yela maa taŋgbɛɛ gyu kewuu me kya pɛna me kaa sila neŋ.” 60 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Yela woya kewuu ba woya, mɔna nyaŋ dɔɔ gyu na n kaa kolosi Wurubuarɛ gyoori keŋ wose man nombia.”

61 Ŋolo mɔ yako Yesu nyiaa, “Me Gbeŋgyoo maa sila neŋ, mɔna yela maa gyu kekalaa ma loŋtona pɛ.” 62 Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Nyaŋ walaŋ ŋon n buŋɛɛ fare dɔɔ te n ne gɛɛse kɛɛ n wɔle nɛ, n tekaboena Wurubuarɛ gyoori keŋ man ka gyoo ya.”

10

Yesu kekpila ɔ silala sɔŋotooro na kufu bala baŋ (72)

1 Kei wɔle nɛ de Gbeŋgyoo lese baala sɔŋotooro na kufu bala (72) te ɔ kpila wɔ bala bala nyi, baa kyaŋ gbɛɛ gyu donɔɔse na yenaase ŋan pou man ŋon gbagba ne gyae waa gyu nɛ. 2 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Wɔɔman weenɛɛ ŋan boe na ke tekerii, mɔna balaŋ baŋ baa tekerii nɛ ta boo ya. Mena dɔɔ ɛ waase wɔɔte ŋon na waa kpila balaŋ burum kɔŋ wɔɔ keŋ man na be kaa tekerii. 3 Ɛ ta! Mee kpila ŋon baa ŋgba namensebia ne gyuula gbougbouse man nɛ. 4 Ɛ ne gyu na ɛ na mo kɔba yaa akpo yaa nkyokota ya. Te ɛ na wɔlɛɛ debaŋ na balaŋ nɔɔ kado gbɛɛnaa man ya. 5 Dekpaŋalaŋ kamasɛ keŋ man ɛ gyoo na, ɛ taŋgbɛɛ yako dekpaŋalaŋmantena baŋ nyi, ‘Wosefɛɛreŋ dɛɛkɔŋ dekpaŋalaŋ kei man.’ 6 Akpaa walaŋ ŋon ɔ ne gyae wosefɛɛreŋ kyaa dekpaŋalaŋ kenaŋ man na, ɛ wosefɛɛreŋ gyae ke kyaa na e. Te akpaa walaŋ ŋon ɔ ne gyae wosefɛɛreŋ be kyaa botɔɔ ya na, ɛ wosefɛɛreŋ keŋ gyae ka bese kɔŋ ɛ gyaŋ. 7 Nyi be lɛɛ ŋon na ɛ kyaa dekpaŋalaŋ kenaŋ man na ɛ ke di na ɛ ke nyɔɔ kpene kamasɛ keŋ baa fa ŋon nɛ, nawolo nyi kaboena nyi baa tɔ tomyɛɛre kamasɛ kom. Ɛ na tɛɛ na akpaŋalaŋ yakaa yakaa ya. 8 Akpaa ɛ gyu donɔɔ daale man te be lɛɛ ŋon atuu na, ɛ di kpene kamasɛ keŋ balaŋ baŋ baa fa ŋon nɛ. 9 Ɛ kyɔ kaweesetena kawee donɔɔ kenaŋ man, na ɛ keyako donɔɔsetena benaŋ nyi, ‘Wurubuarɛ gyoori keŋ ta benaa ŋon taŋ.’ 10 Mɔna donɔɔ keŋ man ɛ gyu te ba te lɛɛ ŋon ya nɛ, ɛ gyu ka abɔnterese ŋan man na ɛ ke yako nyiaa, 11 ‘Ɛ donɔɔ aŋasa ŋan be mataa de nawɔɔ koraŋ nɛ, de te kpiisi ŋa woli ɛ nyeeya nsana. Mɔna ɛ tɔɔse nyi Wurubuarɛ gyoori keŋ ta benaa taŋ.’ 12 Mɛɛ yako ŋon na ɛ ke nyii nyi wee keŋ Wurubuarɛ waa kɔŋ kaa di balaŋ nombia nɛ, waa wii Sodomtena waraŋase koraŋ kela mena donɔɔ kenaŋ man balaŋ.”

Donɔɔse ŋan ŋe balaŋ te lɛɛ Yesu di ya nɛ

Mateo 11:20-24

13 “Korasin na Bɛtesaida donɔɔsetena! Mɛɛ fa ŋon laako. Nawolo nyi gyakoloŋ nombia ŋan Wurubuarɛ be yɛɛ ɛ gyaŋ nɛ, nyi akpaa beŋ yɛɛ ŋa Tae na Sidɔn donɔɔse man nɛ nafɔ beŋ te wulaa do titere abɔɔ kyaa mo tɔŋ buraa ba wose, na kawola nyi ba te kyɛɛkee ba agyueŋ lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ. 14 Mɔna wee keŋ Wurubuarɛ waa kaa di balaŋ nombia nɛ, waa wii Taetena na

Sidɔntena waraŋase kela ŋon.
15 Te nɛnɛɛ ɛmɛɛ Kapanumtena!
Ɛ gyeŋ nyi baa gyina ŋon adido
gyu Wurubuarɛ gyaŋ? Koa, baa
tisina ŋon ateta ateta kɔŋ botɔɔ
keŋ ɛ kena diyem kekpaakekpaa.”
16 Keŋte Yesu yako ɔ kaseela baŋ
nyiaa, “Walaŋ ŋon ɔ nyii ŋon na
maŋ yaa ɔ nyiiwɔ, te ŋon ɔ bɛɛ
ŋon na maŋ yaa ɔ bɛɛwɔ. Te ŋon
ɔ bɛɛ maŋ na ɔ te bɛɛ ŋon ɔ be
kpila maŋ nɛ.”

17 Te kyare ya te balaŋ
sɔŋotooro na kufu bala baŋ Yesu
be kpila wɔ nɛ besewɔ kɔŋ. Na
te yɛɛ wɔ gyoŋ nideli te be yako
e nyiaa, “De Gbeŋgyoo, lee n yele
man dɔɔ feliŋkumɛɛ gba ne nyii
daa.” 18 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ
nyiaa, “Me naa ɔbɔnsam lee adido
kaa yala ŋgba ɔga ŋmaalela nɛ.
19 Ɛ nyii, ma te fa ŋon doŋ nyi yaa
mo sakatee doma na kanase dɔɔ
na ɛ ke di ɛ kɔlare ŋon doŋ dɔɔ,
te kolo be gyae ke tale yɛɛ ŋon ya.
20 Ɛ na yela keyɛɛ ŋon gyoŋ nyi
feliŋkumɛɛ ne nyii ŋon ya, mɔna
ɛ yela keyɛɛ ŋon gyoŋ nyi ba te
ŋmarase ɛ yela adido.”

Yesu kefane fa Wurubuarɛ
karaŋ
Mateo 11:25-27; 13:16-17

21 Debaŋ kenaŋ man te Wu-
rubuarɛ feliŋ ŋon yela gyoŋ kaa
gyoowɔ Yesu man nideli te ɔ
yakowɔ nyiaa, “Me kya adido na
ateta pou Gbeŋgyoo! Mɛɛ fa neŋ
karaŋ nawolo nyi n ta mo abɔɔ
kɛŋa weese nyansatena na baŋ ba
gyeŋ nombia nɛ, te n lese ŋa wola
baŋ be dinɔɔ yɛɛ ŋgba bia nɛ.
Taata, ma gyeŋ nyi kei yɛna nyaŋ
gbagba n kegyaebii.” 22 Botɔɔ te
Yesu yako balaŋ baŋ nyiaa, “Me
kya ta mo kpene kamasɛ do maŋ
me nyiŋmaa man. Ŋolo ba gyeŋ
maŋ ɔ Bu ŋon ya, me kya waageŋ
kooŋ gyeŋa na maŋ. Ŋolo mɔ ba
gyeŋ kya ŋon ya, maŋ ɔ Bu ŋon
na baŋ maa lese me kya ŋon wola
wɔ nɛ daageŋ ne gyae la dɛɛ gyeŋ
e.”

23 Keŋte Yesu besenawɔ kɛɛ ɔ
kaseela baŋ te ɔ yako wɔ nyiaa,
“Ɛ te yɛɛ nyeebam ŋgba ɛ ne
naa mena abɔɔ ŋan ɛ ne naa nɛ!
24 Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa,
Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra na
gyooneŋ gyaewɔ baa naa kpene
keŋ ɛ ne naa nɛ mɔna ba te naa
ya, te be gyaewɔ baa nyii kpene
keŋ ɛ ne nyii nɛ mɔna be te nyii
ya.”

Yesu kegyɔ dudu lee Samaria
baale ŋolo wose man

25 Wee daale nɛ Gyudatena
mmaraa wolale ŋolo kɔŋawɔ ɔ
kaa teese Yesu nɔɔman te ɔ
bɔɔse e nyiaa, “De Gbeŋgyoo,
woŋ te maa yɛɛ na maa nyiŋ
nyeedoŋ kekpaa keŋ?” 26 Botɔɔ
te Yesu bɔɔse e nyi, “Woŋ te
be ŋmarasewɔ do Wurubuarɛ
mmaraa tɔne keŋ man? Sena te
ɛ ne nyii mmaraase ŋan man?”
27 Keŋte balee ŋon tiranɔɔ nyiaa,
“Be ŋmarasewɔ nyi mo n konɔɔ
pou na n wose pou na n doŋ
pou na nya agyueŋ pou gyae n
Gbeŋgyoo Wurubuarɛ, na n ke
gyae n dɔɔ ŋgba nyaŋ gbagba n
wose nɛ.” 28 Keŋte Yesu yako e
nyiaa, “N tiranɔɔ nideli, yɛɛ ŋgba
mena keŋ n be yako nɛ na n ke
nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ.”

29 Mɔna keŋ mmaraa wolale
ŋon ne gyae waa wola nyi ɔ
gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ sia-
man dɔɔ nɛ, ɔ bɔɔse Yesu nyi,
“Amɔte yɛna me dɔɔ?”

30 Botɔɔ te Yesu gyɔɔ dudu daale
tiranɔɔ fa e nyiaa, “Wee daale
balee ŋolo lee Gyerusalɛm donɔɔ
man tisi ɔ ne gyu Gyeriko donɔɔ
man. Keŋte ɔ gyuuwɔ kegyaŋee
na ŋmɛɛlatena, te be lɛo ɔ kpene
kamasɛ te be tuku e yeŋ yeŋ, te
be tinaa e yela diteŋteli. 31 Te
kɔŋawɔ nyi Wurubuarɛ Sae ŋolo
tisiwɔ mo gbɛɛ kenaŋ ɔ ne gyu. Ɔ

kena balee ŋon doo nɛ ɔ kpasewɔ mo yenaŋ laŋ. 32 Mena mɔ te Lewi baale ŋolo mɔ kɔŋawɔ kaa mo botɔɔ te ɔ kena balee ŋon doo nɛ, ŋon mɔ kpasewɔ mo yenaŋ laŋ. 33 Mɔna Samaria baale ŋolo ŋon ɔ ne gyu ɔ gbɛɛ nɛ, kaa leewɔ balee ŋon dɔɔ. Ɔ kena e keŋ nɛ ɔ tɔɔ nyakee e, te waraŋase kyaŋa e fa balee ŋon. 34 Ɔ tuuwɔ benaa e te ɔ doo e tee ɔ gyamɛɛ ŋan man te ɔ bake ŋa. Botɔɔ te ɔ moo balee ŋon gyakaa ŋon gbagba ɔ wonembu ŋon ɔ kyaa nɛ dɔɔ, te ɔ moo e gyu ŋɔɔla dɛɛsoe keŋ man nyi baa kɛɛ ɔ dɔɔ fa e. 35 Tɛɛ kena nɛ, ɔ lese kɔba fa kegyia ŋon ɔ ne kɛɛ ŋɔɔla dɛɛsoe keŋ dɔɔ nɛ te ɔ yako e nyiaa, ‘Kɛɛ balee kei dɔɔ fa maŋ. Ma bese kɔŋ na me kaa tɔ neŋ kom kamasɛ keŋ n be wɔlɛɛ ɔ dɔɔ nɛ kpu.’ ”

36 Keŋte Yesu bɔɔse balee ŋon nyiaa, “Nya agyueŋ man na, balaŋ batooro kɛwɔ man woŋti yɛna balee ŋon ŋmɛɛlatena be tuku e nɛ ɔ dɔɔ?”

37 Keŋte mmaraa wolale ŋon tiranɔɔ nyiaa, “Walaŋ ŋon ɔ be wii ɔ waraŋase nɛ.” Botɔɔ te Yesu yako e nyiaa, “Nyaŋ mɔ gyu na n kaa yɛɛ wɔe mena.”

Yesu kegyu Maata na Mɛɛre dɛɛ

38 Yesu na ɔ kaseela kegyakaa be gbɛɛ dɔɔ bee gyu nɛ, ɔ keliiwɔ akuraa daale man te alo ŋon bɛɛ baake e nyi Maata nɛ moo e gyu ɔ dɛɛ. 39 Na Maata dana naabu ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Mɛɛre. Keŋte Mɛɛre kɔŋawɔ kaa kyaa de Gbeŋgyoo Yesu gyaŋ ɔ ne nyii Wurubuarɛ nombia. 40 Maata kɛɛ ka ɔ wose na ŋɔɔla baŋ kedi man nɛ, ɔ kɔŋawɔ kaa bɔɔse Yesu nyiaa, “De Gbeŋgyoo, n be famenɛ ŋgba me naabu be tina maŋ yela maageŋ yee? Yako e nyi waa kɔŋ kaa kyɔ maŋ.”

41 Keŋte de Gbeŋgyoo Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Maata, Maata, n ne naase n wose diyem abɔɔ burum dɔɔ, 42 mɔna kolo dokoloŋ ne hia la keŋ kaboena nyi nya yɛɛ. Mena kolo kpaakpaa kenaŋ yaa Mɛɛre moowɔ, te bɔɔ gyae baa lɛo ke lee ɔ nyiŋmaa man ya.”

11

Yesu wola ɔ kaseela mena keŋ baa fane
Mateo 6:9-13

1 Wee daale Yesu gyuu yenaŋ daale ɔ ne fane. Ɔ kefane taŋ nɛ, ɔ kaseela baŋ man ŋolo yako e nyiaa, “De Gbeŋgyoo, wola daa mena keŋ dɛɛ fane ŋgba mena keŋ Gyɔn ba wola ɔ kaseela nɛ.”
2 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa,
“Ɛ ne gyae ɛ ke fane na ɛ yako nyiaa,
‘De kya,
dɛɛ fane nyi balaŋ pou baa lese n yele
Lese n gyoori debɔɔ.
3 Fa daa wee kamasɛ weenɛɛ ŋan ne hia daa nɛ.
4 Mo de nombiakumɛɛ kyɛɛ daa,
3 nawolo nyi daa mɔ na mo kyɛɛ balaŋ baŋ bɛɛ yɛɛ nombiakumɛɛ tia daa nɛ.
Na yeli dɛɛ yala kekɛɛsekɛɛ man ya.’ ”
5 Yesu besewɔ yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Ɛ yela dɛɛ mo ke nyi n dana gyoo, te n gyu ɔ dɛɛ tɛɛ nsana ke gyɔ ɔ disim yako e nyi ‘Me gyoo, waaseda paa maŋ weenɛɛ kyomii. 6 Nawolo nyi me gyoo ŋolo ta lee gbɛɛ kɔŋ me gyaŋ, te mɔɔ dana kolo na kolo maa fa e ya.’ 7 Na n gyoo ŋon te tiranɔɔ deni tɔɔman nyi, ‘Na haa maŋ ya, me taŋ ketɔ me disim te daa na me bia mɔ taŋ kedoo. Mɔɔ gyae maa tale koro kaa fa neŋ kolo ya.’ ” 8 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Akpaa nyi ŋon na e gyoori kaageŋ wui dɔɔ nɛ nafɔ ɔ be gyae waa koro ya. Mɔna mena keŋ ɔ ne gyɔ disim keŋ kakyekyemaare

man dɔɔ nɛ, waa koro toro na waa fa e kpene keŋ ɔ ne gyae nɛ.

9 Mena dɔɔ mɛɛ yako ŋon baa nyi ɛ sola Wurubuarɛ kolo na, ɛ nyiŋmaa gyae ke kaŋ ke. Ɛ kɛo kolo lee ɔ gyaŋ na ɛ ke nyiŋ ke, te ɛ gyɔ e disim mɔ na waa toro fa ŋon. 10 Nawolo nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ bɔɔse e kolo na ɔ nyiŋmaa ne kaŋ ke, te ŋon ɔ gyae kolo lee ɔ gyaŋ na ɔ ne nyiŋ ke, te ŋon mɔ ɔ gyɔ e disim na waa toro fa e. 11 Lolala, ɛ man woŋti kyaa la keŋ nyi ɔ bu da sola e kpebii na, waa mo dom fa e? 12 Yaa ɔ sola e wɔe na, waa mo kana fa e? 13 Akpaa ɛmɛɛ baŋ ɛ yɛɛ nombiakumɛɛyɛɛrawɔ koraŋ gyeŋ abɔɔ kpaakpaa ka mo fa ɛ bia na, de yaa sena te ɛ kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ, ba mo ɔ feliŋ do baŋ bɛɛ sola e nɛ man nideli ya?”

Yesu na Bɛlisɛbu
Mateo 12:22-30; 12:43-45; Maake 3:22-27

14 Wee daale Yesu gberaa feliŋkum keŋ ne yeli walaŋ bɛɛ tale kolosi ya nɛ lee balee ŋolo man. Feliŋkum keŋ ka lee nɛ, balee ŋon kolosiwɔ te doo balaŋ dikpii keŋ be kyaa botɔɔ nɛ pou nɔɔ. 15 Keŋte balaŋ baŋ baale yakowɔ nyiaa, “Feliŋkumɛɛ pou gyoo Bɛlisɛbu faa na balee kei doŋ te ɔ ne tale gegi feliŋkumɛɛ nɛ.” 16 Keŋ baale mɔ ne gyae baa teese Yesu nɔɔman dɔɔ be yako e nyi waa yɛɛ gyakoloŋ nombia, na kawola nyi ɔ lee Wurubuarɛ gyaŋ.

17 Mɔna Yesu gyeŋ kpene keŋ bɛɛ gyueŋ nɛ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Tɛɛle kamasɛ keŋ ke man balaŋ de kpase ba wose kpookpoo bee yoo na dɔŋa na, tɛɛle kenaŋ be gyae ke de ya. Mena mɔ te dekpaŋalaŋ daale man balaŋ de kpase ba wose kpookpoo bee yoo na dɔŋa na, dekpaŋalaŋ kenaŋ ne yɛlɛɛ bo. 18 Akpaa nyi ɔbɔnsam gyoori keŋ man balaŋ de kpase ba wose kpookpoo bee yoo na dɔŋa nɛ, sena te ɔ gyoori keŋ gyae ke tale seŋ? Keŋ dɔɔ mɛɛ yako kei yɛna nyi, ɛmɛɛ kpa feliŋkumɛɛ pou gyoo Bɛlisɛbu faa na maŋ doŋ te mɛɛ mo gegi feliŋkumɛɛ. 19 Akpaa nyi Bɛlisɛbu doŋ te mɛɛ mo gegi feliŋkumɛɛ na, amɔte doŋ yaa ɛ silala baŋ na mo gegi feliŋkumɛɛ? Ɛmɛɛ gbagba ɛ silala ne gyae la baa bu ŋon fɔɔ. 20 Te akpaa Wurubuarɛ doŋ te mɛɛ mo gegi feliŋkumɛɛ na, kenaŋ na ɛ wulaa gyeŋ nyi Wurubuarɛ gyoori keŋ taŋ kekɔŋ ɛ gyaŋ. 21 Akpaa doŋte ŋolo de desina ɔ wose mo yoo abɔɔ ɔ na deke ɔ dɛɛ nɛ, ŋolo be tale kaa mo ɔ kolo ya. 22 Mɔna akpaa walaŋ ŋon ɔ dana doŋ kela e de kɔŋ kaa yokii na e te ɔ di ɔ dɔɔ nɛ, ɔ ne lɛo ɔ yoo abɔɔ ŋan ɔ na mo ɔ wose lɔ ŋe dɔɔ nɛ pou, na ɔ te kuu wa abɔɔ pou ke kpɛlɛɛ balaŋ. 23 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ be kpuɛ na maŋ ya nɛ na ɔ ne kɔla maŋ, te walaŋ kamasɛ ŋon mɔ ɔ bɛɛ kyɔ maŋ na dee yilaa balaŋ fa Wurubuarɛ ya nɛ, ɔ ne yaasee wɔ bo.”

24 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Feliŋkum da lee walaŋ man nɛ, ɔ ne tɛɛ kila kɛo tɛɛle awolɛɛ ɔ ne gyae dekyae. Akpaa ɔ te nyiŋ dekyae ya na ɔ ne yako ɔ wose nyiaa, ‘Maa bese gyu ma dekyae bene keŋ mɔɔ lee nɛ man.’ 25 Akpaa ɔ kɔŋ kaa naa nyi ba te gbee botɔɔ desina ke nideli keŋ nyi ayimɛɛ kamasɛ be doo ya nɛ.

26 Ɔ na bese gyu ka mo feliŋkumɛɛ nyetooro ŋan ŋe dana nombiakumɛɛ kela e nɛ kpu na ɔ wose na be kaa kyaa walaŋ ŋonaŋ man. Dekɔŋ mena na, walaŋ ŋonaŋ dinɔɔ na bese wɔlɛɛ kela ɔ kekyaa gyaŋgba keŋ.”

27 Yesu kɛɛ kolosi nombia kɛŋa nɛ, alo ŋolo gyinaa ɔ nɔɔ balaŋ baŋ man yako nyiaa, “Alo ŋon ɔ ba lola neŋ te ɔ be kɛɛle neŋ nɛ, ŋon na nyeebam.”

28 Keŋte Yesu tiranɔɔ nyiaa, “Balaŋ baŋ bee nyii Wurubuarɛ nombia ŋan te bee di ŋe dɔɔ nɛ, baŋ gba te kaboena nyi be sia dɛɛ gye.”

Bɛɛ gyae nyi Yesu waa yɛɛ gyakoloŋ nombia
Mateo 12:38-42

29 Balaŋ baŋ ke kɔŋ kaa wuku nɛ Yesu besewɔ yako nyiaa, “Gyɛŋ wee kei balaŋ yɛɛ nombiakumɛeyɛɛrawɔ. Bɛɛ gyae bo nyi baa naa gyakoloŋ nombia, mɔna mɔɔ gyae maa yɛɛ gyakoloŋ nombia kpu na ŋan be kɔŋ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Gyona dɔɔ nɛ ya. 30 Mena keŋ Gyona nombia ŋan ba bese kolo kekasee fa Niniwetena nɛ, mena mɔ te maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon mɔ me nombia gyae ka bese kolo kekasee fa gyɛŋ wee kei balaŋ. 31 Wee keŋ Wurubuarɛ waa kɔŋ ɔ kaa di balaŋ nombia nɛ, Seba gyoo ŋon ɔ yɛɛ alo e te ɔ ba lee ata yenaŋ nɛ, waa koro seŋ na waa bu gyɛŋ wee kei balaŋ fɔɔ. Nawolo nyi ɔ ke nyii Solomɔn nyansa nombia ŋan nɛ, ɔ tɛɛwɔ leenaŋ tɛɛle ɔto kɔŋ kaa nyii ŋa. Mɛɛ yako ŋon baa nyi walaŋ ŋon ɔ kela gyoo Solomɔn ŋonaŋ kyaa kɛbo mɔna ɛ bee nyii e ya. 32 Mena mɔ te wee keŋ Wurubuarɛ waa kɔŋ ɔ kaa di balaŋ nombia nɛ, Niniwetena baa koro seŋ na baa bu gyɛŋ wee kei balaŋ fɔɔ. Nawolo nyi debaŋ keŋ Gyona be kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan fa wɔ nɛ, be kyɛɛkeewɔ lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man te be kɔŋawɔ Wurubuarɛ gyaŋ. Mɛɛ yako ŋon baa nyi walaŋ ŋon ɔ kela Gyona ŋonaŋ nɛ kyaa kɛbo.”

Deniwalaŋ wose kanea
Mateo 5:15; 6:22-23

33 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa “Ŋolo bɛɛ kyaŋee kanea na waa mo ke weese yaa waa mo kolo wu ke ya. Mɔna ɔ na mo ke bo gyakaa kolo dɔɔ adido na balaŋ baŋ bɛɛ kɔŋ dekpaŋalaŋ keŋ man nɛ ke nyiŋ naa. 34 Deniwalaŋ kanea yɛna ɔ sia. N sia ne naa na n wose pou yɛɛ keŋmaŋee ke, mɔna n sia de wɔlɛɛ na n wose pou doo ditiŋtɛɛ tuum man. 35 Mena dɔɔ ɛ kɛɛ nideli nyi keŋmaŋee keŋ doo ɛ man nɛ ba bese ditiŋtɛɛ ya. 36 Nyi akpaa n wose pou doo keŋmaŋee man te ka yenaŋ daale be doo ditiŋtɛɛ man ya na, kenaŋ na n wose pou gyae ke ŋalakee ŋgba mena keŋ kanea ne ŋalakee nɛ.”

Yesu kekolosi Farasiitena na Gyudatena mmaraa wolala nombia
Mateo 23:1-36

37 Yesu kekolosi taŋ nɛ Farasii baale ŋolo baake e gyu ɔ dɛɛ ɔ kaa di, mena dɔɔ ɔ gyuuwɔ kekyaa weenɛɛ ŋan tɛɛ. 38 Farasii baale ŋon kena nyi Yesu te faafo ɔ nyiŋmaase ŋgba mena keŋ ba beneŋ mmaraa nawolo ya nɛ, doo ɔ nɔɔ.

39 Keŋte de Gbeŋgyoo Yesu yako e nyiaa, “Ɛmɛɛ Farasiitena ne faafo ɛ leenɔɔse na ɛ nyefalɛɛ wɔle bo, mɔna ŋe man dana ayimɛɛ. Mena te ɛmɛɛ mɔ konɔɔse man doo, ɛ dana sibii te nombiakumɛɛ mɔ te wulu ɛ man. 40 Ɛmɛɛ ayiŋtena; Ɛ ba gyeŋ nyi Wurubuarɛ ŋon ɔ be yɛɛ kolo wɔle nɛ, ŋon yɛna ke tɔɔman mɔ yee? 41 Mena dɔɔ ɛ yɛɛ deeli fa ayematena, na kawola nyi ɛ wose betaŋ ayimɛɛ ya.

42 Ɛmɛɛ Farasiitena ɛ laako! Nawolo nyi ɛ na mo ɛ wɔɔman abɔɔ buruburu gba kufu man dekpeŋ dokoloŋ fa Wurubuarɛ, mɔna ɛ bee di nombia na ŋe gbɛɛ ya te ɛ bɛɛ mo Wurubuarɛ mɔ yɛɛ kolo ya. Kaboena nyi nafɔ yaa yɛɛ mena abɔɔ kɛŋa pou, na ɛ ka bese fa ɛ wɔɔman abɔɔ buruburu ŋan kufu man dekpeŋ dokoloŋ bela kpu.

43 Ɛmɛɛ Farasiitena ɛ laako! Nawolo nyi ɛ ne gyae akyaese kpaakpaa Gyudatena ɔsom denɛɛ man, te ɛ ne gyae mɔ nyi ɛ lii balaŋ man na balaŋ dee buŋ do ŋon nɔɔ.
44 Ɛ laako! Nawolo nyi ɛ yɛɛ ŋgba yebɔɔse ŋan ba yoo te balaŋ ne tɛɛ ŋe dɔɔ keŋ bɔɔ gyeŋ nyi ŋe yɛɛ yebɔɔse ŋa ya nɛ."
45 Botɔɔ te mmaraa wolala baŋ man ŋolo bɔɔse e nyiaa, "De Gbeŋgyoo, nya ayakoŋ kɛŋa nɛ ŋgba n tee daa mɔ baa."
46 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, "Ɛmɛɛ mmaraa wolala mɔ ɛ laako! Nawolo nyi ɛ ne bake kasolɔse ŋan kela balaŋ nɛ yere wɔ, mɔna ɛmɛɛ gbagba bɛɛ yɛɛ kolo kyomii kyɔ wɔ na baa tale seele be kasolɔse ŋenaŋ ya.
47 Ɛ laako! Nawolo nyi ɛ ne desina Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ yebɔɔse, mɔna ɛmɛɛ gbagba ɛ naanaɔ koona wɔ. 48 Mena dɔɔ kei nawolo baa nyiaa, ɛmɛɛ gbagba te lɛɛ nombia ŋan ɛ naanaɔ be yɛɛ nɛ do. Nawolo nyi ɛ naanaɔ koona Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ, te ɛmɛɛ mɔ kɔŋawɔ ɛ ne desina ba yebɔɔse. 49 Kei dɔɔ te Wurubuarɛ nyansate ŋon kolosiwɔ nyiaa, 'Maa kpila ma akpeŋkpeŋgyɔɔra na me kpilala be gyaŋ. Baa ko be man baale, na baa naase be man baale mɔ diyem.' 50 Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ bɔɔ koo lee debaŋ keŋ Wurubuarɛ be yɛɛ tɛɛle kei nɛ, ka deŋele kewɔŋ gyae ke kɔŋ ɛmɛɛ gyɛŋ balaŋ kɛwɔ dɔɔ, 51 lee Abɛle kako man kelii Sakaria dɔɔ. Sakaria kei te ba koowɔ Wurubuarɛ kedeesa boe keŋ, na Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ nsana nsana nɛ. Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, kɛŋa pou deŋele kewɔŋ gyae ke kɔŋ ɛmɛɛ gyɛŋ balaŋ kɛwɔ dɔɔ.
52 Ɛmɛɛ mmaraa wolala ɛ laako! Ɛ ta mo Wurubuarɛ kagyeŋ gbɛɛ weese balaŋ te ɛmɛɛ gbagba mɔ bɛɛ tɛɛ gbɛɛ kenaŋ dɔɔ ya, te ɛ ne tɔ baŋ bɛɛ gyae baa ta gbɛɛ kenaŋ dɔɔ mɔ nɛ gbɛɛ."
53 Yesu ka lee botɔɔ nɛ, mmaraa wolala na Farasiitena baŋ moo nombia gyu ke tuŋ e baŋ man te be bɔɔse e nombia burum, 54 mo teese ɔ nɔɔman na baa nyiŋ kyaŋ e.

12

Ɛ kɛɛ ɛ wose dɔɔ nideli
Mateo 10:26-33; 12:32; 10:19-20

1 Debaŋ kenaŋ man nɛ, balaŋ burum kɔŋawɔ kaa yilaa keŋ nae daseŋae be doo ya. Keŋte Yesu fiasɛɛ ɔ ne yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, "Ɛ kɛɛ ɛ wose man nideli na Farasiitena dinɔɔ keŋ ke yɛɛ ŋgba tee keŋ bɛɛ mo do kolo man te ne wuku nɛ. Nawolo nyi bɛɛ yɛɛ ba wose ŋgba be yɛɛ balaŋ kpaakpaawɔ nɛ mɔna bɛɛ beo bo.
2 Te kolo be kyaa keŋ bɔɔ wu ke dɔɔ keŋ nyi bɔɔ gyae baa gyuusu ke ya, te nombia aweeseŋ ŋaale mɔ be kyaa keŋ be gyae ka lee debɔɔ ya. 3 Mena dɔɔ nombii kamasɛ keŋ ɛ be yako ke ditiŋtɛɛ man nɛ gyae ka lee debɔɔ, te nombii kamasɛ keŋ ɛ be kolosi adadawoya man do ŋolo deŋele man deni tɔɔman nɛ, baa mo ke gyɔ dekpeŋkpeŋ.
4 Me tebia mɛɛ yako ŋon baa nyi ɛ na yee balaŋ baŋ bɛɛ ko wosenaane kaageŋ bo, mɔna bɔɔ tale yɛɛ kolo kpu bela nɛ ya.
5 Mɛɛ gyae maa wola ŋon walaŋ ŋon kaboena nyi yaa yee. Ɛ yee Wurubuarɛ ŋon ɔ ko walaŋ na, ɔ dana doŋ nyi waa fuŋ ɔ woo ka do boalaŋ keŋ bɛɛ yem ya nɛ man. Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, ŋon yɛna walaŋ ŋon kaboena nyi yaa yee. 6 Akpelee koya yɛɛ aŋmoŋ? Na kaperɛ ala te bɛɛ yɔɔ akpeleese banoŋ yee? Mɔna Wurubuarɛ bee wolee be man dokoloŋ koraŋ gba ya. 7 Ɛ nyeenyɔɔse koraŋ nɛ, Wurubuarɛ

gyeŋ ŋe yaanɔɔle. Mena dɔɔ ɛ na yee ya, nawolo nyi ɛ dana tɔnɔɔ kela akpeleese burum."

8 Keŋte Yesu kpa, "Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ maŋ do denibalaŋ siaman nyi me yɛɛ ɔ Gbeŋgyoo e na, maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon mɔ maa lɛɛ e do Wurubuarɛ kpilala baŋ siaman adido. 9 Mɔna walaŋ ŋon ɔ te lɛɛ maŋ do denibalaŋ siaman nyi me yɛɛ ɔ Gbeŋgyoo e ya nɛ, maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon mɔ maa bɛɛ e Wurubuarɛ kpilala baŋ siaman adido. 10 Nyi akpaa ŋolo de kolosi nombiakumɛɛ tia maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon nɛ Wurubuarɛ waa mo kyɛɛ e, mɔna nyi akpaa ŋolo de kolosi mmusuo nombia tia Wurubuarɛ feliŋ ŋon na, Wurubuarɛ be gyae waa mo kyɛɛ e korakora ya. 11 Akpaa be wɔŋee ŋon gyu Gyudatena ɔsom denɛɛ man na gyooneŋ na donɔɔ kegyiise siaman nyi be kaa di ɛ nombia na, ɛ na wɔlɛɛ na mena keŋ ɛ ke tira ɛ nɔɔse yaa kpene keŋ ɛ ke yako ya. 12 Nawolo nyi debaŋ kenaŋ nɛ, Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne gyae la waa wola ŋon kpene keŋ ɛ ke yako."

Yesu kegyɔ dudu lee kɔbate diyiŋte ŋolo wose man

13 Yesu kee kolosi nɛ, walaŋ ŋolo korowɔ balaŋ dikpii keŋ man yako e nyiaa, "De Gbeŋgyoo, yako me kegyia na dɛɛ kpala de kya abɔɔ." 14 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyi "Baale, amɔte lese na maŋ nyi maa yɛɛ ɛ nombiadiiri yaa ya abɔɔ kpalare?" 15 Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, "Ɛ kɛɛ nideli na ɛ ka deke ɛ wose lee kedikum kamasɛ man, nawolo nyi deniwalaŋ nyeedoŋ be doo abɔɔ burum kenyiŋ man ya." 16 Keŋte Yesu gyɔɔ dudu kei fa wɔ nyiaa, "Kɔbate ŋolo kyaawɔ keŋ ɔ wɔɔman weenɛɛ deewɔ fa e nideli. 17 Keŋte balee ŋonaŋ yako ɔ wose nyiaa, 'Woŋ te maa yɛɛ, nawolo nyi mɔɔ taŋ botɔɔ keŋ maa see me weenɛɛ bela ya.' 18 Keŋte balee ŋon yako ɔ wose nyi 'Ma gyeŋ kpene keŋ maa yɛɛ, maa tekerii me kpeese benɛɛ ŋan pou na maa baŋ dinaana na maa see me weenɛɛ na ma abɔɔ pou ŋe man.' 19 Na maa yako ma wose nyiaa, 'Me dana abɔɔ kpaakpaa burum ŋan gyae ke doo fa maŋ kulutooneŋ burum. Mena dɔɔ maa kyaa fɛɛfo na maa di na maa nyɔɔ na maa di gyoŋ!' " 20 Mɔna Wurubuarɛ yako e nyiaa, "Nyaŋ diyiŋte! Gyeŋ nelim kei maa lɛo n nyeedoŋ lee n nyiŋmaa man. Na nya abɔɔ ŋan pou n be gyae see nɛ, gyae ka bese amɔte wui?" 21 Keŋte Yesu yakowɔ nyiaa, "Nnɛ kei te gyae ke kɔŋ walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne gyae abɔɔ burum fa ɔ wose tɛɛle kei dɔɔ, mɔna Wurubuarɛ siaman na ɔ be doo kolo man ya nɛ dɔɔ."

Mo n loo gyakaa Wurubuarɛ dɔɔ

Mateo 6:24-34

22 Keŋte Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, "Mena dɔɔ te mɛɛ yako ŋon nyi 'Ɛ na naase ɛ wose diyem lee ɛ kekyaa man kedi na kenyɔɔ na abɔɔ ŋan ɛ ka do ya. 23 Nyeedoŋ ne hia kela weenɛɛ, te deniwalaŋ wose mɔ ne hia kela abɔɔ ŋan waa do. 24 Ɛ kɛɛ gyebuse, bɔɔ ne duu abɔɔ ya te bɔɔ ne kɔɔ ya, te bɔɔ dana kpeese yaa denɛɛ ŋan man baa see weenɛɛ ya, mɔna Wurubuarɛ ne fa wɔ weenɛɛ. Kaboena yaa gyeŋ nyi ɛ wose ne hia kela gyebuse. 25 Ɛ man woŋti te lee ɔ kayeyɛɛ man nɛ, waa tale mo debaŋ dokoloŋ kooŋ pɛ kpu na ɔ weeya ŋan Wurubuarɛ be fa e nɛ? 26 Akpaa nyi ɛ be gyae ɛ ke tale yɛɛ kolo peperee kei ya na, woŋ dɔɔ te ɛ ne naase ɛ wose diyem abɔɔ akaŋ ŋan dɔɔ? 27 Ɛ kɛɛ mena keŋ kyeŋkyeŋkɔɔse na bee, ŋe bɛɛ yɛɛ tom ya te ŋe

bɛɛ loo kanyaŋse mɔ ya. Mɔna mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyi Gyoo Solomɔn na ɔ wosekenyiŋ koraŋ nɛ, ɔ te nyiŋ kyeŋkyeŋkɔɔse kɛŋa man dokoloŋ kyeo ya. 28 Weera dɔɔ te ɛ bɛɛ lɛɛ Wurubuarɛ di nideli ya? Nyi akpaa mena te Wurubuarɛ ne desina ŋalese ŋan ɛ kena ŋa gyɛŋ kyoo na be ta too ŋa na, kenaŋ na ɛ tɔɔse nyi Wurubuarɛ waa tale desina ŋon kela ŋalese ŋenaŋ. 29 Mena dɔɔ ɛ na mo ɛ konɔɔ gyakaa kpene keŋ ɛ ke di yaa kpene keŋ ɛ ke nyɔɔ dɔɔ ya. Ɛ na yeyɛɛ na mena abɔɔ ŋenaŋ ya. 30 Nawolo nyi mena abɔɔ kɛŋa te tɛɛle kei dɔɔ balaŋ baŋ bɔɔ gyeŋ Wurubuarɛ ya nɛ sia ne yɛɛ ŋe dɔɔ, mɔna ɛ kya Wurubuarɛ gyeŋ nyi mena abɔɔ kɛŋa ne hia ɛmɛɛ mɔ. 31 Mena dɔɔ ɛ taŋgbɛɛ mo ɛ loo pou gyakaa Wurubuarɛ gyoori keŋ dɔɔ. Nyi akpaa ɛ yɛɛ mena na, Wurubuarɛ waa mo abɔɔ akaŋ ŋan pou kpu ŋon.’ ”

32 “Ɛmɛɛ me balaŋ dikpiibii, ɛ ta boo ya mɔna ɛ na yee ya nawolo nyi dana ɛ kya Wurubuarɛ gyoŋ nyi waa yela ɛ ke di gyoori kpu na e. 33 Ɛ yɔɔ ya abɔɔ na ɛ ka mo ŋe kɔba pou fa ayematena. Kei gyae ke yela ɛ ke nyiŋ abɔɔ kpaakpaa see ɛ wose Wurubuarɛ man. Ŋmɛɛlate be gyae waa tale gyu botɔɔ ke ŋmɛɛle ya, te kolo be gyae ke tale wɔlɛɛ ŋa mɔ ya. 34 Ɛ tɔɔse nyi botɔɔ keŋ ya abɔɔ kpaakpaa doo nɛ, botɔɔ te ɛ loo mɔ gyakaa.”

Ɛ doo ɛ wose dɔɔ
Mateo 24:45-51; Maake 13:32-37

35 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ doo ɛ wose dɔɔ nideli na ɛ ke kyaŋee ɛ kanease see, 36 ŋgba tewulɛɛ baŋ bɛɛ daa be gbeŋgyoo ka lee alowɔle tɛɛ kɔŋ nɛ. Na nyi akpaa ɔ betaa kɔŋ kaa gyɔ disim na baa koro toro e bileŋ. 37 Tewulɛɛ baŋ be gbeŋgyoo waa kaa naa nyi ba delena nɛ, baŋ na nyeebam. Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, be gbeŋgyoo ŋon waa kpee wa abɔɔ desina ɔ wose na waa yela baa kyakee na waa fa wɔ weenɛɛ baa di. 38 Akpaa nyi be gbeŋgyoo ŋon da bese kɔŋ tɛɛ nsana yaa nebo fuu koraŋ te ɔ naa nyi ɔ tewulɛɛ baŋ delena na, baŋ na nyeebam. 39 Mɔna ɛ tɔɔse nyiaa, akpaa dekpaŋalaŋte deŋ gyeŋ debaŋ keŋ ŋmɛɛlatena baa kɔŋ kaa ŋmɛɛle e nɛ, nafɔ waa doo ɔ wose dɔɔ na bɔɔ nyiŋ kɔŋ kaa kuu wa abɔɔ ya. 40 Mena dɔɔ kaboena nyi ɛmɛɛ mɔ yaa doo ɛ wose dɔɔ, nawolo nyi maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon mɔ maa kɔŋ bo debaŋ keŋ ɛ loo be gyakaa ya nɛ.”

41 Botɔɔ te Pita bɔɔse Yesu nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, daa yaa n gyɔɔ dudu kei fa yaa walaŋ kamasɛ?” 42 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyi, “Amɔte yɛna tobaale ŋon bɛɛ lɛɛ e di te ɔ sia be kare?” Ŋon yɛna walaŋ ŋon ɔ gbeŋgyoo ba mo e nyi waa kɛɛ ɔ tewulɛɛ akaŋ baŋ dɔɔ, na waa fa wɔ weenɛɛ debaŋ keŋ kaboena nɛ man. 43 Nyi ɔ gbeŋgyoo ŋon de kɔŋ kaa naa e nyi ɔ ne yɛɛ ɔ tom ŋgba mena keŋ ɔ kpa waa yɛɛ nɛ, na ŋon na nyeebam. 44 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, ɔ gbeŋgyoo ŋon waa mo wa abɔɔ pou do tobaale ŋonaŋ nyiŋmaa man nyi waa kɛɛ ŋe dɔɔ. 45 Mɔna akpaa tobaale kei de yako ɔ wose nyiaa, “Me gbeŋgyoo te kyare ɔ bɛɛ kɔŋ ya, te ɔ gyoo tewulɛɛ na alebia akaŋ baŋ akpanyaŋnyaŋ keyɛɛ te ɔ ne dii te ɔ ne nyɔɔ dɛɛse nɛ, 46 ɔ gbeŋgyoo ŋon da bese kɔŋ wee yaa debaŋ keŋ tobaale ŋon loo be gyakaa ya nɛ, waa wɔŋ tobaale ŋonaŋ deŋele na waa gegi e na waa yela waa naa diyem ŋgba baŋ bɔɔ ne lɛɛ Wurubuarɛ di ya nɛ. 47 Tobaale ŋon ɔ gyeŋ kpene keŋ ɔ gbeŋgyoo ne gyae te ɔ te

desina ɔ wose see na waa yɛɛ ɔ gbeŋgyoo kegyaebii ya nɛ, baa kebii e dambiise nideli. 48 Mɔna tobaale ŋon ɔ ba gyeŋ kpene keŋ ɔ gbeŋgyoo ne gyae ya te ɔ yɛɛ kpene keŋ kaboena ketuku na, baa tuku e bo kyomii. Walaŋ kamasɛ ŋon ba mo abɔɔ burum do ɔ nyiŋmaa man na, baa bɔɔse abɔɔ burum lee ɔ gyaŋ. Te ŋon mɔ ba mo abɔɔ ŋan ŋa boe nideli do e ɔ nyiŋmaa man na, mena ke mɔ te baa bɔɔse lee ɔ gyaŋ."

Yesu nombia ta mo kekpase kɔŋ
Mateo 10:34-36

49 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, "Me kɔŋae me kaa do boalaŋ tɛɛle kei dɔɔ, te ma kegyaebii yɛna nyi nafɔ ke deŋ wulaa kɛɛ kpaa. 50 Kaale daale doo daa na maŋ te mɛɛ yeyɛɛ kelii debaŋ keŋ kaale kenaŋ gyae ke taŋ. 51 Ɛ gyeŋ nyi wosefɛɛreŋ yaa ma moowɔ kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ? Koa! Na wosefɛɛreŋ ya, mɔna me kɔŋae na balaŋ kek-pase kpookpoo. 52 Lee gyɛŋ ne gyu nɛ dekpaŋalaŋ keŋ ke man balaŋ yɛɛ balaŋ banoŋ na baa kpase ba wose. Balaŋ batooro baa koro seŋ tia balaŋ bala, na balaŋ bala mɔ ka koro seŋ tia balaŋ batooro. 53 Kyaɔ baa koro seŋ tia be bia baala te bia baala mɔ baa koro seŋ tia be kyaɔ. Naɔ baa koro seŋ tia be bia alebia te bia alebia mɔ baa koro seŋ tia be naɔ. Awuna baa koro seŋ tia be bia ala te bia ala mɔ baa koro seŋ tia ba awuna."

Debaŋ ɔtomante keŋ wose man nombia
Mateo 16:2-3

54 Keŋte Yesu besewɔ yako balaŋ dikpii keŋ nyiaa, "Ɛ naa ŋɔma da lee weese dɛɛyalae man nɛ, debokenaŋ man na ɛ kpa 'Ɔga ne kɔŋ' na ampaŋ ɔga te ŋɛɛ. 55 Te ɛ naa ŋgba feliŋ ne gyɔɔ lee ata yenaŋ na ɛ kpa 'Weese waa seŋ' na ampaŋ te kɔŋ mena. 56 Ɛmɛɛ baŋ ɛ na beo ɛ wose! Ɛ ne tale kɛɛ adido na ateta na ɛ ta wola kpene keŋ gyae ke yɛɛ. Woŋ dɔɔ te ɛ be tale kɛɛ abɔɔ ŋan ne kɔŋ gyɛŋ nɛ, na ɛ ka wola ŋe man ya? 57 Woŋ dɔɔ te ɛmɛɛ gbagba be tale gyueŋ naa kpene keŋ dei fa ŋon na ɛ ke yɛɛ ya? 58 Nyi akpaa ŋolo de samenaa neŋ te ɛ ne gyu ɛ kaa di nombia ŋan na, yɛɛ kakyeŋ na ɛ ke desina ya nsana gbɛɛnaa man. Na mena ya na waa mo neŋ gyu nombiadiiri ŋon gyaŋ na ŋon mɔ ka mo neŋ kefa kotɔtɔɔtena na baŋ mɔ kewɔŋee neŋ ketɔ deni. 59 Mɛɛ yako neŋ n ke nyi nyiaa, n be gyae n ka lee deni man botɔɔ ya kaboena n ketɔ kom keŋ baa kara fa neŋ nɛ pou taŋ."

13

Kyɛɛkee lee n gbɛɛneŋ kumɛɛ man na n ke kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ

1 Yesu ke gyakaa ɔ ne kolosi fa balaŋ baŋ nɛ balaŋ baale kɔŋawɔ kaa yako e nyiaa, Galeliatena baale gyuuwɔ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man be kaa deesi fa Wurubuarɛ. Keŋte gyoo dinaa Pilato yela be ka koo wɔ, te be fatabo kyakalewɔ na ba kedeesa fatabo keŋ. 2 Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, "Ɛ na gyueŋ nyi Galeliatena baŋ bɔɔ naa mena diyem kei gyu ka yeŋ nɛ, be nombiakumɛɛ kela Galeliatena akaŋ baŋ pou? 3 Koa be doo mena ya, mɛɛ yako ŋon baa nyiaa akpaa ɛ te kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛneŋ kumɛɛ man na ɛ ke kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ ya nɛ, ɛmɛɛ mɔ ɛ ka yeŋ. 4 Yaa ɛ na gyueŋ nyi balaŋ kufu gyanaara baŋ deni dɔɔloŋte keŋ be yale ŋere wɔ Siloam nɛ, be nombiakumɛɛ kela balaŋ akaŋ baŋ be kyaa Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ pou? 5 Koa be doo mena ya, mɛɛ yako ŋon baa nyiaa akpaa ɛ te kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛneŋ kumɛɛ man na ɛ ke kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ ya nɛ, ɛmɛɛ mɔ ɛ ka yeŋ."

Daŋ keŋ ke bɛɛ see ya nɛ dudu

6 Botɔɔ te Yesu gyɔɔ dudu kei
fa wɔ nyiaa, “Balee ŋolo duu daŋ
keŋ bɛɛ baake ke nyi fiigi nɛ ɔ
wɔɔman, te ɔ gyuuwɔ ɔ kaa kɛɛ
nyi waa nyiŋ ke bia di mɔna ke
ta see ya. 7 Keŋte ɔ yako ɔ paate
ŋon nyiaa, ‘Kɛɛ kulutooneŋ atooro
sɔɔŋ yaa ŋgba mɛɛ kɔŋ kɛbo kaa
kɛɛ nyi maa nyiŋ daŋ kei bia,
mɔna me bee nyim ya. Kara ke
leki! Woŋ dɔɔ te ka seŋɛɛ kɛɛ
wɔlɛɛ me tɛɛle?’ 8 Keŋte ɔ paate
ŋon tiranɔɔ nyiaa, ‘Me gbeŋgyoo,
yela ke ka seŋ kulutoo dokoloŋ
kpu na maa wula tɛɛle keŋ ke
dei nɛ kaa do ka ateta na dɛɛ
kɛɛ. 9 Akpaa ke da see bia kulutoo
anekɔŋaŋ na dei, te akpaa ke ta
see ya na dɛɛ kara ke leki.’ ”

Yesu kekyɔ alo ŋolo kawee Gyudatena kefɛɛfowee

10 Gyudatena kefɛɛfowee daale
nɛ, na Yesu na wolo Gyudatena
ɔsom deni daale man. 11 Na
alo ŋolo kyaa botɔɔ keŋ feliŋkum
ba do e kawee kulutooneŋ kufu
gyanaara, te ke yela ɔ goowɔ keŋ
ɔ bɛɛ tale waa tenee ɔ wose koraŋ
ya. 12 Yesu kena alo ŋon nɛ, ɔ
baake e kaa seŋ balaŋ siaman te
ɔ yako e nyiaa, “Alo, n te nyiŋ
kawee kekyɔ.” 13 Keŋte Yesu moo
ɔ nyiŋmaa gyakaa ɔ dɔɔ, debokenaŋ man te alo ŋon teneewɔ te ɔ
lese Wurubuarɛ yele.

14 Botɔɔ te bɔ ɔsom deni man
kegyia ŋon gyeŋa baŋ nyi Yesu te
kyɔ walaŋ kawee ba kefɛɛfowee,
mena dɔɔ ɔ kolosiwɔ fa balaŋ baŋ
bɔɔ gyaŋee botɔɔ nɛ nyiaa, “Ɛ
dana weeya looro keŋ ɛ na mo yɛɛ
tom. Ɛ kɔŋ weeya ŋenaŋ man na
baa kyɔ ŋon ɛ kaweese, te yɛɛ nyi
kefɛɛfowee te ɛ ke kɔŋ ya.”

15 Keŋte de Gbeŋgyoo Yesu
tiranɔɔ fa e nyiaa “Ɛmɛɛ baŋ ɛ
na beo ɛ wose! Ɛ man woŋti
bɛɛ booli na ɔ wonembu lee ɔ
dekpaŋae man mo e gyu kefa e
loŋ kefɛɛfowee ya? 16 Te nɛnɛɛ
alo kei ŋon ɔ ba lee Aberaham
duuluŋ man te ɔbɔnsam ba do e
kawee kulutooneŋ kufu gyanaara
sɔɔŋ yaa nɛ, tekaboena nyi maa
kyɔ e kawee kefɛɛfowee yee?”
17 Yesu nɔɔ ketira keŋ yela ɔ kɔlala
baŋ pou sia yeŋawɔ, te gyakoloŋ
nombia ŋan ɔ be yɛɛ nɛ yɛɛ balaŋ
baŋ pou gyoŋ.

Yesu kegyɔ dudu lee Wurubuarɛ gyoori keŋ wose man
Mateo 13:31-33; Maake 4:30-32

18 Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa,
“Sena te Wurubuarɛ gyoori keŋ
doo? Yaa woŋ te dɛɛ mo ke maa
na? 19 Ke yɛɛ ŋgba daŋ daale bii
peperee ŋgba kpeli bii keŋ balee
ŋolo ba mo ke duu ɔ wɔɔman
nɛ. Te ke tuuwɔ bese daŋ dinaa
dinaa te gyebuse kɔŋawɔ kaa loo
ba asaase do ke tombia man.”

20 Keŋte Yesu besewɔ bɔɔse
wɔ nyiaa, “Woŋ te maa mo
Wurubuarɛ gyoori keŋ maa na?
21 Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ
ŋgba tee keŋ alo ŋolo ba mo
kyakale bodobodo biliŋ tasa dinaa
man, kaboena biliŋ keŋ pou korowɔ wuku nɛ.”

Denanɔɔ bɔbɔɔkyee keŋ
Mateo 7:13-14, 21-23

22 Yesu ka mo ɔ nyee baŋ ɔ ne
gyu Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, ɔ
tɛɛwɔ donɔɔse na akuraase man
ɔ na wola wɔ Wurubuarɛ nombia.
23 Keŋte walaŋ ŋolo bɔɔse e nyiaa,
“Me Gbeŋgyoo, balaŋ akalansɛɛ
te Wurubuarɛ waa lɛɛ ba nyee
yaa?” Te Yesu tiranɔɔ nyiaa,
24 “Nyi akpaa ɛ ne gyae ɛ ka gyoo
Wurubuarɛ gyoori keŋ man nɛ, ɛ
yɛɛ kakyeŋ na ɛ ka mo denanɔɔ
bɔbɔɔkyee keŋ man gyoo. Nawolo
nyi balaŋ burum baa peree nyi
baa mo botɔɔ gyoo, mɔna bɔɔ
gyae baa tale ya. 25 Debaŋ keŋ
dekpaŋalaŋte ŋon waa koro na
waa tɔ ɔ disim nɛ, debaŋ kenaŋ
te ɛ ka seŋ debɔɔ man na ɛ ke gyɔ
disim keŋ na ɛ ke waase e nyiaa,

‘De Gbeŋgyoo toro denanɔɔ keŋ fa daa.’ Keŋte waa tiranɔɔ fa ŋon nyi, ‘Mɔɔ gyeŋ ŋon ya te mɔɔ gyeŋ botɔɔ keŋ ɛ ba lee mɔ ya.’

26 Botɔɔ te ɛ ke tiranɔɔ nyiaa, daa na neŋ doo nyiŋmaa di te de nyɔɔwɔ, te n wola nombia de debiise mɔ man.

27 Mɔna dekpaŋalaŋte ŋon waa bese yako nyiaa, ‘Mɔɔ gyeŋ ŋon ya te mɔɔ gyeŋ botɔɔ keŋ ɛ ba lee mɔ ya. Ɛ ta lee me siaman, ɛmɛɛ nombiakumɛɛyɛɛra!’ 28 Debaŋ keŋ ɛ kena de naanaɔ Aberaham na Asiki na Gyekɔpo na Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ pou Wurubuarɛ gyoori keŋ man te ɛ be gyae ɛ ke tale ke kpu na wɔ ya nɛ, botɔɔ te ɛ ke kyaŋ ɛ nyeeya wii na ɛ ka doŋee ɛ nyimbia. 29 Balaŋ baa lee weese dɛɛlee na weese dɛɛyalae man, na ado na ata yenaŋ kɔŋ kaa kyaa Wurubuarɛ gyoori keŋ man di gyoŋ. 30 Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, balaŋ baŋ bɔɔ dɔɔ wɔle nɛ baa kaa laŋ siaman, te baŋ be kyaa siaman nɛ baa dɔɔ wɔle.”

Mena keŋ Yesu ne gyae Gyerusalɛm

Mateo 23:37-39

31 Debaŋ kenaŋ man te Farasiitena baale kɔŋawɔ Yesu gyaŋ kaa yako e nyi “Lee kɛbo kei gyu yenaŋ daale, nawolo nyi gyoo Herode ne gyae neŋ waa ko.”

32 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ɛ gyu ke yako mena adaote ŋonaŋ nyiaa, maa gberaa feliŋkumɛɛ na maa kyɔ balaŋ gyɛŋ na kyoo, te weeya atoorote man na maa taŋ ma tom.” 33 Mɔna kaboena nyi maa mo me sia tee me dee gyue dɛɛdɛɛ gyɛŋ na kyoo na ke tɛɛ kena. Nawolo nyi yɛɛ senaa nɛ, Gyerusalɛm donɔɔ man te kaboena nyi Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre waa yeŋ.

34 Keŋte Yesu yakowɔ nyiaa, “O Gyerusalɛmtena, O Gyerusalɛmtena, ɛmɛɛ koona Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ te ɛ funii Wurubuarɛ kpilala baŋ ɔ be kpili ɛ gyaŋ nɛ boya. Ma te yɛɛ mena keŋ maa yilaa ŋon kɔŋ me gyaŋ ŋgba mena keŋ kegyim talabo ne yilaa ɔ bia do ɔ beŋkelɛɛ tɛɛ nɛ, mɔna ɛ te fa maŋ gbɛɛ ya. 35 Ɛ kɛɛ, Wurubuarɛ ta lese ɔ sia lee ɛ donɔɔ keŋ dɔɔ. Te mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, ɛ be gyae ɛ kena maŋ bela ya kelii debaŋ keŋ ɛ keyako nyiaa, ‘Walaŋ ŋon ɔ ne kɔŋ de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ yele man nɛ, ŋon na nyeebam.’ ”

14

Yesu kekyɔ balee ŋolo kawee

1 Gyudatena kefɛɛfowee daale nɛ, Yesu gyuu Farasiitena siamante ŋolo dɛɛ ɔ kaa di. Ɔ ke kyaa botɔɔ keŋ na, Farasiitena baŋ na deke e baa kɛɛ nyi baa nyiŋ kolo yako lee ɔ wose man. 2 Keŋte balee ŋolo ŋon ɔ ba bokee nɛ kɔŋawɔ Yesu gyaŋ, 3 te Yesu bɔɔse Gyudatena mmaraa wolala baŋ na Farasiitena baŋ nyiaa, “Da mmaraa ne fa gbɛɛ nyi dɛɛ kyɔ walaŋ kawee kefɛɛfowee yaa bɛɛ fa daa gbɛɛ ya?” 4 Mɔna be man ŋolo te gyuusu ɔ nɔɔ ya. Keŋte Yesu kyaŋa kaweete ŋon nyiŋmaa man te ɔ kyɔɔ e kawee te ɔ lɔɔ e gbɛɛ. 5 Botɔɔ te Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Akpaa ɛ man ŋolo dana bu baale bii yaa wonembu te ɔ yale ditiribuŋ man kefɛɛfowee na, ɔ be gyae waa lese e debokenaŋ man yee?” 6 Mɔna ba te tale tiranɔɔ fa e ya.

Wose keyɔkɔse

7 Yesu kena mena keŋ balaŋ baŋ bɔɔ baake wɔ kɔŋ weenɛɛ ŋan tɛɛ kɛɛ tɔɔsee akyaese kpaakpaa nyiŋan nɛ, ɔ gyɔɔ dudu kei fa wɔ nyiaa, 8 “Akpaa ŋolo de baake neŋ alowɔlere weenɛɛ tɛɛ nɛ na peree dekyae kpaakpaate ya. Nawolo

nyi gyae ke tale kɔŋ nyi ɔ te baake walaŋ ŋolo ŋon ɔ kela neŋ nɛ mɔ kɔŋ botɔɔ. 9 Akpaa de kɔŋ mena na walaŋ ŋon ɔ be baake ɛ bala nɛ, waa kɔŋ kaa yako neŋ nyiaa ‘Koro mo n dekyae fa balee kei.’ Botɔɔ na desɛŋ gyae ke kyaŋ neŋ, na n ke gyu ke kyaa botɔɔ keŋ be taŋ obuo ya nɛ. 10 Mɔna nyi akpaa ŋolo de baake neŋ gyu ɔ dɛɛ nɛ, gyu ke kyaa botɔɔ keŋ be taŋ obuo ya nɛ te akpaa walaŋ ŋon ɔ be baake neŋ de kɔŋ nɛ waa yako neŋ nyiaa, ‘Me gyoo koro ke kyaa dekyae kpaakpaate man.’ Kei gyae ke fa neŋ obuo balaŋ baŋ bɔɔ baake wɔ nɛ pou siaman. 11 Nawolo nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ gyina ɔ wose na Wurubuarɛ waa yɔkɔse e, te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ yɔkɔse ɔ wose na Wurubuarɛ waa gyina e adido.” 12 Botɔɔ te Yesu yako walaŋ ŋon ɔ be baake e gyu ɔ dɛɛ nɛ nyiaa, “Akpaa n do kesaa te n ne gyae n ke baake balaŋ kaa di be nɔɔ nɛ, na baake n gyoona yaa n naabia yaa n loŋtona yaa n tebia baŋ be dana kɔba nɛ ya. Nawolo nyi n yɛɛ mena na baŋ mɔ baa kaa baake neŋ wee daale tɔ kom. 13 Mena dɔɔ nyi akpaa n do kesaa na, baake ayematena na ɔtakasese na abafaŋse na siayɛlɛɛsatena. 14 N yɛɛ mena na Wurubuarɛ waa hiraa neŋ. Nawolo nyi baŋ be gyae baa tale yɛɛ mena tɔ neŋ kom ya, mɔna Wurubuarɛ ne gyae la waa tɔ neŋ kom wee keŋ waa gyuusu balaŋ baŋ be gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman lee yeŋ man nɛ.”

Nɔɔkedi dinaa daale dudu
Mateo 22:2-10

15 Balaŋ baŋ baŋ na wɔ kyaa bee di weenɛɛ ŋan man ŋolo kenyii nombia kɛŋa nɛ ɔ yako Yesu nyiaa, “Walaŋ ŋon waa di weenɛɛ Wurubuarɛ gyoori keŋ man nɛ, ŋon na nyeebam!” 16 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Balee ŋolo kyaawɔ te wee daale ɔ doo kesaa, te ɔ baake balaŋ burum nyi be kaa di. 17 Debaŋ keŋ weenɛɛ ŋan kedi be lii nɛ, ɔ kpila ɔ tobaale nyi waa ta baake balaŋ baŋ ɔ be lɔ yele baake wɔ nɛ nyiaa, ‘Ɛ kɔŋ, ba te taŋ kpene kamasɛ.’

18 Mɔna be popou wɔŋee ba wose lee wɔle dokoloŋ dokoloŋ. Walaŋ gyaŋgbate ŋon tobaale ŋon be gyu ɔ gyaŋ nɛ yakowɔ nyiaa, ‘Ma ke lɛɛ tɛɛle daale yaa te mee gyu me kaa kɛɛ ke mena dɔɔ mɛɛ waase neŋ bo mɔɔ gyae maa tale kɔŋ ya.’

19 Ŋolo mɔ yako e nyiaa, ‘Ma te lɛɛ nunkyuese baala kufu baŋ baa yɛɛ tom fa maŋ te mee gyu me kaa mo wɔ fara kɛɛ be doŋ man, mena dɔɔ mɛɛ waase neŋ bo mɔɔ gyae maa tale kɔŋ ya.’

20 Keŋte ŋolo mɔ yakowɔ nyiaa, ‘Ma ke yala alo yaa, mena dɔɔ mɔɔ gyae maa tale kɔŋ ya.’

21 Mena dɔɔ tobaale ŋon besewɔ gyu ke yako ɔ gbeŋgyoo ŋon nombia ŋan bɔɔ yako e nɛ. Ɔ gbeŋgyoo ŋon ke nyii nombia kɛŋa nɛ ɔ gyeŋa baŋ nideli te ɔ yako ɔ tobaale ŋon nyiaa, ‘Bese gyu donɔɔ keŋ abɔnterese na ŋe gbɛɛneŋ nɔɔman, na n kaa baake ayematena na ɔtakasese na siayɛlɛɛsatena na abafaŋse nyi be popou baa kɔŋ.’

22 Te kyare ya nɛ tobaale ŋon besewɔ kɔŋ kaa yako ɔ gbeŋgyoo ŋon nyiaa, ‘Me gbeŋgyoo, kpene keŋ n be kpila maŋ nyi maa yɛɛ nɛ, ma te yɛɛ mɔna akyaese sɛɛ doo burum.’ 23 Keŋte balee ŋon yako ɔ tobaale ŋon nyiaa, ‘Gyu donɔɔ keŋ denɛɛ wɔla na ke gbɛɛneŋ pou man, na n kaa mo balaŋ kɔŋ na ma dekpaŋalaŋ keŋ kenyiŋ wulu.’ 24 Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, ‘Balaŋ baŋ mɔɔ lɔ yele baake wɔ nɛ, be man ŋolo na ŋolo nɔɔ be gyae ke daa me weenɛɛ kɛŋa ya.’ ”

Kaale keŋ doo Yesu kesila
Mateo 10:37-38

25 Wee daale balaŋ burum baale kesila Yesu bee gyuu nɛ, ɔ besena ɔ sia tee wɔ te ɔ yako wɔ nyiaa, 26 “Akpaa ŋolo ne kɔŋ me gyaŋ ɔ kaa sila maŋ te ɔ te gyae maŋ kela ɔ kya na ɔ naa na ɔ wɛɛle na ɔ bia na ɔ kegyiise na ɔ naabia na ɔ deesina na ŋon gbagba ɔ wose koraŋ ya nɛ, ɔ be gyae waa tale bese me kaseele ya. 27 Te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ta mo ɔ ɔpaŋdaŋ keŋ ka seŋɛɛ fa kaale na yeŋ na waa sila maŋ ya nɛ, ɔ be gyae waa tale bese me kaseele ya.

28 Akpaa ɛ man ŋolo ne gyae waa baŋ deni dinaa na, ɔ bɛɛ kyaa na waa bu deni keŋ abɔɔ koya kɛɛ nyi kɔba keŋ ɔ dana nɛ gyae ka yee deni kenaŋ kebaŋ yee? 29 Nawolo nyi akpaa ɔ see deni keŋ mokɔɔ te ɔ te tale taŋ ke ya na, baŋ pou baa naa ke nɛ baa boŋo e, 30 nyiaa ‘Balee kei korowɔ nyi ɔ ne baŋ deni mɔna ɔ nyiŋmaa te gyaŋee ya.’

31 Keŋte Yesu besewɔ yako nyiaa, akpaa gyoo ŋolo dana yoonɔɔtena kakpoŋse kufu (10,000) te ɔ ne gyu ɔ kaa yoo na ɔ dɔɔ gyoo ŋon ɔ dana yoonɔɔtena kakpoŋse sao (20,000) na, ɔ be gyae waa kyaa na waa gyueŋ kɛɛ nyi waa tale mo ɔ wui yoonɔɔtena kakpoŋse kufu (10,000) baŋ ke yoo na ɔ dɔɔ ŋon wui yoonɔɔtena kakpoŋse sao (20,000) baŋ yee? 32 Nyi akpaa ɔ kɛɛ nyi ɔ be tale yoo na e ya nɛ, debaŋ keŋ ɔ ta benaa ta e ya na waa kpila teree gyu ke doo e nyi waa yela baa desina ba nsana na baa kyaa wosefɛɛreŋ man. 33 Mena mɔ te ɛ man walaŋ kamasɛ ŋon ɔ be gyae waa tale tina kpene kamasɛ keŋ ɔ dana yela ya nɛ, ɔ be gyae waa tale bese me kaseele ya.”

34 Keŋte Yesu besewɔ yako nyiaa, “Yabia dei mɔna akpaa ka gyoŋ keŋ da lee ke man nɛ, n be gyae n ke tale yela ka ke yɛɛ gyoŋ bela ya. 35 De kɔŋ mena na, yabia kenaŋ be dei fa kolo na kolo keyɛɛ bela ya, bee fuŋ ke bo leki. Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ dana deŋela anenyiiŋ dei na, waa tei nombia ŋan mɛɛ yako nɛ.”

15

Nam ŋon ɔ ba yoo nɛ dudu
Mateo 18:12-14

1 Debaŋ daale nɛ, lempoolɛɛra burum na nombiakumɛɛyɛɛra kɔŋawɔ Yesu gyaŋ be kaa nyii nombia ŋan ɔ na wolo nɛ. 2 Keŋte Farasiitena na Gyudatena mmaraa wolala ŋorokosowɔ yako nyiaa, “Balee kei dɔɔ ɔ ne lɛɛ nombiakumɛɛyɛɛra do ɔ wose man te ɔ ne dii bom na wɔ gba koraŋ.”

3 Mena dɔɔ Yesu gyɔɔ dudu kei fa wɔ nyiaa, 4 “Akpaa ɛ man ŋolo dana namense sɔŋonoŋ (100) te be man ŋolo da yoo na woŋ te ɔ ne yɛɛ?” Ɔ be gyae waa tina sɔŋonaara na kufu kadaale (99) baŋ yela ŋale nsana botɔɔ na waa ta kɛo ŋon ɔ ba yoo nɛ kaboena waa naa e yee? 5 Te akpaa ɔ naa e na, ɔ be gyae waa nyaŋee na waa gate e gyakaa ɔ degbaŋgbaŋ dɔɔ mo e gyu dɛɛ yee? 6 Ɔ gyu dɛɛ nɛ waa baake ɔ gyoona na ɔ tebia gyaŋee na waa yako wɔ nyiaa, “Ɛ yela dɛɛ nyaŋee nawolo nyi ma te naa me nam ŋon ɔ ba yoo nɛ. 7 Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, mena ke te akpaa nombiakumɛɛyɛɛre dokoloŋ de kyɛɛkee lee ɔ gbɛɛneŋ kumɛɛ man te ɔ kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ nɛ, baŋ be kyaa Wurubuarɛ man adido nɛ baa nyaŋee ɔ dɔɔ kela balaŋ sɔŋonaara na kufu kadaale baŋ bɛɛ gyueŋ nyi be gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman, mena dɔɔ tekaboena nyi baa kyɛɛkee lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man ya nɛ.”

Kɔbabii keŋ kɔɔ yoo nɛ dudu

8 Yesu besewɔ yako nyiaa, akpaa
alo ŋolo dana kɔba wolom bia
kufu te ŋe man dokoloŋ da yoo
na woŋ te ɔ ne yɛɛ? Ɔ be gyae
waa kyaŋee kanea na waa gbee
ɔ deni man na waa kɛo yenaŋ
kamasɛ nideli kaboena waa naa
ke yee? 9 Te akpaa ɔ naa ke na,
ɔ ne baake ɔ gyoona na ɔ tebia
gyaŋee na waa yako wɔ nyiaa, “Ɛ
yela dɛɛ nyaŋee nawolo nyi ma te
naa me kɔba wolom bii keŋ kɔɔ
yoo nɛ. 10 Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii
nyiaa, mena ke te akpaa nombi-
akumɛɛyɛɛre dokoloŋ de kyɛɛkee
lee ɔ gbɛɛneŋ kumɛɛ man te ɔ kɔŋ
Wurubuarɛ gyaŋ nɛ, Wurubuarɛ
kpilala baŋ be kyaa adido nɛ baa
nyaŋee ɔ dɔɔ.”

Yesu kegyɔ dudu lee bu ŋon ɔ ba yoo nɛ wose man

11 Yesu besewɔ gyɔ dudu kei fa
wɔ nyiaa, “Balee ŋolo kyaawɔ na
ɔ dana bia baala bala. 12 Wee
daale balee kei bu kemaasa ŋon
yako ɔ kya nyiaa, ‘Taata, kpala
nya abɔɔ ŋan n dana nɛ na n ka
mo me wui fa maŋ.’ Mena dɔɔ ɔ
kya ŋon kpala wa abɔɔ ŋan fa ɔ
bia baŋ.

13 Te di weeya ala ya te ɔ bu
kemaasa ŋon yɔɔ abɔɔ ŋan ɔ be
nyim nɛ pou te ɔ moo kɔba keŋ do
ɔ wose man te ɔ moo ɔ nyee baŋ
tɛɛle wɔle daale man. Ɔ ke gyu
botɔɔ nɛ, ɔ moo kɔba keŋ ɔ dana
nɛ ke yɛɛ kehuhoori wɔlɛɛ ke pou.
14 Ɔ ke wɔlɛɛ kɔba keŋ pou taŋ nɛ,
tanam dinaa daale yalawɔ tɛɛle
kenaŋ pou dɔɔ te ɔ wose kyaŋa
e nideli. 15 Mena dɔɔ ɔ gyuuwɔ
ɔ kaa di paa fa donɔɔte ŋolo, te
donɔɔte ŋon moo e gyu nyi waa
gyu ke kɛɛ ɔ kekuiriise dɔɔ. 16 Na
nafɔ ɔ loo gyakaa nyi waa nyiŋ
kekuiriise baŋ weenɛɛ ŋan ŋaale
di, mɔna ŋolo te fa e ŋa ya.

17 Ɔ sia ke ŋmaŋee e nɛ ɔ yako ɔ
wose nyiaa, ‘Me kya tewulɛɛ pou
ne dii baa kaase, te maŋ kyaa
kɛbo keŋ tanam ne gyae ke kara
ma nyee?’ 18 Maa koro na maa
bese gyu me kya gyaŋ na me kaa
yako e nyiaa, ‘Taata, ma te yɛɛ
nombiakumɛɛ tia Wurubuarɛ te
ma te yɛɛ tia nyaŋ mɔ. 19 Mena
dɔɔ ma tekaboena nyi nya baake
maŋ n bu bela ya, mo maŋ yɛɛ
ŋgba n tewulɛɛ baŋ man ŋolo nɛ.’
” 20 Mena dɔɔ ɔ korowɔ mo gbɛɛ
ɔ ne gyu ɔ kya gyaŋ. Debaŋ keŋ ɔ
dɔŋɛɛ lemlem ɔ ne kɔŋ dɛɛ nɛ, ɔ
kya naa e te ɔ bu ŋon nombia yɛɛ
e waraŋase te ɔ yeuwɔ kegyaŋee
na e te ɔ pukaa e nyaŋee na e.

21 Botɔɔ te ɔ bu ŋon yako e
nyiaa, “Taata, ma te yɛɛ nombi-
akumɛɛ tia Wurubuarɛ te ma te
yɛɛ tia nyaŋ mɔ. Mena dɔɔ ma
tekaboena nyi nya baake maŋ n
bu bela ya. Mo maŋ yɛɛ ŋgba n
tewulɛɛ baŋ man ŋolo nɛ.”

22 Keŋte ɔ kya ŋon baake ɔ
tewulɛɛ baŋ yako wɔ nyiaa, “Ɛ kaŋ
ɛ wose na ɛ ka lese kegba dɔɔloŋ
kpaakpaate keŋ kɔŋ kaa do e. Ɛ do
e kɔlabia ɔ nyiŋmaa man na ɛ ka
do e nkyokotase. 23 Na ɛ ke gyu ka
mo nunkyue baale dinaa ŋon kɔŋ
kaa ko na dee di de nɔɔ. 24 Nawolo
nyi yɛɛ yaa ŋgba me bu kei yeŋae
te ɔ besewɔ foŋ nɛ. Nafɔ na ɔ ta
yoo te nɛnɛɛ ma te naa e bela.”
Keŋte be fiasɛɛ bɛɛ nyaŋee na bee
di be nɔɔ.

25 Debaŋ keŋ bɛɛ yɛɛ kɛŋa pou
nɛ, na ɔ bu kegyia ŋon kyaa
wɔɔman. Ɔ ka lee wɔɔ ɔ ne kɔŋ te
ɔ ba benaa dɛɛ nɛ, ɔ nyii nɔɔneŋ
na suya ne tao kela. 26 Keŋte
ɔ baake ɔ kya tewulɛɛ baŋ man
ŋolo bɔɔse e kpene keŋ be kɔŋ
dekpaŋalaŋ man. 27 Te ɔ tiranɔɔ
fa e nyiaa, “N naabu ŋon ta bese
kɔŋ donɔɔ te n kya koo nunkyue
baale dinaa ŋon, nawolo nyi ɔ ta
bese kɔŋ dɛɛ na nyeedoŋ.”

28 Botɔɔ te ɔ bu kegyia ŋon
gyeŋa baŋ bɛɛ nyi ɔ ba gyoo
dekpaŋalaŋ keŋ man bela ya. Ɔ

kya ke nyii mena na te ɔ leewɔ kɔŋ kaa waase e nyi waa gyoo dɛɛ.
29 Keŋte ɔ yako ɔ kya nyiaa, “Taata nyaŋ kɛɛ, kulutooneŋ kɛŋa pou me kyaa mɛɛ som neŋ ŋgba gbeŋi nɛ, te ma te yɛɛ deŋele doŋ n dɔɔ ya. Woŋ te n faa maŋ? N te faa ta maŋ asoobii paŋpaŋ gba na daa na me gyoona mɔ kedi de nɔɔ ya.
30 Mɔna n bu kei ŋon ɔ ba mo nya abɔɔ pou ke wɔlɛɛ futooli ala dɔɔ te ɔ ba bese kɔŋ donɔɔ nyiŋmaase wolo nɛ te n koo nunkyue baale dinaa ŋon fa.”
31 Keŋte ɔ kya ŋon yako e nyiaa, “Me bu, debaŋ kamasɛ n kyae me gyaŋ te kpene kamasɛ keŋ me dana nɛ yɛɛ n wui.
32 Mɔna kaboena nyi dee di de nɔɔ na dɛɛ nyaŋee. Nawolo nyi yɛɛ yaa ŋgba n naabu kei yeŋae te ɔ besewɔ foŋ nɛ, nafɔ na ɔ ta yoo te nɛnɛɛ da te naa e.”

16

Tomyɛɛre kegyia ŋolo wose man dudu

1 Keŋte Yesu gyɔɔ dudu fa ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Kɔbate ŋolo kyaawɔ keŋ ɔ dana tobaale ŋon ɔ ne kɛɛ wa abɔɔ pou dɔɔ, te be yako balee ŋon nyi ɔ tobaale ŋon ne wɔlɛɛ ɔ kɔba.
2 Mena dɔɔ balee ŋon baake ɔ tobaale ŋon te ɔ bɔɔse e nyiaa, woŋ nombia yaa mee nyii lee n wose man nɛ? Kɔŋ kaa bu abɔɔ ŋan pou doo n nyiŋmaa man nɛ akɔntaa fa maŋ, nawolo nyi n ba tekaa kɛɛ ma abɔɔ dɔɔ bela ya.”
3 Botɔɔ te tobaale ŋon yakowɔ ɔ nyee man nyiaa, “Me gbeŋgyoo ne gyae waa gegi maŋ lee ma tom man. Sena te maa yɛɛ? Mɔɔ taŋ doŋ me kaa fara ya, te abɔɔ kasolee mɔ dana maŋ desɛŋ.”
4 Keŋte ɔ yako ɔ wose nyi me ta gyeŋ kpene keŋ maa yɛɛ keŋ nyi akpaa ma tom de wɔlɛɛ na, maa nyiŋ balaŋ baŋ baa lɛɛ maŋ be dɛɛ.
5 Mena dɔɔ ɔ baake balaŋ baŋ pou be dana ɔ gbeŋgyoo ŋon koma nɛ dokoloŋ dokoloŋ. Keŋte ɔ bɔɔse gyaŋgbate ŋon nyiaa, “Kom aŋmoŋ te n dana me gbeŋgyoo?”
6 Keŋte ɔ tiranɔɔ fa nyiaa, “Nuŋ garawaase sɔŋonaara na kufu (90).” Te tobaale ŋon lese ɔ kom tɔne keŋ fa e te ɔ yako e nyiaa, “Tisi kyaa bileŋ na n ke kyɛɛkee ke yɛɛ garawaase sɔŋola na anoŋ (45).”
7 Keŋte ɔ besewɔ bɔɔse balate ŋon mɔ nyi, “Kom aŋmoŋ te nyaŋ dana me gbeŋgyoo?” Te ŋon mɔ tiranɔɔ fa e nyiaa, “Maŋ dana e kom kameese tasase kakpoŋ (1000).” Keŋte tobaale ŋon lese ɔ kom tɔne fa e te ɔ yako e nyiaa, “Kyɛɛkee ke yɛɛ sɔŋonoŋse akpeŋ gyanaara (800).”
8 Ɔ gbeŋgyoo ŋon ke nyii wa ayɛɛŋ nɛ, ɔ kɛlɛɛ ɔ tobaale nkontopoote ŋon nyi ɔ gyeŋ adao nideli. Nawolo nyi tɛɛle kei dɔɔ balaŋ gyeŋ adaosebia ŋan baa mo kyaa na be tebia kela balaŋ baŋ bee yee Wurubuarɛ nɛ.

9 “Mena dɔɔ mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyi ɛ mo tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ yɛɛ deeli lese gyoori, na akpaa abɔɔ ŋan de taŋ nɛ, na ke yela Wurubuarɛ ke lɛɛ ŋon na ɛ ke kyaa ɔ gyaŋ kekpaakekpaa.
10 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne di anokoare kolo peperee dɔɔ kekɛɛ man nɛ, waa di anokoare kolo dinaa mɔ dɔɔ kekɛɛ man. Te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ bee di anokoare kolo peperee dɔɔ kekɛɛ man ya nɛ, ɔ be gyae waa di anokoare kolo dinaa mɔ dɔɔ kekɛɛ man ya.
11 Akpaa nyi n bee di anokoare tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ kekɛɛ dɔɔ ya na, amɔte ne gyae la waa mo abɔɔ kpaakpaa ŋan ŋe dana tɔnɔɔ Wurubuarɛ man nɛ do neŋ n nyiŋmaa man?
12 Te akpaa n te di anokoare kɛɛ ŋolo abɔɔ dɔɔ nideli ya na, amɔte ne gyae la waa sɛɛ mo nyaŋ gbagba wui do neŋ n nyiŋmaa man?
13 Tobaale kamasɛ be gyae waa tale som gbeŋgyoona bala ya. De kɔŋ mena na waa kɔla ŋolo na waa gyae ŋolo nombia,

yaa waa som ŋolo kela ŋolo. Ɛ be gyae ɛ ke tale som Wurubuarɛ na kɔba bom ya.”

14 Farasiitena baŋ be sia ne yɛɛ kɔba dɔɔ nideli ke nyii nombia kɛŋa nɛ, ba boŋo Yesu kulu e. 15 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛmɛɛ yɛna balaŋ baŋ ɛ ne desina ɛ wose balaŋ siaman, mɔna Wurubuarɛ gyeŋ ɛ konɔɔse man. Nawolo nyi kpene kamasɛ keŋ balaŋ ne bu ke nideli nɛ, ke yɛɛ kolo anekɔlaŋ ke Wurubuarɛ siaman. 16 Wurubuarɛ mmaraase ŋan, na Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra nombia ŋan dɔɔ te balaŋ ne dii pɛte Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon kɔŋawɔ. Lee mena debaŋ keŋ Gyɔn be kɔŋ pou na, bee kolosi Wurubuarɛ gyoori keŋ wose man nombia kpaakpaa ŋan, te walaŋ kamasɛ na peree nyi waa gyoo ke man. 17 Dana doŋ nyi kolo bii peperee ka yo lee Wurubuarɛ mmaraase ŋan man, kela nyi adido na ateta ke ŋaalaa. 18 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ bɛɛ ɔ wɛɛle te ɔ yala alo wɔle nɛ, Wurubuarɛ siaman na ɔtenate gyae ŋolo wɛɛle baa Te walaŋ kamasɛ ŋon mɔ ɔ yala alo ŋon ɔ baale be bɛɛ e na, Wurubuarɛ siaman na ɔtenate mɔ gyae ŋolo wɛɛle baa.”

Kɔbate ŋolo na Lasarose wose man nombia

19 Keŋte Yesu besewɔ yako nyiaa, “Kɔbate ŋolo kyaawɔ keŋ ɔ na do abɔɔ kpaakpaa nyiŋan ŋan ŋe dana koyadoŋ te ɔ ne di gyoŋ wee kamasɛ. 20 Wee na wee mɔ na, bɛɛ mo balee diyemte ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Lasarose nɛ, kaa see kɔbate ŋon denanɔɔ man. Na Lasarose kei wose pou te kulii gyamɛɛ. 21 Ɔ ne kɔŋ kaa kyaa botɔɔ gyakaa loo nyi waa nyiŋ kɔbate ŋon weenɛɛ ŋan ne yale tɛɛle man nɛ ŋaale di. Na babaase gba ne kɔŋ kaa deŋee ɔ gyamɛɛ ŋan. 22 Wee daale nɛ, balee diyemte ŋon kaa yeŋawɔ te be wuu e te Wurubuarɛ kpilala kaa seele ɔ woo gyu Aberaham gyaŋ Wurubuarɛ man. Kenaŋ wɔle te kɔbate ŋon mɔ kaa yeŋawɔ te be wuu e te ɔ gyuuwɔ ka gyoo boalaŋ keŋ ke bɛɛ yem ya nɛ man. 23 Ɔ ke doo botɔɔ ɔ ne naa diyem nɛ, ɔ gyinaa ɔ sia kɛɛ adido na te ɔ naa Aberaham lemlem na Lasarose ŋon kyaa ɔ yenaŋ. 24 Botɔɔ te kɔbate ŋon gyinaa ɔ nɔɔ baake Aberaham nyiaa, ‘Me kya Aberaham! Wii me waraŋase na n ke yela Lasarose ka mo ɔ nyimbii ke sɔɔ loŋ man, na waa mo kaa tina me laakem na ma wose ke fɛɛ maŋ kyomii, nawolo nyi mɛɛ naa diyem nideli boalaŋ kei man!’ 25 Keŋte Aberaham tiranɔɔ fa e nyiaa, ‘Me bu, tɔɔse nyi debaŋ keŋ n kyaa tɛɛle dɔɔ nɛ n nyiŋa abɔɔ kpaakpaa di gyoŋ, na Lasarose ŋon doo diyem man ɔ na yeyɛɛ, te nɛnɛɛ ŋon mɔ ne di gyoŋ kɛbo te nyaŋ mɔ n doo diyem man n na yeyɛɛ. 26 Te agyakaŋ yɛna nyi, bɔɔ dinaa dinaa daale doo daa na ŋon nsana keŋ nyi baŋ be kyaa kɛbo nɛ be gyae baa tale gbaa kɔŋ ɛ gyaŋ ya, mena mɔ te baŋ be kyaa botɔɔ nɛ be gyae baa tale gbaa kɔŋ de gyaŋ kɛbo ya.’ 27 Keŋte kɔbate ŋon yako e nyiaa, ‘Me kya, kenaŋ na mɛɛ sola neŋ bo, kpila Lasarose ka bese gyu me kya dɛɛ, 28 nawolo nyi me dana naabia baala banoŋ na ɔ kaa faree wɔ, na mena ya na baŋ mɔ baa kɔŋ kaa naa diyem boalaŋ kei man.’ 29 Keŋte Aberaham yako kɔbate ŋon nyiaa, ‘Ba gyeŋ Wurubuarɛ mmaraase ŋan ɔ be yeli Mosesi be ŋmarase see, na Wurubuarɛ nombia ŋan Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra ba wolo nɛ. Mena dɔɔ baa tei nombia ŋenaŋ nideli.’ 30 Botɔɔ te kɔbate ŋon tiranɔɔ nyiaa, ‘Koa me kya Aberaham! Akpaa ŋolo da lee woya man kɛbo gyu keyako wɔ nɛ,

baa kyɛɛkee lee be nombiakumɛɛ keyɛɛ man na baa kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ.’ 31 Keŋte Aberaham yako e nyiaa, ‘Nyi akpaa be te nyii Mosesi na Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ nombia ya nɛ, mena mɔ te ŋolo de fom lee yeŋ man kɛbo gyu be gyaŋ koraŋ na bɔɔ gyae baa taŋ bua e ya.’ ”

17

Yesu kekolosi lee dukum na kelɛɛdi na tom keyɛɛ wose man

1 Keŋte Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Abɔɔ ŋan ne yeli balaŋ ne yɛɛ dukum nɛ gyae ke kɔŋ, mɔna nyaŋ ŋon ŋe gyae ke ta n dɔɔ kɔŋ nɛ nya laako! 2 Akpaa nyi ba mo boe dinaa dinaa kpaŋ n wɔŋe man te be fuŋ neŋ do ɛpo man nɛ, dei fa neŋ kela nyi n ke yela bia buruburu kɛwɔ man ŋolo keyɛɛ dukum. 3 Mena dɔɔ ɛ kɛɛ ɛ wose nideli. Akpaa n dɔɔ de yɛɛ neŋ dukum na lese si e, te akpaa ɔ nyii ɔ wose asɛɛ te ɔ kyɛɛkee na mo kyɛɛ e. 4 Akpaa ɔ yɛɛ nombiikum tia neŋ betabonyetooro wee dokoloŋ, te ɔ bese kɔŋ n gyaŋ betabonyetooro wee dokoloŋ kenaŋ kaa doo neŋ teree na mo kyɛɛ e.”

5 Keŋte Yesu kpilala kufu bala baŋ yako e nyiaa, “De Gbeŋgyoo, yela da kelɛɛdi ka bo kpu.” 6 Keŋte de Gbeŋgyoo Yesu yako wɔ nyiaa, “Akpaa ɛ kelɛɛdi yɛɛ peperee ŋgba kefaabii koraŋ nɛ, ɛ ke tale yako daŋ nyi ‘Kulu na n lila pou na n kaa seŋ ɛpo man, te gyae ke kɔŋ mena.’ 7 Dɛɛ mo ke nyi ɛ man ŋolo dana tobaale ŋon ɔ ne fare fa e yaa ɔ ne kɛɛ ɔ namense dɔɔ. Akpaa tobaale ŋon da lee ŋale man kɔŋ nɛ, ɔ gbeŋgyoo ŋon bɛɛ yako e nyi tisi kyaa bileŋ na n kedi ya. 8 Mɔna ɔ ne yako e bo nyi, ‘Desina n wose na n ke saa me balinɔɔ weenɛɛ fa maŋ na n ke kyaa daa maŋ maa di na maa nyɔɔ, me taŋ na pɛna nyaŋ mɔ n kaa di na n ke nyɔɔ.’ 9 Kaboena nyi balee ŋon waa do ɔ tobaale ŋon nɔɔ nyi ɔ te yɛɛ kpene keŋ ɔ be yako e nyi waa yɛɛ dɔɔ? Koa. 10 Mena te doo fa ɛmɛɛ mɔ, nyi akpaa ɛ yɛɛ kpene kamasɛ keŋ mɔɔ yako ŋon nyi yaa yɛɛ nɛ, kaboena yaa yako nyi de taŋ yɛɛ n tewulɛɛwɔ, tom keŋ kaboena nyi dɛɛ yɛɛ nɛ te de yɛɛwɔ.”

Yesu kekyɔ balaŋ kufu baale kawee yayam

11 Yesu ka mo ɔ nyee baŋ ɔ ne gyu Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, ɔ tɛɛwɔ Samaria na Galelia tɛɛlese wulu man. 12 Debaŋ keŋ ɔ na gyoo akuraa daale man nɛ, balaŋ kufu baale baŋ bɛɛ wee kawee yayam nɛ kɔŋawɔ be kaa gyaŋee na e te be dɔɔwɔ seŋ lemlem, 13 keŋte be gyinaa be nɔɔ nyiaa, “De Gbeŋgyoo Yesu! Waaseda wii de waraŋase!”

14 Yesu kena wɔ keŋ nɛ, ɔ yako wɔ nyiaa “Ɛ mo ɛ wose kawola Wurubuarɛ saese baŋ.” Be kee gyuu nɛ te be kaweese ŋan taŋawɔ.

15 Be man ŋolo kena nyi ɔ kawee te taŋ nɛ, ɔ besewɔ kɔŋ Yesu gyaŋ na ɔ ne fae yeesa lese Wurubuarɛ yele. 16 Keŋte ɔ kaa buŋawɔ Yesu nawɔɔtɛɛ do e nɔɔ. Na mena balee kei yɛɛ Samaria baale e.

17 Botɔɔ te Yesu bɔɔsewɔ nyiaa, “Na balaŋ kufu te me kyɔɔwɔ yee? Te nde balaŋ kadaale akaŋ baŋ? 18 Weera dɔɔ te ŋɔɔle kei waageŋ yɛna walaŋ ŋon ɔ ba bese kɔŋ ɔ kaa fa Wurubuarɛ karaŋ?” 19 Botɔɔ te Yesu yako e nyiaa, “Koro na n ke ta, n kelɛɛdi dɔɔ te n nyiŋa kawee kekyɔ.”

Yesu kekolosi lee Wurubuarɛ gyoori keŋ wose man

Mateo 24:23-28, 37-41

20 Wee daale nɛ Farasiitena baale bɔɔse Yesu nyiaa, debaŋ woŋti te Wurubuarɛ gyoori keŋ

gyae ke kɔŋ. Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyi, “Wurubuarɛ gyoori keŋ be gyae ke kɔŋ na ɛ kena ke na ɛ sia fonɛɛ nyi kɛɛ kɔŋ ya. 21 Ŋolo be gyae waa yako ŋon nyiaa ‘Ɛ kɛɛ, keŋ yaa kɛbo,’ yaa ke kyaa yenaŋ daale ya! Nawolo nyi Wurubuarɛ gyoori keŋ kyaa ɛ man.”

22 Keŋte Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Debaŋ daale gyae kekɔŋ keŋ ɛ ke gyae nyi ɛ ka bese naa maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon kekyaa man wee dokoloŋ gba, mɔna ɛ be gyae ɛ kena ya.” 23 Balaŋ baa yako ŋon nyiaa, “Ɔ kyaa kɛbo, yaa ɔ kyaa yenaŋ daale! Mɔna ɛ na yekii sila wɔ ya. 24 Nawolo nyi wee keŋ maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon maa bese kɔŋ nɛ, walaŋ kamasɛ waa naa maŋ ŋgba mena keŋ ɔga ne ŋmaale adido te walaŋ kamasɛ ne naa ka keŋmaŋee keŋ nɛ. 25 Mɔna kaboena nyi maa taŋgbɛɛ naa diyem nideli, na gyɛŋ wee kei balaŋ ke bɛɛ maŋ pɛ.

26 Mena keŋ be kɔŋ Nowa kekyaa man nɛ, mena mɔ te gyae ke kɔŋ maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon ka bese kɔŋ man. 27 Mena Nowa weeya ŋenaŋ man nɛ, na balaŋ gyakaa bee dii na bɛɛ nyɔɔ, na ala na baala mɔ ne yala dɔŋa kelii debaŋ keŋ Nowa ba gyoo adakaa keŋ man te loŋ keŋ waalewɔ kaa koe balaŋ pou.

28 Mena mɔ te yɛɛwɔ Lɔɔte kekyaa man. Balaŋ gyakaa bee dii na bɛɛ nyɔɔ, na baale ne yɔɔ abɔɔ na baale mɔ ne lɛɛ, na baale ne duu abɔɔ na baale mɔ ne ma denɛɛ. 29 Mɔna wee keŋ Lɔɔte ba lee Sodom donɔɔ man nɛ, Wurubuarɛ yela boalaŋ na kpatakpela leewɔ adido kɔŋ kaa kpa Sodom donɔɔ pou.

30 Mena mɔ te wee keŋ maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon maa bɛɛ lee nɛ gyae ke futaa balaŋ. 31 Mena wee kenaŋ nɛ walaŋ kamasɛ ŋon ɔ be kyaa ɔ deni man ya te wa abɔɔ doo ɔ deni man nɛ, ɔ na bese gyu ka lese ŋa ya. Mena mɔ te walaŋ ŋon ɔ kyaa wɔɔman nɛ ɔ na bese gyu dɛɛ nyi ɔ kaa mo ɔ kolo ya. 32 Ɛ na wolee kpene keŋ be kɔŋ Lɔɔte wɛɛle dɔɔ nɛ ya. 33 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne gyae nyi waa lɛɛ ŋon gbagba nyeedoŋ na ke gyae ka lee ɔ nyiŋmaa man, mɔna walaŋ ŋon ɔ nyeedoŋ da lee ɔ nyiŋmaa man lee maŋ dɔɔ nɛ waa bese nyiŋ ke. 34 Mena dɔɔ mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyi mena wee kenaŋ nelim nɛ balaŋ bala baa doo dofoŋoŋ dokoloŋ dɔɔ, mɔna Wurubuarɛ waa mo ŋolo tina ŋolo yela. 35 Ala bala baa seŋ debodokoloŋ bɛɛ naŋ abɔɔ, mɔna Wurubuarɛ waa mo ŋolo tina ŋolo yela. 36 Mena mɔ te baala bala baa seŋ wɔɔman bɛɛ yɛɛ tom, mɔna Wurubuarɛ waa mo ŋolo tina ŋolo yela.”

37 Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ bɔɔse e nyiaa, “De Gbeŋgyoo, aleŋ gbɛɛ te mena nombia kɛŋa pou gyae kekɔŋ?” Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Botɔɔ keŋ kolo punta doo nɛ, botɔɔ te bapɛtɛɛna ne yilaa.”

18

Lialo ŋolo na nombiadiiri ŋolo wose man dudu

1 Keŋte Yesu gyɔɔ dudu fa ɔ kaseela baŋ wola wɔ nyiaa, kaboena nyi baa fane wee kamasɛ keŋ ba wose na yɔkɔse wɔ ya.

2 Ɔ yako wɔ nyiaa “Donɔɔ daale man nɛ nombiadiiri ŋolo kyaawɔ keŋ ɔ bee yee Wurubuarɛ ya, te ɔ be famenɛ na walaŋ mɔ ya. 3 Na lialo ŋolo mɔ kyaa donɔɔ kenaŋ man. Ɔ ne kyaa kɔŋ nombiadiiri ŋon gyaŋ kaa waase e wee kamasɛ nyiaa, ‘Kɛɛ na n ke di daa na me walaŋ ŋon daa na e be nyim nɛ nombia ŋan nideli fa maŋ.’ 4 Nafɔ nombiadiiri ŋon bɛɛwɔ kelii debaŋ daale, mɔna wɔle wɔle nɛ ɔ yako ɔ wose nyiaa, ‘Yɛɛ ampaŋ nyi

mɔɔ ne yee Wurubuarɛ ya te mɔɔ famenɛ na walaŋ mɔ ya. 5 Mɔna alo kei nombia te poro maŋ mena dɔɔ maa kɛɛ na maa di ɔ nombia ŋan nideli fa e, na ɔ be nyiŋ gyem tisi me dɔɔ naase maŋ diyem bela ya.' "

6 Botɔɔ te Yesu yakowɔ nyiaa, "Ɛ nyii kpene keŋ nombiadiiri kum kei be yako. 7 Akpaa mena na Wurubuarɛ be gyae waa di nombia anokoare man fa ɔ balaŋ baŋ bee wii baake e nelim na ka weese nɛ yee? Ɛ ne lɛɛdi nyi waa wɔŋee ɔ wose nyi ɔ be kyɔ wɔ yee? 8 Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, Wurubuarɛ waa di nombia ŋan anokoare man fa wɔ bileŋ na waa yela baa di deŋele. Te nyi akpaa maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon ma bese kɔŋ na, balaŋ baa kyaa tɛɛle kei dɔɔ keŋ baa lɛɛ maŋ di?"

Farasii baale ŋolo na lempoolɛɛre ŋolo wose man dudu

9 Yesu besewɔ gyɔ dudu kei fa balaŋ baŋ bɛɛ kɛɛ ba wose gyɔ konɔɔ nyi be gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman, te bɔɔ na mo walaŋ kamasɛ yɛɛ kolo ya nɛ nyiaa! 10 "Baala bala baale gyuu Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man be kaa fane. Ŋolo yɛɛ Farasii baale e te ŋolo mɔ yɛɛ lempoolɛɛre e. 11 Farasii baale ŋon korowɔ seŋ te ɔ fanewɔ kɛlɛɛ ɔ wose nyiaa, 'Wurubuarɛ mɛɛ fa neŋ karaŋ nyi ma te yɛɛ nombiakumɛɛyɛɛre e ŋgba balaŋ akaŋ baŋ nɛ ya. Mɔɔ yɛɛ ŋgba ŋmɛɛlatena na balaŋ kumɛɛ na kafoŋtena yaa ŋgba lempoolɛɛre kei nɛ ya. 12 Mɛɛ bake me nɔɔ betabola weeya nyetooro kamasɛ man, te mɛɛ kpase ma kpene kamasɛ keŋ mee nyim nɛ akpeŋ kufu na me ta mo dekpeŋ dokoloŋ fa nyaŋ Wurubuarɛ.' 13 Mɔna lempoolɛɛre ŋon dɔɔ, ŋon gyuuwɔ ka seŋ yenaŋ keŋ nyi ɔ te gyina ɔ sia kɛɛ adido gba ya te ɔ moo ɔ nyiŋmaase gyakaa ɔ konɔɔ dɔɔ waraŋase man yako nyiaa, 'Wurubuarɛ, wii maŋ nombiakumɛɛyɛɛre kei waraŋase.' " 14 Keŋte Yesu yakowɔ nyiaa, "Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyi ba ke fane taŋ nɛ, lempoolɛɛre ŋon te Wurubuarɛ lɛɛwɔ do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ŋon Wurubuarɛ siaman. Nawolo nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ gyina ɔ wose adido na Wurubuarɛ waa yɔkɔse e, te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ yɔkɔse ɔ wose na Wurubuarɛ waa gyina e adido."

Yesu kehiraa bia
Mateo 19:13-15; Maake 10:17-20

15 Wee daale balaŋ baale moo be bia kɔŋ nyi Yesu waa mo ɔ nyiŋmaa gyakaa be dɔɔ na waa hiraa wɔ. Ɔ kaseela baŋ kena mena nɛ, be ŋmanyaŋ balaŋ baŋ. 16 Keŋte Yesu baake bia baŋ kɔŋ ɔ gyaŋ te ɔ yakowɔ nyiaa, "Ɛ yela bia baŋ kekɔŋ me gyaŋ, ɛ na tɔ wɔ gbɛɛ ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ balaŋ baŋ bɛɛ yɔkɔse ba wose ŋgba bia kɛwɔ dinɔɔ nɛ wui. 17 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, walaŋ kamasɛ ŋon ɔ te yɔkɔse ɔ wose do Wurubuarɛ tɛɛ ŋgba biikyaa e ya nɛ, ɔ be gyae waa gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man korakora ya."

Yesu na kɔbate ŋolo wose man nombia
Mateo 19:16-29; Maake 10:17-30

18 Wee daale nɛ Gyudatena siamante ŋolo kaa bɔɔse Yesu nyiaa "De Gbeŋgyoo kpaakpaa, woŋ te maa yɛɛ na maa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ?" 19 Botɔɔ te Yesu bɔɔse e nyiaa, "Woŋ dɔɔ te n ne baake maŋ walaŋ kpaakpaa? Lee Wurubuarɛ wɔle nɛ walaŋ kamasɛ be kyaa keŋ ɔ yɛɛ walaŋ kpaakpaate e ya." 20 Ŋgba n gyeŋ Wurubuarɛ mmaraase ŋan ne yako nyi, "Na lee n baale yaa n

wɛɛle wɔle ya, na ko walaŋ ya na ŋmɛɛle ya, na kara n dɔɔ nɔɔ ya. Bu n kya na n naa nɛ?" 21 Keŋte balee ŋon mɔ tiranɔɔ nyiaa "Me wulaa mee di mmaraase kɛŋa pou dɔɔ leenaŋ me biatɛɛ" 22 Yesu ke nyii ɔ nɔɔwoya ŋan nɛ ɔ yako e nyiaa, "Ta bese ka neŋ kolo dokoloŋ kooŋ n ke yɛɛ. Gyu ke yɔɔ nya abɔɔ ŋan pou n dana nɛ na n ka mo kɔba keŋ kpɛlɛɛ ayematena na n ke kɔŋ kaa sila maŋ. N yɛɛ mena na n ke nyiŋ abɔɔ kpaakpaa see n wose Wurubuarɛ gyaŋ adido." 23 Balee ŋon ke nyii nombia kɛŋa nɛ, takaa e nideli nawolo nyi ɔ dana abɔɔ burum. 24 Keŋte Yesu gɛɛsewɔ kɛɛ e te ɔ yakowɔ nyiaa, "Gyae ke yɛɛ doŋ fa baŋ be dana kɔba nɛ nyi baa gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man. 25 Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, gyae ke yɛɛ doŋ fa baŋ be dana kɔba nɛ nyi baa gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man, kela nyi kurumɔɔ ka gyoo ŋarale bɔɔ man lee."

26 Balaŋ baŋ ke nyii nombia kɛŋa nɛ be bɔɔse e nyiaa, "Nyi nnɛ te doo na, amɔte ne gyae la waa nyiŋ nyeekelɛɛ baa?"

27 Keŋte Yesu tiranɔɔ nyiaa, "Kpene keŋ deniwalaŋ be gyae waa tale yɛɛ ya nɛ, Wurubuarɛ dɔɔ waa tale yɛɛ." 28 Botɔɔ te Pita yakowɔ nyiaa, "De gbeŋgyoo, daa dɔɔ de te tina kpene kamasɛ keŋ de dana nɛ yela, te de dɔŋɛɛ de silana neŋ." 29 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, "Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, walaŋ kamasɛ ŋon ɔ be tina ɔ dekpaŋalaŋ yaa ɔ wɛɛle yaa ɔ naabia yaa ɔ kya na ɔ naa yaa ɔ bia yela lee Wurubuarɛ gyoori keŋ dɔɔ nɛ, 30 waa bese nyiŋ ŋa burum kpu gyɛŋ weeya kɛŋa man, na waa bese nyiŋ nyeedoŋ kekpaa wee daale."

Yesu besewɔ kolosi lee ɔ yeŋ na ɔ kefoŋ wose man

Mateo 20:17-19; Maake 10:32-34

31 Wee daale nɛ Yesu baake ɔ kaseela kufu bala baŋ lee yenaŋ te ɔ yako wɔ nyiaa, "Dee gyu Gyerusalɛm donɔɔ man baa, te kpene kamasɛ keŋ Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra be ŋmarase lee maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon wose man nɛ, gyae ke kɔŋ mena. 32 Baa mo maŋ do balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ nyiŋmaa man, na baa kulu maŋ na baa tee maŋ na baa tɔ nɔɔloŋ woli maŋ na baa tuku maŋ na baa ko maŋ. 33 Mɔna weeya atoorote keŋ nɛ, Wurubuarɛ waa gyuusu maŋ lee yeŋ man."

34 Yesu kaseela baŋ te nyii nombia kɛŋa man ya, nawolo nyi Wurubuarɛ ta lese ŋe man wola wɔ ya mena dɔɔ be te nyii ŋe man dokoloŋ man ya.

Yesu kekyɔ siayɛlɛɛsate ŋolo kawee

Mateo 20:29-34; Maake 10:46-52

35 Yesu kɛɛ benaa Gyeriko donɔɔ man nɛ, na siayɛlɛɛsate ŋolo kyaa gbɛɛnaa man ɔ na solee abɔɔ. 36 Ɔ ke nyii balaŋ burum baŋ kɛɛ lam nɛ, ɔ bɔɔse wɔ nyi woŋ kɔŋala? 37 Keŋte balaŋ baŋ yako e nyiaa "Yesu Nasarɛte baale ŋon ne laŋa laa." 38 Botɔɔ te ɔ gyinaa ɔ nɔɔ baake nyiaa, "Yesu, Defidi ɔ naanabii! Wii me waraŋase!" 39 Balaŋ baŋ be dɔŋɛɛ siaman nɛ ŋmanyaŋ e nyi waa wu ɔ nɔɔ. Mɔna nɛnɛɛ gba te ɔ desinaa fae yeesa nedoŋ nyiaa, "Defidi ɔ naanabii! Wii me waraŋase." 40 Mena dɔɔ Yesu seŋawɔ te ɔ yakowɔ nyi baa mo siayɛlɛɛsate ŋon kɔŋ ɔ gyaŋ. Ɔ ka benaa e nɛ, Yesu bɔɔse e nyiaa, 41 "Woŋ te n ne gyae nyi maa yɛɛ fa neŋ?" Keŋte siayɛlɛɛsate ŋon tiranɔɔ nyiaa, "Me Gbeŋgyoo, mɛɛ gyae me sia ke gyuusu."

42 Kɛŋte Yesu yako e nyiaa, “N
sia dee gyuusu na n kena. N ke
lɛɛ maŋ di dɔɔ te n nyiŋa kawee
kekyɔ.” 43 Debokenaŋ man te ɔ
sia gyuusuwɔ, te ɔ naawɔ te ɔ sila
Yesu na ɔ na lese Wurubuarɛ yele.
Balaŋ dikpii keŋ pou kena nɛ, baŋ
mɔ lese Wurubuarɛ yele.

19

Yesu na Sakio wose man nombia

1 Yesu ke gyu ka gyoo Gyeriko
donɔɔ man ɔ ne lam nɛ, 2 na
balee ŋolo kyaa botɔɔ keŋ ɔ yele
yɛna Sakio. Ɔ yɛɛ lempoolɛɛra
kegyia e te ɔ dana kɔba mɔ nideli.
3 Sakio kei gyaewɔ nyi waa naa
Yesu mɔna ɔ yɛɛ walaŋ duguŋte
e dɔɔ ɔ te tale naa e ya, nawolo
nyi balaŋ baŋ boe. 4 Mena dɔɔ ɔ
kyaŋa gbɛɛ gyu siaman ka gyeŋ
daŋ daale, na waa nyiŋ naa e
nawolo nyi botɔɔ te Yesu waa kaa
mo. 5 Yesu kelii daŋ keŋ tɛɛ nɛ
ɔ gyinaa ɔ sia kɛɛ adido te ɔ naa
Sakio te ɔ baake e nyiaa, “Sakio
tisi kɔŋ bileŋ, nawolo nyi gyɛŋ
n dɛɛ te maa soo.” 6 Mena dɔɔ
Sakio mɔ tisiwɔ bileŋ kɔŋ te ɔ lɛɛ
Yesu gyoŋ man. 7 Balaŋ baŋ pou
bɔɔ naa nɛ fiasɛɛ bɛɛ ŋorokotee
nyi, “Balee kei ne gyu ɔ kaa soo
nombiakumɛɛyɛɛre kei.” 8 Be ke
gyu ka gyoo Sakio dɛɛ nɛ, ɔ ko-
rowɔ kaa seŋ balaŋ baŋ siaman te
ɔ yako Yesu nyiaa, “De Gbeŋgyoo
kɛɛ, maa kpase ma abɔɔ ŋan
pou me dana nɛ yaale fa aye-
matena. Te akpaa me te sisii ŋolo
na maa tɔ e betabonaara kpu”
9 Kɛŋte Yesu yako Sakio nyiaa,
“Gyɛŋ Wurubuarɛ te lɛɛ ɛmɛɛ na
n dekpaŋalaŋmantena pou nyee,
nawolo nyi nyaŋ mɔ n yɛɛ Abera-
ham ɔ naanabii e. 10 Nawolo nyi
maŋ Deniwalaŋ Bu kɔŋae me kaa
kɛo na maa lɛɛ baŋ bɔɔ yoo nɛ
nyee.”

Yesu kegyɔ dudu lee kɔba bia ŋaale wose man

Mateo 25:14-30

11 Balaŋ baŋ kee tei mena nom-
bia kɛŋa nɛ, Yesu besewɔ gyɔ
dudu fa wɔ nawolo nyi bɛɛ benaa
Gyerusalɛm donɔɔ man, na balaŋ
gyeŋ nyi Wurubuarɛ gyoori keŋ
gyae ke bɛɛ lee debokenaŋ man.
12 Mena dɔɔ Yesu yakowɔ nyiaa,
“Balee ŋolo kyaawɔ keŋ ɔ yɛɛ
gyooro bu e, te ɔ korowɔ gyu tɛɛle
daale dɔɔ lemlem ɔ kaa di gyoori
na waa bese kɔŋ. 13 Debaŋ keŋ
ɔ ne gyae waa gyu nɛ ɔ baake ɔ
tewulɛɛ kufu baale te ɔ faa wɔ
kɔba kyɛɛkyɛɛ te ɔ yako wɔ nyiaa,
‘Ɛ mo kɔba kei beseŋa ɛ wose
kelii debaŋ keŋ maa bese kɔŋ.’
14 Mɔna ɔ dɛɛtena baŋ bɛɛ gyae
ɔ nombia ya, mena dɔɔ be kpila
balaŋ gyu keyako donɔɔ keŋ man
ɔ ne gyu nɛ kegyiise nyiaa, ‘De
bɛɛ gyae balee kei kaa bese de
gyoo ya.’ 15 Mɔna kegyiise baŋ
see balee ŋon gyoo te ɔ besewɔ
kɔŋ ɔ dɛɛ. Ɔ ka bese kɔŋ nɛ ɔ
kpilawɔ baake ɔ tewulɛɛ baŋ ɔ
be fa wɔ kɔba nɛ nyi baa kɔŋ,
na waa kɛɛ kpene keŋ bɔɔ nyim
gyakaa be kɔbase ŋan dɔɔ. 16 Ɔ
tobaale gyaŋgbate ŋon kɔŋawɔ
kaa yako e nyiaa, ‘Me gbeŋgyoo,
kɔba keŋ n ba mo fa maŋ nɛ
ta lola kufu kpu na bene keŋ.’
17 Kɛŋte ɔ gbeŋgyoo ŋon yako
e nyiaa, ‘Nyaŋ na keyɛɛ, n yɛɛ
tobaale kpaakpaate e! Mena keŋ n
be di anokoare abɔɔ peperee kɛŋa
man dɔɔ nɛ, maa yela n ke kɛɛ
donɔɔse kufu dɔɔ fa maŋ.’ 18 Ɔ
tobaale balate ŋon mɔ kɔŋawɔ
kaa yako e nyiaa, ‘Me gbeŋgyoo,
n kɔba keŋ n ba mo fa maŋ nɛ
ta lola anoŋ kpu na bene keŋ.’
” 19 Botɔɔ te ɔ yako e nyiaa,
“Nyaŋ mɔ n ke kɛɛ donɔɔse anoŋ
dɔɔ fa maŋ.” 20 Kɛŋte ɔ tobaale
ŋolo mɔ kɔŋawɔ kaa yako e nyiaa,
“Me gbeŋgyoo, n kɔba keŋ n ba
mo fa maŋ nɛ yaa, ma moo ke

kpaŋ na kakyeŋgbelaa ka weese.
21 Nawolo nyi na mee yee neŋ nyi
n nombia dana doŋ. N na mo
kpene keŋ te yɛɛ n wui ya, te n ne
kɔ abɔɔ ŋan n te duu ya nɛ mɔ.”
22 Keŋte ɔ gbeŋgyoo ŋon yako e
nyiaa, “N yɛɛ tobaale kum e, nyaŋ
gbagba n nɔɔwoya te maa mo bu
neŋ fɔɔ. N gyeŋ nyi me nombia
dana doŋ te mɛɛ mo kpene keŋ
te yɛɛ me wui ya, te mɛɛ kɔ abɔɔ
ŋan me te duu ya na, 23 woŋ dɔɔ
te n ta mo me kɔba keŋ ka do kɔba
dɛɛsee man na me kɔŋ na, me kaa
lɛɛ keŋ na ka loŋ keŋ ya?” 24 Botɔɔ
te be gbeŋgyoo ŋon yako baŋ ba
seŋɛɛ botɔɔ nɛ nyiaa, “Ɛ lɛo kɔba
keŋ lee ɔ gyaŋ na ɛ ka mo fa walaŋ
ŋon ɔ kɔba ba lola kufu kpu nɛ.”

25 Keŋte ɔ tewulɛɛ baŋ yako e
nyiaa, “De gbeŋgyoo, ŋgba ŋon
wulaa ɔ dana kɔba burum?”

26 Botɔɔ te be gbeŋgyoo ŋon
tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Mɛɛ yako
ŋon ɛ ke nyii nyi walaŋ kamasɛ
ŋon ɔ wulaa ɔ dana abɔɔ burum
nɛ baa mo ŋaale kpu e bela. Te
walaŋ kamasɛ ŋon ɔ betaŋ ya nɛ,
kyomii keŋ gba ɔ dana koraŋ nɛ
baa lɛo ke lee ɔ nyiŋmaa man.
27 Te me kɔlala baŋ ba te gyae
nyi maa di gyoori be dɔɔ ya nɛ,
ɛ mo wɔ kɔŋ na ɛ kaa koe wɔ me
siaman kɛbo.”

Yesu kegyu Gyerusalɛm gyoorobiiri man
Mateo 21:1-11; Maake 11:1-11; Gyɔn 12:12-19

28 Yesu keyako nombia kɛŋa taŋ
nɛ, ɔ tɛɛwɔ balaŋ baŋ siaman
te ba moo ba nyee baŋ bee gyu
Gyerusalɛm donɔɔ man. 29 Ɔ kɛɛ
benaa Bɛtifagi na Bɛtani donɔɔse
ŋan kyaa oliifi bula keŋ teŋa man
nɛ, ɔ kpila ɔ kaseela baŋ man
balaŋ bala 30 nyiaa, “Ɛ gyu akuraa
keŋ kyaa ɛ siaman nɛ man. Ɛ
betaa ɛ na gyoo ke man pɛ nɛ,
ɛ kena afurum bu ŋolo kpaŋɛɛ
keŋ walaŋ na walaŋ te kyaa ta
ɔ dɔɔ see ya. Ɛ booli e na ɛ ka
mo e kɔna maŋ kɛbo. 31 Akpaa
ŋolo de bɔɔse ŋon nyi, ‘Weera dɔɔ
te ɛ ne booli e?’ na ‘Ɛ yako e
nyi de Gbeŋgyoo Yesu ne gyae na
e.’ ” 32 Keŋte baŋ Yesu be kpili
nɛ gyuuwɔ kena afurum bu ŋon
kpaŋɛɛ ŋgba mena keŋ ɔ be yako
wɔ nɛ. 33 Be kee booli afurum
bu ŋon nɛ ɔ gbeŋgyoo bɔɔse wɔ
nyiaa, “Weera dɔɔ te ɛ ne booli
ma afurum bu ŋon?” 34 Keŋte be
tiranɔɔ fa e nyiaa, “De Gbeŋgyoo
Yesu ne gyae na e.”

35 Te ba moo afurum bu ŋon
kɔna Yesu. Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ
moo be kanyaŋse gyakaa afurum
bu ŋon dɔɔ te be gate Yesu gyakaa
ɔ dɔɔ. 36 Yesu kekyaa ɔ dɔɔ ɔ ne
gyuu nɛ, baale fɛlɛɛ be kanyaŋse
lɔ gbɛɛnaa man fa e.

37 Yesu kɛɛ gyoo Gyerusalɛm
donɔɔ man, te ɔ ka benaa na botɔɔ
keŋ gbɛɛ keŋ be tisi lee oliifi bula
keŋ nyee man ne kɔŋ ka teŋa man
nɛ, ɔ silala burum baŋ pou sia
gyeewɔ te be fiasɛɛ bɛɛ fae yeesa
lese Wurubuarɛ yele gyoŋ man
lee nombia dinaana na gyakoloŋ
nombia ŋan bɔɔ naa nɛ dɔɔ. 38 Be
fae yeesa yako nyiaa,

“Ɛ fa dɛɛ lese gyoo ŋon ɔ ne kɔŋ
de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ yele
man nɛ yele.
Wosefɛɛreŋ dɛɛ kyaa adido,
te Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa
adido mɔ nɛ
gyoorobiiri dɛɛ kaboena e.”

39 Na Farasiitena baale kpuɛ na
balaŋ baŋ be silana e nɛ te be
yako Yesu nyiaa, “De Gbeŋgyoo,
tɔ n silala baŋ nyi baa wu be
nɔɔ.” 40 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa,
“Akpaa balaŋ kɛwɔ de wu be nɔɔ
koraŋ nɛ, boya gyae ke fae yeesa
lese Wurubuarɛ yele.”

Yesu kewii fa Gyerusalɛmtena

41 Yesu ka benaa Gyerusalɛm
donɔɔ te ɔ kena ke nɛ, ɔ wiiwɔ fa
ke, 42 keŋte ɔ yakowɔ nyiaa, “Nafɔ

akpaa ɛmɛɛ Gyerusalɛmtena deŋ gyeŋ kpene keŋ gyae ke fa ŋon wosefɛɛreŋ gyɛŋ wee kei nɛ, nafɔ na dei. Mɔna ɛ ba gyeŋ ke ya!
43 Te weeya ŋaale gyae kekɔŋ keŋ ɛ kɔlala baa kilisi ŋon, na baa tɔ ŋon do lee yenaŋ kamasɛ. 44 Na baa wɔlɛɛ ɛmɛɛ na ɛ donɔɔ keŋ pou keŋ nyi boe na boe be gyae ke gyakaa ke dɔɔ dɔɔ ya, nawolo nyi debaŋ keŋ Wurubuarɛ be kɔŋ nyi ɔ kaa lɛɛ ŋon nɛ ɛ bɛɛ e bo."

Yesu kegegi abɔɔyɔɔra Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man
Mateo 21:12-17; Maake 11:15-19; Gyɔn 2:13-22

45 Keŋte Yesu gyuuwɔ ka gyoo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ dekpaŋalaŋ man. Na balaŋ ne yɔɔ abɔɔ botɔɔ te ɔ gegi wɔ, 46 te ɔ yako wɔ nyiaa, "Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nyi Wurubuarɛ kpa,

'Me deni dinaa keŋ gyae ke yɛɛ
botɔɔ keŋ baa fane.
Mɔna ɛmɛɛ ta besena ke yɛɛ
ŋmɛɛlatena dɛɛgyaŋee!' "

47 Wee na wee na Yesu ne kyaa wola balaŋ Wurubuarɛ nombia Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man. Te saese kegyiise na Gyudatena mmaraa wolala na donɔɔ kegyiise baŋ gyae gbɛɛ nyi baa ko e. 48 Mɔna be ta gyeŋ gbɛɛ keŋ baa mo kyaŋ e ya, nawolo nyi na balaŋ baŋ pou ne tei ɔ nombia ŋan ɔ na wolo nɛ nideli keŋ bɔɔ ne gyae ŋa ke laŋ wɔ ya.

20

Ba kebɔɔse Yesu ɔ doŋ wose man nombia
Mateo 21:23-27; Maake 11:27-33

1 Wee daale Yesu ke kyaa Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man ɔ na wola balaŋ nombia te ɔ ne kolosi Wurubuarɛ nombia kpaakpaa ŋan fa wɔ nɛ, saese kegyiise na Gyudatena mmaraa wolala na donɔɔ kegyiise kɔŋawɔ ɔ gyaŋ
2 kaa bɔɔse e nyiaa, "Yako daa, doŋ woŋti yaa n dana n ne yɛɛ mena abɔɔ kɛŋa pou? Amɔte faa na neŋ mena doŋ kenaŋ?" 3 Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "Maŋ mɔ ne gyae maa bɔɔse ŋon nombii dokoloŋ. 4 Gyɔn Wurubuarɛ loŋkesɔ keŋ ɔ be sɔ balaŋ nɛ, lee Wurubuarɛ gyaŋ yaa balaŋ gyaŋ?" 5 Botɔɔ te be lɛɛ aŋmaareŋ na dɔŋa nyiaa, "Woŋ te dɛɛ yako? Akpaa de yako nyi ka lee Wurubuarɛ gyaŋ na, waa bɔɔse daa nyi woŋ dɔɔ te da te lɛɛ Gyɔn nombia ŋan di ya? 6 Te akpaa de yako nyi ka lee balaŋ gyaŋ na, balaŋ dikpii kɛwɔ pou baa funjii daa boya. Nawolo nyi bɛɛ lɛɛ di nideli nyi Gyɔn yɛɛ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre e." 7 Mena dɔɔ be tiranɔɔ fa Yesu nyiaa "Dɔɔ gyeŋ botɔɔ keŋ kɔɔ lee ya."
8 Keŋte Yesu mɔ yako wɔ nyiaa, "Akpaa mena na, maŋ mɔ ba wola ŋon me doŋ keŋ da lee ya."

Paasetena baale dudu
Mateo 21:33-46; Maake 12:1-12

9 Botɔɔ te Yesu gyɔɔ dudu kei fa balaŋ baŋ nyiaa, "Wɔɔfarale ŋolo fara wɔɔ te ɔ duu daasebia ŋaale ŋan ŋe yɛɛ ŋgba akutuse te bɛɛ baake ŋa nyi gerepo nɛ, te ɔ moo ŋa do paasetena baale nyiŋmaa man nyi baa kɛɛ ŋe dɔɔ, te ɔ korowɔ gyu tɛɛle wɔle daale man lemlem ke kyaa botɔɔ kyare.
10 Debaŋ kelii nyi bɛɛ kɔ daasebia ŋan nɛ, ɔ kpila ɔ tobaale ŋolo gyu paasetena baŋ gyaŋ nyi baa fa e ɔ wui nɔɔ. Botɔɔ te paasetena baŋ tuku tobaale ŋon, te be tina e yela ɔ laŋawɔ nawɔɔ kufu nyiŋmaase kufu. 11 Wɔɔte ŋon besewɔ kpila tobaale wɔle bela, mɔna be tuku ŋon mɔ do e desɛŋ te be yela e ɔ laŋawɔ nawɔɔ kufu nyiŋmaase kufu. 12 Botɔɔ te ɔ besewɔ kpila tobaale batoorote, mɔna be tuku

ŋon mɔ do e gyamɛɛ te be gegi e lee wɔɔ keŋ man.”
13 Keŋte wɔɔte ŋon yakowɔ nyiaa, “Woŋ te maa yɛɛ? Maa kpila maŋ gbagba me tɔɔman lolo bu, mberem ŋon na baa bu e.”
14 Mɔna paasetena baŋ kena bu ŋon nɛ be yako dɔŋa nyiaa, “Kei yɛna bu ŋon waa di ɔ kya abɔɔ ŋan. Ɛ yela dɛɛ ko e na wa abɔɔ ŋan ka bese de wui.” 15 Mena dɔɔ be wɔŋee e lee wɔɔ keŋ man ka ko.
Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Woŋ te ɛ ne lɛɛdi nyi wɔɔte ŋon waa yɛɛ paasetena baŋ?” 16 “Waa kɔŋ na ɔ kaa ko paasetena benaŋ, na waa mo wɔɔ keŋ do balaŋ wɔlɛɛ nyiŋmaa man.”
Debaŋ keŋ balaŋ baŋ be nyii nombia kɛŋa nɛ be yakowɔ nyiaa, “Wurubuarɛ na yeli kekɔŋ mena ya.” 17 Keŋte Yesu kɛɛ wɔ te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa,

“Nyi akpaa mena na,
sena te ɛ ne nyii Wurubuarɛ nombia kɛŋa asɛɛ?
‘Boe keŋ deni maara baŋ be bɛɛ nɛ,
ta bese mokɔɔ kasee boe keŋ ne yeli deni keŋ ne yɛɛ doŋ.’
18 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ yale boe kei dɔɔ na,
ke gyae ke keretii e kpetekpetekpete.
Te nyaŋ walaŋ kamasɛ ŋon mɔ boe keŋ de yale n dɔɔ na,
nyaŋ ke pɛtɛɛ.”

Ba kebɔɔse Yesu lee lempoo ketɔ wose man
Mateo 22:15-22; Maake 12:13-17

19 Botɔɔ na saese kegyiise na Gyudatena mmaraa wolala baŋ gyae gbɛɛ baa kyaŋ Yesu debokenaŋ man. Nawolo nyi ba gyeŋ nyi baŋ yaa ɔ gyɔɔ dudu keŋ, mɔna na bee yee balaŋ baŋ. 20 Keŋ dɔɔ ba moo be sia gyakaa ɔ dɔɔ. Botɔɔ te kegyiise baŋ gyae kɔba fa balaŋ te be kpila wɔ nyi baa yɛɛ ba wose ŋgba be yɛɛ balaŋ kpaakpaawɔ nɛ na baa deke Yesu, na be kaa teese ɔ nɔɔman na baa nyiŋ lese e fa gyoo dinaa ŋon ɔ ne di be dɔɔ nɛ. 21 Keŋte balaŋ baŋ gyuuwɔ ke bɔɔse e nyiaa, “De Gbeŋgyoo, da gyeŋ nyi kpene keŋ n ne yako te n na wolo mɔ nɛ yɛɛ ampaŋ. Da gyeŋ nyi n bɛɛ kɛɛ walaŋ siaman ya, mɔna n na wola balaŋ Wurubuarɛ gbɛɛneŋ kpaakpaa ŋan bo na anokoare. 22 Dei nyi dɛɛ tɔ lempoo fa Romantena gyoo dinaa ŋon yaa de na tɔɔ ya?” 23 Yesu kena ba adao ŋan bee dii nɛ ɔ yako wɔ nyiaa, 24 “Ɛ mo kɔbabii keŋ daale kɔŋ maa kɛɛ. Amɔte nyee na ɔ yele gyakaa la ke dɔɔ?” Botɔɔ te be tiranɔɔ nyi “Romantena gyoo dinaa ŋon.”
25 Mena dɔɔ Yesu yako wɔ nyiaa, “Mena na kpene keŋ yɛɛ Gyoo dinaa ŋon wui na ɛ mo fa e, te kpene keŋ yɛɛ Wurubuarɛ mɔ wui na ɛ mo fa e.” 26 Kpene keŋ ɔ be yako nɛ dɔɔ ba te tale mo ɔ nɔɔwoya ŋan kyaŋ e balaŋ baŋ siaman ya. Mena dɔɔ ɔ nɔɔwoya yɛɛ wɔ gyakoloŋ te be wuu be nɔɔse.

Yesu kawola lee yeŋ wɔle kefoŋ wose man
Mateo 22:23-33; Maake 12:18-27

27 Keŋte Sadukiitena baŋ bɛɛ yako nyi yeŋ wɔle kefoŋ be kyaa ya nɛ man baale kɔŋawɔ Yesu gyaŋ kaa bɔɔse e nyiaa, 28 “De Gbeŋgyoo, de naana Mosesi ŋmarase mmaraa kei fa daa nyi, ‘Akpaa walaŋ ŋolo ɔ kegyia yaa ɔ naabu da yem tina ɔ wɛɛle yela te be ta lola bia ya na, kaboena nyi ŋon ɔ kyaa nɛ waa mo lialo ŋon yala na baa lola bia yere ŋon yele man.’ 29 Kɔŋawɔ nyi baala nyetooro baale kyaawɔ te be kegyia ŋon yala alo te ɔ yeŋawɔ keŋ ɔ ta lola bia ya. 30 Botɔɔ te balate ŋon mɔ yala alo ŋon, 31 te batoorote ŋon mɔ mena. Balaŋ

nyetooro kɛwɔ pou yala alo kei te ba yekeewɔ, mɔna be man ŋolo na alo ŋon ta lolo ya. 32 Kenaŋ wɔle na te alo ŋon mɔ yeŋawɔ. 33 Mena dɔɔ wee keŋ Wurubuarɛ waa gyuusu balaŋ baŋ pou bɔɔ yem nɛ lee yeŋ man na, baala nyetooro kɛwɔ baŋ bɔɔ yala alo kei gyaŋee nɛ, be man woŋti te alo ŋon waa yɛɛ ɔ wɛɛle?”

34 Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Bɛɛ mo ala baŋ be kyaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ fa yale te baala baŋ mɔ be kyaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ ne yala ala, 35 mɔna balaŋ baŋ be kaboena nyi Wurubuarɛ waa gyuusu wɔ lee yeŋ man na baa kyaa kekpaakekpaa nɛ, baala be gyae baa yala ya te bɔɔ gyae baa mo ala mɔ fa yale debaŋ wɔle kenaŋ man ya. 36 Yeŋ be tale ko wɔ bela ya nawolo nyi be yɛɛ ŋgba Wurubuarɛ kpilala nɛ. Be yɛɛ Wurubuarɛ biawɔ, nawolo nyi ba te fom lee yeŋ man. 37 Mosesi mɔ torowɔ yako nyiaa, balaŋ ayeŋaŋ baa foŋ lee yeŋ man. Nawolo nyi debaŋ keŋ ɔ be naa depoŋfa keŋ ne kpaa nɛ ɔ yakowɔ nyiaa, de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ yɛna Aberaham na Asiki na Gyekɔpo Wurubuarɛ. 38 Kei nawolo baa nyiaa, ɔ yɛɛ balaŋ baŋ be kyaa na be sia nɛ Wurubuarɛ e. Ɔ te yɛɛ woya Wurubuarɛ e ya, nawolo nyi Wurubuarɛ siaman na ɔ balaŋ pou delena.” 39 Botɔɔ te Gyudatena mmaraa wolala baŋ baale yakowɔ nyiaa, “De Gbeŋgyoo, n tiranɔɔ nideli.” 40 Mena dɔɔ ŋolo te tale gyɔ ɔ konɔɔ bɔɔse e nombii bela ya.

Amɔte yɛna nyeelɛɛre Kristo ŋon?

Mateo 22:41-46; Maake 12:35-37

41 Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Sena te baa tale yako nyi nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ yɛɛ gyoo Defidi ɔ naanabii e? 42 Nawolo nyi gyoo Defidi gbagba yakowɔ nɔɔneŋ tɔne keŋ man nyiaa,

‘De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ ŋon
yako me Gbeŋgyoo nyi
“Tisi kyaa me dunoluŋ dɔɔ,
43 kelii debaŋ keŋ maa mo n kɔlala
baŋ do n tɛɛ.” ’

44 Gyoo Defidi baake nyeelɛɛre ŋonaŋ nyi ɔ Gbeŋgyoo. Akpaa mena na, sena te nyeelɛɛre ŋonaŋ waa bese gyoo Defidi ɔ naanabii?”

Yesu kefaree ɔ silala lee Gyudatena mmaraa wolala baŋ wose man

Mateo 23:1-36; Maake 12:38-40

45 Balaŋ baŋ pou kee tei Yesu nɛ ɔ yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, 46 “Ɛ kɛɛ ɛ wose nideli na Gyudatena mmaraa wolala baŋ. Bɛɛ gyae kegbase dɔɔloŋ nyiŋan keta do kila, te bɛɛ gyae balaŋ ke buŋii do wɔ nɔɔ balaŋ dɛɛgyaŋee man, te bɛɛ gyae akyaese kpaakpaa Gyudatena ɔsom denɛɛ na be dɛɛgyaŋee di gyoŋ man. 47 Bɛɛ beo liala lɛo ba abɔɔ ŋan be dana nɛ. Bɛɛ fane kyare na baa mo beo balaŋ nyi be yɛɛ balaŋ kpaakpaawɔ.” Wurubuarɛ waa wɔŋ mena balaŋ kɛwɔ dinɔɔ deŋela nideli kela walaŋ kamasɛ.

21

Lialo diyemte ŋon kɔba kado

Maake 12:41-44

1 Yesu kekyaa Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man nɛ, ɔ gyinaa ɔ nyee na ɔ naa kɔbatena kɛɛ mo be kɔba kaa do kɔba adakaa keŋ man, 2 te ɔ naa lialo diyemte ŋolo mɔ moo kɔbasebia ala kaa do kɔba adakaa keŋ man. 3 Botɔɔ te Yesu yakowɔ nyiaa, “Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyi lialo diyemte kei ta do kɔba kela balaŋ akaŋ baŋ pou. 4 Nawolo nyi baŋ pou bɔɔ do kɔba nɛ, ba lese kyomii bo lee ŋan be dana nɛ man. Mɔna lialo kei na ɔ diyem koraŋ na, ɔ moo kɔba keŋ pou ɔ dana nɛ kaa do.”

Yesu kekolosi lee Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ kewɔlɛɛ wose man
Mateo 24:1-21; Maake 13:1-19

5 Na Yesu kaseela baŋ man baale
ne kolosi Wurubuarɛ ɔsom deni
dinaa keŋ kyeo na mena keŋ bɔɔ
mo boya kpaakpaa nyiŋan ma ke,
na abɔɔ kpaakpaa ŋan balaŋ ba
mo kaa fa Wurubuarɛ te bɔɔ mo
desina deni kenaŋ nɛ wose man
nombia. Keŋte Yesu yako wɔ
nyiaa, 6 “Abɔɔ ŋan pou ɛ ne naa
kɛbo nɛ, debaŋ daale gyae kekɔŋ
keŋ baa tekerii ŋe popou lɔ keŋ
nyi ɛ be gyae ɛ kena boe na boe
gyakaa ke dɔɔ dɔɔ ya.” 7 Keŋte
ɔ kaseela baŋ bɔɔse e nyiaa, “De
Gbeŋgyoo, debaŋ woŋti te mena
nombia kɛŋa gyae kekɔŋ? Woŋ
ne gyae la ke yɛɛ na kawola nyi
debaŋ keŋ nombia kɛŋa gyae ke
kɔŋ nɛ te lii?”

8 Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ
nyiaa, “Ɛ kɛɛ ɛ wose nideli nyi
ŋolo na beo ŋon ya. Nawolo nyi
balaŋ burum baa kɔŋ ma yele
man nyi, ‘Baŋ yɛna maŋ nyeelɛɛre
ŋon,’ na baa yako ŋon nyi ‘Debaŋ
keŋ te lii.’ Akpaa ɛ nyii mena na
ɛ na sila wɔ ya. 9 Te akpaa ɛ nyii
yoo na yoo nombia na ɛ na yeli
gyakoloŋ kekyaŋ ŋon ya, nawolo
nyi kaboena nyi mena nombia
kɛŋa pou dɛɛkɔŋ. Mɔna kɛŋa
bɛɛ wolo nyi debaŋ ɔtomante keŋ
gyae ke kɔŋ debokenaŋ man ya.”

10 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ
nyiaa, “Tɛɛlese gyae ka koro yokii
na dɔŋa, te gyooneŋ mɔ baa yokii
na dɔŋa. 11 Tɛɛle gyae ke wosi,
tanam dinaa gyae ke yala tɛɛlese
dɔɔ te kaweese mɔ gyae ke gbiki
tɛɛlese dɔɔ. Gyakoloŋ nombia na
nombia dinaana gyae ka lee adido
kɔŋ.

12 Mɔna pɛte kɛŋa pou kekɔŋ
nɛ, lee maŋ dɔɔ baa kyaŋ ŋon
na baa naase ŋon diyem. Baa
mo ŋon fa Gyudatena ɔsom denɛɛ
man kegyiise na gyooneŋ na gy-
ooneŋ kegyiise na baa di ɛ nom-
bia na baa do ŋon denɛɛ man.
13 Kɛŋa gyae ke yela ɛ kenyiŋ
gbɛɛ kolosi Wurubuarɛ nombia
kpaakpaa ŋan fa wɔ. 14 Mɔna ɛ
yela ke doo ya agyueŋ man nyiaa,
te yɛɛ keŋ ɛ ka yeyɛɛ na nombii
keŋ ɛ ka mo kolosi lese ɛ nɔɔse ya,
15 nawolo nyi maŋ ne gyae la maa
wola ŋon nombia ŋan ɛ ke yako.
Na maa fa ŋon nyansa keŋ ɛ kɔlala
be gyae baa tale seŋ ɛ siaman
nyi ɛmɛɛ na wɔ kedi nombia ya.
16 Ɛmɛɛ gbagba ɛ kyaɔ na ɛ naɔ na
ɛ naabia na ɛ loŋtona na ɛ gyoona
ne gyae la baa lese ŋon fa, na baa
koe ɛ man baale. 17 Lee maŋ dɔɔ
balaŋ pou baa kɔla ŋon. 18 Mɔna ɛ
nyeenyɔɔse dokoloŋ koraŋ gba be
gyae ka yo ya. 19 Ɛ seŋ keŋkeŋ ɛ
kelɛɛdi man kelii ɔto na, ɛ ke nyiŋ
nyeedoŋ.”

Yesu kekolosi lee mena keŋ baa wɔlɛɛ Gyerusalɛm donɔɔ nɛ wose man
Mateo 24:15-21; Maake 13:14-19

20 Keŋte Yesu yako wɔ nyi, “De-
baŋ keŋ ɛ naa yoonɔɔtena de kaa
kilisi Gyerusalɛm donɔɔ nɛ, botɔɔ
te ɛ ka gyeŋ nyi ka kewɔlɛɛ ta
benaa.
21 Akpaa de kɔŋ mena na balaŋ
baŋ be kyaa Gyudia tɛɛle man nɛ,
baa yeu gyu bulase dɔɔ te baŋ mɔ
be kyaa Gyerusalɛm donɔɔ man
nɛ baa lee ke man, te baŋ mɔ be
kyaa ka yenaase nɛ be na bese
kɔŋ donɔɔ keŋ man ya. 22 Nawolo
nyi kei yɛna deŋele kewɔŋ keŋ
gyae ke kɔŋ ŋgba mena keŋ Wu-
rubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see
ŋan be yako nɛ. 23 Weeya ŋenaŋ
man nɛ, fulɛɛtena na talabose baa
laako. Nawolo nyi kayeyɛɛ dinaa
gyae ke kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ, na
Wurubuarɛ deŋele kewɔŋ kekɔŋ
balaŋ kɛwɔ dɔɔ. 24 Baa mo sila
ko balaŋ baŋ baale, na baa kyaŋ
baale ketɔ deni tɛɛlese wɔlɛɛ dɔɔ.

Balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ baa di Gyerusalɛm donɔɔ dɔɔ kelii debaŋ keŋ Wurubuarɛ ba see nɛ."

Deniwalaŋ Bu ŋon ka bese kɔŋ
Mateo 24:29-31; Maake 13:24-27

25 Keŋte Yesu yakowɔ nyiaa, "Ɛ kena gyakoloŋ nombia weese na gyaalaŋ na kyolobiise man, te gyakoloŋ gyae ka gyoo tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou te bɔɔ gyae baa gyeŋ kpene keŋ baa yɛɛ ya, lee mena keŋ ɛpo ne muusu te kɛɛ gyɔɔ nedoŋ nɛ dɔɔ. 26 Debaŋ keŋ bɛɛ wɔlɛɛ na nombia ŋan gyae ke yɛɛ tɛɛle kei dɔɔ nɛ, gyakoloŋ gyae ke yela balaŋ woya ke yekii lee be man, nawolo nyi abɔɔ ŋan ŋe kyaa adido te ŋe dana doŋ nɛ pou gyae ke wosi. 27 Debaŋ kenaŋ nɛ, ɛ kena maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon ta mo doŋ na gyoorobiiri lee ŋɔma man adido mɛɛ kɔŋ. 28 Akpaa ɛ naa abɔɔ kɛŋa ne kɔŋ na ɛ koro seŋ na ɛ ke kpaŋ ɛ gbegyase, nawolo nyi ɛ nyeekelɛɛ ta benaa."

Fiigi daŋ keŋ dudu
Mateo 24:32-35; Maake 13:28-31

29 Keŋte Yesu gyɔɔ dudu fa wɔ nyiaa, "Ɛ kɛɛ fiigi daŋ keŋ na daase akaŋ ŋan pou. 30 Akpaa ɛ naa ŋgba ŋe tombia ne pɔrɔkee na, ɛ gyeŋ nyi dekpao ta benaa. 31 Mena mɔ te akpaa ɛ naa mena abɔɔ kɛŋa ne kɔŋ na, ɛ gyeŋ nyi Wurubuarɛ gyoori keŋ ta benaa. 32 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, mena duuluŋ kei be gyae ke munu pɛte abɔɔ kɛŋa pou ke kɔŋ ya. 33 Adido na tɛɛle kei pou gyae ke gyu ɔto, mɔna me nɔɔwoya ŋan dɔɔ ŋan gyae ke kyaa kekpaakekpaa."

34 "Ɛ kɛɛ ɛ wose dɔɔ nideli! Ɛ na yeli tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ kegyae ka bere ɛ sia ya. Ɛ na mo soloŋ kenyɔɔ do ɛ wose ya. Ɛ na gyueŋ tɛɛle kei dɔɔ nombia beiŋ, na wee keŋ be nyiŋ kɔŋ kaa futaa ŋon ya. 35 Nawolo nyi mena wee kenaŋ gyae ke kɔŋ tɛɛle kei balaŋ pou dɔɔ. 36 Mena dɔɔ ɛ kɛɛ ɛ wose dɔɔ nideli debaŋ kamasɛ na ɛ ke fane na ɛ kenyiŋ tale lese ɛ wose lee nombia ŋan pou gyae ke kɔŋ nɛ man, na ɛ ke nyiŋ tale seŋ maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon siaman."

37 Wee kamasɛ na, Yesu na wolo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man te balinɔɔ de lii na ɔ ne gyu ke doo oliifi bula keŋ dɔɔ. 38 Tɛɛ de naa nebo nebo na, balaŋ baŋ pou ne gyu ke yilaa Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man na baa nyii ɔ nombia ŋan.

22

Gyudase Isekarɔte kalese Yesu fa
Mateo 26:1-5; Maake 14:1-2; Gyɔn 11:45-53

1 Gyudatena debaŋ keŋ bɛɛ baake ke nyi nyeekelɛɛ debaŋ keŋ bee di bodobodo keŋ bodobodo tee be doo ke man ya nɛ kɛɛ benaa nɛ, 2 Wurubuarɛ saese kegyiise na Gyudatena mmaraa wolala gyae gbɛɛ keŋ baa mo ko Yesu, mɔna bee yee balaŋ baŋ.

3 Keŋte ɔbɔnsam gyoo Yesu kaseela kufu bala baŋ man ŋolo ŋon bɛɛ baake nyi Gyudase Isekarɔte nɛ man. 4 Keŋte Gyudase gyuuwɔ te ŋon na Wurubuarɛ saese kegyiise na Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ kotɔtɔɔtena kegyiise bakewɔ see mena keŋ waa lese Yesu fa wɔ. 5 Yɛɛ kegyiise baŋ gyoŋ te be sɛɛwɔ nyi baa fa e kɔba. 6 Keŋte Gyudase mɔ sɛɛwɔ te ɔ gyae gbɛɛ keŋ waa mo lese Yesu fa wɔ keŋ balaŋ ba gyem ya.

Yesu na ɔ kaseela kedi nyeekelɛɛwee dinaa weenɛɛ ŋan
Mateo 26:17-25; Maake 14:12-21; Gyɔn 13:21-30

7 Gyudatena wee dinaa keŋ bee di bodobodo keŋ bodobodo tee

be doo ke man ya, te bɛɛ mo
nyeekelɛɛ nambu ŋon mɔ deesi
kelii nɛ, 8 Yesu kpila Pita na
Gyɔn nyiaa, “Ɛ gyu ke desina
abɔɔ ŋan dɛɛ mo di nyeekelɛɛ
weenɛɛ ŋan nɛ see.” 9 Botɔɔ te
be bɔɔse e nyiaa, “Aleŋ te n ne
gyae de kaa desina see?” 10 Keŋte
Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ betaa ɛ
na gyoo donɔɔ keŋ man nɛ, ɛ
kena balee ŋolo seelena loŋ na
ogele. Ɛ sila e gyu dekpaŋalaŋ
keŋ man waa gyoo nɛ, 11 na ɛ
ke yako dekpaŋalaŋte ŋon nyiaa,
‘De Gbeŋgyoo ŋon kpa dɛɛ bɔɔse
neŋ nyi aleŋ te ŋɔɔla deni keŋ
daa na me kaseela dɛɛ kaa di ny-
eekelɛɛwee weenɛɛ ŋan nɛ kyaa?’
12 Balee ŋonaŋ waa wola ŋon
abansoro deni dinaa daale keŋ ke
kyaa adido te bɔɔ desina ke man
nideli nɛ. Ɛ desina botɔɔ na de
kaa di weenɛɛ ŋan.”

13 Yesu kaseela baŋ ke gyu keŋ
nɛ, be naa kpene kamasɛ doo
pɛpɛɛpɛ ŋgba mena keŋ Yesu be
yako wɔ nɛ, te be desina ny-
eekelɛɛ weenɛɛ ŋan see botɔɔ.

14 Debaŋ keŋ kelii nɛ, Yesu na
ɔ kaseela baŋ kyaawɔ bom baa
di. 15 Keŋte Yesu yako ɔ kaseela
baŋ nyiaa, “Me gyaewɔ nideli me
konɔɔ man nyi daa na ŋon ke
di mena nyeekelɛɛ weenɛɛ kɛŋa
pɛna me kaa naa diyem! 16 Mena
dɔɔ mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa,
mɔɔ gyae maa tekaa di weenɛɛ
kɛŋa bela ya kelii wee keŋ kpene
keŋ mena kedi kei seŋɛɛ fa nɛ,
gyae ke kɔŋ mena Wurubuarɛ gy-
oori keŋ man.” 17 Keŋte Yesu moo
leenɔɔ keŋ te ɔ fanewɔ do Wu-
rubuarɛ nɔɔ te ɔ yakowɔ nyiaa,
“Ɛ lɛɛ kei na ɛ ke nyɔɔ fa dɔŋa.
18 Nawolo nyi mɛɛ yako ŋon baa
nyiaa, mɔɔ gyae maa nyɔɔ soloŋ
kei bela ya kelii wee keŋ Wu-
rubuarɛ gyoori keŋ gyae ke kɔŋ.”
19 Keŋte ɔ moo bodobodo te ɔ
fanewɔ do Wurubuarɛ nɔɔ te ɔ
kara ke mo fa wɔ te ɔ yakowɔ
nyiaa, “Kei yɛna ma wosenaane
keŋ mɔɔ mo deesi fa ŋon. Ɛ
kyaa yɛɛ kei na ɛ ka mo tɔɔse
maŋ.” 20 Mena mɔ te be ke di
taŋ nɛ, ɔ moo leenɔɔ te ɔ yakowɔ
nyiaa, “Kei yɛna me fatabo keŋ
Wurubuarɛ be kyɛɛkee leki mo
tɔ nɔɔkebakesee wɔle keŋ nɔɔ fa
ŋon. 21 Mɔna mɛɛ yako ŋon ɛ ke
nyii nyiaa, walaŋ ŋon waa lese
maŋ fa nɛ kpuɛ na maŋ weenɛɛ
kɛŋa dedii man kɛbo. 22 Maŋ
Deniwalaŋ Bu ŋon maa yeŋ ŋgba
mena keŋ Wurubuarɛ be yako see
nɛ, mɔna walaŋ ŋon waa lese maŋ
fa nɛ waa laako.” 23 Botɔɔ te ɔ
kaseela baŋ gyoo dɔŋa ke bɔɔse
nyiaa, “De man walaŋ woŋti kitii
ne gyae la waa yɛɛ mena nombii
kei?”

Amɔte yɛna kegyia?
Mateo 20:20-28; Maake 10:35-45

24 Keŋte aŋmaareŋ gyoo Yesu
kaseela baŋ man nyi be man
woŋti ne gyae la waa yɛɛ be
kegyia? 25 Botɔɔ te Yesu yako
ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Tɛɛle kei
dɔɔ gyooneŋ ne di doŋ be balaŋ
dɔɔ, mɔna balaŋ ne baake mena
gyooneŋ kɛwɔ nyi be yɛɛ balaŋ
kpaakpaawɔ. 26 Mɔna tekaboena
nyi ɛmɛɛ ke yɛɛ ŋgba mena balaŋ
kɛwɔ nɛ ya. Walaŋ ŋon ɔ yɛɛ
kegyia e ɛ man nɛ waa yɛɛ ɔ wose
ŋgba ɛ man kemaasabii nɛ, te ŋon
ɔ yɛɛ ɛ siamante e nɛ waa som
ŋon. 27 Walaŋ ŋon ɔ kyaa ɔ ne
dii na ŋon ɔ na som e nɛ, be man
woŋti yɛna kegyia? Na walaŋ ŋon
ɔ kyaa ɔ ne dii nɛ yee? Mɔna maŋ
kyaa ɛ man ŋgba walaŋ ŋon ɔ na
som nɛ.

28 Ɛmɛɛ yɛna baŋ ɛ ba sem me
wɔle lee me kayeyɛɛ man pou,
29 mena dɔɔ mɛɛ see ŋon gyoori
ŋgba mena keŋ me kya ba see
maŋ gyoo nɛ. 30 Na daa na ŋon
kedi na dɛɛ nyɔɔ me gyoori keŋ
man, na ɛ ke kyaa me gyooro

gbelɛɛ ŋan dɔɔ ɛ ke di Iseraetena akpaŋalaŋ kufu ala ŋan balaŋ nombia.”

Yesu keyako nyi Pita waa bɛɛ e
Mateo 26:31-35; Maake 14:27-31; Gyɔn 13:36-38

31 Keŋte Yesu yako Simɔn Pita nyi “Simɔn, Simɔn nyii! Ɔbɔnsam ta sola gbɛɛ lee Wurubuarɛ gyaŋ waa kɛɛse ɛ popou kɛɛ na waa kpase ɛ man ŋgba mena keŋ bee feefu amɔla lese bia nɛ. 32 Mɔna ma te fane fa nyaŋ Simɔn na n kelɛɛdi be yɔkɔse ya. Te akpaa n kyɛɛkee lee n gbɛɛneŋ kumɛɛ man bese kɔŋ me gyaŋ nɛ, do n tebia me kaseela akaŋ baŋ kakyeŋ.” 33 Botɔɔ te Pita tiranɔɔ nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, nyi akpaa ke yɛɛ deni kedoo ke yaa yeŋ ke koraŋ na, ma te desina ma wose nyi maa sila neŋ.” 34 Keŋte Yesu tiranɔɔ nyiaa, “Pita, mɛɛ yako neŋ nyi pɛte kegyim kelɔ woya gyɛŋ na, nyaŋ ke bɛɛ betabotooro nyi n ba gyeŋ maŋ korakora ya.”

35 Botɔɔ te Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Debaŋ keŋ mɔɔ kpila ŋon keŋ ɛ ta mo kɔba yaa akpo, yaa ɛ ta mo nkyokotase tela ya nɛ kolo hia ŋon?” Keŋte be tiranɔɔ nyiaa, “Koa, kolo te hia daa ya.” 36 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Nɛnɛɛ dɔɔ nyaŋ ŋon n dana kɔba yaa akpo na mo tela, te nyaŋ ŋon n be dana sila ya na yɔɔ n kegba na n ka mo ke lɛɛ daale. 37 Nawolo nyi ba te ŋmarase ma wose man nombia see nyiaa, ‘Ba te kala e do nombiakumɛɛyɛɛra man,’ te mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, Wurubuarɛ nombia ŋan bɔɔ ŋmarase see lee ma wose man nɛ, kaboena nyi ŋe dɛɛ kɔŋ mena. Ampaŋ kpene keŋ bɔɔ ŋmarase see lee ma wose man nɛ ta benaa ka ke kɔŋ.” 38 Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ yako e nyiaa, “De Gbeŋgyoo kɛɛ silase ala yaa.” Keŋte Yesu yako wɔ nyi, “Tekaboe mena.”

Yesu kefane Gɛkyɛmane
Mateo 26:36-46; Maake 14:32-42

39 Keŋte Yesu leewɔ donɔɔ keŋ man gyu oliifi bula keŋ dɔɔ ŋgba mena keŋ ɔ ne kyaa gyu nɛ, te ɔ kaseela baŋ sila e gyu. 40 Be kelii botɔɔ nɛ Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Ɛ fane na ɛ be nyiŋ gyoo kekɛɛsekɛɛ man ya.” 41 Keŋte ɔ wɔŋa ɔ wose lee yenaŋ gyu siaman kyomii te ɔ ke buŋawɔ fane nyiaa, 42 “Taata, akpaa ke yɛɛ n kegyaebii ke na, lese maŋ lee kaale kei man. Mɔna na yɛɛ maŋ kegyaebii ya, yɛɛ nyaŋ gbagba n kegyaebii.” 43 Botɔɔ te Wurubuarɛ kpilale lee adido kɔŋ kaa do e kakyeŋ. 44 Yesu kɛɛ yeyɛɛ keŋ nɛ, ɔ kyaŋa ɔ wose fane nideli te dufuŋ keŋ ba lee e nɛ kyɔseewɔ yala tɛɛle man ŋgba fatabo nɛ. 45 Ɔ ke fane taŋ keŋ nɛ te ɔ besewɔ gyu ɔ kaseela baŋ gyaŋ. Ɔ ke gyu keŋ na ɔ ke naawɔ ŋgba ɔ kaseela baŋ te dokii, nawolo nyi dekɔkɔrɔkɔɔ te kyaŋ wɔ. 46 Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Weera ɛ ne doo? Ɛ koro na ɛ ke fane na ɛ be nyiŋ gyoo kekɛɛsekɛɛ man ya.”

Ba kekyaŋ Yesu
Mateo 26:47-56; Maake 14:43-50; Gyɔn 18:2-11

47 Yesu ka seŋ ɔ ne kolosi nɛ balaŋ dikpii baale kaa bɛɛwɔ lee ɔ dɔɔ, na Gyudase ŋon ɔ yɛɛ Yesu kaseela kufu bala baŋ man ŋolo e nɛ dɔŋɛɛ la be siaman. Ɔ kena Yesu nɛ te ɔ kɔŋawɔ ɔ kaa pukaa e. 48 Keŋte Yesu bɔɔse e nyiaa, “Gyudase, kepukaa te nyaŋ ka mo lese maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon fa?”

49 Yesu kaseela baŋ kena kpene keŋ ne gyae ke kɔŋ nɛ te be bɔɔse e nyiaa, “De Gbeŋgyoo, dɛɛ mo de silase na dee yoo?” 50 Botɔɔ te Yesu kaseela baŋ man ŋolo moo ɔ yoosila kara saese kegyia tobaale ŋolo dunoluŋ deŋele lese ke lɔ. 51 Keŋte Yesu yako wɔ

nyiaa, “Ɛ tina yela, ɛ na yɛɛ mena ya.” Te ɔ tinaa balee ŋon deŋele keŋ te ka towaawɔ bela. 52 Keŋte Yesu bɔɔse saese kegyiise na Wurubuarɛ dɛɛ kotɔtɔɔtena kegyiise na kegyiise baŋ bɔɔ kɔŋ botɔɔ be kaa kyaŋ e nɛ nyiaa, “Weera te ɛ moo yoosilase na akpokpose ɛ ne kɔŋ me dɔɔ ŋgba me yɛɛ walaŋkum e nɛ? 53 Wee kamasɛ daa na ŋon ne kyaa la Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man, mɔna ɛ te kyaŋ maŋ ya. Nɛnɛɛ te gbɛɛ torowɔ fa ŋon nyi yaa kyaŋ maŋ, na ɛ ke yɛɛ ɔbɔnsam ditiŋtɛɛ gyoo ŋon kegyaebii.”

Pita kebɛɛ Yesu
Mateo 26:57-58, 69-75; Maake 14:53-54, 66-72; Gyɔn 18:12-18, 25-27

54 Botɔɔ te be kyaŋa Yesu mo e gyu Wurubuarɛ saese kegyia ŋon dekpaŋalaŋ man, na Pita mɔ silana wɔ wɔle wɔle. 55 Keŋte balaŋ baŋ doo boalaŋ dekpaŋalaŋ keŋ nsana nsana te be yilaawɔ ke gyaŋ bee woli, te Pita mɔ gyuuwɔ ke kyaa be gyaŋ. 56 Alebia baŋ bɛɛ yɛɛ tom dekpaŋalaŋ keŋ man nɛ ŋolo naa Pita kyaa boalaŋ keŋ gyaŋ, te ɔ gyene e nideli te ɔ yakowɔ nyi “Na balee kei mɔ kpuɛ na Yesu!” 57 Keŋte Pita lɛɛ aŋmaareŋ nyiaa, “Alebu, mɔɔ gyeŋ e ya.” 58 Te kyare ya te ŋolo mɔ naa e te ɔ yako e bela nyiaa, “Nyaŋ mɔ n yɛɛ be man ŋolo e!” Keŋte Pita tiranɔɔ nyiaa, “Baale, mɔɔ kpuɛ na wɔ ya!” 59 Debaŋ dokoloŋ daale wɔle nɛ, ŋolo mɔ kaa yase ɔ sia do Pita ŋonaŋ nyiaa, “Ke yɛɛ ampaŋ kaeŋ nyi balee kei kpuɛ na Yesu, nawolo nyi ɔ yɛɛ Galelia baale e!” 60 Botɔɔ te Pita tiranɔɔ nyiaa, “Baale, mɔɔ gyeŋ nombia ŋan n ne yako nɛ man ya.” Pita ke gyakaa ɔ ne kolosi nɛ te kegyim lɔɔ woya. 61 Botɔɔ te de Gbeŋgyoo Yesu gɛɛsewɔ kɛɛ Pita, te Pita tɔɔse de Gbeŋgyoo Yesu nombia ŋan ɔ be yako e nɛ nyiaa, “Pɛ kegyim ke lɔ woya gyɛŋ na, nyaŋ ke bɛɛ betabotooro nyi n ba gyeŋ maŋ ya nɛ.” 62 Keŋte Pita leewɔ debɔɔ man gyu ke kyaŋ ɔ nyee wii nideli.

Be ketuku Yesu
Mateo 26:67-68; Maake 14:65

63 Balaŋ baŋ bɛɛ kɛɛ Yesu dɔɔ nɛ fiasɛɛ bee kulu e na bee tuku e. 64 Ba moo kanyaŋ bake ɔ sia na bɛɛ takee e akɔtase na bɛɛ bɔɔse e nyi “Yako daa, amɔte gyɔɔ na neŋ?” 65 Te ba tee e tuubia kpaŋ kpaŋ kpu.

Be kamo Yesu gyu donɔɔ kegyiise siaman
Mateo 26:59-66; Maake 14:55-64; Gyɔn 18:19-24

66 Tɛɛ kena keŋ nɛ, donɔɔ kegyiise na Wurubuarɛ saese kegyiise na Gyudatena mmaraa wolala baŋ gyaŋeewɔ te ba moo Yesu kɔŋ kaa seŋ be siaman. 67 Keŋte be yako Yesu nyiaa, “Akpaa nyaŋ yɛna nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ na yako daa dee nyii.” Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Akpaa me yako ŋon na ɛ be gyae ɛ ke lɛɛ maŋ di ya, 68 te akpaa me bɔɔse ŋon nombia mɔ nɛ ɛ be gyae ɛ ke tiranɔɔ fa maŋ ya. 69 Mɔna lee debaŋ kei ne gyu nɛ, maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon maa kyaa Wurubuarɛ Kpatakpere ŋon dunoluŋ dɔɔ.” 70 Keŋte be popou bɔɔse e nyiaa, “Akpaa mena na nyaŋ yɛna Wurubuarɛ bu ŋon?” Keŋte Yesu tiranɔɔ nyi, “Mena yaa ɛ ne yako nɛ.” 71 Keŋte be yakowɔ nyiaa, “Woŋ nombia yaa dɛɛ gyae dɛɛ bese nyii kpu bela. Daa gbagba te nyii lee ŋon gbagba nɔɔman!”

23

Be kamo Yesu gyu Pilato na Gyoo Herode gyaŋ
Mateo 27:1-2, 11-31; Maake 15:1-5; Gyɔn 18:28-38

1 Keŋte balaŋ baŋ bɔɔ gyaŋee
botɔɔ nɛ pou korowɔ mo Yesu
gyu Pilato ŋon ɔ seŋɛɛ Romantena
gyoo dinaa nawɔɔ man nɛ gyaŋ,
2 te be fiasɛɛ bɛɛ mo nombia
gyakaa ɔ dɔɔ nyiaa, “De naa balee
kei dɔŋ de balaŋ siaman ɔ na wola
wɔ nombiakumɛɛ keyɛɛ. Ɔ ne bɛɛ
nyi be na tɔ lempoo fa gyoo dinaa
Kaesa ya, te ɔ ne gyɔ ɔ konɔɔ yako
nyi ŋon yɛna nyeeleɛre ŋon Wu-
rubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ
nɛ, te ɔ yɛɛ gyoo mɔ e.” 3 Botɔɔ
te Pilato bɔɔse Yesu nyiaa, “Nyaŋ
yɛna Gyudatena gyoo ŋon?” Te
Yesu tiranɔɔ nyi, “Mena yaa n
yakowɔ nɛ.” 4 Keŋte Pilato yako
saese kegyiise baŋ na balaŋ dikpii
keŋ nyiaa, “Ma te naa nombiikum
keŋ balee kei be yɛɛ keŋ kaboena
nyi maa bu e fɔɔ ya.” 5 Mɔna
nɛnɛɛ gba te ba seŋɛɛ be nɔɔwoya
dɔɔ keŋkeŋ nyi, “Ɔ ta mo ɔ kawola
keŋ wɔlɛɛ balaŋ agyueŋ Gyudia
tɛɛle kei dɔɔ pou. Ɔ fiasɛɛ lee
Galelia tɛɛle dɔɔ te nɛnɛɛ ɔ te kaa
lii de gyaŋ kɛbo.”

6 Pilato ke nyii nombia kɛŋa nɛ
ɔ bɔɔsewɔ nyiaa, “Balee kei yɛɛ
Galelia baale e?” 7 Pilato ka gyeŋ
nyi Yesu lee gyoo Herode tɛɛle
man nɛ, ɔ yela ba mo e gyu gyoo
Herode gyaŋ. Debaŋ kenaŋ na
gyoo Herode mɔ kyaa Gyerusalɛm
donɔɔ man botɔɔ. 8 Gyoo Herode
kena Yesu nɛ yɛɛ e gyoŋ nideli,
nawolo nyi ɔ wulaa nyii Yesu wose
man nombia te ɔ ne gyae e mɔ
waa naa. Lee mena keŋ ɔ be
nyii Yesu wose man nombia dɔɔ
nɛ, wa agyueŋ yɛna nyi waa yɛɛ
gyakoloŋ nombia wola e. 9 Mena
dɔɔ gyoo Herode bɔɔse Yesu nom-
bia burum, mɔna ɔ te tira ŋe
man dokoloŋ nɔɔ ya. 10 Botɔɔ
na saese kegyiise na Gyudatena
mmaraa wolala baŋ seŋɛɛ keŋkeŋ
bɛɛ kɛrɛɛ nombia dinaana gyakaa
Yesu dɔɔ. 11 Keŋte gyoo Herode na
ɔ yoonɔɔtena baŋ kulu Yesu te ba
do e desɛŋ. Ba doo e gyooro kegba
te ɔ yela ba besena e gyina Pilato.
12 Lee wee kenaŋ te gyoo Herode
na Pilato nsana besewɔ de, nafɔ
na bɔɔ na gyoo ya.

13 Botɔɔ te Pilato baake saese
kegyiise baŋ na donɔɔ kegyiise na
balaŋ baŋ pou gyaŋee, 14 te ɔ yako
wɔ nyiaa, “Ɛmɛɛ moona balee kei
kɔŋ me gyaŋ te ɛ kpa ɔ na beo
balaŋ baŋ. Maŋ gyoo ke man
ɛ siaman kɛbo mɔna ma te naa
nombiakumɛɛ ŋan ɔ be yɛɛ te ɛ
ne kara ɔ nɔɔ ya. 15 Gyoo Herode
mɔ te naa nombiikum lee ɔ wose
man ya, te ɔ yela ba besena e kɔna
daa. N kɛɛ paa na balee kei te
yɛɛ kolo kum keŋ kaboena nyi baa
ko e ya. 16 Mena dɔɔ maa yela
baa tuku e na baa tina e yela.”
17 Na ke yɛɛ ba mmaraa ke nyi
ba nyeekelɛɛwee kedi kamasɛ na,
kaboena nyi Pilato waa tina balaŋ
baŋ bɔɔ kyam tɔ deni man nɛ, be
man ŋolo ŋon baŋ Gyudatena ne
gyae nɛ yela fa wɔ.

18 Botɔɔ te balaŋ dikpii keŋ pou
fae yeesa nedoŋ nyiaa, “Ko balee
kei na n ke tina Barabase yela
fa daa.” 19 Keŋ dɔɔ bɔɔ kyaŋ
Barabase tɔ deni yɛna nyi, ŋon
tɛɛ la balaŋ siaman te ba korowɔ
seŋ tia kegyiise te ɔ koo walaŋ
nombia ŋenaŋ man. 20 Keŋ Pilato
ne gyae waa tina Yesu yela dɔɔ
nɛ, ɔ besewɔ kolosi fa balaŋ baŋ.
21 Mɔna balaŋ baŋ gyakaa bɛɛ fae
yeesa nyiaa, “Yela baa gyɔ e sakaa
ɔpaŋdaŋ dɔɔ” 22 Keŋte Pilato be-
sewɔ kolosi fa wɔ betabotoorote
nyiaa, “Woŋ nombiikum yaa balee
kei yɛɛwɔ? Maŋ te naa kpene keŋ
ɔ be yɛɛ keŋ kaboena nyi baa ko e
ya. Mena dɔɔ maa yela baa tuku
e na maa tina e yela.” 23 Mɔna
balaŋ baŋ seŋɛɛ keŋkeŋ bɛɛ fae
yeesa nedoŋ nyi baa gyɔ e sakaa
ɔpaŋdaŋ dɔɔ, te be yeesa ŋan kela
Pilato. 24 Mena dɔɔ Pilato yɛɛ
wa agyueŋ nyi waa yɛɛ balaŋ baŋ
kegyaebii fa wɔ. 25 Keŋte Pilato
tinaa Barabase ŋon bɔɔ kyam tɔ

deni nɛ yela fa wɔ. Barabase kei tɛɛ la balaŋ baale siaman te ba korowɔ seŋ tia kegyiise te ɔ koo walaŋ mɔ. Ŋon yɛna walaŋ ŋon balaŋ baŋ be yako nyi waa tina e yela fa wɔ nɛ. Te ɔ moo Yesu fa wɔ nyi baa gyu ke yɛɛ e ba kegyaebii.

Ba kegyɔ Yesu sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ

Mateo 27:32-44; Maake 15:21-32; Gyɔn 19:17-27

26 Be ka mo Yesu lee Pilato gyaŋ bee gyuu nɛ, be gyaŋee na balee ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Simɔn ŋon ɔ ba lee Kirene donɔɔ man nɛ, na ɔ ta lee akuraa ɔ ne kɔŋ Gyerusalɛm donɔɔ man. Keŋte be kyaŋa e te ba ŋere e mo ɔpaŋdaŋ keŋ seele e na ɔ silana Yesu wɔle wɔle.
27 Na balaŋ burum silana Yesu, mo kpu na ala baŋ bee wii te be tɔɔse ne kyoŋii wɔ fa e nɛ.
28 Keŋte Yesu besenawɔ kɛɛ wɔ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Gyerusalɛm ala, ɛ na wii fa maŋ ya. Mɔna ɛ wii fa ɛ wose na ɛ bia.
29 Nawolo nyi debaŋ daale ne kɔŋ keŋ ɛ ke yako nyiaa, ‘Ɔlamanbose, ɛmɛɛ baŋ bia te doo ɛ tɔɔman see ya te bia te ŋmase ya ade ya nɛ, ɛmɛɛ na nyeebam.’
30 Debaŋ kenaŋ te balaŋ baa yako bulase nyiaa,
‘Ɛ kaa ŋere daa,’
na baa yako bulasebia mɔ nyiaa,
‘Ɛ kaa wuu de dɔɔ!’
31 Akpaa daŋ laŋte ne kpaa la nnɛ na, sena te daŋ dowolo gyae ke yɛɛ?”
32 Keŋte ba moo nombiakumɛɛyɛɛra bala baale mɔ kaa kpu na Yesu na be kaa ko wɔ.
33 Be kelii botɔɔ keŋ bɛɛ baake ke nyi “Nyeepookoo dɛɛ” nɛ, be gyɔɔ Yesu sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ. Keŋte be gyɔɔ nombiakumɛɛyɛɛra bala baŋ mɔ sakaa ɔpaŋdaase kpu na e. Ŋolo sakaa ɔ dunoluŋ dɔɔ te ŋolo mɔ sakaa ɔ demena dɔɔ.
34 Keŋte Yesu yakowɔ nyiaa, “Taata! Mo balaŋ kɛwɔ nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ, nawolo nyi bɔɔ gyeŋ kpene keŋ bɛɛ yɛɛ nɛ ya.” Keŋte be lɔɔ boe mo kpala Yesu kegbase.
35 Na balaŋ burum seŋɛɛ botɔɔ bɛɛ kɛɛ te Gyudatena kegyiise baŋ mɔ kulu e nyiaa, “Ɔ ne lɛɛ balaŋ nyee, ɛ yela waa lɛɛ ɔ wose na dɛɛ kɛɛ. Ŋgba ŋon kpa ŋon yɛna nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ.”
36 Keŋte yoonɔɔtena baŋ mɔ kulu e te be faa e soloŋ keŋ kɔɔ nyaŋe nɛ,
37 te be yakowɔ nyiaa, “Akpaa nyaŋ yɛna Gyudatena gyoo ŋon na, kenaŋ na lɛɛ n wose!”
38 Te be ŋmarase nombia kɛŋa see ɔ nyee adido nyiaa,

“KEI YƐNA GYUDATENA GYOO ŊON.”

39 Botɔɔ te nombiakumɛɛyɛɛra bala baŋ be sakaa ɔpaŋdaase dɔɔ nɛ man ŋolo tee Yesu nyiaa, “Na nyaŋ yɛna nyeelɛɛre ŋon yee? Lɛɛ n wose na n ke lɛɛ daa mɔ.”
40 Keŋte ɔ balate ŋon gyɔɔ ɔ nɔɔ dɔɔ nyiaa, “N bee yee Wurubuarɛ ŋgba de popou doo deŋele kewɔŋ dokoloŋ man yee?
41 De nombiakumɛɛ ŋan dɔɔ yɛɛ nɛ, ŋa deŋele kewɔŋ yaa de nyiŋawɔ nɛ. Mɔna balee kei dɔɔ ɔ te yɛɛ nombiikum daale ya.”
42 Botɔɔ te ɔ yako Yesu nyi “Yesu, n kɔŋ n gyoori keŋ man na, na wolee maŋ ya.”
43 Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Ampaŋ yaa mɛɛ yako neŋ nyiaa, gyɛŋ nyaŋ ke kyaa me gyaŋ Wurubuarɛ man.”

Yesu yeŋ

Mateo 27:45-56; Maake 15:33-41; Gyɔn 19:28-30

44 Weese ka seŋ dɛɛ nɛ, weese tinaa kegyɔ yela te ditiŋtɛɛ lɛɛ tɛɛle keŋ dɔɔ pou kelii debaŋ keŋ weese be gɛɛse nɛ.
45 Botɔɔ te kanyaŋ keŋ kpaŋɛɛ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man nɛ bɛɛsewɔ kyɛɛkyɛɛ ala.
46 Keŋte Yesu fae yeesa keŋkeŋ nyiaa,

“Taata, me ta mo ma woo do
n nyiŋmaa man.” Ɔ ka betaa
yako mena pɛ te ɔ kara weesi.
47 Yoonɔɔtena kegyia ŋon kena
kpene keŋ be kɔŋ nɛ, ɔ lese
Wurubuarɛ yele yako nyiaa “Am-
paŋ, balee kei gbɛɛneŋ tenɛɛ Wu-
rubuarɛ siaman!” 48 Balaŋ baŋ
pou bɔɔ gyaŋee botɔɔ bɛɛ kɛɛ
nɛ naa kpene keŋ be kɔŋ, te ba
besewɔ gyu donɔɔ man na ba
nyiŋmaase gyakaa ba nyeeya dɔɔ
waraŋase man. 49 Mɔna baŋ pou
ba gyeŋ Yesu na ala baŋ bɔɔ sila e
lee Galelia donɔɔ man nɛ, seŋawɔ
lemlem bɛɛ kɛɛ nombia kɛŋa.

Yesu kewuu
Mateo 27:57-61; Maake 15:42-47; Gyɔn 19:38-42

50-51 Balee ŋolo kyaawɔ na bɛɛ
baake e nyi Gyosɛfo. Ɔ lee
Gyudatena donɔɔ keŋ bɛɛ baake
ke nyi Arimatia nɛ man. Na
ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ sia-
man te bee bu e mɔ nideli. Ɔ
yɛɛ walaŋ ŋon ɔ ne kɛɛ Wu-
rubuarɛ gyoori keŋ siaman te ŋon
mɔ kpuɛ Gyudatena kegyiise baŋ
man, mɔna ɔ te lɛɛ kpene keŋ
bɔɔ bake na kpene keŋ bɔɔ yɛɛ
nɛ do ya. 52 Mena balee kei
gyuuwɔ Pilato gyaŋ ka sola gbɛɛ
nyi waa mo Yesu woo ŋon ke
wuu. 53 Keŋte ɔ ka lese woo ŋon
lee ɔpaŋdaŋ keŋ dɔɔ te ɔ moo
akaralɛɛ milii e te ɔ moo e ke wuu
yebɔɔ keŋ bɔɔ kare boe man te be
te wuu ta walaŋ na walaŋ ke man
see ya nɛ man. 54 Wee kenaŋ yɛɛ
wee keŋ Gyudatena na mo desina
ba wose fa ba kefɛɛfowee keŋ
kedi. 55 Ala baŋ bɔɔ sila Yesu lee
Galelia kɔŋ nɛ, sila Gyosɛfo gyu
te ba ke naa yebɔɔ keŋ na mena
keŋ ɔ be wuu Yesu. 56 Keŋte ba
besewɔ gyu ba akpaŋalaŋse man
be kaa gyae teeneŋ ofoŋofoŋ ŋan
bɛɛ mo desina woo nɛ, na baa mo
kaa buraa woo ŋon na ɔ be nyiŋ
wɔlɛɛ bileŋ ya. Mɔna be fɛɛfowɔ
Gyudatena kefɛɛfowee keŋ ŋgba
mena keŋ Mosesi mmaraase ŋan
na wolo nɛ.

24

Yesu kefoŋ lee yeŋ man
Mateo 28:1-10; Maake 16:1-8; Gyɔn 20:1-10

1 Ba kefɛɛfowee keŋ wɔle tɛɛ
kena nebo nebo fuu nɛ, ala baŋ
moo ba teeneŋ ofoŋ nyiŋan ŋan
bɔɔ gyae see nɛ te be gyuuwɔ
yebɔɔ keŋ tɛɛ. 2 Be kelii botɔɔ
nɛ be naawɔ ŋgba boe keŋ bɔɔ
mo tɔ yebɔɔ keŋ nɔɔman nɛ te
biliŋi laŋ yenaŋ, 3 mena dɔɔ ba
gyoowɔ yebɔɔ keŋ man mɔna ba
te naa de Gbeŋgyoo Yesu woo ŋon
ya. 4 Be ka seŋ botɔɔ bɛɛ gyueŋ
nombia kɛŋa man nɛ, karatetee
dokoloŋ te baala bala baŋ ba
doona kegbase wolomɛɛ ŋan ŋɛɛ
ŋalakee ŋgba akaralɛɛ nɛ kaa
bɛɛwɔ lee be dɔɔ. 5 Gyakoloŋ
kyaŋa ala baŋ te be gɔŋase ba
nyeeya. Keŋte baala baŋ bɔɔse
wɔ nyiaa, “Weera dɔɔ te ɛ ne kɛɔ
walaŋ ŋon ɔ delena nɛ woya dɛɛ?
6 Ɔ be kyaa kɛbo ya ɔ te fom. Ɛ te
wolee nombia ŋan ɔ be yako ŋon
debaŋ keŋ ɔ kyaa ɛ gyaŋ Galelia
nɛ nyiaa, 7 ‘Kaboena nyi baa lese
maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon fa nom-
biakumɛɛyɛɛra, na baa gyɔ maŋ
nyeelabia sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ na
maa yeŋ. Mɔna weeya atoorote
na Wurubuarɛ waa gyuusu maŋ
lee yeŋ man.’ ” 8 Botɔɔ te ala
baŋ tɔɔse ɔ nɔɔwoya kɛŋa. 9 Be
ka lee yebɔɔ keŋ tɛɛ nɛ, ba ke
yako nombia kɛŋa pou fa ɔ kpilala
kufu daale baŋ na ɔ kaseela akaŋ
baŋ pou. 10 Mɛɛre Magedala na
Gyoana na Gyemisi ɔ naa Mɛɛre,
na ala akaŋ baŋ be kpuɛ na wɔ nɛ
gyuu la ke yako nombia kɛŋa fa
kpilala baŋ. 11 Mɔna kpilala baŋ
gyueŋwɔ nyi ŋan ala baŋ be yako
nɛ pou yɛɛ diyiŋ nombia ŋa, mena
dɔɔ ba te lɛɛ wɔ di ya. 12 Keŋte
Pita ŋon korowɔ yeu gyu yebɔɔ

keŋ tɛɛ. Ɔ ke buŋawɔ do ɔ sibii kɛɛ yebɔɔ keŋ man na, ɔ naa akaralɛɛ keŋ bɔɔ mo milii e nɛ kaageŋ doo la. Botɔɔ te ɔ besewɔ gyu dɛɛ na ɔ na gyueŋ nombia ŋan be kɔŋ nɛ man.

Yesu kalese ɔ wose wola ɔ kaseela bala baale
Maake 16:12-13

13 Mena wee kenaŋ nɛ, Yesu kaseela bala baale leewɔ Gyerusalɛm donɔɔ man bee gyu donɔɔbii daale keŋ bɛɛ baake ke nyi Emause nɛ man. Lee botɔɔ gyu Gyerusalɛm donɔɔ man gyae ke yɛɛ ŋgba gbɛɛkemaase nyetooro (kilometase kufu daale) nɛ. 14 Na be dɔŋɛɛ bɛɛ yɔɔ nombia ŋan be kɔŋ nɛ afa. 15 Ba ke ta bɛɛ yɔɔ afa kɛŋa nɛ, Yesu gbagba kaa bɛɛwɔ lee be dɔɔ. 16 Mɔna be ta gyem nyi Yesu ŋonaŋ ya.

17 Botɔɔ te Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Woŋ afa yaa ɛ dɔŋɛɛ ɛ ne yɔɔ mena?” Keŋte be dɔɔwɔ seŋ waraŋase man. 18 Te be man ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Kilopase nɛ bɔɔse Yesu nyiaa, “N yɛɛ ŋɔɔle e Gyerusalɛm donɔɔ man kɛbo, keŋ n ba gyeŋ kpene keŋ be kɔŋ weeya ala kɛŋa yee?”

19 Botɔɔ te Yesu bɔɔse wɔ nyiaa “Woŋ nombia kɔŋala?” Keŋte be tiranɔɔ fa e nyiaa, “Yesu Nasarɛte baale ŋon wose man nombia. Balee kei yɛɛ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre e te ɔ kekolosi na ɔ nombia ŋan ɔ be yɛɛ nɛ, lesewɔ wola nyi Wurubuarɛ kpuɛ na e te balaŋ mɔ lɛɛ e di. 20 Wurubuarɛ saese kegyiise na de donɔɔ kegyiise lese na e fa nyi baa ko, te be gyɔɔ e sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ. 21 Mɔna nafɔ ŋon te de loo gyakaa ɔ dɔɔ nyi waa kaa lɛɛ Iseraetena nyee. Gyeŋ yɛna weeya atoorote ŋgba kɛŋa pou be kɔŋ nɛ. 22 Kɛŋa wɔle nɛ, ala baale baŋ be kpuɛ na daa nɛ kɔŋawɔ kaa yako daa gyakoloŋ nombia ŋaale. Be kpa be karatɛɛwɔ gyu yebɔɔ keŋ tɛɛ, 23 mɔna ba te naa Yesu woo ŋon ya te ba besewɔ kɔŋ kaa yako nyi, Wurubuarɛ kpilala bala baale kaa lese ba wose wola wɔ, te be yako wɔ nyi Yesu delena. 24 De man baale mɔ gyuu yebɔɔ keŋ tɛɛ na, ba ke naa kpene kamasɛ ŋgba mena keŋ ala baŋ be yako nɛ mɔna baŋ mɔ te naa Yesu ŋon ya.”

25 Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, “O ɛmɛɛ ayiŋtena, weera dɔɔ te ɛ yɛɛ nyoɛnyoɛ na nombia ŋan pou Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ be yako see nɛ ke lɛɛ di mena. 26 Tekaboena nyi nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ, waa naa diyem kei pɛna waa gyoo ɔ gyoori keŋ man yee?” 27 Botɔɔ te Yesu fiasɛɛ ɔ na wola wɔ kpene keŋ bɔɔ ŋmarase Mosesi mmaraase ŋan man, na ŋan Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra be yako see lee ɔ wose man nɛ man.

28 Be ka benaa donɔɔbii keŋ man bee gyuu nɛ, Yesu yɛɛwɔ ŋgba ɔ ne gbaa waa laŋ nɛ. 29 Mɔna be waase e nideli nyi, “Tɛɛ te yuu dɔɔ waa kɔŋ kaa doo be gyaŋ.” Mena dɔɔ ɔ gyuuwɔ kekyaa be gyaŋ.

30 Ŋon na wɔ ke kyaa baa di nɛ, ɔ moo bodobodo te ɔ fanewɔ do Wurubuarɛ nɔɔ te ɔ kɛrɛɛ ke kpala wɔ. 31 Botɔɔ te be sia gyuusuwɔ te ba gyeŋawɔ nyi Yesu ŋonaŋ, keŋte ɔ ŋaalaawɔ be siaman. 32 Keŋte be bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Debaŋ keŋ ɔ ne kolosi na daa gbɛɛnaa man te ɔ ba lese Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man wola daa nɛ, de wɔe te lɔ daa yee?”

33 Debokenaŋ man te ba korowɔ bileŋ bese gyu Gyerusalɛm donɔɔ man. Botɔɔ te ba ke naa kpilala kufu daale baŋ na balaŋ akaŋ baŋ te yilaa botɔɔ 34 na bɛɛ yako nyiaa, “Ampaŋ de Gbeŋgyoo ŋon te fom! Ɔ ta lese ɔ wose wola

Simɔn!” 35 Botɔɔ te kaseela bala baŋ mɔ yako wɔ kpene keŋ be kɔŋ Emause gbɛɛnaa man nɛ, na mena keŋ Yesu be kɛrɛɛ bodobodo kpala wɔ te bɔɔ gyem nyi ŋon ŋonaŋ nɛ.

Yesu kalese ɔ wose wola ɔ kaseela baŋ

Mateo 28:16-20; Maake 16:14-18; Gyɔn 20:19-23; Kpilala 1:6-8

36 Ba ke gyakaa bee kolosi ɔ wose nombia kɛŋa nɛ, Yesu gbagba kaa seŋawɔ be gyaŋ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Wosefɛɛreŋ dɛɛ kyaa ɛ man.” 37 Be ŋeŋawɔ te gyakoloŋ kyaŋa wɔ, na baŋ gyeŋ nyi woo yaa be naawɔ. 38 Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Woŋ dɔɔ te ɛ ne yee yaa woŋ dɔɔ te ɛ ne lɛɛ aŋmaareŋ ɛ nyeeya man? 39 Ɛ kɛɛ me nyiŋmaase na me nawɔɔ! Maŋ gbagba ŋonaŋ. Ɛ tina maŋ kɛɛ! Nawolo nyi woo be dana wosenaane na ŋɔɔ ŋgba mena keŋ ɛ ne naa maŋ dana nɛ ya.” 40 Ɔ kekolosi taŋ nɛ, ɔ moo ɔ nyiŋmaase na ɔ nawɔɔ wola wɔ. 41 Nombia ŋan doo be nɔɔ te yɛɛ wɔ gyoŋ gbaa keŋ nyi ba te lɛɛ di ya. Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Ɛ dana weenɛɛ ŋaale kɛbo?” 42 Keŋte ba moo kpebii keŋ bɔɔ ŋasee ke nɛ duguŋ fa e. 43 Te ɔ lɛɛ ke tao be siaman botɔɔ.

44 Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “Debaŋ keŋ me kyaa ɛ gyaŋ nɛ me yako ŋon nyiaa, nombii kamasɛ keŋ bɔɔ ŋmarase Mosesi mmaraase ŋan man, na ŋan Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra be ŋmarase see na ŋan bɔɔ ŋmarase see nɔɔneŋ tɔne man lee ma wose man nɛ, kaboena nyi ŋe dɛɛ kɔŋ mena.” 45 Botɔɔ te ɔ toro ba agyueŋ na baa nyiŋ nyii Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man. 46 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Be yakowɔ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man nyiaa, nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ, waa naa diyem na waa yeŋ mɔna ka weeya atoorote keŋ na waa foŋ lee yeŋ man, 47 te baa kolosi Wurubuarɛ nombia ɔ yele man fa balaŋ pou tɛɛle kei dɔɔ, na baa kyɛɛkee lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man na baa kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ, na Wurubuarɛ ka mo be nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ. Baa fiasɛɛ lee Gyerusalɛm donɔɔ man, pɛna baa gyu donɔɔse akaŋ ŋan man. 48 Ɛmɛɛ yɛna balaŋ baŋ ɛ ke di mena nombia kɛŋa wose man adansɛɛ. 49 Maa mo me kya Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɔ be yako see nyi waa fa ŋon nɛ kaa do ɛ man. Mɔna ɛ kyaa Gyerusalɛm donɔɔ man kɛbo kelii debaŋ keŋ waa mo mena doŋ kei lee adido kaa do ɛ man.”

Yesu kegyu adido

Maake 16:19-20; Kpilala 1:9-11

50 Keŋte Yesu moo ɔ kaseela baŋ lee donɔɔ kenaŋ man gyu Bɛtani donɔɔ nɔɔman, botɔɔ te ɔ gyinaa ɔ nyiŋmaase adido te ɔ hiraa ɔ kaseela baŋ. 51 Ɔ kee hiraa wɔ nɛ, ɔ tinaa wɔ yela te Wurubuarɛ moo e laŋ adido. 52 Keŋte ba som e te ba moo kenyaŋee dinaa bese kɔŋ Gyerusalɛm donɔɔ man, 53 te debaŋ kamasɛ na bee gyu ke kyaa Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man lese Wurubuarɛ yele.

Nombia kpaakpaa ŋan Gyɔn be ŋmarase nɛ Gyɔn

Wurubuarɛ nombii keŋ kɛɛ fa nyeedoŋ

1 Lee kewalaŋ keŋ pɛna Wurubuarɛ ke yɛɛ kpene kamasɛ na,
ŋon bɛɛ baake e nyi Wurubuarɛ
nombii ŋon nɛ wulaa ɔ kyaa. Na
ŋon na Wurubuarɛ kyaa la, te ŋon
yɛna Wurubuarɛ. 2 Ŋon na Wu-
rubuarɛ kyaa la leenaŋ kewalaŋ
kenaŋ man. 3 Ɔ dɔɔ te Wurubuarɛ
tɛɛwɔ yɛɛ kpene kamasɛ, te Wu-
rubuarɛ ta lee ɔ wɔle yɛɛ kolo
na kolo ya. 4 Wurubuarɛ nombii
kei ne faa na nyeedoŋ, te nyee-
doŋ kenaŋ yɛna keŋmaŋee keŋ
ne gyuusu balaŋ sia na baa naa
Wurubuarɛ gbɛɛ. 5 Keŋmaŋee
kenaŋ ne ŋmaŋee ditiŋtɛɛ man,
mɔna ditiŋtɛɛ keŋ bɛɛ tale di ke
dɔɔ ya.

6 Debaŋ daale liiwɔ na Wu-
rubuarɛ kpila ɔ kpilale ŋolo ŋon
bɛɛ baake e nyi Gyɔn. 7 Ŋon
kɔŋala ɔ kaa di adansɛɛ lee
keŋmaŋee keŋ wose man fa
balaŋ, na balaŋ pou kenyiŋ ta
ɔ dɔɔ lɛɛ keŋmaŋee keŋ di.
8 Na ŋon Gyɔn gbagba yɛna
keŋmaŋee keŋ ya, mɔna ɔ kɔŋae
kaa di adansɛɛ lee keŋmaŋee
keŋ wose man. 9 Ŋon bɛɛ
baake e keŋmaŋee gbagba keŋ
nɛ waa kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ, na ɔ
kaa ŋmaŋee fa walaŋ kamasɛ.
10 Keŋmaŋee kenaŋ kaa kyaawɔ
tɛɛle kei dɔɔ. Ɔ dɔɔ te Wurubuarɛ
tɛɛwɔ yɛɛ kpene kamasɛ tɛɛle kei
dɔɔ, mɔna tɛɛle kei dɔɔ balaŋ
ta gyeŋ e ya. 11 Ɔ kɔŋawɔ ŋon
gbagba ɔ balaŋ gyaŋ, mɔna ɔ
balaŋ te lɛɛ e ya. 12 Mɔna balaŋ
baŋ pou bɔɔ lɛɛ e te bɔɔ lɛɛ di
nɛ, ɔ faa wɔ gbɛɛ te ba bese
Wurubuarɛ bia. 13 Ba te yɛɛ
Wurubuarɛ bia ŋgba mena keŋ
alo na baale na lola bia ba kegyae
man nɛ ya. Mɔna Wurubuarɛ
gbagba kegyaebii man te ɔ lese wɔ
nyi baa yɛɛ ɔ bia.

14 Ŋon bɛɛ baake e nyi Wu-
rubuarɛ nombii nɛ, kaa bese deni-
walaŋ te ɔ kaa kyaawɔ de man
weeya akalansɛɛ ŋaale. De naa
ɔ gyoorobiiri keŋ nawolo nyi ŋon
waageŋ yɛna ɔ kya Wurubuarɛ bu
dokoloŋ ŋon nɛ. Ɔ man te Wu-
rubuarɛ bɛrɛɛ na anokoare keŋ
doo.

15 Gyɔn dii adansɛɛ lee ɔ wose
man. Ɔ fae yeesa yako nyi, “Walaŋ
kei wose man nombia yaa me
wulaa yako ŋon nyiaa, ‘Walaŋ ŋon
ɔ dɔŋ me wɔle ɔ ne kɔŋ nɛ ɔ kela
maŋ, nawolo nyi ɔ wulaa ɔ kyaa
pɛte ba lola maŋ.’ ” 16 Lee ɔ bɛrɛɛ
keŋ be wulu ɔ man nɛ dɔɔ, te
ɔ ne hiraa daa agbaatee agbaa-
tee. 17 Mosesi dɔɔ te Wurubuarɛ
tɛɛwɔ mo mmaraase ŋan fa daa,
mɔna Yesu Kristo dɔɔ te ɔ tɛɛwɔ
wola daa ɔ bɛrɛɛ na wa anokoare
keŋ. 18 Ŋolo na ŋolo te naa ta
Wurubuarɛ na ɔ sia ya, mɔna
Wurubuarɛ bu dokoloŋ kooŋ ŋon
loŋ bɛɛ lam ŋon na ɔ kya nsana ya
nɛ, kaa lesena Wurubuarɛ dinɔɔ
wola daa.

Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon kekolosi Wurubuarɛ nombia

Mateo 3:1-12; Maake 1:1-8; Luka 3:1-18

19 Gyudatena kegyiise baŋ be
kyaa Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ,
kpila Wurubuarɛ saese na Le-
witena baale nyi be kaa bɔɔse
Gyɔn nyiaa, “Nyaŋ yɛna amɔte?”
Gyɔn ta beo wɔ ya. 20 Mɔna ɔ
torowɔ yako wɔ nyiaa, “Na maŋ
yɛna nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ
be yako see nyi waa kɔŋ nɛ ya.”
21 Keŋte be bɔɔse e nyiaa, “Ke-
naŋ na nyaŋ yɛna amɔte? Nyaŋ
yɛna Elaegya?” Keŋte ɔ tiranɔɔ

fa wɔ nyi, “Koa, na maŋ yɛna Elaegya ya.” Ba besewɔ bɔɔse e nyiaa, “Nyaŋ yɛna Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋon dɛɛ daa nɛ?” Keŋte Gyɔn tiranɔɔ fa wɔ nyi “Koa, na maŋ ya.”

22 Keŋte be bɔɔse e nyi “Te kenaŋ na nyaŋ yɛna amɔte? Yako daa nombii dokoloŋ na dee nyiŋ gyu ke yako baŋ bɔɔ kpila daa nɛ. Sena te n ne yako lee nyaŋ gbagba n wose man?” 23 Botɔɔ te Gyɔn moo nɔɔwoya ŋan Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Yesaya be yako see nɛ tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Maŋ yɛna woya ŋan ne fae yeesa depampaa dinaa keŋ man nɛ nyiaa, Ɛ tenee de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ gbɛɛ see e na ɔ kaa ta ke dɔɔ.” 24 Balaŋ baŋ bɔɔ kpili gyu Gyɔn gyaŋ nɛ, man baale yɛɛ Farasiitenawɔ, 25 keŋte be bɔɔse Gyɔn nyiaa, “Akpaa na nyaŋ yɛna nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ ya, yaa Elaegya yaa Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋon ya na, woŋ dɔɔ te n ne sɔ balaŋ Wurubuarɛ loŋ?” 26 Botɔɔ te Gyɔn tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Maŋ dɔɔ loŋ yakaa te me dana mɛɛ sɔ balaŋ Wurubuarɛ loŋ, mɔna ŋolo kyaa ɛ man keŋ ɛ ba gyeŋ e ya. 27 Ŋon yɛna walaŋ ŋon ɔ dɔŋ me wɔle ɔ ne kɔŋ, keŋ ma te kaboe gba nyi maa buŋ booli ɔ nkyokota ŋmeeseŋ koraŋ gba ya.” 28 Nombia kɛŋa pou kɔŋae Gyɔɔdan boo diŋgyiŋ donɔɔ keŋ bɛɛ baake ke Bɛtani nɛ man, botɔɔ keŋ Gyɔn ne sɔ balaŋ Wurubuarɛ loŋ nɛ.

29 Tɛɛ kena nɛ, Gyɔn naa Yesu ne kɔŋ ɔ gyaŋ te ɔ yakowɔ lee Yesu wose man nyiaa, “Ɛ kɛɛ Wurubuarɛ nambu ŋon. Ŋon na lesena balaŋ lee be dukum man. 30 Kei yɛna walaŋ ŋon mɔɔ wulaa yako ŋon ɔ wose man nombia nyiaa, ‘Walaŋ ŋon ɔ dɔŋ me wɔle ɔ ne kɔŋ nɛ ɔ kela maŋ. Nawolo nyi ɔ wulaa ɔ kyaa pɛte ba lola maŋ.’ 31 Nafɔ na maŋ gbagba ba gyeŋ e ya, mɔna ŋon dɔɔ te Wurubuarɛ kpila maŋ nyi me kaa sɔ balaŋ Wurubuarɛ loŋ, na maa lese e debɔɔ wola Iseraetena na baa nyiŋ gyeŋ e.” 32 Keŋte Gyɔn dii adansɛɛ nyiaa, “Me naa Wurubuarɛ feliŋ ŋon moo duwuluŋ dinɔɔ tisi lee adido kaa kyaa ɔ dɔɔ. 33 Nafɔ maŋ gbagba ba gyeŋ e ya, mɔna Wurubuarɛ ŋon ɔ be kpila maŋ nyi me kaa mo loŋ sɔ balaŋ Wurubuarɛ loŋ nɛ yako na maŋ nyiaa, ‘Walaŋ ŋon n naa Wurubuarɛ feliŋ ŋon de tisi kaa kyaa ɔ dɔɔ nɛ, ŋon ne gyaela waa mo Wurubuarɛ feliŋ ŋon sɔ balaŋ Wurubuarɛ loŋ.’ 34 Ma te naa te mee di adansɛɛ nyiaa, ŋon yɛna Wurubuarɛ bu ŋon.”

Yesu kpilala gyaŋgba nyibaŋ baŋ

35 Tɛɛ kena nɛ, Gyɔn na ɔ kaseela bala besewɔ gyu boo keŋ nɔɔman. 36 Keŋte Gyɔn naa Yesu ne lam. Ɔ kena e nɛ te ɔ yakowɔ nyiaa, “Ɛ kɛɛ Wurubuarɛ nambu ŋon!” 37 Gyɔn kaseela bala baŋ kenyii Gyɔn nɔɔwoya kɛŋa nɛ, be tinaa Gyɔn yela gyu ke sila Yesu. 38 Yesu gɛɛsewɔ kɛɛ na te ɔ naa wɔ keŋte ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Woŋ yaa ɛ ne gyae?” Botɔɔ te baŋ mɔ bɔɔse e nyiaa, “De Gbeŋgyoo, aleŋ te n kyaa?” 39 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ɛ kɔŋ na ɛ kaa kɛɛ.” Mena dɔɔ be gyuuwɔ kena botɔɔ keŋ ɔ kyaa. Debaŋ kenaŋ na te gyɔ balinɔɔ debaŋ anaara te be kyaawɔ ɔ gyaŋ wee kenaŋ pou. 40 Balaŋ bala baŋ bɔɔ nyii Gyɔn nɔɔwoya te bɔɔ sila Yesu nɛ, be man ŋolo yɛna Simɔn Pita ɔ naabu Anderiase. 41 Kpene keŋ Anderiase be taŋgbɛɛ yɛɛ yɛna nyi, ɔ gyuuwɔ ke kɛo ɔ kegyia Simɔn te ɔ yako e nyiaa, “Da te naa Mesaya ŋon, nyeelɛɛre ŋon

Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ.” 42 Keŋte Anderiase moo Simɔn kɔŋ Yesu gyaŋ. Yesu kena Simɔn nɛ ɔ kɛɛ e yididi te ɔ yako e nyiaa, “Me gyeŋ nyi nyaŋ yɛna Gyɔn bu Simɔn ŋon. Baa baake neŋ nyi Kefase yaa Pita.” Ka asɛɛ yɛna nyi boe.

Yesu kebaake Filipo na Natanɛle

43 Tɛɛ kena nɛ, Yesu yɛɛ wa agyueŋ nyi waa gyu Galelia tɛɛle man. Keŋte ɔ naa Filipo te ɔ yako e nyiaa, “Kaa sila maŋ.” 44 Filipo lee donɔɔ keŋ bɛɛ baake ke Bɛtesaida nɛ man. Donɔɔ kenaŋ man mɔ te Anderiase na Pita mɔ leewɔ. 45 Filipo mɔ naa Natanɛle te ɔ yako e nyiaa, “Da te naa walaŋ ŋon Mosesi be ŋmarase ɔ wose man nombia do mmaraa tɔne keŋ man, te Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ mɔ be ŋmarase ɔ wose man nombia nɛ. Bɛɛ baake e nyi Yesu. Ŋon yɛna Yesu, Gyosɛfo bu ŋon ɔ ba lee Nasarɛte nɛ.” 46 Keŋte Natanɛle bɔɔse e nyiaa, “Nasarɛte ya? Kolo kpaakpaa daale gyae ke tale lee botɔɔ?” Keŋte Filipo yako e nyiaa, “Nyaŋ kɔŋ na n kaa kɛɛ.” 47 Yesu kena Natanɛle ne kɔŋ ɔ gyaŋ nɛ ɔ kolosiwɔ lee ɔ wose man nyiaa, “Ɛ kɛɛ, Iserae baale gbagba yaa kei keŋ dekara be doo ɔ man ya.” 48 Botɔɔ te Natanɛle bɔɔse e nyiaa, “Sena te n yɛɛwɔ gyeŋ maŋ?” Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyi, “Me wulaa naa neŋ fiigi daŋ keŋ tɛɛ pɛte Filipo baake neŋ.” 49 Keŋte Natanɛle torowɔ yako nyiaa, “De Gbeŋgyoo, nyaŋ yɛna Wurubuarɛ bu ŋon! Nyaŋ yɛna Iseraetena gyoo ŋon!” 50 Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Keŋ mɔ yako neŋ nyi me naa neŋ fiigi daŋ keŋ tɛɛ dɔɔ te n ne lɛɛ maŋ di? N kena nombia dinaana ŋan kela kɛŋa.” 51 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, ɛ kena ŋgba adido ta toro na Wurubuarɛ kpilala baŋ na gyem tisi maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon dɔɔ.”

2

Alowɔle keyɛɛ Kaanan donɔɔ man

1 Ka weeya atoorote keŋ nɛ, ba kpeo alo ŋolo Kaanan donɔɔ keŋ ke kyaa Galelia tɛɛle man nɛ man. Na Yesu ɔ naa mɔ kyaa botɔɔ. 2 Be baake Yesu na ɔ kaseela mɔ kɔŋ alowɔle keŋ tɛɛ botɔɔ. 3 Balaŋ baŋ soloŋ ke taŋ nɛ, Yesu ɔ naa yako e nyi “Balaŋ baŋ soloŋ te taŋ.” 4 Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Nna kei te yɛɛ daa na neŋ de nombia ya. Debaŋ keŋ Wurubuarɛ ba see maŋ nɛ te lii ta ya.” 5 Keŋte Yesu ɔ naa yako dekpaŋalaŋ keŋ tewulɛɛ baŋ nyiaa, “Kpene kamasɛ keŋ ɔ yako ŋon nyi yaa yɛɛ na, ɛ yɛɛ ke.” 6 Debaŋ kenaŋ na, osuŋse dinaana looro ŋaale baŋɛɛ botɔɔ. Gyudatena ɔsom man na, osuŋse kɛŋa man te bee kyekii loŋ do mo faafo ba wose. Dokoloŋ gyae ke lɛɛ loŋ ŋgba garawaase anoŋ yaa looro nɛ. 7 Botɔɔ te Yesu yako tewulɛɛ baŋ nyiaa, “Ɛ kyekii loŋ do osuŋse ŋan man wulu.” Keŋte tewulɛɛ baŋ kyekii loŋ wulu ŋa belebelebele. 8 Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “Nɛnɛɛ ɛ kyee loŋ keŋ ŋaale gyina kegyia ŋon ɔ seŋɛɛ alowɔle keŋ siaman nɛ.” Te be kyeewɔ gyina e. 9 Kegyia ŋon daa loŋ keŋ ba bese soloŋ nɛ kɛɛ. Ɔ naawɔ nyi soloŋ keŋ dei, mɔna ɔ ba gyeŋ ke dalee ya, mɔna tewulɛɛ baŋ bɔɔ kyee loŋ keŋ kɔna e nɛ baŋ gyeŋ botɔɔ keŋ kɔɔ lee. Keŋte kegyia ŋon baake alowɔle baale ŋon lee yenaŋ, 10 te ɔ yako e nyiaa, “Balaŋ degyaŋee na, bɛɛ taŋgbɛɛ bo mo soloŋ kpaakpaate fa wɔ, te akpaa be dɛɛse na te bɛɛ mo soloŋ keŋ kɔɔ dei ya nɛ kɔŋ. Mɔna nyaŋ moo soloŋ kpaakpaate keŋ

bo weese kaa lii debaŋ kei pɛte n lese ke debɔɔ.”
11 Kei yɛna gyakoloŋ nombia gyaŋgbate keŋ Yesu be yɛɛ Kaanan donɔɔ keŋ ke kyaa Galelia tɛɛle dɔɔ nɛ man. Ɔ moo ke lese ɔ gyoorobiiri wola, te ɔ kaseela baŋ mɔ lɛɛ e di. 12 Kei wɔle nɛ, ŋon na ɔ naa na ɔ naabia na ɔ kaseela baŋ gyuu donɔɔ keŋ bɛɛ baake ke Kapanum nɛ man ke di weeya akalansɛɛ ŋaale botɔɔ.

Yesu kegegi balaŋ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man

Mateo 21:12-13; Maake 11:15-17; Luka 19:45-46

13 Debaŋ keŋ Gyudatena nyeekelɛɛwee keŋ na benaa nɛ, Yesu gyuu Gyerusalɛm donɔɔ man. 14 Yesu ke gyu ka gyoo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ dekpaŋalaŋ man nɛ, ɔ naawɔ nyi baale ne yɔɔ nunkyuese na namense na awuluŋna, na balaŋ baale mɔ kyakɛɛ bɛɛ yɛlɛɛ kɔba. 15 Mena dɔɔ ɔ moo ŋmeesеŋ ŋmɛ yɛɛ dambila te ɔ moowɔ gegi balaŋ baŋ na be nunkyuese na be namense pou lee dekpaŋalaŋ keŋ man. Ɔ yaasee be kɔbasebia ŋan te ɔ besena be tebuluse ŋan pou buŋii. 16 Keŋte ɔ yako balaŋ baŋ bɛɛ yɔɔ awuluŋna nɛ nyiaa, “Ɛ mo wɔ lee kɛbo! Ɛ na mo me kya dɛɛ besena ɛ kebu dedii ya!” 17 Nombia kɛŋa yela ɔ kaseela baŋ tɔɔse Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako nyi, “O Wurubuarɛ, n deni dinaa keŋ man nombia ne hia maŋ nideli, te ŋe te di ma nyee mɔ.”
18 Botɔɔ te Gyudatena kegyiise kaa bɔɔse e nyiaa, “Woŋ gyakoloŋ nombia te nyaŋ ke tale yɛɛ na kawola daa nyi Wurubuarɛ faa na neŋ doŋ nyi nya yɛɛ mena abɔɔ kɛŋa?” 19 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ɛ yɛlɛɛ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa kei, weeya atoorote na maa ma ke bela.” 20 Botɔɔ te Gyudatena kegyiise baŋ yako Yesu nyiaa, “Ba moo kulutooneŋ sɔŋola na looro bo ma Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa kei, te nyaŋ n ke tale mo weeya atooro ma ke?” 21 Mɔna Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ Yesu ne kolosi ka wose man nombia nɛ, yɛna ŋon gbagba ɔ wose. 22 Mena dɔɔ debaŋ keŋ Yesu be fom lee yeŋ man nɛ, ɔ kaseela baŋ tɔɔsewɔ nyi ɔ yako mena nombia kɛŋa. Te be lɛɛ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see, na Yesu nombia ŋan ɔ be yako nɛ di nideli. 23 Yesu ke kyaa Gyerusalɛm Gyudatena nyeekelɛɛweeya kedi ŋan man nɛ, balaŋ burum naa gyakoloŋ nombia ŋan ɔ be yɛɛ nɛ te be lɛɛ e di. 24 Mɔna Yesu ta mo ɔ wose lɔ be dɔɔ ya, nawolo nyi ɔ gyeŋ walaŋ kamasɛ dinɔɔ. 25 Te yɛɛ keŋ nyi ŋolo keyako deniwalaŋ nombii fa e ya, nawolo nyi ɔ gyeŋ walaŋ kamasɛ nyeeman nombia.

3

Yesu kawola Nikodemose nombia

1 Mena debaŋ kenaŋ man nɛ, na Gyudatena kegyia ŋolo kyaawɔ keŋ ɔ yele yɛna Nikodemose. Ɔ kpuɛ Farasiitena dikpii keŋ man. 2 Wee daale nelim nɛ ɔ korowɔ gyu Yesu gyaŋ te ɔ yako e nyiaa, “Kegyia, da gyeŋ nyi n yɛɛ wolale e ŋon Wurubuarɛ be kpila neŋ. Nawolo nyi ŋolo be kyaa keŋ waa tale yɛɛ gyakoloŋ nombia na nombia dinaana ŋan n ne yɛɛ nɛ, keŋ nyi Wurubuarɛ be kpuɛ na e ya.” 3 Botɔɔ te Yesu yako e nyiaa, “Mɛɛ yako neŋ anokoare n ke nyii nyiaa, akpaa be ta bese lola walaŋ ya nɛ, ɔ be gyae waa naa Wurubuarɛ gyoori keŋ ya.”

4 Keŋte Nikodemose bɔɔse Yesu nyiaa, “Walaŋ ŋon ɔ ba bee na, sena te baa bese tale lola e? Waa bese tale gyoo ɔ naa tɔɔman na baa lola e bela?” 5 Botɔɔ te Yesu

tiranɔɔ fa e nyiaa, “Mɛɛ yako neŋ anokoare n ke nyii nyiaa, akpaa ba te sɔ neŋ Wurubuarɛ loŋ na Wurubuarɛ ka mo ɔ feliŋ do n man ya na, n be gyae n ke tale gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man ya. 6 Deniwalaŋ na lola ɔ dinɔɔ bo, te Wurubuarɛ feliŋ ŋon mɔ na lola walaŋ bo ŋgba Wurubuarɛ dinɔɔ nɛ. 7 Na yela keyɛɛ neŋ gyakoloŋ nyi me kpa, kaboena nyi ba bese lola neŋ bela ya. 8 Feliŋ ne gyɔɔ bo gyu botɔɔ keŋ kɛɛ gyae. N ne nyii mena keŋ kɛɛ gyɔɔ mɔna n ba gyeŋ ke dalee yaa ke dee gyue ya. Mena mɔ te doo fa walaŋ kamasɛ ŋon Wurubuarɛ feliŋ ba lola e nɛ.”

9 Keŋte Nikodemose bɔɔse Yesu nyiaa, “Sena te kɛŋa gyae ke tale kɔŋ mena?” 10 Botɔɔ te Yesu bɔɔse e nyiaa, “Ŋgba n yɛɛ Gyudatena wolale kegyia e. N bee nyii mena nombia kɛŋa man yee? 11 Mɛɛ yako neŋ anokoare n ke nyii nyiaa, nombia ŋan da gyeŋ nɛ te dɛɛ yako te ŋan dɛɛ naa mɔ nɛ te dee di ŋa wose man adansɛɛ, mɔna ɛ bɛɛ lɛɛ nombia ŋan dɛɛ yako ŋon nɛ di ya. 12 Mɛɛ yako ŋon tɛɛle kei dɔɔ nombia te ɛ bɛɛ lɛɛ ŋa di ya na, sena te me yako ŋon Wurubuarɛ man nombia na ɛ kelɛɛ ŋa di? 13 Ŋolo na ŋolo te gyuu ta Wurubuarɛ man ya, Gyisɛ maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon mɔɔ lee botɔɔ kɔŋ nɛ maageŋ.

14 Ɛ gyeŋ nyi gyaŋgba keŋ na Wurubuarɛ yela Mosesi yɛɛ dom te ɔ moowɔ mataa na daŋ adido depampaa dinaa keŋ man. Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ be gyina ɔ sia kɛɛ mena dom kei na ɔ nyiŋa nyeedoŋ. Mena ke te baa gyɔ maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon mɔ mataa na ɔpaŋdaŋ adido. 15 Na walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ maŋ di na, waa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ.

16 Lee mena keŋ Wurubuarɛ ne gyae balaŋ dɔɔ te ɔ moo ɔ bu dokoloŋ kooŋ ŋon fa, nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ e di na ɔ be gyae waa yeŋ leki ya, mɔna waa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa.” 17 Nawolo nyi Wurubuarɛ te kpila ɔ bu tɛɛle kei dɔɔ nyi ɔ kaa bu balaŋ fɔɔ ya, mɔna ɔ kpila e bo na balaŋ ke ta ɔ dɔɔ nyiŋ nyeedoŋ.

18 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ e di na bɔɔ gyae baa bu e fɔɔ ya, te ŋon ɔ te lɛɛ e di ya na be wulaa bu e fɔɔ, nawolo nyi ɔ te lɛɛ Wurubuarɛ bu dokoloŋ kooŋ ŋon di ya. 19 Nombia ŋan bɔɔ mo bu tɛɛle kei dɔɔ balaŋ fɔɔ yɛna nyi, keŋmaŋee te kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ, mɔna balaŋ ne gyae ditiŋtɛɛ bo kela keŋmaŋee keŋ. Nawolo nyi be nombia ŋan bɛɛ yɛɛ nɛ yɛɛ dukum ke. 20 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne yɛɛ dukum na, ɔ ne kɔla keŋmaŋee keŋ te ɔ bɛɛ benaa ke ya. Nawolo nyi ɔ bɛɛ gyae nyi ɔ nombiakumɛɛ ŋan ka lee debɔɔ ya. 21 Mɔna walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne yɛɛ nombia kpaakpaa nɛ, ɔ na benaa keŋmaŋee keŋ. Nawolo nyi keŋmaŋee keŋ gyae ka lese ɔ nombia ŋan ɔ ne yɛɛ nɛ wola nyi ɔ ne yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii.

Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre kedi Yesu wose man adansɛɛ

22 Kɛŋa wɔle nɛ Yesu na ɔ kaseela baŋ gyuu Gyudia tɛɛle man. Yesu kyaawɔ botɔɔ weeya akalansɛɛ ŋaale te ɔ sɔɔ balaŋ Wurubuarɛ loŋ. 23 Debaŋ kenaŋ na Gyɔn mɔ ne sɔ balaŋ Wurubuarɛ loŋ donɔɔ keŋ bɛɛ baake ke nyi Aenɔn keŋ ka benaa na Salim donɔɔ nɛ man. Nawolo nyi na loŋ boe botɔɔ, te balaŋ mɔ na gyem tisi ɔ dɔɔ nyi waa sɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ. 24 Debaŋ kenaŋ na ba te kyaŋa ta Gyɔn tɔ deni ya.

25 Gyuda baale ŋolo na Gyɔn kaseela baŋ man baale lɛɛ aŋmaareŋ lee mena keŋ bɛɛ mo loŋ faafo ba wose lee ba amanberɛ gbɛɛ nɛ wose man. 26 Botɔɔ

te Gyɔn kaseela baŋ kɔŋawɔ Gyɔn gyaŋ kaa yako e nyiaa, “De Gbeŋgyoo, n ne tɔɔse balee ŋon nafɔ ɔ kpuɛ na daa Gyɔɔdan boo keŋ diŋgyiŋ, te n be di ɔ wose man adansɛɛ nideli nɛ? Kɛɛ, ɔ ne sɔ balaŋ Wurubuarɛ loŋ, te balaŋ pou ne gyu ɔ gyaŋ.” 27 Keŋte Gyɔn tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Nyi Wurubuarɛ te fa walaŋ gbɛɛ nyi waa yɛɛ kolo ya nɛ, ɔtenate be gyae waa tale yɛɛ ya. 28 Ɛmɛɛ gbagba ɛ ke tale di maŋ adansɛɛ nyi me yakowɔ nyiaa, Na maŋ yɛna Nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ ya, mɔna Wurubuarɛ kpila maŋ bo nyi maa kyaŋ gbɛɛ ta ɔ siaman kɔŋ.”

29 Keŋte Gyɔn gyɔɔ dudu yako wɔ nyiaa, “Walaŋ ŋon ɔ dana alowɔle na, ŋon yɛna alowɔle ŋon baale. Mɔna alowɔle baale ŋon ɔ gyoona dɔɔ bɛɛ sem bo yenaŋ tei, te akpaa be nyii alowɔle baale ŋon woya na ne yɛɛ wɔ gyoŋ nideli. Mena mɔ yaa yɛɛ maŋ gyoŋ nideli debokeiman ŋgba mɔɔ nyii Yesu nkaŋ nɛ. 30 Kaboena nyi Yesu yele dɛɛ lee kela maŋ.

31 Walaŋ ŋon ɔ ba lee adido kɔŋ nɛ ɔ kela walaŋ kamasɛ, te walaŋ ŋon ɔ ba lee tɛɛle kei dɔɔ nɛ ɔ yɛɛ tɛɛle kei dɔɔ walaŋ e te ɔ ne kolosi tɛɛle kei dɔɔ nombia bo. Walaŋ ŋon ɔ ba lee adido nɛ, ɔ kela kpene kamasɛ. 32 Nombia ŋan ɔ be naa na ŋan ɔ be nyii nɛ wose man adansɛɛ te ɔ ne dii, mɔna ŋolo te lɛɛ wa adansɛɛ keŋ di ya. 33 Te walaŋ ŋon ɔ be lɛɛ wa adansɛɛ keŋ di na, na ɔtenate te sɛɛ baa nyi Wurubuarɛ nombia ŋan yɛɛ ampaŋ. 34 Walaŋ ŋon Wurubuarɛ be kpila e na ɔ ne kolosi Wurubuarɛ nombia bo, nawolo nyi Wurubuarɛ ta mo ɔ feliŋ ŋon do walaŋ ŋonaŋ man nideli. 35 Kya ŋon ne gyae ɔ bu ŋon nombia, te ɔ moo kpene kamasɛ do e ɔ nyiŋmaa man. 36 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ ɔ bu ŋon di na waa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa, te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ bɛɛ ɔ bu ŋon na ɔ be gyae waa nyiŋ nyeedoŋ kei ya, mɔna Wurubuarɛ waa gyeŋ baŋ do e kekpaakekpaa.”

4

Yesu kekolosi na Samaria alo ŋolo

1 Farasiitena baŋ nyiiwɔ nyi Yesu ne nyiŋ balaŋ burum sɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ kela Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre. 2 Mɔna Yesu gbagba dɔɔ ɔ te sɔ ŋolo na ŋolo Wurubuarɛ loŋ ya, ɔ kaseela baŋ sɔɔ na wɔ. 3 Yesu ke nyii mena keŋ balaŋ ne kolosi ɔ wose man nombia nɛ, ɔ korowɔ lee Gyudia tɛɛle man bese gyu Galelia tɛɛle man. 4 Na kaboena nyi waa mo na Samaria tɛɛle man. 5 Mena dɔɔ ɔ moowɔ botɔɔ kelii Samariatena donɔɔ keŋ bɛɛ baake ke nyi Sikya nɛ man. Sikya donɔɔ kei benaa na tɛɛle keŋ Gyekɔpo ba mo fa ɔ bu Gyosɛfo nɛ. 6 Na Gyekɔpo ditiribuŋ doo botɔɔ. Yesu kelii botɔɔ nɛ, na ɔ te kaa mena dɔɔ ɔ tisiwɔ kyaa ditiribuŋ keŋ gyaŋ. Debaŋ kenaŋ na weese ta seŋ dɛɛ.

7 Ɔ ke kyaa botɔɔ nɛ Samaria alo ŋolo kɔŋawɔ botɔɔ ɔ kaa kyee loŋ, keŋte Yesu sola e nyi “Fa maŋ loŋ maa nyɔɔ.” 8 Debaŋ kenaŋ na, ɔ kaseela baŋ te lam donɔɔ keŋ man be kaa lɛɛ weenɛɛ. 9 Botɔɔ te Samaria alo ŋon yako Yesu nyiaa, “N yɛɛ Gyuda baale e te maŋ mɔ yɛɛ Samaria alo e. Woŋ dɔɔ te n na sola maŋ loŋ?” Keŋ dɔɔ ɔ be bɔɔse mena yɛna nyi, Gyudatena na Samariatena bɛɛ gyoo ya. 10 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Akpaa nyeŋ gyeŋ Wurubuarɛ kolo anefaŋ na walaŋ ŋon ɔ na sola neŋ loŋ kei nɛ, nafɔ nyaŋ ka sola e na waa fa neŋ loŋ keŋ kɛɛ fa nyeedoŋ nɛ.”

11 Botɔɔ te alo ŋon yako e nyiaa, “Kegyia, ditiribuŋ keŋ dana siiliŋ

te n be dana kpene keŋ n ka mo kyee loŋ keŋ ya. Aleŋ te nyaŋ kenyiŋ mena nyeedoŋ loŋ kei. 12 Yaa nyaŋ kela na de naana Gyekɔpo ŋon ɔ be wula ditiribuŋ kei fa daa nɛ? Ŋon gbagba na ɔ bia na ɔ wonembia pou nyɔɔ loŋ lee ditiribuŋ kei man." 13 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa alo ŋon nyiaa, "Walaŋ kamasɛ ŋon waa nyɔɔ loŋ kei nɛ, loŋboaneŋ gyae ka ko e bela. 14 Mɔna walaŋ kamasɛ ŋon waa nyɔɔ loŋ keŋ maa fa e nɛ, loŋboaneŋ be gyae ka ko e bela ya. Loŋ keŋ maa fa e nɛ gyae ke doo ɔ man ŋgba ditiribuŋ nɛ, na ka ke fa e nyeedoŋ loŋ na waa nyiŋ nyeedoŋ kekpaakekpaa." 15 Botɔɔ te alo ŋon yako e nyiaa, "Kegyia, akpaa mena na fa maŋ mena loŋ kei na loŋboaneŋ ba tekaa ko maŋ bela ya, na maa tina ditiribuŋ kei man kekɔŋ yela."

16 Keŋte Yesu yako e nyiaa, "Gyu ke baake n baale na ɛ ke kɔŋ." 17 Te alo ŋon yako e nyiaa, "Mɔɔ dana baale ya." Keŋte Yesu yako e nyiaa, "N te yako anokoare nyi n be dana baale ya. 18 N taŋ ke yala baala banoŋ, te ŋon gyaŋ n kyaa debokeiman nɛ ɔ te yɛɛ n baale e ya. Mena dɔɔ nombia ŋan n be yako maŋ nɛ yɛɛ ampaŋ." 19 Botɔɔ te alo ŋon yako e nyiaa, "Kegyia ma te naa nyi n yɛɛ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre e ampaŋ. 20 De naanaɔ som Wurubuarɛ bo bula kei dɔɔ, mɔna ɛmɛɛ Gyudatena kpa Gyerusalɛm donɔɔ man te kaboena nyi dɛɛ som Wurubuarɛ." 21 Keŋte Yesu yako e nyiaa, "Alo lɛɛ maŋ di, debaŋ daale gyae kekɔŋ keŋ bɔɔ gyae baa tekaa som Wurubuarɛ bula kei dɔɔ yaa Gyerusalɛm donɔɔ man ya. 22 Ɛmɛɛ Samariatena na som Wurubuarɛ ŋon ɛ ba gyeŋ e ya, te daa Gyudatena dɔɔ dɛɛ som Wurubuarɛ ŋon da gyeŋ e, nawolo nyi nyeekelɛɛ gyae ke ta bo Gyudatena dɔɔ kɔŋ.

23 Debaŋ daale ne kɔŋ te ke taŋ kekɔŋ, keŋ nyi baŋ bɛɛ som Wurubuarɛ anokoare man nɛ, baa mo Wurubuarɛ Feliŋ na anokoare bo som Wurubuarɛ nawolo nyi mena somra kɛwɔ dinɔɔ te Wurubuarɛ ne gyae. 24 Wurubuarɛ yɛɛ feliŋ e, mena dɔɔ baŋ baa som e nɛ kaboena nyi baa mo ɔ feliŋ na anokoare som e." 25 Botɔɔ te Samaria alo ŋon yako e nyiaa, "Ma gyeŋ nyi Nyeelɛɛre ŋon bɛɛ baake e nyi Kristo nɛ waa kɔŋ. Ɔ kɔŋ na waa kaa lese kpene kamasɛ man fa daa." 26 Keŋte Yesu torowɔ yako e nyiaa, "Maŋ ŋon mɛɛ kolosi na neŋ nɛ, maŋ yɛna nyeelɛɛre ŋon."

27 Be kee kolosi kenaŋ nɛ, te Yesu kaseela baŋ leewɔ donɔɔ man kɔŋ. Ba kena ŋgba Yesu na alo ŋon seŋɛɛ bee kolosi nɛ, yɛɛ wɔ gyakoloŋ. Mɔna be man ŋolo te tale bɔɔse alo ŋon nyi woŋ te ɔ ne gyae ya, te ba te tale bɔɔse Yesu mɔ nyi weera ɔ ne kolosi na alo ŋon ya. 28 Botɔɔ te alo ŋon tina osuŋ keŋ yela, te ɔ yeuwɔ gyu donɔɔ keŋ man ke yako balaŋ nyiaa, 29 "Ɛ kɔŋ kaa kɛɛ balee ŋolo ŋon ɔ be yako maŋ ma wose man nombia ŋan pou mɔɔ yɛɛ nɛ. Na ŋon yɛna Kristo, nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ baa yaa?" 30 Mena dɔɔ balaŋ leewɔ donɔɔ keŋ man kɔŋ Yesu gyaŋ.

31 Debaŋ kenaŋ na te ɔ kaseela baŋ waase e nyiaa, "De Gbeŋgyoo mo kolo tina n nɔɔ" 32 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, "Me dana weenɛɛ ŋaale maa di keŋ ɛ ba gyeŋ ya." 33 Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ bɔɔse dɔŋa nyiaa, "Doona ŋolo saa weenɛɛ baa kɔna e?" 34 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, "Me weenɛɛ yɛna nyi maa yɛɛ me kya ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ kegyaebii, na maa yɛɛ tom keŋ ɔ ba mo fa maŋ nɛ kelii ɔto. 35 Ɛmɛɛ gbagba ne

tale yako nyi ‘Te ka gyaalaŋna banaara na weenɛɛ kekɛrɛɛ te lii.’ Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, ɛ gyina ɛ sia na ɛ ke kɛɛ wɔɔse ŋan. Ɛ kena nyi abɔɔ ŋan te yɛɛ na kekɛrɛɛ. 36 Walaŋ ŋon ɔ ne kɛrɛɛ weenɛɛ ŋan nɛ baa tɔ e kom, te ɔ ne yilaa abɔɔ ŋenaŋ bo see fa nyeedoŋ kekpaakekpaa keŋ. Mena dɔɔ walaŋ ŋon ɔ be fare na walaŋ ŋon ɔ be kɛrɛɛ nɛ pou baa bom di gyoŋ. 37 Dudu keŋ bɔɔ gyɔɔ nyi, ‘Ŋolo ne duula te ŋolo mɔ ne karala’ nɛ yɛɛ ampaŋ. 38 Me kpila ŋon baa nyi ya gyu ke kɛrɛɛ weenɛɛ wɔɔ keŋ ɛ te yɛɛ tom ya nɛ man. Baale yɛɛna tom keŋ, te ɛmɛɛ kɔŋawɔ ɛ ne di ba tom keŋ bɔɔ yɛɛ nɛ tɔnɔɔ.”

39 Balaŋ baŋ be kyaa Samaria donɔɔ keŋ man nɛ, be man burum lɛɛ Yesu di nawolo nyi alo ŋon yakowɔ nyiaa, “Ɔ te yako maŋ ma wose man nombia ŋan pou weesɛɛ nɛ.” 40 Mena dɔɔ Samari-atena baŋ kekɔŋ ɔ gyaŋ nɛ, be waase e nyi waa kyaa be gyaŋ, te Yesu dii weeya ala be gyaŋ. 41 Yesu nombia ŋan ɔ ba wolo nɛ yela balaŋ burum lɛɛ e di. 42 Keŋte be yako alo ŋon nyiaa, “Nɛnɛɛ dɔɔ nɛ na n nɔɔwoya ŋan dɔɔ te de lɛɛ e di ya, mɔna daa gbagba te nyii e te da te naa nyi ŋon yɛna balaŋ pou nyeelɛɛre gbagba ŋon.”

Yesu kekyɔ tomyɛɛre kegyia ŋolo bu kawee

43 Yesu kedi weeya ala botɔɔ wɔle nɛ, ɔ leewɔ botɔɔ bese gyu Galelia tɛɛle man. 44 Nawolo nyi Yesu gbagba yakowɔ nyiaa, “Bɔɔ ne lɛɛ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre kamasɛ do ŋon gbagba ɔ donɔɔ man ya.” 45 Yesu kekɔŋ kaa gyoo Galelia nɛ, botɔɔtena lɛɛ e nideli, nawolo nyi be naa nombia ŋan pou ɔ be yɛɛ Gyerusalɛm donɔɔ man debaŋ keŋ bɔɔ gyu be kaa di ba nyeekelɛɛwee keŋ nɛ.

46 Keŋte Yesu besewɔ gyu Kaanan donɔɔ keŋ ke kyaa Galelia tɛɛle man nɛ man. Mena donɔɔ kenaŋ man te ɔ besena loŋ yɛɛ soloŋ nɛ. Debaŋ kenaŋ na tomyɛɛre kegyia ŋolo kyaa botɔɔ keŋ ɔ bu na wee Kapanum donɔɔ man. 47 Tomyɛɛre kegyia ŋon kenyii nyi Yesu ta lee Gyudia kɔŋ Galelia botɔɔ nɛ, ɔ gyuuwɔ ɔ gyaŋ ke waase e nyi ɔ bu na wee ɔ doo Kapanum donɔɔ man ɔ ne gyae waa yeŋ. Mena dɔɔ waa kɔŋ na ɔ kaa kyɔ e kawee fa e. 48 Botɔɔ te Yesu yako e nyiaa, “Na ɛ kena gyakoloŋ nombia na nombia dinaana ya nɛ, nafɔ ɛ man walaŋ kamasɛ be gyae waa lɛɛ maŋ di ya.” 49 Keŋte kegyia ŋon yako Yesu nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, waase kɔŋ dee gyu bileŋ na mena ya na me bu ŋon waa yeŋ.” 50 Botɔɔ te Yesu yako e nyiaa, “Ta, n bu ŋon waa nyiŋ nyeedoŋ.” Balee ŋon lɛɛ Yesu nɔɔwoya ŋan di te ɔ laŋawɔ. 51 Balee ŋon keta ɔ ne gyu ɔ dɛɛ nɛ, ɔ gyaŋee na ɔ tewulɛɛ gbɛɛnaa man te be yako e nyiaa, “N bu ŋon wose te yɛɛ e doŋ.” 52 Botɔɔ te balee ŋon bɔɔse ɔ tewulɛɛ baŋ nyiaa, debaŋ woŋti man te me bu ŋon wose yɛɛ e doŋ? Keŋte be tiranɔɔ fa nyiaa, “Dana weeseteŋteŋ kegyɔ ŋgba debaŋ dokoloŋ nɛ, te bu ŋon wose yɛɛ e doŋ.” 53 Botɔɔ te ɔ kya ŋon tɔɔsewɔ nyiaa, debaŋ kenaŋ man pɛpɛɛpɛ te Yesu yako e nyiaa, “N bu ŋon wose gyae ke yɛɛ e doŋ.” Mena dɔɔ ŋon na ɔ dekpaŋalaŋmantena pou lɛɛ Yesu di. 54 Yesu ka lee Gyudia kɔŋ Galelia tɛɛle man nɛ, kei yɛna gyakoloŋ nombia bolate keŋ ɔ be yɛɛ.

5

Yesu kekyɔ ɔtakase ŋolo kawee

1 Kɛŋa wɔle nɛ, Gyudatena ne
di bɔ ɔsom wee dinaa daale
Gyerusalɛm donɔɔ man, te Yesu
mɔ gyuu botɔɔ. 2 Na depaa daale
kyaa Gyerusalɛm donɔɔ man keŋ
bɛɛ baake ke be dɛɛ dei man
nyi Bɛtesaida. Mena depaa kei
benaa na denanɔɔ keŋ bɛɛ baake
ke nyi “Namense Denanɔɔ” nɛ, te
be baŋee kefɛɛse anoŋ kilisi ke.
3 Kaweesetena kpookpoo burum
ŋgba siayɛlɛɛsatena na ɔtakasese
na baŋ ba yenaase ba yekee nɛ na
lee donɔɔ keŋ man kaa doo botɔɔ
daa loŋ keŋ kewosi. 4 Nawolo nyi
be kyaa be kyaa na, Wurubuarɛ
kpilale ne kyaa kaa wosi loŋ ke-
naŋ te kaweete ŋon ɔ taŋgbɛɛ ka
gyoo loŋ keŋ man na, ɔ kawee ne
taŋ.

5 Na balee ŋolo ŋon ɔ be tekerii
kulutooneŋ sao na kufu gyanaara
nɛ doo botɔɔ. 6 Yesu kena balee
ŋonaŋ te ɔ ke nyii nyi ɔ ta wee
kyare nɛ ɔ bɔɔse e nyiaa, “N ne
gyae n kawee ke taŋ?” 7 Botɔɔ te
kaweete ŋon tiranɔɔ fa e nyiaa,
“Me Gbeŋgyoo, akpaa be wosi
loŋ keŋ na, mɔɔ ne nyiŋ ŋon
waa gate maŋ ka do ke man ya.
Akpaa ma mo maa yɛɛ kakyeŋ
koro ka gyoo na ŋolo te taŋgbɛɛ
maŋ.” 8 Botɔɔ te Yesu yako e
nyiaa, “Koro! Gate n dofoŋoŋ na n
ke ta.” 9 Debokenaŋ man te balee
ŋon kawee taŋawɔ te ɔ korowɔ
gate ɔ dofoŋoŋ te ɔ tɛɛwɔ laŋ.
Mena wee kenaŋ yɛɛ Gyudatena
kefɛɛfowee ke. 10 Mena dɔɔ Gyu-
datena kegyiise yako balee ŋon
bɔɔ kyɔ e nɛ nyiaa, “Gyɛŋ yɛɛ da
kefɛɛfowee ke, te da mmaraa bɛɛ
fa gbɛɛ nyi nya seele n dofoŋoŋ
ya.” 11 Keŋte balee ŋon tiranɔɔ fa
wɔ nyiaa, “Walaŋ ŋon ɔ be kyɔ
maŋ me kawee nɛ, yako na maŋ
nyi maa gate ma dofoŋoŋ na maa
ta.” 12 Botɔɔ te be bɔɔse e nyiaa,
“Walaŋ woŋti yako na neŋ nyi
nya gate n dofoŋoŋ na n keta?”
13 Mɔna balee ŋon Yesu be kyɔ
e ɔ kawee nɛ, ta gyem nyi Yesu
kyɔɔna e ɔ kawee keŋ ya. Nawolo
nyi na balaŋ boe botɔɔ te Yesu mɔ
ta ŋere gyoo be man. 14 Kenaŋ
wɔle nɛ, Yesu kena balee ŋonaŋ
Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ
man te ɔ yako e nyiaa, “Kɛɛ, nɛnɛɛ
n wose te yɛɛ neŋ doŋ, na tekaa
yɛɛ dukum bela ya. Na mena ya
na kpene keŋ gyae kekɔŋ n dɔɔ nɛ,
gyae ka kela kei.” 15 Botɔɔ te balee
ŋon gyuuwɔ keyako Gyudatena
kegyiise baŋ nyiaa, Yesu kyɔɔ na
e ɔ kawee keŋ.

16 Mena dɔɔ Gyudatena kegyiise
baŋ naase Yesu diyem, nawolo nyi
ɔ te kyɔ kawee ba kefɛɛfowee.
17 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Me
kya Wurubuarɛ ne yɛɛ tom debaŋ
kamasɛ kaa lii na gyɛŋ, mena dɔɔ
kaboena nyi maŋ mɔ maa yɛɛ
tom mena.” 18 Lee mena nombia
kɛŋa dɔɔ nɛ Gyudatena kegyiise
baŋ yase sia gyae gbɛɛ keŋ baa
mo ko Yesu. Nawolo nyi na keŋ
ɔ be wɔlɛɛ ba kefɛɛfowee keŋ
kaageŋ dɔɔ ya, mɔna ɔ kpa ɔ
kya yɛna Wurubuarɛ keŋ nawolo
nyi ɔ dokoso yɛna Wurubuarɛ.
19 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa,
“Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke
nyii nyiaa, kolo be kyaa keŋ maŋ
Wurubuarɛ bu ŋon ne yɛɛ ma
wose dɔɔ ya. Kpene keŋ me naa
me kya ne yɛɛ na keŋ te mɛɛ
yɛɛ. Kpene keŋ kya ŋon ne yɛɛ
na, keŋ te maŋ ɔ bu ŋon mɔ ne
yɛɛ. 20 Nawolo nyi me kya ne
gyae maŋ te ɔ na wola maŋ kpene
kamasɛ keŋ ŋon gbagba ne yɛɛ
nɛ. Waa wola maŋ abɔɔ dinaana
ŋan kela kɛŋa na maa yɛɛ, na
ɛ wose ka yeŋ ŋon. 21 Mena
keŋ kya ŋon ne gyuusu woya te
ɔ ne fa wɔ nyeedoŋ nɛ, mena
kee te maŋ ɔ bu ŋon mɔ maa fa
balaŋ baŋ maŋ gbagba ne gyae nɛ
nyeedoŋ. 22 Kya ŋon gbagba bee
di balaŋ nombia ya. Ɔ ta mo balaŋ
nombia kedi pou do maŋ ɔ bu ŋon

nyiŋmaa man, 23 na balaŋ pou ke
nyiŋ lese maŋ ɔ bu ŋon yele ŋgba
mena keŋ bɛɛ lese me kya ŋon
yele nɛ. Walaŋ ŋon ɔ bɛɛ lese maŋ
ɔ bu ŋon yele ya na, ɔ bɛɛ lese me
kya ŋon ɔ be kpila maŋ ɔ bu ŋon
nɛ yele ya.

24 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ
ke nyii nyiaa, walaŋ kamasɛ ŋon
ɔ nyii me nɔɔwoya te ɔ lɛɛ walaŋ
ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ di na, waa
nyiŋ nyeedoŋ kekpaa te bɔɔ gyae
baa bu e fɔɔ ya. Kei nawolo baa
nyi ɔ ta lee yeŋ man kɔŋ nyeedoŋ
man. 25 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon
ɛ ke nyii nyiaa, debaŋ daale ne
kɔŋ te ke taŋ ke kɔŋ keŋ balaŋ
baŋ be yɛɛ ŋgba woya nɛ, nawolo
nyi ba te lɛɛ Wurubuarɛ nombia
ŋan di dɔɔ ya nɛ, baa nyii maŋ
Wurubuarɛ bu ŋon dei. Balaŋ
baŋ baa nyii me dei te baa yɛɛ
kpene keŋ mɔɔ yako wɔ nɛ na
baa nyiŋ nyeedoŋ. 26 Mena keŋ
me kya ŋon ne fa balaŋ nyeedoŋ
nɛ, mena mɔ te ɔ faa maŋ ɔ bu
doŋ nyi maa fa balaŋ nyeedoŋ.
27 Ɔ te fa maŋ ɔ bu ŋon doŋ nyi
maa di balaŋ nombia, nawolo nyi
maŋ yɛna Deniwalaŋ Bu ŋon. 28 Ɛ
na yeli nombia kɛŋa ke yɛɛ ŋon
gyakoloŋ ya, nawolo nyi debaŋ
daale gyae kekɔŋ keŋ woya pou
baa nyii ma woya, 29 na baa lee
ba yebɔɔse man kɔŋ. Baŋ bɔɔ yɛɛ
nombia kpaakpaa nɛ baa koro na
baa nyiŋ nyeedoŋ, te baŋ bɔɔ yɛɛ
nombiakumɛɛ nɛ baa koro na baa
bu wɔ fɔɔ.”

Yesu adansɛɛtena

30 “Maŋ gbagba bɛɛ yɛɛ kolo
me baam dɔɔ ya. Mena keŋ me
kya Wurubuarɛ de yako maŋ nɛ,
mena te mee di balaŋ nombia, te
me nombia kedi mɔ doo na ke
gbɛɛ. Nawolo nyi na maŋ gbagba
kegyaebii te mɛɛ yɛɛ ya, mɔna
me kya ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ
kegyaebii te mɛɛ yɛɛ. 31 Nyi akpaa
maŋ gbagba de di ma wose man
adansɛɛ na, ɛ be gyae ɛ ke lɛɛ maŋ
di ya. 32 Mɔna ŋolo kyaa keŋ ɔ
ne di ma wose man adansɛɛ, te
ma gyeŋ nyi wa adansɛɛ keŋ ɔ
ne dii lee ma wose man nɛ yɛɛ
ampaŋ. 33 Ɛ kpila balaŋ gyu Gyɔn
gyaŋ, te ɔ dii anokoare keŋ wose
man adansɛɛ fa ŋon. 34 Na mɛɛ
gyae bo nyi denibalaŋ baa di ma
wose man adansɛɛ ya, mɔna ɛ
nyeedoŋ kenyiŋ dɔɔ te mɛɛ yako
kɛŋa. 35 Gyɔn yɛɛ ŋgba kanea
keŋ kɛɛ naa te kɛɛ ŋalakee nɛ,
te ɛ gyaewɔ nyi ɛ ke di kanea
kenaŋ gyoŋ kyomii. 36 Me dana
ŋolo ŋon ɔ ne di ma wose man
adansɛɛ, te wa adansɛɛ kenaŋ
kela Gyɔn wui keŋ ɔ be dii lee
ma wose man nɛ. Nawolo nyi
tom keŋ me kya Wurubuarɛ ba
mo do maŋ me nyiŋmaa man nyi
maa yɛɛ ke kelii ɔto te mɛɛ yɛɛ ke
nɛ, ne diina adansɛɛ lee ma wose
man nyi me kya ŋonaŋ kpila na
maŋ. 37 Me kya ŋon ɔ be kpila
maŋ nɛ, ŋon gbagba mɔ ne di ma
wose man adansɛɛ. Ɛ te nyii ta
ɔ nɔɔwoya ya, te ɛ te naa ta ɔ
dinɔɔ mɔ ya. 38 Ɔ nombia be doo
ɛ konɔɔse man ya, nawolo nyi ɛ
bɛɛ lɛɛ walaŋ ŋon ɔ be kpili nɛ
di ya. 39 Ɛ ne yase ɛ sia kasee
Wurubuarɛ nombia ŋan nawolo
nyi na ya agyueŋ yɛna nyi ŋe
man te ɛ ke nyiŋ nyeedoŋ kekpaa
keŋ. Te mena Wurubuarɛ nombia
aŋmaraseŋ see kɛŋa ne di ma
wose man adansɛɛ. 40 Mɔna ɛ bɛɛ
gyae ɛ ke kɔŋ me gyaŋ na ɛ kaa
nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ ya.

41 Na ma kegyaebii yɛna nyi
balaŋ baa kɛlɛɛ maŋ ya. 42 Mɔna
ma gyeŋ ɛ dinɔɔ te ma gyeŋ
nyi ɛ bɛɛ gyae Wurubuarɛ lee ɛ
konɔɔse man ya. 43 Me kɔŋae
me kya ŋon yele man mɔna ɛ te
lɛɛ maŋ ya. Mɔna akpaa ŋolo de
kɔŋ ŋon gbagba yele man na ɛ
ke lɛɛ e. 44 Ɛ ne gyae nyi ɛ ke
kɛlɛɛ dɔŋa, mɔna ɛ bɛɛ gyae nyi
Wurubuarɛ dokoloŋ ŋon ke kɛlɛɛ
ŋon ya. Kenaŋ na sena te ɛ ke

tale lɛɛ maŋ di? 45 Ɛ na gyueŋ nyi maŋ ne gyaela me kaa yako ɛ nombiakumɛɛ fa me kya Wurubuarɛ ya. Mosesi ŋon ɛ ba mo ɛ loo gyakaa ɔ dɔɔ nɛ, ŋon ne gyaela waa mo ɛ nombiakumɛɛ gyu me kya siaman. 46 Nyi yeŋ lɛɛ Mosesi di na nafɔ ɛ kelɛɛ maŋ mɔ di, nawolo nyi ma wose man nombia te Mosesi ŋmarasewɔ. 47 Mɔna nyi akpaa ɛ bɛɛ lɛɛ kpene keŋ ɔ be ŋmarase nɛ di ya na, sena te ɛ kelɛɛ kpene keŋ mɛɛ yako nɛ di?”

6

Yesu kefa balaŋ kakpoŋse banoŋ (5000) weenɛɛ

Mateo 14:13-21; Maake 6:30-44; Luka 9:10-17

1 Weeya akalansɛɛ ŋaale wɔle nɛ, Yesu toŋa Galelia depaa keŋ bɛɛ baake ke bela nyi Tiberiase nɛ gyu ke diŋgyiŋ. 2 Balaŋ burum sila ɔ gbɛɛ gyu botɔɔ, nawolo nyi be naa gyakoloŋ nombia na nombia dinaana ŋan ɔ be yɛɛ lee mena keŋ ɔ be kyɔ balaŋ kaweese nɛ dɔɔ. 3 Keŋte Yesu na ɔ kaseela baŋ gyeŋa bula daale kekyaa botɔɔ. 4 Debaŋ kenaŋ na Gyudatena nyeekelɛɛwee kedi keŋ ta benaa.

5 Yesu gɛɛsewɔ kɛɛ te ɔ naawɔ nyi balaŋ burum ne kɔŋ ɔ gyaŋ keŋte ɔ bɔɔse Filipo nyiaa, “Aleŋ te dee nyiŋ weenɛɛ lɛɛ fa balaŋ burum kɛwɔ dinɔɔ kedi?” 6 Yesu bɔɔse Filipo mena nombia kɛŋa na waa mo kɛɛ wa agyueŋ nawolo nyi ŋon gbagba wulaa ɔ gyeŋ kpene keŋ waa yɛɛ. 7 Botɔɔ te Filipo tiranɔɔ fa e nyiaa, “Pɛ walaŋ kamasɛ kenyiŋ kyomii di koraŋ na, kaboena nyi dɛɛ mo tomyɛɛre kegyia ŋolo gyaalaŋna gyanaara kɔba bo lɛɛ weenɛɛ.” 8 Keŋte ɔ kaseela baŋ ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Anderiase, ŋon ɔ kegyia yɛna Simɔn Pita nɛ yakowɔ nyiaa, 9 “Bu ŋolo kyaa kɛbo keŋ ɔ dana bodobodose anoŋ na kpebia bala. Mɔna woŋ te kɛŋa gyae keyɛɛ balaŋ burum kɛwɔ.” 10 Botɔɔ te Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Ɛ yela balaŋ baŋ pou ke tisi kyakee.” Na ŋalese murumuru ŋaale kyaa botɔɔ, mena dɔɔ balaŋ baŋ pou tisiwɔ kyakee botɔɔ. Baala baŋ be kyaa botɔɔ nɛ baa yɛɛ ŋgba balaŋ kakpoŋse banoŋ nɛ. 11 Keŋte Yesu moo bodobodose ŋan te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ karaŋ, te ɔ moo ŋa kpɛlɛɛ fa balaŋ baŋ be kyaa botɔɔ nɛ. Mena ke te ɔ moo kpebia ŋan mɔ te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ karaŋ te ɔ kpɛlɛɛ ŋa fa balaŋ baŋ pou. Balaŋ baŋ diiwɔ baa ba kegyaebii. 12 Balaŋ baŋ pou kedi baa nɛ Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Ɛ tɔɔsee weenɛɛ akaŋ ŋan pou, ɛ na yeli ŋa kewɔlɛɛ ya.” 13 Weenɛɛ ŋan balaŋ baŋ be dii kaase nɛ, be tɔɔsee ŋa buruburu akaŋ ŋan na be nyiŋa doŋase kufu ala. 14 Balaŋ baŋ kena gyakoloŋ nombia ŋan Yesu be yɛɛ nɛ be yakowɔ nyiaa, “Kei yɛna Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋon ɔ be yako see nyi waa kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ nɛ ampaŋ.” 15 Na Yesu taŋ kena nyi balaŋ baŋ ne gyae be kaa kyaŋ e, na baa ŋere e mo e see be gyoo mena dɔɔ ŋon waageŋ wɔŋa ɔ wose lee be man gyu ke kyaa bula keŋ dɔɔ bela.

Yesu keta loŋ dɔɔ

Mateo 14:22-33; Maake 6:45-52

16 Kelii balinɔɔ nɛ Yesu kaseela baŋ besewɔ gyu depaa keŋ nɔɔman, 17 keŋte ba gyoowɔ degbele daale man te ba moo ba nyee baŋ bee gyu Kapanum donɔɔ man. Debaŋ kenaŋ na tɛɛ te biri mɔna Yesu sɛɛ ɔ te kɔŋa ta be gyaŋ ya. 18 Te feliŋ dinaa daale korowɔ ne gyɔɔ loŋ keŋ dɔɔ keŋ te yɛɛ nsendee ya. 19 Ɔ kaseela baŋ kesaa degbele keŋ gyu siaman keŋ gyae keyɛɛ ŋgba gbɛɛkemaa atooro na yale nɛ, be

naa Yesu dɔŋɛɛ loŋ keŋ dɔɔ ɔ ne kɔŋ ba degbele keŋ gyaŋ, keŋte gyakoloŋ gyoo wɔ. 20 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ na yee ya, maŋ ŋonaŋ.” 21 Botɔɔ te be lɛɛ Yesu gyoŋ man do ba degbele keŋ man, debokenaŋ man te be kelii botɔɔ keŋ bee gyu nɛ.

22 Tɛɛ kena nɛ, balaŋ burum baŋ bɔɔ kaa depaa keŋ diŋgyiŋ nɛ naawɔ nyi degbele dokoloŋ doo la botɔɔ. Te ba gyeŋ mɔ nyi Yesu ta gyoo degbele kenaŋ man kpu na ɔ kaseela baŋ ya. Ɔ kaseela baŋ baageŋ gyoola ke man laŋ. 23 Agbelese ŋaale mɔ lee Tiberiase donɔɔ man kɔŋ diŋgyiŋ botɔɔ, benaa na botɔɔ keŋ Yesu ba mo bodobodo fane fa Wurubuarɛ karaŋ te ɔ ba mo fa balaŋ burum baŋ be dii nɛ. 24 Balaŋ burum baŋ kena nyi Yesu na ɔ kaseela baŋ be kyaa botɔɔ ya nɛ, ba gyoowɔ agbelese ŋenaŋ man gyu Kapanum donɔɔ man bɛɛ kɛo e.

Yesu yɛna nyeedoŋ weenɛɛ

25 Balaŋ baŋ ke gyu kena Yesu boo keŋ diŋgyiŋ nɛ be bɔɔse e nyiaa, “De Gbeŋgyoo, debaŋ woŋti yaa n taŋ kaa lii kɛbo?” 26 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, na gyakoloŋ nombia ŋan ɛ be naa mɔɔ yɛɛ nɛ dɔɔ te ɛ silana me gbɛɛ ya, mɔna weenɛɛ ŋan ɛ be nyim di baa ɛ kegyaebii nɛ dɔɔ te ɛ silana me gbɛɛ. 27 Ɛ na naase ɛ wose diyem gyae weenɛɛ ŋan gyae kewɔlɛɛ nɛ ya, mɔna ɛ yɛɛ kakyeŋ gyae weenɛɛ ŋan gyae kefa ŋon nyeedoŋ kekpaa keŋ nɛ. Weenɛɛ kɛŋa te maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon maa fa ŋon, nawolo nyi me kya Wurubuarɛ ta mo ɔ doŋ do me man keŋ nawolo nyi ɔ te lɛɛ maŋ do.” 28 Keŋte be bɔɔse Yesu nyiaa, “Woŋ te kaboena nyi dɛɛ yɛɛ, na dɛɛ tale yɛɛ kpene keŋ Wurubuarɛ ne gyae nyi dɛɛ yɛɛ nɛ?” 29 Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Tom keŋ Wurubuarɛ ne gyae nyi yaa yɛɛ yɛna nyiaa, ɛ lɛɛ walaŋ ŋon ɔ be kpila e nɛ di.”

30 Keŋte be bɔɔse Yesu nyiaa, “Woŋ gyakoloŋ nombia te nyaŋ ke yɛɛ wola daa na dɛɛ lɛɛ neŋ di nyi Wurubuarɛ kpila na neŋ? Woŋ te nyaŋ ke yɛɛ? 31 De naanaɔ dii weenɛɛ ŋan bɛɛ baake ŋa nyi maana nɛ depampaa keŋ man, ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako daa nɛ nyiaa, ‘Ɔ faa wɔ weenɛɛ lee adido te be diiwɔ.’ ” 32 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, na Mosesi faa na ŋon weenɛɛ lee adido ya, mɔna me kya yɛna walaŋ ŋon ɔ ne fa weenɛɛ gbagba ŋan ba lee adido nɛ. 33 Nawolo nyi weenɛɛ ŋan me kya Wurubuarɛ ne faa nɛ yɛna ŋon ɔ ba lee adido kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ, te ɔ ne fa balaŋ nyeedoŋ kekpaa nɛ.” 34 Keŋte be yako e nyiaa, “De Gbeŋgyoo, akpaa mena na lee gyɛŋ ne gyu na fa daa weenɛɛ kɛŋa wee kamasɛ.”

35 Te Yesu yako wɔ nyiaa, “Maŋ yɛna nyeedoŋ weenɛɛ ŋan. Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ kɔŋ me gyaŋ nɛ, tanam be gyae ka ko e ya. Te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ maŋ di na, loŋboaneŋ be gyae ka ko e ya. 36 Ŋgba mena keŋ mɔ taŋ yako ŋon kaalaŋ nɛ, ɛ te naa maŋ mɔna ɛ bɛɛ lɛɛ maŋ di ya. 37 Walaŋ kamasɛ ŋon me kya ba mo e fa maŋ nɛ, waa kɔŋ me gyaŋ. Te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ kɔŋ me gyaŋ nɛ, mɔɔ gyae maa gegi e ya. 38 Nawolo nyi me ta lee adido kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ nyi me kaa yɛɛ maŋ gbagba kegyaebii ya, mɔna me kɔŋae me kaa yɛɛ ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ kegyaebii. 39 Ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ kegyaebii yɛna nyiaa, balaŋ baŋ pou ɔ ba mo do maŋ me nyiŋmaa man nɛ, me na yela be man dokoloŋ ka yo ya. Mɔna wee ɔtomante keŋ man

nɛ, maa gyuusu wɔ pou lee yeŋ man kɔŋ nyeedoŋ man. 40 Nawolo nyi me kya ŋon kegyaebii yɛna nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ mo ɔ loo gyakaa me dɔɔ te ɔ lɛɛ maŋ di na, waa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ. Te wee ɔtomante keŋ man nɛ, maa gyuusu mena walaŋ ŋonaŋ lee yeŋ man kɔŋ nyeedoŋ man."

41 Botɔɔ te Gyudatena baŋ fiasɛɛ bɛɛ ŋorokoso lee Yesu wose man nawolo nyi ɔ kpa, ŋon yɛna weenɛɛ ŋan ba lee adido kɔŋ nɛ. 42 Keŋte be yakowɔ nyiaa, "Na kei yɛna Gyosɛfo bu ŋon bɛɛ baake e nyi Yesu nɛ yee? Da gyeŋ ɔ kya na ɔ naa. Woŋ dɔɔ te nɛnɛɛ ɔ ne yako daa nyi ɔ lee adido bo kɔŋ?" 43 Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "Ɛ na ŋorokoso na dɔŋa ya. 44 Nyi akpaa me kya ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ te wɔŋ ŋolo benaa na maŋ ya nɛ, mena walaŋ ŋonaŋ be gyae waa tale kɔŋ me gyaŋ ya. Te wee ɔtomante keŋ nɛ, maa gyuusu mena walaŋ ŋonaŋ lee yeŋ man na waa nyiŋ nyeedoŋ. 45 Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ man ŋolo ŋmarasewɔ see nyiaa, 'Wurubuarɛ ne gyaela waa wola walaŋ kamasɛ nombia.' Mena dɔɔ walaŋ kamasɛ ŋon ɔ tei me kya Wurubuarɛ nombia te ɔ kasee ŋa nɛ, waa kɔŋ me gyaŋ. 46 Kei bɛɛ wolo nyi ŋolo te naa me kya ŋon ya. Walaŋ ŋon ɔ ba lee Wurubuarɛ gyaŋ kɔŋ nɛ, ŋon waageŋ naa na e. 47 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, walaŋ ŋon ɔ lɛɛ maŋ di na waa nyiŋ nyeedoŋ kekpaakekpaa.

48 Maŋ yɛna nyeedoŋ weenɛɛ ŋan. 49 Ɛ naanaɔ dii weenɛɛ ŋan bɛɛ baake ŋa nyi maana nɛ depampaa keŋ man, mɔna ba yekeewɔ. 50 Mɔna nyeedoŋ weenɛɛ ŋan ba lee Wurubuarɛ man kɔŋ te mɛɛ yako ŋon ŋa wose man nombia nɛ dɔɔ, walaŋ kamasɛ ŋon ɔ di ke na ɔ be gyae waa yeŋ ya. 51 Maŋ yɛna nyeedoŋ weenɛɛ ŋan ba lee adido kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ nɛ. Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ di mena weenɛɛ kɛŋa na, waa nyiŋ nyeedoŋ kekpaakekpaa. Weenɛɛ ŋan maa mo fa balaŋ na baa nyiŋ nyeedoŋ nɛ yɛna ma wosenaane."

52 Botɔɔ te Gyudatena baŋ gyoo aŋmaareŋ na dɔŋa nyiaa, "Sena te balee kei waa tale mo ɔ wosenaane fa daa na dee di?" 53 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, "Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, nyi akpaa ɛ te di maŋ Deniwalaŋ Bu wosenaane na ɛ kenyɔɔ me fatabo ya nɛ, ɛ be gyae ɛ ke nyiŋ nyeedoŋ ya. 54 Walaŋ kamasɛ ŋon waa di ma wosenaane na waa nyɔɔ me fatabo nɛ, waa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ. Wee ɔtomante keŋ man nɛ, maa gyuusu mena walaŋ ŋonaŋ lee yeŋ man. 55 Nawolo nyi ma wosenaane yɛna weenɛɛ anediŋ gbagba, te me fatabo mɔ yɛna kolo anenyɔɔŋ gbagba. 56 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ di ma wosenaane te ɔ nyɔɔ me fatabo na, daa na e ta bese walaŋ dokoloŋ. 57 Me kya ŋon ɔ ne fa balaŋ nyeedoŋ nɛ kpila na maŋ, te wa adaworoma dɔɔ te me dana nyeedoŋ. Mena ke mɔ te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ di ma wosenaane na, maa fa e nyeedoŋ. 58 Maŋ yɛna weenɛɛ ŋan ba lee adido kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ nɛ. Ma te yɛɛ ŋgba weenɛɛ ŋan ɛ naanaɔ be dii te bɔɔ yekee nɛ ya. Walaŋ kamasɛ ŋon wa di mena weenɛɛ kɛŋa nɛ, waa nyiŋ nyeedoŋ kekpaakekpaa." 59 Debaŋ keŋ Yesu na wolo Gyudatena ɔsom deni man Kapanum donɔɔ man nɛ, te ɔ yako mena nombia kɛŋa.

60 Yesu kaseela baŋ kenyii nombia kɛŋa nɛ be yakowɔ nyiaa, "Mena kawola kɛŋa man dana doŋ. Amɔte ne gyaela waa tale lɛɛ ŋa do?" 61 Yesu ka gyeŋ nyi ɔ kaseela baŋ na ŋorokoso lee nombia kɛŋa wose man nɛ ɔ bɔɔse

wɔ nyiaa, “Nombia kɛŋa ne takaa ŋon? 62 Kenaŋ na akpaa ɛ naa maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon na gyem mee gyu adido, botɔɔ keŋ mɔɔ lee na sena te ɛ ke yɛɛ? 63 Wurubuarɛ feliŋ ne faa na balaŋ nyeedoŋ. Kpene keŋ denibalaŋ na mo baŋ gbagba be doŋ yɛɛ nɛ be taŋ tɔnɔɔ ya. Nombia ŋan mɔɔ yako ŋon nɛ lee Wurubuarɛ feliŋ ŋon man te ŋɛɛ fa nyeedoŋ. 64 Mɔna ɛ man baale bɛɛ lɛɛ di ya.” Yesu yako nombia kɛŋa nawolo nyi lee kewalaŋ keŋ na, ɔ wulaa ɔ gyeŋ baŋ bɔɔ gyae baa lɛɛ e di ya, na ŋon waa kaa lese e fa. 65 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Kei dɔɔ te me yako ŋon nyiaa, akpaa me kya te fa ŋolo gbɛɛ nyi waa kɔŋ me gyaŋ ya na, ɔ be gyae waa tale kɔŋ ya nɛ.”

66 Kei wɔle nɛ, ɔ silala baŋ man balaŋ burum wɔŋa ba wose lee wɔle keŋ be te sila e bela ya. 67 Keŋte Yesu bɔɔse ɔ kaseela kufu bala baŋ mɔ nyiaa, “Ɛmɛɛ mɔ ne gyae ɛ ka bese ɛ wɔle yaa?” 68 Botɔɔ te Simɔn Pita tiranɔɔ nyiaa, “De Gbeŋgyoo, amɔte gyaŋ te dee gyu? Nyaŋ nyaageŋ danaana nombia ŋan ŋɛɛ fa nyeedoŋ kekpaa keŋ. 69 Nɛnɛɛ da te lɛɛ neŋ di, te de ta gyem nyi nyaŋ yɛna walaŋ ŋon Wurubuarɛ be kpili te ayimɛɛ be doo ɔ man ya nɛ.” 70 Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Na ɛmɛɛ balaŋ kufu bala te me baakewɔ yee? Mɔna ɛ man ŋolo yɛɛ walaŋkum e.” 71 Na Simɔn Isekarɔte bu Gyudase wose man nombia yaa Yesu ne yako nɛ. Nawolo nyi Gyudase yɛɛ ɔ kaseela kufu bala baŋ man ŋolo e, mɔna ŋon ne gyae la ɔ kaa lese Yesu fa yeŋ.

7

Yesu na ɔ naabia

1 Nombia kɛŋa wɔle nɛ Yesu tɛɛwɔ kila Galelia donɔɔse man. Ɔ te gyae nyi waa gyu Gyudia tɛɛle man ya, nawolo nyi Gyudatena kegyiise baŋ be kyaa botɔɔ nɛ ne gyae gbɛɛ baa ko e. 2 Debaŋ kenaŋ na Gyudatena kefɛɛse man kekyaa wee dinaa kedi ta benaa. 3 Mena dɔɔ Yesu ɔ naabia yako e nyiaa, “Kaboena nyi nya lee kɛbo na n ke gyu Gyuda tɛɛle man na n kaseela baŋ ke nyiŋ naa gyakoloŋ nombia ŋan n ne yɛɛ nɛ. 4 Nawolo nyi walaŋ ne gyae ɔ yele ka lee na, ɔ bɛɛ yɛɛ kolo weese ya. Mena dɔɔ n keta n ne yɛɛ gyakoloŋ nombia kɛŋa nɛ, kaboena nyi nya lese n wose debɔɔ fa balaŋ pou.” 5 Ɔ naabia baŋ kolosi nombia kɛŋa nawolo nyi baŋ gbagba koraŋ te lɛɛ e di ya. 6 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Debaŋ keŋ Wurubuarɛ ba see fa maŋ nɛ te lii ta ya, mɔna ɛmɛɛ dɔɔ debaŋ kamasɛ dei fa ŋon. 7 Tɛɛle kei dɔɔ balaŋ bɛɛ kɔla ŋon ya mɔna maŋ dɔɔ bɛɛ kɔla maŋ, nawolo nyi me gyakaa mɛɛ yako wɔ nyi be nombia ŋan bɛɛ yɛɛ nɛ be dei ya. 8 Ɛmɛɛ ɛ ta gyu kedi wee dinaa keŋ, maŋ be gyae maa gyu ya nawolo nyi ma debaŋ keŋ te lii ta ya.” 9 Ɔ ke yako nombia kɛŋa fa wɔ taŋ nɛ, te ŋon dɔɔwɔ Galelia tɛɛle man.

10 Yesu ɔ naabia ke laŋ ba wee dinaa keŋ dedii man nɛ, te ŋon mɔ korowɔ gyu botɔɔ. Mɔna ɔ weese ɔ wose bo. 11 Na Gyudatena kegyiise baŋ dɔŋɛɛ bɛɛ kɛo e na bɛɛ bɔɔse nyiaa “Ɔ kyaa aleŋ?” 12 Keŋte balaŋ baŋ man balaŋ burum gyoo kekolosi na dɔŋa lee Yesu wose man. “Baale kpa ɔ yɛɛ walaŋ kpaakpaa e, te baale mɔ kpa koa, ɔ na beo balaŋ bo na baa yo lee Wurubuarɛ gbɛɛneŋ ŋan man.” 13 Mɔna ŋolo te tale kolosi ɔ wose man nombia balaŋ man ya, nawolo nyi be yee Gyudatena kegyiise baŋ.

14 Be kedi ba wee dinaa keŋ kelii nsana nsana nɛ, Yesu gyuu Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ

man ɔ na wola balaŋ Wurubuarɛ nombia. 15 Ɔ kawola keŋ doo Gyudatena kegyiise baŋ nɔɔ te be bɔɔsewɔ nyiaa, “Sena te balee kei yɛɛwɔ gyeŋ nombia kɛŋa keŋ nyi ɔ te kasee lee ŋolo gyaŋ ya?” 16 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Kpene keŋ mɛɛ wolo nɛ ta lee maŋ gbagba gyaŋ ya, mɔna ka lee me kya Wurubuarɛ ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ gyaŋ. 17 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne gyae nyi waa di Wurubuarɛ nombia ŋan dɔɔ nɛ, ɔtenate waa gyeŋ nyi kpene keŋ mɛɛ wolo nɛ, lee Wurubuarɛ gyaŋ yaa lee maŋ gbagba gyaŋ. 18 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne kolosi ŋon gbagba ɔ baam dɔɔ nɛ, na ɔ ne gyae yele bo wa fa ɔ wose. Te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne gyae bo nyi waa lese ŋon ɔ be kpila e nɛ yele na, ɔ nombia doo na ke gbɛɛ keŋ nyi dekara be doo ke man ya. 19 Na Mosesi faa na ŋon mmaraase ŋan yee? Mɔna ɛ man ŋolo bee di ŋe dɔɔ ya. Woŋ dɔɔ te ɛ ne gyae ɛ ka ko maŋ?” 20 Botɔɔ te balaŋ dikpii keŋ tiranɔɔ fa e nyiaa, “Feliŋkumɛɛ doo n man. Amɔte ne gyae la waa ko neŋ?” 21 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Gyakoloŋ nombii dokoloŋ te me yɛɛwɔ ɛ kefɛɛfowee, keŋ na doo na ŋon gyakoloŋ nɛ. 22 Mosesi yako ŋon nyi ya kara ɛ bia baalawose. (Kei ta lee Mosesi gyaŋ ya, mɔna ka lee ɛ naanaɔ gyaŋ), mena dɔɔ ɛ ne kara ɛ bia baalawose ɛ kefɛɛfowee. 23 Nyi akpaa ɛ ne kara ɛ bia baalawose ɛ kefɛɛfo te keŋ bɛɛ wɔlɛɛ ya mmaraa ya na, weera dɔɔ te ɛ na gyeŋ baŋ do maŋ nyi ma te kyɔ walaŋ dibiliŋ kawee kefɛɛfowee? 24 Ɛ na barase bu balaŋ fɔɔ ya, ɛ di nombia na ŋe gbɛɛ.”

25 Keŋte Gyerusalɛmtena baale bɔɔsewɔ nyiaa, “Na balee kei te bɛɛ kɛo nyi baa ko nɛ yee? 26 Ɛ kɛɛ ɔ ka seŋ balaŋ man ɔ ne kolosi keŋ ŋolo bɛɛ bɔɔse e daale ya. Yaa nɛnɛɛ dɔɔ kegyiise baŋ te lɛɛ e do nyi ŋon yɛna nyeelɛɛre ŋon? 27 Balee kei dɔɔ de popou gyeŋ botɔɔ keŋ ɔ ba lee. Mɔna akpaa nyi nyeelɛɛre ŋon waa kɔŋ na, ŋolo be gyae waa gyeŋ botɔɔ keŋ waa lee ya.” 28 Yesu kɛɛ wola abɔɔ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man nɛ, ɔ gyinaa ɔ woya bɔɔse wɔ nyiaa, “Mena dɔɔ ɛ gyeŋ maŋ nideli na botɔɔ keŋ mɔɔ lee? Na maŋ gbagba me baam dɔɔ te me kɔŋawɔ ya. Walaŋ ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ ɔ yɛɛ anokoarete e, mɔna ŋon dɔɔ ɛ ba gyeŋ e ya. 29 Mɔna maŋ dɔɔ ma gyeŋ e nawolo ɔ gyaŋ te ma leewɔ te ŋon kpila na maŋ.” 30 Mena dɔɔ be yela baa kyaŋ Yesu, mɔna ŋolo te tale mo ɔ nyiŋmaa tina e ya, nawolo nyi debaŋ keŋ Wurubuarɛ ba see nyi waa yeŋ nɛ te lii ta ya. 31 Mɔna balaŋ burum lɛɛ e di te be bɔɔsewɔ nyiaa, “Akpaa nyeelɛɛre ŋon de kɔŋ na, waa yɛɛ gyakoloŋ nombia kela balee kei aneyɛɛŋ kɛŋa?”

Be kpila balaŋ nyi baa gyu ke kyaŋ Yesu

32 Farasiitena ke nyii mena keŋ balaŋ ne kolosi nombia kɛŋa adadawoya man lee Yesu wose man nɛ, baŋ na Wurubuarɛ saese kegyiise kpila kotɔtɔɔtena baŋ bɛɛ deke Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ nɛ nyi baa gyu kekyaŋ e kɔŋ. 33 Keŋte Yesu yakowɔ nyiaa, “Maa kyaa ɛ gyaŋ bo weeya akalansɛɛ ŋaale na maa bese gyu walaŋ ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ gyaŋ. 34 Ɛ ke kɛo maŋ mɔna ɛ be gyae ɛ kena maŋ ya, te botɔɔ keŋ me kyaa mɔ nɛ, ɛ be gyae ɛ ke tale kɔŋ ya.” 35 Botɔɔ te Gyudatena kegyiise baŋ bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Aleŋ yaa balee kei ne gyae waa yeu gyu te dɔɔ gyae dɛɛ naa e ya? Yaa ɔ ne gyae waa yeu ba gyu Girikitena gyaŋ botɔɔ keŋ de balaŋ be yaasee gyu nɛ ɔ kaa wola wɔ abɔɔ?” 36 Ɔ ke

yako nyi, “Ɛ ke kɛo maŋ mɔna ɛ be gyae ɛ kena maŋ ya, Te botɔɔ keŋ me gyu nɛ ɛ be gyae ɛ ke tale gyu ya nɛ, na sena yaa ɔ ne yako baa? Na woŋ nombia yɛna kɛŋa baa?”

Nyeedoŋ nombia

37 Gyudatena kefɛɛse man kekyaa weekedi ɔtomante keŋ nɛ, Yesu korowɔ seŋ te ɔ gyinaa ɔ nɔɔ kolosi te ɔ yako wɔ nyiaa, “Akpaa nyaŋ ŋon loŋboaneŋ dana neŋ na kɔŋ me gyaŋ na n kaa nyɔɔ loŋ. 38 ‘Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ maŋ di na, nyeedoŋ nombia gyae ka lee ɔ man kɔŋ ŋgba mena keŋ loŋ na lee ditiribuŋ man kɔŋ nɛ. Nnɛ te Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see yakowɔ.’ ” 39 Yesu kekolosi kei nɛ, na Wurubuarɛ feliŋ ŋon waa kaa mo do baŋ baa lɛɛ e di nɛ man nombia yaa ɔ ne kolosi nɛ. Debaŋ kenaŋ na ɔ ta moo ta Wurubuarɛ feliŋ ŋon do ŋolo man ya, nawolo nyi Yesu gyoorobiiri keŋ ta lee ta debɔɔ ya.

Balaŋ kekpase lee Yesu dɔɔ

40 Balaŋ baŋ ke nyii Yesu nɔɔwoya kɛŋa nɛ be man baale yakowɔ nyiaa, “Ampaŋ, balee kei yɛna Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ.” 41 Baale mɔ yakowɔ nyiaa, “Balee kei yɛna nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kaa kɔŋ nɛ ampaŋ. Mɔna baale mɔ yakowɔ nyiaa, na Galelia tɛɛle man te nyeelɛɛre ŋon waa lee ya.” 42 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako nyiaa, “Nyeelɛɛre ŋon waa lee bo Bɛtelɛhɛm donɔɔ man botɔɔ keŋ Gyoo Defidi be kyaa nɛ, te waa lee bo gyoo Defidi loŋtoro man.” 43 Lee Yesu dɔɔ, balaŋ baŋ man kpasewɔ. 44 Balaŋ baŋ baale gyaewɔ nyi baa kyaŋ Yesu, mɔna ŋolo te tale mo ɔ nyiŋmaa tina e ya.

Gyudatena kegyiise te lɛɛ Yesu di ya

45 Wɔle wɔle keŋ nɛ, kotɔtɔɔtena baŋ bɛɛ deke Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ te bɔɔ kpila wɔ nɛ besewɔ kɔŋ Wurubuarɛ saese kegyiise na Farasiitena baŋ gyaŋ. Keŋte kegyiise baŋ bɔɔse wɔ nyiaa, “Weera dɔɔ te ɛ te kyaŋ e kɔŋ ya?” 46 Keŋte be tiranɔɔ fa kegyiise baŋ nyiaa, “Ŋolo na ŋolo te kolosi ta see ŋgba balee kei nɛ ya.” 47 Te Farasiitena baŋ bɔɔse wɔ nyiaa, “Doona ɔ taŋ beo ɛmɛɛ mɔ? 48 Ɛ te nyii nyi donɔɔ kegyiise kɛwɔ man ŋolo yaa Farasiitena kɛwɔ man ŋolo te lɛɛ Yesu di? 49 Mɔna mena balaŋ burum kɛwɔ baŋ bɔɔ gyeŋ Mosesi mmaraa keŋ ya nɛ, baŋ doola kefaala tɛɛ.” 50 Nikodemose ŋon ɔ be kyaa gyu Yesu gyaŋ nɛ yɛɛ kegyiise baŋ man ŋolo e. Te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, 51 “Da mmaraa ne fa daa gbɛɛ nyi dɛɛ bu ŋolo fɔɔ keŋ de te nyii ta ɔ nɔɔman nombia yee?” 52 Keŋte be tiranɔɔ fa e nyiaa, “Weera nyaŋ mɔ ne kolosi ŋgba n yɛɛ Galelia baale e nɛ? Nyaŋ kɛɛ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man nideli, n kena nyi Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋolo ta lee ta Galelia ya.” 53 Keŋte be popou yaaseewɔ dokoloŋ dokoloŋ gyu be dɛɛse.

8

Alo futoolite ŋolo nombia

1 Balaŋ baŋ ke yaasee nɛ, Yesu gyuuwɔ oliifi bula keŋ dɔɔ. 2 Tɛɛ kena nɛ ɔ besewɔ kɔŋ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man. Balaŋ baŋ pou be kyaa botɔɔ nɛ kaa wuuwɔ ɔ dɔɔ te ɔ tisiwɔ kyaa ɔ na wola wɔ Wurubuarɛ nombia. 3 Botɔɔ te Gyudatena mmaraa wolala na Farasiitena baŋ moo alo ŋolo ŋon ɔ ba lee ɔ baale wɔle te bɔɔ kyaŋ e nyiŋmaa nyiŋmaa

nɛ kɔŋ kaa seŋ Yesu na balaŋ baŋ pou siaman. 4 Keŋte be yako Yesu nyiaa, “De Gbeŋgyoo, da te kyaŋ alo kei ɔ ne gyae baala. 5 Mosesi mmaraa ŋan na wola daa nyi dee funii mena alo kei dinɔɔ boya ko. Te nyaŋ mɔ n kpoo?” 6 Be yako nombia kɛŋa nyi baa mo teese Yesu nɔɔman, na baa nyiŋ mo nombia gyakaa ɔ dɔɔ. Mɔna Yesu gɔŋasewɔ te ɔ moo ɔ nyimbii ŋmarase kolo tɛɛle man. 7 Be kaseŋ bɛɛ daa e nyi waa tiranɔɔ fa wɔ nɛ, ɔ korowɔ seŋ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Nyaŋ ŋon n gyeŋ nyi n te yɛɛ ta dukum see ya nɛ taŋgbɛɛ mo boe fuŋ e” 8 Te ɔ besewɔ gɔŋase ŋmarase kolo tɛɛle man. 9 Be ke nyii nombia kɛŋa nɛ, be yaaseewɔ dokoloŋ dokoloŋ tina e yela. Be man kegyiise baŋ taŋgbɛɛ la lee botɔɔ, te kaa Yesu na alo ŋon na balaŋ dikpii keŋ baageŋ. 10 Keŋte Yesu korowɔ seŋ te ɔ bɔɔse alo ŋon nyiaa, “Alo nde wɔ? Ŋolo te tale bu neŋ fɔɔ yee?” 11 Te alo ŋon tiranɔɔ fa e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, ŋolo te bu maŋ fɔɔ ya.” Te Yesu yako e nyiaa, “Maŋ mɔ be gyae maa bu neŋ fɔɔ ya. Ta, na tekaa yɛɛ dukum bela ya.”

Yesu yɛna keŋmaŋee fa balaŋ tɛɛle kei dɔɔ

12 Nombia kɛŋa wɔle nɛ Yesu besewɔ kolosi fa balaŋ baŋ nyiaa, “Maŋ yɛna keŋmaŋee fa balaŋ tɛɛle kei dɔɔ. Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ sila maŋ na ɔ sia gyae ke gyuusu na waa naa nyeedoŋ gbɛɛ keŋ. Ɔ be gyae waa ta ditiŋtɛɛ man ya.” 13 Keŋte Farasiitena baŋ yako e nyiaa, “Nyaŋ gbagba ne diina n wose man adansɛɛ, mɔna nya adansɛɛ keŋ betaŋ tɔnɔɔ fa daa ya.” 14 Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, “Nyi akpaa maŋ gbagba de di ma wose man adansɛɛ koraŋ nɛ, ke doo na ke gbɛɛ. Nawolo nyi ma gyeŋ botɔɔ keŋ mɔɔ lee na botɔɔ keŋ mee gyu. Ɛmɛɛ ba gyeŋ botɔɔ keŋ mɔɔ lee ya, te ɛ ba gyeŋ botɔɔ keŋ mee gyu ya. 15 Ɛmɛɛ ne bu balaŋ fɔɔ bo lee denibalaŋ nombia kedi gbɛɛ man, mɔna maŋ dɔɔ mɔɔ ne bu ŋolo fɔɔ ya. 16 Mɔna nyi akpaa me yako nyi maa bu ŋolo fɔɔ koraŋ nɛ, ke doo na ke gbɛɛ nawolo nyi na maŋ maageŋ ne buu na fɔɔ keŋ ya. Daa na me kya ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ ne buu na fɔɔ kenaŋ. 17 Ba te ŋmarase do ya mmaraa tɔne man nyiaa, akpaa adansɛɛtena bala nɔɔ de yɛɛ dokoloŋ lee nombii man na, na ke yɛɛ ampaŋ. 18 Maŋ gbagba ne di ma wose man adansɛɛ, te me kya ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ mɔ ne di ma wose man adansɛɛ.” 19 Keŋte be bɔɔse e nyiaa, “N kya ŋonaŋ kyaa aleŋ?” Te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ɛ ba gyeŋ maŋ ya te ɛ ba gyeŋ me kya ŋon mɔ ya. Nyi akpaa yeŋ gyeŋ maŋ nɛ, nafɔ ɛ ka gyeŋ me kya ŋon mɔ.” 20 Debaŋ keŋ Yesu na wola nombia kɛŋa Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man nɛ, na ɔ seŋɛɛ benaa na adakaase ŋan bɛɛ mo abɔɔ do ŋe man fa Wurubuarɛ nɛ. Mɔna ŋolo te tale kyaŋ e ya, nawolo nyi debaŋ keŋ Wurubuarɛ ba see e nɛ te lii ta ya.

Yesu kekolosi lee ɔ ka bese gyu adido wose man

21 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Mee gyu baa. Ɛ ke kɛo maŋ, mɔna ɛ ka yeŋ ɛ nombiakumɛɛ man. Ɛ be gyae ɛ ke tale gyu botɔɔ keŋ mee gyu nɛ ya.” 22 Mena dɔɔ Gyudatena kegyiise baŋ bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Na ɔ ne gyae waa ko ɔ wose baa yaa sena te ɔ ne yako nyi, ɛ be gyae ɛ ke tale gyu botɔɔ keŋ mee gyu ya nɛ?” 23 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛmɛɛ lee tɛɛle kei dɔɔ kɛbo, mɔna maŋ dɔɔ ma lee adido. Ɛ yɛɛ tɛɛle kei dɔɔ

balaŋwɔ, mɔna maŋ te yɛɛ tɛɛle kei dɔɔ walaŋ e ya. 24 Mena dɔɔ te mɛɛ yako ŋon nyiaa, ɛ ka yeŋ ɛ nombiakumɛɛ man nɛ. Nyi akpaa ɛ bɛɛ ɛ te lɛɛ maŋ di nyi maŋ yɛna ŋon ɔ kyaa pɛte be yɛɛ kpene kamasɛ ya nɛ, ɛ ka yeŋ ɛ nombiakumɛɛ man." 25 Keŋte be bɔɔse Yesu nyiaa, "Nyaŋ yɛna amɔte?" Te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "Maŋ yɛna walaŋ ŋon mɔɔ taŋ wulaa yako ŋon lee kewalaŋ keŋ nɛ. 26 Me dana nombia burum ŋan kaboena nyi maa yako lee ɛ wose man na maa bu ŋon fɔɔ. Mɔna walaŋ ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ ɔ nombia doo na ke gbɛɛ, mena dɔɔ kpene keŋ me nyi lee ɔ gyaŋ na, keŋte mɛɛ yako fa balaŋ tɛɛle kei dɔɔ." 27 Mɔna balaŋ baŋ te nyii nombia ŋan man nyi Yesu ne kolosi baa lee ɔ kya Wurubuarɛ wose man ya. 28 Mena dɔɔ Yesu yako wɔ nyiaa, "Nyi akpaa ɛ gyɔ maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon ɔpaŋdaŋ dɔɔ mataa adido nɛ, botɔɔ te ɛ kena nyi maŋ yɛna walaŋ ŋon me kpa me yɛɛ nɛ. Botɔɔ te ɛ kena nyiaa mɔɔ ne yɛɛ kolo me baam dɔɔ ya. Mɔna mɛɛ kolosi kpene keŋ me kya ŋon ne yako maŋ nɛ bo. 29 Te ŋon ɔ be kpila maŋ ne kpuɛ na maŋ. Ɔ te tinaa ta maŋ yela maageŋ ya, nawolo nyi debaŋ kamasɛ na mɛɛ yɛɛ ɔ kegyaebii bo." 30 Keŋte balaŋ burum baŋ bɔɔ nyii nombia ŋan Yesu ne yako nɛ lɛɛ e di.

Anokoare keŋ ne gyaela ke yela ɛ ke nyiŋ ɛ wose

31 Mena dɔɔ Yesu yako Gyudatena baŋ bɔɔ lɛɛ e di nɛ nyiaa "Akpaa ɛ di kpene keŋ mɛɛ wola ŋon nɛ dɔɔ na, kenaŋ na ɛ yɛɛ me kaseela gbagbawɔ. 32 Kei gyae ke yela ɛ ka gyeŋ anokoare keŋ, te anokoare keŋ gyae ke yela ɛ ke nyiŋ ɛ wose." 33 Keŋte be tiranɔɔ nyiaa, "De yɛɛ Aberaham ɔ naanasewɔ, te de ta bese ta ŋolo gbeŋi ya. Sena yaa n ne yako nyi dɛɛ lee gbeŋiri man na dee nyiŋ da wose?" 34 Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "Anokoare yaa mɛɛ yako ŋon nyi nyaŋ ŋon n yɛɛ dukum nɛ, n ta bese gbeŋi fa dukum keŋ. 35 Gbeŋi bɛɛ bese dekpaŋalaŋ duuluŋ walaŋ ya, mɔna dekpaŋalaŋte bu dɔɔ ɔ yɛɛ dekpaŋalaŋ duuluŋ walaŋ e kekpaa. 36 Mena dɔɔ nyi maŋ Wurubuarɛ bu de yela n nyiŋ n wose na, n ke nyiŋ n wose kekpaa. 37 Ma gyeŋ nyi ɛ yɛɛ Aberaham ɔ naanasewɔ mɔna ɛ ne gyae ɛ ka ko maŋ, nawolo nyi me nombia be doo ɛ konɔɔse man ya. 38 Nombia ŋan me kya ba wola maŋ nɛ ŋan te mee kolosi fa ŋon, te ɛmɛɛ dɔɔ ŋan ɛ be nyii lee ɛ kya gyaŋ nɛ ŋan te ɛ ne yɛɛ." 39 Botɔɔ te be tiranɔɔ fa e nyiaa, "Aberaham yɛna de kya." Te Yesu yako wɔ nyiaa, "Akpaa ɛ yɛɛ Aberaham biawɔ nɛ, nafɔ ɛ keyɛɛ abɔɔ ŋan Aberaham be yɛɛ nɛ. 40 Mɔna ɛ te yase sia nyi ɛ ka ko maŋ nawolo nyi ma te yako ŋon anokoare keŋ mɔɔ nyii lee Wurubuarɛ gyaŋ nɛ. Aberaham te yɛɛ mena nombia kɛŋa dinɔɔ ya. 41 Ɛ ne yɛɛ kpene keŋ ɛmɛɛ gbagba ɛ kya ne yɛɛ nɛ bo." Te be lɛɛ ka aŋmaareŋ nyiaa, "Wurubuarɛ waageŋ yɛna de kya, da te yɛɛ diidɔɔre bia ya."

42 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, "Nyi akpaa ɛ kya yɛna Wurubuarɛ nɛ nafɔ ɛ ke gyae maŋ, nawolo nyi Wurubuarɛ ŋonaŋ gyaŋ te ma leewɔ kɔŋ kɛbo. Na maŋ gbagba me baam dɔɔ te me kɔŋawɔ ya. Wurubuarɛ ŋonaŋ gbagba kpila na maŋ. 43 Weera dɔɔ te ɛ be nyii me nombia ŋan man ya? Nawolo nyi ɛ bɛɛ gyae ɛ ke nyii me nombia ya. 44 Ɛ kya yɛna ɔbɔnsam te ɛ kya ŋonaŋ kegyaebii te ɛ ne gyae ɛ ke yɛɛ. Ɔ yɛɛ awudiini e leenaŋ gyaŋgba gyaŋgba keŋ, te ɔ bɛɛ gyae anokoare ya nawolo

nyi anokoare be doo ɔ man ya. Akpaa ɔ ne di dekara nɛ ke yɛɛ ŋon gbagba dinɔɔ ke, nawolo nyi akɛrɛɛ te wulu ɔ man te ŋon yɛna akɛrɛɛ pou nyee. 45 Mɔna maŋ dɔɔ nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ nɛ te mɛɛ yako ŋon, mena dɔɔ te ɛ bɛɛ lɛɛ maŋ di ya. 46 Ɛ man woŋti ne gyae la waa tale wola nyi nombiikum kei te me yɛɛwɔ? Te akpaa mɛɛ yako ŋon anokoare na, woŋ dɔɔ te ɛ bɛɛ lɛɛ maŋ di ya? 47 Walaŋ ŋon ɔ yɛɛ Wurubuarɛ walaŋ e nɛ, ɔ ne nyii Wurubuarɛ dei. Kpene keŋ dɔɔ te ɛ bee nyii Wurubuarɛ dei yɛna nyi, ɛ te yɛɛ ɔ balaŋwɔ ya."

48 Keŋte Gyudatena kegyiise baŋ bɔɔse Yesu nyiaa, "De yako nyi n yɛɛ Samaria baale e te feliŋkum doo n man na, de karae?" 49 Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, "Feliŋkum be doo me man ya. Mɛɛ lese me kya ŋon yele bo, mɔna ɛmɛɛ bee bu maŋ ya. 50 Mɔɔ ne gyae maa lese maŋ gbagba yele ya, mɔna ŋolo kyaa keŋ waa lese ma yele. Ŋon yɛna nombiadiiri ŋon. 51 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, walaŋ kamasɛ ŋon ɔ di me nombia dɔɔ nɛ ɔ be gyae waa yeŋ ya."

52 Keŋte Gyudatena kegyiise baŋ yako e nyiaa, "Nɛnɛɛ da te naa gyeŋ nyi feliŋkum doo n man. Aberaham ta yem mena mɔ te Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ mɔ yekeewɔ. Mɔna nyaŋ ne yako nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ di n nombia dɔɔ na ɔ be gyae waa yeŋ ya. 53 Nyaŋ kela na de naana Aberaham ŋon? Aberaham ta yem mena mɔ te Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ mɔ yekeewɔ. N ne yako baa nyi nyaŋ yɛna amɔte?" 54 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, "Akpaa ma lese maŋ gbagba yele nɛ, ma yele kalese keŋ yɛɛ yakaa. Me kya ŋon ɛmɛɛ kpa ŋon yɛna ɛ Wurubuarɛ nɛ na lesena ma yele. 55 Ɛmɛɛ ba gyeŋ e ya, mɔna maŋ dɔɔ ma gyeŋ e. Nyi akpaa me yako ŋon nyi mɔɔ gyeŋ e ya nɛ na me ta bese dekarate ŋgba ɛmɛɛ nɛ, mɔna ma gyeŋ e te mee dii ɔ nombia dɔɔ. 56 Yɛɛ ɛ kya Aberaham gyoŋ ŋgba ɔ be naa ma kekɔŋ nɛ. Ɔ naa ke te yɛɛ e gyoŋ." 57 Keŋte Gyudatena kegyiise baŋ bɔɔse Yesu nyiaa, "N te dii ta kulutooneŋ sɔŋola na kufu gba ya, sena te n yɛɛwɔ naa Aberaham?" 58 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa "Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, pɛ baa lola Aberaham nɛ na maŋ kyaa." 59 Botɔɔ te be gate boya baa fuŋii e, mɔna Yesu sarakeewɔ lee Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man.

9

Yesu kekyɔ siayɛlɛɛsate ŋolo kawee

1 Yesu keta ɔ ne lam nɛ ɔ naa balee ŋolo ŋon ɔ sia be yɛlɛɛ leenaŋ ɔ biatɛɛ nɛ. 2 Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ bɔɔse e nyiaa, "De Gbeŋgyoo, amɔte dukum faa la te ba lola e siayɛlɛɛsate? Yɛɛ ŋon gbagba wui yaa ɔ lolala wui?" 3 Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "Ɔ sia keyɛlɛɛ te yɛɛ ɔ dukum yaa ɔ lolala wui ya. Ba lola e bo mena na balaŋ kena gyakoloŋ nombia ŋan Wurubuarɛ waa yɛɛ ɔ man. 4 Weese nyiŋa ɔ kyaa nɛ, kaboena nyi dɛɛ yɛɛ ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ tom, Tɛɛ gyae ke yuu keŋ ŋolo be gyae waa tale yɛɛ tom bela ya. 5 Me nyiŋa me kyaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ, maŋ yɛna keŋmaŋee fa tɛɛle kei balaŋ." 6 Ɔ keyako nombia kɛŋa taŋ nɛ, Yesu tɔɔ nɔɔloŋ lɔ tɛɛle man te ɔ buu tɛɛle te ɔ moowɔ taa balee ŋon sia ŋan dɔɔ, 7 keŋte ɔ yako e nyiaa, "Gyu kefaafo n sia depaa keŋ bɛɛ baake ke Siloam nɛ man." (Siloam kei asɛɛ yɛna "Kekpila".) Mena dɔɔ

balee ŋon gyuuwɔ kefaafo ɔ sia, ɔ ka bese kɔŋ dɛɛ na ɔ sia te gyuusu.
8 Ɔ tebia na balaŋ baŋ ba gyeŋ e nyi nafɔ ɔ kyaa na ɔ na solee abɔɔ nɛ bɔɔsewɔ nyiaa, “Na balee kei ne kyaa la kyaa solee abɔɔ nɛ yee?” 9 Botɔɔ te baale kpa “Ŋon ŋonaŋ” mɔna baale mɔ kpa “Koa, na ŋon ŋonaŋ ya, ɔ lee e bo.” Mena dɔɔ balee ŋon gbagba yakowɔ nyiaa, “Maŋ ŋonaŋ.” 10 Te be bɔɔse e nyiaa, “Sena yaa n yɛɛwɔ te n sia gyuusuwɔ?” 11 Keŋte ɔ tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Balee ŋon bɛɛ baake e nyi Yesu nɛ, buuna tɛɛle te ɔ moowɔ mataa me sia te ɔ yako maŋ nyi maa gyu Siloam depaa keŋ man kefaafo me sia. Mena dɔɔ me gyuuwɔ, te me kabetaa faafo me sia na te ŋe gyuusuwɔ.” 12 Keŋte be bɔɔse e nyiaa, “Ɔ kyaa aleŋ?” Te ɔ tiranɔɔ fa wɔ nyi “Mɔɔ gyeŋ ya.”

Farasiitena ne kɛo balee ŋon kekyɔ keŋ man

13 Te ba moo balee ŋon nafɔ ɔ sia be yɛlɛɛ nɛ kɔŋ Farasiitena gyaŋ. 14 Wee kenaŋ keŋ Yesu be buu tɛɛle mo kyɔ siayɛlɛɛsate ŋon nɛ yɛɛ Gyudatena kefɛɛfowee ke. 15 Mena dɔɔ Farasiitena baŋ besewɔ bɔɔse balee ŋon bela mena keŋ be yɛɛ te ɔ sia ŋan be gyuusu. Keŋte ɔ yako wɔ nyi, “Ɔ buu tɛɛle bo taa me sia, te me gyuuwɔ kefaafo te ŋe gyuusuwɔ.” 16 Botɔɔ te Farasiitena baŋ baale yakowɔ nyi “Balee ŋon ɔ be yɛɛ nombii kei nɛ ta lee Wurubuarɛ gyaŋ ya, nawolo nyi ɔ bee di da kefɛɛfowee keŋ dɔɔ ya.” Mɔna baale mɔ yakowɔ nyiaa, “Sena te walaŋ ŋon ɔ yɛɛ nombiakumɛɛyɛɛre e nɛ, waa tale yɛɛ gyakoloŋ nombia kɛŋa?” Botɔɔ na te be man kpasewɔ. 17 Mena dɔɔ Farasiitena baŋ besewɔ bɔɔse balee ŋon bela nyiaa, “N sia te ɔ gyuusuwɔ. Mena dɔɔ sena te n ne yako lee ɔ wose man?” Keŋte balee ŋon tiranɔɔ nyiaa, “Ɔ yɛɛ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre e.”

18 Kɛŋa pou wɔle nɛ Gyudatena kegyiise baŋ te sɛɛ lɛɛ di nyi ɔ sia yɛlɛɛwɔ te nɛnɛɛ ba te kyɔ e kawee ya, te ba ke baake ɔ kya na ɔ naa kɔŋ, 19 te be bɔɔse wɔ nyiaa, “Ɛ bu yɛna kei? Ɛ ne yako baa nyi ba lola e na ɔ sia te yɛlɛɛ? Sena kɔŋala te nɛnɛɛ dɔɔ ɔ ne naa?” 20 Keŋte ɔ kya na ɔ naa tiranɔɔ nyiaa, “Da gyeŋ nyi de bu ŋonaŋ, te da gyeŋ nyi da lola e na ɔ sia te yɛlɛɛ. 21 Mɔna dɔɔ gyeŋ mena keŋ be kɔŋ te ɔ ne naa nɛ ya, te dɔɔ gyeŋ ŋon ɔ be kyɔ e ya. Ɛ bɔɔse e, ɔ ta bee keŋ waa tale tiranɔɔ fa ɔ wose.” 22 Ɔ kya na ɔ naa yako nombia kɛŋa nawolo nyi bee yee Gyudatena kegyiise baŋ. Na Gyudatena baŋ taŋ kaŋ ntam nyi nyaŋ ŋon n ka koro yako nyi Yesu yɛna nyeelɛɛre ŋon na baa gegi neŋ lee bɔ ɔsom deni man. 23 Mena dɔɔ te balee ŋon ɔ kya na ɔ naa yakowɔ nyi, “Ɔ ta bee, ɛ bɔɔse e nɛ.”

24 Te ba besewɔ baake balee ŋon nafɔ ɔ sia be yɛlɛɛ nɛ kɔŋ te be yako e nyiaa, “Kaŋ Wurubuarɛ nyi nyaŋ keyako anokoare. Da gyeŋ nyi balee ŋon ɔ be kyɔ neŋ nɛ yɛɛ dukumyɛɛre e.” Yako mena na n ka mo lese Wurubuarɛ yele. 25 Keŋte balee ŋon tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ɔ yɛɛ dukumyɛɛre o, ɔ yɛɛ walaŋ kpaakpaa e o maŋ ba gyeŋ ya. Keŋ maŋ gyeŋ yɛna nyi nafɔ na me sia te yɛlɛɛ te nɛnɛɛ dɔɔ mɛɛ naa.” 26 Keŋte ba besewɔ bɔɔse e nyiaa, “Woŋ te ɔ yɛɛ neŋ te n sia gyuusuwɔ?” 27 Te ɔ tiranɔɔ nyiaa, “Me taŋ keyako ŋon, te ɛ bɛɛ gyae ɛ ke tei ya. Woŋ dɔɔ te ɛ ne gyae ɛ kenyii ke bela? Ɛmɛɛ mɔ ne gyae ɛ ka bese ɔ kaseela?” 28 Keŋte ba tee e te be yakowɔ nyiaa, “Nyaŋ yɛna walaŋ ŋonaŋ kaseele, mɔna daa yɛɛ Mosesi wui kaseelawɔ. 29 Da gyeŋ nyi

Wurubuarɛ kolosiwɔ fa Mosesi, te balee kei dɔɔ dɔɔ gyeŋ botɔɔ keŋ ɔ ba lee gba ya.” 30 Botɔɔ te balee ŋon yako wɔ nyiaa, “Te doo me nɔɔ ŋgba ɛ ba gyeŋ botɔɔ keŋ ɔ ba lee ya, mɔna ŋon gyuusu na me sia. 31 Da gyeŋ nyi Wurubuarɛ bee nyii nombiakumɛɛyɛɛra ya. Ɔ ne nyii balaŋ baŋ bee nyii e te bɛɛ yɛɛ kpene keŋ ɔ ne gyae nɛ bo. 32 Lee tɛɛle kei kewalaŋ nɛ, ŋolo te nyii ta nyi ŋolo te gyuusu walaŋ ŋon bɔɔ lola e na ɔ sia te yɛlɛɛ nɛ sia ya. 33 Akpaa balee kei ta lee Wurubuarɛ gyaŋ ya nɛ, ɔ be gyae waa tale yɛɛ nombii kei ya.” 34 Te be tiranɔɔ fa e nyiaa, “Nyaŋ ŋon bɔɔ lola neŋ dukum man te bɔɔ kɛɛle neŋ dukum man na, nyaŋ ne gyae n kawola daa nombia?” Keŋte be gegi e lee te be tɔɔ e nyi ɔ na kɔŋ bɔ ɔsom deni keŋ man bela ya.

35 Yesu kenyii nyi ba te gegi e lee bɔ ɔsom deni keŋ man nɛ, ɔ ke kɛo e te ɔ naa e te bɔɔse e nyiaa, “N ne lɛɛ Deniwalaŋ Bu ŋon di?” 36 Te balee ŋon tiranɔɔ fa e nyi, “Me Gbeŋgyoo, amɔte ŋonaŋ? Yako maŋ na maa lɛɛ e di.” 37 Botɔɔ te Yesu yako e nyiaa, “N taŋ kena e. Ŋon yɛna ŋon ɔ ne kolosi fa neŋ debokeiman nɛ.” 38 Te balee ŋon yakowɔ nyiaa, “Mɛɛ lɛɛ e di me Gbeŋgyoo.” Te ɔ buŋawɔ Yesu siaman som e. 39 Botɔɔ te Yesu yakowɔ nyiaa, “Me kɔŋae tɛɛle kei dɔɔ na balaŋ nombiakumɛɛ ka lee debɔɔ. Na baŋ bɔɔ ne naa ya nɛ kena, na baŋ bɛɛ naa nɛ sia keyɛlɛɛ.” 40 Farasiitena baŋ be kyaa ɔ gyaŋ botɔɔ nɛ, baale nyii kpene keŋ ɔ be yako mena dɔɔ be bɔɔse e nyiaa, “Mena dɔɔ n ne yako baa nyi daa mɔ sia te yɛlɛɛ?” 41 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ɛ sia deŋ te yɛlɛɛ nɛ nafɔ ŋolo be gyae waa bu ŋon fɔɔ ya. Te keŋ ɛ kpa ɛ ne naa dɔɔ te ɛ sɛɛ ɛ doo ɛ dukum keyɛɛ man.”

10

Yesu yɛna namensekɛɛlere kpaakpaate ŋon

1 Keŋte Yesu yakowɔ nyiaa, “Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, walaŋ ŋon ɔ ta mo denanɔɔ keŋ man gyoo namense debɔɔlɔɔ keŋ man ya, te ɔ gyem mo yenaŋ kale gyoo na ɔ yɛɛ ŋmɛɛlate e, te ɔ na mo doŋ bo lɛo balaŋ. 2 Walaŋ ŋon ɔ na mo denanɔɔ keŋ man gyoo na, ŋon yɛna namensekɛɛlere ŋon. 3 Denanɔɔ dekere ŋon na toro fa e te namense baŋ ne nyii ɔ woya. Ɔ ne baake ŋon gbagba namense baŋ yele na ɔ ta mo wɔ lee. 4 Te ɔ mo wɔ pou lee na ɔ ne tɛɛ be siaman, te namense baŋ ne sila e nawolo nyi ba gyeŋ ɔ woya. 5 Bɔɔ gyae baa sila walaŋ yakaate ya. Baa yeu lee ɔ gyaŋ nawolo nyi bɔɔ gyeŋ ɔ woya ya.” 6 Yesu gyɔɔ dudu kei fa wɔ, mɔna be te nyii kpene keŋ ɔ ne yako nɛ asɛɛ ya.

7 Mena dɔɔ Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa “Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, maŋ yɛna namense debɔɔlɔɔ keŋ denanɔɔ. 8 Baŋ pou bɔɔ taŋgbɛɛ maŋ kɔŋ kaa beo nyi Wurubuarɛ kpila na wɔ nɛ, be yɛɛ ŋmɛɛlatenawɔ na baŋ bɛɛ mo doŋ lɛo balaŋ abɔɔ nɛ, mɔna namense baŋ te nyii wɔ ya. 9 Maŋ yɛna denanɔɔ keŋ, akpaa ŋolo de tɛɛ me man gyoo na, maa lɛɛ ɔ nyee. Waa gyoo na waa lee na waa nyiŋ weenɛɛ kpaakpaa di. 10 Ŋmɛɛlate dɔɔ ɔ ne kɔŋ bo kaa ŋmɛɛle na ɔ ta koo na ɔ te wɔlɛɛ abɔɔ. Maŋ kɔŋae na ɛ kenyiŋ nyeedoŋ, na ɛ kenyiŋ ke kekpaa.

11 Maŋ yɛna namensekɛɛlere kpaakpaate ŋon. Namensekɛɛlere kpaakpaate ŋon na mo ɔ wose fa yeŋ ɔ namense baŋ dɔɔ. 12 Mɔna paate ŋon bɔɔ moo nyi waa kɛɛ namense baŋ dɔɔ na baa tɔ e kom nɛ, na ŋon yɛna namensekɛɛlere ŋon ɔ tee namense baŋ ya. Mena

dɔɔ ɔ naa nyi gbougbouse ne kɔŋ na, ɔ ne yeu tina namense baŋ yela, na gbougbouse baŋ te kyaŋ baale na akaŋ baŋ te yaasee. 13 Ɔ ne yeu nawolo nyi ba mo e bo na bɛɛ tɔ e kom, mena dɔɔ ɔ be famenɛ na namense baŋ ya.

14-15 Maŋ yɛna namensekɛɛlere kpaakpaate ŋon. Mena keŋ me kya gyeŋ maŋ te maŋ mɔ gyeŋ e nɛ mena ke te ma gyeŋ me namense te baŋ mɔ gyeŋ maŋ, te ma te sɛɛ nyi maa mo ma wose fa yeŋ me namense baŋ dɔɔ. 16 Me dana namense baale baŋ bɔɔ kpuɛ kɛwɔ man ya. Kaboena nyi maa mo baŋ mɔ kaa kpu na kɛwɔ na be popou keyɛɛ walaŋ dokoloŋ namense, debɔɔlɔɔ dokoloŋ man, na be kɛɛlere ke yɛɛ dokoloŋ na baa nyii ma dei. 17 Kpene keŋ dɔɔ me kya ne gyae me nombia yɛna nyi, ma te desina ma wose nyi maa mo ma wose fa yeŋ ma kegyaebii man na maa bese foŋ lee yeŋ man. 18 Ŋolo be gyae waa tale lɛo ma nyeedoŋ lee me gyaŋ ya. Mɔna maŋ gbagba ma kegyaebii man te maa mo ma wose fa yeŋ. Me dana doŋ maa mo ma wose fa yeŋ, te me dana doŋ maa bese nyiŋ nyeedoŋ bela. ‘Kei yɛna kpene keŋ me kya ŋon be yako maŋ nyi maa yɛɛ.’ ”

19 Lee nɔɔwoya kɛŋa dɔɔ Gyudatena baŋ besewɔ kpase ba wose man. 20 Be man balaŋ burum yakowɔ nyiaa, “Ɔ dana feliŋkum mena dɔɔ ɔ nyee ne wɔlɛɛ. Woŋ dɔɔ te ɛ ne nyii e?” 21 Baale mɔ kpa, “Walaŋ ŋon feliŋkum doo ɔ man be gyae waa tale kolosi nnɛ ya! Sena te feliŋkum gyae ke tale gyuusu siayɛlɛɛsate sia?”

Balaŋ baŋ kebɛɛ Yesu

22 Keŋte Gyudatena wee dinaa daale kaa liiwɔ. Mena wee kei te bee dii mo tɔɔse debaŋ keŋ bɔɔ mo bɔ ɔsom deni dinaa keŋ do Wurubuarɛ nyiŋmaa man nɛ. Mena debaŋ kenaŋ yɛɛ waare tɛɛ Gyerusalɛm donɔɔ man. 23 Na Yesu dɔŋɛɛ ɔ ne kila poto keŋ bɛɛ baake ke Solomɔn poto Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ dekpaŋalaŋ man nɛ. 24 Keŋte Gyudatena baale kaa yilaawɔ ɔ gyaŋ bɔɔse e nyiaa, “Sena yaa n tinaa daa yela te de bɛɛ gyeŋ da nyee na de nawɔɔ ya nɛ? Yako daa anokoare keŋ. Nyaŋ yɛna nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ?” 25 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Me taŋ keyako ŋon mɔna ɛ bɛɛ lɛɛ maŋ di ya. Gyakoloŋ nombia ŋan mɔɔ yɛɛ me kya yele man nɛ, ne diina ma wose man adansɛɛ, 26 mɔna ɛ bɛɛ lɛɛ maŋ di ya, nawolo nyi ɛ te yɛɛ me namensewɔ ya. 27 Me namense ne nyii me dei, te ma gyeŋ wɔ te bee sila maŋ. 28 Mɛɛ fa wɔ nyeedoŋ kekpaa keŋ, te bɔɔ gyae baa yo lee Wurubuarɛ siaman ya. Ŋolo be gyae waa tale lɛo wɔ lee me gyaŋ ya. 29 Me kya ŋon ɔ ba mo wɔ do me nyiŋmaa man nɛ, dana doŋ kela kolo kamasɛ te ŋolo be gyae waa tale lɛo wɔ lee me kya nyiŋmaa man ya. 30 Daa na me kya yɛɛ walaŋ dokoloŋ.”

31 Botɔɔ te Gyudatena baŋ gate boya baa fuŋ e bela. 32 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Me kya te yeli ma te yɛɛ nombia kpaakpaa burum ɛ siaman, ŋe man woŋti dɔɔ te ɛ ne gyae ɛ ke fuŋii maŋ boya?” 33 Te Gyudatena baŋ tiranɔɔ fa e nyiaa, “Na abɔɔ nya ayɛɛŋ kɛŋa dɔɔ te dɛɛ gyae dee fuŋii neŋ boya ya, mɔna mena keŋ n ne yako mmusuo nombia dɔɔ. Nawolo nyi n yɛɛ deniwalaŋ e, mɔna n na mo n wose maa na Wurubuarɛ.” 34 Botɔɔ te Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Ba te ŋmarase ɛmɛɛ gbagba mmaraa tɔne keŋ man nyi, Wurubuarɛ kpa, ɛ yɛɛ Wurubuarɛ kemaasasewɔ yee? 35 Da gyeŋ nyi kpene keŋ Wurubuarɛ nom-

bia ŋan ne yako nɛ yɛɛ anokoare kekpaa. Te Wurubuarɛ de baake balaŋ baŋ ɔ ba mo ɔ nombia ŋan fa nɛ nyi be yɛɛ Wurubuarɛ kemaasasewɔ na, 36 weera dɔɔ te ɛ ne yako maŋ ŋon Wurubuarɛ ba lese maŋ te ɔ be kpila maŋ kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ nɛ nyi mɛɛ mo ma wose maa na Wurubuarɛ keŋ mɛɛ yako nyi me yɛɛ Wurubuarɛ bu e dɔɔ? 37 Akpaa me bɛɛ yɛɛ kpene keŋ me kya ŋon kpa ma yɛɛ ya na, ɛ na lɛɛ maŋ di ya, 38 te akpaa mɛɛ yɛɛ ŋa na, nyi ɛ be lɛɛ maŋ di koraŋ ya na ɛ lɛɛ abɔɔ ŋan mɛɛ yɛɛ nɛ di, na ɛ ka gyeŋ na ɛ kenyii asɛɛ nyiaa daa na me kya ŋon yɛɛ dokoloŋ” 39 Mena dɔɔ be gyaewɔ baa kyaŋ e bela, te ɔ sarakeewɔ lee be man.

40 Keŋte Yesu besewɔ toŋ Gyɔɔdan boo keŋ gyu botɔɔ keŋ Gyɔn be kyaa sɔ balaŋ Wurubuarɛ loŋ kaalaŋ nɛ, te ɔ ke kyaawɔ botɔɔ. 41 Balaŋ burum kɔŋawɔ ɔ gyaŋ te be yako dɔŋa nyiaa, “Gyɔn te yɛɛ gyakoloŋ nombia ya, mɔna kpene kamasɛ keŋ ɔ be yako lee balee kei wose man nɛ yɛɛ ampaŋ.” 42 Keŋte balaŋ burum baŋ ba seŋɛɛ botɔɔ nɛ lɛɛ Yesu di.

11

Lasarose yeŋ

1 Balee ŋolo kyaawɔ Bɛtani donɔɔ man keŋ bɛɛ baake e nyi Lasarose. Bɛtani donɔɔ kenaŋ man te Mɛɛre na ɔ kɔɔ Maata leewɔ. 2 Mɛɛre kei yɛna walaŋ ŋon ɔ be toosi nuŋ ofoŋofoŋ woli Yesu nawɔɔ, te ɔ ba mo ɔ nyeenyɔɔse feefo ŋa nɛ. Ɔ ŋmɛɛtee yɛna Lasarose ŋon ɔ na wee nɛ. 3 Mena dɔɔ Mɛɛre na Maata doo Yesu tiila nyiaa, “De Gbeŋgyoo, n gyoo ŋon loŋ bɛɛ lam ɛmɛɛ na e nsana ya nɛ na wee.”

4 Yesu kenyii tiila keŋ nɛ ɔ yakowɔ nyiaa, “Kawee kei te yɛɛ kawee keŋ gyae ka ko Lasarose ya. Mɔna ke gyae ke yela balaŋ kena Wurubuarɛ gyoorobiiri na ka ke yela baa lese maŋ Wurubuarɛ bu ŋon mɔ yele.” 5 Na Yesu ne gyae Maata na ɔ naabu Mɛɛre na Lasarose nombia. 6 Mɔna ɔ kenyii nyi Lasarose na wee nɛ, ɔ besewɔ di weeya ala botɔɔ keŋ ɔ kyaa nɛ.

7 Kenaŋ wɔle nɛ ɔ yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Ɛ fa dɛɛ bese gyu Gyudia tɛɛle man bela.” 8 Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ yako e nyiaa, “De Gbeŋgyoo, weeya akalansɛɛ ŋaale yaa ŋgba Gyudatena be yele baa funii neŋ boya nɛ. Woŋ dɔɔ te n ne gyae n ka bese gyu botɔɔ bela?” 9 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Wee kamasɛ dana ke nelim na ka weese. Akpaa ŋolo dɔŋɛɛ weeseteŋteŋ nɛ, ɔ bɛɛ gyɔ ɔ nae ya nawolo nyi weese kyaa. 10 Mɔna nyi akpaa ɔ dɔŋɛɛ ditiŋtɛɛ man na ɔ ne gyɔ ɔ nae, nawolo nyi keŋmaŋee be kyaa na waa naa ya.” 11 Kei wɔle na Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “De gyoo Lasarose te doo dosoroŋ mɔna maa gyu na me kaa gyuusu e.” 12 Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ tiranɔɔ nyiaa, “De Gbeŋgyoo, akpaa ɔ doe na ɔ kawee keŋ gyae ke taŋ.” 13 Na Lasarose yeŋ nombia yaa Yesu ne yako, mɔna ɔ kaseela baŋ na gyueŋ bo nyi dosoroŋ gbagba yaa Lasarose doowɔ. 14 Botɔɔ te Yesu torowɔ yako wɔ nyiaa, “Lasarose ta yem, 15 mɔna lee ɛmɛɛ dɔɔ dana maŋ gyoŋ nyi mɔɔ kyaa botɔɔ pɛte ɔ yeŋawɔ ya, na ɛ kenyiŋ lɛɛ maŋ di. Ɛ fa dee gyu ɔ gyaŋ.” 16 Mena dɔɔ ɔ kaseela baŋ man ŋolo ŋon bɛɛ baake e Tomase yaa Ata nɛ yako ɔ tebia kaseela akaŋ baŋ nyiaa, “Ɛ fa de popou ke sila da wolale ŋon gyu. Nyi yɛɛ yeŋ ke na, de popou ka yeŋ kpu na e.”

17 Yesu ke gyu ka gyoo Bɛtani donɔɔ man nɛ, be yako e nyiaa be kewuu Lasarose weeya anaarate kenaŋ. 18 Bɛtani yɛɛ donɔɔ

keŋ ka benaa na Gyerusalɛm donɔɔ. Ke lem gyae ke yɛɛ ŋgba gbɛɛkemaase atooro nɛ. 19 Na Gyudatena burum te kɔŋ Maata na Mɛɛre gyaŋ be kaa gyam wɔ lee be ŋmɛɛtee ŋon yeŋ man. 20 Maata ke nyii nyi Yesu ne kɔŋ nɛ, ɔ leewɔ gyu ke gyaŋee na e. Na Mɛɛre dɔɔ ŋon kyaa dekpaŋalaŋ man. 21 Maata ke gyu ke tuŋ Yesu nɛ ɔ yako e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, nyi akpaa nyeŋ kyaa kɛbo na nafɔ me ŋmɛɛtee deŋ ta yem ya! 22 Mɔna ma gyeŋ nyi debokeiman koraŋ nɛ, kpene kamasɛ keŋ n bɔɔse Wurubuarɛ na waa yɛɛ fa neŋ.” 23 Keŋte Yesu yako e nyiaa, “N ŋmɛɛtee ŋon waa bese foŋ na waa nyiŋ nyeedoŋ bela.” 24 Te Maata yako e nyiaa, “Ayi ma gyeŋ nyi wee ɔtomante keŋ woya pou baa foŋ lee yeŋ man nɛ, ŋon mɔ waa foŋ.” 25 Keŋte Yesu yako e bela nyiaa, “Maŋ yɛna walaŋ ɔ ne gyuusu balaŋ lee yeŋ man te be nyiŋ nyeedoŋ. Walaŋ kamasɛ ŋon waa lɛɛ maŋ di na, nyi ɔ yem koraŋ na waa bese nyiŋ nyeedoŋ, 26 te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ kyaa te ɔ lɛɛ maŋ di na, ɔ be gyae wa yeŋ leki ya.” Keŋte Yesu bɔɔse Maata nyiaa, “N ne lɛɛ nombia kɛŋa di?” 27 Te Maata sɛɛ e nyiaa, “Ayi me Gbeŋgyoo, mɛɛ lɛɛ di nyi nyaŋ yɛna nyeelɛɛre, Wurubuarɛ bu ŋon dɛɛ daa nyi waa kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ nɛ.”

Yesu kewii

28 Maata kekolosi nombia kɛŋa taŋ nɛ, ɔ besewɔ gyu dekpaŋalaŋ man ke baake ɔ naabu Mɛɛre lee yenaŋ te ɔ yako e nyiaa, “De Gbeŋgyoo ŋon te kɔŋ te ɔ kpa nya kɔŋ.” 29 Mɛɛre kenyii mena nɛ, ɔ korowɔ bileŋ gyu ke gyaŋee na e. 30 Debaŋ kenaŋ na Yesu ta gyoo ta donɔɔ keŋ man ya. Na ɔ sɛɛ ɔ kyaa botɔɔ keŋ Maata be gyu ke tuŋ e nɛ. 31 Debaŋ kenaŋ mɔ na, Gyudatena te kɔŋ dekpaŋalaŋ keŋ man bee kolosi do Mɛɛre. Ba kena ŋgba Mɛɛre ba koro karatetee dokoloŋ lee ɔ ne gyu nɛ, na baŋ gyeŋ nyi ɔ ne gyu baa ɔ ŋmɛɛtee Lasarose yebɔɔ keŋ tɛɛ ɔ kaa wii. Mena dɔɔ baŋ mɔ korowɔ sila e.

32 Mɛɛre ke gyu kelii botɔɔ keŋ Yesu kyaa nɛ te ɔ tisiwɔ buŋ Yesu nawɔɔ tɛɛ te ɔ yako e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, nyeŋ kyaa kɛbo na nafɔ me ŋmɛɛtee deŋ ta yem ya.” 33 Yesu kena mena keŋ Mɛɛre na Gyudatena baŋ be silana e ne wii nɛ, takaa e te dekɔkɔrɔkɔɔ kyaŋa e. 34 Keŋte ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Aleŋ te ɛ wuu e?” Te be yako e nyiaa, “De Gbeŋgyoo, kɔŋ na n kaa kɛɛ.” 35 Keŋte Yesu wiiwɔ. 36 Keŋte Gyudatena baŋ yakowɔ nyiaa, “Ɛ kɛɛ mena keŋ ɔ ne gyae Lasarose nombia.” 37 Mɔna balaŋ baale yakowɔ nyiaa, “Na Yesu kei gyuusuna siayɛlɛɛsate ŋon sia yee? Nafɔ ŋgba ŋon talewɔ lɛɛ Lasarose na ɔ ba yem ya?”

38 Dekɔkɔrɔkɔɔ kyaŋa Yesu bela te ɔ gyuu botɔɔ keŋ bɔɔ wuu Lasarose nɛ. Na be wuu e bo boe bɔɔ daale maŋ, te be biliŋi boe dinaa daale tɔ ke nɔɔ. 39 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ biliŋi boe keŋ lee yebɔɔ keŋ nɔɔman.” Te yere ŋon ɔ deesi Maata yako Yesu nyiaa, “De Gbeŋgyoo, debaŋ kei dɔɔ ɔ ne wɔlɛɛ. Nawolo nyi gyɛŋ yɛna weeya anaara yaa ŋgba bɔɔ wuu e nɛ.” 40 Te Yesu yako e nyiaa, “Ma te yako neŋ nyi akpaa n lɛɛ maŋ di na nyaŋ kena Wurubuarɛ gyoorobiiri keŋ yee?” 41 Mena dɔɔ be biliŋi boe keŋ lee yebɔɔ keŋ nɔɔman. Botɔɔ te Yesu gyinaa ɔ nyee kɛɛ adido te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ nyiaa, “Taata, mɛɛ fa neŋ karaŋ ŋgba n ne nyii maŋ nɛ. 42 Maŋ dɔɔ ma gyeŋ nyi n ne nyii maŋ debaŋ kamasɛ, mɔna balaŋ baŋ ba seŋɛɛ kɛbo dɔɔ te mɛɛ yako mena na baa nyiŋ gyeŋ nyi nyaŋ kpila na

maŋ.” 43 Yesu ke yako mena taŋ nɛ, te ɔ fae yeesa keŋkeŋ baake Lasarose nyiaa, “Lasarose, lee kɔŋ!” 44 Keŋte Lasarose ŋon ɔ ba yem nɛ leewɔ kɔŋ, na kewuu abɔɔ ŋan bɔɔ mo bake ɔ nyiŋmaase na ɔ nawɔɔ, na kanyaŋ keŋ bɔɔ mo bake ɔ sia gbɛɛ nɛ doo mena. Te Yesu yako wɔ nyiaa “Ɛ booli e, na waa ta.”

Ba kebake Yesu nyeeman

Mateo 26:1-5; Maake 14:1-2; Luka 22:12

45 Gyudatena burum baŋ bɔɔ kɔŋ Mɛɛre gyaŋ te bɔɔ naa kpene keŋ Yesu be yɛɛ nɛ lɛɛ e di. 46 Mɔna be man baale besewɔ gyu Farasiitena baŋ gyaŋ gyu ke yako wɔ kpene keŋ Yesu be yɛɛ nɛ. 47 Keŋte Wurubuarɛ saese kegyiise na Farasiitena baake dɔnɔɔ kegyiise gyaŋee. Te be bɔɔse dɔŋa nyiaa “Sena yaa dɛɛ yɛɛ? Nawolo nyi balee kei ne yɛɛ gyakoloŋ nombia burum. 48 Akpaa de tina e yela te ɔ gyakaa ɔ ne yɛɛ mena tom kei na, balaŋ baŋ pou baa lɛɛ e di na ke yela Romantena kaa yɛlɛɛ de Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ na baa lɛo de tɛɛle pou.” 49 Te balaŋ baŋ man ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Kaifase ŋon ɔ be yɛɛ saese kegyia kulutoo kenaŋ man nɛ yakowɔ nyiaa, “Ɛmɛɛ dɔɔ ɛ ba gyeŋ daale ya. 50 Ɛ ba gyeŋ nyi dei nyi walaŋ dokoloŋ waa yeŋ fa balaŋ baŋ pou kela keŋ nyi tɛɛle pou balaŋ kewɔlɛɛ yee?” 51 Te yɛɛ Kaifase gbagba agyueŋ yaa ɔ moowɔ yako nombia kɛŋa ya, mɔna keŋ ɔ be yɛɛ Wurubuarɛ sae kegyia kulutoo kenaŋ man dɔɔ te Wurubuarɛ yela ɔ yako mena nombia ŋenaŋ see nyi, kaboena nyi Yesu waa yeŋ fa Gyudatena pou. 52 Te yɛɛ nyi Gyudatena baageŋ te Yesu waa yeŋ fa ya, mɔna waa yeŋ bo fa Wurubuarɛ bia baŋ pou bɔɔ yaasee nɛ na waa nyiŋ mo wɔ kaa yilaa. 53 Leenaŋ wee kenaŋ keŋ kegyiise baŋ be gyaŋee nɛ, te be fiasɛɛ bɛɛ gyae gbɛɛ keŋ baa mo ko Yesu. 54 Lee mena dɔɔ na Yesu bɛɛ tekaa lese ɔ wose debɔɔ Gyudia tɛɛle man bela ya. Mɔna ɔ leewɔ botɔɔ gyu donɔɔ keŋ bɛɛ baake ke nyi Eferam te ka benaa na depampaa dinaa daale nɛ. Botɔɔ te ŋon na ɔ kaseela baŋ gyuuwɔ ke kyaa.

55 Na Gyudatena nyeekelɛɛwee kedi keŋ ta benaa, mena dɔɔ balaŋ burum lee donɔɔse ŋan man gyu Gyerusalɛm be kaa gyoraa ba wose pɛna nyeekelɛɛwee kedi keŋ kelii. 56 Debaŋ kenaŋ man pou na bɛɛ kɛo Yesu. Be ka seŋ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man nɛ be bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Sena yɛna ya gyueŋ? Doona ɔ be gyae waa kɔŋ nyeekelɛɛwee kedi kei man ya?” 57 Na Wurubuarɛ saese kegyiise na Farasiitena baŋ te yako wɔ nyiaa, walaŋ kamasɛ ŋon ɔ gyeŋ Yesu dekyae na ɔ kaa yako wɔ na be kaa kyaŋ e.

12

Alo ŋolo ka mo nuŋ woli Yesu Bɛtani donɔɔ man

Mateo 26:6-13; Maake 14:3-9; Luka 7:37-39

1 Keka weeya looro na Gyudatena kedi ba nyeekelɛɛwee dinaa keŋ nɛ, Yesu gyuu Bɛtani donɔɔ man. Mena donɔɔ kenaŋ man te Lasarose ŋon Yesu be gyuusu e lee yeŋ man nɛ leewɔ. 2 Be lɔɔ yele saa weenɛɛ fa Yesu. Maata mɔ kpuɛ baŋ bɛɛ kpɛlɛɛ weenɛɛ ŋan nɛ man. Na Lasarose mɔ kpuɛ na baŋ be kyaa bee dii nɛ. 3 Keŋte Mɛɛre moo nuŋ ofoŋofoŋte keŋ ke dana koyadoŋ nɛ porontia tɔɔ, te ɔ kaa toosi ke woli Yesu nawɔɔ te ɔ moo ɔ nyeenyɔɔse feefo ɔ nawɔɔ ŋan. Te nuŋ keŋ ofoŋ lɛɛ dekpaŋalaŋ keŋ pou. Daŋ keŋ bɛɛ baake ke nyi Naade nɛ te ba moowɔ yɛɛ nuŋ kenaŋ 4 Te Yesu kaseela baŋ man

ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Gyudase Isekarɔte, ŋon waa kaa lese Yesu fa na baa ko nɛ yakowɔ nyiaa,
5 “Woŋ dɔɔ te ba te yɔɔ mena nuŋ ofoŋofoŋ kei na baa mo ke kɔba keŋ fa ayematena ya.” Nyi beŋ yɔɔ ke na nafɔ baa nyiŋ tomyɛɛre kulutoo dokoloŋ kɔba lee ke man.
6 Gyudase keyako nombia kɛŋa nɛ, na ayematena wose man yaa ɔ na gyueŋ ya, mɔna ɔ yɛɛ ŋmɛɛlate e. Ŋon na see na be kɔba, te ɔ ne kyaa mo ŋaale desina ɔ wose.
7 Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Ɛ tina alo ŋon yela! Ɔ yɛɛ kei baa mo daa me kewuu.
8 Ayematena dɔɔ be kyaa ɛ gyaŋ debaŋ kamasɛ, mɔna maŋ dɔɔ mɔɔ gyae maa kyaa ɛ gyaŋ kekpaa ya.”

Gyudatena kegyiise kegyae gbɛɛ baa ko Lasarose

9 Gyudatena burum kenyii nyi Yesu kyaa Bɛtani donɔɔ man nɛ, be gyuuwɔ botɔɔ. Na Yesu waageŋ dɔɔ te be gyuuwɔ botɔɔ ya, mɔna bɛɛ gyae baa naa Lasarose ŋon Yesu be gyuusu e lee yeŋ man nɛ mɔ.
10 Mena dɔɔ saese kegyiise baŋ mɔ gyae gbɛɛ baa ko Lasarose mɔ,
11 nawolo nyi Yesu ke gyuusu e lee yeŋ man dɔɔ Gyudatena burum te bɛɛ wɔ te ba ke lɛɛ Yesu di.

Yesu kegyu Gyerusalɛm gyoorobiiri man

Mateo 21:1-11; Maake 11:1-11; Luka 19:28-40

12 Tɛɛ kena nɛ, balaŋ burum baŋ bɔɔ kɔŋ nyeekelɛɛwee kedi keŋ man nyiiwɔ nyi Yesu dɔŋ gbɛɛ ɔ ne kɔŋ Gyerusalɛm donɔɔ man.
13 Mena dɔɔ be gyae bakɛɛna faareŋse gyu be kaa gyaŋee na e na bɛɛ fae yeesa nyiaa,

“Lɛɛ daa.
De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ waa hiraa walaŋ ŋon ɔ ne kɔŋ ɔ yele man nɛ,
na waa hiraa Iseraetena gyoo ŋon mɔ.”

14 Yesu gyae afurum te ɔ kyaawɔ ɔ dɔɔ, ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see be yako nɛ. Nombia ŋenaŋ yɛna nyiaa,
15 “Ɛmɛɛ Gyerusalɛmtena,
ɛ na yela ɛ wɔe ke lɔ ŋon ya.
Ɛ kɛɛ, ɛ gyoo ne kɔŋ,
ɔ kyaa afurum bu dɔɔ ɔ ne kɔŋ.”

16 Kewalaŋ keŋ nɛ, ɔ kaseela baŋ te nyii nombia kɛŋa man ya. Mɔna kenaŋ wɔle Wurubuarɛ ka lese Yesu gyoorobiiri wola nɛ te be tɔɔsewɔ nyiaa, nombia ŋan Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see be yako lee ɔ wose man nɛ kɔŋala mena nɛ.
17 Keŋte balaŋ burum baŋ be kpuɛ na Yesu, debaŋ keŋ ɔ be baake Lasarose lee yebɔɔ man te ɔ be gyuusu e lee yeŋ man nɛ, yaasee nombia kɛŋa.
18 Keŋ dɔɔ te balaŋ burum leewɔ donɔɔ man kɔŋ kaa gyaŋee na e nɛ, nawolo nyi be nyiiwɔ nyi ɔ yɛɛ mena gyakoloŋ nombii kei.
19 Botɔɔ te Farasiitena baŋ yako dɔŋa nyiaa, “Ŋgba ɛ ne naa nyi da te tale yɛɛ kolo ya na? Ɛ kɛɛ! Balaŋ pou silana e.”

Girikitena kekɛo Yesu

20 Na Girikitena baale mɔ kpuɛ na balaŋ baŋ bɔɔ gyu Gyerusalɛm be kaa som Wurubuarɛ Gyudatena nyeekelɛɛwee kedi keŋ man nɛ.
21 Be gyuuwɔ Filipo ŋon ɔ ba lee Bɛtesaida keŋ ke kyaa Galelia tɛɛle man nɛ gyaŋ ke yako e nyiaa, “Kegyia, dɛɛ gyae dɛɛ naa Yesu.”
22 Keŋte Filipo mɔ gyuuwɔ ke yako Anderiase. Te be balaŋ bala gyuuwɔ keyako Yesu.
23 Botɔɔ te Yesu tira nombia kɛŋa nɔɔ fa wɔ nyiaa, “Debaŋ keŋ te lii nyi baa lese maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon gyoorobiiri keŋ wola.
24 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, nyi akpaa be ta mo wambelebii do bɔɔ man na ke ka yeŋ ya nɛ, na ke sɛɛ ke yɛɛ bii dokoloŋ. Mɔna nyi

akpaa ba mo ke do bɔɔ man te ke da yem te ke de tuu na te kɛɛ see bia burum. 25 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne gyae ŋon gbagba nyeedoŋ kela Wurubuarɛ nɛ, waa yeŋ leki. Mɔna walaŋ kamasɛ ŋon lee Wurubuarɛ nombia dɔɔ ɔ be famenɛ na ŋon gbagba nyeedoŋ ya nɛ, Wurubuarɛ waa fa e nyeedoŋ kekpaa." 26 Keŋte Yesu besewɔ yako nyiaa, "Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne gyae nyi waa som maŋ nɛ, kaboena nyi waa sila maŋ. Na botɔɔ keŋ me kyaa na, ŋon mɔ ke nyiŋ kpu na maŋ. Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ na som maŋ na, me kya mɔ waa lese ɔ yele."

Yesu kekolosi lee ɔ yeŋ wose man

27 Te Yesu besewɔ yako nyiaa, "Nɛnɛɛ dekɔkɔrɔkɔɔ te kyaŋ maŋ nideli, te sena yaa maa yako? 'Maa yako nyi me kya, lese maŋ lee mena kaale dinaa kei man?' Mɔna mena kaale kei dɔɔ te me kɔŋawɔ tɛɛle kei dɔɔ." 28 Keŋte Yesu fanewɔ nyiaa, "Me kya, lese n gyoorobiiri wola." Te be nyii woya ŋaale kolosiwɔ lee adido nyiaa, "Me te wulaa lese me gyoorobiiri wola, te maa bese lese ke wola." 29 Balaŋ burum baŋ ba seŋɛɛ botɔɔ te bɔɔ nyii woya ŋan nɛ, be man baale yakowɔ nyiaa, "Ɔga faela" te baale mɔ yakowɔ nyi, "Wurubuarɛ kpilale ŋolo kolosi la na e lee adido." 30 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, "Ɛmɛɛ dɔɔ te mena nɔɔwoya kɛŋa kɔŋawɔ, na maŋ dɔɔ ya. 31 Nɛnɛɛ yɛna debaŋ keŋ Wurubuarɛ waa di balaŋ nombia tɛɛle kei dɔɔ. Nɛnɛɛ te Wurubuarɛ waa gegi ɔbɔnsam ŋon ɔ ne di gyoori tɛɛle kei dɔɔ nɛ lee ɔ gbeli keŋ dɔɔ. 32 Mɔna maŋ dɔɔ nyi akpaa be gyina maŋ adido lee tɛɛle kei dɔɔ nɛ, maa wɔŋ walaŋ kamasɛ benaa ma wose." 33 Ɔ kekolosi kei na wola yeŋ keŋ waa kaa yeŋ nɛ baa. 34 Botɔɔ te balaŋ burum baŋ tiranɔɔ fa e nyiaa, "De kalawɔ lee da mmaraa tɔne man nyiaa, Nyeelɛɛre ŋon waa kyaa keŋ ɔ be gyae waa yeŋ ya. Te sena yaa n ne yako nyi kaboena nyi baa gyina Deniwalaŋ Bu ŋon adido? Amɔte yɛna Deniwalaŋ Bu kei?" 35 Te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "Keŋmaŋee keŋ nyiŋa ke kyaa ɛ gyaŋ nɛ ɛ ta ke man na ditiŋtɛɛ be nyiŋ futaa ŋon ya. Nawolo nyi walaŋ ŋon ɔ dɔŋɛɛ ditiŋtɛɛ man nɛ, ɔ ba gyeŋ botɔɔ keŋ ɔ ne gyu ya. 36 Walaŋ ŋon ɔ ne fa keŋmaŋee nyiŋa ɔ kyaa ɛ gyaŋ nɛ, ɛ lɛɛ e di na ɛ kenyiŋ bese balaŋ baŋ be doo keŋmaŋee man." Yesu kekolosi nombia kɛŋa taŋ nɛ, ɔ wɔŋa ɔ wose kekyaa yenaŋ daale keŋ bɔɔ ne naa e ya.

Gyudatena burum te lɛɛ Yesu di ya

37 Yesu yɛɛ gyakoloŋ nombia burum be siaman, mɔna kɛŋa pou wɔle na be bɛe ba te lɛɛ e di ya. 38 Kei yela nombia ŋan Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Yesaya be yako nɛ kɔŋawɔ ampaŋ. Yesaya yakowɔ nyiaa,

"De Gbeŋgyoo, amɔte lɛɛ na nombia ŋan dɔɔ yako nɛ di?
Amɔte te de Gbeŋgyoo lese ɔ wɔɔle wola?"

39 Lee mena dɔɔ bɔɔ ne tale baa lɛɛ Wurubuarɛ nombia di ya ŋgba mena keŋ Yesaya be yako nɛ. 40 Ɔ besewɔ yako nyiaa,

"Wurubuarɛ te yɛlɛɛ be sia na bɔɔ nyiŋ naa ya,
te ɔ tɔɔ ba agyueŋse na bɔɔ tale nyii kolo man ya.
Na mena ya na nafɔ baa kyɛɛkee lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man na baa kɔŋ me gyaŋ na maa kyɔ wɔ."

41 Yesaya te kolosi nombia kɛŋa yakaa ya, mɔna ɔ wulaa naa Yesu gyoorobiiri keŋ dinɔɔ keŋ dɔɔ te ɔ kolosiwɔ lee ɔ wose man. 42 Nombia kɛŋa wɔle nɛ Gyudatena kegyiise burum lɛɛ Yesu di,

mɔna Farasiitena baŋ dɔɔ ba te tale lese ba kelɛɛdi keŋ debɔɔ ya, nawolo nyi be yeewɔ nyi Farasiitena baŋ baa tɔɔ wɔ gbɛɛ nyi be na kɔŋ bɔ ɔsom deni man bela ya. 43 Be ta lese ba kelɛɛdi keŋ debɔɔ ya nawolo nyi bɛɛ gyae bo nyi balaŋ ka lese ba yele kela Wurubuarɛ ka lese ba yele.

44 Keŋte Yesu gyinaa ɔ nɔɔ kolosi nyiaa, “Nyaŋ ŋon n lɛɛ maŋ di nɛ, na maageŋ te n lɛɛwɔ di ya mɔna ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ mɔ yaa n lɛɛwɔ di. 45 Nyaŋ walaŋ ŋon n naa maŋ na, n te naa walaŋ ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ. 46 Me kɔŋae tɛɛle kei dɔɔ ŋgba keŋmaŋee nɛ na maa ŋmaŋee fa balaŋ. Nyaŋ ŋon n lɛɛ maŋ di na n be gyae n ke dɔɔ ditiŋtɛɛ man ya. 47 Walaŋ ŋon ɔ nyii me nombia te ɔ te lɛɛ ŋa do ya na, mɔɔ gyae maa di ɔ nombia ya. Nawolo nyi ma te kɔŋ me kaa di balaŋ nombia tɛɛle kei dɔɔ na maa bu wɔ fɔɔ ya, mɔna me kɔŋae me kaa lɛɛ ba nyee.

48 Nyaŋ ŋon n bɛɛ maŋ te n te lɛɛ me nombia ya na, nombiadiiri ŋolo kyaa keŋ waa di n nombia. Nɔɔwoya ŋan mɔɔ kolosi nɛ, ŋan te baa mo di n nombia wee ɔtomante keŋ man na baa bu neŋ fɔɔ. 49 Nawolo nyi ma te kolosi maŋ gbagba me doŋ man ya, mɔna me kya ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ, ŋon yako na maŋ kpene keŋ maa yako na mena keŋ maa yako ke. 50 Te maŋ gyeŋ mɔ nyi kpene keŋ ɔ be yako daa nyi dɛɛ yɛɛ nɛ, keŋ ne faa na nyeedoŋ kekpaa keŋ. Mena dɔɔ kpene keŋ mɛɛ yako nɛ, yɛɛ keŋ me kya be yako maŋ nyi maa yako.”

13

Yesu kefaafo ɔ kaseela baŋ nawɔɔ

1 Pɛ tɛɛ kena na Gyudatena kedi ba nyeekelɛɛwee keŋ nɛ, na Yesu wulaa gyeŋ nyi ɔ debaŋ te lii keŋ waa lee tɛɛle kei dɔɔ gyu ɔ kya gyaŋ. Mɔna mena keŋ ɔ ne gyae ɔ balaŋ baŋ be kyaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ, mena te waa gyae be nombia kelii ɔto.

2 Yesu na ɔ kaseela baŋ ke kyaa baa di be balinɔɔ weenɛɛ nɛ, na ɔbɔnsam taŋ ka mo nombiakumɛɛ do Simɔn bu Gyudase Isekarɔte nyeeman nyi waa lese Yesu fa na baa ko.

3 Yesu mɔ gyeŋ nyi ɔ kya ta mo kpene kamasɛ do ɔ nyiŋmaa man, te ɔ gyeŋ mɔ nyi ɔ lee Wurubuarɛ gyaŋ bo kɔŋ te ɔ gyaŋ te waa bese gyu. 4 Mena dɔɔ Yesu korowɔ lee weenɛɛ ŋan tɛɛ te ɔ kpee ɔ kegba wurikyim keŋ ɔ doona nɛ, te ɔ moo bɔroboa kpaŋ ɔ teŋa man. 5 Keŋte ɔ toosi loŋ do tasa man te ɔ fiasɛɛ ɔ ne faafo ɔ kaseela baŋ nawɔɔ, te ɔ moo bɔroboa keŋ kpaŋɛɛ ɔ teŋa man nɛ feefo wɔ.

6 Ɔ kelii Simɔn Pita gyaŋ nɛ Pita bɔɔse e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, nyaŋ ne gyaela n kefaafo me nawɔɔ?”

7 Te Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Kpene keŋ mɛɛ yɛɛ nɛ n be gyae n ke nyii ke man debokeiman ya, mɔna nyaŋ kaa nyii ke man wɔle wɔle.”

8 Keŋte Pita yako e nyiaa, “Koa, mɔɔ sɛɛ na n ke faafo me nawɔɔ korakora ya.” Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Akpaa ma te faafo n nawɔɔ ya na, daa na neŋ be doo daale man ya.”

9 Te Simɔn Pita yako e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, akpaa mena na na faafo me nawɔɔ kaageŋ ya, mɔna faafo me nyiŋmaase na ma nyee mɔ.”

10 Te Yesu yako e nyiaa, “Walaŋ ŋon ɔ be sɔɔ nɛ ɔ wose pou ta lee. Ɔ be kaboena nyi waa sɔ bela ya. Kaboena bo nyi waa faafo ɔ nawɔɔ kaageŋ. Ɛ popou wose ta lee, mɔna walaŋ dokoloŋ wose danaana ayimɛɛ.” 11 Nawolo nyi na Yesu gyeŋ walaŋ ŋon waa lese e fa, mena dɔɔ te ɔ yakowɔ nyi

“Walaŋ dokoloŋ wose danaana ayimɛɛ.”
12 Yesu kefaafo be nawɔɔ taŋ nɛ, ɔ moo ɔ kegba wurikyim keŋ do bela te ɔ gyuuwɔ kekyaa ɔ dekyae man. Te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Ɛ ne nyii kpene keŋ mɔɔ yɛɛ fa ŋon nɛ man? 13 Ɛ ne baake maŋ nyi ɛ wolale na ɛ Gbeŋgyoo. Dei ŋgba ɛ ne baake maŋ mena nɛ, nawolo nyi ŋe kaboena maŋ. 14 Te akpaa maŋ ɛ Gbeŋgyoo na ɛ wolale te faafo ɛ nawɔɔ nɛ, mena te kaboena nyi ɛmɛɛ mɔ yaa faafo dɔŋa nawɔɔ. 15 Me yɛɛ kei baa wola ŋon na ɛmɛɛ mɔ kenyiŋ yɛɛ fa dɔŋa ŋgba mena keŋ maŋ be yɛɛ nɛ. 16 Anokoare yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, gbeŋi bɛɛ kela ɔ gbeŋgyoo ya, te kpilale mɔ bɛɛ kela walaŋ ŋon ɔ be kpila e nɛ ya. 17 Nɛnɛɛ keŋ ɛ ba gyeŋ nombia kɛŋa nɛ, akpaa ɛ di ŋe dɔɔ na gyoŋ gyae ke doo ɛ man.
18 Na ɛ popou yaa me dana ya, nawolo nyi ma gyeŋ balaŋ baŋ mɔɔ lese. Mɔna kaboena nyi Wurubuarɛ nombia ŋan bɔɔ ŋmarase see nɛ dɛɛ kɔŋ mena. Be ŋmarasewɔ see nyiaa, walaŋ ŋon daa na e na do nyiŋmaa di nɛ, ta koro seŋ me dɔɔ. 19 Mena dɔɔ me wulaa mɛɛ yako ŋon nombii kei baa pɛna ka ke kɔŋ, na ka de kɔŋ na ɛ ke lɛɛ di nyiaa, maŋ yɛna ŋon ɔ kyaa pɛte be yɛɛ kpene kamasɛ. 20 Anokoare yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, walaŋ ŋon ɔ lɛɛ walaŋ kamasɛ ŋon maa kpila nɛ na maŋ yaa ɔ lɛɛwɔ, te walaŋ ŋon ɔ lɛɛ maŋ na ɔ te lɛɛ walaŋ ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ.”

Yesu yakowɔ nyi ɔ kaseela baŋ man ŋolo waa lese e fa

Mateo 26:20-25; Maake 14:17-21; Luka 22:21-23

21 Yesu keyako nombia kɛŋa taŋ nɛ, nombia takaa e ɔ konɔɔ man nideli te ɔ kolosiwɔ balaŋ man keŋ ɔ ta mo kolo weese ya nyi, “Ɛ man ŋolo waa lese maŋ fa na baa ko.” 22 Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ wose yeŋawɔ te be kɛɛ dɔŋa dokoloŋ dokoloŋ, nawolo nyi be ta gyeŋ ŋon ɔ dana ya. 23 Ɔ kaseela baŋ man ŋolo ŋon Yesu ne gyae nideli nɛ kyaa la benaa e, 24 mena dɔɔ Simɔn Pita fatee e te ɔ yakowɔ nyi, “Bɔɔse e walaŋ ŋon ɔ dana.” 25 Mena dɔɔ kaseele ŋon tuuwɔ benaa na Yesu te ɔ bɔɔse e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, amɔte yaa n dana?” 26 Te Yesu tiranɔɔ nyiaa, “Walaŋ ŋon maa kara bodobodo mo nyoko tasa kei man fa e nɛ, na ŋon yaa me dana.” Keŋte ɔ kara bodobodo keŋ te ɔ moowɔ nyoko tasa keŋ man te ɔ moowɔ fa Simɔn bu Gyudase Isekarɔte ŋon. 27 Gyudase kedi bodobodo keŋ pɛ te ɔbɔnsam gyoo ɔ man. Te Yesu yako e nyi, “Kpene keŋ n ne gyae n keyɛɛ nɛ, yɛɛ ke bileŋ.” 28 Mɔna baŋ be kyaa weenɛɛ ŋan tɛɛ nɛ, be ta gyeŋ kpene keŋ dɔɔ te Yesu be yako e mena ya. 29 Na Gyudase ne kɛɛ na be kɔba dɔɔ, mena dɔɔ kaseela baŋ baale gyueŋwɔ nyi Yesu yako e baa nyi waa gyu ke lɛɛ weenɛɛ ŋan baa mo gyu kedi ba nyeekelɛɛwee kedi keŋ man nɛ, yaa waa lese kɔba fa ayematena. 30 Mena dɔɔ Gyudase ka betaa lɛɛ bodobodo keŋ di pɛ, te ɔ leewɔ bileŋ. Na tɛɛ te yuu.

31 Gyudase kalee laŋ nɛ Yesu yakowɔ nyiaa, “Nɛnɛɛ te Wurubuarɛ waa lese maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon gyoorobiiri debɔɔ. Waa ta me dɔɔ yela balaŋ kena ɔ gyoorobiiri keŋ.” 32 Keŋte Yesu besewɔ yako nyi, “Akpaa Wurubuarɛ waa ta me dɔɔ lese ɔ gyoorobiiri wola na, mena mɔ te waa ta ŋon gbagba dɔɔ lese me gyoorobiiri wola. Be gyae ke kyare pɛte waa yɛɛ nombii kei ya. 33 Me bia mɔɔ gyae maa kyaa ɛ gyaŋ kyare ya. Ɛ ke kɛo maŋ, mɔna ŋgba mena keŋ mɔɔ yako Gyudatena baŋ nɛ, mena yaa

mɛɛ yako ŋon debokeiman nyiaa ‘Botɔɔ keŋ mee gyu nɛ ɛ be gyae ɛ ke tale kɔŋ botɔɔ ya.’ 34 Mɛɛ fa ŋon mmaraa wɔle nyiaa, ɛ gyae dɔŋa. Ŋgba mena keŋ maŋ be gyae ŋon nɛ, ɛmɛɛ mɔ ɛ gyae dɔŋa mena. 35 Akpaa ɛ ne gyae dɔŋa na, walaŋ kamasɛ waa naa nyi ɛ yɛɛ me kaseelawɔ.”

Yesu keyako nyi Pita waa bɛɛ e Mateo 26:31-35; Maake 14:27-31; Luka 22:31-34

36 Botɔɔ te Simɔn Pita bɔɔse e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, aleŋ yaa n ne gyuu?” Te Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Botɔɔ keŋ mee gyu nɛ, n be gyae n ke tale sila maŋ debokeiman ya, mɔna nyaŋ kaa sila maŋ wɔle wɔle.” 37 Te Pita bɔɔse e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, weera dɔɔ te mɔɔ tale sila neŋ debaŋ kei ya? Ma te sɛɛ nyi maa yeŋ fa neŋ.” 38 Te Yesu tiranɔɔ nyiaa, “N ne lɛɛdi nyi nyaŋ ke tale yeŋ fa maŋ? Ampaŋ yaa mɛɛ yako neŋ nyi pɛ kegyim kelɔ woya nɛ, nyaŋ ke bɛɛ betabotooro nyi n ba gyeŋ maŋ korakora ya.”

14

Yesu yɛna gbɛɛ keŋ ne gyu Wurubuarɛ gyaŋ

1 Keŋte Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Ɛ na yeli ɛ wɔe ke lɔ ŋon ya. Ɛ lɛɛ Wurubuarɛ di na ɛ ke lɛɛ maŋ mɔ di. 2 Denɛɛ burum doo me kya ŋon dekpaŋalaŋ man. Akpaa te yɛɛ mena ya na nafɔ mɔɔ yako nyi mee gyu me kaa desina akyaese see ŋon ya. 3 Akpaa me gyu ke desina botɔɔ taŋ na maa bese kɔŋ kaa mo ŋon gyu me gyaŋ, na botɔɔ keŋ me kyaa na ɛmɛɛ mɔ ke kyaa botɔɔ. 4 Botɔɔ keŋ mee gyu nɛ ɛ gyeŋ ke gbɛɛ.” 5 Botɔɔ te Tomase bɔɔse e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, dɔɔ gyeŋ botɔɔ keŋ ne gyu ya, sena te dɛɛ yɛɛ na dɛɛ gyeŋ ke gbɛɛ?” 6 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Maŋ yɛna gbɛɛ keŋ na anokoare keŋ na nyeedoŋ keŋ. Ŋolo be kyaa nyi waa tale gyu me kya ŋon gyaŋ keŋ ɔ te tɛɛ me dɔɔ ya. 7 Nyi akpaa yeŋ gyeŋ maŋ na nafɔ ɛ ka gyeŋ me kya ŋon mɔ. Lee gyɛŋ ne gyu nɛ, ɛ ta gyeŋ e te ɛ ne naa e mɔ.”

8 Keŋte Filipo mɔ yakowɔ nyiaa, “De Gbeŋgyoo, wola daa n kya ŋon. Akpaa n wola daa n kya ŋon na, keŋ kaageŋ koraŋ dei fa daa.” 9 Te Yesu mɔ bɔɔse e nyiaa, “Filipo, mena dɔɔ leenaŋ ma ke kyaa ɛ gyaŋ kei nɛ, na ɛ ba gyeŋ maŋ yee? Walaŋ ŋon ɔ naa maŋ na, ɔ te naa me kya ŋon mɔ. Sena yaa n ke tale yako maŋ nyi, ‘Maa wola ŋon me kya ŋon bela?’ 10 Filipo n bɛɛ lɛɛ di nyi daa na me kya ŋon yɛɛ dokoloŋ yee? Na maŋ gbagba me baam dɔɔ te mee kolosi nombia kɛŋa ya. Mɔna me kya ŋon ɔ doo me man nɛ, ŋon ne tɛɛ la me dɔɔ yɛɛ ɔ tom. 11 Me yako nyi daa na me kya ŋon yɛɛ dokoloŋ na, ɛ lɛɛ maŋ di. Akpaa nyi ɛ be lɛɛ maŋ di koraŋ ya nɛ, ɛ kɛɛ gyakoloŋ nombia ŋan mɛɛ yɛɛ nɛ na ɛ ke lɛɛ maŋ di. 12 Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, walaŋ kamasɛ ŋon waa lɛɛ maŋ di nɛ, waa yɛɛ abɔɔ ŋan mɛɛ yɛɛ nɛ, te waa yɛɛ gyakoloŋ nombia kela ŋan mɛɛ yɛɛ nɛ. Nawolo nyi mee gyu me kya ŋon gyaŋ. 13 Te kpene kamasɛ keŋ ɛ ke bɔɔse lee ma yele man na, me kya waa yɛɛ fa ŋon na maŋ ɔ bu ŋon ke yela baa lese ɔ yele. 14 Akpaa ɛ bɔɔse kpene kamasɛ ma yele man na, maa yɛɛ fa ŋon.”

Yesu yakowɔ see nyi Wurubuarɛ feliŋ ŋon waa kɔŋ

15 “Akpaa ɛ ne gyae maŋ na, nafɔ ɛ ke di maŋ mmaraase ŋan dɔɔ. 16 Te maa waase me kya ŋon na waa fa ŋon walaŋ ŋon waa yako do ŋon, na ɔ kaa kyaa me nawɔɔ man kekpaakekpaa. Ŋon

yɛna ɔ feliŋ ŋon waa lese Wurubuarɛ dinɔɔ wola nɛ. 17 Balaŋ baŋ be loo gyakaa tɛɛle kei abɔɔ dɔɔ nɛ, bɔɔ gyae baa tale lɛɛ Wurubuarɛ feliŋ ŋon ya. Nawolo nyi bɔɔ ne naa e ya te bɔɔ gyeŋ e mɔ ya. Mɔna ɛmɛɛ dɔɔ ɛ gyeŋ e, nawolo nyi ɔ kyaa na ŋon te ɔ doo ɛ man. 18 Debaŋ keŋ me lam nɛ, mɔɔ gyae maa tina ŋon yela ŋgba yoyolobiise nɛ ya, mɔna maa bese kɔŋ ɛ gyaŋ. 19 Teka kyomii balaŋ be gyae baa tekaa naa maŋ bela ya, mɔna ɛmɛɛ dɔɔ ɛ kena maŋ. Keŋ me dana nyeedoŋ dɔɔ ɛmɛɛ mɔ ɛ ke nyiŋ nyeedoŋ. 20 Debaŋ kenaŋ de lii na ɛ kena nyi daa na me kya ŋon kyaa la, te ɛmɛɛ mɔ ɛ kyaa na maŋ te maŋ mɔ me kyaa na ŋon. 21 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ maŋ mmaraase ŋan do te ɔ di ŋe dɔɔ na, ŋon ne gyae na me nombia ta me kya ŋon mɔ waa gyae ŋon ɔ ne gyae me nombia nɛ nombia. Maŋ mɔ maa gyae ɔ nombia na maa lese ma wose wola e.”

22 Botɔɔ te Gyudase (na Gyudase Isekarɔte ŋon ɔ ba lese Yesu fa nɛ ya) bɔɔse e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, sena te gyae ke tale kɔŋ nyi nyaŋ ka lese n wose wola daa daageŋ, te n be gyae n ka lese wola balaŋ pou ya?” 23 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Akpaa ŋolo ne gyae maŋ na, waa lɛɛ me nombia ŋan mɛɛ wolo nɛ do, na daa na me kya ke gyae ɔ nombia na de kaa kyaa ɔ gyaŋ. 24 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ bɛɛ gyae me nombia ya na, ɔ bee di me nombia ŋan mɛɛ wolo nɛ dɔɔ ya. Nombia ŋan mɛɛ yako ŋon nɛ ta lee me gyaŋ ya mɔna ŋa lee me kya ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ gyaŋ.

25 Debaŋ keŋ me sɛɛ me kyaa ɛ gyaŋ nɛ yaa mɛɛ yako ŋon nombia kɛŋa. 26 Walaŋ ŋon waa yako do ŋon nɛ, ŋon yɛna feliŋ ŋon me kya waa kpila ma yele man nɛ. Waa kaa wola ŋon abɔɔ pou, na waa tɔɔse ŋon abɔɔ ŋan pou mɔɔ yako ŋon nɛ. 27 Ma wosefɛɛreŋ dɛɛ kyaa na ŋon, mɛɛ fa ŋon wosefɛɛreŋ. Na wosefɛɛreŋ keŋ balaŋ ne nyim tɛɛle kei dɔɔ nɛ yaa mɛɛ fa ŋon ya, mɔna ma wosefɛɛreŋ gbagba yaa mɛɛ fa ŋon. Ɛ na yele ɛ wɔe ke lɔ ŋon ya, te ɛ na yele gyakoloŋ mɔ ke kyaŋ ŋon ya. 28 Me yako ŋon nyi, mee gyu mɔna maa bese kɔŋ ɛ gyaŋ. Akpaa nyi yeŋ ne gyae me nombia na nafɔ gyae ke yɛɛ ŋon gyoŋ nyi mee gyu me kya ŋon gyaŋ, nawolo nyi ɔ kela maŋ. 29 Me wulaa mɛɛ yako nombia kɛŋa pou pɛna ŋa ke kɔŋ, na akpaa nyi ŋa de kɔŋ na, ɛ ke nyiŋ lɛɛ maŋ di. 30 Mɔɔ gyae maa tekaa kolosi na ŋon burum bela ya, nawolo nyi ɔbɔnsam ŋon ɔ ne di doŋ tɛɛle kei dɔɔ nɛ ne kɔŋ. Ɔ be taŋ doŋ me dɔɔ berɛ ya, 31 mɔna mɛɛ gyae balaŋ pou ka gyeŋ nyi mɛɛ gyae me kya ŋon nombia, te kpene kamasɛ keŋ ɔ yako maŋ nyi maa yɛɛ na keŋ te mɛɛ yɛɛ. Ɛ koro dɛɛ lee kɛbo.”

15

Yesu yɛna daŋ keŋ gbagba

1 Keŋte Yesu besewɔ yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Maŋ yɛna daŋ keŋ gbagba, te me kya yɛna wɔɔfarale ŋon. 2 Tombii kamasɛ keŋ doo me man te ke bɛɛ see bia ya nɛ waa kara ke leki. Mɔna tombii kamasɛ keŋ doo me man te kɛɛ se bia na, waa kpaase ke na ke kenyiŋ se bia burum. 3 Lee nombia ma ayakoŋ ŋon kɛŋa dɔɔ nɛ, ŋe taŋ ke yela ɛ wose ta lee keŋ ayimɛɛ be doo ɛ man ya. 4 Ɛ doo me maŋ, na maŋ mɔ ke doo ɛ man. Tombii kamasɛ be kyaa nyi ke gyae ke tale se bia ka wose dɔɔ, keŋ kɔɔ towaa na ke daŋ ya. Mena mɔ yaa ɛmɛɛ mɔ be gyae ɛ ke tale yɛɛ kolo ɛ wose dɔɔ keŋ nyi ɛ be doo me man ya. 5 Maŋ yɛna daŋ keŋ te ɛmɛɛ yɛna ke tombia

ŋan. Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ doo me man, te maŋ mɔ doo ɔ man nɛ, waa se bia burum. Nawolo nyi ɛ be gyae ɛ ke tale yɛɛ kolo ɛ wose dɔɔ keŋ mɔɔ kpuɛ na ŋon ya. 6 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ be doo me man ya nɛ, ɔ yɛɛ ŋgba tombii keŋ bɔɔ kare leki te kɔɔ wolo nɛ. Baa yilaa mena tombia ŋenaŋ bo na baa mo ŋa do boalaŋ man na ŋa ke kpa. 7 Nyi akpaa ɛ sɛɛ doo me man te me nombia ŋan mɔ de doo ɛ man nɛ, kpene kamasɛ keŋ ɛ ke bɔɔse na maa yɛɛ fa ŋon. 8 Akpaa ɛ se bia burum nɛ, ke gyae ke yela baa lese me kya ŋon yele. Kei gyae ke yela balaŋ ka gyeŋ nyi ɛ yɛɛ me kaseelawɔ.

9 Ŋgba mena keŋ me kya ŋon ne gyae me nombia nɛ, mena ke yaa maŋ mɔ ne gyae ɛ nombia. Mena dɔɔ ɛ yela maa gyae ŋon kelii ɔto. 10 Nyi akpaa ɛ di ma mmaraase ŋan dɔɔ nɛ, maa gyae ɛ nombia kelii ɔto ŋgba mena keŋ mɔɔ di me kya ŋon mmaraase dɔɔ te ɔ ne gyae me nombia nɛ. 11 Mɛɛ yako mena nombia kɛŋa baa na ke yela ma gyoŋ keŋ ke doo ɛ man, na ɛ ke nyiŋ di gyoŋ nideli. 12 Mmaraa keŋ mɛɛ fa ŋon yɛna nyiaa, ɛ gyae dɔŋa ŋgba mena keŋ mɔɔ gyae ŋon nɛ. 13 Walaŋ kegyae daale be kyaa keŋ ka kela kegyae keŋ ŋolo waa gyae ɔ gyoona na waa yeŋ fa wɔ nɛ ya. 14 Nyi akpaa ɛ yɛɛ kpene keŋ mɔɔ yako ŋon nyi yaa yɛɛ nɛ, mena na ɛ yɛɛ me gyoona gbagbawɔ. 15 Mɔɔ tekaa baake ŋon me tewulɛɛ bela ya, nawolo nyi tobaale ba gyeŋ ɔ gbeŋgyoo nyeeman nombia ya. Mɔna mɛɛ baake ŋon me gyoona, nawolo nyi ma te yako ŋon kpene kamasɛ keŋ me kya be yako maŋ. 16 Na ɛmɛɛ lese na maŋ ya, mɔna maŋ lese na ŋon. Ma lese ŋon bo nyi yaa yɛɛ nombia kpaakpaa ŋan ŋe dana tɔnɔɔ debaŋ kamasɛ. Ɛ yɛɛ mena na me kya waa fa ŋon kpene kamasɛ keŋ ɛ ka sola e lee ma yele man. 17 Mmaraa keŋ mɛɛ fa ŋon yɛna nyi, ‘Ɛ gyae dɔŋa.’ ”

Ba kekɔla Yesu na ɔ kaseela

18 Akpaa tɛɛle kei dɔɔ balaŋ ne kɔla ŋon nɛ, ɛ tɔɔse nyi mena te be taŋgbɛɛwɔ kɔla maŋ. 19 Nyi yeŋ yɛɛ ŋgba balaŋ baŋ be kyaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ, nafɔ baa gyae ŋon ŋgba baŋ gbagba be balaŋ nɛ. Mɔna kpene keŋ dɔɔ te bɛɛ kɔla ŋon yɛna nyi me ta lese ŋon lee be man, te ɛ ba tekaa kpuɛ na wɔ ya. 20 Ɛ tɔɔse nɔɔwoya ŋan mɔɔ yako ŋon nɛ nyi, “Tobaale kamasɛ ba kela ɔ gbeŋgyoo ya. Nyi be naase maŋ diyem nɛ, mena ke te baa naase ɛmɛɛ mɔ diyem. Nyi akpaa be lɛɛ me kawola keŋ di na, mena mɔ te baa lɛɛ ɛmɛɛ mɔ wui di. 21 Mɔna lee maŋ dɔɔ baa mo mena nombia kɛŋa pou yɛɛ ŋon, nawolo nyi bɔɔ gyeŋ walaŋ ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ ya. 22 Akpaa meŋ te kɔŋ kaa kolosi fa wɔ ya nɛ, nafɔ bɔɔ gyae baa di fɔɔ be dukum keyɛɛ man ya. Mɔna nɛnɛɛ nyi be yɛɛ dukum na, bɔɔ gyae baa tale yako nyi be ta gyem bo te be yɛɛwɔ ya. 23 Nyaŋ ŋon n ne kɔla maŋ na, n ne kɔla me kya ŋon mɔ. 24 Akpaa meŋ te yɛɛ tomse ŋan ŋolo te yɛɛ ta see be man ya nɛ, nafɔ beŋ te di fɔɔ be dukum keyɛɛ man ya. Mɔna nɛnɛɛ ba te naa gyakoloŋ nombia kɛŋa pou mɔna bɛɛ kɔla daa na me kya ŋon. 25 Kei yela kpene keŋ bɔɔ ŋmarase see ba mmaraa tɔne man nɛ kɔŋawɔ mena. Be ŋmarasewɔ nyiaa, ‘Be kɔla maŋ bo yakaa.’

26 Mɔna maa yela Wurubuarɛ feliŋ ŋon ka lee me kya ŋon gyaŋ kɔŋ na ɔ kaa kyaa na ŋon. Ŋon ne gyae la waa yako do ŋon na waa lese anokoare keŋ doo Wurubuarɛ man nɛ wola ŋon, na waa di adansɛɛ lee ma wose man. 27 Te ɛmɛɛ mɔ ɛ di adansɛɛ lee ma wose

man, nawolo nyi lee kewalaŋ keŋ pou na ɛ kyaa me gyaŋ.”

16

1 “Mɛɛ yako mena nombia kɛŋa pou baa na ɛ be nyiŋ tina ɛ kelɛɛdi keŋ yela ya. 2 Gyudatena kegyiise baa tɔ ŋon nyi ɛ na kɔŋ bɔ ɔsom denɛɛ man donɔɔ kamasɛ man ya. Debaŋ daale gyae kelii nɛ, akpaa walaŋ da ko ɛ man ŋolo na waa yako nyi Wurubuarɛ ɔsom nombia dɔɔ te ɔ koo ŋon. Na waa yako nyi ɔ yɛɛ deeli baa fa Wurubuarɛ. 3 Baa mo mena nombia kɛŋa yɛɛ ŋon nawolo nyi be ta gyeŋa ta daa na me kya ŋon ya. 4 Mɛɛ wulaa yako ŋon nombia kɛŋa baa na akpaa debaŋ kenaŋ de lii na, ɛ ke tɔɔse nyi me wulaa yako ŋon nombia kɛŋa na ɛ ke nyiŋ do ogo.”

Wurubuarɛ feliŋ ŋon tom

5 “Ma te yako ŋon nombia kɛŋa lee kewalaŋ keŋ ya, nawolo nyi na maŋ gbagba kyaa ɛ gyaŋ dɔɔ. Mɔna nɛnɛɛ yaa mɛɛ yako ŋon nawolo nyi mee gyu ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ gyaŋ, mɔna ɛ man ŋolo te tale bɔɔse maŋ nyi ‘Aleŋ yaa n ne gyu ya.’ 6 Te nɛnɛɛ keŋ mɔɔ yako ŋon na, te ɛ gyoo kayeyɛɛ? 7 Mɔna mɛɛ yako ŋon nombii anokoare baa nyiaa, ɛ deeli dɔɔ te mee gyu nɛ. Nawolo nyi akpaa me te gyu ya na, Wurubuarɛ feliŋ ŋon waa yako do ŋon nɛ be gyae waa kɔŋ ɛ gyaŋ ya. Mɔna akpaa me gyu na, maa kpila e na waa kɔŋ ɛ gyaŋ. 8 Tɛɛle kei balaŋ kpa ba gyeŋ kpene keŋ yɛɛ dukum ke, te ba gyeŋ kpene keŋ doo na ke gbɛɛ, te ba gyeŋ Wurubuarɛ nombia kedi keŋ wose man nombia mɔ. Mɔna akpaa ɔ kɔŋ na waa yela baa gyeŋ nyi be nombia be dei ya. 9 Bɔɔ gyeŋ kpene keŋ yɛɛ dukum ke ya, nawolo nyi ba te lɛɛ maŋ di ya. 10 Te bɔɔ gyeŋ kpene keŋ mɔ doo na ke gbɛɛ ya, nawolo nyi mɛɛ bese mee gyu me kya ŋon gyaŋ te ɛ be gyae ɛ ka tekaa naa maŋ bela ya. 11 Bɔɔ gyeŋ Wurubuarɛ nombia kedi keŋ wose man daale ya, nawolo nyi ɔbɔnsam ŋon ɔ ne di tɛɛle kei dɔɔ gyoori nɛ, Wurubuarɛ te wulaa di ɔ nombia bu e fɔɔ.

12 Me dana nombia burum maa yako ŋon, mɔna debokeiman man nɛ ŋe dana yuŋ kela ŋon. 13 Mɔna akpaa Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɔ bee di dekara ya nɛ de kɔŋ na, waa lese nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ pou nɛ wola ŋon. Nawolo nyi na ŋon gbagba ɔ baam dɔɔ te ɔ ne kolosi ya, mɔna nombia ŋan pou ɔ be nyii nɛ yaa ɔ ne kolosi na waa lese nombia ŋan pou gyae ke kɔŋ wee daale nɛ wola ŋon. 14 Wurubuarɛ feliŋ ŋon waa yela balaŋ kena me gyoorobiiri, nawolo nyi waa lese kpene kamasɛ keŋ me dana maa yako ŋon nɛ wola ŋon. 15 Kpene kamasɛ keŋ me kya dana na ke yɛɛ me wui, mena dɔɔ te mɛɛ yako ŋon nyi Wurubuarɛ feliŋ ŋon waa lese kpene kamasɛ keŋ me dana maa yako ŋon nɛ wola ŋon.”

Ɛ waraŋase gyae kabese gyoŋ

16 Keŋte Yesu besewɔ yako nyiaa, “Teka kyomii ɛ be gyae ɛ kena maŋ bela ya, mɔna kenaŋ wɔle nɛ be gyae ke kyare ya, ɛ ka bese naa maŋ.” 17 Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ baale bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Sena yaa balee kei ne yako baa, ɔ kpa ‘Teka kyomii ɛ be gyae ɛ kena maŋ bela ya, te kenaŋ wɔle na be gyae ke kyare ya na, ɛ ka bese naa maŋ.’ Nawolo nyi mee gyu me kya gyaŋ dɔɔ?” 18 Keŋte ba besewɔ bɔɔse dɔŋa nyiaa, “ ‘Teka kyomii’ kei mɔ na wolo baa sena? Dɔɔ ne nyii nombia kɛŋa man ya.”

19 Na Yesu gyeŋ nyi bɛɛ gyae baa bɔɔse e nombia kɛŋa man, mena dɔɔ ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Keŋ mɔɔ

yako ŋon nyi, ‘Teka kyomii ɛ be gyae ɛ kena maŋ bela ya, mɔna kenaŋ wɔle na be gyae ke kyare ya ɛ ka bese naa maŋ’ nɛ yaa ɛ ne bɔɔse dɔŋa nɛ? 20 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, ɛ ke wii na ɛ ka yeyɛɛ mɔna balaŋ baŋ be loo gyakaa tɛɛle kei abɔɔ dɔɔ nɛ baa di gyoŋ. Ɛmɛɛ ɛ ka yeyɛɛ, mɔna ɛ kayeyɛɛ keŋ gyae kaa bese gyoŋ kedi. 21 Akpaa alo na doŋee na ɔ na yeyɛɛ, nawolo nyi ɔ debaŋ te lii. Mɔna akpaa ɔ lola bu ŋon na, ne yɛɛ e gyoŋ nyi ɔ ta lola bu kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ. Mena gyoŋ kei ne yele ɔ ne wolee ɔ kaale keŋ ɔ be naa nɛ. 22 Mena ke mɔ yaa doo fa ŋon. Debaŋ kei na ɛ na yeyɛɛ, mɔna maa bese kɔŋ ɛ gyaŋ na ɛ wose ke fɛɛ ŋon, na ɛ ke di gyoŋ. Te ŋolo be gyae waa tale lese gyoŋ kenaŋ lee ɛ man ya. 23 Mena wee kenaŋ dɔɔ nɛ, ɛ be gyae ɛ ke bɔɔse maŋ daale ya. Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, kpene kamasɛ keŋ ɛ ka sola me kya ŋon ma yele man na, waa mo fa ŋon. 24 Kaalii na gyeŋ kei nɛ, ɛ ta sola ta kolo ma yele man ya. Ɛ sola na ɛ ke nyiŋ, na ke yɛɛ ŋon gyoŋ nideli.

25 Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, debaŋ daale gyae kelii na mɔɔ gyae maa tekaa kolosi na ŋon aduya man bela ya. Mɔna maa toro me kya ŋon nombia yako ŋon. 26 Debaŋ kenaŋ de lii nɛ, ɛ ka sola e ma yele man. Mɔna te yɛɛ nyi maa seŋ ɛ nawɔɔ man na maa sola me kya ŋon fa ŋon ya. 27 Nawolo nyi me kya ŋon gbagba ne gyae ŋon, keŋ ɛ ne gyae maŋ te ɛ be lɛɛ di nyi ma lee Wurubuarɛ gyaŋ nɛ dɔɔ. 28 Daa na me kya kyaa la pɛte ma lee ɔ gyaŋ kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ, te nɛnɛɛ mɛɛ bese mɛɛ lee tɛɛle kei dɔɔ mee gyu me kya ŋonaŋ gyaŋ.”

29 Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ yako e nyiaa, “Nɛnɛɛ dɔɔ n bɛɛ kolosi aduya man fa daa bela ya. N ta lese nombia ŋan man wola daa. 30 Nɛnɛɛ da te naa nyi n gyeŋ kpene kamasɛ, te tekaboena nyi ŋolo dɛɛ bɔɔse neŋ nombia daale bela ya. Kei te yeli da te naa nyi n lee Wurubuarɛ gyaŋ.” 31 Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Nɛnɛɛ ɛ ne lɛɛ maŋ di? 32 Debaŋ keŋ ne kɔŋ te ke taŋ kekɔŋ, keŋ ɛ popou ɛ ke yaasee. Walaŋ kamasɛ waa gyu ɔ dɛɛ tina maŋ yela na ke ka maageŋ. Mɔna na maageŋ kyaa la ya, nawolo nyi me kya ŋon kpuɛ na maŋ. 33 Mɛɛ yako nombia kɛŋa baa, na ɛ ke ta me dɔɔ nyiŋ wosefɛɛreŋ. Balaŋ baa yela ɛ kena diyem nideli tɛɛle kei dɔɔ, mɔna ɛ nyiŋ konɔɔ na ɛ ka seŋ keŋkeŋ nawolo nyi me te di tɛɛle kei dɔɔ!”

17

Yesu kefane

1 Yesu ke yako nombia kɛŋa taŋ nɛ, ɔ gyinaa ɔ sia kɛɛ adido te ɔ fanewɔ nyiaa, “Taata, debaŋ keŋ te lii. Lese maŋ n bu ŋon yele na maŋ mɔ ka lese n yele. 2 Nawolo nyi n te fa maŋ doŋ balaŋ pou dɔɔ, nyi maa fa baŋ pou n ba mo do maŋ me nyiŋmaa man nɛ nyeedoŋ kekpaakekpaa. 3 Nyeedoŋ kekpaa kenaŋ yɛna nyiaa, balaŋ pou baa gyeŋ neŋ na baa gyeŋ nyi nyaŋ nyaageŋ yɛna Wurubuarɛ ŋon n ne di anokoare. Na baa bese gyeŋ maŋ Yesu Kristo ŋon n be kpili nɛ. 4 Me ta lese n yele tɛɛle kei dɔɔ, nawolo nyi ma te yɛɛ tom keŋ n ba fa maŋ nɛ kelii kɔ ɔto. 5 Taata, nɛnɛɛ lese me gyoorobiiri keŋ me dana n siaman pɛte n be yɛɛ kpene kamasɛ tɛɛle kei dɔɔ nɛ wola.

6 Me ta lese n dinɔɔ wola balaŋ baŋ n ba lese wɔ lee tɛɛle kei dɔɔ fa maŋ nɛ. Be yɛɛ n balaŋwɔ te n moo wɔ fa maŋ. Be te di n nombia ŋan dɔɔ, 7 te nɛnɛɛ ba te naa nyi kpene kamasɛ keŋ me dana nɛ lee

n gyaŋ. 8 Nawolo nyi ma te yako
wɔ nombii kamasɛ keŋ n be yako
maŋ nɛ, te be lɛɛ ŋa do. Ba te
naa nyi ke yɛɛ ampaŋ nyi ma lee
n gyaŋ, te ba te lɛɛ di nyi nyaŋ
kpila na maŋ. 9 Mɛɛ fane baa fa
wɔ. Na tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou
yaa mɛɛ fane maa fa ya. Mɛɛ fane
maa fa balaŋ baŋ n ba mo wɔ fa
maŋ nɛ, nawolo nyi be yɛɛ n wui.
10 Kpene kamasɛ keŋ n dana nɛ
yɛɛ me wui, te keŋ maŋ mɔ dana
nɛ yɛɛ n wui. Te n te tɛɛ be dɔɔ
lese me gyoorobiiri wola. 11 Nɛnɛɛ
mɛɛ kɔŋ baa n gyaŋ. Mɔɔ gyae
maa tekaa kyaa tɛɛle kei dɔɔ bela
ya, mɔna baŋ sɛɛ be kyaa tɛɛle kei
dɔɔ. Me kya ŋon ayimɛɛ be doo
n man ya, doŋ keŋ n ba mo gyee
maŋ nɛ, mo mena doŋ kenaŋ gyee
wɔ nideli, na baa yɛɛ nɔɔdokoloŋ
ŋgba mena keŋ daa na neŋ yɛɛ
dokoloŋ nɛ. 12 Debaŋ keŋ me kyaa
be gyaŋ nɛ, me gyee wɔ nideli lee
n doŋ keŋ n ba do me man nɛ
dɔɔ. Me gyee wɔ nideli keŋ be
man ŋolo ta yoo ya. Ŋon kaboena
nyi waa yo nɛ waageŋ yoo la,
na ke yela Wurubuarɛ nombia
aŋmaraseŋ see ŋan ke nyiŋ kɔŋ
mena.

13 Nɛnɛɛ mɛɛ kɔŋ n gyaŋ. Te
debaŋ kei keŋ me sɛɛ me kyaa
tɛɛle kei dɔɔ nɛ, mɛɛ yako nombia
kɛŋa baa na ke yela gyoŋ keŋ doo
me maŋ nɛ ke nyiŋ doo be man
nideli. 14 Ma te kolosi n nombia
fa wɔ mɔna tɛɛle kei dɔɔ balaŋ
kɔla wɔ, nawolo nyi baŋ na wɔ ta
tekaa yɛɛ dokoloŋ ya, ŋgba mena
keŋ daa na tɛɛle kei dɔɔ balaŋ ta
tekaa yɛɛ dokoloŋ ya nɛ. 15 Mɔɔ
ne fane nyi nya lese wɔ lee tɛɛle
kei dɔɔ ya, mɔna mɛɛ fane bo
nyi nya gyee wɔ nideli na bɔɔ
yale walaŋkum ŋon kɔta man ya.
16 Ŋgba mena keŋ daa na tɛɛle kei
balaŋ te yɛɛ dokoloŋ ya nɛ, mena
kee yaa baŋ mɔ na tɛɛle kei dɔɔ
balaŋ te yɛɛ dokoloŋ ya. 17 Mo
nya anokoare nombia ŋan desina
wɔ see. Nawolo nyi n nombia ŋan
doo na ŋe gbɛɛ. 18 Mena keŋ n be
kpila maŋ tɛɛle kei dɔɔ nɛ, mena
ke yaa maŋ mɔ ne kpila wɔ tɛɛle
kei dɔɔ. 19 Baŋ dɔɔ te ma moo ma
wose fa neŋ, na baŋ mɔ ke nyiŋ
mo ba wose fa neŋ kekpaakekpaa.

20 Na me kaseela kɛwɔ baageŋ
yaa mɛɛ fane fa ya. Mɔna mɛɛ
fane mɛɛ fa balaŋ baŋ pou baa
nyii me kaseela kɛwɔ nombia te
baa lɛɛ maŋ di nɛ. 21 Mɛɛ fane
bela nyiaa, be popou baa yɛɛ
nɔɔdokoloŋ ŋgba mena keŋ me
doo nyaŋ me kya man te nyaŋ
mɔ n doo me man nɛ. Mena ke
yaa yela baa doo de man na tɛɛle
kei balaŋ pou ke nyiŋ lɛɛ di nyi
nyaŋ kpila na maŋ. 22 Ma te fa wɔ
gyoorobiiri keŋ n ba mo fa maŋ
nɛ, na baa yɛɛ nɔɔdokoloŋ ŋgba
mena keŋ daa na neŋ yɛɛ dokoloŋ
te loŋ bɛɛ lam da nsana ya nɛ.
23 Me doo be man ŋgba mena keŋ
nyaŋ mɔ n doo me man nɛ, na baa
nyiŋ yɛɛ dokoloŋ keŋ nyi loŋ gba
be lam ba nsana ya. Na tɛɛle kei
dɔɔ balaŋ ke nyiŋ gyeŋ nyi nyaŋ
kpila na maŋ, te n ne gyae be
nombia ŋgba mena keŋ n ne gyae
me nombia nɛ.

24 Taata! Mɛɛ gyae nyi me
kaseela baŋ n ba mo wɔ fa maŋ
nɛ, baa kyaa me gyaŋ botɔɔ keŋ
me kyaa nɛ, na baa nyiŋ naa
me gyoorobiiri keŋ n ba mo fa
maŋ nɛ. N moo gyoorobiiri kei
fa maŋ nawolo nyi, n wulaa n
ne gyae maŋ pɛte n yɛɛ tɛɛle kei.
25 Me kya, nyaŋ yɛna walaŋ ŋon
n gbɛɛneŋ tenɛɛ. Balaŋ baŋ be
loo gyakaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ, be ta
gyeŋa ta neŋ ya mɔna maŋ dɔɔ
ma gyeŋ neŋ. Te me kaseela baŋ
mɔ gyeŋ nyi nyaŋ kpila na maŋ.
26 Me ta lese n dinɔɔ wola wɔ te
maa bese lese ke wola wɔ bela, na
kegyae keŋ n ne gyae maŋ nɛ ke
nyiŋ doo be man na maŋ mɔ ke
doo be man.”

18

Ba kekyaŋ Yesu
Mateo 26:47-56; Maake 14:43-50; Luka 22:47-53

1 Yesu ke fane taŋ nɛ, ŋon na ɔ kaseela baŋ korowɔ gyu ka toŋ boŋobii keŋ bɛɛ baake ke Kidrɔn nɛ, te be ka gyoowɔ oliifi wɔɔbii daale man. 2 Na Gyudase ŋon ɔ ba lese Yesu fa nɛ mɔ gyeŋ botɔɔ, nawolo nyi Yesu na ɔ kaseela baŋ ne kyaa gyu ke gyaŋee botɔɔ. 3 Mena dɔɔ Gyudase moo balaŋ burum baŋ be dana kanease na kefuluse te ba doona yoo abɔɔ nɛ gyu botɔɔ. Mena balaŋ kɛwɔ baale yɛɛ yoonɔɔtenawɔ, te baale mɔ yɛɛ kotɔtɔɔtena baŋ bɛɛ deke Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ nɛ. Gyudatena saese kegyiise na Farasiitena kpila na wɔ. 4 Keŋ Yesu gyeŋ kpene keŋ ne kɔŋ ɔ dɔɔ dɔɔ nɛ, ɔ leewɔ ɔ kaseela baŋ man kɔŋ siaman te ɔ bɔɔse balaŋ baŋ nyiaa, “Amɔte yaa ɛ ne gyae?” 5 Keŋte be tiranɔɔ fa e nyiaa, “Yesu Nasarɛte baale ŋon yaa dɛɛ gyae.” Te Yesu yako wɔ nyi, “Maŋ yaa.” Debaŋ kenaŋ na Gyudase ŋon waa lese Yesu fa nɛ mɔ kpuɛ balaŋ baŋ man. 6 Yesu ke yako wɔ nyi “Maŋ yaa” nɛ, be tuuwɔ lee wɔle wɔle te ba ke yalawɔ tɛɛle man. 7 Botɔɔ te Yesu besewɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Amɔte yaa ɛ ne gyae?” Te be yakowɔ nyi, “Yesu Nasarɛte baale ŋon yaa dɛɛ gyae.” 8 Keŋte Yesu yakowɔ nyiaa “Me wulaa yako ŋon nyi maŋ yaa. Akpaa maŋ te ɛ ne gyae berɛ na, ɛ yela me balaŋ kɛwɔ ke ta.” 9 Kei yela nombia ŋan ɔ be wulaa yako nɛ kɔŋawɔ mena. Ɔ yakowɔ nyiaa, “Balaŋ baŋ nyaŋ me kya ba mo fa maŋ nɛ, ma te yeli be man dokoloŋ ka yo ya.” 10 Botɔɔ na Simɔn Pita dana yoosila, te ɔ wɔŋa ke lese kara saese kegyia ŋon tobaale ŋolo dunoluŋ deŋele lese ke lɔ. Tobaale ŋonaŋ yele yɛna Maakuse. 11 Botɔɔ te Yesu fae Pita nyiaa, “Besena n sila keŋ do ke bɔɔlee man. N bɛɛ gyae nyi maa naa diyem keŋ me kya be yako nyi me kaa naa nɛ yee?”

Be kamo Yesu gyu saese kegyia Anase gyaŋ

12 Keŋte yoonɔɔtena siamante ŋon na ɔ yoonɔɔtena dikpii keŋ, na Gyudatena kotɔtɔɔtena baŋ kyaŋa Yesu te be bake e, 13 te be taŋgbɛɛwɔ mo e gyu Anase gyaŋ. Kaifase ŋon ɔ yɛɛ saese kegyia e kulutoo kenaŋ man nɛ, ɔ neŋgya yɛna Anase ŋonaŋ. 14 Kaifase kei faa na Gyudatena agyueŋ nyi, dei nyi walaŋ dokoloŋ waa yeŋ fa balaŋ baŋ pou.

Pita kebɛɛ Yesu
Mateo 26:69-70; Maake 14:66-68; Luka 22:55-57

15 Debaŋ keŋ bɔɔ mo Yesu bee gyu saese kegyia ŋon dɛɛ nɛ, na Simɔn Pita na ɔ dɔɔ kaseela baŋ man ŋolo silana e wɔle wɔle. Keŋ kaseele ɔ dɔɔ ŋon gyeŋ saese kegyia ŋon dɔɔ nɛ, ŋon sila Yesu ka gyoo dekpaŋalaŋ keŋ man. 16 Mɔna Pita ŋon dɔe denanɔɔ man. Botɔɔ te kaseele ŋon saese kegyia ŋon gyeŋ nɛ, besewɔ kɔŋ kaa kolosi na alebu ŋon ɔ na deke denanɔɔ keŋ nɛ nyi waa yela Pita mɔ ka gyoo. Keŋte ɔ moo e gyu dekpaŋalaŋ keŋ man. 17 Keŋte alebu ŋon bɔɔse Pita nyiaa, “Ŋgba nyaŋ mɔ n yɛɛ Yesu kaseela baŋ man ŋolo e?” Te Pita tiranɔɔ nyi, “Koa, ma te yɛɛ be man ŋolo e ya” 18 Debaŋ kenaŋ na waare kyaa, mena dɔɔ kotɔtɔɔtena baŋ na dekpaŋalaŋ keŋ man tomyɛɛra baale doo boalaŋ bee woli. Te Pita mɔ gyuuwɔ ka seŋ be gyaŋ ɔ ne woli boalaŋ keŋ.

Saese kegyia Anase kebɔɔse Yesu nombia
Mateo 26:59-66; Maake 14:55-64; Luka 22:66-71

19 Be ka mo Yesu gyu saese kegyia ŋon dekpaŋalaŋ man nɛ, ɔ bɔɔse Yesu nombia lee ɔ kaseela na ɔ kawola keŋ wose man.
20 Keŋte Yesu tiranɔɔ nyiaa, “Ma seŋawɔ balaŋ man kolosi. Debaŋ kamasɛ mɔ na mɛɛ wola Wurubuarɛ nombia Gyudatena ɔsom denɛɛ man, na Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ Gyudatena pou ne kyaa gyaŋee ke man nɛ man. Mɔna ma te yako kolo weese ya.
21 Woŋ dɔɔ te n ne bɔɔse maŋ mena nombia kɛŋa? Bɔɔse balaŋ baŋ bɔɔ nyii me kawola keŋ nɛ. Baŋ gyeŋa na kpene keŋ mɔɔ yako nɛ.
22 Yesu kekolosi nombia kɛŋa nɛ te kegyiise baŋ man ŋolo gyɔɔ e ɔ lakaa man te ɔ bɔɔse e nyiaa, ‘Mena te kaboena nyi nya tiranɔɔ fa saese kegyia ŋon?’ ”
23 Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Akpaa me yako nombiikum daale na wola maŋ ke. Te akpaa me nombia doo na ke gbɛɛ na weera te ne gyɔ maŋ?”
24 Keŋte Anase yela ba moo Yesu gyu saese kegyia Kaifase gyaŋ, na ɔ sɛɛ ɔ doo ŋmeeseŋ ŋan bɔɔ mo bake e nɛ man.

Pita kabese bɛɛ nyi ɔ ba gyeŋ Yesu ya

Mateo 26:71-75; Maake 14:69-72; Luka 22:57-62

25 Simɔn Pita ka seŋ botɔɔ ɔ ne woli boalaŋ keŋ nɛ te be bɔɔse e nyiaa, “Ŋgba nyaŋ mɔ n yɛɛ Yesu kaseela baŋ man ŋolo e?” Keŋte Pita tiranɔɔ nyi “Koa, ma te yɛɛ be man ŋolo e ya.”
26 Botɔɔ te saese kegyia ŋon tobaale ŋolo ŋon ɔ loŋto yɛna tobaale ŋon Pita be kara ɔ deŋele nɛ bɔɔse Pita nyiaa, “Ŋgba me naa nyaŋ mɔ n kpuɛ na wɔ oliifi wɔɔbii keŋ man?”
27 Keŋte Pita besewɔ bɛɛ nyi koa. Debokenaŋ man te kegyim lɔɔ woya.

Be kamo Yesu gyu Romantena kegyia Pilato gyaŋ

Mateo 27:1-2, 11-14; Maake 15:1-5; Luka 23:1-5

28 Tɛɛ kena nebo nebo fuu nɛ, ba moo Yesu lee Kaifase dɛɛ gyu Pilato ŋon ɔ seŋɛɛ Romantena gyoo dinaa nawɔɔ man ɔ ne kɛɛ Gyuda tɛɛle dɔɔ nɛ dɛɛ. Debaŋ kenaŋ na Gyudatena nyeekelɛɛwee kedi keŋ ta benaa. Gyudatena kegyiise baŋ ta gyoo Pilato dekpaŋalaŋ keŋ man ya. Nawolo nyi ba te gyae baa walaa ba wose pɛ baa di ba nyeekelɛɛwee dinaa keŋ ya.
29 Mena dɔɔ kegyia Pilato leewɔ kɔŋ be gyaŋ debɔɔ man kaa bɔɔse wɔ nyiaa, “Woŋ dukum te balee kei yɛɛwɔ te ɛ ne gyae ɛ ke bu e fɔɔ?”
30 Keŋte be tiranɔɔ fa e nyiaa, “Nyi ŋon te yɛɛ bu kum e ya nɛ, nafɔ dɔɔ mo e kɔŋ kɛbo ya.”
31 Botɔɔ te Pilato yako wɔ nyiaa, “Ɛ mo e ta na ɛmɛɛ gbagba kaa di ɔ nombia ŋgba mena keŋ ya mmaraa na wola ŋon nɛ.” Keŋte Gyudatena kegyiise baŋ tiranɔɔ fa e nyiaa, “Ɛmɛɛ Romantena mmaraa bɛɛ fa daa gbɛɛ nyi dɛɛ ko walaŋ ya.”
32 Kei yela Yesu nombia ŋan ɔ be wulaa yako see lee ɔ yeŋ keŋ waa yeŋ wose man nɛ kɔŋawɔ ampaŋ.
33 Keŋte kegyia Pilato besewɔ gyoo ɔ dekpaŋalaŋ man te ɔ baake Yesu bɔɔse e nyiaa, “Nyaŋ yɛna Gyudatena gyoo ŋon?”
34 Te Yesu mɔ besenawɔ bɔɔse e nyiaa, “Nyaŋ gbagba nyeeman nombii yaa n ne bɔɔse maŋ nɛ yaa ŋolo yako na ma wose man nombia fa neŋ?”
35 Botɔɔ te Pilato bɔɔse e nyiaa, “Me yɛɛ Gyuda baale e? Nyaŋ gbagba n balaŋ na ɛ saese kegyiise moona neŋ kɔna maŋ. Woŋ dukum te n yɛɛwɔ?”
36 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Me gyoori ta lee tɛɛle kei dɔɔ ya, nyi ke deŋ lee tɛɛle kei dɔɔ nɛ, nafɔ me tewulɛɛ baa yoo lɛɛ maŋ na bɔɔ nyiŋ mo maŋ ka do Gyudatena nyiŋmaa man ya. Mɔna me gyoori ta lee tɛɛle kei dɔɔ ya.”
37 Keŋte Pilato yako e

nyiaa, “Kenaŋ na ŋgba n yɛɛ gyoo e baa?” Te Yesu tiranɔɔ nyiaa, “Keŋ yaa n yakowɔ nɛ. Mena nombia kɛŋa dɔɔ te ba lola maŋ, te ŋan mɔ dɔɔ te me kɔŋawɔ tɛɛle kei dɔɔ na me kaa yako anokoare keŋ. Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne gyae anokoare keŋ nɛ ɔ ne tei maŋ.”

38 Botɔɔ te Pilato bɔɔse e nyiaa, “Woŋ yɛna anokoare kei?” Ɔ ke bɔɔse e nombia kɛŋa taŋ nɛ te ɔ besewɔ lee kɔŋ Gyudatena baŋ gyaŋ kaa yako wɔ nyiaa, “Ma ta naa nombiikum daale lee ɔ wose man ya. 39 Mɔna ke yɛɛ ya mmaraa ke nyi ɛ nyeekelɛɛwee kedi kamasɛ man na, maa tina balaŋ baŋ bɔɔ kyam tɔ deni nɛ man dokoloŋ yela fa ŋon. Mena dɔɔ ɛ ne gyae nyi maa tina Gyudatena gyoo ŋon yela yaa sena?” 40 Keŋte be fae yeesa yako nyiaa, “Koa, na Yesu te dɛɛ gyae nyi nya tina e yela ya. Barabase te dɛɛ gyae nyi nya tina e yela.” Barabase kei yɛna walaŋ ŋon ɔ be kyaa koro seŋ tia gyooneŋ te ɔ ba ko walaŋ nɛ.

19

Be kebu Yesu fɔɔ nyi baa ko e
Mateo 27:27-31; Maake 15:16-20

1 Keŋte Kegyia Pilato yela ba ŋmeree Yesu mpiree. 2 Kei wɔle nɛ, Romantena yoonɔɔtena baŋ moo sɔɔse loo gyooro kotɔtɔɔ te ba mɔowɔ wuu Yesu. Te ba doo e kegba yayam wurikyim daale ŋgba gyoo nɛ. 3 Na bee gyu bɛɛ kɔŋ kaa ŋmiŋ e kulu e nyiaa, “Gyudatena gyoo! N nyee dɛɛ wolose!” Na bɛɛ felee e ɔ lakaase man. 4 Botɔɔ te kegyia Pilato besewɔ kɔŋ debɔɔ man te ɔ yako Gyudatena baŋ nyiaa, “Ɛ nyii, mɛɛ mo e maa lee kɔna ŋon debɔɔ man kɛbo na ɛ kena nyi ma te naa ɔ dukum keŋ ɔ be yɛɛ ya.”

5 Mena dɔɔ te kyare ya te Yesu leewɔ debɔɔ man, na ɔ wuuna gyooro kotɔtɔɔ keŋ te ɔ doona ɔ kegba yayam keŋ mɔ! Keŋte kegyia Pilato yako wɔ nyiaa, ɛ walaŋ ŋon yaa. 6 Saese kegyiise na Wurubuarɛ dɛɛ kotɔtɔɔtena baŋ ke gyɔ ba sibii na Yesu nɛ, ba fae yeesa nedoŋ nyiaa, “Gyɔ e sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ, gyɔ e sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ.” Botɔɔ te kegyia Pilato yako wɔ nyiaa, “Ma te naa dukum keŋ ɔ be yɛɛ ya. Ɛmɛɛ gbagba ɛ mo e kegyɔ sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ.” 7 Botɔɔ te Gyudatena baŋ tiranɔɔ nyiaa, “Daa dana mmaraa daale te kɛɛ wolo nyi kaboena nyi waa yeŋ, nawolo nyi ɔ ta mo ɔ wose nyi ɔ yɛɛ Wurubuarɛ bu e.”

8 Kegyia Pilato ka betaa nyii nombia kɛŋa nɛ, gyakoloŋ gyoo e gbaa. 9 Botɔɔ te ɔ besewɔ gyu dekpaŋalaŋ keŋ man ke bɔɔse Yesu nyiaa, “N lee aleŋ?” Mɔna Yesu diŋi e bo. 10 Mena dɔɔ kegyia Pilato bɔɔse e nyiaa, “N be kolosi yee? N ba gyeŋ nyi me dana doŋ keŋ maa tale tina neŋ yela, yaa maa yela baa gyɔ neŋ sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ yee?” 11 Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ nyiaa, “Me kya faa na neŋ gbɛɛ, mena dɔɔ te n nyiŋa doŋ me dɔɔ. Nafɔ nyaŋ gbagba n baam dɔɔ na, n be dana doŋ me dɔɔ ya. Mena dɔɔ walaŋ ŋon ɔ ba lese maŋ fa nɛ, ŋon wui dukum kela la.” 12 Debaŋ keŋ kegyia Pilato be nyii nombia kɛŋa nɛ, ɔ gyae gbɛɛ keŋ waa mo tina Yesu yela, mɔna na Gyudatena baŋ ne fae yeesa yako nyiaa, “Akpaa n tina balee kei yela na, n te yɛɛ Romantena gyoo dinaa Kaesa ɔ dɔɔ e ya. Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ see ɔ wose gyoo nɛ, na ɔ na koro baa seŋ tia gyoo dinaa Kaesa.”

13 Kegyia Pilato ka betaa nyii nɔɔwoya kɛŋa nɛ, ɔ moo Yesu lee kɔŋ debɔɔ man te ɔ kaa gyeŋawɔ kyaa ɔ gbeli keŋ dɔɔ ɔ ne kyaa di nombia nɛ. Boya te ba moowɔ ma ɔ dekyae kenaŋ, te Gyudatena dei

man na bɛɛ baake ke nyi “Gabata.” 14 Debaŋ kenaŋ na weese ta seŋ dɛɛ. Wee kenaŋ te Gyudatena ne desina ba wose na ke tɛɛ naa na, baa di ba nyeekelɛɛwee keŋ. Keŋte kegyia Pilato yako Gyudatena baŋ nyiaa, “Ɛ kɛɛ, ɛ gyoo ŋon yaa.” 15 Botɔɔ te be fae yeesa nyiaa, “Ɛ mo e lee de siaman, ɛ mo e lee de siaman. Ɛ gyɔ e sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ.” Te kegyia Pilato bɔɔse wɔ nyiaa “Ɛ gyoo yaa te ɛ ne gyae nyi maa ko e?” Keŋte saese kegyiise baŋ tiranɔɔ nyi, “Da be dana gyoo kamasɛ kpu na Kaesa ya.” 16 Kɛŋa pou wɔle nɛ, kegyia Pilato moo Yesu do balaŋ baŋ nyiŋmaa man nyi baa gyu ke gyɔ e sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ.

Ba kegyɔ Yesu sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ

Mateo 27:32-44; Maake 15:21-32; Luka 23:26-43

17 Mena dɔɔ yoonɔɔtena baŋ moo Yesu lee donɔɔ keŋ man na ɔ seelena ɔ ɔpaŋdaŋ keŋ te ba moo e laŋ gyu botɔɔ keŋ bɛɛ baake “Nyeepookoo dɛɛ” nɛ. Gyudatena dei man na bɛɛ baake ke bo nyi “Golgata.” 18 Botɔɔ te be gyɔɔ e nyeelabia sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ. Keŋte be gyɔɔ balaŋ bala baale mɔ sakaa ɔpaŋdaase dɔɔ kpu na e. Ŋolo sakaa ɔ dunoluŋ dɔɔ te ŋolo mɔ sakaa ɔ demena dɔɔ. 19 Keŋte kegyia Pilato yela be ŋmarase nɔɔwoya kɛŋa mataa na ɔpaŋdaŋ keŋ. Nɔɔwoya ŋenaŋ yɛna nyiaa,

“YESU NASARƐTE BAALE,
GYUDATENA GYOO ŊON.”

20 Gyudatena burum kala keŋmarase kei nawolo nyi botɔɔ keŋ bɔɔ gyɔ Yesu ɔpaŋ dɔɔ nɛ betaŋ lem na donɔɔ keŋ ya. Be ŋmarase ke Gyudatena dei man na Romantena dei man na Giriki dei man. 21 Gyudatena saese kegyiise kena keŋmarase keŋ nɛ be yako kegyia Pilato nyiaa, “Nyeŋ te ŋmarase ke nyi Gyudatena gyoo ya. Nyeŋ ŋmarase ke bo nyi, balee kei kpa ŋon yɛna Gyudatena gyoo.” 22 Botɔɔ te kegyia Pilato tiranɔɔ nyiaa, “Kpene keŋ mɔɔ ŋmarase nɛ, me taŋ keŋmarase.”

23 Debaŋ keŋ yoonɔɔtena baŋ be gyɔ Yesu ɔpaŋdaŋ dɔɔ taŋ nɛ, ba moo ɔ wose man abɔɔ ŋan te be kpala ŋa akpeŋ anaara, na be man kamasɛ ka mo dekpeŋ dokoloŋ. Ba ke kpala taŋ na te kaa ɔ kegba atetate keŋ. Mena kegba kei dɔɔ kanyaŋ dokoloŋ te ba moowɔ loo ke karatetee lee ka nyeeman tisi. Be ta loo ke towaa towaa ŋgba mena keŋ bɛɛ loo kegba yakaa nyiŋan nɛ ya. 24 Keŋte yoonɔɔtena baŋ yako dɔŋa nyiaa, “Ɛ na fa dee tirii kegba kei ya.
Ɛ fa dɛɛ lɔ boe na dɛɛ kɛɛ ŋon waa nyiŋ ke.”
Kei yela Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan kɔŋawɔ ampaŋ. Be ŋmarasewɔ see nyiaa, “Be kpala ma abɔɔ,
te ma kegba atetate dɔɔ be lɔɔ boe bo ke dɔɔ”
Keŋ dɔɔ mena mɔ te yoonɔɔtena baŋ yɛɛwɔ.

25 Debaŋ kenaŋ na Yesu ɔ naa na ɔ niinaa na Kilopase wɛɛle Mɛɛre, na Mɛɛre ŋon ɔ ba lee Magedala nɛ seŋɛɛ benaa na Yesu ɔpaŋdaŋ keŋ. 26 Yesu kena ɔ naa na ɔ kaseele ŋon ɔ ne gyae ɔ nombia seŋɛɛ benaa na dɔŋa nɛ, ɔ yako ɔ naa nyiaa, “Nna, n bu ŋonaŋ.” 27 Keŋte ɔ kɛɛ ɔ kaseele ŋon mɔ te ɔ yako e nyiaa, “Kɛɛ, n naa ŋonaŋ.” Lee debaŋ kenaŋ na, te kaseele ŋon moo Yesu ɔ naa gyu ɔ dɛɛ te ɔ ke kyaawɔ ɔ gyaŋ.

Yesu yeŋ

Mateo 27:45-56; Maake 15:33-41; Luka 23:44-49

28 Kɛŋa wɔle Yesu kena nyi nɛnɛɛ kpene kamasɛ te taŋ nɛ ɔ yakowɔ nyiaa, “Loŋboaneŋ dana maŋ.” Kei yela Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan kɔŋawɔ

mena. 29 Na osuŋ na soloŋ denyaŋesa daale baŋɛɛ botɔɔ. Mena dɔɔ ba moo kolo ŋgba kokyaa keŋ gyae ke tale lɛɛ loŋ nɛ do soloŋ keŋ man, te ba moo ke tooso na daŋ daale te ba moo ke sɔɔ ɔ nɔɔ nyi waa nyɔɔ. 30 Soloŋ keŋ ke tina Yesu nɔɔ nɛ te ɔ yakowɔ nyiaa, “Te taŋ.” Botɔɔ te ɔ gɔŋase ɔ nyee te ɔ kara weesi.

31 Wee kenaŋ yɛna wee keŋ Gyudatena na mo desina ba wose fa ba kefɛɛfowee kedi. Mena kefɛɛfowee kei yɛɛ wee dinaa ke. Te ke yɛɛ kpene keŋ bɛɛ kɔle nyi baa tina woo yela ɔpaŋdaŋ dɔɔ na ba kefɛɛfowee keŋ kaa tuŋ e. Lee mena dɔɔ Gyudatena kegyiise baŋ gyuu kegyia Pilato gyaŋ ka sola e nyi, waa fa wɔ gbɛɛ na be kaa tekerii balaŋ baŋ bee fiti na yeŋ nɛ nawɔɔ na baa nyiŋ yeŋ bileŋ, na baa nyiŋ lese wɔ ɔpaŋ daase ŋan dɔɔ. 32 Mena dɔɔ yoonɔɔtena baŋ gyuuwɔ ke tekerii balaŋ bala baŋ bɔɔ gyɔ wɔ sakaa kpu na Yesu nɛ nawɔɔ. 33 Mɔna ba kekɔŋ Yesu gyaŋ te ba kena nyi ɔ taŋ ke wulaa yeŋ nɛ, ba te tekerii ɔ nawɔɔ ya. 34 Keŋte yoonɔɔtena baŋ ŋolo moo wa apia sɔɔ Yesu yenaabia man. Debokenaŋ man te fatabo na loŋ leewɔ. 35 Maŋ walaŋ ŋon mɔɔ naa nombia kɛŋa na me sia nɛ ne diina ka wose man adansɛɛ, te ma adansɛɛ keŋ yɛɛ anokoare. Ma gyeŋ nyi anokoare yaa mɛɛ yako, te mee di adansɛɛ baa na ɛmɛɛ mɔ ke nyiŋ lɛɛ di. 36 Kei yela Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan kɔŋawɔ ampaŋ. Nombia ŋenaŋ yɛna nyiaa, “Bɔɔ gyae baa tekeri ɔ ŋɔe dokoloŋ pɛ gba ya.” 37 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ daale mɔ yakowɔ nyiaa, “Balaŋ baa kɛɛ walaŋ ŋon bɔɔ sɔɔ e apia nɛ.”

Yesu kewuu
Mateo 27:57-61; Maake 15:42-47; Luka 23:50-56

38 Kɛŋa pou wɔle nɛ, Gyosɛfo ŋon ɔ ba lee Arimatia donɔɔ man nɛ kaa sola gbɛɛ lee kegyia Pilato gyaŋ na ɔ kaa lese Yesu woo ŋon kewuu. Na Gyosɛfo kei mɔ yɛɛ Yesu kaseele e, mɔna ɔ weese ɔ wose bo nawolo nyi ɔ ne yee Gyudatena kegyiise baŋ. Kegyia Pilato ke fa e gbɛɛ nɛ te ɔ gyuuwɔ ka lese woo ŋon. 39 Nikodemose ŋon ɔ be kyaa kɔŋ Yesu gyaŋ nelim nɛ, mɔ kaa kpuuwɔ na Gyosɛfo ŋon. Nikodemose kei moo pɛperɛ na oliifi na abɔɔ ofoŋ nyiŋan ŋaale tasatɔɔ kɔŋ te ba moowɔ desina woo ŋon. 40 Be balaŋ bala moo akaralɛɛ na abɔɔ ofoŋ nyiŋan mo milii Yesu ŋgba mena keŋ Gyudatena ne desina woo pɛte bee wuu e nɛ. 41 Na wɔɔbii daale kyaa botɔɔ keŋ bɔɔ gyɔ Yesu sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ nɛ. Yebɔɔ wɔle wɔle daale doo botɔɔ keŋ be te wuu ta walaŋ ke man see ya. 42 Keŋ Gyudatena kefɛɛfowee keŋ na benaa te bee desina ba wose mɔ te yebɔɔ keŋ mɔ benaa na botɔɔ dɔɔ nɛ, ba moo woo ŋon kewuu ke man. Keŋte be biliŋi boe dinaa daale tɔ ke nɔɔ.

20

Yesu kefoŋ lee yeŋ man
Mateo 28:1-8; Maake 16:1-8; Luka 24:1-12

1 Kosida nebo nebo fuu keŋ tɛɛ te ŋmaŋee ta nideli ya nɛ, Mɛɛre ŋon ɔ ba lee Magedala donɔɔ man nɛ, karatɛɛwɔ gyu botɔɔ keŋ bɔɔ wuu Yesu nɛ. Ɔ ke gyu botɔɔ nɛ, ɔ naawɔ nyi be te biliŋi boe keŋ lee yebɔɔ keŋ nɔɔman. 2 Mena dɔɔ ɔ yeuwɔ kɔŋ Simɔn Pita na kaseele ŋon Yesu ne gyae ɔ nombia nɛ gyaŋ kaa yako wɔ nyiaa, “Be ta lese de Gbeŋgyoo lee yebɔɔ keŋ man, te dɔɔ gyeŋ botɔɔ keŋ bɔɔ moo e ka see ya.”

3 Keŋte Pita na kaseele ŋon yeuwɔ gyu yebɔɔ keŋ tɛɛ. 4 Be kee yeu keŋ nɛ, kaseele ŋon Yesu ne

gyae ɔ nombia nɛ yeuwɔ gbaa Pita kyaŋ gbɛɛ ka gyoo yebɔɔ keŋ tɛɛ. 5 Ɔ buŋawɔ kɛɛ yebɔɔ keŋ man na, ɔ naa akaralɛɛ keŋ kaageŋ doo la mɔna ɔ ta gyoo ke man ya. 6 Simɔn Pita ka lee wɔle kɔŋ na te ŋon kaa gyoowɔ yebɔɔ keŋ man. Ɔ gyoowɔ na te ɔ naa akaralɛɛ keŋ, 7 na kanyaŋ keŋ bɔɔ mo bake ɔ nyee nɛ. Kanyaŋ keŋ be doo akaralɛɛ keŋ gyaŋ ya, mɔna akaralɛɛ keŋ te bɔɔ ke doo yenaŋ. 8 Wɔle wɔle na te kaseele ɔ dɔɔ ŋon mɔ gyoowɔ kena abɔɔ ŋan, keŋte ŋon mɔ lɛɛwɔ di. 9 Mɔna Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako nyi “Yesu waa foŋ lee yeŋ man nɛ, be sɛɛ be te nyii ta ŋe man nideli ya.” 10 Keŋte kaseela baŋ besewɔ gyu be dɛɛ.

Yesu kalese ɔ wose wola Mɛɛre Magedala

Mateo 28:9-10; Maake 16:9-11

11 Mɔna Mɛɛre ŋon ɔ be sila wɔ gyu nɛ seŋɛɛ yebɔɔ keŋ tɛɛ ɔ ne wii. Ɔ ka seŋ ɔ ne wii nɛ te ɔ buŋawɔ kɛɛ yebɔɔ keŋ man, 12 keŋte ɔ naa Wurubuarɛ kpilala bala na ba doona kegbase wolomɛɛ be kyaa botɔɔ keŋ bɔɔ mo Yesu woo ŋon doosi nɛ. Ŋolo kyaa yebɔɔ keŋ nyee gbɛɛ te ŋolo mɔ kyaa ke nawɔɔ gbɛɛ. 13 Keŋte be bɔɔse e nyiaa, “Alo, weera n ne wii?” Te ɔ tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Nawolo nyi be ta lese me Gbeŋgyoo lee yebɔɔ keŋ man, te mɔɔ gyeŋ botɔɔ keŋ bɔɔ mo e ka see ya.” 14 Ɔ ke yako mena nɛ, ɔ gɛɛsewɔ kɛɛ na te ɔ naa Yesu seŋɛɛ, mɔna ɔ ta gyem nyi Yesu ŋonaŋ ya. 15 Keŋte Yesu bɔɔse e nyiaa, “Alo, weera n ne wii? Amɔte yaa n ne kɛo?” Na Mɛɛre gyeŋ nyi walaŋ ŋon ɔ ne kɛɛ wɔɔbii keŋ dɔɔ nɛ ŋonaŋ, mena dɔɔ ɔ yako e nyiaa, “Tobaale, akpaa nyaŋ moona woo ŋon ka weese na, wola maŋ botɔɔ keŋ n ba mo e ka see na me kaa mo e ta.” 16 Keŋte Yesu baake e nyiaa, “Mɛɛre!” Mɛɛre gɛɛsewɔ kɛɛ te ɔ fae yeesa baake e be dɛɛ dei man nyiaa, “Raboni” keŋ nawolo nyi “De Gbeŋgyoo” 17 Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Na tina maŋ ya, nawolo nyi me te gyuu ta me kya ŋon gyaŋ ya. Mɔna bese gyu me kaseela baŋ gyaŋ na n kaa yako wɔ nyi ‘Mee gyu me kya ŋon ɔ yɛɛ ɛ kya e nɛ, na me Wurubuarɛ ŋon ɔ yɛɛ ɛ Wurubuarɛ e nɛ gyaŋ.’ ” 18 Mena dɔɔ Mɛɛre Magedala ŋon gyuuwɔ ke yako kaseela baŋ nyiaa “Ma te naa de Gbeŋgyoo Yesu ŋon.” Te ɔ besewɔ yako wɔ nombia ŋan Yesu be yako e nyi waa yako wɔ nɛ.

Yesu kalese ɔ wose wola ɔ kaseela baŋ

Mateo 28:16-20; Maake 16:14-18; Luka 24:36-49

19 Kosida kenaŋ balinɔɔ nɛ, kaseela baŋ gyuuwɔ ke gyaŋee deni man te be tɔɔ disim do ba wose, nawolo nyi bee yee Gyudatena kegyiise baŋ. Debokenaŋ man te Yesu kaa bɛɛwɔ lee ba nsana te ɔ yako wɔ nyiaa, “Wosefɛɛreŋ dɛɛ kyaa na ŋon.” 20 Ɔ ke yako wɔ mena nɛ, ɔ moo ɔ nyiŋmaa na ɔ yenaabia gyam keŋ wola wɔ. Keŋte yɛɛ ɔ kaseela baŋ gyoŋ nideli nyi ba te naa be Gbeŋgyoo ŋon bela. 21 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Wosefɛɛreŋ dɛɛ kyaa na ŋon, mena keŋ me kya ŋon be kpila maŋ nɛ, mena ke yaa mɛɛ kpila ɛmɛɛ mɔ.” 22 Ɔ kekolosi nombia kɛŋa taŋ nɛ, ɔ lee weesɛɛ woli wɔ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ lɛɛ Wurubuarɛ feliŋ ŋon na waa kyaa ɛ man. 23 Akpaa ɛ mo ŋolo nombiakumɛɛ kyɛɛ e na, Wurubuarɛ mɔ waa mo kyɛɛ e. Te akpaa ɛ bɛɛ ɛ ta mo ŋolo nombiakumɛɛ kyɛɛ e ya na, Wurubuarɛ mɔ be gyae waa mo kyɛɛ e ya.”

Yesu kalese ɔ wose wola Tomase

24 Wee kenaŋ keŋ Yesu be kaa
lese ɔ wose wola ɔ kaseela kufu
bala baŋ nɛ, na be man ŋolo
ŋon bɛɛ baake e nyi Tomase yaa
Ata nɛ be kpuɛ na ɔ tebia ya.
25 Mena dɔɔ Yesu kaseela akaŋ
baŋ yako Tomase nyiaa, “Da te
naa de Gbeŋgyoo ŋon.” Keŋte
Tomase yako wɔ nyiaa, “Akpaa
me ta mo me sia naa nyeelabia
gyaŋtarɛɛ ŋan, na maa mo me
nyimbii do ɔ yenaabia gyam keŋ
man ya nɛ, maŋ be gyae maa
lɛɛ di korakora ya.” 26 Weeya
gyanaara wɔle nɛ, na ɔ kaseela
baŋ te gyaŋee deni man bela. Wee
kenaŋ na Tomase mɔ kpuɛ na wɔ.
Ba te tɔ asima ŋan pou, karate-
tee dokoloŋ te Yesu kaa bɛɛwɔ
lee be dɔɔ te ɔ yako wɔ nyiaa,
“Wosefɛɛreŋ dɛɛ kyaa na ŋon.”
27 Keŋte ɔ yako Tomase nyiaa, “Mo
n nyiŋmaa do me nyiŋmaa bɔɔ
man na n ke kɛɛ me nyiŋmaase,
na n ka mo n nyimbii do ma
yenaŋ kɛɛ. Tina aŋmaareŋ kelɛɛ
yela na n ke lɛɛ di.” 28 Botɔɔ te
Tomase tiranɔɔ nyiaa, “Nyaŋ yɛna
me Gbeŋgyoo na me Wurubuarɛ.”
29 Keŋte Yesu bɔɔse e nyiaa, “Keŋ
n be naa maŋ dɔɔ te n lɛɛwɔ di?
Balaŋ baŋ ba te naa maŋ ya te bɔɔ
lɛɛ di nɛ, baŋ na nyeebam.”

30 Yesu besewɔ yɛɛ gyakoloŋ
nombia burum ŋan ɔ kaseela baŋ
be naa na be sia, mɔna na ŋe
popou te be ŋmarasewɔ do tɔne
kei man ya. 31 Mɔna be ŋmarase
kɛŋa bo na ɛ ke lɛɛ di nyi Yesu
yɛna Wurubuarɛ bu na nyeelɛɛre
ŋon. Na nyaŋ ŋon n lɛɛ e di na,
n ke nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ ɔ
yele man.

21

Yesu kalese ɔ wose wola ɔ kaseela baale

1 Kɛŋa pou wɔle nɛ, Yesu
besewɔ lese ɔ wose wola ɔ kaseela
baale Tiberiase boo nɔɔman.
Mena keŋ ɔ ba lese ɔ wose wola
wɔ yaa. 2 Ɔ kaseela baŋ bɛɛ baake
wɔ Simɔn Pita na Tomase ŋon
bɛɛ baake e Ata nɛ na Natanɛle
ŋon ɔ ba lee Kaanan donɔɔ keŋ
ke kyaa Galelia tɛɛle man nɛ,
na Sebedeo bia na ɔ kaseela
bala baale gyuuwɔ ke kyaa bom.
3 Keŋte Simɔn Pita yako wɔ nyiaa,
“Mee gyu boo man me kaa kyaŋ
kpebia.” Te baŋ mɔ yako e nyiaa,
“Daa mɔ dee sila neŋ gyu.” Mena
dɔɔ be gyuuwɔ ka gyoo degbele
man te be laŋawɔ. Be lɔɔ asawu
nelim kenaŋ pou mɔna ba te kyaŋ
kolo ya.

4 Tɛɛ kena nebo nebo fuu nɛ, be
kɛɛ na ŋolo seŋɛɛ la boo nɔɔman,
na n kɛɛ nɛ Yesu ŋonaŋ. Mɔna ɔ
kaseela baŋ ta gyeŋ e ya. 5 Keŋte
Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Tewulɛɛ,
doona ɛ te kyaŋ kolo ya?” Te
be tiranɔɔ nyiaa, “Koa de te nyiŋ
kpebii dokoloŋ paŋpaŋ gba ya.”
6 Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ fuŋ ya
asawu keŋ lɔ degbele keŋ dunoluŋ
dɔɔ na ɛ ke kyaŋ kpebia.” Mena
dɔɔ be fuŋa asawu keŋ lɔ botɔɔ
yenaŋ te be kyaŋa kpebia burum
keŋ nyi bɔɔ ne tale baa wɔŋee
asawu keŋ gba ya.

7 Botɔɔ te Yesu kaseele ŋon
ɔ ne gyae ɔ nombia nɛ yako
Pita nyiaa, “De Gbeŋgyoo Yesu
ŋonaŋ.” Simɔn Pita kenyii nyi
de Gbeŋgyoo Yesu ŋonaŋ nɛ te
ɔ moo ɔ kegba wurikyim milii ɔ
wose, nawolo nyi ɔ wulaa kpee ke.
Keŋte ɔ toŋawɔ gyoo loŋ keŋ man
yɛlɛɛ ɔ ne gyu Yesu gyaŋ. 8 Mɔna
kaseela akaŋ baŋ saa degbele keŋ
bɛɛ kɔŋ dekeŋkeŋ dɔɔ na bɛɛ
wɔŋee asawu keŋ kpebia be wulu
ke man nɛ, nawolo nyi na ba
dekyae keŋ taŋ lem na dekeŋkeŋ
ya. Ke lem gyae ke yɛɛ ŋgba baam
tɔɔse sɔŋola na kufu nɛ (50).

9 Be kelii dekeŋkeŋ dɔɔ nɛ be
naa boalaŋ na nyewalaŋ, na kpe-
bia gyakaa ke dɔɔ na bodobodo
mɔ doo yenaŋ. 10 Keŋte Yesu yako
wɔ nyiaa, “Ɛ mo kpebia baŋ ɛ be

kyam nɛ baale kɔŋ.” 11 Mena dɔɔ Simɔn Pita besewɔ gyu degbele keŋ man, te ɔ ke wɔŋee asawu keŋ kɔŋ dekeŋkeŋ dɔɔ. Na kpebia dinaana baŋ bɔɔ wulu asawu keŋ nɛ, be yaanɔɔle yɛɛ sɔŋonoŋ na sɔŋola na kufu batooro (153). Keŋ na kpebia baŋ booroŋ kei koraŋ nɛ, asawu keŋ te tirii ya. 12 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ kɔŋ kaa di ɛ nebo weenɛɛ.” Mɔna ɔ kaseela baŋ ŋolo te tale gyɔ ɔ konɔɔ bɔɔse e nyi “Nyaŋ yɛna amɔte ya?” Nawolo nyi ba gyeŋ nyi be Gbeŋgyoo Yesu ŋonaŋ. 13 Te Yesu kɔŋawɔ kaa mo bodobodo keŋ fa wɔ, kenaŋ wɔle te ɔ moo kpebia baŋ mɔ fa wɔ. 14 Yesu kefoŋ lee yeŋ man nɛ, kei yɛna betabotoorote keŋ ɔ ba lese ɔ wose wola ɔ kaseela baŋ.

Yesu kekolosi na Pita

15 Be kedi weenɛɛ ŋan taŋ nɛ te Yesu bɔɔse Simɔn Pita nyiaa, “Gyɔn bu Simɔn, n ne gyae maŋ kela n tebia kɛwɔ kɛɛ gyae maŋ?” Keŋte Pita tiranɔɔ fa e nyiaa, “Ayi, me Gbeŋgyoo, n gyeŋ nyi mɛɛ gyae n nombia.” Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Kɛɛ me silala baŋ dɔɔ ŋgba mena keŋ namensekɛɛlere ne kɛɛ namense dɔɔ nɛ.” 16 Te Yesu besewɔ bɔɔse e bolate nyiaa, “Gyɔn bu Simɔn, n ne gyae me nombia?” Te Pita tiranɔɔ fa e nyiaa, “Ayi me Gbeŋgyoo, nyaŋ gbagba gyeŋ nyi mɛɛ gyae n nombia.” Keŋte Yesu yako e nyiaa “Kɛɛ me silala baŋ dɔɔ ŋgba mena keŋ namensekɛɛlere ne kɛɛ ɔ namense dɔɔ nɛ.” 17 Keŋte Yesu besewɔ bɔɔse e betabotoorote nyiaa, “Gyɔn bu Simɔn, n ne gyae me nombia nideli?” Nombia ŋenaŋ takaa Pita nideli nawolo nyi ɔ te bɔɔse e betabotooro nyi, “N ne gyae maŋ nideli?” Keŋte Pita yako e nyi, “Me Gbeŋgyoo, nyaŋ gbagba n gyeŋ kpene kamasɛ. N gyeŋ nyi mɛɛ gyae neŋ nideli.” Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Mena na kɛɛ me silala baŋ dɔɔ ŋgba mena keŋ namensekɛɛlere ne kɛɛ ɔ namense dɔɔ nɛ.” 18 Mɛɛ yako neŋ anokoare nyiaa, “Debaŋ keŋ n yɛɛ tobaale e nɛ nyaŋ gbagba ne tale mo n kegba do n wose, na n ka koro gyu botɔɔ keŋ n ne gyae. Mɔna n kaa ŋmɛɛ na ŋolo ne gyae la waa do neŋ kegba na waa kyaŋ neŋ n nyiŋmaa man mo neŋ gyu botɔɔ keŋ n bɛɛ gyae nyi n ke gyu ya.” 19 Yesu yako nombia kɛŋa baa na kawola yeŋ keŋ Pita waa yeŋ na ka lese Wurubuarɛ yele. Yesu kekolosi nombia kɛŋa pou taŋ nɛ te ɔ yako Pita nyiaa, “Sila maŋ!”

20 Ba ke ta bee gyu nɛ, Pita gɛɛsewɔ kɛɛ te ɔ naawɔ ŋgba kaseele ŋon Yesu ne gyae ɔ nombia nideli nɛ silana wɔ wɔle wɔle. Mena kaseele kei yɛna ŋon ɔ be kyaa teelina Yesu debaŋ keŋ bee di be balinɔɔ weenɛɛ te ɔ be bɔɔse e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, amɔte ne gyae la waa lese neŋ fa yeŋ nɛ?” 21 Pita kena kaseele ŋon nɛ ɔ bɔɔse Yesu nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, sena te baa yɛɛ balee kei mɔ?” 22 Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Akpaa mɛɛ gyae nyi waa kyaa kelii debaŋ keŋ maa bese kɔŋ na, n woŋ faa la? Nyaŋ sila maŋ!” 23 Mena dɔɔ nombia kɛŋa yaaseewɔ Yesu kaseela baŋ man nyiaa, kaseele ŋon Yesu ne gyae ɔ nombia nɛ be gyae waa yeŋ ya. Mɔna Yesu te yako nyi ɔ be gyae waa yeŋ ya. Keŋ ɔ be yako yɛna nyi, “Akpaa mɛɛ gyae nyi waa kyaa kelii debaŋ keŋ maa bese kɔŋ na, n woŋ faa la?”

24 Mena kaseele kei diina nombia kɛŋa wose man adansɛɛ te ɔ ŋmarase ŋa see. Te da gyeŋ mɔ nyi wa adansɛɛ keŋ yɛɛ ampaŋ.

25 Yesu yɛɛ abɔɔ burum ŋaale mɔ. Akpaa beŋ ŋmarase ŋa dokoloŋ dokoloŋ nɛ, tɛɛle kei dɔɔ pou bɔɔ gyae baa nyiŋ botɔɔ keŋ baa mo ŋa see ya.

Kristo Kpilala Baŋ Tom Kpilala

1 Kegyia Teyofilose, maŋ Luka
ne ŋmarase na tɔne kei mee yelee
neŋ. Me tɔne gyaŋgbate keŋ man
nɛ, ma wola abɔɔ ŋan pou Yesu be
yɛɛ na ŋan ɔ ba wolo debaŋ keŋ
ɔ be fi ɔ tom asɛɛ, 2 mo kelii wee
keŋ Wurubuarɛ ba mo e laŋ adido
nɛ. Pɛ Wurubuarɛ ka mo Yesu gyu
adido nɛ, Wurubuarɛ feliŋ ŋon
tɛɛwɔ ŋon Yesu dɔɔ wola ɔ kpilala
baŋ ɔ ba lese nɛ tom keŋ baa yɛɛ.
3 Yesu Kristo ka yeŋ wɔle weeya
sɔŋola man nɛ, ɔ lese ɔ wose wola
ɔ kaseela baŋ agbaatee agbaatee
lee gbɛɛneŋ burum man wola nyi
ɔ delena, keŋ nyi ŋolo be tale lɛɛ
ka aŋmaareŋ ya. Be naa e na
be sia, te ɔ kolosiwɔ fa wɔ lee
Wurubuarɛ gyoorobiiri keŋ wose
man. 4 Ba kekyaa man nɛ, wee
daale ɔ faree ɔ kaseela baŋ nyi
“Ɛ na lee Gyerusalɛm donɔɔ man
ya, mɔna ɛ kyaa botɔɔ daa kpene
keŋ me kya be yako see nyi waa
fa ŋon nɛ.” Me wulaa yako ŋon
ka wose man nombia nyi, 5 loŋ te
Gyɔn moowɔ sɔ ŋon Wurubuarɛ
loŋ, mɔna weeya akalansɛɛ ŋaale
wɔle na Wurubuarɛ waa mo ɔ
feliŋ ŋon bo sɔ ŋon Wurubuarɛ
loŋ.

Yesu adido kegyu
Maake 16:19-20; Luka 24:50-53

6 Debaŋ keŋ Yesu na ɔ kpilala
baŋ be yilaa nɛ te be bɔɔse e
nyiaa, “De Gbeŋgyoo, mena dɔɔ
nɛnɛɛ n ka besena gyoori keŋ
fa Iseraetena?” 7 Botɔɔ te Yesu
tiranɔɔ fa wɔ nyi, “Ka te yɛɛ kpene
keŋ nyi ɛ ka gyeŋ debaŋ keŋ ya,
nawolo nyi debaŋ keŋ na wee keŋ
mena nombii kei gyae ke kɔŋ dɔɔ,
kyae me kya gyaŋ. Ɔ doŋ dɔɔ
te ɔ see ŋa. 8 Mɔna debaŋ keŋ
Wurubuarɛ waa mo ɔ feliŋ ŋon do
ɛ man nɛ, ɛ ke nyiŋ doŋ. Na ɛ ka
bese ma adansɛɛtena Gyerusalɛm
donɔɔ man, na Gyudia na Samaria
tɛɛlese pou dɔɔ mo kelii tɛɛle pou
ɔto.” 9 Ɔ kekolosi kɛŋa pou taŋ
na, te Wurubuarɛ mo e laŋ adido
be popou siaman ka gyoo ŋɔma
man. Mena dɔɔ ba te naa e bela
ya. 10 Be ka seŋ botɔɔ be sɛɛ
bɛɛ kɛɛ adido fee nɛ, karatetee na
tewulɛɛ bala baale seŋɛɛ laa ba
yenaŋ na ba doona abɔɔ wolomɛɛ.
11 Te be bɔɔse Yesu kpilala baŋ nyi,
“Galeliatena, weera te ɛ seŋɛɛ ɛ ne
kɛɛ adido fee mena? Yesu kei, ŋon
Wurubuarɛ ba mo e lee ɛ gyaŋ laŋ
adido nɛ, mena ke te waa bese kɔŋ
ŋgba mena keŋ ɛ be naa e ɔ ne
gyu adido nɛ.”

Ba lese Matiase nyi waa kyaa Gyudase nawɔɔ man

12 Te ɔ kpilala baŋ besewɔ
lee oliifi bula keŋ dɔɔ kɔŋ
Gyerusalɛm. Lee botɔɔ kɔŋ
Gyerusalɛm donɔɔ keŋ man
benaa na dɔŋa. Gyae ke yɛɛ ŋgba
wɔɔ ŋmeeseŋ sao na kufu nɛ.
13 Ba ke kɔŋ kaa gyoo Gyerusalɛm
donɔɔ keŋ man nɛ, te ba gyeŋawɔ
gyu abansoro deni be dɛɛkyae keŋ
man. Balaŋ baŋ be kyaa botɔɔ
yɛna, Pita na Gyɔn na Anderiase
na Filipo na Tomase na Batolomeo
na Mateo na Alfeose bu Gyemisi
na Simɔn ŋon ɔ ne gyae ɔ balaŋ
nideli nɛ, na Gyemisi bu Gyudase.
14 Be popou na ala baale na Yesu
ɔ naa Mɛɛre, na Yesu ɔ naabia
ne yɛɛ na nɔɔdokoloŋ yilaa fane
debaŋ kamasɛ.

15 Wee daale balaŋ baŋ bɔɔ lɛɛ
Yesu di nɛ kaa yilaawɔ, na baa
yɛɛ ŋgba balaŋ sɔŋonoŋ na balaŋ
sao nɛ (120). Botɔɔ te Pita korowɔ
seŋ yako wɔ nyiaa, 16 “Me tebia,
nombia ŋan Wurubuarɛ nombia
be yako see lee Gyudase wose
man nɛ, kaboena nyi ŋe dɛɛ kɔŋ
mena. Gyudase kei wose man

te gyoo Defidi yakowɔ see nyiaa, ŋon ne gyae la waa ta balaŋ baŋ baa gyu ke kyaŋ Yesu nɛ siaman.” 17 Nafɔ na Gyudase kei kpuɛ de man, nawolo nyi Yesu lese na ŋon mɔ nyi waa kpu na daa na dɛɛ yɛɛ tom kei. 18 Kɔba keŋ ŋon Gyudase be nyim lee ɔ nombiakumɛɛ kɛŋa keyɛɛ man nɛ, te ɔ moowɔ lɛɛ tɛɛle. Tɛɛle kenaŋ man te ɔ yalawɔ te ɔ tɔɔ bɛɛwɔ te ɔ loobia pou leewɔ. 19 Balaŋ baŋ pou be kyaa Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ nyii mena nombii kei, mena dɔɔ ba doo botɔɔ yele be dɛɛ dei man nyi Akɛledama, keŋ nawolo nyi Fatabo tɛɛle. 20 Gyoo Defidi yako Gyudase wose man nombia Wurubuarɛ Nɔɔneŋ tɔne keŋ man nyi,

“Ɔ dekpaŋalaŋ dɛɛ doo yakaa keŋ
ŋolo na kyaa ke man ya.”

Ɔ besewɔ yako nyi,

“Walaŋ wɔle waa kyaa ɔ nawɔɔ
man na waa yɛɛ ɔ tom.”

21-22 “Mena dɔɔ kaboena nyi ŋolo waa kyaa ɔ nawɔɔ man kpu na daa, na dee di de Gbeŋgyoo Yesu kefoŋ lee yeŋ man keŋ adansɛɛ. Kaboena nyi walaŋ ŋonaŋ waa yɛɛ walaŋ ŋon na ɔ kpuɛ na daa debaŋ keŋ pou daa na de Gbeŋgyoo Yesu ne gyu dɛɛ kɔŋ, lee debaŋ keŋ Gyɔn be sɔ e Wurubuarɛ loŋ kelii debaŋ keŋ Wurubuarɛ ba mo e lee de gyaŋ gyu adido nɛ.”

23 Mena dɔɔ ba lese Gyosɛfo ŋon bɛɛ baake e nyi Basabase yaa Gyustuse nɛ na Matiase. 24 Te be fanewɔ nyi, “De Gbeŋgyoo, nyaŋ gyeŋa na walaŋ kamasɛ konɔɔ man. Mena dɔɔ wola daa tewulɛɛ bala kɛwɔ man ŋon n ba lese nyi waa yɛɛ Yesu kpilale, 25 na waa kyaa Gyudase ŋon ɔ be tina ɔ tom yela te ɔ be lam gyu botɔɔ keŋ kaboena e nɛ nawɔɔ man.” 26 Mena dɔɔ be lɔɔ boe, te boe keŋ yalawɔ Matiase yele dɔɔ. Kei nawolo nyi ŋon te Wurubuarɛ lesewɔ, te ba moo e kpu Yesu kpilala kufu daale baŋ man.

2

Wurubuarɛ feliŋ ŋon kekɔŋ

1 Gyudatena wee dinaa keŋ bɛɛ baake ke nyi Pentekosite keŋ kelii nɛ, baŋ pou bɔɔ lɛɛ Kristo Yesu di nɛ ke yilaawɔ debodokoloŋ. 2 Karatetee dokoloŋ te be nyii nkaŋ daale lee adido ŋgba feliŋ dinaa daale ne gyɔɔ la nɛ, te ke kaa lɛɛ dekpaŋalaŋ keŋ man be kyaa nɛ pou. 3 Botɔɔ te be naa kolo ŋgba boalaŋ laakemse nɛ, te ŋe yaaseewɔ kaa gyakaa walaŋ kamasɛ nyee dɔɔ. 4 Te Wurubuarɛ moo ɔ feliŋ ŋon do be popou man, te be fiasɛɛ bɛɛ kolosi deise kpookpoo ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ feliŋ ŋon be fa wɔ nɛ.

5 Debaŋ kenaŋ na Gyudatena baŋ bee yee Wurubuarɛ te bɔɔ lee tɛɛle kei dɔɔ pou nɛ, kyaa Gyerusalɛm donɔɔ keŋ man. 6 Be kenyii mena nkaŋ kei nɛ, te balaŋ burum kaa yilaawɔ. Balaŋ baŋ pou wose yeŋa wɔ nawolo nyi walaŋ kamasɛ nyiiwɔ ŋgba bee kolosi ɔ dɛɛ dei nɛ. 7 Yɛɛ wɔ gyakoloŋ te be bɔɔse dɔŋa nyiaa, balaŋ anekoloseŋ kɛwɔ pou te yɛɛ Galeliatenawɔ yee? 8 Te weera de man walaŋ kamasɛ ne nyii bee kolosi ŋon gbagba ɔ dɛɛ dei? 9 De popou lee tɛɛlese kpookpoo dɔɔ. De man baale lee Patia na Media na Elam te baale mɔ lee Mesopotamia na Gyudia na Kapadosia, te baale mɔ lee Pɔntuse na Esia. 10 Baale lee Firigia na Pamfilia na Igyipite te baale mɔ lee Libia tɛɛlese ŋaale ŋan benaa na donɔɔ keŋ bɛɛ baake ke Kirene nɛ man. 11 Gyudatena na baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya te bɔɔ kyɛɛkee gyoo Gyudatena ɔsom man nɛ, man baale mɔ lee Roman donɔɔ man kɔŋ. De baale mɔ lee Kreti na Arebia, mɔna dee nyii bee kolosi nombia dinaana

ŋan Wurubuarɛ be yɛɛ nɛ daa gbagba de deise man. 12 Gyakoloŋ gyoo wɔ te ba nyeeya man mɔ yɛɛ wɔ basaa te be bɔɔse dɔŋa nyiaa, na nombia kɛŋa asɛɛ yɛna sena baa? 13 Mɔna be man baale mɔ kulu wɔ nyi kei dɔɔ be dɛɛsee.

Pita kekolosi lese nombia ŋan man wola balaŋ baŋ

14 Botɔɔ te Pita na ɔ tebia Yesu kpilala kufu daale baŋ korowɔ seŋ, te ɔ gyinaa ɔ woya kolosi fa balaŋ dikpii keŋ nyiaa, “Me tebia Gyudatena na ɛmɛɛ baŋ pou ɛ kyaa Gyerusalɛm nɛ, ɛ tei me gyaŋ nideli na maa wola ŋon kpene keŋ nombii kei nawolo. 15 Ne yɛɛ ŋon nyi balaŋ kɛwɔ dɛɛsee, mɔna na be dɛɛsee ya. Nawolo nyi nebo weese gba yaa, nɛnɛɛ te gyɔɔ debaŋ kadaale. 16 Mɔna nombii kei yɛna kpene keŋ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Gyowɛle be kolosi see nyi ke gyae ke kɔŋ nɛ.
17 Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Gyowɛle yakowɔ see nyi,
‘Wurubuarɛ kpa,
“Tɛɛle kei na benaa kɔ ɔto na,
maa mo me feliŋ do walaŋ kamasɛ man.
Ɛ bia ala na baala baa kolosi nombia see ma yele man.
Ɛ tewulɛɛ baa naa me nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ nɛ na be sia
ŋgba dosɛɛ man nɛ.
Akpegyiina mɔ baa doosi naa me nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ nɛ.
18 Debaŋ kenaŋ man nɛ maa mo me feliŋ do ma alebia na me tewulɛɛ man na baa kolosi nombia see ma yele man.
19 Maa yɛɛ gyakoloŋ nombia adido,
na maa lese me wɔɔle wola tɛɛle kei dɔɔ.
Ɛ gyae ɛ kena fatabo na boalaŋ na nyɔɔse tuum.
20 Weeseteŋteŋ gyae ka bese ditiŋtɛɛ tuum
na gyaalaŋ ke yase ŋgba fatabo nɛ.
Nombia kɛŋa pou gyae ke kɔŋ,
pɛte wee dinaa keŋ de Gbeŋgyoo waa lese ɔ gyoorobiiri wola nɛ kelii.
21 Te walaŋ kamasɛ ŋon waa baake de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ yele na,
waa lɛɛ ɔ nyee.” ’
22 Pita gyina ɔ kekolosi keŋ dɔɔ nyiaa, Iseraetena, ɛ tei nombia kɛŋa nideli. Wurubuarɛ tɛɛwɔ Yesu Nasarɛte baale ŋon dɔɔ yɛɛ gyakoloŋ nombia lese ɔ wɔɔle wola ɛ man ŋgba mena keŋ ɛmɛɛ gbagba ɛ gyeŋ nɛ. Kɛŋa diina adansɛɛ nyi Wurubuarɛ kpila na e. 23 Lee Wurubuarɛ gbagba kegyaebii na ɔ ka gyeŋ man te ɔ wulaa bakewɔ see nyi baa lese Yesu fa ŋon, te ɛ yela balaŋ kumɛɛ gyɔɔ e ɔpaŋdaŋ dɔɔ ko. 24 Mɔna Wurubuarɛ gyuusu e lee yeŋ man, te ɔ lese e lee yeŋ weeleŋ man, nawolo nyi yeŋ be tale kyaŋ e see ɔ gyaŋ kekpaakekpaa ya. 25 Gyoo Defidi yakowɔ lee Yesu wose man nyi,
‘Me naa de Gbeŋgyoo ŋon me siaman debaŋ kamasɛ.
Ɔ seŋɛɛ ma yenaŋ mena dɔɔ kolo be tale tɛɛse maŋ ya,
26 mena dɔɔ me wɔe te fɛɛ maŋ,
me sia mɔ ta gye.
Me yɛɛ walaŋ ŋon maa yeŋ wee daale,
mɔna me sia gyakaa abɔɔ ŋan Wurubuarɛ waa kaa fa man nɛ dɔɔ.
27 Nawolo nyi n be gyae n ke yela maa dɔɔ yebɔɔ man ya.
N be gyae n ke yela n walaŋ ŋon ayimɛɛ be doo ɔ man ya nɛ ke doo yebɔɔ man dala ya.
28 N ta wola maŋ nyeedoŋ gbɛɛ.
Nawolo nyi n kpuɛ na maŋ dɔɔ te yɛɛ maŋ gyoŋ nideli.’
29 Me tebia, mɛɛ gyae maa yako ŋon kolo lee de naana Defidi wose man, ɔ yeŋawɔ te be wuu e, ɔ

yebɔɔ sɛɛ doo de gyaŋ kɛbo kaa lii na gyɛŋ. 30 Na ɔ yɛɛ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre e, te ɔ gyeŋ nombia ŋan Wurubuarɛ be kaŋ ntam yako see lee ɔ wose man nyi, waa mo Defidi duuluŋ man ŋolo see gyoo na waa kyaa ɔ gyoorogbeli keŋ dɔɔ di gyoori ŋgba ŋon Defidi nɛ. 31 Gyoo Defidi naa kpene keŋ Wurubuarɛ waa kaa yɛɛ, mena dɔɔ ɔ kolosiwɔ lee Kristo kefoŋ lee yeŋ man wose man nombia nyi, ‘Wurubuarɛ te tina e yela yebɔɔ man na waa dala ya.’ 32 Wurubuarɛ te gyuusu Yesu kei lee yeŋ man, te de popou ne di adansɛɛ nyi nombii kei yɛɛ ampaŋ. 33 Ɔ kya Wurubuarɛ gyinaa e adido te ɔ moo e see ɔ dunoluŋ dɔɔ te ɔ moo ɔ feliŋ ŋon fa e ŋgba mena keŋ ɔ be kaŋ ntam see nɛ. Mena feliŋ kei yaa Yesu moowɔ do de man gyɛŋ. Wurubuarɛ feliŋ kei tom yaa ɛ ne naa te ɛ ne nyii nɛ. 34 Gyoo Defidi gbagba te gyu adido ŋgba Yesu nɛ ya, mɔna ɔ talewɔ yako Yesu wose man nombia nyi,

‘De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ ŋon
yako me Gbeŋgyoo nyi,
“Kyaa me dunoluŋ dɔɔ,
35 kelii debaŋ keŋ maa mo
baŋ bɛɛ kɔla neŋ nɛ do n
nawɔɔ tɛɛ.” ’

36 Mena dɔɔ ɛmɛɛ Iseraetena pou ɛ gyeŋ nideli nyi, Yesu kei ŋon ɛ be gyɔ e nyeelabia ko ɔpaŋdaŋ dɔɔ nɛ, ŋon ke te Wurubuarɛ moowɔ yɛɛ de Gbeŋgyoo na da nyeelɛɛre ŋon ɔ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ.”

37 Balaŋ baŋ kenyii nombia kɛŋa nɛ, takaa wɔ nideli te be bɔɔse Pita na Yesu kpilala akaŋ baŋ nyiaa, “De tebia, sena yaa dɛɛ yɛɛ?” 38 Te Pita tiranɔɔ fa wɔ nyi, “Walaŋ kamasɛ waa kyɛɛkee lee ɔ nombiakumɛɛ man, na baa sɔ e Wurubuarɛ loŋ lee Yesu Kristo yele man, na Wurubuarɛ ka mo ɔ nombiakumɛɛ kyɛɛ e, na waa mo ɔ feliŋ ŋon do ɔ man. 39 Wurubuarɛ nombii keŋ ɔ be yako see nyi waa mo ɔ feliŋ do ɛ man nɛ, yɛɛ ɛmɛɛ na ɛ bia na baŋ pou be kyaa lemlem, na baŋ pou de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ waa baake wɔ kɔŋ ŋon gbagba gyaŋ nɛ wui.” 40 Pita kolosiwɔ fa wɔ nideli te ɔ faree wɔ te ɔ sola wɔ nyi, “Ɛ lese ɛ wose lee tɛɛle kei dɔɔ balaŋ kumɛɛ kɛwɔ man, na Wurubuarɛ ke lɛɛ ɛ nyee.” 41 Be man balaŋ burum lɛɛ ɔ nombia ŋan di, te be sɔɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ. Balaŋ kakpoŋse batooro (3000) kaa kpu la na Kristotena dikpii keŋ mena wee kenaŋ.

Baŋ bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ kekyaabii man

42 Be kyaŋa Yesu kpilala baŋ kawola man nideli, te be popou ne yɛɛ nɔɔdokoloŋ gyaŋee debaŋ kamasɛ. Bɛɛ yɛɛ nɔɔdokoloŋ di weenɛɛ ŋan Yesu kpa baa di na baa mo tɔɔse e nɛ, te bɛɛ bese yɛɛ nɔɔdokoloŋ gyaŋee fane.

43 Yesu Kpilala baŋ yɛɛ gyakoloŋ nombia burum, te gyakoloŋ gyoo balaŋ baŋ pou. 44 Baŋ pou bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ, yɛɛ nɔɔdokoloŋ ba kekyaa man, na bɛɛ kɛɛ ba abɔɔ ŋan be dana nɛ nyi yɛɛ be popou wui. 45 Te be yɔɔ ba abɔɔ ŋaale mɔ, na bɛɛ kpala kɔba keŋ fa walaŋ kamasɛ ŋgba mena keŋ ne hia e nɛ. 46 Wee kamasɛ na, be dikpii keŋ ne gyaŋee be Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man. Bɛɛ yɛɛ nɔɔdokoloŋ te bɛɛ mo konɔɔ kpaakpaa, na sia kagye di weenɛɛ bom ba akpaŋalaŋse man. 47 Bɛɛ lese Wurubuarɛ yele, te balaŋ pou mɔ ne kɛlɛɛ wɔ. Te wee kamasɛ mɔ nɛ, de Gbeŋgyoo na mo balaŋ wɔlɛɛ baŋ ɔ ne lɛɛ ba nyeeya nɛ kaa kpu na wɔ.

3

Ɔtakase ŋolo kawee kekyɔ

1 Wee daale balinɔɔ weese ŋgba debaŋ atoorote man nɛ, Pita

na Gyɔn korowɔ gyu Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man nyi be kaa fane. Debaŋ kenaŋ yɛna kefane debaŋ. 2 Na balee ŋolo kyaa keŋ ɔ yɛɛ ɔtakase e leenaŋ ɔ biatɛɛ. Wee kamasɛ nɛ bɛɛ mo e kaa see Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa denanɔɔ keŋ bɛɛ baake ke nyi Denanɔɔ Kyeote nɛ man, na waa sola kɔba lee balaŋ baŋ bɛɛ gyoo deni kenaŋ man nɛ gyaŋ. 3 Debaŋ keŋ ɔ be naa nyi Pita na Gyɔn ne kɔŋ be kaa gyoo deni dinaa keŋ man nɛ, te ɔ sola wɔ nyi baa fa e kɔba. 4 Keŋte be kɛɛ e yididi te Pita yako e nyiaa, “Kɛɛ daa.” 5 Te balee ŋon mɔ kɛɛ wɔ gyakaa loo nyi, waa nyiŋ kolo lee be gyaŋ. 6 Te Pita yako e nyi, “Nyi kɔba na, mɔɔ dana ŋaale maa fa neŋ ya, mɔna kpene keŋ me dana nɛ te maa fa neŋ. Lee Yesu Kristo Nasarɛte baale ŋon yele man nɛ, koro seŋ na n ke ta,” 7 Te Pita kyaŋa ɔ dunoluŋ nyiŋmaa man kyɔ e te ɔ korowɔ seŋ. Debokenaŋ man te ɔ doona na ɔ nawɔɔ pou yɛɛ e doŋ. 8 Karatetee dokoloŋ te ɔ toŋawɔ seŋ ɔ nawɔɔ dɔɔ, te ɔ fiasɛɛ ɔ ne tɛɛ. Keŋte ɔ sila wɔ gyoo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man ɔ dɔŋɛɛ na ɔ na toŋee na ɔ na lese Wurubuarɛ yele. 9 Balaŋ baŋ pou be kyaa botɔɔ nɛ, naa e na ɔ dɔŋɛɛ ɔ na lese Wurubuarɛ yele. 10 Te be ka gyeŋ e nyi ŋon yɛna walaŋ ŋon nafɔ ɔ ne kyaa Denanɔɔ Kyeote keŋ man solee abɔɔ nɛ, ba wose yeŋa wɔ gbaa, te gyakoloŋ gyoo wɔ lee kpene keŋ bɔɔ naa ɔ man nɛ dɔɔ.

Pita kekolosi Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man

11 Balaŋ baŋ kena balee ŋon mataa na Pita na Gyɔn botɔɔ keŋ bɛɛ baake nyi Solomɔn poto man nɛ, doo be popou nɔɔ te be yeuwɔ gyu be gyaŋ botɔɔ. 12 Pita kena balaŋ baŋ nɛ ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Iseraetena, weera dɔɔ te kei ne doo ɛ nɔɔ? Yaa weera dɔɔ te ɛ ne kɛɛ daa fee mena? Ɛ fɛɛ ɛ sia baa ɛ ne kɛɛ daa nyi mberem daa gbagba de doŋ na de Wurubuarɛ keyee dɔɔ te de yela balee kei tɛɛwɔ? 13 De naanaɔ Aberaham na Asiki na Gyekɔpo Wurubuarɛ ŋon ɔ yɛɛ de naanaɔ pou Wurubuarɛ e nɛ, lesena ɔ tobaale Yesu gyoorobiiri wola. Ɛmɛɛ moona e do Romantena kegyiise nyiŋmaa man, te ɛ bɛɛ e Pilato siaman nyi baa ko e, mɔna nafɔ ɔ yɛɛ wa agyueŋ koraŋ nyi waa tina e yela, nyi ɔ te naa dukum ɔ man ya. 14 Ɛ bɛɛ Yesu ŋon ayimɛɛ be doo ɔ man ya te ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman man nɛ, te ɛ sola Pilato nyi waa tina awudiini Barabase ŋon bɔɔ kyaŋ tɔ deni nɛ yela fa ŋon. 15 Te ɛ koo Yesu ŋon ɔ ne fa balaŋ nyeedoŋ kekpaa nɛ. Mɔna Wurubuarɛ gyuusu e lee yeŋ man keŋ de popou ne di ka wose man adansɛɛ. 16 Mena keŋ dɔɔ lɛɛ Yesu di dɔɔ, te Wurubuarɛ yela balee aseŋaŋ ɛ siaman kei ŋon ɛ gyeŋ e nɛ, nyiŋa kawee kekyɔ. Ke yɛɛ ampaŋ nyi mena keŋ dɔɔ lɛɛ Yesu di dɔɔ, te balee kei nyiŋa wosedoŋ, ŋgba mena keŋ ɛ ne naa e nɛ.

17 Me tebia, ma gyeŋ nyi kpene keŋ ɛmɛɛ na ɛ siamantena be yɛɛ Yesu nɛ, ɛ ta gyem bo ya. 18 Lee gyaŋgba gyaŋgba keŋ, te Wurubuarɛ tɛɛwɔ wa akpeŋkpeŋgyɔɔra pou dɔɔ yako see nyi, nyeelɛɛre ŋon ɔ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ, waa naa diyem. Wurubuarɛ yele la nombia kɛŋa pou kɔŋawɔ mena. 19 Mena dɔɔ ɛ kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛneŋ kumɛɛ man, na ɛ kekɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ, na waa gberaa ya ayimɛɛ pou lee ɛ wose man. 20 Na de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ kefa ŋon wosefɛɛreŋ na waa yela ŋon ɔ yɛɛ nyeelɛɛre ŋon ɔ be wula lese e see fa ŋon nɛ kekɔŋ. Ŋon yɛna Yesu.

21 Kaboena nyi waa kyaa adido
kelii debaŋ keŋ Wurubuarɛ
waa yɛɛ kpene kamasɛ wɔle,
ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ
be tɛɛ wa akpeŋkpeŋgyɔɔra
dɔɔ yako see gyaŋgba keŋ nɛ.
22 Na Mosesi mɔ yɛɛ Wurubuarɛ
dekpeŋkpeŋgyɔɔre e, ɔ yakowɔ
see nyi, ‘Ɛ Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
waa lese dekpeŋkpeŋgyɔɔre lee
ɛmɛɛ gbagba ɛ balaŋ man fa ŋon,
ŋgba maŋ Mosesi nɛ. Ɛ tei kpene
kamasɛ keŋ waa yako ŋon nɛ.
23 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ te tei
kpene keŋ dekpeŋkpeŋgyɔɔre kei
waa yako ya nɛ, Wurubuarɛ waa
lese e lee ɔ balaŋ man na waa yo.’
24 Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra
baŋ Wurubuarɛ be tɛɛ be dɔɔ
kolosi nɛ pou, lee Samuɛle
dɔɔ kelii baŋ bɔɔ kɔŋ ɔ wɔle
pou nɛ, be wula yako kolo see
lee nombia ŋan ne kɔŋ weeya
kɛŋa man nɛ man. 25 Nombia
ŋan pou Wurubuarɛ be tɛɛ wa
akpeŋkpeŋgyɔɔra dɔɔ yako see
nɛ yɛɛ ɛ wui, te ɛmɛɛ mɔ kpuɛ
kebakesee keŋ Wurubuarɛ be
bake na ɛ naanaɔ nɛ man. Nawolo
nyi ɔ yako Aberaham nyi, ‘N
duuluŋ man te maa ta hiraa
tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou.’ 26 Mena
dɔɔ debaŋ keŋ Wurubuarɛ ba
lese ɔ tobaale Yesu nɛ, ɔ yela ɔ
taŋgbɛɛwɔ kɔŋ ɛ gyaŋ nyi ɔ kaa
hiraa ŋon, na waa yela ɛ man
walaŋ kamasɛ kekyɛɛkee lee ɔ
gbɛɛneŋ kumɛɛ man.”

4

Be kamo Pita na Gyɔn gyu donɔɔ kegyiise siaman

1 Debaŋ keŋ Pita na Gyɔn sɛɛ
bɛɛ kolosi fa balaŋ baŋ nɛ, te
Wurubuarɛ saese na kegyia ŋon
ɔ ne kɛɛ balaŋ baŋ bɛɛ gyee
Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ
nɛ, na balaŋ baŋ bɛɛ baake wɔ
nyi Sadukiitena nɛ baale kɔŋawɔ
be gyaŋ. 2 Ba gyeŋa baŋ nideli
nawolo nyi, Pita na Gyɔn na wola
balaŋ baŋ nyi, Yesu te fom lee yeŋ
man, keŋ nawolo nyi balaŋ pou
baa foŋ lee yeŋ man bela. 3 Mena
dɔɔ be kyaŋa Pita na Gyɔn ka
do deni man, na tɛɛ te lam dɔɔ,
be yela be doowɔ kelii tɛɛ kena.
4 Mɔna balaŋ baŋ bɔɔ nyii nombia
ŋan Pita na Gyɔn be yako nɛ, be
man burum lɛɛ ŋa di, mena dɔɔ
balaŋ baŋ pou bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ,
be man baala wukuwɔ kelii balaŋ
kakpoŋse banoŋ (5000).

5 Tɛɛ kena keŋ nɛ, Gyudatena
kegyiise na be siamantena na ba
mmaraa wolala baŋ gyaŋeewɔ
Gyerusalɛm donɔɔ man. 6 Be
gyaŋeewɔ na saese pou kegyia
Anase na Kaifase na Gyɔn na
Alɛkesanda na baala baale baŋ
bɔɔ lee saese pou kegyia ŋon
dekpaŋalaŋ man nɛ. 7 Be yela
ba moo Pita na Gyɔn kaa seŋ
be siaman te be bɔɔse wɔ nyi,
“Woŋ wɔɔle yaa amɔte yele man
yaa ɛ kyɔɔ balee ŋon?” 8 Te Pita
ŋon Wurubuarɛ feliŋ ŋon doo ɔ
man nideli nɛ, tiranɔɔ fa wɔ nyi,
“Kegyiise na siamantena, 9 akpaa
gyɛŋ ɛ te baake daa kaa seŋ ɛ
siaman ɛ ne bɔɔse daa lee kolo
kpaakpaa keŋ dɔɔ yɛɛ, te ɔtakase
ŋon be nyiŋ doŋ koro seŋ nɛ dɔɔ
na, 10 kenaŋ na mɛɛ gyae ɛmɛɛ
na Iseraetena pou ka gyeŋ nyi,
Yesu Kristo ŋon ɔ ba lee Nasarɛte
nɛ yele man yaa balee aseŋaŋ ɛ
siaman kei nyiŋa doŋ nɛ. Ŋon
te ɛ gyɔɔwɔ sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ
ko, te Wurubuarɛ gyuusu e lee
yeŋ man. 11 Yesu yɛna walaŋ ŋon
Wurubuarɛ nombia tɔne be yako
nyi,

‘Boe keŋ ɛmɛɛ deni maara baŋ be
bɛɛ ke nɛ,
keŋ kaa bese na deni mokɔɔ
kasee boe keŋ ne yeli deni
keŋ ne yɛɛ doŋ nideli.’

12 Yesu waageŋ kooŋ yɛna ny-
eelɛɛre, ŋon waageŋ kooŋ te Wu-
rubuarɛ lesewɔ tɛɛle kei dɔɔ nyi

de baake ɔ yele na waa lɛɛ da nyee.”

13 Mena keŋ Pita na Gyɔn be
kolosi nideli te ba te yee gyakoloŋ
ya, te kegyiise baŋ kenyii nyi be
yɛɛ balaŋ yakaa nyibaŋwɔ keŋ be
te gyu sukuu ya nɛ, ba wose yeŋa
wɔ. Botɔɔ te be naawɔ nyi baŋ
na Yesu tɛɛ la. 14 Mɔna ba kena
balee ŋon bɔɔ kyɔ e seŋɛɛ Pita
na Gyɔn gyaŋ botɔɔ nɛ, ba te tale
nyiŋ nombiikum daale yako lee
ba wose man ya. 15 Mena dɔɔ be
yako wɔ nyi baa lee nombia dedii
deni keŋ man, botɔɔ te kegyi-
ise baŋ moo ba nyeeya baŋ na
dɔŋa. 16 Bɛɛ bɔɔse dɔŋa nyi, “Woŋ
yaa dɛɛ yɛɛ balaŋ kɛwɔ? Walaŋ
kamasɛ ŋon ɔ kyaa Gyerusalɛm
donɔɔ man nɛ, gyeŋ nyi baŋ yɛɛna
gyakoloŋ nombii kei, te dɔɔ gyae
dɛɛ tale lɛɛ ka aŋmaareŋ ya.
17 Mena keŋ dɔɔ ne gyae nyi baa
mo nombia kɛŋa kpeŋkpeleŋ dɔɔ
ya nɛ, ɛ yela dɛɛ tɔ wɔ nideli
nyi be na tekaa kolosi Yesu kei
nombia fa walaŋ na walaŋ ya.”
18 Mena dɔɔ be baake wɔ gyoo
be gyaŋ bela, te be tɔɔ wɔ nyi
be na tekaa kolosi Yesu nombia,
yaa baa wola balaŋ kolo lee ɔ yele
man korakora bela ya. 19 Keŋte
Pita na Gyɔn tiranɔɔ nyi, “Ɛmɛɛ
gbagba ɛ kɛɛ nombia kɛŋa man
nideli nyi woŋti dei la Wurubuarɛ
siaman? Dee nyii ɛ wui yaa dee
nyii Wurubuarɛ wui? 20 Nawolo
nyi daa dɔɔ, dɔɔ tale tina kpene
keŋ dɔɔ naa, na keŋ dɔɔ nyii nɛ
kekolosi yela ya.” 21 Mena dɔɔ
kegyiise baŋ tɔɔ wɔ nideli bela,
te be tina wɔ yela. Be te nyiŋ
gbɛɛ keŋ baa mo wɔŋ ba deŋela
ya, nawolo nyi balaŋ baŋ pou na
lese Wurubuarɛ yele lee kpene
keŋ ɔ be yɛɛ nɛ dɔɔ. 22 Balee
ŋon bɔɔ kyɔ e kawee kei nɛ, kela
kulutooneŋ sɔŋola (40).

Kristotena baŋ kefane

23 Be ke tina Pita na Gyɔn yela
nɛ, te ba besewɔ gyu be tebia gyaŋ
keyako wɔ kpene kamasɛ keŋ
saese kegyiise na donɔɔ kegyiise
baŋ be yako wɔ nɛ. 24 Kristotena
baŋ kenyii nombia ŋenaŋ nɛ, be
popou moo nɔɔdokoloŋ fane fa
Wurubuarɛ nyi, “De Gbeŋgyoo,
nyaŋ ŋon n be yɛɛ adido na ateta,
na ɛpo na kpene kamasɛ keŋ doo
ŋe man. 25 Nyaŋ tɛɛ la n feliŋ ŋon
dɔɔ te n yela de naana Defidi ŋon
ɔ yɛɛ n tobaale e nɛ yakowɔ nyi,

‘Weera dɔɔ te tɛɛle kei dɔɔ balaŋ
na gyeŋee baŋse,
te bɛɛ bake nombiakumɛɛ
yakaa yakaa,
mɔna ŋe bee dee ya nɛ?

26 Tɛɛle kei dɔɔ gyooneŋ ne desina
ba wose fa yoo,
te siamantena baŋ mɔ na koro
seŋ tia de Gbeŋgyoo
Wurubuarɛ na nyeelɛɛre ŋon
ɔ be yako see nyi waa kɔŋ
nɛ.’

27 Ampaŋ te gyoo Herode na
Pɔntiɔse Pilato na Iseraetena na
baŋ mɔ ba te yɛɛ Iseraetenawɔ
ya nɛ, gyaŋeewɔ donɔɔ kei man
te be bakewɔ tia n tobaale Yesu
ŋon ayimɛɛ be doo ɔ wose man
ya, te nyaŋ Wurubuarɛ ba mo e
yɛɛ nyeelɛɛre na gyoo nɛ. 28 Be
gyaŋeewɔ te be yɛɛ kpene keŋ
nyaŋ Wurubuarɛ n be wula yako
see nyi gyae kekɔŋ nɛ, lee n doŋ
na n kegyaebii man. 29 Nɛnɛɛ de
Gbeŋgyoo Wurubuarɛ, kɛɛ mena
keŋ bɛɛ ŋmaase daa na n ka do
daa n tewulɛɛ kakyeŋ na dɛɛ tale
gyɔ de konɔɔ kolosi n nombia
ŋan. 30 Wurubuarɛ koro seŋ na
n kekyɔ kaweese, na n ke ta de
dɔɔ yɛɛ gyakoloŋ nombia lese n
wɔɔle wola lee n tobaale Yesu ŋon
ayimɛɛ be doo ɔ wose man ya
nɛ yele man.” 31 Ba ke fane taŋ
keŋ nɛ, te botɔɔ keŋ bɔɔ gyaŋee
nɛ wosiwɔ te Wurubuarɛ feliŋ
ŋon kaa gyoowɔ be popou man

nideli te be gyɔɔ be konɔɔ kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan.

Kristotena baŋ nɔɔdokoloŋ keyɛɛ

32 Balaŋ baŋ pou bɔɔ lɛɛ Kristo
Yesu di nɛ, kyaawɔ nɔɔdokoloŋ
man te ba agyueŋ mɔ yɛɛ dokoloŋ.
Ŋolo bɛɛ yako nyi ɔ kolo yɛɛ
waageŋ wui ya, mɔna be kpɛlɛɛ
ba abɔɔ pou fa dɔŋa. 33 Yesu
kpilala baŋ moo Wurubuarɛ doŋ
dinaa keŋ di adansɛɛ nyi, de
Gbeŋgyoo Yesu te fom lee yeŋ
man, te Wurubuarɛ moo ɔ bɛrɛɛ
boele baŋ pou bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ.
34 Kolo te hia be man ŋolo ya,
nawolo nyi baŋ be dana denɛɛ na
tɛɛlese nɛ yɔɔ ŋa na bɛɛ mo kɔba
keŋ bɔɔ nyim nɛ, 35 kɔna Yesu
kpilala baŋ na be ta mo kpala fa
wɔ. Bɛɛ fa walaŋ kamasɛ ŋgba
mena keŋ ne hia e nɛ. 36 Mena
ke te Lewi baale ŋolo ŋon ɔ ba lee
Saiporɔse tɛɛle man, te ɔ yele yɛna
Gyosɛfo nɛ yɛɛwɔ. Yesu kpilala
baŋ doo e yele nyi Banabase, keŋ
nawolo nyi walaŋ ŋon ɔ na do
balaŋ kakyeŋ. 37 Ŋon mɔ ka moo
ɔ tɛɛle keŋ ɔ dana nɛ yɔɔ, te ɔ moo
kɔba keŋ ɔ be nyim nɛ kaa fa Yesu
kpilala baŋ.

5

Ananiase na Safira

1 Balee ŋolo kyaawɔ keŋ bɛɛ
baake e nyi Ananiase, na ɔ wɛɛle
mɔ yele yɛna Safira. Baŋ mɔ
gyuuwɔ ka mo ba agyapadɛɛ
daale yɔɔ. 2 Ŋon na ɔ wɛɛle yɛɛ
nɔɔ te ba moo kɔba keŋ bɔɔ nyim
nɛ man ŋaale weese, te baale
ŋon moo akaŋ keŋ gu kefa Yesu
kpilala baŋ. 3 Botɔɔ te Pita bɔɔse
e nyi, “Ananiase, weera dɔɔ te n
yela ɔbɔnsam dii n dɔɔ mena, te ɔ
yela n dii dekara fa Wurubuarɛ fe-
liŋ ŋon, te n moo n kɔba keŋ n be
nyim lee agyapadɛɛ keŋ n be yɔɔ
nɛ man ŋaale weese? 4 Agyapadɛɛ
keŋ te yɛɛ n wui pɛte n yɔɔ ke
yee? N yɔɔ ke taŋ mɔna kɔba
keŋ n be nyim nɛ te yɛɛ n wui
yee? Nɛnɛɛ weera n bakewɔ n
konɔɔ man te n yɛɛ nombiikum
kei mena? Na denibalaŋ te n
dii dekara fa ya, Wurubuarɛ te
n dii dekara fa.” 5 Ananiase ka
betaa nyii nombia kɛŋa pɛ, te
kara e lɔ te ɔ yeŋawɔ. Mena
dɔɔ gyakoloŋ gyoo baŋ pou bɔɔ
nyii nombia ŋenaŋ nɛ. 6 Keŋte
tewulɛɛ kɔŋawɔ kaa mo kolo milii
e, te be gate e lee gyu kewuu.

7 Te kyare ya te ɔ wɛɛle ŋon mɔ
kaa gyoowɔ botɔɔ mɔna ŋon ba
gyeŋ kpene keŋ be kɔŋ ya. 8 Te
Pita bɔɔse alo ŋon nyiaa, “Yako
maŋ, kɔba keŋ ɛmɛɛ na n baale
Ananiase be nyim lee agyapadɛɛ
keŋ keyɔɔ man pou yaa ɔ moowɔ
kɔŋ nɛ?” Te ɔ tiranɔɔ nyi ayi,
mena te de yɔɔ ke. 9 Botɔɔ
te Pita bɔɔse e nyi, “Weera te
ɛmɛɛ na n baale yɛɛ nɔɔ nyi ɛ
kekɛɛse de Gbeŋgyoo feliŋ ŋon
kɛɛ! Kɛɛ, balaŋ baŋ bɔɔ moo
n baale kewuu nɛ, baŋ seŋɛɛ la
denanɔɔ man nɛ, baa seele nyaŋ
mɔ lee.” 10 Karatetee dokoloŋ te
kara ŋon mɔ lɔ Pita nawɔɔ tɛɛ
te ɔ yeŋawɔ. Tewulɛɛ baŋ kekɔŋ
kaa gyoo te ba kena nyi ŋon mɔ
ta yem nɛ, te ba mo e lee gyu
kewuu ɔ baale yenaŋ. 11 Mena
dɔɔ gyakoloŋ dinaa daale gyoo
Kristotena dikpii keŋ pou, na baŋ
pou bɔɔ nyii nombia kɛŋa nɛ.

Kristo kpilala baŋ kekyɔ kaweesetena

12 Yesu kpilala baŋ yɛɛ gyakoloŋ
nombia na nombia dinaana bu-
rum balaŋ baŋ man. Te baŋ
pou bɔɔ lɛɛ Yesu Kristo di nɛ, ne
gyu ke yilaa Solomɔn poto keŋ
man. 13 Na balaŋ ne bu wɔ nideli,
mɔna balaŋ yenaasetena baŋ yee
mena keŋ baa kaa kpu na wɔ.
14 Mɔna ala na baala burum lɛɛ de
Gbeŋgyoo Yesu di, te Wurubuarɛ
moo wɔ kaa kpu na Kristotena

baŋ. 15 Lee gyakoloŋ nombia ŋan
Yesu kpilala baŋ ne yɛɛ dɔɔ, balaŋ
na mo be kaweesetena kaa doosi
afoŋoŋse na mpase dɔɔ gbɛɛnaa
nɔɔman, na akpaa Pita de kɔŋ
ɔ ne lam na ɔ wɔŋtaa ke yala
be man baale dɔɔ, na baa nyiŋ
kawee kekyɔ. 16 Balaŋ lee donɔɔse
ŋan benaa na Gyerusalɛm nɛ kɔŋ
Gyerusalɛm donɔɔ keŋ man, te
ba moo be kaweesetena na baŋ
feliŋkumɛɛ ne naase wɔ diyem nɛ
kɔŋ te be kyɔɔ wɔ pou.

Kristotena baŋ diyem kena

17 Mena dɔɔ Wurubuarɛ sae
kegyia ŋon, na ɔ kegyiise na baŋ
bɔɔ lee Sadukiitena dikpii man nɛ
sia yɛɛwɔ Yesu kpilala baŋ dɔɔ, te
be bakewɔ see nyi baa gyae kolo
yɛɛ wɔ. 18 Mena dɔɔ be kyaŋa
Yesu kpilala baŋ te ba moo wɔ
ketɔ deni. 19 Mɔna ke nelim nɛ,
de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ kpilale
kɔŋawɔ kaa toro deni keŋ fa wɔ,
te ɔ moo wɔ lee deni keŋ man,
te ɔ yako wɔ nyi, 20 “Ɛ gyu ka
seŋ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa
keŋ man na ɛ kekolosi nyeedoŋ
wɔle kei wose man nombia fa
balaŋ baŋ pou.” 21 Yesu Kristo
kpilala baŋ yɛɛwɔ ŋgba mena keŋ
Wurubuarɛ kpilale ŋon be yako
nɛ, mena dɔɔ nebo nebo fuu te
be gyuuwɔ Wurubuarɛ ɔsom deni
dinaa keŋ man, te be fiasɛɛ bɛɛ
wola balaŋ baŋ. Wurubuarɛ Sae
kegyia ŋon na ɔ kegyiise baake
Gyudatena kegyiise baŋ pou, te be
gyaŋeewɔ te be kpilawɔ nyi be ka
mo Yesu kpilala baŋ lee deni keŋ
man kɔŋ. 22 Mɔna balaŋ baŋ bɔɔ
kpili nɛ gyuuwɔ kelii botɔɔ na, ba
te naa Yesu kpilala baŋ deni keŋ
man ya. Mena dɔɔ ba besewɔ kɔŋ
kaa yako kegyiise baŋ nyi, 23 “De
gyuu botɔɔ keŋ bɔɔ kyaŋ wɔ do nɛ
na disim keŋ tɔɛ kiiŋ, na baŋ mɔ
bee gyee ke nɛ seŋɛɛ be daseŋae
man. Mɔna da toro disim keŋ na,
da te naa Yesu kpilala baŋ deni
keŋ man ya.” 24 Debaŋ keŋ kegyia
ŋon ɔ ne kɛɛ balaŋ baŋ bɛɛ gyee
Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ
dɔɔ nɛ, na saese kegyiise baŋ be
nyii nombia kɛŋa nɛ, ta seŋ wɔ
nideli ya. Te be bɔɔse doŋa nyi,
“Na woŋ yɛna tewulɛɛ kɛwɔ baa?”
25 Botɔɔ te balee ŋolo kɔŋawɔ kaa
yako wɔ nyi, “Ɛ nyii, balaŋ baŋ ɛ
be kyam do deni man nɛ, seŋɛɛ
Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ
man bɛɛ wola balaŋ Wurubuarɛ
nombia.” 26 Mena dɔɔ kegyia ŋon
ɔ ne kɛɛ balaŋ baŋ bee gyee Wu-
rubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ dɔɔ
nɛ, na ɔ tewulɛɛ gyuuwɔ ka moo
wɔ kɔŋ kegyiise baŋ gyaŋ, mɔna
be ta mo wɔ doŋ man ya, nawolo
nyi bee yee nyi balaŋ baŋ baa
fuŋii wɔ boya. 27 Be ka mo wɔ
kɔŋ nombiadiira baŋ siaman nɛ,
te sae kegyia ŋon yako wɔ 28 nyi,
“De faree ŋon nyi ɛ na wola kolo
lee Yesu yele man ya, mɔna ɛ kɛɛ
ya aneyɛɛŋ, ɛ ta mo ɔ nombia ŋan
ɛ na wolo nɛ wulu Gyerusalɛm
donɔɔ pou, te ɛ ne gyae ɛ ka mo
ɔ yeŋ seele daa.” 29 Botɔɔ te Pita
na Yesu kpilala akaŋ baŋ tiranɔɔ
nyi, “Kaboena nyi dee nyii Wu-
rubuarɛ dei kela balaŋ wui.” 30 De
naanaɔ Wurubuarɛ ŋon gyuusu
na Yesu ŋon ɛ be gyɔɔ e sakaa
ɔpaŋdaŋ dɔɔ ko e nɛ lee yeŋ man.
31 Wurubuarɛ gyina e adido te ɔ
mo e see ɔ dunoluŋ dɔɔ, te ɔ moo
e yɛɛ siamante na nyeelɛɛre, na
waa yela Iseraetena ke nyiŋ gbɛɛ
kyɛɛkee lee be nombiakumɛɛ man
na baa kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ, na
waa mo be nombiakumɛɛ kyɛɛ
wɔ. 32 Daa ne diina nombia kɛŋa
adansɛɛ. Wurubuarɛ feliŋ ŋon
ɔ ba mo do baŋ bee nyii ɔ dei
man nɛ, mɔ ne di nombia kɛŋa
adansɛɛ.

33 Kegyiise baŋ bɔɔ gyaŋee nɛ
nyii nombia kɛŋa na ba gyeŋa baŋ
nideli, mena dɔɔ be gyaewɔ nyi
baa ko Yesu kpilala baŋ. 34 Mɔna

be man ŋolo, ŋon ɔ doo Farasiitena dikpii keŋ man te bɛɛ baake e nyi Gamaleli, te ɔ yɛɛ Wurubuarɛ mmaraa keŋ wolale e, te ɔ wose man dana obuo donɔɔ keŋ man nɛ, korowɔ seŋ be man. Botɔɔ te ɔ yela ba lese Yesu kpilala baŋ yenaŋ. 35 Te ɔ yako kegyiise baŋ nyi, “Me tebia Iseraetena, ɛ kɛɛ kpene keŋ ɛ ne gyae ɛ ke yɛɛ balaŋ kɛwɔ nɛ nideli. 36 Debaŋ duguŋ daale kaa laŋawɔ na, balee ŋon bɛɛ baake e nyi Teudase nɛ korowɔ seŋ te ɔ yɛɛ ɔ wose ŋgba walaŋ dinaa ŋolo nɛ, te balaŋ sɔŋonoŋ akpeŋ anaara (400) korowɔ sila e. Mɔna be ka ko e na ɔ balaŋ baŋ pou mɔ yaaseewɔ, keŋte ɔ kawola keŋ pou mɔ kaa yɛɛwɔ yakaa. 37 Kei mɔ wɔle debaŋ keŋ bɛɛ kala balaŋ nɛ, te Galelia baale Gyuda korowɔ seŋ, te ŋon mɔ kaa beo balaŋ burum sila ɔ wose. Be ka ko ŋon mɔ nɛ, ɔ balaŋ baŋ pou bɔɔ sila e nɛ yaaseewɔ. 38 Mena dɔɔ nombia kɛŋa man nɛ, mɛɛ yako ŋon nyi ɛ na yɛɛ balaŋ kɛwɔ kolo ya. Ɛ yela baa ta, nawolo nyi akpaa kpene keŋ bɛɛ wolo te bɛɛ yɛɛ nɛ, lee deniwalaŋ gyaŋ na, keŋ mɔ gyae ke yɛɛ yakaa bo mena. 39 Mɔna akpaa ka lee Wurubuarɛ gyaŋ na, ɛ be gyae ɛ ke tale tɔ wɔ gbɛɛ ya. Ɛ kena bo nyi ɛ ne yoo bo na Wurubuarɛ.” Mena dɔɔ kegyiise baŋ mɔ yɛɛwɔ ŋgba mena keŋ Gamaleli be yako wɔ nɛ.

40 Mena dɔɔ be baake Yesu kpilala baŋ kɔŋ te be yela be tuku wɔ, te be tɔɔ wɔ nyi be na kolosi kolo lee Yesu yele man bela ya. Te be tina wɔ yela. 41 Yesu kpilala baŋ ka lee kegyiise baŋ gyaŋ nɛ na be sia ta gye, nawolo nyi Wurubuarɛ te kɛɛ wɔ nyi baŋ mɔ kaboena nyi baa do wɔ desɛŋ lee Yesu dɔɔ. 42 Te wee kamasɛ na, bee gyu Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa man na balaŋ akpaŋalaŋse man. Bɛɛ wola nombia kpaakpaa ŋan nyi Yesu yɛna Kristo, nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ. Te be te tina nombia kɛŋa kawola yela ya.

6

Ba lese balaŋ nyetooro nyi baa kyɔ Yesu kpilala baŋ

1 Weeya ala ŋenaŋ man na baŋ bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ korowɔ bee wuku te kekolosi kaa gyoo Gyudatena baŋ bɛɛ kolosi Giriki dei, na Gyudatena akaŋ baŋ man. Gyudatena baŋ bɛɛ kolosi Giriki dei nɛ, kpa Gyudatena akaŋ baŋ ne wuritii wɔ weenɛɛ kekpala man, nawolo nyi be kpa wee kamasɛ weenɛɛ ŋan bɛɛ kpɛlɛɛ nɛ, bee tuŋ baŋ wui liala baŋ ya. 2 Keŋte Yesu kpilala kufu bala baŋ baake baŋ pou bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ gyaŋee, te be yako wɔ nyiaa, “Tekaboena nyi daa dɛɛ bese tina Wurubuarɛ nombia ŋan keyako yela, na dɛɛ kɔŋ kaa kɛɛ abɔɔ kekpɛlɛɛ dɔɔ bela ya. 3 Mena dɔɔ de tebia, ɛ kɛɛ ɛ man na ɛ ka lese baala nyetooro baŋ ba wose man dana obuo, te Wurubuarɛ feliŋ ŋon doo be man nideli te be sia be kare mɔ nɛ, na dɛɛ mo mena tom kei do be nyiŋmaa man. 4 Na daa ke nyiŋ mo de doŋ pou do kefane, na Wurubuarɛ nombia ŋan keyako man.” 5 Nombia naŋ Yesu kaseela baŋ be yako nɛ, seŋa balaŋ baŋ pou nideli. Te ba lese Sitifin ŋon ɔ ne lɛɛ Wurubuarɛ di nideli te Wurubuarɛ feliŋ doo ɔ man nideli nɛ. Te ba besewɔ lese Filipo na Prokoro na Nikanɔ na Timɔn na Pamena na Nikolase ŋon ɔ ba lee Antiɔke te ɔ ba mo ɔ wose kpu Gyuda ɔsom keŋ man nɛ. 6 Keŋte ba moo balaŋ nyetooro kɛwɔ kaa seŋ Yesu kpilala baŋ siaman. Te ba moo be nyiŋmaase gyakaa be dɔɔ te be fanewɔ fa wɔ.

7 Mena dɔɔ Wurubuarɛ nombia ŋan yaaseewɔ bileŋbileŋ, te baŋ bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ wukuwɔ burum

Gyerusalɛm donɔɔ keŋ man. Te Wurubuarɛ saese burum baale mɔ lɛɛ Yesu di.

Ba kekyaŋ Sitifin

8 Te Sitifin ŋon Wurubuarɛ ba mo ɔ bɛrɛɛ boele e nideli, te ɔ doŋ doo ɔ man nɛ yɛɛ gyakoloŋ nombia na nombia dinaana balaŋ baŋ man. 9 Mɔna Gyudatena baale baŋ bɛɛ gyaŋee Gyudatena ɔsom deni keŋ bɛɛ baake ke nyi gbeŋa baŋ bɔɔ tina wɔ yela nɛ ɔsom deni man nɛ, fiasɛɛ bɛɛ lɛɛ aŋmaareŋ na Sitifin. Balaŋ benaŋ baale lee Kirene na Alɛkesanderia na Silisia na Esia tɛɛlese man. 10 Mɔna Wurubuarɛ feliŋ ŋon faa Sitifin nyansa te ɔ kolosiwɔ nideli mena dɔɔ be te nyiŋ keŋ baa yako bela ya.

11 Keŋ dɔɔ be gyuuwɔ ke feefu do balaŋ baale nyi baa di dekara gyakaa ɔ dɔɔ nyi, “De nyiiwɔ ɔ ne kolosi mmusuo nombia gyakaa de naana Mosesi na Wurubuarɛ dɔɔ.” 12 Nnɛ te be wɔlɛɛ e fa balaŋ baŋ na ɔsom kegyiise na mmaraa wolala baŋ pou, te ba korowɔ seŋ ɔ dɔɔ te ba kyaŋa e gyu donɔɔ kegyiise siaman. 13 Mena dɔɔ be gyae balaŋ baale kɔŋ, te be kaa dii akɛrɛɛ gyakaa ɔ dɔɔ nyi, “Debaŋ kamasɛ na balee kei ne kolosi bo tia de Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ, na Wurubuarɛ mmaraase ŋan Mosesi ba wola daa nɛ.” 14 Nawolo nyi de nyiiwɔ ŋgba ɔ ne yako nyi, “Yesu ŋon ɔ ba lee Nasarɛte nɛ, waa yɛlɛɛ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa kei lɔ, na waa kyɛɛkee abɔɔ ŋan pou Mosesi ba mo see daa nɛ.” 15 Te nombiadiira baŋ be kyaa deni keŋ man nɛ, kɛɛ Sitifin nɛ yididi te be naawɔ ŋgba ɔ sia gbɛɛ te kyɛɛkee yɛɛ ŋgba Wurubuarɛ kpilale sia gbɛɛ nɛ.

7

Sitifin kekolosi donɔɔ kegyiise baŋ siaman

1 Keŋte Wurubuarɛ sae kegyia ŋon bɔɔse Sitifin nyi, “Mena dɔɔ nombia ba ayakoŋ kɛŋa pou yɛɛ ampaŋ?” 2 Botɔɔ te Sitifin tiranɔɔ nyi, “Me tebia na me kyaɔ, ɛ tei me gyaŋ. Wurubuarɛ ŋon ɔ ne di gyoori nɛ lese na ɔ wose wola de naana Aberaham, debaŋ keŋ ɔ kyaa Mesopotamia tɛɛle man nɛ, kenaŋ wɔle pɛte ɔ korowɔ gyu kekyaa Haran donɔɔ man, 3 botɔɔ te Wurubuarɛ yako e nyi, ‘Koro lee n tɛɛle man na n loŋtona gyaŋ, na n ke tu gyu ke kyaa tɛɛle keŋ maa wola neŋ nɛ dɔɔ.’

4 Mena dɔɔ Aberaham korowɔ lee Kaldea tɛɛle man, te ɔ gyuuwɔ kekyaa Haran donɔɔ man. Ɔ kya yeŋ wɔle nɛ, Wurubuarɛ moo e kaa see tɛɛle ya akyaŋ ke dɔɔ kei dɔɔ. 5 Tɛɛle naetɔɔ dokoloŋ koraŋ ɔ te fa e botɔɔ nyi dɛɛ bese ŋon gbagba ɔ wui ya. Mɔna Wurubuarɛ yakowɔ see nyi, waa mo tɛɛle kenaŋ fa ŋon na ɔ duuluŋ man balaŋ. Debaŋ kenaŋ mɔ na Aberaham be dana bu koraŋ gba ya. 6 Keŋte Wurubuarɛ yako e nyi, ‘N duuluŋ man balaŋ baa kyaa dei wɔle daale tɛɛle dɔɔ bese ŋɔɔla. Baa moo wɔ yɛɛ gbeŋa, na baa yɛɛ wɔ nyeemandoŋ na ak-panyaŋnyaŋ kulutooneŋ sɔŋonoŋ akpeŋ anaara (400). 7 Mɔna maa wɔŋ tɛɛle kenaŋ mantena baŋ baa mo n duuluŋ man balaŋ baŋ yɛɛ gbeŋa nɛ deŋele. Kenaŋ wɔle na, n duuluŋ man balaŋ baŋ baa lee tɛɛle kenaŋ man, na be kaa som maŋ kɛbo kei.’ 8 Te Wurubuarɛ na Aberaham bakewɔ see nyi, ŋon na ɔ duuluŋ man balaŋ pou baa kara ba baala wose. Mena dɔɔ Aber-aham ka lola ɔ bu Asiki weeya gyanaarate nɛ te ɔ kara ɔ baala wose. Kenaŋ wɔle Asiki mɔ kaa lola Gyekɔpo, te Gyekɔpo mɔ lola de naanaɔ kufu bala baŋ.

9 Gyosɛfo mɔ yɛɛ de naanaɔ kufu bala baŋ man ŋolo e. Keŋ ɔ kegyiise ne kɔla e dɔɔ nɛ te ba

mo e yɔɔ te ɔ ka bese gbeŋi Igyipite tɛɛle maŋ, mɔna Wurubuarɛ seŋawɔ ɔ wɔle, 10 te ɔ lese e lee ɔ diyem pou man. Te ɔ fa e nyansa, te ɔ yela Igyipitetena gyoo Faaro gyae ɔ nombia, mena dɔɔ gyoo ŋon moo ɔ dekpaŋalaŋ na Igyipite tɛɛle keŋ pou do ŋon Gyosɛfo nyiŋmaa man nyi waa kɛɛ ŋe dɔɔ.

11 Debaŋ kenaŋ te tanam dinaa daale kaa yalawɔ Igyipite na Kaanan tɛɛlese pou dɔɔ, te ka moo kaale dinaa mɔ kaa lɔ be dɔɔ. Mena dɔɔ de naanaɔ baŋ te nyiŋ weenɛɛ baa di ya. 12 Debaŋ keŋ Gyekɔpo be nyii nyi weenɛɛ kyaa Igyipite nɛ, te ɔ kpila ɔ bia de naanaɔ baŋ botɔɔ. 13 Be ka bese gyu Igyipite bolate nɛ, Gyosɛfo lese ɔ wose wola ɔ kegyiise baŋ, te gyoo Faaro mɔ kaa gyeŋa Gyosɛfo ɔ loŋtona baŋ. 14 Mena dɔɔ Gyosɛfo doo ɔ kya Gyekɔpo tiila nyi ŋon na ɔ balaŋ pou baa tu kɔŋ Igyipite. Be yaanɔɔle pou yɛɛ balaŋ sɔŋotooro na kufu banoŋ (75). 15 Mena dɔɔ Gyekɔpo gyuuwɔ ke kyaa Igyipite, te ŋon na ɔ bia pou yekeewɔ botɔɔ. 16 Ba besena ba woya baŋ kɔŋ Sekyɛm donɔɔ man, te be kaa wuu wɔ boe bɔɔ keŋ Aberaham be kala kɔba lɛɛ lee Hamɔ bia gyaŋ nɛ man.

17 Debaŋ keŋ Wurubuarɛ nombii ayakoŋ see fa Aberaham keŋ na benaa kekɔŋ ampaŋ nɛ, te de balaŋ baŋ be kyaa Igyipite nɛ wukuwɔ nideli. 18 Kenaŋ wɔle nɛ, gyoo wɔle ŋolo ŋon ɔ ba gyeŋ kolo lee Gyosɛfo wose man ya nɛ, kaa dii gyoori Igyipite tɛɛle keŋ dɔɔ. 19 Mena dɔɔ ɔ yɛɛ de naanaɔ baŋ nyeemandoŋ na akpanyaŋnyaŋ, te ɔ ŋere wɔ dekpaŋkpasare man nyi baa tirii be bia wɔlɛɛ leki na baa nyiŋ yeŋ. 20 Mena debaŋ kenaŋ man mɔ te ba lola Mosesi, mɔna ɔ te yɛɛ bu yakaate e Wurubuarɛ siaman ya. Ba weese e ɔ kya deni man te be kɛɛle e botɔɔ gyaalaŋna batooro. 21 Lii debaŋ daale na, be tira e leki debɔɔ man, te gyoo Faaro bu alebu naa e mo ke kɛɛle ŋgba ŋon gbagba ɔ bu nɛ. 22 Ba wola e Igyipitetena nyansa pou. Te ɔ kaa bese walaŋ dinaa ɔ kekolosi na ɔ tom keyɛɛ pou man.

23 Mosesi kedi kulutooneŋ sɔŋola nɛ, te kɔŋawɔ ɔ nyeeman nyi waa koro gyu ke kɛɛ ɔ tebia Iseraetena kekyaa man. 24 Ɔ ke gyu keŋ nɛ, ɔ ke naawɔ ŋgba Igyipite baale ŋolo ne naase Iserae baale ŋolo diyem na, te ɔ gyuuwɔ ke lɛɛ ɔ dɛɛ baale ŋon nɔɔ te ɔ koo Igyipite baale ŋon. 25 Mosesi agyueŋ man na, ŋon gyeŋ nyi ɔ balaŋ baŋ baa nyii asɛɛ nyi Wurubuarɛ waa ta ɔ dɔɔ bo lese wɔ lee be kaale man, mɔna be te nyii asɛɛ mena ya. 26 Ke tɛɛ naa nɛ, ɔ ke naa Iseraetena wolɛɛwolɛɛ bala mɔ ne yoo, te ɔ gyuuwɔ ɔ kaa pataa wɔ te ɔ yako wɔ nyiaa, ‘Me tebia ɛ kɛɛ, ɛ wolɛɛwolɛɛ. Weera dɔɔ te ɛ ne yɛɛ dɔŋa akpanyaŋnyaŋ mena?’ 27 Mɔna ŋon ɔ ne yɛɛ ɔ dɔɔ akpanyaŋnyaŋ nɛ tɛɛse Mosesi lee yenaŋ te ɔ bɔɔse e nyiaa, ‘Amɔte moona neŋ yɛɛ de siamante na de nombiadiiri?’ 28 ‘N ne gyae baa n ka ko maŋ ŋgba mena keŋ dana n ba ko Igyipite baale ŋon nɛ?’ 29 Mosesi kenyii nombii kei nɛ te ɔ korowɔ yeu gyu ke kyaa Midian tɛɛle man bese ŋɔɔle botɔɔ. Botɔɔ te ɔ yalawɔ te ɔ lola bia baala bala.

30 Kulutooneŋ sɔŋola wɔle nɛ, Wurubuarɛ kpilale ŋolo kaa lese ɔ wose wola Mosesi, boalaŋ daale keŋ ne kpaa depoŋfa daale man depampaa nsana Sinai bula keŋ gyaŋ nɛ. 31 Mosesi naa ke na, gyakoloŋ kyaŋa e. Te ɔ tuuwɔ benaa ke na waa nyiŋ naa ke nideli. Botɔɔ te ɔ nyii de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ woya nyiaa, 32 ‘Maŋ yɛna n naanaɔ Aberaham na Asiki na Gyekɔpo Wurubuarɛ ŋon.’ Te gyakoloŋ

gyoo Mosesi te ɔ sereewɔ, mena dɔɔ ɔ te tale kɛɛ ke bela ya. 33 Te de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ yako e nyiaa, ‘Kpee nyaŋ nkyokotase lee n naawɔ man, nawolo nyi maŋ Wurubuarɛ gbagba kyaa botɔɔ keŋ n seŋɛɛ nɛ. 34 Ampaŋ, ma te naa me balaŋ baŋ be kyaa Igyipite nɛ kaale te me te nyii mena keŋ mɔ bɛɛ toroŋ, mena dɔɔ me te tisi lee adido kɔŋ me kaa lɛɛ wɔ. Desina n wose na maa kpila neŋ Igyipite!’

35 Mosesi kei nombia te be bɛɛwɔ, te be bɔɔse e nyi, ‘Amɔte yɛɛ na neŋ de siamante, na de nombiadiiri.’ Wurubuarɛ tɛɛwɔ ɔ kpilale ŋon ɔ ba lese ɔ wose wola Mosesi depoŋfa keŋ man nɛ dɔɔ, yɛɛ e siamante na nyeelɛɛre. 36 Mosesi kei yɛna gyakoloŋ nombia na nombia dinaana debaŋ keŋ ɔ ba mo Iseraetena lee Igyipite ta be siaman mo wɔ kaa toŋ ɛpo yayam keŋ, gyu ke ta depampaa dinaa keŋ man kulutooneŋ sɔŋola (40) nɛ. 37 Mosesi kei yako na Iseraetena nyiaa, ‘Wurubuarɛ waa kpila ɔ dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋolo ɛ gyaŋ ŋgba mena keŋ ɔ be kpila maŋ nɛ. Waa lee bo ɛmɛɛ gbagba ɛ balaŋ man.’ 38 Mosesi kei na Iseraetena baŋ ke kyaa depampaa keŋ man nɛ, Wurubuarɛ kpilale kaa kolosiwɔ na e Sinai bula keŋ dɔɔ te ɔ lɛɛ Wurubuarɛ nyeedoŋ nombia ŋan fa de naanaɔ, te ŋe kaa tuŋa daa mɔ.

39 Mɔna de naanaɔ yɛɛ deŋele doŋ te be bɛɛ ɔ nombia ŋan, te be tɛɛse e see yenaŋ. Te baŋ be konɔɔse man na, nafɔ be gyaewɔ nyi baa bese gyu Igyipite. 40 Mena dɔɔ be yako Aarɔn nyi, ‘Yɛɛ bɛɛneŋ fa daa na baa ta de siaman, nawolo nyi dɔɔ gyeŋ kpene keŋ be yɛɛ Mosesi ŋon ɔ ba mo daa lee Igyipite nɛ ya.’ 41 Weeya ŋenaŋ man te be yɛɛ nunkyue bu mo yɛɛ be bane, te be faa ke kedi te be dii be nɔɔ mo lese kpene keŋ baŋ gbagba ba mo be nyiŋmaase yɛɛ nɛ yele. 42 Mena dɔɔ Wurubuarɛ lese ɔ sia yela wɔ, te ɔ moo wɔ fa adido kyolobiise kasom, ŋgba mena keŋ bɔɔ ŋmarase do Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra tɔne keŋ man nɛ. Ba ŋolo ŋmarasewɔ nyi Wurubuarɛ kpa,

‘O Iseraetena, na maŋ te ɛ koo wonembia deesi fa
kulutooneŋ sɔŋola (40) depampaa dinaa keŋ man ya.
43 Ɛ bane Molɛki te ɛ yɛɛ kanyaŋ deni do ke,
na ɛ bane Refan wulu keŋ ke yɛɛ ŋgba kyolobii nɛ,
te ɛ moowɔ sila ɛ wose.
Baŋ yɛna banɛɛ baŋ ɛ be yɛɛ nyi ɛ ka som!
Mena dɔɔ maa yela baa mo ŋon gyu lemlem,
naŋ Babilɔn donɔɔ keŋ wɔle.’

44 Depampaa dinaa keŋ man nɛ, na de naanaɔ dana kanyaŋ deni dinaa daale keŋ ne di wɔ adansɛɛ nyi Wurubuarɛ kyaa be gyaŋ. Be yɛɛ kanyaŋ deni dinaa kei ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ ba lese wola Mosesi nyi waa yɛɛ ke nɛ. 45 De naanaɔ ke lɛɛ kanyaŋ deni dinaa kei lee be kyaɔ gyaŋ nɛ, ba moo ke sila be siamante Gyosua kelii tɛɛle keŋ Wurubuarɛ be yeli bɔɔ yoo gegi ke balaŋ te ɔ be lɛo ke fa wɔ nɛ man. Kanyaŋ deni dinaa kei doowɔ botɔɔ kelii debaŋ keŋ Defidi be kaa di gyoori nɛ. 46 Defidi kei nombia gyoo Wurubuarɛ sia, te ɔ yako Wurubuarɛ nyi waa fa e gbɛɛ na waa baŋ ɔsom deni dinaa gbagba fa ɔ naana Gyekɔpo Wurubuarɛ ŋon. 47 Mɔna ɔ bu Solomɔn kaa baŋa na ɔsom deni dinaa kenaŋ. 48 Mɔna Wurubuarɛ ŋon ɔ kela kpene kamasɛ nɛ, bɛɛ kyaa deni keŋ bɔɔ mo nyiŋmaase ma ke nɛ man ya. Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋolo yako mena nombii kei nyiaa,

49 De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ kpa,
‘Adido te me gyooro gbeli kyaa,
te tɛɛle dɔɔ yɛna me nae dɛɛsee.
Woŋ deni dinɔɔ yaa ɛ ke ma fa maŋ,
yaa aleŋ te maa kyaa fɛɛfo?
50 Na maŋ gbagba yɛɛna abɔɔ kɛŋa pou yee?’ ”
51 Te Sitifin yako wɔ bela nyiaa, “Ɛmɛɛ konɔɔyuŋtena, ɛ dana konɔɔyuŋ ŋgba balaŋ baŋ bɔɔ ne nyii Wurubuarɛ dei ya nɛ, te ɛ ne yɛɛ deŋele doŋ ŋgba ɛ kyaɔ nɛ. Nawolo nyi debaŋ kamasɛ na ɛ na koro seŋ tia Wurubuarɛ feliŋ ŋon. 52 Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋolo kyaawɔ keŋ ɛ naanaɔ te naase e diyem yee? Ba koo Wurubuarɛ kpilala baŋ bɔɔ wula yako see nyi Yesu Kristo ŋon ɔ nombia tenɛɛ nɛ waa kɔŋ nɛ, te nɛnɛɛ ɛ lese Yesu ŋonaŋ fa te ba koo e. 53 Ɛmɛɛ yɛna baŋ ɛ be nyiŋ Wurubuarɛ mmaraase ŋan lee ɔ kpilala gyaŋ, mɔna ɛ te di ŋe dɔɔ ya.”

Be ke fuŋii Sitifin boya

54 Debaŋ keŋ donɔɔ kegyiise baŋ be nyii nombia kɛŋa nɛ, be sia yɛɛwɔ ɔ dɔɔ te ba gyeŋa baŋ nideli. 55 Mɔna Sitifin ŋon Wurubuarɛ feliŋ ŋon doo ɔ man nideli nɛ kɛɛ adido na, te ɔ naa Wurubuarɛ gyoorobiiri keŋ, na Yesu mɔ seŋɛɛ Wurubuarɛ dunoluŋ dɔɔ. 56 Te Sitifin yakowɔ nyiaa, “Ɛ kɛɛ, mɛɛ naa ŋgba adido ta toro, na Deniwalaŋ Bu ŋon seŋɛɛ Wurubuarɛ dunoluŋ dɔɔ.” 57 Ɔ keyako mena nɛ te kegyiise baŋ moo be nyiŋmaase tɔ ba deŋela, te be fae yeesa keŋkeŋ. Karatetee te be popou kaa wuuwɔ ɔ dɔɔ, 58 te be wɔŋee e lee donɔɔ keŋ man ke fuŋii e boya. Baŋ bɔɔ gyu be kaa fuŋii e boya nɛ, kpee ba kegba wurikyimse ŋan fa tobaale ŋon bɛɛ baake e nyi Sɔɔl nɛ. 59 Be kee fuŋii Sitifin boya ŋan nɛ, na ɔ ne fane nyi, “Me Gbeŋgyoo Yesu, lɛɛ ma woo.” 60 Botɔɔ te ɔ ŋmiŋawɔ ɔ doona dɔɔ te ɔ fae yeesa nyiaa, “Me Gbeŋgyoo Yesu, na mo nombiakumɛɛ kɛŋa tɔ wɔ kom ya.” Ɔ kekolosi nombia kɛŋa taŋ pɛ, te ɔ kara weesi. Be kɛɛ ko Sitifin na Sɔɔl mɔ seŋɛɛ botɔɔ ɔ na do wɔ kakyeŋ.

8

Sɔɔl ke naase Kristotena diyem

1 Lee wee kenaŋ te be fiasɛɛ bɛɛ naase Kristotena dikpii keŋ diyem nideli Gyerusalɛm donɔɔ man. Mena dɔɔ Kristotena baŋ pou yaaseewɔ laŋ Gyudia na Samaria tɛɛlese man, kaase kpilala baŋ baageŋ Gyerusalɛm donɔɔ man. 2 Keŋte balaŋ baŋ bee yee Wurubuarɛ nɛ, baale gyuuwɔ kewuu Sitifin te be wii ɔ lia nideli. 3 Mɔna Sɔɔl korowɔ seŋ ɔ ne naase Kristotena baŋ diyem nideli. Ɔ na gyoo akpaŋalaŋse man ke wɔŋee Kristotena ala na baala gyu ketɔ deni.

Filipo yako Wurubuarɛ nombia Samaria tɛɛle man

4 Yenaŋ kamasɛ keŋ Kristotena baŋ be yaasee gyu nɛ, be kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan fa balaŋ. 5 Te Filipo gyuu Samariatena donɔɔ dinaa daale man keyako Wurubuarɛ nombia nyi, Yesu Kristo yɛna nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ. 6 Debaŋ keŋ balaŋ burum baŋ be nyii nombia ŋan Filipo be yako, te bɔɔ naa gyakoloŋ nombia ŋan ɔ be yɛɛ nɛ dɔɔ, be tei ɔ nombia ŋan nideli. 7 Filipo kekolosi keŋ nɛ, balaŋ baŋ feliŋkumɛɛ doo be man nɛ fae yeesa keŋkeŋ, te feliŋkumɛɛ ŋan leewɔ be man. Te baŋ mɔ be baamense ba yekee, na ɔtakasese burum mɔ wose yɛɛ wɔ doŋ. 8 Mena dɔɔ yɛɛ donɔɔ kenaŋ mantena baŋ pou gyoŋ nideli.

9 Donɔɔ kenaŋ man na balee
ŋolo kyaa botɔɔ keŋ bɛɛ baake e
nyi Simɔn. Ɔ ne yɛɛ baalabiiri
nombia wola Samariatena, keŋ
nyi ba wose na gbirisi wɔ. Ɔ ne
gyina ɔ wose adido wola ɔ wose
nyi ɔ yɛɛ walaŋ dinaa ŋolo e.
10 Mena dɔɔ walaŋ kamasɛ, bia
na kegyiise pou ne tei e te bɛɛ
yako nyi, “Ŋon yɛna Wurubuarɛ
doŋ keŋ bɛɛ baake nyi doŋ dinaa
nɛ.” 11 Ɔ ta mo ɔ baalabiiri nombia
kɛŋa wola wɔ yela ba wose te
gbirisi wɔ kyare, mena dɔɔ bɛɛ lɛɛ
e di nideli. 12 Mɔna Filipo ke yako
wɔ Wurubuarɛ gyoori na Yesu
Kristo wose man nombia ŋan nɛ
be lɛɛwɔ di, te be sɔɔ ala na baala
pou Wurubuarɛ loŋ. 13 Simɔn
gbagba mɔ lɛɛ nombia ŋan di te
be sɔɔ e Wurubuarɛ loŋ, te ɔ
moo ɔ wose do na Filipo nideli.
Te gyakoloŋ nombia na nombia
dinaana ŋan ɔ be naa Filipo ne
yɛɛ dɔɔ, ɔ wose gbirisi e.

14 Debaŋ keŋ Yesu kpilala baŋ
be kyaa Gyerusalɛm be nyii nyi
Samariatena te lɛɛ Wurubuarɛ
nombia ŋan di nɛ, be kpila Pita
na Gyɔn be gyaŋ. 15 Ba kekɔŋ
kaa gyoo na, be fanewɔ fa wɔ
nyi Wurubuarɛ waa mo ɔ feliŋ
ŋon do be man. 16 Nawolo nyi
na Wurubuarɛ ta moo ta ɔ feliŋ
ŋon do baŋ Samariatena benaŋ
man ŋolo man ya. Be sɔɔ wɔ Wu-
rubuarɛ loŋ bo lee de Gbeŋgyoo
Yesu waageŋ yele man. 17 Te
Pita na Gyɔn moo be nyiŋmaase
gyakaa be dɔɔ te be fanewɔ fa
wɔ, te Wurubuarɛ moo ɔ feliŋ
ŋon do be man. 18 Simɔn naawɔ
nyi Yesu kpilala baŋ ka mo be
nyiŋmaase gyakaa balaŋ baŋ dɔɔ
fane fa wɔ nɛ, Wurubuarɛ moo ɔ
feliŋ ŋon do be man keŋte ɔ lese
kɔba waa fa wɔ, 19 te ɔ yako wɔ
nyiaa, “Ɛ mo mena doŋ kei fa maŋ
mɔ, na walaŋ kamasɛ ŋon maa
mo me nyiŋmaa gyakaa ɔ dɔɔ na,
Wurubuarɛ ka mo ɔ feliŋ ŋon do
ɔ man.” 20 Te Pita yako e nyi,
“Wurubuarɛ waa yela ɛmɛɛ na n
kɔba pou ka gyoo boalaŋ man.
Nawolo nyi n te yɛɛ nya agyueŋ
nyi n ka mo kɔba lɛɛ Wurubuarɛ
kolo anefaŋ. 21 N be dana dedii
yaa daseŋae da tom kei man ya,
nawolo nyi n konɔɔ man nombia
ba tenɛɛ Wurubuarɛ siaman ya.
22 Kyɛɛkee nya agyueŋ lee n nom-
biikum kei man, na n kefane fa de
Gbeŋgyoo Wurubuarɛ na waa mo
ke kyɛɛ neŋ. 23 Nawolo nyi ma te
naa nyi n dana sibiikum, te nom-
biakumɛɛ te di n dɔɔ.” 24 Te Simɔn
yako wɔ nyi, “Mɛɛ waase ŋon bo ɛ
fane fa de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
fa maŋ, na ŋan pou ɛ be yako nɛ
man dokoloŋ gba be kɔŋ me dɔɔ
ya.” 25 Pita na Gyɔn kekolosi Wu-
rubuarɛ nombia ŋan di adansɛɛ
lee Yesu Kristo wose man taŋ
nɛ, te ba besewɔ laŋ Gyerusalɛm
donɔɔ man. Be ka bese bee gyu
keŋ nɛ, be kolosi Kristo nombia
kpaakpaa ŋan Samariatena aku-
raase burum man.

Filipo na Itiopia baale ŋolo wose man nombia

26 De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
kpilale ŋolo lee adido kaa yako
Filipo nyiaa, “Koro desina n wose
na n ka mo ata yenaŋ gbɛɛ bene
keŋ ba lee Gyerusalɛm ne gyu
Gasa donɔɔ man nɛ.” 27 Keŋte
Filipo korowɔ desina ɔ wose moo
gbɛɛ. Ɔ kee gyu keŋ na te ɔ ke
gyaŋee na Itiopia baale saayɛte
ŋolo. Ɔ yɛɛ Itiopia ala gyoo ŋon
bɛɛ baake e nyi Kandase nɛ wose
man walaŋ kegyia ŋolo e. Ŋon
ne kɛɛ na ala gyoo ŋon kɔba pou
dɔɔ. Balee kei gyuu Gyerusalɛm
bo ka som Wurubuarɛ, 28 te ɔ
besewɔ kaa laŋ ɔ ne gyu ɔ dɛɛ.
Na ɔ kyaa anebiliŋinbii daale
man keŋ dɛɛkyɔŋse ne wɔŋee na
ke. Ɔ kyaa ɔ ne kala Wurubuarɛ
dekpeŋkpeŋgyɔɔre Yesaya tɔne.
29 Te Wurubuarɛ feliŋ ŋon

yako Filipo nyi, “Tuu benaa
anebiliŋinbii keŋ.” 30 Keŋte Filipo
yeuwɔ gyu botɔɔ, te ɔ ke nyiiwɔ
ŋgba balee ŋon ne kala kolo lee
Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre
Yesaya tɔne keŋ man nɛ te Filipo
bɔɔse e nyi, “Mena dɔɔ n ne nyii
kpene keŋ n ne kale nɛ man?”
31 Te balee ŋon tiranɔɔ fa Filipo
nyi, “Sena te maa tale nyii ke
man, keŋ ŋolo ta lese ke man
fa maŋ ya?” Te ɔ baake Filipo
nyi waa gyeŋ kaa kyaa ɔ gyaŋ.
32 Na Wurubuarɛ nombia ŋan bɔɔ
ŋmarase see te ɔ ne kale yɛna nyi,
“Ba te kparaa e laŋ ŋgba nam ŋon
bee gyu be kaa ko e nɛ.
Ɔ yɛɛ ŋgba nambu ŋon bɛɛ kɛrɛɛ
ɔ wona
te ɔ seŋɛɛ yididi nɛ.
Ɔ te wii koraŋ gba ya.
33 Be tisinaa e tɛɛle man, do e
desɛŋ,
te be sukutii ɔ nombia do.
Amɔ ne gyae la waa tale yako kolo
lee ɔ duuluŋ man balaŋ wose
man,
ŋgba bɔɔ ko e bileŋ nɛ.”
34 Botɔɔ te Itiopia baale
kegyia ŋon bɔɔse Filipo nyiaa,
“Kegyia waaseda, amɔte wose
man nombia yaa Wurubuarɛ
dekpeŋkpeŋgyɔɔre kei ne yako
nɛ, ŋon gbagba yaa walaŋ wɔle
ŋolo bo?” 35 Te Filipo seŋawɔ
Wurubuarɛ nombia ŋan bɔɔ kale
nɛ dɔɔ yako e Yesu wose man
nombia ŋan.

36 Be kee gyu keŋ nɛ, te be
ka leewɔ loŋ daale dɔɔ. Botɔɔ
te balee ŋon bɔɔse Filipo nyiaa,
“Kɛɛ loŋ daale yaa kei, woŋ ne
tɔɔ na maŋ gbɛɛ na Wurubuarɛ
loŋkesɔ?” 37 Te Filipo yako e nyi,
“Akpaa n mo n konɔɔ pou lɛɛ
Kristo di na, gbɛɛ doo nyi maa
sɔ neŋ Wurubuarɛ loŋ.” Balee
ŋon mɔ yakowɔ nyiaa, “Mɛɛ lɛɛdi
nyi Yesu Kristo yɛna Wurubuarɛ
bu ŋon.” 38 Mena dɔɔ balee ŋon
yela anebiliŋinbii keŋ seŋawɔ, te
ŋon na Filipo pou tisiwɔ ka gyoo
loŋ keŋ man te Filipo sɔɔ e Wu-
rubuarɛ loŋ. 39 Be ka lee loŋ
keŋ man nɛ, te de Gbeŋgyoo Wu-
rubuarɛ feliŋ ŋon moo Filipo laŋ
debokenaŋ man, mena dɔɔ balee
ŋon te naa e bela ya. Mɔna balee
ŋon besewɔ mo ɔ gbɛɛ ɔ ne gyu
gyoŋ man. 40 Filipo kɛɛwɔ na, ɔ
kyaa Asotuse donɔɔ man. Ɔ tɛɛwɔ
donɔɔse ŋan man kolosi Kristo
nombia ŋan, kaboena ɔ gyuuwɔ
ka lee Kaesaria donɔɔ man.

9

Sɔɔl kelɛɛ Yesu di

1 Weeya ŋenaŋ pou man na Sɔɔl
sɛɛ ɔ ne ŋmaase de Gbeŋgyoo
Yesu silala baŋ nyi waa ko wɔ.
Mena dɔɔ ɔ gyuu Wurubuarɛ sae
kegyia ŋon gyaŋ, 2 ka sola e lɛɛ ɔ
nyiŋmaa man tɔne keŋ gyae ke fa
e doŋ na waa mo gyu Damasekuse
donɔɔ man kefa Gyudatena ɔsom
denɛɛ man kegyiise baŋ. Na
baa fa e gbɛɛ waa kyaŋ walaŋ
kamasɛ, ala na baala baŋ pou ɔ
naa nyi be silana Yesu kawola
wɔle kei nɛ. Na waa nyiŋ kyaŋ
wɔ kɔŋ Gyerusalɛm donɔɔ man
kaa tɔ deni. 3 Ɔ ke gyu ka benaa
Damasekuse donɔɔ nɛ, deboke-
naŋ man te boalaŋ daale lee adido
kaa ŋmaale polɛ kilisi e. 4 Mena
dɔɔ ɔ leewɔ yala te ɔ nyii woya
ŋaale baake e bɔɔse nyi, “Sɔɔl,
Sɔɔl, weera dɔɔ te n ne naase
maŋ diyem mena?” 5 Botɔɔ te
Sɔɔl tiranɔɔ bɔɔse e nyiaa, “Nyaŋ
amɔte ŋonaŋ me Gbeŋgyoo?” Te
ŋon mɔ yako e nyiaa, “Maŋ yɛna
Yesu ŋon n ne naase diyem nɛ.
6 Mɔna koro na n ke gyu donɔɔ
keŋ man, na baa yako neŋ kpene
keŋ kaboena nyi nya yɛɛ.” 7 Balaŋ
baŋ baŋ na Sɔɔl dɔŋɛɛ nɛ, ba
woya yeuwɔ lee be gyaŋ keŋ ba
te tale gyuusu be nɔɔ ya. Baŋ
mɔ nyii nɔɔwoya ŋan, mɔna ba
te naa ŋolo ya. 8 Sɔɔl korowɔ

seŋ te ɔ gyuusu ɔ sia mɔna ɔ te tale naa kolo ya, mena dɔɔ be kyaŋa e ɔ nyiŋmaa man, te ba moo e gyu Damasekuse donɔɔ man. 9 Ɔ kyaawɔ botɔɔ weeya kpaakpaa atooro keŋ nyi ɔ bɛɛ naa ya, te ɔ bee dii ya, te ɔ bɛɛ nyɔɔ mɔ ya.

10 Na Yesu silale ŋolo kyaa Damasekuse botɔɔ keŋ bɛɛ baake e nyi Ananiase. Ɔ nyiiwɔ de Gbeŋgyoo baake e ŋgba dosɛɛ man nɛ nyi, “Ananiase.” Te ɔ kpaawɔ nyi, “Me Gbeŋgyoo maŋ yaa!” 11 Te de Gbeŋgyoo Yesu yako e nyi, “Koro gyu Gyuda dɛɛ, ke kyaa gbɛɛnaa keŋ bɛɛ baake ke nyi gbɛɛnaa keŋ ka Tenɛɛ nɛ nɔɔman, na n ke bɔɔse Sɔɔl ŋon ɔ ba lee Tasuse nɛ dɔɔ. Ɔ kyaa botɔɔ ɔ ne fane. 12 Wurubuarɛ ta lese wola ŋon Sɔɔl mɔ ŋgba dosɛɛ man nɛ nyi, balee ŋon bɛɛ baake e nyi Ananiase nɛ, te kɔŋ ɔ kaa mo ɔ nyiŋmaase gyakaa ɔ dɔɔ, na waa bese naa bela.” 13 Ananiase tiranɔɔ nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, balaŋ burum te yako maŋ balee kei wose man nombia, na mena keŋ ɔ be yɛɛ n balaŋ baŋ be kyaa Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ akpanyaŋnyaŋ. 14 Ɔ lɛɛ tɔne keŋ ne fa e doŋ baa lee Gyudatena saese kegyiise gyaŋ kɔŋ Damasekuse kɛbo, na ɔ kaa kyaŋ baŋ pou bɛɛ som neŋ nɛ.” 15 Keŋte de Gbeŋgyoo Yesu tiranɔɔ fa Ananiase nyiaa, “Gyu ɔ gyaŋ, nawolo nyi maŋ lese na e nyi waa som maŋ, na waa yela baŋ pou ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya, na be gyooneŋ na Iseraetena pou ke nyii ma yele. 16 Maŋ ne gyae la maa wola e mena keŋ kaboena nyi waa naa diyem nideli lee ma yele dɔɔ.”

17 Keŋte Ananiase gyuuwɔ ka gyoo dekpaŋalaŋ keŋ man. Te ɔ moo ɔ nyiŋmaase gyakaa Sɔɔl nyee dɔ fane nyiaa, “Me dɔɔ Sɔɔl, de Gbeŋgyoo Yesu ŋon ɔ ba lese ɔ wose wola neŋ gbɛɛnaa man debaŋ keŋ ne kɔŋ kɛbo nɛ, ŋon kpila na maŋ n gyaŋ nyi me kaa fane fa neŋ na n kabese naa. Na Wurubuarɛ kenyiŋ mo ɔ feliŋ ŋon do n man.” 18 Debokenaŋ man te kolo leewɔ ɔ sia ŋan man yala ŋgba kpebii bɔɔlɛɛ bia nɛ, te Sɔɔl sia ŋan gyuusuwɔ, te ɔ besewɔ ɔ ne naa bela. Ɔ korowɔ seŋ te ba ke sɔɔ e Wurubuarɛ loŋ. 19 Kenaŋ wɔle te be faa e weenɛɛ. Ɔ ke di taŋ nɛ, ɔ wose besewɔ yɛɛ e doŋ. Te ɔ dii weeya akalansɛɛ ŋaale Yesu silala baŋ gyaŋ Damasekuse donɔɔ man botɔɔ.

Sɔɔl kekolosi Wurubuarɛ nombia Damasekuse

20 Debokenaŋ man te Sɔɔl fiasɛɛ ɔ ne kolosi Yesu nombia Gyudatena ɔsom denɛɛ man nyi, Yesu yɛna Wurubuarɛ bu ŋon. 21 Baŋ pou bɔɔ nyii e nɛ wose gbirisi wɔ, te be bɔɔse dɔŋa nyi, “Na balee kei kyaa la Gyerusalɛm donɔɔ man ɔ ne naase baŋ bɛɛ som Yesu nɛ diyem yee? Na keŋ dɔɔ te ɔ kɔŋawɔ kɛbo ɔ kaa kyaŋ wɔ na waa mo wɔ gyina saese kegyiise baŋ yee?” 22 Te Sɔɔl besewɔ nyiŋ doŋ kpu te ɔ kolosiwɔ lese ŋe man nideli fa Gyudatena baŋ nyi, Yesu yɛna nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ. Ɔ kolosiwɔ nideli keŋ nyi Gyudatena baŋ be kyaa Damasekuse donɔɔ man nɛ, te tale gyuusu be nɔɔ bela ya. 23 Weeya ala ŋaale wɔle nɛ, Gyudatena kegyiise gyaŋeewɔ yɛɛ nɔɔ nyi baa ko Sɔɔl. 24 Mɔna Sɔɔl nyii be nombiakumɛɛ ŋan bɔɔ bake ɔ nyeeman nɛ. Nelim na ka weese pou na, bɛɛ deke donɔɔ keŋ anaanɔɔse ŋan na baa nyiŋ ko e. 25 Mɔna nelim daale nɛ, ɔ kaseela baŋ moo e do dokyoŋoloŋ man, te be tisinaa e mo nfansere man gbaa dekyaŋ keŋ bɔɔ maa kilisi donɔɔ keŋ nɛ, te ɔ yeuwɔ laŋ Gyerusalɛm.

Sɔɔl kegyu Gyerusalɛm

26 Sɔɔl ka bese gyu Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, ɔ gyaewɔ nyi waa mo ɔ wose kpu na Yesu silala baŋ. Mɔna be popou ne yee nawolo nyi na ba te lɛɛ ta di nyi, ŋon mɔ ta bese Yesu silale gbagba ya. 27 Keŋte Banabase moo e gyu Kristo kpilala baŋ gyaŋ. Te ɔ yako wɔ mena keŋ Sɔɔl be naa de Gbeŋgyoo Yesu Damasekuse gbɛɛnaa man, na mena keŋ de Gbeŋgyoo Yesu be kolosi na e, na mena keŋ ɔ be gyɔ ɔ konɔɔ mo Yesu yele keyako Wurubuarɛ nombia ŋan Damasekuse donɔɔ man nɛ. 28 Mena dɔɔ Sɔɔl kpuuwɔ na Yesu silala baŋ. Ɔ kyaawɔ be gyaŋ te be gyɔɔ be konɔɔ ta na Gyerusalɛm donɔɔ kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan lee de Gbeŋgyoo Yesu yele man. 29 Sɔɔl kolosiwɔ nideli te ŋon na Gyudatena baŋ bee kolosi Giriki dei nɛ, lɛɛ aŋmaareŋ nideli. Te be gyae gbɛɛ keŋ baa mo ko e. 30 Mena dɔɔ Yesu silala baŋ ka gyeŋ mena nɛ, ba moo e gyu Kaesaria donɔɔ man te be yela ɔ laŋa Tasuse.

31 Mena dɔɔ Kristotena baŋ be kyaa Gyudia na Galelia na Samaria tɛɛlese man nɛ, wose fɛɛ wɔ mena debaŋ kenaŋ man. Be lɛɛ Yesu nombia ŋan di nideli, te be tɛɛwɔ Wurubuarɛ kegyaebii man, te Wurubuarɛ feliŋ ŋon doo wɔ kakyeŋ te be wukuwɔ kpu.

Pita kekyɔ Anease na Dɔkase

32 Kɔŋawɔ debaŋ daale nyi Pita keta ɔ ne kila tɛɛle keŋ nɛ, ɔ gyuu Lida donɔɔ man ɔ kaa kɛɛ Kristotena baŋ be kyaa botɔɔ nɛ. 33 Keŋte ɔ ke naa balee ŋolo na ɔ yele yɛna Anease ŋon ɔ wose pou ba yem nɛ. Ɔ doowɔ dofoŋoŋ dɔɔ kulutooneŋ gyanaara keŋ ɔ bɛɛ tale koro ya. 34 Botɔɔ te Pita baake e nyiaa, “Anease kɛɛ, Yesu Kristo te kyɔ neŋ n kawee. Koro seŋ na n ke bɔ n dofoŋoŋ!” Debokenaŋ man te Anease korowɔ seŋ. 35 Balaŋ baŋ pou be kyaa Lida na Sarɔn kena Anease dɔŋɛɛ nɛ, be lɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu nombia ŋan di te ba bese ɔ silala.

36 Na alo ŋolo mɔ kyaa Gyopa keŋ ŋon mɔ yɛɛ Yesu silale e te ɔ yele yɛna Tabita. Giriki dei man na baa baake e nyi Dɔkase keŋ nawolo nyi ŋaa. Debaŋ kamasɛ na alo kei ne yɛɛ deeli fa balaŋ, te ɔ ne kyɔ ayematena mɔ nideli. 37 Debaŋ kenaŋ man nɛ, ɔ gyoo kawee te ɔ yeŋawɔ. Te be sɔɔ e teeli abansoro deni daale man. 38 Lida na Gyopa donɔɔse taŋ lem na dɔŋa ya. Te kaseela baŋ be kyaa Gyopa kenyii nyi Pita kyaa Lida nɛ, be kpila tewulɛɛ bala gyu ɔ gyaŋ nyi, “Pita, waaseda, yɛɛ bileŋ na n kekɔŋ de gyaŋ.”

39 Mena dɔɔ Pita korowɔ sila wɔ. Be ka gyoo botɔɔ nɛ te ba moo e gyu deni adidote keŋ man. Te liala baŋ pou kaa yilaawɔ kilisi Pita bee wii, na bɛɛ mo kegbase na abɔɔ ŋan Tabita be ŋare fa wɔ pɛte ɔ ba yem nɛ wola e. 40 Keŋte Pita lese be popou lee deni keŋ man, te ɔ ŋmiŋawɔ ɔ doona dɔɔ te ɔ fanewɔ. Te ɔ besenawɔ kɛɛ woo ŋon te ɔ yakowɔ nyiaa, “Tabita, koro!” Te woo ŋon gyuusu ɔ sia, te ɔ kena Pita nɛ, ɔ korowɔ kyaa. 41 Keŋte Pita kyaŋa e ɔ nyiŋmaa man kyɔ e te ɔ korowɔ seŋ. Te ɔ baake Yesu silala baŋ na liala baŋ, te ɔ moo Dɔkase do wɔ be nyiŋmaa man na ɔ delena. 42 Nombia kɛŋa yaaseewɔ kila Gyopa keŋ pou, te balaŋ burum kaa lɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu di. 43 Kenaŋ wɔle na Pita dii weeya burum Gyopa donɔɔ man botɔɔ. Na ɔ kyae Simɔn ŋon ɔ ne yɛɛ wonembia tɔna wose man tom nɛ gyaŋ.

10

Pita kekolosi Wurubuarɛ nombia fa Kɔnelio

1 Balee ŋolo kyaawɔ Kaesaria donɔɔ man na ɔ yele yɛna
Kɔnelio. Ɔ yɛɛ Itali tɛɛle
yoonɔɔtena dikpii siamante e.
Na yoonɔɔtena sɔŋonoŋ doo la
ɔ tɛɛ. 2 Ɔ yɛɛ walaŋ ŋon ɔ ba
mo ɔ wose fa Wurubuarɛ, te ŋon
na ɔ dekpaŋalaŋmantena pou ne
yee Wurubuarɛ nideli. Ɔ dana
wɔe fa Gyudatena ayematena te
ɔ ne fane fa Wurubuarɛ debaŋ
kamasɛ. 3 Wee daale balinɔɔ
weese debaŋ atoorote nɛ, ɔ naa
kolo na ɔ sia ŋgba dosɛɛ man nɛ.
Ɔ naa Wurubuarɛ kpilale ŋolo ta
lee adido kɔŋ ɔ gyaŋ te ɔ baake e
nyi, “Kɔnelio.” 4 Te Kɔnelio kɛɛ e
yididi gyakoloŋ man te ɔ bɔɔse
e nyi, “Me Gbeŋgyoo weera?”
Keŋte Wurubuarɛ kpilale ŋon
yako e nyiaa, “Wurubuarɛ te lɛɛ
n kefane. Ɔ te naa mena keŋ n
ne yɛɛ wɔe fa ayematena baŋ,
te ŋe ta gyoo ɔ sia. 5 Mena dɔɔ
kpila balaŋ gyu Gyopa donɔɔ keŋ
man, be kaa baake walaŋ ŋon
bɛɛ baake e nyi Simɔn yaa Pita
nɛ. 6 Ɔ kyaa Simɔn ŋon ɔ ne yɛɛ
wonembia tɔna wose man tom
nɛ dɛɛ. Ɔ dɛɛ kyaa ɛpo nɔɔman.”
7 Wurubuarɛ kpilale ŋon kekɔŋ
kaa kolosi fa e taŋ te ɔ be lam
nɛ, Kɔnelio baake ɔ dekpaŋalaŋ
man tewulɛɛ bala, na yoonɔɔtena
baŋ bee gyee e nɛ man ŋolo, ŋon ɔ
benaa na e te ɔ ne yee Wurubuarɛ
nɛ. 8 Te ɔ yako wɔ kpene keŋ pou
be kɔŋ nɛ, te ɔ kpila wɔ Gyopa
donɔɔ man.

9 Tɛɛ kena weeseteŋteŋ keŋ be
dɔŋ bee gyuu te be ka benaa
Gyopa donɔɔ keŋ nɛ, debaŋ kenaŋ
te Pita mɔ gyeŋawɔ laŋ abansoro
dɔɔ ɔ kaa fane. 10 Tanam kyaŋa e
te ɔ gyae kolo waa di, mɔna debaŋ
keŋ bɛɛ saa weenɛɛ ŋan nɛ, ɔ naa
kolo na ɔ sia ŋgba dosɛɛ man nɛ.
11 Ɔ naawɔ ŋgba adido ba toro na,
te ɔ naa kolo ŋgba kanyaŋ dinaa
daale nɛ, na be dana ke nɔɔsebia
anaara ŋan man lee adido, te be
tisinaa ke kaa see tɛɛle man. 12 Na
wonembia kpookpoo doo ke man.
Baŋ be dana nawɔɔ anaara, na
baŋ bee tuu be tɔɔse dɔɔ, na
baŋ bee furufu nɛ doo ke man.
13 Keŋte ɔ nyii nɔɔwoya ŋaale nyi,
“Pita, koro na n ka ko di.” 14 Te Pita
yakowɔ nyi, “Koa, dee gyu lem me
Gbeŋgyoo, nawolo nyi me te dii
ta kolo kum yaa kpene keŋ dɛɛ
kɔle nɛ see ya.” 15 Te nɔɔwoya ŋan
besewɔ yako e bela nyi, “Kpene
keŋ Wurubuarɛ be lɛɛ do nyi
ke dei nɛ, na baake ke nyi kolo
anekɔlaŋ bela ya.” 16 Kei yɛɛwɔ
mena betabotooro. Te debokenaŋ
man ba moo kanyaŋ keŋ laŋ adido
bela.

17 Pita kekyaa ɔ na gyueŋ nom-
bia ŋan ɔ be naa nɛ wose man
nɛ, na Kɔnelio kpilala baŋ mɔ te
bɔɔse gyu kena dekpaŋalaŋ keŋ
man Simɔn kyaa, te be gyuuwɔ
ka seŋ ka denanɔɔ man. 18 Keŋte
be baake ŋolo dekpaŋalaŋ keŋ
man bɔɔse e nyiaa, “Kɛbo te balee
ŋon bɛɛ baake e nyi Simɔn Pita
nɛ kyaa?” 19 Na Pita sɛɛ ɔ na
gyueŋ nombia ŋan ɔ be naa nɛ
wose man, te Wurubuarɛ feliŋ
yako e nyiaa, “Simɔn, nyii kɛbo,
tewulɛɛ batooro baale ne gyae
neŋ. 20 Mena dɔɔ desina n wose
na n ke tisi gyu be gyaŋ. Sila
wɔ ta, na lɛɛ n wose aŋmaareŋ
ya nawolo nyi maŋ kpila na wɔ.”
21 Mena dɔɔ Pita tisiwɔ gyu balaŋ
baŋ gyaŋ te ɔ ke yako wɔ nyiaa,
“Maŋ yɛna walaŋ ŋon ɛ ne kɛo nɛ.
Ɛ keta gyakoloŋ?” 22 Keŋte balaŋ
baŋ tiranɔɔ nyiaa, “De gbeŋgyoo
yoonɔɔtena dikpii siamante ŋon
bɛɛ baake e nyi Konelio nɛ kpila
na daa n gyaŋ. Ɔ yɛɛ walaŋ ŋon
ɔ ne yee Wurubuarɛ, te ŋon na e
mɔ nsana dei, te Gyudatena pou
ne bu e. Wurubuarɛ kpilale ŋolo
kɔŋala kaa yako e nyi, waa kpila
kaa mo neŋ kɔŋ ɔ gyaŋ, na waa

nyii kpene keŋ n dana fa e.” 23 Te Pita moo balaŋ baŋ gyu ɔ dɛɛ, te ɔ yela be doowɔ ɔ gyaŋ.

Tɛɛ kena keŋ nɛ, Pita desina ɔ wose te ŋon na wɔ pou laŋawɔ. Ɔ tebia Kristotena baale mɔ leewɔ Gyopa sila wɔ gyu. 24 Tɛɛ kena te ba gyoo Kaesaria, na Kɔnelio ne kɛɛ be gbɛɛ mena dɔɔ ɔ yilaa ɔ loŋtona na ɔ gyoona kpaakpaa nyibaŋ. 25 Pita ka gyoo dekpaŋalaŋ keŋ man nɛ, Kɔnelio kaa gyaŋeewɔ na e te ɔ tisiwɔ buŋ ɔ nawɔɔtɛɛ obuo man. 26 Keŋte Pita yako e nyi “Koro, na yɛɛ mena ya. Nawolo nyi maŋ mɔ yɛɛ deniwalaŋ e ŋgba nyaŋ nɛ.” 27 Te ŋon na Pita moo afa keyɔɔ mo gyoo dekpaŋalaŋ keŋ man, te Pita ke naa balaŋ burum baŋ pou bɔɔ yilaa botɔɔ nɛ. 28 Te ɔ yako wɔ nyi, “Ɛmɛɛ gbagba ɛ gyeŋ nideli nyi nafɔ daa Gyudatena ɔsom kɛɛ wolo man na, gbɛɛ be doo keŋ nyi Gyuda baale ka mo ɔ wose do na walaŋ ŋon ɔ te yɛɛ Gyuda baale e ya, yaa waa gyu ɔ gyaŋ ya. Mɔna Wurubuarɛ ta lese wola maŋ nyi, me na kɛɛ walaŋ ŋolo nyi ɔ yɛɛ walaŋ yakaate e ya. 29 Lee mena dɔɔ n ke kpila baake maŋ na, ma te bɛɛ nyi mɔɔ kɔŋ ya. Mɛɛ gyae maa nyii kpene keŋ dɔɔ n be kpili baake maŋ.” 30 Botɔɔ te Kɔnelio tiranɔɔ nyiaa, “Weeya anaara yaa ŋgba me kyaa me dɛɛ mɛɛ fane balinɔɔ weese ŋgba debaŋ atoorote man nɛ, debokenaŋ man te baale ŋolo kaa bɛɛwɔ lee me dɔɔ. Na ɔ doona abɔɔ ŋan ne ŋalakee nɛ, te ɔ kaa seŋawɔ me siaman. 31 Te ɔ yako maŋ nyi, ‘Kɔnelio, Wurubuarɛ te nyii n kefane te ɔ ne tɔɔse n wɔe keŋ n dana fa ayematena nɛ, mena dɔɔ 32 kpila gyu Gyopa donɔɔ man ke baake Simɔn Pita, ɔ kyaa Simɔn ŋon ɔ ne yɛɛ wonembia tɔna wose man tom te ɔ dekpaŋalaŋ kyaa ɛpo nɔɔman nɛ gyaŋ.’ 33 Mena dɔɔ te me kpila balaŋ n gyaŋ debokenaŋ man. N yɛɛ ke nideli ŋgba n be kɔŋ nɛ. Nɛnɛɛ de popou te kaa gyaŋee kɛbo Wurubuarɛ siaman dɛɛ daa neŋ, na dee nyii nɔɔwoya ŋan de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ kpa nya yako daa nɛ.”

Pita kekolosi

34 Botɔɔ te Pita gyinaa ɔ nɔɔwoya nyi, “Nɛnɛɛ dɔɔ ma te naa ampaŋ nyi balaŋ pou yɛɛ kyɛɛkyɛɛ Wurubuarɛ siaman, te ɔ bɛɛ kɛɛ ŋolo siaman ya. 35 Mɔna walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne yee e te ɔ ne yɛɛ abɔɔ ŋan doo na ŋe gbɛɛ na, ɔ ne lɛɛ e do. Ɔ be famenɛ na ɔtenate dalee ya. 36 Ɛmɛɛ gbagba gyeŋ nɔɔwoya kpaakpaa ŋan Wurubuarɛ ba mo fa Iseraetena nɛ. Ɔ yako wɔ nyi baa sila Kristo ŋon ɔ yɛɛ walaŋ kamasɛ Gbeŋgyoo e nɛ, na baŋ na ŋon Wurubuarɛ nsana ke de na baa nyiŋ wosefɛɛreŋ. 37 Ɛ gyeŋ nombii dinaa keŋ be kɔŋ Iserae tɛɛle dɔɔ, keŋ be fiasɛɛ lee Galelia tɛɛle man debaŋ keŋ Gyɔn be kolosi lee Wurubuarɛ loŋkesɔ keŋ wose man nombia ŋan wɔle nɛ. 38 Ɛ gyeŋ mena keŋ Wurubuarɛ ba mo ɔ feliŋ na ɔ doŋ keŋ do Yesu Nasarɛte baale ŋon man, mena dɔɔ Yesu tɛɛwɔ yɛɛ deeli te ɔ kyɔɔ baŋ pou ɔbɔnsam be di be dɔɔ nɛ kaweese. Ɔ yɛɛ kɛŋa pou nawolo nyi Wurubuarɛ kpuɛ na e. 39 Te dee di adansɛɛ lee kpene kamasɛ keŋ ɔ be yɛɛ Gyudatena tɛɛle man na Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ. Be gyɔɔ e sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ ko. 40 Mɔna weeya atoorote keŋ man nɛ, Wurubuarɛ gyuusu e lee yeŋ man, te ɔ yela ɔ lese ɔ wose wola balaŋ. 41 Na balaŋ pou naa na e ya, mɔna daa baŋ Wurubuarɛ be wulaa lese nyi dɛɛ yɛɛ wa adansɛɛtena nɛ, daa daageŋ naa na e. Wurubuarɛ ke gyuusu e lee yeŋ man mɔ nɛ, daa na e diiwɔ te de nyɔɔwɔ. 42 Te ɔ

yako daa nyi dee kolosi ɔ nombia fa balaŋ na dee di adansɛɛ lee ɔ wose man nyi, ŋon yɛna walaŋ ŋon Wurubuarɛ ba lese nyi, waa di balaŋ baŋ bɔɔ yekee na baŋ be kyaa na be sia nɛ pou nombia. 43 Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ pou kolosiwɔ lee ɔ wose man nyi, walaŋ kamasɛ ŋon waa lɛɛ e di na, Wurubuarɛ waa mo ɔ nombiakumɛɛ kyɛɛ e lee Yesu yele man.”

Wurubuarɛ ta mo ɔ feliŋ do balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ man

44 Pita kegyakaa ɔ ne kolosi nɛ, te Wurubuarɛ feliŋ ŋon kaa gyoo baŋ pou bee tei e nɛ man. 45 Te Gyudatena baŋ bɔɔ lɛɛ Yesu di te bɔɔ sila Pita kɔŋ nɛ, wose gbirisi wɔ ŋgba Wurubuarɛ ba mo ɔ feliŋ ŋon do balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya mɔ man nɛ. 46 Nawolo nyi be nyiiwɔ bee kolosi deise kpookpoo, na bɛɛ lese Wurubuarɛ yele. Keŋte Pita yako wɔ nyiaa, 47 “Wurubuarɛ ta mo ɔ feliŋ ŋon do balaŋ kɛwɔ mɔ man, ŋgba mena keŋ keŋ ɔ ba mo do de man nɛ. Ŋolo waa tale tɔ wɔ gbɛɛ nyi be na sɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ yee?” 48 Mena dɔɔ ɔ yela be sɔɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ lee Yesu Kristo yele man. Te ba sola e nyi, waa kyaa be gyaŋ weeya ala.

11

Pita ketira ɔ nombia nɔɔ

1 Yesu kpilala na Kristotena baŋ be kyaa Gyudia tɛɛle keŋ dɔɔ nyiiwɔ nyi, balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ mɔ te lɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan do. 2 Pita ke gyu ka gyoo Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, Gyudatena baŋ ba seŋɛɛ nyi Yesu silala pou baa kara be baala wose nɛ te sɛɛ e ya. 3 Be bɔɔse e nyi, “Weera te n gyuuwɔ balaŋ baŋ ba te kara be baala wose ya nɛ gyaŋ, te n ke diiwɔ bom na wɔ?” 4 Botɔɔ te Pita lese kpene keŋ be kɔŋ nɛ man dokoloŋ dokoloŋ fa wɔ nyiaa, 5 “Na me kyaa Gyopa donɔɔ man mɛɛ fane. Keŋte me naa kolo ŋgba kanyaŋ dinaa daale nɛ na me sia ŋgba dosɛɛ man nɛ, keŋ be dana ke nɔɔbia anaara ŋan man te be tisinaa ke lee adido kaa see me siaman. 6 Me kɛɛ ke man nideli na te me naa wonembia kpookpoo, baŋ be dana nawɔɔ anaara na baŋ bee tuu be tɔɔse dɔɔ na baŋ bee furufu na wonembia kumɛɛ pou. 7 Te me nyii nɔɔwoya ŋaale nyi, ‘Pita, koro na n ka ko di.’ 8 Te me yakowɔ nyiaa, ‘Me Gbeŋgyoo koa, dee gyu lem, kolo kum yaa kpene keŋ dɛɛ kɔle nɛ te tinaa ta me nɔɔ see ya.’ 9 Te nɔɔwoya ŋan besewɔ yako man lee adido bolate nyiaa, ‘Kpene keŋ Wurubuarɛ be lɛɛ do nyi ke dei nɛ, na baake ke nyi kolo anekɔlaŋ ya.’ 10 Ke yɛɛwɔ mena betabotooro te be wɔŋa woni keŋ pou laŋ adido bela.

11 Debaŋ kenaŋ na baala batooro baŋ Konelio be kpili lee Kaesaria kɔŋ me gyaŋ nɛ, te kaa sem dekpaŋalaŋ keŋ man me kyaa nɛ. 12 Te Wurubuarɛ feliŋ yako maŋ nyi, me na lɛɛ ma wose aŋmaareŋ ya, maa sila wɔ gyu. Me tebia looro kɛwɔ sila maŋ lee Gyopa gyu Kaesaria te de popou gyuuwɔ ka gyoo Konelio dɛɛ. 13 Botɔɔ te ɔ yako daa mena keŋ Wurubuarɛ kpilale be kaa bɛɛ lee ɔ dɔɔ ɔ dekpaŋalaŋ man, te ɔ yako e nyi kpila gyu Gyopa ke baake balee ŋon bɛɛ baake e nyi Simɔn Pita nɛ. 14 Waa kɔŋ kaa yako ŋon nombia kpaakpaa ŋan gyae ke yela ɛmɛɛ na n dekpaŋalaŋmantena pou ke nyiŋ nyeekelɛɛ. 15 Me ke gyina me nɔɔ mee kolosi pɛ, te Wurubuarɛ feliŋ ŋon kɔŋawɔ kaa gyoo be man, ŋgba mena keŋ ba gyoo de man kewalaŋ keŋ nɛ. 16 Botɔɔ te me tɔɔse de Gbeŋgyoo Yesu nɔɔwoya ŋan ɔ be yako nyi, ‘Loŋ te Gyɔn

moowɔ sɔ balaŋ Wurubuarɛ loŋ, mɔna Wurubuarɛ waa mo ɔ feliŋ ŋon bo sɔ ŋon Wurubuarɛ loŋ.’ 17 Mena keŋ Wurubuarɛ ba mo ɔ feliŋ do de man debaŋ keŋ man dɔɔ lɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo di nɛ, mena ke yaa ɔ moowɔ do baŋ mɔ man. Kenaŋ na, maŋ yɛna amɔte ŋon maa tale tɔ Wurubuarɛ gbɛɛ.” 18 Be ke nyii nombia kɛŋa nɛ be tinaa nombia ŋan kewɔŋee yela te ba lese Wurubuarɛ yele nyi, “Nɛnɛɛ dɔɔ, Wurubuarɛ te fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ mɔ gbɛɛ nyi, baa kyɛɛkee lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man na baa nyiŋ nyeedoŋ.”

Kristotena dikpii keŋ kyaa Antiɔke nɛ

19 Be ka ko Sitifin wɔle nɛ, baŋ bɔɔ lɛɛ Kristo di nɛ yaaseewɔ lee mena keŋ bɛɛ naase wɔ diyem dɔɔ. Baale gyuuwɔ naŋ Tunisia na Saiporɔse tɛɛle man, na Antiɔke donɔɔ man bɛɛ yako Yesu nombia ŋan fa Gyudatena baageŋ. 20 Mɔna baŋ bɔɔ lɛɛ Kristo di nɛ man baale baŋ bɔɔ lee Saiporɔse na Kirene nɛ, gyuu Antiɔke ke yako de Gbeŋgyoo Yesu wose man nombia kpaakpaa ŋan fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ. 21 De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ seŋawɔ be wɔle te balaŋ burum lɛɛ nombia ŋan di te be kyɛɛkeewɔ lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man, te be kɔŋawɔ de Gbeŋgyoo Yesu gyaŋ.

22 Debaŋ keŋ Kristotena baŋ be kyaa Gyerusalɛm be nyii nombia kɛŋa nɛ, be kpila Banabase gyu Antiɔke. 23 Ɔ ke gyu ka gyoo botɔɔ te ɔ kena mena keŋ Wurubuarɛ ba mo ɔ bɛrɛɛ boele wɔ nɛ, yɛɛ e gyoŋ te ɔ doo be popou kakyeŋ nyi baa mo be konɔɔ pou sila de Gbeŋgyoo Yesu. 24 Banabase yɛɛ walaŋ kpaakpaate ŋon ɔ be lɛɛ Kristo nombia ŋan di, te Wurubuarɛ feliŋ doo ɔ man nideli. De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ moo balaŋ burum kaa kpu na Kristotena dikpii keŋ.

25 Te Banabase gyuu Tasuse ɔ kaa kɛo Sɔɔl. 26 Ɔ kena e nɛ ɔ moo e kɔŋ Antiɔke. Kulutoo dibiliŋ pou na Banabase na Sɔɔl ne kyaa gyaŋee Yesu kaseela dikpii dinaa keŋ na bɛɛ wola wɔ. Antiɔke botɔɔ te be taŋgbɛɛwɔ baake Yesu silala baŋ nyi Kristotena.

27 Weeya ŋenaŋ man te Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baale lee Gyerusalɛm gyu Antiɔke. 28 Keŋte be man ŋolo ŋon bɛɛ baake e Agabuse nɛ korowɔ seŋ te Wurubuarɛ feliŋ tɛɛwɔ ɔ dɔɔ yako nombia see nyiaa, tanam dinaa daale gyae kekɔŋ tɛɛle keŋ pou dɔɔ. (Tanam dinaa kei kɔŋawɔ mena ampaŋ debaŋ keŋ gyoo dinaa Klaudiuse ne di gyoori nɛ.) 29 Mena dɔɔ kaseela baŋ yɛɛ ba agyueŋ nyi be man walaŋ kamasɛ waa fa kolo ɔ ke talebii man, na baa mo yelee be tebia Kristotena baŋ be kyaa Gyudia tɛɛle man nɛ. 30 Te ampaŋ be yɛɛwɔ mena. Ba moo abɔɔ ŋan bɔɔ faa nɛ do Banabase na Sɔɔl nyiŋmaa man, te ba moowɔ gyina kegyiise baŋ be kyaa botɔɔ nɛ.

12

Ba kekyaŋ Pita tɔ deni

1 Debaŋ kenaŋ man te gyoo Herode fiasɛɛ ɔ ne naase Kristotena baŋ baale diyem. 2 Ɔ yela ba moo sila ko Gyɔn ɔ kegyia Gyemisi. 3 Ɔ kena nyi kpene keŋ ɔ be yɛɛ nɛ dana Gyudatena baŋ gyoŋ nɛ, te ɔ yela be kyaŋa Pita mɔ. Na ke yɛɛ Gyudatena wee dinaa keŋ bee di bodobodo keŋ tee keŋ ne yeli bodobodo na koro nɛ be doo ke man ya nɛ. 4 Ɔ ke kyaŋ Pita do deni man wɔle nɛ, ɔ moo e do yoonɔɔtena akpeŋ anaara nyiŋmaa man nyi baa gyee e. Yoonɔɔtena banaara doo

la dekpeŋ kamasɛ man. Herode yɛɛ ke nyi akpaa be di ba nyeekelɛɛwee dinaa keŋ taŋ nɛ, na waa di ɔ nombia balaŋ nsana. 5 Mena dɔɔ ɔ yela Pita doowɔ deni man botɔɔ, mɔna Kristotena dikpii keŋ ne fane nideli fa Wurubuarɛ ɔ dɔɔ.

Wurubuarɛ kpilale kalese Pita lee deni man

6 Nelim keŋ pɛ tɛɛ kena, na gyoo Herode ka lese Pita lee deni man na baa di ɔ nombia nɛ, na ɔ doo yoonɔɔtena bala nsana keŋ bɔɔ do e agbaraagbaraase ala. Debaŋ kenaŋ na yoonɔɔtena baŋ bee gyee denanɔɔ keŋ mɔ seŋɛɛ be daseŋae man. 7 Karatetee dokoloŋ na te de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ kpilale ŋolo bɛɛwɔ lee botɔɔ te deni keŋ man ŋmaŋeewɔ. Te ɔ kyaŋa Pita ɔ degbaŋgbaŋ dɔɔ wosi e te ɔ gyuusu e yako e nyi, “Koro bileŋ.” Debokenaŋ man te agbaraagbaraase ŋan leewɔ ɔ nyiŋmaase man yala. 8 Botɔɔ te Wurubuarɛ kpilale ŋon yako e nyiaa, “Mo nya abɔɔ do na n ka do nyaŋ nkyokotase.” Te Pita mɔ yɛɛwɔ mena te kpilale ŋon yako e bela nyi, mo n kegba wurikyim keŋ do na n ke sila maŋ. 9 Te Pita sila e lee debɔɔ man. Mɔna ɔ ta gyem nyi kpene keŋ Wurubuarɛ kpilale ŋon ne yɛɛ nɛ yɛɛ ampaŋ ya. Nawolo nyi ŋon gyaŋ na, yɛɛ e bo ŋgba dosɛɛ nɛ.

10 Be tɛɛwɔ gbaa balaŋ gyaŋgba nyibaŋ baŋ bee gyee botɔɔ nɛ, na baŋ be gyakaa be dɔɔ nɛ, kaboena be ke lii nyeele denanɔɔ keŋ na mo lee donɔɔ keŋ man nɛ gyaŋ. Be kelii botɔɔ na, te nyeele denanɔɔ keŋ torowɔ fa wɔ ka wose dɔɔ, te ba leewɔ laŋ. Ba ke ta bee gyuu na, te kpilale ŋon ŋaalaawɔ yela Pita karatetee dokoloŋ. 11 Botɔɔ te Pita sia ŋmaŋee e te ɔ yakowɔ nyiaa, “Nɛnɛɛ, me ta gyem nyi de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ kpila na ɔ kpilale nyi ɔ kaa lese maŋ lee gyoo Herode nyiŋmaa man, na ŋan pou nafɔ Gyudatena be bake see nyi baa yɛɛ maŋ nɛ.”

12 Pita kena mena nombia kɛŋa nɛ, te ɔ gyuu Gyɔn Maake ɔ naa Mɛɛre dɛɛ. Debaŋ kenaŋ na balaŋ burum te yilaa botɔɔ bɛɛ fane. 13 Pita ke gyɔ be disim keŋ te alebu ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Roda nɛ, gyuuwɔ ke kɛɛ nyi amɔte ne gyɔɔ laa. 14 Ɔ ke gyu kenyii woya ŋan te ɔ ba gyem nyi Pita woya ŋenaŋ nɛ, yɛɛ e gyoŋ nideli te ɔ woleewɔ nyi waa toro e denanɔɔ keŋ. Mena dɔɔ ɔ yeuwɔ keyako wɔ nyiaa, “Pita te kɔŋ ɔ seŋɛɛ denanɔɔ man!” 15 Te be bɔɔse e nyiaa, “Yaa n na gyoo diteŋ bo?” Mɔna ɔ yase ɔ sia yako wɔ nyi yɛɛ ampaŋ. Keŋte be yakowɔ nyi gyae ke yɛɛ ɔ woo bo. 16 Na Pita gyakaa bo ɔ ne gyɔ denanɔɔ keŋ. Nɛnɛɛ be ka toro denanɔɔ keŋ na Pita seŋɛɛ laa, mena dɔɔ ba wose gbirisi wɔ. 17 Te Pita gyina ɔ nyiŋmaa adido mo yako wɔ nyi baa wu be nɔɔ. Te ɔ yako wɔ mena keŋ de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ ba lese e lee deni keŋ man. Te ɔ yako wɔ nyi, “Ɛ yako Gyemisi na Kristotena akaŋ baŋ mena nombia kɛŋa.” Te ɔ korowɔ laŋ yenaŋ wɔle.

18 Tɛɛ kena keŋ nɛ, te aŋmaareŋ dinaa daale gyoowɔ yoonɔɔtena baŋ nsana. Be bɔɔse dɔŋa nyi, “Aleŋ yaa Pita moowɔ baa?” 19 Gyoo Herode yela be kɛo Pita nideli, mɔna ba te naa e ya. Mena dɔɔ ɔ baake yoonɔɔtena baŋ bɔɔ gyee e nɛ, nyii be nɔɔman nombia, te ɔ yela ba koo wɔ pou. Kenaŋ wɔle nɛ, gyoo Herode leewɔ Gyudia tɛɛle man gyu kekyaa Kaesaria donɔɔ man kyomii.

Gyoo Herode yeŋ

20 Gyoo Herode gyeŋa baŋ Taetena na Sidɔntena dɔɔ. Mena dɔɔ balaŋ benaŋ yɛɛ nɔɔ te be

gyuuwɔ kena e. Be taŋgbɛɛwɔ mo nombia ŋenaŋ do Bilasituse nɔɔman nyi waa doo e teree fa wɔ, nawolo nyi donɔɔse ala ŋenaŋ pou ne nyiŋ be weenɛɛ bo lee gyoo ŋonaŋ tɛɛle man. Bilasituse yɛna gyoo ŋon dekpaŋalaŋ keŋ pou kegyia. 21 Wee keŋ bɔɔ see kelii nɛ, te gyoo Herode moo ɔ gyooro abɔɔ do, te ɔ gyuuwɔ ka gyeŋ gyakaa ɔ gyooro gbeli keŋ dɔɔ te ɔ kolosiwɔ fa balaŋ baŋ pou. 22 Te balaŋ baŋ pou fae yeesa yako nyi, “Kei dɔɔ te yɛɛ deniwalaŋ ne kolosi la ya, yɛɛ bane ŋolo e.” 23 Debokenaŋ man te de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ kpilale kɔŋawɔ kaa gyɔ e do kawee, nawolo nyi ɔ ta lese Wurubuarɛ yele ya. Te gyoo ŋon wose pou gyoo feelɛɛ te ɔ yeŋawɔ.

24 Kɛŋa pou man na, Wurubuarɛ nombia ŋan sɛɛ ŋɛɛ yaasee na balaŋ burum mɔ ne lɛɛ ŋa di. 25 Debaŋ keŋ Banabase na Sɔɔl be taŋ ba tom keŋ nɛ, ba besewɔ lee Gyerusalɛm gyu Antiɔke. Be kee gyu keŋ nɛ, te ba moo Gyɔn Maake sila ba wose.

13

Be kekpila Banabase na Sɔɔl

1 Kristotena dikpii keŋ ke kyaa Antiɔke donɔɔ man nɛ, na be dana Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra na wolala be man. Baŋ yɛna Banabase na Simeɔn ŋon bɛɛ baake e nyi walaŋ bibiini nɛ na Lusiuse ŋon ɔ ba lee Kirene nɛ, na Sɔɔl na Manayen ŋon bɔɔ kɛɛle ŋon na gyoo Herode Antipase bom nɛ. Gyoo Herode Antipase yɛna walaŋ ŋon ɔ seŋɛɛ gyoo dinaa nawɔɔ man Galelia tɛɛle man. 2 Wee daale be kɛɛ som Wurubuarɛ nɛ, be bake be nɔɔ bɛɛ fane te Wurubuarɛ feliŋ yako wɔ nyiaa, “Ɛ lese Banabase na Sɔɔl fa maŋ, na baa yɛɛ tom keŋ dɔɔ mɔɔ baake wɔ nɛ.” 3 Mena dɔɔ ba kebake be nɔɔ fane taŋ nɛ, ba moo be nyiŋmaase gyakaa be dɔɔ fane fa wɔ te be lɔɔ wɔ gbɛɛ.

4 Wurubuarɛ feliŋ ke kpila Banabase na Sɔɔl nɛ, be gyuu Selusia. Botɔɔ te ba moo degbele dinaa mo loŋ dɔɔ gyu Saiporɔse tɛɛle keŋ loŋ be kilisi ke nɛ man. 5 Be kelii Salamise nɛ be yako Wurubuarɛ nombia ŋan Gyudatena ɔsom denɛɛ man. Na Gyɔn Maake mɔ kpuɛ na wɔ ɔ ne kyɔ wɔ.

6 Be kila tɛɛle kenaŋ dɔɔ pou gbaa ke gyu ke lii Pafose donɔɔ man. Botɔɔ te ba ke naa ŋmeeseŋte ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Baa Yesu nɛ. Ɔ yɛɛ Gyuda baale e te ɔ moo ɔ wose yɛɛ ŋgba Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre nɛ. 7 Na ɔ yɛɛ gyoo ŋon ɔ seŋɛɛ gyoo dinaa nawɔɔ man tɛɛle kenaŋ man nɛ ɔ dɔɔ e. Bɛɛ baake e nyi Segiuse Pɔluse. Na ɔ yɛɛ walaŋ ŋon ɔ gyeŋ nombia nideli. Ɔ baake Banabase na Sɔɔl ɔ gyaŋ, nawolo nyi na ɔ ne gyae waa nyii Wurubuarɛ nombia ŋan. 8 Mɔna ŋmeeseŋte ŋon ɔ yele Giriki dei man yɛna nyi Elimase nɛ, korowɔ seŋ tia Banabase na Sɔɔl. Ɔ gyaewɔ nyi waa lese gyoo ŋon agyueŋ lee Wurubuarɛ nombia ŋan man, na ɔ be nyiŋ lɛɛ ŋa di ya. 9 Keŋte Sɔɔl ŋon bɛɛ baake e nyi Pɔɔl te Wurubuarɛ feliŋ doo ɔ man nideli nɛ, kɛɛ ŋmeeseŋte ŋon diiŋ te ɔ yako e nyiaa, 10 “Nyaŋ ɔbɔnsam bu! N ne kɔla kpene kamasɛ keŋ dei, nyaŋ yɛna dekara na adao kumɛɛ pou nyee. Woromɔ te n ke tina de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ nombia ŋan doo na ŋe gbɛɛ nɛ ketulii yela? 11 De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ waa lese ɔ doŋ wola neŋ. N sia gyae keyɛlɛɛ, te n be gyae n kena weese ya, kelii debaŋ daale.” Debokenaŋ man te ɔ sia yɛlɛɛwɔ, na ɔ doŋ ɔ ne lalaa ɔ ne gyae walaŋ ŋon waa kyaŋ e ɔ nyiŋmaa man wola e gbɛɛ. 12 Gyoo kemaasa ŋon kena kpene

keŋ be kɔŋ balee kei dɔɔ nɛ ɔ lɛɛ Yesu di, nawolo nyi ɔ nombia ŋan bɔɔ wolo nɛ yela ɔ wose gbirisi e.

Pɔɔl na Banabase gyuu Antiɔke, donɔɔ keŋ ke kyaa Pisidia tɛɛle man nɛ

13 Pɔɔl na ɔ tebia moowɔ loŋ dɔɔ lee Pafose kelii Pɛga keŋ kyaa Pamfilia tɛɛle man nɛ. Botɔɔ te Gyɔn Maake tinaa wɔ yela te ɔ besewɔ laŋ Gyerusalɛm. 14 Be ka lee Pɛga nɛ, be gyuuwɔ kelii Antiɔke keŋ kyaa Pisidia tɛɛle man nɛ, te Gyudatena kefɛɛfowee keŋ kelii nɛ, be gyuu Gyudatena ɔsom deni man kekyaa. 15 Gyudatena baŋ kekala lee Mosesi mmaraa tɔne na akpeŋkpeŋgyɔɔra tɔna ŋan man taŋ nɛ, bɔ ɔsom deni man kegyiise baŋ yako Pɔɔl na ɔ tebia nyiaa, “De tebia, akpaa ɛ dana kolo ɛ ka mo do balaŋ baŋ kakyeŋ na, ɛ kolosi fa wɔ.”

16 Botɔɔ te Pɔɔl korowɔ seŋ te ɔ gyinaa ɔ nyiŋmaa adido nyi baa yela kekolosi. Te ɔ fiasɛɛ ɔ ne kolosi nyiaa, “Iseraetena na ɛmɛɛ baŋ ɛ te yɛɛ Iseraetenawɔ ya, te ɛ ne yee Wurubuarɛ nɛ ɛ tei maŋ! 17 Iseraetena Wurubuarɛ lese na de naanaɔ, te ɔ yela be nyiŋa ba wose debaŋ keŋ be kyaa Igyipite tɛɛle man nɛ. Wurubuarɛ moo ɔ doŋ dinaa keŋ lese wɔ lee tɛɛle kenaŋ man. 18 Te ɔ nyiŋa konɔɔ fa wɔ kulutoonеŋ sɔŋola (40) depampaa dinaa keŋ man. 19 Wurubuarɛ yela ɔ balaŋ dii debiise nyetooro dɔɔ Kaanan tɛɛle man, te ɔ lɛo be tɛɛlese fa wɔ kekpaakekpaa. 20 Lee debaŋ keŋ Wurubuarɛ ba lese ɔ balaŋ lee Igyipite, kaa lii mena debaŋ kei nɛ yɛɛ kulutoonеŋ sɔŋonoŋ akpeŋ anaara na sɔŋola na kufu (450). Kei wɔle nɛ, Wurubuarɛ faa wɔ nombiadiira kelii ɔ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Samuɛle dɔɔ.

21 Keŋte balaŋ baŋ yako Wurubuarɛ nyi waa see gyoo fa wɔ. Te ɔ moo Kisi ŋon ɔ ba lee Bɛngyamɛn dekpaŋalaŋ man nɛ bu Sɔɔl fa wɔ, te Sɔɔl dii gyoori kulutoonеŋ sɔŋola (40).” 22 Wurubuarɛ ka lese Sɔɔl lee gyoori man nɛ, ɔ moo Defidi see gyoo. Wurubuarɛ dii adansɛɛ lee ɔ wose man nyiaa, “Me te nyiŋ Gyese bu Defidi ŋon mɛɛ gyae e lee me konɔɔ man. Ŋon ne gyae la waa yɛɛ kpene kamasɛ keŋ mɛɛ gyae. 23 Defidi kei duuluŋ man te Wurubuarɛ lese nyeelɛɛre Yesu, te ɔ kɔŋawɔ Iseraetena gyaŋ ŋgba mena keŋ ɔ be yako see nɛ. 24 Pɛte Yesu ke kɔŋ na, Gyɔn taŋ kekolosi fa Iseraetena pou nyi, baa kyɛɛkee lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man, na baa kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ na baa sɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ. 25 Gyɔn kɛɛ gyae waa taŋ ɔ tom nɛ ɔ bɔɔse balaŋ baŋ nyiaa, ‘Ɛmɛɛ gyeŋ nyi maŋ yɛna amɔte? Na maŋ yɛna walaŋ ŋon ɛ ne daa nɛ ya. Ɛ kɛɛ, ŋon ɛ ne daa nɛ dɔŋ me wɔle ɔ ne kɔŋ. Te maŋ Gyɔn be kaboena nyi maa buŋ booli ɔ nkyokota ŋmeeseŋ gba ya.’

26 Me tebia Aberaham duuluŋ man bia, na ɛmɛɛ baŋ ɛ te yɛɛ Iseraetenawɔ ya te ɛ ne yee Wurubuarɛ nɛ, daa te Wurubuarɛ yela ba moo nyeedoŋ nombia kɛŋa kɔna. 27 Nawolo nyi Gyerusalɛmtena, na be siamantena baŋ ta gyem nyi ŋon yɛna nyeelɛɛre ŋon ya. Be te nyii nɔɔwoya ŋan akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ be ŋmarase see, te bɛɛ kale ba kefɛɛfowee kamasɛ man nɛ ya. Mɔna be ke bu e fɔɔ keŋ nɛ, yela akpeŋkpeŋgyɔɔra nɔɔwoya ŋan bɔɔ ŋmarase see lee ɔ wose man nɛ kɔŋawɔ mena. 28 Keŋ koraŋ be te nyiŋ nombiikum baa seŋ ke dɔɔ bu e fɔɔ na ba ko e ya nɛ, ba sola Gyoo Pilato nyi waa lese e fa wɔ na baa ko. 29 Ba ke yɛɛ ŋan pou bɔɔ ŋmarase lee ɔ wose man taŋ nɛ, ba lese e lee ɔpaŋdaŋ keŋ dɔɔ ke wuu boe bɔɔ

daale man. 30 Mɔna Wurubuarɛ
gyuusu e lee yeŋ man. 31 Te ɔ
lese ɔ wose wola balaŋ baŋ ŋon
na wɔ ne kyaa ta lee Galelia gyu
Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ weeya
burum man. Balaŋ baŋ ɔ ba lese ɔ
wose wola wɔ nɛ, ne diina ɔ wose
man adansɛɛ fa de balaŋ Iser-
aetena gyɛŋ nɛ. 32-33 Wurubuarɛ
nombia kpaakpaa ŋenaŋ yaa dɛɛ
yako ŋon nɛ. Wurubuarɛ nombia
kpaakpaa ŋan ɔ be yako see fa de
naanaɔ nyi waa yɛɛ nɛ, nɛnɛɛ ɔ te
yɛɛ ŋa fa daa baŋ de yɛɛ be duu-
luŋ man balaŋwɔ nɛ, nawolo nyi
ɔ te gyuusu Yesu lee yeŋ man. Be
ŋmarasewɔ Defidi nɔɔneŋ alate
man nyi,

Wurubuarɛ kpa ‘Nyaŋ yɛna me
bu,
gyɛŋ me yɛɛ n kya e.’

34 Wurubuarɛ besewɔ yako ɔ tɔne
keŋ yenaŋ daale mena keŋ waa
gyuusu Yesu lee yeŋ man na ɔ be
doo yebɔɔ man dala ya nɛ nyi,

‘Maa mo me nyiŋmaa gyakaa ɛ
dɔɔ ampaŋ ampaŋ,
ŋgba mena keŋ mɔɔ yako see
fa Defidi nɛ.’

35 Defidi nɔɔneŋ tɔne keŋ man
yenaŋ daale na, ɔ besewɔ yako
nyi,

‘N be gyae n ke yela n tobaale ŋon
ayimɛɛ be doo
ɔ wose man ya nɛ ke dala ya.’

36 Defidi ke kyaa na ɔ sia, te ɔ ka
som Wurubuarɛ taŋ ŋgba mena
keŋ Wurubuarɛ ne gyae nɛ, ɔ moo
ɔ kpaa teeli te ba moo e ke wuu ɔ
naanaɔ gyaŋ te ɔ dalawɔ. 37 Mɔna
walaŋ ŋon Wurubuarɛ be gyuusu
e lee yeŋ man nɛ, ŋon te dale ya.

38 Mena dɔɔ me tebia, mɛɛ
gyae ɛ ka gyeŋ nideli nyi Yesu
adaworoma dɔɔ te dɛɛ yako ŋon
mena keŋ walaŋ waa yɛɛ, na
Wurubuarɛ ka mo ɔ dukum kyɛɛ
e. 39 Lee Yesu dɔɔ walaŋ kamasɛ
ŋon ɔ lɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan
di na waa di deŋele, nawolo nyi
nafɔ ŋolo be kyaa keŋ waa tale
di Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ, na
waa di deŋele Wurubuarɛ siaman
ya. 40 Lee mena dɔɔ ɛ kɛɛ ɛ
wose man nideli, na nombia ŋan
Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra be
ŋmarase see nɛ, be kɔŋ ɛ dɔɔ ya.
Be ŋmarasewɔ nyiaa,

41 ‘Ɛ kɛɛ, ɛ mɛɛ baŋ ɛ ne kulu
Wurubuarɛ nɛ,
gyakoloŋ gyae ka gyoo ŋon,
na ɛ ka yeŋ futaa ɛ wose.
Nawolo nyi maa yɛɛ tom daale ɛ
weeya kɛŋa man,
keŋ nyi ɛ be gyae ɛ ke lɛɛdi ya.
Akpaa ŋolo de yako ŋon koraŋ na,
ɛ be gyae ɛ ke lɛɛdi ya.’ ”

42 Mena dɔɔ debaŋ keŋ Pɔɔl na
Banabase ba lee bɔ ɔsom deni
keŋ man bee gyu keŋ nɛ, balaŋ
baŋ waase wɔ nyi baa bese kɔŋ
ba kefɛɛfowee anekɔŋaŋ, na be
kaa yako wɔ mena nombia kɛŋa
bela kpu. 43 Balaŋ baŋ ke yaasee
taŋ keŋ nɛ, Gyudatena burum
na balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudate-
nawɔ ya te bee yee Wurubuarɛ
te bɔɔ mo ba wose do Gyudatena
ɔsom keŋ man nɛ, sila Pɔɔl na
Banabase. Te Pɔɔl na Banabase
kolosiwɔ do wɔ kakyeŋ nyi, wee
kamasɛ na baa tɔɔse Wurubuarɛ
bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele wɔ nɛ
nideli na baa kyaa fa e.

44 Gyudatena kefɛɛfowee ka
bese lii nɛ, donɔɔ keŋ pou
kaa yilaawɔ nyi baa nyii de
Gbeŋgyoo Wurubuarɛ nombia.
45 Gyudatena kena balaŋ baŋ
yaanɔɔle nɛ be sia yɛɛwɔ be dɔɔ,
mena dɔɔ be lɛɛ Pɔɔl nombia
ŋan ɔ ne yako nɛ aŋmaareŋ te
ba tee e. 46 Te Pɔɔl na Banabase
gyɔɔ be konɔɔ yako wɔ nyi, “Nafɔ
kaboena nyi dɛɛ taŋgbɛɛ kolosi
Wurubuarɛ nombia ŋan bo fa ŋon
pɛ, mɔna keŋ ɛ be bɛɛ ŋa te ɛ be
kɛɛ ɛ wose nyi ɛ be kaboena nyi
ɛ ke nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ
dɔɔ ya nɛ, dɛɛ lee ɛ gyaŋ dee
gyu baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ
ya nɛ gyaŋ. 47 Nawolo nyi keŋ

de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ be yako
daa yɛna nyi,
‘Me ta mo neŋ yɛɛ keŋmaŋee
fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyu-
datenawɔ ya nɛ,
na n ka wola wɔ gbɛɛ keŋ
tɛɛle kei dɔɔ balaŋ
baa mo na baa nyiŋ nyeekelɛɛ
nɛ.’
48 Mɔna balaŋ baŋ ba te yɛɛ
Gyudatenawɔ ya ke nyii nombia
kɛŋa nɛ, yɛɛ wɔ gyoŋ nideli te
ba lese Wurubuarɛ yele lee ɔ
nyeedoŋ nombia ŋan dɔɔ. Te
baŋ Wurubuarɛ ba lese wɔ nyi
baa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ
nɛ, lɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu di.”
49 Te de Gbeŋgyoo Yesu nombia
ŋan yaaseewɔ tɛɛle keŋ dɔɔ pou.
50 Mɔna Gyudatena baŋ feefuwɔ
do kegyiise baŋ na ala baŋ bee
yee Wurubuarɛ te ba wose dana
obuo donɔɔ kenaŋ man nɛ, te be
naase Pɔɔl na Banabase diyem,
te be gegi wɔ lee tɛɛle keŋ man.
51 Mena dɔɔ Kristo kpilala baŋ
kpiisi be nawɔɔ tɛɛ aŋasa see wɔ
na kawola nyi ba te bɛɛ wɔ, te
ba lese be nae botɔɔ te be laŋa
Ikonium. 52 Mɔna Yesu silala baŋ
be kyaa botɔɔ nɛ dɔɔ, yɛɛ wɔ gyoŋ
nideli na Wurubuarɛ feliŋ ŋon mɔ
doo be man nideli.

14

Pɔɔl na Banabase kolosi Wurubuarɛ nombia Ikonium donɔɔ man

1 Pɔɔl na Banabase ka gyoo
Ikonium donɔɔ keŋ man nɛ, be
gyuu Gyudatena ɔsom deni keŋ
man ŋgba mena keŋ bɛɛ taŋ yɛɛ
nɛ. Be kolosi Wurubuarɛ nom-
bia ŋan nideli, te Gyudatena na
baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya
nɛ burum lɛɛ Yesu di. 2 Mɔna
Gyudatena baŋ bɔɔ bɛɛ nyi bɔɔ
lɛɛ Yesu di ya nɛ, feefuwɔ do
baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya
nɛ te ba korowɔ seŋ tia Pɔɔl na
Banabase. 3 Pɔɔl na Banabase
kyaawɔ botɔɔ weeya akalansɛɛ
ŋaale, te be gyɔɔ be konɔɔ kolosi
de Gbeŋgyoo Yesu nombia ŋan.
Ŋon mɔ seŋawɔ be wɔle te ɔ
moo ɔ bɛrɛɛ boele wɔ, te be
yɛɛ nombia dinaana na gyakoloŋ
nombia botɔɔ wola nyi ɔ nombia
ŋan bee kolosi nɛ doo na ŋe gbɛɛ.
4 Mena dɔɔ donɔɔ keŋ man balaŋ
kpasewɔ akpeŋ ala. Dekpeŋ daale
seŋawɔ Gyudatena baŋ wɔle, te
daale mɔ seŋawɔ Kristo kpilala
baŋ wɔle. 5 Keŋte Gyudatena na
baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ,
man baale na be siamantena yɛɛ
nɔɔdokoloŋ nyi, baa naase Pɔɔl
na Banabase diyem na baa fuŋii
wɔ boya. 6-7 Pɔɔl na Banabase
ke nyii mena nombia kɛŋa nɛ,
be yeuwɔ lee donɔɔ kenaŋ man
gyu Listra na Dɛbi donɔɔse ŋan
kyaa Likonia tɛɛle man nɛ, na
donɔɔse ŋan benaa na botɔɔ nɛ
pou kekolosi Wurubuarɛ nombia
kpaakpaa ŋan.

Ɔtakase ŋolo kawee kekyɔ

8 Be ke gyu kelii Listra donɔɔ
keŋ man nɛ, na ɔtakase ŋolo kyaa
botɔɔ keŋ nyi leenaŋ bɔɔ lola e
na, ɔ te tale ta koro ta ya. 9 Ɔ ke
kyaa botɔɔ ɔ ne tei Pɔɔl kekolosi
nɛ, Pɔɔl kɛɛ e yididi te ɔ naawɔ
nyi ɔ kelɛɛdi gyae ke tale yela
waa nyiŋ kawee kekyɔ, 10 keŋte
Pɔɔl yako e keŋkeŋ nyi “Koro seŋ
n nawɔɔ dɔɔ.” Botɔɔ te ɔtakase
ŋon toŋawɔ seŋ ɔ nawɔɔ dɔɔ te ɔ
fiasɛɛ ɔ ne tɛɛ. 11 Balaŋ baŋ kena
kpene keŋ Pɔɔl be yɛɛ nɛ, be fae
yeesa be dɛɛ Likonia dei man nyi,
“Bɛɛneŋ besena na ba wose yɛɛ
denibalaŋ kaa seŋ de gyaŋ yaa?”
12 Mena dɔɔ ba moo be bɛɛneŋ
yela do Banabase na Pɔɔl. Ba doo
Banabase nyi Sewuse, te ba doo
Pɔɔl mɔ nyi Hemise nawolo nyi
ŋon yɛna be kolosire. 13 Na be
bane ŋon bɛɛ baake e nyi Sewuse
nɛ deni seŋɛɛ donɔɔ keŋ nɔɔman.
Te bane Sewuse sae ŋon moo
nunkyuese na kyeŋkyeŋkɔɔse kaa

seŋ donɔɔ keŋ nɔɔman, nawolo nyi ŋon na balaŋ dikpii keŋ ne gyae baa fa Pɔɔl na Banabase kedi ŋgba bɛɛneŋ nɛ.

14 Mɔna Banabase na Pɔɔl ke nyii nombia kɛŋa nɛ, be kyaŋa ba kegbase tirii na kawola nyi nombia ŋan te takaa wɔ, te ba moo yeesa yeu karatetee dokoloŋ kagyoo balaŋ dikpii burum baŋ nsana nyi, 15 “De tebia, woŋ nombia yaa kɛŋa, weera ɛ ne yɛɛ mena? Daa mɔ yɛɛ denibalaŋwɔ ŋgba ɛmɛɛ nɛ. De kɔŋae de kaa yako Kristo nombia kpaakpaa ŋan fa ŋon, na ɛ ke tina ɛ nombia kɛŋa ŋan be taŋ tɔnɔɔ ya nɛ keyɛɛ yela, na ɛ ke kɔŋ Wurubuarɛ ŋon ɔ bɛɛ yem ya nɛ gyaŋ. Ŋon yɛɛna adido na ateta na ɛpo, na kpene kamasɛ keŋ doo ŋe man nɛ. 16 Gyaŋgba keŋ na, ɔ yela balaŋ yɛɛ kpene keŋ baŋ gbagba ne gyae. 17 Mɔna ɔ na lese ɔ wose wola nyi ɔ kyaa ampaŋ, lee deeli keŋ ɔ ne yɛɛ nɛ dɔɔ, te ɔ ne fa ŋon ɔga na ɛ wɔɔse man weenɛɛ debaŋ kpaakpaate man. Ɔ ne fa ŋon weenɛɛ te ɔ ne yeli ɛ sia na gye.” 18 Kristo kpilala baŋ ke yako kɛŋa koraŋ na, yɛɛ wɔ doŋ pɛte be talewɔ tɔ balaŋ baŋ gbɛɛ nyi be na fa wɔ kedi ya.

19 Gyudatena baale lee Antiɔke keŋ kyaa Pisidia tɛɛle man nɛ, na Ikonium kɔŋ botɔɔ kaa wɔlɛɛ balaŋ baŋ agyueŋ te ba seŋawɔ be wɔle. Keŋte be fuŋii Pɔɔl boya, te be tuu e na tɛɛle lee donɔɔ keŋ man kelɔ donɔɔ nɔɔman. Na baŋ gyeŋ nyi ɔ ta yem. 20 Mɔna Yesu silala baŋ kekɔŋ kaa yilaa ɔ gyaŋ nɛ, ɔ korowɔ bese gyu donɔɔ keŋ man. Ke tɛɛ kena na te ŋon na Banabase laŋa Dɛbi donɔɔ man.

Pɔɔl na Banabase besewɔ gyu Antiɔke keŋ kyaa Siria tɛɛle man nɛ

21 Pɔɔl na Banabase kekolosi Kristo nombia kpaakpaa ŋan Dɛbi donɔɔ man nɛ, balaŋ burum kɔŋawɔ kaa lɛɛ Yesu di te ba bese ɔ silala, Keŋte ba besewɔ gyu Listra na Ikonium na Antiɔke keŋ kyaa Pisidia nɛ. 22 Be kolosiwɔ fa Kristotena baŋ te ba doo wɔ kakyeŋ nyi Kristo nombia ŋan bɔɔ lɛɛ di nɛ, baa kyaŋ ŋa keŋkeŋ. Ba besewɔ do wɔ kakyeŋ nyi, “Kaboena nyi dɛɛ naa diyem nideli pɛna dɛɛ tale gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man.” 23 Kristotena dikpii kamasɛ man na, Pɔɔl na Banabase na lese siamantena fa wɔ. Ba lese wɔ taŋ na, bɛɛ bake be nɔɔ fane fa wɔ, na be ta mo be popou do de Gbeŋgyoo Kristo ŋon bɔɔ lɛɛ e di nɛ nyiŋmaa man.

24 Ba ke ta kila Pisidia tɛɛle dɔɔ taŋ nɛ, be gyuu Pamfilia tɛɛle man. 25 Be kolosi Kristo nombia ŋan Pɛga donɔɔ man. Be ka lee botɔɔ na, te be gyuuwɔ Atalia donɔɔ man. 26 Be ka lee botɔɔ mɔ nɛ, ba moowɔ loŋ dɔɔ bese kɔŋ Antiɔke. Antiɔke botɔɔ te Kristotena baŋ fanewɔ mo wɔ do Wurubuarɛ nyiŋmaa man nyi, waa mo ɔ bɛrɛɛ boele wɔ na baa gyu ke yɛɛ tom keŋ bɔɔ yɛɛ taŋ nɛ. 27 Ba ke kɔŋ kaa gyoo botɔɔ nɛ, be yilaa Kristotena dikpii keŋ pou te be yako wɔ tom keŋ pou Wurubuarɛ be tɛɛ be dɔɔ yɛɛ, na mena keŋ ɔ ba toro gbɛɛ fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya, te baŋ mɔ be lɛɛ Kristo nombia ŋan di nɛ. 28 Lee kenaŋ wɔle na, be kyaawɔ be tebia Kristotena baŋ gyaŋ weeya burum.

15

Ba kegyaŋee Gyerusalɛm donɔɔ man

1 Balaŋ baale leewɔ Gyudia tɛɛle man kɔŋ Antiɔke donɔɔ man bɛɛ wola Kristotena baŋ nyi, “Nyi akpaa ɛ te kara ɛ baala wose ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ mmaraase ŋan ɔ be yela Mosesi be ŋmarase see nɛ nawolo ya na, Wurubuarɛ be gyae waa tale lɛɛ ɛ nyee ya.”

2 Mena dɔɔ aŋmaareŋ dinaa daale
gyoo balaŋ benaŋ na Pɔɔl na Ba-
nabase nsana. Keŋte Kristotena
baŋ lese Pɔɔl na Banabase na
Antiɔke Kristotena baŋ baale te
be kpila wɔ Gyerusalɛm na be
kaa naa Kristo kpilala baŋ na
ɔsom kegyiise baŋ lee nombii kei
dɔɔ. 3 Kristotena baŋ ke lɔ wɔ
gbɛɛ taŋ nɛ, ba moowɔ Fonisia
na Samaria tɛɛlese man. Te be
yako be tebia Kristotena baŋ be
kyaa botɔɔ nɛ, mena keŋ balaŋ
baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya
nɛ ke lɛɛ Yesu nombia ŋan di.
Kristotena baŋ nyii nombia kɛŋa
na, yɛɛ wɔ gyoŋ nideli. 4 Be ke
gyu ka gyoo Gyerusalɛm nɛ, Kristo
kpilala baŋ na ɔsom kegyiise na
Kristotena dikpii keŋ pou lɛɛ wɔ
nideli, te baŋ mɔ yako wɔ kpene
kamasɛ keŋ Wurubuarɛ be tɛɛ be
dɔɔ yɛɛ nɛ. 5 Te balaŋ baŋ nafɔ
be doo Farasiitena dikpii keŋ man
te nɛnɛɛ bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ, man
baale korowɔ seŋ te be yako wɔ
nyi “Kaboena nyi baa yela baŋ
ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ, ke
kara be baala wose na baa di
Wurubuarɛ mmaraase ŋan ɔ be
yeli Mosesi be ŋmarase see nɛ
dɔɔ.”

6 Mena dɔɔ Kristo kpilala baŋ,
na ɔsom kegyiise baŋ gyaŋeewɔ
na baa gyoo nombia ŋenaŋ man.
7 Ba ke kyɔɔle dɔŋa gyu siaman
nɛ, Pita korowɔ seŋ te ɔ yako
wɔ nyi, “Me tebia, ɛmɛɛ gbagba
ɛ gyeŋ nyi leenaŋ kewalaŋ keŋ,
te Wurubuarɛ lese maŋ nyi maa
kolosi Kristo nombia kpaakpaa
ŋan fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyu-
datenawɔ ya nɛ, na baa nyiŋ nyii
na baa lɛɛ Yesu di. 8 Wurubuarɛ
ŋon ɔ gyeŋ walaŋ kamasɛ konɔɔ
man nombia nɛ, lesewɔ wola nyi
ɔ te lɛɛ wɔ do lee ɔ feliŋ ŋon ɔ
ba mo do be man, ŋgba mena
keŋ ɔ ba mo do daa mɔ man nɛ
dɔɔ. 9 Wurubuarɛ te kɛɛ wɔ nyi
be yɛɛ balaŋ kpoo lee de man
ya, mɔna ɔ moo be nombiakumɛɛ
kyɛɛ wɔ lee keŋ bɔɔ lɛɛ Kristo di
dɔɔ. 10 Nɛnɛɛ weera te ɛ ne gyae
ɛ ke kɛɛse Wurubuarɛ kɛɛ, keŋ ɛ
ne gyae ɛ ka mo kasolɔ keŋ daa na
de naanaɔ te tale seele ya nɛ, seele
baŋ bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ? 11 Ɛ na yeli
ke kɔŋ mena ya! Dɛɛ lɛɛ di nyi
de Gbeŋgyoo Yesu bɛrɛɛ keŋ dɔɔ
te Wurubuarɛ lɛɛ da nyee, ŋgba
mena keŋ ɔ be lɛɛ baŋ mɔ nɛ.”

12 Balaŋ baŋ pou bɔɔ gyaŋee
nɛ, kyaawɔ yididi debaŋ keŋ bee
tei Banabase na Pɔɔl ne yako
wɔ mena keŋ Wurubuarɛ be tɛɛ
be dɔɔ yɛɛ gyakoloŋ nombia na
nombia dinaana balaŋ baŋ ba
te yɛɛ Gyudatenawɔ ya man nɛ.
13 Ba kekolosi taŋ nɛ, te Gyemisi
mɔ gyinaa ɔ nɔɔ nyi, “Ɛ tei me
gyaŋ, me tebia. 14 Debokeiman
te Simɔn Pita yako daa mena keŋ
Wurubuarɛ be taŋgbɛɛ yɛɛ wola
daa nyi ɔ ne gyae balaŋ baŋ ba
te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ, te ɔ
lese be man baale mo yɛɛ ɔ wui.
15 Nombia kɛŋa na Wurubuarɛ
akpeŋkpeŋgyɔɔra nombia ŋan te
yɛɛ dokoloŋ. Nawolo nyi be
ŋmarasewɔ see nyi Wurubuarɛ
kpa nyi,

16 ‘Kei wɔle na,
maa bese kɔŋ
na maa bese ma Defidi dek-
paŋalaŋ keŋ be yɛlɛɛ nɛ,
na maa desina ka abɔɔ ŋan be
wɔlɛɛ nɛ,
na ke ka seŋ nideli.
17 Denibalaŋ akaŋ baŋ
na balaŋ baŋ pou ba te yɛɛ
Gyudatenawɔ ya
te mɔɔ lese wɔ yɛɛ me wui nɛ,
baa kɛo maŋ be Gbeŋgyoo
Wurubuarɛ ŋon.
18 Nnɛ yaa maŋ ɛ Gbeŋgyoo Wu-
rubuarɛ ŋon,
mɔɔ wulaa lese kɛŋa wola lee
gyaŋgba nɛ ne yako!’ ”

19 Gyemisi besewɔ gyina ɔ
nɔɔwoya ŋan dɔɔ nyi, “Ma agyueŋ
man na, ɛ na yeli dɛɛ mo nombia

ŋaale ŋere balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya, te bɛɛ mo ba wose fa Wurubuarɛ nɛ ya. 20 Mɔna ɛ yela dɛɛ ŋmarase wɔ tɔne nyi, be na di bane dɛɛ weenɛɛ ya, na baa lese ba wose lee kafoŋ nombia man. Be na di wonembu ŋon ba te kara ɔ nyee ya te ɔ ba yem nɛ na wonembu fatabo ya. 21 Nawolo nyi be wula bɛɛ kala Wurubuarɛ mmaraase ŋan ɔ ba mo fa Mosesi nɛ Gyudatena ɔsom deni man kefɛɛfowee kamasɛ, te bee kolosi ɔ nombia ŋenaŋ donɔɔ kamasɛ mɔ man."

Tɔne keŋ bɔɔ ŋmarase yelee Kristotena baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ

22 Keŋte Kristo kpilala baŋ na ɔsom kegyiise baŋ na Kristotena dikpii keŋ mantena akaŋ pou yɛɛ nɔɔ nyi baa lese be man balaŋ baale na baa kpu na Pɔɔl na Banabase, na baa kpila wɔ Antiɔke. Mena dɔɔ ba lese Gyuda ŋon bɛɛ baake e nyi Basabase nɛ, na Silase baŋ ba wose man dana obuo be man nɛ. 23 Nɔɔwoya ŋan doo tɔne keŋ man yɛna nyi.

"Daa Kristo kpilala na ɔsom kegyiise na ɛ tebia baŋ be kyaa Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, ne ŋmarasena tɔne kei dee yelee ɛmɛɛ Kristotena baŋ ɛ te yɛɛ Gyudatenawɔ ya, te ɛ kyaa Antiɔke na Siria na Silisia tɛɛlese man nɛ. Dɛɛ do ŋon nɔɔ.

24 De te nyii nyi balaŋ baale ta lee de man kɔŋ ɛ gyaŋ, kaa mo nɔɔwoya ŋaale bɛɛ ŋere ŋon te bɛɛ do ŋon kaale, keŋ nyi na daa faa na wɔ gbɛɛ ya. 25 Mena dɔɔ de gyaŋeewɔ kolosi see nyi, dɛɛ lese balaŋ baale kpu na de gyoona kpaakpaa Banabase na Pɔɔl, na dee kpila wɔ ɛ gyaŋ. 26 Be yɛɛ balaŋ baŋ lee de Gbeŋgyoo Yesu Kristo yele man dɔɔ, te ba moo ba wose fa yeŋ. 27 Keŋ dɔɔ te dee kpila Gyudase na Silase mɔ, na baa mo be nɔɔ yako ŋon nombia ŋan dɔɔ ŋmarase do tɔne keŋ man nɛ. 28 Daa na Wurubuarɛ feliŋ ŋon te sɛɛ nyi dɔɔ gyae dɛɛ mo nombia ŋaale ŋere ŋon ya. Mɔna ŋan dɛɛ gyae ɛ ke yɛɛ yɛna nyi, 29 ɛ na di bane dɛɛ weenɛɛ, yaa wonembu fatabo yaa wonembu ŋon ba te kara ɔ nyee te ɔ ba yem nɛ ya. Nɛnɛɛ mɔ ɛ lese ɛ wose lee kafoŋ nombia man. Akpaa ɛ lese ɛ wose lee kɛŋa pou man na, kpene kamasɛ gyae ke de fa ŋon. De nɔɔwoya ɔto yaa. Ɛ kyaa nideli."

30 Be lɔɔ balaŋ baŋ bɔɔ kpili nɛ gbɛɛ, te be laŋa Antiɔke. Be ke gyu ka gyoo botɔɔ nɛ, be yilaa Kristotena dikpii keŋ pou te ba moo tɔne keŋ fa wɔ. 31 Balaŋ baŋ ke kala tɔne keŋ nɛ, yɛɛ wɔ gyoŋ lee mena keŋ bɔɔ do wɔ kakyeŋ nɛ dɔɔ. 32 Gyudase na Silase baŋ mɔ be yɛɛ Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔrawɔ nɛ kolosiwɔ nideli do wɔ kakyeŋ na doŋ. 33 Be ke di weeya akalansɛɛ ŋaale nɛ, Kristotena baŋ be kyaa botɔɔ nɛ lɔɔ wɔ gbɛɛ wosefɛɛreŋ man te ba besewɔ laŋ balaŋ baŋ bɔɔ kpila wɔ nɛ gyaŋ. 34 Mɔna Silase yɛɛ wa agyueŋ nyi waa dɔɔ botɔɔ. 35 Pɔɔl na Banabase kyaawɔ Antiɔke kyare kyomii, te baŋ na balaŋ burum baale kolosi de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ nombia ŋan fa balaŋ te ba wola wɔ mɔ.

Pɔɔl na Banabase ketira dɔŋa

36 Debaŋ daale wɔle nɛ, Pɔɔl yako Banabase nyi, "Yela dɛɛ bese gyu donɔɔ kamasɛ keŋ man dɔɔ gyu kekolosi de Gbeŋgyoo Yesu nombia ŋan nɛ, na de kaa kɛɛ balaŋ baŋ bɔɔ lɛɛ Kristo nombia ŋan di nɛ kekyaabii man." 37 Nafɔ Banabase gyaewɔ nyi waa mo Gyɔn Maake kpu na ba wose.

38 Mɔna Pɔɔl kɛɛ ke nyi tekaboena
nyi waa sila wɔ ya. Nawolo nyi
ba ke kyaa Pamfilia nɛ, ɔ te yɛɛ
tom na wɔ kelii ɔto ya, mɔna ɔ
tinaa wɔ yela botɔɔ. 39 Mena
dɔɔ kewɔŋee dinaa daale gyoo ba
nsana te be tira dɔŋa. Banabase
moo Maake te ba moowɔ loŋ dɔɔ
laŋ Saiporɔse. 40 Te Pɔɔl mɔ moo
Silase, te Kristotena baŋ fanewɔ
nyi de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ waa
mo ɔ bɛrɛɛ boele wɔ te be lɔɔ
wɔ gbɛɛ. 41 Pɔɔl tɛɛwɔ Siria na
Silisia tɛɛlese man do Kristotena
baŋ kakyeŋ.

16

Timoti sila Pɔɔl na Silase

1 Pɔɔl gyuu Dɛbi donɔɔ man,
te ɔ gyuu Listra donɔɔ man mɔ.
Botɔɔ te ɔ ke naa Kristo baale ŋolo
ŋon bɛɛ baake e nyi Timoti nɛ. Ɔ
naa yɛɛ Gyuda alo ŋon ɔ be lɛɛ
Yesu di, mɔna ɔ kya yɛɛ Giriki
baale e. 2 Kristotena baŋ pou be
kyaa Listra na Ikonium donɔɔse
man nɛ dii adansɛɛ kpaakpaate
lee ɔ wose man. 3 Na Pɔɔl ne gyae
waa mo Timoti sila ɔ wose dɔɔ, ɔ
yela be kara ɔ baala wose, nawolo
nyi Gyudatena baŋ pou be kyaa
botɔɔ nɛ gyeŋ nyi Timoti ɔ kya
yɛɛ Giriki baale e. 4 Ba ke ta bɛɛ
lam donɔɔse ŋan man nɛ, be yako
wɔ nombia ŋan Kristo kpilala na
kegyiise baŋ be kyaa Gyerusalɛm
be yako see nyi baa di ŋe dɔɔ nɛ.
5 Mena dɔɔ Kristotena baŋ seŋawɔ
keŋkeŋ ba kelɛɛdi keŋ man nideli,
na wee kamasɛ na balaŋ ne kaa
kpuu na wɔ.

Ba ke baake Pɔɔl gyu Masedonia tɛɛle man

6 Pɔɔl na ɔ tebia tɛɛwɔ ka mo
na Firigia na Galatia tɛɛlese ŋan
man, nawolo nyi Wurubuarɛ feliŋ
ŋon te fa wɔ gbɛɛ nyi baa gyu
kekolosi nombia ŋan Esia tɛɛle
man ya. 7 Be ke gyu kelii Misia
tɛɛle wulu man nɛ, be yɛɛ kakyeŋ
nyi baa gbaa gyoo Bitinia tɛɛle
man, mɔna Yesu feliŋ ŋon te fa
wɔ gbɛɛ ya. 8 Mena dɔɔ be gbaa
Misia tɛɛle man tisi laŋ Torase
donɔɔ man. 9 Ke nelim na, te
Pɔɔl naa kolo na ɔ sia ŋgba dosɛɛ
man nɛ nyi, ɔ te naa balee ŋolo
ta lee Masedonia tɛɛle man kɔŋ ɔ
na sola e nyi, “Gbaa kɔŋ de gyaŋ
Masedonia na n kaa kyɔ daa.”
10 Pɔɔl kena ke pɛ, te da korowɔ
desina da wose bileŋ na dee gyu
Masedonia nawolo nyi, de lɛɛwɔ
di nyi Wurubuarɛ baake na daa
nyi dee gyu ke yako Kristo nombia
kpaakpaa ŋan fa balaŋ botɔɔ mɔ.

Lidia kelɛɛ Yesu di

11 Da moo degbele dinaa lee
Torase teeŋ gyu Samoterase. Tɛɛ
naawɔ na te de gyuu Neyapolise
donɔɔ man. 12 De ka lee botɔɔ na,
te de gyuuwɔ Filipi donɔɔ man.
Filipi donɔɔ kenaŋ yɛɛ Masedo-
nia tɛɛle yenaŋ daale donɔɔ di-
naa ke. Na Romantena kyaa
donɔɔ kenaŋ man burum, te de
kyaawɔ botɔɔ weeya akalansɛɛ
ŋaale. 13 Gyudatena kefɛɛfowee
kelii nɛ, te da leewɔ donɔɔ keŋ
man gyu boo daale nɔɔman. Na
da gyeŋ nyi dɛɛ naa Gyudatena
dɛɛgyaŋee fane botɔɔ. De lii
botɔɔ na te de tisiwɔ kyaa. Na ala
baale te yilaa botɔɔ, te de fiasɛɛ
dee kolosi Wurubuarɛ nombia fa
wɔ. 14 Ala baŋ bɔɔ tei de nombia
nɛ, man ŋolo yele yɛna Lidia. Ɔ
lee Tiatira donɔɔ keŋ man te ɔ
ne yɔɔ agoo kanyaŋse ŋaale, na
ɔ yɛɛ walaŋ ŋon mɔ ɔ na som
Wurubuarɛ nideli. Mena dɔɔ de
Gbeŋgyoo toro wa agyueŋ, te ɔ lɛɛ
nombia ŋan Pɔɔl ne yako nɛ do
nideli. 15 Mena dɔɔ be sɔɔ ŋon na
ɔ dekpaŋalaŋmantena pou Wu-
rubuarɛ loŋ. Te ɔ yako wɔ nyi,
“Akpaa ɛ te lɛɛ maŋ do nyi ampaŋ
ma te lɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu di na,
kenaŋ na mɛɛ sola ŋon nyi ɛ kɔŋ
kaa kyaa me dɛɛ.” Te ɔ waase daa
nideli mo daa gyu ɔ dɛɛ.

Ba kekyaŋ Pɔɔl na Silase tɔ deni

16 Wee daale nɛ da korowɔ dee
gyu botɔɔ keŋ bɛɛ fane nɛ, te de
gyaŋee na alebubii ŋolo na ɔ yɛɛ
balaŋ baale alebu e. Feliŋkum
daale doo ɔ man, keŋ ne yeli
ɔ ne tale gbala. Lee ɔ kegbala
dɔɔ ɔ gbeŋgyoona baŋ nyiŋa kɔba
nideli. 17 Botɔɔ te alebu kei sila
daa na Pɔɔl na ɔ ne fae yeesa
nyi, “Balaŋ kɛwɔ yɛna Wurubuarɛ
adidote ŋon tewulɛɛ. Mena keŋ
ɛ ke yɛɛ na Wurubuarɛ ke lɛɛ ɛ
nyee nɛ yaa bɛɛ wola ŋon nɛ.”
18 Ɔ yɛɛwɔ mena weeya burum te
yɛɛ Pɔɔl ahiŋ te ɔ gɛɛsewɔ kɛɛ
e, te ɔ faree e yako nyiaa, “Lee
Yesu Kristo yele man, mɛɛ yako
nyaŋ feliŋkum keŋ doo ɔ man nyi,
lee ɔ man!” Debokenaŋ man te
feliŋkum keŋ leewɔ ɔ man laŋ.

19 Debaŋ keŋ alebu ŋon
gbeŋgyoona be naa nyi be kɔba
kenyiŋ gbɛɛ te tɔɔ nɛ, te ba ke
kyaŋa Pɔɔl na Silase te be wɔŋee
wɔ gyu kegyiise dɛɛgyaŋee man
balaŋ nsana. 20 Ba moo wɔ gyu
Roman kegyiise gyaŋ te ba ke
yako wɔ nyi, “Balaŋ kɛwɔ yɛɛ
Gyudatenawɔ, te ba te kɔŋ bɛɛ
wɔlɛɛ donɔɔ keŋ. 21 Bɛɛ wola
abɔɔ ŋan na seŋ tia da mmaraase.
Daa yɛɛ Romantenawɔ, dɔɔ gyae
dɛɛ tale di ŋe dɔɔ ya.” 22 Mena
dɔɔ balaŋ dikpii keŋ pou kaa kyɔɔ
wɔ te ba seŋawɔ tia wɔ. Kegyiise
baŋ yela ba kpee Pɔɔl na Silase
kegbase te be yela dambiise yee
wɔ nideli. 23 Be ke tuku wɔ nideli
taŋ nɛ ba moo wɔ do deni man, te
be faree deni keŋ dɔɔ kɛɛre ŋon
nyi waa tɔ deni keŋ nideli na bɔɔ
nyiŋ lee ya. 24 Deni keŋ dɔɔ kɛɛre
ŋon kenyii nombia kɛŋa dɔɔ, ɔ
moo wɔ do deni tɔɔmante keŋ
man te ɔ gyɔɔ wɔ ɔpaŋ be nawɔɔ
man.

25 Kelii tɛɛ nsana nɛ, Pɔɔl
na Silase korowɔ bɛɛ fane na
bee kpee nɔɔneŋ lese Wurubuarɛ
yele. Na balaŋ akaŋ baŋ mɔ
be doo deni man nɛ ne tei
wɔ. 26 Debokenaŋ man te tɛɛle
wosiwɔ keŋkeŋ, te deni keŋ
mokɔɔ wosiwɔ. Denɛɛ ŋan
anaanɔɔse pou torowɔ, te be
nawɔɔ leewɔ ɔpaŋ keŋ man.
27 Deni keŋ dɔɔ kɛɛre ŋon kefoŋ
nɛ, ɔ naawɔ nyi denɛɛ ŋan ta toro
te ɔ wɔŋa ɔ sila lese nyi waa ko
ɔ wose. Nawolo nyi ŋon gyeŋ
nyi balaŋ baŋ pou be doo deni
keŋ man nɛ ta lee yeu. 28 Keŋte
Pɔɔl fae yeesa keŋkeŋ yako e nyi,
“Na gooli n wose ya, de popou
kyaa kɛbo!” 29 Mena dɔɔ deni
keŋ dɔɔ kɛɛre ŋon yela ba moo
kanea kɔna e, te ɔ yeuwɔ gyoo
deni keŋ man te ɔ ke ŋmiŋawɔ
Pɔɔl na Silase nawɔɔ tɛɛ. Na
ɔ ne seree kpakpakpakpa. 30 Te
ɔ moo wɔ lee te ɔ bɔɔse wɔ
nyi, “Ɛ waase da, woŋ te maa
yɛɛ na Wurubuarɛ ke lɛɛ ma
nyee?” 31 Botɔɔ te be tiranɔɔ yako
e nyi, “Lɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu
di, na Wurubuarɛ ke lɛɛ ɛmɛɛ
na n dekpaŋalaŋmantena pou
nyee.” 32 Te be kolosi de Gbeŋgyoo
Wurubuarɛ nombia ŋan fa deni
keŋ dɔɔ kɛɛre ŋon na ɔ dek-
paŋalaŋmantena pou. 33 Botɔɔ
te deni keŋ dɔɔ kɛɛre ŋon moo
Pɔɔl na Silase gyu ka nyekee be
gyamɛɛ, te baŋ mɔ sɔɔ ŋon na
ɔ dekpaŋalaŋmantena pou Wu-
rubuarɛ loŋ. 34 Ɔ moo wɔ gyu ɔ
dɛɛ ke fa wɔ weenɛɛ. Yɛɛ ŋon na
ɔ dekpaŋalaŋmantena pou gyoŋ,
nawolo nyi ba te kaa lɛɛ de
Gbeŋgyoo Wurubuarɛ di.

35 Tɛɛ kena te Romantena kegyi-
ise baŋ kpila kotɔtɔɔtena kegyiise
nyi, baa gyu keyako deni keŋ dɔɔ
kɛɛre ŋon nyi, “Waa lese Pɔɔl na
Silase na baa ta.” 36 Mena dɔɔ
deni keŋ dɔɔ kɛɛre ŋon yako Pɔɔl
nyi, “Kegyiise baŋ te kpila balaŋ
kɔŋ nyi maa tina ŋon yela na
ɛ ke ta, mena dɔɔ ɛ ke tale ta
wosefɛɛreŋ man.” 37 Mɔna Pɔɔl
yako kotɔtɔɔtena kegyiise baŋ nyi,

“Be te di de nombia ya te be tuku daa balaŋ nsana te be kyaŋa daa ke tɔ deni, keŋ de yɛɛ Romantena gbagbawɔ. Te nɛnɛɛ bɛɛ gyae baa yo tina daa yela nyi dɛɛ ta. Koa, dɔɔ gyu ya, kegyiise baŋ gbagba baa kɔŋ na be kaa lese daa.” 38 Mena dɔɔ kotɔtɔɔtena kegyiise baŋ besewɔ gyu ke yako nombia kɛŋa fa Romantena kegyiise baŋ. Te be kenyii nyi Pɔɔl na Silase yɛɛ Romantenawɔ nɛ, gyakoloŋ gyoo wɔ. 39 Mena dɔɔ be kɔŋawɔ be gyaŋ kaa doo wɔ teree, te ba lese wɔ lee deni keŋ man, te be waase wɔ nyi baa lee be donɔɔ keŋ man. 40 Pɔɔl na Silase ka lee deni keŋ man nɛ, be gyuu alo ŋon bɛɛ baake e nyi Lidia nɛ dɛɛ. Te ba ke naa Kristotena baŋ botɔɔ te be kolosiwɔ fa wɔ do wɔ kakyeŋ te be laŋawɔ.

17

Pɔɔl na Silase kekolosi Wurubuarɛ nombia Tesalonika donɔɔ man

1 Pɔɔl na Silase moowɔ Anfipolise na Apolonia donɔɔse man te be gyuu Tesalonika donɔɔ man, na Gyudatena ɔsom deni kyaa botɔɔ. 2 Pɔɔl gyuu Gyudatena ɔsom deni keŋ man, ŋgba mena keŋ ɔ ne taŋ yɛɛ nɛ. Pɔɔl na balaŋ benaŋ moo Gyudatena kefɛɛfoweeya atooro sɔɔŋ gyoo Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man. 3 Na ɔ na lese nombia ŋan man wola wɔ nyi, “Kaboena nyi Kristo ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ waa naa diyem na waa foŋ lee yeŋ man. Te ɔ besewɔ yako nyi, Yesu ŋon nombia mɛɛ yako ŋon nɛ, ŋon yɛna Kristo nyeelɛɛre ŋon.” 4 Te Gyudatena baale agyueŋ kyɛɛkeewɔ te be lɛɛ Yesu di, te be sila Pɔɔl na Silase. Girikitena baŋ bee yee Wurubuarɛ na ala burum baale, baŋ ba wose man dana obuo nɛ mɔ lɛɛ nombia ŋan do.

5 Mɔna Gyudatena baŋ ba te lɛɛ Yesu di ya nɛ, man baale sia yɛɛwɔ Pɔɔl na Silase dɔɔ, te ba korowɔ yilaa donɔɔ keŋ man aboŋtena, te be wosi donɔɔ keŋ ampaŋ ampaŋ. Mena dɔɔ be gyuu balee ŋon bɛɛ baake e nyi Gyasɔn nɛ dɛɛ bɛɛ kɛo Pɔɔl na Silase baa lese wɔ fa balaŋ dikpii keŋ. 6 Keŋ ba te naa wɔ dɔɔ ya nɛ, be wɔŋee Gyasɔn na Kristotena baale gyu donɔɔ keŋ kegyiise gyaŋ na yeesa nyi, “Balaŋ kɛwɔ yɛɛ tɛɛleyɛlɛɛlawɔ. Ba de laŋae kamasɛ na bee loo nombia do, te nɛnɛɛ ba te kaa lii de gyaŋ kɛbo, 7 te Gyasɔn dɔɔ ŋon lɛɛ wɔ see ɔ dɛɛ. Bɛɛ wɔlɛɛ gyoo dinaa Kaesa mmaraase ŋan, te bɛɛ yako nyi gyoo ŋolo kyaa bela ŋon bɛɛ baake e nyi Yesu.” 8 Donɔɔ keŋ mantena na kegyiise baŋ kenyii nombia kɛŋa nɛ, ba nyonowɔ nideli. 9 Mena dɔɔ be yela Gyasɔn na balaŋ akaŋ baŋ tɔɔ kɔba daale mo seŋ be wɔle nyi, bɔɔ tekaa yɛɛ mena bela ya te be tina wɔ yela.

Pɔɔl na Silase kegyu Beria donɔɔ man

10 Tɛɛ ke yu pɛ te Kristotena baŋ moo Pɔɔl na Silase lee donɔɔ keŋ man, te be gyuu Beria donɔɔ man. Be ke gyu ka gyoo botɔɔ nɛ, be gyuuwɔ Gyudatena ɔsom deni keŋ man. 11 Balaŋ baŋ be kyaa Beria nɛ, gyeŋ nombia kela Tesalonikatena, nawolo nyi ba moo be konɔɔse pou lɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan. Te bɛɛ gyoo Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man wee kamasɛ, na bɛɛ kɛɛ nyi nombia ŋan Pɔɔl na wola wɔ nɛ yɛɛ ampaŋ? 12 Mena dɔɔ Gyudatena balaŋ burum lɛɛ Kristo nombia ŋan di. Te Girikitena ala baŋ ba wose man dana obuo na Girikitena baala burum mɔ lɛɛ Kristo nombia ŋan di. 13 Gyudatena baŋ be kyaa

Tesalonika kenyii nyi Pɔɔl ne yako Wurubuarɛ nombia ŋan Beria mɔ nɛ, be kɔŋawɔ kaa wosi botɔɔ wɔlɛɛ Pɔɔl na ɔ tebia fa wɔ. 14 Debokenaŋ man te Kristotena baŋ lɔɔ Pɔɔl gbɛɛ te ɔ laŋa ɛpo nɔɔman. Mɔna Silase na Timoti dɔɔ baŋ dɔɔwɔ Beria botɔɔ. 15 Balaŋ baŋ bɔɔ moo Pɔɔl ka tee nɛ, moo e kelii na Atɛnse donɔɔ man. Be ka bese bɛɛ kɔŋ Beria nɛ, Pɔɔl doo wɔ tiila nyi baa yako Silase na Timoti nyi be kaa tuŋ e bileŋ.

Pɔɔl kyaa Atɛnse donɔɔ man

16 Pɔɔl kɛɛ gyeki Silase na Timoti Atɛnse donɔɔ man nɛ, ɔ naawɔ nyi bɛɛneŋ te wulu donɔɔ keŋ man mena dɔɔ takaa e nideli. 17 Mena dɔɔ ɔ gyuu Gyudatena ɔsom deni keŋ man, na ŋon na Gyudatena na balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya te bee yee Wurubuarɛ nɛ, na gyoo Wurubuarɛ nombia ŋan man nideli. Mena te wee kamasɛ mɔ, ɔ ne kolosi fa balaŋ baŋ bɛɛ kɔŋ botɔɔ keŋ balaŋ ne gyaŋee nɛ. 18 Botɔɔ te wolala baale baŋ bɛɛ baake wɔ nyi Epikuritena na Setɔyikitena nɛ, na ŋon Pɔɔl wɔŋee nombia ŋaale. Pɔɔl kekolosi lee Yesu kabese foŋ lee yeŋ man nombia nɛ, balaŋ baale bɔɔsewɔ nyi “Na woŋ yaa nkpee kei ne yako baa? Te baale mɔ kpa, mberem ɔ ne kolosi bɛɛneŋ wɔlɛɛ baale nombia bo.” 19 Mena dɔɔ ba moo Pɔɔl gyu be dɛɛgyaŋee keŋ bɛɛ baake ke nyi Areopaguse nɛ, kegyiise siaman. Te be bɔɔse Pɔɔl nyi, “Nyaŋ ke tale lese n kawola wɔle kei man wola daa? 20 Nawolo nyi n nombia ŋan n na wolo nɛ, ta bese nombia wɔlɛɛ da deŋela man. Mena dɔɔ dɛɛ gyae nyi n ka lese ŋe man wola daa.” 21 Balaŋ baŋ be kyaa Atɛnse donɔɔ keŋ man na ŋɔɔla baŋ be kyaa botɔɔ nɛ, bɛɛ yɛɛ kolo kpu na nombia wɔlɛɛ kenyii na ŋa keyako ya.

22 Keŋte Pɔɔl korowɔ seŋ kegyiise baŋ be kyaa Areopaguse dɛɛgyaŋee keŋ siaman te ɔ yako wɔ nyiaa, “Atɛnsetena, ma te naa nyi gbɛɛ kamasɛ man na, ɛ dana yɔ ɔsom keŋ man nideli. 23 Nawolo nyi ma keta mee kila donɔɔ keŋ na, me naa abɔɔ ŋan ɛ na som nɛ, te me naawɔ nyi ɛ te ŋmarase gyakaa ɛ kedeesa boe daale dɔɔ nyi, ‘Wurubuarɛ ŋon dɔɔ gyeŋ e ya nɛ kedeesa boe.’ Mena Wurubuarɛ ŋon ɛ ba gyeŋ e ya te ɛ na som e nɛ, ɔ nombia yaa mɛɛ gyae maa yako ŋon nɛ. 24 Wurubuarɛ ŋon ɔ be yɛɛ tɛɛle kei na kpene kamasɛ keŋ doo ke man nɛ, ŋon yɛna adido na ateta Gbeŋgyoo. Ɔ bɛɛ kyaa denɛɛ ŋan denibalaŋ be bam te bɛɛ som ŋe man nɛ man ya. 25 Te yɛɛ mɔ nyi kolo ne hia na e, te ɔ ne gyae nyi denibalaŋ baa yɛɛ fa e ya. Nawolo nyi ŋon ne faa na balaŋ pou nyeedoŋ na weesɛɛ na kpene kamasɛ. 26 Walaŋ dokoloŋ dɔɔ, te ɔ tɛɛwɔ yela debiise balaŋ pou kɔŋawɔ tɛɛle kei dɔɔ. Ŋon see na debaŋ, na botɔɔ keŋ walaŋ kamasɛ waa kyaa tɛɛle kei dɔɔ. 27 Wurubuarɛ yɛɛ kɛŋa pou see na balaŋ kenyiŋ kɛo e na baa naa e. Mɔna ɔ be dana lem lee de man ŋolo gyaŋ ya. 28 Ŋgba mena keŋ ŋolo be yako see nyi, ŋon dɔɔ te de dana nyeedoŋ te dɛɛ tale wosi da wose te de kyaa nɛ. Ɛmɛɛ gbagba ɛ nɔɔneŋ kpeere ŋolo yako nombii kei nyi, daa mɔ de yɛɛ ɔ biawɔ. 29 Mena dɔɔ keŋ de yɛɛ ɔ biawɔ dɔɔ, de na kɛɛ nyi Wurubuarɛ yɛɛ ŋgba kɔba yayam, yaa nyeele wolom, yaa boe keŋ balaŋ ba mo ba agyueŋ na ba adao mo ke yɛɛ bane see nɛ ya. 30 Gyaŋgba keŋ na Wurubuarɛ lese ɔ sia lee nombia ŋan balaŋ ba gyeŋ ya te bɛɛ yɛɛ nɛ dɔɔ. Mɔna nɛnɛɛ dɔɔ ɔ ne faree balaŋ pou yenaŋ kamasɛ nyi, baa kyɛɛkee

lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man na baa kɔŋ ɔ gyaŋ. 31 Nawolo nyi ɔ ta lese wee daale see, keŋ waa ta walaŋ ŋon ɔ ba lese see nɛ dɔɔ, na waa di walaŋ kamasɛ nombia gbɛɛ kpaakpaate man. Mena keŋ balaŋ kenyiŋ gyeŋ nyi mena nombia kɛŋa yɛɛ ampaŋ dɔɔ, te ɔ gyuusu walaŋ ŋonaŋ lee yeŋ man.”

32 Balaŋ baŋ kenyii mena keŋ Pɔɔl ne kolosi lee yeŋ wɔle kefoŋ wose man nombia nɛ, be man baale kulu e te baale mɔ yako e nyi, “Dɛɛ gyae n ka bese yako daa mena nombia kɛŋa bela.” 33 Mena dɔɔ Pɔɔl korowɔ lee balaŋ baŋ degyaŋee keŋ man. 34 Balaŋ baŋ baale seŋawɔ Pɔɔl wɔle te be lɛɛ Yesu di. Be man baale yɛna Dinisuse ŋon ɔ yɛɛ botɔɔ keŋ bɛɛ gyaŋee nɛ kegyia ŋolo e, na alo ŋon bɛɛ baake e Damarise nɛ, na be man balaŋ burum baale.

18

Pɔɔl kegyu Korinto donɔɔ man

1 Kei wɔle nɛ, Pɔɔl korowɔ lee Atɛnse donɔɔ keŋ man laŋ Korinto. 2 Botɔɔ te ɔ ke naa Gyuda baale ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Akuila nɛ. Ɔ yɛɛ Pɔntuse baale e, te ŋon na ɔ wɛɛle Pirisila ka lee Itali kɔŋ Korinto donɔɔ man te kyare ta ya. Nawolo nyi gyoo dinaa Klaudiuse ta see mmaraa nyi, Gyudatena pou baa lee Roman donɔɔ keŋ man. Pɔɔl gyuuwɔ Akuila na ɔ wɛɛle gyaŋ Korinto botɔɔ. 3 Te keŋ ŋon na wɔ pou tom yɛɛ dokoloŋ dɔɔ, ɔ kyaawɔ be gyaŋ te be yɛɛ tom bom. Ba tom keŋ bɛɛ yɛɛ yɛna nyi, kanyaŋse te bɛɛ mo yɛɛ denɛɛ yɔɔ. 4 Gyudatena kefɛɛfowee kamasɛ nɛ, Pɔɔl ne gyu Gyudatena ɔsom deni man, na ŋon na wɔ ta gyoo Wurubuarɛ nombia ŋan man nideli, na Gyudatena na Girikitena kenyiŋ lɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan di.

5 Silase na Timoti ka lee Masedonia kɔŋ na, Pɔɔl te yɛɛ kolo kpu na Kristo nombia ŋan keyako ya. Ɔ na lese ŋe man wola Gyudatena baŋ nideli nyi Yesu yɛna nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ. 6 Mɔna be bɛɛ Pɔɔl nombia ŋan te ba tee e. Mena dɔɔ ŋon mɔ kpiisi ɔ kegba ayimɛɛ woli wɔ keŋ nawolo nyi ɔ ta lese ɔ nyiŋmaase lee be nombia man te ɔ yako wɔ nyi, “Akpaa ɛ yoo Wurubuarɛ gbɛɛman na, ɛmɛɛ gbagba ɛ nombia ŋenaŋ, te yɛɛ me nombia bela ya. Nawolo nyi keŋ kaboena nyi maa yɛɛ yaa me yɛɛwɔ nɛ. Lee gyɛŋ ne gyu dɔɔ, maa gyu kekolosi Wurubuarɛ nombia bo fa baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ.” 7 Mena dɔɔ ɔ leewɔ be gyaŋ gyu kekyaa Tituse Gyustuse ŋon ɔ te yɛɛ Gyuda baale e ya te ɔ na som Wurubuarɛ nɛ dekpaŋalaŋ man. Ɔ dekpaŋalaŋ kenaŋ benaa na Gyudatena ɔsom deni keŋ. 8 Bɔ ɔsom deni man kegyia ŋon bɛɛ baake e nyi Kirispuse nɛ na ɔ dekpaŋalaŋmantena pou lɛɛ de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ nombia ŋan di. Korintotena burum mɔ nyii nombia ŋan te be lɛɛ ŋa di, te be sɔɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ. 9 Wee daale nelim nɛ, de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ kolosiwɔ fa Pɔɔl ŋgba dosɛɛ man nɛ nyi, “Na yee ya, mɔna kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan debaŋ kamasɛ. Na tina ŋa keyako yela ya. 10 Nawolo nyi me kpuɛ na neŋ. Ŋolo be gyae waa tale yɛɛ neŋ kolo ya, nawolo nyi balaŋ burum kyaa donɔɔ kei man keŋ be yɛɛ me wui.” 11 Mena dɔɔ Pɔɔl kyaawɔ botɔɔ kulutoo dokoloŋ na yaale na ɔ na wola wɔ Wurubuarɛ nombia ŋan.

12 Debaŋ keŋ Galio ba seŋ Romantena gyoo dinaa nawɔɔ man dii gyoori Girikitena dɔɔ nɛ, te Gyudatena yɛɛ nɔɔ te be kyaŋa Pɔɔl mo e gyu nombia dedii

man. 13 Te be yakowɔ nyi “Balee
kei na wola balaŋ Wurubuarɛ
ɔsom wɔle daale keŋ ne tia da
mmaraase.” 14 Pɔɔl ka mo waa
kolosi pɛ, te Galio yako Gyudatena
baŋ nyi, “Nyi akpaa deŋ yɛɛ nyi
nombiikum daale yaa balee kei
yɛɛwɔ na, nafɔ maa nyiŋ konɔɔ
fa ŋon. 15 Mɔna kei dɔɔ, ke yɛɛ
nɔɔwoya na yela, na ɛmɛɛ gbagba
ya mmaraase wose man te ɛ ne
wɔŋee dɔɔ, ɛmɛɛ gbagba ɛ gyu
kedi ɛ nombia. Nombia kɛŋa
dinɔɔ dɔɔ, maŋ be gyae maa tale
di ŋa ya.” 16 Te ɔ yela be gegi
wɔ lee nombia dedii man botɔɔ.
17 Keŋte balaŋ baŋ pou korowɔ
kyaŋ Sositene ŋon ɔ yɛɛ ɔsom
deni keŋ kegyia e nɛ, te be tuku
e nombia dedii man botɔɔ, mɔna
Galio te taŋ bua wɔ ya.

Pɔɔl kabese gyu Antiɔke donɔɔ man

18 Pɔɔl kyaawɔ Kristotena baŋ
be kyaa Korinto nɛ gyaŋ kelii
debaŋ daale, te ɔ korowɔ lee botɔɔ
mo loŋ dɔɔ gyu Siria tɛɛle man.
Ɔ ne gyu na te ɔ moo Pirisila
na Akuila kpu na ɔ wose. Ɔ
ke gyu ka gyoo Kenkiria donɔɔ
man nɛ, ɔ gbee ɔ nyee lee ntam
keŋ ɔ be kam fa Wurubuarɛ nɛ
dɔɔ. 19 Be ke gyu ka gyoo Efeso
donɔɔ man nɛ, ɔ tinaa Pirisila
na Akuila yela, te waageŋ gyuu
Gyudatena ɔsom deni man, te ŋon
na wɔ gyoo Wurubuarɛ nombia
ŋan man. 20 Keŋte balaŋ baŋ
yako e nyi nafɔ waa kyaa be gyaŋ
kyomii te ɔ bɛɛwɔ. 21 Ɔ kee gyu
na te ɔ yako wɔ nyiaa, “Akpaa
Wurubuarɛ de sɛɛ na, maa bese
kɔŋ ɛ gyaŋ.” Te ɔ moowɔ loŋ dɔɔ
lee Efeso donɔɔ man laŋ. 22 Ɔ kelii
Kaesaria donɔɔ man nɛ, ɔ leewɔ
botɔɔ gyu Gyerusalɛm donɔɔ man
ka do Kristotena baŋ nɔɔ, te ɔ laŋa
Antiɔke. 23 Ɔ dii weeya akalansɛɛ
botɔɔ, kenaŋ wɔle nɛ ɔ tɛɛwɔ
Galatia na Firigia tɛɛlese man do
Kristotena baŋ kakyeŋ.

24 Debaŋ kenaŋ man na, Gyuda
baale ŋon bɛɛ baake e nyi Apolo,
ŋon bɔɔ lola e Alɛkesanda donɔɔ
man nɛ, te kɔŋ ɔ kyaa Efeso donɔɔ
man. Ɔ yɛɛ walaŋ ŋon ɔ gyeŋ
kekolosi nideli, te ɔ gyeŋ Wu-
rubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see
ŋan mɔ nideli. 25 Na be taŋ wola
e de Gbeŋgyoo Yesu nombia ŋan
nideli. Ɔ moo ɔ konɔɔ pou yase
sia kolosi te ɔ wola de Gbeŋgyoo
Yesu wose man nombia ŋan man
nideli, mɔna Gyɔn kesɔ balaŋ Wu-
rubuarɛ loŋ keŋ kaageŋ wose man
nombia te ɔ gyeŋ. 26 Ɔ gyoo Gyu-
datena ɔsom deni man te ɔ gyɔɔ ɔ
konɔɔ kolosi Wurubuarɛ nombia
ŋan. Pirisila na Akuila kenyii ɔ
nombia ŋan ɔ na wolo nɛ, be kaa
moo e gyu be dɛɛ te be desinawɔ
lese Wurubuarɛ nombia ŋan man
wola e nideli. 27 Debaŋ keŋ Apolo
be yɛɛ wa agyueŋ nyi ɔ ne gyu
Akaya Girikitena tɛɛle man nɛ,
Kristotena baŋ be kyaa Efeso nɛ
doo e kakyeŋ, te be faa e be
nyiŋmaa man tɔne nyi waa mo gy-
ina Kristotena baŋ be kyaa botɔɔ
nɛ, nyi baa lɛɛ e nideli. Ɔ ka
gyoo botɔɔ nɛ, ɔ kyɔɔ baŋ lee
Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ dɔɔ, bɔɔ lɛɛ
de Gbeŋgyoo Yesu di nɛ nideli.
28 Be gyaŋee balaŋ man bɛɛ lɛɛ
aŋmaareŋ lee Wurubuarɛ nom-
bia man na ɔ ne di Gyudatena
baŋ dɔɔ, nawolo nyi ɔ na mo
Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ
see ŋan wola wɔ nyi Yesu yɛna ny-
eelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako
see nyi waa kɔŋ nɛ.

19

Pɔɔl kabese gyu Efeso donɔɔ man

1 Debaŋ keŋ Apolo kyaa Korinto
nɛ, Pɔɔl besewɔ kila menɛɛ kelii
Efeso donɔɔ man. Botɔɔ te ɔ
ke naa Yesu silala baale, 2 te ɔ
bɔɔse wɔ nyi, “Debaŋ keŋ ɛ be
lɛɛ Yesu di na, Wurubuarɛ moo
ɔ feliŋ ŋon do ɛ man?” Te be

tiranɔɔ fa e nyi, “De te nyii ta gba nyi Wurubuarɛ feliŋ daale kyaa ya.” 3 Te Pɔɔl bɔɔse wɔ bela nyi, “Kenaŋ na Wurubuarɛ loŋ woŋti yaa be sɔɔ ŋon?” Te be tiranɔɔ fa e nyiaa, “Gyɔn Wurubuarɛ loŋkesɔ te be sɔɔ daa.” 4 Botɔɔ te Pɔɔl yako wɔ nyi, “Baŋ bɔɔ kyɛɛkee lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man nɛ, baŋ te Gyɔn sɔɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ. Keŋte ɔ yako Iseraetena nyi, baa lɛɛ ŋon waa kɔŋ ŋon Gyɔn wɔle nɛ di. Ŋon yɛna Yesu.” 5 Be ke nyii nombia kɛŋa nɛ, be yela be sɔɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ lee de gbeŋgyoo Yesu yele man. 6 Pɔɔl moo ɔ nyiŋmaa gyakaa be dɔɔ, te Wurubuarɛ moo ɔ feliŋ do be man. Botɔɔ te be kolosi deise wɔlɛɛ, te Wurubuarɛ tɛɛwɔ be dɔɔ kolosi nombia. 7 Na be yɛɛ ŋgba baala kufu bala (12) nɛ.

8 Gyaalaŋna batooro sɔɔŋ na, Pɔɔl ne gyu Gyudatena ɔsom deni man, na ɔ ne gyɔ ɔ konɔɔ kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan fa wɔ. Ŋon na wɔ na gyoo Wurubuarɛ nombia ŋan man, te ɔ ne wɔŋee ba agyueŋ kɔŋ Wurubuarɛ gyoori deedii keŋ wose man nombia man, na baa nyiŋ lɛɛ Yesu di. 9 Mɔna be man baale yɛɛ konɔɔyuŋ te be bɛɛwɔ bɔɔ lɛɛ Yesu nombia ŋan di ya, te be yako nombiakumɛɛ lee de Gbeŋgyoo Yesu nyeedoŋ gbɛɛ keŋ ɔ ba wolo nɛ wose man balaŋ nsana. Mena dɔɔ Pɔɔl moo silala baŋ kpu na ɔ wose, te ba korowɔ tina balaŋ baŋ yela. Wee kamasɛ na bɛɛ gyaŋee Tiranuse deni dinaa keŋ ɔ na wola abɔɔ nɛ man gyoo Wurubuarɛ nombia ŋan man. 10 Ɔ yɛɛ kei menɛɛ kulutooneŋ ala mena dɔɔ walaŋ kamasɛ ŋon ɔ kyaa Esia tɛɛle keŋ man nɛ, na baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ pou nyii de Gbeŋgyoo Yesu nombia ŋan.

Siifa bia

11 Wurubuarɛ tɛɛwɔ Pɔɔl dɔɔ yɛɛ gyakoloŋ nombia na nombia dinaana. 12 Keŋ nyi balaŋ moo adukuse na kanyaŋsebia ke tina Pɔɔl, na be ta mo ke tina be kaweesetena na ba wose te yɛɛ wɔ doŋ, te baŋ mɔ feliŋkumɛɛ doo be man na, ŋɛɛ lee be man.

13 Na Gyudatena baale mɔ dɔŋɛɛ bee kili gegi feliŋkumɛɛ lee balaŋ wose man. Be gyɔɔ be konɔɔ mo de Gbeŋgyoo Yesu yele nyi baa gegi feliŋkumɛɛ. Bɛɛ gyae baa gegi feliŋkumɛɛ lee balaŋ wose man na bɛɛ yako nyi, “Lee Yesu ŋon Pɔɔl ne yako ɔ nombia nɛ yele man, mɛɛ faree ŋon nyi ‘Ɛ lee ɔ man.’ ” 14 Na Gyudatena saese kegyia ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Siifa nɛ bia baala nyetooro baale ne yɛɛ na mena nombia kɛŋa. 15 Be kɛɛ yɛɛ mena nɛ, wee daale feliŋkum daale bɔɔse wɔ nyi, “Ma gyeŋ Yesu te ma gyeŋ Pɔɔl mɔ, te ɛmɛɛ yɛna bomɔ?” 16 Mena dɔɔ balee ŋon feliŋkum keŋ doo ɔ man nɛ yeuwɔ gyoo wɔ ketuku. Ɔ tuku wɔ tirii ba kegbase, te ba moo fatabose yekii lee dekpaŋalaŋ keŋ man diteŋteli.

17 Te Gyudatena na baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya te be kyaa Efeso donɔɔ man nɛ, nyii nombia kɛŋa na, gyakoloŋ gyoo wɔ. Mena dɔɔ ba moo obuo fa de Gbeŋgyoo Yesu, te be ta mo ɔ yele do nsendee ya. 18 Te baŋ bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ, be man balaŋ burum leewɔ balaŋ nsana tɔlɛɛ be nɔɔwoya lese be nombiakumɛɛ ŋan bɔɔ yɛɛ nɛ debɔɔ. 19 Be man ŋmeeseŋtena burum mɔ moo ba ŋmeeseŋ tɔna ŋan bɛɛ ŋmarase ba ŋmeeseŋ nombia do ŋe man nɛ kɔŋ, te Pɔɔl na ɔ tebia too ŋa balaŋ baŋ pou siaman. Ba mo tɔna ŋan bɔɔ too nɛ pou koya bom na, te yɛɛ kɔba nsendee ya. 20 Lee mena dɔɔ de Gbeŋgyoo Yesu nombia ŋan yaaseewɔ gyu lem te balaŋ lɛɛ ŋa do nideli.

Efeso donɔɔ kesiŋii

21 Nombia kɛŋa pou wɔle nɛ,
Pɔɔl yɛɛ wa agyueŋ nyi waa mo
na Masedonia na Giriki tɛɛlese
man, na waa gyu Gyerusalɛm
donɔɔ man. Botɔɔ te ɔ yakowɔ
nyi, “Akpaa me gyu kelii botɔɔ
na, kaboena nyi maa gyu Roman
donɔɔ man mɔ.” 22 Mena dɔɔ ɔ
kpila balaŋ baŋ bɛɛ kyɔ e nɛ man
balaŋ bala, baŋ yɛna Timoti na
Erasituse nyi baa gyu Masedonia,
na ŋon Pɔɔl kekyaa Esia tɛɛle man
kyomii.

23 Debaŋ kenaŋ man te
aŋmaareŋ dinaa daale gyoo
Efesotena man lee de Gbeŋgyoo
Yesu nyeedoŋ gbɛɛ keŋ ɔ silala
baŋ na wolo nɛ dɔɔ. 24 Na nyeele
wolom luure ŋolo kyaa ŋon bɛɛ
baake e nyi Demetiriyu. Ɔ na
mo nyeele wolom luu be bane
Atemise denɛɛbia yɔɔ. Mena
dɔɔ balaŋ baŋ bɛɛ yɛɛ mena
tom kei nɛ nyiŋa kɔba nideli.
25 Keŋte Demetiriyu ŋon baake
ɔ tomyɛɛra, na baŋ pou bɛɛ yɛɛ
mena tom kenaŋ dinɔɔ nɛ te ɔ
yako wɔ nyiaa, “Me tebia ŋgba
ɛ gyeŋ nyi dee nyiŋ kɔba lee da
tom kei man. 26 Ɛmɛɛ gbagba ɛ
ne naa te ɛ ne nyii mena keŋ Pɔɔl
kei ne wɔlɛɛ balaŋ nyeeya, te ɔ na
wola balaŋ nyi kpene keŋ bɛɛ mo
nyiŋmaase yɛɛ nɛ, te yɛɛ kpene
keŋ kaboena nyi baa som ya. Na
Efeso kɛbo kaageŋ te ɔ ne wɔlɛɛ
balaŋ nyeeya ya, mɔna ɔ ta mo
ɔ nombia ŋenaŋ kila Esia tɛɛle
kei pou. 27 Te yɛɛ nyi da tom kei
kaageŋ ne gyae la ke wɔlɛɛ ya,
mɔna de bane alo Atemise deni
dinaa keŋ Esia na tɛɛle kei dɔɔ
balaŋ pou ne kaa som nɛ, yele
gyae ke yala te de bane Atemise
ŋon mɔ be gyae waa tekaa nyiŋ
obuo bela ya.”

28 Balaŋ dikpii keŋ ke nyii nom-
bia kɛŋa nɛ, ba gyeŋa baŋ te
ba gyoo yeesa kefae nyi, “Daa
Efesotena bane Atemise ŋon yɛɛ
bane dinaa e!” 29 Mena dɔɔ donɔɔ
keŋ siŋiiwɔ, te ba ke kyaŋa Gayose
na Arisitakuse. Baŋ yɛna Masedo-
nia tewulɛɛ bala baŋ be kpuɛ na
Pɔɔl nɛ, keŋte be yɛɛ nɔɔdokoloŋ
wɔŋee wɔ gyu be dɛɛgyaŋee keŋ
man. 30 Nafɔ Pɔɔl gyaewɔ nyi waa
gyu botɔɔ, mɔna kaseela baŋ te fa
e gbɛɛ ya. 31 Te Esiatena kegyiise
baŋ be yɛɛ Pɔɔl ɔ gyoonawɔ nɛ,
kpilawɔ ka sola Pɔɔl nyi ɔ na fa
waa gyu ba degyaŋee keŋ man ya.
32 Debaŋ kenaŋ na donɔɔ keŋ te
siŋii na bɛɛ fae yeesa. Baale kpa
kei, baale mɔ ne yako ŋaale kpoo.
Be man dikpii dinaa daale mɔ dɔɔ,
baŋ ba gyeŋ kpene keŋ be kɔŋ
dɔɔ te bɔɔ kaa gyaŋee botɔɔ ya.
33 Te Gyudatena baŋ moo nombia
gyakaa Alɛkesanda dɔɔ. Be tɛɛse e
lee siaman kɔŋ balaŋ nsana, mena
dɔɔ balaŋ baŋ baale gyueŋwɔ nyi
Alɛkesanda gyae na nombia ŋan
kɔŋ, keŋte Alɛkesanda gyinaa ɔ
nyiŋmaa adido nyi waa kolosi lese
ɔ nɔɔse. 34 Mɔna balaŋ baŋ ka
gyeŋ nyi ɔ yɛɛ Gyuda baale e nɛ,
ba seŋawɔ nombii dokoloŋ dɔɔ
bɛɛ fae yeesa ŋgba debaŋse ala nɛ
nyi, “Daa Efesotena bane Atemise
yɛɛ bane dinaa e!”

35 Keŋte donɔɔ keŋ tɔne
ŋmarasere ŋon yela balaŋ baŋ
pou tinaa kekolosi yela te ɔ yako
wɔ nyi, “Efesotena, amɔte kyaa la
tɛɛle kei dɔɔ keŋ nyi ɔ ba gyeŋ nyi
Efeso donɔɔ yɛna de bane dinaa
Atemise deni na ɔ boe keŋ kɛɛ
wola ɔ dinɔɔ keŋ ba lee adido kaa
yala nɛ nyee ya? 36 Ŋolo be kyaa
keŋ nyi waa tale lɛɛ mena nombia
kɛŋa aŋmaareŋ ya. Mena dɔɔ ɛ
nyiŋ konɔɔ, ɛ na barase yɛɛ kolo
ya. 37 Balaŋ kɛwɔ baŋ ɛ ba mo
wɔ kɔŋ nɛ, te ŋmɛɛle kolo lee de
bane deni man ya. Te ba te yako
nombiikum mɔ tia de bane kei ya.
38 Akpaa Demetiriyu na ɔ tebia
na ŋolo dana nombia na, nombia
kedi weeya kyaa te kegyiise baŋ

mɔ kyaa. Baa tale mo dɔŋa gyu botɔɔ. 39 Mɔna nyi akpaa ɛ dana nombia wɔlɛɛ ŋaale na, kaboena nyi donɔɔsetena gbagba baa di ŋa ŋgba mena keŋ da mmaraa keŋ na wolo nɛ. 40 Akpaa da te kɛɛ nideli ya na, dee nyiŋ nombia lee gyɛŋ basabasa kei dɔɔ. Te akpaa de nyiŋ nombia mɔ na, dɔɔ gyae dɛɛ tale tiranɔɔ lese da wose lee ŋe man ya, nawolo nyi basabasa kei be taŋ nyee na nawɔɔ ya." 41 Ɔ kekolosi taŋ nɛ, te ɔ yela balaŋ baŋ pou yaaseewɔ.

20

Pɔɔl kegyu Masedonia na Giriki tɛɛlese man

1 Basabasa keŋ wɔle nɛ, Pɔɔl baake Kristotena baŋ pou yilaa te ɔ kolosiwɔ fa wɔ do wɔ kakyeŋ te ɔ kalaa wɔ, te ɔ lee botɔɔ laŋ Masedonia. 2 Ɔ tɛɛwɔ kila botɔɔ yenaŋ pou, na ɔ ne kolosi do balaŋ baŋ pou kakyeŋ te ɔ leewɔ botɔɔ kɔŋ Giriki tɛɛle man. 3 Ɔ kyaawɔ botɔɔ gyaalaŋna batooro. Ɔ kɛɛ desina ɔ wose waa gyu Siria tɛɛle man na te ɔ naawɔ nyi Gyudatena ne bake ɔ nyeeman. Mena dɔɔ ɔ yɛɛ wa agyueŋ nyi waa bese ka mo na Masedonia tɛɛle man. 4 Balaŋ baŋ bɔɔ sila e gyu nɛ yɛna Piruse ŋon ɔ ba lee Beria nɛ bu Sopata, na Arisitakuse na Sekunduse baŋ bɔɔ lee Tesalonika nɛ, na Gayose ŋon ɔ ba lee Dɛbi nɛ, na Timoti na Tikikuse na Tirofimuse baŋ bɔɔ lee Esia tɛɛle man nɛ. 5 Mena balaŋ kɛwɔ kyaŋa gbɛɛ te ba ke kyaawɔ Torase donɔɔ man daa daa. 6 Gyudatena bodobodo keŋ tee be doo ke man ya kedi wee dinaa keŋ wɔle nɛ, da moo degbele dinaa lee Filipi. Weeya anoŋ wɔle nɛ te de ka tuŋa baŋ bɔɔ kyaŋ gbɛɛ laŋ nɛ Torase donɔɔ man te de dii weeya nyetooro botɔɔ.

Pɔɔl kegyuusu Yutikuse lee yeŋ man

7 Gyudatena kefɛɛfowee keŋ wɔle nɛ de popou kaa gyaŋeewɔ dee di weenɛɛ ŋan de Gbeŋgyoo Yesu ba wola daa nyi dee di na dɛɛ mo tɔɔse e nɛ. Lee keŋ tɛɛ de naa na Pɔɔl waa bese dɔɔ, ɔ kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan menɛɛ kelii tɛɛ nsana. 8 Na kanease burum doo abansoro deni keŋ man dɔɔ gyaŋee nɛ. 9 Pɔɔl kɛɛ kolosi keŋ nɛ, na tobaale ŋon bɛɛ baake e nyi Yutikuse baŋɛɛ abansoro deni kebaŋ gyakaa atoorote keŋ nfansere dɔɔ ɔ ne deŋeli. Lee Pɔɔl kekolosi kyare dɔɔ dosoroŋ moo tobaale ŋon, te tira e lee botɔɔ kaa lɔ tɛɛle man. Be gyuuwɔ ke gate e na ɔ ta yem. 10 Keŋte Pɔɔl tisiwɔ gyu ke buŋ tobaale ŋon dɔɔ te ɔ pukaa e te ɔ gyuusu e lee yeŋ man. Keŋte ɔ yako wɔ nyi, "Ɛ na yeli ɛ wɔe ke lɔ ŋon ya, ɔ delena." 11 Keŋte Pɔɔl besewɔ gyu ba dekyae keŋ man adido botɔɔ te be ke dii weenɛɛ ŋan de Gbeŋgyoo Yesu kpa baa di na baa mo tɔɔse e nɛ. Ɔ besewɔ kolosi menɛɛ kelii tɛɛ kɛɛ yɛɛ maa na te ɔ laŋawɔ. 12 Te balaŋ baŋ moo tobaale ŋon ɔ ba yem te Pɔɔl be gyuusu e nɛ, gyu ɔ dekpaŋalaŋ man te be popou wɔe fɛɛ wɔ.

Pɔɔl kekalaa Efeso kegyiise baŋ

13 Keŋte da gyoowɔ degbele dinaa keŋ man gyu Asose donɔɔ man, na de kaa mo Pɔɔl kpu na da wose. Nawolo nyi ɔ yako daa nyi waa kyaŋ gbɛɛ na ɔ naawɔ, na de kaa mo e botɔɔ. 14 Ɔ ke kɔŋ kaa tuŋ daa Asose donɔɔ man keŋ nɛ, da moo e kpu na da wose gyu Mitilene donɔɔ keŋ man. 15 Tɛɛ kena keŋ nɛ te da moo degbele dinaa keŋ bela kelii Kiyose tɛɛlebii keŋ loŋ be kilisi ke nɛ yenaŋ. Weeya alate keŋ na te de gbaawɔ gyu Samose tɛɛlebii keŋ loŋ be kilisi ke nɛ man, te ka weeya atoorote na, te da gyoo Miletuse donɔɔ man. 16 Pɔɔl yɛɛ wa agyueŋ nyi, ɔ be gyae waa seŋ Efeso donɔɔ man

ya, na ɔ be nyiŋ wɔlɛɛ debaŋ Esia tɛɛle man ya. Nawolo nyi ɔ ne gyae bileŋ nyi akpaa ɔ tale na, waa gyu Gyerusalɛm donɔɔ man ke tuŋ Gyudatena wee dinaa keŋ bɛɛ baake ke nyi Pentekosite nɛ.

17 Ɔ ke kyaa Miletuse na, te ɔ
kpilawɔ ka mo Efeso Kristotena
ɔsom kegyiise baŋ. 18 Ba ke
kɔŋ kaa gyoo nɛ, ɔ yako wɔ nyi
“Ɛmɛɛ gbagba ɛ gyeŋ nyi, leenaŋ
wee gyaŋgbate keŋ mɔɔ kɔŋ ɛ
gyaŋ Esia tɛɛle man nɛ, daa na
ŋon kyaawɔ nideli weeya ŋenaŋ
pou man. 19 Ɛ gyeŋ mena keŋ
mɔɔ yɔkɔse ma wose te mɔɔ mo
siasaraŋ yɛɛ tom keŋ nideli ŋgba
de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ tobaale
nɛ. Te ɛ naa mena keŋ Gyudatena
ba koro seŋ me dɔɔ te bɔɔ do
maŋ sibiiyam nɛ. 20 Ɛ gyeŋ nyi
debaŋ keŋ mee kolosi Wurubuarɛ
nombia ŋan fa ŋon balaŋ nsana
na ya akpaŋalaŋse man nɛ, me
ta mo kolo weese ŋon ya. Ma
lese abɔɔ ŋan gyae ke kyɔ ŋon nɛ
pou wola ŋon. 21 Gyudatena na
Girikitena pou te me fareewɔ nyi,
baa kyɛɛkee lee be nombiakumɛɛ
man na baa kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ
na baa lɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu di.
22 Te nɛnɛɛ, mɛɛ gyae maa yɛɛ
kpene keŋ Wurubuarɛ feliŋ ŋon
ne gyae dɔɔ mee gyu Gyerusalɛm,
mɔna mɔɔ gyeŋ kpene keŋ gyae
ke kɔŋ me dɔɔ botɔɔ ya. 23 Nombii
dokoloŋ keŋ ma gyeŋ yɛna nyi,
Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne faree
maŋ donɔɔ kamasɛ man nyi, baa
naase maŋ diyem na baa kyaŋ
maŋ tɔ deni. 24 Mɔna mɔɔ ne
kɛɛ ma nyeedoŋ nyi ke yɛɛ kolo
ke fa maŋ ya. Mɛɛ gyae maa yɛɛ
tom keŋ de Gbeŋgyoo Yesu be fa
maŋ nyi maa yɛɛ nɛ ke si kɔ ɔto.
Tom kenaŋ yɛna nyi, maa yako
ɔ nombia kpaakpaa ŋan fa balaŋ
nyi Wurubuarɛ waa mo ɔ bɛrɛɛ
boele wɔ.”

25 Nɛnɛɛ ma gyeŋ nyi ɛmɛɛ baŋ
pou mɔɔ kili ɛ dɔɔ yako ŋon
Wurubuarɛ gyoori keŋ wose man
nombia ŋan nɛ, ɛ man ŋolo be
gyae waa tekaa naa maŋ bela
ya. 26 Mena dɔɔ gyɛŋ wee kei
mɛɛ yako ŋon baa nyi, akpaa ɛ
man ŋolo da yoo lee Wurubuarɛ
gbɛɛ man na, me nɔɔ be doo ya.
27 Nawolo nyi ma te yako ŋon
Wurubuarɛ nyeeman nombia ŋan
pou. 28 Ɛ kɛɛ ɛ wose dɔɔ nideli,
na ɛ ke kɛɛ balaŋ baŋ Wurubuarɛ
feliŋ ŋon ba mo wɔ do ɛ nyiŋmaa
man nɛ mɔ dɔɔ nideli. Ɛ kɛɛ
Kristotena dikpii keŋ dɔɔ nideli
ŋgba mena keŋ wonembu kɛɛlere
ne kɛɛ ɔ wonembia dɔɔ nɛ. Baŋ
yɛna baŋ Wurubuarɛ be yela ɔ bu
ba yem lɛɛ ba nyeeya nɛ. 29 Ma
gyeŋ nyi ma ke laŋ wɔle na, balaŋ
kumɛɛ baa kaa gyoo ɛ man ŋgba
mena keŋ gbougbouse na gyoo
wonembia man nɛ, te bɔɔ gyae
baa tina ŋon yela ya. 30 Te debaŋ
daale gyae kelii nɛ, baale baa lee
ɛmɛɛ gbagba ɛ dikpii keŋ man na
baa beo ɛ tebia Kristotena baŋ
baale sila ba wose. 31 Mena dɔɔ
ɛ doo ɛ wose dɔɔ, na ɛ ke tɔɔse
nyi kulutooneŋ atooro sɔɔŋ te me
faree ŋon na siasaraŋ nelim na ka
weese pou.

32 Te nɛnɛɛ mɛɛ mo ŋon mɛɛ do
Wurubuarɛ nyiŋmaa man. Nom-
bia ŋan na wola Wurubuarɛ bɛrɛɛ
keŋ ɔ dana fa deniwalaŋ nɛ, ne
gyae la ke kyɔ ŋon na ɛ ke tale
seŋ nombia ŋan ɛ be lɛɛ di nɛ
man nideli. Wurubuarɛ waa mo
ɔ nyiŋmaa gyakaa ɛmɛɛ na ɔ
balaŋ akaŋ baŋ ɔ ba lese nɛ pou
dɔɔ. 33 Me sia te yɛɛ ŋolo kɔba
yayam yaa ɔ kɔba, yaa wa abɔɔ
dɔɔ ya. 34 Ɛmɛɛ gbagba ɛ gyeŋ
nyi ma nyiŋmaase kɛŋa te ma
moowɔ yɛɛ tom te me nyiŋa abɔɔ
ŋan pou gyae ke hia daa na me
tebia nɛ. 35 Ma wola ŋon kpene
kamasɛ man nyi, kaboena nyi
walaŋ kamasɛ waa yɛɛ tom nideli
mena, na waa nyiŋ kolo kyɔ baŋ

bɔɔ dana doŋ ya nɛ. Na ɛ ke
tɔɔse de Gbeŋgyoo Yesu kawola
keŋ nyi, “Kolo kefa dana gyoŋ na
wosefɛɛreŋ kela kolo kenyiŋ lee
ŋolo gyaŋ.”
36 Ɔ kekolosi kɛŋa taŋ nɛ, be
popou tisiwɔ buŋ ba doona dɔɔ te
be fanewɔ. 37 Keŋte be man walaŋ
kamasɛ moo kewii pukaa e te be
kalaa e. 38 Keŋ ɔ be yako wɔ nyi
bɔɔ gyae baa tekaa naa e bela ya
nɛ, keŋ yɛna kpene keŋ be takaa
wɔ nideli. Ba moo e ka tee, te ɔ
gyoo degbele dinaa keŋ man laŋ.

21

Pɔɔl kamo ɔ nyee baŋ Gyerusalɛm

1 Da ke kalaa dɔŋa taŋ keŋ nɛ,
da moowɔ loŋ keŋ dɔɔ teeŋ te da
toŋawɔ gyu Kosi donɔɔ man. Tɛɛ
naawɔ na te de ka gyoo Rodesi
donɔɔ man, te da leewɔ botɔɔ
gyu Patara donɔɔ man. 2 Botɔɔ
te de naa degbele dinaa daale na
kee gyu Fonisia tɛɛle man te da
gyoo ke man laŋ. 3 De sia ke
gyɔ Saiporɔse tɛɛlebii keŋ loŋ be
kilisi ke nɛ, te de tinaa ke yela
te de kpasewɔ mo ka ata yenaŋ
gyu ka seŋ Tae boo nɔɔman Siria
tɛɛle keŋ dɔɔ. Botɔɔ te ba lese
kasolɔse ŋan doo degbele dinaa
keŋ man nɛ see. 4 Botɔɔ te de
naa Kristotena baale te de kyaawɔ
be gyaŋ weeya nyetooro. Te Wu-
rubuarɛ feliŋ ŋon tɛɛwɔ be dɔɔ
yako Pɔɔl nyi, ɔ na fa waa gyu
Gyerusalɛm ya. 5 Mɔna debaŋ keŋ
kelii nyi dɛɛ koro lee be gyaŋ nɛ,
te da korowɔ mo de gbɛɛ bela.
Keŋte baŋ na be wɛɛla na be bia
pou gyuuwɔ ka tee daa donɔɔ keŋ
nɔɔman. Te de popou buŋawɔ da
doona dɔɔ ɛpo keŋ nɔɔman te de
fanewɔ. 6 De kalaa dɔŋa te de
ka gyoo degbele dinaa keŋ man te
baŋ mɔɔ besewɔ laŋ be dɛɛ. 7 Da
besewɔ mo de gbɛɛ keŋ dɔɔ lee
Tae menɛɛ kelii Pitolemase te da
doo Kristotena baŋ be kya botɔɔ
nɛ nɔɔ te de kyaawɔ be gyaŋ wee
dokoloŋ. 8 Tɛɛ kena na te da
korowɔ ka gyoo Kaesaria donɔɔ
man, te de ka soo Filipo ŋon ɔ ne
tɛɛ kolosi Kristo nombia nɛ. Ŋon
Filipo mɔ kpuɛ balaŋ nyetooro
baŋ bɔɔ kyaa lese Gyerusalɛm nyi
baa kɛɛ weenɛɛ kekpɛlɛɛ dɔɔ nɛ
man. 9 Na ɔ dana bia alebia
banaara baŋ ba te yala ta ya, na
Wurubuarɛ ne tɛɛ be dɔɔ kolosi.

10 De ke di weeya akalansɛɛ
ŋaale botɔɔ nɛ, te Wurubuarɛ
dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋolo ŋon bɛɛ
baake e nyi Agabuse nɛ, lee Gyu-
dia tɛɛle man kɔŋ. 11 Ɔ kɔŋa de
gyaŋ na, te ɔ moo Pɔɔl abɔsɔɔ
mo baake ŋon gbagba ɔ nawɔɔ na
ɔ nyiŋmaase te ɔ yakowɔ nyiaa,
“Nnɛ yaa Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne
yako. Nnɛ te Gyudatena baŋ be
kyaa Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ,
baa bake ŋon ɔ tee abɔsɔɔ kei nɛ,
na baa lese e fa balaŋ baŋ ba te
yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ.” 12 Debaŋ
keŋ dɔɔ nyii mena nombia kɛŋa
nɛ, te daa na balaŋ akaŋ baŋ be
kyaa botɔɔ nɛ waase Pɔɔl nyi ɔ
na gyu Gyerusalɛm ya. 13 Keŋte
Pɔɔl tiranɔɔ fa wɔ nyi, “Weera ɛ
ne wii te ɛ ne yeli dekɔkɔrɔkɔɔ
ne kyaŋ maŋ mena? Na me
desina ma wose bo fa kebake
kaageŋ Gyerusalɛm ya, mɔna ma
te desina ma wose fa yeŋ mɔ
lee de Gbeŋgyoo Yesu yele man.”
14 Da te tale kyɛɛkee wa agyueŋ
ya, mena dɔɔ de tina e yela te de
yakowɔ nyi, “Wurubuarɛ gbagba
waa yɛɛ ɔ kegyaebii.”

15 Da ke kyaa botɔɔ kyomii
nɛ, da moo da wose te de laŋa
Gyerusalɛm. 16 Kristotena baŋ
bɔɔ lee Kaesaria nɛ man baale sila
daa, te ba moo daa gyu Masɔne
ŋon ɔ ba lee Saiporɔse donɔɔ man
nɛ dɛɛ. Masɔne kei yɛɛ walaŋ ŋon
ɔ be wulaa lɛɛ Kristo di leenaŋ
kewalaŋ keŋ.

Pɔɔl kagyoo Gyerusalɛm donɔɔ man

17 De ka gyoo Gyerusalɛm donɔɔ
man nɛ, Kristotena baŋ be kyaa
botɔɔ nɛ lɛɛ daa nideli. 18 Ke tɛɛ
naa keŋ nɛ, daa na Pɔɔl gyuuwɔ
ka do Gyemisi nɔɔ. De ke gyu
keŋ na ɔsom kegyiise baŋ pou
kyaa botɔɔ. 19 Pɔɔl doo wɔ nɔɔ
te ɔ yako wɔ kpene kamasɛ keŋ
Wurubuarɛ be tɛɛ ɔ dɔɔ yɛɛ balaŋ
baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya
man nɛ. 20 Be ke nyii nombia ŋan
taŋ nɛ, be popou lese Wurubuarɛ
yele. Te be yako e nyi, “Kegyia
Pɔɔl, ŋgba n naa mena keŋ Gyu-
datena burum be lɛɛ Kristo nom-
bia ŋan di, mɔna be sɛɛ be dana
Wurubuarɛ mmaraase ŋan ɔ be
yeli Mosesi be ŋmarase see nɛ
man nideli. 21 Be te nyii n nombia
nyi, n na wola Gyudatena baŋ
pou be kyaa balaŋ baŋ ba te yɛɛ
Gyudatenawɔ ya nɛ tɛɛle dɔɔ nyi,
baa tina Wurubuarɛ mmaraase
ŋan ɔ be yeli Mosesi be ŋmarase
see nɛ dɔɔ kedi yela. Be na kara
ba bia baala wose ya, te be na
sila de naanaɔ beneŋ nombia ŋan
bela ya. 22 Kei na sena yaa dɛɛ
yɛɛ baa, de yɛɛ senaa baa nyii nyi
n te kɔŋ kɛbo. 23 Mena dɔɔ yɛɛ
kpene keŋ dɛɛ yako neŋ nɛ. Balaŋ
banaara baale kyaa de gyaŋ kɛbo
keŋ bɔɔ kaŋ ntam. 24 Gyu ke kpu
na balaŋ banaara kɛwɔ na ɛ ka
gberaa ɛ wose, na n ke tɔ kom keŋ
baa gyoo nɛ, na baa nyiŋ tale tisi
ba nyeeya. N yɛɛ mena na, walaŋ
kamasɛ waa naa nyi nombia ŋan
pou bɔɔ yako lee n wose man
nɛ te yɛɛ ampaŋ ya. Mɔna baa
naa nyi nyaŋ gbagba mɔ n ne di
Wurubuarɛ mmaraase ŋan ɔ be
yeli Mosesi be ŋmarase see nɛ
dɔɔ nideli. 25 Balaŋ baŋ ba te yɛɛ
Gyudatenawɔ ya te bɔɔ lɛɛ Yesu di
nɛ dɔɔ, da te ŋmarase tɔne yelee
wɔ te de yako wɔ kpene keŋ dɔɔ
bake see nɛ nyi be na di bane dɛɛ
weenɛɛ ya. Be na di fatabo ya te
be na di wonembu ŋon ba te kara
ɔ nyee pɛte ɔ ba yem nɛ ya. Nɛnɛɛ
baa lese ba wose lee kafoŋ nombia
man.” 26 Mena dɔɔ tɛɛ kena keŋ
na, te Pɔɔl moo balaŋ banaara
baŋ, te be gyuuwɔ kegberaa ba
wose. Te ɔ gyuu Wurubuarɛ ɔsom
deni dinaa keŋ man ka see wee
keŋ ba wose kegberaa keŋ gyae
ke taŋ, na wee keŋ be man walaŋ
kamasɛ waa fa Wurubuarɛ kedi.

Ba kekyaŋ Pɔɔl

27 Weeya nyetooro ŋan kɛɛ be-
naa keŋ nɛ, Gyudatena baale baŋ
bɔɔ lee Esia tɛɛle man nɛ naa
Pɔɔl Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa
keŋ man. Te be feefuwɔ do
balaŋ dikpii keŋ bɔɔ gyaŋee botɔɔ
nɛ te be kyaŋa e, 28 te be fae
yeesa nyi, “Iseraetena ɛ kaa kyɔ
daa, balee kei yɛna walaŋ ŋon
ɔ dɔŋ yenaŋ kamasɛ ɔ na wola
balaŋ pou nombia tia de balaŋ
na Wurubuarɛ mmaraase ŋan ɔ
be yeli Mosesi be ŋmarase see
fa daa nɛ, na Wurubuarɛ ɔsom
deni dinaa keŋ. Lee kenaŋ wɔle
koraŋ na, ɔ ta mo balaŋ baŋ ba
te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ kɔŋ
Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ
man mo ayimɛɛ kaa buraa ke.”
29 Keŋ dɔɔ bɔɔ yako mena yɛna
nyi, na be wulaa naa Efeso baale
ŋon bɛɛ baake e nyi Tirofimuse
nɛ, na Pɔɔl dɔŋɛɛ donɔɔ keŋ man,
mena dɔɔ na baŋ gyeŋ nyi Pɔɔl ta
mo e gyu Wurubuarɛ ɔsom deni
dinaa keŋ man.

30 Botɔɔ te donɔɔ keŋ pou
siŋiiwɔ te balaŋ yeuwɔ lee yenaŋ
kamasɛ kɔŋ kaa kyaŋ Pɔɔl te be
wɔŋee e lee Wurubuarɛ ɔsom
deni dinaa keŋ man. Karatetee
dokoloŋ te be kyaŋa ka asima
ŋan pou tɔ. 31 Be kɛɛ gyae
baa ko e nɛ, te tiila ke tuŋa
Romantena yoonɔɔtena siamante
ŋon nyi, Gyerusalɛm donɔɔ keŋ
pou te siŋii. 32 Debokenaŋ

man te ɔ moo yoonɔɔtena kegyiise na yoonɔɔtena baale, te be yeuwɔ gyu balaŋ dikpii keŋ gyaŋ. Balaŋ baŋ kena siamante ŋon na yoonɔɔtena baŋ nɛ, te be tinaa Pɔɔl ketuku yela. 33 Be siamante ŋon gyuu Pɔɔl gyaŋ te ɔ ke kyaŋa e te ɔ yakowɔ nyi baa mo agbaraagbaraase ala bake e. Keŋte ɔ bɔɔse wɔ nyi, “Amɔte yɛna balee kei, te woŋ yaa ɔ yɛɛwɔ?” 34 Balaŋ baŋ baale ne yako nombii dokoloŋ na baale mɔ ne yako ŋaale kpoo. Botɔɔ kee wosi dɔɔ, yoonɔɔtena siamante ŋon ta gyeŋ nombia ŋan nyee na ŋe nawɔɔ ya, mena dɔɔ ɔ yako ɔ tewulɛɛ baŋ nyi baa mo e gyu ba dekyae man. 35 Be ka mo e kelii botɔɔ keŋ bɛɛ mo gyeŋ gyoo deni keŋ man nɛ, balaŋ baŋ sia keyɛɛ dɔɔ yoonɔɔtena baŋ gate Pɔɔl seele adido. 36 Na balaŋ baŋ be silana wɔ nɛ, ne fae yeesa nyii, “Ɛ ko e.”

37 Be kɛɛ gyae baa mo Pɔɔl gyoo yoonɔɔtena baŋ dekyae keŋ man nɛ, ɔ yako yoonɔɔtena siamante ŋon nyi, “Mɛɛ gyae maa yako neŋ nombii daale.” Te ɔ bɔɔse Pɔɔl nyi, “N ne nyii Giriki dei?” 38 “Na nyaŋ yɛna Igyipite baale ŋon n be kyaa koro seŋ tia kegyiise te n ba mo awudiina kakpoŋse banaara (4,000) sila n wose gyu kefula man nɛ yee?” 39 Te Pɔɔl tiranɔɔ fa e nyi, “Koa, me yɛɛ Gyuda baale e te ba lola maŋ bo Silisia tɛɛle man. Ma lee Tasuse donɔɔ keŋ ke dana yele nɛ man. Waaseda, fa maŋ gbɛɛ na maa kolosi fa balaŋ baŋ.” 40 Te yoonɔɔtena siamante ŋon faa e gbɛɛ nyi waa kolosi. Mena dɔɔ Pɔɔl seŋawɔ botɔɔ keŋ bɛɛ mo gyeŋ gyoo deni keŋ man nɛ, te ɔ gyinaa ɔ nyiŋmaa adido nyi baa wu be nɔɔ na baa tei e. Balaŋ baŋ ke wu be nɔɔse nɛ, te Pɔɔl kolosiwɔ Hiburu dei man fa wɔ.

22

1 Keŋte Pɔɔl kolosiwɔ lese ɔ nɔɔse nyiaa, “Me tebia na me kyaɔ, ɛ tei maŋ.” 2 Be kenyii ɔ kekolosi na wɔ Hiburu dei man nɛ, be wuu be nɔɔse te botɔɔ yɛɛwɔ diiŋ. Te Pɔɔl yakowɔ nyi, 3 “Me yɛɛ Gyuda baale e te ba lola maŋ bo Tasuse Silisia tɛɛle dɔɔ mɔna be kɛɛle maŋ bo Gyerusalɛm donɔɔ man kɛbo, Na me yɛɛ Gamaleli tobaale e. Ɔ kɛɛle maŋ nideli de naanaɔ ɔsom amanberɛ gbɛɛ man te me yase me sia mo ma wose lɔ Wurubuarɛ dɔɔ ŋgba mena keŋ ɛ man walaŋ kamasɛ ne yɛɛ gyɛŋ nɛ. 4 Me naase baŋ be dɔŋ de Gbeŋgyoo Yesu nyeedoŋ gbɛɛ kei dɔɔ nɛ diyem nideli keŋ nyi be baale koraŋ yekeewɔ, te me kyaŋa be man ala na baala pou ketɔ deni. 5 Sae kegyia na nombiadiira kegyiise baa di adansɛɛ nyi kpene keŋ mɛɛ yako nɛ yɛɛ anokoare. Nawolo nyi me lɛɛ tɔna koraŋ lee be gyaŋ, ŋan bɔɔ ŋmarase fa be tebia Gyudatena baŋ be kyaa Damasekuse nɛ, te me gyuuwɔ me kaa kyaŋ Kristotena baŋ be kyaa botɔɔ nɛ, na maa do wɔ akyakaase kɔŋ Gyerusalɛm na baa wɔŋ ba deŋela.

Pɔɔl kekolosi lee ɔ kekyɛɛkee wose man

6 Keŋte Pɔɔl yakowɔ nyi, ma keta gyu ka benaa Damasekuse donɔɔ keŋ na weese ta seŋ dɛɛ. Karatetee dokoloŋ te keŋmaŋee dinaa daale lee adido kaa ŋmaale polɛ kilisi maŋ. 7 Kara maŋ lɔ tɛɛle man te me nyii nɔɔwoya ŋaale ne bɔɔse maŋ nyi, ‘Sɔɔl! Sɔɔl! Weera te n ne naase man diyem?’ 8 Te me bɔɔse e nyi, ‘Nyaŋ amɔte ŋonaŋ me Gbeŋgyoo?’ Te ɔ tiranɔɔ nyi ‘Maŋ Yesu Nasarɛte baale ŋon n ne naase diyem nɛ.’ 9 Balaŋ baŋ daa na wɔ dɔŋɛɛ nɛ naa keŋmaŋee keŋ, mɔna be te nyii nɔɔwoya ŋan be kolosi na maŋ nɛ man ya. 10 Me bɔɔsewɔ nyi, ‘Woŋ te maa yɛɛ me

Gbeŋgyoo?' Te de Gbeŋgyoo yako maŋ nyi, 'Koro gyu Damasekuse. Botɔɔ te baa yako neŋ kpene kamasɛ keŋ Wurubuarɛ ne gyae nyi n ke yɛɛ.' 11 Keŋmaŋee dinaa keŋ yela me sia yɛlɛɛwɔ, mena dɔɔ balaŋ baŋ daa na wɔ dɔŋ nɛ, kyaŋa na maŋ me nyiŋmaa man gyu ka gyoo Damasekuse donɔɔ man.

12 Balee ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Ananiase nɛ kɔŋawɔ kaa kɛɛ maŋ. Ɔ yɛɛ walaŋ ŋon ɔ ne yee Wurubuarɛ, te ɔ ne di Wurubuarɛ mmaraase ŋan dɔɔ nideli, te Gyudatena baŋ pou be kyaa Damasekuse nɛ ne bu e nideli. 13 Ɔ kɔŋawɔ kaa seŋ me gyaŋ te ɔ yakowɔ nyi, 'Me dɔɔ Sɔɔl, gyuusu n sia na n kena.' Debokenaŋ man te me sia gyuusuwɔ te me naa e. 14 Te Ananiase yako maŋ nyi, 'De naanaɔ Wurubuarɛ lese na neŋ nyi nya gyeŋ kpene keŋ ɔ ne gyae nyi nya yɛɛ, na n kena ɔ walaŋ ŋon ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ, na n ke nyii ɔ nɔɔwoya. 15 Nawolo nyi nyaŋ ne gyae la n ke di ɔ wose man adansɛɛ fa balaŋ pou lee kpene keŋ n be naa, na kpene keŋ n be nyii lee ɔ wose man nɛ. 16 Nɛnɛɛ woŋ yaa n ne daa? Koro seŋ na n ke yela baa sɔ neŋ Wurubuarɛ loŋ na n ke fane de Gbeŋgyoo Yesu yele man, na Wurubuarɛ ke gberaa nya ayimɛɛ lee n wose man.'

Pɔɔl yako Wurubuarɛ nombia balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ man

17 Keŋte Pɔɔl besewɔ gyina ɔ kekolosi dɔɔ nyi, debaŋ keŋ mɔɔ bese gyu Gyerusalɛm te mɔɔ gyu Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man me kaa fane nɛ, me naa kolo na me sia ŋgba dosɛɛ man nɛ. 18 Keman te me naa de Gbeŋgyoo Yesu te ɔ yako maŋ nyi, 'Yɛɛ bileŋ na n ka lee Gyerusalɛm debokeiman! Nawolo nyi, balaŋ kɛwɔ be gyae baa lɛɛ nya adansɛɛ keŋ n ne dii lee ma wose maŋ nɛ di ya.' 19 Keŋte me tiranɔɔ nyi, 'Me Gbeŋgyoo, balaŋ kɛwɔ gyeŋ nyi me gyuu Gyudatena ɔsom denɛɛ man donɔɔ kamasɛ man, ke kyaŋee balaŋ baŋ bɛɛ lɛɛ neŋ di nɛ, te me tuku wɔ. 20 Te debaŋ keŋ bɛɛ ko Sitifin ŋon ɔ be di n wose man adansɛɛ nideli nɛ, na ma seŋɛɛ botɔɔ mɛɛ do wɔ kakyeŋ, te maŋ koraŋ kɛɛ na ba kegbase dɔɔ.' 21 Te de Gbeŋgyoo yako maŋ nyi, 'Ta! Maa kpila neŋ lemlem, balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ gyaŋ.' "

22 Balaŋ baŋ tei e kelii debaŋ keŋ ɔ be kolosi nombia kɛŋa pou taŋ nɛ. Botɔɔ te be fae yeesa nyi, "Ɛ ko e! Ɛ ko e! Ɔ ţekaboena nyi waa kyaa tɛɛle kei dɔɔ ya." 23 Na bɛɛ fae yeesa, te ba kpee ba kegbase na bee fiili ŋa adido na be funii aŋasa gyu adido. 24 Mena dɔɔ yoonɔɔtena siamante ŋon faree ɔ tewulɛɛ baŋ nyi, baa mo Pɔɔl gyu yoonɔɔtena dekyae keŋ man na baa kebii e dambiise na baa bɔɔse e kpene keŋ dɔɔ balaŋ ne fae yeesa ɔ dɔɔ mena. 25 Ba ke bake e baa tuku e nɛ te Pɔɔl bɔɔse yoonɔɔtena kegyia ŋon ɔ seŋɛɛ botɔɔ nɛ nyi, "Gbɛɛ doo nyi ya tuku Roman bu dalolasa ŋon ɛ te di ɔ nombia na ɛ ke bu e fɔɔ yee?"

26 Yoonɔɔtena kegyia ŋon ke nyii nombia kɛŋa nɛ, ɔ korowɔ gyu yoonɔɔtena siamante ŋon gyaŋ ke yako e nyi, "Woŋ yaa ɛ ne gyae ɛ ke yɛɛ nɛ? Balee kei yɛɛ Roman bu dalolasa e o!" 27 Yoonɔɔtena siamante ŋon gyuu Pɔɔl gyaŋ ke bɔɔse e nyi, "Yako maŋ, n yɛɛ Roman bu dalolasa e?" Keŋte Pɔɔl tiranɔɔ nyi, "Ayi me yɛɛ Roman bu dalolasa e." 28 Botɔɔ te yoonɔɔtena siamante ŋon yakowɔ nyi, "Maŋ tɔɔ kom dinaa pɛte ma bese Roman baale." Te Pɔɔl mɔ yako e nyi, "Maŋ dɔɔ

me yɛɛ Roman bu dalolasa e.” 29 Mena dɔɔ baŋ nafɔ bɔɔ yeli baa bɔɔse e nombia nɛ, tuuwɔ lee ɔ gyaŋ bileŋ. Debaŋ keŋ yoonɔɔtena siamante ŋon gbagba be naa nyi Pɔɔl yɛɛ Roman bu dalolasa e te bɔɔ do e akyakaase nɛ, gyakoloŋ gyoo e.

Be kamo Pɔɔl gyu donɔɔ kegyiise siaman

30 Yoonɔɔtena siamante ŋon gyaewɔ waa gyeŋ kpene keŋ kitii dɔɔ Gyudatena ne kara Pɔɔl nɔɔse nɛ nideli, mena dɔɔ tɛɛ kena nɛ ɔ yela ba lese Pɔɔl akyakaase ŋan, te ɔ yela Wurubuarɛ saese kegyiise na donɔɔ kegyiise pou gyaŋeewɔ, te ɔ moo Pɔɔl kaa seŋ be siaman.

23

1 Pɔɔl kɛɛ kegyiise baŋ bɔɔ gyaŋee nɛ sia gbɛɛ te ɔ yakowɔ nyi, “Me tebia Iseraetena, me konɔɔ bee bu maŋ fɔɔ gbɛɛ kamasɛ man ya, nawolo nyi me kyaawɔ nideli Wurubuarɛ siaman kaa lii naŋ gyɛŋ.” 2 Botɔɔ te Wurubuarɛ sae kegyia Ananiase faewɔ do baŋ ba seŋɛɛ benaa na Pɔɔl nɛ nyi, baa gyɔ e ɔ nɔɔ gbɛɛ. 3 Keŋte Pɔɔl mɔ yako e nyi, “Wurubuarɛ waa gyɔ nyaŋ mɔ. Kɛɛ ɔ ke kyaa botɔɔ ŋgba deni dekyaŋ keŋ bɔɔ gyilaa ke wɔle wolom nɛ. N kyaa botɔɔ n na mo mmaraa di me nombia, mɔna nyaŋ gbagba mɔ n ta fom Wurubuarɛ mmaraa, ŋgba n be fae do wɔ nyi baa gyɔ maŋ nɛ.” 4 Botɔɔ te balaŋ baŋ ba seŋɛɛ benaa na Pɔɔl nɛ yakowɔ nyi, “Wurubuarɛ sae kegyia yaa n na tee nɛ!” 5 Keŋte Pɔɔl tiranɔɔ nyi, “O me tebia, me ta gyem nyi ŋon yɛna Wurubuarɛ sae kegyia ŋon ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nyi, ‘Ɛ na kolosi walaŋ ŋon ɔ ne di balaŋ dɔɔ nɛ wose man nombiikum ya.’ ”

6 Te Pɔɔl kena nyi balaŋ baŋ baale yɛɛ Sadukiitenawɔ te baale mɔ yɛɛ Farasiitenawɔ nɛ ɔ fae yeesa nyi, “Me tebia, me yɛɛ Farasii baale e, te me kya mɔ yɛɛ Farasii baale e. Keŋ dɔɔ bee di me nombia yɛna nyi, me sia gyakaa nyi baŋ bɔɔ yem nɛ baa foŋ lee yeŋ man.” 7 Ɔ ke yako mena nɛ, kale gyoo Sadukiitena na Farasiitena baŋ man te dikpii keŋ kpasewɔ akpeŋ ala. 8 Nawolo nyi Sadukiitena ne yako nyi yeŋ wɔle kefoŋ be kyaa bela ya, yaa Wurubuarɛ kpilala na feliŋkumɛɛ be kyaa ya, mɔna Farasiitena ne lɛɛ kɛŋa pou di nyi ŋe kyaa. 9 Kale dinaa daale gyoo wɔ, keŋte Gyudatena mmaraa wolala baŋ be yɛɛ Farasiitenawɔ nɛ, man baale korowɔ seŋ keŋkeŋ nyi, “Da te naa dukum keŋ balee kei be yɛɛ ya! Mberem Wurubuarɛ feliŋ yaa Wurubuarɛ kpilale ŋolo kolosila na e.” 10 Kale keŋ nɔɔ ke yɛɛ doŋ nɛ, yoonɔɔtena siamante ŋon yeewɔ nyi mberem baa tirii Pɔɔl kpetekpetekpete. Mena dɔɔ ɔ faewɔ do ɔ yoonɔɔtena baŋ nyi baa lɛo Pɔɔl doŋ man lee balaŋ baŋ gyaŋ, na baa mo e gyu ba dekyae man.

11 Wee kenaŋ nelim nɛ, de Gbeŋgyoo Yesu kɔŋawɔ kaa seŋ Pɔɔl gyaŋ yako e nyi, “Nyiŋ konɔɔ! Na yee ya! Mena keŋ n be di ma wose man adansɛɛ Gyerusalɛm kɛbo nɛ, mena mɔ te kaboena nyi nya di ma wose man adansɛɛ Roman donɔɔ man.”

Ba kebake Pɔɔl nyee man apam

12 Tɛɛ kena nebo nɛ, Gyudatena baale gyaŋeewɔ mo agyueŋ. Be kaŋa ntam nyi be nɔɔ be gyae ke daa weenɛɛ yaa loŋ ya kelii debaŋ keŋ baa ko Pɔɔl. 13 Balaŋ baŋ bɔɔ mo Pɔɔl wose man agyueŋ kum kei kela balaŋ sɔŋola (40). 14 Te be gyuu Wurubuarɛ saese kegyiise na donɔɔ kegyiise baŋ gyaŋ ke

yako wɔ nyi, “Da te kaŋ ntam nyi, de nɔɔ be gyae ke daa kolo ya, kelii debaŋ keŋ dɛɛ ko Pɔɔl. 15 Mena dɔɔ ɛmɛɛ na nombiadiira baŋ ɛ kpila gyu Romantena yoonɔɔtena siamante ŋon gyaŋ ka sola e na waa mo Pɔɔl kɔŋ ɛ gyaŋ. Ɛ gyu ka beo e nyi ɛ ne gyae ɛ ka gyoo Pɔɔl nombia ŋan man nideli, mɔna nyi ɔ fa gbɛɛ nyi baa mo e kɔŋ na, da te desina da wose nyi dɛɛ koe e gbɛɛnaa man.”

16 Pɔɔl wa agbelebii nyii nombii kei na, te ɔ korowɔ gyu yoonɔɔtena baŋ dekyae man ke bɔ Pɔɔl amandɛɛ. 17 Keŋte Pɔɔl baake yoonɔɔtena baŋ man kegyia ŋolo te ɔ yako e nyi, “Mo tobaalebii kei gyu yoonɔɔtena siamante ŋon gyaŋ, nawolo nyi ɔ dana nombii daale waa yako e.” 18 Te ɔ moo tobaalebii ŋon gyu yoonɔɔtena siamante ŋon gyaŋ te yoonɔɔtena kegyia ŋon yako e nyi, “Pɔɔl ŋon ɔ doo deni man nɛ kpila la baake maŋ te ɔ yako maŋ nyi maa mo tobaalebii kei kɔŋ n gyaŋ, nawolo nyi ɔ dana nombii daale waa yako neŋ.” 19 Yoonɔɔtena siamante ŋon kyaŋa bu ŋon nyiŋmaa man te ɔ mo e lee yenaŋ bɔɔse e nyi, “Woŋ te n dana n ke yako maŋ?” 20 Keŋte bu ŋon tiranɔɔ nyiaa, “Gyudatena kegyiise te yɛɛ nɔɔdokoloŋ nyi baa sola neŋ na n ke yela Pɔɔl ke gyu kena wɔ kyoo. Baa beo neŋ nyi bɛɛ gyae baa gyoo ɔ nombia ŋan man nideli. 21 Na sɛɛ ya nawolo nyi balaŋ kela sɔŋola keŋ ba yoɛ gbɛɛnaa man bɛɛ daa Pɔɔl. Ba te kaŋ ntam nyi be nɔɔse be gyae ke daa kolo ya kelii debaŋ keŋ baa ko Pɔɔl. Baŋ taŋ desina ba wose taŋ, nyaŋ yaa bee gyeki.” 22 Te yoonɔɔtena siamante ŋon lɔɔ tobaalebii ŋon gbɛɛ te ɔ faree e nyi, “Na yeli ŋolo ke nyii nyi, n te kaa yako maŋ mena nombia kɛŋa ya.”

Be kalese Pɔɔl gyu Kaesaria donɔɔ man

23 Mena dɔɔ yoonɔɔtena siamante ŋon baake ɔ yoonɔɔtena kegyiise baŋ man balaŋ bala te ɔ yako wɔ nyi, “Ɛ gyae yoonɔɔtena sɔŋonoŋ akpeŋ ala (200) na yoonɔɔtena baŋ bɛɛ kyaa dɛɛkyɔŋse nɛ sɔŋotooro na kufu (70), na yoonɔɔtena baŋ bɛɛ mo apiase yokii nɛ sɔŋonoŋ akpeŋ ala (200). Baa desina ba wose na baa koro nelim debaŋ kadaalete man gyu Kaesaria. 24 Ɛ gyae dɛɛkyɔŋ fa Pɔɔl na ɛ ka mo e ka do gyoo Felisi ŋon ɔ ne kɛɛ botɔɔ tɛɛle dɔɔ nɛ nyiŋmaa man wosefɛɛreŋ man.” 25 Te yoonɔɔtena siamante ŋon ŋmarase tɔne fa wɔ nyi.

26 “Maŋ Klaudiuse Lisiase ne ŋmarasena tɔne kei mee yelee nyaŋ gyoo kpaakpaa Felisi. Mɛɛ do neŋ nɔɔ. 27 Gyudatena kyaŋana balee kei nyi baa ko e, te ma moo me yoonɔɔtena te de gyuuwɔ ke lɛɛ e, nawolo nyi me naawɔ nyi ɔ yɛɛ Roman bu dalolasa e. 28 Me gyaewɔ maa gyeŋ kpene keŋ dɔɔ bɔɔ mo nombiakumɛɛ gyakaa ɔ dɔɔ, mena dɔɔ ma moo e gyu baŋ gbagba be kegyiise siaman. 29 Botɔɔ te me naawɔ nyi, nombia ŋan bɔɔ mo gyakaa ɔ dɔɔ nɛ, yɛɛ ba mmaraase nombia ŋa, mɔna ma te naa kpene keŋ ɔ be yɛɛ keŋ kaboena nyi baa ko e yaa baa kyaŋ e tɔ deni ya. 30 Te ba ke yako man nyi Gyudatena baale te bake ɔ nyee man nyi baa ko e nɛ, debokenaŋ man te me yɛɛ ma agyueŋ nyi maa mo e kɔŋ n gyaŋ. Te me yako baŋ baŋ na e dana nombia nɛ nyi baa mo be nombia kɔŋ n gyaŋ na be kaa gyoo ŋe man. Me nɔɔ te si.”

31 Mena dɔɔ yoonɔɔtena baŋ yɛɛwɔ ŋgba mena keŋ be kegyia ŋon be faree wɔ nyi baa yɛɛ nɛ. Ba moo Pɔɔl nelim kenaŋ menɛɛ te be keliiwɔ Antipatirise donɔɔ

man. 32 Tɛɛ kena nɛ, yoonɔɔtena baŋ be dɔŋ na be nawɔɔ nɛ, besewɔ gyu be dalee man, te baŋ bɛɛ kyaa dɛɛkyɔŋse nɛ moo e laŋ. 33 Be ka gyoo Kaesaria donɔɔ man nɛ, ba moo tɔne keŋ fa gyoo Felisi te ba moo Pɔɔl do ɔ nyiŋmaa man. 34 Gyoo ŋon kala tɔne keŋ te ɔ bɔɔse Pɔɔl nyi, tɛɛle kei yenaŋ woŋti man yaa n leewɔ. Gyoo ŋon ke nyii nyi ɔ lee Silisia tɛɛle man nɛ, 35 ɔ yakowɔ nyi, “Debaŋ keŋ balaŋ baŋ ɛmɛɛ na wɔ be nyiŋ nombia de kɔŋ nɛ, na maa nyii n nɔɔwoya.” Te ɔ yakowɔ nyi baa mo Pɔɔl gyu gyoo Herode dekpaŋalaŋ dinaa keŋ man na baa gyee e.

24

Be kedi Pɔɔl nombia gyoo Felisi gyaŋ

1 Weeya anoŋ wɔle nɛ, Wurubuarɛ sae kegyia Ananiase na donɔɔ kegyiise baale na Lɔya ŋon bɛɛ baake e Tɛtulɔse nɛ gyuu Kaesaria ke tɔlɛɛ be nɔɔwoya fa gyoo Felisi lee Pɔɔl wose man. 2 Botɔɔ te be baake Pɔɔl kɔŋ. Keŋte Tɛtulɔse tɔlɛɛ ɔ nɔɔwoya lee Pɔɔl wose man nyi, Gyoo kpaakpaa, de te nyiŋ wosefɛɛreŋ kyare n gyoori kedi kei man. Nawolo nyi nyansa keŋ n ba mo di gyoori nɛ, te desina abɔɔ burum de tɛɛle kei dɔɔ. 3 Gyoo kpaakpaa Felisi, yenaŋ kamasɛ na gbɛɛ kamasɛ man na, de sia ta gye abɔɔ nya ayɛɛŋ fa daa kɛŋa dɔɔ, mena dɔɔ dɛɛ do neŋ nɔɔ nideli. 4 Mɔna me bɛɛ gyae maa wɔlɛɛ n debaŋ bela ya, mena dɔɔ mɛɛ sola neŋ bo, nyiŋ konɔɔ na n ke tei daa kyomii. 5 “Da gyeŋ nyi balee kei yɛɛ tɛɛle yɛlɛɛre e. Ɔ te loo nombia do Gyudatena baŋ be kyaa tɛɛle kei dɔɔ pou nɛ, te ɔ yɛɛ Nasarɛtena ɔsom siamante mɔ e. 6-7 Nafɔ ɔ gyaewɔ waa mo ayimɛɛ tina Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ mɔ, te de kyaŋa e. Daa gyaewɔ nyi nafɔ dee di ɔ nombia daa gbagba da mmaraa gbɛɛ, mɔna yoonɔɔtena kegyia Lisia kaa lɛo e doŋ man lee de nyiŋmaa man, te ɔ yako daa nyi daa baŋ daa na Pɔɔl dana nombia nɛ, dɛɛ mo kɔŋ n gyaŋ. 8 Akpaa n bɔɔse e ɔ nɔɔwoya na, nyaŋ gbagba n kena nyi ŋan pou dɔɔ yako lee ɔ wose man nɛ, doo na ke gbɛɛ.” 9 Te Gyudatena mɔ moo be nɔɔ do nyi mena nombia ŋan dɔɔ yako lee ɔ wose man nɛ, doo na ŋe gbɛɛ.

Pɔɔl kekolosi lese ɔ nɔɔse

10 Gyoo Felisi ke fa Pɔɔl gbɛɛ nyi waa kolosi nɛ, Pɔɔl tɔlɛɛ ɔ nɔɔwoya nyi, “Ma gyeŋ nyi n ne di nombia tɛɛle kei dɔɔ te yɛɛ gyɛŋ ya. Mena dɔɔ dana maŋ gyoŋ ŋgba mɛɛ kolosi maa lese me nɔɔse fa neŋ nɛ. 11 Nyaŋ gbagba n gyoo ke man na, n kena nyi weeya kufu ala yaa ŋgba mɔɔ gyu Gyerusalɛm me kaa som nɛ. 12 Te balaŋ baŋ daa na wɔ be nyim nɛ, te naa daa na ŋolo ke lɛɛ aŋmaareŋ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man ya. Ba te naa maŋ nyi maa loo nombia do balaŋ Gyudatena ɔsom deni man, yaa yenaŋ daale ya. 13 Te bɔɔ gyae baa tale gyɔ be konɔɔ na baa seŋ kolo dɔɔ wola nyi nombia ŋan bɛɛ mo gyakaa me dɔɔ nɛ yɛɛ ampaŋ ya. 14 Mɔna ma te sɛɛ nyi, mɛɛ som de naanaɔ Wurubuarɛ lee de Gbeŋgyoo Yesu gbɛɛ keŋ baŋ ne yako nyi ke yɛɛ ɔsom kum ke nɛ man. Te mɛɛ lɛɛ kpene kamasɛ keŋ bɔɔ ŋmarase do Wurubuarɛ mmaraase ŋan ɔ be yeli Mosesi be ŋmarase see nɛ, na Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra tɔna man nɛ di. 15 Me loo gyakaa Wurubuarɛ nombii dokoloŋ kei dɔɔ nyi, yeŋ wɔle na, balaŋ kpaakpaa na balaŋ kumɛɛ pou baa foŋ lee yeŋ man ŋgba mena keŋ baŋ mɔ loo gyakaa nɛ. 16 Mena dɔɔ mɛɛ yɛɛ kakyeŋ wee kamasɛ na

maa yɛɛ kpene keŋ me konɔɔ be gyae ke bu maŋ fɔɔ Wurubuarɛ na balaŋ siaman ya.

17 Me ka lee Gyerusalɛm donɔɔ man kulutooneŋ burum wɔle nɛ, ma besewɔ kɔŋ botɔɔ te ma moo kɔba na abɔɔ kɔna me tebia Gyudatena baŋ na baa mo fa ayematena, te me faa Wurubuarɛ mɔ kedi. 18 Debaŋ kei man te be naa maŋ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man na ma te gberaa ma wose taŋ, na balaŋ dikpii mɔ be kpuɛ na maŋ ya, te gidigidi mɔ te kɔŋ botɔɔ ya. 19 Mɔna Gyudatena baale baŋ bɔɔ lee Esia tɛɛle dɔɔ nɛ kɔŋawɔ botɔɔ. Baŋ te nafɔ kaboena nyi baa kɔŋ n siaman kɛbo, na nombii keŋ doo na dɛɛ gyoo ke man. 20 Te n gyae mɔ na, yela baŋ ba seŋɛɛ kɛbo nɛ ke yako dukum keŋ bɔɔ naa lee ma wose man debaŋ keŋ bɔɔ kyaŋ maŋ gyu donɔɔ kegyiise baŋ gyaŋ nɛ. 21 Nombii dokoloŋ keŋ mɔɔ gyɔ me konɔɔ yako be siaman yɛna nyi, baŋ bɔɔ yem nɛ baa bese foŋ lee yeŋ man bela. Mena nombii kei dɔɔ te bee di me nombia gyɛŋ nɛ."

22 Botɔɔ te Felisi ŋon ɔ wulaa ɔ gyeŋ de Gbeŋgyoo Yesu nyeedoŋ gbɛɛ keŋ wose man nombia nideli nɛ, tuu nombia kedi wee keŋ see wee wɔle. Keŋte ɔ yakowɔ nyi, "Wee keŋ yoonɔɔtena kegyia Lisiase ŋon de kɔŋ na, maa di n nombia kɛŋa." 23 Keŋte ɔ yako yoonɔɔtena kegyia ŋon bɔɔ mo Pɔɔl do ɔ nyiŋmaa man nɛ nyi waa kɛɛ ɔ dɔɔ nideli, be naa seŋ ɔ dɔɔ beiŋ ya. Mɔna waa fa ɔ tebia gbɛɛ baa fa e kpene kamasɛ keŋ ne hia e.

24 Ke di weeya ala ŋaale nɛ, Felisi na ɔ wɛɛle Durusila ŋon ɔ yɛɛ Gyuda alo e nɛ kɔŋawɔ botɔɔ. Keŋte Felisi yela Pɔɔl kɔŋawɔ kaa kolosi fa wɔ, te Pɔɔl kolosiwɔ lee Kristo Yesu kelɛɛdi wose man. 25 Pɔɔl ke gyakaa ɔ ne kolosi lee abɔɔ ŋan tenɛɛ na deeli keyɛɛ, na wose dɔɔ kedi na mena keŋ Yesu waa di balaŋ pou nombia wee daale nɛ, gyakoloŋ gyoo Felisi te ɔ yakowɔ nyi, "Tekaboe mena ta pɛ, me nyiŋ ma wose na maa baake neŋ bela." 26 Na ɔ sia gyakaa nyi Pɔɔl waa fa e kɔba na waa tina e yela mena dɔɔ ɔ kyaa ɔ kyaa na, ɔ te baake Pɔɔl kolosi na e. 27 Kulutooneŋse ala wɔle nɛ, Pokiuse Fesituse kaa dii gyoori gyoo Felisi nawɔɔ man. Mɔna keŋ Felisi ne gyae waa yɛɛ Gyudatena deeli dɔɔ, ɔ ta lese Pɔɔl lee deni man ya.

25

Gyoo Fesituse kedi Pɔɔl nombia

1 Fesituse ke kɔŋ tɛɛle keŋ dɔɔ ɔ ne di gyoori nɛ, ka weeya atooro wɔle na ɔ leewɔ Kaesaria gyu Gyerusalɛm. 2 Botɔɔ te Wurubuarɛ saese kegyiise na Gyudatena ɔsom kegyiise moo Pɔɔl nombia ŋan baŋ kpa ɔ be yɛɛ nɛ kaa see ɔ siaman. 3 Ba sola Fesituse nyi waa wii wɔ na waa yela baa lese Pɔɔl kɔŋ Gyerusalɛm nawolo nyi, na ba te bake ba nyeeman nyi de kɔŋ mena na baa yo gbɛɛnaa man na baa deke e ko. 4 Keŋte Fesituse tiranɔɔ nyi, "Pɔɔl waa doo deni man Kaesaria botɔɔ, nawolo nyi maŋ gbagba maa gyu botɔɔ weeya ala kɛŋa man. 5 Akpaa nyi ɔ te yɛɛ nombiikum daale na ɛ yela ɛ kegyiise baale ke sila maŋ gyu Kaesaria na be kaa wola dukum keŋ ɔ be yɛɛ."

6 Ɔ ke kyaa be gyaŋ weeya gyanaara yaa kufu nɛ, ɔ korowɔ gyu Kaesaria. Ke tɛɛ kena nɛ, ɔ baake nombia ŋan te ɔ yela ba moo Pɔɔl kɔŋ be siaman. 7 Pɔɔl ka betaa bɛɛ lee pɛ, te Gyudatena baŋ bɔɔ lee Gyerusalɛm nɛ kaa seŋawɔ kilisi e te be fiasɛɛ bɛɛ mo nombiakumɛɛ dinaana gyakaa ɔ dɔɔ, mɔna be te nyiŋ nombii keŋ baa seŋ ke dɔɔ wola nyi ŋe yɛɛ

ampaŋ ya. 8 Pɔɔl kolosiwɔ lese ɔ nɔɔse nyi, “Ma te yɛɛ nombiikum kamasɛ tia Gyudatena mmaraase yaa Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ ya. Ma te yɛɛ nombiikum tia Romantena gyoo dinaa mɔ ya.” 9 Fesituse gyaewɔ waa yɛɛ Gyudatena deeli mena dɔɔ, ɔ bɔɔse Pɔɔl nyi, “N ne gyae n ke sila maŋ gyu Gyerusalɛm na me kaa di n nombia ŋan botɔɔ?” 10 Keŋte Pɔɔl tiranɔɔ nyi, “Gyoo dinaa Kaesa nombia dedii dekpaŋalaŋ man yaa ma seŋɛɛ nɛ. Mena dɔɔ kɛbo te kaboena nyi baa di me nombia. Nyaŋ gbagba n gyeŋ nideli nyi ma te yɛɛ Gyudatena dukum kamasɛ ya. 11 Akpaa ma te yɛɛ dukum keŋ kaboena nyi baa ko man na, baa tale ko maŋ, mɔɔ ne bɛɛ ya. Mɔna akpaa nyi nombia ŋan bɛɛ mo gyakaa me dɔɔ yɛɛ akɛrɛɛ ŋa na, ŋolo be gyae waa tale mo maŋ do be nyiŋmaa man nyi baa ko man ya. Akpaa nnɛ te doo na mɛɛ sola neŋ bo, mo maŋ gyu Roman gyoo dinaa ŋon gyaŋ.” 12 Gyoo Fesituse na ɔ kegyiise baŋ ka lee yenaŋ kolosi na dɔŋa taŋ nɛ ɔ kaa tiranɔɔ nyiaa, “Gyoo dinaa Kaesaria gyaŋ te n ne gyae baa di n nombia, mena dɔɔ ɔ gyaŋ te n ke gyu.”

Fesituse kekolosi na gyoo Agiripa

13 Ke di weeya ala nɛ, gyoo Agiripa na ɔ deesi Bɛɛnise kɔŋawɔ Kaesaria kaa do Fesituse nɔɔ. 14 Be ke di weeya ala ŋaale botɔɔ nɛ, te Fesituse moo Pɔɔl nombia ŋan see gyoo Agiripa siaman e nyiaa, “Tobaale ŋolo kyaa kɛbo kei ŋon gyoo Felisi be yeli ɔ be dɔɔ deni man, 15 te debaŋ keŋ mɔɔ gyu Gyerusalɛm nɛ, Wurubuarɛ saese kegyiise na Gyudatena ɔsom kegyiise moo nombia gyakaa ɔ dɔɔ te be yako maŋ nyi maa bu e fɔɔ. 16 Mɔna me yako wɔ nyi, daa Romantena kɛɛ yɛɛ yɛna nyi, akpaa balaŋ bala de nyiŋ nombia te da te gyaŋee ta wɔ na baa lese be nɔɔse ya na, de bee bu fɔɔ ya. 17 Te daa na wɔ ke kɔŋ kɛbo nɛ, ma te kyaa nombia ŋan dɔɔ kyare ya, mɔna tɛɛ kena nɛ, me baake nombia ŋan te me yela ba lese balee ŋon kɔŋ. 18 Te balaŋ baŋ ŋon na wɔ be nyim nɛ korowɔ tɔlɛɛ be nɔɔwoya. Nombiakumɛɛ ŋan maŋ ba gyueŋ nyi nafɔ baa yako lee ɔ wose man nɛ, na ŋan gba te be yakowɔ ya. 19 Mɔna baŋ na Pɔɔl lɛɛ dɔŋa aŋmaareŋ bo lee be Wurubuarɛ ɔsom wose man, na balee ŋon bɛɛ baake e nyi Yesu ŋon ɔ ba yem te Pɔɔl ne gyɔ ɔ konɔɔ yako nyi ɔ delena nɛ wose man. 20 Na mɔɔ gyeŋ mena keŋ maa gyoo nombia kɛŋa dinɔɔ man ya, mena dɔɔ me bɔɔse Pɔɔl nyi waa sɛɛ gyu Gyerusalɛm na be kaa di ɔ nombia botɔɔ? 21 Mɔna Pɔɔl solawɔ nyi baa yela waa doo be nyiŋmaa man na gyoo dinaa Kaesa kedi ɔ nombia. Mena dɔɔ me yela be gyee e kelii debaŋ keŋ maa kaa mo e gyina gyoo dinaa ŋon.” 22 Keŋte gyoo Agiripa yako Fesituse nyi, “Maŋ gbagba ne gyae nyi maa nyii balee kei nɔɔwoya.” Te Fesituse tiranɔɔ fa e nyi, “Nyaŋ ke nyii ɔ nɔɔwoya kyoo.”

23 Ke tɛɛ kena nɛ, gyoo Agiripa na Bɛɛnise desinaa ba wose te yoonɔɔtena kegyiise na donɔɔ kegyiise sila wɔ kaa gyoo deni keŋ man bɛɛ gyaŋee nɛ. Be kee gyu na nɔɔneŋ na suya silana wɔ. Te Fesituse yela ba moo Pɔɔl kɔŋ. 24 Te Fesituse yakowɔ nyi, “Gyoo Agiripa na baŋ pou e be yilaa kɛbo, ɛ ne naa balee kei. Gyudatena baŋ be kyaa Gyerusalɛm na Kaesaria kɛbo kaa wiiwɔ fa maŋ nyi kaboena nyi baa ko e. 25 Maŋ te naa dukum keŋ ɔ be yɛɛ keŋ kaboena nyi baa koe ya. Mɔna ɔ ka sola nyi Roman gyoo dinaa waa di ɔ nombia nɛ, mena dɔɔ te me yɛɛ ma gyueŋ nyi maa

mo e yelee e.
26 Mɔna mɔɔ taŋ kolo kitii maa
ŋmarase yelee gyoo dinaa lee ɔ
wose man ya. Mena dɔɔ te ma
moo e kɔŋ ɛ popou siaman tu-
turu na, nyaŋ gyoo Agiripa gyaŋ
nyi n gyoo ɔ nombia ŋan man
na, maa nyiŋ kolo ŋmarase lee
ɔ wose man yelee gyoo dinaa
ŋon. 27 Nawolo nyi me naawɔ ma
agyueŋ man nyi, tekaboena nyi
maa mo walaŋ ŋon ɔ doo deni
man nɛ yelee gyoo dinaa keŋ nyi,
mɔɔ tale wola nombiikum keŋ ɔ
be yɛɛ ya.”

26

Pɔɔl kekolosi lese ɔ nɔɔse gyoo Agiripa siaman

1 Gyoo Agiripa yako Pɔɔl nyi,
“Nɛnɛɛ gbɛɛ doo, nyaŋ gbagba
tɔlɛɛ n nɔɔwoya.” Te Pɔɔl gyinaa
ɔ nyiŋmaa adido te ɔ kolosiwɔ
lese ɔ nɔɔse nyi, 2 “Gyoo Agiripa,
ma te yɛɛ nyeebam ŋgba gyɛŋ
wee kei ma seŋɛɛ n siaman mɛɛ
lese me nɔɔse lee nombia ŋan
pou Gyudatena ba moo gyakaa
me dɔɔ nɛ. 3 Gbagbaagba na
te yɛɛ maŋ gyoŋ nideli nawolo
nyi n gyeŋ Gyudatena mmaraase
na kewɔŋee keŋ doo ŋe man
nɛ pou. Mena dɔɔ mɛɛ sola
neŋ nyi, nya nyiŋ konɔɔ na n
ke tei man. 4 Gyudatena pou
gyeŋ mena keŋ mɔɔ kyaa lee me
biatɛɛ. Ba gyeŋ mena keŋ mɔɔ
kyaa maŋ gbagba me balaŋ man
na Gyerusalɛm donɔɔ man. 5 Ba
gyeŋ maŋ te yɛɛ gyɛŋ ya, te akpaa
nyi baa sɛɛ yako nombii na ke
gbɛɛ na, baa tale di adansɛɛ nyi
me kyaŋa dɔ ɔsom mmaraase ŋan
nyiŋmaase ala ŋgba Farasii baale
nɛ. 6 Keŋ dɔɔ gyɛŋ ma seŋɛɛ kɛbo
bee di me nombia yɛna nyi, me sia
gyakaa kpene keŋ de Gbeŋgyoo
Wurubuarɛ be yako see nyi waa
yɛɛ fa de naanaɔ nɛ dɔɔ. 7 Mena
nombii kei dɔɔ te daa Gyudatena
akpaŋalaŋ kufu ala ŋan pou sia
gyakaa nyi Wurubuarɛ waa yɛɛ
fa daa. Mena dɔɔ te dɛɛ som
Wurubuarɛ na sibiiyam debaŋ ka-
masɛ. Gyoo kpaakpaa, me sia
gyakaa mena nombii kei dɔɔ nyi
Wurubuarɛ waa yɛɛ fa daa, keŋ
dɔɔ te Gyudatena moo nombia
gyakaa me dɔɔ. 8 Weera te dana
doŋ fa ŋon nyi ya lɛɛ di nyi
Wurubuarɛ waa gyuusu baŋ bɔɔ
yem nɛ?
9 Maŋ gbagba me lɛɛwɔ di me
konɔɔ man nyi, kaboena nyi maa
mo gbɛɛ kamasɛ man na maa
wɔlɛɛ Yesu ŋon ɔ ba lee Nasarɛte
nɛ yele. 10 Mena mɔ te me yɛɛwɔ
Gyerusalɛm donɔɔ man. Saese
kegyiise faa maŋ gbɛɛ te me kyaŋa
Kristotena burum tɔ deni, te ak-
paa bɛɛ gyae baa ko wɔ mɔ na,
mɛɛ seŋ be wɔle nyi ke gbɛɛ ke-
naŋ, baa ko wɔ. 11 Debaŋ kamasɛ
na me dɔŋɛɛ Gyudatena ɔsom
denɛɛ man mɛɛ naase Kristotena
diyem, na baa nyiŋ tina ba kelɛɛdi
keŋ yela. Me baŋ ka koro be dɔɔ
nideli nɛ, me sila wɔ gyu tɛɛlese
wɔlɛɛ dɔɔ ke naase wɔ diyem
nideli.

Pɔɔl keyako ɔ kekyɛɛkee wose man nombia
Kpilala 9:1-19; 22:6-16

12 Lee kei dɔɔ te Wurubuarɛ
saese kegyiise faa maŋ be
nyiŋmaa man tɔne keŋ ne fa
maŋ doŋ, te ma moo ma nyee
baŋ Damasekuse gbɛɛ. 13 Gyoo
kpaakpaa, weeseteŋteŋ me ka
koro mee gyu keŋ nɛ, karatetee
dokoloŋ te keŋmaŋee daale keŋ
ne naa kela weese nɛ, leewɔ adido
kaa ŋmaale kilisi daa na me tebia
baŋ de dɔŋɛɛ nɛ. 14 De popou
leewɔ yala tɛɛle man te me nyii
nɔɔwoya ŋaale yako maŋ Hiburu
dei man nyi, ‘Sɔɔl, Sɔɔl, weera
te n ne naase man diyem? N
ne naase n wose diyem bo ŋgba
mena keŋ bɛɛ wɔŋee wonembu te
ŋon mɔ ne wɔŋee ɔ wose lee wɔle

naase ɔ wose diyem nɛ.’ 15 Te me
bɔɔsewɔ nyi, ‘Nyaŋ amɔte ŋonaŋ
me Gbeŋgyoo?’ Te de Gbeŋgyoo
tiranɔɔ nyi, ‘Maŋ yɛna Yesu ŋon
n ne naase diyem nɛ. 16 Mɔna
koro seŋ ma lese ma wose baa
wola neŋ, na maa mo neŋ yɛɛ
me tobaale na n ke di adansɛɛ
lee kpene keŋ n be naa lee ma
wose man na ŋan maa kaa wola
neŋ nɛ. 17 Maa lɛɛ neŋ lee nyaŋ
gbagba n balaŋ, na baŋ ba te
yɛɛ Gyudatenawɔ ya te mee kpila
neŋ be gyaŋ nɛ nyiŋmaa man.
18 Mee kpila neŋ baa na n kaa
gyuusu be sia, na baa tale lee
ditiŋtɛɛ man kɔŋ keŋmaŋee man,
na baa tale lee ɔbɔnsam nyiŋmaa
man kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ. Na
baa lɛɛ maŋ di na Wurubuarɛ
ka mo be nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ
na baa nyiŋ dekyae kpu na baŋ
Wurubuarɛ ba lese see fa ɔ wose
nɛ.’

Pɔɔl kekolosi lee ɔ tom keyɛɛ wose man

19 Mena dɔɔ gyoo Agiripa, ma
te yɛɛ deŋele doŋ lee kpene
keŋ Wurubuarɛ ba lese wola
maŋ lee adido, te mɔɔ naa ke
na me sia ŋgba dosɛɛ man nɛ
ya. 20 Me taŋgbɛɛwɔ yako Wu-
rubuarɛ nombia Damasekuse te
me gyuu Gyerusalɛm na Gyudia
tɛɛle dɔɔ pou. Kenaŋ wɔle te
me kaa kolosi ŋa fa baŋ ba te
yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ. Me
yako wɔ nyi baa kyɛɛkee lee be
gbɛɛneŋ kumɛɛ man na baa kɔŋ
Wurubuarɛ gyaŋ, na baa yɛɛ abɔɔ
ŋan gyae kawola nyi ba te kyɛɛkee
lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man kɔŋ
Wurubuarɛ gyaŋ nɛ. 21 Kei dɔɔ
te Gyudatena kyaŋa maŋ Wu-
rubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man
te bɛɛ gyae gbɛɛ baa ko maŋ nɛ.
22 Mɔna Wurubuarɛ ta seŋ me
wɔle kaa lii gyɛŋ, mena dɔɔ te
me talewɔ seŋ kɛbo keŋkeŋ mɛɛ
di nombia kɛŋa adansɛɛ fa bia
na kegyiise pou nyi, kpene keŋ
mɛɛ yako nɛ na keŋ Wurubuarɛ
akpeŋkpeŋgyɔɔra na Mosesi be
yako see nyi gyae ke kɔŋ nɛ,
yɛɛ dokoloŋ. 23 Nombii keŋ bɔɔ
yako see yɛna nyi, nyeelɛɛre ŋon
Wurubuarɛ be yako see nyi waa
kɔŋ nɛ, waa naa diyem te ŋon ne
gyaela waa taŋgbɛɛ foŋ lee yeŋ
man, na waa wola ɔ balaŋ Gyu-
datena na baŋ ba te yɛɛ Gyudate-
nawɔ ya nɛ pou nyi, keŋmaŋee
keŋ man baa ta na baa nyiŋ ny-
eedoŋ nɛ te kɔŋ.”

24 Botɔɔ te gyoo Fesituse gyɔɔ
Pɔɔl nɔɔ dɔɔ fae e nyi, “Pɔɔl, n
nyee ne wɔlɛɛ do? N tɔne kagyeŋ
beiŋ na doo na neŋ diteŋ nɛ.”
25 Keŋte Pɔɔl tiranɔɔ nyi, “Gyoo
kpaakpaa! Ma nyee bɛɛ wɔlɛɛ ya,
me sia ala kaeŋ. Nombia ŋan mee
kolosi nɛ yɛɛ nombia kpaakpaa
ŋa, te ŋe doo na ŋe gbɛɛ mɔ.
26 Gyoo Agiripa, n gyeŋ nombia
kɛŋa pou man mena dɔɔ maa tale
gyɔ me konɔɔ kolosi na neŋ lee me
konɔɔ man. Mɛɛ lɛɛ di nyi n gyeŋ
nombia kɛŋa man keŋ dokoloŋ
koraŋ te lam n dɔɔ ya, nawolo nyi
ba te yɛɛ ŋa weese ya. 27 Gyoo
Agiripa, n ne lɛɛ Wurubuarɛ
akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ nɔɔwoya
di? Ma gyeŋ nyi n ne lɛɛ ŋa
di.” 28 Keŋte gyoo Agiripa mɔ
bɔɔse Pɔɔl nyi, “N gyeŋ nyi nyaŋ
ke tale yela maa bese Kristobaale
debokeiman?” 29 Te Pɔɔl tiranɔɔ
nyi, “Gyɛŋ bo o kyoo bo o, maŋ
ne fane bo nyi Wurubuarɛ waa
yela ɛmɛɛ na balaŋ akaŋ baŋ pou
ɛ be tei maŋ gyɛŋ wee kei nɛ, ɛ
ka bese Kristotena ŋgba maŋ Pɔɔl
nɛ. Mɔna be na do ŋon akyakaase
bo ya!”

30 Keŋte gyoo Agiripa na Fesi-
tuse ŋon ɔ seŋɛɛ Romantena gyoo
dinaa nawɔɔ man nɛ, na Bɛɛnise
na balaŋ akaŋ baŋ korowɔ lee
deni keŋ man. 31 Be ka koro nɛ
be kolosiwɔ na dɔŋa nyiaa, “Balee
kei te yɛɛ dukum keŋ kaboena
nyi baa ko e yaa baa do e deni

ya.” 32 Keŋte gyoo Agiripa yako
Fesituse nyi, “Nyi balee kei deŋ te
yako nyi dɛɛ mo ɔ nombia gyina
gyoo dinaa Kaesa ya na, nafɔ dɛɛ
tale tina e yela.”

27

Be kamo Pɔɔl laŋ Roman

1 Keŋte be bakewɔ see nyi dɛɛ
mo degbele dinaa na dee gyu
Romantena gyoo dinaa ŋon gyaŋ
Itali tɛɛle man. Te ba moo Pɔɔl
na balaŋ baŋ bɔɔ kyam tɔ deni nɛ
baale do yoonɔɔtena kegyia ŋon
bɛɛ baake e Gyuliɔse nɛ nyiŋmaa
man. Gyuliɔse yɛɛ Roman gyoo di-
naa ŋon yoonɔɔtena kegyia ŋolo
e. 2 Te da gyoo degbele dinaa
keŋ kɔɔ lee Adaramitium donɔɔ
man kee gyu Esia yenaŋ donɔɔse
ŋan ŋe kya boo nɔɔman nɛ, te
de kuluwɔ laŋ. Na Arisitakuse
ŋon ɔ ba lee Tesalonika donɔɔ keŋ
ke kyaa Masedonia tɛɛle man nɛ
doo de man. 3 Tɛɛ kena keŋ nɛ,
de gyuuwɔ ka gyoo Sidɔn donɔɔ
man, botɔɔ te Gyuliɔse naa Pɔɔl
waraŋase te ɔ faa e gbɛɛ te ɔ gyuu
ɔ tebia gyaŋ na baa fa e kpene
keŋ ne hia e. 4 De ka koro lee
botɔɔ dee gyu keŋ nɛ, na feliŋ
ne gyɔɔ kɔŋ de gyaŋ mena dɔɔ
da moowɔ na Saiporɔse tɛɛlebii
keŋ loŋ be kilisi ke nɛ yenaŋ,
nawolo nyi na feliŋ bɛɛ gyɔɔ kɔŋ
botɔɔ ya. 5 Da moowɔ ɛpo dɔɔ
ke laŋ Silisia na Pamfilia tɛɛlese
yenaŋ te de ka gyoo Mira donɔɔ
keŋ ke kyaa Lisiase tɛɛle dɔɔ nɛ.
6 Botɔɔ te yoonɔɔtena kegyia ŋon
naa degbele dinaa daale na ke ta
lee Alɛkesanda kee gyu Itali te ɔ
lese daa do ke maŋ. 7 Degbele keŋ
moo daa dɛɛdɛɛ te de naa diyem
mɔ nideli weeya burum pɛte de
ka benaa donɔɔ keŋ bɛɛ baake ke
Kiniduse nɛ. Feliŋ keŋ te fa daa
gbɛɛ dɛɛ mo da nyee baŋ botɔɔ
keŋ nafɔ dee gyu nɛ ya, mena dɔɔ
de gyuuwɔ ka mo na Kreti tɛɛle
keŋ loŋ be kilisi ke nɛ, ata ata
kelii Salimone donɔɔ yenaŋ dɔɔ,
nawolo nyi na feliŋ keŋ bɛɛ gyɔɔ
kɔŋ botɔɔ yenaŋ ya. 8 Da moowɔ
na ɛpo nɔɔ nɔɔ, te de kaawɔ mɔ
nideli pɛte de kaa lii botɔɔ keŋ
bɛɛ baake nyi Agbelese daseŋae
kpaakpaa, keŋ benaa na donɔɔ
keŋ bɛɛ baake nyi Lasea nɛ.

9 De wɔlɛɛ debaŋ boo keŋ dɔɔ
ampaŋ ampaŋ, te wee keŋ Gyu-
datena ne fa Wurubuarɛ kedi na
waa mo ba dukum kyɛɛ wɔ nɛ
kaa laŋawɔ. Mena debaŋ kenaŋ
na feliŋ ne yeli loŋ dɔɔ keta ne
yɛɛ gyakoloŋ nideli. Mena dɔɔ
Pɔɔl kolosiwɔ fa wɔ nyi, 10 “Me
tebia, ma te naa nyi dɛɛ naa
diyem nideli na dee di gyerebi
de gbɛɛ kei man. Na degbele
dinaa kei na kasolɔse ŋan ŋaageŋ
ne gyae la ke wɔlɛɛ ya, mɔna
balaŋ mɔ baa yekee. Mena dɔɔ
ɛ yela dɛɛ kyaa kɛbo.” 11 Mɔna
yoonɔɔtena kegyia ŋon bɛɛ Pɔɔl
nɔɔwoya bo, te ɔ moo degbele
dinaa keŋ gbeŋgyoo na saare ŋon
wui. 12 Keŋte be kpa agbelese
dɛɛseŋae kenaŋ be dei na kekyaa
kyeŋgbelelee debaŋ kenaŋ man
ya. Mena dɔɔ be man dekpeŋ
dinaa gyaewɔ nyi baa kyaŋ ba
wose na be kaa lii donɔɔ keŋ bɛɛ
baake ke nyi Fonisi nɛ, na baa
kyaa botɔɔ kyeŋgbelelee debaŋ
kenaŋ man. Fonisi yɛɛ agbelese
dɛɛseŋae keŋ ke kyaa Kreti tɛɛle
man te ke sia tee bo weese dɛɛlee
na weese dɛɛyalae nsana.

Feliŋkum kegyɔ ɛpo keŋ dɔɔ

13 Feliŋbii daale kɛɛ gyɔɔ lee
ata yenaŋ nɛ, balaŋ baŋ gyueŋwɔ
nyi baa nyiŋ gbɛɛ ta ba kegyaebii,
mena dɔɔ be wɔŋee nyeele keŋ
ne kyaŋ degbele dinaa seŋ de-
bodokoloŋ dekeŋkeŋ dɔɔ nɛ, kaa
do degbele dinaa keŋ man te be
kuluwɔ ta na Kreti ɛpo nɔɔ nɔɔ.
14 Te kyare ya te feliŋ dinaa daale

gyɔɔwɔ lee weese dɛɛlee man demena dɔɔ, lee Kreti tɛɛlebii keŋ loŋ be kilisi ke nɛ yenaŋ kɔŋ. 15 Feliŋ keŋ gyɔɔwɔ gyaŋee na degbele dinaa keŋ mena dɔɔ ka te tale gyu ke siaman bela ya. Mena dɔɔ de yela feliŋ keŋ wɔŋee daa gyu botɔɔ keŋ kɛɛ gyae. 16 Te de gyuuwɔ ka mo na Kauda tɛɛlebii keŋ loŋ be kilisi ke nɛ yenaŋ, na feliŋ bɛɛ gyɔɔ botɔɔ nideli ya, mɔna de kaawɔ pɛte de talewɔ lese degbele bii keŋ bɛɛ mo lɛɛ balaŋ nyeeya nɛ lee degbele dinaa keŋ man. 17 Balaŋ baŋ wɔŋee degbelebii keŋ do degbele dinaa keŋ man te ba moo ŋmeeseŋ bake degbele dinaa keŋ na feliŋ be nyiŋ gyɔ ke tekerii ya. Be yeewɔ nyi degbele dinaa keŋ kaa ta dɔɔ Libia boo nɔɔ aŋasa man ya, mena dɔɔ be tisinaa degbele dinaa keŋ kanyaŋse te be tinaa degbele keŋ yela, te feliŋ moo ke ke dɔŋ dɛɛ dɛɛ. 18 Feliŋkum keŋ moo daa kyeŋgbeŋ kyeŋgbeŋ boo keŋ dɔɔ, mena dɔɔ tɛɛ kena nɛ te be fiasɛɛ bɛɛ lese kasolɔse lee degbele dinaa keŋ man do loŋ man. 19 Ke tɛɛ kena nɛ, ba lese degbele keŋ gbagba abɔɔ ŋan ŋaale fuŋii leki do ɛpo man. 20 Dii weeya burum na de bɛɛ tekaa naa weese yaa kyolobiise ya, na feliŋ keŋ mɔ gyakaa ne gyɔɔ akpanyaŋnyaŋ man, mena dɔɔ de ta teka gyakaa loo nyi dee nyiŋ nyeedoŋ bela ya.

21 Balaŋ baŋ kyaawɔ weeya burum keŋ be bee di weenɛɛ ya, keŋte Pɔɔl korowɔ seŋ be siaman yako wɔ nyi, “Me tebia, nyi yeŋ nyii kpene keŋ mɔɔ yako ŋon nyi ɛ na kulu degbele dinaa keŋ lee Kreti ya nɛ, nafɔ deŋ te naa diyem kei na dee di gyerebi kei mɔ ya. 22 Nɛnɛɛ mɛɛ sola ŋon bo nyi ɛ nyiŋ konɔɔ, ɛ man ŋolo be gyae waa yeŋ ya mɔna degbele dinaa keŋ kaageŋ ne gyae la ke wɔlɛɛ. 23 Nawolo nyi dana nelim me Wurubuarɛ ŋon me yɛɛ ɔ wui te mɛɛ som e nɛ, kpila ɔ kpilale kɔŋ me gyaŋ, 24 kaa yako maŋ nyi, ‘Pɔɔl na yee ya, kaboena nyi nya gyu ka seŋ gyoo dinaa Kaesa siaman, na baa di n nombia ŋan. Lee nyaŋ dɔɔ, Wurubuarɛ waa gyee baŋ pou be doo degbele dinaa keŋ man nɛ.’ 25 Mena dɔɔ me tebia, ɛ nyiŋ konɔɔ, nawolo nyi mɛɛ lɛɛ di nyi ŋan pou Wurubuarɛ be yako nɛ gyae ke kɔŋ ŋgba mena keŋ ɔ be yako maŋ nɛ. 26 Mɔna dɛɛ kaa lee tɛɛlebii daale keŋ loŋ be kilisi nɛ dɔɔ.”

Degbele dinaa keŋ kewɔlɛɛ

27 Weeya kufu anaarate keŋ man nelim nɛ, na feliŋkum keŋ sɛɛ kɛɛ wɔŋee daa Aderia ɛpo dɔɔ. Tɛɛ nsana nɛ, baŋ bɛɛ saa degbele dinaa keŋ nɛ naawɔ nyi be ta benaa tɛɛlebii daale. 28 Te ba moo kpene keŋ bɛɛ mo maa loŋ siiliŋ nɛ mo do loŋ keŋ man te be naawɔ nyi ke siiliŋ man yɛɛ nawɔɔ tɔɔse sɔŋonoŋ na sao(120). Be ke gyu be siaman kyomii nɛ, ba besewɔ maa loŋ keŋ te be naawɔ nyi yɛɛ nawɔɔ tɔɔse sɔŋonaara na kufu (90). 29 Be yeewɔ nyi degbele dinaa keŋ gyae ka too na boe, mena dɔɔ ba lese nyeela anaara ŋan ne kyaŋ agbelese seŋ debodokoloŋ nɛ do loŋ man degbele keŋ wɔle. Te be fanewɔ nyi tɛɛ dɛɛ naa bileŋ. 30 Baŋ bɛɛ saa degbele dinaa keŋ nɛ yela baa yeu tina daa yela, mena dɔɔ ba lese degbelebii keŋ ke gyakaa degbele dinaa keŋ dɔɔ nɛ gyakaa loŋ dɔɔ. Te ba beowɔ yɛɛ ŋgba bee gyu be kaa fuŋ nyeela ŋan ne kyaŋ degbele dinaa seŋ debodokoloŋ nɛ do loŋ man degbele keŋ siaman. 31 Te Pɔɔl yako yoonɔɔtena kegyia ŋon na yoonɔɔtena baŋ nyi, “Akpaa balaŋ kɛwɔ te kyaa degbele dinaa kei man ya na, ɛ be gyae ɛ ke nyiŋ nyeedoŋ ya.”

32 Mena dɔɔ yoonɔɔtena baŋ tirii
ŋmeesеŋ ŋan bɔɔ mo kpaŋ na
degbelebii keŋ nɛ te loŋ wɔŋee ke
laŋ.
33 Tɛɛ kɛɛ ŋmaŋee maa keŋ nɛ,
Pɔɔl doo wɔ kakyeŋ nyi baa di
weenɛɛ. Te ɔ yako wɔ nyi, “Gyɛŋ
weeya kpaakpaa kufu anaara yaa
ŋgba ɛ wɔe ne lɔ ŋon, te ɛ nɔɔ
mɔ te daa ta kolo ya. 34 Mena dɔɔ
mɛɛ waase ŋon bo nyi yaa di na
ɛ ke nyiŋ nyiŋ nyeedoŋ, nawolo
nyi kolo na kolo be kyaa keŋ
gyae ke yɛɛ ɛ man ŋolo ya.” 35 Ɔ
kekolosi nɔɔwoya kɛŋa taŋ nɛ, ɔ
moo bodobodo te ɔ fanewɔ fa Wu-
rubuarɛ karaŋ be popou siaman,
te ɔ kara ke te ɔ diiwɔ. 36 Botɔɔ te
be popou wɔe fɛɛ wɔ te ba moo
weenɛɛ do be nɔɔman. 37 Daa
baŋ pou de doo degbele dinaa keŋ
man nɛ, yɛɛ balaŋ sɔŋonoŋ akpeŋ
ala na sɔŋotooro na kufu looro
(276). 38 Be popou kedi baa nɛ,
ba lese weenɛɛ ŋan doo degbele
keŋ man nɛ fuŋ do ɛpo man, na
debgele dinaa keŋ ke nyiŋ koro
yuŋ.
39 Tɛɛ kɛɛ naa keŋ nɛ, be naawɔ
ŋgba ɛpo keŋ yenaŋ daale te sɔɔ
gyoo tɛɛle daale man, na aŋasa
doo botɔɔ mɔna be ta gyeŋ tɛɛle
dokoloŋ kenaŋ ya. Mena dɔɔ
be yɛɛ ba gyueŋ nyi akpaa baa
tale na, baa besena degbele dinaa
keŋ gyu ka seŋ botɔɔ. 40 Te be
kɛrɛɛ ŋmeesеŋ ŋan bɔɔ mo kpaŋ
na nyeela ŋan ne kyaŋ degbele
dinaa seŋ debodokoloŋ nɛ do loŋ
man, te be booli ŋmeesеŋ ŋan
bɔɔ mo bake na woni keŋ ne
kii degbele dinaa nɛ. Te be gy-
inaa degbele dinaa keŋ kanyaŋ
adido degbele keŋ siaman te fe-
liŋ gyɔɔwɔ, te tuu degbele dinaa
keŋ sia tee dekeŋkeŋ dɔɔ gbɛɛ.
41 Mɔna degbele dinaa keŋ siagbɛɛ
gyuuwɔ ka gyoo aŋasa man te ke
dɔɔwɔ debodokoloŋ, te ka ateta
keŋ ŋerewɔ gyoo aŋasa ŋan man
te ke dɔɔwɔ keŋ ke bee wosi
gba ya. Te feliŋ dinaa keŋ ne
gyɔɔ nɛ yela ɛpo loŋ keŋ gyɔɔ
degbele dinaa keŋ wɔle gbɛɛ aguŋ
kpetekpetekpete.
42 Yoonɔɔtena baŋ yɛɛ ba
agyueŋ nyi baa ko balaŋ baŋ
bɔɔ kyam do deni nɛ pou, na be
man ŋolo be nyiŋ yɛlɛɛ toŋ yeu
ya. 43 Mɔna yoonɔɔtena kegyia
ŋon gyaewɔ waa lɛɛ Pɔɔl nyee
mena dɔɔ ɔ tɔɔ wɔ nyi be na
yɛɛ ŋgba mena keŋ bɔɔ bake
see nɛ ya. Mena dɔɔ ɔ yako
balaŋ baŋ pou nyi baŋ baa tale
yɛlɛɛ na, baa taŋgbɛɛ toŋ gyoo
loŋ man na baa yɛlɛɛ toŋ gyu
dekeŋkeŋ dɔɔ. 44 Te baŋ bɔɔ kaa
nɛ baa gɔtaa degbele dinaa keŋ be
yɛlɛɛ nɛ daase pampasaŋse ŋan
be kyakaree nɛ, na baa toŋ gyu
dekeŋkeŋ dɔɔ. Nnɛ te de popou
yɛɛwɔ toŋ gyu dekeŋkeŋ dɔɔ keŋ
ŋolo te dɔɔ ya.

28

Maleta dekeŋkeŋ dɔɔ

1 De ka lee ɛpo man kaa seŋ
dekeŋkeŋ dɔɔ nɛ te balaŋ baŋ
be kyaa botɔɔ tɛɛlebii kei keŋ
loŋ be kilisi ke nɛ dɔɔ yako daa
nyi, bɛɛ baake botɔɔ nyi Maleta.
2 Donɔɔsetena benaŋ kɛɛ de dɔɔ
nideli. Na ɔga te fiasɛɛ ɔ ne
ŋɛɛ, mena dɔɔ ba doo boalaŋ fa
daa nyi dee woli nawolo nyi, na
waare kyaa. 3 Pɔɔl ke kuu daase
ŋaale waa do boalaŋ keŋ man nɛ,
te boalaŋ ogyefeliŋ keŋ yela dom
keŋkeŋteŋte ŋolo leewɔ daase
ŋan man kaa milii ɔ nyiŋmaa.
4 Donɔɔsetena baŋ kena mena nɛ
be yako dɔŋa nyi, “Balee kei waa
yɛɛ awudiini e. Nawolo nyi, nyi
ɔ yɛɛ nyeebam ŋgba ɔ te dɔɔ ɛpo
man koraŋ ya nɛ, ɔ nombiakumɛɛ
be gyae ke yela waa nyiŋ nyeedoŋ
ya.” 5 Mɔna Pɔɔl ŋmanyaŋ dom
ŋon do boalaŋ man, keŋ kolo te
yɛɛ e ya. 6 Balaŋ baŋ gyueŋwɔ
nyi waa bokee, yaa gyae ke kara e

lɔ karatetee dokoloŋ na waa yeŋ. Mɔna ba ke daa gyu siaman te ba kena nyi kolo te yɛɛ e ya nɛ, be kyɛɛkee ba agyueŋ nyi balee kei waa yɛɛ bane ŋolo e.

7 Botɔɔ gyoo yele yɛna Pubiliyuse. Na ɔ tɛɛle benaa na botɔɔ keŋ de kyaa nɛ. Ɔ kɛɛ de dɔɔ nideli te de kyaawɔ ɔ dɛɛ weeya kpaakpaa atooro. 8 Gyoo Pubiliyuse ŋonaŋ ɔ kya kaa wee kpaŋalaŋ, na ɔ na kyeree. Keŋte Pɔɔl gyuuwɔ ka mo ɔ nyiŋmaa gyakaa ɔ dɔɔ fane fa Wurubuarɛ fa e, te ɔ kyɔɔ e kawee. 9 Ke kɔŋ mena nɛ, kaweesetena akaŋ baŋ pou be kyaa Maleta tɛɛle keŋ dɔɔ nɛ kɔŋawɔ, te Pɔɔl kyɔɔ wɔ be kaweese pou. 10 Balaŋ benaŋ moo obuo dinaa fa daa, te be fa daa abɔɔ burum, te de ka koro lee botɔɔ dee gyuu nɛ, be fa daa abɔɔ ŋan gyae ke hia daa gbɛɛnaa man nɛ.

Pɔɔl ka lee Maleta gyu Roman donɔɔ man

11 De dii gyaalaŋna batooro tɛɛlebii keŋ dɔɔ pɛte da leewɔ botɔɔ. Keŋte da moo degbele dinaa keŋ kɔɔ lee Alɛkesanda donɔɔ man kaa seŋ botɔɔ dugbutu tɛɛ nɛ. Ba te yɛɛ banɛɛ atawaase gyakaa degbele dinaa keŋ dɔɔ, te da gyoo ke laŋ. 12 De gyuuwɔ ka gyoo Sirakuse donɔɔ man, te de kyaawɔ botɔɔ weeya atooro. 13 Da leewɔ botɔɔ ka gyoo Regium donɔɔ man. Tɛɛ kena keŋ nɛ, feliŋ daale lee ata yenaŋ kaa gyɔ, mena dɔɔ ka weeya alate man te de gyuuwɔ ka gyoo Puteyoli donɔɔ man. 14 Botɔɔ te de naa Kristotena baale te ba sola daa nyi dee di weeya gyanaara be gyaŋ. Nnɛ te de tɛɛwɔ menɛɛ ka gyoo Roman donɔɔ man. 15 Kristotena baŋ be kyaa Roman kenyii da nkaŋ nɛ, be man baale kɔŋawɔ kaa gyaŋee na daa naŋ Apiuse donɔɔ man, te baale mɔ kaa gyaŋee na daa ŋɔɔla dɛɛsoe denɛɛ atooro ŋan man. Pɔɔl kena wɔ nɛ, doo e kakyeŋ te ɔ faa Wurubuarɛ karaŋ. 16 De ka gyoo Roman donɔɔ man nɛ, yoonɔɔtena kegyia ŋon faa Pɔɔl gbɛɛ nyi waa gyu ke kyaa botɔɔ keŋ dei fa e nɛ, te ba lese yoonɔɔte ŋolo nyi waa gyee e.

Pɔɔl kekolosi Roman donɔɔ man

17 Weeya atooro wɔle nɛ, Pɔɔl baake Gyudatena kegyiise baŋ be kyaa donɔɔ kenaŋ man nɛ gyaŋee. Ba ke gyaŋee keŋ nɛ te ɔ yako wɔ nyi, “Me tebia Iseraetena, ma te yɛɛ kolo kum tia de tebia yaa tia amanberɛse ŋan de naanaɔ ba wola daa koraŋ ya, mɔna be kyaŋa maŋ Gyerusalɛm donɔɔ man te ba moo maŋ do Romantena nyiŋmaa man. 18 Ba korowɔ gyoo me nombia man na, be yela baa tina maŋ yela, nawolo nyi ba te naa nombiikum keŋ mɔɔ yɛɛ keŋ kaboena nyi baa ko man ya. 19 Mɔna keŋ Gyudatena be bɛɛ dɔɔ, yela ma solawɔ nyi maa mo me nombia kɔŋ gyoo dinaa gyaŋ, mɔna maŋ dɔɔ ma gyeŋ nyi daa na me tebia betaŋ daale ya. 20 Kei dɔɔ te me baake ŋon na maa nyiŋ lese nombia ŋan man wola ŋon. Walaŋ ŋon Iseraetena sia gyakaa ɔ dɔɔ nyi waa kɔŋ nɛ dɔɔ te me doo akyakaase kɛŋa man nɛ.” 21 Keŋte kegyiise baŋ tiranɔɔ fa e nyi, “Da te lɛɛ n wose man tɔne lee Gyudia tɛɛle man ya. Te de walaŋ ŋolo mɔ ta lee botɔɔ kɔŋ kaa yako daa kolo kum lee n wose man ya. 22 Mɔna dɛɛ gyae dɛɛ gyeŋ nya agyueŋ nawolo nyi da gyeŋ nyi yenaŋ kamasɛ na balaŋ ne kolosi tia dikpii keŋ man n doo nɛ.”

23 Te balaŋ baŋ na Pɔɔl see wee keŋ baa gyaŋee. Wee kenaŋ kelii nɛ, be man balaŋ burum kɔŋawɔ botɔɔ keŋ Pɔɔl kyaa nɛ. Lee nebo kelii balinɔɔ nɛ, ɔ kolosi Wurubuarɛ gyoori

keŋ wose man nombia. Ɔ moo Wurubuarɛ mmaraase ŋan ɔ be yeli Mosesi be ŋmarase see nɛ, na Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra nɔɔwoya aŋmaraseŋ see kolosi de Gbeŋgyoo Yesu wose man nombia fa wɔ na baa nyiŋ lɛɛ e di. 24 Be man baale lɛɛ ɔ nombia ŋan di mɔna baale dɔɔ ba te lɛɛ ŋa di ya. 25 Mɔna, pɛna Pɔɔl nɔɔ ke si na, nombii dokoloŋ te ɔ yakowɔ te aŋmaareŋ gyoo wɔ, te be popou korowɔ yaasee. Nombii keŋ ɔ be yako wɔ yɛna nyi, “Nombii keŋ Wurubuarɛ feliŋ be tɛɛ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Yesaya dɔɔ yako fa ɛ naanaɔ nɛ, doo na ke gbɛɛ. Ɔ yako wɔ nyi,

26 ‘Gyu ke yako balaŋ kɛwɔ nyi,
Ɛ ke tei, na ɛ ke tei,
mɔna ɛ be gyae ɛ ke nyii
nombia ŋenaŋ man ya.
Ɛ ke kɛo, na ɛ ke kɛo,
mɔna ɛ be gyae ɛ kena kolo
ya.
27 Nawolo nyi balaŋ kɛwɔ agyueŋ
ta yem.
Ba te tɔ ba deŋela te be wuu be
sia,
na mena ya na nafɔ be sia
gyae kena,
na ba deŋela ke nyii,
na baa nyii nombia ŋan man,
na baa bese kɔŋ me gyaŋ,
na maa kyɔ wɔ be kaweese.’ ”

28 Te Pɔɔl kolosiwɔ tɔ nɔɔ nyi, “Lee mena dɔɔ mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nyi, Wurubuarɛ te yeli be ta mo nyeedoŋ nombia ŋan gyina baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ. Baŋ dɔɔ baa tei ŋa.” 29 Pɔɔl ke yako nombia kɛŋa nɛ, te baageŋ baageŋ moo aŋmaareŋ koro yaasee.

30 Kulutooneŋ ala sɔɔŋ na Pɔɔl kyaa botɔɔ keŋ ɔ be hare deni ɔ kyaa nɛ, na ɔ ne lɛɛ baŋ pou bɛɛ kɔŋ ɔ gyaŋ nɛ nideli. 31 Ɔ gyɔɔ ɔ konɔɔ kolosi Wurubuarɛ gyoori keŋ na de Gbeŋgyoo Yesu wose man nombia ŋan fa balaŋ keŋ ŋolo te tɔ e gbɛɛ ya.

Pɔɔl tɔne keŋ ɔ be ŋmarase yelee Romantena nɛ

1 Tɔne kei lee maŋ Pɔɔl ŋon me yɛɛ Yesu Kristo tobaale e nɛ gyaŋ. Wurubuarɛ baake na maŋ nyi me kaa yɛɛ ɔ kpilale, te ɔ lese maŋ see nyi maa yako ɔ nombia kpaakpaa ŋan. 2 Gyaŋgba gyaŋgba keŋ nɛ, Wurubuarɛ tɛɛwɔ wa akpeŋkpeŋgyɔɔra dɔɔ yako ɔ nombia kɛŋa see ɔ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man. 3 Nombia kpaakpaa kɛŋa yɛɛ ɔ bu Yesu Kristo ŋon ɔ yɛɛ de Gbeŋgyoo e nɛ nombia ŋa. Lee lolo gbɛɛ man na, Yesu kei lee gyoo Defidi duuluŋ man. 4 Wurubuarɛ feliŋ ŋon doŋ keŋ ɔ ba mo gyuusu Yesu lee yeŋ man nɛ, keŋ lese la wola nideli nyi ɔ yɛɛ Wurubuarɛ bu e keŋ ayimɛɛ be doo ɔ man ya.

5 Wurubuarɛ tɛe ŋon Kristo ŋonaŋ dɔɔ mo ɔ bɛrɛɛ boele daa nyi de kaa bese ɔ kpilala. Na ke yela tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou ke lɛɛ ŋon Wurubuarɛ di, na baa nyii ɔ dei na baa lese ɔ yele. 6 Ɛmɛɛ Romantena baŋ Wurubuarɛ be baake ŋon te ɛ be kaa bese Yesu Kristo balaŋ nɛ, ɛmɛɛ mɔ kpuɛ mena balaŋ kɛwɔ man.

7 Lee mena dɔɔ te mɛɛ ŋmarase tɔne kei mee yelee ɛmɛɛ Romantena baŋ pou Wurubuarɛ ne gyae ŋon te ɔ be baake ŋon nyi ɛ kaa bese ɔ balaŋ nɛ. De kya Wurubuarɛ na de Gbeŋgyoo Yesu Kristo baa mo be bɛrɛɛ boele ŋon, na baa fa ŋon wosefɛɛreŋ.

8 Pɛ maa kolosi nombii daale nɛ, me dɔŋ Yesu Kristo dɔɔ mɛɛ fa Wurubuarɛ karaŋ lee ɛ popou dɔɔ. Nawolo nyi balaŋ ne nyii mena keŋ ɛ be lɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan di tɛɛle kei dɔɔ pou. 9 Wurubuarɛ ŋon mɛɛ mo me konɔɔ pou som e te mɛɛ yako ɔ bu nyeekelɛɛ nombia ŋan nɛ, ŋon yɛna ma adansɛɛ nyi mɛɛ tɔɔse ŋon nideli debaŋ kamasɛ ma kefane man. 10 Debaŋ kamasɛ keŋ mɛɛ fane na, mɛɛ sola Wurubuarɛ nyi waa toro gbɛɛ fa maŋ lee ŋon gbagba kegyaebii man na maa nyiŋ kɔŋ ɛ gyaŋ.

11 Ɛ nombia ne gyɔ maŋ loo, mena dɔɔ mɛɛ gyae nyi maa kɔŋ ɛ gyaŋ na maa yela ɛ ke nyiŋ Wurubuarɛ feliŋ abɔɔ anefaŋ ŋan, na ŋe ka do ŋon doŋ ɛ kelɛɛdi man. 12 Kei nawolo baa nyi akpaa me kɔŋ ɛ gyaŋ na, daa na ŋon pou kelɛɛdi gyae ka do dɔŋa kakyeŋ.

13 Me tebia mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nyi nafɔ me gyaewɔ agbaatee agbaatee nyi maa kɔŋ ɛ gyaŋ, na Wurubuarɛ ke ta me dɔɔ yela balaŋ ke lɛɛ Yesu di nideli ɛ man, ŋgba mena keŋ ɛ tebia baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ be lɛɛ e di debiise akaŋ ŋan man nɛ, mɔna gbɛɛ ta toro fa maŋ debaŋ kenaŋ man ya.

14 Ke yɛɛ kpene keŋ doo me dɔɔ nyi maa kolosi Wurubuarɛ nombia fa walaŋ kamasɛ. Siakaralatena na ayiŋtena pou, balaŋ baŋ ba gyeŋ nombia na baŋ bɔɔ gyeŋ nombia ya nɛ pou. 15 Lee kei dɔɔ te me sia yɛɛwɔ nyi maa kolosi Kristo nombia ŋan fa ɛmɛɛ baŋ ɛ kyaa Roman donɔɔ man mɔ nɛ.

16 Kristo nombia kpaakpaa ŋan kekolosi be dana maŋ desɛŋ ya. Nawolo nyi ŋan yɛna Wurubuarɛ doŋ keŋ ɔ na mo lɛɛ walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne lɛɛ ŋa di nɛ nyee. Gyudatena taŋgbɛɛ la nyii nombia kɛŋa, pɛte balaŋ akaŋ baŋ mɔ kaa nyii ŋa. 17 Kristo nombia kpaakpaa ŋan na wola na mena keŋ Wurubuarɛ ne yɛɛ pɛte balaŋ gbɛɛneŋ na tenee ɔ siaman. Nombia ŋenaŋ nawolo nyi akpaa walaŋ ŋon ɔ ne lɛɛ Yesu di nɛ de

tale seŋ ɔ kelɛɛdi man lee kewalaŋ kelii ɔto na, ɔtenate gbɛɛneŋ gyae ka tenee Wurubuarɛ siaman. Be ŋmarase mena nombii kei Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man nyiaa, “Walaŋ ŋon lee ɔ kelɛɛdi dɔɔ te ɔ gbɛɛneŋ da tenɛɛ Wurubuarɛ siaman na, waa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa.”

Wurubuarɛ baŋ

18 Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa adido nɛ ta lese wola nyi ɔ ta gyeŋ baŋ balaŋ kumɛɛ na balaŋ baŋ bɔɔ ne nyii ɔ dei ya nɛ dɔɔ. Nawolo nyi be nombiakumɛɛ bee yeli Wurubuarɛ nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ nɛ ka lee debɔɔ ya. 19 Wurubuarɛ ta gyeŋ baŋ nawolo nyi gbɛɛ keŋ man balaŋ baa mo gyeŋ e nɛ te yɛɛ nombia aweesesa ya. Ŋon Wurubuarɛ gbagba lese na ŋa wola wɔ. 20 Wurubuarɛ wose man nombia ŋaale kyaa keŋ nyi walaŋ be tale naa ŋa na ɔ sia fonɛɛ ya. Ŋan yɛna ɔ doŋ kekpaakekpaa na ɔ dinɔɔ keŋ ɔ dana keŋ nawolo nyi ɔ yɛɛ Wurubuarɛ e nɛ. Mɔna n kɛɛ na leenaŋ tɛɛle keyɛɛ kewalaŋ keŋ na, Wurubuarɛ dinɔɔ kenaŋ ba weesɛɛ ya. Nawolo nyi abɔɔ ŋan pou ɔ be yɛɛ nɛ na lese ɔ dinɔɔ wola nideli keŋ balaŋ baa tale naa na baa lɛɛ di. Mena dɔɔ walaŋ ŋon ɔ te lɛɛ di ya na, ɔ taŋ nombii daale waa yako mo lɛɛ ɔ wose ya.

21 Mena balaŋ kɛwɔ gyeŋ nyi Wurubuarɛ kyaa mɔna bɔɔ na mo obuo keŋ kaboena e nɛ fa e ya, te bɔɔ na lese ɔ yele mɔ ya. Nyansa nombii kamasɛ be doo ba agyueŋ man ya, te ditiŋtɛɛ wolowolo doo la be konɔɔse man. 22 Bɛɛ yɛɛ ŋgba be sia te kare nɛ, mɔna be yɛɛ ayiŋtenawɔ. 23 Be te tina Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa kekpaakekpaa nɛ yela, gyu bɛɛ som banɛɛ ŋan bɔɔ maa yaa bɔɔ yae ŋa ŋgba balaŋ yaa gyebuse yaa wonembia nɛ.

24 Mena dɔɔ Wurubuarɛ mɔ ta besena ɔ wɔle tee wɔ, te bɛɛ yɛɛ nombia nkaraŋkaraŋ ŋan ba lee baŋ gbagba be konɔɔse man nɛ. Be dana kewɔlɛɛ nombia bee fulu ba wose. 25 Be te tina Wurubuarɛ nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ nɛ kelɛɛdi yela gyu bɛɛ lɛɛ akɛrɛɛ nombia di. Mena dɔɔ bɛɛ som abɔɔ ŋan Wurubuarɛ be yɛɛ nɛ bo tina Wurubuarɛ ŋon ɔ be yɛɛ ŋa nɛ yela. Ŋon Wurubuarɛ te kaboena nyi dɛɛ lese ɔ yele kekpaakekpaa Amɛn.

26 Keŋ bɛɛ yɛɛ mena dɔɔ Wurubuarɛ ta besena ɔ wɔle tee wɔ te ba gyoo desɛŋ nombia keyɛɛ. Be man ala baŋ gba koraŋ te tina baala gyaŋ kedoo ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ ba wolo nɛ yela gyu bee doo na dɔŋa. 27 Mena mɔ te baala mɔ bɛɛ ala gyaŋ kedoo ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ ba wolo nɛ yela gyu bɛɛ yeŋ dɔŋa yeŋ, te ba gyoo desɛŋ nombia nkaraŋkaraŋ keyɛɛ na dɔŋa. Mena dɔɔ Wurubuarɛ waa wɔŋ ba deŋela ŋgba mena keŋ kaboena nɛ.

28 Keŋ bɔɔ bɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan kagyeŋ dɔɔ, ŋon mɔ ta besena ɔ wɔle tee wɔ. Mena dɔɔ nombia nkaraŋkaraŋ te bɛɛ gyueŋ te bɛɛ yɛɛ nombia ŋan tekaboena nyi nafɔ balaŋ baa yɛɛ ya nɛ. 29 Nombiakumɛɛ te wulu be man. Akpanyaŋnyaŋ na nombiakumɛɛ na sibii na balaŋ kekɔla na sia keyɛɛ balaŋ abɔɔ dɔɔ, na balaŋ kako na kale nombia na akɛrɛɛ kedi na nombia ka mo gyakaa balaŋ dɔɔ te wulu be man. Mena mɔ te bɛɛ yako balaŋ wose man nombia. 30 Bɛɛ mo nombiakumɛɛ gyakaa dɔŋa dɔɔ, te bɛɛ kɔla Wurubuarɛ. Be dana debɔŋ te bɔɔ ne bu balaŋ ya, te bɛɛ wola ba wose mɔ. Bɛɛ gyae gbɛɛneŋ wɔlɛɛ ŋan baa mo yɛɛ nombiakumɛɛ debaŋ kamasɛ, te bɔɔ ne bu ba lolala mɔ ya. 31 Bɔɔ dana nyansa ya te bɔɔ ne di nombia ŋan bɛɛ yako nɛ dɔɔ ya. Bɔɔ ne

gyae balaŋ ya, te bɔɔ ne wii balaŋ waraŋase mɔ ya. 32 Keŋ na keŋ ba gyeŋ nyi Wurubuarɛ mmaraa nawolo nyi walaŋ ŋon ɔ doo mena dinɔɔ kei man na ɔtenate be gyae waa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa ya koraŋ nɛ, be gyakaa bɛɛ yɛɛ mena nombiakumɛɛ kɛŋa kpu. Kenaŋ wɔle koraŋ nɛ, bɛɛ bese do balaŋ baŋ bɛɛ yɛɛ mena nombiakumɛɛ kɛŋa mɔ nɛ kakyeŋ.

2

Wurubuarɛ waa di walaŋ kamasɛ nombia

1 Nyaŋ walaŋ ŋon n ne bu n dɔɔ fɔɔ nɛ, n be dana daale n ke yako ya nawolo nyi nyaŋ mɔ n ne yɛɛ nombiakumɛɛ ŋan ɔtenate ne yɛɛ nɛ. Mena dɔɔ nyi akpaa n bu ŋolo fɔɔ na, nyaŋ gbagba n wose yaa n buu fɔɔ nɛ. 2 Da gyeŋ nyi Wurubuarɛ de di mena balaŋ kɛwɔ nombia te ɔ bu wɔ fɔɔ na, na ke doo na ke gbɛɛ. 3 Mena dɔɔ akpaa nyaŋ deniwalaŋ n bu ŋolo fɔɔ lee nombiakumɛɛ ŋan nyaŋ gbagba mɔ ne yɛɛ nɛ dɔɔ nɛ, wulaa gyeŋ nyi Wurubuarɛ mɔ waa bu neŋ fɔɔ. N be gyae n ke tale lee Wurubuarɛ nyiŋmaa man ya. 4 Wurubuarɛ ta lese ɔ wɔe na ɔ konɔɔ keŋ ɔ dana nɛ wola neŋ kekpaa, mɔna n ta mo ŋa yɛɛ kolo ya. Yaa n ba gyeŋ nyi Wurubuarɛ lese ɔ wɔe baa wola neŋ na ke yela n ke kyɛɛkee nya agyueŋ lee n gbɛɛneŋ kumɛɛ man, na n ke kɔŋ ɔ gyaŋ yee?

5 Mɔna n dana konɔɔyuŋ na deŋele doŋ. Mena dɔɔ n deŋele kewɔŋ keŋ ne wuku kpu, te ke doo kɛɛ daa neŋ kelii wee keŋ Wurubuarɛ waa mo baŋ di balaŋ nombia nɛ. Mena wee kenaŋ te waa wɔŋ n deŋele. Wee kenaŋ te balaŋ baa naa mena keŋ Wurubuarɛ ne di ɔ nombia na ke gbɛɛ nɛ. 6 Nawolo nyi Wurubuarɛ waa tɔ walaŋ kamasɛ kom ŋgba mena keŋ ɔtenate be yɛɛ nɛ.

7 Baale ta mo be loo gyakaa nyi baa nyiŋ gyoorobiiri na yele na nyeedoŋ keŋ ka dokoso be kyaa ya nɛ. Mena dɔɔ bee nyiŋ konɔɔ te bɛɛ yɛɛ nombia kpaakpaa weeya pou man. Baŋ te Wurubuarɛ waa fa nyeedoŋ kekpaakekpaa keŋ.

8 Mɔna balaŋ baŋ lee sibii dɔɔ te bɔɔ bɛɛ anokoare keŋ gyu ke sila nombiakumɛɛ nɛ, Wurubuarɛ baŋ kum na ɔ deŋele kewɔŋ keŋ gyae ke kɔŋ be dɔɔ na baa naa diyem nideli. 9 Wurubuarɛ waa yela kaale na kayeyɛɛ ke kɔŋ balaŋ baŋ pou bɛɛ yɛɛ nombiakumɛɛ nɛ dɔɔ. Ke gyae ke fiasɛɛ bo lee Gyudatena dɔɔ, pɛna ke kɔŋ balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ mɔ dɔɔ. 10 Mɔna Wurubuarɛ waa yela balaŋ baŋ bɛɛ yɛɛ nombia kpaakpaa nɛ ke nyiŋ gyoorobiiri na yele na wosefɛɛreŋ. Keŋ mɔ gyae ke fiasɛɛ bo lee Gyudatena dɔɔ, pɛna ke kɔŋ balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ mɔ dɔɔ. 11 Nawolo nyi Wurubuarɛ ne di ɔ nombia na ke gbɛɛ keŋ ɔ bɛɛ kɛɛ walaŋ siaman ya.

12 Balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ, bɔɔ gyeŋ Mosesi mmaraase ŋan ya. Mena dɔɔ akpaa be yɛɛ nombiakumɛɛ na, na Mosesi mmaraase ŋenaŋ te Wurubuarɛ waa mo di be nombia ya. Mɔna deŋele kewɔŋ keŋ baa nyiŋ lee be nombiakumɛɛ keyɛɛ dɔɔ nɛ yɛna yeŋ kekpaa keŋ. Te Gyudatena dɔɔ akpaa be yɛɛ nombiakumɛɛ na, Mosesi mmaraase ŋan te Wurubuarɛ waa mo di be nombia. Nawolo nyi baŋ dɔɔ ba gyeŋ mmaraase ŋenaŋ. 13 Nawolo nyi na balaŋ baŋ ba gyeŋ Mosesi mmaraase ŋan nɛ gbɛɛneŋ tenɛɛ la Wurubuarɛ siaman ya. Mɔna balaŋ baŋ bee di mmaraase ŋenaŋ dɔɔ nɛ, baŋ

gbɛɛneŋ tenɛɛ la Wurubuarɛ siaman. 14 Balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ, bɔɔ gyeŋ Mosesi mmaraase ŋan ya. Mɔna akpaa nyi baŋ gbagba konɔɔ man nombia na wola wɔ nyi baa yɛɛ kpene keŋ mmaraase ŋan na wolo nɛ, kenaŋ nawolo baa nyi mmaraase ŋan doo be konɔɔse man. 15 Be nombia ŋan bɛɛ yɛɛ nɛ nawolo baa nyi ba gyeŋ nombia ŋan Mosesi mmaraase ŋan na wolo nyi baa yɛɛ nɛ be konɔɔse man. Mena keŋ be yɛɛ kolo kum yaa kolo kpaakpaate te be konɔɔ man nombia ne yɛɛ wɔ nɛ mɔ ne di adansɛɛ kpu. Nawolo nyi ŋaale man na ne yɛɛ wɔ nyi mena nombia ayɛɛsa kɛŋa be dei ya, mena dɔɔ be wɔe bɛɛ fɛɛ wɔ ya. Debaŋ ŋaale man mɔ na be konɔɔ man nombia na wola wɔ nyi be nombia ayɛɛsa kɛŋa doo na ke gbɛɛ. Kenaŋ na be wɔe ne fɛɛ wɔ. 16 Mena yaa Kristo nombia kpaakpaa ŋan me dɔŋɛɛ mee kolosi nɛ na wolo. Nombia ŋenaŋ na wolo baa nyiaa, wee daale Wurubuarɛ waa ta Yesu Kristo dɔɔ di balaŋ nombia ŋan bɛɛ yɛɛ weese nɛ na waa bu wɔ fɔɔ.

17 Nɛnɛɛ nyaŋ kpa n yɛɛ Gyuda baale e te n na mo n wose lɔ Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ, mena dɔɔ n ne gyina n wose adido nyi n gyeŋ Wurubuarɛ nideli. 18 Nyaŋ kpa n gyeŋ Wurubuarɛ kegyaebii nawolo nyi Mosesi mmaraase ŋan na wola na neŋ nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ nɛ. 19 Nyaŋ kpa nyaŋ dɔŋɛɛ la siayɛlɛɛsatena siaman, te n kpa nyaŋ yɛna kanea fa balaŋ baŋ be doo ditiŋtɛɛ man nɛ. 20 Nyaŋ kpa nyaŋ yɛna walaŋ ŋon n na wola ayiŋtena na balaŋ baŋ bɔɔ gyeŋ daale ya nɛ nombia. N ne gyɔ n konɔɔ nyi lee Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ n gyeŋ kpene kamasɛ na nombia ŋan pou ŋe doo na ŋe gbɛɛ nɛ. 21 Nyaŋ ŋon n kpa n na wola balaŋ nombia nɛ, weera dɔɔ te n be tale wola n wose ya? N ne yako balaŋ nyi be na ŋmɛɛle ya mɔna nyaŋ gbagba ne ŋmɛɛle. 22 N ne yako balaŋ nyi be na lee be wɛɛla yaa be baala wɔle ya, mɔna nyaŋ gbagba ne yɛɛ mena. Nyaŋ kpa balaŋ na som bɛɛneŋ ya, mɔna nyaŋ dɔŋ bɛɛneŋ denɛɛ man n ne ŋmɛɛle. 23 N na wola n wose lee Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ, mɔna n bee di ŋe dɔɔ ya. Lee mena dɔɔ n na do Wurubuarɛ desɛŋ. 24 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako nyiaa, lee ɛmɛɛ Gyudatena nombia ayɛɛsa dɔɔ balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ ne kolosi mmusuo nombia tia Wurubuarɛ.

25 Akpaa n ne di Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ nɛ, kenaŋ na n baala wose kekara keŋ dana tɔnɔɔ. Mɔna akpaa n bee di Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ ya nɛ, kenaŋ na n baala wose kekara keŋ yɛɛ yakaa. Kenaŋ na yɛɛ yaa ŋgba n te kara n baala wose gba ya nɛ. 26 Nyi akpaa ŋolo te kara ɔ baala wose ya te ɔ ne di Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ nɛ, Wurubuarɛ siaman na yɛɛ yaa ŋgba ɔtenate kara ɔ baala wose baa nɛ. 27 Nyaŋ Gyuda baale, n gyeŋ mmaraase ŋan nawolo nyi be ŋmarase ŋa bo see neŋ te be kara n baala wose mɔ, mɔna n bee di ŋe dɔɔ ya. Mena dɔɔ walaŋ ŋon ɔ te kara ɔ baala wose ya te ɔ ne di mmaraase ŋan dɔɔ nɛ, waa bu neŋ fɔɔ.

28 Nawolo nyi te yɛɛ nyi keŋ ŋolo ne yɛɛ Gyudatena abɔɔ ayɛɛsa dɔɔ te ɔtenate yɛɛ Gyuda baale e ya. Te na baala wose mɔ kekara kaageŋ na wola la nyi ŋolo yɛɛ Gyuda baale gbagba e ya. 29 Akpaa nyi ŋolo yɛɛ Gyuda baale gbagba e na, ɔ konɔɔ man na wola la. Te baala wose kekara gbagba mɔ yɛɛ konɔɔ man nombia ŋa. Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne kyɛɛkee

na ɔtenate konɔɔ. Ka te yɛɛ nyi mmaraase ŋan bɔɔ ŋmarase see nɛ dɔɔ kedi ya. Mena walaŋ ŋonaŋ nɛ, Wurubuarɛ na lese na ɔ yele. Te yɛɛ denibalaŋ ya.

3

1 Akpaa ŋolo de yako nyi ɔ yɛɛ Gyuda baale e na, gbɛɛ woŋti man yaa ɔ kela ŋon ɔ te yɛɛ Gyuda baale e ya nɛ? Tɔnɔɔ woŋti doo la Gyuda baale keyɛɛ man? Yaa woŋ tɔnɔɔ doo la baala wose kekara man? 2 Ke yɛɛ ampaŋ nyi n yɛɛ Gyuda baale e na, ke dana tɔnɔɔ lee gbɛɛ kamasɛ man. Gyaŋgbate yɛna nyi, Wurubuarɛ moo ɔ nombia ŋan bo do Gyudatena nyiŋmaa man. 3 Ke yɛɛ ampaŋ nyi Gyudatena baŋ man baale te lɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan di ya. Mɔna ba deŋele doŋ keŋ bɔɔ yɛɛ nɛ, gyae ke tale tɔ Wurubuarɛ gbɛɛ nyi ɔ na yɛɛ kpene keŋ ɔ be wulaa yako see nyi waa yɛɛ nɛ yee? 4 Be doo mena korakora ya. Keŋ na keŋ balaŋ yɛɛ akɛrɛɛtenawɔ koraŋ nɛ, Wurubuarɛ dɔɔ ɔ nombia doo na ke gbɛɛ ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako lee Wurubuarɛ wose man nɛ nyiaa,

“Akpaa n ne kolosi na,
n ne kolosi nombia na anokoare bo
te walaŋ kamasɛ ne naa nyi n nombia doo na ke gbɛɛ.
Te n di walaŋ kamasɛ nombia na,
bɛɛ naa nyi n nombia kedi mɔ dei”

5 Deniwalaŋ waa tale bɔɔse nyiaa, nyi de nombiakumɛɛ de yeli balaŋ de naa nyi Wurubuarɛ nombia doo na ke gbɛɛ na, kenaŋ na akpaa de yɛɛ nombiakumɛɛ te ɔ wɔŋ da deŋele na, dɛɛ tale yako nyi ɔ ta ŋere daa do? 6 Ka te yɛɛ mena korakora ya. Akpaa nyi Wurubuarɛ nombia ŋan be doo na ke gbɛɛ ya na, sena te waa yɛɛ na waa di balaŋ pou nombia? 7 Nyi akpaa ma dekara keŋ mee dii nɛ da lese Wurubuarɛ nombia ŋan ŋe doo na ke gbɛɛ nɛ wola nideli te da lese ɔ yele na, woŋ dɔɔ te Wurubuarɛ sɛɛ ɔ ne bu maŋ fɔɔ nyi me yɛɛ nombiakumɛɛyɛɛre e? 8 Mena na woŋ dɔɔ te dɔɔ ne yako nyi, “Ɛ yela de kaa yɛɛ nombiakumɛɛ na Wurubuarɛ nombia kpaakpaa ke nyiŋ lee debɔɔ ya.” Balaŋ baale taŋ kara me nɔɔ nyi ma te yako mena nombii kei see. Balaŋ baŋ bɛɛ kara me nɔɔ nɛ, Wurubuarɛ waa wɔŋ ba deŋele ŋgba mena keŋ kaboena nɛ.

Walaŋ kamasɛ gbɛɛ ba tenɛɛ ya

9 Nɛnɛɛ sena yaa dɛɛ gyueŋ baa lee nombia kɛŋa man? Daa Gyudatena na gyueŋ baa nyi de dei kela balaŋ akaŋ baŋ yaa? Koa be doo mena ya. Nawolo nyi de wulaa yako ŋon nyi Gyudatena na baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ pou daseŋae yɛɛ dokoloŋ. Nombiakumɛɛ te wulu be popou man.
10 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne di nombii kei wose man adansɛɛ nyiaa,

“Ŋolo na ŋolo be kyaa keŋ ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman ya.
11 Ŋolo na ŋolo be kyaa keŋ ɔ dana nyansa
na waa nyii Wurubuarɛ nombia ŋan man ya,
te ŋolo mɔ be kyaa keŋ ɔ ne kɛo Wurubuarɛ gbɛɛneŋ ya.
12 Balaŋ pou te wɔŋ ba wose lee Wurubuarɛ gbɛɛneŋ man.
Be popou te wɔlɛɛ.
Ŋolo na ŋolo be kyaa keŋ ɔ ne yɛɛ nombia kpaakpaa ya”
13 “Bɛɛ gyae nombia nkaraŋkaraŋ keyako.
Bɛɛ mo be nɔɔ beo balaŋ.”
“Be nɔɔwoya na koo ŋgba yeŋ nɛ.”
14 “Bɛɛ mo nɔɔwoya ŋaŋ nyiŋan falaa balaŋ.”

15 “Balaŋ kako be dana wɔ baŋ ya.
16 Yenaŋ kamasɛ keŋ bee gyu na
bɛɛ wɔlɛɛ abɔɔ botɔɔ,
te bɛɛ mo kayeyɛɛ mɔ lɔ balaŋ
dɔɔ.
17 Mena balaŋ kɛwɔ bɛɛ yɛɛ kpene
keŋ gyae
ka mo wosefɛɛreŋ kɔŋ ya.”
18 “Te Wurubuarɛ keyee be doo be
man mɔ ya.”
19 Da gyeŋ nyi kpene kamasɛ keŋ Wurubuarɛ mmaraase ŋan na wolo nɛ, doo bo fa balaŋ baŋ be doo mmaraase ŋan tɛɛ nɛ. Mena dɔɔ ŋolo be kyaa nyi waa nyiŋ gbɛɛ tira nombii daale nɔɔ yako nyi ɔ te yɛɛ ta dukum keŋ kaboena na nyi Wurubuarɛ waa wɔŋ ɔ deŋele ya. Kei nawolo baa nyi Wurubuarɛ waa di walaŋ kamasɛ nombia wee daale. 20 Nawolo nyi mmaraase ŋan dɔɔ kedi be gyae ke tale yela ŋolo gbɛɛneŋ ka tenee Wurubuarɛ siaman ya. Mɔna mmaraase ŋenaŋ ne yele la te dɛɛ gyem nyi de yɛɛ nombiakumɛɛyɛɛrawɔ.

Kelɛɛdi ne yele la walaŋ gbɛɛneŋ na tenee

21 Te nɛnɛɛ dɔɔ Wurubuarɛ ta wola daa gbɛɛ keŋ dɛɛ mo na de nombia ka tenee ɔ siaman, keŋ te yɛɛ nyi mmaraase ŋan dɔɔ kedi ya. Mosesi mmaraase ŋan na Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra nombia aŋmaraseŋ see ŋan wulaa yako mena gbɛɛnaa kenaŋ nombia. 22 Mena gbɛɛnaa kenaŋ yɛna Yesu Kristo kelɛɛdi. Nawolo nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ Yesu di na, Wurubuarɛ waa lɛɛ ɔtenate do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ŋon Wurubuarɛ siaman. Gbɛɛ kei man te Wurubuarɛ waa mo na waa lɛɛ walaŋ kamasɛ ŋon waa lɛɛ Yesu Kristo di nɛ nyee. Wurubuarɛ be famenɛ na botɔɔ keŋ ɔtenate ba lee ya. 23 Nawolo nyi walaŋ kamasɛ te yɛɛ dukum, mena dɔɔ Wurubuarɛ gyoorobiiri keŋ nafɔ kaboena nyi ke dee doo de man nɛ, de te nyiŋ ke mena ya.

24 Mɔna lee Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele daa nɛ dɔɔ te balaŋ gbɛɛneŋ na tenee ɔ siaman. Yesu Kristo dɔɔ te ɔ tɛɛwɔ mo mena bɛrɛɛ kei boele daa. Ŋon Yesu tɔɔ na balaŋ pou nombiakumɛɛ kom, te ɔ lese wɔ lee be nombiakumɛɛ keyɛɛ man te be nyiŋa ba wose. 25 Wurubuarɛ gbagba moona Yesu Kristo fa ŋgba kedeesa nɛ, nyi ɔ kaa yeŋ ŋgba mpataa nɛ lee de nombiakumɛɛ dɔɔ na Wurubuarɛ ke ta ɔ yeŋ kei dɔɔ mo de nombiakumɛɛ pou kyɛɛ daa. Mena dɔɔ walaŋ kamasɛ ŋon waa lɛɛ Yesu nombia di nɛ, Wurubuarɛ waa mo ɔ nombiakumɛɛ pou kyɛɛ e. Wurubuarɛ yɛɛ nombii kei bo na ka wola nyi ɔ nombia doo na ke gbɛɛ, te ɔ bɛɛ ŋere ŋolo mɔ do ya. Gyaŋgba gyaŋgba keŋ nɛ, Wurubuarɛ nyiŋa konɔɔ te ɔ lese ɔ sia lee balaŋ nombiakumɛɛ ŋan bɛɛ yɛɛ nɛ dɔɔ. 26 Mɔna nɛnɛɛ dɔɔ Wurubuarɛ bɛɛ lese ɔ sia lee deniwalaŋ dukum keyɛɛ dɔɔ ya. Kei na wola la nyi Wurubuarɛ nombia ayɛɛsa doo na ke gbɛɛ, te walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ Yesu di na waa yela ɔtenate mɔ nombia ka tenee ŋon Wurubuarɛ siaman.

27 Nɛnɛɛ woŋ dɔɔ te dɛɛ gyɔ de konɔɔ? Kolo be kyaa ya. Nawolo nyi na mmaraase ŋan kesila ne yele la te walaŋ gbɛɛneŋ na tenee Wurubuarɛ siaman ya, mɔna lee Yesu Kristo kelɛɛdi dɔɔ te walaŋ gbɛɛneŋ na tenee Wurubuarɛ siaman. 28 Mena dɔɔ de nombii keŋ dɔɔ da seŋɛɛ yɛna nyi, na mmaraase ŋan dɔɔ kedi dɔɔ te walaŋ gbɛɛneŋ na tenee Wurubuarɛ siaman ya. Mɔna lee Yesu Kristo kelɛɛdi dɔɔ, te walaŋ gbɛɛneŋ na tenee Wurubuarɛ siaman.

29 Ɛ yela maa bɔɔse ŋon nyiaa, Wurubuarɛ yɛɛ Gyudatena baageŋ Wurubuarɛ e? Koa, ɔ

yɛɛ balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ mɔ Wurubuarɛ e. 30 Wurubuarɛ dokoloŋ kooŋ kyaa la. Mena dɔɔ lee kelɛɛdi keŋ Gyudatena be lɛɛ e di dɔɔ te waa lɛɛ wɔ do nyi be gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman. Mena kelɛɛdi kenaŋ ke mɔ dɔɔ te waa lɛɛ balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ mɔ do nyi be gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman. 31 Mena dɔɔ dee sila kelɛɛdi keŋ gbɛɛ, na dee tina mmaraase ŋan dɔɔ kedi yela yaa? Koa, da kelɛɛdi ne gyae la ke yela na dɛɛ tale di mmaraase ŋan dɔɔ nideli.

4

Aberaham kelɛɛ Wurubuarɛ di

1 Nɛnɛɛ woŋ yaa daa Gyudatena dana dɛɛ yako lee de naana Aberaham wose man? Woŋ te Aberaham naawɔ lee kelɛɛdi da anekolosеŋ kei wose man? 2 Akpaa nyi Wurubuarɛ lɛɛ Aberaham bo do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ŋon Wurubuarɛ siaman lee tom keŋ ɔ be yɛɛ nɛ dɔɔ na, kenaŋ na ŋon Aberaham waa tale gyɔ ɔ konɔɔ, mɔna na Wurubuarɛ siaman ya. 3 Sena te Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako? Nombia ŋenaŋ ne yako nyiaa, “Aberaham lɛɛ Wurubuarɛ di, mena dɔɔ te Wurubuarɛ lɛɛ e do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ŋon Wurubuarɛ siaman.”

4 Akpaa walaŋ de yɛɛ tom te n tɔ e kom na, kom keŋ n be tɔ e nɛ te yɛɛ nyi n moo ke bo kyɛɛ e ya. Mɔna ke yɛɛ kpene keŋ kaboena nyi waa nyiŋ lee tom keŋ ɔ be yɛɛ nɛ dɔɔ. 5 Nyi akpaa te yɛɛ nyi ŋolo tom keŋ ɔ be yɛɛ nɛ dɔɔ ya, mɔna akpaa ɔ lɛɛ di nyi Wurubuarɛ ne tale yela nombiakumɛɛyɛɛra baŋ bɔɔ lɛɛ Yesu di nɛ gbɛɛneŋ ne tale tenee ŋon Wurubuarɛ siaman nɛ, kenaŋ na ɔtenate kelɛɛdi gyae ke yela Wurubuarɛ ke lɛɛ e do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenee ɔ siaman. 6 Gyoo Defidi wulaa yako nombia kɛŋa Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see man wola nyiaa, akpaa Wurubuarɛ te kɛɛ ŋolo nombia ayɛɛsa ya te ɔ lɛɛ e do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ŋon Wurubuarɛ siaman na, kenaŋ na walaŋ ŋonaŋ ŋon na nyeebam. Gyoo Defidi nombia ŋenaŋ yɛna nyiaa,

7 “Balaŋ baŋ Wurubuarɛ ba mo be nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ
te ɔ be gyae waa tɔɔse ŋa bela ya nɛ,
baŋ na nyeebam.

8 Walaŋ ŋon Wurubuarɛ bɛɛ mo ɔ nombiakumɛɛ
do ɔ konɔɔ man ya nɛ,
ŋon na nyeebam.”

9 Mena nyeebam kei nɛ, na ke yɛɛ fa balaŋ baŋ bɔɔ kara be baala wose nɛ baageŋ yaa baŋ ba te kare ya nɛ mɔ kpuɛ? Koa, ke yɛɛ be popou wui. De wulaa dɛɛ yako nyiaa, lee Aberaham kelɛɛdi dɔɔ te Wurubuarɛ lɛɛ e do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ŋon Wurubuarɛ siaman. 10 Mɔna debaŋ woŋti te Wurubuarɛ lɛɛ Aberaham do nyi ɔ nombia tenɛɛ ɔ siaman? Debaŋ kenaŋ na, Aberaham te kara ɔ baala wose yaa ɔ te kara ta ya? Na ɔ ke kara ɔ baala wose wɔle ya, mɔna Wurubuarɛ lɛɛ e do pɛte ɔ kara ɔ baala wose. 11 Aberaham baala wose kekara yɛɛ kpene keŋ ne di adansɛɛ nyi lee ɔ kelɛɛdi dɔɔ te debaŋ keŋ ɔ te kara ta ɔ baala wose ya nɛ, Wurubuarɛ lɛɛ e do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ŋon Wurubuarɛ siaman. Mena dɔɔ balaŋ baŋ pou ba te kara ta be baala wose ya te bɔɔ lɛɛ Wurubuarɛ di nɛ, ɔ te yeli be gbɛɛneŋ ta tenɛɛ ŋon Wurubuarɛ siaman. Kei te yeli Aberaham te kaa bese baŋ mɔ be naana. 12 Ŋon Aberaham ŋonaŋ bese yaa ɔ yɛɛ balaŋ baŋ bɔɔ kara be baala wose nɛ mɔ be naana. Na keŋ bɔɔ kara be baala wose nɛ kaageŋ dɔɔ te ɔ bese be

naana ya, mɔna keŋ bɔɔ lɛɛ Wurubuarɛ di kpu ŋgba mena keŋ ŋon Aberaham be lɛɛ Wurubuarɛ di pɛte bɔɔ kara ɔ baala wose nɛ dɔɔ te ɔ bese be naana.

13 Wurubuarɛ yakowɔ see nyiaa, Aberaham na ɔ duuluŋ man balaŋ ne gyae la baa di tɛɛle kei dɔɔ. Te yɛɛ nyi keŋ Aberaham be di Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ, dɔkaa te Wurubuarɛ yako nombia kɛŋa ya, mɔna keŋ Aberaham be lɛɛ Wurubuarɛ di te Wurubuarɛ be lɛɛ e do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ŋon Wurubuarɛ siaman nɛ dɔɔ te ɔ yako nombia ŋenaŋ. 14 Nyi akpaa balaŋ baŋ bee di mmaraase ŋan dɔɔ nɛ dɔɔ te Wurubuarɛ yako keyako see kei nɛ, kenaŋ na Wurubuarɛ kelɛɛdi keŋ yɛɛ yakaa te ɔ keyako see keŋ mɔ be dana tɔnɔɔ ya. 15 Nawolo nyi mmaraase na moona Wurubuarɛ baŋ kɔŋ. Te botɔɔ keŋ mɔ mmaraase be kyaa ya na, dukum mɔ keyɛɛ be kyaa ya.

16 Mena dɔɔ lee kelɛɛdi dɔɔ te balaŋ baa tale nyiŋ Wurubuarɛ abɔɔ ŋan ɔ be yako see nɛ. Na abɔɔ kɛŋa ka bese kpene keŋ Wurubuarɛ na mo boele balaŋ yakaa. Kei na wolo baa nyi Aberaham duuluŋ man balaŋ pou baa nyiŋ mena abɔɔ ŋenaŋ. Te yɛɛ nyi baŋ bee di mmaraase ŋan dɔɔ nɛ baageŋ ne gyae la baa nyiŋ ŋa ya, mɔna baŋ pou bɔɔ lɛɛ di ŋgba mena keŋ Aberaham be lɛɛ di nɛ mɔ baa nyiŋ mena abɔɔ ŋenaŋ. Nawolo nyi Wurubuarɛ siaman na, Aberaham yɛna de popou de naana. 17 Ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nyiaa, “Ma te yeli n ta bese tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou be naana.” Aberaham ŋon ɔ be lɛɛ Wurubuarɛ di nɛ, ɔ yɛɛ de naana e Wurubuarɛ siaman. Ŋon Wurubuarɛ kei ne gyuusu na woya lee yeŋ man, te ŋon ne tale la yela abɔɔ ŋan nafɔ ŋɔɔ kyaa ya nɛ ne kɔŋ ŋgba ŋe wulaa ŋe kyaa nɛ.

18 Na kolo na kolo be kyaa keŋ gyae ke yela Aberaham ka mo ɔ loo gyakaa nyi, Wurubuarɛ waa yɛɛ kpene keŋ ɔ be yako see nyi waa yɛɛ nɛ ya. Mɔna Aberaham lɛɛ Wurubuarɛ di te ɔ moo ɔ loo pou gyakaa ɔ dɔɔ. Lee mena dɔɔ ɔ kaa bese tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou be naana, ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ be yako see nyi, “Ɔ duuluŋ man balaŋ baa bo ŋgba kyolobiise nɛ.” 19 Debaŋ keŋ Wurubuarɛ be yako Aberaham mena nombii kei nɛ, na ɔ te di kulutooneŋ sɔŋonoŋ (100) mena dɔɔ ɔ te ŋmɛɛ keŋ nyi ŋolo loo be gyakaa nyi waa tale lola bela ya. Mena mɔ te ɔ wɛɛle Saara mɔ te ŋmɛɛ gbaa lolo. Kɛŋa pou wɔle nɛ, Aberaham ta lee wɔle Wurubuarɛ kelɛɛdi man ya. 20 Mena mɔ te ɔ te lɛɛ aŋmaareŋ nyi nombia ŋan Wurubuarɛ be yako see nɛ be gyae ke kɔŋ mena ya, mɔna ɔ yɛɛ kakyeŋ seŋ ɔ kelɛɛdi keŋ man keŋkeŋ te ɔ lese Wurubuarɛ yele. 21 Nawolo nyi na ɔ gyeŋ lee ɔ konɔɔ man nideli nyi, Wurubuarɛ dana doŋ keŋ waa tale yɛɛ kpene keŋ ɔ be yako see nyi waa yɛɛ nɛ. 22 Lee Aberaham kelɛɛdi kei dɔɔ te “Wurubuarɛ lɛɛ e do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman.”

23 Ba ke ŋmarase nyi “Ɔ lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ te ɔ gbɛɛneŋ teneewɔ Wurubuarɛ siaman” nɛ, na Aberaham waageŋ dɔɔ te be ŋmarase mena nombii kenaŋ ya. 24 Mɔna daa baŋ mɔ dɛɛ lɛɛ Wurubuarɛ ŋon ɔ be gyuusu de Gbeŋgyoo Yesu Kristo lee yeŋ man nɛ di, na waa yela de gbɛɛneŋ ka tenee ɔ siaman nɛ mɔ dɔɔ te be ŋmarase mena nombii kenaŋ. 25 Lee de nombiakumɛɛ dɔɔ te Wurubuarɛ lese Yesu Kristo nyi ɔ kaa yeŋ fa daa. Mena mɔ te ɔ gyuusu e lee yeŋ man, na ke yela de gbɛɛneŋ ka tenee ŋon Wurubuarɛ siaman.

5

Daa na Wurubuarɛ nsana ta bese de

1 Nɛnɛɛ lee keŋ dɔɔ lɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu di dɔɔ, Wurubuarɛ te lɛɛ daa do nyi de gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman. Te lee de Gbeŋgyoo Yesu Kristo ŋonaŋ dɔɔ, gyoŋ te kaa doo daa na Wurubuarɛ nsana. 2 Lee de Kristo kelɛɛdi dɔɔ te de nyiŋa Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele daa te de dɔŋ ke man nɛ. Mena dɔɔ dana daa gyoŋ, nawolo nyi de loo gyakaa nyi dɛɛ kaa di gyoori kpu na e. 3 Na keŋ kaageŋ ya. Kenaŋ wɔle na dana daa gyoŋ bela lee da diyem kena man, nawolo nyi diyem kena ne yele la walaŋ ne tale kyaŋ ɔ wose seŋ keŋkeŋ. 4 Walaŋ de kyaŋ ɔ wose seŋ keŋkeŋ na, ne yeli Wurubuarɛ ne lɛɛ ɔtenate do. Mena mɔ te nyi walaŋ da gyem nyi Wurubuarɛ te lɛɛ e do na, ne yeli ɔ ne nyiŋ kpene keŋ dɔɔ waa mo ɔ loo gyakaa. 5 Mena loo kegyakaa kei mɔ be gyae ka do daa desɛŋ ya, nawolo nyi Wurubuarɛ te tɛɛ ɔ feliŋ ŋon ɔ ba mo do de man nɛ dɔɔ mo ɔ balaŋ kegyae do de man.

6 Nawolo nyi debaŋ keŋ de sɛɛ de yɛɛ nombiakumɛɛyɛɛrawɔ te dɔɔ dana doŋ keŋ dɛɛ tale mo kyɛɛkee da kekyaabii ya nɛ, Kristo kɔŋawɔ kaa yeŋ fa daa debaŋ keŋ Wurubuarɛ ba see nɛ man. 7 Gyae ke yɛɛ doŋ nideli pɛte ŋolo ke tale lɛɛ walaŋ ŋon ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ yeŋ yeŋ. Mɔna nyi akpaa ŋolo ne yɛɛ deeli fa balaŋ na, mberem na ŋolo waa sɛɛ lɛɛ ɔ yeŋ yeŋ. 8 Mɔna Wurubuarɛ ta lese wola nyi ɔ ne gyae daa nideli, nawolo nyi debaŋ keŋ de sɛɛ de yɛɛ nombiakumɛɛyɛɛrawɔ nɛ, ɔ yela Kristo kaa yeŋawɔ fa daa. 9 Lee Kristo fatabo keŋ ɔ ba mo feefo de nombiakumɛɛ dɔɔ, te Wurubuarɛ lɛɛ daa do nyi de gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman. Mena mɔ te lee Kristo fatabo kenaŋ dɔɔ, Wurubuarɛ waa lɛɛ da nyee wee keŋ waa mo baŋ di tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou nombia nɛ. 10 Nafɔ na de yɛɛ balaŋ baŋ dɛɛ kɔla Wurubuarɛ, mɔna lee ɔ bu yeŋ keŋ dɔɔ ɔ ta mo daa yɛɛ ɔ gyoona baŋ ɔ ne gyae. Nyi ɔ bu Yesu yeŋ keŋ te yeli de ta bese ɔ gyoona na, kenaŋ na Yesu nyeedoŋ keŋ ɔ be nyim nɛ be gyae ke yela waa lɛɛ da nyee kekpaa yee? 11 Te yɛɛ nyi ɔ lɛɛ da nyee bo kaageŋ ya, mɔna lee Yesu Kristo dɔɔ dee di gyoŋ Wurubuarɛ ɔsom keŋ man. Nawolo nyi lee ŋon Yesu Kristo dɔɔ gyoŋ te kaa doo daa na Wurubuarɛ nsana.

Be ka mo Adam maa na Kristo

12 Lee walaŋ dokoloŋ dɔɔ te nombiakumɛɛ kɔŋawɔ tɛɛle kei dɔɔ. Ŋon yɛna de naana Adam. Nombiakumɛɛ keyɛɛ mɔ moona yeŋ kɔŋ. Mena dɔɔ te yeŋ nyiŋa doŋ balaŋ dɔɔ, nawolo nyi walaŋ kamasɛ te yɛɛ dukum. 13 Pɛte Wurubuarɛ ka mo mmaraase ŋan fa Mosesi na, nombiakumɛɛ wulaa kyaa tɛɛle kei dɔɔ. Mɔna botɔɔ keŋ mmaraa be kyaa ya nɛ, bɔɔ ne kala dukum keyɛɛ do kolo man ya. 14 Leenaŋ de naana Adam debaŋ kaa lii de naana Mosesi debaŋ man nɛ, yeŋ ne dii na doŋ balaŋ pou dɔɔ. Balaŋ baŋ ba te yɛɛ deŋele doŋ Wurubuarɛ nombia ayakoŋ see ŋan dɔɔ ŋgba Adam koraŋ ya nɛ, yeŋ dii doŋ be dɔɔ. Adam seŋɛɛ fa walaŋ ŋon waa kɔŋ nɛ. Walaŋ ŋonaŋ yɛna Yesu Kristo.

15 Ke yɛɛ anokoare ke nyi mena balaŋ bala kɛwɔ yɛɛ kpookpoo. Nawolo nyi kpene keŋ be tɛɛ Adam dɔɔ kɔŋ, na kpene keŋ be tɛɛ Kristo dɔɔ kɔŋ nɛ te yɛɛ dokoloŋ ya. Lee Adam dukum keŋ ɔ be yɛɛ nɛ dɔɔ te balaŋ burum nyiŋa yeŋ. Te lee Yesu Kristo bɛrɛɛ dɔɔ te Wurubuarɛ lese ɔ bɛrɛɛ wola balaŋ burum,

kela balaŋ baŋ bɔɔ yem lee Adam dukum dɔɔ nɛ. 16 Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele daa nɛ, na kpene keŋ Adam dukum keŋ ba mo kɔŋ nɛ te yɛɛ dokoloŋ ya. Adam dukum keŋ ɔ be yɛɛ nɛ yele la te balaŋ pou dii fɔɔ Wurubuarɛ siaman. Mɔna balaŋ nombiakumɛɛ burum kɛŋa wɔle na, Wurubuarɛ ta mo ɔ bɛrɛɛ boele daa te ɔ moo da akumɛɛ kyɛɛ daa te ɔ yela de kaa bese balaŋ baŋ be gbɛɛneŋ tenee ɔ siaman. 17 Lee walaŋ dokoloŋ dukum keyɛɛ dɔɔ te yeŋ dii gyoori balaŋ pou dɔɔ. Mɔna keŋ Yesu Kristo be yɛɛ fa daa nɛ, ke tɔnɔɔ kela kpene keŋ Adam dukum keŋ ba mo kɔŋ nɛ. Wurubuarɛ te tɛɛ Yesu Kristo dɔɔ wii de waraŋase nideli te ɔ moo ɔ bɛrɛɛ boele daa te ɔ yela da bese balaŋ baŋ de gbɛɛneŋ tenee ɔ siaman. Walaŋ kamasɛ ŋon Wurubuarɛ be wii ɔ waraŋase, te ɔ ba mo ɔ bɛrɛɛ boele e te ɔ be yeli ɔ gbɛɛneŋ ba tenee ɔ siaman nɛ, waa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa na waa yela ŋon na Yesu Kristo ke di gyoori.

18 Mena dɔɔ ŋgba mena keŋ lee walaŋ dokoloŋ nombiakumɛɛ keyɛɛ dɔɔ te balaŋ pou be di fɔɔ Wurubuarɛ siaman nɛ, mena ke mɔ te lee walaŋ dokoloŋ nombia kpaakpaa keyɛɛ dɔɔ te Wurubuarɛ waa lɛɛ balaŋ burum do nyi be gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman na waa fa wɔ nyeedoŋ. 19 Mena keŋ lee walaŋ dokoloŋ deŋele doŋ dɔɔ te balaŋ pou ba bese nombiakumɛɛyɛɛra nɛ, mena ke mɔ te lee walaŋ dokoloŋ obuo dɔɔ Wurubuarɛ waa lɛɛ balaŋ burum do nyi be gbɛɛneŋ tenee ɔ siaman.

20 Mosesi mmaraase ŋan kɔŋae na ke yela balaŋ kena be nombiakumɛɛ ŋan bɛɛ yɛɛ nɛ nideli. Mɔna debaŋ keŋ nombiakumɛɛ na boo na, Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ mɔ na boo kpu. 21 Nafɔ na nombiakumɛɛ ne diina doŋ balaŋ dɔɔ, te ne kpase baŋ na Wurubuarɛ nsana. Mɔna nɛnɛɛ dɔɔ Wurubuarɛ ta mo ɔ bɛrɛɛ boele daa yela de ta bese balaŋ baŋ be gbɛɛneŋ tenee ŋon Wurubuarɛ siaman, na ke yela dɛɛ ta de Gbeŋgyoo Yesu dɔɔ nyiŋ nyeedoŋ kekpaa.

6

Kristo dɔɔ te de nyeedoŋ dana tɔnɔɔ

1 Akpaa nnɛ te nombia kɛŋa doo na, na sena yaa dɛɛ yako baa? Kaboena nyi dɛɛ dɔɔ da dukum keyɛɛ man na Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ka bo yaa? 2 Korakora, be kɔŋ mena ya. Nawolo nyi da te wɔŋ da wose lee dukum keyɛɛ man. Mena dɔɔ tekaboena nyi dɛɛ bese gyu ke kyaa da dukum keyɛɛ man bela ya. 3 Debaŋ keŋ bɔɔ sɔ daa Wurubuarɛ loŋ te daa na Yesu Kristo be yɛɛ dokoloŋ nɛ, na ɛ ba gyeŋ nyi da te yɛɛ dokoloŋ baa lee ɔ yeŋ keŋ man yee? 4 Ba ke sɔ daa Wurubuarɛ loŋ keŋ nɛ, na yɛɛ yaa ŋgba daa na Yesu Kristo yeŋa la te be wuu daa na e nɛ, nawolo nyi daa na e te yɛɛ dokoloŋ. Mena dɔɔ ŋgba mena keŋ de kya Wurubuarɛ ba mo ɔ gyoorobiiri doŋ keŋ gyuusu Yesu Kristo lee woya man fa e nyeedoŋ nɛ, mena te kaboena nyi daa mɔ dɛɛ kyaa dinɔɔ wɔle man.

5 Nawolo nyi akpaa daa na Yesu te yɛɛ dokoloŋ lee ɔ yeŋ man na, kenaŋ na Wurubuarɛ waa gyuusu daa mɔ lee yeŋ man ŋgba mena keŋ ɔ be gyuusu Yesu lee yeŋ man nɛ. 6 Da gyeŋ nyi debaŋ keŋ bɔɔ gyɔ e mataa ɔpaŋdaŋ keŋ dɔɔ te ɔ ba yem nɛ, na ŋon Yesu na de dinɔɔ bene keŋ yaa be gyɔɔwɔ ko nɛ. Kei te yeli doŋ keŋ nombiakumɛɛ dana de dɔɔ nɛ nɔɔ ta yem, keŋ de ta tekaa yɛɛ nombiakumɛɛ gbeŋawɔ bela ya. 7 Nawolo nyi akpaa ŋolo da yem na, ɔ te tira ɔ wose lee

nombiakumɛɛ keyɛɛ man. 8 Nyi akpaa daa na Kristo ta yem na, kenaŋ na dɛɛ lɛɛ di nyi daa na e mɔ dɛɛ kyaa nyeedoŋ man. 9 Da gyeŋ nyi Wurubuarɛ gyuusuna Yesu Kristo lee yeŋ man, te ɔ be gyae waa yeŋ bela ya. Nawolo nyi yeŋ ba tekaa dana doŋ ɔ dɔɔ bela ya. 10 Yeŋ keŋ ɔ ba yem nɛ, ɔ yeŋae karatetee dokoloŋ na waa ko nombiakumɛɛ nɔɔ. Mena dɔɔ nɛnɛɛ keŋ ɔ kyaa nyeedoŋ man nɛ, ɔ kyae fa Wurubuarɛ. 11 Mena ke mɔ te kaboena nyi yaa kɛɛ ɛ wose nyi ɛmɛɛ mɔ yeŋae na ɛ ka ko nombiakumɛɛ nɔɔ, te nɛnɛɛ ɛ kyae fa Wurubuarɛ. Nawolo nyi ɛmɛɛ na Kristo Yesu te yɛɛ dokoloŋ.

12 Mena dɔɔ ɛ na tekaa yela nombiakumɛɛ kedi doŋ ɛ wosenaane keŋ gyae ka yeŋ nɛ dɔɔ, na ɛ ke sila abɔɔ kumɛɛ ŋan ɛmɛɛ gbagba ne gyae tɛɛle kei dɔɔ nɛ ya. 13 Ɛ na mo ɛ wosenaane yenaŋ daale fa nombiakumɛɛ keyɛɛ ya. Mɔna ɛ mo ɛ wose fa Wurubuarɛ ŋgba balaŋ baŋ bɔɔ lese wɔ lee yeŋ man kɔŋ nyeedoŋ man nɛ. Ɛ mo ɛ wose pou fa Wurubuarɛ na waa mo ŋon yɛɛ kpene keŋ dei te ke doo na ke gbɛɛ nɛ. 14 Tekaboena nyi nombiakumɛɛ dee di doŋ ɛ dɔɔ bela ya, nawolo nyi ɛ ba tekaa ɛ doo Mosesi mmaraase ŋan tɛɛ ya, mɔna nɛnɛɛ dɔɔ ɛ dɔŋ bo Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ man.

15 Mena dɔɔ nɛnɛɛ keŋ de dɔŋ Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ man, te dɔɔ tekaa doo mmaraase ŋan tɛɛ ya nɛ, na kaboena nyi dɛɛ gyakaa nombiakumɛɛ keyɛɛ dɔɔ bela yaa? Korakora, be doo mena ya. 16 Ɛ ba gyeŋ nyi akpaa n mo n wose fa ŋolo te n na som e te n ne yɛɛ ɔ kegyaebii na, na n ta bese ɔ gbeŋi yee? Kei na wolo baa nyi akpaa n yeli dukum da mo neŋ yɛɛ ɔ gbeŋi na, yeŋ ne sila la. Mɔna nyi n mo n wose fa Wurubuarɛ te n ne tei ɔ dei ŋgba ɔ gbeŋi nɛ, waa yela n nombia ka tenee ɔ siaman. 17 Mɔna dɛɛ do Wurubuarɛ nɔɔ nawolo nyi debaŋ daale na, nafɔ ɛ yɛɛ nombiakumɛɛ gbeŋawɔ. Te nɛnɛɛ dɔɔ ɛ ta mo ɛ konɔɔ pou ɛ silana Wurubuarɛ gbɛɛneŋ ŋan bɔɔ wola ŋon nɛ.

18 Wurubuarɛ te yeli ɛ ta lese ɛ wose lee nombiakumɛɛ keyɛɛ man, te ɛ kaa bese Wurubuarɛ gbeŋa na ɛ ke tale yɛɛ nombia ŋan tenɛɛ ɔ siaman. 19 Ɛ nombia man kenyii dana doŋ kyomii, mena dɔɔ te ma moo nombii kei mɛɛ maa na deniwalaŋ kekyaabii man nɛ. Gyaŋgba keŋ na ɛ moo ɛ wose pou besena gbeŋa fa nombia nkaraŋkaraŋ na nombiakumɛɛ keyɛɛ. Mena mɔ te kaboena nyi nɛnɛɛ yaa mo ɛ wose bese Wurubuarɛ gbeŋa, na ɛ ke tale yɛɛ nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ na ɛ ka bese balaŋ baŋ ayimɛɛ be doo ba wose man ya kelii ɔto.

20 Debaŋ keŋ ɛ yɛɛ nombiakumɛɛ gbeŋawɔ nɛ, na ɛ be famenɛ na abɔɔ ŋan ŋa tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ keyɛɛ ya. 21 Debaŋ keŋ ɛ be yɛɛ nombiakumɛɛ ŋan gyɛŋ kei ŋe dana ŋon desɛŋ nɛ, woŋ tɔnɔɔ te ɛ nyiŋawɔ lee ŋe man? Mena nombia ŋenaŋ tɔnɔɔ yɛna yeŋ. 22 Mɔna nɛnɛɛ Wurubuarɛ te yeli ɛ ta lese ɛ wose lee nombiakumɛɛ keyɛɛ man te ɛ bese ɔ gbeŋa. Kpene keŋ ɛ ke nyiŋ lee ke man yɛna nyi, ɛ ke kyaa dinɔɔ kpaakpaate keŋ ayimɛɛ be doo ke man ya nɛ man na ɛ ke nyiŋ nyeedoŋ kekpaa. 23 Nawolo nyi kpene keŋ n ke nyiŋ lee nombiakumɛɛ keyɛɛ man yɛna yeŋ, mɔna walaŋ ŋon ɔ lɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo di na, kpene keŋ Wurubuarɛ waa fa yɛna nyeedoŋ kekpaakekpaa keŋ.

7

Mosesi mmaraase ŋan ba tekaa dana doŋ Kristotena dɔɔ ya

1 Me tebia, ɛ popou ɛ gyeŋ Mosesi mmaraase ŋan. Te ɛ gyeŋ mɔ nideli nyi, akpaa walaŋ kyaa na ɔ sia na te mmaraase ŋan ne di doŋ ɔ dɔɔ. 2 Ɛ yela dɛɛ mo mena nombii kei maa na alo yalale. Akpaa ɔ baale nyiŋa ɔ kyaa keŋ ɔ ta yeŋa ta ya nɛ, na alo ŋon doe ɔ baale ŋonaŋ tɛɛ. Mɔna akpaa ɔ baale ŋonaŋ da yem na alo ŋon te nyiŋ ɔ wose lee mmaraase ŋan tɛɛ, nawolo nyi yale mmaraa bɛɛ tekaa bake e bela ya. 3 Mena dɔɔ nyi akpaa ɔ baale ŋon ta yeŋa ta ya te alo ŋon de bɛɛ e gyu ke yala baale wɔle nɛ, na ɔ ta lee ɔ baale wɔle baa. Te akpaa ɔ baale ŋon da yem te alo ŋon de gyu ke yala baale wɔle nɛ, kenaŋ na ɔ te lee ɔ baale wɔle ya nawolo nyi yale mmaraa keŋ bɛɛ tekaa bake e bela ya.

4 Me tebia, mena yaa doo fa ɛmɛɛ mɔ nɛ. Debaŋ keŋ ɛ be lɛɛ Kristo di nɛ, na yɛɛ yaa ŋgba ɛmɛɛ na e yeŋa la nɛ. Keŋ ɛmɛɛ na Kristo be yɛɛ dokoloŋ ɔ yeŋ man dɔɔ, mmaraase ŋan ba tekaa dana doŋ ɛ dɔɔ bela ya. Mena dɔɔ ɛ yɛɛ walaŋ wɔle ŋon Wurubuarɛ be gyuusu e lee yeŋ man nɛ wui, na ɛ ke nyiŋ yɛɛ nombia kpaakpaa fa Wurubuarɛ. 5 Nawolo nyi debaŋ keŋ de doo de dinɔɔ bene keŋ man nɛ, na mmaraase ŋan yela da moo da wose do abɔɔ kumɛɛ ŋan daa gbagba ne gyae nyi dɛɛ yɛɛ nɛ man nideli. Nafɔ mena abɔɔ kumɛɛ kɛŋa deŋ moo yeŋ bo kɔna daa, na daa na Wurubuarɛ nsana ke tira kekpaakekpaa.

6 Mɔna nɛnɛɛ dɔɔ Wurubuarɛ te yeli mmaraase ŋan nafɔ ŋɛɛ bake daa nɛ, ba tekaa dana doŋ de dɔɔ bela ya. Te keŋ daa na Yesu Kristo be yɛɛ dokoloŋ ɔ yeŋ man dɔɔ, de ta tekaa yɛɛ mmaraase ŋan nafɔ ŋɛɛ bake daa nɛ gbeŋawɔ bela ya. Mena dɔɔ de te nyiŋ da wose dɛɛ som Wurubuarɛ lee gbɛɛ wɔle keŋ ɔ feliŋ ŋon ba wola daa nɛ man. Ka te yɛɛ gbɛɛ bene keŋ Mosesi mmaraase ŋan ba wola daa nɛ ya.

Mmaraase na lese na dukum wola

7 Nɛnɛɛ sena yaa dɛɛ yako baa? Dɛɛ yako baa nyi mmaraase ŋan yɛɛ kolo kum ke? Korakora na mena ya. Mmaraase ŋan yele la te ma gyeŋa dukum. Nafɔ akpaa mmaraase ŋenaŋ deŋ te yako nyi, “Na yeli n sia keyɛɛ ŋolo kolo ya nɛ,” nafɔ mɔɔ gyeŋ nyi sia keyɛɛ ŋolo kolo dɔɔ yɛɛ dukum ke ya. 8 Mɔna mena mmaraa kei yele la te sibii keyɛɛ kum kamasɛ nyiŋa gbɛɛ kaa gyoo me maŋ. Nyi mmaraase deŋ be kyaa ya nɛ, nafɔ dukum be dana yele ya.

9 Debaŋ keŋ nafɔ mɔɔ gyeŋ mmaraase ŋan ya nɛ, na yɛɛ maŋ ŋgba dukum kamasɛ be doo me maŋ ya nɛ. Mɔna nɛnɛɛ keŋ mɔɔ kaa gyeŋ mmaraase ŋenaŋ nɛ te me naawɔ nyi me yɛɛ dukumyɛɛre e, te ma dukum dɔɔ daa na Wurubuarɛ nsana gyae ke tira kekpaa. Kei nawolo baa nyi Wurubuarɛ siaman na, me yɛɛ ŋgba walaŋ ŋon ɔ ba yem nɛ. 10 Mena dɔɔ me naawɔ nyi mmaraase ŋan nafɔ ŋe gyae ke fa maŋ nyeedoŋ nɛ, ŋa moo yeŋ bo kɔna maŋ. 11 Nawolo nyi lee mmaraase ŋenaŋ dɔɔ, te dukum nyiŋa gbɛɛ beo maŋ yela me nyiŋa yeŋ. 12 Mmaraase ŋan gbagba dɔɔ, ŋe popou lee Wurubuarɛ gyaŋ. Ŋe doo na ŋe gbɛɛ te ŋe dei mɔ. Dukum kamasɛ be doo ŋe man ya.

13 Na kei nawolo baa nyi mmaraase ŋan ŋe dei nɛ, yele la te me nyiŋa yeŋ? Korakora, be doo mena ya. Dukum yele la te me nyiŋa yeŋ. Dukum tɛe mmaraase ŋan ŋe dei nɛ dɔɔ te ŋe yela me nyiŋa yeŋ, na ke yela balaŋ kena mena keŋ dukum doo.

Mena dɔɔ lee mmaraase ŋan dɔɔ, te dukum lese ka wose wola nyi kɔ dei korakora ya.

Walaŋ kee yoo na dukum

14 Da gyeŋ nyi mmaraase ŋan dei nawolo nyi ŋe tɛe Wurubuarɛ feliŋ ŋon dɔɔ kɔŋ, mɔna maŋ dɔɔ me yɛɛ deniwalaŋ yakaate e, te nombiakumɛɛ te wulu ma nyee. Mena dɔɔ me ta bese gbeŋi fa dukum. 15 Maŋ gbagba bee nyii nombia ŋan mɛɛ yɛɛ nɛ man ya. Nawolo nyi nombia ŋan mɛɛ gyae nyi maa yɛɛ nɛ mɔɔ ne yɛɛ ŋa ya, te ŋan mɔɔ ne gyae nyi maa yɛɛ ya nɛ ŋan te mɛɛ yɛɛ. 16 Te akpaa nyi abɔɔ ŋan mɔɔ ne gyae nyi maa yɛɛ ya nɛ te mɛɛ yɛɛ na, kenaŋ na mɛɛ lɛɛ ke do nyi mmaraase ŋan dei. 17 Kedoo kei nɛ, te yɛɛ maŋ gbagba ne yɛɛ na nombia kɛŋa ya. Dukum doŋ keŋ ne di me dɔɔ nɛ, keŋ ne yele la te mɛɛ yɛɛ mena nombia ŋenaŋ.

18 Ma gyeŋ nyi debaŋ keŋ me doo me dukum dinɔɔ kei man nɛ, kolo kpaakpaa kamasɛ be doo me man ya. Nawolo nyi mɛɛ gyae nyi maa yɛɛ nombia kpaakpaa, mɔna mɔɔ ne tale yɛɛ ŋa ya. 19 Nombia kpaakpaa ŋan mɛɛ gyae nyi maa yɛɛ nɛ mɔɔ ne tale maa yɛɛ ŋa ya, mɔna nombiakumɛɛ ŋan mɔɔ ne gyae nyi maa yɛɛ ya nɛ, ŋan te me gyakaa mɛɛ yɛɛ. 20 Akpaa nyi nombia ŋan mɔɔ ne gyae nyi maa yɛɛ ya nɛ te me gyakaa mɛɛ yɛɛ na, kenaŋ na te yɛɛ nyi maŋ gbagba ne yɛɛ na ŋa ya. Mɔna dukum doŋ keŋ ne di me dɔɔ nɛ, ne yele la te mɛɛ yɛɛ mena nombia ŋenaŋ.

21 Mena dɔɔ ma te naa nyi dukum doŋ keŋ ne diina me dɔɔ. Nawolo nyi akpaa mɛɛ gyae nyi maa yɛɛ kolo kpaakpaa na, ka te ka lee kolo kum dɔɔ. 22 Maŋ gbagba me konɔɔ man na, nafɔ mɛɛ gyae nideli nyi maa di Wurubuarɛ mmaraase ŋan dɔɔ. 23 Mɔna mɛɛ naa nyi mmaraa wɔle daale keŋ kɔɔ ne kyaa na Wurubuarɛ mmaraase ŋan ya nɛ ne yoo na dɔŋa me man. Mena mmaraa kum kei te yeli nombiakumɛɛ ta gyoo me man di ma nyee pou. 24 Me nombia dana waraŋase nideli. Amɔte ne gyae la waa lese maŋ lee mena dinɔɔ kum keŋ doo me man, te ke dana maŋ kee gyu yeŋ man nɛ man? 25 Mɛɛ fa Wurubuarɛ karaŋ, nawolo nyi ŋon ne gyae la waa ta de Gbeŋgyoo Yesu Kristo dɔɔ na waa lɛɛ maŋ lee mena dinɔɔ kei man. Nombia atuŋaŋ maŋ yaa. Maŋ gbagba me konɔɔ man na mɛɛ gyae nyi maa di Wurubuarɛ mmaraase ŋan dɔɔ, mɔna dinɔɔ kum keŋ doo me man nɛ dɔɔ me ta bese dukum gbeŋi.

8

Nyeedoŋ wɔle

1 Me tebia, nɛnɛɛ dɔɔ balaŋ baŋ pou baŋ na Yesu Kristo be yɛɛ dokoloŋ nɛ, Wurubuarɛ be gyae waa bu wɔ fɔɔ bela ya. 2 Nawolo nyi lee Yesu Kristo dɔɔ Wurubuarɛ feliŋ ŋon ta lese daa lee dukum na yeŋ man te ɔ faa daa nyeedoŋ wɔle.

3 Mosesi mmaraase ŋan te tale lese daa lee dukum man ya, nawolo nyi de dinɔɔ kum keŋ doo de man nɛ te yeli dɛɛ tale di mmaraase ŋan dɔɔ ya. Mɔna Wurubuarɛ tɛɛwɔ gbɛɛ wɔle daale dɔɔ lɛɛ da nyee. Gbɛɛ kenaŋ yɛna nyi ɔ kpila ŋon gbagba ɔ bu kɔŋ de gyaŋ ŋgba deniwalaŋ nɛ, te ɔ wosenaane mɔ yɛɛ ŋgba walaŋ kamasɛ wui keŋ dukum doo ke man nɛ. Nombiakumɛɛ dɔɔ te Wurubuarɛ kpila ɔ bu ŋon nyi waa kɔŋ, te ŋon kaa moona balaŋ pou nombiakumɛɛ seele. Keŋ Wurubuarɛ be yeli ɔ bu ŋon be kaa yem dɔɔ, ɔ ta lese wola nyi dukum be dana doŋ denibalaŋ

dɔɔ bela ya. 4 Wurubuarɛ yɛɛ ke mena na ke yela daa baŋ dɔɔ tekaa doo dinɔɔ kum keŋ man ya te dee sila Wurubuarɛ feliŋ ŋon nɛ, ke nyiŋ tale yɛɛ nombia ŋan ŋa tenɛɛ Wurubuarɛ siaman ŋgba mena keŋ mmaraase ŋan na wolo nɛ.

5 Nawolo nyi balaŋ baŋ be sɛɛ be doo be dinɔɔ kum keŋ man nɛ, be loo gyakaa bo abɔɔ kumɛɛ ŋan baŋ gbagba ne gyae nyi baa yɛɛ tɛɛle kei dɔɔ nɛ dɔɔ. Mɔna balaŋ baŋ be silana Wurubuarɛ feliŋ ŋon nɛ, be loo gyakaa bo kpene keŋ Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne gyae nyi baa yɛɛ nɛ dɔɔ. 6 Walaŋ ŋon ɔ mo ɔ loo gyakaa abɔɔ kumɛɛ ŋan ŋon gbagba ne gyae nɛ dɔɔ nɛ, na mo yeŋ bo kɔna e. Te walaŋ ŋon ɔ mo ɔ loo gyakaa Wurubuarɛ feliŋ ŋon dɔɔ nɛ, na mo nyeedoŋ na wosefɛɛreŋ bo kɔna e. 7 Mena dɔɔ akpaa ŋolo da mo ɔ loo gyakaa abɔɔ kumɛɛ ŋan ŋon gbagba ne gyae nɛ dɔɔ nɛ, na mena walaŋ ŋonaŋ ne kɔla Wurubuarɛ. Nawolo nyi ɔ bee di Wurubuarɛ mmaraase ŋan dɔɔ ya, te ɔ be gyae waa tale di ŋe dɔɔ mɔ ya. 8 Balaŋ baŋ bɛɛ yɛɛ abɔɔ kumɛɛ ŋan baŋ gbagba ne gyae nɛ, be nombia be gyae ke tale gyoo Wurubuarɛ sia ya.

9 Mɔna ɛmɛɛ dɔɔ nyi akpaa Wurubuarɛ feliŋ ŋon doo ɛ man nɛ, na ɛ ba tekaa doo ɛ dinɔɔ bene keŋ man ya. Ɛ silana kpene keŋ Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne gyae nyi yaa yɛɛ nɛ bo. Akpaa Wurubuarɛ feliŋ ŋon be doo ŋolo man ya nɛ, na ɔtenate te yɛɛ Kristo walaŋ e ya. 10 Te akpaa Kristo doo ɛ man na, keŋ na keŋ ɛ ka yeŋ lee nombiakumɛɛ keyɛɛ dɔɔ koraŋ nɛ, Wurubuarɛ feliŋ ŋon waa yela ɛ ke nyiŋ nyeedoŋ bela. Nawolo nyi lee Kristo dɔɔ ɛ gbɛɛneŋ ta tenɛɛ Wurubuarɛ siaman. 11 Nyi akpaa Wurubuarɛ ŋon ɔ be gyuusu Yesu lee yeŋ man nɛ feliŋ doo ɛ man na, kenaŋ na waa ta ɔ feliŋ ŋonaŋ dɔɔ yela ɛ wosenaane kei keŋ gyae ka yeŋ nɛ ke nyiŋ nyeedoŋ wɔle bela.

12 Mena dɔɔ me tebia, kpene keŋ doo fa daa yɛna nyi kaboena nyi dɛɛ yɛɛ kpene keŋ Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne gyae. Ɛ na tekaa yela dɛɛ yɛɛ kpene keŋ de dinɔɔ kum keŋ ne gyae nɛ ya. 13 Nawolo nyi akpaa ɛ yɛɛ kpene keŋ ɛ dinɔɔ kum keŋ ne gyae tɛɛle kei dɔɔ na ɛ ka yeŋ. Mɔna akpaa ɛ tɛɛ Wurubuarɛ feliŋ ŋon doŋ dɔɔ bɛɛ abɔɔ ŋan ɛmɛɛ gbagba ne gyae tɛɛle kei dɔɔ na, kenaŋ na ɛ ke nyiŋ nyeedoŋ kekpaakekpaa.

14 Balaŋ baŋ bee yeli Wurubuarɛ feliŋ ŋon na wola wɔ gbɛɛ nɛ, baŋ yɛna Wurubuarɛ bia gbagba. 15 Nawolo nyi na feliŋ ŋon waa yela dɛɛ bese gbeŋa na dee yee gyakoloŋ nɛ te Wurubuarɛ faa daa ya, mɔna ɔ feliŋ ŋon waa yela dɛɛ bese Wurubuarɛ bia gbagba nɛ te ɔ faa daa. Feliŋ ŋonaŋ doŋ man dɔɔ te dɛɛ tale baake Wurubuarɛ nyi “De kya Wurubuarɛ.” 16 Wurubuarɛ feliŋ ŋonaŋ gbagba ne diina adansɛɛ fa daa, yela dɛɛ gyem de konɔɔse man nyi de yɛɛ Wurubuarɛ bia gbagbawɔ. 17 Nɛnɛɛ akpaa de yɛɛ Wurubuarɛ bia gbagbawɔ na, kenaŋ na dee kpu na Kristo nyiŋ abɔɔ ŋan Wurubuarɛ be desina see fa ɔ balaŋ nɛ. Te akpaa daa mɔ de naa diyem ŋgba mena keŋ Kristo be naa diyem nɛ na, kenaŋ na Wurubuarɛ waa yela dee kpu na Kristo di gyoori ɔ gyoorobiiri keŋ man.

18 Akpaa ma to me sia kɛɛ gyoorobiiri keŋ ke doo ke daa na daa nɛ, na kaale keŋ dɛɛ kaa debaŋ kei nɛ te yɛɛ kolo ke ya. 19 Tɛɛle kei na ka abɔɔ ŋan pou Wurubuarɛ be yɛɛ nɛ, sia te yɛɛ ŋɛɛ daa wee keŋ Wurubuarɛ waa lese ɔ bia gbagba baŋ wola nɛ. 20 Nawolo nyi tɛɛle kei na abɔɔ

ŋan pou Wurubuarɛ be yɛɛ nɛ ta koro yuŋ, mena dɔɔ ŋɔɔ gyae ke tale yɛɛ kpene keŋ Wurubuarɛ be yɛɛ ŋa nyi ŋe dɛɛ yɛɛ nɛ ya. Te yɛɛ abɔɔ ŋenaŋ gbagba kegyaebii man yaa ŋe yɛɛwɔ mena ya, mɔna Wurubuarɛ yele la te ŋe kɔŋawɔ mena. 21 Mɔna kɛŋa pou wɔle na, Wurubuarɛ te fa daa loo kegyakaa nyi waa lɛɛ abɔɔ ŋenaŋ pou nyee na ŋe ke nyiŋ ŋa wose keŋ ŋɔɔ wɔlɛɛ leki ya. Na ŋan mɔ ke kpu na Wurubuarɛ bia ɔ gyoorobiiri keŋ man.

22 Da gyeŋ nyi kaa lii na gyeŋ wee kei nɛ, tɛɛle kei na abɔɔ ŋan pou doo ke man nɛ na keketee ŋgba alo ŋon ɔ na doŋee nɛ. 23 Na ŋan ŋaageŋ na keketee la ya. Mɔna daa baŋ dɔɔ nyiŋ Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɔ yɛɛ kpene gyaŋgbate keŋ Wurubuarɛ ba mo fa daa nɛ, daa mɔ na keketee de konɔɔse man dɛɛ daa Wurubuarɛ ke lɛɛ da nyee lee de dinɔɔ kum kei man na waa yela dɛɛ bese ɔ bia. 24 Lee mena loo kegyakaa kei dɔɔ te Wurubuarɛ lɛɛ da nyee. Nyi n loo gyakaa kpene keŋ n wulaa n dana ke nɛ dɔɔ na, kenaŋ na ka te yɛɛ loo kegyakaa ya. Nawolo nyi ŋolo be tale mo ɔ loo gyakaa kpene keŋ ɔ wulaa ɔ dana ke nɛ dɔɔ ya. 25 Mɔna akpaa da mo de loo gyakaa kpene keŋ dɔɔ dana ke ya nɛ dɔɔ na, kenaŋ na dee nyiŋ konɔɔ kyaa daa ke.

26 Mena mɔ te Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne kyɔ daa de kaale man wee na wee lee da kefane man. Nawolo nyi dɔɔ gyeŋ mena keŋ dɛɛ fane na ke kaboena Wurubuarɛ kegyaebii ya. Mɔna ŋon Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɔ doo de man nɛ, na seŋala de nawɔɔ man mo kakeketee dinaa keŋ ke taŋ keyako ya nɛ kolosi seŋ de wɔle. 27 Wurubuarɛ gyeŋ kpene keŋ doo walaŋ kamasɛ konɔɔ man, te ɔ gyeŋ kpene kamasɛ keŋ mɔ doo ɔ feliŋ ŋon agyueŋ man. Nawolo nyi ɔ feliŋ ŋonaŋ seŋɛɛ la de nawɔɔ man ɔ ne fane fa daa Kristotena lee Wurubuarɛ kegyaebii man.

Gyoorobiiri keŋ dee nyiŋ wee daale nɛ

28 Da gyeŋ nyi balaŋ baŋ bɛɛ gyae Wurubuarɛ nɛ, nyi diyem man o, yaa gyoŋ man o, Wurubuarɛ ne yeli kpene kamasɛ ne gyu nideli fa wɔ. Baŋ yɛna balaŋ baŋ ŋon Wurubuarɛ be baake wɔ, te ɔ ba mo wɔ yɛɛ ɔ bia gbagba ŋgba mena keŋ ɔ be wulaa yako see nɛ. 29 Nawolo nyi balaŋ baŋ Wurubuarɛ wulaa ɔ gyeŋ nɛ, ɔ wulaa lese wɔ see na waa yela be dinɔɔ ke yɛɛ ŋgba ɔ bu ŋon wui nɛ. Na ɔ bu ŋon ke yɛɛ Wurubuarɛ bia man pou bu kegyia. 30 Baŋ Wurubuarɛ be wulaa lese wɔ see nɛ, baŋ te ɔ baakewɔ. Te baŋ mɔ ɔ be baake wɔ nɛ, ɔ lɛɛ wɔ do nyi be gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman. Te baŋ ɔ be lɛɛ wɔ do nyi be gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman nɛ, baŋ te ɔ yela ba bese gyoorobia.

Kolo be tale tira daa lee Kristo man ya

31 Kɛŋa pou wɔle na, sena te dɛɛ yako bela? Nyi akpaa Wurubuarɛ seŋɛɛ de wɔle na, amɔte ne gyae la waa tale koro seŋ tia daa? 32 Ŋolo be kyaa ya. Nawolo nyi akpaa Wurubuarɛ te bɛɛse daa ŋon gbagba ɔ bu ya, mɔna ɔ sɛɛwɔ mo e fa nyi ɔ kaa yeŋ lɛɛ da nyee na, woŋ dɔɔ te ɔ ba mo abɔɔ ŋan pou ɔ be yako see nyi waa fa daa nɛ mɔ kpu daa ya? 33 Akpaa mena te doo na, amɔte ne gyae la waa tale bu balaŋ baŋ Wurubuarɛ ba lese wɔ besena ɔ balaŋ nɛ fɔɔ, keŋ nyi ŋon lɛɛ na wɔ do nyi be gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman? 34 Amɔte ne gyae la waa tale bu wɔ fɔɔ? Kristo Yesu gba be gyae waa bu wɔ fɔɔ ya, nawolo nyi ŋon yɛna walaŋ ŋon ɔ ba yem fa daa. Na yeŋ kaageŋ gba te ɔ yeŋawɔ fa daa

ya, mɔna Wurubuarɛ gyuusu e lee yeŋ man te ɔ kyaa Wurubuarɛ dunoluŋ dɔɔ ɔ na sola e fa daa.
35 Woŋ ne gyae la ke tale tira daa lee kegyae keŋ Kristo ne gyae daa nɛ man? Diyem kena yaa kayeyɛɛ yaa kekɔla yaa diyem kenaase yaa tanam yaa diyem yaa gyakoloŋ nombia yaa yeŋ? Kolo be kyaa keŋ gyae ke tale tira daa na Kristo nsana ya. 36 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see yakowɔ yenaŋ daale nyiaa,
“Lee nyaŋ dɔɔ wee kamasɛ na bɛɛ
gyae daa baa ko.
Bɛɛ yɛɛ daa ŋgba namense
baŋ bɛɛ wɔŋee wɔ be kaa ko
nɛ.”
37 Abɔɔ kɛŋa pou man na dee yoo lee, lee Yesu Kristo ŋon ɔ ne gyae daa nɛ dɔɔ. 38 Nawolo nyi, ma gyeŋ nideli nyi kolo na kolo be kyaa keŋ ke gyae ke tale tira daa lee kegyae keŋ Kristo ne gyae daa nɛ man ya. Yeŋ yaa nyeedoŋ yaa Wurubuarɛ kpilala yaa feliŋkumɛɛ yaa abɔɔ ŋan ŋe kyaa debaŋ kei yaa ŋan ŋe gyae ke kɔŋ wɔle wɔle nɛ yaa doŋ wɔle daale koraŋ be gyae ke tale tira daa lee Kristo kegyae keŋ man ya. 39 Mena mɔ te doŋse ŋan pou ŋe kyaa adido adido, na ŋan pou ŋe doo tɛɛle ateta ateta yaa kpene kamasɛ keŋ Wurubuarɛ be yɛɛ tɛɛle kei dɔɔ nɛ, be gyae ke tale tira daa lee kegyae keŋ Wurubuarɛ be tɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo dɔɔ gyae daa nɛ man ya.

9

Balaŋ baŋ Wurubuarɛ ba lese

1 Nombii na anokoare yaa mee kolosi fa ŋon nɛ. Ka te yɛɛ dekara ya nawolo nyi me yɛɛ Kristo kpilale e. Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɔ doo me man nɛ ne di maŋ adansɛɛ nyi me konɔɔ man nombii kei yɛɛ anokoare. 2 Dana maŋ waraŋase te na wee maŋ nideli, lee me tebia Gyudatena baŋ daa na wɔ yɛɛ fatabo dokoloŋ te bɔɔ bɛɛ nyi bɔɔ lɛɛ Kristo di ya nɛ dɔɔ. 3 Nyi ke yɛɛ kpene keŋ ke gyae ke de nyi Wurubuarɛ waa falaa maŋ na daa na Kristo nsana ke tira, na me tebia Iseraetena kenyiŋ nyiŋ nyeedoŋ na nafɔ me gyae. 4 Iseraetena yɛna balaŋ baŋ Wurubuarɛ ba lese wɔ te ɔ ba mo wɔ yɛɛ ɔ bia. Wurubuarɛ lese ɔ gyoorobiiri wola wɔ te ɔ yakowɔ see nyi waa hiraa wɔ. Ɔ moo ɔ mmaraase ŋan fa wɔ, te ɔ wola wɔ gbɛɛ kpaakpaate keŋ baa mo som e. Kɛŋa wɔle na Wurubuarɛ besewɔ yako see nyi, waa mo abɔɔ kpaakpaa burum ŋaale mɔ kpu wɔ. 5 Iseraetena kɛwɔ man te Wurubuarɛ balaŋ tuturu baŋ bɔɔ kyaa kaalaŋ nɛ leewɔ. Kalola man na, Yesu Kristo mɔ lee Iseraetena duuluŋ man te ŋon yɛna kpene kamasɛ nyee. Wurubuarɛ te kaboena nyi baa lese ɔ yele kekpaakekpaa Amɛn.
6 Kei bɛɛ wolo nyi abɔɔ ŋan Wurubuarɛ be yako see nyi waa yɛɛ fa Iseraetena nɛ, ɔ te yɛɛ kina ya. Nawolo nyi na balaŋ baŋ pou bɔɔ lee Iserae nɛ yɛna Wurubuarɛ balaŋ gbagba ya. 7 Mena mɔ te na balaŋ baŋ pou bɔɔ lee Aberaham duuluŋ man nɛ yɛna Aberaham bia gbagba Wurubuarɛ siaman ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ yako Aberaham nyiaa, “Asiki man te n duuluŋ man balaŋ gbagba baŋ baa lee.” 8 Kei nawolo baa nyiaa, na bia baŋ pou Aberaham ba lolo nɛ yɛna Wurubuarɛ bia gbagba ya. Mɔna baŋ Wurubuarɛ be yako see pɛte Aberaham ba lola wɔ nɛ, baŋ yɛna Aberaham duuluŋ man balaŋ gbagba. 9 Nawolo nyi nombia ŋan Wurubuarɛ be yako see fa Aberaham yɛna nyiaa, “Ŋaale kala debaŋ kei me kaa bese kɔŋ na, n wɛɛle Saara ta lola bu baale.”
10 Na nombii kei kaageŋ ya. Mɔna Rebeka lola bia baala bala,

te be popou be kya yɛna de naana
Asiki. 11-12 Pɛte Rebeka ka lola
bia kɛwɔ na be kaa bee gyeŋ kolo
kpaakpaa na kolo kum nɛ, na
Wurubuarɛ wulaa yako ba wose
man nombia see nyiaa, “Kegyia
ŋon waa kaa som kemaasa ŋon.”
Kpene keŋ dɔɔ Wurubuarɛ be yɛɛ
mena yɛna nyi, ɔ ne gyae balaŋ ka
gyeŋ nyi te yɛɛ nyi ŋolo tom keŋ ɔ
ne yɛɛ nɛ dɔɔ te ŋon Wurubuarɛ
na lese ɔtenate mo e yɛɛ ɔ wui ya.
Mɔna Wurubuarɛ na lese walaŋ
bo lee ŋon gbagba kegyaebii man.
13 Mena ke te be yakowɔ Wu-
rubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see
ŋan man nyiaa, “Gyekɔpo te ma
lesewɔ, te me tinaa Esawu yela.”

14 Nɛnɛɛ sena yaa dɛɛ yako lee
nombia kɛŋa man? Kei nawolo
baa nyi Wurubuarɛ nombia be
doo na ke gbɛɛ yee? Korakora,
be doo mena ya. 15 Nawolo nyi
Wurubuarɛ wulaa yako Mosesi
leenaŋ gyaŋgba gyaŋgba keŋ
nyiaa,

“Balaŋ baŋ mɛɛ gyae nyi maa wii
be waraŋase na,
baŋ te maa wii be waraŋase.
Te balaŋ baŋ mɛɛ gyae nyi maa
nyiŋ konɔɔ fa wɔ na,
baŋ te maa nyiŋ konɔɔ fa.”

16 Mena dɔɔ nyi Wurubuarɛ da
lese ŋolo na, te yɛɛ nyi ɔtenate
kegyaebii yaa ɔ tom keŋ ɔ ne yɛɛ
nɛ dɔɔ ya, mɔna keŋ Wurubuarɛ
gbagba be wii ɔtenate waraŋase
dɔɔ te ɔ lese e. 17 Nawolo
nyi Wurubuarɛ yakowɔ ɔ nom-
bia aŋmaraseŋ see ŋan man lee
Igyipite gyoo Faaro wose man
nyiaa, “Kpene keŋ dɔɔ te mɔɔ see
neŋ gyoori yɛna nyi, mɛɛ gyae nyi
maa ta n dɔɔ lese me doŋ wola na
tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou kenyiŋ nyii
ma yele.” 18 Mena dɔɔ da te naa
nyi akpaa Wurubuarɛ ne gyae nyi
waa wii balaŋ waraŋase na ɔ ne
wii be waraŋase, te akpaa ɔ ne
gyae nyi balaŋ ke yɛɛ konɔɔyuŋ
na ɔ ne yeli bɛɛ yɛɛ konɔɔyuŋ.

19 Ɛ man ŋolo waa tale bɔɔse
nyiaa, “Nyi akpaa mena te doo
na, weera dɔɔ te Wurubuarɛ ne
bu balaŋ fɔɔ lee be nombiakumɛɛ
keyɛɛ dɔɔ? Te amɔte ne gyae
la waa tale kyɛɛkee Wurubuarɛ
kegyaebii?” 20 Mɛɛ bɔɔse ŋon baa
nyiaa, deniwalaŋ yɛna amɔte keŋ
waa tale ŋon na Wurubuarɛ ke
wɔŋee nombia? Osuŋ gyae ke tale
bɔɔse walaŋ ŋon ɔ be ma ke nɛ
nyi, “Weera dɔɔ te n maa maŋ
nnɛ?” 21 Kei be tale kɔŋ mena
ya, nawolo nyi walaŋ ŋon ɔ ne
ma osuŋse nɛ waa tale mo tɛɛle
degbaŋ dokoloŋ ma osuŋ kpaak-
paate. Mena mɔ te waa tale mo
tɛɛle degbaŋ dokoloŋ kenaŋ ma
osuŋ yakaate.

22 Mena ke te Wurubuarɛ mɔ
doo. Nafɔ ɔ ne gyae nyi waa lese
ɔ baŋ wola na balaŋ kena nyi ɔ
dana doŋ. Mɔna ɔ ne nyiŋ konɔɔ
nideli fa baŋ ɔ ba gyeŋ baŋ be dɔɔ
nɛ. Nafɔ kaboena nyi waa wɔlɛɛ
mena balaŋ benaŋ kekpaakekpaa.
23 Wurubuarɛ nyiŋa konɔɔ fa daa
baŋ ɔ ne gyae nyi waa nyiŋ konɔɔ
fa nɛ, nawolo nyi ɔ ne gyae nyi
waa lese ɔ gyoorobiiri dinaa keŋ
wola balaŋ baŋ ɔ be wulaa lese
wɔ see nyi baa kaa di gyoori kpu
na e nɛ. 24 Mena balaŋ benaŋ
yɛna daa baŋ ɔ be baake nɛ. Te
na de popou mɔ yɛna Gyudatena
ya, mɔna baale mɔ lee yenaase.
25 Wurubuarɛ yako mena nombia
kɛŋa ɔ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Hosea
tɔne man nyiaa,

“Balaŋ baŋ nafɔ ba te yɛɛ me
balaŋwɔ ya nɛ,
maa baake wɔ nyi me balaŋ.
Te balaŋ baŋ nafɔ mɔɔ ne gyae wɔ
ya nɛ,
baa kaa yɛɛ me balaŋ baŋ
mɛɛ gyae.”

26 Mena mɔ te,

“Botɔɔ keŋ nafɔ bɛɛ yako wɔ nyi
ba te yɛɛ me balaŋwɔ ya nɛ,
botɔɔtena te baa kaa baake
nyi

Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa kekpaakekpaa nɛ bia.”
27 Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre
Yesaya mɔ gyɔɔ dekpeŋkpeŋ yako
lee Iseraetena wose man nyiaa,
“Doo nyi Iseraetena boe ŋgba ɛpo
nɔɔman aŋasa nɛ,
mɔna be man balaŋ kyomii baale
te Wurubuarɛ waa lɛɛ ba nyee.
28 Nawolo nyi be gyae ke kyare ya,
de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ waa di
tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou nombia karatetee dokoloŋ.”
29 Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre
Yesaya mɔ yako mena nombii kei
kaalaŋ nyiaa,
“Nafɔ Wurubuarɛ doŋte ŋon
deŋ te kaase de duuluŋ man balaŋ kyomii baale see ya nɛ,
nafɔ de popou deŋ munuwɔ
ŋgba mena keŋ Sodom na Gomora donɔɔse
na ŋe man balaŋ pou be munu nɛ.”
30 Lee mena dɔɔ kpene keŋ mɛɛ
gyae maa yako yɛna nyi balaŋ
baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya
nɛ, nafɔ ba te yase be sia nyi
baa yela be gbɛɛneŋ ka tenee
Wurubuarɛ siaman ya. Mɔna lee
ba kelɛɛdi dɔɔ te Wurubuarɛ lɛɛ
wɔ do yela be gbɛɛneŋ teneewɔ
ɔ siaman. 31 Te Iseraetena dɔɔ
baŋ yase be sia be silana Mosesi
mmaraase ŋan, na ŋa ke yela
be gbɛɛneŋ ka tenee Wurubuarɛ
siaman. Mɔna be yɛe kina keŋ
be gbɛɛneŋ ta tenee Wurubuarɛ
siaman ya. 32 Weera dɔɔ te be
yɛɛwɔ kina? Nawolo nyi ba te kɛɛ
ke nyi Wurubuarɛ kelɛɛdi ne gyae
la ke yela be gbɛɛneŋ ka tenee
Wurubuarɛ siaman ya. Baŋ gyeŋ
nyi be nombia ayɛɛsa ne gyae
la ke yela be gbɛɛneŋ ka tenee
Wurubuarɛ siaman. Lee kei dɔɔ
ba te yɛɛ ŋgba balaŋ baŋ bɔɔ gyoo
na boe dinaa nɛ. 33 Wurubuarɛ
nombia aŋmaraseŋ see yako boe
kei nombia nyiaa,
“Kɛɛ, me ta mo boe dinaa daale
see Siyɔn donɔɔ man.
Balaŋ baa gyoo na boe kei kpaŋte,
na baa gyoo na ke yala.
Mɔna walaŋ ŋon ɔ mo ɔ wose lɔ
walaŋ ŋon
boe kei seŋɛɛ fa e nɛ dɔɔ na,
desɛŋ be gyae ke di e ya.”

10

1 Me tebia, kpene keŋ mɛɛ gyae
me konɔɔ man te mɛɛ fane ke dɔɔ
yɛna nyi, Wurubuarɛ waa lɛɛ me
tebia Iseraetena pou nyee. 2 Maa
tale di ba wose man adansɛɛ nyi
bɛɛ yase be sia lee Wurubuarɛ
nombia ŋan dɔɔ nideli. Mɔna
be sia keyase keŋ bɛɛ kyaa na
Wurubuarɛ gbɛɛneŋ ya. 3 Nawolo
nyi bɔɔ gyeŋ gbɛɛ keŋ Wurubuarɛ
na mo yela balaŋ gbɛɛneŋ na
tenee ɔ siaman ya, te baŋ gbagba
yase be sia be silana gbɛɛneŋ ŋan
baŋ gyeŋ nyi ŋe gyae ke yela
be gbɛɛneŋ ka tenee Wurubuarɛ
siaman nɛ. Lee mena dɔɔ ba
te yɔkɔse ba wose na baa sila
Wurubuarɛ gbɛɛ keŋ ne yeli balaŋ
gbɛɛneŋ na tenɛɛ ɔ siaman nɛ ya.
4 Kristo yɛna mmaraase ŋan pou
nyee, te ɔ kekɔŋ dɔɔ mmaraase
ŋan kesila be dana tɔnɔɔ bela ya.
Lee kei dɔɔ walaŋ kamasɛ ŋon ɔ
lɛɛ e di na, ɔtenate gbɛɛneŋ gyae
ka tenee Wurubuarɛ siaman.
5 De naana Mosesi ŋmarasewɔ
lee mena keŋ deniwalaŋ waa
sila mmaraase ŋan na ɔ gbɛɛneŋ
ka tenee Wurubuarɛ siaman nɛ
nyiaa, “Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne di
mmaraase ŋan dɔɔ na ɔ gbɛɛneŋ
ka tenee Wurubuarɛ siaman nɛ,
akpaa ɔ kyaŋ ɔ wose di ŋe dɔɔ
nideli keŋ ɔ te yale ŋe man
dokoloŋ dɔɔ ya nɛ, kenaŋ na waa
nyiŋ nyeedoŋ.” 6 Mɔna walaŋ ŋon
ɔ lɛɛ Yesu di te lee ɔ kelɛɛdi dɔɔ
ɔ gbɛɛneŋ da tenee Wurubuarɛ
siaman nɛ, na ɔ na wolo baa nyi
ta tekaa yɛɛ nyi ŋolo ke bɔɔse nyi,

“Amɔte ne gyae la waa gyeŋ gyu adido” na ɔ kaa mo Kristo kɔŋ ya. 7 Yaa ŋolo mɔ ke bɔɔse nyi, “Amɔte ne gyae la waa tisi gyu tɛɛle ateta” na ɔ kaa gyuusu Kristo lee woya man kɔŋ ya. 8 Mɔna Wurubuarɛ nombia ne yako lee balaŋ baŋ bɔɔ lɛɛ Yesu di, te lee ba kelɛɛdi dɔɔ Wurubuarɛ be lɛɛ wɔ do nyi be gbɛɛneŋ tenee ŋon Wurubuarɛ siaman nɛ wose man nyiaa, “Wurubuarɛ nombia ŋan benaa na ŋon. Ŋe doo ɛ nɔɔse man, te ŋe doo ɛ konɔɔse man mɔ.” Nombia ŋenaŋ yɛna kelɛɛdi nombia ŋan dɛɛ yako nɛ.

9 Mena dɔɔ nyi akpaa n gyuusu n nɔɔ yako balaŋ man nyi, “Yesu yɛna de Gbeŋgyoo” te n lɛɛ di n konɔɔ man nyi Wurubuarɛ gyuusu e lee yeŋ man na, Wurubuarɛ waa lɛɛ n nyee. 10 Nawolo nyi walaŋ konɔɔ man te ɔ ne lɛɛ di te Wurubuarɛ ne lɛɛ ɔtenate do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ŋon Wurubuarɛ siaman. Walaŋ nɔɔ mɔ te ɔ na mo yako nyi Yesu yɛna ɔ Gbeŋgyoo te Wurubuarɛ ne lɛɛ ɔtenate nyee. 11 Mena mɔ te Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako nyi, “Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ Kristo di na, desɛŋ be gyae ke kyaŋ e korakora ya.” 12 N yɛɛ Gyuda baale e o, n te yɛɛ Gyuda baale e ya o, de popou yɛɛ dokoloŋ Wurubuarɛ siaman. Nawolo nyi Kristo ŋonaŋ yɛna de popou de Gbeŋgyoo. Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ wii baake e na, waa mo wa abɔɔ kpaakpaa ŋan boele e. 13 Nawolo nyi be yakowɔ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man nyiaa, “Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ wii baake de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ na waa lɛɛ ɔ nyee.”

14 Te sena yaa balaŋ baa tale wii baake de Gbeŋgyoo ŋon bɔɔ ne lɛɛ e di ya nɛ yele na waa lɛɛ ba nyee? Yaa akpaa be te nyii ta ɔ wose man nombia ya na, sena te baa tale lɛɛ e di? Te akpaa ŋolo mɔ te kolosi ɔ wose man nombia fa wɔ ya na, sena te baa yɛɛ na baa nyii ŋa? 15 Te akpaa Wurubuarɛ te kpila balaŋ nyi baa gyu ke yako ɔ wose man nombia ŋenaŋ ya na, sena te baa yɛɛ na baa tale gyu ke yako ŋa? Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako nyiaa, “Akpaa balaŋ ne kɔŋ be kaa kolosi nyeedoŋ nombia ŋan na, ba keta na mo nombia kpaakpaa bo kɔŋ.”

16 Mɔna na baŋ pou bɔɔ nyii nombia kpaakpaa ŋan nɛ lɛɛ na ŋa di ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Yesaya yakowɔ nyiaa, “De Gbeŋgyoo, amɔte lɛɛ na de nombia ŋan dɔɔ yako nɛ di?” 17 Mena dɔɔ lee Kristo nyeedoŋ nombia ŋan keyako man te balaŋ ne nyii ŋa. Mena mɔ te lee Kristo nombia ŋenaŋ kenyii man te balaŋ ne lɛɛ ŋa di.

18 “Mɔna ɛ yela maa bɔɔse ŋon nyiaa, mena balaŋ kɛwɔ te nyii Kristo nombia ŋan baa yee?” Kenyii dɔɔ be te nyii, nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako nyiaa,

“Nombia ŋan te kili gyu tɛɛle kei
dɔɔ pou.
Te deniwalaŋ kamasɛ mɔ te nyii
nombia ŋenaŋ.”

19 Ɛ yela maa bɔɔse ŋon bela nyiaa, mena dɔɔ ɛ ne yako baa nyi Iseraetena baŋ bɔɔ nyii nombia kɛŋa nɛ, be te nyii ŋe man yee? Kenyii dɔɔ be nyiiwɔ. Mosesi yɛna walaŋ gyaŋgbate ŋon ɔ be tira mena nombia kɛŋa nɔɔ nyiaa, Wurubuarɛ kpa,

“Maa mo balaŋ baŋ ba te yɛɛ
Gyudatenawɔ ya nɛ
do ɛmɛɛ Gyudatena sibiiyam.
Maa mo balaŋ baŋ bɔɔ gyeŋ daale
lee ma wose man ya nɛ
do ŋon baŋ.”

20 Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Yesaya mɔ gyɔɔ ɔ konɔɔ yako nyiaa, Wurubuarɛ kpa,

“Balaŋ baŋ ba te yase be sia kɛo maŋ ya nɛ,
baŋ naa na maŋ.
Te balaŋ baŋ mɔ bɔɔ ne bɔɔse me dɔɔ ya nɛ,
baŋ te maa lese ma wose wola.”
21 Mɔna Iseraetena baŋ dɔɔ Yesaya yakowɔ nyi Wurubuarɛ kpa,
“Wee na wee na mɛɛ kɛɛ gbɛɛ nyi baa kaa lɛɛ maŋ di na maa lɛɛ ba nyee,
mɔna ba te yɛɛ deŋele doŋ koro seŋ tia maŋ.”

11

Wurubuarɛ te bɛɛ Iseraetena kekpaakekpaa ya

1 Nyi akpaa nnɛ te nombia kɛŋa doo na, ɛ yela maa bɔɔse ŋon bela nyiaa, “Wurubuarɛ bɛɛ ŋon gbagba ɔ balaŋ baŋ baa yaa?” Korakora, ɔ te bɛɛ wɔ ya. Nawolo nyi maŋ Pɔɔl gbagba yɛɛ Iserae baale e. Ma lee Aberaham duuluŋ man, te ma lee Bɛngyamɛn dekpaŋalaŋ man. 2 Te yɛɛ nyi Wurubuarɛ bɛɛ ɔ balaŋ baŋ ɔ wulaa ɔ gyeŋ wɔ, te ɔ be wulaa lese wɔ see lee tɛɛle kei kewalaŋ nɛ bo ya. Ɛ tɔɔse mena keŋ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan be yako lee Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Elia wose man. 3 Elia moo Iseraetena nombiakumɛɛ kaa see Wurubuarɛ siaman te ɔ yako e nyiaa, “Me Gbeŋgyoo, Iseraetena ta koe nya akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ pou te be yɛlɛɛ n kedeesa boya ŋan pou. Maŋ maageŋ kooŋ kaa la, te bɛɛ kɛo maŋ gba koraŋ baa ko.” 4 Keŋte Wurubuarɛ tiranɔɔ fa Elia nyiaa, “Koa, na nyaŋ nyaageŋ kaa la ya. Nawolo nyi me ta lese balaŋ kakpoŋse nyetooro (7,000) see fa ma wose, keŋ be te buŋa ta som bane ŋon bɛɛ baake nyi Baal nɛ korakora ya.”

5 Mena mɔ te gyɛŋ wee kei nɛ, Wurubuarɛ te tɛɛ ɔ bɛrɛɛ keŋ dɔɔ lese balaŋ akalansɛɛ baale see fa ɔ wose. 6 Akpaa Wurubuarɛ tɛe ɔ bɛrɛɛ keŋ dɔɔ lese balaŋ na, kenaŋ na te yɛɛ nyi ɔ tɛe ba tom keŋ bɔɔ yɛɛ nɛ dɔɔ lese wɔ ya. Nyi ŋon tɛe ba tom keŋ bɔɔ yɛɛ nɛ dɔɔ lese wɔ nɛ, kenaŋ na ɔ bɛrɛɛ keŋ ta tekaa yɛɛ bɛrɛɛ gbagba ya.

7 Nɛnɛɛ sena yaa dɛɛ yako bela? Kpene keŋ Iseraetena be yase be sia kɛo nɛ, be te nyiŋ ke ya. Mɔna balaŋ akalansɛɛ baŋ Wurubuarɛ ba lese wɔ see nɛ, baŋ nyiŋa na ke. Balaŋ akaŋ baŋ dɔɔ, baŋ yɛɛ deŋele doŋ bo. 8 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see yako mena nombii kei nyiaa,
“Wurubuarɛ te yeli ba nyeeya ta yem,
mena dɔɔ bɔɔ ne nyii nombia ŋan man ya.
Te kaa lii na gyɛŋ wee kei nɛ,
be dana sia mɔna bɔɔ ne naa ya.
Be dana deŋela,
mɔna bɔɔ ne nyii Wurubuarɛ nombia ŋan man ya.”
9 Gyoo Defidi mɔ sola Wurubuarɛ nyiaa,
“Wurubuarɛ yela be dedii ka bese ba deyalae.
Yela baa naa diyem tɔ ba dukum kom.
10 Yela be sia ke yɛlɛɛ na baa ta kpaŋte,
na baa kyaa kaale man debaŋ kamasɛ.”

11 Ɛ yela maa bɔɔse ŋon bela nyiaa, ke yɛɛ ampaŋ nyi Iseraetena baŋ kpaŋtewɔ yala keŋ be ta bese tale koro yee? Koa, na mena ya. Mɔna keleɛdi keŋ ba te lɛɛ Wurubuarɛ di ya nɛ, keŋ toro na gbɛɛ fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Iseraetenawɔ ya nɛ, na Wurubuarɛ ke lɛɛ ba nyee na ke nyiŋ do Iseraetena benaŋ sibiiyam. 12 Nombiakumɛɛ ŋan Iseraetena be yɛɛ nɛ, keŋ torona gbɛɛ

fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Iseraetenawɔ ya nɛ te Wurubuarɛ hiraa wɔ. Iseraetena benaŋ keyala be Wurubuarɛ ɔsom man nɛ, ka moo tɔnɔɔ burum kɔna balaŋ baŋ ba te yɛɛ Iseraetenawɔ ya nɛ. Mena dɔɔ akpaa Iseraetena baŋ de kaa nyiŋ Wurubuarɛ nyeekelɛɛ na, kenaŋ na tɔnɔɔ keŋ balaŋ baŋ ba te yɛɛ Iseraetenawɔ ya nɛ baa nyiŋ na, ka te yɛɛ nsendee ya.

13 Nɛnɛɛ ɛmɛɛ baŋ ɛ te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ ɛ tei nombii kei. Me yɛɛ Kristo kpilale e te ŋon kpila na maŋ ɛ gyaŋ nyi me kaa kolosi ɔ nombia ŋan fa ŋon. Mena dɔɔ mɔɔ na mo ma tom kei do nsendee ya. 14 Nawolo nyi me loo gyakaa nyi me kyɔ ŋon na, gyae ka do me tebia Gyudatena baŋ sibiiyam na ke yela Wurubuarɛ ke lɛɛ ba nyee. 15 Debaŋ keŋ Wurubuarɛ ba besena ɔ wɔle tee Iseraetena nɛ, ke yela balaŋ baŋ ba te yɛɛ Iseraetenawɔ ya nɛ kaa bese Wurubuarɛ ɔ gyoona. Nyi akpaa mena te doo nɛ, kenaŋ na debaŋ keŋ Wurubuarɛ waa kaa lɛɛ Iseraetena baŋ do na, gyae ke yɛɛ balaŋ baŋ ba te yɛɛ Iseraetenawɔ ya nɛ gyoŋ ŋgba be foŋae lee yeŋ man nɛ. 16 Akpaa n dana kolo te n lese ke man ŋaale deesi fa Wurubuarɛ na, kenaŋ na nawolo baa nyi kpene kenaŋ pou yɛɛ Wurubuarɛ wui. Mena mɔ te akpaa daŋ lila yɛɛ Wurubuarɛ wui na, kenaŋ na nawolo baa nyi daŋ kenaŋ pou yɛɛ ɔ wui.

17 Gyudatena yɛɛ ŋgba oliifi daŋ keŋ Wurubuarɛ gbagba be duu nɛ. Te balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ, baŋ yɛɛ yaa ŋgba ŋale man oliifi daŋ nɛ. Mena dɔɔ yɛɛ yaa ŋgba Wurubuarɛ te kara oliifi daŋ keŋ ɔ be duu nɛ tombia ŋaale leki, te ɔ ke kara ŋale man oliifi daŋ keŋ tombia ka towaa na ke nɛ. Kei nawolo baa nyi ɛmɛɛ baŋ ɛ te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ, ɛmɛɛ mɔ ɛ ke nyiŋ doŋ nawolo nyi ɛ ke nyiŋ loŋ lee oliifi daŋ keŋ Wurubuarɛ gbagba be duu nɛ man. 18 Mena dɔɔ ɛ na gyɔ ɛ konɔɔ nyi ɛ kela tombia ŋan bɔɔ kare leki te bɔɔ mo ŋon towaa nɛ ya. Nawolo nyi na daŋ tombia danaana ke ka seŋɛɛ ya, mɔna ke lila danaana ke ka seŋɛɛ.

19 Mberem na ɛ ke yako nyi, “Be keretii tombia ŋan bo leki na daa baŋ da te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ, ke nyiŋ gbɛɛ kaa towaa botɔɔ ne dee nyiŋ nyeedoŋ” 20 Kei yɛɛ ampaŋ. Keŋ ba te lɛɛ di dɔɔ ya te Wurubuarɛ keretii wɔ leki, te keŋ ɛmɛɛ be kaa lɛɛ di dɔɔ te ɛ kaa seŋawɔ be nawɔɔ man. Mena dɔɔ ɛ na wola ɛ wose ya, mɔna ɛ kɛɛ ɛ wose dɔɔ nideli. 21 Nawolo nyi Iseraetena baŋ be yɛɛ tombia gbagbawɔ koraŋ nɛ, be yɛɛ dukum na Wurubuarɛ te tina wɔ yela ya, mɔna ɔ wɔŋa ba deŋele. Mena dɔɔ akpaa ɛmɛɛ mɔ ɛ yɛɛ dukum na, ɔ be gyae waa tina ŋon yela ya.

22 N kɛɛ nombii kei na, dɛɛ tale naa nyi Wurubuarɛ dana wɔe nideli te ɔ nombia mɔ dana doŋ nideli. Ɔ nombia dana doŋ fa baŋ bɔɔ ne yɛɛ ɔ kegyaebii ya nɛ, mɔna ɛmɛɛ balaŋ baŋ ɛ yɛɛ kakyeŋ te ɛ doŋ ɔ gbɛɛneŋ man keŋ ɛ te tina yela ya na, waa lese ɔ wɔe wola ŋon. Na mena ya na waa keretii ɛmɛɛ mɔ leki. 23 Te akpaa Iseraetena baŋ bɔɔ tina ba kelɛɛdi yela nɛ da bese kɔŋ kaa lɛɛ Wurubuarɛ di na, kenaŋ na waa besena wɔ kaa see be daseŋae bene keŋ man. Nawolo nyi Wurubuarɛ waa tale mo wɔ kaa towaa na oliifi daŋ keŋ bela. 24 Ɛmɛɛ baŋ ɛ te yɛɛ Iseraetenawɔ ya nɛ, ɛ yɛɛ ŋgba ŋale man oliifi daŋ tombia ŋan bɔɔ kare mo kaa towaa na oliifi daŋ gbagba keŋ nɛ. N kɛɛ na nafɔ bɔɔ ne kara daŋ daale tombii kaa towaa na daale ya. Mɔna Iseraetena baŋ dɔɔ, baŋ yɛna oliifi daŋ gbagba keŋ bɔɔ

kara ke tombia leki nɛ. Mena dɔɔ be gyae ke yɛɛ Wurubuarɛ doŋ nyi waa bese mo tombia ŋenaŋ kaa towaa na ke naa keŋ ya.

Wurubuarɛ waa lɛɛ Iseraetena pou nyee

25 Me tebia, nombii daale weesɛɛ keŋ mɛɛ gyae ɛ ke nyii ke man. Akpaa ɛ nyii ke man na, be gyae ke yela ɛ ke yɛɛ ya agyueŋ nyi ɛ gyeŋ nombia gbaa ya. Nombii kenaŋ yɛna nyi Iseraetena dana deŋele doŋ, mɔna te yɛɛ nyi baa yɛɛ deŋele doŋ kenaŋ kekpaakekpaa ya. Baa yɛɛ deŋele doŋ kenaŋ bo kelii debaŋ keŋ Wurubuarɛ waa kaa lɛɛ balaŋ baŋ ba te yɛɛ Iseraetenawɔ ya nɛ yaanɔɔle keŋ ɔ ne gyae nɛ nyee pɛ. 26 Dekɔŋ mena na Wurubuarɛ waa lɛɛ Iseraetena pou nyee ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nɛ nyiaa,
“Siyɔn donɔɔ man te nyeelɛɛre
ŋon waa lee kɔŋ,
na ɔ kaa lese nombia
nkaraŋkaraŋ pou lee Iseraetena man.
27 Akpaa nyi ma lese nombi-
akumɛɛ pou lee be dɔɔ taŋ na,
keŋ ne gyae la ka wola nyi
nɔɔkebakesee keŋ doo daa na
wɔ nsana nɛ te kɔŋ mena.”
28 Keŋ Iseraetena te lɛɛ nyeedoŋ nombia ŋan di dɔɔ ya, te be kaa bese balaŋ baŋ bɛɛ kɔla Wurubuarɛ. Mɔna kei kaa yɛɛ tɔnɔɔ fa ɛmɛɛ baŋ ɛ te yɛɛ Iseraetenawɔ ya nɛ. Te keŋ be yɛɛ balaŋ baŋ Wurubuarɛ be wulaa lese wɔ see dɔɔ, mena dɔɔ ɔ ne gyae be nombia lee be naanaɔ dɔɔ. 29 Nawolo nyi akpaa Wurubuarɛ da lese ŋolo te ɔ mo kolo boele e na, ɔ bɛɛ kyɛɛkee wa agyueŋ bela ya.

30 Debaŋ daale kaa laŋawɔ na ɛmɛɛ baŋ ɛ te yɛɛ Iseraetenawɔ ya nɛ ɛ yɛɛ deŋele doŋ Wurubuarɛ dɔɔ, mɔna nɛnɛɛ dɔɔ lee Iseraetena deŋele doŋ dɔɔ Wurubuarɛ te kaa wii ɛ waraŋase. 31 Mena ke te nɛnɛɛ baŋ mɔ dana deŋele doŋ, na ke yela Wurubuarɛ ke wii be waraŋase ŋgba mena keŋ ɔ be wii ɛ waraŋase nɛ. 32 Nawolo nyi Wurubuarɛ te yeli balaŋ pou te yɛɛ deŋele doŋ, na waa nyiŋ wii be popou waraŋase. 33 Wurubuarɛ wɔe keŋ ɔ dana nɛ,
be dana ke maa ya.
Ɔ siakekara na ɔ nombia kagyeŋ
dokoso be kyaa ya.
Amɔte ne gyae la waa tale nyii
Wurubuarɛ abɔɔ ŋan ɔ ne yɛɛ,
na mena keŋ ɔ ne yɛɛ ŋa nɛ man?
34 Amɔte gyeŋa na de Gbeŋgyoo
Wurubuarɛ nyeeman nombia,
te amɔte ne gyae la waa tale kolosi fa e?
35 Amɔte faa na Wurubuarɛ kolo see,
keŋ kaboena nyi ŋon mɔ waa
tɔ ɔtenate kom?
36 Nawolo nyi kpene kamasɛ yɛɛ ɔ wui.
Lee ɔ doŋ man dɔɔ te kpene
kamasɛ kyaa,
te ŋe popou mɔ kyae fa e.
Ŋon kaboela nyi dɛɛ lese ɔ yele kekpaakekpaa.
Amɛn.

12

Mena keŋ kaboena nyi Kristotena baa kyaa

1 Lee mena dɔɔ me tebia, keŋ Wurubuarɛ be wii de waraŋase dɔɔ mɛɛ waase ŋon bo nyiaa, ɛ mo ɛ wose pou fa e ŋgba kedeesa kolo nɛ lee ɛ kekyaabii man. Na ɛ ke kyaa fa e ŋgba balaŋ baŋ ayimɛɛ be doo ba wose man ya, te be nombia na gyoo ɔ sia nɛ. Nawolo nyi kei yɛna ɔsom kpaakpaate keŋ ke kaboena. 2 Ɛ na tekaa mo ɛ wose do tɛɛle kei dɔɔ balaŋ abɔɔ ayɛɛsa man bela ya. Mɔna ɛ yela Wurubuarɛ ke kyɛɛkee ɛ konɔɔ man nombia na ɛ dinɔɔ pou, na ɛ ka bese balaŋ wɔlɛɛ ɛ kekyaabii

man. Kei gyae ke yela ɛ ka gyeŋ kpene keŋ Wurubuarɛ ne gyae, te ke dei te kɛɛ gyoo ɔ sia nɛ nideli nɛ.
3 Lee Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele maŋ te ɔ be fa maŋ tom kei nyi maa yɛɛ nɛ dɔɔ, mɛɛ sola ɛ man walaŋ kamasɛ nyi ɔ na kɛɛ ɔ wose nyi ŋolo be kyaa ɔ wɔle ya. Mɔna ɛ man walaŋ kamasɛ waa yɔkɔse ɔ wose na waa gyoo ɔ wose man kɛɛ nyi, mena keŋ ɔ ne kɛɛ ɔ wose na bɛrɛɛ keŋ Wurubuarɛ ba mo boele e lee ɔ kelɛɛdi dɔɔ nɛ doo na ke gbɛɛ.
4 Nawolo nyi de man walaŋ kamasɛ yɛɛ deniwalaŋ na ɔ nyee e te ɔ dana yenaase kpookpoo, mɔna yenaŋ kamasɛ dana ka tom keŋ kɛɛ yɛɛ. 5 Mena ke mɔ te daa Kristotena mɔ boe, mɔna lee Kristo kelɛɛdi dɔɔ de ta bese walaŋ dokoloŋ. De yɛɛ kpookpoo, mɔna Kristo dɔɔ da towaa na dɔŋa ŋgba walaŋ dokoloŋ nɛ.
6 Wurubuarɛ abɔɔ anefaŋ ŋan ɔ ba mo boele daa nɛ yɛɛ kpookpoo, mena dɔɔ kaboena nyi dɛɛ mo ŋa yɛɛ tom ŋgba mena keŋ ɔ ba mo ŋa boele daa nɛ. Nyi ŋolo wui kpene keŋ Wurubuarɛ ba mo fa e yɛna nyi Wurubuarɛ waa ta ɔ dɔɔ kolosi na, kaboena nyi waa yɛɛ ke ŋgba mena keŋ ɔ kelɛɛdi doo nɛ. 7 Akpaa ŋolo wui yɛna balaŋ kasom na waa yɛɛ kakyeŋ som. Te akpaa ŋolo mɔ wui yɛna Wurubuarɛ nombia ŋan kawola na, kaboena nyi waa yɛɛ kakyeŋ wola. 8 Akpaa ŋolo wui yɛna balaŋ kakyeŋ kado na, waa do balaŋ kakyeŋ. Te akpaa ŋolo mɔ wui yɛna wɔe keyɛɛ na, kaboena nyi waa lese ɔ tɔɔman yɛɛ wɔe. Akpaa ŋolo wui yɛna nyi waa yɛɛ siamante ɔ tebia man na, waa lese ɔ konɔɔ man yɛɛ ke nideli. Akpaa ŋolo wui yɛna balaŋ waraŋase kewii na, waa yɛɛ ke gyoŋ man keŋ ɔ na toroŋ ya.

Ɛ gyae dɔŋa

9 Ɛ gyae dɔŋa lee ɛ konɔɔse man. Ɛ kɔla abɔɔ ŋan pou ŋe yɛɛ abɔɔ kumɛɛ ŋa nɛ, na ɛ ke kyaŋ abɔɔ kpaakpaa ŋan man keŋkeŋ. 10 Ɛ yase ɛ sia gyae ɛ tebia Kristotena nideli ŋgba naalolobia nɛ, na ɛ ka mo obuo fa dɔŋa nideli. Ɛ na kɛɛ nyi ɛmɛɛ kela na ŋolo ya. 11 Ɛ na yeli kegyae keŋ doo ɛ man fa Wurubuarɛ nombia ŋan nɛ nɔɔ ke yɔkɔse ya. Ɛ yela Wurubuarɛ feliŋ ŋon ka do ŋon doŋ, na ɛ ka som de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ nideli. 12 Ɛ yela ɛ lookegyakaa keŋ ɛ dana nɛ ke yela ɛ ke di gyoŋ, na ɛ ke nyiŋ konɔɔ lee ɛ kayeyɛɛ man, na ɛ ke fane debaŋ kamasɛ. 13 Ɛ kyɔ ɛ tebia Kristotena baŋ be yɛɛ ayematenawɔ nɛ, na ɛ ke lɛɛ ŋɔɔla mɔ nideli.
14 Ɛ sola wosefɛɛreŋ fa balaŋ baŋ bɛɛ naase ŋon diyem nɛ. Ɛ sola Wurubuarɛ wosefɛɛreŋ fa wɔ. Ɛ na falaa wɔ ya. 15 Kolo de kɔŋ ŋolo dɔɔ te ɔ ne di gyoŋ na, ɛ kpu na e di gyoŋ. Mena mɔ te akpaa kolo de kɔŋ ŋolo dɔɔ te ɔ ne di walaŋsa na, ɛ kpu na ɛ na ɛ ke di walaŋsa. 16 Ɛ kyaa na dɔŋa nideli. Ɛ na gyina ɛ wose adido ya, mɔna ɛ mo ɛ wose do na balaŋ baŋ bɔɔ doo daale man ya nɛ. Ɛ na kɛɛ ɛ wose nyi ɛ dei kela wɔ ya.
17 Nyi akpaa ŋolo de yɛɛ ŋon nombiikum na, ɛ na mo dukum tɔ e kom ya. Ɛ yɛɛ kakyeŋ na ɛ ke yɛɛ kpene keŋ balaŋ pou ne kɛɛ ke nyi ke dei nɛ. 18 Gbɛɛ kamasɛ man na, ɛ yɛɛ kakyeŋ na ɛ ke kyaa na walaŋ kamasɛ wosefɛɛreŋ man. 19 Me tebia, ɛ na mo nombiakumɛɛ tɔ dɔŋa kom ya. Ɛ mo kpene kamasɛ fa Wurubuarɛ. Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako nyiaa, “Wurubuarɛ kpa, maŋ ɛ Gbeŋgyoo ne gyae la maa tɔ balaŋ kom lee be nombiakumɛɛ ŋan bɔɔ yɛɛ nɛ dɔɔ.” 20 Lee mena dɔɔ,

“Akpaa tanam na ko walaŋ ŋon ɔ
ne kɔla neŋ na,
fa e weenɛɛ waa di.
Akpaa loŋboaneŋ na ko e na,
fa e loŋ waa nyɔɔ.
N yɛɛ mena na, desɛŋ gyae ke
kyaŋ e nideli.”
21 Na yeli nombiakumɛɛ ke di n
dɔɔ ya, mɔna mo nombia kpaak-
paa keyɛɛ di nombiakumɛɛ dɔɔ.

13

Ɛ yɔkɔse ɛ wose fa kegyiise

1 Kaboena nyi walaŋ kamasɛ waa yɔkɔse ɔ wose fa tɛɛle kei dɔɔ kegyiise baŋ bee di de dɔɔ nɛ, nawolo nyi kegyia ŋolo be kyaa keŋ na Wurubuarɛ see na e ya. Kegyiise baŋ be kyaa nɛ pou, Wurubuarɛ see na wɔ. 2 Mena dɔɔ akpaa ŋolo da koro seŋ tia kegyiise benaŋ na, ɔ ta seŋ tia Wurubuarɛ baa. Te walaŋ ŋon waa yɛɛ mena na, Wurubuarɛ waa wɔŋ ɔ deŋele. 3 Balaŋ baŋ bɛɛ yɛɛ nombia kpaakpaa nɛ, bɔɔ ne yee kegyiise ya. Nombiakumɛɛyɛɛra ne yee na kegyiise benaŋ. Akpaa n bɛɛ gyae nyi n ke yee tɛɛle kei dɔɔ kegyiise ya na, kenaŋ na yɛɛ kpene keŋ dei na baa nyiŋ kɛlɛɛ neŋ. 4 Nawolo nyi kegyia ŋon bɔɔ lese e see kolo nɔɔman nɛ, ɔ yɛɛ Wurubuarɛ tobaale e keŋ ɔ ne yɛɛ ɔ tom lee nyaŋ gbagba n deeli dɔɔ. Mɔna akpaa n yɛɛ kolo kum na yela gyakoloŋ ke kyaŋ neŋ, nawolo nyi ɔ doŋ keŋ ɔ dana nɛ te yɛɛ yakaa ya. Ɔ yɛɛ Wurubuarɛ tobaale e ŋon Wurubuarɛ ne tɛɛ ɔ dɔɔ wɔŋ nombiakumɛɛyɛɛra deŋele. 5 Mena dɔɔ kaboena nyi walaŋ kamasɛ waa yɔkɔse ɔ wose fa kegyiise baŋ. Te yɛɛ keŋ nyi ɔ ne yee nyi keŋ baa wɔŋ ɔ deŋele kaageŋ dɔɔ ya, mɔna keŋ ɔ gyeŋ lee ɔ konɔɔ man nyi kaboena nyi waa yɛɛ mena dɔɔ.

6 Mena mɔ dɔɔ te kaboena nyi yaa tɔ lempoo nɛ. Nawolo nyi kegyiise baŋ yɛɛ Wurubuarɛ tewulɛɛwɔ te bɛɛ mo ba debaŋ pou yɛɛ tom. 7 Ɛ tɔ walaŋ kamasɛ kom keŋ ɛ dana e nɛ. Akpaa ke yɛɛ lempoo ke na tɔ ke, te akpaa ke yɛɛ toto ke na tɔ ke. Akpaa ke yɛɛ obuo ke na bu wɔ, te akpaa ke yɛɛ yele kalese ke na lese ba yele.

8 Ɛ na yeli kom kamasɛ ke doo ɛmɛɛ na ŋolo nsana ya. Kom keŋ kaboena nyi ke dɛɛ doo ya nsana yɛna balaŋ kegyae keŋ kaboena nyi yaa gyae dɔŋa nɛ. Nawolo nyi akpaa ŋolo ne gyae ɔ dɔɔ na, ɔ te yɛɛ kpene keŋ mmaraa keŋ ne gyae nɛ kelii ɔto. 9 Nnɛ te Mosesi mmaraase ŋan ŋaale ne yako nyiaa, “Na lee n wɛɛle yaa n baale wɔle ya, na ko walaŋ ya, na ŋmɛɛle ya, na yeli n sia keyɛɛ n dɔɔ kolo ya.” Kɛŋa na mmaraase akaŋ ŋan pou nyee yɛna mmaraa keŋ ne yako nyiaa, “Gyae n dɔɔ ŋgba nyaŋ gbagba n wose nɛ.” 10 Nyi akpaa ŋolo ne gyae ɔ dɔɔ nɛ, ɔ be gyae waa yɛɛ e nombiikum ya. Mena dɔɔ nyi n gyae n dɔɔ na, n dii mmaraase ŋan pou dɔɔ baa kelii ɔto. Nawolo nyi mmaraase ŋan pou nyee yɛna kegyae.

11 Kɛŋa pou wɔle nɛ, ɛ kɛɛ debaŋ keŋ man de kyaa nɛ na ɛ kena nyi te lii debaŋ keŋ dee foŋ lee da dosoroŋ man. Nawolo nyi nɛnɛɛ da nyeekelɛɛweeya ŋan ta benaa kela debaŋ keŋ dɔɔ taŋgbɛɛ lɛɛ Kristo di nɛ. 12 Teka kyomii na nelim te lam, na tɛɛ kena mɔ te lii. Mena dɔɔ ɛ yela dee tina ditiŋtɛɛ man abɔɔ keyɛɛ yela, na dɛɛ mo keŋmaŋee kegba keŋ dɛɛ mo yoo na ditiŋtɛɛ abɔɔ nɛ do. 13 Ɛ yela da kekyaabii man ke yɛɛ ŋgba balaŋ baŋ be kyaa keŋmaŋee man nɛ. Ɛ na yeli dɛɛ wɔlɛɛ debaŋ gyu ke kyaa nɔɔdedii man di de nɔɔ na dɛɛ dɛɛse ya. Ɛ na yeli dɛɛ yɛɛ kafoŋ nombia na nombia nkaraŋkaraŋ ya. Ɛ na gyae kale ya, te ɛ na yɛɛ sibiikum mɔ ya. 14 Mɔna ɛ yela de Gbeŋgyoo Yesu

Kristo kedi ɛ nyee, na ba tekaa yela ɛ ka gyueŋ nombiakumɛɛ ŋan ɛ dinɔɔ kum keŋ ne yeli ɛ ne yɛɛ nɛ ya.

14

Ɛ na bu dɔŋa fɔɔ ya

1 Ɛ lɛɛ walaŋ ŋon ɔ be dana doŋ ɔ Kristo kelɛɛdi man ya nɛ do ɛ man. Mɔna ɛ na yeli ɛ konɔɔ man nombia ŋan dɔɔ walaŋ kamasɛ seŋɛɛ nɛ, ka mo kewɔŋee kɔŋ ya nsana ya. 2 Ŋolo kyaa na lee ɔ Kristo kelɛɛdi dɔɔ ɔ ne lɛɛ di nyi waa tale di kpene kamasɛ. Ŋolo mɔ kelɛɛdi be dana doŋ ya mena dɔɔ ŋon ne di faareŋ weenɛɛ kaageŋ bo. 3 Gbɛɛ be doo nyi walaŋ ŋon ɔ ne di kpene kamasɛ nɛ, waa kɛɛ ɔ wose nyi ɔ dei kela walaŋ ŋon ɔ ne di faareŋ weenɛɛ nɛ ya. Mena mɔ te walaŋ ŋon ɔ ne di faareŋ weenɛɛ nɛ, na bu walaŋ ŋon ɔ ne di kpene kamasɛ nɛ fɔɔ ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ ne lɛɛ be popou do. 4 Nyaŋ yɛna amɔte keŋ n ke tale bu ŋolo tobaale yaa wa alebu fɔɔ? Walaŋ ŋonaŋ ɔ gbeŋgyoo waageŋ ne gyae la waa tale naa nyi ɔ seŋɛɛ nideli yaa ɔ ba seŋɛɛ nideli ya. Te waa tale seŋ nideli nawolo nyi de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ dana doŋ keŋ waa tale yela waa seŋ nideli.

5 Ŋolo waa tale yako nyi wee daale kela weeya akaŋ ŋan, te ŋolo mɔ gyaŋ na weeya ŋan pou yɛɛ kyɛɛkyɛɛ. Nombia kɛŋa man na, kaboena nyi walaŋ kamasɛ waa lɛɛ ɔ wui keŋ dɔɔ ɔ seŋɛɛ nɛ do nideli. 6 Nyi akpaa ŋolo da lese wee daale see nyi keŋ kela na weeya akaŋ ŋan na, ɔ ne yɛɛ mena bo na waa mo lese Wurubuarɛ yele. Te akpaa ŋolo mɔ ne di kpene kamasɛ na, ɔ ne di ke bo na waa mo lese Wurubuarɛ yele. Nawolo nyi ɔ ne fane fa Wurubuarɛ karaŋ lee weenɛɛ ŋenaŋ dɔɔ pɛte ɔ ne dii. Walaŋ ŋon mɔ ɔ ne di faareŋ kaageŋ bo nɛ, ŋon mɔ ne di ŋa bo na waa mo lese Wurubuarɛ yele. Nawolo nyi ŋon mɔ ne fane fa Wurubuarɛ karaŋ pɛte ɔ ne dii.

7 Da ke kyaa kei, yeŋ man o nyeedoŋ man o, ŋolo be kyaa fa ɔ wose ya. 8 Nyi akpaa de kyaa na, de kyae fa de Gbeŋgyoo Yesu Kristo. Mena mɔ te akpaa da yem na, da yeŋae fa de Gbeŋgyoo Yesu Kristo. Mena dɔɔ nyi de kyae na de sia o, da yeŋae o, de yɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo wui.

9 Kei dɔɔ te Kristo yeŋawɔ te ɔ foŋawɔ lee yeŋ man. Na ke yela waa nyiŋ bese balaŋ baŋ be kyaa na be sia, na baŋ bɔɔ yekee nɛ pou Gbeŋgyoo. 10 Mena dɔɔ tekaboena nyi ŋolo waa bu ɔ dɔɔ fɔɔ yaa waa kɛɛ ɔ wose nyi ɔ dei kela ɔ dɔɔ ya. Nawolo nyi de popou dɛɛ kaa seŋ Wurubuarɛ siaman na waa di de nombia. 11 Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako nyiaa,

“De Gbeŋgyoo kpa,
‘Maŋ nyiŋa me kyaa nɛ,
walaŋ kamasɛ waa kaa buŋ me siaman
na waa toro yako nyi maŋ yɛna Wurubuarɛ.’ ”

12 Lee mena dɔɔ de man walaŋ kamasɛ waa kaa tɔlɛɛ ɔ nɔɔwoya fa Wurubuarɛ.

13 Mena dɔɔ ɛ yela dee tina dɔŋa fɔɔ kebu yela. Mɔna kaboena bo nyi dɛɛ kɛɛ nyi dɔɔ yɛɛ kolo na ke yela ŋolo ke yɛɛ dukum ya. 14 Me ka bese Kristo baale kei dɔɔ nɛ, ma te naa nyi weenɛɛ kamasɛ be kyaa keŋ ke yɛɛ kolo kum ke ya. Mɔna akpaa Kristo baale ŋolo de lɛɛ weenɛɛ ŋaale do nyi ke yɛɛ kolo anekɔlaŋ ke na, na ɔtenate gyaŋ te ke yɛɛ kolo anekɔlaŋ.

15 Nyi akpaa n weenɛɛ ŋaale kedi de yeli n dɔɔ ŋolo wose te fɛɛ e ya nɛ, kenaŋ na n nombia ayɛɛsa bɛɛ wola balaŋ kegyae ya.

Na yeli n weenɛɛ ŋaale kedi ke yela n dɔɔ ŋolo ke yala ɔ kelɛɛdi man ya. Nawolo nyi ŋon mɔ dɔɔ te Kristo yeŋawɔ. 16 Mena dɔɔ na yeli kpene keŋ nyaŋ ne kɛɛ ke nyi ke dei nɛ, ka bese kolo kum balaŋ siaman ya.

17 Nawolo nyi Wurubuarɛ gyoori keŋ nɛ, ka te yɛɛ kedi na kenyɔɔ nombia ŋaageŋ ya. Mɔna ke yɛɛ keŋ nyi walaŋ waa yɛɛ kpene keŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman, na waa yɛɛ kpene keŋ gyae ka mo wosefɛɛreŋ kɔŋ ŋon na ɔ dɔɔ nsana, na dee di gyoŋ keŋ Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne fa daa nɛ. 18 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ som Kristo lee mena gbɛɛ kei man nɛ, ɔ nombia na gyoo Wurubuarɛ sia. Mena walaŋ ŋonaŋ mɔ te balaŋ na lese ɔ yele.

19 Mena dɔɔ debaŋ kamasɛ na ɛ yela dɛɛ mo de loo gyakaa abɔɔ ŋan gyae ka mo wosefɛɛreŋ kɔŋ, te ŋɛɛ do daa doŋ da kelɛɛdi man nɛ dɔɔ. 20 Na yeli weenɛɛ ŋan nyaŋ ke di nɛ, ke wɔlɛɛ Wurubuarɛ tom ya. Gbɛɛ doo nyi dɛɛ tale di weenɛɛ kamasɛ, mɔna akpaa weenɛɛ ŋan nyaŋ kedi nɛ ne gyae la ke yela ŋolo ke yala ɔ kelɛɛdi man na, kenaŋ na na di ŋa korakora ya. 21 Nawolo nyi akpaa ŋolo de bɛɛ naane ketao, yaa ɔ bɛɛ soloŋ kenyɔɔ yaa ɔ bɛɛ kpene kamasɛ keŋ gyae ke yela ɔ dɔɔ ŋolo ke yala ɔ kelɛɛdi man na, keŋ gba dei la kela. 22 Mena dɔɔ kpene kamasɛ keŋ n ne lɛɛ di lee mena nombia kɛŋa man na, yela ke doo ɛmɛɛ na n Wurubuarɛ nsana. Walaŋ ŋon ɔ konɔɔ man nombia bee bu e fɔɔ lee abɔɔ ŋan ŋon gbagba be lɛɛ ŋa do nɛ man ya na, ŋon na nyeebam. 23 Mɔna akpaa ŋolo de di kolo keŋ ɔ konɔɔ man nombia ta tenee e ya nɛ, kenaŋ na Wurubuarɛ waa bu e fɔɔ. Nawolo nyi ɔtenate te lɛɛ Wurubuarɛ di lee kpene kenaŋ keyɛɛ man ya. Te kpene kamasɛ keŋ ŋolo te lɛɛ Wurubuarɛ di lee ka keyɛɛ man ya nɛ, na ke yɛɛ dukum ke.

15

Ɛ na gyueŋ yaageŋ wui ya

1 Daa baŋ da seŋɛɛ da kelɛɛdi man keŋkeŋ nɛ, kaboena nyi dee nyiŋ konɔɔ fa baŋ bɔɔ seŋɛɛ ba kelɛɛdi man keŋkeŋ ya nɛ, na dee nyiŋ kyɔ wɔ. Ɛ na yeli dɛɛ kɛɛ daa daageŋ wui ya. 2 Ɛ yela de man walaŋ kamasɛ ke yɛɛ kpene keŋ dei fa ɔ dɔɔ, na ke kyɔ e na ŋon mɔ ka seŋ keŋkeŋ ɔ kelɛɛdi man. 3 Nawolo nyi Kristo gba koraŋ te kɛɛ ŋon waageŋ wui ya. Be ŋmarasewɔ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see man nyi ɔ yako Wurubuarɛ nyiaa, “Tuubia ŋan balaŋ ba tee neŋ nɛ, maŋ te ŋe kaa wuraawɔ.” 4 Nombia ŋan pou bɔɔ ŋmarase see Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man nɛ, be ŋmarase ŋa bo see na ŋe ka wola daa nombia. Kei gyae ke yela dɛɛ yɛɛ kakyeŋ na dee nyiŋ konɔɔ seŋ keŋkeŋ, lee lookegyakaa keŋ de dana nɛ dɔɔ.

5 Mɛɛ sola Wurubuarɛ ŋon ɔ ne yeli balaŋ ne nyiŋ konɔɔ seŋ keŋkeŋ te ɔ na do wɔ kakyeŋ nɛ nyiaa, debaŋ kei keŋ ɛ silana Kristo Yesu nɛ, waa yela ɛ ke yɛɛ nɔɔdokoloŋ. 6 Dekɔŋ mena na gyae ke yela ɛ popou ka mo konɔɔ dokoloŋ, na nɔɔdokoloŋ lese Wurubuarɛ ŋon ɔ yɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo ɔ kya e nɛ yele.

7 Lee mena dɔɔ ɛ lɛɛ dɔŋa do ŋgba mena keŋ Kristo be lɛɛ ŋon do nɛ, na balaŋ ke nyiŋ lese Wurubuarɛ yele. 8 Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, Kristo kaa bese Gyudatena somre na ka wola nyi Wurubuarɛ ne di ɔ nombia dɔɔ. Te ɔ nombia ŋan ɔ be yako see fa Gyudatena be naanaɔ baŋ nɛ, gyae ke kɔŋ mena. 9 Kei gyae ke

yela balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ, ka lese Wurubuarɛ yele lee mena keŋ ɔ be wii be waraŋase ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan be yako nɛ nyiaa,

“Lee kei dɔɔ maa lese n yele balaŋ baŋ
ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ siaman,
na maa kpee nɔɔneŋ kɛlɛɛ neŋ.”

10 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan besewɔ yako nyiaa,

“Ɛmɛɛ balaŋ baŋ ɛ te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ,
ɛ kpu na balaŋ baŋ Wurubuarɛ ba lese nɛ na ɛ ke nyaŋee.”

11 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan besewɔ yako nyiaa,

“Ɛmɛɛ baŋ pou ɛ te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ,
ɛ lese de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ yele.
Ɛmɛɛ tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou,
ɛ lese Wurubuarɛ yele.”

12 Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre Yesaya mɔ yakowɔ nyiaa,

“Walaŋ ŋolo waa kaa lee de naana Gyese duuluŋ man kɔŋ.
Ŋon ne gyae la ɔ kaa di gyoori
balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ dɔɔ,
te ɔ dɔɔ te baa mo be loo gyakaa.”

13 Mɛɛ sola Wurubuarɛ ŋon ɔ ne fa balaŋ lookegyakaa nɛ nyi waa yela ɛ ke kyaa gyoŋ na wosefɛɛreŋ man lee kelɛɛdi keŋ ɛ be lɛɛ e di nɛ dɔɔ. Na ɔ feliŋ ŋon ke yela ɛ ka mo ɛ loo gyakaa ɔ dɔɔ nideli.

14 Me tebia Kristotena, maŋ gbagba gyeŋ nideli nyi ɛ yɛɛ balaŋ kpaakpaawɔ, te ɛ gyeŋ nombia mɔ nideli keŋ ɛ ke tale wola ɛ tebia. 15 Mɔna ma te gyɔ me konɔɔ yako ŋon nombia ŋaale me tɔne kei man, na ɛ be nyiŋ wolee ŋa ya. Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele maŋ nɛ dɔɔ, te me talewɔ yako ŋon nombia ŋenaŋ. 16 Nawolo nyi Wurubuarɛ lese na maŋ nyi maa yɛɛ Yesu Kristo kpilale balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ man. Mɛɛ yɛɛ tom ŋgba Wurubuarɛ sae nɛ lee ŋon Wurubuarɛ nyeedoŋ nombia ŋan keyako man. Kei gyae ke yela balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ, kaa yɛɛ ŋgba kpene keŋ bɛɛ mo deesi fa Wurubuarɛ te na gyoo ɔ sia nɛ. Nawolo nyi Wurubuarɛ feliŋ ŋon te desina wɔ keŋ kolo kum kamasɛ be doo be man bela ya.

17 Mena dɔɔ me dana gbɛɛ keŋ maa tale wola ma wose, lee tom keŋ Kristo doŋ keŋ ne yeli mɛɛ yɛɛ fa Wurubuarɛ nɛ dɔɔ. 18-19 Mɔɔ gyae maa yako nombii daale kpu na keŋ Yesu Kristo be tɛɛ me dɔɔ yɛɛ nɛ ya. Maa gyɔ me konɔɔ bo yako mena keŋ ɔ be tɛɛ me dɔɔ yela balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ be kaa lɛɛ Wurubuarɛ di nɛ dɔɔ. Me nɔɔwoya na me nombia ayɛɛsa na gyakoloŋ nombia na nombia dinaana ŋan Wurubuarɛ feliŋ ŋon be yeli mɔɔ tale yɛɛ nɛ, yele la te balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ kaa lɛɛ Wurubuarɛ di. Mena dɔɔ me tɛɛwɔ kolosi Kristo nombia kpaakpaa ŋan pou lee Gyerusalɛm donɔɔ man menɛɛ kelii Ilirikum tɛɛle dɔɔ.

20 Kpene keŋ doo me konɔɔ man debaŋ kamasɛ keŋ mɛɛ gyae nyi maa yɛɛ yɛna nyiaa, mɛɛ gyae nyi maa ta kolosi Kristo nombia kpaakpaa ŋan botɔɔse ŋan be te nyii ta ŋa see ya nɛ. Mɔɔ ne gyae nyi me kaa kolosi ŋa botɔɔse ŋan baale be wulaa kolosi ŋa nɛ ya. 21 Mena te Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako nyiaa,

“Balaŋ baŋ ba te yako ta wɔ Kristo nombia ŋan ya nɛ baa naa e,
te balaŋ baŋ be te nyii ta ɔ nombia ŋan ya nɛ baa nyii

ŋe man.”

22 Kei dɔɔ te kaa lii naŋ gyɛŋ me te nyiŋa ta gbɛɛ maa kɔŋ ɛ gyaŋ ya nɛ. 23 Mɔna nɛnɛɛ dɔɔ ma te taŋ ma tom keyɛɛ kɛbo, te leenaŋ bene bene me wulaa mɛɛ gyae gbɛɛ nyi maa kɔŋ ɛ gyaŋ, 24 mena dɔɔ ma te yɛɛ ma agyueŋ nyi akpaa mɛɛ lam mee gyu Sepeni na maa ta ɛ gyaŋ. Mɛɛ kɔŋ me kaa talaa me sia ɛ gyaŋ weeya ala, na ɛ ke nyiŋ lɔ maŋ gbɛɛ.

25 Mɔna nɛnɛɛ dɔɔ ma seŋɛɛ Gyerusalɛm gbɛɛ dɔɔ baa. Me dana kolo mee gyu me kaa kyɔ Kristotena baŋ be kyaa botɔɔ nɛ. 26 Nawolo nyi Kristotena baŋ be kyaa Masedonia na Akaya tɛɛlese man nɛ, ta mo gyoŋ yilaa abɔɔ na baa mo yelee Kristotena ayematena baŋ be kyaa Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ. 27 Baŋ gbagba kegyaebii man te ba moowɔ yilaa abɔɔ kɛŋa, te kaboena nyi baa taŋ yɛɛ mena. Nawolo nyi nyeedoŋ nombia kpaakpaa ŋan bɔɔ nyii lee Wurubuarɛ gyaŋ nɛ, Gyudatena yele la te be nyii ŋa. Mena dɔɔ nyi baŋ mɔ da mo ba wose man abɔɔ gyu ke kyɔ Gyudatena benaŋ na, ke doo na ke gbɛɛ.

28 Akpaa me taŋ mo abɔɔ ŋan pou bɔɔ yilaa nɛ do wɔ be nyiŋmaa man na, maa kaa laŋ gyu Sepeni tɛɛle man. Akpaa mɛɛ lam mee gyu botɔɔ na, te maa kɔŋ ɛ gyaŋ. 29 Te ma gyeŋ nyi me kɛɛ kɔŋ ɛ gyaŋ kei nɛ, gyae ke yela Kristo ke hiraa daa nideli.

30 Me tebia kpaakpaa, me ta mo de Gbeŋgyoo Yesu Kristo na balaŋ kegyae keŋ Wurubuarɛ feliŋ ŋon be yeli ɛ dana nɛ mɛɛ sola ŋon nyiaa, ɛ yase ɛ sia fane fa Wurubuarɛ kyɔ maŋ. 31 Ɛ fane fa Wurubuarɛ fa maŋ nyi waa lese maŋ lee balaŋ baŋ ba te yɛɛ Kristotenawɔ ya te be kyaa Gyudia tɛɛle man nɛ nyiŋmaa man. Ɛ fane nyi Wurubuarɛ waa yela Kristotena baŋ be kyaa Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, sia kagye tom keŋ mee gyu me kaa yɛɛ be gyaŋ nɛ man. 32 Te akpaa Wurubuarɛ de sɛɛ na maa kɔŋ ɛ gyaŋ na gyoŋ, na daa na ŋon pou ke kyaa na dee di gyoŋ na dɔŋa. 33 Wurubuarɛ ŋon ɔ yɛɛ wosefɛɛreŋ Gbeŋgyoo e nɛ, waa kyaa na ɛ popou. Amɛn.

16

Nɔɔkado

1 Mɛɛ lese de deesi Kristo alo Foobe maa wola ŋon nyi ɔ yɛɛ walaŋ ŋon ɔ ne yee Wurubuarɛ nideli. Foobe kei yɛɛ kegyia e Kristotena baŋ be kyaa Kenkiria donɔɔ man nɛ man. 2 Nyi ɔ kɔŋ ɛ gyaŋ na ɛ lɛɛ e lee de Gbeŋgyoo Yesu yele man na ɛ ke kyɔ e lee gbɛɛ kamasɛ man, ŋgba mena keŋ kaboena nyi Kristotena baa kyɔ dɔŋa nɛ. Nawolo nyi ŋon gbagba mɔ te kyɔ balaŋ burum, te ɔ te kyɔ maŋ gbagba mɔ.

3 Ɛ do Pirisila na Akuila nɔɔ fa maŋ, nawolo nyi be yɛɛ me tebiawɔ te daa na wɔ pou ne yɛɛ na Kristo Yesu tom keŋ.

4 Ba moo ba wose fa yeŋ lee me dɔɔ.
Mena dɔɔ mɛɛ do wɔ nɔɔ nideli.
Na maŋ maageŋ na do na wɔ nɔɔ ya,
mɔna Kristotena baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ mɔ na do wɔ nɔɔ.

5 Ɛ do Kristotena baŋ bɛɛ gyaŋee ba dekpaŋalaŋ man nɛ nɔɔ fa maŋ.
Ɛ do me gyoo gyaagyi Epanetuse nɔɔ fa maŋ. Ŋon yɛna walaŋ ŋon ɔ be taŋgbɛɛ lɛɛ Kristo di Esia tɛɛle man.

6 Ɛ do Mɛɛre ŋon ɔ be naa diyem nideli ɛ dɔɔ nɛ nɔɔ fa maŋ.

7 Ɛ do Andoronikuse na Gyuniase nɔɔ fa maŋ.
Be yɛɛ Gyudatenawɔ ŋgba maŋ nɛ,

te daa na wɔ pou te be
kyaŋawɔ tɔ deni see.
Be yɛɛ balaŋ baŋ Kristo kpilala
baŋ pou ne bu wɔ nideli,
te be taŋgbɛɛ maŋ lɛɛ Kristo
di gba.
8 Ɛ do Ampeliatuse nɔɔ fa maŋ.
Ɔ yɛɛ me gyoo gyaagyi e lee Kristo
dɔɔ.
9 Ɛ do de gyoo Ubanuse ŋon daa
na e pou ne yɛɛ tom Kristo
man nɛ,
na de dɔɔ kpaakpaa Setakise
nɔɔ fa maŋ.
10 Ɛ do Apelese nɔɔ fa maŋ.
Ɔ ta lese wola nideli nyi ɔ seŋɛɛ
Kristo nombia ŋan man
nideli.
Ɛ do balaŋ baŋ pou bɔɔ lee Aristo-
buluse dekpaŋalaŋ man nɛ
nɔɔ fa maŋ.
11 Ɛ do Herodiɔn nɔɔ fa maŋ.
Ŋon mɔ yɛɛ Gyuda baale e ŋgba
maŋ nɛ.
Ɛ do Kristotena baŋ be kyaa Na-
sisuse dekpaŋalaŋ man nɛ
nɔɔ fa maŋ.
12 Ɛ do Tirifena na Tirifosa nɔɔ fa
maŋ.
Be yɛɛ ala baŋ bɔɔ kyaŋ ba wose
yɛɛ de Gbeŋgyoo Kristo tom
keŋ.
Ɛ do me gyoo gyaagyi Pɛɛsi nɔɔ fa
maŋ.
Ŋon mɔ yɛɛ alo ŋon ɔ be yɛɛ tom
dinaa fa de Gbeŋgyoo.
13 Ɛ do Rufuse na ɔ naa ŋon ɔ ba
mo maŋ yɛɛ ɔ bu nɛ nɔɔ fa
maŋ.
Rufuse yɛɛ de Gbeŋgyoo Kristo
tobaale ŋon ɔ yele ba lee
nideli.
14 Ɛ do Asinkirituse na Felegɔn na
Hemise na Patorobase na
Hɛmase na Kristotena baŋ
pou be kyaa kpu na wɔ nɛ
nɔɔ fa maŋ.
15 Ɛ do Filologuse na Gyulia
na Neruse na ɔ deesi na
Olimpase na Kristotena baŋ
pou be kyaa kpu na wɔ nɛ
nɔɔ fa maŋ.
16 Ɛ pukaa dɔŋa, na ɛ ka do dɔŋa
nɔɔ na gyoŋ.
Kristotena akpii akpii ŋan pou na
do ŋon nɔɔ.
17 Me tebia, mɛɛ waase ŋon
nyi ɛ kɛɛ nideli na ɛ ka gyene
balaŋ baŋ be kpuɛ na ŋon te bɛɛ
wɔlɛɛ ya nsana nɛ. Mena balaŋ
benaŋ ne yeli baale ne yale ba
kelɛɛdi man, te be nombia ŋan
bɛɛ wolo nɛ mɔ yɛɛ kpoo lee ŋan
mɔɔ wola ŋon nɛ man. Ɛ lese ɛ
wose lee mena balaŋ benaŋ man.
18 Nawolo nyi mena balaŋ kɛwɔ
bɛɛ som de Gbeŋgyoo Kristo ya,
mɔna bɛɛ gyae baŋ gbagba deeli
bo. Be dɔŋɛɛ bɛɛ mo nɔɔman
yeliŋ na nɔɔwoya gyoŋ nyiŋan mo
beo balaŋ baŋ bɔɔ gyeŋ daale ya
nɛ. 19 Ɛmɛɛ dɔɔ balaŋ pou te
nyii mena keŋ ɛ ba mo ɛ wose
fa Kristo nɛ, mena dɔɔ dana maŋ
gyoŋ nideli. Mɔna mɛɛ gyae ɛ ka
gyeŋ nyansa na ɛ ka gyeŋ nombia
ŋan ŋe dei, na ɛ ka lese ɛ wose lee
dukum keyɛɛ man.
20 Be gyae ke kyare ya Wu-
rubuarɛ ŋon ɔ yɛɛ wosefɛɛreŋ
pou Gbeŋgyoo e nɛ, waa yela ɛ ke
sakatee ɔbɔnsam ɛ nawɔɔ tɛɛ. De
Gbeŋgyoo Yesu waa mo ɔ bɛrɛɛ
boele ŋon.
21 Me dɔɔ Timoti ŋon daa na e ne
yɛɛ tom dokoloŋ nɛ na do
ŋon nɔɔ.
Mena ke mɔ te Lusiuse na Gyasɔn
na Sosipata baŋ be yɛɛ me
tebia Gyudatenawɔ nɛ mɔ
na do ŋon nɔɔ.
22 Maŋ Tɛtiyuse ŋon mɔɔ
ŋmarase tɔne kei fa Pɔɔl
nɛ,
mɔ na do ŋon nɔɔ lee de
Gbeŋgyoo Kristo yele man.
23 Me denite Gayose mɔ na do ŋon
nɔɔ.
Ɔ dekpaŋalaŋ man te daa Kris-
totena baŋ pou de kyaa
kɛbo nɛ ne gyaŋee.
Erasituse ŋon ɔ ne kɛɛ donɔɔ kei
kɔba dɔɔ nɛ,

na de dɔɔ Kuatuse mɔ na do
ŋon nɔɔ.
24 De Gbeŋgyoo Yesu Kristo waa
mo ɔ bɛrɛɛ boele ɛ popou na waa
seŋ ɛ wɔle. Amɛn.
25 Ɛ yela dɛɛ lese Wurubuarɛ
yele. Ŋon ne tale la yela ɛ
ne tale seŋ keŋkeŋ ɛ kelɛɛdi
man, lee Yesu Kristo nyeedoŋ
nombia ŋan mɔɔ kolosi fa ŋon
nɛ dɔɔ. Nafɔ anokoare nom-
bii kei yɛɛ nombii aweeseŋ ke,
mɔna nɛnɛɛ dɔɔ Wurubuarɛ te
yeli de ta gyeŋ ke. 26 Nɛnɛɛ dɔɔ
nombii kei ta tekaa yɛɛ nombii
aweeseŋ ya. Wurubuarɛ te yeli
wa akpeŋkpeŋgyɔɔra te ŋmarase
anokoare nombii kei see. Te
Wurubuarɛ ŋon mɔ ɔ kyaa kek-
paakekpaa nɛ te yeli ba te kolosi
nombii kei fa tɛɛle kei dɔɔ balaŋ
pou, na baa lɛɛ e di na baa ta ɔ
gbɛɛneŋ dɔɔ.
27 Ɛ yela dɛɛ ta de Gbeŋgyoo
Yesu Kristo dɔɔ na dɛɛ lese Wu-
rubuarɛ yele kekpaakekpaa. Na-
wolo nyi ŋon waageŋ kooŋ yɛna
nyansa pou nyee.
Amɛn.

Pɔɔl Tɔne gyaŋgbate keŋ ɔ be ŋmarase yelee Korintotena nɛ

1 Tɔne kei lee maŋ Pɔɔl ŋon
Wurubuarɛ be baake lee ɔ kegyae-
bii man nyi me kaa yɛɛ ɔ kpi-
lale nɛ, na de dɔɔ Sositene gyaŋ.
2 Dɛɛ ŋmarase ke dee yelee ɛmɛɛ
Kristotena dikpii keŋ ɛ kyaa Ko-
rinto donɔɔ man, na baŋ pou be
kyaa yenaŋ kamasɛ te bɛɛ som de
Gbeŋgyoo Yesu Kristo ŋon ɔ yɛɛ
daa na wɔ pou Gbeŋgyoo e nɛ.
Wurubuarɛ te tɛɛ Kristo Yesu dɔɔ
baake ŋon te ɔ gberaa ayimɛɛ lee
ɛ wose man te ɔ desina ŋon see fa
ɔ wose.

3 De kya Wurubuarɛ na de
Gbeŋgyoo Yesu Kristo baa mo be
bɛrɛɛ boele ŋon, na baa fa ŋon
wosefɛɛreŋ. 4 Debaŋ kamasɛ keŋ
mɛɛ fane na, mɛɛ fa Wurubuarɛ
karaŋ lee mena keŋ ɔ be tɛɛ de
Gbeŋgyoo Kristo Yesu dɔɔ mo ɔ
bɛrɛɛ boele ŋon nɛ dɔɔ. 5 Lee
mena keŋ ɛmɛɛ na Kristo be yɛɛ
nɔɔdokoloŋ dɔɔ, Wurubuarɛ te
hiraa ŋon gbɛɛ kamasɛ man. Ɔ te
yeli ɛ ta gyeŋ kekolosi te ɛ nyiŋa
nyansa mɔ kpu. 6 Nawolo nyi
Kristo nombia ŋan dee kolosi te ɛ
be nyii nɛ, ta gyoo ɛ man nideli.
7 Mena dɔɔ debaŋ kei keŋ ɛ kyaa
ɛ ne daa de Gbeŋgyoo Yesu kabese
kɔŋ na sibiiyam nɛ, Wurubuarɛ
feliŋ kolo anefaŋ daale be kyaa
keŋ ɛ te nyiŋa ta ya. 8 Ŋon gbagba
waa yela ɛ ka seŋ keŋkeŋ kelii
ɔto, keŋ nyi nombiikum kamasɛ
be gyae ke doo ɛ man ya kelii wee
keŋ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo waa
bese kɔŋ. 9 Wurubuarɛ ŋon ɔ bɛɛ
lee ɔ nombia wɔle ya nɛ baake
na ŋon nyi ɛ kaa yɛɛ nɔɔdokoloŋ
na ɔ bu Yesu Kristo ŋon ɔ yɛɛ de
Gbeŋgyoo e nɛ.

Kristotena ne kale na dɔŋa

10 Me tebia Kristotena, me ta
mo de Gbeŋgyoo Yesu Kristo yele
mee doo ŋon teree nyiaa, ɛ popou
ɛ yako nombii sɛɛ dɔŋa na kek-
pase be kɔŋ ɛ man ya. Ɛ yɛɛ
nɔɔdokoloŋ lee ɛ nyeeman nom-
bia na ɛ kekolosi pou man. 11 Me
tebia, balaŋ baale ta lee Koloe
dekpaŋalaŋ man kaa yako maŋ
nyi kale doo ya nsana. 12 Nombii
keŋ doo yɛna nyi ɛ be dana
nɔɔdokoloŋ ya. Nawolo nyi ɛ man
baale kpa, “Be silana Pɔɔl bo,” te
baale mɔ kpa, “Be silana Apolo
bo,” te baale mɔ kpa, “Be silana
Pita bo.” Mena mɔ te baale mɔ
kpa, “Kristo te be silana.” 13 Mɛɛ
bɔɔse ŋon baa nyiaa, dɛɛ tale
kpase Kristo? Pɔɔl te be gyɔɔwɔ
sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ fa ŋon? Yaa
maŋ Pɔɔl yele maŋ te be sɔɔ
ŋon Wurubuarɛ loŋ? 14 Mɛɛ do
Wurubuarɛ nɔɔ nyi lee Krispuse
na Gayose wɔle na, ma te sɔ
ŋolo Wurubuarɛ loŋ ya. 15 Lee
mena dɔɔ ŋolo be tale yako nyi,
be sɔɔ e Wurubuarɛ loŋ bo lee
ma yele man ya. 16 Mɛɛ tɔɔse
mɔ nyi me sɔɔ Setefanase na ɔ
dekpaŋalaŋmantena Wurubuarɛ
loŋ. Lee kɛwɔ wɔle na, mɔɔ ne
tɔɔse nyi me sɔɔ ŋolo Wurubuarɛ
loŋ bela ya. 17 Nawolo nyi Kristo
te kpila maŋ nyi me kaa sɔ balaŋ
Wurubuarɛ loŋ ya. Mɔna ɔ kpila
maŋ bo nyi me kaa kolosi ɔ nom-
bia kpaakpaa ŋan. Me ta mo
denibalaŋ nyansa kolosi nombia
kpaakpaa ŋenaŋ ya. Nyi meŋ moo
denibalaŋ nyansa kolosi nombia
kpaakpaa ŋenaŋ nɛ, nafɔ Kristo
yeŋ keŋ ɔ ba yem ɔpaŋdaŋ dɔɔ nɛ
wose man nombia be gyae ke yɛɛ
nɔɔdoŋ ya.

Kristo yɛna Wurubuarɛ doŋ na ɔ nyansa

18 Kristo ɔpaŋdaŋ dɔɔ yeŋ keŋ
nombia yɛɛ diyiŋ nombia ŋa fa
balaŋ baŋ bɛɛ yoo Wurubuarɛ

gbɛɛ man nɛ, mɔna daa baŋ Wurubuarɛ ne lɛɛ da nyee nɛ dɔɔ ŋe yɛɛ Wurubuarɛ doŋ ke fa daa.
19 Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako nyiaa,
“Maa yela nyansatena baŋ nyansa
ke yɛɛ yakaa,
na maa yela baŋ be sia be
kare nɛ,
mɔ sia kekara keŋ ke yɛɛ
yakaa.”
20 Nyi akpaa nnɛ te doo na, kenaŋ na tɛɛle kei dɔɔ nyansatena na tɔne gyeŋara na nombia gyeŋara baŋ daseŋae yɛna aleŋ Wurubuarɛ siaman? Wurubuarɛ ta lese wola nyi tɛɛle kei dɔɔ nyansa yɛɛ diyiŋ nombia ŋa ɔ siaman. 21 Nawolo nyi Wurubuarɛ nyansa man na, ɔ yɛɛ ke nyi balaŋ be gyae baa tale mo baŋ gbagba be nyansa gyeŋ e ya. Mena dɔɔ ke yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii nyi waa ta na nombia kpaakpaa ŋan dee kolosi te balaŋ kpa ŋe yɛɛ diyiŋ nombia ŋa nɛ dɔɔ lɛɛ balaŋ baŋ baa lɛɛ ŋa di nɛ nyee. 22 Gyudatena ne gyae gyakoloŋ nombia bo baa naa, te Girikitena mɔ ne gyae nyansa nombia bo baa nyii. 23 Mɔna daa ne kolosi Kristo ŋon bɔɔ gyɔ e sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ nɛ wose man nombia bo. Mena nombia ŋenaŋ yɛɛ baŋ nombia ŋa fa Gyudatena, te ŋe yɛɛ diyiŋ nombia ŋa fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ. 24 Te balaŋ baŋ pou Wurubuarɛ be baake nɛ dɔɔ, be yɛɛ Gyudatenawɔ o, yaa ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ, Kristo yɛna Wurubuarɛ doŋ na ɔ nyansa fa wɔ. 25 Nawolo nyi Wurubuarɛ nyansa keŋ deniwalaŋ bee bu ke ya nɛ, keŋ kela na deniwalaŋ nyansa, te ɔ doŋ keŋ deniwalaŋ bee bu ke ya nɛ, keŋ kela na deniwalaŋ doŋ. 26 Me tebia, ɛ tɔɔse mena keŋ ɛ doo pɛte Wurubuarɛ be baake ŋon nɛ. Nawolo nyi debaŋ kenaŋ na, na ɛ popou yɛna siakaralatena balaŋ siaman ya, te na ɛ popou mɔ yɛna balaŋ dinaana balaŋ siaman ya, te na ɛ popou mɔ yɛna gyoorobia ya. 27 Mɔna balaŋ baŋ tɛɛle kei dɔɔ balaŋ ne kɛɛ wɔ nyi be yɛɛ ayiŋtenawɔ nɛ, baŋ te Wurubuarɛ lesewɔ te ɔ moo wɔ do siakaralatena desɛŋ. Mena mɔ te balaŋ baŋ tɛɛle kei dɔɔ balaŋ ne kɛɛ wɔ nyi bɔɔ dana doŋ ya nɛ, baŋ te Wurubuarɛ lesewɔ te ɔ moo wɔ do baŋ be dana doŋ nɛ desɛŋ. 28 Balaŋ baŋ tɛɛle kei dɔɔ balaŋ ne kɛɛ wɔ nyi ba tekaboena ya, yaa bɔɔ taŋ tɔnɔɔ ya, te bɔɔ ne kala wɔ mɔ do kolo man ya nɛ, baŋ te Wurubuarɛ lesewɔ. Ɔ te yɛɛ mena yela balaŋ baŋ tɛɛle kei dɔɔ balaŋ ne bu wɔ nyi baŋ yɛna balaŋ nɛ, te yɛɛ yakaa. 29 Ɔ yɛɛwɔ mena na ka wola nyi, ŋolo be tale gyina ɔ wose adido Wurubuarɛ siaman ya. 30 Nawolo nyi ŋon Wurubuarɛ yele la te daa na Kristo Yesu yɛɛ dokoloŋ. Te de nyansa pou lee ŋon Kristo gyaŋ. Ŋon yele la te de gbɛɛneŋ teneewɔ Wurubuarɛ siaman, te da bese balaŋ baŋ ɔ be tɔ da nyeeman kom te ɔ gberaa da ayimɛɛ pou lee da wose man. 31 Mena dɔɔ ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nɛ nyiaa, “Nyaŋ walaŋ ŋon nyaŋ ke gyɔ n konɔɔ lee kolo dɔɔ na, kaboena nyi nya gyɔ n konɔɔ lee kpene keŋ Wurubuarɛ be yɛɛ fa neŋ nɛ dɔɔ.”

2

1 Me tebia, debaŋ keŋ mɔɔ kɔŋ ɛ gyaŋ kaa di Wurubuarɛ nombia ŋan wose man adansɛɛ fa ŋon nɛ, ma te kɔŋ kaa wola nyi ma gyeŋ kekolosi yaa ma gyeŋ nyansa kela ɛ man ŋolo ya. 2 Debaŋ keŋ me kyaa ɛ gyaŋ nɛ, ma te gyae nyi maa gyeŋ kolo kpu na Yesu Kristo na ɔ yeŋ keŋ ɔ ba

yem ɔpaŋdaŋ dɔɔ nɛ ya. 3 Mena
dɔɔ ma moo wose keyɔkɔse na
gyakoloŋ na wose keseree kyaa ɛ
gyaŋ. 4 Ma kekolosi na me kawola
ta lee deniwalaŋ agyueŋ na adao
gbɛɛneŋ man ya, mɔna kɛɛ lese
doŋ keŋ doo Wurubuarɛ feliŋ ŋon
man nɛ debɔɔ bo. 5 Na ɛ be nyiŋ
mo ɛ kelɛɛdi gyakaa deniwalaŋ
nyansa dɔɔ ya, mɔna ɛ ka mo
gyakaa Wurubuarɛ doŋ keŋ dɔɔ.

Wurubuarɛ nyansa

6 Dɛɛ mo nyansa bo kolosi fa
Kristotena baŋ bɔɔ bee Kristo
ɔsom keŋ man nɛ. Na tɛɛle
kei dɔɔ nyansa na gyooneŋ baŋ
be doŋ pou ne gyu kɔ ɔto nɛ
nyansa yaa de dana dee kolosi
ya. 7 Wurubuarɛ nyansa keŋ ka
weesɛɛ, te ɔ ba mo ke weese nyi
waa mo lese de gyoorobiiri wola
pɛte ɔ be yɛɛ kpene kamasɛ nɛ,
keŋ te dɛɛ mo kolosi. 8 Tɛɛle kei
dɔɔ gyooneŋ baŋ man ŋolo na
ŋolo te nyii nyansa kei man ya.
Nyi beŋ nyii ke man na, nafɔ beŋ
te gyɔ gyoorobiiri Gbeŋgyoo ŋon
sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ ya. 9 Mɔna
ke yɛɛ kpene keŋ bɔɔ ŋmarase do
Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ
see ŋan man. Be ŋmarasewɔ
nyiaa,

“Kpene keŋ sibii te naa ta see ya,
na keŋ deŋele te nyii ta see ya,
na kpene keŋ deniwalaŋ
agyueŋ te gyakaa ta ke dɔɔ
see ya nɛ,
keŋ te Wurubuarɛ desinawɔ
see fa baŋ bɛɛ gyae e nɛ.”

10 Nawolo nyi Wurubuarɛ te tɛɛ
ɔ feliŋ ŋon dɔɔ lese ɔ nombia
aweeseŋ ŋan wola daa. Wu-
rubuarɛ feliŋ ŋonaŋ ne kɛola
kpene kamasɛ man, te ɔ gyeŋ
Wurubuarɛ nombia dinaana ŋan
mɔ man. 11 Amɔte gyeŋa na
deniwalaŋ nyeeman nombia kpu
na feliŋ ŋon doo ɔtenate man
nɛ? Mena mɔ te walaŋ be kyaa
keŋ ɔ gyeŋ Wurubuarɛ nyeeman
nombia kpu na Wurubuarɛ feliŋ
ŋon ya. 12 Daa dɔɔ, na tɛɛle kei
dɔɔ nyansa te Wurubuarɛ faa daa
ya, mɔna ɔ feliŋ ŋon te ɔ faa
daa na dee nyiŋ nyii Wurubuarɛ
nombia dinaana ŋan ɔ ba mo fa
daa nɛ man. 13 Mena dɔɔ na
mena keŋ deniwalaŋ nyansa na
wolo nɛ te dɛɛ mo kolosi ya, mɔna
nyansa keŋ Wurubuarɛ feliŋ na
wolo nɛ, te dɛɛ mo kolosi nombia
ŋan fa balaŋ baŋ Wurubuarɛ feliŋ
doo be man nɛ. 14 Walaŋ ŋon
Wurubuarɛ feliŋ be doo ɔ man
ya na, ɔ bɛɛ tale lɛɛ nombia ŋan
Wurubuarɛ feliŋ ne yako nɛ do
ya. Nawolo nyi nombia ŋenaŋ yɛɛ
diyiŋ nombia ŋa fa e, te ɔ be gyae
waa tale nyii ŋe man ya. Nawolo
nyi Wurubuarɛ feliŋ ŋon waageŋ
kooŋ ne tale la yela balaŋ ne
nyii Wurubuarɛ nombia ŋan man.
15 Walaŋ ŋon Wurubuarɛ feliŋ
doo ɔ man nɛ, ɔ ne tale gyeŋ abɔɔ
pou man, mɔna walaŋ kamasɛ bɛɛ
tale gyeŋ ɔtenate nombia man ya.
16 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ
see ne yako nyiaa,

“Amɔte gyeŋa na de Gbeŋgyoo
Wurubuarɛ nyeeman,
na waa wola e nombia?”

Mɔna daa gyeŋ nombia kɛŋa pou
man, nawolo nyi de dana Kristo
agyueŋ.

3

Wurubuarɛ tewulɛɛ

1 Me tebia, debaŋ keŋ me kyaa
ɛ gyaŋ nɛ, ma te tale kolosi fa ŋon
ŋgba balaŋ baŋ Wurubuarɛ feliŋ
doo be man nideli nɛ ya, mɔna
me kolosiwɔ fa ŋon bo ŋgba balaŋ
baŋ be sia gyakaa tɛɛle kei dɔɔ
abɔɔ dɔɔ nɛ, yaa balaŋ baŋ be sɛɛ
be yɛɛ kyokyoosewɔ Kristo man
nɛ. 2 Yɛɛ yaa ŋgba dide loŋ te
ma moowɔ fa ŋon nɛ. Ŋa te yɛɛ
weenɛɛ doŋ nyiŋan ya, nawolo
nyi na ɛ ta bee ta na weenɛɛ doŋ
nyiŋan ke di ya. Kaa lii na gyɛŋ
wee kei koraŋ nɛ, ɛ ta bee ta na ŋe

ke di ya. 3 Ɛ sɛɛ ɛ yɛɛ ŋgba balaŋ baŋ be loo gyakaa tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ dɔɔ nɛ. Nawolo nyi daaworo na aŋmaareŋ na kale nombia doo ɛ man. Kenaŋ na ŋgba ɛ sɛɛ ɛ yɛɛ ŋgba balaŋ baŋ be loo gyakaa tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ dɔɔ nɛ baa? 4 Akpaa ŋolo de yako nyi, “Me silana Pɔɔl bo” te ŋolo mɔ kpa “Me silana Apolo bo” na, ŋgba ɛ sɛɛ ɛ yɛɛ baa ŋgba tɛɛle kei dɔɔ balaŋ nɛ?

5 Ke gbagba na, amɔte yɛna Apolo te amɔte yɛna maŋ Pɔɔl mɔ. De popou yɛɛ de kya Wurubuarɛ tewulɛɛ baŋ ɛ be tɛɛ de dɔɔ lɛɛ nyeedoŋ nombia ŋan di nɛ wɔ. Te de man walaŋ kamasɛ dana tom keŋ de Gbeŋgyoo Yesu be fa e nyi waa yɛɛ. 6 Wurubuarɛ nombia ŋan dee kolosi nɛ, yɛɛ yaa ŋgba kolo keŋ bɔɔ duu nɛ. Maŋ Pɔɔl duu la, te Apolo mɔ doo ke loŋ, mɔna Wurubuarɛ yele la te ka beewɔ. 7 Mena dɔɔ na walaŋ ŋon ɔ be duu, yaa ŋon ɔ ba do ke loŋ nɛ danaana yele ya, mɔna Wurubuarɛ ŋon ɔ be yeli kɔɔ bee nɛ danaana yele. 8 Walaŋ ŋon ɔ be duu na ŋon ɔ ba do ke loŋ nɛ, be popou loo gyakaa bo kolo dokoloŋ dɔɔ. Te Wurubuarɛ waa tɔ walaŋ kamasɛ kom lee ɔ tom keŋ ɔ be yɛɛ nɛ dɔɔ. 9 Nawolo nyi daa na Wurubuarɛ bom la dɛɛ yɛɛ ɔ tom keŋ. Ɛ yɛɛ ŋgba Wurubuarɛ wɔɔ keŋ ɔ ne fare yaa ɔ deni keŋ ɔ ne maa nɛ.

10 Lee Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele maŋ dɔɔ nɛ, me ta see deni keŋ mokɔɔ ŋgba deni maare kpaakpaate ŋon ɔ gyeŋ ɔ tom nɛ. Keŋte baale mɔ kaŋawɔ bɛɛ maa gyakaa ke dɔɔ. Mɔna kaboena nyi walaŋ kamasɛ waa kɛɛ mena keŋ ɔ ne maa gyakaa nɛ nideli. 11 Yesu Kristo te Wurubuarɛ moowɔ see deni kei mokɔɔ. Mena dɔɔ ŋolo be gyae waa tale see mokɔɔ wɔle kpu na keŋ bɔɔ wulaa see nɛ ya. 12 Nyi akpaa ŋolo da mo kɔba yayam yaa kɔba wolom yaa boya ŋan ŋe dana koya doŋ yaa daase yaa kaase ma gyakaa mokɔɔ kasee gyaŋgbate keŋ dɔɔ nɛ, 13 wee dinaa keŋ Kristo waa bese kɔŋ na, baa lese kpene kamasɛ debɔɔ na walaŋ kamasɛ tom keŋ ɔ be yɛɛ nɛ ka lee debɔɔ. Nawolo nyi boalaŋ te baa mo lese kpene kamasɛ debɔɔ. Boalaŋ kenaŋ ne gyaela ka lese tom keŋ walaŋ kamasɛ be yɛɛ nɛ dinɔɔ wola. 14 Akpaa nyi ŋolo wui abɔɔ ŋan ɔ ba mo ma nɛ te kpaa boalaŋ kenaŋ man ya na, Wurubuarɛ waa tɔ e kom nideli. 15 Mɔna akpaa ŋolo wui de kpaa na, ɔ te yɛɛ tom leki. Walaŋ ŋonaŋ gbagba dɔɔ Wurubuarɛ waa lɛɛ e, mɔna gyae ke yɛɛ bo ŋgba ɔ kɔlee e bo lee boalaŋ man nɛ.

16 Ɛ ba gyeŋ nyi ɛmɛɛ gbagba yɛna Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ, te ɔ feliŋ ŋon doo ɛ man yee? 17 Mena dɔɔ akpaa ŋolo de wɔlɛɛ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ nɛ, Wurubuarɛ waa wɔlɛɛ ɔtenate mɔ. Nawolo nyi Wurubuarɛ desinaa ɔ deni dinaa keŋ bo see fa ɔ wose, te ɛmɛɛ yɛna ɔ deni dinaa kenaŋ.

18 Ɛ na beo ɛ wose ya. Akpaa ŋolo doo ɛ man te ɔ ne kɛɛ ɔ wose nyi ɔ yɛɛ siakaralate e tɛɛle kei dɔɔ na, kaboena nyi waa besena ɔ wose yɛɛ diyiŋte na waa nyiŋ bese siakaralate gbagba. 19 Nawolo nyi tɛɛle kei dɔɔ nyansa yɛɛ diyiŋ nombia ŋa Wurubuarɛ siaman. Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nyiaa, “Siakaralatena adao man te Wurubuarɛ na mo kyaŋ wɔ.” 20 Te ba besewɔ ŋmarase see nyiaa, “De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ gyeŋ nyi siakaralatena konɔɔ man nombia be dana tɔnɔɔ ya.”

21 Mena dɔɔ ŋolo na mo ɔ sia gyakaa deniwalaŋ dɔɔ, na waa gyina ɔ wose adido ya, nawolo nyi kpene kamasɛ yɛɛ ɛ wui. 22 Pɔɔl o Apolo o Pita o tɛɛle kei o nyeedoŋ

o yeŋ o debaŋ kei o wee daale o, ŋe popou yɛɛ ɛ wui. 23 Ɛmɛɛ mɔ yɛɛ Kristo wui, te Kristo mɔ yɛɛ Wurubuarɛ wui.

4

Kristo kpilala

1 Mena dɔɔ kaboena nyi walaŋ kamasɛ waa lɛɛ daa do nyi de yɛɛ Kristo kpilalawɔ, te de yɛɛ balaŋ baŋ Wurubuarɛ ba mo ɔ nombia dinaana aweesеŋ ŋan do de nyiŋmaa man. 2 Walaŋ ŋon ɔ ne kɛɛ ŋolo kolo dɔɔ nɛ, kpene keŋ kaboena nyi waa yɛɛ yɛna nyi, waa di anokoare fa ɔ gbeŋgyoo ŋon. 3 Te maŋ dɔɔ akpaa nyi ɛ man baale yaa balaŋ wɔlɛɛ baale de bu maŋ fɔɔ na, bɛɛ takaa maŋ ya. Maŋ gbagba koraŋ bee bu ma wose fɔɔ ya. 4 Me konɔɔ man nombia bee bu maŋ fɔɔ ya, mɔna kei bɛɛ wolo nyi nombiikum daale be doo me man ya. De Gbeŋgyoo Yesu yɛna ŋon ɔ ne di me nombia. 5 Mena dɔɔ ɛ na barase bu ŋolo fɔɔ pɛte de Gbeŋgyoo Yesu kekɔŋ keŋ kelii ya. Ŋon ne gyae la ɔ kaa lese kpene kamasɛ keŋ weesɛɛ nɛ debɔɔ, na waa lese walaŋ konɔɔ man nombia pou debɔɔ. Debaŋ kenaŋ te Wurubuarɛ waa kɛlɛɛ walaŋ kamasɛ lee ɔ tom wa ayɛɛŋ dɔɔ.

6 Me tebia, ɛmɛɛ dɔɔ te mɛɛ yako nombia kɛŋa te ma moo ma wose mɛɛ maa na Apolo wola ŋon, na ke yela ɛ ka gyeŋ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man. Nombia ŋenaŋ yɛna nyiaa, ɛ na gbaa nombia ŋan bɔɔ ŋmarase see nɛ dɔɔ ke yɛɛ kolo wɔle ya. Nyi akpaa ɛ yɛɛ mena na, ɛ be gyae ɛ ke kɛɛ ŋolo nyi ɔ dei kela ɔ dɔɔ ya. 7 Amɔte yako na ŋon nyi ɛ kela ɛ tebia? Woŋ te ɛ dana keŋ nyi na Wurubuarɛ faa na ŋon ya? Te akpaa Wurubuarɛ faa na ŋon na, weera te ɛ ne gyina ɛ wose adido ŋgba na ŋon faa na ŋon ya nɛ?

8 Ɛ gyeŋ nyi ɛ taŋ ke wulaa nyiŋ kpene kamasɛ keŋ ne hia ŋon? Te ɛ gyeŋ nyi ɛ taŋ wulaa nyiŋ ɛ wose? Ɛ gyeŋ nyi ɛ taŋ lee de wɔle di gyoori keŋ daa sɛɛ de yɛɛ balaŋ yakaa nyibaŋwɔ? Nafɔ me gyaewɔ nyi yaa bese gyooneŋ, na daa mɔ ke di gyoori kpu na ŋon. 9 Nawolo nyi ne yɛɛ maŋ ŋgba Wurubuarɛ ta mo daa Kristo kpilala baŋ see wɔle wɔle, ŋgba balaŋ baŋ bɔɔ doo daale man ya, te bɔɔ lese wɔ see nyi baa ko balaŋ man nɛ. De ta bese kpene keŋ tɛɛle kei dɔɔ balaŋ na Wurubuarɛ kpilala baŋ be kyaa adido nɛ pou ne kɛɛ. 10 Lee Kristo dɔɔ daa yɛɛ ayiŋtenawɔ, mɔna ɛmɛɛ te tɛɛ Kristo dɔɔ bese siakaralatena. Daa be dana doŋ ya, mɔna ɛmɛɛ dana doŋ. Balaŋ ne bu ŋon, mɔna daa dɔɔ bɔɔ ne bu daa ya. 11 Mo kaa lii naŋ gyɛŋ kei nɛ, de dɔŋ na de tanam na da loŋboaneŋ! De doo abɔɔ akyekpɛɛ man, te bee tuku daa yeŋ yeŋ te daa gbagba mɔ be dana dekyae ya. 12 Dɛɛ mo daa gbagba nyiŋmaase yɛɛ tom nideli. Akpaa balaŋ de falaa daa na, daa na sola Wurubuarɛ bɛrɛɛ bo fa wɔ. Akpaa be naase daa diyem na, dɛɛ yɛɛ kakyeŋ seŋ kelii ɔto. 13 Akpaa be wɔlɛɛ da yele na, dɛɛ mo nɔɔwoya kpaakpaa nyiŋan tiranɔɔ fa wɔ. Kaa lii naŋ gyɛŋ wee kei nɛ, de ta bese tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ ayimɛɛ nyiŋan, na walaŋ kamasɛ dufuŋ.

14 Mɔɔ ne ŋmarase nombia kɛŋa na maa mo do ŋon desɛŋ ya, mɔna mɛɛ faree ŋon bo ŋgba me bia kpaakpaa nɛ. 15 Akpaa de kɔŋ nyi ɛ dana balaŋ baŋ baa kɛɛ ɛ dɔɔ Kristo man ŋgba balaŋ kakpoŋse kufu (10,000) koraŋ na, ɛ be dana kyaɔ burum mena ya. Nawolo nyi Kristo man dɔɔ me ta bese ɛ kya lee debaŋ keŋ mɔɔ yako ŋon nombia kpaakpaa ŋan

nɛ. 16 Mena dɔɔ mɛɛ sola ŋon nideli nyi yaa kasee me dinɔɔ. 17 Kei dɔɔ te mee kpila me bu Timoti ŋon mɛɛ gyae e, te ɔ ne di anokoare Kristo man nɛ ɛ gyaŋ. Ŋon ne gyae la ɔ kaa tɔɔse ŋon me gbɛɛneŋ ŋan mɛɛ mo sila Kristo Yesu te mɛɛ mo wola Kristotena akpiise ŋan man yenaŋ kamasɛ nɛ.

18 Ɛ man baale ne yɛɛ konɔɔyuŋ ŋgba mɔɔ gyae maa tekaa bese kɔŋ ɛ gyaŋ bo ya nɛ. 19 Mɔna akpaa de Gbeŋgyoo de sɛɛ na, be gyae ke kyare ya maa bese kɔŋ ɛ gyaŋ. Balaŋ baŋ bɛɛ yɛɛ konɔɔyuŋ nɛ, na be nombia ŋan bee kolosi nɛ ŋaageŋ te mɛɛ gyae me kaa nyii ya, mɔna mɛɛ gyae me kaa naa doŋ keŋ be dana bɛɛ yɛɛ mena nombia kɛŋa nɛ. 20 Nawolo nyi Wurubuarɛ gyoorobiiri keŋ nombia ba seŋɛɛ kekolosi yaa nɔɔwoya ŋaageŋ dɔɔ ya, mɔna ka seŋae Wurubuarɛ doŋ keŋ dɔɔ. 21 Woŋti te ɛ ne gyae? Ɛ ne gyae nyi maa mo dambila kɔŋ ɛ gyaŋ yaa, maa mo balaŋ kegyae na konɔɔ kefɛɛ bo kɔŋ.

5

Kristotena baale ne yɛɛ kewɔlɛɛ nombia

1 Balaŋ te yeli me te nyii nyi kafoŋ kum daale dinɔɔ ta gyoo ɛ man, keŋ ɛ man baale gba ne doo na be kyaɔ wɛɛla. Mena dinɔɔ kum kei be doo banɛɛ somra man gba koraŋ ya. 2 Mɔna ke dana ŋon gyoŋ te ɛ ne gyina ɛ wose adido. Nafɔ kaboena bo nyi nombia ŋenaŋ dɛɛ takaa ŋon na ke yɛɛ ŋon desɛŋ, na ɛ ka lese walaŋ ŋon ɔ be yɛɛ mena nombia ŋenaŋ dinɔɔ nɛ lee ɛ dikpii keŋ man. 3 Doo nyi maŋ gbagba be kyaa ɛ gyaŋ koraŋ ya nɛ, me konɔɔ man na me kyaa ɛ gyaŋ. Mena dɔɔ me taŋ ke wulaa bu walaŋ ŋon ɔ be yɛɛ mena nombia nkaraŋkaraŋ ŋenaŋ nɛ fɔɔ lee de Gbeŋgyoo Yesu yele man, ŋgba maŋ gbagba kyaa ɛ gyaŋ bo nɛ. 4 Debaŋ keŋ ɛmɛɛ Kristotena ɛ gyaŋee de Gbeŋgyoo Yesu yele man, te me konɔɔ man na me kyaa ɛ gyaŋ, te de Gbeŋgyoo Yesu doŋ keŋ doo ɛ man nɛ, 5 ɛ mo mena walaŋ ŋonaŋ do ɔbɔnsam nyiŋmaa man, na waa naase ɔ wosenaane diyem, na Wurubuarɛ kenyiŋ lɛɛ ɔ nyee de Gbeŋgyoo wee ɔtomante keŋ man.

6 Mena keŋ ɛ na wola ɛ wose nɛ be dei ya. Ɛ ba gyeŋ nyi bodobodo tee kyomii ne yele la te bodobodo na koro yee? 7 Mena dɔɔ ɛ lese bodobodo tee keŋ seŋɛɛ fa dukum nɛ lee ɛ wose man, na ɛ ka bese bodobodo biliŋ keŋ tee be doo ke man ya nɛ. Dinɔɔ kei kaboela na ŋon. Nawolo nyi be ta mo Kristo ŋon ɔ yɛɛ da nyeekelɛɛ nambu e nɛ deesi. 8 Mena dɔɔ tekaboena nyi dɛɛ mo bodobodo keŋ tee doo ke man nɛ, di da nyeekelɛɛwee dinaa keŋ ya. Tee keŋ ne yeli bodobodo na koro nɛ, seŋɛɛ fa nombiakumɛɛ na akpanyaŋnyaŋ keyɛɛ. Mɔna ɛ yela dɛɛ mo bodobodo keŋ tee be doo ke man ya nɛ, di da nyeekelɛɛwee dinaa keŋ. Bodobodo kei mɔ seŋɛɛ fa nombia kpaakpaa na anokoare keŋ.

9 Me te wulaa ŋmarase tɔne yelee ŋon nyi, ɛ na mo ɛ wose do na balaŋ kafoŋtena ya. 10 Mɔna na tɛɛle kei dɔɔ balaŋ baŋ bɛɛ yɛɛ kafoŋ, na baŋ be dana sibii, na ŋmɛɛlatena na banɛɛ somra yaa me dana ya. Nyi akpaa mena balaŋ kɛwɔ yaa me dana na, kenaŋ na nafɔ kaboena nyi yaa lese ɛ wose lee tɛɛle kei dɔɔ pou. 11 Mɔna kpene keŋ mɔɔ ŋmarase yelee ŋon yɛna nyi, akpaa ŋolo ne baake ɔ wose nyi Kristo walaŋ, te ɔ sɛɛ ɔ ne yɛɛ kewɔlɛɛ nombia, yaa ɔ dana sibii yaa ɔ na som bane yaa ɔ ne wɔlɛɛ balaŋ yele,

yaa ɔ yɛɛ soloŋnyɔɔre e, yaa ɔ yɛɛ ŋmɛɛlate e na, ɛ wɔŋ ɛ wose lee mena walaŋ ŋonaŋ man. Ɛ na dii bom na mena walaŋ ŋonaŋ koraŋ gba ya.

12 Me woŋ faa la keŋ nyi maa di balaŋ baŋ ba te yɛɛ Kristotenawɔ ya nɛ nombia? Mɔna ɛmɛɛ Kristotena dɔɔ, kaboena nyi yaa di dɔŋa nombia. 13 Baŋ ba te yɛɛ Kristotenawɔ ya nɛ dɔɔ, Wurubuarɛ ne gyae la waa di be nombia. Mɔna kaboena nyi yaa yɛɛ ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ nombia ŋan ne yako nɛ. Nombia ŋenaŋ yɛna nyiaa, ɛ lese walaŋkum ŋon lee ɛ dikpii keŋ man.

6

Mena keŋ kaboena nyi Kristotena baa desina dɔŋa nsana

1 Nyi akpaa ɛmɛɛ Kristotena wolɛɛwolɛɛ de nyiŋ nombia na, weera dɔɔ te ɛ na mo gyu balaŋ yakaa nyibaŋ gyaŋ, te ɛ bɛɛ mo gyu ɛ tebia Kristotena gyaŋ ya? 2 Ɛ ba gyeŋ nyi ɛmɛɛ Wurubuarɛ balaŋ ne gyae la ɛ ke di tɛɛle kei dɔɔ balaŋ nombia yee? Akpaa nyi ɛmɛɛ ne gyae la ɛ ke di tɛɛle kei dɔɔ balaŋ nombia na, weera dɔɔ te ɛ be tale di ɛmɛɛ gbagba nsana nombia buruburu kɛŋa ya? 3 Ɛ ba gyeŋ nyi daa Kristotena ne gyae la dee di Wurubuarɛ kpilala nombia yee? Akpaa nyi daa ne gyae la dee di Wurubuarɛ kpilala nombia na, kenaŋ na dɔɔ tale di da kekyaabii kei man nombia yee? 4 Akpaa nyi mena nombia kɛŋa doo ya nsana na, woŋ dɔɔ te ɛ na lese balaŋ baŋ bɔɔ dana daseŋae Kristotena siaman ya nɛ nyi baa di ɛ nombia? 5 Nombii kei dana desɛŋ! Mena dɔɔ ɛ be dana siakaralate ŋolo ɛ man keŋ waa tale di ɛ nombia fa ŋon yee? 6 Mɔna ɛmɛɛ dɔɔ, ɛ ne tale ke samenaa dɔŋa fa walaŋ ŋon ɔ te yɛɛ Kristo baale e ya nɛ nyi waa di ɛ nombia.

7 Ɛ kɛɛ samenaa dɔŋa kei nawolo baa nyi ɛ te yale ɛ kelɛɛdi keŋ man. Akpaa ŋolo de yɛɛ nombiikum tia neŋ na, woŋ dɔɔ te n bee nyiŋ konɔɔ fa e ya? Yaa akpaa ŋolo da ŋere neŋ do na, woŋ dɔɔ te n bee nyiŋ konɔɔ fa e ya? 8 Ɛmɛɛ gbagba koraŋ ne yɛɛ nombiakumɛɛ tia ɛ tebia Kristotena, te ɛ na ŋere dɔŋa do.

9 Mena dɔɔ ɛ ba gyeŋ nyi nombiakumɛɛyɛɛra be gyae baa nyiŋ gbɛɛ gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man yee? Ɛ na yeli baa beo ŋon ya, nawolo nyi balaŋ baŋ bɛɛ yɛɛ kafoŋ, na baŋ bɛɛ som banɛɛ na baŋ bɛɛ lee be baala yaa be wɛɛla wɔle, na baala baŋ bee doo na dɔŋa, 10 na ŋmɛɛlatena na baŋ be dana sibii na soloŋ nyɔɔra na balaŋ baŋ bɛɛ wɔlɛɛ balaŋ na balaŋ baŋ bɛɛ mo doŋ lɛo balaŋ abɔɔ nɛ, be gyae baa nyiŋ gbɛɛ gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man ya. 11 Nafɔ na mena te ɛ man baale mɔ doo. Mɔna Wurubuarɛ baake na ŋon, te ɔ faafo ŋon te ɔ desina ŋon see fa ɔ wose. Nɛnɛɛ Wurubuarɛ te lɛɛ ŋon do nyi ɛ gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman lee de Gbeŋgyoo Yesu Kristo na Wurubuarɛ feliŋ ŋon yele man.

Tekaboena nyi Kristotena baa yɛɛ kafoŋ ya

12 “Me dana gbɛɛ nyi maa tale yɛɛ kpene kamasɛ, mɔna na ŋe popou deila fa maŋ ya. Me dana gbɛɛ nyi maa tale yɛɛ kpene kamasɛ, mɔna mɔɔ gyae maa fa kpene kamasɛ gbɛɛ na ke kedi gyoori me dɔɔ ya.” 13 Weenɛɛ doo bo fa dubulu, te dubulu mɔ doo bo fa weenɛɛ. Mɔna Wurubuarɛ waa kɔŋ kaa wɔlɛɛ kɛŋa pou. Ba te yɛɛ wosenaane bo fa kafoŋ nombia ya, mɔna be yɛɛ ke bo nyi dɛɛ mo som de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ. De

Gbeŋgyoo Wurubuarɛ tee wosenaane keŋ. 14 Wurubuarɛ tɛɛwɔ ɔ doŋ keŋ dɔɔ gyuusu de Gbeŋgyoo Yesu lee yeŋ man, mena ke te waa ta ɔ doŋ kenaŋ dɔɔ gyuusu daa mɔ lee yeŋ man.

15 Ɛ ba gyeŋ nyi ɛ wosenaane yɛɛ Kristo gbagba wosenaane yenaŋ daale ke yee? Kaboena nyi maa mo Kristo wosenaane yenaŋ daale ke tina kafoŋte? Korakora, be kɔŋ mena ya. 16 Ɛ ba gyeŋ nyi walaŋ ŋon ɔ mo ɔ wose tina kafoŋte na, ŋon na e ta bese wosenaane dokoloŋ yee? Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nyiaa, “Alo na ɔ baale baa bese walaŋ dokoloŋ.”

17 Mɔna walaŋ ŋon ɔ mo ɔ wose fa de Gbeŋgyoo Yesu na, ŋon na e ta bese walaŋ dokoloŋ.

18 Ɛ lese ɛ wose lee kafoŋ nombia man. Nombii kamasɛ be kyaa keŋ ne yɛɛ walaŋ wosenaane ayimɛɛ ŋgba kafoŋ nombia nɛ ya. Nawolo nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne yɛɛ kafoŋ nombia na, ɔ ne yɛɛ dukum bo tia ŋon gbagba wosenaane. 19 Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɔ ba mo fa ŋon te ɔ doo ɛ man nɛ, ɛ ba gyeŋ nyi ɛ wosenaane yɛna ɔ deni dinaa yee? Ɛ be kyaa fa ɛ wose ya. 20 Nawolo nyi Wurubuarɛ lɛɛ ŋon bo na koya doŋ, mena dɔɔ ɛ mo wosenaane lese ŋon Wurubuarɛ yele.

7

Yale wose man nombia

1 Nɛnɛɛ lee nombia ŋan ɛ be ŋmarase kaa bɔɔse maŋ nɛ, keŋ me dana maa yako ŋon yɛna nyi, nafɔ dei nyi ŋolo na yale ya. 2 Mɔna lee kafoŋ kum dɔɔ nɛ, kaboena nyi baale kamasɛ waa nyiŋ ɔ wose dɔɔ alo, na alo kamasɛ mɔ ke nyiŋ ŋon gbagba ɔ wose dɔɔ baale. 3 Kaboena nyi baale kamasɛ waa yɛɛ kpene keŋ kaboena nyi waa yɛɛ yale keŋ tɛɛ nɛ fa ɔ wɛɛle, na alo kamasɛ mɔ ke yɛɛ mena fa ɔ baale. 4 Alo yalale be kyaa ɔ wose dɔɔ ya, mɔna ɔ kyaa bo fa ɔ baale. Mena mɔ te baale yalale kamasɛ be kyaa ŋon gbagba ɔ wose dɔɔ ya, mɔna ɔ kyaa bo fa ɔ wɛɛle. 5 Alo na ɔ baale na bɛɛse dɔŋa dedoi ya, gyisɛ be bala pou be sɛɛ yɛɛ nɔɔdokoloŋ nyi baa kyaa weeya akalansɛɛ ŋaale na baa nyiŋ debaŋ fane. Mɔna kenaŋ wɔle na kaboena nyi baa bese kɔŋ dɔŋa gyaŋ bileŋ, na ɔbɔnsam be nyiŋ gbɛɛ kaa kɛɛse wɔ, nyi keŋ bɔɔ tale kyaŋ ba wose dɔɔ ya.

6 Mɛɛ yako ŋon nombia kɛŋa baa ŋgba kpene keŋ doo na ke gbɛɛ nɛ, mɔna ka te yɛɛ mmaraa te mɛɛ fa ŋon ya. 7 Nyi balaŋ pou deŋ doo ŋgba maŋ nɛ nafɔ me gyae, mɔna walaŋ kamasɛ dana kpene keŋ Wurubuarɛ be fa e. Ŋolo dana kei, te ŋolo mɔ wui yɛɛ kpoo.

8 Dayarase na liala dɔɔ nɛ, nyi beŋ kyaa ŋgba maŋ nɛ keŋ nyi bɔɔ yale ya na nafɔ me gyae. 9 Mɔna akpaa nyi bɔɔ gyae baa tale kyaŋ ba wose ya na, dei nyi baa yala. Nawolo nyi be yale na dei kela keŋ baa kyaa na ba wose ke kyaŋ wɔ.

10 Ala na baala yalala baŋ dɔɔ mɛɛ yako ŋon nyi, alo na bɛɛ ɔ baale ya. Na maŋ ne yako na nombii kei ya, mɔna ka lee de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ gyaŋ. 11 Akpaa alo de bɛɛ ɔ baale na, kaboena nyi waa kyaa mena. Te akpaa ɔ be gyae waa tale kyaa ya na, kaboena nyi waa bese gyu ɔ baale ŋon gyaŋ na ŋon na e kabese bom. Mena mɔ te tekaboena nyi baale waa bɛɛ ɔ wɛɛle ya.

12 Te balaŋ akaŋ baŋ mɔ nɛ mɛɛ yako wɔ nyiaa, kei ta lee de Gbeŋgyoo Yesu gyaŋ ya mɔna ka lee me gyaŋ, akpaa Kristo baale ŋolo yala na alo ŋon ɔ te yɛɛ

Kristo alo e ya, te alo ŋon de sɛɛ nyi waa kyaa ɔ gyaŋ na ɔ na bɛɛ e ya. 13 Mena mɔ te akpaa Kristo alo ŋolo yala na baale ŋon ɔ te yɛɛ Kristo baale e ya, te baale ŋon de sɛɛ nyi ŋon na alo ŋon baa kyaa na, alo ŋon na bɛɛ e ya. 14 Nawolo nyi lee Kristo alo ŋon dɔɔ nɛ, Wurubuarɛ te lɛɛ baale ŋon do. Mena mɔ te lee Kristo baale ŋon dɔɔ nɛ, Wurubuarɛ te lɛɛ alo ŋon do. Na mena ya na, nafɔ ɛ bia baŋ baa yɛɛ balaŋ baŋ ba wose dana ayimɛɛ Wurubuarɛ siaman. Te nɛnɛɛ dɔɔ Wurubuarɛ te lɛɛ wɔ do.

15 Mɔna akpaa ŋon ɔ bɛɛ lɛɛ Kristo di ya nɛ de bɛɛ nyi ɔ be kyaa yale keŋ tɛɛ ya na, yela e waa ta. Kolo be kyaa keŋ ne tɔ Kristo alo yaa Kristo baale gbɛɛ lee mena nombia kɛŋa man ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ baake daa bo nyi de kaa kyaa wosefɛɛreŋ man. 16 Alo yalale, sena te nyaŋ ke tale gyeŋ nyi mberem lee nyaŋ dɔɔ na, n baale ŋon waa kaa lɛɛ Kristo di na waa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa? Yaa baale yalale sena te nyaŋ ke tale gyeŋ nyi mberem lee nyaŋ dɔɔ na, n wɛɛle waa kaa lɛɛ Kristo di na waa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa?

17 Mena dɔɔ kaboena nyi walaŋ kamasɛ waa kyaŋ kpene keŋ de Gbeŋgyoo Yesu ba mo boele e nɛ man, na waa kyaa ŋgba mena keŋ nafɔ ɔ kyaa pɛte Wurubuarɛ be baake e nɛ. Kei yɛna mmaraa keŋ mɛɛ mo fa Kristotena pou yenaŋ kamasɛ keŋ mee gyu nɛ. 18 Nyi akpaa ŋolo kara ɔ baala wose pɛte Wurubuarɛ baake e te ɔ kaa lɛɛ Kristo di na, kaboena nyi waa kyaa mena. Mena mɔ te akpaa ŋolo te kara ɔ baala wose ya te Wurubuarɛ baake te ɔ kaa lɛɛ Kristo di na, ŋon mɔ waa kyaa mena. 19 Nawolo nyi n kara n baala wose o, n te kare ya o, keŋ bee hia ya. Kpene keŋ ne hia yɛna nyi walaŋ kamasɛ waa di Wurubuarɛ mmaraase ŋan dɔɔ. 20 Kaboena nyi walaŋ kamasɛ waa kyaa ɔ kekyaabii keŋ man ɔ kyaa pɛte Wurubuarɛ be baake e nɛ. 21 Nyi akpaa n yɛɛ gbeŋi e pɛte Wurubuarɛ baake neŋ na, na yeli ke takaa neŋ ya. Mɔna akpaa nyi n ke tale nyiŋ gbɛɛ, keŋ n ka mo lese n wose lee gbeŋiri keŋ man na, yela n sia keyɛɛ. 22 Nawolo nyi walaŋ ŋon ɔ yɛɛ gbeŋi e pɛte Wurubuarɛ be baake e nɛ, ɔ ta bese gyooro bu Kristo man. Mena mɔ te walaŋ ŋon ɔ ba lee gbeŋiri man pɛte Kristo be baake e na, ɔ ta bese Kristo gbeŋi. 23 Wurubuarɛ lɛɛ ŋon bo na koya doŋ, mena dɔɔ ɛ na mo ɛ wose bese balaŋ gbeŋa ya. 24 Me tebia, mena keŋ walaŋ kamasɛ doo pɛte Wurubuarɛ be baake e nɛ, kaboena nyi waa kyaa mena fa Wurubuarɛ.

25 Dayarase dɔɔ, ma te lɛɛ ta mmaraa daale lee de Gbeŋgyoo Yesu gyaŋ fa wɔ ya. Mɔna mee kolosi bo fa wɔ lee maŋ gbagba me nyansa man, ŋgba walaŋ ŋon de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ be wii me waraŋase, te ɔ be yeli ɛ ne lɛɛ maŋ di nɛ.

26 Mo lee gyɛŋ wee kei tɛɛle nombia kedoo dɔɔ nɛ, kpene keŋ mɛɛ gyueŋ yɛna nyi walaŋ kamasɛ waa kyaa ɔ kekyaabii. 27 Akpaa n te yale na, na bɛɛ yale keŋ ya. Te akpaa n te yala ta ya na, na gyae yale gbɛɛ ya. 28 Mɔna akpaa nyi n yale na, ka te yɛɛ dukum ke ya. Te akpaa alebu mɔ de yale na, ka te yɛɛ dukum ke ya. Mɔna baŋ bɔɔ yale nɛ, baa naa diyem ba kekyaa man. Mena dɔɔ te mɛɛ gyae maa lese ŋon lee ke man.

29 Me tebia, kpene keŋ mɛɛ gyae maa yako ŋon yɛna nyiaa, dɔɔ gyae dɛɛ kyaa tɛɛle kei dɔɔ kyare ya, mena dɔɔ lee gyɛŋ ne gyu nɛ, ɛmɛɛ baŋ ɛ be yale na, ɛ kyaa ŋgba ɛ te yala ta ya nɛ. 30 Balaŋ baŋ bee di walaŋsa nɛ, baa kyaa

ŋgba balaŋ baŋ bɔɔ ne di walaŋsa ya nɛ. Balaŋ baŋ bee di gyoŋ nɛ, baa kyaa ŋgba balaŋ baŋ bɔɔ ne di gyoŋ ya nɛ. Te balaŋ baŋ bɛɛ lɛɛ abɔɔ nɛ, baa kyaa ŋgba abɔɔ ŋan bɛɛ lɛɛ nɛ te yɛɛ be wui ya nɛ. 31 Balaŋ baŋ bɔɔ mo be sia gyakaa tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ keyɛɛ dɔɔ nɛ, baa kyaa ŋgba balaŋ baŋ ba agyueŋ be gyakaa tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ kɛŋa dɔɔ ya nɛ. Nawolo nyi tɛɛle kei, na ka abɔɔ pou ne gyu ɔto baa.

32 Mɛɛ gyae nyi nafɔ yaa lee ɛ kayeyɛɛ pou man. Baale ŋon ɔ be dana alo ya na, wa agyueŋ pou gyakaa bo de Gbeŋgyoo Yesu Kristo tom keyɛɛ dɔɔ, lee mena keŋ waa yɛɛ na ɔ nombia ka gyoo de Gbeŋgyoo sia. 33 Mɔna baale ŋon ɔ be yale dɔɔ, wa agyueŋ gyakaa bo tɛɛle kei abɔɔ dɔɔ, lee mena keŋ waa yɛɛ na ɔ nombia ka gyoo ɔ wɛɛle sia. 34 Lee mena dɔɔ wa agyueŋ te kpase ala. Mena mɔ te alo yaa alebu keteŋ ŋon ɔ te yala ta ya na, wa agyueŋ gyakaa bo de Gbeŋgyoo Yesu tom keyɛɛ dɔɔ. Lee mena keŋ waa mo ɔ wose pou fa de Gbeŋgyoo, na ayimɛɛ be doo ɔ man ya. Mɔna alo yalale dɔɔ, wa agyueŋ pou gyakaa bo tɛɛle kei abɔɔ dɔɔ, lee mena keŋ waa yɛɛ na ɔ nombia ka gyoo ɔ baale sia.

35 Ɛmɛɛ gbagba ɛ deeli dɔɔ te mɛɛ yako nombia kɛŋa, te yɛɛ nyi mɛɛ tɔ ŋon kolo gbɛɛ bo ya. Mɔna mɛɛ gyae ɛ ke kyaa na ɛ ke yɛɛ kpene keŋ kaboena, na ɛ ka mo ɛ konɔɔ pou fa de Gbeŋgyoo Yesu kekpaa. 36 Nyi akpaa baale ŋolo de kɛɛ nyi, ɔ be gyae waa tale kyaŋ ɔ wose kyaa daa alebu ŋon ŋon na e be bake see nyi baa yala dɔŋa ya, te ɔ kɛɛ nyi alebu ŋon ne ŋmɛɛ na, ɛ yela waa kpeo alo ŋon bileŋ. Kei te yɛɛ nombiikum ya. 37 Mɔna walaŋ ŋon ŋon gbagba de yako ɔ konɔɔ man nyi waa tale kyaŋ ɔ wose keŋ ŋolo ta ŋere e ya, te ŋon gbagba ne tale di ɔ wose dɔɔ, te ɔ yɛɛ wa agyueŋ nyi ɔ be gyae waa yala alebu keteŋ ŋon ya na, ŋon mɔ te yɛɛ ke nideli. 38 Mena dɔɔ walaŋ ŋon ɔ yala alebu keteŋ ŋon na, ɔ te yɛɛ ke nideli. Te ŋon mɔ ɔ bɛɛ ɔ te yala alebu keteŋ ŋon ya na, ŋon mɔ ta bese yɛɛ gbaa.

39 Akpaa alo yalale baale kyaa na ɔ sia keŋ ɔ ta yeŋa ta ya na, yale mmaraa keŋ ne bake alo ŋon. Mɔna akpaa ɔ baale ŋon da yem na, gbɛɛ doo nyi waa tale yala baale ŋon ŋon gbagba ne gyae. Mɔna waa kɛɛ nyi baale ŋonaŋ yɛɛ Kristo walaŋ e. 40 Maŋ ma agyueŋ man na, akpaa ɔ kyaa mena ɔ te yale bela ya na, waa di gyoŋ nideli kela, te ma gyeŋ mɔ nyi Wurubuarɛ feliŋ ŋon doo maŋ mɔ man.

8

Bane weenɛɛ

1 Nɛnɛɛ mɛɛ gyae maa kolosi fa ŋon lee bane weenɛɛ wose man. Ke yɛɛ ampaŋ ke nyi walaŋ kamasɛ gyeŋ nombia, mɔna mena nombia kagyeŋ kei ne yeli walaŋ ne gyɔ ɔ konɔɔ wola ɔ wose bo, te balaŋ kegyae ne yele la Kristotena ne tale kyɔ dɔŋa na baa seŋ nideli ba kelɛɛdi man. 2 Akpaa walaŋ na gyueŋ nyi ɔ gyeŋ nombia nɛ, ɔtenate ba gyeŋ kolo ya. Nawolo nyi ɔ ba gyeŋ ŋgba mena keŋ kaboena nyi waa gyeŋ nɛ ya. 3 Mɔna walaŋ ŋon ɔ ne gyae Wurubuarɛ na, ŋon mɔ te Wurubuarɛ gyeŋ.

4 Mena dɔɔ lee bane weenɛɛ kedi wose man nɛ, da gyeŋ nyi bane te yɛɛ kolo ke tɛɛle kei dɔɔ ya, te da gyeŋ mɔ nyi Wurubuarɛ dokoloŋ kyaa la. 5 Doo nyi bɛɛneŋ na gbeŋgyoona burum kyaa. Nyi akpaa bɛɛneŋ baŋ balaŋ ne baake wɔ nyi be gbeŋgyoona nɛ kyaa adido bo o, yaa be kyaa tɛɛle kei dɔɔ bo o nɛ, 6 daa dɔɔ Wurubuarɛ dokoloŋ kooŋ te de dana. Ŋon

yɛna de kya ŋon kpene kamasɛ ba lee ɔ gyaŋ, te ŋon mɔ dɔɔ te de dana nyeedoŋ. Gbeŋgyoo dokoloŋ kooŋ mɔ te de dana, ŋon yɛna Yesu Kristo. Ɔ dɔɔ te Wurubuarɛ tɛɛwɔ yɛɛ kpene kamasɛ, te ŋon mɔ dɔɔ te de dana nyeedoŋ.

7 Mɔna na balaŋ pou gyeŋa na mena nombii kei ya. Nawolo nyi bane nombia ta gyoo be man nideli keŋ nyi akpaa be di mena weenɛɛ kɛŋa na, ne yɛɛ wɔ nyi be te di bane weenɛɛ. Te keŋ ba kelɛɛdi taŋ doŋ dɔɔ ya nɛ, na ne yɛɛ wɔ nyi be ta mo ayimɛɛ tina ba wose. 8 Mɔna weenɛɛ be gyae ke tale mo daa benaa na Wurubuarɛ ya. Akpaa de di ŋa o, yaa de te di ŋa ya nɛ, ŋe bɛɛ wɔlɛɛ daa na Wurubuarɛ nsana ya.

9 Mɔna ɛ kɛɛ ke nideli nyi gbɛɛ keŋ ɛ dana nyi ɛ ke tale di mena weenɛɛ ŋenaŋ nɛ, na bese kateesa fa walaŋ ŋon ɔ kelɛɛdi taŋ doŋ nɛ ya. 10 Akpaa walaŋ ŋon ɔ kelɛɛdi taŋ doŋ ya nɛ de naa nyi nyaŋ ŋon n gyeŋ nombia kɛŋa kyaa bane deni man n ne dii na, ŋgba n na wola e gbɛɛ baa nyi waa ta di bane dɛɛ weenɛɛ? 11 Mena dɔɔ n nombia kagyeŋ beiŋ gyae ke yela n dɔɔ ŋon ɔ kelɛɛdi taŋ doŋ ya, te Kristo ba yem lɛɛ ɔ nyee nɛ, waa yo Wurubuarɛ gbɛɛ man. 12 Nyi akpaa n yɛɛ dukum kei dinɔɔ tia n dɔɔ ŋon ɔ kelɛɛdi taŋ doŋ ya, te n yeli ɔ konɔɔ man nombia de yɔkɔse lee ɔ kelɛɛdi man nɛ, na n te yɛɛ dukum tia Kristo.

13 Mena dɔɔ akpaa nyi bane weenɛɛ ŋan maa di, ne gyae la ke yela me dɔɔ ke yala gyoo dukum man yeyɛɛ na, kenaŋ na mɔɔ gyae maa di ŋa korakora bela ya. Nawolo nyi mɔɔ ne gyae nyi me dɔɔ ke yala gyoo dukum man yeyɛɛ ya.

9

Abɔɔ ŋan kaboena na Yesu kpilale

1 Ɛ ne kɛɛ maŋ nɛ ma te yɛɛ Kristo kpilale e yee? Me doo ŋolo tɛɛ? Ma te yɛɛ walaŋ ŋon mɔɔ naa de Gbeŋgyoo Yesu Kristo na me sia yee? Na ma tom keŋ mɔɔ yɛɛ ɛ man nɛ, yele la te ɛ lɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu di yee? 2 Akpaa nyi baale bɛɛ lɛɛ maŋ do nyi me yɛɛ Kristo kpilale e ya na, ɛmɛɛ dɔɔ ɛ te lɛɛ maŋ do. Nawolo nyi mena keŋ ɛ be lɛɛ Kristo di te ɛ ɛmɛɛ na e be yɛɛ dokoloŋ nɛ, na lese la wola nyi me yɛɛ Kristo kpilale e.

3 Nombia kɛŋa te mɛɛ mo tiranɔɔ fa baŋ bɛɛ yako nyi ma te yɛɛ Kristo kpilale e ya nɛ. 4 Mena dɔɔ tekaboena nyi baa fa daa weenɛɛ na loŋ yee? 5 Mena dɔɔ tekaboena nyi daa mɔ dɛɛ yala ala baŋ be yɛɛ Kristotenawɔ, na baa ta sila daa ŋgba mena keŋ bee sila Pita na Kristo kpilala akaŋ baŋ, na de Gbeŋgyoo Yesu ɔ naabia baŋ nɛ yee? 6 Yaa daa na Banabase daageŋ te kaboena nyi dɛɛ yɛɛ tom, na dɛɛ mo kɛɛ da wose dɔɔ?

7 Yoonɔɔte woŋti ne gyuu na yoo, te ŋon gbagba ne tɔ ɔ wose kom? Yaa wɔɔfarale woŋti kyaa la keŋ ɔ ne fara wɔɔ, te ɔ bee dii lee wɔɔ kenaŋ man ya? Wonembia kɛɛlere woŋti kyaa la, keŋ ɔ ne kɛɛle wonembia te ɔ bee di be naane ya?

8 Denibalaŋ agyueŋ yaa me dana mee kolosi nombia kɛŋa yaa? Koa, Wurubuarɛ mmaraase ŋan mɔ na wolo mena. 9 Nawolo nyi be ŋmarasewɔ do mmaraase ŋan Wurubuarɛ ba mo fa Mosesi nɛ man nyiaa, “Na bake nunkyue ŋon ɔ ne yɛɛ tom wɔɔman nɛ nɔɔ, na ɔ be nyiŋ di weenɛɛ ŋan ŋaale ya.” Mena dɔɔ ɛ gyeŋ nyi nunkyue waraŋase yaa Wurubuarɛ ne wii nɛ? 10 Na daa te Wurubuarɛ ne yako mena nombia kɛŋa fa yee? Ayi, daa te be ŋmarase

ŋa fa. Nawolo nyi walaŋ ŋon ɔ na boolaa wɔɔ na ŋon ɔ ne gbee weenɛɛ nɛ, be popou loo gyakaa nyi baa nyiŋ kolo lee wɔɔ keŋ man. 11 Wurubuarɛ nombia ŋan dɔɔ kolosi fa ŋon nɛ, ŋe yɛɛ yaa ŋgba abɔɔ ŋan dɔɔ duu ɛ man nɛ. Mena dɔɔ akpaa ɛmɛɛ mɔ ɛ fa daa tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ na, ta kela ŋon? 12 Akpaa nyi ɛ ne kyɔ baale lee gbɛɛ kei man na, tekaboena nyi yaa kyɔ daa kela wɔ yee? Mɔna daa ta mo mena gbɛɛ kei dɔɔ ŋere ŋon ya. De kyaŋa da wose te da seŋawɔ keŋkeŋ nombia kɛŋa pou man, na dɔɔ nyiŋ tɔ Kristo nombia kpaakpaa ŋan gbɛɛ ya. 13 Mena dɔɔ ɛ ba gyeŋ nyi balaŋ baŋ bɛɛ yɛɛ tom Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man nɛ, bee nyiŋ be weenɛɛ bo lee botɔɔ yee? Te na botɔɔ keŋ bee deesi fa Wurubuarɛ nɛ, te somra baŋ mɔ na nyiŋ be weenɛɛ lee yee? 14 Mena ke te de Gbeŋgyoo mɔ yakowɔ nyiaa, balaŋ baŋ bee kolosi nombia kpaakpaa ŋan nɛ, kaboena nyi baa nyiŋ be weenɛɛ lee nombia kpaakpaa ŋan kekolosi man.

15 Mɔna me ta mo mena gbɛɛ keŋ me dana nɛ, yɛɛ kolo ya. Te mɔɔ ne ŋmarase nombia kɛŋa fa ŋon, na ke yela ɛ ke yɛɛ mena abɔɔ kɛŋa fa maŋ ya. Nyi ma yem gba na dei kela nyi ŋolo ke fa maŋ kolo, keŋ gyae ketɔ maŋ gbɛɛ na mɔɔ nyiŋ gyɔ me konɔɔ wola ma wose lee tom keŋ mɛɛ yɛɛ nɛ man ya. 16 Mɔna gbɛɛ be doo nyi maa wola ma wose lee nombia kpaakpaa kɛŋa kekolosi dɔɔ ya, nawolo nyi me gyae o, ma te gyae ya o, ke yɛɛ kpene keŋ ke taŋ doo nyi maa kolosi nombia kpaakpaa ŋenaŋ. Akpaa ma te yako nombia ŋenaŋ ya na, maa laako. 17 Nyi akpaa maŋ gbagba kegyaebii man te mee kolosi nombia kpaakpaa kɛŋa na, maa nyiŋ kom ketɔ. Mɔna akpaa te yɛɛ maŋ gbagba kegyaebii man ya na, kenaŋ na mɛɛ yɛɛ tom keŋ de Gbeŋgyoo Yesu ba mo fa maŋ nyi kaboena nyi maa yɛɛ nɛ bo. 18 Woŋ yɛna kom keŋ baa tɔ maŋ? Keŋ yɛna nyi maa yako nombia kpaakpaa ŋan fa balaŋ keŋ nyi me na lɛɛ kolo ya. Te mɔɔ gyae maa mo gbɛɛ keŋ me dana nombia kpaakpaa kɛŋa keyako man nɛ, mo gyae kolo fa ma wose ya.

19 Doo nyi me kyae ma wose dɔɔ keŋ ma te yɛɛ ŋolo gbeŋi e koraŋ ya nɛ, me ta mo ma wose besena gbeŋi fa balaŋ pou, na maa nyiŋ yela be man balaŋ burum kekɔŋ Kristo gyaŋ. 20 Akpaa me gyu Gyudatena gyaŋ na, mɛɛ yɛɛ ma wose ŋgba Gyuda baale nɛ, na maa nyiŋ yela be man balaŋ burum kekɔŋ Kristo gyaŋ. Te akpaa me gyu balaŋ baŋ be doo Mosesi mmaraa keŋ tɛɛ na, mɛɛ yɛɛ ma wose ŋgba walaŋ ŋon ɔ doo mmaraa keŋ tɛɛ nɛ, mɔna mɔɔ doo ke tɛɛ ya. Mɛɛ yɛɛ mena na maa nyiŋ yela be man balaŋ burum kekɔŋ Kristo gyaŋ. 21 Mena mɔ te akpaa me gyu balaŋ baŋ bɔɔ doo Gyudatena mmaraa keŋ tɛɛ ya nɛ gyaŋ na, mɛɛ yɛɛ ma wose ŋgba walaŋ ŋon ɔ be doo mmaraa kenaŋ tɛɛ ya nɛ. Mɔna ma te yɛɛ walaŋ ŋon mɔɔ doo Wurubuarɛ mmaraa tɛɛ ya. Me doo Kristo mmaraa tɛɛ. Mɛɛ yɛɛ mena na maa nyiŋ yela be man balaŋ burum baŋ bɔɔ doo mmaraa kenaŋ tɛɛ ya nɛ kekɔŋ Kristo gyaŋ. 22 Akpaa me lii balaŋ baŋ ba kelɛɛdi taŋ doŋ ya nɛ gyaŋ na, mɛɛ yɛɛ ma wose ŋgba baŋ nɛ, na maa nyiŋ yela be man balaŋ burum kekɔŋ Kristo gyaŋ. Me ta mo ma wose yɛɛ kpene kamasɛ fa balaŋ pou, na maa yɛɛ mena keŋ maa tale nɛ, na maa nyiŋ yela be man balaŋ burum kekɔŋ Kristo gyaŋ. 23 Wurubuarɛ nombia kpaakpaa ŋan dɔɔ te mɛɛ yɛɛ kɛŋa pou, na maŋ mɔ kenyiŋ

abɔɔ kpaakpaa ŋan gyae ka lee ŋe man kɔŋ nɛ.

24 Ɛ ba gyeŋ nyi balaŋ burum ne yeu baa lɛɛ yele na, be popou ne yeu mɔna walaŋ dokoloŋ ne lɛɛ na yele yee? Mena dɔɔ ɛmɛɛ mɔ ɛ kyaŋ ɛ wose na ɛ ke yeu nideli, na ɛ ke nyiŋ yele keyeu keŋ man. 25 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne desina ɔ wose fa keyeu na, ɔ ne di keyeu mmaraase ŋan pou dɔɔ. Ɔ ne yɛɛ kɛŋa pou bo fa yele keŋ be gyae ke kyare ya nɛ. Mɔna daa ne yɛɛ Kristo tom keŋ dɛɛ mo nyiŋ yele keŋ gyae ke doo kekpaakekpaa nɛ bo. 26 Mena dɔɔ mɔɔ ne yeu ŋgba walaŋ ŋon ɔ ba gyeŋ keŋ dɔɔ te ɔ ne yeu nɛ ya, te mɔɔ ne yoo mɔ ŋgba walaŋ ŋon ɔ ne funii wa akɔta do feliŋ man yakaa yakaa nɛ ya. 27 Mɔna maŋ dɔɔ mɛɛ naase ma wose diyem, te mɛɛ yɛɛ ke ŋgba me gbeŋi nɛ. Na wee daale dekɔŋ nyi ma kekolosi Kristo nombia ŋan fa balaŋ taŋ wɔle nɛ, na bɔɔ lese maŋ see yenaŋ keŋ mɔɔ nyiŋ yele ya.

10

Ɛ na kasee Gyudatena dinɔɔ ya

1 Me tebia, mɛɛ gyae ɛ ke tɔɔse kpene keŋ be tuŋ de naanaɔ baŋ bɔɔ sila Mosesi nɛ. Wurubuarɛ moo ɔ debuŋta wuu wɔ, te ɔ yela ba gyoowɔ ɛpo yayam keŋ man lee. 2 Wurubuarɛ ka mo ɔ debuŋta keŋ wuu wɔ, na ɔ ke yela be ka gyoo ɛpo yayam keŋ man lee nɛ, nawolo baa nyi be sɔɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ baa te ba bese Mosesi silala. 3 Be popou dii weenɛɛ ŋan ba lee Wurubuarɛ gyaŋ kaa yala nɛ, 4 te be popou nyɔɔ loŋ keŋ Wurubuarɛ be yeli kɔɔ lee boe keŋ man nɛ. Mena boe kenaŋ yɛna Kristo gbagba, ŋon na ɔ kpuɛ na wɔ ba keta man nɛ. 5 Mɔna be man balaŋ burum nombia ta gyoo Wurubuarɛ sia ya, mena dɔɔ ba yekeewɔ leki depampaa dinaa keŋ man.

6 Be nombia kɛŋa pou yɛɛ kpene keŋ dɛɛ kɛɛ na dɛɛ kasee, na dɔɔ yɛɛ nombiakumɛɛ ŋgba baŋ nɛ ya. 7 Ɛ na som bɛɛneŋ ŋgba mena keŋ be man baale be yɛɛ nɛ ya. Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see yakowɔ nyiaa, “Balaŋ baŋ tisiwɔ kyakee na bee dii na bɛɛ nyɔɔ, te ba korowɔ bɛɛ yɛɛ nombia nkaraŋkaraŋ.” 8 Mena dɔɔ ɛ na yɛɛ kafoŋ ŋgba mena keŋ bɔɔ yɛɛ kafoŋ nombia, te be man balaŋ kakpoŋse saobatooro (23,000) ba yem wee dokoloŋ nɛ ya. 9 Tekaboena nyi dɛɛ teese Wurubuarɛ nɔɔman, ŋgba mena keŋ be man baale be yɛɛ te ɔ be yeli doma be kaa koe wɔ nɛ ya. 10 Tekaboena nyi dɛɛ toroŋ ŋgba mena keŋ be man baale ba toroŋ, te Wurubuarɛ be yeli ɔ kpilale ŋon ɔ na koe balaŋ nɛ be kaa koe wɔ nɛ ya.

11 Mena nombia kɛŋa pou kɔŋae be dɔɔ na balaŋ ka mo kasee kolo. Te be ŋmarase ŋa bo see na baa mo faree daa, nawolo nyi de kyaa debaŋ keŋ tɛɛle kei ne gyu kɔ ɔto nɛ man. 12 Mena dɔɔ nyaŋ walaŋ ŋon ne yɛɛ neŋ nyi n seŋɛɛ keŋkeŋ nɛ, kɛɛ n wose nideli keŋ nyi n ba lee yala ya. 13 Kekɛɛsekɛɛ daale te kɔŋa ta ɛ dɔɔ, keŋ nyi ke dinɔɔ te kɔŋa ta ŋolo dɔɔ see ya. Mɔna Wurubuarɛ ne di ɔ nombia dɔɔ, mena dɔɔ ɔ be gyae waa yela kekɛɛsekɛɛ keŋ kela ŋon nɛ kekɔŋ ɛ dɔɔ ya. Te akpaa nyi kekɛɛsekɛɛ de kɔŋ ɛ dɔɔ na, waa wola ŋon gbɛɛ keŋ ɛ ka mo seŋ keŋkeŋ na ɛ ke tale di ke dɔɔ.

14 Mena dɔɔ me gyoona kpaakpaa, ɛ lese ɛ wose lee bɛɛneŋ ɔsom man. 15 Mee kolosi baa fa ɛmɛɛ nyansatena. Ɛmɛɛ gbagba ɛ gyoo me nombia ŋan man na ɛ ke kɛɛ kpene keŋ mɛɛ yako nɛ. 16 Debaŋ keŋ dee di de Gbeŋgyoo

weenɛɛ ŋan ɔ kpa dee di na dɛɛ mo tɔɔse e nɛ, leenɔɔ keŋ dɛɛ sola Wurubuarɛ wosefɛɛreŋ gyakaa ke dɔɔ pɛte dɛɛ nyɔɔ lee ke man nɛ, nawolo baa nyi daa na Kristo te yɛɛ dokoloŋ lee ɔ fatabo keŋ dɔɔ. Mena mɔ te bodobodo keŋ dɛɛ kpɛlɛɛ fa dɔŋa nɛ, nawolo baa nyi daa na Kristo te yɛɛ dokoloŋ lee ɔ wosenaane man. 17 Bodobodo dokoloŋ te dɛɛ mo kpala fa dɔŋa, mena dɔɔ daa balaŋ burum baŋ pou ta bese walaŋ dokoloŋ. Nawolo nyi bodobodo dokoloŋ kenaŋ te de popou diiwɔ.

18 Ɛ mo kɛɛ Iseraetena. Balaŋ baŋ bee di weenɛɛ ŋan bɔɔ mo deesi fa Wurubuarɛ nɛ, baŋ na Wurubuarɛ na bese na walaŋ dokoloŋ. 19 Mena dɔɔ sena yaa me nombia kɛŋa na wolo baa? Bane yɛɛ kolo ke, yaa weenɛɛ ŋan bɛɛ mo deesi fa bane nɛ yɛna kolo? 20 Koa, kpene keŋ mɛɛ wolo yɛna nyiaa, weenɛɛ ŋan bane somra na mo deesi fa banɛɛ nɛ, te yɛɛ nyi Wurubuarɛ te bɛɛ mo deesi fa ya. Feliŋkumɛɛ te bee deesi fa, mena dɔɔ mɔɔ ne gyae nyi ɛmɛɛ na feliŋkumɛɛ ke yɛɛ dokoloŋ ya. 21 Ɛ be gyae ɛ ke tale mo de Gbeŋgyoo Kristo leenɔɔ nyɔɔ, na ɛ ka bese mo feliŋkumɛɛ mɔ leenɔɔ nyɔɔ ya. Te be gyae ke de nyi ɛ ke di de Gbeŋgyoo Kristo nyefale man, na ɛ ka bese ke di feliŋkumɛɛ mɔ nyefale man ya. 22 Dɛɛ gyae baa nyi de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ ka gyeŋ baŋ? Yaa dɛɛ kɛɛ da wose baa nyi de dana doŋ kela e?

23 “Gbɛɛ doo nyi dɛɛ yɛɛ kpene kamasɛ” mɔna na ŋe popou danaana tɔnɔɔ ya. “Gbɛɛ doo nyi dɛɛ yɛɛ kpene kamasɛ” mɔna na ŋe popou ne gyae la ke yela dɛɛ bee ya. 24 Ŋolo na gyae ŋon gbagba wui deeli ya, mɔna waa gyae ɔ tebia wui deeli bo.

25 Naane kamasɛ keŋ bɛɛ yɔɔ kebu man nɛ ɛ ke tale lɛɛ di, mɔna na bɔɔse naane keŋ dalee na ke yela ŋolo konɔɔ man nombia ke yɔkɔse e ya. 26 Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nyiaa “Tɛɛle kei na kpene kamasɛ keŋ doo ke man nɛ pou, yɛɛ de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ wui.”

27 Akpaa walaŋ ŋon ɔ te yɛɛ Kristo baale e ya de baake ŋon nyi ɛ kaa di, te ke yɛɛ keŋ ɛ ke di na, ɛ gyu ke di mɔna ɛ na bɔɔse weenɛɛ ŋan dalee na ŋolo konɔɔ man nombia ke yɔkɔse e ya. 28 Mɔna akpaa ŋolo de yako ŋon nyi, “Weenɛɛ kɛŋa yɛɛ bane dɛɛ weenɛɛ ŋa na,” lee walaŋ ŋon ɔ be yako ŋon nɛ, na balaŋ akaŋ baŋ konɔɔ man nombia dɔɔ ɛ na di ŋa ya. 29 Na ɛmɛɛ gbagba konɔɔ man nombia dɔɔ ya, mɔna walaŋ ŋon ɔ be yako ŋon nɛ konɔɔ man nombia dɔɔ. Nawolo nyi ŋolo konɔɔ man nombia be gyae ke tale tɔ maŋ gbɛɛ, nyi me na yɛɛ kpene keŋ me dana gbɛɛ nyi maa yɛɛ nɛ ya. 30 Mɔna akpaa me fane fa Wurubuarɛ karaŋ te me di weenɛɛ kɛŋa na, woŋ dɔɔ te ŋolo waa bu maŋ fɔɔ lee weenɛɛ kɛŋa kedi dɔɔ?

31 Mena dɔɔ kpene kamasɛ keŋ ɛ ne dii yaa ɛ ne nyɔɔ, yaa kpene kamasɛ keŋ ɛ ne yɛɛ na, ɛ yɛɛ ŋe popou mo lese Wurubuarɛ yele. 32 Ɛ na yeli ɛ nombia ayɛɛsa ke tɔ Gyuda baale, yaa Giriki baale yaa Kristo walaŋ kamasɛ gbɛɛ ya. 33 Mena mɔ te mɛɛ yɛɛ kakyeŋ maa yɛɛ kpene kamasɛ, na ka gyoo walaŋ kamasɛ sia lee gbɛɛ kamasɛ man. Nawolo nyi mɔɔ ne gyae maŋ gbagba me deeli ya, mɔna balaŋ pou deeli te mɛɛ gyae, na de Gbeŋgyoo Yesu Kristo ke nyiŋ lɛɛ ba nyee.

11

Mena keŋ kaboena nyi ala baa yɛɛ Wurubuarɛ ɔsom man

1 Ɛ kasee me dinɔɔ ŋgba mena keŋ maŋ mɔ ne kasee Kristo dinɔɔ nɛ. 2 Mɛɛ kɛlɛɛ ŋon ŋgba mena keŋ ɛ ne tɔɔse maŋ ɛ nombia pou man, te ɛ dana me nombia ŋan mɔɔ wola ŋon man nideli nɛ. 3 Mɔna mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nyi baale kamasɛ nyee yɛna Kristo, te alo mɔ nyee yɛna ɔ baale te Kristo mɔ nyee yɛna Wurubuarɛ. 4 Mena dɔɔ baale kamasɛ ŋon ɔ ne fane yaa ɔ ne kolosi Wurubuarɛ nombia balaŋ man, te ɔ mo kolo wu ɔ nyee na ɔ ta do ɔ nyee desɛŋ. 5 Mena mɔ te alo kamasɛ ŋon ɔ ne fane yaa ɔ ne kolosi Wurubuarɛ nombia balaŋ man, te ɔ ta mo kolo wu ɔ nyee ya na ɔ ta do ɔ nyee desɛŋ. Na yɛɛ yaa ŋgba ɔ gbee ɔ nyee baa nɛ. 6 Nyi akpaa alo bɛɛ gyae nyi waa mo kolo wu ɔ nyee ya na, kenaŋ na kaboena nyi waa tisi ɔ nyee. Te akpaa desɛŋ dana alo ŋon nyi waa tisi ɔ nyee yaa ɔ be tale gbee ɔ nyee ya nɛ, kenaŋ na kaboena nyi waa mo kolo wu ɔ nyee. 7 Tekaboena nyi baale waa mo kolo wu ɔ nyee ya, nawolo nyi Wurubuarɛ yɛɛ baale bo ŋon gbagba dinɔɔ man na waa mo lese ŋon Wurubuarɛ gyoorobiiri wola. Mɔna alo dɔɔ ɔ na lese baale gyoorobiiri bo wola. 8 Nawolo nyi na baale te Wurubuarɛ lesewɔ lee alo man ya, mɔna alo te ɔ lesewɔ lee baale man. 9 Na alo dɔɔ te Wurubuarɛ yɛɛ baale ya, mɔna baale dɔɔ te Wurubuarɛ yɛɛ alo. 10 Nombia kɛŋa na Wurubuarɛ kpilala baŋ mɔ dɔɔ nɛ, kaboena nyi alo waa mo kolo wu ɔ nyee na ka wola nyi ɔ doe ɔ baale tɛɛ.

11 De Gbeŋgyoo Yesu siaman na alo be kyaa ɔ wose dɔɔ ya, te baale mɔ be kyaa ɔ wose dɔɔ ya. Be popou kyaa bo fa dɔŋa. 12 Nawolo nyi ŋgba mena keŋ alo ba lee baale man nɛ, mena mɔ te alo na lolana baale. Te kpene kamasɛ mɔ na lee bo Wurubuarɛ gyaŋ. 13 Ɛmɛɛ gbagba ɛ gyoo nombia kɛŋa man kɛɛ. Dei nyi alo waa fane fa Wurubuarɛ keŋ nyi ɔ na mo kolo wu ɔ nyee yee? 14 Daa gbagba de nombia ayɛɛsa bɛɛ wola daa nyi akpaa baale de tina ɔ nyeenyɔɔse yela te da gyoo kusuu na, ke yɛɛ desɛŋ ke yee? 15 Mɔna akpaa alo dana nyeenyɔɔse burum na, ne yeli ɔ ne yɛɛ kyeo. Nawolo nyi Wurubuarɛ faa e nyeenyɔɔse dɔɔloŋ bo nyi ŋe dee wu ɔ nyee. 16 Akpaa ŋolo ne gyae waa lɛɛ nombia kɛŋa aŋmaareŋ na, daa na Kristotena akaŋ baŋ pou nombia ayɛɛsa bɛɛ wolo nyi dɛɛ lɛɛ nombia kɛŋa aŋmaareŋ ya.

De Gbeŋgyoo weenɛɛ ŋan ɔ kpa dee di na dɛɛ mo tɔɔse e nɛ

17 Nɛnɛɛ lee nombia ŋan mɛɛ gyae maa kolosi fa ŋon debokeiman nɛ dɔɔ, mɔɔ ne kɛlɛɛ ŋon ya. Nawolo nyi ɛ gyaŋee ɛ ka som na, bɛɛ mo kolo kpaakpaa kɔŋ ya. Na bese wɔlɛɛ abɔɔ bo kpu. 18 Nombii gyaŋgbate yɛna nyi, mee nyii nyi ɛmɛɛ Kristotena dikpii keŋ de gyaŋee na ɛ ne kpase kpookpoo, te mɛɛ lɛɛ nombia kɛŋa ŋaale di. 19 Nawolo nyi kaboena nyi kekpase kpookpoo kei dɛɛ kɔŋ ɛ man, na ke nyiŋ lese baŋ be gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ wola. 20 Ɛ kyaa gyaŋee ɛ ke di na, te yɛɛ de Gbeŋgyoo weenɛɛ te ɛ ne dii ya. 21 Nawolo nyi ɛ gyaŋee ɛ ke di nɛ, walaŋ kamasɛ ne di ɔ wui weenɛɛ bo keŋ ɛ bɛɛ kyaa daa dɔŋa ya. Tanam na ko baale, te baale mɔ ne dii baa dɛɛse. 22 Ɛ ne yako baa nyi ɛmɛɛ gbagba be dana akpaŋalaŋse ŋan man ɛ ke di na ɛ ke nyɔɔ yee? Yaa ɛ ne gyae ɛ ke fulu Kristotena dikpii keŋ, na ɛ ka do balaŋ baŋ bɔɔ dana kolo ya nɛ desɛŋ? Woŋ nombia yaa ɛ ne gyae maa yako ŋon baa? Ɛ ne gyae nyi maa kɛlɛɛ ŋon? Koa, kɛŋa man dɔɔ mɔɔ gyae maa kɛlɛɛ ŋon ya.

23 Nawolo nyi kpene keŋ mɔɔ kasee lee de Gbeŋgyoo Yesu gyaŋ nɛ, keŋ yaa maŋ mɔ moowɔ mɛɛ wola ŋon nɛ. Nelim keŋ baa lese de Gbeŋgyoo Yesu fa nɛ ɔ moo bodobodo, 24 te ɔ kefane fa Wurubuarɛ karaŋ taŋ nɛ ɔ kɛrɛɛ ke te ɔ yakowɔ nyiaa, “Kei yɛna ma wosenaane keŋ Wurubuarɛ ba mo fa ŋon nɛ. Ɛ kyaa yɛɛ kei na ɛ ka mo tɔɔse maŋ.” 25 Mena mɔ te be ke di weenɛɛ ŋan taŋ nɛ, ɔ moo leenɔɔ na soloŋ keŋ te ɔ yakowɔ nyiaa, “Kei yɛna me fatabo keŋ Wurubuarɛ ba mo yɛɛ nɔɔkebakesee wɔle. Ɛ kyaa yɛɛ kei debaŋ kamasɛ keŋ ɛ ke nyɔɔ ke nɛ, na ɛ ka mo tɔɔse maŋ.” 26 Kei nawolo nyi debaŋ kamasɛ keŋ ɛ ke di bodobodo kei na ɛ ke nyɔɔ lee leenɔɔ kei man na, ɛ ne di de Gbeŋgyoo yeŋ keŋ adansɛɛ baa kelii wee keŋ waa bese kɔŋ.

27 Mena dɔɔ walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ta mo gbɛɛ kpaakpaa di bodobodo kei, na waa nyɔɔ lee de Gbeŋgyoo leenɔɔ kei man ya nɛ, na ɔtenate te yɛɛ dukum baa. Nawolo nyi ɔ te bu de Gbeŋgyoo wosenaane na ɔ fatabo keŋ ya. 28 Mena dɔɔ kaboena nyi walaŋ kamasɛ waa gyoo ɔ wose man nideli, pɛna waa di bodobodo kei na waa nyɔɔ lee de Gbeŋgyoo leenɔɔ kei man. 29 Nawolo nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ dii te ɔ nyɔɔ, te ɔ te lɛɛ do nyi de Gbeŋgyoo Yesu wosenaane na ɔ fatabo kenaŋ ya nɛ, na ɔtenate falaa ɔ wose baa. 30 Lee mena dɔɔ te ɛ man balaŋ burum baale wose yɔkɔsewɔ, te baale mɔ gyoo kaweese te baale mɔ yekeewɔ nɛ. 31 Mɔna nyi akpaa da gyoo da wose man nideli pɛte de di de Gbeŋgyoo weenɛɛ ŋan na, Wurubuarɛ be gyae waa bu daa fɔɔ ya. 32 Akpaa de Gbeŋgyoo de bu daa fɔɔ na ɔ ne wɔŋ da deŋele bo, na bɔɔ nyiŋ wɔlɛɛ daa kpu na tɛɛle kei dɔɔ balaŋ akaŋ baŋ ya.

33 Mena dɔɔ me tebia, akpaa ɛ kɔŋ kaa gyaŋee ɛ ke di na ɛ kyaa daa dɔŋa. 34 Mɔna akpaa nyi tanam na ko ŋolo na waa di lee ɔ dɛɛ pɛna waa kɔŋ, na ɛ kɔŋ kaa gyaŋee na bɔɔ nyiŋ bu ŋolo fɔɔ ya. Nyi akpaa me kɔŋ na, maa kaa wola ŋon nombia akaŋ ŋan man kpu.

12

Wurubuarɛ feliŋ abɔɔ anefaŋ

1 Me tebia, mɔɔ ne gyae ɛ ke kyaa keŋ nyi ɛ ba gyeŋ kolo lee Wurubuarɛ feliŋ abɔɔ anefaŋ ŋan wose man ya. 2 Ɛ gyeŋ nyi debaŋ keŋ ɛ doo wiase man keŋ ɛ te lɛɛ ta Wurubuarɛ di ya nɛ, ɛ yela ba beo ŋon gyu bɛɛneŋ gyaŋ. Bɛɛneŋ kɛwɔ mɔ bɛɛ fa nyeedoŋ ya. 3 Mena dɔɔ mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nyi walaŋ ŋon Wurubuarɛ feliŋ doo ɔ man nɛ, ɔ be gyae waa tale yako mmusuo nombia gyakaa Yesu dɔɔ ya. Te ŋolo mɔ be kyaa waa tale yako nyi Yesu yɛna ɔ Gbeŋgyoo, keŋ nyi Wurubuarɛ feliŋ be doo ɔtenate man ya.

4 Wurubuarɛ feliŋ ŋon abɔɔ anefaŋ kyaa kpookpoo, mɔna ŋe popou lee Wurubuarɛ feliŋ dokoloŋ ŋonaŋ gyaŋ. 5 Wurubuarɛ ɔsom tomse kpookpoo kyaa, mɔna de Gbeŋgyoo dokoloŋ ŋonaŋ yaa dɛɛ yɛɛ fa. 6 Tomse kpookpoo mɔ kyaa, mɔna Wurubuarɛ dokoloŋ ŋonaŋ ne faa na ɔ balaŋ doŋ te bɛɛ mo yɛɛ ŋe popou.

7 Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne faa na Kristo walaŋ kamasɛ doŋ daale dinɔɔ, na waa mo yɛɛ tom Kristotena dikpii keŋ man na ke de fa be popou. 8 Wurubuarɛ feliŋ ŋonaŋ ne fa ŋolo nyansa keŋ waa mo kolosi nombia, te ɔ ne fa ŋolo mɔ nombia kagyeŋ. 9 Mena Wurubuarɛ feliŋ dokoloŋ ŋonaŋ ne yele la ŋolo Wurubuarɛ kelɛɛdi

ne yɛɛ doŋ, te ɔ ne fa ŋolo mɔ doŋ keŋ waa mo kyɔ kaweese. 10 Wurubuarɛ feliŋ ŋonaŋ ne faa na ŋolo doŋ keŋ waa mo yɛɛ gyakoloŋ nombia, te ɔ ne fa ŋolo mɔ doŋ keŋ waa mo kolosi Wurubuarɛ nombia. Ŋon ne yele la ŋolo ne tale gyeŋ nyi nombii daale lee Wurubuarɛ gyaŋ yaa ke ta lee Wurubuarɛ gyaŋ ya. Ŋon ne faa na ŋolo deise kpookpoo kekolosi, te ŋon ke ne faa na ŋolo mɔ deise kpookpoo man kalese. 11 Mena abɔɔ kɛŋa pou yɛɛ Wurubuarɛ feliŋ dokoloŋ ŋonaŋ tom ke, te ɔ ne fa walaŋ kamasɛ lee ŋon feliŋ ŋonaŋ gbagba kegyaebii man.

12 Deniwalaŋ wose yɛɛ dokoloŋ, mɔna ke dana yenaase kpookpoo burum. Doo nyi ke dana yenaase kpookpoo burum koraŋ nɛ, ŋe popou ne bom la yɛɛ deniwalaŋ wosenaane dokoloŋ. Mena ke te Kristo mɔ doo. 13 Daa Kristotena pou na Gyudatena na Girikitena na gbeŋa na baŋ be kyaa ba wose dɔɔ nɛ pou, Wurubuarɛ feliŋ dokoloŋ ŋonaŋ te ba moowɔ sɔ de popou Wurubuarɛ loŋ. Ŋon moona daa bom te de popou bese Kristo wosenaane dokoloŋ keŋ. Keŋte de nyiŋa feliŋ dokoloŋ ŋonaŋ, te ɔ ne yɛɛ tom de popou man.

14 Na yenaŋ dokoloŋ ne yɛɛ na deniwalaŋ wose keŋ pou ya, mɔna yenaase kpookpoo ŋan pou bom la yɛɛ wosenaane dokoloŋ. 15 Akpaa nae de yako nyi, “Ma te yɛɛ nyiŋmaa ya mena dɔɔ mɔɔ kpuɛ wosenaane keŋ man ya na,” kei gyae ke tale lese nae keŋ lee wosenaane kenaŋ man? 16 Te akpaa deŋele de yako nyi, “Na maŋ yɛna sibii ya mena dɔɔ mɔɔ kpuɛ wosenaane keŋ man ya na,” keŋ nawolo baa nyi kɔɔ kpuɛ wosenaane keŋ man yee? Kei gyae ke tale lese deŋele kenaŋ lee wosenaane man? 17 Nyi akpaa wosenaane keŋ pou deŋ yɛɛ sibii ke na, sena te wosenaane keŋ gyae ke yɛɛ na ke nyii kolo? Te akpaa wosenaane keŋ pou deŋ yɛɛ deŋele ke na, sena te wosenaane keŋ gyae ke yɛɛ na ke wɔŋ nyii? 18 Mɔ n kɛɛ na, Wurubuarɛ moo wosenaane kpookpoo ŋan pou bo bom yɛɛ wosenaane dokoloŋ, lee ŋon gbagba kegyaebii man. 19 Nyi wosenaane yenaase kpookpoo ŋan pou deŋ yɛɛ wosenaane yenaŋ dokoloŋ na, nafɔ ke gyae ke yɛɛ gyakoloŋ. 20 Mɔna ŋgba mena keŋ ke doo nɛ, wosenaane yenaase ŋan pou boe mɔna wosenaane keŋ pou yɛɛ dokoloŋ.

21 Sibii be gyae ke tale yako nyiŋmaa nyi, “N be dana tɔnɔɔ fa maŋ ya,” te nyee mɔ be gyae ke tale yako nae nyi, “N be dana tɔnɔɔ fa maŋ ya.” 22 Mɔna wosenaane yenaase ŋan dɛɛ kɛɛ nyi ŋe taŋ doŋ ya nɛ, nyi ŋɔɔ doo wosenaane man ya nɛ nafɔ wosenaane be gyae ke tale yɛɛ kolo ya. 23 Te wosenaane yenaŋ keŋ de bee bu ke ya nɛ, keŋ gba te dɛɛ ko da wose na ke. Wosenaane yenaŋ keŋ daa ne kɛɛ nyi ke bee hia nideli ya nɛ, keŋ gba te dɛɛ kɛɛ ke dɔɔ nideli. 24 Da wosenaane yenaase ŋan dɛɛ kɛɛ nyi ŋe dana kyeo nɛ, be doo nyi dɛɛ kɛɛ ŋe dɔɔ mena ya. Mɔna Wurubuarɛ ta mo wosenaane yenaase ŋan pou towaa, te ɔ moo obuo fa ŋan nafɔ ŋɔɔ taŋ obuo ya nɛ. 25 Ɔ yɛɛ ke mena na kekpase be nyiŋ doo wosenaane yenaase kpookpoo ŋan man ya, mɔna wosenaane yenaŋ kamasɛ dɛɛ kɛɛ ke dɔɔ dɔɔ nideli. 26 Akpaa de kɔŋ nyi wosenaane yenaŋ daale ne naa diyem na, akaŋ ŋan pou mɔ ne naa diyem kpu na ke. Mɔna akpaa de kɔŋ nyi wosenaane yenaŋ daale de nyiŋ yele na, ne yɛɛ yenaase akaŋ ŋan mɔ pou gyoŋ.

27 Nɛnɛɛ ɛ popou bom la yɛɛ Kristo wosenaane keŋ, te ɛ man walaŋ kamasɛ yɛɛ ɔ yenaŋ daale

ke. 28 Kristotena dikpii keŋ man nɛ, Wurubuarɛ ta see dibiase ŋaale. Gyaŋgba nyibaŋ yɛna Kristo kpilala baŋ. Baŋ be gyakaa balate yɛna Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra, te baŋ be gyakaa batoorote yɛna baŋ bɛɛ wola Wurubuarɛ nombia ŋan nɛ. Baale mɔ yɛna baŋ bɛɛ yɛɛ gyakoloŋ nombia, te baale mɔ yɛna baŋ bɛɛ kyɔ kaweese, te baale mɔ yɛna baŋ bɛɛ kyɔ be tebia. Baale mɔ yɛna siamantena baŋ bɛɛ kɛɛ nyi nombia ŋan pou bɛɛ yɛɛ nɛ ne gyu nideli. Te akaŋ baŋ yɛna baŋ bee kolosi deise kpookpoo nɛ. 29 N kɛɛ na, na be popou yɛna Kristo kpilala ya. Na be popou yɛna Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra ya. Na be popou yɛna wolala ya. Na be popou ne yɛɛ na gyakoloŋ nombia ya. 30 Na be popou ne kyɔɔna kaweese ya. Na be popou ne kolosina deise kpookpoo ya. Na be popou mɔ na lesena deise kpookpoo man ya. 31 Mɔna ɛ yela ɛ sia keyase Wurubuarɛ abɔɔ anefaŋ dinaana ŋan ŋa kela kɛŋa nɛ dɔɔ. Nɛnɛɛ maa wola ŋon nombia kpaakpaa ŋan ŋa kela kɛŋa nɛ pou.

13

Kegyae

1 Nyi akpaa mɛɛ tale kolosi deise wɔlɛɛ kpookpoo yaa Wurubuarɛ kpilala dei, te balaŋ kegyae be doo me man ya na, kenaŋ na ma kekolosi pou yɛɛ ŋgba dowuro yaa akpaakpaase ŋan ŋɛɛ yɛɛ yeesa yakaa bo nɛ. 2 Akpaa me yɛɛ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre e, te maa tale naa Wurubuarɛ nombia aweeseŋ ŋan na maa yako, te ma gyeŋ nombia pou te me dana kelɛɛdi kpaakpaate keŋ maa tale mo kulii bulase, te balaŋ kegyae be doo me man ya na me yɛɛ yakaa. 3 Mena mɔ te akpaa ma mo abɔɔ ŋan pou me dana nɛ fa ayematena, te ma mo ma wosenaane fa nyi baa too, te balaŋ kegyae be doo me man ya na ŋan pou mɔɔ yɛɛ nɛ yɛɛ yakaa.

4 Nyi n ne gyae walaŋ na n ne nyiŋ konɔɔ fa e, te n ne wii ɔ waraŋase mɔ. Ɔ kolo bɛɛ bere n sia ya te n bɛɛ wola n wose ya, te n bɛɛ kɛɛ n wose nyi n kela e ya. 5 Nyi akpaa n ne gyae walaŋ na, n bɛɛ yɛɛ e abɔɔ ŋan tekaboena nɛ ya, te n bɛɛ gyae nyi nyaŋ nyaageŋ wui ke de na ŋon wui ke wɔlɛɛ ya. N bɛɛ gyeŋ baŋ bileŋbileŋ na e ya, te n bɛɛ mo ɔ nombia do n tɔɔman ya. 6 Nyi n ne gyae walaŋ nɛ ɔ yɛɛ nombiikum na bɛɛ yɛɛ neŋ gyoŋ ya, mɔna akpaa ɔ yɛɛ nombii kpaakpaa na ne yɛɛ neŋ gyoŋ. 7 Nyi akpaa balaŋ kegyae doo n man nɛ, debaŋ kamasɛ na n ne tale seŋ keŋkeŋ abɔɔ pou man, te ne yeli n kelɛɛdi na sem nideli. N ne nyiŋ konɔɔ abɔɔ pou man, te ne yeli n ne tale seŋ keŋkeŋ abɔɔ ŋan n loo gyakaa ŋe dɔɔ nɛ man, te n ne yɛɛ kakyeŋ seŋ keŋkeŋ abɔɔ pou man.

8 Nombia ŋan Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra ne kolosi see, na deise kpookpoo kekolosi na nombia kagyeŋ pou gyae ke gyu ɔto. Mɔna balaŋ kegyae dɔɔ kɔɔ taŋ ɔto ya. 9 De nombia kagyeŋ na doŋ keŋ Wurubuarɛ ba mo fa daa te dɛɛ tale kolosi ɔ nombia nɛ yɛɛ yaale yaale. 10 Mɔna akpaa nyi kpene keŋ ke yɛɛ debiliŋ nɛ de kɔŋ na, ŋan ŋe yɛɛ yaale yaale nɛ gyae ke ŋaalaa. 11 Debaŋ keŋ me yɛɛ bu e na mee kolosi bo ŋgba biikyaabii nɛ, te mɛɛ gyueŋ mɔ ŋgba biikyaabii nɛ, te me yɛɛ ma kpene kamasɛ mɔ bo ŋgba biikyaabii nɛ. Mɔna me ka bee kei nɛ, me te tina biatɛɛ nombia ŋan pou yela. 12 Wurubuarɛ nombia ŋan dɛɛ naa debokeiman nɛ, dɔɔ ne naa ŋa nideli ya. Ŋe yɛɛ fulaa de siaman ŋgba mena keŋ n ne

kɛɛ kolo diiku bene man te n bɛɛ naa ke nideli ya. Mɔna debaŋ daale gyae kelii keŋ dɛɛ naa de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ na de sia fonɛɛ, na waa yela dɛɛ gyeŋ ɔ nombia ŋan man nideli. Debaŋ kei mɔ nɛ me nombia kagyeŋ yɛɛ kyomii nɛ, mɔna debaŋ daale gyae kelii na, maa gyeŋ nombia nideli ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ gyeŋ maŋ nideli nɛ.

13 Abɔɔ kɛŋa pou man nɛ nombia atooro kyaa la keŋ ŋɔɔ taŋ ɔto ya. Ŋan yɛna kelɛɛdi na lookegyakaa na kegyae. Mɔna ŋe popou man na, kegyae yɛna ŋa nyee.

14

Pɔɔl kabese kolosi lee Wurubuarɛ feliŋ abɔɔ anefaŋ ŋan wose man

1 Ɛ yɛɛ kakyeŋ na ɛ ke gyae dɔŋa, na ɛ ke yase ɛ sia gyae Wurubuarɛ feliŋ abɔɔ anefaŋ ŋan gbɛɛ. Tuturu na, ɛ yase ɛ sia gyae keŋ Wurubuarɛ waa ta ɛ dɔɔ kolosi nɛ gbɛɛ. 2 Nawolo nyi walaŋ ŋon ɔ ne kolosi deise wɔlɛɛ kpookpoo nɛ, ɔ bɛɛ kolosi fa denibalaŋ ya mɔna ɔ ne kolosi bo fa Wurubuarɛ. N kɛɛ na ŋolo bee nyii ɔ nombia ŋan man ya, nawolo nyi Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne tɛɛ la ɔ dɔɔ kolosi nombia aweesеŋ ŋenaŋ. 3 Mɔna walaŋ ŋon Wurubuarɛ ne tɛɛ ɔ dɔɔ kolosi nɛ, ɔ nombia ŋan na do balaŋ doŋ na kakyeŋ te ne yeli bɛɛ tale kyaŋ ba wose. 4 Walaŋ ŋon ɔ ne kolosi deise wɔlɛɛ kpookpoo nɛ, ŋon waageŋ te nombia ŋan ɔ ne kolosi nɛ dana tɔnɔɔ fa. Mɔna ŋon Wurubuarɛ ne tɛɛ ɔ dɔɔ kolosi nɛ, ɔ nombia ŋan ɔ ne kolosi nɛ dana tɔnɔɔ fa Kristotena dikpii keŋ pou.

5 Nafɔ ma kegyae yɛna nyi ɛ popou yaa kolosi deise wɔlɛɛ kpookpoo, mɔna keŋ mɛɛ gyae kela yɛna nyi, Wurubuarɛ ke ta ɛ dɔɔ kolosi. Nawolo nyi walaŋ ŋon Wurubuarɛ ne tɛɛ ɔ dɔɔ kolosi na, ɔ kela walaŋ ŋon ɔ ne kolosi deise kpookpoo. Gyisɛ ŋolo kyaa botɔɔ keŋ ɔ ne tale lese deise wɔlɛɛ kpookpoo ŋan man, na kekyɔ Kristotena dikpii keŋ pou, na baa bee bɔ ɔsom keŋ man.

6 Me tebia, nyi akpaa me kɔŋ ɛ gyaŋ te me kolosi deise wɔlɛɛ kpookpoo na, woŋ tɔnɔɔ yaa ɛ ke nyiŋ lee ŋe man? Mɔna akpaa me kaa yako ŋon nombia ŋan Wurubuarɛ ba lese wola man, yaa nombia kagyeŋ wose man nombia, yaa nombia ŋan Wurubuarɛ ba mo fa maŋ nyi me kaa yako ŋon, yaa me kaa wola ŋon nombia na, na kɛŋa be dana tɔnɔɔ fa ŋon yee? 7 Mena mɔ te abɔɔ ŋan nyeedoŋ be doo ŋe man ya ŋgba kefereese na kaberɛse nɛ, akpaa be ta wola ŋa nideli ya na amɔte ne gyae la waa nyii ŋe man? 8 Te akpaa yoonɔɔte ŋon ta wola ɔ kaberɛ nideli ya na, sena te ŋolo waa nyii ke man na waa koro desina ɔ wose fa yoo? 9 Mena te doo fa ɛmɛɛ mɔ. Akpaa ŋolo de kolosi dei wɔle kpoo daale, te ŋolo te nyii ke man ya na sena te ŋolo waa yɛɛ na waa tale nyii nombia ŋan ɔ ne yako nɛ man? Dekɔŋ mena na, ɔ ne kolosi bo do feliŋ man yakaa. 10 Deise kpookpoo burum kyaa tɛɛle kei dɔɔ, mɔna dei daale be kyaa keŋ ŋolo bee nyii ke man ya. 11 Akpaa nyi mɔɔ ne nyii dei keŋ ŋolo ne kolosi ya na me yɛɛ ŋɔɔle e ɔ siaman, te mena mɔ te ŋon mɔ yɛɛ ŋɔɔle e me siaman. 12 Mena te doo fa ɛmɛɛ mɔ. Debaŋ keŋ ɛ sia be yɛɛ ɛ ne kɛo Wurubuarɛ feliŋ abɔɔ anefaŋ ŋan nɛ, ɛ yɛɛ kakyeŋ kɛo keŋ gyae ke yela Kristotena dikpii keŋ ka bee bɔ ɔsom keŋ man nɛ.

13 Mena dɔɔ akpaa nyi ŋolo ne kolosi dei wɔle kpoo daale na, kaboena nyi waa fane na waa nyiŋ tale lese ke man. 14 Nawolo

nyi akpaa me fane dei kpoo man na, feliŋ ŋon ɔ doo me man nɛ ne fane la, mɔna ma agyueŋ be doo botɔɔ ya. 15 Mena dɔɔ sena yaa maa yɛɛ? Maa mo feliŋ ŋon ɔ doo me man nɛ fane, na maa mo ma agyueŋ mɔ fane. Maa mo feliŋ ŋon ɔ doo me man nɛ kpee nɔɔneŋ, na maa mo ma agyueŋ mɔ kpee nɔɔneŋ. 16 Nyi ɛ gyaŋee ɛ ne fane te n mo dei daale kpoo n na lese Wurubuarɛ yele, te walaŋ yakaa ŋolo kyaa ɛ man keŋ ɔ bee nyii n dei keŋ man ya na, sena te waa tale sɛɛ neŋ nyi, “Dɛɛkɔŋ Mena,” keŋ nyi ɔ te nyii kpene keŋ n be yako nɛ man ya? 17 Mberem na n fanewɔ nideli lese Wurubuarɛ yele, mɔna ke taŋ tɔnɔɔ fa n balate ŋon ya.

18 Mɛɛ fa Wurubuarɛ karaŋ ŋgba mɛɛ tale kolosi deise kpookpoo kela ɛ man walaŋ kamasɛ nɛ. 19 Mɔna akpaa me kpuɛ Kristotena dikpii keŋ man na, mɛɛ gyae nyi maa kolosi nyansa nombia kyomii bo mo wola balaŋ nombia, kela keŋ nyi maa kolosi nombia burum deise kpookpoo man keŋ bɔɔ gyae baa nyii ŋe man ya.

20 Me tebia, ɛ na gyueŋ ŋgba bia nɛ ya. Lee dukum keyɛɛ man na, ɛ yɛɛ ɛ wose ŋgba kyoky-oosebia baŋ bɔɔ gyeŋ dukum ya nɛ. Mɔna lee ɛ kɛɛ gyueŋ man na, ɛ gyueŋ ŋgba balaŋ baŋ bɔɔ bee Wurubuarɛ nombia man nɛ. 21 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nyiaa, Wurubuarɛ kpa,

“Maa ta balaŋ baŋ bee kolosi deise
kpookpoo nɛ
dɔɔ kolosi fa me balaŋ.
Maa ta ŋɔɔla dɔɔ kolosi fa me
balaŋ.
Mɔna kɛŋa wɔle koraŋ na,
bɔɔ gyae baa nyii me dei ya.”

22 Deise kpookpoo kekolosi te yɛɛ kpene keŋ Kristotena na mo gyeŋ Wurubuarɛ doŋ ya, mɔna baŋ ba te lɛɛ ta Kristo di ya nɛ, bɛɛ mo ke gyene Wurubuarɛ doŋ. Wurubuarɛ nombia keyako see yɛɛ kpene keŋ ke dana tɔnɔɔ fa baŋ bɔɔ lɛɛ Kristo di nɛ. Te baŋ ba te lɛɛ ta Kristo di ya nɛ dɔɔ, ka be dana tɔnɔɔ fa wɔ ya.

23 Mena dɔɔ akpaa Kristotena dikpii keŋ de gyaŋee te walaŋ kamasɛ ne kolosi deise wɔlɛɛ kpookpoo, te akpaa balaŋ wɔlɛɛ yaa baŋ ba te yɛɛ Kristotenawɔ ya nɛ de kɔŋ botɔɔ na, bɔɔ gyae baa yako nyi ba nyeeya ne wɔlɛɛ baa yee? 24 Mɔna nyi akpaa Wurubuarɛ de tɛɛ ɛ popou dɔɔ ɔ ne kolosi, te walaŋ yakaate yaa ŋon ɔ te yɛɛ Kristo walaŋ e ya nɛ de kaa gyoo ɛ man na, nombia ŋan ɔ ne nyii nɛ gyae ka lese ɔ dukum keyɛɛ debɔɔ, na ke yela waa gyeŋ nyi ɔ yɛɛ dukumyɛɛre e. 25 Nombia ŋenaŋ gyae ka lese ɔ konɔɔ man nombia ŋan pou weesɛɛ nɛ debɔɔ, na waa buŋ som Wurubuarɛ na waa yako nyiaa, “Ampaŋ Wurubuarɛ kpuɛ ɛ man.”

Kristotena kegyaŋee mmaraase

26 Me tebia, nombia ŋan mɛɛ yako nɛ mɛɛ wolo baa nyi akpaa ɛ kɔŋ kaa gyaŋee nɛ, mberem na ŋolo dana nɔɔneŋ keŋ waa kpee na ŋolo mɔ dana kolo waa wola, yaa ŋolo mɔ dana nombii keŋ Wurubuarɛ ba lese wola e. Mberem na ŋolo mɔ ne gyae waa mo deise wɔlɛɛ kpookpoo kolosi, yaa ŋolo mɔ kyaa keŋ waa lese dei wɔle kei man nɛ, kaboena nyi yaa yɛɛ kɛŋa pou na ɛ ka mo do Kristotena baŋ kakyeŋ.

27 Akpaa ɛ man baale baa kolosi deise wɔlɛɛ kpookpoo na, baa yɛɛ balaŋ bala te ba boo paa na baa yɛɛ balaŋ batooro. Mɔna kaboena nyi baa kolosi dokoloŋ dokoloŋ, na ŋolo mɔ ka lese ŋe man. 28 Nyi akpaa ŋolo be kyaa keŋ waa lese nombia ŋan man ya nɛ, kenaŋ na ŋon ɔ ne kolosi ŋa nɛ waa kyaŋ ɔ

nɔɔ wu Kristotena dikpii keŋ man, na waa kolosi fa Wurubuarɛ na ŋon gbagba.

29 Ɛ yela Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔ bala yaa batooro kekolosi, na balaŋ akaŋ baŋ ka gyoo be nombia ŋan bee kolosi nɛ man nideli. 30 Te akpaa ŋolo kyaa te Wurubuarɛ da lese nombia ŋaale wola e nɛ, ɛ yela walaŋ ŋon ɔ be taŋgbɛɛ ɔ ne kolosi nɛ ke tina kekolosi yela. 31 Nawolo nyi ɛ yɛɛ mena ŋa Wurubuarɛ waa tale ta ɛ dɔɔ dokoloŋ dokoloŋ kolosi, na ke yela ɛ popou ke kasee kolo lee ke man na ka do ŋon kakyeŋ. 32 Walaŋ kamasɛ ŋon Wurubuarɛ ne tɛɛ ɔ dɔɔ kolosi nɛ, kaboena nyi waa tale kyaŋ ɔ wose lee ɔ kekolosi keŋ man. 33 Nawolo nyi Wurubuarɛ te yɛɛ walaŋ ŋon ɔ ne yɛɛ abɔɔ basabasa ya, mɔna ɔ yɛɛ Wurubuarɛ ŋon ɔ ne yɛɛ wa abɔɔ na ŋe gbɛɛ.

34 Ŋgba mena keŋ doo Kristotena akpiise ŋan pou man nɛ, kaboena nyi ala baa wu be nɔɔ. Be gyaŋee ɔsom man na gbɛɛ be doo nyi baa kolosi ya, mɔna kaboena nyi baa yɔkɔse ba wose ŋgba mena keŋ Mosesi mmaraa keŋ na wolo nɛ. 35 Nyi akpaa bɛɛ gyae baa nyii nombii daale man nideli na, kaboena nyi baa bɔɔse be baala deni man. Nawolo nyi ke yɛɛ desɛŋ ke nyi alo ke yɛɛ nɔɔdoŋ Kristotena dɛɛgyaŋee man.

36 Mena dɔɔ ɛ na wolo baa nyi ɛ gyaŋ te Wurubuarɛ nombia ŋan leewɔ kɔŋ, yaa ɛmɛɛ yaageŋ nyii na ŋa?

37 Akpaa ŋolo ne baake ɔ wose nyi ɔ yɛɛ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre e, yaa ɔ ne kɛɛ ɔ wose nyi ɔ dana Wurubuarɛ feliŋ abɔɔ anefaŋ ŋan na, kaboena waa gyeŋ nyi me nombia ŋan mee kolosi nɛ pou lee Wurubuarɛ gyaŋ. 38 Te akpaa nyi ŋolo te lɛɛ me nombia kɛŋa di ya nɛ, ɛmɛɛ mɔ ɛ na mo e yɛɛ kolo ya.

39 Mena dɔɔ me tebia, ɛ yase ɔ sia na Wurubuarɛ ke ta ɛ dɔɔ kolosi, mɔ ɛ na tɔ baŋ bee kolosi deise wɔlɛɛ kpookpoo nɛ gbɛɛ ya. 40 Mɔna kaboena nyi yaa yɛɛ nombia pou na ŋe gbɛɛ, ŋgba mena keŋ kaboena nɛ.

15

Kristo kefoŋ lee yeŋ man

1 Me tebia, nɛnɛɛ mɛɛ gyae maa tɔɔse ŋon nyeedoŋ nombia ŋan mɔɔ yako ŋon te ɛ be lɛɛ di te ɛ seŋɛɛ ŋe man keŋkeŋ nɛ. 2 Akpaa ɛ kyaŋ nombia ŋan mɔɔ yako ŋon nɛ man keŋkeŋ na, Wurubuarɛ waa ta ŋe dɔɔ lɛɛ ɛ nyee. Mɔna akpaa ɛ te kyaŋ ŋa keŋkeŋ ya na ɛ kelɛɛdi keŋ yɛɛ yakaa.

3 Nawolo nyi kpene keŋ de Gbeŋgyoo Yesu ba wola maŋ te ke dana tɔnɔɔ kela kpene kamasɛ nɛ, keŋ yaa ma moowɔ mɛɛ wola ŋon nɛ. Nombia ŋenaŋ yɛna nyi,

De nombiakumɛɛ dɔɔ te Kristo
kaa yeŋawɔ,
ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ
nombia aŋmaraseŋ see ŋan
ne yako nɛ.

4 Be wuu e te weeya atoorote keŋ na
Wurubuarɛ gyuusu e lee yeŋ man,
ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ
nombia aŋmaraseŋ see ŋan
ne yako nɛ.

5 Ɔ lese ɔ wose wola Pita.

Kenaŋ wɔle na te ɔ lese ɔ wose
wola ɔ kpilala kufu bala
baŋ mɔ.

6 Kenaŋ wɔle nɛ ɔ besewɔ lese ɔ wose wola
ɔ kaseela baŋ be yaanɔɔle
kela balaŋ
sɔŋonoŋ akpeŋ anoŋ (500) nɛ
debaŋ dokoloŋ man.

Be man balaŋ burum sɛɛ be kyaa na be sia te baale mɔ ta yekee. 7 Keŋte ɔ lese ɔ wose wola

Gyemisi, te ɔ besewɔ lese ɔ wose wola kpilala baŋ pou. 8 Wɔle wɔle nɛ, ɔ kaa lese ɔ wose wola maŋ Pɔɔl ŋon nafɔ ŋolo te gyakaa loo nyi maa kaa bese Kristo walaŋ ya nɛ.

9 Maŋ yɛna Kristo kpilala baŋ pou man kemaasa, te ma tekaboena gba nyi nafɔ baa baake maŋ nyi Kristo kpilale ya. Nawolo nyi me naase Kristotena baŋ diyem nideli. 10 Mɔna lee Wurubuarɛ bɛrɛɛ dɔɔ te gyɛŋ me kaa bese walaŋ nɛ. Ɔ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele maŋ nɛ te yɛɛ yakaa ya, nawolo nyi me yɛɛ tom kela Kristo kpilala akaŋ baŋ pou. Mɔna na maŋ gbagba doŋ te ma moowɔ yɛɛ ya, Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele maŋ nɛ yɛɛ la. 11 Mena dɔɔ Kristo nombia kɛŋa lee me gyaŋ o ŋa lee be gyaŋ bo o, ŋan te de popou ne kolosi te ŋan mɔ te ɛ lɛɛwɔ di.

Kefoŋ lee yeŋ man

12 Mɔna akpaa dee kolosi nyeekelɛɛ nombia ŋan nyi Kristo yeŋawɔ te Wurubuarɛ gyuusu e lee yeŋ man na, woŋ dɔɔ te ɛmɛɛ baale ne yako nyi kefoŋ lee yeŋ man be kyaa ya? 13 Nyi akpaa kefoŋ lee yeŋ man be kyaa ya na, kenaŋ na nawolo baa nyi Wurubuarɛ te gyuusu Kristo lee yeŋ man ya. 14 Te akpaa Wurubuarɛ te gyuusu Kristo lee yeŋ man ya na, kenaŋ na Wurubuarɛ nombia ŋan dee kolosi na ɛ kelɛɛdi keŋ mɔ yɛɛ yakaa. 15 Nyi akpaa be doo mena ya na kenaŋ na daa Kristo kpilala baŋ te di dekara gyakaa Wurubuarɛ dɔɔ, nawolo nyi dɛɛ yako nyi Wurubuarɛ gyuusu Kristo lee yeŋ man. Nyi akpaa woya be gyae baa foŋ lee yeŋ man ya na, kenaŋ na Wurubuarɛ te gyuusu Kristo lee yeŋ man ya. 16 Mɔ akpaa kefoŋ lee yeŋ man be kyaa ya na, kenaŋ na Wurubuarɛ te gyuusu Kristo lee yeŋ man ya. 17 Te akpaa nyi Wurubuarɛ te gyuusu Kristo lee yeŋ man ya nɛ, kenaŋ na ɛ kelɛɛdi keŋ yɛɛ yakaa te ɛ sɛɛ ɛ doo ɛ nombiakumɛɛ man. 18 Kenaŋ na Kristotena baŋ mɔ bɔɔ yekee nɛ ta yekee leki. 19 Akpaa nyi tɛɛle kei dɔɔ kaageŋ kekyaa dɔɔ te de loo gyakaa Kristo dɔɔ na, kenaŋ na de nombia dana waraŋase kela walaŋ kamasɛ.

20 Mɔna anokoare keŋ doo ke man yɛna nyiaa, Wurubuarɛ gyuusu Kristo lee yeŋ man. Ŋon Kristo yɛna woya baŋ pou Wurubuarɛ waa kaa gyuusu wɔ nɛ be gyaŋgbate. 21 Nawolo nyi mena keŋ yeŋ be tɛɛ walaŋ dokoloŋ dɔɔ kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ nɛ, mena mɔ te kefoŋ lee yeŋ man mɔ tɛɛwɔ walaŋ dokoloŋ dɔɔ kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ. 22 Ŋgba mena keŋ balaŋ pou ba lee Adam man te ɔ nombiakumɛɛ dɔɔ bɛɛ yekee nɛ, mena mɔ te balaŋ baŋ pou be yɛɛ Kristo wui nɛ baa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa lee Kristo yeŋ keŋ man.

23 Mɔna walaŋ kamasɛ dana ɔ debaŋ keŋ Wurubuarɛ waa gyuusu e lee yeŋ man. Kristo taŋgbɛɛ la foŋ lee yeŋ man, te wee keŋ waa bese kɔŋ na balaŋ baŋ be yɛɛ ɔ wui nɛ mɔ baa foŋ lee yeŋ man. 24 Kei wɔle na kpene kamasɛ gyae ke kɔŋ kɔ ɔto. Debaŋ kenaŋ te Kristo waa di doŋse pou na gyooneŋ na ŋe gyoorobiiri pou dɔɔ, na waa mo gyoori keŋ do ɔ kya Wurubuarɛ nyiŋmaa man.

25 Nawolo nyi kaboena nyi Kristo waa di gyoori, kelii debaŋ keŋ Wurubuarɛ waa mo ɔ kɔlala pou do ɔ nawɔɔ tɛɛ. 26 Te kɔlare ɔtomante ŋon Wurubuarɛ waa wɔlɛɛ e nɛ yɛna yeŋ. 27 Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako lee Kristo wose man nyiaa, “Wurubuarɛ ta mo kpene kamasɛ do Kristo tɛɛ.” Mɔna keŋ Wurubuarɛ be yako nyi ɔ ta mo kpene kamasɛ do ɔ tɛɛ nɛ,

keŋ bɛɛ wolo nyi ŋon Wurubuarɛ gbagba mɔ doo ɔ tɛɛ ya. Nawolo nyi ŋon Wurubuarɛ moona kpene kamasɛ do Kristo tɛɛ. 28 Debaŋ keŋ Wurubuarɛ da mo abɔɔ kɛŋa pou do ɔ bu ŋon tɛɛ taŋ nɛ, ɔ bu ŋon mɔ waa mo ɔ wose do ɔ kya Wurubuarɛ ŋon ɔ ba mo kpene kamasɛ do ɔ tɛɛ nɛ tɛɛ. Na balaŋ pou kena nyi Wurubuarɛ yɛna kpene kamasɛ nyee.

29 Te akpaa kefoŋ lee yeŋ man be kyaa ya na, woŋ dɔɔ yaa balaŋ baŋ bɛɛ lɛɛ ba woya nɔɔ seŋ nyi baa sɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ nɛ loo gyakaa? Yaa akpaa nyi bɔɔ gyae baa gyuusu balaŋ lee yeŋ man korakora ya na, weera te baale ne lɛɛ ba loŋtona baŋ bɔɔ yekee nɛ nɔɔ seŋ nyi baa sɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ fa wɔ? 30 Te daa gbagba mɔ de? Nyi akpaa kefoŋ lee yeŋ man be kyaa ya na, woŋ dɔɔ te wee kamasɛ dɛɛ mo da wose fa yeŋ? 31 Me tebia, mɛɛ yako ŋon nyi yeŋ nombia ne tuŋ maŋ wee kamasɛ. Lee mena keŋ daa na ŋon na Kristo yɛɛ dokoloŋ dɔɔ, mɛɛ tale mo ŋon kyɔ poaa. Mena dɔɔ te mee kolosi nombii kei. 32 Nyi tɛɛle kei dɔɔ nombia dɔɔ te daa na balaŋ baŋ be yɛɛ ŋgba wonembia baŋ bɛɛ kyaŋ balaŋ nɛ yoo yoo dinaa kei Efeso donɔɔ man na, woŋ tɔnɔɔ yaa maa nyiŋ lee ke man? Akpaa nyi kefoŋ lee yeŋ man be kyaa ya na, ɛ yela dɛɛ yɛɛ ŋgba mena keŋ dudu daale ne yako nɛ nyiaa,

“Ɛ yela dee di na dɛɛ nyɔɔ,
nawolo nyi kyoo kaageŋ na de ta yem.”

33 Ɛ na yeli ŋolo ka beo ŋon ya, “Nawolo nyi dɔɔre kum ne wɔlɛɛ dinɔɔ kpaakpaate.” 34 Ɛ bese gyoo ɛ wose man nideli na ɛ ke tina nombiakumɛɛ keyɛɛ yela. Nawolo nyi dana desɛŋ ŋgba ɛ man baale sɛɛ ɛ ba gyeŋ Wurubuarɛ nombia korakora ya nɛ.

Kefoŋ lee yeŋ man na ka wosenaane wɔle

35 Mberem na ŋolo waa bɔɔse nyiaa, “Sena te woya baa tale foŋ lee yeŋ man bela, te wosenaane woŋti yaa baa nyiŋ?” 36 Diyiŋ nombia kebɔɔse yaa kei. Nawolo nyi kpene kamasɛ keŋ n duu tɛɛle man nɛ, kɛɛ daale pɛte kolo wɔle ne tuu lee ke man. 37 Akpaa n duu kolo bii nɛ, keŋ n ba mo duu na keŋ nyaŋ ke kɔ nɛ te yɛɛ kyɛɛkyɛɛ ya. 38 Mɔna Wurubuarɛ ne faa na ke ke dinɔɔ, ŋgba mena keŋ ŋon gbagba ne gyae nɛ. Kpene kamasɛ keŋ n duu na, Wurubuarɛ ne yeli kɛɛ bee nyiŋ ke dinɔɔ.

39 Wosenaane pou te yɛɛ dokoloŋ ya. Denibalaŋ wui kpoo te wonembia wui kpoo te gyebuse wui kpoo te kpebia mɔ wui kpoo. 40 Mena mɔ te abɔɔ ŋan pou Wurubuarɛ be yɛɛ nɛ, ŋan ŋe kyaa adido nɛ ŋa kyeo kpoo te ŋan ŋe kyaa tɛɛle kei dɔɔ mɔ nɛ kyeo kpoo. 41 Weese kɛɛ ŋalakee kpoo te gyaalaŋ mɔ wui keŋalakee kpoo te kyolobiise mɔ kɛɛ ŋalakee kpoo. Kyolobii kamasɛ mɔ dana mena keŋ ɔ ne ŋalakee.

42 Mena ke te gyae ke yɛɛ debaŋ keŋ balaŋ baa foŋ lee yeŋ man nɛ. Akpaa be wuu walaŋ na waa dala, mɔna Wurubuarɛ de gyuusu e na waa fa e wosenaane wɔle keŋ be gyae ke dala ya. 43 Nyi akpaa be wuu ke na kɔɔ dana tɔnɔɔ bela ya, mɔna akpaa be gyuusu ke lee yeŋ man na ke dana obuo. Nyi be wuu ke na kɔɔ dana doŋ ya, mɔna akpaa be gyuusu ke na ke dana doŋ. 44 Deniwalaŋ wosenaane keŋ bɛɛ mo wuu nɛ, ke yɛɛ tɛɛle kei dɔɔ wosenaane ke. Mɔna akpaa Wurubuarɛ de gyuusu ke na ke ta bese Wurubuarɛ man wosenaane. Tɛɛle kei dɔɔ wosenaane kyaa, mena dɔɔ kaboena nyi Wurubuarɛ man wosenaane mɔ dɛɛ kyaa.

45 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see yakowɔ nyiaa, “Wurubuarɛ moo ɔ feliŋ do Adam gyaŋgbate ŋon man te ɔ nyiŋa nyeedoŋ. Mɔna Yesu Kristo ŋon bɛɛ baake e nyi Adam balate ŋon nɛ, ŋon yɛna Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɔ ne fa nyeedoŋ kekpaa.” 46 Na ŋon ɔ yɛɛ Wurubuarɛ feliŋ e nɛ taŋgbɛɛ la kɔŋ ya, mɔna ŋon ɔ yɛɛ deniwalaŋ e nɛ taŋgbɛɛ la kɔŋ. Kenaŋ wɔle na pɛte ŋon ɔ yɛɛ Wurubuarɛ feliŋ e nɛ kɔŋawɔ. 47 Adam gyaŋgbate ŋon lee tɛɛle kei dɔɔ nawolo nyi tɛɛle te Wurubuarɛ moowɔ yɛɛ e, mɔna Adam balate ŋon dɔɔ ŋon lee Wurubuarɛ man adido. 48 Mena keŋ Adam ŋon ɔ ba lee tɛɛle kei dɔɔ doo nɛ, mena mɔ te tɛɛle kei dɔɔ balaŋ doo. Te mena keŋ Adam ŋon ɔ ba lee Wurubuarɛ man doo nɛ, mena mɔ te Wurubuarɛ man balaŋ doo. 49 Mena keŋ walaŋ ŋon bɔɔ mo tɛɛle ma e dinɔɔ doo de man nɛ, mena mɔ te walaŋ ŋon ɔ ba lee adido nɛ dinɔɔ gyae ke doo de man.

50 Me tebia, mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nyi kpene keŋ ke yɛɛ wosenaane na fatabo ke nɛ, be gyae ke tale gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man ya. Mena mɔ te wosenaane kei keŋ gyae ke dala nɛ, be gyae ke kyaa kekpaakekpaa ya.

51 Ɛ see deŋele na ɛ ke tei nombia aweeseŋ kɛŋa. Nombia ŋenaŋ yɛna nyiaa, na de popou ne gyae la dɛɛ yeŋ ya. Mɔna deŋ baŋ keŋ ba wola kaberɛ ɔtomante keŋ na, Wurubuarɛ waa kyɛɛkee de popou karatetee dokoloŋ ŋgba mena keŋ ɔga ne ŋmaale nɛ. 52 Ba wola kaberɛ ɔtomante keŋ na Wurubuarɛ waa kyɛɛkee de popou, te baŋ bɔɔ yekee nɛ baa foŋ lee yeŋ man keŋ bɔɔ gyae baa yeŋ bela ya. 53 Nawolo nyi Wurubuarɛ waa besena wosenaane keŋ kɛɛ dale nɛ yɛɛ wosenaane keŋ ke bɛɛ dale ya. Na waa besena wosenaane keŋ kɛɛ yem nɛ yɛɛ wosenaane keŋ ke bɛɛ yem ya. 54 Akpaa wosenaane keŋ kɛɛ dale nɛ da bese wosenaane keŋ ke bɛɛ dale ya, te wosenaane keŋ kɛɛ yem nɛ da bese wosenaane keŋ ke bɛɛ yem ya nɛ, kenaŋ na Wurubuarɛ nombia ŋan bɔɔ ŋmarase see nɛ te kɔŋ mena. Nombia ŋenaŋ yɛna nyiaa, “Da te yoo di yeŋ dɔɔ. Yeŋ be taŋ doŋ de dɔɔ bela ya.”

55 “Yeŋ, n doŋ keŋ n dana n ne di
balaŋ dɔɔ nɛ doo aleŋ?
Yeŋ, n doŋ keŋ n dana n na mo
do balaŋ kayeyɛɛ nɛ doo
aleŋ?”

56 Yeŋ doŋ keŋ ɔ dana ɔ na do balaŋ kayeyɛɛ nɛ yɛna dukum, te mmaraa mɔ ne yele la dukum ne nyiŋ doŋ. 57 Mɔna dɛɛ do Wurubuarɛ nɔɔ, nawolo nyi ŋon yele la te de tɛɛwɔ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo dɔɔ di kpene kamasɛ dɔɔ. 58 Mena dɔɔ me tebia kpaakpaa ɛ seŋ keŋkeŋ, ɛ na yeli kolo ke wosi ŋon ya. Te debaŋ kamasɛ na, ɛ mo ɛ wose pou do de Gbeŋgyoo Yesu tom keŋ man. Nawolo nyi ɛ gyeŋ nyi tom keŋ ɛ ne yɛɛ lee de Gbeŋgyoo Yesu doŋ dɔɔ nɛ be gyae ke yɛɛ yakaa ya.

16

Kristotena toto kado fa be tebia

1 Nɛnɛɛ toto keŋ ɛ ka do na baa mo kyɔ Wurubuarɛ balaŋ baŋ be kyaa Gyudia tɛɛle man nɛ, ɛ yɛɛ ŋgba mena keŋ mɔɔ wola Kristotena akpiise ŋan kya Galatia tɛɛle man nɛ. 2 Kosida kamasɛ keŋ ɛ gyaŋee nɛ, kɔba keŋ walaŋ kamasɛ be yɛɛ tom Kosida kenaŋ man te ɔ be nyim nɛ, waa lese ke man ɔ doŋ ketalebii see yenaŋ. Na kɔbase ŋan pou kegyaŋee pɛna maa kɔŋ. 3 Na akpaa me kaa gyoo ɛ gyaŋ na, ɛ ka mo ya abɔɔ ŋan do balaŋ baŋ ɛmɛɛ gbagba ba lese wɔ nɛ nyiŋmaa man, na maa ŋmarase me nyiŋmaa man

tɔne kpu na ya abɔɔ ŋan fa wɔ, na baa mo gyina Kristotena baŋ be kyaa Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ. 4 Te akpaa de kɔŋ nyi maŋ gbagba maa gyu na, maa kpu na wɔ na de popou ke gyu.

5 Nyi akpaa ma lee Masedonia tɛɛle man na maa kɔŋ ɛ gyaŋ, nawolo nyi ma te yɛɛ ma agyueŋ nyi maa mo na Masedonia tɛɛle man pɛ maa kɔŋ ɛ gyaŋ. 6 Me kɔŋ na, mberem maa di weeya ala ŋaale ɛ gyaŋ, yaa maa kyaa kelii waare tɛɛ na ɛ ke nyiŋ kyɔ maŋ me gbɛɛneŋ ŋan maa gyu nɛ man. 7 Me gbɛɛ kei man dɔɔ, mɔɔ ne gyae nyi maa kpase kɔŋ kaa do ŋon nɔɔ yakaa na maa bese ya, mɔna akpaa Wurubuarɛ de sɛɛ na, maa kaa di weeya akalansɛɛ ŋaale ɛ gyaŋ. 8 Mɔna maa kyaa Efeso donɔɔ man kɛbo kelii Pentekosite wee keŋ. 9 Doo nyi balaŋ burum ta koro seŋ tia maŋ, mɔna ma te naa nyi Wurubuarɛ ta toro gbɛɛ dinaa daale fa maŋ, nyi maa yɛɛ tom keŋ ke gyae ke yɛɛ tɔnɔɔ nɛ kɛbo.

10 Akpaa Timoti de kɔŋ ɛ gyaŋ na ɛ lɛɛ e nideli na ɔ wɔe ke fɛɛ e, nawolo nyi ŋon mɔ ne yɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu tom bo ŋgba maŋ nɛ. 11 Ɛ man ŋolo na ŋolo na bɛɛ nyi ɔ be lɛɛ e ya, mɔna ɛ lɔ e gbɛɛ wosefɛɛreŋ man na waa nyiŋ bese kɔŋ me gyaŋ. Mɛɛ kɛɛ ɔ gbɛɛ nyi de tebia Kristotena baale baa kpu na e na baa kɔŋ.

12 De gyoo Apolo dɔɔ ma doo e kakyeŋ nideli nyi waa kpu na de tebia Kristotena akaŋ baŋ na baa kɔŋ ɛ gyaŋ, mɔna ɔ te sɛɛ nyi waa kɔŋ ɛ gyaŋ debokeiman ya. Akpaa Wurubuarɛ de fa e gbɛɛ na, waa kɔŋ ɛ gyaŋ.

13 Ɛ na wolee ɛ wose ya. Ɛ kyaŋ ɛ kelɛɛdi keŋ man keŋkeŋ. Ɛ seŋ ŋgba baala nɛ, na ɛ ke yɛɛ doŋ. 14 Ɛ yɛɛ kpene kamasɛ dɔŋa kegyae man.

15-16 Setefanase dɔɔ ɛmɛɛ gbagba gyeŋ nyi ŋon na ɔ dekpaŋalaŋmantena yɛna balaŋ baŋ bɔɔ taŋgbɛɛ lɛɛ Kristo di Akaya tɛɛle man. Be ta mo ba wose fa ɔsom keŋ, te bɛɛ kyɔ Kristotena baŋ nideli. Me tebia, mɛɛ waase ŋon bo nyi ɛ yɔkɔse ɛ wose fa mena balaŋ kɛwɔ dinɔɔ, na baŋ mɔ bɛɛ yɛɛ mena tom kei nɛ. 17 Setefanase na Fɔtunatuse na Akayakuse ke kɔŋ me gyaŋ nɛ yɛɛ maŋ gyoŋ nideli. Nawolo nyi baŋ kɔŋala kaa seŋ ɛ nawɔɔ man. 18 Nawolo nyi ba te yeli ma nyee man nombia te yɛɛ maŋ dokoloŋ, ŋgba mena keŋ ɛmɛɛ mɔ wui be yɛɛ ŋon dokoloŋ nɛ. Kaboena nyi dɛɛ lese mena balaŋ kɛwɔ dinɔɔ yele.

Nɔɔkado ɔtomante

19 Kristotena akpiise ŋan kyaa Esia tɛɛle man nɛ na do ŋon nɔɔ. Akuila na Pirisila na Kristotena dikpii keŋ ne gyaŋee be dɛɛ nɛ, na do ŋon nɔɔ nideli lee de Gbeŋgyoo Yesu yele man. 20 De tebia Kristotena baŋ pou be kyaa kɛbo nɛ na do ŋon nɔɔ. Ɛ do dɔŋa nɔɔ gyoŋ man.

21 Maŋ Pɔɔl gbagba moona me nyiŋmaa ŋmarase nɔɔkado tɔne kei.

22 Akpaa nyi ŋolo bɛɛ gyae de Gbeŋgyoo Yesu nombia ya na, Wurubuarɛ waa falaa e. Maranata (ka asɛɛ yɛna nyi, de Gbeŋgyoo Yesu kɔŋ).

23 De Gbeŋgyoo Yesu waa mo ɔ bɛrɛɛ boele ŋon, na waa seŋ ɛ wɔle.

24 Mɛɛ gyae ɛ popou, te mɛɛ do ŋon nɔɔ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo yele man. Amɛn.

Pɔɔl tɔne alate keŋ ɔ be ŋmarase yelee Korintotena nɛ

1 Tɔne kei lee maŋ Pɔɔl ŋon me yɛɛ Yesu Kristo kpilale e lee Wurubuarɛ kegyaebii man nɛ, na de dɔɔ Timoti gyaŋ. Dɛɛ ŋmarase ke dee yelee ɛmɛɛ Kristotena dikpii keŋ ɛ kyaa Korinto donɔɔ man, na Wurubuarɛ balaŋ baŋ ɔ be baake te ɔ be desina wɔ see fa ɔ wose te be kyaa Akaya tɛɛle dɔɔ pou nɛ. 2 De kya Wurubuarɛ na de Gbeŋgyoo Yesu Kristo baa mo be bɛrɛɛ boele ŋon, na baa fa ŋon wosefɛɛreŋ.

Pɔɔl kalese Wurubuarɛ yele

3 Ɛ yela dɛɛ do Wurubuarɛ ŋon ɔ yɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo ɔ kya e nɛ nɔɔ. Ŋon yɛna Wurubuarɛ ŋon ɔ ne wii balaŋ waraŋase te ɔ ne yako do wɔ. 4 Ŋon ne yakola do daa de kayeyɛɛ man, na ke yela daa mɔ ke tale mo keyakodo keŋ ɔ be yako do daa nɛ yako do de tebia baŋ bɛɛ yeyɛɛ nɛ. 5 De kɛɛ yeyɛɛ ŋgba mena keŋ Kristo mɔ ba yeyɛɛ nɛ, mena mɔ te Wurubuarɛ waa ta Kristo dɔɔ yako do daa ŋgba mena keŋ ɔ be yako do Kristo nɛ. 6 Nyi daa Kristo kpilala ne naa diyem na, ɛ nyeekelɛɛ na ɛ keyakodo dɔɔ te dɛɛ naa diyem. Mena keŋ dee nyiŋ keyakodo nɛ, ne yeli ɛmɛɛ mɔ ne nyiŋ keyakodo. Kei ne yeli ɛ ne tale nyiŋ konɔɔ naa diyem ŋgba mena keŋ daa mɔ ne naa nɛ. 7 Mena dɔɔ de loo gyakaa Wurubuarɛ dɔɔ nideli nyi waa yela ɛ ke tale seŋ keŋkeŋ, nawolo nyi da gyeŋ nyi mena keŋ ɛ ne naa diyem ŋgba mena keŋ daa mɔ ne naa ŋaale nɛ, mena te ɛ ke nyiŋ keyakodo ŋgba mena keŋ daa mɔ be nyiŋ keyakodo nɛ.

8 Me tebia, dɔɔ ne gyae ɛ ke kyaa ditiŋtɛɛ man lee diyem keŋ dɔɔ naa Esia tɛɛle man nɛ ya. Balaŋ yela da wose kyaŋa daa nideli, keŋ nyi da te gyakaa loo gba nyi dee nyiŋ nyeedoŋ ya. 9 De konɔɔse man na, yɛɛ daa ŋgba ba te yako daa nyi baa ko daa nɛ. Kei yela de ta mo da wose lɔ daa gbagba de doŋ dɔɔ ya, mɔna da moo da wose bo lɔ Wurubuarɛ ŋon ɔ ne gyuusu balaŋ lee yeŋ man nɛ dɔɔ. 10 Ŋon lesena daa lee yeŋ nombia kɛŋa man, te ɔ gyakaa ɔ na lese daa kaa lii gyɛŋ. De loo gyakaa ɔ dɔɔ nyi waa lese daa debaŋ kamasɛ. 11 Nawolo nyi ɛ ne fane fa daa dɔɔ. Dekɔŋ mena na, Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ gyae ke kɔŋ de dɔɔ lee balaŋ burum kefane dɔɔ nɛ, gyae ke yela balaŋ burum ke fane fa Wurubuarɛ karaŋ.

Pɔɔl te kyɛɛkee wa agyueŋ lee kpene keŋ ɔ ne gyae waa yɛɛ nɛ man

12 Nombii dokoloŋ keŋ dɔɔ te dɛɛ wola da wose nɛ yɛna nyiaa, de konɔɔ man nombia ne di daa adansɛɛ nyi, dɛɛ mo de konɔɔ pou yɛɛ nombia ŋan ayimɛɛ be doo ŋe man ya nɛ tɛɛle kei dɔɔ, te dee di anokoare ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ ne gyae nɛ. Tuturu na, lee daa na ŋon kekyaa man. Na tɛɛle kei dɔɔ nyansa te dɛɛ mo yɛɛ nombia kɛŋa ya, mɔna Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele daa nɛ te dɛɛ mo yɛɛ. 13 Nombia ŋan pou dɛɛ ŋmarase yelee ŋon nɛ, yɛɛ nombia ŋan ɛmɛɛ gbagba ɛ ke tale kala na ɛ ke nyii ŋe man. 14 Ŋgba mena keŋ ɛ be nyii de nombia ŋan man kyomii debaŋ kei nɛ, de loo gyakaa nyi ɛ ke kɔŋ kaa nyii ŋe man nideli wee daale. Daa dɔɔ te ɛ ke tale wola ɛ wose, ŋgba mena keŋ lee ɛmɛɛ mɔ dɔɔ, daa mɔ dɛɛ wola da wose wee keŋ de Gbeŋgyoo Yesu waa bese kɔŋ nɛ.

15 Me loo gyakaa nyi ɛ ke nyii
nombia kɛŋa man nideli, mena
dɔɔ te nafɔ me yɛɛ ma agyueŋ nyi
maa taŋgbɛɛ kɔŋ ɛ gyaŋ, na ɛ ke
nyiŋ di gyoŋ bola bola. 16 Nawolo
nyi me yɛɛ ma agyueŋ nyi mee
gyu Masedonia tɛɛle man na maa
mo ɛ gyaŋ, te ma bese lee botɔɔ
mɛɛ kɔŋ na maa mo ɛ gyaŋ bela,
na ɛ ke nyiŋ lɔ maŋ gbɛɛ na maa
gyu Gyudia tɛɛle man. Mɔna ta
tekaa de ya. 17 Ma ke kyɛɛkee
ma agyueŋ kei na, ke yɛɛ biatɛɛ
agyueŋ ke? Yaa mɛɛ yɛɛ me
nombia baa ŋgba tɛɛle kei dɔɔ
balaŋ nɛ? Yaa nawolo baa nyi me
dana nɔɔse ala ala?

18 Mena keŋ Wurubuarɛ yɛɛ
anokoarete e keŋ ɔ bɛɛ lee ɔ nom-
bii wɔle ya nɛ, mena mɔ yaa daa
mɔ de nombia ŋan dɛɛ yako nɛ be
yɛɛ nɔɔse ala ala ya. 19 Nawolo nyi
Wurubuarɛ bu Yesu Kristo ŋon
daa na Silase na Timoti be kolosi ɔ
nombia fa ŋon nɛ, ɔ te yɛɛ nɔɔse
ala ala walaŋ e ya, keŋ waa “Sɛɛ”
na waa bese “Bɛɛ” ya. Mɔna ŋon
dɔɔ, ɔ sɛɛ na ɔ te sɛɛ. 20 Lee
Kristo dɔɔ te Wurubuarɛ nombia
ŋan ɔ be yako see nɛ pou kɔŋawɔ
mena. Lee ŋon mɔ dɔɔ te de fane
taŋ na, dɛɛ yako nyi “Amɛn” (Dɛɛ
kɔŋ mena) mo lese Wurubuarɛ
yele. 21 Wurubuarɛ gbagba ne
yɛɛ la te daa na ŋon pou na sem
keŋkeŋ Kristo kelɛɛdi keŋ man.
Ŋon lesena daa te ɔ kpila daa
nyi dee gyu ke yɛɛ ɔ kegyaebii.
22 Ŋon moona ɔ nyiŋmaa gyakaa
de dɔɔ, te ɔ moo ɔ feliŋ ŋon do de
konɔɔse man mo kyaŋ nae, na ke
di adansɛɛ nyi de yɛɛ ɔ wui, te dee
nyiŋ abɔɔ ŋan pou ɔ be desina see
fa daa nɛ.

23 Wurubuarɛ yɛna ma adansɛɛ
nyi ma te gyae nyi maa do ŋon
kaale ya, mena dɔɔ te me kyɛɛkee
ma agyueŋ nyi mɔɔ bese kɔŋ ɛmɛɛ
Korintotena gyaŋ ya. 24 Dɔɔ ne
gyae dɛɛ ŋere ŋon nyi yaa lɛɛ
Kristo nombia ŋan dɛɛ yako ŋon
nɛ di ya. Nawolo nyi ɛ wulaa ɛ
seŋɛɛ ɛ kelɛɛdi keŋ man keŋkeŋ.
Mɔna keŋ dɛɛ gyae nyi ke yɛɛ ŋon
gyoŋ dɔɔ te daa na ŋon ne yɛɛ tom
bom nɛ.

2

1 Mena dɔɔ ma te yɛɛ ma agyueŋ
nyi, mɔɔ gyae maa bese kɔŋ ɛ
gyaŋ na maa yela nombia ke takaa
ŋon ya. 2 Nawolo nyi akpaa me
kɔŋ te me yeli nombia de takaa
ŋon na, amɔte ne gyae la waa
yela me sia kagye. Na ɛmɛɛ baŋ
mɔɔ yeli nombia be takaa ŋon nɛ
yee? 3 Keŋ dɔɔ te mɔɔ ŋmarase
ŋon tɔne kenaŋ yɛna nyiaa, mɔɔ
ne gyae nyi me kɔŋ na kolo ke
takaa ɛmɛɛ baŋ ɛ ke yela me sia
kagye nɛ ya. Nawolo nyi mɛɛ
lɛɛ ɛ popou di nideli nyi akpaa
me sia da gye na, ɛmɛɛ mɔ sia
gyae ka gye. 4 Debaŋ keŋ mɛɛ
ŋmarase tɔne kei nɛ, na me tɔɔ ne
kyoŋii maŋ. Nombia atakaasa na
siasaraŋ te ma moowɔ ŋmarase
ŋon tɔne kenaŋ. Na me ŋmarase
ŋon tɔne kenaŋ bo na ɛ wose ka
yeŋ ŋon ya, mɔna mɛɛ gyae nyi ɛ
ka gyeŋ mena keŋ mɛɛ gyae ŋon
nɛ nideli.

Nombiakumɛɛ kamo kyɛɛ

5 Walaŋ ŋon ɔ be yɛɛ nombi-
ikum te ɔ be yeli nombia be takaa
ŋon nɛ, na maŋ maageŋ te ɔ yɛɛ
ke tia ya, mɔna gbɛɛ daale man
na ɛ popou yaa ɔ yɛɛ ke tia. Kei te
yɛɛ nyi mɛɛ wɔŋee nombia ŋan
man bo ya. 6 Mena keŋ ɛ man
balaŋ burum be wɔŋ ɔ deŋele
nɛ, keŋ kaageŋ tekaboe. 7 Mena
dɔɔ kaboena nyi yaa mo ɔ nom-
biakumɛɛ kyɛɛ e na ɛ kekolosi do
e, na mena ya na gyae ke yela
waa mutii yeŋ. 8 Mena dɔɔ mɛɛ
waase ŋon nyiaa, ɛ lese ɛ kegyae
keŋ wola e nideli. 9 Kpene keŋ
dɔɔ te mɔɔ ŋmarase ŋon tɔne keŋ
yɛna nyiaa, mɛɛ gyae maa kɛɛ
nyi ɛ ka seŋ keŋkeŋ kekɛɛsekɛɛ
man, te ɛ ne nyii me dei debaŋ

kamasɛ? 10 Nyi akpaa ɛ mo ŋolo
nombiakumɛɛ kyɛɛ e na, maŋ mɔ
maa mo kyɛɛ e. Mɔna nyi akpaa
nombii daale doo keŋ kaboena nyi
maa mo kyɛɛ e koraŋ gba na, lee
ɛmɛɛ dɔɔ te maa mo kyɛɛ e lee
Kristo yele man. 11 Kei gyae ke
yela na ɔbɔnsam be nyiŋ tale di
de dɔɔ ya. Nawolo nyi da gyeŋ wa
adaose ŋan pou.

12 Debaŋ keŋ mɔɔ gyu ka gyoo
Torase donɔɔ man me kaa kolosi
de Gbeŋgyoo Yesu Kristo nombia
kpaakpaa ŋan nɛ, me naawɔ nyi
de Gbeŋgyoo ta toro gbɛɛ fa maŋ
nyi maa kolosi ɔ nombia ŋan
botɔɔ. 13 Mɔna me wɔe te fɛɛ maŋ
ya, nawolo nyi ma te naa me dɔɔ
Tituse botɔɔ ya. Mena dɔɔ me
kalaa Torasetena baŋ te me laŋa
Masedonia tɛɛle man. 14 Mɔna
mɛɛ do Wurubuarɛ nɔɔ nawolo
nyi Kristo te di ɔ kɔlala pou dɔɔ.
Mena mɔ te lee Kristo dɔɔ, daa
mɔ ne di de kɔlala baŋ dɔɔ debaŋ
kamasɛ. Kristo te tɛɛ de dɔɔ
yela ɔ nombia ŋan man kagyeŋ
te yaasee gyu yenaŋ kamasɛ ŋgba
kolo ofoŋte nɛ. 15 Nawolo nyi
Wurubuarɛ siaman na, daa Kris-
totena yɛɛ ŋgba kolo ofoŋte nɛ
balaŋ baŋ Wurubuarɛ ne lɛɛ ba
nyee na balaŋ baŋ baa yeŋ leki
nɛ siaman. 16 Balaŋ baŋ baa yeŋ
leki nɛ gyaŋ na, ofoŋ kei yɛɛ ŋgba
kolo wɔŋte keŋ gyae kako wɔ
nɛ. Mɔna balaŋ baŋ Wurubuarɛ
ne lɛɛ ba nyee nɛ dɔɔ, ofoŋ kei
yɛɛ ŋgba kpene keŋ ne fa wɔ
nyeedoŋ nɛ. Te amɔte kaboela
na Kristo tom kei keyɛɛ? 17 Daa
be doo ŋgba balaŋ baŋ bɛɛ mo
Wurubuarɛ nombia ŋan di kebu
nɛ ya. Mɔna daa dɔɔ Wurubuarɛ
siaman na, de yɛɛ balaŋ baŋ ŋon
Wurubuarɛ ba lese te ɔ be kpila
daa, te dɛɛ tɛɛ Kristo dɔɔ mo de
konɔɔ pou yako ɔ nombia ŋan
anokoare man nɛ.

3

1 Nombia da ayakoŋ kɛŋa nɛ,
nawolo nyi da bese yaa dɛɛ
kɛlɛɛ da wose baa yaa? Yaa
kaboena nyi dɛɛ tela tɔne keŋ
gyae ka lese daa wola nɛ kɔna
ŋon? Yaa dɛɛ lɛɛ tɔne keŋ gyae
ka lese daa wola nɛ lee ɛ gyaŋ,
ŋgba mena keŋ baale ne yɛɛ
nɛ? 2 Tekaboena nyi dɛɛ yɛɛ
mena ya, nawolo nyi ɛmɛɛ gbagba
yɛna tɔne keŋ na lese de dinɔɔ
wola, keŋ Kristo be ŋmarase do
de konɔɔse man nɛ. Mena dɔɔ
ɛmɛɛ yɛna tɔne keŋ walaŋ kamasɛ
waa kala na waa naa de dinɔɔ.
3 Mena dɔɔ ɛmɛɛ na wola la nyi,
ɛmɛɛ yɛna Kristo tɔne keŋ be
tɛɛ de dɔɔ kɔŋ nɛ. Kei te yɛɛ
tɔne keŋ bɔɔ mo nyiŋmaa yakaa
ŋmarase ya. Mɔna Wurubuarɛ
feliŋ te ba moowɔ ŋmarase
ke. Ka te yɛɛ ŋgba mena keŋ
gyaŋgbatena ne ŋmarase gyakaa
boya paŋsapaŋsa dɔɔ nɛ ya,
mɔna be ŋmarase ŋa bo do
deniwalaŋ konɔɔ man.

4 Dɛɛ yako mena nombia kɛŋa
pou nawolo nyi, dɛɛ lɛɛ Wu-
rubuarɛ di lee Kristo yele man.
5 Daa gbagba de doŋ man na, nafɔ
da tekaboena tom kei keyɛɛ ya.
Nawolo nyi daa gbagba bɛɛ tale
yɛɛ kolo de baam dɔɔ ya. De doŋ
pou lee Wurubuarɛ gyaŋ. 6 Ŋon
faa na daa doŋ te de kaa bese Wu-
rubuarɛ nɔɔkebakesee wɔle keŋ
somra. Nɔɔkebakesee wɔle kei
doŋ ta lee mmaraase ŋan bɔɔ
ŋmarase see nɛ man ya, mɔna
doŋ kenaŋ lee Wurubuarɛ feliŋ
ŋon gyaŋ. Nawolo nyi mmaraase
ŋan bɔɔ ŋmarase see nɛ ne kɔna
yeŋ. Mɔna Wurubuarɛ feliŋ ŋon
dɔɔ, ŋon ne fa nyeedoŋ bo.

7 Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ,
be ŋmarase ŋa bo gyakaa boya
patalapatala dɔɔ. Te debaŋ keŋ
Wurubuarɛ ba mo mmaraase
ŋan fa ŋon Mosesi nɛ, ŋe
kɔŋae Wurubuarɛ gyoorobiiri
man te ke yela Mosesi siagbɛɛ
ŋalakeewɔ keŋ Iseraetena te tale

kɛɛ ɔ siagbɛɛ ya. Mɔna mena keŋalakee kenaŋ dɔɔ, na ke nɔɔ na yem. Mena dɔɔ akpaa nyi Mosesi mmaraase ŋan na mo yeŋ kɔŋ nɛ, kɔŋae na Wurubuarɛ gyoorobiiri keŋ na, 8 kenaŋ na Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɔ ne fa nyeedoŋ nɛ, wui gyoorobiiri be gyae ka kela kei yee? 9 Nyi akpaa ɔsom keŋ ne bu balaŋ fɔɔ nɛ dana gyoorobiiri mena na, kenaŋ na ɔ som keŋ ne yele balaŋ gbɛɛneŋ na tenee Wurubuarɛ siaman nɛ, wui gyoorobiiri be gyae ka kela kenaŋ yee? 10 Gyoorobiiri keŋ ke kyaa debaŋ kei nɛ dɔɔ, te yeli gyoorobiiri keŋ nafɔ ke kyaa gyaŋgba keŋ nɛ te ŋaalaa. 11 Akpaa nyi keŋ ka te kyaa kekpaa ya nɛ kɔŋawɔ na gyoorobiiri na, kenaŋ na keŋ gyae ke kyaa kekpaakekpaa nɛ wui gyoorobiiri gyae ka bo kela ke.

12 Keŋ de dana mena loo kegyakaa kei dɔɔ, te dɛɛ tale gyɔ de konɔɔ kolosi. 13 Daa be doo ŋgba Mosesi ŋon ɔ ba mo kolo wu ɔ siagbɛɛ, na Iseraetena be nyiŋ naa ɔ siagbɛɛ debaŋ keŋ keŋalakee keŋ nɔɔ na yem nɛ ya. 14 Ke yɛɛ anokoare ke nyi, na ba agyueŋse ta toro ta na baa nyii Wurubuarɛ nombia ŋan man ya. Te kaa lii na gyɛŋ kei nɛ, akpaa bɛɛ kala Wurubuarɛ nombia ŋan doo nɔɔkebakesee bene keŋ man nɛ, bɔɔ ne nyii ŋe man ya. Na yɛɛ yaa ŋgba kolo sɛɛ wuɛ ba agyueŋse dɔɔ nɛ. Nawolo nyi de Gbeŋgyoo Kristo kelɛɛdi kaageŋ ne gyae la ke tale gyuusu walaŋ agyueŋ, na ɔ kala Wurubuarɛ nombia ŋan na, waa tale nyii ŋe man. 15 Kaa lii na gyɛŋ kei koraŋ nɛ, akpaa Iseraetena de kala Mosesi mmaraase ŋan na, bɔɔ ne nyii ŋe man ya. Yɛɛ yaa ŋgba kolo sɛɛ wuɛ ba agyueŋse dɔɔ nɛ. 16 Mɔna akpaa nyi ŋolo da mo ɔ wose fa de Gbeŋgyoo Kristo na, waa gyuusu kpene keŋ wuɛ walaŋ ŋonaŋ agyueŋ dɔɔ nɛ, na waa nyii ɔ nombia ŋan man. 17 Nawolo nyi de Gbeŋgyoo Kristo na Wurubuarɛ feliŋ ŋon yɛɛ dokoloŋ. Te botɔɔ keŋ de Gbeŋgyoo feliŋ ŋon kyaa na, walaŋ ne nyiŋ ɔ wose lee mmaraase ŋan tɛɛ. 18 Te daa baŋ kolo be wuɛ de siagbɛɛ ya nɛ, dɛɛ lese de Gbeŋgyoo gyoorobiiri keŋ wola. Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne kyɛɛkee de dinɔɔ na ke yɛɛ ŋgba Kristo dinɔɔ nɛ, te debaŋ kamasɛ mɔ na dee nyiŋ ɔ gyoorobiiri keŋ kpu. Mena nombia kɛŋa lee de Gbeŋgyoo Kristo gyaŋ. Ŋon mɔ yɛna Wurubuarɛ feliŋ ŋon.

4

Wurubuarɛ doŋ doo Kristotena man

1 Lee mena keŋ Wurubuarɛ be wii de waraŋase, te ɔ ba mo tom kei do daa de nyiŋmaa man dɔɔ nɛ, dɔɔ ne yee ya. 2 Mena dɔɔ te da lese da wose lee desɛŋ nombia man, te dɔɔ ne yɛɛ kolo mɔ weese ya. Dɔɔ na mo adao gbɛɛneŋ man mo kolo kyakale na Wurubuarɛ nombia ŋan ya. Mɔna dɛɛ lese Wurubuarɛ nombia ŋan ŋe yɛɛ anokoare nɛ man nideli, na walaŋ kamasɛ kagyeŋ nyi kpene keŋ dɛɛ yɛɛ nɛ, te yɛɛ dekara Wurubuarɛ siaman ya. 3 Te akpaa Kristo nombia kpaakpaa ŋan yɛɛ nombia aweeseŋ ŋa na, kenaŋ na ŋe yɛɛ nombia aweeseŋ ŋa bo fa balaŋ baŋ baa yo nɛ baageŋ. 4 Mena balaŋ kɛwɔ bɛɛ lɛɛ nombia kpaakpaa ŋan di ya, nawolo nyi ɔbɔnsam ŋon ɔ yɛɛ tɛɛle kei dɔɔ gyoo e nɛ, ta mo wɔ do ditiŋtɛɛ man. Mena dɔɔ bɔɔ ne naa keŋmaŋee keŋ doo nombia kpaakpaa ŋan na lese ɔ gyoorobiiri wola nɛ ya. Te bɔɔ ne naa, na baa gyeŋ nyi Kristo yɛna Wurubuarɛ dinɔɔ gbagba ŋon ya. 5 Nombia ŋan dee kolosi fa ŋon

nɛ, te yɛɛ daa gbagba da wose man nombia yaa dee kolosi fa ŋon ya. Mɔna Yesu Kristo nombia kpaakpaa ŋan yaa dee kolosi fa ŋon, nyi ŋon yɛna de Gbeŋgyoo te ŋon mɔ dɔɔ te dɛɛ som ŋon. 6 Nawolo nyi Wurubuarɛ ŋon ɔ be yako nyi, “Keŋmaŋee dɛɛ lee ditiŋtɛɛ man ŋmaŋee nɛ,” ŋon ke yela la te keŋmaŋee ŋmaŋeewɔ de konɔɔse man, na ke yela dɛɛ gyeŋ Wurubuarɛ gyoorobiiri keŋ doo Kristo man nɛ.

7 Mɔna daa baŋ Wurubuarɛ gyooro abɔɔ kɛŋa doo de man nɛ, de yɛɛ ŋgba kpene keŋ bɔɔ mo tɛɛle ma ke nɛ. Na ka wola nyi doŋ dinaa keŋ doo de man nɛ, lee Wurubuarɛ gyaŋ. Ke ta lee daa gbagba gyaŋ ya. 8 Dɛɛ naa diyem lee gbɛɛ kamasɛ man, mɔna da seŋɛɛ keŋkeŋ. Debaŋ ŋaale man na da agyueŋ bee doo debodokoloŋ ya, mɔna da wose bee gbirisi daa ya. 9 Bɛɛ naase daa diyem, mɔna Wurubuarɛ bɛɛ lese ɔ sia yela daa ya. Bɛɛ gyɔ daa lɔ yeŋ yeŋ, mɔna dɔɔ na yem ya. 10 Wee na wee na dɛɛ naa diyem yeŋ yeŋ da wose man, ŋgba mena keŋ Yesu mɔ be naa nɛ. Na kawola nyi nyeedoŋ keŋ Yesu dana nɛ, keŋ ke te daa mɔ dana. 11 Daa baŋ de kyaa na de sia nɛ, wee na wee na lee Yesu dɔɔ bɛɛ lese daa fa yeŋ. Na ke yela walaŋ kamasɛ kena nyi, Yesu nyeedoŋ keŋ doo daa baŋ da wosenaane kei gyae ka yeŋ nɛ mɔ man. 12 Lee mena dɔɔ daa ne gyaŋee na yeŋ nombia wee kamasɛ, na ɛmɛɛ kenyiŋ nyiŋ nyeedoŋ kekpaa.

13 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see yenaŋ daale ne yako nyiaa, “Me lɛɛ Wurubuarɛ nombia di dɔɔ, te me kolosi ɔ nombia.” Kelɛɛdi dokoloŋ kenaŋ te daa mɔ lɛɛwɔ di, mena dɔɔ te dee kolosi ɔ nombia nɛ. 14 Da gyeŋ nyi Wurubuarɛ ŋon ɔ be gyuusu de Gbeŋgyoo Yesu lee yeŋ man nɛ, waa ta Yesu dɔɔ gyuusu daa na waa mo ŋon kpu na daa kaa seŋ ŋon Wurubuarɛ siaman. 15 Ɛ deeli dɔɔ te nombia kɛŋa pou kɔŋawɔ mena, na ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ ba mo ɔ bɛrɛɛ boele balaŋ burum te ɔ ne lɛɛ ba nyee nɛ, ke yela baa fane fa Wurubuarɛ karaŋ nideli na baa lese ɔ yele.

16 Lee mena dɔɔ da wose bɛɛ yɔkɔse daa ya. Nawolo nyi keŋ na da wosenaane kɛɛ yɔkɔse kei koraŋ nɛ, de dinɔɔ wɔle keŋ dɔɔ kee nyiŋ doŋ wee kamasɛ. 17 Diyem keŋ dɛɛ naa debaŋ kei nɛ, ka be gyae ke kyare ya na ka te lam. Ke gyae ke yela dee nyiŋ gyoorobiiri keŋ gyae ke kyaa kekpaakekpaa, keŋ ka dokoso be kyaa ya te ka kela diyem keŋ dɛɛ naa nɛ. 18 Mena dɔɔ, dɔɔ na mo de loo gyakaa abɔɔ ŋan dɛɛ naa na de sia fonɛɛ nɛ dɔɔ ya, mɔna dɛɛ mo de loo bo gyakaa abɔɔ ŋan dɔɔ ne naa na de sia ya nɛ dɔɔ. Nawolo nyi abɔɔ ŋan dɛɛ mo de sia naa ŋa nɛ, ŋe bɛɛ kyare ya na ŋa te lam. Mɔna abɔɔ ŋan dɔɔ na mo de sia naa ŋa ya nɛ, ŋe gyae ke doo kekpaakekpaa.

5

Da dekyae wɔle Wurubuarɛ gyaŋ

1 Da gyeŋ nyi tɛɛle kei dɔɔ de kyaa nɛ, dɔɔ gyae dɛɛ kyare ya na de ta yem. Mɔna akpaa da yem na, Wurubuarɛ waa fa daa wosenaane wɔle adido, keŋ ka te yɛɛ tɛɛle kei dɔɔ wosenaane ke ya. Wurubuarɛ gbagba yɛɛ na ke, te ke gyae ke kyaa kekpaakekpaa. 2 Debaŋ kei na dɛɛ keketee da wose man, nawolo nyi dɛɛ gyae nideli nyi Wurubuarɛ waa faa daa mena wosenaane wɔle kei. 3 Nyi akpaa Wurubuarɛ da mo ke do daa na, dɔɔ gyae dɛɛ ta diteŋteli ya. 4 Debaŋ keŋ de sɛɛ de doo wosenaane kei man nɛ, dɛɛ yeyɛɛ ŋgba kasolɔ daale na ŋere na

daa nɛ. Na dɛɛ yako baa nyi yeŋ yaa dɛɛ gyae debokeiman ya. Mɔna nafɔ da kegyaebii yɛna nyi Wurubuarɛ waa mo wosenaane wɔle keŋ kyaa adido nɛ do daa. Na wosenaane wɔle keŋ kaa kyaa wosenaane bene keŋ na yem nɛ nawɔɔ man. 5 Wurubuarɛ gbagba desina na daa fa mena kekyɛɛkee kenaŋ, te ɔ moo ɔ feliŋ ŋon do de man. Ŋon te ɔ moowɔ see ateta, mo kyaŋ abɔɔ ŋan pou waa kaa yɛɛ fa daa nɛ nae.

6 Mena dɔɔ debaŋ kamasɛ na da wose bɛɛ yɔkɔse daa ya. Da gyeŋ nyi debaŋ keŋ de sɛɛ de kyaa wosenaane kei man kɛbo nɛ, de ta gyoo ta botɔɔ keŋ de Gbeŋgyoo Yesu kyaa nɛ ya. 7 Da ke kyaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ, nombia ŋan dɔɔ lɛɛ di nɛ ŋan te de silana. Na abɔɔ ŋan dɛɛ naa na de sia nɛ, te de silana ya. 8 Lee mena dɔɔ de dana look-egyakaa nideli. Nafɔ da kegyaebii yɛna nyi, dɛɛ lee wosenaane kei man na de kaa kyaa de Gbeŋgyoo Yesu gyaŋ. 9 Mena dɔɔ nyi de kyaa tɛɛle kei dɔɔ bo o, yaa da yeŋae o, kpene keŋ dɔɔ dɛɛ yase de sia yɛna nyi, dɛɛ yɛɛ kpene keŋ gyae ka gyoo de Gbeŋgyoo Yesu sia. 10 Nawolo nyi kaboena nyi walaŋ kamasɛ waa kɔŋ kaa seŋ Kristo siaman na waa di ɔ nombia, na waa tɔ walaŋ kamasɛ kom ŋgba mena keŋ ɔtenate be yɛɛ ɔ tom tɛɛle kei dɔɔ nɛ. Dukum dana ka kom ketɔ, te debam mɔ dana ka kom ketɔ.

Yesu dɔɔ te daa na Wurubuarɛ dana dɔɔre

11 Da gyeŋ Wurubuarɛ keyee kedoobii man dɔɔ, te dɛɛ do balaŋ kakyeŋ Wurubuarɛ ɔsom man. Wurubuarɛ gyeŋ de dinɔɔ, te dɛɛ lɛɛdi nyi ɛmɛɛ mɔ ɛ gyeŋ de dinɔɔ lee ɛ konɔɔse man. 12 Te yɛɛ nyi da bese yaa dɛɛ kɛlɛɛ da wose bo fa ŋon ya. Mɔna dɛɛ tɔɔse ŋon nombia ŋan gyae ke yela ɛ ke tale gyina ɛ wose adido lee daa dɔɔ nɛ bo. Dekɔŋ mena na, ɛ ke tale nyiŋ nombii yako balaŋ baŋ bee gyina ba wose adido lee abɔɔ ŋan bɛɛ mo be sia naa ŋa nɛ dɔɔ, kela ŋan ŋe doo deniwalaŋ konɔɔ man nɛ. 13 Akpaa nombia kɛŋa dɔɔ te ɛ yako nyi da nyeeya ne wɔlɛɛ na, ŋe wɔlɛe fa Wurubuarɛ. Te akpaa da nyeeya doo mɔ na, kenaŋ na ɛmɛɛ dɔɔ te da nyeeya doo. 14 Kristo kegyae keŋ te di da nyee, nawolo nyi da gyeŋ nyi ŋon lɛɛ na balaŋ pou yeŋ yeŋ. Mena dɔɔ yɛɛ yaa ŋgba balaŋ pou yeŋa la nɛ. 15 Kristo yeŋa la fa balaŋ pou, na ke yela baŋ be kyaa na be sia nɛ be nyiŋ kyaa fa ba wose ya. Mɔna baa kyaa fa Yesu Kristo ŋon ɔ ba yem fa wɔ, te Wurubuarɛ be gyuusu e nɛ.

16 Mena dɔɔ lee nɛnɛɛ ne gyu na, dɔɔ ne kɛɛ balaŋ ŋgba mena keŋ tɛɛle kei dɔɔ balaŋ ne kɛɛ wɔ nɛ ya. Gyaŋgba keŋ na, nafɔ de kɛɛ Kristo mɔ mena. Mɔna nɛnɛɛ dɔɔ, dɔɔ na tekaa kɛɛ e mena bela ya. 17 Lee mena dɔɔ akpaa nyi ŋolo de lɛɛ Kristo di na, ɔ ta bese walaŋ wɔle. Ɔ dinɔɔ bene keŋ te lam, te nɛnɛɛ ɔ te nyiŋ dinɔɔ wɔle. 18 Nombia kɛŋa pou lee Wurubuarɛ gyaŋ. Ŋon tɛɛ la Yesu Kristo dɔɔ desina daa na ŋon Wurubuarɛ nsana, te ɔ faa daa tom nyi dɛɛ yako ɔ nombia kɛŋa, na dɛɛ mo desina ŋon na balaŋ nsana. 19 Nombii keŋ dɛɛ yako ŋon yɛna nyiaa, Wurubuarɛ tɛɛ la Kristo dɔɔ desina ŋon na balaŋ pou nsana, te ɔ moo be nombiakumɛɛ pou kyɛɛ wɔ. Te ɔ moo ŋon na balaŋ nsana kedesina tom kei do daa de nyiŋmaa man. 20 Mena dɔɔ daa yɛna Kristo kpi-lala baŋ da seŋɛɛ ɔ nawɔɔ man, keŋ Wurubuarɛ ne tɛɛ de dɔɔ kolosi sola ŋon. Da seŋɛɛ Kristo nawɔɔ man dɛɛ sola ŋon nyi, ɛ yela ɛmɛɛ na Wurubuarɛ nsana keyɛɛ gyoŋ. 21 Kristo te yɛɛ nombiikum kamasɛ ya. Mɔna

Wurubuarɛ yela ɔ kaa moo de nombiakumɛɛ pou seele. Te ɔ yeŋawɔ ŋgba nombiakumɛɛyɛɛre nɛ, na ke yela de nombia ka tenee Wurubuarɛ siaman lee ŋon Kristo dɔɔ.

6

1 De yɛɛ balaŋ baŋ daa na Wurubuarɛ ne yɛɛ na tom. Lee mena dɔɔ dɛɛ waase ŋon bo nyiaa, ɛ na yeli Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele ŋon nɛ ke yɛɛ yakaa ya. 2 Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see yakowɔ yenaŋ daale nyiaa,

“Wurubuarɛ kpa debaŋ keŋ
kaboena nyi maa wii ŋon nɛ,
me nyii ɛ ke fane.
Debaŋ keŋ mɔ kaboena nyi maa
lɛɛ ɛ nyee nɛ, me lɛɛ ŋon.”

Te maŋ Pɔɔl ne yako ŋon baa ɛ ke nyii nyiaa, nɛnɛɛ yɛna debaŋ keŋ kaboena nyi Wurubuarɛ waa wii ŋon. Gyɛŋ wee kei yɛna nyeekelɛɛwee keŋ.

Diyem keŋ Pɔɔl be naa

3 De bɛɛ gyae nyi ŋolo ke wɔlɛɛ da yele lee tom keŋ dɛɛ yɛɛ nɛ man ya. Mena dɔɔ dɛɛ yɛɛ kakyeŋ nyi dɔɔ yɛɛ kolo, na ŋolo kenyiŋ gbɛɛ mo ayimɛɛ wuu daa ya. 4 Lee mena dɔɔ de nombia ayɛɛsa pou man na, dɛɛ lese wola ŋon nyi de yɛɛ Wurubuarɛ tewulɛɛwɔ. Nawolo nyi de nyiŋa konɔɔ seŋ keŋkeŋ de kayeyɛɛ, na debaŋ keŋ da wose be kyaŋ daa nɛ, na de kaale burum man. 5 Be tuku daa nideli wɔŋee daa balaŋ man, te be kyaŋa daa tɔ deni. De kyaŋa da wose yɛɛ tom nideli keŋ nyi dɔɔ ne nyiŋ dosoroŋ gba dee doo ya, te de tɛɛwɔ mɔ na tanam. 6 Dɛɛ lese wola nyi de yɛɛ Wurubuarɛ tewulɛɛwɔ, mo lee da kekyaabii keŋ ayimɛɛ be doo ke man ya nɛ man. Da gyeŋ Wurubuarɛ nombia ŋan, te dee nyiŋ konɔɔ te dɛɛ yɛɛ deeli. Wurubuarɛ feliŋ ŋon doo de man, te dɛɛ gyae balaŋ anokoare man. 7 Nombii na anokoare te dee kolosi, te dɛɛ yɛɛ kpene kamasɛ mɔ bo lee Wurubuarɛ doŋ man. De nombia ŋan tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ, te de dana demena na dunoluŋ ŋgba yoo abɔɔ nɛ. Ŋan te dɛɛ mo yoo lɛɛ da wose.

8 Baale na lese da yele, te baale mɔ na do daa desɛŋ. Baale na tee daa, mɔna baale mɔ ne kɛlɛɛ daa. Baale ne kɛɛ daa nyi de yɛɛ akɛrɛɛtenawɔ, mɔna de nombia doo na ke gbɛɛ. 9 Baale gyaŋ na, da te yɛɛ balaŋwɔ ya, mɔna da yele ta lee nideli. Kayeyɛɛ dɔɔ akpaa n naa daa na n kpa dɛɛ yem baa, mɔna de dana nyeedoŋ. Bɛɛ naase daa diyem nideli, mɔna de bɛɛ yem ya. 10 De dɔŋ waraŋase man, mɔna Kristo dɔɔ dee di gyoŋ debaŋ kamasɛ. De dɔŋ na diyem, mɔna dee yeli balaŋ burum ne nyiŋ abɔɔ kpaakpaa lee Wurubuarɛ gyaŋ. De dɔŋ ŋgba balaŋ baŋ bɔɔ dana kolo ya nɛ, mɔna Kristo dɔɔ kolo na kolo bee hia daa ya.

11 Me tebia Korintotena, da te kolosi nombii na anokoare keŋ fa ŋon, keŋ de ta mo kolo weese ŋon ya. Te dɛɛ gyae ŋon nideli lee de konɔɔ man. 12 De bɛɛ wɔŋ da wose lee ɛ man ya, mɔna ɛmɛɛ ne wɔŋ ɛ wose lee de man. 13 Mee kolosi baa fa ŋon ŋgba mena keŋ maa kolosi fa me bia nɛ. Mena dɔɔ ɛ na wɔŋ ɛ wose lee de man na daa mɔ ke wɔŋ da wose lee ɛ man ya.

Ɛmɛɛ na balaŋ baŋ ba te yɛɛ Kristotenawɔ ya nɛ, na yɛɛ nɔɔdokoloŋ ya

14 Ɛmɛɛ na balaŋ baŋ ba te yɛɛ Kristotenawɔ ya nɛ na yɛɛ nɔɔdokoloŋ ya. Ɛmɛɛ gbagba ɛ kɛɛ nyi, walaŋ ŋon ɔ nombia tenɛɛ Wurubuarɛ siaman na walaŋkum baa tale yɛɛ nɔɔdokoloŋ? Yaa ditiŋtɛɛ

na keŋmaŋee gyae ke tale kyaa bom? 15 Loŋtoro woŋti doola Kristo na ɔbɔnsam nsana? Yaa Kristo walaŋ na walaŋ ŋon ɔ te yɛɛ Kristo walaŋ e ya nɛ baa tale yɛɛ nɔɔdokoloŋ. 16 Loŋtoro woŋti doola Wurubuarɛ ɔsom deni na bane nsana? Daa yɛna Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa kekpaakekpaa nɛ ɔsom deni keŋ. Wurubuarɛ gbagba yakowɔ ɔ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man nyiaa,

“Maa kyaa be man, na maa kpu na wɔ,
na maa yɛɛ be Wurubuarɛ,
na baŋ mɔ ke yɛɛ me balaŋ.
17 Ɛ lese ɛ wose lee be man, na ɛ ke tira ɛ wose na wɔ.
Ɛ na tina kpene keŋ ka wose dana ayimɛɛ nɛ ya.
Ɛ yɛɛ mena na, maa lɛɛ ŋon do.
18 Maa yɛɛ ɛ kya,
na ɛmɛɛ mɔ ke yɛɛ me bia.
Nnɛ yaa de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ doŋte ŋon ne yako.”

7

1 Me gyoona kpaakpaa, Wurubuarɛ te wulaa yako see nyi waa yɛɛ mena abɔɔ kɛŋa pou fa daa. Mena dɔɔ ɛ yela dɛɛ lese ayimɛɛ kamasɛ ŋan ne wɔlɛɛ da wosenaane na da woo nɛ leki. Ɛ yela Wurubuarɛ keyee ke doo de man, na dee desina da wose nideli see fa e, na dɛɛ mo obuo fa e lee da kekyaabii man.

Pɔɔl sia kagye

2 Ɛ booli ɛ wose na daa, na ɛ ka mo ɛ konɔɔ pou fa daa. Da te yɛɛ ŋolo nombiikum daale ya. Da te wɔlɛɛ ŋolo nyee ya, te de ta ŋere ŋolo mɔ do ya. 3 Mɔɔ ne yako mena nombia kɛŋa na maa mo bu ŋon fɔɔ ya. Me wulaa yako ŋon kaa laŋ nyiaa, dɛɛ gyae ɛ nombia nideli lee de konɔɔ man. Mena dɔɔ nyi nyeedoŋ man o, yeŋ man o, daa na ŋon yaa. 4 Mɛɛ lɛɛ ŋon di nideli te lee ɛmɛɛ dɔɔ mee gyina ma wose adido tɛɛle kei dɔɔ. Keŋ na da diyem keŋ dɛɛ naa kei koraŋ nɛ, mena dinɔɔ kei na do maŋ kakyeŋ nideli te gyoŋ keŋ doo me man mɔ nɛ be taŋ ɔto ya.

5 Debaŋ keŋ dɔɔ kɔŋ Masedonia tɛɛle man nɛ, de te nyiŋ da wose gba koraŋ dɛɛ kyaa fɛɛfo ya. Balaŋ naase daa diyem lee gbɛɛ kamasɛ man. Baale korowɔ seŋ tia daa, yela gyakoloŋ gyoo daa. 6 Mɔna Wurubuarɛ ŋon ɔ ne yako do balaŋ baŋ dekɔkɔrɔkɔɔ be kyaŋ wɔ nɛ, ŋon tɛɛ la Tituse ŋon ɔ ba lee ɛ gyaŋ nɛ dɔɔ kɔŋ kaa yako do daa mɔ. 7 Na Tituse kekɔŋ kaageŋ keŋ doo na daa kakyeŋ ya, mɔna kakyeŋ keŋ ɛ ba do e nɛ mɔ kpuɛ. Nawolo nyi ɔ yako daa mena keŋ me nombia ne gyɔ ŋon loo, na mena keŋ ɛ ne wii maŋ, na mena keŋ ɛ be desina ɛ wose nyi ɛ ke yoo seŋ me wɔle nɛ. Mena dɔɔ te yeli me sia ta gye nideli.

8 Me nyiiwɔ nyi tɔne keŋ mɔɔ ŋmarase yelee ŋon nɛ te fɛɛ ɛ wɔe ya. Mɔna te takaa maŋ ŋgba mɔɔ ŋmarase ke nɛ ya. Me naawɔ nyi tɔne kenaŋ man nombia takaa ŋon berɛ, mena dɔɔ takaa maŋ mɔ. Mɔna ma gyeŋ nyi ka be gyae ke takaa ŋon kekpaakekpaa ya. 9 Lee mena dɔɔ nɛnɛɛ dana maŋ gyoŋ. Te yɛɛ nyi keŋ tɔne keŋ man nombia be takaa ŋon dɔɔ ya, mɔna keŋ ka be yele ɛ be kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛneŋ kumɛɛ man dɔɔ. Nawolo nyi ka ke takaa ŋon keŋ yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii man ke. Mena dɔɔ da gyeŋ nyi da te yɛɛ ŋon kolo kum ya. 10 Kolo de takaa ŋolo lee Wurubuarɛ kegyaebii man na, ne yele ɔ ne kyɛɛkee lee ɔ gbɛɛneŋ kumɛɛ man na ɔ kaa nyiŋ nyeekelɛɛ. Ke bɛɛ takaa ɔtenate wɔle wɔle bela ya. Mɔna nyi kolo de takaa ŋolo keŋ ka te yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii man ke ya na, kɛɛ mo ɔtenate gyu yeŋ man. 11 Ketakaa keŋ be yɛɛ

Wurubuarɛ kegyaebii maŋ dɔɔ, ɛ kɛɛ nombia kpaakpaa ŋan ba lee ke man kɔŋ. Te yeli ɛ te yase ɛ sia ɛ kaa lese wola walaŋ kamasɛ nyi, ɛ ba gyeŋ kolo lee nombiikum keŋ man ya. Ɛ gyeŋa baŋ nideli lee nombii kenaŋ dɔɔ, te gyakoloŋ mɔ gyoo ŋon. Te yeli ɛ ne gyae me nombia, te ɛ loo gyakaa nyi ɛ kena maŋ. Te yeli ɛ te yase ɛ sia ɛ ke desina nombia ŋenaŋ man, na ɛ ke wɔŋ dukumyɛɛre ŋon deŋele. Lee gbɛɛ kamasɛ man na, ɛ ta lese wola nyi ɛ ba gyeŋ kolo lee nombiikum kei man ya.

12 Mena tɔne keŋ mɔɔ ŋmarase yelee ŋon nɛ, na walaŋ ŋon ɔ be yɛɛ dukum, yaa ŋon bɔɔ yɛɛ dukum tia e nɛ baageŋ dɔɔ te me ŋmarase ke ya. Mɔna me ŋmarase ke bo na Wurubuarɛ ke yela ɛ ka gyeŋ lee ɛmɛɛ gbagba ɛ konɔɔ man nyi, de nombia yɛɛ ɛ nombia ŋa Wurubuarɛ siaman. 13 Mena abɔɔ kɛŋa pou na do daa kakyeŋ.

Kei wɔle na, debaŋ keŋ dɔɔ naa nyi Tituse sia ta gye lee mena keŋ ɛ popou be kyɔ e, te wa agyueŋ be yɛɛ e dokoloŋ nɛ, yɛɛ daa mɔ gyoŋ nideli. 14 Me kɛlɛɛ ŋon fa Tituse, te ɛ te yeli desɛŋ ke kyaŋ maŋ ya. Mena keŋ kpene kamasɛ keŋ dɔɔ yako ŋon yɛɛ ampaŋ nɛ, mena mɔ te da ke kɛlɛɛ ŋon fa Tituse keŋ te kaa yɛɛ ampaŋ. 15 Akpaa ɔ kɛɛ mena keŋ ɛ be bu e, na mena keŋ ɛ ba mo obuo lɛɛ e nɛ, ne yeli ɔ ne gyae ŋon nideli kpu. 16 Dana maŋ gyoŋ nideli, nawolo nyi ma gyeŋ nyi maa tale mo ma wose lɔ ɛ dɔɔ nideli.

8

Wɔe keyɛɛ

1 De tebia, dɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele Kristotena baŋ be kyaa Masedonia tɛɛle dɔɔ nɛ. 2 Be naa diyem nideli. Mɔna gyoŋ dinaa keŋ doo be man dɔɔ nɛ, keŋ na ba diyem koraŋ na bɛɛ yɛɛ wɔe nideli lee balaŋ abɔɔ kefa man. 3 Mee di adansɛɛ lee ba wose man nyiaa, be faawɔ lee baŋ gbagba be konɔɔ man ba ketalebii man keŋ ŋolo ta ŋere wɔ ya. Maa tale yako nyi, be faawɔ kela be doŋ ɔto gba. 4 Keŋ na ba diyem koraŋ na, ba sola daa nideli nyi dɛɛ fa wɔ gbɛɛ na baa kyɔ Kristotena baŋ be kyaa Gyudia tɛɛle man nɛ. 5 Be yɛɛ kpene keŋ da te gyakaa loo gba nyi baa yɛɛ ya nɛ. Be taŋgbɛɛwɔ mo ba wose fa de Gbeŋgyoo Yesu, kenaŋ wɔle na te ba moo ba wose fa daa mɔ Wurubuarɛ kegyaebii man. 6 Mena dɔɔ da sola Tituse nyi, mena keŋ ɔ be taŋ fi kɔba kelɛɛ asɛɛ ɔ na mo kyɔ ayematena nɛ, waa yɛɛ kakyeŋ na waa kyɔ ŋon na ɛ ke yɛɛ ke kelii ɔto. 7 Ma gyeŋ nyi ɛ ne tale yɛɛ kpene kamasɛ nideli, lee ɛ kelɛɛdi na ɛ kekolosi na ɛ nombia kagyeŋ, na ɛ kakyeŋ kado, na ɛ balaŋ kegyae pou man. Mena dɔɔ ɛ yɛɛ kakyeŋ na ɛ ke yɛɛ ɛ kɔba kefa tom keŋ mɔ nideli.

8 Te yɛɛ nyi mɛɛ ŋere ŋon bo ya. Mɔna mɛɛ gyae maa mo Masedoniatena kakyeŋ keŋ bɛɛ yɛɛ lee balaŋ abɔɔ kefa man nɛ, mo maa na ŋon na maa naa mena keŋ ɛmɛɛ mɔ ɛ balaŋ kegyae doo. 9 Ɛ gyeŋ mena keŋ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo bɛrɛɛ keŋ doo. Ɛ gyeŋ nyi ɔ yɛɛ gyoorobu e, mɔna lee ɛmɛɛ dɔɔ te ɔ kaa bese diyemte, na ɔ diyem keŋ ke yela ɛmɛɛ ka bese gyoorobia.

10 Nombia ŋan me dana maa kolosi fa ŋon lee nombia kɛŋa man yɛna nyiaa, kaboena nyi yaa tɔole kpene keŋ ɛ be baŋ nae ɛ ne yɛɛ lee dewii keŋ nɛ. Dewii na ɛmɛɛ kyaŋa na gbɛɛ keŋ ɛ ne gyae nyi ɛ ke fa abɔɔ, te ɛmɛɛ mɔ taŋgbɛɛ la fa abɔɔ ŋenaŋ. 11 Mena dɔɔ tom keŋ ɛ be fiasɛɛ ɛ ne yɛɛ nɛ, ɛ gyeŋ yɛɛ ke kelii

ɔto. Kegyae keŋ ɛ ne gyae nyi ɛ ke fa nɛ, ɛ mo mena kegyae kenaŋ fa kelii ɔto lee ɛ ketalebii man. 12 Nyi akpaa ŋolo ne gyae nyi waa fa kolo lee ɔ konɔɔ man na, kpene keŋ ɔ dana te ɔ na lese fa lee ɔ konɔɔ man nɛ, keŋ na gyoo na Wurubuarɛ sia. Na kpene keŋ ɔ be dana waa fa nɛ ya. 13 Na da kegyaebii yɛna nyi baale wose dɛɛ fɛɛ wɔ, na ɛmɛɛ wose kekyaŋ ŋon ya. Mɔna kpene keŋ dɛɛ gyae yɛna nyi, ɛ popou wose dɛɛ fɛɛ ŋon kyɛɛkyɛɛ. 14 Debaŋ kei dɔɔ ɛmɛɛ dana, mena dɔɔ kaboena nyi yaa kyɔ baŋ ba wose be kyaŋ wɔ nɛ. Na wee daale ɛmɛɛ mɔ wose de kyaŋ ŋon na, baŋ mɔ ke nyiŋ kyɔ ŋon. Dekɔŋ mena na, ɛ popou wose gyae ke fɛɛ ŋon kyɛɛkyɛɛ. 15 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see yakowɔ lee weenɛɛ ŋan Wurubuarɛ be fa Iseraetena lee adido nɛ wose man nyiaa, “Walaŋ ŋon ɔ be yilaa ŋa burum na, ɔ nɔɔnɔɔle te ɔ nyiŋawɔ. Te ŋon mɔ ɔ be yilaa kyomii nɛ, ŋon mɔ nyiŋa ɔ nɔɔnɔɔle bo.”

Pɔɔl kekpila Tituse Korinto donɔɔ man

16 Mɛɛ fa Wurubuarɛ karaŋ ŋgba mena keŋ ɔ be yeli Tituse ne gyae ɛ nombia, ŋgba mena keŋ maŋ mɔ ne gyae ɛ nombia nɛ. 17 Na keŋ dɔɔ waase Tituse dɔɔ te ɔ sɛɛwɔ nyi waa kɔŋ ɛ gyaŋ ya. Mɔna ɛ nombia wulaa gyɔɔ e loo, te ɔ wulaa yɛɛ wa agyueŋ nyi waa kɔŋ ɛ gyaŋ. 18 Dee kpila de gyoo Kristobaale ŋolo nyi waa kpu na Tituse na baa kɔŋ ɛ gyaŋ. De gyoo ŋonaŋ kɛɛ tɛɛ kolosi Kristo nombia kpaakpaa ŋan dɔɔ, te yeli ɔ te nyiŋ yele Kristotena pou man. 19 Agyakaŋ yɛna nyi, Kristotena baŋ pou lese na e nyi waa kpu na daa na dɛɛ ta lɛɛ kɔbase ŋan dɛɛ lɛɛ nɛ. Mena tom kei de dɔŋɛɛ dɛɛ yɛɛ nɛ, na lese Wurubuarɛ yele te kɛɛ lese de kakyeŋ keŋ daa mɔ na doo na dɛɛ mo kyɔ ŋon nɛ wola. 20 Dɛɛ kɛɛ da wose dɔɔ nideli keŋ nyi, ŋolo be nyiŋ nombiikum daale kolosi lee da wose man, lee mena keŋ dɛɛ mo tela mena kɔbase ŋan ɛ ne faa nɛ ya. 21 Nawolo nyi da kegyaebii yɛna nyi, dɛɛ yɛɛ kpene kamasɛ ke gbɛɛ dɔɔ. Na dɛɛ yɛɛ ke bo nyi ka gyoo Wurubuarɛ waageŋ sia ya, mɔna ka gyoo denibalaŋ mɔ sia.

22 Dee kpila de gyoo Kristobaale ŋolo ŋon daa na e ne yɛɛ tom nɛ, nyi waa kpu na wɔ na baa kɔŋ ɛ gyaŋ. De ta gyoo ɔ man naa nyi, gbɛɛ kamasɛ man na ɔ dana kakyeŋ. Ɔ sia te yɛɛ nyi waa kɔŋ ɛ gyaŋ na ɔ kaa kyɔ ŋon, nawolo nyi ɔ te lɛɛ ŋon di nideli. 23 Tewulɛɛ kɛwɔ man na, Tituse yɛna walaŋ ŋon daa na e ne yɛɛ tom dokoloŋ som ŋon. Tewulɛɛ akaŋ baŋ dɔɔ, Kristotena baŋ lese na wɔ nyi be kaa seŋ be nawɔɔ man, na baa lese Kristo yele. 24 Mena dɔɔ ɛ lese ɛ balaŋ kegyae keŋ wola wɔ, na ke yela baa gyeŋ kpene keŋ dɔɔ dee gyina da wose adido lee ɛ dɔɔ nɛ, na Kristotena baŋ man balaŋ pou ke nyiŋ naa.

9

1 Lee toto keŋ ɛ na doo nyi baa mo kyɔ ɛ tebia Kristotena nɛ dɔɔ, nafɔ tekaboena nyi maa ŋmarase ŋon kolo lee ka wose man bela ya. 2 Nawolo nyi ma gyeŋ mena keŋ ɛ ne yɛɛ kakyeŋ nyi ɛ ke kyɔ ɛ tebia lee ɛ konɔɔ man. Mena dɔɔ ne yeli mɛɛ kɛlɛɛ ŋon fa Masedoniatena. Mɛɛ yako wɔ nyi leenaŋ dewii te ɛmɛɛ baŋ ɛ kyaa Akaya tɛɛle man nɛ, desina ɛ wose fa mena toto kei kado. Kakyeŋ keŋ ɛ dana ɛ na do mena toto kei nɛ ta do balaŋ burum mɔ kakyeŋ. 3 Mee kpila tewulɛɛ kɛwɔ ɛ gyaŋ na de kɛɛ kɛlɛɛ ŋon keŋ nɛ be yɛɛ yakaa ya. Nawolo nyi debaŋ kamasɛ na, mɛɛ kɛlɛɛ ŋon fa Kristotena baŋ be kyaa Masedonia nɛ nyi

ɛmɛɛ dɔɔ ɛ taŋ desina ɛ wose see.
4 Akpaa nyi ɛ te desina ɛ wose
ya te Masedoniatena baale de sila
maŋ kɔŋ na, baa kaa naa nyi me
kɛɛ kɛlɛɛ ŋon keŋ nɛ yɛɛ yakaa.
Dekɔŋ mena nɛ na daa daageŋ
ne gyae la dee di desɛŋ ya, mɔna
ɛmɛɛ mɔ ɛ sia gyae ka yeŋ. 5 Mena
dɔɔ me kɛɛ ke nyi, kaboena nyi
maa kpila tewulɛɛ kɛwɔ na baa
kyaŋ gbɛɛ kɔŋ ɛ gyaŋ na ɛ ke nyiŋ
yilaa abɔɔ ŋan ɛ be yako see nyi
ɛ ke fa nɛ see. Kenaŋ na akpaa
me kɔŋ na be gyae ke yɛɛ nyi
mɛɛ ŋere ŋon bo ya, mɔna ɛmɛɛ
gbagba faa la lee ɛ konɔɔ man.

6 Ɛ tɔɔse nyiaa, nyi akpaa ŋolo te
sɛɛ ŋmatee abɔɔ bia ka bo ya na,
mena mɔ te ɔ be gyae waa kara
ka bo ya. Mɔna akpaa ŋolo de
ŋmatee abɔɔ bia burum na, mena
mɔ te waa kara burum. 7 Mena
keŋ walaŋ kamasɛ be yako see nyi
waa fa lee ɔ konɔɔ man nɛ, waa
fa mena. Te yɛɛ nyi bɛɛ ŋere e bo
ya. Nawolo nyi walaŋ ŋon ɔ ne
booli ɔ sia fa kolo lee ɔ konɔɔ man
na, ŋon te Wurubuarɛ ne gyae.
8 Wurubuarɛ waa tale mo ɔ bɛrɛɛ
keŋ boele ŋon, na waa yela ɛ ke
nyiŋ kpene kamasɛ keŋ ɛ ne gyae
debaŋ kamasɛ. Waa yela ɛ ke nyiŋ
gbaa, na ɛ ka mo ŋaale yɛɛ deeli.
9 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ
see yakowɔ yenaŋ daale nyiaa,

“Wurubuarɛ te gyuusu ɔ nyiŋmaa
ɔ ne fa ayematena abɔɔ.

Ɔ bɛrɛɛ keŋ ɔ dana nɛ be gyae ke
taŋ ya.”

10 Wurubuarɛ ne faa na
wɔɔfarale abɔɔ duuluŋ, te ŋon
ke ne faa na daa weenɛɛ. Mena
dɔɔ waa fa ŋon abɔɔ ŋan ɛ ne
gyae nɛ pou na waa yela ŋe ke
wuku. Na ɛ kenyiŋ yɛɛ wɔe nideli
fa ayematena. 11 Wurubuarɛ waa
yela ɛ ke nyiŋ ɛ wose nideli kpene
kamasɛ man, na ɛ ke tale yɛɛ wɔe
debaŋ kamasɛ. Te mena keŋ ɛ ne
tɛɛ de dɔɔ fa balaŋ abɔɔ nɛ, gyae
ke yela balaŋ ke fa Wurubuarɛ
karaŋ.

12 Nawolo nyi mena wɔe ya
aneyɛɛŋ kei nɛ, te yeli Kristotena
burum te nyiŋ kpene keŋ bɛɛ
gyae, te bɛɛ lese Wurubuarɛ yele
nideli. 13 Ɛ ta lese ɛ dinɔɔ wola
lee ɛ deeli keyɛɛ keŋ man. Ɛ
deeli keyɛɛ keŋ gyae kawola nyi
na Kristo nombia kpaakpaa ŋan
ŋaageŋ te ɛ lɛɛwɔ di ya, mɔna
balaŋ baa naa nyi ɛ ne di Wu-
rubuarɛ nombia ŋan dɔɔ. Lee
mena dɔɔ balaŋ baa lese Wu-
rubuarɛ yele. 14 Baa fane fa ŋon
nideli lee be konɔɔ man. Nawolo
nyi bɛɛ naa Wurubuarɛ bɛrɛɛ di-
naa keŋ doo ɛ man nɛ. 15 Ɛ yela
dɛɛ do Wurubuarɛ nɔɔ, nawolo
nyi ɔ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele
denibalaŋ nɛ ka dokoso be kyaa
ya.

10

Pɔɔl kawola nyi ɔ yɛɛ Kristo kpilale e ampaŋ

1 Maŋ Pɔɔl gbagba ne waase
na ŋon nombii kei dɔɔ. Ɛ man
baale ne yako nyi akpaa me kyaa
ɛ gyaŋ na mɔɔ dana nɔɔdoŋ ya.
Mɔna akpaa ma lee ɛ gyaŋ na, me
nɔɔdoŋ kela kpene kamasɛ. Mɛɛ
mo de Gbeŋgyoo Kristo konɔɔ
kenyiŋ na ɔ wose keyɔkɔse mɛɛ
sola ŋon nyiaa, 2 akpaa me kɔŋ ɛ
gyaŋ na ɛ na yeli maa mo sibiiyam
kolosi na ŋon, ŋgba mena keŋ
maa kolosi na baŋ bɛɛ yako nyi
dɛɛ yɛɛ da abɔɔ bo ŋgba tɛɛle kei
dɔɔ balaŋ nɛ ya.

3 Doo nyi de yɛɛ denibalaŋwɔ,
mɔna na tɛɛle kei dɔɔ balaŋ adao
gbɛɛneŋ te dɛɛ mo yoo ya. 4 De
yoo abɔɔ ŋan dɛɛ mo yoo nɛ, te
yɛɛ tɛɛle kei dɔɔ yoo abɔɔ ya.
Mɔna ŋe yɛɛ yoo abɔɔ ŋan ŋe doŋ
ba lee Wurubuarɛ gyaŋ. Mena
yoo abɔɔ ŋenaŋ, ne tale yɔkɔse
ɔbɔnsam kpene kamasɛ keŋ kyaa
tɛɛle kei dɔɔ nɛ. 5 Dɛɛ mo de yoo
abɔɔ kɛŋa di aŋmaareŋ kamasɛ

dɔɔ, te dɛɛ bese mo ŋa di kpene kamasɛ keŋ na koro seŋ tia Wurubuarɛ nombia ŋan nɛ dɔɔ. Dɛɛ mo ŋa di agyueŋse kamasɛ dɔɔ, na ŋe ke nyii Kristo dei. 6 Da te desina da wose nyiaa, akpaa ɛ mo ɛ konɔɔ pou fa Kristo na daa mɔ dɛɛ wɔŋ walaŋ kamasɛ ŋon waa yɛɛ deŋele doŋ tia Kristo nɛ deŋele.

7 Ɛmɛɛ dɔɔ ɛ ne kɛɛ abɔɔ bo adido adido. Akpaa ŋolo de gyɔ ɔ konɔɔ nyi ɔ yɛɛ Kristo walaŋ e na, kaboena nyi mena walaŋ ŋonaŋ waa tɔɔse nyi daa mɔ de yɛɛ Kristo balaŋwɔ ŋgba ŋon nɛ. 8 Nyi akpaa ma mo doŋ keŋ de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ be fa maŋ nɛ gyina ma wose adido na, be gyae ke yɛɛ maŋ desɛŋ ya. Nawolo nyi ɔ moo ɔ doŋ kenaŋ bo fa daa, na ke yela ɛ kelɛɛdi keŋ ka bee. Mɔna te yɛɛ nyi ka ke wɔlɛɛ ŋon bo ya. 9 Mɔɔ ne gyae ke yɛɛ ŋon ŋgba, mɛɛ mo me tɔna keŋmarase ŋan bo ŋmaase ŋon nɛ ya. 10 Nawolo nyi balaŋ baale ne yako nyiaa, me tɔna ŋan mɛɛ ŋmarase nɛ dana doŋ, te ŋe man nombia mɔ dana yuŋ. Mɔna akpaa maŋ gbagba kyaa ɛ gyaŋ na, me nɔɔ bɛɛ yɛɛ doŋ ya te ma kekolosi mɔ yɛɛ yakaa. 11 Kaboena nyi mena balaŋ benaŋ baa gyeŋ nyiaa, mena keŋ de kyaa lem te dɛɛ ŋmarase tɔna yelee ŋon nɛ, akpaa de kyaa ɛ gyaŋ koraŋ na mena ke te dɛɛ yɛɛ.

12 Kegbagba na, dɔɔ gyae dɛɛ taŋ mo da wose maa na balaŋ baŋ bɛɛ kɛlɛɛ ba wose nɛ ya. Ɛ kɛɛ be diyiŋ nombia. Bɛɛ mo ba wose maa na dɔŋa, te bɛɛ mo ba wose kɛɛse na dɔŋa. 13 Daa dɔɔ, dɔɔ gyae dɛɛ gyina da wose adido gbaa mena keŋ kaboena nɛ ya. Kpene keŋ dɔɔ dee gyina da wose yɛna tom keŋ Wurubuarɛ ba mo fa daa nyi dɛɛ yɛɛ, te dɔɔ yɛɛ ke kaa lii ɛmɛɛ mɔ gyaŋ nɛ. 14 Akpaa deŋ te kɔŋ ɛ gyaŋ ya te dee gyina da wose adido na, nafɔ da wose kegyina keŋ gyae ka bese gbaa mena keŋ kaboena nɛ. Mɔna daa yɛna balaŋ baŋ dɔɔ taŋgbɛɛ mo Kristo nombia kpaakpaa ŋan kɔna ŋon. 15 Ka te yɛɛ keŋ nyi dɛɛ mo tom keŋ baale be yɛɛ nɛ, gyina da wose adido gbaa mena keŋ kaboena nɛ ya. Mɔna de loo gyakaa bo nyi ɛ ka bee ɛ kelɛɛdi man, na tomse ŋan dɛɛ yɛɛ ɛ man nɛ ke gyu siaman nideli. 16 Na dee nyiŋ tale gbaa ŋon gyu yenaase wɔlɛɛ mɔ ke yako Kristo nombia kpaakpaa ŋan. Nawolo nyi dɔɔ ne gyae dɛɛ mo tom keŋ ŋolo be yɛɛ nɛ lɛɛ yele ya. 17 Mɔna kaboena nyi dɛɛ yɛɛ ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako nɛ. Be ŋmarasewɔ nyiaa, “Akpaa ŋolo ne gyina ɔ wose adido na, kaboena nyi waa gyina ɔ wose adido lee kpene keŋ de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ be yɛɛ fa e nɛ dɔɔ.” 18 Nawolo nyi na walaŋ ŋon ɔ ne kɛlɛɛ ɔ wose nɛ te Wurubuarɛ ne lɛɛ e do ya, mɔna walaŋ ŋon Wurubuarɛ ne kɛlɛɛ e nɛ, te ɔ ne lɛɛ e do.

11

Pɔɔl na akɛrɛɛ Kristo kpilala baŋ

1 Mɛɛ waase ŋon nyiaa, akpaa nyi me nombia ŋan mee kolosi fa ŋon nɛ yɛɛ diyiŋ nombia ŋa koraŋ na, ɛ nyiŋ konɔɔ fa maŋ ŋgba mena keŋ ɛ ne taŋ nyiŋ konɔɔ fa maŋ nɛ. 2 Mɛɛ gyae ŋon lee me konɔɔ man, ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ ne gyae ŋon nɛ. Nawolo nyi ɛ yɛɛ ŋgba alebu keteŋ ŋon ayimɛɛ be doo ɔ man ya, te mɔɔ yako see nyi Kristo waageŋ te maa mo e fa waa yala nɛ. 3 Mɔna me wɔe ne lɔ maŋ nyi, ŋolo waa beo ŋon na ɛ ka lese ya agyueŋ lee Kristo ɔsom keŋ dɔɔ, ŋgba mena keŋ dom ŋon ba mo adao gbɛɛneŋ

man beo Efa gyaŋgba gyaŋgba keŋ nɛ. 4 Nawolo nyi akpaa ŋolo de kɔŋ kaa kolosi Yesu wɔle ŋolo wose man nombia fa ŋon, lee Yesu ŋon daa be kolosi ɔ wose man nombia fa ŋon nɛ wɔle na, ɛ ne nyiŋ konɔɔ lɛɛ ɔtenate nombia do. Te ɛ bɛɛ gataa na feliŋ wɔlɛɛ mɔ kelɛɛdi kpu na Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɛ be wulaa nyiŋ, na kawola wɔlɛɛ na nyeedoŋ nombia ŋan ɛ be wulaa nyii nɛ ya. 5 Mɔɔ ne lɛɛ di mɔ nyi mena balaŋ baŋ be kpa baŋ yɛna Kristo kpilala gbagba nɛ, be man ŋolo kela maŋ ya. 6 Nyi akpaa mɔɔ gyeŋ kekolosi ya nɛ, keŋ bɛɛ wolo nyi mɔɔ gyeŋ nombia bo ya. De ta lese mena nombia kɛŋa pou man wola ŋon lee gbɛɛ kamasɛ man.

7 Mena keŋ mɔɔ yɔkɔse ma wose kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan fa ŋon lese ŋon yele, te ma te lɛɛ ŋon kolo ya nɛ, me yɛɛ dukum baa? 8 Debaŋ keŋ mɛɛ yɛɛ tom ɛ gyaŋ nɛ, ɛ tebia Kristotena baŋ be kyaa yenaase nɛ faa na maŋ abɔɔ te me talewɔ som ŋon. Mena dɔɔ maa tale yako nyi, ma moo kaale bo lɔ be dɔɔ na maa tale som ŋon. 9 Nawolo nyi debaŋ keŋ me kyaa ɛ gyaŋ nɛ, ma wose kyaŋa maŋ na, me ta mo kaale kenaŋ lɔ ɛ dɔɔ ya. Mɔna de tebia Kristotena baŋ bɔɔ lee Masedonia nɛ, kaa faa maŋ abɔɔ ŋan pou mɛɛ gyae nɛ. Mena dɔɔ me kyaŋa ma wose, te me gyakaa mɛɛ kyaŋ ma wose nyi, mɔɔ bese kasolɔ ɛ dɔɔ lee gbɛɛ kamasɛ maŋ ya. 10 Nombii na anokoare yaa mɛɛ yako ŋon lee Kristo man nyiaa, ŋolo be kyaa Akaya tɛɛle kei dɔɔ na waa tale tɔ maŋ gbɛɛ nyi me na gyina ma wose adido lee nombii kei dɔɔ ya. 11 Woŋ dɔɔ te mɛɛ yako mena nombia kɛŋa? Nawolo baa nyi mɔɔ ne gyae ŋon yee? Wurubuarɛ gyeŋ nyi mɛɛ gyae ŋon.

12 Mena keŋ mɔɔ wulaa bɛɛ nyi mɔɔ lɛɛ kolo lee ɛ gyaŋ ya nɛ, mena yaa me sɛɛ ma seŋɛɛ. Maa yɛɛ mena na maa nyiŋ mo tɔ baŋ bee gyina ba wose adido nɛ gbɛɛ. Na bɔɔ nyiŋ gbɛɛ wola ba wose nyi daa na wɔ ne yɛɛ na tom dokoloŋ ya. 13 Nawolo nyi mena balaŋ benaŋ te yɛɛ Kristo kpilalawɔ ya. Bɛɛ beo balaŋ nyi bɛɛ yɛɛ tom bo fa Wurubuarɛ. Mena balaŋ benaŋ na mo be dinɔɔ gbagba weese, na bɛɛ yɛɛ ba wose ŋgba be yɛɛ Kristo kpilalawɔ nɛ. 14 Be yɛɛ mena na be dana gyakoloŋ ya, nawolo nyi ɔbɔnsam gbagba koraŋ moo ɔ dinɔɔ gbagba weese, te ɔ moo ɔ wose yɛɛ ŋgba Wurubuarɛ kpilale kpaakpaate ŋolo nɛ. 15 Mena dɔɔ nyi akpaa ɔbɔnsam ŋonaŋ tewulɛɛ mɔ da mo be dinɔɔ weese, te be yɛɛ ba wose ŋgba kpilala baŋ be gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman na, be dana gyakoloŋ ya. Be dinɔɔ keŋ be dana nɛ, keŋ te Wurubuarɛ waa kɛɛ na waa mo tɔ wɔ kom wee ɔtomante keŋ man.

Pɔɔl wose kawola lee diyem keŋ ɔ be naa dɔɔ

16 Mɛɛ yako ŋon baa bela nyiaa, ŋolo na yɛɛ wa agyueŋ nyi me yɛɛ diyiŋte e ya. Mɔna akpaa ɛ yɛɛ ya agyueŋ mena na, kenaŋ na ɛ lɛɛ maŋ ŋgba diyiŋte nɛ, na maa nyiŋ tale wola ma wose kyomii. 17 Nombii na anokoare na, mena wose kawola kei te yɛɛ de Gbeŋgyoo kegyaebii man yaa mee kolosi ya. Mɔna mee kolosi baa ŋgba diyiŋte nɛ. 18 Mena keŋ balaŋ burum na wola ba wose ŋgba mena keŋ tɛɛle kei dɔɔ balaŋ ne yɛɛ nɛ dɔɔ, maŋ mɔ maa wola ma wose mena. 19 Ɛ kpa ɛ yɛɛ siakaralabiawɔ, mɔna ɛ ne nyiŋ konɔɔ kyaa tei ayiŋtena. 20 Nyi akpaa ŋolo da besena ŋon yɛɛ ɔ kegbetibii, yaa ɔ na ŋere ŋon do, yaa ɔ ne kɔ ɛ nyeeya man di, yaa ɔ ne di gyoori ɛ dɔɔ, yaa ɔ bɛɛ kala ŋon do balaŋ man koraŋ

ya na, ɛ ne nyiŋ konɔɔ lɛɛ ɔtenate do.
21 Ɛ wui dei ŋgba de ta gyem
na dɛɛ gyɔ de konɔɔ mo mena
nombia kɛŋa yɛɛ ŋon ya nɛ. Mɔna
kpene kamasɛ keŋ man ŋolo de
gyɔ ɔ konɔɔ ɔ na wola ɔ wose
na, maŋ mɔ maa tale gyɔ me
konɔɔ wola ma wose kpene ke-
naŋ dɔɔ mena. Mee kolosi baa
ŋgba diyiŋte nɛ. 22 Nyi akpaa
mena balaŋ benaŋ kpa be yɛɛ
Hiburutenawɔ na, maŋ mɔ me
yɛɛ Hiburu baale e. Nyi akpaa
be kpa be yɛɛ Iseraetenawɔ na,
maŋ mɔ me yɛɛ Iserae baale e.
Nyi akpaa be kpa ba lee Aber-
aham duuluŋ man na, maŋ mɔ
ma lee Aberaham duuluŋ man.
23 Nyi akpaa be kpa be yɛɛ Kristo
tewulɛɛwɔ na, maŋ yɛɛ Kristo
tobaale kpaakpaate e kela wɔ. Na-
wolo nyi me yɛɛ tom na doŋ kela
wɔ, te me naa diyem nideli mɔ
kela wɔ. Be kyaŋa maŋ tɔ deni
agbaatee agbaatee, te ba ŋmeree
maŋ dambiise nideli, te be naase
maŋ diyem yeŋ yeŋ wee na wee. Ɛ
ke yako nyi mee kolosi baa ŋgba
walaŋ ŋon ɔ nyee be doo ya nɛ,
mɔna nombii na anokoare yaa
mɛɛ yako. 24 Gyudatena ŋmeree
maŋ dambiise saonakufukadaale
(39) betabonoŋ. 25 Ba moo nyeela
dambiise tuku maŋ betabotooro.
Wee daale na, be funii maŋ boya
yeŋ yeŋ. Me kyaawɔ agbele di-
naana man betabotooro keŋ ŋɛɛ
buŋ maŋ, te ɛpo yela kedi maŋ.
Te me kyaawɔ loŋ dɔɔ wee di-
biliŋ nelim na ka weese. 26 Me
tɛɛ gbɛɛneŋ burum, te me naa
diyem yeŋ yeŋ lee booneŋ ka-
toŋ, na balaŋ baŋ bɛɛ ŋere balaŋ
lɛo ba abɔɔ dekpaŋkpasare man
nɛ nyiŋmaa man. Me dɛɛ Gyu-
datena, na baŋ ba te yɛɛ Gyudate-
nawɔ ya nɛ, naase maŋ diyem yeŋ
yeŋ. Me naa diyem yeŋ yeŋ donɔɔ
dinaana man, na ŋalese man na
ɛpo dɔɔ, te me naa diyem balaŋ
baŋ bee dii akɛrɛɛ nyi be yɛɛ
Kristotenawɔ nɛ nyiŋmaa man.
27 Me yɛɛ tom nideli keŋ te yɛɛ
nsendee ya, te me naa diyem mɔ
nideli. Me tɛɛwɔ weeya burum
keŋ mɔɔ ne nyiŋ dosoroŋ gba maa
doo ya, te me tɛɛwɔ na tanam
na loŋboaneŋ. Me tɛɛwɔ weeya
ŋaale man keŋ mɔɔ ne nyiŋ kolo
na kolo gba tina me nɔɔ korakora
ya. Me tɛɛwɔ na waare keŋ me
te nyiŋ kolo kpaakpaate wuu ma
wose ya. 28 Nombia kɛŋa pou
wɔle na, Kristotena akpiise ŋan
pou nombia ne takaa na maŋ wee
kamasɛ. 29 Nawolo nyi, nyi ŋolo
kelɛɛdi de yɔkɔse na, maŋ mɔ
wose te yɔkɔse maŋ. Nyi ŋolo mɔ
de yɛɛ dukum na, me tɔɔ loobia te
kyoŋii maŋ fa ɔtenate.
30 Nyi akpaa kaboena nyi maa
wola ma wose na, maa wola
ma wose bo lee abɔɔ ŋan na
lese ma keyɔkɔse wola nɛ bo
dɔɔ. 31 Wurubuarɛ ŋon ɔ yɛɛ
de Gbeŋgyoo Yesu Wurubuarɛ
na ɔ kya e, te ɔ kaboena nyi
dɛɛ lese ɔ yele kekpaakekpaa
nɛ, ɔ gyeŋ nyi na dekara yaa
mee dii ya. 32 Debaŋ keŋ me
kyaa Damasekuse donɔɔ man nɛ,
walaŋ ŋon ɔ seŋɛɛ gyoo Are-
tase nawɔɔ man ɔ ne kɛɛ tɛɛle
daale dɔɔ nɛ lese balaŋ nyiaa,
baa deke Damasekuse donɔɔ keŋ
anaanɔɔse ŋan pou na baa nyiŋ
kyaŋ maŋ. 33 Mɔna ba moo maŋ
do dokyoŋoloŋ man, te be tisinaa
maŋ ta na nfansere te me nyiŋa
gbɛɛ yeu lee tɛɛle dɔɔ kɛɛre ŋon
nyiŋmaa man.

12

Wurubuarɛ kalese nombia ŋale man wola Pɔɔl

1 Kaboena nyi maa wola ma
wose, mɔna ma gyeŋ nyi ma wose
kawola kei be dana tɔnɔɔ ya. Ɛ
yela maa yako ŋon nombia ŋan
de Gbeŋgyoo Yesu Kristo ba lese

wola maŋ, na ŋan mɔɔ naa ŋa na me sia fonɛɛ ŋgba dosɛɛ man nɛ. 2 Ma gyeŋ Kristobaale ŋolo keŋ kulutooneŋ kufu anaara yaa ŋgba Wurubuarɛ be gate e gyu adido adido nɛ. Nyi ɔ naa ke na ɔ sia fonɛɛ bo o, yaa ke yɛɛ dosɛɛ man ke bo na, maŋ ba gyeŋ ya. Wurubuarɛ waageŋ gyeŋa la. 3 Ma gyeŋ nyi Wurubuarɛ moona mena walaŋ ŋonaŋ gyu adido adido botɔɔ keŋ bɛɛ baake nyi Paradiso nɛ. Nyi mena nombia kɛŋa yɛɛ sia fonɛɛ nombia bo o, ŋe yɛɛ dosɛɛ nombia bo o na, maŋ ba gyeŋ ya. Wurubuarɛ waageŋ gyeŋa la. 4 Nombia ŋan walaŋ ŋonaŋ be nyii botɔɔ nɛ ŋe taŋ keyako ya, te walaŋ mɔ be tale mo ɔ nɔɔ yako ŋa gba ya. 5 Mena dɔɔ maa wola ma wose bo mena walaŋ kei dinɔɔ dɔɔ. Mɔna mɔɔ gyae maa wola ma wose lee maŋ gbagba dɔɔ ya. Nyi akpaa maa wola ma wose koraŋ na, maa wola ma wose bo lee abɔɔ ŋan na wola ma wose keyɔkɔse nɛ dɔɔ bo. 6 Nyi akpaa ma wola ma wose na te yɛɛ diyiŋ nombia ŋa ya, nawolo nyi nombia ŋan mɔɔ yako ŋon nɛ yɛɛ ampaŋ. Mɔna mɔɔ gyae maa wola ma wose ya. Nawolo nyi mɔɔ ne gyae nyi ŋolo ka mo maŋ maa kela mena keŋ kaboena nɛ, lee abɔɔ ŋan mɛɛ yɛɛ yaa nombia ŋan mee kolosi fa ŋon nɛ dɔɔ ya.

7 Gyakoloŋ nombia dinaana ŋan Wurubuarɛ ba lese wola maŋ nɛ, nafɔ ŋe gyae ke tale yela ma nyee ka koro maŋ na maa wola ma wose. Mɔna Wurubuarɛ bɛɛ gyae nyi maa wola ma wose ya, mena dɔɔ te ɔ yela woseyooreŋ daale kaa gyoo maŋ. Woseyooreŋ kei yɛɛ ŋgba ɔbɔnsam kpila na ɔ tobaale ŋolo nyi waa kɔŋ kaa naase maŋ diyem nɛ, na be yele ma nyee ka koro maŋ gbaa na maa wola ma wose ya. 8 Me waase de Gbeŋgyoo Yesu betabotooro nyi, waa lese mena woseyooreŋ kenaŋ lee ma wose man. 9 Mɔna de Gbeŋgyoo Yesu bɛe te ɔ yako maŋ nyiaa, “Yela me bɛrɛɛ keŋ mɔɔ mo boele neŋ nɛ ke kaboena neŋ. Nawolo nyi n wose keyɔkɔse man te nyaŋ kena me doŋ.” Mena dɔɔ dana maŋ gyoŋ nyi mɛɛ wola ma wose bo lee ma wose keyɔkɔse man, na Kristo doŋ keŋ kenyiŋ doo me man. 10 Mena dɔɔ lee Kristo dɔɔ nɛ, wose keyɔkɔse man bo o tuubia man bo o, diyem kena man yaa diyem kenaase man yaa kaale man bo koraŋ na, ma wose ne fɛɛ maŋ. Nawolo nyi ma wose keyɔkɔse man te mɛɛ naa Kristo doŋ.

Pɔɔl kayeyɛɛ lee Korintotena dɔɔ

11 Me ta bese diyiŋte, mɔna ɛmɛɛ yele la te ma bese diyiŋte. Ɛmɛɛ te kaboena nyi nafɔ yaa kɛlɛɛ maŋ. Nawolo nyi ma te yɛɛ kolo e ma wose dɔɔ koraŋ ya na, mɔɔ doo balaŋ baŋ bɛɛ baake ba wose nyi be yɛɛ Kristo kpilalawɔ nɛ tɛɛ lee gbɛɛ kamasɛ man ya. 12 Abɔɔ ŋan pou kaboena nyi walaŋ waa yɛɛ na kawola nyi ɔ yɛɛ Kristo kpilale e nɛ, Wurubuarɛ tɛɛwɔ me dɔɔ yɛɛ ŋa ɛ man. Ŋan yɛna gyakoloŋ nombia na wɔɔle kalese wola. Te ɛ naa mena keŋ mɔɔ nyiŋ konɔɔ seŋ keŋkeŋ, yɛɛ mena abɔɔ kɛŋa pou. 13 Na kɔba te ma te lɛɛ lee ɛ gyaŋ ya na, nafɔ woŋ te me yɛɛwɔ fa Kristotena akaŋ baŋ te ma te yɛɛ fa ŋon ya? Yaa keŋ ma te lɛɛ kɔba lee ɛ gyaŋ dɔɔ ya, te ɛ ne kolosi mena nombia kɛŋa? Akpaa mena te doo na, ɛ wui dei.

14 Ma te desina ma wose nyi maa bese kaa ta ɛ dɔɔ betabotoorote. Mɔɔ ne gyae nyi me kaa mo ma wose lɔ ɛ dɔɔ ya, nawolo nyi na ya abɔɔ ŋan ɛ dana nɛ te mɛɛ gyae ya, mɔna ɛmɛɛ gbagba te mɛɛ gyae. Kegbagba na, na bia ne gyae na abɔɔ see

ba lolala ya, mɔna lolala ne gyae na abɔɔ see be bia. 15 Mena dɔɔ dana maŋ gyoŋ nyi maa mo kpene kamasɛ keŋ me dana nɛ, kpu na me dibiliŋ wɔlɛɛ ɛ dɔɔ. Nyi akpaa mɛɛ gyae ɛ nombia nideli na, ɛmɛɛ be gyae maŋ mena yee? 16 Ma gyeŋ nyi ɛ ke sɛɛ nyiaa, ayi me ta mo kasolɔ kaa ŋere ŋon ya. Mɔna ɛ man baale ne yako nyiaa me dana nyansa, mena dɔɔ te ma moo adao gbɛɛneŋ nyiŋ ŋon. 17 Ma moo balaŋ baŋ mɔɔ kpili ɛ gyaŋ nɛ dɔɔ di ɛ nyeeya man? 18 Me waase Tituse nyi waa kɔŋ ɛ gyaŋ te me kpila Kristobaale ŋolo mɔ kpu na e. Tituse kaa lɛɛ ɛ nyeeman kolo bo di yaa? Na agyueŋ dokoloŋ te daa na e dana yee? Yaa na gbɛɛ dokoloŋ dɔɔ te daa na e dɔŋ yee?

19 Ɛmɛɛ gyeŋ nyi da seŋɛɛ baa dee tira de nombia kɛŋa nɔɔ na dee di deŋele? Koa te yɛɛ mena ya. Wurubuarɛ ne naa daa nyi Kristo kegyaebii man yaa dee kolosi nɛ. Me tebia kpaakpaa, lee ɛ deeli dɔɔ te de kolosi nombia kɛŋa pou mena nɛ. 20 Me wɔe ne lɔ maŋ nyi akpaa me kɔŋ ɛ gyaŋ na, mɔɔ gyae maa naa ŋon nyi ɛ kyaa ŋgba mena keŋ mɛɛ gyae nɛ ya, te ɛmɛɛ mɔ be gyae ɛ kena me dinɔɔ ŋgba mena keŋ ɛ ne gyae nyi ɛ kena ke nɛ ya. Me wɔe ne lɔ maŋ nyi mberem na kale nombia, na sibii na baŋ na yoo nombia na balaŋ kewɔlɛɛ, na wose kawola na nombia nkaraŋkaraŋ keyɛɛ gyae ke doo ɛ man. 21 Me wɔe ne lɔ maŋ nyi akpaa me kɔŋ bela na, Wurubuarɛ waa yɔkɔse maŋ ɛ siaman na me tɔɔ ke kyoŋii maŋ lee ɛ man baale nombiakumɛɛ ŋan bɛɛ yɛɛ, te bɔɔ ne gyae baa kyɛɛkee lee ŋe man ya nɛ dɔɔ. Me wɔe ne lɔ maŋ nyi be sɛɛ bɛɛ yɛɛ kafoŋ na nombia nkaraŋkaraŋ, te bɔɔ ne gyae baa kyɛɛkee lee be nombiakumɛɛ ŋenaŋ man kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ ya.

13

1 Kei yɛna betabotoorote ŋgba mɛɛ kɔŋ ɛ gyaŋ nɛ. Mɛɛ gyae ɛ ke tɔɔse nombii keŋ doo Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see yenaŋ daale nɛ nyiaa, “Pɛna ɛ ke bu ŋolo fɔɔ na, kaboena nyi yaa nyii lee balaŋ bala, yaa balaŋ batooro nɔɔman nyi nombii keŋ yɛɛ ampaŋ.” 2 Ma kekɔŋ ɛ gyaŋ bolate keŋ nɛ, me wulaa faree balaŋ baŋ pou bɔɔ yɛɛ nombiakumɛɛ kaalaŋ nɛ, na balaŋ akaŋ baŋ pou. Debaŋ kei keŋ mɔɔ kyaa ɛ gyaŋ ya nɛ, mena yaa me gyakaa mɛɛ faree ŋon nyiaa, akpaa ma bese kɔŋ na, mɔɔ gyae maa mo baŋ be sɛɛ bɛɛ yɛɛ nombiakumɛɛ nɛ wose kyɛɛ wɔ ya. 3 Ɛmɛɛ kpa ɛ ne gyae ɛ kena nyi Kristo ne tɛɛ la me dɔɔ kolosi nɛ, ɛ kena ke. Ɛ kena nyi Kristo ba woɛ keŋ ɔ be gyae waa wɔŋ ɛ deŋele ya. Ɔ dana doŋ ɛ dɔɔ. 4 Ke yɛɛ ampaŋ nyi be gyɔɔ e mataa ɔpaŋdaŋ dɔɔ, ŋgba walaŋ ŋon ɔ be taŋ doŋ ya nɛ. Mɔna debokeiman dɔɔ, ɔ te fom lee yeŋ man te ɔ kyaa Wurubuarɛ doŋ man. Mena mɔ te daa mɔ be taŋ doŋ ya. Mɔna keŋ de doo Kristo man dɔɔ, Wurubuarɛ doŋ doo de man te de dana dɛɛ som ŋon.

5 Ɛ gyoo ɛ wose man nideli na ɛ ke kɛɛ nyi ɛ ne lɛɛ Yesu di nideli? Yaa ɛ ba gyeŋ nyi ɛmɛɛ na Yesu Kristo yɛɛ dokoloŋ yee? Akpaa ɛ ba gyeŋ mena ya na, kenaŋ na ɛ te yale ɛ kelɛɛdi man. 6 Mɛɛ lɛɛ di nyi ɛ ka gyeŋ nyi, daa dɔɔ da te yala ta da kelɛɛdi man ya. 7 Dɛɛ fane fa Wurubuarɛ nyiaa, ɔ na yeli ɛ ke yɛɛ kolo kum ya. Te yɛɛ keŋ nyi balaŋ ke kɛlɛɛ daa nyi da te yɛɛ daale dɔɔ ya, mɔna akpaa dekɔŋ nyi da te yale da kelɛɛdi man koraŋ na, dɛɛ gyae bo nyi ɛ ke yɛɛ nombia ŋan tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ. 8 Nawolo nyi dɔɔ gyae dɛɛ tale lee nombii na anokoare keŋ wɔle ya. Ke man te da seŋɛɛ debaŋ kamasɛ.

9 Nyi akpaa daa de yɔkɔse te ɛmɛɛ
seŋɛɛ keŋkeŋ ɛ kelɛɛdi man na,
dana daa gyoŋ. Nawolo nyi dɛɛ
fane bo nyi yaa tale seŋ keŋkeŋ
ɛ kelɛɛdi man Wurubuarɛ kegyae-
bii man. 10 Mena dɔɔ te de kyaa
lem na lem te mɛɛ ŋmarase tɔne
kei mee yelee ŋon nɛ. Kenaŋ na
akpaa me kɔŋ ɛ gyaŋ na, mɔɔ gyae
maa mo doŋ keŋ de Gbeŋgyoo
Yesu be fa maŋ nɛ kolosi na ŋon
akpanyaŋnyaŋ man ya. Nawolo
nyi de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ faa
maŋ doŋ kei bo, nyi maa mo kyɔ
ŋon na ɛ ka bee ɛ kelɛɛdi man. Ɔ
te fa maŋ ke bo nyi maa mo wɔlɛɛ
ŋon ya.
11 Me tebia, me nɔɔwoya ɔto
yɛna nyiaa, ɛ kyaa nideli. Ɛ yase
ɛ sia na ɛ ke kyaa nideli kelii ɔto,
na ɛ ke tei nombia ŋan mɔɔ yako
ŋon nɛ. Ɛ yɛɛ nɔɔdokoloŋ na
ɛ ke kyaa wosefɛɛreŋ man. Na
Wurubuarɛ ŋon ɔ ne gyae balaŋ
te ɔ yɛɛ wosefɛɛreŋ Gbeŋgyoo e
nɛ ke kyaa na ŋon. 12 Ɛ mo Kristo
balaŋ kegyae keŋ do dɔŋa nɔɔ lee
ɛ konɔɔ man. 13 Wurubuarɛ balaŋ
baŋ pou be kyaa kɛbo nɛ na do
ŋon nɔɔ. 14 De Gbeŋgyoo Yesu
Kristo waa mo ɔ bɛrɛɛ boele ŋon,
na Wurubuarɛ kegyae keŋ ke doo
ɛ man, na Wurubuarɛ feliŋ ŋon ke
yela ɛ ke yɛɛ nɔɔdokoloŋ.

Pɔɔl tɔne keŋ ɔ be ŋmarase yelee Galatiatena nɛ

1 Tɔne kei lee maŋ Pɔɔl gyaŋ. Me yɛɛ Yesu Kristo kpilale e keŋ na deniwalaŋ ŋolo lese na maŋ ya, te na deniwalaŋ ŋolo mɔ kpila na maŋ ya. Mɔna Yesu Kristo gbagba, na de kya Wurubuarɛ ŋon ɔ be gyuusu Yesu lee yeŋ man nɛ lese na maŋ te ɔ kpila maŋ. 2 Mɛɛ ŋmarase ke mee yelee ɛmɛɛ Kristotena akpii akpii ŋan pou ɛ kyaa Galatia tɛɛle man nɛ. Daa na me tebia Kristotena baŋ pou be kyaa me gyaŋ kɛbo nɛ na do ŋon nɔɔ.

3 De kya Wurubuarɛ na de Gbeŋgyoo Yesu Kristo baa mo be bɛrɛɛ boele ŋon, na baa fa ŋon wosefɛɛreŋ. 4 De nombiakumɛɛ dɔɔ te Yesu Kristo moo ɔ wose fa yeŋ, na waa lese daa lee gyɛŋ duuluŋ kei nombiakumɛɛ man. Wurubuarɛ ŋon ɔ yɛɛ de kya e nɛ, kegyaebii man te nombia kɛŋa pou kɔŋawɔ mena. 5 Ŋon Wurubuarɛ te kaboena nyi dɛɛ lese ɔ yele kekpaakekpaa. Amɛn.

Nombii wɔle daale be kyaa Kristo nombia kpaakpaa ŋan wɔle ya

6 Ɛmɛɛ Galatiatena, ɛ nombia dana maŋ gyakoloŋ gbaa. Ɛmɛɛ baŋ Wurubuarɛ be tɛɛ Kristo bɛrɛɛ dɔɔ baake ŋon nɛ, ɛ kɛɛ mena keŋ ɛ be barase lee ɔ nombia ŋan wɔle. Nɛnɛɛ ɛ te gyu ɛ silana kawola wɔle keŋ balaŋ ne dii akɛrɛɛ de man nyi ŋe yɛɛ Kristo nombia ŋa nɛ. 7 N kɛɛ gbagba na, mena kawola kenaŋ ta lee Kristo gyaŋ korakora ya. Mɔna balaŋ baale ne wɔlɛɛ na ya agyueŋ. Bɛɛ gyae bo nyi baa tulii Kristo nombia kpaakpaa ŋan. 8 Mɔna akpaa nyi daa gbagba, yaa Wurubuarɛ kpilale ŋolo koraŋ da lee adido kɔŋ kaa kolosi nombia wɔlɛɛ ŋaale kpoo fa ŋon lee Kristo nombia kpaakpaa ŋan daa be wulaa kolosi fa ŋon nɛ wɔle na, ɔtenate dɛɛ laako. Nawolo nyi Wurubuarɛ waa wɔlɛɛ e kekpaakekpaa. 9 De te wulaa yako ŋon mena nombia kɛŋa. Mɔna ma bese yaa mɛɛ yako ŋon bela nyiaa, akpaa ŋolo de kɔŋ kaa yako ŋon nombia wɔlɛɛ ŋaale bela lee Kristo nombia kpaakpaa ŋan daa be yako ŋon nɛ wɔle na, Wurubuarɛ waa wɔlɛɛ ɔtenate kekpaakekpaa.

10 Me kɛɛ yako ŋon nombia kɛŋa na, nawolo baa nyi mɛɛ gyae nyi denibalaŋ ke kɛlɛɛ maŋ yaa? Koa, na mena ya. Yaa mɛɛ gyae baa nyi maa yɛɛ denibalaŋ kegyaebii? Nyi akpaa me sɛɛ mɛɛ gyae bo nyi denibalaŋ ke kɛlɛɛ maŋ na, kenaŋ na nafɔ ma te yɛɛ Kristo tobaale e ya.

Mena keŋ Pɔɔl ba bese Kristo kpilale

11 Me tebia mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nyiaa, Kristo nombia kpaakpaa ŋan mɔɔ kolosi fa ŋon nɛ te yɛɛ nombia ŋan denibalaŋ be kyaa bake see ya. 12 Na deniwalaŋ ŋolo moona mena nombia kɛŋa do maŋ me nyiŋmaa man ya, te na deniwalaŋ ŋolo mɔ wola na maŋ mena nombia kɛŋa ya. Mɔna Yesu Kristo lese na mena nombia kɛŋa wola maŋ.

13 Ɛmɛɛ gbagba ɛ gyeŋ me dinɔɔ debaŋ keŋ me doo Gyudatena ɔsom keŋ man nɛ. Me dii ba mmaraase ŋan dɔɔ nideli, te me naase Kristotena baŋ Wurubuarɛ ba lese wɔ nɛ diyem akpanyaŋnyaŋ man, te me gyae gbɛɛ nyi nafɔ maa wɔlɛɛ nombia ŋan be silana nɛ. 14 Me yase me sia kasee Gyudatena ɔsom mmaraase ŋan nideli gyu siaman, kela me tebia Gyudatena baŋ daa na wɔ

yɛɛ akoso nɛ pou. Ma moo ma nyee pou do de naanaɔ benɛŋ nombia ŋan keyɛɛ man.

15 Mɔna Wurubuarɛ tɛɛwɔ ɔ bɛrɛɛ keŋ dɔɔ wii me waraŋase, te ɔ baake maŋ nyi me kaa yɛɛ ɔ tom. Ɔ wulaa lese maŋ see nyi me kaa bese ɔ tobaale pɛte ba lola maŋ. 16 Lee ŋon Wurubuarɛ gbagba kegyae man dɔɔ te ɔ baake maŋ te ɔ lese ɔ bu Yesu wola maŋ. Na maa nyiŋ kolosi ɔ bu Yesu nombia kpaakpaa ŋan fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ. Wurubuarɛ ke baake maŋ keŋ nɛ, me te gyu ŋolo gyaŋ nyi waa fa maŋ agyueŋ lee nombia kɛŋa man ya. 17 Mena ke mɔ te me te gyu Gyerusalɛm donɔɔ man nyi me kaa naa Kristo kpilala gyaŋgba nyibaŋ baŋ nyi baa fa maŋ agyueŋ lee nombia kɛŋa man ya. Mɔna ma korowɔ karatetee dokoloŋ gyu Arebia tɛɛle man, pɛte ma besewɔ kɔŋ Damasekuse donɔɔ man.

18 Kulutooneŋse atooro wɔle nɛ, me gyuu Pita gyaŋ Gyerusalɛm donɔɔ man, te me kyaawɔ ɔ gyaŋ weeya kufu anoŋ. 19 Me ke gyu botɔɔ nɛ, ma te naa Kristo kpilala baŋ man ŋolo ya gyisɛ de Gbeŋgyoo Yesu ɔ naabu Gyemisi waageŋ. 20 Wurubuarɛ gbagba gyeŋ nyi nombia ŋan mɛɛ ŋmarase nɛ yɛɛ ampaŋ.

21 Kenaŋ wɔle na te me gyuu Siria na Silisia tɛɛlese dɔɔ. 22 Mena debaŋ kenaŋ na, Kristotena akpii akpii ŋan pou be kyaa Gyudia tɛɛle dɔɔ nɛ ba gyeŋ maŋ gbagba ya. 23 Kpene keŋ bee nyii yɛna nyiaa, “Balee ŋon gyaŋgba ɔ ne naase daa diyem nɛ, nɛnɛɛ ŋon dɔŋɛɛ la ɔ ne kolosi Kristo kelɛɛdi keŋ nafɔ ɔ be gyae gbɛɛ nyi waa wɔlɛɛ ke nɛ wose man nombia nɛ.” 24 Mena dɔɔ ba lese Wurubuarɛ yele lee mena keŋ ɔ be kyɛɛkee maŋ nɛ dɔɔ.

2

Kristo kpilala baŋ kelɛɛ Pɔɔl do ba wose man

1 Kulutooneŋ kufu anaara wɔle nɛ, ma besewɔ gyu Gyerusalɛm donɔɔ man. Me ke gyu kei na, daa na Banabase na Tituse gyuu la. 2 Wurubuarɛ lese la wola maŋ nyi maa gyu Gyerusalɛm donɔɔ man botɔɔ mena dɔɔ te me gyuuwɔ. De ke gyu botɔɔ na, dɛɛ kyaa gyaŋee na Kristotena kegyiise baŋ baageŋ bo. De gyaŋee na, mɛɛ lese Kristo nombia kpaakpaa ŋan me dɔŋ mee kolosi fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ man wola wɔ, na daa na wɔ ke yɛɛ nɔɔdokoloŋ. Nawolo nyi ma te gyae nyi tom keŋ mɔɔ yɛɛ kaalaŋ, na keŋ me gyakaa mɛɛ yɛɛ nɛ ke yɛɛ yakaa ya. 3 Me dɔɔ Tituse ŋon ɔ silana maŋ nɛ, na ɔ yɛɛ Giriki baale e. Mɔna ŋolo na ŋolo ta ŋere e nyi waa kara ɔ baala wose pɛna baa lɛɛ e do nyi ɔ yɛɛ Kristo tobaale e ya. 4 Balaŋ baale beo la mo ba wose nyi be yɛɛ Kristotenawɔ te be kaa kpuuwɔ de man. Baŋ gyae la nyi nafɔ baa kara e ɔ baala wose. Mena balaŋ benaŋ wɛɛlee la kaa gyoo de man, te bɛɛ gyae nyi baa wɔlɛɛ da wosekenyiŋ keŋ dɔɔ nyim lee de Gbeŋgyoo Kristo man nɛ. Bɛɛ gyae nyi dɛɛ bese gyu ke doo Gyudatena mmaraase ŋan tɛɛ na dee di ŋe dɔɔ, na baa mo daa besena ba mmaraase ŋan gbeŋa. 5 Mɔna da te fa wɔ gbɛɛ korakora ya. Nawolo nyi dɛɛ gyae nyi ɛ ke kyaŋ Kristo anokoare nombia ŋan dɔɔ wola ŋon nɛ man nideli.

6 Balaŋ baŋ balaŋ ne kɛɛ wɔ nyi baŋ yɛna siamantena yaa kegyiise Kristo ɔsom keŋ man nɛ koraŋ ta mo kolo kpu na Kristo nombia ŋan mɔɔ kolosi fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ nɛ ya. Mena balaŋ benaŋ kegyiiri kedi keŋ te yɛɛ kolo ke me gyaŋ ya. Nawolo

nyi Wurubuarɛ bɛɛ kɛɛ ŋolo siaman pɛna waa yɛɛ ɔ kolo ŋgba mena keŋ balaŋ ne yɛɛ nɛ ya. 7 Mɔna mena balaŋ kɛwɔ naawɔ nyi Wurubuarɛ lese na maŋ nyi maa kolosi ɔ nombia kpaakpaa ŋan fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ, ŋgba mena keŋ ɔ ba lese Pita nyi waa kolosi nombia kpaakpaa ŋenaŋ fa Gyudatena nɛ. 8 Nawolo nyi Wurubuarɛ ŋon ɔ be baake Pita te ɔ be fa e doŋ nyi waa kolosi ɔ nombia kpaakpaa ŋan fa Gyudatena nɛ, ŋon ke baake na maŋ te ɔ faa maŋ mɔ doŋ nyi maa kolosi ɔ nombia kpaakpaa ŋenaŋ fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ. 9 Gyemisi na Pita na Gyɔn baŋ balaŋ ne kɛɛ wɔ nyi be yɛɛ kegyiisewɔ Kristo ɔsom keŋ man kena nyi Wurubuarɛ ta mo ɔ bɛrɛɛ keŋ boele daa nɛ, be gbaa daa do daa nɔɔ na ke yela walaŋ kamasɛ kena nyi daa na wɔ pou yɛɛ dokoloŋ tom keŋ dɛɛ yɛɛ nɛ man. Mena dɔɔ daa na wɔ yakowɔ sɛɛ dɔŋa nyiaa, daa na Banabase dee kolosi Kristo nombia kpaakpaa ŋan fa balaŋ baŋ ba te Gyudatenawɔ ya nɛ, na baŋ mɔ kekolosi ŋa fa Gyudatena. 10 Nombii dokoloŋ keŋ bɔɔ yako daa nyi dɛɛ kyaŋ ke keŋkeŋ yɛna nyi, de na wolee ayematena dɔɔ ya. Na mena nombii kei taŋ doo la me konɔɔ man.

Pɔɔl kakoro seŋ tia Pita

11 Pita ke kɔŋ de gyaŋ Antiɔke donɔɔ man nɛ, ma korowɔ seŋ tia e de tebia Kristotena baŋ siaman. Nawolo nyi kpene keŋ ɔ be yɛɛ nɛ be dei ya. 12 Ɔ ke kɔŋ botɔɔ kewalaŋ keŋ nɛ, ɔ sia gyeewɔ na ɔ ne dii bom na balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ. Mɔna Gyemisi ke kpila balaŋ baale lee Gyerusalɛm donɔɔ man kɔŋ na, te Pita tira ɔ wose lee ɔ tebia baŋ man keŋ ɔ bɛɛ tekaa di bom na wɔ bela ya. Nawolo nyi ɔ ne yee Gyudatena baŋ ba seŋɛɛ nyi kaboena nyi baa kara Kristotena baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya baala wose nɛ. 13 Kpene keŋ Pita be yɛɛ nɛ, yela Gyudatena baŋ be yɛɛ Kristotenawɔ Antiɔke donɔɔ man nɛ mɔ tira ba wose keŋ be silana Pita nombiakumɛɛ ŋan ɔ be yɛɛ nɛ. Ba ke yɛɛ kenaŋ dɔɔ yela Banabase gba mɔ sila be nombiakumɛɛ ŋan bɔɔ yɛɛ nɛ.

14 Ma kena nyi be nombia ayɛɛsa bɛɛ kyaa na Kristo nombia kpaakpaa ŋan ya nɛ, ma korowɔ seŋ tia Pita balaŋ baŋ pou siaman nyiaa, “Pita, n yɛɛ Gyuda baale e, mɔna n nombia ayɛɛsa bɛɛ wolo nyi n yɛɛ Gyuda baale e ya. Woŋ dɔɔ te nɛnɛɛ n na ŋere balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ nyi baa di Gyudatena mmaraase dɔɔ?”

15 Lolo man na daa na neŋ pou yɛɛ Gyudatenawɔ. Da te yɛɛ balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ, te balaŋ ne baake wɔ nyi be yɛɛ nombiakumɛɛyɛɛrawɔ nɛ ya. 16 Daa Gyudatena baŋ de yɛɛ Kristotenawɔ nɛ dɔɔ, da gyeŋ nyi Wurubuarɛ bɛɛ lɛɛ walaŋ do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ŋon Wurubuarɛ siaman nyi keŋ ɔ ne di mmaraase ŋan dɔɔ nɛ dɔɔ ya, mɔna walaŋ ŋon ɔ ne lɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu di na te Wurubuarɛ ne lɛɛ e do. Mena dɔɔ daa mɔ te lɛɛ Yesu di na Wurubuarɛ ke nyiŋ lɛɛ daa do nyi de gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman. Na te yɛɛ nyi da mmaraase ŋan dɔɔ kedi dɔɔ te Wurubuarɛ lɛɛ daa do ya. Nawolo nyi da gyeŋ nyi Wurubuarɛ be gyae waa lɛɛ ŋolo do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman, nyi keŋ ɔ be di mmaraase ŋan dɔɔ nɛ dɔɔ ya.

17 Akpaa dɛɛ gyae nyi Wurubuarɛ ke lɛɛ daa do nyi de gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman na, kenaŋ na kaboena nyi dɛɛ lɛɛ Kristo di. Kenaŋ na daa mɔ dɛɛ naa nyi daa Gyudatena mɔ yɛɛ nombi-

akumɛɛyɛɛrawɔ ŋgba balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ. Akpaa mena te doo na, kenaŋ na nawolo baa nyi Kristo na wola na balaŋ nyi baa yɛɛ nombiakumɛɛ baa yaa? Korakora, be doo mena ya. 18 Nyi akpaa ma bese lee me wɔle gyu ke di mmaraase ŋan mɔɔ wulaa bɛɛ ŋa nɛ dɔɔ na, kenaŋ na nawolo baa nyi me yɛɛ dukumyɛɛre e. 19 Gyaŋgba keŋ na nafɔ me doo Mosesi mmaraa keŋ tɛɛ, mɔna nɛnɛɛ dɔɔ Yesu ta lese maŋ lee ke tɛɛ na maa nyiŋ kyaa fa Wurubuarɛ. 20 Ba ke gyɔ Kristo mataa ɔpaŋdaŋ keŋ dɔɔ te ɔ ba yem nɛ, na yɛɛ yaa ŋgba daa na e yeŋa la nɛ. Mena dɔɔ mɔɔ tekaa kyaa ŋgba gyaŋgba ma kekyaabii keŋ nɛ ya, mɔna nɛnɛɛ dɔɔ Kristo kyaa la me maŋ. Lee mena dɔɔ kpene kamasɛ keŋ maa yɛɛ ma kekyaa tɛɛle kei dɔɔ na, maa mo ma wose lɔ Yesu Kristo dɔɔ bo. Nawolo nyi ɔ ne gyae maŋ, te lee maŋ dɔɔ te ɔ moo ɔ wose fa yeŋ. 21 Mɔɔ ne bɛɛ Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele maŋ nɛ ya. Nawolo nyi nafɔ akpaa Wurubuarɛ ne lɛɛ balaŋ bo do nyi be gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman mo lee mmaraase ŋan dɔɔ kedi dɔɔ na, kenaŋ na Kristo yeŋ keŋ ɔ ba yem nɛ be dana tɔnɔɔ ya.

3

Kelɛɛdi yaa mmaraase dɔɔ kesila

1 Ɛmɛɛ Kristotena baŋ ɛ kyaa Galatia donɔɔ man nɛ, weera te ɛ ne yɛɛ abɔɔ ŋgba ayiŋtena nɛ? Amɔ tulii na ɛ nyeeya te ɛ bɛɛ naa anokoare keŋ ya nɛ? Na ɛ popou siaman te me kolosi Yesu Kristo wose man nombia fa ŋon nideli nyi, ɛmɛɛ dɔɔ te be gyɔɔ e ɔpaŋdaŋ dɔɔ te ɔ yeŋawɔ yee? 2 Ɛ tira nombii kei nɔɔ fa maŋ. Mmaraase ŋan kedi yele la te ɛ nyiŋa Wurubuarɛ feliŋ ŋon yaa, nyeekelɛɛ nombia ŋan dɔɔ kolosi fa ŋon te ɛ be lɛɛ ŋa di nɛ dɔɔ? 3 Sena yaa ɛ gyimwɔ mena? Ɛ fiasɛɛ nideli ɛ ne sila Wurubuarɛ feliŋ ŋon gbɛɛneŋ. Nɛnɛɛ weera dɔɔ te ɛ ne gyae ɛ ka mo denibalaŋ gbɛɛneŋ tɔɔle ke? 4 Kenaŋ na nawolo baa nyi ɛ diyem keŋ ɛ be naa lee ɛ Wurubuarɛ ɔsom man nɛ yɛɛ yakaa baa? Koa, mɔɔ ne lɛɛ di nyi ke yɛɛ yakaa ya. 5 Mosesi mmaraase ŋan ɛ be di ŋe dɔɔ nɛ dɔɔ te Wurubuarɛ moo ɔ feliŋ ŋon do ɛ man te ɔ yɛɛ gyakoloŋ nombia ɛ man? Yaa keŋ ɛ be nyii nyeekelɛɛ nombia ŋan te ɛ be lɛɛ ŋa di nɛ dɔɔ?

6 Ɛ tɔɔse balee ŋon bɛɛ baake nyi Aberaham nɛ wose man nombia. Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako yenaŋ daale lee Aberaham wose man nyiaa, “Aberaham lɛɛ Wurubuarɛ bo di, mena dɔɔ te Wurubuarɛ lɛɛ e do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ŋon Wurubuarɛ siaman.” 7 Mena dɔɔ kaboena nyi yaa gyeŋ nyiaa, balaŋ baŋ bɔɔ lɛɛ Wurubuarɛ di ŋgba mena keŋ Aberaham be lɛɛ Wurubuarɛ di nɛ, baŋ yɛna Aberaham duuluŋ man balaŋ gbagba. 8 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan wulaa yakowɔ see lee gyaŋgba gyaŋgba keŋ pɛte nombia ŋenaŋ kɔŋawɔ mena nyiaa, akpaa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ de lɛɛ ŋon Wurubuarɛ di na, ŋon mɔ waa lɛɛ wɔ do nyi be gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman. Wurubuarɛ wulaa yakowɔ see fa Aberaham nyiaa, “Lee nyaŋ dɔɔ te maa hiraa tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou.” 9 Lee mena dɔɔ balaŋ baŋ pou baa lɛɛ Wurubuarɛ di ŋgba mena keŋ Aberaham be lɛɛ e di nɛ, Wurubuarɛ waa hiraa wɔ ŋgba mena keŋ ɔ be hiraa Aberaham nɛ.

10 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ yako nyi ɔ ne di Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ na ɔ gbɛɛneŋ ke nyiŋ tenee Wurubuarɛ siaman na, Wurubuarɛ waa falaa ɔtenate. Nawolo nyi

Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako nyiaa, “Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ te di kpene kamasɛ keŋ bɔɔ ŋmarase do Mosesi mmaraa tɔne keŋ man nɛ dɔɔ kelii ɔto ya na, Wurubuarɛ waa falaa e” 11 Nombii na anokoare yɛna nyiaa, Wurubuarɛ bɛɛ lɛɛ ŋolo do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ŋon Wurubuarɛ siaman nyi keŋ ɔtenate ne di Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ nɛ dɔɔ ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nyiaa, “Walaŋ kamasɛ ŋon lee ɔ kelɛɛdi dɔɔ te ɔ gbɛɛneŋ da tenee Wurubuarɛ siaman na, Wurubuarɛ waa lɛɛ ɔtenate nyee.” 12 Nyi akpaa ŋolo da mo ɔ wose lɔ Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ te ɔ yase ɔ sia ɔ ne di ŋe dɔɔ na, kenaŋ na bɛɛ tekaa hia nyi ɔtenate dɛɛ lɛɛ Wurubuarɛ di pɛna waa nyiŋ nyeekelɛɛ ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nyiaa, “Walaŋ ŋon ɔ ne di Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ nideli na, waa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa bo lee mmaraase ŋan kedi dɔɔ” 13 Mosesi mmaraase ŋan te yeli Wurubuarɛ te falaa daa, nawolo nyi de bɛɛ tale di ŋe dɔɔ kelii ɔto ya. Mɔna Kristo ta lese daa lee mmaraa kenaŋ kefaala tɛɛ. Ŋon moona kefaala kenaŋ gyakaa ɔ wose dɔɔ debaŋ keŋ ɔ be lɛɛ da yeŋ yeŋ ɔpaŋdaŋ dɔɔ nɛ. Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako yenaŋ daale nyiaa, “Ba te falaa walaŋ kamasɛ ŋon waa yeŋ ɔpaŋdaŋ dɔɔ nɛ” 14 Kristo yeŋa la tɔ de nombiakumɛɛ pou kom na Wurubuarɛ ke ta ɔ dɔɔ hiraa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ, ŋgba mena keŋ ɔ be hiraa Aberaham nɛ. Na lee da ke lɛɛ Yesu di dɔɔ Wurubuarɛ ke fa daa ɔ feliŋ ŋon ɔ be yako see nyi waa fa daa nɛ.

Mosesi mmaraase ŋan na Wurubuarɛ nombia ŋan ɔ be yako see fa Aberaham nɛ

15 Me tebia, ɛ yela maa mo nombia ŋan ɛ wulaa ɛ gyeŋ nɛ mo lese nombia kɛŋa man wola ŋon. Nyi balaŋ bala de yako nombii see na, ŋolo be kyaa keŋ waa tale wɔlɛɛ ke yaa waa kyɛɛkee ke ya. Mena yaa Wurubuarɛ nombia ayakoŋ see kɛŋa mɔ doo. 16 De naana Aberaham na ɔ duuluŋ man walaŋ te Wurubuarɛ yako mena nombia kɛŋa see fa. Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan te yako nyi, “Aberaham na ɔ duuluŋ man balaŋ” na kawola nyi ba boe ya. Mɔna ɔ yako e nyi, “Aberaham na ɔ duuluŋ man walaŋ” na kawola nyi walaŋ dokoloŋ kooŋ nombia te Wurubuarɛ ne yako. Walaŋ ŋonaŋ yɛna Yesu Kristo. 17 Nombii keŋ mɛɛ yako nɛ ka asɛɛ yɛna nyiaa, Wurubuarɛ wulaa yakowɔ see fa Aberaham kulutooneŋ sɔŋonoŋse akpeŋ anaara na sao na kufu (430) wɔle pɛte ɔ kaa moo mmaraase ŋan fa Mosesi. Mena dɔɔ mmaraase ŋan ɔ ba mo fa Mosesi nɛ be gyae ke tale wɔlɛɛ keyako see keŋ ɔ be yako see fa Aberaham nɛ ya. 18 Mena dɔɔ Wurubuarɛ be gyae waa mo ɔ nhira keŋ fa ŋon nyi keŋ ɛ ne di Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ nɛ dɔɔ ya, mɔna lee keŋ ɔ be wulaa kaŋ ntam yako see nyi waa mo fa ŋon dɔɔ. Mena ke mɔ te Wurubuarɛ moo ɔ nhira keŋ fa Aberaham yakaa, nawolo nyi ɔ wulaa yakowɔ see nyi waa mo ke fa e. 19 Nyi akpaa mena na, woŋ dɔɔ te Wurubuarɛ faa mmaraase ŋan? Kpene keŋ dɔɔ ɔ ba mo ŋa kpu na keyako see keŋ fa wɔ yɛna nyiaa, ɔ ne gyae nyi balaŋ ka gyeŋ kpene keŋ yɛɛ dukum ke. Wurubuarɛ faa mmaraase ŋan bo na ŋa ke doo kelii debaŋ keŋ Aberaham duuluŋ man walaŋ ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi

waa kɔŋ nɛ ke kɔŋ. Wurubuarɛ tɛe ɔ kpilala dɔɔ mo ɔ mmaraase ŋan fa Mosesi, te ŋon mɔ moowɔ fa balaŋ baŋ. Nawolo nyi ŋon doo la Wurubuarɛ na balaŋ baŋ nsana. 20 Walaŋ ŋon ɔ doo balaŋ bala nsana nɛ, ɔ ba seŋɛɛ fa dikpii dokoloŋ ya. Mɔna Wurubuarɛ ŋon dana doŋ nyi waa yɛɛ kpene kamasɛ ɔ baam dɔɔ. Mena dɔɔ ɔ bee hia nyi ŋolo waa doo ŋon na balaŋ nsana ya.

21 Na kei nawolo baa nyi Wurubuarɛ mmaraase ŋan, na keyako see keŋ ɔ be yako see nɛ bɛɛ kyaa na dɔŋa baa ya yaa? Korakora, be doo mena ya. Akpaa nyi mmaraase ŋaale kyaa keŋ gyae ke tale fa walaŋ nyeedoŋ na, kenaŋ na nafɔ walaŋ de di ŋe dɔɔ na, ɔtenate gbɛɛneŋ gyae ka tenee Wurubuarɛ siaman. 22 Mɔna Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nyiaa, dukum te di tɛɛle kei balaŋ pou dɔɔ mena dɔɔ bɔɔ ne tale baa di mmaraase ŋan dɔɔ ya. Lee mena dɔɔ Wurubuarɛ yakowɔ see nyiaa, balaŋ baŋ pou baa lɛɛ Yesu Kristo di na, baa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ ɔ be yako see nyi waa fa balaŋ nɛ.

Dɔɔ tekaa yɛɛ mmaraa keŋ gbeŋawɔ bela ya

23 Pɛte Yesu Kristo ke kɔŋ na, Mosesi mmaraase ŋan te tɔ daa do ŋgba mena keŋ bɛɛ tɔ walaŋ do deni man nɛ. Kenaŋ wɔle na te Wurubuarɛ kaa lesewɔ wola daa nyiaa, nyi walaŋ de lɛɛ Yesu Kristo di na waa tale nyiŋ ɔ wose lee mmaraase ŋan tɛɛ. 24 Kei nawolo baa nyi, na Mosesi mmaraase ŋan ne diina de dɔɔ pɛte Kristo kɔŋawɔ. Kristo ke kɔŋ wɔle na, lee ŋon Kristo kelɛɛdi man te walaŋ gbɛɛneŋ na tenee Wurubuarɛ siaman. 25 Nɛnɛɛ keŋ dɔɔ lɛɛ Kristo di dɔɔ, mmaraase ŋan ba tekaa dana doŋ de dɔɔ bela ya.

26 Lee mena keŋ ɛ be lɛɛ Yesu Kristo di dɔɔ, te ɛ popou bese Wurubuarɛ bia gbagba nɛ. 27 Nawolo nyi ɛmɛɛ baŋ pou bɔɔ sɔ ŋon Wurubuarɛ loŋ Kristo man nɛ, te yeli ɛmɛɛ na Kristo ta bese walaŋ dokoloŋ. Lee mena dɔɔ Kristo dinɔɔ keŋ te kaa doo ɛ man. 28 Lee mena dɔɔ n yɛɛ Gyuda baale o, n te yɛɛ Gyuda baale ya o, n yɛɛ gbeŋi o yaa n yɛɛ gyooro bu e, n yɛɛ alo e yaa n yɛɛ baale o nɛ, keŋ be famenɛ bela ya. Nawolo nyi ɛ popou te yɛɛ dokoloŋ Kristo man. 29 Nyi akpaa ɛ yɛɛ Kristo balaŋwɔ na, kenaŋ na ɛ yɛɛ Aberaham duuluŋ man balaŋwɔ. Mena ke mɔ te Wurubuarɛ waa hiraa ŋon, ŋgba mena keŋ ɔ be yako see nyi waa hiraa Aberaham nɛ.

4

1 Ɛ yela maa mo me nombii ma aneyakoŋ kei maa na nombia kɛŋa wola ŋon kpene keŋ mɛɛ gyae maa yako nɛ. Nyi abɔɔ diiri sɛɛ ɔ yɛɛ biikyaa e nɛ, na yɛɛ yaa ŋgba ɔ yɛɛ gbeŋi e nɛ. Be famenɛ nyi abɔɔ ŋan pou yɛɛ ɔ wui ya. 2 Nawolo nyi debaŋ keŋ ɔ sɛɛ ɔ yɛɛ biikyaa e nɛ, ɔ doe kegyiise baale nyiŋmaa man. Baŋ ne gyae la baa kɛɛ ŋon na abɔɔ ŋan pou dɔɔ, kelii debaŋ keŋ ɔ kya ba see nyi baa mo abɔɔ ŋan do e ɔ nyiŋmaa man nɛ. 3 Nafɔ mena ke te daa mɔ doo. Nawolo nyi debaŋ keŋ da te lɛɛ ta Yesu nombia ŋan di ya nɛ, na tɛɛle kei dɔɔ nombia ne diina de dɔɔ lee da kekyaabii man ŋgba gbeŋa nɛ. 4 Mɔna debaŋ keŋ Wurubuarɛ ba see nɛ kelii na, ɔ kpila ŋon gbagba bu kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ te ɔ yela alo lola e. Mena debaŋ kenaŋ na, balaŋ doo bo Gyudatena mmaraase ŋan tɛɛ. 5 Wurubuarɛ kpila ɔ bu kei bo nyi waa kɔŋ kaa tɔ de nombiakumɛɛ pou kom, na waa lese daa lee mmaraa keŋ doŋ tɛɛ, na dee nyiŋ bese Wurubuarɛ bia gbagba.

6 Nɛnɛɛ keŋ dɔɔ bese Wurubuarɛ bia dɔɔ nɛ, ɔ te yeli ɔ bu ŋon feliŋ ŋon te kaa kyaa de konɔɔse man. Feliŋ ŋonaŋ ne yele la te dɛɛ tale baake Wurubuarɛ nyi “De kya” nɛ. 7 Lee mena dɔɔ ɛ te yɛɛ gbeŋawɔ bela ya, mɔna nɛnɛɛ dɔɔ ɛ ta bese Wurubuarɛ bia. Te lee mena keŋ ɛ ba bese Wurubuarɛ bia dɔɔ, ɛ ke nyiŋ abɔɔ ŋan pou waa mo fa ɔ bia nɛ.

Pɔɔl kayeyɛɛ Galatiatena dɔɔ

8 Gyaŋgba keŋ ɛ ta gyeŋa ta Wurubuarɛ ya nɛ, na ɛ na som bɛɛneŋ ŋan nafɔ tekaboena nyi yaa som ŋa ya nɛ te ɛ bese ŋe gbeŋa. Bane mɔ te yɛɛ Wurubuarɛ e keŋ kaboena nyi yaa som e ya. 9 Mɔna nɛnɛɛ keŋ ɛ be kaa gyeŋ Wurubuarɛ, yaa maa yako nyi nɛnɛɛ keŋ ŋon Wurubuarɛ ba gyeŋ ŋon nɛ, woŋ dɔɔ te ɛ ne gyae ɛ ka bese ke sila tɛɛle kei dɔɔ waraŋase abɔɔ ŋan ŋɔɔ taŋ doŋ ya nɛ? Ɛ ne gyae baa nyi ɛ ka bese ke doo mena abɔɔ ŋenaŋ tɛɛ ŋgba gbeŋa nɛ bela? 10 Me te nyii nyi ɛ ne di Gyudatena ɔsom weeya na gyaalaŋna na debaŋse na kulutooneŋ kpaakpaa ŋaale ŋgba mena keŋ ba mmaraase na wolo nɛ. Ɛ ne yɛɛ kɛŋa pou nɛ, na ɛmɛɛ gyeŋ nyi Wurubuarɛ kegyaebii yaa ɛ ne yɛɛ nɛ. 11 Ɛ nombia ayɛɛsa dana maŋ gyakoloŋ. Ne yɛɛ maŋ nyi diyem keŋ mɔɔ naa yɛɛ tom ɛ gyaŋ nɛ pou te yɛɛ yakaa.

12 Me tebia, mɛɛ waase ŋon bo nyi ɛ kasee maŋ. Nawolo nyi keŋ na ma keyɛɛ Gyuda baale koraŋ nɛ, ma moo ma wose ŋgba ɛ man ŋolo nɛ keŋ nyi mɔɔ na tekaa di Gyudatena mmaraase ŋan dɔɔ ya. Ɛ te yɛɛ ta kolo kum mɔ tia maŋ ya. 13 Ɛ tɔɔse nyi ma kekɔŋ ɛ gyaŋ gyaŋgbate keŋ nɛ, kawee yele la te me nyiŋa gbɛɛ kolosi Kristo nombia kpaakpaa ŋan fa ŋon. 14 Doo nyi na me kawee kenaŋ yɛɛ kateesa ke fa ŋon, mɔna ɛ te ŋmanyaŋ maŋ ya te ɛ te bɛɛ maŋ mɔ ya. Ɛ lɛɛ maŋ ŋgba Wurubuarɛ kpilale ŋolo lee la adido kɔŋ nɛ, yaa ŋgba maŋ yɛna Yesu Kristo ŋon gbagba nɛ. 15 Mena debaŋ kenaŋ na me naawɔ nyi gyoŋ daale doo ɛ man keŋ nyi nafɔ yeŋ nyiŋa gbɛɛ koraŋ na, yeŋ kulii ɛmɛɛ gbagba ɛ siabia do maŋ. Nɛnɛɛ mena gyoŋ kenaŋ laŋa aleŋ? 16 Keŋ mɔɔ yako ŋon anokoare keŋ dɔɔ na, me ta bese ɛ kɔlare?

17 Balaŋ baŋ bɛɛ beo yɛɛ ba wose nyi be yɛɛ Kristotenawɔ nɛ, bɛɛ gyae bo nyi baa beo ŋon na ɛ kaa di Gyudatena mmaraase ŋan dɔɔ, mɔna ŋa be gyae ke yɛɛ tɔnɔɔ kamasɛ fa ŋon ya. Bɛɛ gyae bo nyi baa tira daa na ŋon nsana, na ɛ ke nyiŋ mo ɛ loo pou gyakaa be dɔɔ. 18 Akpaa ɛ yase ɛ sia te ɛ ne yɛɛ kolo kpaakpaate na ke dei. Mɔna kaboena nyi yaa yɛɛ ke debaŋ kamasɛ. Te yɛɛ nyi me kyaa ɛ gyaŋ kaageŋ te ɛ ke yɛɛ ke ya. 19 Me bia kpaakpaa, mena keŋ alo na doŋee te ɔ ne naa diyem nɛ, mena yaa mɛɛ naa diyem lee ɛmɛɛ dɔɔ. Te maa naa mena diyem kei kelii debaŋ keŋ ɛ ke nyiŋ Kristo dinɔɔ keŋ. 20 Ma kegyaebii yɛna nyi nafɔ na me kyaa ɛ gyaŋ, na maa kyɛɛkee ma kekolosi na ke kyaa na ɛ kegyaebii. Nawolo nyi ɛ nombia ayɛɛsa dana maŋ gyakoloŋ.

Nɔɔse ala ŋan Wurubuarɛ be bake see nɛ

21 Ɛ yela maa bɔɔse ŋon nombii kei. Ɛmɛɛ baŋ ɛ ne gyae nyi ɛ ke doo Mosesi mmaraase ŋan tɛɛ nɛ, gbagbaagba na ɛ gyeŋ kpene keŋ mmaraase ŋan ne yako? 22 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nyiaa, Aberaham lola bia baala bala. Be man ŋolo ɔ naa yɛɛ gbeŋi e, te ŋolo mɔ ɔ naa yɛɛ gyoorobu e. 23 Aberaham bu ŋon gbeŋi ŋon ba

lolo fa e nɛ, ba lola e bo ŋgba mena keŋ alo kamasɛ ne taŋ lolo nɛ. Mɔna ŋon gyooro bu ŋon ba lolo fa e nɛ dɔɔ, Wurubuarɛ wulaa yakowɔ see nyi baa lola e pɛte be kaa lola e.
24 Mena nombia kɛŋa yɛɛ dudu ke keŋ na lese nombia ŋaale wola. Ala bala kɛwɔ seŋɛɛ fa nɔɔkebakesee ala ŋan Wurubuarɛ be bake see fa ɔ balaŋ nɛ. Nɔɔkebakesee keŋ ba lee Sinai bula dɔɔ nɛ, keŋ seŋɛɛ la fa alo ŋon bɛɛ baake e nyi Haga nɛ. Ɔ bia yɛna balaŋ baŋ Mosesi mmaraase ŋan ba besena wɔ yɛɛ gbeŋa nɛ. 25 Haga seŋɛɛ fa Sinai bula keŋ ke kyaa Arebia tɛɛle man nɛ. Ɔ yɛɛ ŋgba gyɛŋ wee kei Gyerusalɛm nɛ. Mosesi mmaraase ŋan ta besena ke man balaŋ baŋ pou yɛɛ gbeŋa.
26 Mɔna Gyerusalɛm keŋ ke kyaa adido nɛ, keŋ yɛɛ ŋgba gyooro bu ŋon bɛɛ baake e nyi Saara nɛ. Ke man bia be doo mmaraase kamasɛ tɛɛ ŋgba gbeŋa nɛ ya. Saara ŋonaŋ yɛna daa baŋ dɔɔ doo Gyudatena mmaraase tɛɛ ya nɛ de naa. 27 Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nyiaa,

“Nyaŋ ɔlamanbo ŋon n ta lola ta see ya nɛ,
yela ke yɛɛ neŋ gyoŋ.
Nyaŋ ŋon n ta doŋee ta see ya nɛ,
yela ke yɛɛ neŋ gyoŋ na n ke lɔ akelelee.
Doo nyi n baale ta lese ɔ sia lee n dɔɔ,
mɔna maa yela waa bese kɔŋ n gyaŋ
na n bia ke wuku kela ŋon ɔ kyaa yale tɛɛ nɛ.”

28 Me tebia Kristotena, ɛ yɛɛ ŋgba Asiki nɛ. Nawolo nyi mena keŋ Wurubuarɛ be wulaa yako ɔ nombia see pɛte bɔɔ kaa lola e nɛ, mena yaa ɔ yakowɔ see te daa mɔ kaa bese ɔ bia nɛ. 29 Debaŋ kenaŋ man na, bu ŋon bɔɔ lola e ŋgba mena keŋ bɛɛ lola walaŋ kamasɛ nɛ, naase bu ŋon bɔɔ tɛɛ Wurubuarɛ feliŋ ŋon doŋ man lola e nɛ diyem. Mena ke yaa sɛɛ doo kaa lii gyɛŋ wee kei nɛ. 30 Mɔna sena te Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako? Nombia ŋan yakowɔ nyiaa, “Gegi gbeŋi ŋon na ɔ bu, nawolo nyi tekaboena nyi gbeŋi bu ŋon waa di ɔ kya abɔɔ kpu na gyooro bu ŋon ya.” 31 Mena dɔɔ me tebia, da te yɛɛ gbeŋi ŋon biawɔ ya. De yɛɛ gyooro bu ŋon biawɔ.

5

Kristo te yeli de te nyiŋ da wose

1 Kristo te lɛɛ da nyeeya yela de te nyiŋ da wose bese gyoorobia. Mena dɔɔ kaboena nyi yaa seŋ ɛ kelɛɛdi keŋ man keŋkeŋ. Ɛ na fa ŋolo gbɛɛ na waa besena ŋon yɛɛ ɔ gbeŋa bela ya.
2 Ɛ tei me nɔɔwoya nideli. Maŋ Pɔɔl ne yako na ŋon nombia kɛŋa nɛ nyiaa, akpaa ɛ fa gbɛɛ nyi baa kara ŋon ɛ baala wose ŋgba mena keŋ Mosesi mmaraase ŋan nawolo nɛ, na nawolo baa nyi kpene keŋ Kristo be yɛɛ nɛ be taŋ tɔnɔɔ fa ŋon korakora ya. 3 Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nideli bela nyiaa, akpaa ɛ man ŋolo de fa gbɛɛ nyi baa kara e ɔ baala wose nɛ, kenaŋ na kaboena nyi ɔtenate dee di Mosesi mmaraase ŋan pou dɔɔ. 4 Akpaa ɛ man ŋolo de yɛɛ kakyeŋ nyi ɔ ne di Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ na Wurubuarɛ ke nyiŋ lɛɛ e do nɛ, kenaŋ na nawolo baa nyi ɔtenate te tira ɔ wose lee Kristo man. Mena ke mɔ yaa ɔtenate te tira ɔ wose lee Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ na mo boele balaŋ nɛ man. 5 Daa dɔɔ, Wurubuarɛ feliŋ ŋon doŋ man dɔɔ de loo gyakaa nyi Wurubuarɛ waa lɛɛ daa do nyi de gbɛɛneŋ tenee ɔ siaman, nawolo nyi dɛɛ lɛɛ Kristo di. 6 Yesu Kristo kelɛɛdi be famenɛ nyi ŋolo kara ɔ baala wose yaa ɔ te kare ya. Mɔna kpene keŋ ne hia yɛna nyi

dɛɛ lɛɛ Yesu Kristo di, na dɛɛ gyae Wurubuarɛ na de tebia.

7 Kewalaŋ keŋ na, nafɔ ɛ ne yɛɛ nombia kpaakpaa lee ɛ kelɛɛdi keŋ man. Nɛnɛɛ amɔte beo na ŋon te ɛ tinaa anokoare keŋ kesila yela? 8 Ma gyeŋ nyi mena kabeo kei ta lee Wurubuarɛ gyaŋ ya. Nawolo nyi ŋon baake na ŋon nyi ɛ kaa bese ɔ bia. 9 Mena keŋ bɛɛ mo bodobodo tee kyomii do bodobodo biliŋ man te ne yeli kɛɛ koro nɛ, mena ke mɔ te nombiikum bii gyae ke tale beo balaŋ burum. 10 Mɔna mɛɛ lɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu di nyiaa, ɛ be gyae ɛ ka lee me wɔle ke lɛɛ nombii wɔle daale di bela ya. Walaŋ kamasɛ ŋon waa yela ɛ ka lee me wɔle ke lɛɛ nombii wɔle daale di na, ɔtenate yɛɛ woŋ e o, ɔ te yɛɛ woŋ e ya o nɛ, Wurubuarɛ waa wɔŋ ɔ deŋele.

11 Me tebia, nyi akpaa me gyakaa mee kolosi nyi yaa kara ɛ baala wose pɛte Wurubuarɛ ke lɛɛ ŋon do ŋgba mena keŋ Gyudatena mmaraase ŋan nawolo na, woŋ dɔɔ te bɛɛ naase maŋ diyem? Nyi meŋ ne kolosi baa nyi, kaboena nyi walaŋ waa kara ɔ baala wose pɛna Wurubuarɛ ke lɛɛ e do nɛ, nafɔ Gyudatena be gyae baa naase maŋ diyem nyi mee kolosi Kristo yeŋ keŋ ɔ ba yem ɔpaŋdaŋ dɔɔ nɛ nombia ya. 12 Balaŋ baŋ be dana baala wose kekara nombia bɛɛ naase ŋon diyem nɛ, nafɔ maŋ kegyaebii yɛna nyi baa gyeŋ gyu ka lese ba wose saayɛ gba.

13 Me tebia, ɛmɛɛ dɔɔ Wurubuarɛ baake ŋon bo nyi ɛ kaa bese gyooro bia. Mɔna ɛ na yeli ɛ gyoorobiiri keŋ ke fa ŋon gbɛɛ na ɛ ke yela ɛ lookum ke di ɛ dɔɔ ya. Ɛ mo balaŋ kegyae gyae dɔŋa na ɛ ke kyɔ dɔŋa. 14 Mosesi mmaraase ŋan pou seŋɛɛ bo nombii dokoloŋ dɔɔ. Keŋ yɛna nyiaa, “Gyae n dɔɔ ŋgba nyaŋ gbagba n wose nɛ.” 15 Mɔna nyi akpaa ɛ sɛɛ ɛ ne yoo na dɔŋa ŋgba wonembia kumɛɛ na, kenaŋ na ɛ kɛɛ ɛ wose nideli. Na mena ya na, ɛ ka koe dɔŋa munu.

16 Mena dɔɔ mɛɛ yako ŋon baa nyiaa, ɛ yela Wurubuarɛ feliŋ ŋon ke ta ɛ siaman lee kpene kamasɛ keŋ ɛ ne yɛɛ nɛ man. Akpaa ɛ yɛɛ mena na, ɛ ba tekaa sila ɛmɛɛ gbagba nombiakumɛɛ ŋan ɛ ne gyae nɛ ya. 17 Nawolo nyiaa, abɔɔ ŋan deniwalaŋ kegyaebii keŋ ne gyae waa yɛɛ nɛ, na ŋan te Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne gyae nyi waa yɛɛ ya. Wurubuarɛ feliŋ ŋon na deniwalaŋ kegyaebii keŋ bɛɛ gyoo ya. Lee mena dɔɔ ɛmɛɛ be gyae ɛ ke tale yɛɛ ɛ kegyaebii ya. 18 Mɔna akpaa ɛ yɛɛ kpene keŋ Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne gyae nyi yaa yɛɛ na, kenaŋ na ɛ ba tekaa doo Gyudatena mmaraase ŋan tɛɛ bela ya.

19 Abɔɔ ŋan deniwalaŋ kegyaebii ne gyae nyi waa yɛɛ nɛ, ŋe bɛɛ weese ya. Ŋan yɛna nyi n ka lee n wɛɛle yaa n baale wɔle, yaa n ka mo ayimɛɛ wuu n wose, yaa desɛŋ nombia keyɛɛ. 20 Ŋaale mɔ yɛna bane ɔsom, na yolo nombia, na balaŋ kekɔla, na kale kegyae, na daaworo nombia, na baŋ kagyeŋ, na kedikum, na aŋmaareŋ nombia, na dɔŋa wɔle kalee. 21 Ŋaale mɔ yɛna sibii, na soloŋ kenyɔɔ dɛɛse, na nɔɔkedi keŋ ayoi kumɛɛ doo ke man, na nombia nkaraŋkaraŋ keyɛɛ, na nombiakumɛɛ ŋan pou ŋe yɛɛ ŋgba kɛŋa dinɔɔ nɛ. Mɛɛ faree ŋon baa bela ŋgba mena keŋ mɔɔ wulaa faree ŋon kaalaŋ nɛ nyiaa, walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne yɛɛ mena abɔɔ kɛŋa na, ɔ be gyae waa nyiŋ gbɛɛ gyu Wurubuarɛ gyoorobiiri keŋ man ya.

22 Mɔna nyi Wurubuarɛ feliŋ ŋon de kɔŋ kaa doo n man na, abɔɔ ŋan ɔ ne yeli n ne nyim yɛna, balaŋ kegyae, na kenyaŋee, na wosefɛɛreŋ, na konɔɔ kenyiŋ,

na wɔe keyɛɛ, na deeli keyɛɛ, na anokoare kedi, 23 na wose keyɔkɔse, na wose dɔɔ kedi. Mmaraa kamasɛ be kyaa keŋ ne tɔ mena abɔɔ kɔŋa keyɛɛ ya. 24 Baŋ pou be yɛɛ Yesu Kristo balaŋwɔ nɛ, be te tina be nombiakumɛɛ na lookum keŋ pou doo be man nɛ yela. 25 Wurubuarɛ feliŋ ŋon te fa daa nyeedoŋ wɔle. Mena dɔɔ kaboena nyi dɛɛ yela feliŋ ŋonaŋ ka wola daa gbɛɛ keŋ man dɛɛ kyaa de dinɔɔ wɔle kenaŋ man. 26 Mena dɔɔ ɛ na yeli dɛɛ gate da wose adido, yaa dɛɛ do dɔŋa baŋ yaa de sia keyɛɛ dɔŋa abɔɔ ya.

6

Ɛ kyɔ dɔŋa

1 Me tebia, akpaa ɛ naa nyi ɛ man ŋolo ne yɛɛ dukum nɛ ɛmɛɛ baŋ Wurubuarɛ feliŋ ŋon doo ɛ man nideli nɛ, ɛ gyu kekolosi fa e wose keyɔkɔse man na waa nyiŋ bese kɔŋ gbɛɛ kpaakpaate keŋ man. Mɔna ɛ kɛɛ ɛ wose nideli, keŋ nyi ɛmɛɛ mɔ be yɛɛ dukum kenaŋ ya. 2 Ɛ yela ɛ tebia nombia ke yɛɛ ɛ nombia. Akpaa ɛ yɛɛ mena na, na nawolo baa nyi Kristo kegyaebii yaa ɛ ne yɛɛ. 3 Akpaa ŋolo ne kɛɛ ɔ wose nyi ɔ yɛɛ walaŋ ŋolo e, mɔna kegbagba na ɔ te yɛɛ ŋolo e ya nɛ kenaŋ na ɔ na beo ɔ wose bo. 4 Kaboena nyi walaŋ kamasɛ waa gyoo ɔ wose man nideli kɛɛ nyi ɔ nombia ayɛɛsa dei. Akpaa ɔ naa nyi ɔ nombia ayɛɛsa dei na, kenaŋ na waa tale gyina ɔ wose adido lee ŋon gbagba ɔ nombia ayɛɛsa dɔɔ, keŋ nyi ɔ be gyae waa mo ɔ wose maa na ŋolo ya. 5 Nawolo nyi, kaboena nyi walaŋ kamasɛ waa seele ŋon gbagba ɔ kasolɔ. 6 Walaŋ kamasɛ ŋon bɛɛ wola e Wurubuarɛ nombia nɛ, abɔɔ kpaakpaa ŋan ɔ dana na kaboena nyi waa yela ŋaale ke tuŋ walaŋ ŋon ɔ na wola e nombia ŋan nɛ.

7 Ɛ na beo ɛ wose ya. Ŋolo be gyae waa tale kulu Wurubuarɛ ya, nawolo nyi kpene kamasɛ keŋ walaŋ de duu na, keŋ ke te waa kɔ. 8 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne yɛɛ kpene keŋ ɔ dinɔɔ kum keŋ ne gyae na, gyae ke yela waa wɔlɛɛ kekpaakekpaa lee ɔ dinɔɔ kum kenaŋ man. Mɔna walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne yɛɛ kpene keŋ Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne gyae na, gyae ke yela Wurubuarɛ feliŋ ŋon ke fa e nyeedoŋ kekpaakekpaa. 9 Ɛ na yeli deeli keyɛɛ ke takaa daa ya. Nawolo nyi akpaa deeli keyɛɛ te takaa daa ya nɛ, Wurubuarɛ waa tɔ daa kom debaŋ kpaakpaate keŋ man. 10 Lee mena dɔɔ akpaa de nyiŋ gbɛɛ nyi dɛɛ yɛɛ deeli na, kaboena nyi dɛɛ yɛɛ ke fa walaŋ kamasɛ. Tuturu na ɛ yela dɛɛ yɛɛ deeli fa de tebia Kristotena.

Ɛ kɛɛ ɛ wose nideli

11 Ɛ kɛɛ me nɔɔwoya ɔtoman nyiŋan kɛŋa na ɛ kena nyi maŋ gbagba moona me nyiŋmaa ŋmarase keŋmarasebia dinaana kɛŋa yelee ŋon nɛ.

12 Balaŋ baŋ bɛɛ gyae nyi be nombia ka gyoo Gyudatena sia nɛ, baŋ na ŋere na ŋon nyi yaa kara ɛ baala wose. Mena balaŋ benaŋ ne yee nyi akpaa be kolosi Kristo yeŋ keŋ ɔ ba yem ɔpaŋdaŋ dɔɔ nɛ wose man nombia na, balaŋ baa naase wɔ diyem. 13 N kɛɛ na, balaŋ baŋ bɔɔ kara be baala wose nɛ koraŋ bɛɛ tale di mmaraase ŋan dɔɔ ya. Mɔna bɛɛ gyae bo nyi ɛ ke kara ɛ baala wose, na baa nyiŋ gyina ba wose adido nyi baŋ yele la te ɛ kara ɛ baala wose te ɛ bese be balaŋ. 14 Te maŋ dɔɔ nyi maa gyina ma wose adido koraŋ na, kenaŋ na de Gbeŋgyoo Yesu Kristo yeŋ keŋ ɔ ba yem ɔpaŋdaŋ dɔɔ nɛ, ke nombia dɔɔ te maa gyina ma wose adido. Nawolo nyi lee Kristo yeŋ keŋ dɔɔ, tɛɛle kei

dɔɔ abɔɔ pou ta tekaa yɛɛ kolo
ke me siaman ya. Mena ke mɔ
yaa lee Kristo yeŋ keŋ dɔɔ, tɛɛle
kei dɔɔ abɔɔ kegyae loo ta lee me
man. 15 Nyi ŋolo kara ɔ baala
wose yaa ɔ te kare ya o nɛ, keŋ
bee hia ya. Kpene keŋ ne hia
yɛna nyi lee Kristo dɔɔ ɔtenate
te nyiŋ dinɔɔ wɔle. 16 Balaŋ baŋ
pou bee nyii nombia kɛŋa te bee
di ŋe dɔɔ nɛ, Wurubuarɛ waa
wii be waraŋase na waa fa wɔ
wosefɛɛreŋ. Mena balaŋ kɛwɔ
yɛna Wurubuarɛ bia gbagba baŋ
ɔ ba lese nɛ.
17 Lee gyɛŋ ne gyu nɛ, mɛɛ
fane nyi ŋolo na tekaa naase
maŋ diyem bela ya. Nawolo nyi
gyaŋtarɛɛ ŋan mɔɔ nyim lee ke-
tuku na boya kefuŋii keŋ me yɛɛ
Kristo kpilale e dɔɔ nɛ tekaboe
maŋ.
18 Me tebia, de Gbeŋgyoo Yesu
Kristo waa mo ɔ bɛrɛɛ boele ɛ
popou na waa seŋ ɛ wɔle Amɛn.

Efesotena
Pɔɔl tɔne keŋ ɔ be ŋmarase yelee Efesotena nɛ

1 Tɔne kei lee maŋ Pɔɔl ŋon
Wurubuarɛ be gyae nyi maa bese
Yesu Kristo kpilale nɛ gyaŋ. Mɛɛ
ŋmarase ke mee yelee ɛmɛɛ Kris-
totena baŋ ɛ kyaa Efeso donɔɔ
man, te Wurubuarɛ ba mo ɔ
nyiŋmaa gyakaa ɛ dɔɔ te ɛ ne di
anokoare ɛ gbɛɛneŋ man fa Yesu
Kristo nɛ.
2 Wurubuarɛ ŋon ɔ yɛɛ de kya
e, na de Gbeŋgyoo Yesu Kristo baa
mo be bɛrɛɛ boele ŋon, na baa fa
ŋon wosefɛɛreŋ.

Wurubuarɛ tɛe Kristo dɔɔ hi-
raa balaŋ

3 Ɛ yela dɛɛ lese de kya Wu-
rubuarɛ ŋon ɔ yɛɛ de Gbeŋgyoo
Yesu Kristo Wurubuarɛ na ɔ kya
e nɛ yele. Nawolo nyi keŋ daa
na de Gbeŋgyoo Yesu Kristo yɛɛ
dokoloŋ dɔɔ, ɔ ta mo abɔɔ ŋan
pou kyaa adido nɛ boele daa.
4 Yesu Kristo dɔɔ te ɔ lese daa
pɛte ɔ yɛɛ tɛɛle kei na abɔɔ pou,
nyi dɛɛ yɛɛ balaŋ baŋ de yɛɛ ŋon
gbagba wui ɔ siaman keŋ ayimɛɛ
be doo de man ya, lee mena keŋ
daa na Kristo yɛɛ dokoloŋ dɔɔ.
5 Lee kegyae keŋ ɔ ne gyae daa
dɔɔ ɔ taŋgbɛɛwɔ yako see nyi waa
ta Yesu Kristo dɔɔ mo daa yɛɛ
ɔ bia lee ŋon gbagba kegyaebii
man. 6 Ɔ lese daa mena na dee
nyiŋ lese ɔ gyooro bɛrɛɛ yele keŋ
ɔ ba moo fa daa, nawolo nyi de
yɛɛ Wurubuarɛ bu ŋon ɔ ne gyae
daa nɛ wui. 7-8 Keŋ Kristo ba
yem kyɛɛkee ɔ fatabo leki dɔɔ,
Wurubuarɛ lɛɛ da nyee te ɔ moo
de dukum kyɛɛ daa. Kei ne yele la
dɛɛ naa nyi Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ
ɔ ba mo boele daa nɛ boe nideli.
Wurubuarɛ gbagba nyansa na ɔ
nombia kagyeŋ man te ɔ moowɔ
yɛɛ mena. 9 Te kpene keŋ ɔ be
wulaa yako see nyi waa yɛɛ nɛ,
ɔ tɛɛwɔ Kristo dɔɔ lese ɔ nombia
ŋan weesɛɛ nɛ wola daa ŋgba
mena keŋ ɔ ne gyae nɛ. 10 Kpene
keŋ Wurubuarɛ be yako see nyi
waa yɛɛ nɛ yɛna nyi, debaŋ keŋ
de lii nɛ waa yilaa kpene kamasɛ
keŋ kyaa adido na keŋ kyaa tɛɛle
kei dɔɔ nɛ pou do Kristo tɛɛ.

11 Te keŋ de doo Kristo man
dɔɔ, Wurubuarɛ ta mo daa yɛɛ
ɔ balaŋ mɔ, ŋgba mena keŋ ŋon
ɔ be yɛɛ abɔɔ pou be yako ɔ
nyeeman see nyi waa yɛɛ daa nɛ.
12 Wurubuarɛ yɛɛ kɛŋa pou na
daa baŋ dɔɔ taŋgbɛɛ lɛɛ Kristo
nɛ, ka lese ɔ gyoorobiiri keŋ yele.
13 Mena te doo fa ɛmɛɛ mɔ. Ɛ ke
nyii Wurubuarɛ nombia ŋan ŋe
doo ŋe gbɛɛ dɔɔ te ŋɛɛ fa nyeedoŋ
nɛ, ɛ lɛɛwɔ di. Lee mena dɔɔ
Wurubuarɛ moo ŋon yɛɛ ɔ wui, te
ɔ moo ɔ feliŋ ŋon ɔ be yako see
nyi waa mo do ɛ man tɔ nɔɔ nɛ
see ŋon. Kei nawola la nyi ɔ ta
mo ɔ nyiŋmaa gyakaa ɛ dɔɔ nyi
ɛ yɛɛ ɔ wui. 14 Wurubuarɛ feliŋ
kei yɛna kpene keŋ doo ɛ man,
ŋgba kpene keŋ ɔ ba mo see ateta
nɛ. Kei nawolo nyi dee nyiŋ abɔɔ
ŋan pou Wurubuarɛ be yako see
nyi waa mo fa ɔ balaŋ nɛ. Kei ne
yele la dɛɛ gyem nyi Wurubuarɛ
waa lese balaŋ baŋ pou be yɛɛ
ɔ wui nɛ lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ
man. Mena dɔɔ ɛ yela dɛɛ lese
Wurubuarɛ gyoorobiiri keŋ yele.

Pɔɔl kefane

15 Lee mena dɔɔ me ke nyii
mena keŋ ɛ be lɛɛ Wurubuarɛ di,
na mena keŋ ɛ ne gyae balaŋ baŋ
pou bɔɔ lɛɛ Kristo nombia ŋan
di nɛ, 16 me bee tina Wurubuarɛ
nɔɔ ka do yela ya. Mɛɛ tɔɔse
ɛ yela debaŋ kamasɛ keŋ mɛɛ
fane fa Wurubuarɛ nɛ. 17 Mɛɛ
fane mɔ nyi Wurubuarɛ ŋon ɔ
yɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo na

gyoorobia pou be kya e nɛ, waa mo ɔ feliŋ ŋon do ɛ man na waa yela ɛ sia kekara, na ɔ feliŋ ŋon ka lese Wurubuarɛ ŋon wola ŋon na ɛ ka gyeŋ e nideli. 18 Mɛɛ solo nyi waa gyuusu ɛ konɔɔse, na ɛ ke nyiŋ gyeŋ kpene keŋ dɔɔ ɔ ba lese ŋon na kpene keŋ dɔɔ ɛ loo gyakaa nɛ, na ɛ ke nyiŋ gyeŋ abɔɔ ŋan Wurubuarɛ be yako see nyi waa mo fa baŋ bɔɔ mo ba wose fa Kristo nɛ. Ŋe yɛɛ abɔɔ ŋan ŋa koya dana doŋ nideli. 19-20 Dɛɛ fane nyi yaa gyeŋ ɔ doŋ dinaa keŋ ka dokoso be kyaa ya nɛ. Ɔ ta mo mena doŋ kei fa daa baŋ dɛɛ lɛɛ e di nɛ. Mena doŋ kei te ɔ moowɔ gyuusu Kristo lee yeŋ man, te ɔ moo e kyaase ɔ dunoluŋ dɔɔ Wurubuarɛ man. 21 Wurubuarɛ te yeli Kristo te di doŋ kela yela pou na gyoorise pou na bɛɛneŋ pou na yola pou na woya pou na ŋmeeseŋ pou na kpene kamasɛ keŋ ne di doŋ deniwalaŋ dɔɔ nɛ. 22 Wurubuarɛ ta mo kpene kamasɛ do Kristo tɛɛ, te ɔ moo e yɛɛ kpene kamasɛ nyee fa Kristo balaŋ baŋ pou. 23 Kristo balaŋ kɛwɔ yɛna Kristotena dikpii keŋ. Te wose kei man te Wurubuarɛ ŋon ɔ be yɛɛ kpene kamasɛ, te ɔ kyaa yenaŋ kamasɛ te ɔ ne yeli abɔɔ kamasɛ na sem nideli gbɛɛ kamasɛ man nɛ kyaa.

2

Wurubuarɛ te fa daa nyeedoŋ Kristo man

1 Gyaŋgba keŋ na nombi-akumɛɛ keyɛɛ te tira ɛmɛɛ na Wurubuarɛ nsana, 2 gyaŋgba kenaŋ na, ɛ silana tɛɛle kei dɔɔ nombiakumɛɛ. Ɛ silana ɔbɔnsam ŋon ɔ yɛɛ dukum pou nyee e nɛ. Te ŋon mɔ ne diina baŋ pou bɔɔ ne tɛɛ Wurubuarɛ gbɛɛneŋ dɔɔ ya nɛ dɔɔ. 3 Nafɔ nnɛ te daa na wɔ mɔ pou kyaawɔ, na dɛɛ yɛɛ kpene keŋ dɛɛ gyae. Dee sila de dinɔɔ benɛɛ ŋan te dɛɛ yɛɛ kpene keŋ da wose na de konɔɔ man nombia na wola daa nyi dɛɛ yɛɛ nɛ. Nafɔ nnɛ yaa Wurubuarɛ baŋ keŋ ne fa deŋele kewɔŋ nɛ doo de dɔɔ, ŋgba balaŋ akaŋ baŋ nɛ.

4 Mɔna Wurubuarɛ wii de waraŋase te lee ɔ kegyae dinaa keŋ ɔ ne gyae de nombia nɛ dɔɔ, 5 ɔ tɛɛwɔ Kristo dɔɔ fa daa baŋ nafɔ debaŋ kenaŋ man dɔɔ yem de dukum man nɛ nyeedoŋ. Mena dɔɔ ɛ tɔɔse nyi Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele daa dɔɔ te ɛ nyiŋa nyeedoŋ. 6 Te mena keŋ Wurubuarɛ be gyuusu Kristo lee yeŋ man nɛ, mena mɔ yaa ɔ gyuusu daa mɔ lee mena yeŋ kei man, te ɔ moo daa kekyaa Yesu Kristo gyaŋ adido na daa na e kaa di gyoori. 7 Ɔ yɛɛ nnɛ kei na debaŋ kamasɛ keŋ kɛŋa pou gyae kekɔŋ na, kenyiŋ lese ɔ bɛrɛɛ na ɔ wɔe keŋ doo Kristo man te ka kela kpene kamasɛ nɛ wola. 8 Nawolo nyi, bɛrɛɛ keŋ ɔ ba moo boele daa, na da kelɛɛdi keŋ dɔɔ lɛɛdi dɔɔ te ɔ fa daa nyeedoŋ. Kɛŋa pou ta lee daa gbagba gyaŋ ya, ke yɛɛ kpene keŋ Wurubuarɛ ba mo fa daa. 9 Ta lee tomse ŋan dɔɔ yɛɛ dɔɔ ya, mena dɔɔ ŋolo na wola ɔ wose ŋe dɔɔ ya. 10 Nawolo nyi Wurubuarɛ yɛɛ na daa mena keŋ gyɛŋ de doo nɛ. Keŋ daa na Kristo be yɛɛ dokoloŋ dɔɔ, te ɔ lese daa nyi dɛɛ yɛɛ tomse kpaakpaa ŋan ɔ be wulaa desina see nyi dɛɛ yɛɛ nɛ.

De popou yɛɛ dokoloŋ Kristo man

11 Mena dɔɔ ɛ tɔɔse mena keŋ nafɔ lolo man na, ɛ te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ. Ɛmɛɛ te Gyudatena ne baake nyi, baŋ ba te kara be baala wose ya nɛ. Be wui baala wose keŋ bɔɔ kare nɛ, nyiŋmaa te ba moowɔ kara. 12 Ɛ tɔɔse nyi debaŋ kenaŋ na, ɛmɛɛ na Kristo betaŋ loŋtoro ya. Na ɛ yɛɛ yenaasetenawɔ, ɛ te yɛɛ baŋ Wurubuarɛ ba lese nɛ ya. Na ɛ

yɛɛ ŋɔɔla baŋ ɛ be kpuɛ kebakesee keŋ Wurubuarɛ na ɔ balaŋ be bake see nɛ man ya. Na ɛ sia be gyakaa kolo mɔ dɔɔ ya, te ɛ ba gyeŋ Wurubuarɛ tɛɛle kei dɔɔ ya. 13 Te nɛnɛɛ keŋ ɛ doo Kristo man dɔɔ, ɛmɛɛ baŋ nafɔ ɛ kyaa lemlem, te ɛ ba benaa na Kristo ya nɛ, lee ɔ yeŋ keŋ ɔ ba yem nɛ dɔɔ, ɔ te tuu ŋon benaa na ɔ wose.

14 Ŋon gbagba yɛna da wosefɛɛreŋ. Ɔ te yɛɛ Gyudatena na baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ walaŋ dokoloŋ. Lee ɔ yeŋ dɔɔ, ɔ tekerii dekyaŋ keŋ nafɔ ke yɛɛ kekɔla dekyaŋ te ne kpase mena balaŋ akpeŋ ala kɛwɔ nsana nɛ. 15 Nawolo nyi, ɔ wose te ɔ moowɔ lese Gyudatena mmaraase, na gbɛɛneŋ, na nombia burum ŋan. Kpene keŋ dɔɔ ɔ be yɛɛ kei yɛna nyi, na waa nyiŋ mo mena balaŋ akpeŋ ala kɛwɔ yɛɛ dokoloŋ kɔŋ ŋon gbagba man. Nnɛ te ɔ yela ɔ wosefɛɛreŋ kɔŋawɔ be man. 16 Ɔ tɛɛwɔ ɔpaŋdaŋ keŋ dɔɔ pataa akpiise ala kɛwɔ, kyaŋ wɔ mo do Wurubuarɛ man, yɛɛ wɔ walaŋ dokoloŋ. Nawolo nyi, ɔ ta mo ɔpaŋdaŋ keŋ dɔɔ lese kpene keŋ ne yele bɛɛ kɔla dɔŋa nɛ. 17 Ɔ kɔŋawɔ kaa yako wosefɛɛreŋ nombia ŋan fa ɛmɛɛ Gyudatena baŋ ɛ benaa na Wurubuarɛ, na baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ. 18 Ŋon dɔɔ te Gyudatena na baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ pou nyiŋa gbɛɛ Wurubuarɛ feliŋ dokoloŋ man, mo gyu kya ŋon gyaŋ.

19 Mena dɔɔ nɛnɛɛ nafɔ ɛmɛɛ baŋ ɛ ba benaa na e ya nɛ, ɛ ta tekaa yɛɛ ŋɔɔla na balaŋ yenaasetenawɔ bela ya. Ɛ yɛɛ baŋ Wurubuarɛ be hiraa wɔ nɛ be dɔɔna na be tebia na Wurubuarɛ dekpaŋalaŋmantenawɔ. 20 Ɛmɛɛ mɔ, be ta mo ŋon ŋgba deni nɛ, Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra na Yesu kpilala baŋ yɛna dekyaŋ keŋ mokɔɔ kasee. Ɛmɛɛ te bɛɛ mo ma gyakaa ke dɔɔ. Yesu Kristo gbagba yɛna boe keŋ kɛɛ fa deni keŋ pou doŋ nɛ. 21 Ŋon dɔɔ te deni keŋ boe kamasɛ na sem nideli, te kɛɛ bee bese Wurubuarɛ kedeesa deni keŋ bɔɔ maa see fa Wurubuarɛ ɔsom, te ayimɛɛ be doo ke man ya nɛ. 22 Ɛmɛɛ na Yesu te yɛɛ dokoloŋ dɔɔ, te yela ɛmɛɛ na akaŋ baŋ pou bese dekyae keŋ Wurubuarɛ ne tɛɛ ɔ feliŋ ŋon dɔɔ kyaa.

3

Pɔɔl tom keyɛɛ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ man

1 Mena dɔɔ mɛɛ fane fa Wurubuarɛ. Maŋ Pɔɔl ŋon bɔɔ kyaŋ maŋ tɔ deni lee mena keŋ mɛɛ yako Yesu Kristo nombia ŋan mɛɛ fa ɛmɛɛ baŋ ɛ te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ dɔɔ. 2 Ma gyeŋ nyi ɛ te nyii nyi ɛmɛɛ dɔɔ te Wurubuarɛ moo ɔ bɛrɛɛ keŋ boele maŋ, na maa nyiŋ tale yako Yesu Kristo nombia ŋan fa ŋon lee ɛ deeli dɔɔ. 3 Wurubuarɛ ta lese nombia ŋan weesɛɛ nɛ wola maŋ, ŋgba mena keŋ mɔɔ taŋgbɛɛ ŋmarase fa ŋon nɛ. 4 Akpaa ɛ kala ke na, ɛ kena mena keŋ mɔɔ nyii Kristo nombia ŋan nafɔ ŋa weesɛɛ nɛ man. 5 Gyaŋgba keŋ na, ɔ ta lese mena nombia aweeseŋ kɛŋa wola deniwalaŋ ya, mɔna Wurubuarɛ te tɛɛ ɔ feliŋ ŋon dɔɔ lese ŋa wola Yesu Kristo kpilala na Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ ayimɛɛ be doo be man ya nɛ. 6 Mena nombia aweeseŋ kɛŋa yɛna nyi; lee Wurubuarɛ nombia ŋan dɔɔ balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ, ta bese Wurubuarɛ wui ŋgba Gyudatena nɛ. Be popou ta bese walaŋ dokoloŋ na baŋ baa di abɔɔ ŋan Wurubuarɛ be yako see nyi waa ta Yesu Kristo dɔɔ fa wɔ nɛ.

7 Keŋ dɔɔ te ɔ moo ɔ bɛrɛɛ boele maŋ, te ɔ moo maŋ yɛɛ Yesu Kristo nombia ŋan kegbetibii, lee ŋon gbagba ɔ doŋ keŋ dɔɔ. 8 N kɛɛ na, maŋ yɛna Wurubuarɛ balaŋ

baŋ man pou kemaasa, mɔna maŋ mɔ te ɔ moo ɔ bɛrɛɛ keŋ boele, nyi maa yako Kristo wose man nombia ŋan ŋɛɛ lee koya te ŋa betaŋ ɔto ya nɛ fa baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ. 9 Na maa yela balaŋ pou kena Wurubuarɛ ŋon ɔ be yɛɛ kpene kamasɛ nɛ, gbɛɛ keŋ ɔ ba weese lee kewalaŋ keŋ nɛ. 10 Te ɔ kegyae yɛna nyi, debaŋ kei man nɛ waa ta Kristotena dikpii keŋ dɔɔ yela feliŋ man gyooneŋ na doŋse ŋan pou ŋe kyaa adido nɛ ka gyeŋ Wurubuarɛ sia kekara keŋ betaŋ ɔto ya nɛ kpene kamasɛ man. 11 Wurubuarɛ yɛɛ kei, lee kebake keŋ ɔ be bake see ɔ nyeeman, te betaŋ ɔto ya nɛ dɔɔ. Ɔ tɛe de Gbeŋgyoo Yesu Kristo dɔɔ te ɔ yɛɛ kei. 12 Keŋ dɔɔ lɛɛ e di te daa na e be yɛɛ dokoloŋ dɔɔ, te dɛɛ tale gyɔ de konɔɔ gyu ŋon Wurubuarɛ gyaŋ keŋ dɔɔ ne yee ya. 13 Mena dɔɔ mɛɛ waase ŋon nyi, ɛ na yela ɛ wose ke tekerii ŋon lee diyem keŋ mɛɛ naa fa ŋon nɛ dɔɔ ya. Kɛŋa pou yɛɛ fa ɛ deeli dɔɔ.

Pɔɔl kefane fa Efesotena

14 Kei dɔɔ te mee buŋ ma doona dɔɔ de kya Wurubuarɛ siaman. 15 Lee ŋon dɔɔ te loŋtoro kamasɛ keŋ kyaa adido na tɛɛle kei dɔɔ nɛ ne nyiŋ ka yele. 16 Mɛɛ sola Wurubuarɛ nyi, waa mo ɔ gyooro wose deeli keŋ na waa ta ɔ feliŋ ŋon dɔɔ, na waa fa ŋon doŋ, na waa do ŋon kakyeŋ. 17 Waa yela Kristo kekyaa ɛ konɔɔ man ɛ kelɛɛdi dɔɔ, na kegyae keŋ ɛ ne gyae Wurubuarɛ na balaŋ nɛ kefa ŋon doŋ na ɛ ka seŋ keŋkeŋ. 18 Na ɛmɛɛ na Kristotena akaŋ baŋ pou kenyiŋ gyeŋ nyi Wurubuarɛ kegyae keŋ ɔ ne gyae daa nɛ boe nideli te ka betaŋ ɔto ya. 19 Na ɛ ka gyeŋ nyi kegyae keŋ Wurubuarɛ ne gyae daa nɛ boe, keŋ dɔɔ dɔɔ gyae dɛɛ tale naa ke man taŋ ya. Na Wurubuarɛ ka mo ɔ dinɔɔ pou do ɛ man.

20-21 Ɛ yela dɛɛ ta Yesu Kristo na Kristotena dikpii keŋ dɔɔ lese de Wurubuarɛ gyoorobiiri keŋ yele debaŋ kamasɛ. Nawolo nyi ŋon ne tale la yɛɛ abɔɔ burum kela mena keŋ dɛɛ bɔɔse yaa dɛɛ gyueŋ lee ɔ doŋ keŋ ne yɛɛ tom de man nɛ dɔɔ. Daa balaŋ baŋ pou dɔɔ lɛɛ e di te daa na e yɛɛ dokoloŋ nɛ, ɛ yela dɛɛ lese ɔ yele kekpaakekpaa. Amɛn.

4

Nɔɔdokoloŋ keyɛɛ Kristo man

1 Mena dɔɔ nɛnɛɛ maŋ Pɔɔl ŋon me doo deni man keŋ mɛɛ yako Kristo nombia ŋan dɔɔ nɛ, mɛɛ waase ŋon nyi ɛ yela ɛ dinɔɔse ke kaboena kebaake kpaakpaa keŋ Wurubuarɛ be baake ŋon nɛ. 2 Ɛ yɔkɔse ɛ wose. Ɛ woo na ɛ kenyiŋ konɔɔ. Ɛ gyae dɔŋa nombia na ɛ kewii fa dɔŋa. Ɛ na mo ŋolo mɔ nombia do ɛ tɔɔ man ya. 3 Ɛ kyaŋ ɛ wose na nɔɔdokoloŋ keŋ Wurubuarɛ feliŋ ne tɛɛ wosefɛɛreŋ dɔɔ fa daa nɛ kekyaŋ ŋon bom. 4 De popou yɛɛ dokoloŋ. Wurubuarɛ feliŋ dokoloŋ kyaa la mena dɔɔ te Wurubuarɛ baake daa te de sia gyakaa kolo dokoloŋ kooŋ dɔɔ. 5 De Gbeŋgyoo yɛɛ dokoloŋ te Wurubuarɛ loŋkesɔ mɔ dokoloŋ kooŋ kyaa, la te gbɛɛ dokoloŋ mɔ dɔɔ te dɛɛ tɛɛ lɛɛ Wurubuarɛ di. 6 De popou dana Wurubuarɛ dokoloŋ na kya dokoloŋ. Ŋon yɛna de popou de Gbeŋgyoo ŋon ɔ kela kpene kamasɛ, te ɔ doo de popou man te ɔ ne yɛɛ tom de popou man nɛ.

7 Yesu gbagba kegyaebii te ɔ moo ɔ bɛrɛɛ boele daa dokoloŋ dokoloŋ, walaŋ kamasɛ na ɔ wui. 8 Mena dɔɔ te be ŋmarasewɔ Wurubuarɛ nombia ŋan man nyiaa, “Debaŋ keŋ ɔ ne gyu adido nɛ

ɔ moo baŋ ɔ be yoo dii be dɔɔ
nɛ kpu na ɔ wose laŋ,
te ɔ moo abɔɔ fa balaŋ.”
9 Te akpaa be yako nyi ɔ gyeŋawɔ
gyu adido na nawolo nyi sena?
Kei nawolo baa nyi, ɔ taŋgbɛɛwɔ
tisi gyoo tɛɛle kei ateta pɛ. 10 Te
ŋon ɔ ba gyoo tɛɛle man nɛ,
ŋon ke yɛna walaŋ ŋon mɔ ɔ
ba koro gbaa ŋɔma pou na waa
nyiŋ kyaa yenaŋ kamasɛ. 11 Abɔɔ
ŋan ɔ ba mo boele ɔ balaŋ yɛna
nyi, baale baa bese Kristo kpi-
lala, na baale ka bese Wurubuarɛ
akpeŋkpeŋgyɔɔra, na baale mɔ
ka bese baŋ bɛɛ tɛɛ kolosi nombia
kpaakpaa ŋan nɛ, te baale mɔ baa
yɛɛ ɔsɔfɔɔse na wolala. 12 Ɔ moo
tomse kɛŋa boele ɔ balaŋ, na waa
desina wɔ fa wɔ ɔsom keŋ, na
kenyiŋ yela Kristotena dikpii keŋ
ka bee nideli, 13 kelii debaŋ keŋ
de popou dɛɛ bee yɛɛ dokoloŋ,
na dɛɛ lɛɛ Wurubuarɛ bu ŋon di
nideli na dɛɛ lee Kristo de dinɔɔ
man, da kelɛɛdi na de kagyeŋ keŋ
da gyeŋ e nideli nɛ man.

14 Na dɔɔ tekaa bese bia wɔlɛɛ
keŋ balaŋ ka mo kawola kumɛɛ
kamasɛ na ba adao gbɛɛneŋ kaa
beo daa, na kegyɔ daa gyu sia
na wɔle ŋgba mena keŋ feliŋ
ne gyɔ degbele loŋ dɔɔ nɛ ya.
15 Mena dɔɔ ɛ di anokoare fa
dɔŋa lee ɛ konɔɔse man, na ɛ
kegyae dɔŋa nombia, na ɛ ka
mo gbɛɛ kamasɛ man bee Kristo
ŋon ɔ yɛɛ dikpii keŋ nyee nɛ
man. 16 Yesu Kristo man te wose
man yenaase kpookpoo ŋan pou
ne gyaŋee nkyakaase man kyaŋ
dɔŋa nideli. Te akpaa yenaase
kpookpoo kamasɛ kɛŋa ne gyae
dɔŋa, te ŋɛɛ yɛɛ tomse ŋan ne
kaboena ŋa na, ne yeli Kristotena
dikpii keŋ na bee nideli.

Nyeedoŋ wɔle keŋ doo Kristo man nɛ

17 Mena dɔɔ mɛɛ faree ŋon de
Gbeŋgyoo ŋon yele man nyi, ɛ
na kyaa bela ŋgba balaŋ akaŋ
baŋ bɔɔ gyeŋ Kristo ya, te be
gbɛɛneŋ betaŋ tɔnɔɔ nɛ ya. 18 Ba
nyeeya man dana ditiŋtɛɛ, te bɔɔ
taŋ nyeedoŋ keŋ Wurubuarɛ be
fa daa nɛ ya, nawolo nyi ba te
tɔ be konɔɔse bɛɛ Wurubuarɛ
nombia ŋan kenyii. 19 Te keŋ
bɔɔ taŋ desɛŋ bela dɔɔ ya nɛ, be
ta mo ba wose bɛɛ yɛɛ nombia
akarankaraŋ ŋan tekaboena ya
nɛ, te ŋolo bɛɛ tɔ wɔ gbɛɛ ya.
20 Mɔ ɛmɛɛ dɔɔ, ɛ te kasee kei lee
Kristo wose man ya. 21 Ampaŋ
te ɛ nyii Kristo wose man nombia
ŋan. Te keŋ ɛ yɛɛ ɔ silalawɔ dɔɔ,
be ta wola ŋon anokoare keŋ doo
Yesu man nɛ. 22 Mena dɔɔ ɛ tina
ɛ dinɔɔ benɛɛ ŋan na beo ŋon,
te ne wɔlɛɛ ŋon nɛ yela. 23 Ɛ
yela ɛ nyeeya na ɛ konɔɔse man
nombia ke yɛɛ wɔlɛɛ. 24 Ɛ yela
Wurubuarɛ dinɔɔ keŋ tenɛɛ, te ka
betaŋ ayimɛɛ ya nɛ ke yɛɛ dinɔɔ
wɔlɛɛ ɛ man.

25 Mena dɔɔ ɛ tina akɛrɛɛ kedi
yela, na ɛ kedi anokoare fa dɔŋa.
Nawolo nyi de man walaŋ kamasɛ
yɛɛ Kristotena dikpii keŋ yenaŋ
daale ke. 26-27 Te akpaa ɛ gyeŋ
baŋ na, ɛ na yeli ɛ baŋ keŋ ka
mo ŋon gyu dukum man ya. Ɛ
na yeli weese ka gyoo na baŋ keŋ
sɛɛ doo ɛ man ya. Na mena ya
na ɛ ke fa ɔbɔnsam nae daseŋae
na waa kɛɛse ŋon kɛɛ. 28 Walaŋ
ŋon nafɔ ɔ yɛɛ ŋmɛɛlate e na,
waa tina ŋmɛɛleŋ yela, na waa
mo ɔ nyiŋmaase yɛɛ tom gbɛɛ
kpaakpaa dɔɔ, na waa nyiŋ kolo
na waa fa ayematena mɔ.

29 Ɛ na yeli nɔɔwoya ŋan tek-
aboena ya nɛ ka lee ɛ nɔɔse man
ya, mɔna ɛ yela ɛ kekolosi ka do
balaŋ kakyeŋ na baa bee. 30 Ɛ
na yɛɛ kpene keŋ gyae ka wee
Wurubuarɛ feliŋ ŋon ya, nawolo
nyi ŋon te Wurubuarɛ moowɔ see
ŋon nso, keŋ nawolo nyi ɛ yɛɛ
ɔ wui. Kei nawola la nyi, wee
daale waa kɔŋ kaa lese ŋon na
ɛ kenyiŋ ɛ wose. 31 Ɛ tina nom-

bia akarankaraŋ kɛŋa pou, ŋgba tɔɔman ŋaŋ na akpanyaŋnyaŋ na baŋ na nyeeman boalaŋ na balaŋ kewɔlɛɛ na kale na balaŋ katee na kelabereketao na dinɔɔ kumɛɛ ŋan pou keyɛɛ yela. 32 Mɔna ɛ yɛɛ wɔe, na ɛ ke wii fa dɔŋa. Ɛ mo walaŋ kamasɛ dukum kyɛɛ e, ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ be tɛɛ Kristo dɔɔ mo ɛ nombiakumɛɛ kyɛɛ ŋon nɛ.

5

Ɛ kyaa keŋmaŋee man

1 Ɛmɛɛ baŋ ɛ yɛɛ Wurubuarɛ bia baŋ ɔ ne gyae ɛ nombia nɛ, ɛ yɛɛ kakyeŋ na ɛ kekasee e. 2 Ɛ kyaa na dɔŋa gyoŋ man, ŋgba mena keŋ Kristo be gyae daa, te ɔ ba mo ɔ wose yɛɛ ŋgba kedeesa nam, te ba gyoo Wurubuarɛ sia nɛ.

3 Te kafoŋ na dinɔɔse kumɛɛ ŋan tekaboena ya, yaa sibii dɔɔ, ɛ na yeli baa baake ŋa yela ɛ man ya. Nawolo nyi ŋan tekaboena Kristotena ya. 4 Mena yaa desɛŋ nombia, na diyiŋ ayɛɛsa, na nsendeekum tekaboena ŋon ya, mɔna ɛ fa Wurubuarɛ karaŋ debaŋ kamasɛ. 5 Mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nyi, kafoŋtena yaa baŋ bɛɛ yɛɛ ayimɛɛ nombia na baŋ be dana sibii nɛ betaŋ dekyae Kristo na Wurubuarɛ gyoori keŋ man ya. Nawolo nyi n dana sibii na, abɔɔ na bese bɛɛneŋ bo fa neŋ.

6 Ɛ na yeli ŋolo ka mo akɛrɛɛ nɔɔwoya ŋan betaŋ tɔnɔɔ ya nɛ beo ŋon ya, nawolo nyi nombia kɛŋa dɔɔ te Wurubuarɛ baŋ ne kɔŋ balaŋ baŋ ba deŋela dana doŋ nɛ dɔɔ. 7 Mena dɔɔ ɛ na mo ɛ wose do na balaŋ kɛwɔ dinɔɔ ya.

8 Nafɔ gyaŋgba keŋ na ɛmɛɛ mɔ kyaa ditiŋtɛɛ man, te nɛnɛɛ keŋ ɛ ba bese Kristotena dɔɔ ɛ kyaa keŋmaŋee keŋ man. Lee mena dɔɔ ɛ ta ŋgba balaŋ baŋ be kyaa keŋmaŋee keŋ man nɛ. 9 Keŋmaŋee kei tɔnɔɔ yɛna nyi, balaŋ ne yɛɛ abɔɔ kpaakpaa na abɔɔ ŋan tenɛɛ te bee di anokoare mɔ. 10 Ɛ yɛɛ kakyeŋ na ɛ ke yɛɛ kpene kamasɛ keŋ gyae ke yɛɛ de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ gyoŋ. 11 Ɛ na mo ɛ wose do na balaŋ baŋ bɛɛ yɛɛ ditiŋtɛɛ man abɔɔ ŋan betaŋ tɔnɔɔ nɛ ya. Mɔna ɛ lese mena ditiŋtɛɛ man abɔɔ kumɛɛ ŋenaŋ debɔɔ. 12 Yɛɛ desɛŋ ke gba nyi ɛmɛɛ mɔ yaa yɔɔ nombiakumɛɛ ŋan balaŋ ne yɛɛ ditiŋtɛɛ man nɛ afa. 13 Te kpene kamasɛ keŋ keŋmaŋee keŋ da lee ke dɔɔ na, kɛɛ lese ke dinɔɔ gbagba wola. 14 Nawolo nyi keŋmaŋee keŋ ne yɛɛ la balaŋ ne naa kpene kamasɛ keŋ nafɔ weesɛɛ nɛ dinɔɔ. Mena dɔɔ te be Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nyiaa,

“Nyaŋ ŋon n be doo nɛ foŋ lee n
dosoroŋ man,
Foŋ lee n yeŋ man.
Na Kristo keŋmaŋee keŋ ke kɔŋ n
man.”

15 Ɛ kɛɛ ɛ keta man nideli. Ɛ na tɛɛ ŋgba ayiŋtena ya, mɔna ɛ ta ŋgba siakaralatena nɛ. 16 Te debaŋ kamasɛ keŋ ɛ nyim na, ɛ mo yɛɛ kolo kpaakpaa. Ɛ na yeli debaŋ ke laŋ ŋon ya, nawolo nyi nɛnɛɛ nombiakumɛɛ keyɛɛ ta boo. 17 Mena dɔɔ ɛ na gyim ya, ɛ yɛɛ kakyeŋ na ɛ ka gyeŋ kpene keŋ Wurubuarɛ ne gyae ɛ ke yɛɛ nɛ.

18 Ɛ na dɛɛse ya, nawolo nyi soloŋ kedɛɛse ne wɔlɛɛ walaŋ bo. Mɔna ɛ yela Wurubuarɛ feliŋ ŋon ke doo ɛ man nideli. 19 Ɛ mo nombia ŋan doo Wurubuarɛ nɔɔneŋse man nɛ do dɔŋa kakyeŋ. Ɛ mo nɔɔneŋ kekpee na suya kegyɔ keŋ ba lee ɛ konɔɔse man nɛ lese de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ yele. 20 Debaŋ kamasɛ na ɛ ta de Gbeŋgyoo Yesu Kristo dɔɔ fa de kya Wurubuarɛ karaŋ lee kpene kamasɛ man.

Ala na baala

21 Keŋ Wurubuarɛ keyee doo
ɛ man dɔɔ, ɛ yɔkɔse ɛ wose fa
dɔŋa debaŋ kamasɛ. 22 Ala, ɛ
yɔkɔse ɛ wose fa ɛ baala kpene
kamasɛ man, ŋgba mena keŋ ɛ ne
yɔkɔse ɛ wose fa de Gbeŋgyoo nɛ.
23 Nawolo nyi baale ŋon ne diina
doŋ ɔ wɛɛle ŋon dɔɔ, ŋgba mena
keŋ Kristo ne di doŋ Kristotena
dikpii keŋ dɔɔ nɛ. Te Kristo kei
gbagba lɛɛ na balaŋ baŋ be doo
Kristotena dikpii keŋ yɛɛ ɔ wose
ke nɛ nyee. 24 Mena dɔɔ alo
kamasɛ waa yɔkɔse ɔ wose fa ɔ
baale kpene kamasɛ man, ŋgba
mena keŋ Kristotena dikpii keŋ ne
yɔkɔse ka wose fa Kristo nɛ.

25 Baala, ɛ gyae ɛ wɛɛla nombia
ŋgba mena keŋ Kristo ne gyae
Kristotena dikpii keŋ nombia, te
ɔ ba yem fa ke nɛ. 26 Kristo
yeŋawɔ fa Kristotena dikpii keŋ,
te ɔ moo ɔ nombia ŋan yɛɛ ŋgba
loŋ nɛ, faafo balaŋ baŋ be doo
Kristotena dikpii keŋ man lese
ba ayimɛɛ te ɔ moo wɔ see fa
Wurubuarɛ. 27 Ɔ yɛɛ kei na waa
nyiŋ mo Kristotena dikpii kei kɔŋ
ŋon gbagba ɔ siaman kaa yɛɛ ɔ
wui, keŋ gyaŋtare yaa ayimɛɛ,
yaa nombiikum kamasɛ be doo ka
wose man ya. 28 Mena ke mɔ te
kaboena nyi baala baa gyae be
wɛɛla nombia, ŋgba mena keŋ
bɛɛ gyae baŋ gbagba ba wose
nɛ. Baale ŋon ɔ ne gyae ɔ wɛɛle
nombia nɛ, ne gyae ŋon gbagba
ɔ wose baa. 29-30 Ŋolo be kyaa
keŋ ɔ ne kɔla ŋon gbagba ɔ wose
ya, mɔna ɔ ne desina ke te ɔ
ne kɛɛ ke dɔɔ mɔ. Nnɛ mɔ yaa
Kristo mɔ ne desina, te ɔ ne kɛɛ
Kristotena dikpii keŋ dɔɔ, nawolo
nyi de yɛɛ ɔ wose man balaŋwɔ.
31 Keŋ dɔɔ te Wurubuarɛ nombia
aŋmaraseŋ see ne yako nyiaa,
“Lee mena dɔɔ baale waa lee ɔ
kya na ɔ naa gyaŋ, na waa gyu
ke kpu na ɔ wɛɛle na ŋon na e
ka bese walaŋ dokoloŋ.” 32 Mena
nombii kei yɛɛ nombii keŋ ke
dana yuŋ te ŋolo mɔ be tale nyii
ka asɛɛ ya. Te maŋ dɔɔ ma gyeŋ
nyi Kristo na balaŋ baŋ bɔɔ lɛɛ
e di nɛ wose man nombia yaa
bɛɛ yako. 33 Mena dɔɔ kaboena
nyi baale kamasɛ mɔ waa gyae ɔ
wɛɛle ŋgba ŋon gbagba ɔ wose
nɛ, na alo kamasɛ mɔ ke yɔkɔse
ɔ wose fa ɔ baale.

6

Bia na ba lolala

1 Bia, keŋ ɛ yɛɛ Kristotenawɔ
dɔɔ kaboena nyi yaa tei ɛ kya
na ɛ naa dei. Nawolo nyi ɛ
ne yɛɛ kei na, ɛ ne yɛɛ kpene
keŋ dei. 2 Tei n kya na n naa
dei, nawolo nyi kei yɛna Wu-
rubuarɛ mmaraa gyaŋgbate keŋ
Wurubuarɛ be yako nyi n di ke
dɔɔ na, nyaŋ kenyiŋ ke tɔnɔɔ.
3 Tɔnɔɔ kenaŋ yɛna nyi akpaa
n di mmaraa kei dɔɔ na, kpene
kamasɛ gyae ke de fa neŋ na n
kenyiŋ kyaa tɛɛle kei dɔɔ kyare.
4 Kyaɔ, ɛ na do ɛ bia baŋ lee kpene
keŋ ɛ ne yɛɛ wɔ nɛ dɔɔ ya. Mɔna
kaboena nyi yaa kɛɛ be dɔɔ na ɛ
ka wola wɔ Wurubuarɛ nombia
na baa di ŋe dɔɔ.

Gbeŋa na be gbeŋgyoona

5 Mee kolosi mɛɛ fa ɛmɛɛ gbeŋa
mɔ nyi, ɛ tei ɛ gbeŋgyoona baŋ ɛ
kyaa be gyaŋ nɛ dei lee ɛ konɔɔse
man, ŋgba mena keŋ ɛ ne tei
Kristo nɛ. 6 Ɛ na yako nyi, debaŋ
keŋ be kyaa ɛ gyaŋ te bɛɛ kɛɛ
ŋon dɔɔ te ɛ ke yɛɛ tom ka gyoo
be sia na baa kɛlɛɛ ŋon ya. 7 Ɛ
na yɛɛ ɛ tomse ŋgba denibalaŋ
yaa ɛ ne yɛɛ fa nɛ ya, mɔna ɛ
yɛɛ ŋa na gyoŋ ŋgba ɛ Gbeŋgyoo
Yesu yaa ɛ ne yɛɛ fa nɛ. 8 Nyi
n yɛɛ gbeŋi o, n yɛɛ gyooro bu e
o, ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyi,
Wurubuarɛ waa tɔ walaŋ kamasɛ
kom, lee ɔ tom kpaakpaa keŋ ɔ ne
yɛɛ nɛ dɔɔ.

9 Ɛmɛɛ gbeŋgyoona baŋ mɔ, ɛ tela ɛ gbeŋa ŋgba mena keŋ kaboena nɛ, ɛ naa ŋmaase wɔ ya. Ɛ tɔɔse nyi, ɛmɛɛ na ɛ gbeŋa baŋ pou yɛɛ ɛ Gbeŋgyoo ŋon ɔ kyaa adido nɛ wui. Ŋon ne diina nombia keŋ ɔ bɛɛ kɛɛ ŋolo siaman ya.

Ɛ do Wurubuarɛ yoo abɔɔ

10 Pɛ me nɔɔwoya kesi na, me nɔɔwoya akaŋ yɛna nyi, ɛ seŋ de Gbeŋgyoo wɔɔle dinaa keŋ man keŋkeŋ. 11 Ɛ mo Wurubuarɛ yoo abɔɔ ŋan pou do ŋgba yoo kegbase nɛ, na ɛ ke tale di ɔbɔnsam ŋon adao gbɛɛneŋ kumɛɛ ŋan pou dɔɔ. 12 Nawolo nyi de yoo keŋ dee yoo nɛ, te yɛɛ denibalaŋ yaa dɛɛ yoo na ya. Mɔna dee yoo bo na feliŋkumɛɛ ŋan ŋee di doŋ ŋɔma man nɛ, na feliŋkumɛɛ ŋan ŋee di doŋ balaŋ dɔɔ, te bɛɛ som ŋa tɛɛle kei dɔɔ nɛ. Feliŋkumɛɛ kɛŋa ŋaale yɛna ŋgba woya, na bɛɛneŋ, na yola na ŋmeeseŋ, na gyabunise na gaose na doŋse ŋan pou ŋe yɛɛ feliŋkumɛɛ ŋa, te ŋe kyaa ditiŋtɛɛ man adido na tɛɛle kei dɔɔ keŋ de bɛɛ mo de sia fonɛɛ naa ŋa ya nɛ. 13 Mena dɔɔ ɛ do Wurubuarɛ yoo abɔɔ ŋan pou, na ɛ kenyiŋ tale seŋ keŋkeŋ ŋmanyaŋ ɔbɔnsam ŋon nombiakumɛɛ keyɛɛ debaŋ kei man. Te akpaa ɛ yoo keŋ de taŋ na, baa naa nyi ɛ sɛɛ ɛ seŋɛɛ ɛ da seŋae keŋ man.

14 Keŋ dɔɔ ɛ desina ɛ wose na ɛ ka seŋ keŋkeŋ. Ɛ yela anokoare keŋ ɛ ne dii fa Wurubuarɛ nɛ ke yɛɛ ŋgba abɔsɔɔ nɛ, na ɛ ka mo kpaŋ ɛ teŋase man, na ɛ gbɛɛneŋ katenee mɔ ke yɛɛ ŋgba nyeele pampasaŋ keŋ yoonɔɔtena na mo gyee be konɔɔ nɛ. 15 Te kegyae keŋ ɛ ne gyae nyi ɛ ke yako Wurubuarɛ nombia ŋan ne fa balaŋ wosefɛɛreŋ nɛ, ke yɛɛ ŋgba nkyokotase ŋan ɛ na doo nɛ. 16 Kɛŋa pou wɔle nɛ, ɛ yela ɛ kelɛɛdi ke yɛɛ ŋgba nyeele pampasaŋ keŋ nɛ. Kei te ɛ ke tale mo lɛɛ ɔbɔnsam ŋon apiase ŋan ŋe nɔɔse dana boalaŋ nɛ. 17 Ɛ yela nyeekelɛɛ keŋ Kristo be lɛɛ ŋon nɛ, ke yɛɛ ŋgba nyeele kotɔtɔɔ keŋ yoonɔɔtena na mo wuu lɛɛ ba nyeeya nɛ. Na ɛ ke yela Wurubuarɛ nombia ŋan, ke yɛɛ ŋgba yoosila keŋ Wurubuarɛ feliŋ ne fa ŋon nyi yaa mo tela gyu yoo nɛ. 18 Ɛ mo kefane yɛɛ abɔɔ kɛŋa pou. Ɛ sola Wurubuarɛ na waa fa ŋon doŋ. Ɛ fane debaŋ kamasɛ, ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ feliŋ ŋon na wola ŋon nɛ. Lee nnɛ dɔɔ ɛ doo ɛ wose dɔɔ nideli, ɛ na yeli ɛ wose keyɔkɔse ŋon ya. Na ɛ ke fane debaŋ kamasɛ fa Wurubuarɛ balaŋ pou.

19 Ɛ fane fa maŋ mɔ, nyi me na yee ya. Te me gyu mɛɛ yako Wurubuarɛ nombia ŋan na, Wurubuarɛ gbagba ka mo ɔ nɔɔwoya ŋan do me nɔɔman, na maa tale lese nombia aweeseŋ ŋan doo Wurubuarɛ nombia man nɛ wola. 20 Lee mena keŋ ma seŋɛɛ fa nombia kɛŋa dɔɔ, te be kyaŋa maŋ do deni man. Ɛ fane fa maŋ, na maa gyɔ me konɔɔ yako nombia ŋan ŋgba mena keŋ kaboena nyi maa yako nɛ.

Nɔɔkado ɔtomante

21 Mee kpila Tikikuse, de gyoo ŋon dɛɛ gyae ɔ nombia te ɔ ne yɛɛ de Gbeŋgyoo Kristo tom keŋ ke gbɛɛ dɔɔ nɛ ɛ gyaŋ. Ɔ kɔŋ na waa yako ŋon ma wose man nombia pou, na ɛ ka gyeŋ ma kekyaabii man. 22 Lee mena dɔɔ te mee kpila e ɛ gyaŋ, na waa yako ŋon da kekyaabii man, na waa do ŋon kakyeŋ mɔ.

23 De kya Wurubuarɛ na de Gbeŋgyoo Yesu Kristo baa fa ɛmɛɛ de tebia baŋ ɛ silana Kristo nɛ wosefɛɛreŋ. Na baa yela ɛ ke gyae dɔŋa na ɛ ke lɛɛ Kristo di nideli. 24 Wurubuarɛ waa mo ɔ bɛrɛɛ boele baŋ pou bɛɛ gyae de

Gbeŋgyoo Yesu Kristo kegyae keŋ
betaŋ ɔto ya nɛ.

Filipitena
Pɔɔl tɔne keŋ ɔ be ŋmarase yelee Filipitena nɛ

1 Tɔne kei lee maŋ Pɔɔl na
Timoti baŋ de yɛɛ Yesu Kristo
tewulɛɛwɔ nɛ gyaŋ. Dɛɛ ŋmarase
ke dee yelee ɛmɛɛ Wurubuarɛ
balaŋ baŋ pou ɛmɛɛ na Yesu
Kristo be yɛɛ dokoloŋ, te ɛ kyaa
Filipi donɔɔ man nɛ na Kristotena
kegyiise na baŋ pou bɛɛ kyɔ wɔ
nɛ.
2 De kya Wurubuarɛ na de
Gbeŋgyoo Yesu Kristo baa mo be
bɛrɛɛ boele ŋon na baa fa ŋon
wosefɛɛreŋ.

Pɔɔl kefane fa Kristotena baŋ be kyaa Filipi donɔɔ man nɛ

3 Debaŋ kamasɛ keŋ me tɔɔse
ŋon na, mɛɛ fane fa me Wu-
rubuarɛ karaŋ lee ɛ dɔɔ. 4 Mena
mɔ te debaŋ kamasɛ keŋ mɛɛ fane
fa ŋon na mɛɛ mo gyoŋ fane.
5 Nawolo nyi lee debaŋ keŋ ɛ be
lɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan di nɛ,
te ɛ gyakaa ɛ ne kyɔ maŋ lee
nombia ŋenaŋ kekolosi man kaa
lii naŋ gyɛŋ. 6 Te mɛɛ lɛɛ di nideli
nyi Wurubuarɛ ŋon ɔ be fi tom
kpaakpaa kei asɛɛ ɛ man nɛ, waa
yɛɛ ke tɔɔle kelii wee keŋ Yesu
Kristo waa bese kɔŋ nɛ.
7 Mɛɛ gyae ŋon nideli lee me
konɔɔ man. Mena dɔɔ ma gyeŋ
nyi ke dei nyi maa gyueŋ ɛ wose
man ŋgba mena keŋ mɛɛ gyueŋ
nɛ. Nawolo nyi debaŋ keŋ bɔɔ
kyaŋ maŋ tɔ deni, na debaŋ
keŋ mee yoo lee Kristo nombia
kpaakpaa ŋan dɔɔ, na debaŋ keŋ
mɛɛ lese Kristo nombia kpaakpaa
ŋenaŋ man wola balaŋ nyi ŋe yɛɛ
ampaŋ nɛ, ɛ popou kyɔɔ maŋ lee
tom keŋ Wurubuarɛ ba mo boele
maŋ nɛ keyɛɛ man. 8 Wurubuarɛ
gbagba gyeŋ nyi ɛ nombia doo me
loo man, te mɛɛ gyae ŋon nideli
ŋgba mena keŋ Yesu Kristo ne
gyae daa nɛ.
9 Lee mena dɔɔ mɛɛ fane fa ŋon
nyiaa, ɛ balaŋ kegyae keŋ dɛɛ bee
kpu nideli na ɛ ke nyii Wurubuarɛ
nombia ŋan man, na ɛ ka gyeŋ
kpene keŋ kaboena nyi yaa yɛɛ
lee ɛ kekyaabii man. 10 Kei gyae
ke yela ɛ ke tale gyeŋ kpene keŋ
dei nɛ nideli, na ɛ ke kyaa keŋ
nombiikum kamasɛ yaa ayimɛɛ
kamasɛ be doo ɛ wose man ya,
kelii wee keŋ Kristo waa bese kɔŋ.
11 Mɛɛ fane mɔ nyi Yesu Kristo
waa desina ŋon na ɛ ke tale yɛɛ
abɔɔ ŋan ŋa tenɛɛ Wurubuarɛ
siaman nɛ, na ke yela balaŋ ka mo
obuo fa Wurubuarɛ na baa lese ɔ
yele.

Ba kekyaŋ Pɔɔl tɔ deni te yeli Wurubuarɛ nombia ŋan te yaasee

12 Me tebia, mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ
nyi nombia ŋan be tuŋ maŋ nɛ
gba te yeli Wurubuarɛ nombia
ŋan te yaasee. 13 Lee mena dɔɔ
yoonɔɔtena baŋ bɛɛ deke gyoo
dɛɛ, na balaŋ akaŋ baŋ pou te nyii
nyi keŋ mɛɛ som Kristo dɔɔ te be
kyaŋa maŋ tɔ deni nɛ. 14 Ba ke
kyaŋ maŋ tɔ deni keŋ ta do me
tebia Kristotena burum kakyeŋ ba
kelɛɛdi man. Ka te yeli bɛɛ gyɔ
be konɔɔ kolosi nyeekelɛɛ nombia
ŋan keŋ bɔɔ ne yee kolo bela ya.
15 Ma gyeŋ nyi sibii na daaworo
dɔɔ te balaŋ baale dɔŋɛɛ bee
kolosi Kristo nombia ŋan. Mɔna
baale mɔ na, baŋ ne kolosi nom-
bia ŋan bo lee be konɔɔ kpaak-
paa man. 16 Mena balaŋ wɔle
nyibaŋ kɛwɔ dɔɔ, keŋ bɛɛ gyae
maŋ dɔɔ te bee kolosi nyeekelɛɛ
nombia ŋan. Nawolo nyi ba gyeŋ
nyi Wurubuarɛ lese na maŋ, na
maa nyiŋ lese wola balaŋ nyi ɔ
nyeedoŋ nombia ŋan yɛɛ ampaŋ.
17 Balaŋ gyaŋgba nyibaŋ baŋ dɔɔ,
baŋ gbagba deeli dɔɔ te bee kolosi

Kristo nombia ŋan. Bɔɔ na lese be konɔɔ man kolosi nyeekelɛɛ nombia ŋan ya, te ba gyeŋ nyi be yɛɛ mena na baa tale yela diyem keŋ mɛɛ naa nɛ, ka bo kpu debaŋ keŋ me doo deni man nɛ. 18 Mɔna maŋ dɔɔ kei bee hia maŋ ya. Kpene keŋ ne hia maŋ yɛna nyi bee kolosi Kristo nombia ŋan. Nyi ba moo konɔɔ kpaakpaa bo kolosi ŋa o, be ta mo konɔɔ kpaakpaa kolosi ŋa ya o nɛ, gbɛɛ kamasɛ man na bee kolosi Kristo nombia ŋan. Kei dɔɔ te dana maŋ gyoŋ nɛ, te gyae ke yɛɛ maŋ gyoŋ menɛɛ kelii ɔto.

19 Nawolo nyi ma gyeŋ nyi ɛ ne fane fa maŋ, te Yesu Kristo feliŋ ŋon mɔ ne kyɔ maŋ. Mena dɔɔ ma gyeŋ nyi kɛŋa pou gyae ke yela maa kaa nyiŋ ma wose. 20 Mɛɛ gyae me konɔɔ man nideli te me loo mɔ gyakaa nyiaa, Wurubuarɛ be gyae waa yela desɛŋ ke kyaŋ maŋ lee gbɛɛ kamasɛ man ya. Waa yela maa gyɔ me konɔɔ kolosi ŋgba mena keŋ mɛɛ taŋ yɛɛ nɛ, na nyi me kyaa na me sia bo o, yaa ma yeŋae o nɛ, na maa nyiŋ lese Kristo yele lee ma kekyaabii man. 21 Maŋ dɔɔ, akpaa me kyaa na me kyaa bo fa Kristo. Te akpaa ma yem mɔ na, ke yɛɛ tɔnɔɔ ke fa maŋ. 22 Akpaa me sɛɛ me kyaa nyeedoŋ man na, ke yɛɛ gbɛɛ daale ke fa maŋ na maa nyiŋ yɛɛ tom kpaakpaa fa Wurubuarɛ. Mena dɔɔ mɔɔ gyeŋ keŋ maa lese ya. Nyi maa lese nyeedoŋ bo o, yaa maa lese yeŋ bo o, mɔɔ gyeŋ ya. 23 Ma te dɔɔ abɔɔ ala kɛŋa nsana. Nafɔ ma kegyae yɛna nyi maa yeŋ lee tɛɛle kei dɔɔ na me kaa kyaa Kristo gyaŋ adido, nawolo nyi keŋ dei kela ma kekyaa tɛɛle kei dɔɔ. 24 Mɔna lee ɛmɛɛ dɔɔ, dei nyi maa kyaa tɛɛle kei dɔɔ na maa nyiŋ kyɔ ŋon. 25 Mɛɛ lɛɛ di nideli nyi daa na ŋon pou dɛɛ kyaa, na maa nyiŋ kyɔ ŋon na ɛ ka bee ɛ kelɛɛdi man na ɛ ke nyiŋ di gyoŋ lee ɛ Wurubuarɛ kelɛɛdi man. 26 Kei gyae ke yela nyi akpaa ma bese kaa kyaa na ŋon na, lee maŋ dɔɔ gyoŋ keŋ ɛ ne dii lee Yesu Kristo dɔɔ nɛ, gyae ka bese gbaa.

27 Nɛnɛɛ kpene keŋ be kaa ɛ ke yɛɛ yɛna nyiaa, ɛ yela ɛ kekyaabii ke kyaa na mena keŋ nyeekelɛɛ nombia ŋan nawolo nɛ. Akpaa ɛ yɛɛ mena nɛ, kenaŋ na nyi me kyaa ɛ gyaŋ yaa mɔɔ kyaa ɛ gyaŋ koraŋ ya na, maa nyii nyi ɛ dana Wurubuarɛ nombia ŋan keŋkeŋ, te ɛ seŋɛɛ na ɛ tebia nɔɔdokoloŋ na ɛ nombia ayɛɛsa pou man, te ɛ ta mo nɔɔdokoloŋ ɛ ne kyɔ balaŋ na baa lɛɛ Kristo nombia kpaakpaa ŋan di. 28 Te maa nyii mɔ nyi ɛ bee yee balaŋ baŋ bɛɛ koro seŋ tia ŋon nɛ lee gbɛɛ kamasɛ man ya. Ɛ yɛɛ mena na gyae ka lese wola wɔ nyi Wurubuarɛ waa wɔlɛɛ wɔ, mɔna ɛmɛɛ dɔɔ Wurubuarɛ waa lɛɛ ɛ nyee. 29 Nawolo nyi Wurubuarɛ te fa ŋon gbɛɛ nyi yaa lɛɛ Kristo di kaageŋ bo ya, mɔna ɔ faa ŋon gbɛɛ nyi lee ŋon Kristo dɔɔ yaa naa diyem mɔ. 30 Ɛ naa diyem keŋ mɔɔ naa debaŋ keŋ me kyaa ɛ gyaŋ nɛ, te ɛ ne nyii mena keŋ me gyakaa mɛɛ naa diyem nɛ. Mena diyem kenaŋ ŋaale yaa ɛmɛɛ mɔ ne naa nɛ.

2

Ɛ yɔkɔse ɛ wose ŋgba Yesu nɛ

1 Lee nɔɔdokoloŋ keŋ ɛmɛɛ na Kristo be yɛɛ ɛ kekyaabii man dɔɔ ɔ na do ŋon doŋ, te ɔ balaŋ kegyae keŋ mɔ na do ŋon kakyeŋ. Mena mɔ te lee nɔɔdokoloŋ keŋ doo ɛmɛɛ na Wurubuarɛ feliŋ ŋon man dɔɔ, ne yeli ɛmɛɛ na ɛ tebia ne yɛɛ nɔɔdokoloŋ te ɛ ne yɛɛ deeli fa dɔŋa te ɛ ne wii dɔŋa waraŋase. 2 Mena dɔɔ ɛ yela ya agyueŋ ke yɛɛ dokoloŋ, na ɛ ke gyae dɔŋa kyɛɛkyɛɛ. Ɛ yela ɛmɛɛ na ɛ tebia pou ke yɛɛ nɔɔdokoloŋ na ɛ ka seŋ nombii dokoloŋ dɔɔ.

Akpaa ɛ yɛɛ mena na, ɛ ke yela
gyoŋ keŋ doo me man nɛ ka bo
kpu. 3 Ɛ na yɛɛ sibiikum ya, te ɛ na
wola ɛ wose lee gbɛɛ kamasɛ man
ya. Mɔna ɛ yɔkɔse ɛ wose fa dɔŋa,
na ɛ ke bu ɛ tebia nyi ba kela ŋon.
4 Ɛ na yeli ɛ sia keyɛɛ ɛmɛɛ yaageŋ
wui abɔɔ dɔɔ ya, mɔna ɛ gyae ɛ
tebia mɔ deeli.
5 Ɛ yela ɛ dinɔɔ ke kyaa na Yesu
Kristo wui.
6 Ɛ tɔɔse nyiaa,
Yesu na Wurubuarɛ yɛɛ
dokoloŋ lee gbɛɛ kamasɛ
man.
Mɔna ɔ te kɛɛ ɔ wose nyi ŋon na
Wurubuarɛ yɛɛ kyɛɛkyɛɛ
ya.
7 Ɔ te kɛɛ ɔ wose nyi ɔ yɛɛ ŋolo e
ya.
Mɔna ɔ moo ɔ wose yɛɛ ŋgba
gbeŋi nɛ,
te ɔ yela ba lola e ŋgba deni-
walaŋ nɛ.
8 Be ka lola e ŋgba deniwalaŋ nɛ,
ɔ yɔkɔse ɔ wose te ɔ nyii
Wurubuarɛ dei kelii ɔ yeŋ
man.
Yeŋ keŋ ɔ ba yem gba nɛ,
yɛɛ keŋ bɔɔ gyɔ e mataa
ɔpaŋdaŋ dɔɔ ŋgba
dukumyɛɛre nɛ.
9 Mena dɔɔ Wurubuarɛ gyina e
adido adido te ɔ faa e gy-
ooro dekyae,
te ɔ fa e yele keŋ kela yele
kamasɛ.
10 Lee mena yele kenaŋ dɔɔ,
balaŋ na kpene kamasɛ keŋ
kyaa adido
na ŋan pou ŋe kyaa tɛɛle kei
dɔɔ,
na ŋan pou ŋe doo tɛɛle kei
ateta
nɛ gyae ke buŋ som Yesu.
11 Mena ke te walaŋ kamasɛ waa
gyuusu ɔ nɔɔ yako nyi
Yesu Kristo yɛna de
Gbeŋgyoo.
Kei gyae ke yela balaŋ ka lese de
kya Wurubuarɛ yele.

12 Mena dɔɔ me tebia kpaakpaa,
debaŋ keŋ me kyaa ɛ gyaŋ na
ɛ ne di nyeekelɛɛ nombia ŋan
dɔɔ. Mena mɔ yaa mɛɛ gyae nyi
nɛnɛɛ keŋ mɔɔ kyaa ɛ gyaŋ ya
nɛ, ɛ kyaŋ ɛ wose na ɛ ke di
ŋe dɔɔ kela gyaŋgba keŋ. Ɛ mo
Wurubuarɛ keyee deke ɛ wose, na
ɛ ke sila nyeekelɛɛ nombia ŋan
nideli. 13 Nawolo nyi Wurubuarɛ
ne yɛɛ na tom ɛ man, mena dɔɔ
te ɔ ne yeli ɛ ne gyae nyi ɛ ke
yɛɛ ɔ kegyaebii te ŋon mɔ na doo
na ŋon kakyeŋ te ɛ ne tale yɛɛ ɔ
kegyaebii.
14 Kpene kamasɛ keŋ ɛ ne yɛɛ
na ɛ na toroŋ ya, te ɛ na mo gyoo
dɔŋa mɔ ya. 15 Ɛ yɛɛ mena na
ayimɛɛ kamasɛ be gyae ke doo
ɛ wose man ya, te ŋolo mɔ be
gyae waa nyiŋ nombiikum daale
yako lee ɛ wose man ya. Na ɛ
ke nyiŋ bese Wurubuarɛ bia baŋ
bɛɛ yɛɛ nombia kpaakpaa balaŋ
kumɛɛ man. Ɛ yela ɛ nombia
kpaakpaa keyɛɛ ka lee debɔɔ be
man, ŋgba mena keŋ kyolobiise
ne ŋalakee ditiŋtɛɛ man nɛ. 16 Ɛ
kyaŋ nyeedoŋ nombia ŋan man
nideli. Akpaa ɛ yɛɛ mena na, lee
ɛmɛɛ dɔɔ maa tale gyɔ me konɔɔ
wee keŋ Kristo waa kɔŋ nɛ, na ka
wola nyi me kaale na ma tom keŋ
mɔɔ yɛɛ nɛ pou te yɛɛ yakaa ya.
17 N te kɛɛ ya na baa ko maŋ. Nyi
de kɔŋ mena na maa yɛɛ ŋgba
wonembu ŋon ɛ ba mo deesi fa
Wurubuarɛ lee mena keŋ ɛ be lɛɛ
e di dɔɔ nɛ. Dekɔŋ mena na gyae
ke yɛɛ maŋ gyoŋ, na ke yela de
popou ke nyaŋee. 18 Mena ke
te kaboena nyi dɛɛ yɛɛ ɛmɛɛ mɔ
gyoŋ, na daa na ŋon pou ke kyaa
gyoŋ man.

*Pɔɔl kekpila Timoti na Epafera-
dituse*

19 Me loo gyakaa de Gbeŋgyoo
Yesu dɔɔ nyi ɔ fa maŋ gbɛɛ na,
be gyae ke kyare ya maa kpila
Timoti ɛ gyaŋ. Na ke yela maa

nyii ɛ kekyaabii man, na ɛmɛɛ mɔ ke nyii ma kekyaabii man na ka do maŋ kakyeŋ. 20 Ma be dana ŋolo keŋ ɔ na gyueŋ ɛ deeli dɔɔ kpu na ŋon Timoti ya. 21 Nawolo nyi balaŋ akaŋ baŋ pou dɔɔ, be sia gyakaa baŋ gbagba abɔɔ dɔɔ bo. Bɔɔ na gyueŋ Yesu Kristo nombia ŋan dɔɔ ya. 22 Mɔna ɛ gyeŋ nyi Timoti ta lese wola nyi, ɔ yɛɛ walaŋ ŋon n ke tale mo n wose lɔ ɔ dɔɔ. Nawolo nyi debaŋ keŋ mee kolosi Kristo nombia kpaakpaa ŋan nɛ, ɔ seŋawɔ me gyaŋ ŋgba mena keŋ bu na sem ɔ kya gyaŋ nɛ. 23 Mena dɔɔ akpaa ma betaa naa mena keŋ ma kekyaabii man doo na, maa kpila e ɛ gyaŋ. 24 Mena mɔ te me loo gyakaa nyi de Gbeŋgyoo Yesu de sɛɛ na, be gyae ke kyare ya na maŋ gbagba maa kɔŋ ɛ gyaŋ.

25 Mɔna me naawɔ nyi kaboena nyi maa kpila me dɔɔ Kristo baale Epaferadituse ŋon daa na e ne yɛɛ tom dokoloŋ, te ɛ be kpila e nyi waa kɔŋ kaa kyɔ maŋ nɛ nyi waa bese kɔŋ ɛ gyaŋ. Daa na e ne yɛɛ na tom dokoloŋ, te dee yoo na nyeedoŋ nombia ŋan keyako ŋgba yoonɔɔtena nɛ. 26 Ɔ ne gyae lee ɔ konɔɔ man nyi waa naa ɛ popou. Nawolo nyi ɛ ke nyii nyi ɔ na wee nɛ ke takaa e nideli. 27 Kawee gbagba na ɔ weewɔ keŋ koraŋ ɔ yela waa yeŋ, mɔna Wurubuarɛ wii ɔ waraŋase. Na ŋon waageŋ waraŋase te Wurubuarɛ wiiwɔ ya, mɔna ɔ wii maŋ gbagba mɔ waraŋase. Na mena ya na nafɔ meŋ yeyɛɛwɔ nideli. 28 Mena dɔɔ mɛɛ gyae nyi waa kɔŋ ɛ gyaŋ bileŋ, na ɛ naa e na ke yɛɛ ŋon gyoŋ na maŋ mɔ wɔe ke fɛɛ maŋ. 29 Nyi akpaa ɔ kɔŋ na ɛ lɛɛ e gyoŋ man, nawolo nyi de popou yɛɛ de Gbeŋgyoo Kristo balaŋwɔ. Ɛ mo obuo fa mena balaŋ kɛwɔ dinɔɔ. 30 Nawolo nyi Kristo tom keŋ dɔɔ te ɔ yela waa yeŋ nɛ. Ŋon moona ɔ wose fa yeŋ kaa seŋ ɛ nawɔɔ man kyɔ maŋ tom keŋ keyɛɛ man.

3

Yesu kelɛɛdi ne yele la te Wurubuarɛ ne lɛɛ walaŋ do

1 Me tebia, nombii keŋ be kaa maa yako ŋon yɛna nyi ɛ yela ke yɛɛ ŋon gyoŋ lee kpene keŋ de Gbeŋgyoo Yesu ne yɛɛ fa ŋon nɛ dɔɔ. Maŋ dɔɔ bɛɛ takaa maŋ nyi me ta bese mɛɛ ŋmarase ŋon nombia ŋan mɔɔ wulaa ŋmarase ŋon kaalaŋ nɛ ya. Nawolo nyi ma gyeŋ nyi nombia ŋenaŋ gyae ke kyɔ ŋon, na ɛ ke tale seŋ keŋkeŋ ɛ kelɛɛdi man. 2 Ɛ kɛɛ ɛ wose man nideli na balaŋ baŋ be dana nombiakumɛɛ te bɛɛ gyae baa wɔlɛɛ ɛ kelɛɛdi, te bɛɛ ŋere balaŋ nyi baa kara be baala wose nɛ. 3 Daa yɛna balaŋ baŋ bɔɔ kara de baala wose gbagba. Nawolo nyi daa ne tɛɛ bo Wurubuarɛ feliŋ ŋon dɔɔ som Wurubuarɛ. Lee Yesu Kristo mɔ dɔɔ dɛɛ gyɔ de konɔɔ. Mena dɔɔ bɛɛ tekaa hia nyi dɛɛ mo de sia gyakaa baala wose kekara keŋ bɛɛ mo nyiŋmaa kara nɛ nombia dɔɔ ya. 4 Nafɔ maŋ yɛna walaŋ ŋon kaboena nyi maa wola ma wose lee mena abɔɔ kɛŋa dinɔɔ man.

Akpaa nyi ŋolo dana kpene keŋ dɔɔ te waa tale mo ɔ wose lɔ mena abɔɔ kɛŋa dinɔɔ dɔɔ na, nafɔ ŋolo be kyaa me wɔle ya. 5 Kpene keŋ dɔɔ te mɛɛ yako mena yɛna nyiaa, be ka lola maŋ weeya gyanaarate na te be kara maŋ me baala wose. Me yɛɛ Iserae bu gbagba e ŋon mɔɔ lee Gyekɔpo bu Bɛngyamɛn dekpaŋalaŋ man. Me naanaɔ yɛɛ Hiburutenawɔ mena dɔɔ maŋ gbagba mɔ me yɛɛ Hiburutena fatabo man walaŋ e. Nyi akpaa de kɛɛ Gyudatena mmaraase ŋan dɔɔ kedi na maa tale yako nyi me yɛɛ Farasii baale e, nawolo nyi me dii ba mmaraase ŋan pou dɔɔ nideli. 6 Ma doo kakyeŋ Gyudatena ɔsom keŋ man nideli, te

me naase Kristo silala baŋ diyem nideli. Akpaa nyi nafɔ kaboena bo nyi walaŋ waa di mmaraase ŋan dɔɔ pɛna Wurubuarɛ ke lɛɛ e do na, nafɔ maŋ dɔɔ nombiikum daale be doo ma wose man ya.

7 Abɔɔ ŋan pou nafɔ ŋe dana tɔnɔɔ fa maŋ nɛ, nɛnɛɛ lee Kristo dɔɔ ŋɔɔ taŋ tɔnɔɔ fa maŋ bela ya. 8 Na abɔɔ ŋenaŋ ŋaageŋ ya. Mɔna abɔɔ ŋan pou nafɔ gyaŋgba mɛɛ mo ma wose lɔ ŋe dɔɔ nɛ, nɛnɛɛ mo lee me Gbeŋgyoo Yesu Kristo kagyeŋ keŋ kela abɔɔ ŋenaŋ pou dɔɔ, me te fuŋ ŋe popou leki. Lee ŋon Kristo dɔɔ kpene kamasɛ te bɔ maŋ, te mɛɛ kɛɛ ŋa ŋgba dufuŋ dɔɔ abɔɔ nɛ, na maa nyiŋ bese Kristo wui kekpaa. 9 Na daa na e ke yɛɛ dokoloŋ kekpaa na me nombia ke nyiŋ tenee Wurubuarɛ siaman. Kei te yɛɛ nyi lee tom keŋ maŋ gbagba be yɛɛ nɛ dɔɔ yaa keŋ mɔɔ di Wurubuarɛ mmaraase ŋan dɔɔ nɛ dɔɔ ya. Mɔna keŋ mɔɔ lɛɛ Kristo di dɔɔ te me nombia teneewɔ Wurubuarɛ siaman ya. 10 Mɛɛ gyae nyi maa gyeŋ Kristo nideli, na maa naa doŋ keŋ Wurubuarɛ ba mo gyuusu e lee yeŋ man nɛ. Na maa kpu na e naa diyem keŋ ɔ be naa nɛ, na ke yɛɛ ŋgba daa na e yeŋa la nɛ. 11 Mena dɔɔ me loo gyakaa nyi de kɔŋ mena na, wee daale Wurubuarɛ waa gyuusu maŋ lee yeŋ man.

Mo n sia gyakaa kpene keŋ doo n siaman nɛ dɔɔ

12 Na mɛɛ yako baa nyi me taŋ ke nyiŋ mena abɔɔ kɛŋa pou, yaa me gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman kekpaa ya. Mɔna mɛɛ yɛɛ kakyeŋ bo nyi maa nyiŋ kpene keŋ dɔɔ Yesu Kristo be baake maŋ nyi me kaa bese ɔ wui nɛ. 13 Me tebia, na mɛɛ yako baa nyi me taŋ ke nyiŋ kpene keŋ mee yoo nyi maa nyiŋ nɛ ya. Mɔna nombii dokoloŋ keŋ mɛɛ yɛɛ yɛna nyiaa, mee wolee abɔɔ ŋan pou be kaa lam nɛ. Mɔɔ na tekaa tɔɔse ŋa bela ya. Mɔna kpene keŋ doo me siaman nɛ, ke dɔɔ te me loo gyakaa. 14 Akpaa balaŋ na peree keyeu man na, bɛɛ yɛɛ kakyeŋ yeu kelii botɔɔ keŋ kaboena nyi baa lii nɛ pɛna baa nyiŋ kpene keŋ dɔɔ bɛɛ peree nɛ. Mena ke mɔ yaa me gyakaa mɛɛ yɛɛ kakyeŋ me kaa lii ɔto, na Wurubuarɛ ke nyiŋ fa maŋ kpene keŋ ɔ be yako see nyi waa mo tɔ maŋ kom nɛ. Kom keŋ Wurubuarɛ waa tɔ maŋ yɛna nyi, keŋ mɔɔ lɛɛ ɔ bu Yesu Kristo di dɔɔ waa yela maa nyiŋ gbɛɛ gyu ɔ gyoorobiiri keŋ man.

15 Daa baŋ pou dɔɔ bee Wurubuarɛ ɔsom keŋ man nɛ, mena dinɔɔ kei te kaboena nyi de popou dee nyiŋ. Mɔna akpaa ɛ man baale dana agyueŋ kpoo daale na, Wurubuarɛ waa kyɔ ŋon na ɛ ke nyii me nombia kɛŋa man nideli. 16 Kpene keŋ ne hia yɛna nyi, ɛ yela dɛɛ kyaa ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ be wulaa yako nyi dɛɛ kyaa nɛ.

17 Me tebia, ɛ popou ɛ kasee ma kekyaabii ŋgba mena keŋ baale ne yɛɛ nɛ. Ɛ see ɛ sia tɛɛle man, na ɛ ke kasee balaŋ baŋ ba kekyaabii yɛɛ ŋgba mena keŋ dɔɔ wola ŋon nɛ. 18 Me te wulaa yako ŋon nombii kei. Te nɛnɛɛ mɛɛ mo siasaraŋ mɛɛ yako ŋon bela nyiaa, balaŋ baale ta besena ba wose Kristo kɔlala. Be nombia ŋan bɛɛ yɛɛ nɛ nawolo nyi baŋ gyaŋ na, Kristo yeŋ keŋ ɔ ba yem nɛ be dana tɔnɔɔ ya. 19 Wurubuarɛ waa wɔlɛɛ mena balaŋ benaŋ kekpaakekpaa. Nawolo nyi be ta mo abɔɔ ŋan baŋ gbagba ne gyae nɛ besena be Wurubuarɛ. Kpene keŋ yɛɛ desɛŋ nombia ŋa nɛ, ŋan man te baŋ ne gyɔ be konɔɔ. Tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ kegyae kaageŋ te baŋ na gyueŋ. 20 Mɔna daa dɔɔ de dɛɛ yɛna Wurubuarɛ man adido. Botɔɔ te de loo gyakaa

nideli nyi da nyeelɛɛre ŋon waa lee kɔŋ. Ŋon yɛna de Gbeŋgyoo Yesu Kristo. 21 Debaŋ keŋ waa kɔŋ nɛ, ŋon ne gyae la waa mo doŋ keŋ ɔ dana ɔ ne gyee kpene kamasɛ nɛ kyɛɛkee da wosenaane kei keŋ gyae ka yeŋ nɛ, na waa besena ke na ka ke yɛɛ ŋgba ŋon gbagba ɔ wui gyoorobiiri wosenaane keŋ nɛ.

4

Pɔɔl kekolosi fa Filipitena

1 Lee mena dɔɔ me tebia gyaagyi baŋ mɛɛ gyae ɛ nombia te ɛ nombia ne gyɔ maŋ loo, ɛ seŋ keŋkeŋ na ɛ ke di de Gbeŋgyoo Yesu nombia ŋan dɔɔ. Ɛmɛɛ dɔɔ te maa di gyoŋ na maa nyiŋ yele.

2 Ewodia na Sintike, mɛɛ waase ŋon bo nyi ɛ yɛɛ nɔɔdokoloŋ nawolo nyi ɛ popou yɛɛ de Gbeŋgyoo balaŋwɔ. 3 Nɛnɛɛ nyaŋ me dɔɔ kpaakpaa ŋon mɛɛ mo ma wose lɔ n dɔɔ, mɛɛ gyae nyi n ke desina ala bala kɛwɔ nsana. Nawolo nyi debaŋ keŋ mee kolosi Kristo nombia kpaakpaa ŋan nɛ, ba seŋawɔ na maŋ demena na dunoluŋ pou. Mena ala kɛwɔ na Kelemente na me dɔɔna akaŋ baŋ pou kyɔɔ maŋ nideli ma tom keŋ keyɛɛ man. Ba te ŋmarase mena balaŋ kɛwɔ pou yela do nyeedoŋ kekpaa tɔne keŋ man.

4 Debaŋ kamasɛ na, ɛ yela ke yɛɛ ŋon gyoŋ lee kpene keŋ de Gbeŋgyoo Yesu be yɛɛ fa ŋon nɛ dɔɔ. Mɛɛ yako ŋon baa bela nyiaa, ɛ yela ke yɛɛ ŋon gyoŋ. 5 Ɛ yela balaŋ pou kena ɛ wose keyɔkɔse na ɛ dinɔɔ kpaakpaate keŋ. Nawolo nyi be gyae ke kyare ya, de Gbeŋgyoo Yesu waa bese kɔŋ. 6 Ɛ na barase na kolo ke yɛɛ ya. Mɔna kpene kamasɛ man na, ɛ fane fa Wurubuarɛ na ɛ ke fa e karaŋ lee nombii kamasɛ man, na ɛ ka mo ɛ nombia ŋan pou doo ɛ konɔɔ man nɛ see ɔ siaman. 7 Akpaa ɛ yɛɛ mena na, keŋ ɛ ne lɛɛ Yesu Kristo di dɔɔ Wurubuarɛ wosefɛɛreŋ keŋ walaŋ bɛɛ tale nyii ke man ya nɛ, gyae ke yela ɛ wɔe ke fɛɛ ŋon na ɛ konɔɔ man nombia mɔ ke kyaa ŋon kyɛɛkyɛɛ.

8 Me tebia, kpene keŋ be kaa maa yako ŋon yɛna nyiaa, ɛ mo ya agyueŋ gyakaa nombia ŋan ŋe yɛɛ anokoare, na kpene keŋ ke dana obuo, na nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ, na kpene keŋ dukum be doo ke man ya, na kpene keŋ na wola balaŋ kegyae, na kpene keŋ ke dana yele kpaakpaa nɛ dɔɔ. Akpaa nyi kolo kyaa keŋ ke dei keŋ balaŋ ne kɛlɛɛ ke na, kaboena nyi yaa gyueŋ mena abɔɔ ŋenaŋ dɔɔ bo. 9 Abɔɔ ŋan mɔɔ wola ŋon te ɛ be lɛɛ ŋa do, na ŋan ɛ be naa me man na ŋan ɛ be nyii mɔɔ kolosi nɛ, ŋan te kaboena nyi yaa yɛɛ. Akpaa ɛ yɛɛ mena na, Wurubuarɛ ŋon ɔ yɛɛ wosefɛɛreŋ Gbeŋgyoo e nɛ waa kyaa na ŋon.

Pɔɔl kado Filipitena nɔɔ lee kekyɔ keŋ bɔɔ kyɔ e nɛ dɔɔ

10 Dana maŋ gyoŋ te mɛɛ lese de Gbeŋgyoo Yesu yele, nawolo nyi nɛnɛɛ ɛ ta bese lese wola nyi me nombia ne hia ŋon. Ma gyeŋ nyi me nombia wulaa ne hia ŋon, mɔna gbɛɛ te ɛ te nyim na ɛ ka lese wola ya. 11 Na ma wose kyaŋa na maŋ dɔɔ te mɛɛ yako nombia kɛŋa ya. Nawolo nyi maŋ dɔɔ, me te wulaa kasee mena keŋ maa kyaa gyoŋ man lee gbɛɛ kamasɛ man. 12 Ma gyeŋ diyem man kekyaa, te ma gyeŋ wosekenyiŋ man mɔ kekyaa. Kpene kamasɛ man na, ma gyeŋ ma wose katela. Me dii baa bo o, yaa tanam na koo na maŋ bo o, me dana o mɔɔ dana ya o, ma gyeŋ ma wose katela. 13 Nawolo nyi Kristo doŋ keŋ doo me man dɔɔ, maa tale yɛɛ kpene kamasɛ.

14 Mɔna ɛ yɛɛ ke nideli ŋgba ma wose be kyaŋ maŋ te ɛ be kyɔ maŋ nɛ. 15 Ɛmɛɛ Filipitena

gbagba ɛ gyeŋ nyiaa, debaŋ keŋ mɔɔ fiasɛɛ mee kolosi Kristo nombia kpaakpaa ŋan fa ŋon te mɔɔ lee Masedonia tɛɛle man nɛ, lee ɛmɛɛ wɔle na Kristotena baŋ ŋolo na ŋolo te kyɔ maŋ na kolo ya. 16 Nawolo nyi debaŋ keŋ gba me kyaa Tesalonika donɔɔ man te ma wose be kyaŋ maŋ nɛ, ɛ yelee maŋ abɔɔ agbaatee agbaatee. 17 Na me sia ne yɛɛ bo nyi yaa yelee maŋ abɔɔ ya. Mɔna kpene keŋ dɔɔ te mɛɛ lɛɛ ya abɔɔ yɛna nyi, mɛɛ gyae nyi Wurubuarɛ ke hiraa ŋon lee ɛ deeli keŋ ɛ ne yɛɛ nɛ man. 18 Mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nyiaa, abɔɔ ŋan pou ɛ ba mo yelee maŋ nɛ kaa tuŋa maŋ te ŋan mɔ yɛna abɔɔ ŋan ne hia maŋ. Abɔɔ ŋan ɛ ba mo yelee Epaferadituse ba mo kɔna maŋ nɛ, te yeli me ta bese nyiŋ gbaa. Ya abɔɔ ŋenaŋ yɛɛ ŋgba abɔɔ ofoŋ nyiŋan ŋan ɛ ba mo kaa deesi fa Wurubuarɛ nɛ. Ŋe yɛɛ kedeesa abɔɔ ŋan ŋe kaboena, mena dɔɔ ŋa gyoo Wurubuarɛ sia. 19 Me Wurubuarɛ ŋon mɛɛ som e nɛ, waa fa ŋon abɔɔ ŋan pou kaboena nyi yaa nyiŋ ŋgba mena keŋ ɔ gyoorobiiri man abɔɔ boe nɛ. Nawolo nyi ɛ te kaa bese Yesu Kristo balaŋ.

20 Ɛ yela dɛɛ lese de kya Wurubuarɛ yele kekpaakekpaa. Amɛn.

21 Ɛ do Wurubuarɛ balaŋ baŋ pou be kyaa botɔɔ nɛ nɔɔ. Me tebia Kristotena baŋ be kyaa me gyaŋ kɛbo bɛɛ kyɔ maŋ nɛ na do ŋon nɔɔ. 22 Wurubuarɛ balaŋ baŋ pou be kyaa kɛbo nɛ na do ŋon nɔɔ. Tuturu na, baŋ be kyaa gyoo dinaa Kaesa dekpaŋalaŋ man nɛ na do ŋon nɔɔ.

23 De Gbeŋgyoo Yesu Kristo waa mo ɔ bɛrɛɛ boele ŋon na waa seŋ ɛ wɔle.

Kolosetena
Pɔɔl tɔne keŋ ɔ be ŋmarase yelee Kolosetena nɛ

1 Tɔne kei lee maŋ Pɔɔl ŋon
Wurubuarɛ ba lese maŋ lee ɔ
kegyaebii man nyi maa yɛɛ Yesu
Kristo kpilale nɛ, na de dɔɔ Kristo-
baale Timoti gyaŋ. 2 Dɛɛ ŋmarase
ke dee yelee ɛmɛɛ de tebia Wu-
rubuarɛ balaŋ baŋ ɛ be lɛɛ Yesu
Kristo di, te ɛ silana anokoare
keŋ te ɛ kyaa Kolose donɔɔ man
nɛ. De kya Wurubuarɛ waa mo
ɔ bɛrɛɛ boele ŋon na waa fa ŋon
wosefɛɛreŋ.

Nɔɔkado na kefane

3 Debaŋ kamasɛ keŋ dɛɛ fane na
dɛɛ fa Wurubuarɛ de Gbeŋgyoo
Yesu Kristo ɔ kya ŋon karaŋ lee
ɛmɛɛ dɔɔ. 4 Nawolo nyi de te
nyii mena keŋ ɛ be lɛɛ Yesu Kristo
di, na mena keŋ ɛ ne gyae Wu-
rubuarɛ balaŋ baŋ pou nɛ. 5 Ɛ
ne yɛɛ kɛŋa pou nawolo nyi, ɛ
sia gyakaa abɔɔ kpaakpaa ŋan
Wurubuarɛ be desina see ŋon
adido nɛ dɔɔ. Wurubuarɛ nom-
bia ŋan ɛ be taŋgbɛɛ nyii nɛ,
yele la te ɛ gyeŋawɔ nyi abɔɔ
kpaakpaa ŋaale doo adido fa ŋon.
Wurubuarɛ nombia kɛŋa yɛna
anokoare nombia ŋan. 6 Nombia
kpaakpaa ŋan bɔɔ yako ŋon nɛ
te lɛɛ tɛɛle kei pou dɔɔ. Te ŋa
te yeli balaŋ burum ne kyɛɛkee
lee be gbɛɛneŋ kumɛɛ man kɔŋ
Wurubuarɛ gyaŋ, ŋgba mena
keŋ ŋa be kyɛɛkee ŋon lee wee
gyaŋgbate keŋ ɛ be nyii nombia
ŋenaŋ, te ɛ be nyii Wurubuarɛ
bɛrɛɛ keŋ man nideli nɛ. 7 De
dɔɔ gyaagyi Epafirase ŋon ɔ yɛɛ
Yesu Kristo tobaale e te ɔ ne yɛɛ
ɔ tom na anokoare, te daa na e
pou ne yɛɛ tom dokoloŋ nɛ yako
na ŋon bɛrɛɛ nombia kɛŋa. Ŋon
kaa seŋala de nawɔɔ man te ɔ
kyɔɔ ŋon. 8 Ŋon mɔ kaa yako
na daa mena keŋ Wurubuarɛ feliŋ
ŋon be yeli ɛ ne gyae Wurubuarɛ
balaŋ nideli nɛ.

9 Mena dɔɔ lee wee keŋ dɔɔ
nyii ɛ wose man nombia nɛ, dɛɛ
fane fa ŋon wee kamasɛ nyi Wu-
rubuarɛ waa fa ŋon nyansa na
waa yela ɛ ka gyeŋ ɔ kegyaebii na
ɛ ke nyii ɔ nombia ŋan pou man
nideli. 10 Kei ne gyae la ke yela
ɛ ke tale kyaa ŋgba mena keŋ de
Gbeŋgyoo Wurubuarɛ ne gyae nɛ,
na ɛ ke yɛɛ abɔɔ kpaakpaa ŋan
kaboena nɛ gbɛɛ kamasɛ man,
na ɛ ka gyeŋ ɔ nombia ŋan mɔ
kpu. 11 Dɛɛ fane nyi Wurubuarɛ
waa mo ɔ gyoorobiiri doŋ keŋ ka
dokoso be kyaa ya nɛ do ɛ man,
na waa yela ɛ kenyiŋ konɔɔ seŋ
keŋkeŋ kpene kamasɛ keŋ gyae ke
kɔŋ ɛ dɔɔ nɛ man. 12 Dɛɛ fane nyi
gyoŋ dee doo ɛ man na ɛ ke fa Wu-
rubuarɛ karaŋ debaŋ kamasɛ, na-
wolo nyi ŋon yele la te ɛ kaboewɔ
nyi yaa nyiŋ abɔɔ kpaakpaa ŋan
ɔ be desina see ɔ gyoorobiiri keŋ
man fa ɔ balaŋ nɛ. 13 Nawolo
nyi ŋon Wurubuarɛ lese na daa
lee ɔbɔnsam ditiŋtɛɛ keŋ man, te
ɔ moo daa kɔŋ ɔ bu Yesu ŋon ɔ
ne gyae ɔ nombia nɛ gyoorobiiri
man. 14 Ɔ bu Yesu Kristo kei te
ɔ moowɔ tɔ de nombiakumɛɛ pou
kom. Ŋon Yesu yele la te de nyiŋa
da wose te Wurubuarɛ moo de
nombiakumɛɛ pou kyɛɛ daa.

Kristo kela kpene kamasɛ

15 Wurubuarɛ bu Yesu Kristo
ŋon ɔ kyaa pɛte Wurubuarɛ be
yɛɛ kpene kamasɛ nɛ, ŋon yɛna
Wurubuarɛ ŋon walaŋ bɛɛ mo ɔ
sibii naa e ya nɛ dinɔɔ. Ŋon
kela na abɔɔ ŋan pou Wurubuarɛ
be yɛɛ nɛ. 16 Ŋon Yesu dɔɔ te
Wurubuarɛ tɛɛwɔ yɛɛ abɔɔ pou.
Abɔɔ ŋan ŋe kyaa adido na ŋan
ŋe kyaa tɛɛle man, ŋan dɛɛ mo

de sia fonɛɛ naa ŋa na ŋan de bɛɛ naa ŋa ya nɛ, mo kpu na kpene kamasɛ keŋ ne di doŋ yenaŋ kamasɛ ŋgba gbeŋgyoona na gyooneŋ pou. Ŋon Yesu dɔɔ te Wurubuarɛ tɛɛwɔ yɛɛ abɔɔ pou, te ŋe popou mɔ kyae fa e. 17 Ŋon Yesu Kristo kei wulaa ɔ kyaa pɛte Wurubuarɛ yɛɛ kpene kamasɛ, te ɔ doŋ man dɔɔ te kpene kamasɛ mɔ kyaa. 18 Ŋon yɛna ɔ balaŋ Kristotena dikpii keŋ pou nyee, te ɔ na wola wɔ gbɛɛ ŋgba mena keŋ deniwalaŋ nyee na wola na ɔ wose pou gbɛɛ nɛ. Ŋon ke yɛna be nyeedoŋ pou nyee, na walaŋ ŋon Wurubuarɛ be taŋgbɛɛ gyuusu lee yeŋ man, na ke yela waa bese abɔɔ pou man siamante. 19 Ke yɛɛ ŋon Wurubuarɛ gbagba kegyaebii ke nyi, ɔ dinɔɔ pou de kaa doo ɔ bu ŋon man. 20 Yesu yeŋ keŋ ɔ ba yem ɔpaŋdaŋ dɔɔ na ɔ fatabo keŋ be kyɛɛkee leki nɛ, keŋ kaa desina na kpene kamasɛ na Wurubuarɛ nsana. Keŋ moona wosefɛɛreŋ kɔŋ adido na ateta abɔɔ pou na ŋon Wurubuarɛ nsana.

21 Gyaŋgba keŋ na nafɔ ɛmɛɛ na Wurubuarɛ nsana be dana gyoŋ ya, te ɛ nombiakumɛɛ dɔɔ ɛ kɔla e lee ɛ konɔɔse man. 22 Mɔna nɛnɛɛ dɔɔ Wurubuarɛ te tɛɛ Kristo ŋon ɔ be kaa bese deniwalaŋ te ɔ ba yem ɔpaŋdaŋ dɔɔ nɛ dɔɔ desina ɛmɛɛ na ŋon Wurubuarɛ nsana. Wurubuarɛ yɛɛ kei na ɛ ke tale kaa seŋ ɔ siaman keŋ dukum kamasɛ be doo ɛ man na ke yela waa bu ŋon fɔɔ ya. 23 Mɔna kaboena nyi yaa seŋ ɛ kelɛɛdi keŋ man keŋkeŋ, keŋ nyi ɛ ba lese ɛ loo lee abɔɔ ŋan Wurubuarɛ be yako see ɔ nombia kpaakpaa ŋan man nyi waa yɛɛ fa ŋon nɛ dɔɔ ya. Wurubuarɛ nombia ŋan ɛ be wulaa nyii nɛ, ŋan ke te be dɔŋɛɛ bee kolosi fa balaŋ yenaŋ kamasɛ. Wurubuarɛ yele la te maŋ Pɔɔl mɔ kaa bese nombia ŋenaŋ tomyɛɛre te me dɔŋ mee kolosi ŋa fa balaŋ nɛ.

Tom keŋ Pɔɔl be yɛɛ fa Kristotena

24 Dana maŋ gyoŋ ŋgba ɛmɛɛ dɔɔ mɛɛ naa diyem debaŋ kei nɛ. Kei nawolo nyi mena keŋ Yesu be naa diyem ɔ balaŋ dɔɔ nɛ, mena diyem kenaŋ ke yaa ma seŋɛɛ ɔ nawɔɔ man mɛɛ naa ŋgba mena keŋ kaboena nyi Kristo walaŋ waa naa diyem Kristotena dikpii keŋ dɔɔ nɛ. 25 Wurubuarɛ gbagba lese na maŋ nyi maa bese Kristotena pou tobaale. Tom keŋ ɔ ba mo do me nyiŋmaa man yɛna nyi maa lese ŋon Wurubuarɛ nombia ŋan man pou wola ŋon. 26 Gyaŋgba keŋ na Wurubuarɛ moo nombia kɛŋa weese beneŋtena baŋ, mɔna nɛnɛɛ dɔɔ ɔ ta lese ŋa debɔɔ wola ɔ balaŋ Kristotena baŋ. 27 Ke yɛɛ ŋon Wurubuarɛ gbagba kegyaebii ke nyi waa lese ɔ nombia aweeseŋ ŋan ŋe yɛɛ nombia dinaana ŋa, te ŋe dana tɔnɔɔ nɛ wola ɔ balaŋ pou. Nombia ŋenaŋ yɛna nyi, keŋ Kristo doo ɛ konɔɔse man dɔɔ ɛ loo gyakaa nyi wee daale ɛ ka bese gyoorobia.

28 Mena dɔɔ te dee kolosi Yesu Kristo kei wose man nombia fa walaŋ kamasɛ nɛ. Dɛɛ mo de nyansa keŋ pou de dana nɛ wola walaŋ kamasɛ Yesu Kristo nombia ŋan te dɛɛ mo faree wɔ, na ke yela baa lɛɛ nombia ŋan di na baa seŋ ŋe man keŋkeŋ, na wee daale baa tale seŋ Wurubuarɛ siaman keŋ dukum kamasɛ be doo be man ya. 29 Kei dɔɔ te me yase me sia mɛɛ mo Kristo doŋ keŋ ɔ ba mo do me man nɛ mo yɛɛ ɔ tom keŋ nɛ.

2

1 Mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ mena keŋ mɛɛ ko ma wose Kristotena baŋ be kyaa Laodisia donɔɔ man, na baŋ pou ba te naa ta maŋ see ya nɛ dɔɔ. 2 Kpene keŋ dɔɔ te mɛɛ yɛɛ mena yɛna nyi, mɛɛ

gyae nyi maa do ŋon kakyeŋ na ɛ ka seŋ ɛ kelɛɛdi man nideli na ɛ ke gyae dɔŋa na ɛ ke yɛɛ nɔɔdokoloŋ. Kei gyae ke yela ɛ ke nyiŋ nyii Wurubuarɛ nombia ŋan nafɔ ŋa weesɛɛ nɛ man nideli, na ɛ ke nyiŋ abɔɔ kpaakpaa ŋan pou na lee Wurubuarɛ nombia ŋenaŋ man nɛ. Yesu Kristo gbagba yɛna nombii aweeseŋ kei, te mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ e nideli 3 Wurubuarɛ ta mo ɔ nyansa na ɔ nombia man kagyeŋ pou weese Yesu Kristo man, na dee nyiŋ ta ŋon Yesu dɔɔ gyeŋ Wurubuarɛ nombia kpaakpaa ŋan ŋe dana tɔnɔɔ nɛ man nideli. 4 Mee wulaa yako ŋon nombia kɛŋa pou baa, na ŋolo be nyiŋ mo nɔɔman yeliŋ mo nombia wɔlɛɛ ŋaale kaa beo ŋon ya. 5 Doo nyi maŋ gbagba be kyaa ɛ gyaŋ botɔɔ koraŋ ya nɛ, me konɔɔ man na ma gyeŋ nyi me kpuɛ na ŋon. Mena dɔɔ me ke nyii nyi ɛ ne yɛɛ kpene kamasɛ ke gbɛɛ dɔɔ, na mena keŋ ɛ be lɛɛ Kristo di te ɛ seŋɛɛ nombia ŋan man keŋkeŋ nɛ yɛɛ maŋ gyoŋ nideli.

6 Mena dɔɔ mena keŋ ɛ be lɛɛ Yesu Kristo di nyi ŋon yɛna ɛ gbeŋgyoo nɛ, ɛ betaa kyaa na e mena. 7 Ɛ mo ɛ wose teeli na e na ɛ ke kasee ɔ nombia kpu, na ɛ ka seŋ ɛ kelɛɛdi keŋ man keŋkeŋ ŋgba mena keŋ bɔɔ wulaa wola ŋon nɛ, na ɛ ka do Wurubuarɛ nɔɔ nideli debaŋ kamasɛ.

8 Ɛ kɛɛ ɛ wose dɔɔ nideli na ŋolo be nyiŋ mo tɛɛle kei dɔɔ nyansa nombia ŋan ŋɔɔ taŋ tɔnɔɔ ya nɛ kaa beo ŋon ya. Mena nombia ŋenaŋ yɛɛ denibalaŋ beneŋ nombia na tɛɛle kei dɔɔ nombia ayɛɛsa ŋa. Mena nombia ŋenaŋ bɛɛ wola kolo lee Kristo wose man ya.

9 Ɛ na yeli baa beo ŋon ya, nawolo nyi debaŋ keŋ Yesu Kristo be kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ koraŋ na, Wurubuarɛ dinɔɔ na ɔ doŋ pou doo bo ɔ man. 10 Nɛnɛɛ keŋ ɛmɛɛ na Kristo be kaa yɛɛ dokoloŋ dɔɔ, ɛ te nyiŋ ɔ dinɔɔ keŋ pou. Ɛ tɔɔse nyi Kristo yɛna kpene kamasɛ keŋ ne di doŋ nɛ nyee.

11 Lee mena keŋ ɛmɛɛ na Kristo be yɛɛ dokoloŋ dɔɔ, yɛɛ yaa ŋgba ɔ kara ɛ baala wose baa te ɛ kaa bese ɔ balaŋ nɛ. Mena baala wose kekara kei, te yɛɛ denibalaŋ wui keŋ bɛɛ mo nyiŋmaase kara nɛ ya. Mɔna baala wose kekara kei yɛɛ kpene keŋ ɔ ba mo lese ŋon lee ɛ nombiakumɛɛ man. 12 Ba ke sɔ ŋon Wurubuarɛ loŋ keŋ nɛ, yɛɛ yaa ŋgba be wuu ŋon baa na Kristo te ba besewɔ gyuusu ɛmɛɛ na e nɛ. Nawolo nyi ɛ te lɛɛ Wurubuarɛ ŋon ɔ ba mo ɔ doŋ dinaa gyuusu Kristo lee yeŋ man nɛ di.

13 Gyaŋgba keŋ na nafɔ ɛ yɛɛ ŋgba balaŋ baŋ bɔɔ yem nɛ Wurubuarɛ siaman, lee ɛ nombiakumɛɛ na mena keŋ ɛ be bɛɛ nyi ɛ be di Wurubuarɛ mmaraase ŋan dɔɔ ya nɛ dɔɔ. Mɔna nɛnɛɛ ɛ ke lɛɛ Yesu Kristo di dɔɔ nɛ, Wurubuarɛ ta mo ɛ nombiakumɛɛ kyɛɛ ŋon te ɔ faa ŋon nyeedoŋ wɔle, ŋgba mena keŋ ɔ be gyuusu Yesu Kristo lee yeŋ man te ɔ be fa e nyeedoŋ nɛ. 14 Ɛ yela dɛɛ mo kpene keŋ Wurubuarɛ be yɛɛ fa daa nɛ maa na nombii kei. Yɛɛ yaa ŋgba Wurubuarɛ te ŋmarase de nombiakumɛɛ ŋan pou dɔɔ yɛɛ nɛ see, te ɔ buu daa fɔɔ nyi waa wɔŋ da deŋele nawolo nyi de bee di ɔ mmaraase ŋan dɔɔ ya nɛ. Mɔna ɔ ta feefo mena abɔɔ ŋan ɔ be ŋmarase see nɛ pou lee tɔne keŋ man. Mena dɔɔ Kristo ka yeŋ ɔpaŋdaŋ keŋ dɔɔ nɛ, yɛɛ yaa ŋgba Wurubuarɛ moo tɔne kenaŋ baa mataa ɔpaŋdaŋ kenaŋ dɔɔ gyɔ ke wɔlɛɛ nɛ.

15 Wurubuarɛ te tɛɛ Yesu Kristo yeŋ keŋ dɔɔ yɔkɔse feliŋkumɛɛ, na kpene kamasɛ keŋ ne di doŋ nɛ. Ɔ yɛɛ kɛŋa pou do wɔ desɛŋ na walaŋ kamasɛ ke nyiŋ naa nyi,

Yesu Kristo te di doŋ feliŋkumɛɛ ŋan pou dɔɔ.

16 Mena dɔɔ ɛ na yeli ŋolo ke bu ŋon fɔɔ lee mmaraase ŋan ŋɛɛ tɔ ɛ kedi na ɛ kenyɔɔ gbɛɛ, yaa ɛ weeya dinaana kedi yaa gyaalaŋ wɔle weeya kedi yaa ɛ kefɛɛfoweeya kedi mmaraase dɔɔ ya. 17 Nawolo nyi mena nombia kɛŋa pou doe, na kawola nyi abɔɔ kpaakpaa ŋaale doŋ wɔle ne kɔŋ. Te nombia kɛŋa pou seŋɛɛ bo fa Kristo. 18 Mena dɔɔ ɛ na fa walaŋ kamasɛ gbɛɛ na waa beo ŋon, na waa lese ŋon lee ɛ gbɛɛ man kɔŋ ŋon wui gbɛɛ kum man nyi ɛ kaa sila e ya. Mena walaŋ ŋonaŋ na wola la nyi yaa som Wurubuarɛ kpilala baŋ be kyaa adido nɛ. Ɔ na beo yɔkɔse ɔ wose nideli ɔsom man, te ɔ ne yako nyi Wurubuarɛ ta lese nombia ŋaale wola e. Mena dɔɔ ɔ ne kɛɛ ɔ wose nyi ɔ yɛɛ walaŋ dibiliŋ ŋolo e, mɔna ɔ konɔɔ man nombia ŋan ŋɔɔ gyakaa Wurubuarɛ nombia dɔɔ ya nɛ, na beo na e te ɔ na wola ɔ wose mena nɛ. Ke gbagba mɔ na ɔ be dana kpene keŋ dɔɔ kaboena nyi waa seŋ na waa wola ɔ wose ya. 19 Mena walaŋ ŋonaŋ te tira ɔ wose lee Kristo ŋon ɔ yɛɛ ɔ balaŋ pou nyee e nɛ man. Kristo man kedoo ne yele la te baŋ be silana e nɛ ne nyiŋ doŋ te bɛɛ bee ba kelɛɛdi man ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ ne gyae nɛ. Kristo yɛɛ ŋgba deniwalaŋ nyee nɛ te ɔ balaŋ mɔ yɛɛ ŋgba ɔ wose nɛ. Mena keŋ deniwalaŋ wose man abɔɔ ne kyaŋ wosenaane keŋ towaa te kɛɛ bee nɛ, mena ke te Kristo mɔ ne fa Kristotena pou doŋ te bɛɛ bee yɛɛ nɔɔdokoloŋ ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ ne gyae nɛ.

20 Kristo ka yeŋ ɔpaŋdaŋ keŋ dɔɔ nɛ yɛɛ yaa ŋgba ɛmɛɛ na e yeŋala nɛ, mena dɔɔ tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ ba tekaa taŋ doŋ ɛ dɔɔ bela ya. Lee mena dɔɔ tekaboena nyi yaa sila tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ anekɔlaŋ ŋgba mena keŋ balaŋ baŋ ba te yɛɛ Kristotenawɔ ya nɛ ne yɛɛ nɛ ya. 21 Ba abɔɔ anekɔlaŋ ŋenaŋ ŋaale yɛna nyi, “Ɛ na mo ɛ nyiŋmaa kyaŋ kpene kei ya. Ɛ na daa kpene kei kɛɛ ya. Ɛ na tina kpene kei ya.” 22 Mena abɔɔ anekɔlaŋ kɛŋa pou gyae kaa kyom, nawolo nyi ŋe yɛɛ ŋan denibalaŋ gbagba be bake see te bɛɛ wola balaŋ nyi baa di ŋe dɔɔ. 23 Balaŋ burum na gyueŋ nyi mena abɔɔ anekɔlaŋ kɛŋa kesila yɛɛ nyansa nombia ŋa, mɔna nyansa kamasɛ be doo ŋe man ya. Balaŋ baŋ bee sila mena abɔɔ anekɔlaŋ kɛŋa nɛ, ne naa na sia naase ba wose diyem yɛɛ abɔɔ ŋaale na kawola nyi bɛɛ som Wurubuarɛ nideli. Bɛɛ beo yɔkɔse ba wose te bɛɛ naase ba wose diyem, mɔna mena abɔɔ anekɔlaŋ kɛŋa dɔɔ kedi nɛ, bee yeli baa tale di ba wose dɔɔ nyi bɔɔ yɛɛ dukum bela ya.

3

Ɛ kyaa fa Wurubuarɛ

1 Wurubuarɛ ke gyuusu Kristo lee yeŋ man nɛ, yɛɛ yaa ŋgba ɛmɛɛ na e yaa ɔ gyuusuwɔ lee yeŋ man nɛ, nawolo nyi ɛmɛɛ na Kristo te yɛɛ dokoloŋ. Mena dɔɔ debaŋ kamasɛ na ɛ mo ɛ loo gyakaa abɔɔ ŋan kyaa adido nɛ dɔɔ. Wurubuarɛ te gyina Kristo adido te ɔ moo e ka see ŋon Wurubuarɛ dunoluŋ dɔɔ adido botɔɔ nyi waa di gyoori kpu na e. 2 Mena dɔɔ ɛ mo ya agyueŋ pou gyakaa abɔɔ ŋan kyaa adido nɛ dɔɔ. Ɛ na mo ya agyueŋ gyakaa tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ dɔɔ ya. 3 Nawolo nyi yɛɛ yaa ŋgba ɛ ta yem te ɛ nyeedoŋ weesɛɛ Kristo maŋ Wurubuarɛ gyaŋ nɛ. 4 Akpaa Kristo ŋon ɔ yɛɛ ɛ nyeedoŋ gbagba e nɛ de bɛɛ lee adido kɔŋ na, ɛmɛɛ mɔ ɛ ke kpu na e ɔ gyoorobiiri dinaa keŋ man.

5 Mena dɔɔ ɛ wɔŋ ɛ wose lee
tɛɛle kei dɔɔ nombiakumɛɛ pou
keyɛɛ man. Ɛ tina nombiakumɛɛ
ŋgba kafoŋ na ayimɛɛ ka mo
wuu wose na lookum na agyueŋ
kum yela. Ɛ na yɛɛ kedikum
ya nawolo nyi walaŋ ŋon ɔ ne
yɛɛ kedikum na, ŋon na bane
somra yɛɛ kyɛɛkyɛɛ. 6 Ɛ tina nom-
biakumɛɛ kɛŋa pou keyɛɛ yela,
nawolo nyi Wurubuarɛ waa wɔŋ
balaŋ baŋ pou bɛɛ yɛɛ mena nom-
biakumɛɛ ŋenaŋ nɛ deŋele. 7 Ɛ
tɔɔse nyi gyaŋgba ɛ kekyaabii
man pɛte ɛ be kaa lɛɛ Kristo di na,
ɛmɛɛ mɔ yɛɛ nombiakumɛɛ kɛŋa
pou. 8 Mɔna nɛnɛɛ dɔɔ kaboena
nyi yaa wɔŋ ɛ wose lee mena
nombiakumɛɛ kɛŋa pou man. Ɛ
tina baŋ kagyeŋ, na baŋ kum na
balaŋ katee na balaŋ yela kewɔlɛɛ
na nombia nkaraŋkaraŋ kekolosi
yela. 9 Ɛ na dii akɛrɛɛ fa dɔŋa
ya, nawolo nyi ɛ te tina ɛ dinɔɔ
bene na ka abɔɔ kumɛɛ ŋan pou
yela. 10 Nɛnɛɛ keŋ ɛ be lɛɛ Kristo
di nɛ, te yɛɛ ŋgba ɛ ta bese balaŋ
wɔlɛɛ nɛ. Wurubuarɛ yele la
te ɛ nyiŋa dinɔɔ wɔlɛɛ kei, na
ɛ ke nyiŋ kyɛɛkee yɛɛ nombia
kpaakpaa ŋgba ŋon nɛ. Ɔ na
wola ŋon nyi ya agyueŋ na ya
abɔɔ ayɛɛsa pou dɛɛ yɛɛ ŋgba ŋon
nɛ, na ɛ ke nyiŋ gyeŋ e nideli.
11 Nɛnɛɛ Wurubuarɛ te yɛɛ ŋon
balaŋ wɔlɛɛ Kristo man. Mena
dɔɔ be famenɛ nyi ŋolo yɛɛ Giriki
baale e yaa Gyuda baale e ya.
Be famenɛ nyi ŋolo kara ɔ baala
wose yaa ɔ te kare ya. Be famenɛ
nyi ŋolo yɛɛ siakaralate e yaa ɔ
yɛɛ diyiŋte e ya. Be famenɛ nyi
ŋolo yɛɛ donɔɔte bu e yaa ɔ yɛɛ
ŋɔɔle e ya. Be famenɛ nyi ŋolo yɛɛ
gbeŋi e yaa ɔ yɛɛ gyoorobu e ya.
Mɔna kpene keŋ ne hia yɛna nyi
Kristo yɛna de popou nyee, te ŋon
doo la balaŋ baŋ pou bɛɛ lɛɛ e di
nɛ konɔɔse man.

12 Wurubuarɛ ne gyae ŋon
nideli mena dɔɔ te ɔ lese ŋon nyi
yaa yɛɛ ɔ balaŋ baŋ nombiikum
kamasɛ be doo be man ya. Mena
dɔɔ ɛ yela ɛ nombia ayɛɛsa pou ke
kaboena ŋon Wurubuarɛ kegyae-
bii. Ɛ wii dɔŋa waraŋase, na ɛ ke
yɛɛ deeli na ɛ ke yɔkɔse ɛ wose,
na ɛ ke nyiŋ konɔɔ fa dɔŋa, na
ɛ ke yela ɛ sia kedoo tɛɛle man.
13 Ɛ na mo dɔŋa nombia do ɛ tɔɔse
man ya. Akpaa ŋolo de yɛɛ ɔ
dɔɔ nombiikum na, waa mo kyɛɛ
e. Kaboena nyi yaa mo nombi-
akumɛɛ kyɛɛ dɔŋa, ŋgba mena
keŋ de Gbeŋgyoo Kristo mɔ ba
mo ɛ nombiakumɛɛ kyɛɛ ŋon nɛ.
14 Nombia kɛŋa pou wɔle na, ɛ mo
balaŋ kegyae tɔ nɔɔ. Nawolo nyi
balaŋ kegyae ne yele la te balaŋ
ne tale yilaa kyaa debodokoloŋ te
bɛɛ yɛɛ nɔɔdokoloŋ.

15 Kristo baake ŋon bo nyi yaa
kyaa wosefɛɛreŋ man na dɔŋa,
mena dɔɔ ɛ yɛɛ kpene kamasɛ keŋ
ɛ ke tale nɛ, na ɛ ke kyaa na
dɔŋa wosefɛɛreŋ man. Nawolo
nyi ɛ popou yɛɛ walaŋ dokoloŋ.
Wurubuarɛ lese na ŋon nyi yaa
yɛɛ ɔ balaŋ, mena dɔɔ te ɔ ne gyae
nyi ɛmɛɛ na ɛ tebia pou yaa kyaa
na dɔŋa, na debaŋ kamasɛ na ɛ
ne fane fa ŋon Wurubuarɛ karaŋ.
16 Ɛ yela Kristo nombia ŋan ke doo
ɛ man nideli. Ɛ mo nyansa wola
dɔŋa nombia ŋenaŋ na ɛ ke faree
wɔ nyi be na yɛɛ nombiakumɛɛ
ya. Ɛ kpee Wurubuarɛ ɔsom
nɔɔneŋ kpookpoo do Wurubuarɛ
nɔɔ gyoŋ man lee ɛ konɔɔse man.
17 Te kpene kamasɛ keŋ ɛ ne yɛɛ
yaa keŋ ɛ keyako na, ɛ yɛɛ ŋe
popou lee de Gbeŋgyoo Yesu yele
man. Na ɛ ke ta ɔ dɔɔ do de kya
Wurubuarɛ nɔɔ.

Kristotena dekpaŋalaŋ man kekyaabii

18 Ɛmɛɛ ala yalala, ɛ yɔkɔse ɛ
wose fa ɛ baala ŋgba mena keŋ
kaboena nyi Kristo walaŋ waa yɛɛ
nɛ.

19 Ɛmɛɛ baala yalala mɔ, ɛ gyae ɛ wɛɛla nombia. Ɛ na ŋmanyaŋ wɔ ya.
20 Ɛmɛɛ bia mɔ, ɛ nyii ɛ lolala dei kpene kamasɛ man. Nawolo nyi mena te de Gbeŋgyoo Yesu ne gyae nyi yaa yɛɛ.
21 Ɛmɛɛ lolala, ɛ na yɛɛ ɛ bia akpanyaŋnyaŋ ya. Ɛ yɛɛ mena na, ba wose gyae ke yɔkɔse wɔ.
22 Ɛmɛɛ baŋ ɛ yɛɛ gbeŋawɔ nɛ, ɛ mo obuo fa ɛ gbeŋgyoona tɛɛle kei dɔɔ gbɛɛ kamasɛ man. Ɛ na bu wɔ be siaman kaageŋ keŋ ɛ ne gyae nyi baa kɛlɛɛ ŋon dɔɔ ya, mɔna ɛ bu wɔ lee ɛ konɔɔ man nawolo nyi ɛ ne yee Wurubuarɛ dɔɔ. 23 Kpene kamasɛ keŋ ɛ ne yɛɛ na, ɛ yɛɛ ke lee ɛ konɔɔ man ŋgba ɛ ne yɛɛ ke fa de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ nɛ. Ɛ na kɛɛ nyi deniwalaŋ te ɛ ne yɛɛ ɛ ke fa ya. 24 Ɛ yɛɛ ɛ tom nideli nawolo nyi ɛ gyeŋ nyi de Gbeŋgyoo Yesu Kristo waa tɔ ŋon kom nideli. Waa tɔ ŋon kom keŋ ɔ be yako see nyi waa fa ɔ balaŋ nɛ. Ɛ tɔɔse nyi Kristo yɛna walaŋ ŋon ɛ ne yɛɛ tom fa. 25 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ yɛɛ nombiikum na, Wurubuarɛ waa wɔŋ ɔtenate deŋele ŋgba mena keŋ kaboena nombiikum keŋ ɔ be yɛɛ nɛ. Wurubuarɛ ne di ɔ nombia na, ɔ bɛɛ kɛɛ walaŋ siaman ya.

4

1 Ɛmɛɛ baŋ ɛ dana gbeŋa nɛ, ɛ tela wɔ nideli na ɛ ke fa wɔ kpene kamasɛ keŋ kaboena nyi yaa fa wɔ nɛ. Ɛ tɔɔse nyi ɛmɛɛ mɔ dana gbeŋgyoo ŋolo ŋon ɔ kyaa adido, te ɔ ne naa kpene kamasɛ keŋ ɛ ne yɛɛ nɛ.
2 Ɛ yase ɛ sia fane debaŋ kamasɛ. Akpaa ɛ ne fane na, ɛ mo ya agyueŋ pou gyakaa Wurubuarɛ dɔɔ na ɛ ke fa e karaŋ. 3 Ɛ fane fa daa mɔ nyi Wurubuarɛ waa toro gbɛɛ fa daa, na dee nyiŋ kolosi ɔ nombia ŋan nafɔ ŋa weesɛɛ nɛ fa balaŋ. Wurubuarɛ nombia kɛŋa keyako dɔɔ te be kyaŋa maŋ tɔ deni nɛ. 4 Ɛ fane nyi maa tale lese nombia ŋan man wola balaŋ nideli ŋgba mena keŋ kaboena nyi maa yɛɛ nɛ. 5 Akpaa ɛmɛɛ na balaŋ baŋ ba te yɛɛ Kristotenawɔ ya nɛ kyaa na, ɛ kyaa na wɔ nyansa man. Ɛ kɛɛ nideli nyi akpaa ɛ nyiŋ gbɛɛ kyomii keŋ ɛ ka mo kolosi Wurubuarɛ nombia fa wɔ na, ɛ na yeli ka ke laŋ ŋon ya. 6 Ɛ ne kolosi fa wɔ na, ɛ yela ɛ nɔɔwoya keyɛɛ gyoŋ na ka do wɔ kakyeŋ na baa nyiŋ tei ŋon. Akpaa ɛ yɛɛ mena te ŋolo de bɔɔse ŋon kolo lee ɛ Kristo kelɛɛdi keŋ man na, ɛ ka gyeŋ mena keŋ ɛ ke tiranɔɔ fa e.
7 De dɔɔ gyaagyi Tikikuse ŋon ɔ ne yɛɛ ɔ tom anokoare man te ɔ kpuɛ na maŋ te dɛɛ yɛɛ Kristo tom kei nɛ de kɔŋ na, waa kaa yako ŋon ma kekyaabii man nombia pou. 8 Mena dɔɔ te mee kpila e ɛ gyaŋ na ɔ kaa yako ŋon da kekyaabii man nombia na waa do ŋon kakyeŋ. 9 Ŋon na de dɔɔ Onesimuse ŋon dɛɛ gyae ɔ nombia nideli, te ɔ ne di anokoare fa Kristo te ɔ yɛɛ ɛ man ŋolo e nɛ ne kɔŋala. Baŋ ne gyae la be kaa yako ŋon de kɛbo nombia na da kekyaabii man pou.
10 Arisitakuse ŋon bɔɔ kyaŋ daa na e tɔ deni nɛ na do ŋon nɔɔ. Mena mɔ te Banabase ɔ naabu Maake mɔ na do ŋon nɔɔ. Me taŋ wulaa yako ŋon Maake kei wose man nombia, mena dɔɔ akpaa ɔ kɔŋ ɛ gyaŋ botɔɔ na ɛ lɛɛ e nideli. 11 Gyosua ŋon bɛɛ bese baake e Gyustuse nɛ mɔ na do ŋon nɔɔ. Mena balaŋ batooro kɛwɔ baageŋ yɛna Gyudatena baŋ be kpuɛ na maŋ te dee kolosi Wurubuarɛ gyoorobiiri keŋ nombia. Ba te yeli me wɔe te fɛɛ maŋ nideli. 12 Ɛ dɛɛ baale Epafirase ŋon ɔ na som Yesu Kristo nideli nɛ na do ŋon nɔɔ. Debaŋ kamasɛ na ɔ ne yase ɔ sia

fane fa Wurubuarɛ nyi waa yela ɛ ka seŋ keŋkeŋ ɛ kelɛɛdi man, na ɛ ka bee nideli Wurubuarɛ nombia ŋan kagyeŋ man na ɛ ke yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii. 13 Maa tale gyɔ me konɔɔ yako nyi ɔ na yeŋ ɛ yeŋ. Mena ke te ɔ na yeŋ Kristotena baŋ be kyaa Laodisia na Hirapolise donɔɔse man mɔ nɛ yeŋ. 14 De dɔɔ gyaagyi Luka ŋon ɔ yɛɛ dɔketa e nɛ, na Demase mɔ na do ŋon nɔɔ. 15 Ɛ do de tebia Kristotena baŋ be kyaa Laodisia donɔɔ man nɛ, na de deesi Nimfa na baŋ bɛɛ gyaŋee ɔ dekpaŋalaŋ man nɛ nɔɔ fa maŋ.

16 Akpaa be kala tɔne kei fa ŋon na, ɛ mo ke yelee Kristotena baŋ be kyaa Laodisia donɔɔ man nɛ, na baŋ mɔ ke kala ke, na ɛmɛɛ mɔ ke lɛɛ keŋ mɔɔ ŋmarase yelee wɔ nɛ kala.

17 Ɛ yako Akipuse nyi waa yɛɛ kakyeŋ na waa kɛɛ nyi ɔ te tɔɔle tom keŋ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo ba mo do ɔ nyiŋmaa man nɛ pou.

18 Maŋ Pɔɔl gbagba moona me nyiŋmaa ŋmarase nɔɔkado ɔtomante kei nɛ. Ɛ tɔɔse nyi me doo deni man, na ɛ ke fane fa maŋ. Wurubuarɛ waa mo ɔ bɛrɛɛ boele ɛ popou.

1 Tesalonikatena Pɔɔl tɔne gyaŋgbate keŋ ɔ be ŋmarase yelee Tesalonikatena nɛ

1 Tɔne kei lee maŋ Pɔɔl na Silase
na Timoti gyaŋ. Dɛɛ ŋmarase
ke dee yelee ɛmɛɛ Kristotena baŋ
ɛ kyaa Tesalonika donɔɔ man,
te ɛ ba mo ɛ wose fa de kya
Wurubuarɛ na de Gbeŋgyoo Yesu
nɛ. De kya Wurubuarɛ waa mo
ɔ bɛrɛɛ boele ŋon na waa fa ŋon
wosefɛɛreŋ.
2 Debaŋ kamasɛ keŋ dɛɛ fane
na, dɛɛ fa Wurubuarɛ karaŋ lee
ɛ dɔɔ. 3 Debaŋ kamasɛ keŋ dɛɛ
fane na, de gyakaa dɛɛ tɔɔse mena
keŋ ɛ na mo ɛ kelɛɛdi yɛɛ tom.
Dɛɛ tɔɔse ɛ kakyeŋ keŋ ɛ na doo
lee ɛ balaŋ kegyae, na mena keŋ ɛ
ne kyaŋ ɛ wose seŋ keŋkeŋ lee ɛ
kelɛɛdi keŋ ne yeli ɛ na mo ɛ loo
gyakaa de Gbeŋgyoo Yesu Kristo
dɔɔ nɛ.
4 De tebia, da gyeŋ nyi Wu-
rubuarɛ ne gyae ŋon te ɔ lese ŋon
nyi yaa bese ɔ balaŋ. 5 Nawolo
nyi debaŋ keŋ dɔɔ kɔŋ kaa yako
ŋon Wurubuarɛ nombia ŋan nɛ,
na kekolosi kaageŋ te de kɔŋawɔ
kaa kolosi fa ŋon ya. Mɔna de yela
ɛ naa Wurubuarɛ feliŋ ŋon doŋ
keŋ. Te de yela ɛ gyeŋawɔ nyi
daa gbagba te lɛɛ di nyi nombia
ŋan dee kolosi nɛ yɛɛ ampaŋ. Ɛ
gyeŋ abɔɔ ŋan pou dɔɔ yɛɛ debaŋ
keŋ de kyaa ɛ gyaŋ nɛ, nawolo
nyi ɛmɛɛ gbagba ɛ deeli dɔɔ te de
yɛɛ mena abɔɔ ŋenaŋ pou. 6 Ɛ
kasee daa na de Gbeŋgyoo Yesu
nombia ŋan dɔɔ yɛɛ nɛ. Mena dɔɔ
ɛ kayeyɛɛ man koraŋ na, ɛ moo
gyoŋ keŋ ba lee Wurubuarɛ feliŋ
ŋon gyaŋ nɛ lɛɛ nyeedoŋ nombia
ŋan. 7 Lee mena dɔɔ te yeli
Kristotena baŋ pou be kyaa Mase-
donia na Akaya tɛɛle man nɛ, ne
kɛɛ ya abɔɔ ayɛɛsa mo kasee ŋon.
8 Nawolo nyi lee ɛmɛɛ dɔɔ, de
Gbeŋgyoo nyeekelɛɛ nombia ŋan
te yaasee bo gyu Masedonia na
Akaya tɛɛle man kaageŋ ya, mɔna
ŋa te yaasee gyu yenaŋ kamasɛ.
Mena dɔɔ kolo be doo keŋ dɛɛ
yako lee ke man bela ya. 9 Nawolo
nyi mena balaŋ benaŋ pou ne
kolosi lee mena keŋ ɛ be lɛɛ daa
gyoŋ man debaŋ keŋ dɔɔ kɔŋ ɛ
gyaŋ nɛ. Bee kolosi lee mena
keŋ ɛ be tina banɛɛ kasom yela,
kɔŋ ɛ na som Wurubuarɛ dokoloŋ
kooŋ ŋon ɔ kyaa kekpaakekpaa
nɛ. 10 Bee kolosi mɔ nyi ɛ ne daa
ɔ bu Yesu ŋon ɔ be gyuusu e lee
yeŋ man nɛ ka bese lee adido kɔŋ.
Ŋon Yesu ne gyae la waa lese daa
wee keŋ Wurubuarɛ waa mo baŋ
di balaŋ nombia nɛ.

2

Tom keŋ Pɔɔl be yɛɛ Tesalonika donɔɔ man

1 Me tebia, ɛmɛɛ gbagba ɛ gyeŋ
nyi da kekɔŋ keŋ dɔɔ kɔŋ ɛ gyaŋ
nɛ te yɛɛ yakaa ya. 2 Ɛ gyeŋ mena
keŋ bɔɔ naase daa diyem, te bɔɔ
fulu daa Filipi donɔɔ man pɛte
dɔɔ kɔŋ kaa lii ɛ gyaŋ. Mɔna keŋ
na balaŋ ka koro seŋ tia daa koraŋ
nɛ, Wurubuarɛ doo daa kakyeŋ te
de gyɔɔ de konɔɔ kolosi ɔ nombia
kpaakpaa ŋan fa ŋon. 3 Nawolo
nyi de nombia ŋan dɛɛ yako nɛ,
te yɛɛ dekara yaa adao nombia
ya. Te na dɛɛ gyae bo nyi dɛɛ
kɔ ɛ nyeeya man di dɔɔ te dɛɛ
yako ŋon mena nombia ŋenaŋ ya.
4 Mɔna Wurubuarɛ lɛɛ na daa do,
te ɔ mo nyeedoŋ nombia kɛŋa
kekolosi do daa de nyiŋmaa man.
Na denibalaŋ kegyaebii yaa dɛɛ
yɛɛ ya, mɔna Wurubuarɛ ŋon ɔ
gyeŋ de konɔɔse man nɛ kegyaebii
yaa dɛɛ yɛɛ. 5 Ɛ gyeŋ nideli nyi
de ta mo nɔɔwoya ŋan ŋe dana

gyoŋ, yaa kabeo nombia kɔŋ ɛ gyaŋ na dɛɛ mo nyiŋ kolo lee ɛ gyaŋ ya. Wurubuarɛ gbagba yɛna da adansɛɛte lee mena nombia kɛŋa man. 6 Da te yɛɛ de nombia na ɛmɛɛ yaa ŋolo ke kɛlɛɛ daa ya. Lee mena keŋ de yɛɛ Kristo kpilalawɔ dɔɔ nɛ, nafɔ gbɛɛ doo nyi dɛɛ mo da wose lɔ ɛ dɔɔ.

7 Mɔna de yɔkɔse da wose kyaa na ŋon, ŋgba mena keŋ talabo ne kɛɛ ɔ bia dɔɔ nɛ. 8 Mena keŋ dɛɛ gyae ɛ nombia nideli dɔɔ, na Wurubuarɛ nombia ŋan ŋaageŋ te da moowɔ kɔna ŋon ya. Mɔna da moo daa gbagba da wose kpu fa ŋon gyoŋ man, nawolo nyi ɛ ta bese balaŋ baŋ ɛ nombia doo de konɔɔ man nideli. 9 Me tebia, ma gyeŋ nyi ɛ ne tɔɔse mena keŋ dɔɔ yɛɛ tom na kaale nɛ. Debaŋ keŋ dee kolosi Wurubuarɛ nyeedoŋ nombia ŋan fa ŋon nɛ, de yɛɛ tom nelim na ka weese, na dɔɔ nyiŋ mo de kasolɔ lɔ ŋolo dɔɔ ya.

10 Ɛmɛɛ Kristotena na Wurubuarɛ ne diina adansɛɛ fa daa nyi, debaŋ keŋ de kyaa ɛ gyaŋ na da wose be dana ayimɛɛ ya. De gbɛɛneŋ tenɛɛ te da wose mɔ be dana nombiikum daale ya. 11 Ɛ gyeŋ nyi da tela ŋon ŋgba mena keŋ kya na tela ɔ bia nɛ. 12 Da wola ŋon kpene keŋ dei, te da doo ŋon kakyeŋ te de kolosiwɔ fa ŋon na ɛ kekyaabii ke nyiŋ kaboena Wurubuarɛ ŋon ɔ be baake ŋon kɔŋ ɔ gyoori na ɔ gyoorobiiri keŋ man nɛ.

13 Dɛɛ do Wurubuarɛ nɔɔ debaŋ kamasɛ, nawolo nyi debaŋ keŋ ɛ be nyii Wurubuarɛ nombia ŋan lee de gyaŋ nɛ, ɛ te lɛɛ nombia ŋenaŋ ŋgba denibalaŋ nombia nɛ ya. Mɔna ɛ lɛɛ ŋa di nyi ŋe yɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋa ampaŋ. Mena nombia kɛŋa ne yɛɛ na tom ɛmɛɛ baŋ ɛ be lɛɛ di nɛ man. 14 De tebia, da te naa nyi ɛmɛɛ mɔ ɛ yɛɛ ŋgba Wurubuarɛ balaŋ baŋ be yɛɛ Kristo Yesu wui, te be kyaa Gyudia tɛɛle man nɛ. Nawolo nyi ɛ naa diyem ɛ tebia nyiŋmaa man, ŋgba mena keŋ baŋ mɔ be naa diyem be tebia Gyudatena nyiŋmaa man nɛ. 15 Baŋ Gyudatena benaŋ koona de Gbeŋgyoo Yesu, na Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra, te be naase daa mɔ diyem gegi daa lee be donɔɔse man. Be nombia bɛɛ gyoo Wurubuarɛ sia ya, te bɔɔ ne gyae balaŋ mɔ nombia ya. 16 Nawolo nyi be ta koro seŋ tɔ daa gbɛɛ, na dɔɔ nyiŋ kolosi nyeedoŋ nombia ŋan fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ, na Wurubuarɛ ke nyiŋ lɛɛ ba nyee ya. Kei te yeli be nombiakumɛɛ ta boo kpu, mena dɔɔ Wurubuarɛ ta gyeŋ baŋ nyi waa wɔŋ ba deŋele.

17 De tebia, ba ke yela daa na ŋon nsana ketira te dii ta weeya ya. Keŋ na de kyaa lem na lem de bɛɛ naa dɔŋa koraŋ ya nɛ, ɛ nombia doo de konɔɔ man nideli. Mena dɔɔ dɛɛ gyae gbɛɛ nideli nyi dɛɛ bese kɔŋ kaa kɛɛ ŋon. 18 Nafɔ de gyae gbɛɛ nyi dɛɛ kɔŋ ɛ gyaŋ. Tuturu na, maŋ Pɔɔl gbagba yɛɛ kakyeŋ agbaatee agbaatee nyi maa kɔŋ ɛ gyaŋ, mɔna ɔbɔnsam te yeli dee nyiŋ gbɛɛ ya. 19 De gyaewɔ nyi dɛɛ bese kɔŋ kaa naa ŋon, nawolo nyi da gyeŋ nyi ɛ seŋɛɛ ɛ kelɛɛdi man nideli. Mena dɔɔ de loo gyakaa ɛ dɔɔ nideli nyi, wee keŋ de Gbeŋgyoo Yesu waa bese kɔŋ nɛ, ɛmɛɛ ne gyae la ɛ ke yela waa kɛlɛɛ daa na dee nyiŋ yele na de sia kagye ɔ siaman. 20 Kegbagba na, ɛmɛɛ ne gyae la ɛ ke yela dee nyiŋ yele na dee di gyoŋ.

3

1 Nɛnɛɛ da kena nyi nombia ta kela daa keŋ dɔɔ gyae dɛɛ tale kaa naa ŋon dɔɔ ya nɛ, de yɛɛ da agyueŋ nyi dɛɛ bese kyaa Atɛnse donɔɔ man. 2 Mena dɔɔ dee kpila de dɔɔ Timoti ŋon ɔ yɛɛ

Wurubuarɛ tobaale e, te ɔ kpuɛ na daa Kristo nombia kpaakpaa ŋan kekolosi man nɛ ɛ gyaŋ. Dee kpila e nyi ɔ kaa do ŋon kakyeŋ na ɛ ka seŋ keŋkeŋ ɛ kelɛɛdi man, 3 na nyi akpaa kayeyɛɛ kei dinɔɔ de kɔŋ ɛ dɔɔ na, ɛ man ŋolo be nyiŋ bese ɔ wɔle ya. Nawolo nyi ɛmɛɛ gbagba ɛ gyeŋ nideli nyiaa, mena kayeyɛɛ kei yɛɛ kpene keŋ Wurubuarɛ be yako see nyi gyae ke kɔŋ de dɔɔ. 4 Debaŋ keŋ de kyaa ɛ gyaŋ nɛ, de wulaa yako ŋon agbaatee agbaatee nyiaa, baa naase daa diyem ŋgba mena keŋ be kɔŋ te ɛ ne naa nɛ. 5 Ɛ kayeyɛɛ keŋ ɛ na yeyɛɛ nɛ ne takaa maŋ nideli, te ma te gyae gbɛɛ keŋ maa mo kɔŋ botɔɔ kina. Mena dɔɔ te mee kpila Timoti ɛ gyaŋ. Me kpila e bo nyi waa kɔŋ kaa kɛɛ nyi ɛ seŋɛɛ ɛ kelɛɛdi keŋ man keŋkeŋ. Nawolo nyi me wɔe ne lɔ maŋ nyi, nnɛ ɔbɔnsam te kaa kɛɛse ŋon kɛɛ yela ɛ te tina ɛ kelɛɛdi keŋ yela. Nyi de kɔŋ mena na, na da tom keŋ pou te yɛɛ yakaa.

6 Mɔna Timoti ka lee ɛ gyaŋ kɔŋ yaa, te ɔ te kɔŋ kaa yako daa nombia kpaakpaa nyi ɛ seŋɛɛ keŋkeŋ ɛ kelɛɛdi man te ɛ ne gyae balaŋ mɔ. Ɔ te kaa yako daa nyi debaŋ kamasɛ na ɛ ne tɔɔse daa, te ɛ sia te yɛɛ nyi ɛ kena daa ŋgba mena keŋ daa mɔ ne gyae nyi dɛɛ naa ŋon nɛ. 7 De tebia, mena dɔɔ keŋ na de kayeyɛɛ na be kɛɛ naase daa diyem pou man na, ɛ kelɛɛdi keŋ na do daa kakyeŋ. 8 Nawolo nyi lee mena keŋ ɛ seŋɛɛ keŋkeŋ de Gbeŋgyoo Yesu nombia ŋan ɛ be lɛɛ di nɛ man dɔɔ, de wɔe te fɛɛ daa nideli. 9 Nɔɔkado woŋti kaboela keŋ dɛɛ tale mo do Wurubuarɛ, lee kpene keŋ ɔ be yɛɛ fa ŋon nɛ dɔɔ? Dɛɛ fa e karaŋ lee gyoŋ keŋ dɔɔ nyim ɔ siaman lee ɛmɛɛ dɔɔ nɛ dɔɔ. 10 Nelim na ka weese na dɛɛ fane fa Wurubuarɛ nyiaa, waa yela dɛɛ bese naa ŋon na de sia, na dɛɛ kyɔ ŋon na ɛ ka seŋ ɛ kelɛɛdi keŋ man keŋkeŋ kelii ɔto.

11 Dɛɛ fane nyi de kya Wurubuarɛ gbagba na de Gbeŋgyoo Yesu, baa toro gbɛɛ fa daa na dɛɛ kɔŋ ɛ gyaŋ. 12 Dɛɛ fane nyi de Gbeŋgyoo Yesu waa yela ɛ balaŋ kegyae keŋ ke doo ɛ man nideli, na ɛ ke nyiŋ gyae dɔŋa na balaŋ pou, ŋgba mena keŋ daa mɔ ne gyae ŋon nɛ. 13 De Gbeŋgyoo Yesu waa desina ɛ konɔɔse man, na wee keŋ ŋon na balaŋ baŋ pou Wurubuarɛ be desina wɔ see fa ɔ wose nɛ baa kɔŋ na, ɛ ke yɛɛ balaŋ baŋ ayimɛɛ na nombiikum kamasɛ be doo ɛ man ya de kya Wurubuarɛ ŋonaŋ siaman.

4

Nombia ŋan na gyoo Wurubuarɛ sia

1 De tebia, nombia ŋan be kaa mɛɛ gyae maa yako ŋon yɛna nyi, da wola ŋon mena keŋ yaa kyaa na ɛ kekyaabii na ɛ nombia ayɛɛsa pou kenyiŋ gyoo Wurubuarɛ sia, ŋgba mena keŋ ɛ be taŋ wulaa ɛ ne yɛɛ nɛ. Dɛɛ waase ŋon lee de Gbeŋgyoo Yesu yele man nyi, ɛ kyaŋ ke keŋkeŋ na ɛ ke yɛɛ kela mena gba. 2 Nawolo nyi ɛ gyeŋ nombia ŋan dɔɔ tɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo doŋ dɔɔ wola ŋon nɛ.

3 Wurubuarɛ kegyaebii yɛna nyi ɛ na mo ayimɛɛ wuu ɛ wose ya, na ɛ ka lese ɛ wose lee kafoŋ nombia man. 4 Ɛ man walaŋ kamasɛ waa gyeŋ mena keŋ waa tela ɔ wose nideli lee gbɛɛ kamasɛ man, ŋgba mena keŋ na gyoo Wurubuarɛ sia te ke dana obuo mɔ nɛ. 5 Ɛ na yɛɛ kewɔlɛɛ nombia ŋgba mena keŋ balaŋ baŋ bɔɔ gyeŋ Wurubuarɛ ya ne yɛɛ nɛ ya. 6 Mena ke mɔ te ŋolo na yɛɛ ɔ dɔɔ nombiikum yaa ɔ na ŋere e do ya. Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne yɛɛ mena nombiakumɛɛ kɛŋa pou na, de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ waa wɔŋ ɔtenate deŋele ŋgba mena keŋ

dɔɔ wulaa yako ŋon te dɔɔ faree ŋon nɛ. 7 Nawolo nyi Wurubuarɛ te baake daa kɔŋ ɔ gyaŋ nyi de kaa yɛɛ ayimɛɛ nombia ya, mɔna ɔ baake daa bo nyi de kaa yɛɛ balaŋ baŋ ayimɛɛ be doo ba wose man ya. 8 Mena dɔɔ walaŋ kamasɛ ŋon ɔ bɛɛ mena kawola kei na, na deniwalaŋ nombia te ɔ bɛɛwɔ ya mɔna Wurubuarɛ ŋon ɔ ba mo ɔ feliŋ do ɛ man nɛ nombia yaa ɔ bɛɛwɔ.

9 Nɛnɛɛ lee ɛmɛɛ na ɛ tebia dɔŋa kegyae wose man nombia dɔɔ, tekaboena nyi dɛɛ bese ŋmarase ke man kolo yelee ŋon bela ya, nawolo nyi Wurubuarɛ te wulaa wola ŋon nyi yaa gyae dɔŋa. 10 Ke yɛɛ ampaŋ nyi ɛ wulaa ɛ ne gyae ɛ tebia Kristotena baŋ be kyaa Masedonia tɛɛle keŋ pou dɔɔ nɛ. Mɔna de tebia, dɛɛ waase ŋon bo nyi yaa yɛɛ kela mena.

11 Ɛ yɛɛ kakyeŋ na ɛ ke kyaa wosefɛɛreŋ man, na ɛ man walaŋ kamasɛ ke nyii na ɔ wui. Ɛmɛɛ gbagba ɛ kyaŋ ɛ wose yɛɛ tom, ŋgba mena keŋ dɔɔ wulaa wola ŋon nɛ. 12 Ɛ yɛɛ mena na, ɛ be gyae ɛ ka mo ɛ wose lɔ ŋolo dɔɔ ya. Kei gyae ke yela balaŋ baŋ bɔɔ kpuɛ na ŋon ya nɛ ke bu ŋon.

De Gbeŋgyoo Yesu kabese kɔŋ

13 De tebia, lee balaŋ baŋ bɔɔ yekee nɛ wose man nombia dɔɔ, dɔɔ ne gyae ɛ ke kyaa ditiŋtɛɛ man na ɛ ka yeyɛɛ ŋgba balaŋ baŋ be loo be gyakaa kolo dɔɔ nɛ ya. 14 Dɛɛ lɛɛ di nyi Yesu yeŋawɔ te Wurubuarɛ gyuusu e lee yeŋ man. Mena ke mɔ te dɛɛ lɛɛ di nyi wee keŋ Yesu waa bese kɔŋ na, Wurubuarɛ waa gyuusu baŋ pou bɔɔ lɛɛ e di pɛte bɔɔ yem nɛ lee yeŋ man na baa kpu na e. 15 De Gbeŋgyoo Yesu nombia ŋan ɔ ba wolo te dɛɛ yako ŋon nɛ yɛna nyi wee keŋ waa bese kɔŋ nɛ, daa baŋ dɔɔ kaa te de sɛɛ de kyaa nyeedoŋ man nɛ, dɔɔ gyae dɛɛ taŋgbɛɛ baŋ bɔɔ yekee nɛ foŋ gyu ke gyaŋee na e ya. 16 Nawolo nyi de Gbeŋgyoo Yesu gbagba waa mo yeesa dinaa kolosi lee adido kɔŋ, te Wurubuarɛ kpilale kegyia ŋon mɔ waa mo yeesa kolosi, na baa wola Wurubuarɛ kaberɛ keŋ. Dekɔŋ mena na, balaŋ baŋ bɔɔ lɛɛ e di pɛte bɔɔ yem nɛ, baŋ ne gyae la baa taŋgbɛɛ foŋ lee yeŋ man. 17 Kenaŋ wɔle na, daa baŋ de sɛɛ de kyaa nyeedoŋ man debaŋ kenaŋ nɛ, baa mo daa na wɔ pou gyu adido ŋɔma man, na de kaa gyaŋee na de Gbeŋgyoo Yesu na daa na e ke kyaa kekpaakekpaa. 18 Mena dɔɔ ɛ mo mena nombia kɛŋa do dɔŋa kakyeŋ.

5

Ɛ desina ɛ wose daa Yesu kabese kɔŋ

1 De tebia, bɛɛ tekaa hia nyi ŋolo waa bese ŋmarase kolo lee debaŋ yaa wee keŋ mena nombia kɛŋa gyae kekɔŋ nɛ wose man nombia fa ŋon bela ya. 2 Nawolo nyi ɛmɛɛ gbagba ɛ gyeŋ nyi wee keŋ de Gbeŋgyoo Yesu waa bese kɔŋ nɛ, gyae ke yɛɛ bo ŋgba mena keŋ ŋmɛɛlate ne kɔŋ nelim nɛ. 3 Debaŋ keŋ balaŋ baa yako nyi, “De kyaa wosefɛɛreŋ man, te de wɔe mɔ bɛɛ lɔ daa ya nɛ,” mena debaŋ kenaŋ te kayeyɛɛ dinaa gyae kaa futaa wɔ, ŋgba mena keŋ kadoŋee ne futaa fulute nɛ. Dekɔŋ mena na, be man ŋolo na ŋolo be gyae waa tale lese ɔ wose lee mena kayeyɛɛ kenaŋ man ya.

4 Mɔna de tebia, ɛmɛɛ ba tekaa doo ditiŋtɛɛ man, na wee kenaŋ kaa futaa ŋon ŋgba ŋmɛɛlate nɛ ya. 5 Nawolo nyi ɛ popou yɛɛ keŋmaŋee man balaŋwɔ, te ɛ doo keŋmaŋee kenaŋ man. Dɔɔ tekaa yɛɛ ditiŋtɛɛ man balaŋ baŋ be dɔŋ ditiŋtɛɛ man nɛ ya. 6 Mena dɔɔ ɛ na yeli dee doo wolee da wose, ŋgba mena keŋ baale ne yɛɛ ne

ya. Mɔna ɛ yela dee doo da wose dɔɔ na dɛɛ deke nideli. 7 Nawolo nyi baŋ bee doo nɛ ne doo bo nelim, te baŋ mɔ bɛɛ dɛɛse nɛ ne dɛɛse bo balinɔɔ. 8 Mɔna keŋ daa doo keŋmaŋee man dɔɔ, ɛ yela dɛɛ kɛɛ da wose dɔɔ nideli na dɛɛ mo da kelɛɛdi na de balaŋ kegyae mo yɛɛ nyeele pampasaŋ mo gyee da wose ŋgba yoonɔɔtena nɛ, na dɛɛ mo da nyeekelɛɛ keŋ dɔɔ de loo gyakaa nɛ wuu da nyeeya dɔɔ ŋgba nyeele kotɔtɔɔ nɛ. 9 Nawolo nyi Wurubuarɛ te baake daa nyi waa naase daa diyem ya, mɔna ɔ baake daa bo nyi dɛɛ ta de Gbeŋgyoo Yesu Kristo dɔɔ nyiŋ nyeekelɛɛ. 10 Ŋon de Gbeŋgyoo Yesu yeŋa la fa daa, mena dɔɔ nyi de kyae na de sia yaa da yeŋae koraŋ na, daa na e pou dɛɛ kyaa. 11 Mena dɔɔ ɛ kolosi fa dɔŋa na ɛ ka do dɔŋa kakyeŋ, ŋgba mena keŋ ɛ ne taŋ yɛɛ nɛ.

12 De tebia, nɛnɛɛ dɛɛ waase ŋon bo nyiaa, balaŋ baŋ de Gbeŋgyoo ba lese wɔ nyi baa yɛɛ ɛ siamantena, te bɛɛ yɛɛ ba tom na kakyeŋ kolosi fa ŋon nɛ, ɛ bu wɔ nideli. 13 Ɛ gyae wɔ na ɛ ke bu wɔ nideli lee ba tom keŋ bɛɛ yɛɛ nɛ dɔɔ, na ɛ ke kyaa wosefɛɛreŋ man na dɔŋa. 14 De tebia, dee kolosi fa ŋon nyiaa, ɛ kolosi fa kebɔŋaletena baŋ. Ɛ kolosi do baŋ gyakoloŋ dana wɔ nɛ. Ɛ kyɔ baŋ bɔɔ dana doŋ ya nɛ, na ɛ ke nyiŋ konɔɔ fa walaŋ kamasɛ. 15 Ɛ kɛɛ nyi ŋolo na ŋolo na mo dukum tɔ dukum kom ya, mɔna ɛ yɛɛ deeli fa dɔŋa na balaŋ pou debaŋ kamasɛ.

16 Ɛ kyaa gyoŋ man debaŋ kamasɛ. 17 Ɛ fane debaŋ kamasɛ. 18 Ɛ do Wurubuarɛ nɔɔ abɔɔ pou man debaŋ kamasɛ. Mena nombia kɛŋa te Wurubuarɛ ne gyae nyi yaa yɛɛ, nawolo nyi ɛmɛɛ na de Gbeŋgyoo Yesu Kristo yɛɛ dokoloŋ.

19 Ɛ na ko Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɔ ba mo do ɛ man nɛ nɔɔ ya. 20 Ɛ na lɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan ɔ be tɛɛ wa akpeŋkpeŋgyɔɔra dɔɔ kolosi nɛ aŋmaareŋ ya. 21 Mɔna ɛ gyoo nombia pou man kɛɛ, na ɛ ke kyaŋ ŋan dei nɛ man nideli. 22 Ɛ wɔŋ ɛ wose lee nombiikum kamasɛ man.

23 Dɛɛ sola Wurubuarɛ ŋon ɔ yɛɛ wosefɛɛreŋ Wurubuarɛ e nɛ, nyi waa gberaa ɛ wose ayimɛɛ pou leki na waa yela ɛ gbɛɛneŋ ka tenee keŋ nombiikum daale na doo ɛ man ya, mo kelii wee keŋ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo waa bese kɔŋ nɛ. 24 Wurubuarɛ ŋon ɔ be baake ŋon nɛ, waa yela kekɔŋ mena nawolo nyi ɔ ne di ɔ nombia dɔɔ.

25 De tebia, ɛ fane fa daa mɔ. 26 Ɛ do de tebia Kristotena baŋ pou nɔɔ nideli. 27 Mɛɛ waase ŋon de Gbeŋgyoo yele man nyiaa, ɛ kala tɔne kei fa ɛ tebia Kristotena baŋ pou. 28 De Gbeŋgyoo Yesu Kristo waa mo ɔ bɛrɛɛ boele ɛ popou na waa seŋ ɛ wɔle.

2 Tesalonikatena
Pɔɔl Tɔne alate keŋ ɔ be ŋmarase yelee Tesalonikatena nɛ

1 Tɔne kei lee maŋ Pɔɔl na Silase
na Timoti gyaŋ. Dɛɛ ŋmarase
ke dee yelee ɛmɛɛ Kristotena baŋ
ɛ kyaa Tesalonika donɔɔ man, te
ɛ yɛɛ de kya Wurubuarɛ na de
Gbeŋgyoo Yesu Kristo balaŋwɔ
nɛ.
2 De kya Wurubuarɛ na de
Gbeŋgyoo Yesu Kristo baa mo be
bɛrɛɛ boele ŋon na baa fa ŋon
wosefɛɛreŋ.
3 De tebia, kaboena nyi wee
na wee na dɛɛ do Wurubuarɛ
nɔɔ lee ɛmɛɛ dɔɔ ŋgba mena keŋ
kaboena nɛ. Nawolo nyi ɛ kelɛɛdi
keŋ na bee kpu, te walaŋ kamasɛ
mɔ balaŋ kegyae keŋ ɔ dana fa ɔ
dɔɔ nɛ na bee kpu. 4 Lee mena
dɔɔ dɛɛ tale gyɔ de konɔɔ kolosi
ɛ wose man nombia Wurubuarɛ
balaŋ man yenaŋ kamasɛ. Na-
wolo nyi ɛ kayeyɛɛ na ɛ diyem
kena pou man koraŋ na, ɛ ne yɛɛ
kakyeŋ seŋ ɛ kelɛɛdi man.
5 Kɛŋa pou na lese la wola nyiaa,
Wurubuarɛ ne di ɔ nombia na
ke gbɛɛ bo. Kei gyae ke yela
ɛ ke kaboena Wurubuarɛ gyoori
keŋ dɔɔ ɛ ne naa diyem nɛ man
kagyoo. 6 Wurubuarɛ ne di ɔ
nombia na ke gbɛɛ, mena dɔɔ waa
tɔ balaŋ baŋ bɛɛ naase ŋon diyem
nɛ kom, 7 na waa yela daa baŋ de
yɛɛ ɔ balaŋwɔ te dɛɛ naa diyem
nɛ ke fɛɛfo wee keŋ de Gbeŋgyoo
Yesu na ɔ kpilala baŋ be dana
doŋ te boalaŋ gyae ke kilisiwɔ lee
adido kɔŋ nɛ. 8 Wurubuarɛ waa
wɔŋ balaŋ baŋ bɔɔ gyeŋ e ya,
te be ta mo de Gbeŋgyoo Yesu
nyeedoŋ nombia ŋan yɛɛ kolo ya
nɛ deŋele. 9 Waa wɔŋ mena
balaŋ benaŋ deŋele, na baa naa
diyem kekpaakekpaa. Keŋ kpuɛ
bela yɛna nyi, waa lese wɔ lee de
Gbeŋgyoo Yesu na ɔ gyoori dinaa
keŋ man. 10 Debaŋ kenaŋ man
keŋ waa bese kɔŋ nɛ, ɔ balaŋ baŋ
Wurubuarɛ be baake wɔ te ɔ be
desina wɔ see fa ɔ wose nɛ baa
lese ɔ yele adido, na baŋ pou bɔɔ
lɛɛ e di nɛ ke kɛlɛɛ e. Ɛmɛɛ mɔ
ɛ ke kpu na wɔ, nawolo nyi ɛ lɛɛ
nombia ŋan dɔɔ yako ŋon nɛ di.
11 Lee mena nombia kɛŋa dɔɔ
te dɛɛ fane fa ŋon debaŋ kamasɛ
nɛ. Dɛɛ sola Wurubuarɛ nyi waa
yela ɛ ke kaboena ɔ kebaake keŋ
ɔ be baake ŋon nɛ, na waa fa
ŋon doŋ na ɛ ka mo tɔɔle nombia
kpaakpaa ŋan pou ɛ ne gyae ɛ ke
yɛɛ nɛ. Na ɛ ke tale yɛɛ tom keŋ ɛ
ne yɛɛ nɛ kelii ɔto lee mena keŋ ɛ
ne lɛɛ e di nɛ dɔɔ. 12 De kɔŋ mena
na, de Gbeŋgyoo Yesu yele gyae
ka koro adido. Balaŋ baa naa ɔ
gyoori keŋ, te Yesu dɔɔ ɛmɛɛ mɔ
ɛ yele gyae ka lee. Lee de kya
Wurubuarɛ, na de Gbeŋgyoo Yesu
Kristo bɛrɛɛ keŋ bɔɔ mo boele ŋon
dɔɔ, baa yela kekɔŋ mena.

2

1 Me tebia, lee de Gbeŋgyoo
Yesu Kristo kabese kɔŋ na mena
keŋ waa yilaa de popou mena wee
kenaŋ nɛ man nombia yaa mɛɛ
gyae maa lese wola ŋon nideli
nɛ. 2 Balaŋ baale dɔŋ bɛɛ yako
nyiaa, de Gbeŋgyoo Yesu taŋ ke
kɔŋ. Mena dɔɔ dɛɛ sola ŋon bo
nyi, ɛ na yele mena nombia kɛŋa
ke yela ɛ wɔe kelɔ ŋon ya. Nnɛ
balaŋ baale te di dekara nyi daa
kpa Wurubuarɛ feliŋ ŋon yako na
daa nombia kɛŋa te daa mɔ kaa
yako ŋon yaa daa gbagba yako na
ŋon nombia kɛŋa yaa daa gbagba
ŋmarase na tɔne yelee ŋon nyi
Yesu taŋ ke kɔŋ. 3 Ɛ na yeli ŋolo ka
beo ŋon lee gbɛɛ kamasɛ man ya.
Nawolo nyi pɛna wee dinaa kenaŋ
kekɔŋ na, balaŋ baa koro seŋ tia
Wurubuarɛ. Mena ke te baa lese

walaŋ ŋon ɔ bee di mmaraase dɔɔ ya nɛ debɔɔ pɛna wee kenaŋ kelii. Ŋon yɛna walaŋkum ŋon boalaŋ man te waa doo kekpaakekpaa nɛ. 4 Waa gyina ɔ wose adido, na waa koro seŋ tia Wurubuarɛ na kpene kamasɛ keŋ balaŋ na som nɛ. Waa kaa kyaa Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man, na waa yako nyi ŋon yɛna Wurubuarɛ.

5 Ɛ bɛɛ tɔɔse nyi debaŋ keŋ me kyaa ɛ gyaŋ na, mɛɛ kyaa yako ŋon mena nombia kɛŋa yee? 6 Mɔna nɛnɛɛ ɛ gyeŋ kpene keŋ be kyaŋ e dɔɔse dɔɔ te ɔ te kɔŋa ta ya. Debaŋ keŋ Wurubuarɛ ba see e nyi waa kɔŋ nɛ de lii na, waa kɔŋ. 7 Balaŋ taŋ ke fiasɛɛ bɛɛ lee Wurubuarɛ wɔle yɛɛ nombiakumɛɛ weese. Mɔna pɛna nombii keŋ mɔɔ yako ŋon nyi gyae kekɔŋ nɛ ke kɔŋ na, kaboena nyi Wurubuarɛ waa lese walaŋ ŋon ɔ ne tɔ ke gbɛɛ nɛ. 8 Kenaŋ wɔle na te baa lese walaŋ ŋon ɔ bee di mmaraase dɔɔ ya nɛ debɔɔ. De Gbeŋgyoo Yesu nɔɔman weesɛɛ te waa mo feefu e ko, na waa mo ɔ gyoorobiiri keŋalakee keŋ wɔlɛɛ e kekpaakekpaa. 9 Walaŋ ŋon ɔ bee di mmaraase dɔɔ ya na, waa mo ɔbɔnsam doŋ bo kɔŋ. Waa kaa beo yɛɛ gyakoloŋ nombia na nombia dinaana burum. 10 Waa mo nombiakumɛɛ kamasɛ beo baŋ pou baa yeŋ leki nɛ. Baa yeŋ leki kekpaa nawolo nyi ba te bɛɛ nyi bɔɔ lɛɛ nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ, ŋan gyae ke yela Wurubuarɛ ke lɛɛ ba nyee nɛ do ya. 11 Lee mena dɔɔ Wurubuarɛ te yeli akɛrɛɛ nombia te kaa gyoo be man, te akɛrɛɛ nombia ŋaageŋ te bɛɛ lɛɛ di. 12 Mena dɔɔ Wurubuarɛ waa bu balaŋ baŋ pou ba te lɛɛ anokoare nombia ŋan di ya, te bɛɛ gyae akɛrɛɛ nombia bo nɛ fɔɔ.

13 Mɔna ɛmɛɛ de tebia baŋ de Gbeŋgyoo Yesu ne gyae ŋon nɛ dɔɔ, kaboena nyi debaŋ kamasɛ na dɛɛ fane fa Wurubuarɛ karaŋ lee ɛ dɔɔ. Nawolo nyi Wurubuarɛ wulaa lese ŋon see leenaŋ kewalaŋ keŋ nyi waa lɛɛ ɛ nyee. Wurubuarɛ tɛɛwɔ ɔ feliŋ ŋon doŋ man te ɔ desina ŋon see, nawolo nyi ɛ lɛɛ nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ nɛ di. 14 Ŋon Wurubuarɛ tɛɛ la nyeedoŋ nombia ŋan dɛɛ yako nɛ dɔɔ baake ŋon kɔŋ nyeedoŋ kei man, na ɛ ke nyiŋ gbɛɛ gyoo de Gbeŋgyoo Yesu Kristo gyoori keŋ man. 15 De tebia, lee mena dɔɔ ɛ seŋ keŋkeŋ na ɛ ke kyaŋ de nombia ŋan dɛɛ wola ŋon nɛ, na ŋan dee kolosi fa ŋon nɛ, na ŋan dɔɔ ŋmarase yelee ŋon nɛ man nideli.

16 De kya Wurubuarɛ ne gyae daa, te ɔ tɛɛwɔ ɔ bɛrɛɛ keŋ dɔɔ do daa kakyeŋ kekpaakekpaa, te ɔ faa daa loo kegyakaa kpaakpaate. Dɛɛ solo nyi de Gbeŋgyoo Yesu Kristo gbagba na de kya Wurubuarɛ, 17 baa do ŋon kakyeŋ na baa fa ŋon doŋ na ɛ ke tale yɛɛ abɔɔ kpaakpaa lee ɛ kekolosi na ya abɔɔ ayɛɛsa pou man.

3

1 De tebia, nombia ŋan be kaa mɛɛ gyae maa yako ŋon yɛna nyi ɛ fane fa daa, na de Gbeŋgyoo Yesu nombia ŋan ke nyiŋ gbɛɛ yaasee bileŋbileŋ na balaŋ ke lɛɛ ŋa di obuo man ŋgba mena keŋ ɛ be lɛɛ ŋa di obuo man nɛ. 2 Ɛ bese fane nyi Wurubuarɛ waa lese daa lee nombiakumɛɛ na balaŋ kumɛɛ nyiŋmaa man, nawolo nyi na balaŋ pou lɛɛ na Wurubuarɛ di ya. 3 Wurubuarɛ yɛɛ walaŋ ŋon ɔ ne di ɔ nombia dɔɔ, mena dɔɔ waa do ŋon doŋ na waa kɛɛ ɛ dɔɔ keŋ nyi ɛ ba gyoo walaŋkum ŋon nyiŋmaa man ya. 4 Dɛɛ lɛɛ di lee de Gbeŋgyoo Yesu yele man nyi ɛ ne yɛɛ nombia ŋan dɔɔ wola ŋon nɛ. Te dɛɛ lɛɛ di mɔ nyi ɛ ke yɛɛ mena kelii ɔto. 5 Dɛɛ sola de Gbeŋgyoo nyi waa desina ɛ

konɔɔse na ɛ ka gyeŋ kegyae keŋ Wurubuarɛ ne gyae ŋon nɛ, na ɛ ke nyiŋ konɔɔ seŋ kayeyɛɛ man ŋgba mena keŋ Kristo mɔ be nyiŋ konɔɔ seŋ nɛ.

6 De tebia, dɛɛ faree ŋon lee Yesu Kristo yele man nyiaa, Kristobaale kamasɛ ŋon ɔ yɛɛ kebɔŋalete e te ɔ nombia ayɛɛsa mɔ bɛɛ kyaa na nombia ŋan dɔɔ wola ŋon ya nɛ, ɛ wɔŋ ɛ wose lee mena walaŋ ŋonaŋ man. 7 Ɛmɛɛ gbagba ɛ gyeŋ mena keŋ kaboena nyi yaa kasee daa, nawolo nyi debaŋ keŋ de kyaa ɛ gyaŋ nɛ da te yɛɛ kebɔŋale ya. 8 Mena mɔ te de te di ŋolo weenɛɛ yakaa keŋ nyi da te tɔ e kom ya. Mɔna de yase de sia kyaŋ da wose yɛɛ tom nideli nelim na ka weese, na dɔɔ nyiŋ bese kasolɔ ɛ man ŋolo dɔɔ ya. 9 Ka te yɛɛ nyi gbɛɛ be doo keŋ nyi dɛɛ lɛɛ kolo lee ɛ gyaŋ bo dɔɔ te de yɛɛ tom mena ya, mɔna de yɛe mena na kabese kolo kekasee fa ŋon na ɛ ke nyiŋ kasee daa. 10 Debaŋ keŋ de kyaa ɛ gyaŋ koraŋ na de faa ŋon mmaraa nyiaa, “Nyi akpaa ŋolo bɛɛ gyae nyi waa yɛɛ tom ya nɛ, tekaboena nyi waa di ya.”

11 De te nyii nyi ɛ man balaŋ baale dɔŋɛɛ keŋ bɔɔ ne yɛɛ tom daale ya. Be dɔŋ bo bɛɛ do be nɔɔse balaŋ nombia man. 12 Mena dɔɔ dɛɛ faree mena balaŋ benaŋ te dɛɛ do wɔ kakyeŋ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo yele man nyiaa, baa tisi kyaa ba mokɔɔ dɔɔ na baa yɛɛ tom na baa nyiŋ kolo do be nɔɔman. 13 De tebia, ɛmɛɛ dɔɔ ɛ na yela nombia kpaakpaa keyɛɛ ke takaa ŋon ya. 14 Akpaa ŋolo te di de nombia ŋan doo tɔne kei man dɔɔ ya nɛ, ɛ mo ɛ sia gyakaa ɔ dɔɔ na ɛ ke wɔŋ ɛ wose lee ɔ man, na desɛŋ kenyiŋ kyaŋ e. 15 Mɔna ɛ na kɛɛ e nyi ɔ yɛɛ ɛ kɔlare e ya, ɛ faree e ŋgba ɛ dɔɔ Kristobaale nɛ.

16 Nɛnɛɛ dɛɛ fane nyi Yesu Kristo ŋon ɔ yɛɛ wosefɛɛreŋ Gbeŋgyoo e nɛ, waa fa ŋon wosefɛɛreŋ abɔɔ pou man debaŋ kamasɛ na waa kpu na ɛ popou. 17 Maŋ Pɔɔl gbagba moona me nyiŋmaa ŋmarase nɔɔkado tɔne kei mee yelee ŋon nɛ. Mena keŋmarase kei te mɛɛ ŋmarase me tɔna pou man lese wola nyi maŋ ŋmarase la. 18 De Gbeŋgyoo Yesu Kristo waa mo ɔ bɛrɛɛ boele ɛ popou na waa seŋ ɛ wɔle.

1 Timoti
Pɔɔl tɔne gyaŋgbate keŋ ɔ be ŋmarase yelee Timoti nɛ

1 Tɔne kei lee maŋ Pɔɔl gyaŋ. Da nyeelɛɛre Wurubuarɛ na de Gbeŋgyoo Yesu Kristo ŋon dɔɔ de loo gyakaa nɛ, lese na maŋ nyi maa yɛɛ Kristo kpilale.

2 Mɛɛ ŋmarase tɔne kei mee yelee nyaŋ Timoti ŋon lee Yesu Kristo kelɛɛdi man dɔɔ te n ba bese me bu gbagba nɛ. Mɛɛ fane nyi de kya Wurubuarɛ na de Gbeŋgyoo Yesu Kristo baa mo be bɛrɛɛ boele neŋ, na baa wii n waraŋase na baa fa neŋ wosefɛɛreŋ.

Pɔɔl ke faree Timoti lee akɛrɛɛ wolala wose man

3 Ŋgba mena keŋ mee gyu Masedonia tɛɛle man te mɔɔ do neŋ kakyeŋ nyi nya kyaa Efeso donɔɔ man nɛ, mena yaa mɛɛ gyae nyi n ke kyaa botɔɔ. Na n ke tɔ balaŋ baŋ be kyaa Efeso botɔɔ bɛɛ wola akɛrɛɛ kawola Kristo ɔsom keŋ man nɛ nyi baa tina ŋa yela bileŋ. 4 Yako wɔ nyi be na wɔlɛɛ debaŋ na beneŋ beneŋ ŋɔla kegyɔ, na be naanaɔ kalola kegyakaare nombia kawola ya. Nawolo nyi kɛŋa pou na mo aŋmaareŋ bo kɔŋ, te ŋe bee yeli balaŋ ke yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii ya. N lɛɛ Wurubuarɛ di na te nyaŋ ke tale yɛɛ ɔ kegyaebii. 5 Keŋ dɔɔ te mɛɛ yako neŋ mena nombia kɛŋa yɛna nyiaa, mɛɛ gyae nyi kegyae keŋ ba lee konɔɔ kpaakpaa man nɛ, na konɔɔ man nombia kpaakpaa na Kristo kelɛɛdi kpaakpaate keŋ ke doo Kristo walaŋ kamasɛ man. 6 Balaŋ baale ta yoo gbɛɛ lee abɔɔ kpaakpaa kɛŋa man te ba gyoo afa kumɛɛ keyɔɔ. 7 Bɛɛ gyae nyi baa bese Wurubuarɛ mmaraa wolala, mɔna kpene keŋ baŋ gbagba ne kolosi na nombia ŋan dɔɔ ba seŋɛɛ keŋkeŋ bee kolosi nɛ bɔɔ gyeŋ ŋe man ya.

8 Da gyeŋ nyi mmaraa dei. Akpaa ŋolo de di ke dɔɔ nideli na ke dei fa e. 9 Da gyeŋ mɔ nyi ba te yɛɛ mmaraa bo fa balaŋ kpaakpaa ya. Mɔna be yɛɛ ke bo fa baŋ bɔɔ ne di mmaraase ŋan dɔɔ ya, na baŋ bɔɔ ne yɔkɔse ba wose ya, na baŋ bɔɔ gyeŋ Wurubuarɛ ya na nombiakumɛɛyɛɛra na baŋ ayimɛɛ doo ba wose man na baŋ bɔɔ ne sila Wurubuarɛ gbɛɛneŋ ya, na baŋ bɛɛ koe be kyaɔ yaa be naɔ nɛ na baŋ mɔ bɛɛ koe balaŋ nɛ, 10 na kafoŋtena na baala baŋ bee doo na dɔŋa, na baŋ bɛɛ mo balaŋ gyae kɔba, na akɛrɛɛtena na baŋ bɛɛ beo kaŋ ntamse, na kpene kamasɛ keŋ bɛɛ kyaa na kawola kpaakpaate keŋ ya nɛ. 11 Mena kawola kpaakpaa kei kyaawɔ na nyeedoŋ nombia kpaakpaa ŋan Wurubuarɛ ba mo do me nyiŋmaa man nyi maa kolosi fa balaŋ nɛ. Kawola kpaakpaa kei lee Wurubuarɛ doŋte ŋon balaŋ na lese ɔ yele nɛ gyaŋ.

Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele Pɔɔl nɛ

12 Mɛɛ fa de Gbeŋgyoo Yesu Kristo ŋon ɔ be fa maŋ doŋ kei nyi maa yɛɛ ɔ tom nɛ karaŋ. Mɛɛ fa e karaŋ ŋgba ɔ be kɛɛ maŋ nyi me yɛɛ walaŋ kpaakpaa e, te ɔ ba lese maŋ nyi me kaboena nyi maa yɛɛ ɔ tom keŋ ɔ ba mo do maŋ me nyiŋmaa man nɛ. 13 Gyaŋgba keŋ na me kolosi mmusuo nombia tia Yesu, te me naase ɔ kaseela baŋ diyem te me kɔla wɔ mɔ. Mɔna kɛŋa pou wɔle na Wurubuarɛ wii me waraŋase, nawolo nyi na mɔɔ gyeŋ keŋ mɛɛ yɛɛ nɛ ya te ma te lɛɛ Kristo mɔ di ya. 14 De Gbeŋgyoo Yesu Kristo moo ɔ bɛrɛɛ keŋ boele maŋ nideli,

te ɔ yela me lɛɛ e di te ɔ moo ɔ kegyae keŋ do me man.
15 Kei yɛna anokoare nombii keŋ kaboena nyi walaŋ kamasɛ waa lɛɛ di. Nombii kenaŋ yɛna nyi, Kristo Yesu kɔŋae tɛɛle kei dɔɔ ɔ kaa lɛɛ nombiakumɛɛyɛɛra nyee. Maŋ Pɔɔl gba yɛna nombiakumɛɛyɛɛra pou nyee. 16 Mɔna lee mena nombii kei dɔɔ te Wurubuarɛ wii me waraŋase, na Yesu Kristo ke nyiŋ ta maŋ nombiakumɛɛyɛɛra pou nyee kei dɔɔ lese ɔ konɔɔ keŋ ɔ dana nɛ wola. Na ka ke yɛɛ kekasee nombii fa balaŋ baŋ pou baa kaa lɛɛ e di na baa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ nɛ.
17 Ɛ yela dɛɛ kɛlɛɛ e nyi, “Nyaŋ nyaageŋ yɛna Wurubuarɛ na gyoo ŋon n kyaa kekpaakekpaa. Nyaŋ yɛna Wurubuarɛ ŋon n bɛɛ yem ya, te ŋolo mɔ bɛɛ naa neŋ na ɔ sia fonɛɛ ya. Nyaŋ nyaageŋ yɛna Wurubuarɛ ŋon n kaboena nyi baa mo obuo na gyoorobiiri fa neŋ kekpaakekpaa. Amɛn.”
18 Me bu Timoti, nombia ŋan mɔɔ mo do n nyiŋmaa man, na ŋan Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra be wulaa yako see lee n wose man nɛ, mena nombia ŋenaŋ pou yɛɛ dokoloŋ. Mena dɔɔ mo nombia ŋenaŋ tela ŋgba yoo abɔɔ nɛ, na n ka mo yoo na akɛrɛɛ nombia wolala baŋ.
19 Na tina n kelɛɛdi na n konɔɔ man nombia kpaakpaa ŋan yela ya. Baale te bɛɛ nombia kpaakpaa kɛŋa te be yela ba Kristo kelɛɛdi keŋ mɔ wɔlɛɛwɔ. 20 Balaŋ benaŋ baale yɛna Hameneyose na Alɛkesanda. Me ta mo wɔ fa ɔbɔnsam nyi waa wɔŋ ba deŋela na bɔɔ tekaa kolosi mmusuo nombia tia Wurubuarɛ bela ya.

2

Wurubuarɛ ɔsom

1 Mena dɔɔ kpene keŋ mɛɛ gyae ɛ ke taŋgbɛɛ yɛɛ yɛna nyi, mɛɛ waase ŋon nyi yaa fane fa walaŋ kamasɛ na ɛ ka sola Wurubuarɛ wosefɛɛreŋ fa wɔ. Ɛ sola Wurubuarɛ bɛrɛɛ fa wɔ, na ɛ ke fa e karaŋ lee kpene kamasɛ keŋ ɔ ne yɛɛ fa wɔ nɛ dɔɔ. 2 Mena mɔ te kaboena nyi yaa fane fa gyooneŋ na balaŋ baŋ pou bee di doŋ de dɔɔ nɛ, na de wɔe ke fɛɛ daa na dee nyiŋ kyaa wosefɛɛreŋ man na dee nyiŋ som Wurubuarɛ gbɛɛ kpaakpaate man lee da kekyaabii man. 3 Mena nombia kɛŋa deila, te ŋɛɛ gyoo da nyeelɛɛre Wurubuarɛ ŋon sia.
4 Nawolo nyi Wurubuarɛ ne gyae nyi waa lɛɛ walaŋ kamasɛ nyee na baa gyeŋ wa anokoare keŋ.
5 Wurubuarɛ dokoloŋ kooŋ kyaa la, te walaŋ dokoloŋ kooŋ mɔ doo la Wurubuarɛ na balaŋ nsana. Ŋon yɛna Yesu Kristo. 6 Yesu kei moona ɔ wose fa yeŋ tɔ balaŋ pou nyeeman kom lee ba dukum keŋ bɔɔ yɛɛ nɛ dɔɔ. Mena nombii kei te Wurubuarɛ yɛɛwɔ debaŋ keŋ ɔ ba see nɛ man, na kedi adansɛɛ fa balaŋ pou nyi ɔ ne gyae nyi baa nyiŋ nyeekelɛɛ. 7 Lee kei dɔɔ te Wurubuarɛ lese maŋ nyi maa bese ɔ kpilale, na maa yako ɔ nombia kpaakpaa ŋan fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ. Nombia ŋan mɛɛ yako nɛ te yɛɛ dekara ya.
8 Mena dɔɔ mɛɛ gyae nyi baala baa gyina ba nyiŋmaase ŋan ayimɛɛ be doo ŋe man ya nɛ adido, na baa fane debaŋ kamasɛ. Be na mo baŋ na aŋmaareŋ do ba kefane man ya. 9 Mena mɔ te mɛɛ gyae nyi ala baa do abɔɔ ŋan kaboena nɛ, na baa desina ŋa nideli. Be na do ba nyeenyɔɔse adaose beiŋ ŋgba balaŋ yakaa nyibaŋ nɛ ya. Te be na mo kɔba abɔɔ na abɔɔ ŋan ŋa koya dana doŋ nɛ mia ba wose ŋgba mena keŋ tekaboena nɛ ya. 10 Mɔna baa yɛɛ nombia kpaakpaa ŋan kaboena na balaŋ baŋ bɛɛ som Wurubuarɛ nɛ.

11 Kaboena nyi ala baa yɔkɔse
ba wose na baa kyaa yididi na baa
kasee Wurubuarɛ nombia. 12 Mɔɔ
ne fa ala gbɛɛ nyi baa wola yaa
baa di doŋ baala dɔɔ ya. Kaboena
nyi baa wuu be nɔɔ. 13 Nawolo nyi
Adam te Wurubuarɛ taŋgbɛɛwɔ
yɛɛ, pɛte ɔ yɛɛ Efa. 14 Na Adam te
ɔbɔnsam beowɔ ya. Mɔna alo ŋon
te ɔbɔnsam beowɔ te ɔ leewɔ Wu-
rubuarɛ wɔle yɛɛ dukum. 15 Mɔna
akpaa alo de kyaa ɔ kelɛɛdi man
nideli na balaŋ kegyae te ayimɛɛ
be doo ɔ konɔɔ man ya na, Wu-
rubuarɛ waa lɛɛ e ɔ kalola man.

3

Kristotena kegyiise kalese

1 Ke yɛɛ ampaŋ nyi “Akpaa ŋolo
ne gyae waa yɛɛ Kristotena kegyia
na, tom kpaakpaate yaa ɔ ne gyae
nɛ.” 2 Kaboena nyi Kristotena
kegyia waa yɛɛ walaŋ ŋon ɔ wose
man be dana nombiikum keŋ
balaŋ baa naa kolosi ya. Kaboena
nyi ɔ wɛɛle dɛɛ yɛɛ dokoloŋ. Waa
yɛɛ walaŋ ŋon ɔ sia doo tɛɛle man
te ɔ ne tale di ɔ wose dɔɔ. Waa yɛɛ
walaŋ ŋon ɔ wose man dana obuo
te ɔ ne tale lɛɛ ŋɔɔla. Waa yɛɛ
walaŋ ŋon ɔ ne tale wola nombia
mɔ. 3 Ɔ na yɛɛ soloŋnyɔɔre e ya
te ɔ na yɛɛ walaŋ ŋon ɔ wose ne
gyae nombia mɔ ya, mɔna waa
yɛɛ walaŋ ŋon ɔ woɛ. Ɔ na yɛɛ
kale gyaere e ya, te ɔ na yɛɛ walaŋ
ŋon ɔ sia ne yɛɛ kɔba beiŋ ya.
4 Waa yɛɛ walaŋ ŋon ɔ ne tale
kɛɛ ɔ dekpaŋalaŋ dɔɔ nideli, te
ɔ bia mɔ ne nyii ɔ dei nideli te
bee bu e lee gbɛɛ kamasɛ man.
5 Nawolo nyi akpaa ŋolo bɛɛ tale
kɛɛ ɔ dekpaŋalaŋ dɔɔ nideli ya
na, sena te waa tale kɛɛ Kristotena
dikpii keŋ dɔɔ nideli? 6 Walaŋ
ŋonaŋ na yɛɛ walaŋ wɔle ɔsom
keŋ man ya. Na mena ya na waa
gyina ɔ wose adido na waa yala,
na Wurubuarɛ ke bu e fɔɔ ŋgba
mena keŋ ɔbɔnsam be yɛɛ te Wu-
rubuarɛ be bu e fɔɔ nɛ. 7 Kaboena
nyi balaŋ baŋ bɔɔ doo Kristo man
koraŋ ya nɛ, baa baake Kristotena
kegyia ŋonaŋ yele kpaakpaa, na ɔ
be nyiŋ yala ɔbɔnsam kɔta man
na desɛŋ kedi e ya.

8 Mena mɔ te kaboena nyi
kegyiise baŋ bɛɛ kyɔ siamantena
baŋ ɔsom keŋ man nɛ, baa yɛɛ
balaŋ baŋ ba wose man dana
obuo te balaŋ mɔ ne lɛɛ wɔ di
nideli. Tekaboena nyi baa yɛɛ
soloŋnyɔɔrawɔ ya, te be sia mɔ na
yɛɛ kɔba dɔɔ beiŋ ya. 9 Baa mo
konɔɔ kpaakpaa kyaŋ anokoare
keŋ Wurubuarɛ ba lese wola wɔ
lee ba kelɛɛdi keŋ man nɛ nideli.
10 Kaboena nyi Kristotena baa
gyoo kegyiise baŋ man nideli, na
baa kɛɛ nyi nombiikum kamasɛ
be doo be man ya pɛna baa mo
wɔ see kegyiise.

11 Mena mɔ te kaboena nyi be
wɛɛla baa yɛɛ ala baŋ ba wose
man dana obuo, te bɔɔ ne gyae
balaŋ wose man nombia kekolosi
ya. Kaboena nyi baa yɔkɔse ba
wose lee gbɛɛ kamasɛ man, na
balaŋ ke nyiŋ tale mo ba wose lɔ
be dɔɔ.

12 Kaboena nyi kegyia wɛɛle dɛɛ
yɛɛ dokoloŋ, te waa yɛɛ walaŋ
ŋon ɔ ne tale kɛɛ ɔ bia na ɔ
dekpaŋalaŋ dɔɔ nideli. 13 Kegyiise
baŋ bɛɛ yɛɛ tom nideli nɛ, baa
nyiŋ daseŋae kpaakpaa na baa
nyiŋ doŋ mo di adansɛɛ lee ba
kelɛɛdi keŋ doo Yesu Kristo man
nɛ man.

14 Me loo gyakaa nyi be gyae
ke kyare ya maa kɔŋ n gyaŋ.
Te mɛɛ ŋmarase neŋ tɔne kei
baa na, 15 nyi me dɔɔ wɔle ko-
raŋ nɛ, tɔne kei gyae ke yela n
ka gyeŋ mena keŋ kaboena nyi
balaŋ baa kyaa Wurubuarɛ dek-
paŋalaŋ man. Dekpaŋalaŋ kenaŋ
man balaŋ yɛna Kristotena dikpii
keŋ be yɛɛ Wurubuarɛ ŋon ɔ
kyaa kekpaakekpaa nɛ balaŋwɔ
nɛ. Anokoare keŋ Wurubuarɛ
ba lese wola nɛ, Kristotena dikpii

kei yɛna ka mokɔɔ na ka tuula.
16 Nyeekelɛɛ nombia ŋan ta tekaa
yɛɛ nombia aweesen dɔ ɔsom ken
man ya nɛ, yɛɛ nombia ŋan ŋe
dana yuŋ. Nombia kɛŋa te dɛɛ mo
nɔɔdokoloŋ yako nyiaa,
“Wurubuarɛ ta lese ɔ wose wola
ŋgba deniwalaŋ nɛ.
Wurubuarɛ feliŋ ŋon ta lese e
wola nyi
ɔ gbɛɛnen tenɛɛ Wurubuarɛ
siaman.
Wurubuarɛ kpilala baŋ naa e,
te Kristotena yako ɔ wose
man nombia tɛɛle kei pou
dɔɔ.
Balaŋ lɛɛ e di tɛɛle kei pou dɔɔ,
te Wurubuarɛ moo e gyu
adido gyoorobiiri man.”

4

Akɛrɛɛ nombia wolala

1 Wurubuarɛ feliŋ ŋon yakowɔ
nideli nyiaa, tɛɛle kei da benaa kɔ
ɔto na balaŋ baale baa tina Wu-
rubuarɛ kelɛɛdi yela, na baa tei
feliŋkumɛɛ na ɔbɔnsam dekarate
ŋon nombia. 2 Mena kawola kɛŋa
lee balaŋ baŋ be dɔŋɛɛ bɛɛ beo ba
wose te bee dii akɛrɛɛ laŋ nɛ gyaŋ.
Ba nyeeya ta yem ŋgba nyeela te
ba moowɔ do boalaŋ man nyakee
ŋa nɛ. 3 Bɛɛ tɔ balaŋ gbɛɛ nyi
be na yale ya, te bɛɛ yako wɔ
bela nyi be na di weenɛɛ ŋaale ya.
Mɔna Wurubuarɛ yɛɛ weenɛɛ bo
nyi balaŋ baŋ bɛɛ lɛɛ e di te ba
gyeŋ anokoare keŋ nɛ, baa fane
fa e karaŋ na baa di. 4 Nawolo
nyi kpene kamasɛ keŋ Wurubuarɛ
be yɛɛ na ke dei, te akpaa nyi
de fane fa e karaŋ na tekaboena
nyi dɛɛ bɛɛ ŋa ya. 5 Nawolo
nyi Wurubuarɛ nombia ŋan na
kefane keŋ te desina ŋa.

6 Akpaa n mo mena nombia
kɛŋa wola Kristotena na, n ke yɛɛ
Yesu Kristo tobaale kpaakpaate
ŋon bɔɔ mo kelɛɛdi na kawola
kpaakpaate keŋ n silana nɛ kɛɛle e
nɛ. 7 Lese n wose lee ŋɔla nombia
na kawola ŋan ŋɔɔ taŋ tɔnɔɔ ya
nɛ man, na n ke sila Wurubuarɛ
ɔsom kpaakpaate keŋ gbɛɛ nideli
na ka ke male neŋ. 8 Nawolo
nyi wose kewɔŋee dana tɔnɔɔ ky-
omii bo fa deniwalaŋ. Mɔna Wu-
rubuarɛ ɔsom dana tɔnɔɔ nom-
bia pou man, nawolo nyi kɛɛ fa
nyeedoŋ gyɛŋ te kɛɛ fa nyeedoŋ
kekpaakekpaa debaŋ keŋ gyae ke
kɔŋ nɛ man.

9 Nombia kɛŋa yɛɛ ampaŋ, te
kaboena nyi dɛɛ lɛɛ ŋa di nideli.
10 Kei dɔɔ te dɛɛ kyaŋ da wose yɛɛ
tom nideli debaŋ kamasɛ, nawolo
nyi de loo gyakaa Wurubuarɛ ŋon
ɔ kyaa kekpaakekpaa nɛ dɔɔ. Ŋon
yɛna balaŋ pou nyeelɛɛre, tuturu
na balaŋ baŋ pou bɛɛ lɛɛ e di nɛ.

11 Wola wɔ mena nombia kɛŋa,
na n ke kɛɛ nyi walaŋ kamasɛ te
kasee ŋa nideli. 12 Na yeli ŋolo na
ŋolo ke kɛɛ neŋ nyi n yɛɛ bu e ya,
mɔna yela n kekolosi na n dinɔɔ
na n balaŋ kegyae na n kelɛɛdi
na n kekyaa keŋ ayimɛɛ be doo
n wose man ya nɛ, ka bese kolo
kekasee fa balaŋ baŋ bɔɔ lɛɛ Wu-
rubuarɛ di nɛ. 13 Pɛte maa kɔŋ na,
mɛɛ gyae nyi n ke yɛɛ kakyeŋ mo
n debaŋ na n doŋ kala Wurubuarɛ
nombia ŋan balaŋ man, na n ke
yako wɔ nyeekelɛɛ nombia ŋan,
na n kawola wɔ ŋe man nideli.
14 Mo Wurubuarɛ kolo anefaŋ keŋ
Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra be
yako ke nombia, debaŋ keŋ kegyi-
ise ba mo ba nyiŋmaase gyakaa n
dɔɔ te n be nyim nɛ yɛɛ tom nideli.

15 Yɛɛ kakyeŋ di mena nombia
kɛŋa pou dɔɔ debaŋ kamasɛ na
n ka mo n wose fa ŋa, na balaŋ
kenyiŋ naa n siaman kegyu na n
nombia ŋan n ne yɛɛ nɛ. 16 Kɛɛ
n dinɔɔ na n kawola man nideli.
Yɛɛ kakyeŋ di ŋe dɔɔ debaŋ ka-
masɛ. Akpaa n yɛɛ mena na, n
ke lɛɛ ɛmɛɛ na baŋ bee tei neŋ nɛ
pou nyee.

5

Mena keŋ kaboena nyi Kristotena baa kyaa na dɔŋa

1 Akpaa n ne kolosi na baala kegyiise nɛ, na fae wɔ ŋgba nya akoso nɛ ya mɔna kolosi na wɔ ŋgba n kyaɔ nɛ. Kolosi na tewulɛɛ mɔ ŋgba n kegyiise yaa n naabia nɛ. 2 Kolosi na ala kegyiise ŋgba n naɔ nɛ, na n ke kolosi na alebia ŋgba n desina nɛ, keŋ n ba gyueŋ ba wose man agyueŋ kum kamasɛ ya.

3 Kaboena nyi nya lese n konɔɔ man tela liala baŋ bɔɔ taŋ baŋ baa kɛɛ be dɔɔ ya nɛ, na n ka mo obuo mɔ fa wɔ. 4 Mɔna akpaa lialo ŋolo dana bia yaa naanasebia nɛ, kaboena nyi bia yaa naanasebia baŋ baa tela e nideli na ka lese be Wurubuarɛ ɔsom nombia ŋan bɔɔ kasee nɛ wola. Be yɛɛ mena nɛ, na bɛɛ tɔ be kyaɔ na be naanaɔ kom baa nawolo nyi mena te Wurubuarɛ ne gyae. 5 Lialo ŋon ɔ kyaa ɔ wose dɔɔ keŋ ɔ be dana walaŋ ŋon ɔ ne kɛɛ ɔ dɔɔ ya nɛ, ɔ na mo ɔ loo pou gyakaa Wurubuarɛ dɔɔ bo. Mena dɔɔ nelim na ka weese pou na ɔ gyakaa ɔ ne fane fa Wurubuarɛ nyi waa kɛɛ ɔ dɔɔ. 6 Mɔna lialo ŋon ɔ ne gyae tɛɛle kei dɔɔ gyoŋ kedi nɛ dɔɔ ɔ dɔŋ bo yakaa keŋ ɔ be dana nyeedoŋ ya. 7 Kolosi nombia kɛŋa fa Kristotena baŋ, na ŋolo be nyiŋ nombiikum daale yako lee ba wose man ya. 8 Nyi akpaa ŋolo bɛɛ tale kɛɛ ɔ loŋtona dɔɔ ya, tuturu na ŋon gbagba ɔ denimantena dɔɔ ya nɛ, na nawolo baa nyi ɔ te tina ɔ Wurubuarɛ kelɛɛdi keŋ yela. Mena walaŋ ŋonaŋ nombiakumɛɛ keyɛɛ gba kela walaŋ ŋon ɔ bɛɛ lɛɛ Kristo di nɛ ya.

9 Lialo ŋon ɔ te dii ta kela kulutooneŋ sɔŋotooro (60) ya na, be na kala e kpu liala dikpii keŋ man ya. Kaboena nyi waa yɛɛ alo ŋon ɔ be kyaa baale dokoloŋ gyaŋ, keŋ ɔ ta lee ɔ baale ŋonaŋ wɔle ya. 10 Waa yɛɛ walaŋ ŋon balaŋ na lese ɔ yele lee ɔ nombia kpaakpaa keyɛɛ man, na mena keŋ ɔ be tale kɛɛle ɔ bia nideli te ɔ ne lɛɛ ŋɔɔla te ɔ ne kɛɛ be dɔɔ nideli mɔ nɛ. Waa yɛɛ walaŋ ŋon ɔ ne lɛɛ Wurubuarɛ balaŋ te ɔ ne kɛɛ be dɔɔ nideli, te ɔ ne yɛɛ deeli fa baŋ ba wose be kyaŋ wɔ mɔ nɛ. Waa yɛɛ walaŋ ŋon ɔ ne nyiŋ debaŋ yɛɛ nombia kpaakpaa lee gbɛɛ kamasɛ man.

11 Liala baŋ ba te ŋmɛɛ ta ya nɛ, na kala wɔ kpu mena liala dikpii kei man ya. Nawolo nyi yale de gyɔ wɔ loo kela ba kelɛɛdi keŋ na, baa lee Yesu Kristo wɔle na be kaa yala bela. 12 Nyi akpaa be yɛɛ mena na, Wurubuarɛ waa bu wɔ fɔɔ nawolo nyi ba te yala ntam keŋ bɔɔ taŋgbɛɛ kaŋ fa Kristo nɛ dɔɔ. 13 Kenaŋ wɔle na, bɛɛ wɔlɛɛ ba debaŋ yakaa na be dɔŋ na akpaŋalaŋ akpaŋalaŋ. Kei wɔle na, bɛɛ kolosi balaŋ wose man nombia na be dana ba wose bɛɛ yɛɛ abɔɔ ŋan tekaboena nyi baa yɛɛ ya nɛ, te bɛɛ kolosi nombia ŋan tekaboena nyi baa kolosi ya nɛ. 14 Lee mena dɔɔ mɛɛ gyae nyi liala baŋ be yɛɛ alebiawɔ nɛ, baa yala na baa lola bia na baa kɛɛ ba akpaŋalaŋse dɔɔ nideli. Be yɛɛ mena na, de kɔlala baŋ be gyae baa nyiŋ nombiikum kamasɛ kolosi lee da wose man ya. 15 Nawolo nyi liala baale taŋ lee Wurubuarɛ wɔle gyu be silana ɔbɔnsam.

16 Nyi akpaa Kristo alo ŋolo dana liala ɔ dekpaŋalaŋ man nɛ, kaboena nyi waa kɛɛ be dɔɔ keŋ ɔ na mo wɔ lɔ Kristotena baŋ dɔɔ ya. Na Kristotena baŋ ke nyiŋ kɛɛ liala baŋ bɔɔ taŋ baŋ baa kɛɛ be dɔɔ ya nɛ dɔɔ.

17 Kristotena kegyiise baŋ be yɛɛ siamantenawɔ te bɛɛ yɛɛ ba tom nideli nɛ, kaboena nyi baa bu wɔ nideli. Tuturu na kegyiise baŋ bɛɛ

kyaŋ ba wose kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan te bɛɛ wola balaŋ ŋe man nideli nɛ. 18 Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia ŋan ne yako daa nyiaa, “Wonembu ŋon ɔ ne tuku amɔla nɛ, bɔɔ ne bake ɔ nɔɔ ya. Mena mɔ te walaŋ ŋon ɔ ne yɛɛ tom na, kaboena nyi baa tɔ e kom.” 19 Nyi akpaa ŋolo da mo nombiikum daale gyakaa kegyia ŋolo dɔɔ nɛ, ɛ na lɛɛ ke do ya. Gyisɛ ɛ be nyiŋ adansɛɛtena bala yaa batooro pɛna ɛ ke lɛɛ ke do. 20 Balaŋ baŋ bɛɛ yɛɛ nombiakumɛɛ nɛ, ɛ lese si wɔ balaŋ nsana na gyakoloŋ ke nyiŋ gyoo balaŋ akaŋ baŋ mɔ.

21 Mɛɛ faree neŋ nideli lee Wurubuarɛ na Yesu Kristo na ɔ kpilala baŋ ɔ ba lese wɔ nɛ siaman nyiaa, kɛɛ nyi n te di mmaraase kɛŋa dɔɔ keŋ nyi n be gyae ŋolo kela ŋolo ya.

22 Na barase na n nyiŋmaa ka mo gyakaa balaŋ dɔɔ bileŋbileŋ nyi n na lese wɔ nyi baa yɛɛ Wurubuarɛ tom ya, te na mo n wose do balaŋ nombiakumɛɛ ŋan bɛɛ yɛɛ nɛ man ya. Tela n wose nideli keŋ nyi n be yɛɛ nombiikum ya.

23 Lee n tɔɔ kawee na n kɛɛ wee bileŋbileŋ keŋ dɔɔ nɛ, na tekaa nyɔɔ loŋ kaageŋ ya mɔna nyɔɔ soloŋ kyomii kyomii.

24 Balaŋ baale wui nombiakumɛɛ na lee debɔɔ bileŋ pɛna baa di be nombia. Mɔna baale wui nombiakumɛɛ dɔɔ ŋa weesɛɛ bo, wɔle wɔle pɛte na lee debɔɔ. 25 Mena mɔ te nombia kpaakpaa keyɛɛ bɛɛ weese ya. Ŋan ŋa weesɛɛ koraŋ nɛ, ŋe gyae kaa lee debɔɔ.

6

Nombia kpaakpaa wolala na nombiakumɛɛ wolala

1 Ɛmɛɛ baŋ ɛ doo balaŋ tɛɛ nɛ, ɛ mo obuo fa ɛ gbeŋgyoona lee gbɛɛ kamasɛ man. Ɛ yɛɛ mena na ŋolo be nyiŋ kolosi nombiikum lee Wurubuarɛ na de kawola keŋ wose man ya. 2 Nyi akpaa ŋolo ɔ gbeŋgyoo yɛɛ Kristo baale e nɛ, ɔ na kɛɛ nyi keŋ be popou yɛɛ Kristotenawɔ dɔɔ ɔ be bu e nideli ya. Keŋ gba te kaboena nyi waa mo obuo fa e nideli nawolo nyi baŋ bee di ba tom tɔnɔɔ nɛ, be yɛɛ Kristotenawɔ te bɛɛ gyae be nombia mɔ. Mena nombia kɛŋa te kaboena nyi nya wola wɔ na n ka do wɔ kakyeŋ na baa di ŋe dɔɔ.

3 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ na wola nombia kpoo ŋan ŋɔɔ ne kyaa na de Gbeŋgyoo Yesu Kristo kawola keŋ na Wurubuarɛ ɔsom nombia ya nɛ, 4 na mena walaŋ ŋonaŋ yɛɛ walaŋ ŋon ɔ ne gyina ɔ wose adido te ɔ ba gyeŋ daale mɔ ya. Aŋmaareŋ kum na kale nombia ŋan ŋɔɔ taŋ tɔnɔɔ ya nɛ doo la ɔ kawola keŋ man. Kɛŋa na moona nombiakumɛɛ ŋgba balaŋ kekɔla na aŋmaareŋ kelɛɛ na daaworo na ɔmanso na balaŋ katee na nyeeman ditiŋtɛɛ na dɔŋa kekɔla nɛ kɔŋ. 5 Mena balaŋ kɛwɔ nyeeya ta yekee, mena dɔɔ te debaŋ kamasɛ na be dana nombia bɛɛ wɔŋee na dɔŋa. Anokoare be doo be man ya. Baŋ gyeŋ nyi Wurubuarɛ ɔsom yɛɛ gbɛɛ keŋ baa mo nyiŋ kɔba.

6 Nyi akpaa kyomii keŋ n dana te n yela ke da gyoo n sia na, Wurubuarɛ ɔsom dana tɔnɔɔ nideli fa neŋ. 7 Nawolo nyi de ta mo kolo kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ ya, mena mɔ te dɔɔ gyae dɛɛ mo kolo lee tɛɛle kei dɔɔ gyu ya. 8 Mɔna nyi akpaa de dana weenɛɛ na abɔɔ ŋan dɛɛ do na, kaboena nyi ŋe dɛɛ gyoo de sia. 9 Balaŋ baŋ bɛɛ gyae kɔba beiŋ nɛ ne yale kekɛɛsekɛɛ na ɔbɔnsam kɔta man, te ne yeli bɛɛ yɛɛ abɔɔ nkaraŋkaraŋ na be ta yoo lee Wurubuarɛ gbɛɛneŋ man na ba te wɔlɛɛ kekpaakekpaa. 10 Nyi walaŋ de yase ɔ sia do kɔba kegyae dɔɔ beiŋ man na,

na mo e gyu dukum man. Baale te sila kɔba kegyae beiŋ kei te be tinaa ba kelɛɛdi keŋ yela, te ba moo ba wose do kayeyɛɛ dinaa man.

Pɔɔl kekolosi fa Timoti

11 Mɔna nyaŋ Wurubuarɛ walaŋ dɔɔ yeu lee mena nombia kɛŋa pou man, na n ke sila nombia ŋan ŋa tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ na Wurubuarɛ ɔsom kpaakpaate, na nombia ŋan n be lɛɛ di nɛ na balaŋ kegyae na n ke yɛɛ kakyeŋ seŋ keŋkeŋ, na n ke bu n wose debaŋ kamasɛ. 12 Yoo keŋ n ne yoo nyi keŋ n be lɛɛ Kristo di dɔɔ nɛ, seŋ keŋkeŋ na n ke yoo ke nideli na n ke nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ. Kei dɔɔ te Wurubuarɛ lɔɔ yele baake neŋ, debaŋ keŋ n be gyuusu n nɔɔ kolosi n kelɛɛdi keŋ nombia balaŋ burum siaman nɛ. 13 Ma seŋɛɛ Wurubuarɛ ŋon ɔ ne fa kpene kamasɛ nyeedoŋ nɛ, na Yesu Kristo ŋon ɔ be di Wurubuarɛ nombia ŋan adansɛɛ kegyia Pɔntiɔse Pilato gyaŋ nyi ŋe yɛɛ anokoare nɛ siaman mɛɛ yako neŋ nyiaa, 14 kɛɛ na n kedi mmaraase kɛŋa dɔɔ. Na kyɛɛkee ŋa ya, na n ke kɛɛ nyi ŋolo mɔ be nyiŋ nombiikum daale yako lee n wose ya, kelii wee keŋ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo waa bese kɔŋ. 15 Wurubuarɛ waageŋ kaboela nyi dɛɛ lese ɔ yele. Nawolo nyi ŋon waageŋ yɛna doŋ pou nyee, na gyooneŋ pou Gyoo na gbeŋgyoona pou Gbeŋgyoo. Ŋon ne gyae la waa yela Yesu Kristo kabese kɔŋ wee keŋ ŋon gbagba ba see nɛ man. 16 Ŋon waageŋ kyaa la kekpaakekpaa te ɔ bɛɛ yem ya, te ɔ kyaa keŋmaŋee keŋ walaŋ bɛɛ tale benaa ke ya nɛ man. Ŋon te walaŋ te naa ta e see ya, te ŋolo mɔ be gyae waa tale naa e ya. Ŋon danaana doŋ keŋ be taŋ ɔto ya, te ɔ kaboena nyi baa lese ɔ yele debaŋ kamasɛ. Amɛn.

17 Faree balaŋ baŋ be dana ba wose tɛɛle kei dɔɔ nɛ nyi be na gyina ba wose adido ya te be na mo be loo gyakaa abɔɔ ŋan be dana nɛ dɔɔ ya, nawolo nyi ŋɔɔ gyae ke kyaa kekpaakekpaa ya. Mɔna kaboena nyi baa mo be loo pou gyakaa Wurubuarɛ ŋon ɔ ne fa daa abɔɔ pou te ne yɛɛ daa gyoŋ nɛ dɔɔ. 18 Faree wɔ nyi baa yɛɛ deeli, na baa yela be deeli keyɛɛ keŋ ka bo. Baa yɛɛ wɔe na baa nyiŋ tale mo ba abɔɔ ŋan be dana nɛ ŋaale fa balaŋ. 19 Nyi akpaa be yɛɛ kɛŋa na, bɛɛ yɛɛ bo see ba wose wee daale. Kei man te baa tale mo nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ.

20 Timoti, kɛɛ kpene keŋ bɔɔ mo do n nyiŋmaa man nɛ dɔɔ nideli. Lese n wose lee afa kumɛɛ keyɔɔ na aŋmaareŋ yakaa yakaa ŋan balaŋ ne baake nyi nyansa nombia nɛ man. 21 Nawolo nyi balaŋ baale kpa be dana mena nyansa kei, mena dɔɔ te yeli be ta yoo lee ba kelɛɛdi man. Wurubuarɛ waa mo ɔ bɛrɛɛ boele ŋon. Amɛn.

2 Timoti
Pɔɔl tɔne alate keŋ ɔ be ŋmarase yelee Timoti nɛ

1-2 Tɔne kei lee maŋ Pɔɔl gyaŋ. Mɛɛ ŋmarase ke mee yelee nyaŋ me bu gyaagyi Timoti. Wurubuarɛ kegyaebii man te ɔ lese maŋ nyi maa yɛɛ Yesu Kristo kpilale. Ɔ kpila maŋ nyi maa gyu ke yako nyeekelɛɛ nombia ŋan ɔ be yako see nyi dee nyiŋ lee daa na Yesu Kristo dokoloŋ keyɛɛ man dɔɔ nɛ fa balaŋ. De kya Wurubuarɛ na de Gbeŋgyoo Yesu Kristo baa mo be bɛrɛɛ boele neŋ, na baa wii n waraŋase na baa fa neŋ wosefɛɛreŋ.

Pɔɔl kado Timoti kakyeŋ

3 Debaŋ kamasɛ keŋ mɛɛ fane na, mɛɛ tɔɔse neŋ te mɛɛ fa Wurubuarɛ mɔ karaŋ. Mɛɛ som e lee me konɔɔ kpaakpaa man ŋgba mena keŋ me naanaɔ be yɛɛ nɛ. 4 Mɛɛ tɔɔse debaŋ keŋ mɔɔ tina neŋ yela te n be wii nɛ. Mena dɔɔ me loo gyakaa nyi maa naa neŋ na me wɔe ke fɛɛ maŋ. 5 Mɛɛ tɔɔse mena keŋ n ba mo n konɔɔ pou lɛɛ Yesu Kristo di ŋgba mena keŋ n naana alo Lɔise na n naa Yunisi be lɛɛ di nɛ. Ma gyeŋ mɔ nyi nyaŋ mɔ n sɛɛ n dana mena kelɛɛdi kenaŋ. 6 Mena dɔɔ mɛɛ tɔɔse neŋ nyiaa, kpene keŋ Wurubuarɛ ba mo fa neŋ debaŋ keŋ mɔɔ mo me nyiŋmaa gyakaa n dɔɔ nɛ, kɛɛ na n ke kyaŋ ke nideli keŋ kɔɔ lee n nyiŋmaa man ya. 7 Nawolo nyi Wurubuarɛ te fa daa feliŋ ŋon gyae ka do daa gyakoloŋ ya. Mɔna feliŋ ŋon gyae ka do daa doŋ te kee yeli, dɛɛ gyae balaŋ te kee yeli dɛɛ tale di da wose dɔɔ nɛ te ɔ faa daa.

8 Na yeli desɛŋ ke kyaŋ neŋ lee de Gbeŋgyoo nyeekelɛɛ nombia ŋan keyako man ya. Mena mɔ te na yeli desɛŋ ke kyaŋ neŋ nyi ba te kyaŋ maŋ do deni man ya. Mɔna lee Wurubuarɛ doŋ keŋ dɔɔ, nyaŋ mɔ yɛɛ kakyeŋ na n kena diyem nyeekelɛɛ nombia ŋan keyako man ŋgba maŋ nɛ. 9 Ŋon Wurubuarɛ lɛɛ na da nyee, te ɔ baake daa nyi de kaa bese ɔ bia. Na de nombia ŋan dɔɔ yɛɛ nɛ dɔɔ te ɔ baake daa ya, mɔna lee mena keŋ ŋon gbagba be wulaa yako see dɔɔ te ɔ boele daa. Wurubuarɛ tɛɛwɔ ɔ bu Yesu Kristo dɔɔ mo ɔ bɛrɛɛ kei boele daa pɛte ɔ yɛɛ kpene kamasɛ 10 Mɔna nɛnɛɛ ɔ ta lese ɔ bɛrɛɛ keŋ wola lee da nyeelɛɛre Yesu Kristo kekɔŋ man. Ŋon diina yeŋ dɔɔ te ɔ tɛɛwɔ nyeekelɛɛ nombia kpaakpaa ŋan dɔɔ wola daa gbɛɛ keŋ dɛɛ mo nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ.

11 Wurubuarɛ lese na maŋ nyi maa yɛɛ ɔ kpilale na maa ta kolosi na maa wola ɔ nombia ŋan. 12 Lee kei dɔɔ te mɛɛ naa diyem ma anenaaŋ kei. Mɔna desɛŋ be dana maŋ ya, nawolo nyi ma gyeŋ walaŋ ŋon mɔɔ lɛɛ e di. Te mɛɛ lɛɛ di nideli mɔ nyi waa tale kɛɛ kpene keŋ mɔɔ mo do e ɔ nyiŋmaa maŋ nɛ dɔɔ nideli kelii wee keŋ waa bese kɔŋ nɛ. 13 Tela nombia kpaakpaa ŋan n be nyii lee me gyaŋ nɛ nideli, na n ka mo ŋa yɛɛ gbɛɛ keŋ nyaŋ ke sila. Tela kelɛɛdi na balaŋ kegyae keŋ dɔɔ nyim lee Kristo Yesu dɔɔ nɛ nideli. 14 Tela kpene keŋ Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɔ doo de man ba do n nyiŋmaa man nɛ nideli.

15 N gyeŋ nyi Kristotena baŋ bɔɔ lee Esia tɛɛle man nɛ pou te bɛɛ maŋ. Be man baale yɛna Figeluse na Hɛmogenese.

16 Mɔna Onesiforuse dɔɔ Wurubuarɛ waa wii ŋon na ɔ dekpaŋalaŋmantena pou waraŋase, nawolo nyi ɔ ne yeli ma wose

ne fɛɛ maŋ te bɛɛ yɛɛ e desɛŋ gba nyi ba te kyaŋ maŋ tɔ deni ya. 17 Kenaŋ wɔle koraŋ na ɔ ka gyoo Roman donɔɔ man na ɔ yɛɛ kakyeŋ kɛo maŋ kaboena ɔ naa maŋ. 18 De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ waa yela de Gbeŋgyoo Yesu ke wii ɔ waraŋase ɔ wee dinaa keŋ waa bese kɔŋ nɛ man. N gyeŋ mena keŋ ɔ be kyɔ maŋ lee gbɛɛneŋ burum man debaŋ keŋ me kyaa Efeso donɔɔ man nɛ.

2

Di anokoare fa Yesu Kristo

1 Mena dɔɔ me bu Timoti, sola Wurubuarɛ na waa ta Yesu Kristo bɛrɛɛ keŋ dɔɔ yela n ka seŋ keŋkeŋ. 2 Nombia ŋan mɔɔ wola neŋ balaŋ burum siaman nɛ, mo ŋa do balaŋ baŋ n ne lɛɛ wɔ di nɛ nyiŋmaa man, na baŋ mɔ ke tale mo wola balaŋ wɔlɛɛ.

3 N nyiŋa n yɛɛ Yesu Kristo yoonɔɔte kpaakpaate e nɛ, yɛɛ kakyeŋ na n kena diyem ŋgba daa nɛ. 4 Yoonɔɔte ŋolo be kyaa keŋ nyi akpaa ɔ kyaa ɔ tom man na, ɔ na bese mo ɔ nɔɔ ka do balaŋ yakaa nyibaŋ nombia man ya. Mɔna ɔ ne yɛɛ kpene keŋ gyae ka gyoo ɔ kegyia ŋon sia bo. 5 Mena mɔ te akpaa ŋolo ne yeu te ɔ te di keyeu keŋ mmaraase ŋan dɔɔ ya na, ɔ be gyae waa nyiŋ yele keyeu keŋ man ya. 6 Wɔɔfarale ŋon ɔ yɛɛ ɔ tom nideli na, ŋon te kaboena nyi waa taŋgbɛɛ di ɔ wɔɔ keŋ man weenɛɛ. 7 Gyueŋ nombia ŋan mɛɛ yako neŋ nɛ man, nawolo nyi de Gbeŋgyoo waa yela n ke nyii nombia ŋenaŋ pou man nideli.

8 Na wolee Yesu Kristo ŋon ɔ ba lee gyoo Defidi loŋtoro man, te Wurubuarɛ be gyuusu e lee yeŋ man nɛ nombia ya. Kei yɛna Wurubuarɛ nombii kpaakpaa keŋ me dɔŋ mee kolosi nɛ. 9 Keŋ mɔ dɔɔ te mɛɛ naa diyem, te be kyaŋa maŋ ketɔ deni te ba doo maŋ agbaraagbaraase ŋgba nombiakumɛɛyɛɛre nɛ. Mɔna Wurubuarɛ nombia ŋan dɔɔ, ŋolo be tale do ŋa agbaraagbaraase ya. 10 Kei dɔɔ te mɛɛ yɛɛ kakyeŋ seŋ keŋkeŋ me diyem kena man lee balaŋ baŋ Wurubuarɛ be wulaa lese wɔ see nɛ dɔɔ. Na Wurubuarɛ keta Yesu Kristo dɔɔ lɛɛ ba nyee na baŋ mɔ kenyiŋ ɔ gyoorobiiri keŋ ke kyaa kekpaakekpaa nɛ. 11 Nombia ŋan bɔɔ yako see nɛ yɛɛ ampaŋ. Be yakowɔ nyi,

“Akpaa daa na Kristo ta yem na,
daa na e dɛɛ kyaa bela.
12 Akpaa de yɛɛ kakyeŋ seŋ
keŋkeŋ da diyem kena man na,
dee kpu na e di gyoori.
Te akpaa de bɛɛ e na,
ŋon mɔ waa bɛɛ daa.
13 Akpaa daa bɛɛ lɛɛ di ya na,
ŋon dɔɔ waa di ɔ nombia dɔɔ
nawolo nyi ɔ bɛɛ yako nombii
bese lee ke wɔle ya.”

Tomyɛɛre kpaakpaate ŋon Wurubuarɛ be lɛɛ e do

14 Debaŋ kamasɛ na tɔɔse Kristotena baŋ nombia kɛŋa na n ke faree wɔ Wurubuarɛ siaman nyiaa, baa tina nombia kewɔŋee yela nawolo nyi ŋɔɔ taŋ tɔnɔɔ ya. Mɔna ŋɛɛ wɔlɛɛ balaŋ baŋ bee tei wɔ nɛ bo. 15 Yɛɛ kakyeŋ na n ke nyiŋ yele Wurubuarɛ siaman, ŋgba tomyɛɛre kpaakpaate ŋon ɔ bee di desɛŋ ɔ tom keyɛɛ man ya nɛ. Kaboena nyi nya tale wola nyeedoŋ nombia ŋan ŋe yɛɛ anokoare nombia ŋa nɛ man nideli. 16 Lese n wose lee nombia ŋan ŋa te yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii ya nɛ afa keyɔɔ man. Nawolo nyi ŋɛɛ desina bo wɔlɛɛ walaŋ na Wurubuarɛ nsana. 17 Ba afa ŋan bɛɛ yɔɔ nɛ, ne yaasee bo ŋgba kawee kum nɛ. Balaŋ benaŋ man baale yɛna Hameneyose na Filetuse. 18 Mena balaŋ kɛwɔ ta yoo lee anokoare gbɛɛ keŋ man.

Bɛɛ wola balaŋ nyi debaŋ keŋ balaŋ baa foŋ lee yeŋ man nɛ taŋ ke kɔŋ laŋ, mena dɔɔ ba te yeli baale ta lee wɔle ba kelɛɛdi man wɔlɛɛ. 19 Mɔna Wurubuarɛ anokoare keŋ seŋɛɛ keŋkeŋ keŋ nyi kolo be tale wosi ke ya. Nombia kɛŋa te ba moowɔ tɔ ke nɔɔ. Nombia ŋenaŋ yɛna nyiaa, “Wurubuarɛ gyeŋ balaŋ baŋ be yɛɛ ɔ wui.” “Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ be lɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu di na, kaboena nyi waa lese ɔ wose lee nombiakumɛɛ keyɛɛ man.”

20 Dekpaŋalaŋ dinaa kamasɛ man na, be dana kuruwaase kpookpoo. Kɔba yayam na kɔba wolom wui doo, te ŋan bɔɔ mo tɛɛle na daase yɛɛ ŋa mɔ nɛ doo. Bɛɛ mo ŋaale do weenɛɛ debaŋ kamasɛ, te bɛɛ mo ŋaale bo see daa wee dinaa. 21 Mena mɔ te nyaŋ walaŋ ŋon n lese n wose lee nombiakumɛɛ keyɛɛ man na, Wurubuarɛ waa mo neŋ yɛɛ kolo kpaakpaa. Nawolo nyi nyaŋ walaŋ ŋonaŋ wose taŋ ayimɛɛ ya. N wose dana tɔnɔɔ fa n Gbeŋgyoo te n te desina n wose fa tom kpaakpaa kamasɛ keyɛɛ.

22 Mena dɔɔ lese n wose lee lookum keŋ ne yele alebia na tewulɛɛ ne wɔlɛɛ nɛ man. Ɛmɛɛ na baŋ bɛɛ mo konɔɔ kpaakpaate som Wurubuarɛ nɛ ɛ mo ɛ loo gyakaa nombia ŋan tenɛɛ nɛ dɔɔ, na ɛ ka seŋ nombia ŋan ɛ be lɛɛ di nɛ dɔɔ nideli na ɛ ke gyae dɔŋa na ɛ ke yɛɛ nɔɔdokoloŋ. 23 Lese n wose lee aŋmaareŋ ŋan ŋɔɔ taŋ tɔnɔɔ ya nɛ man, nawolo nyi n gyeŋ nyi ŋɛɛ mo kale bo kɔŋ. 24 Tekaboena nyi de Gbeŋgyoo tobaale waa mo ɔ wose do kale nombia man korakora ya. Mɔna kaboena bo nyi waa yɛɛ deeli fa walaŋ kamasɛ, na waa yɛɛ walaŋ ŋon ɔ gyeŋ Wurubuarɛ nombia kawola, te ɔ ne nyiŋ konɔɔ fa walaŋ kamasɛ. 25 Kaboena nyi waa nyiŋ konɔɔ na waa kolosi fa balaŋ baŋ bɛɛ lɛɛ e aŋmaareŋ nɛ. Na waa gyakaa loo nyi mberem Wurubuarɛ waa yela baa kyɛɛkee be konɔɔse, na baa gyeŋ anokoare keŋ. 26 Kei gyae ke yela be sia ke ŋmaŋee wɔ, na baa yeu lee ɔbɔnsam ŋon ɔ be di be dɔɔ te ɔ ne yeli bɛɛ yɛɛ ɔ kegyaebii nɛ kɔta man.

3

Kayeyɛɛ keŋ gyae ke kɔŋ debaŋ ɔtomante keŋ man nɛ

1 Me bu Timoti, tɔɔse nyi tɛɛle kei da benaa kɔ ɔto nɛ kayeyɛɛ gyae kekɔŋ. 2 Nawolo nyi balaŋ baa gyae baŋ baageŋ wui bo na kɔba kegyae, na baa gyina ba wose adido na baa wola ba wose na baa tee balaŋ yakaa yakaa. Baa yɛɛ deŋele doŋ ba lolala dɔɔ te baa yɛɛ boniayɛtena te bɔɔ gyae baa gyeŋ Wurubuarɛ ya. 3 Balaŋ kegyae be gyae ke doo be man ya, te bɔɔ gyae baa mo nombia kyɛɛ ya. Baa tao balaŋ kelabere te bɔɔ gyae baa tale di ba wose dɔɔ ya. Baa yɛɛ akpanyaŋnyaŋ te bɔɔ gyae baa gyae kolo kpaakpaa mɔ ya. 4 Baa lese dɔŋa fa na baa barase yɛɛ abɔɔ. Baa gyina ba wose adido beiŋ na baa gyae tɛɛle kei dɔɔ gyoŋ kedi kela Wurubuarɛ. 5 Baa gyae Wurubuarɛ ɔsom keŋ nombia na be sia, mɔna be konɔɔse man na bɔɔ ne lɛɛ Wurubuarɛ doŋ keŋ di ya. Mena dɔɔ lese n wose lee mena balaŋ benaŋ man.

6 Mena balaŋ benaŋ baale dɔŋɛɛ la na akpaŋalaŋ akpaŋalaŋ bɛɛ beo ala baŋ bɔɔ ne tale kyaŋ ba wose ya te nombiakumɛɛ be wulu wɔ, te lookum dɔɔ bee sila gbɛɛ kum kamasɛ nɛ. 7 Debaŋ kamasɛ na mena balaŋ kɛwɔ ne kasee nombia, mɔna bɔɔ gyae baa gyeŋ anokoare keŋ ya. 8 Mena keŋ Gyanese na Gyamberese ba seŋ tia Mosesi nɛ, mena ke yaa balaŋ kɛwɔ mɔ na sem tia anokoare nombia ŋan. Be yɛɛ balaŋ baŋ

ba nyeeya man nombia be wɔlɛɛ te bɔɔ dana daseŋae kelɛɛdi keŋ man ya. 9 Mɔna bɔɔ gyae baa lii lem ya te be diyiŋ nombia ŋan gyae ka lee debɔɔ, na walaŋ kamasɛ kena ŋgba mena keŋ be yɛɛ Gyanese na Gyamberese nɛ.

10 Mɔna nyaŋ dɔɔ n gyeŋ me kawola na me dinɔɔ na nombia ŋan dɔɔ ma seŋɛɛ nɛ, na ma kelɛɛdi na me konɔɔ kenyiŋ na me balaŋ kegyae na me kakyeŋ keŋ me dana, 11 na mena keŋ bɔɔ naase maŋ diyem, na diyem keŋ mɔɔ naa Antiɔke na Ikonium na Listra donɔɔse man, na mena keŋ mɔɔ yɛɛ kakyeŋ seŋ keŋkeŋ diyem keŋ bɔɔ naase maŋ nɛ man. Mɔna de Gbeŋgyoo lese maŋ lee nombia kɛŋa pou man. 12 Ampaŋ yaa mɛɛ yako neŋ n ke nyii nyiaa, walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne gyae nyi waa yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii lee de Gbeŋgyoo Yesu Kristo yele man nɛ, balaŋ baa naase e diyem. 13 Te balaŋ kumɛɛ na baŋ bɛɛ beo balaŋ nɛ, baa bese yɛɛ nombiakumɛɛ kpu. Baa beo balaŋ na balaŋ mɔ ka beo wɔ.

14 Mɔna nyaŋ dɔɔ kyaŋ kpene keŋ n be kasee te n be lɛɛdi nɛ man nideli, nawolo nyi n gyeŋ balaŋ baŋ gyaŋ n be kasee mena nombia ŋenaŋ lee. 15 Nawolo nyi leenaŋ n biatɛɛ te n wulaa kasee Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan gyae ke yela n ka gyeŋ nyansa na n ke nyiŋ nyeedoŋ lee Yesu Kristo kelɛɛdi man nɛ. 16 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan pou lee Wurubuarɛ gyaŋ, te ŋe dei fa nombia kawola na nombia kalese si walaŋ, na nombia kedesina na mena keŋ n ka wola walaŋ kolo lee Wurubuarɛ kegyaebii man. 17 Kei gyae ke yela Wurubuarɛ walaŋ ŋon ke desina ɔ wose nideli, na waa tale yɛɛ tom kpaakpaate kamasɛ keŋ Wurubuarɛ ne gyae nyi waa yɛɛ nɛ.

4

Kolosi Wurubuarɛ nombia debaŋ kamasɛ

1 Timoti, tɔɔse nyi de Gbeŋgyoo Yesu Kristo waa bese kɔŋ ɔ gyoorobiiri man na ɔ kaa di balaŋ baŋ be kyaa na be sia, na baŋ bɔɔ yekee nɛ pou nombia. Mena dɔɔ mɛɛ faree neŋ nideli lee Wurubuarɛ na de Gbeŋgyoo Yesu Kristo siaman nyiaa, 2 kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan fa balaŋ. Yɛɛ kakyeŋ kolosi ŋa debaŋ kamasɛ. Kolosi fa wɔ na n ka wola wɔ gbɛɛ keŋ kaboena nyi baa mo, na n ka lese nombiakumɛɛ ŋan balaŋ ne yɛɛ nɛ si wɔ, na n ka do wɔ kakyeŋ na n ke nyiŋ konɔɔ fa wɔ lee n kawola keŋ man. 3 Nawolo nyi debaŋ daale gyae kekɔŋ keŋ balaŋ baa bɛɛ nyi bɔɔ tei nombia kpaakpaa ŋan ya. Te lee mena keŋ ba deŋela man na toree wɔ dɔɔ nɛ, baa ta yilaa akɛrɛɛ wolala na be kaa kolosi nombia ŋan baŋ gbagba ne gyae nyi baa nyii nɛ fa wɔ. 4 Baa bɛɛ anokoare keŋ kenyii, na baa tei ŋɔla nombia. 5 Mɔna nyaŋ Timoti dɔɔ, yela n sia ke doo tɛɛle man na n ke yɛɛ kakyeŋ seŋ keŋkeŋ diyem kamasɛ man. Yɛɛ tom keŋ Wurubuarɛ nombia kolosire ne yɛɛ nɛ, na n ke yɛɛ Wurubuarɛ ɔsom tom keŋ nideli kelii ɔto.

6 Nawolo nyi maŋ Pɔɔl dɔɔ, ma debaŋ te lii nyi baa kyɛɛkee me fatabo leki ŋgba mena keŋ bee deesi te bɛɛ toosi soloŋ woli nɛ. Ma debaŋ te lii nyi maa lee tɛɛle kei dɔɔ. 7 Ma te yoo yoo kpaakpaa keŋ taŋ, te ma te yeu keyeu keŋ mɔ kelii ɔto. Ma te kyaŋ ma kelɛɛdi keŋ man mɔ kelii ɔto. 8 Mena dɔɔ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo ŋon ɔ ne di nombia na ŋe gbɛɛ nɛ, te desina gyooro kotɔtɔɔ keŋ nawolo nyi me gbɛɛneŋ tenɛɛ nɛ see na waa mo tɔ maŋ kom. Na maageŋ te waa yɛɛ mena fa ya, mɔna baŋ pou bee gyeki ɔ kabese kɔŋ nɛ mɔ kpuɛ.

9 Timoti, yɛɛ kakyeŋ na n kekɔŋ
me gyaŋ bileŋ, 10 nawolo nyi keŋ
tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ kegyae loo doo
Demase man dɔɔ nɛ, ɔ te tina
maŋ yela laŋ Tesalonika donɔɔ
man. Kiresɛnse te lam Galatia
donɔɔ man, te Tituse mɔ te lam
Dalematia donɔɔ man. 11 Luka
waageŋ kyaa la me gyaŋ. N ne
kɔŋ na mo Maake kpu na n wose
kɔŋ, nawolo nyi ɔ ne kyɔ maŋ ma
Wurubuarɛ tom keyɛɛ man. 12 Me
te kpila Tikikuse nyi waa gyu
Efeso donɔɔ man. 13 Akpaa n ne
kɔŋ na, mo ma kegba wurikyim
keŋ mɔɔ tina yela Kapuse gyaŋ
Torase donɔɔ man nɛ na me tɔna
ŋan kɔna maŋ. Tuturu na mo
tɔna ŋan bɔɔ mo wonembu tɔne
yɛɛ ŋa nɛ kɔna maŋ.

14 Alɛkesanda ŋon ɔ yɛɛ luure e
nɛ, te yɛɛ maŋ nombiikum daale.
De Gbeŋgyoo waa tɔ e kom lee
nombiikum keŋ ɔ be yɛɛ maŋ nɛ
dɔɔ. 15 Mena dɔɔ kɛɛ n wose
man nideli na e, nawolo nyi ɔ bɛɛ
gyae de nombia kpaakpaa ŋan dɛɛ
yako nɛ korakora ya.

16 Me nombia kedi gyaŋgbate
keŋ man nɛ walaŋ na walaŋ ta
sem me wɔle ya, be popou bɛɛ
maŋ bo. Mɛɛ sola Wurubuarɛ nyi
ɔ na mo mena nombia kɛŋa tɔ wɔ
kom ya. 17 Mɔna de Gbeŋgyoo
Yesu seŋawɔ me wɔle, te ɔ doo
maŋ kakyeŋ te me kolosi ɔ ny-
eedoŋ nombia ŋan fa baŋ pou
ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ,
te be nyiiwɔ te Wurubuarɛ lese
maŋ lee yeŋ man. 18 Mena dɔɔ
de Gbeŋgyoo waa lese maŋ lee
dukum kamasɛ man, na waa mo
maŋ gyu ɔ gyoori keŋ man adido
wosefɛɛreŋ man. Ŋon te kaboena
nyi baa lese ɔ yele kekpaakekpaa.
Amɛn.

19 Mɛɛ do Pirisila na Akuila
na Onesiforuse na ɔ dek-
paŋalaŋmantena pou nɔɔ.
20 Erasituse kyaa Korinto donɔɔ
man, te me te tina Tirofimuse ŋon
ɔ na wee nɛ yela Miletuse donɔɔ
man.
21 Yɛɛ kakyeŋ na n kekɔŋ pɛna
waare debaŋ keŋ kelii. Ubuluse
na Pudense na Linuse na Klɔɔdia
na de tebia Kristotena baŋ pou na
do neŋ nɔɔ.
22 De Gbeŋgyoo Yesu Kristo waa
kpu na neŋ, na Wurubuarɛ ka mo
ɔ bɛrɛɛ keŋ boele ŋon.

Tituse
Pɔɔl tɔne keŋ ɔ be ŋmarase yelee Tituse nɛ

1 Tɔne kei lee maŋ Wurubuarɛ tobaale Pɔɔl ŋon me yɛɛ Yesu Kristo kpilale e nɛ gyaŋ. Wurubuarɛ lesena maŋ nyi me kaa kyɔ balaŋ baŋ ŋon Wurubuarɛ gbagba ba lese wɔ see fa ɔ wose nɛ, na baa seŋ ba kelɛɛdi man keŋkeŋ na maa wola wɔ Wurubuarɛ nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ nɛ, na baa gyeŋ ŋa kpu nideli. Nombia kɛŋa kagyeŋ ne gyae la ke tale yela balaŋ ke yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii. 2 Kei gyae ke yela baa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ dɔɔ de loo gyakaa nɛ. Wurubuarɛ ŋon ɔ bee di dekara ya nɛ, wulaa yakowɔ see leenaŋ kewalaŋ keŋ nyi dee nyiŋ mena nyeedoŋ kekpaa kei pɛte ɔ yɛɛ kpene kamasɛ. 3 Mena dɔɔ debaŋ kpaakpaate keŋ ŋon Wurubuarɛ gbagba ba see kelii nɛ, ɔ lese mena nombia kɛŋa debɔɔ. Da nyeelɛɛre Wurubuarɛ ŋon ɔ ne fa balaŋ pou nyeedoŋ nɛ, ŋon yako na mena nombia kɛŋa fa maŋ Pɔɔl nyi me kaa yako fa balaŋ pou. 4 Mɛɛ ŋmarase tɔne kei mee yelee nyaŋ Tituse ŋon mɔɔ mo neŋ ŋgba me bu gbagba nɛ. Nawolo nyi Kristo te daa na neŋ pou lɛɛwɔ di. De kya Wurubuarɛ na da nyeelɛɛre Yesu Kristo baa mo be bɛrɛɛ boele neŋ na baa fa neŋ wosefɛɛreŋ.

Tituse keyɛɛ tom Kreti tɛɛle man

5 Kpene keŋ dɔɔ te mɔɔ tina neŋ yela Kreti tɛɛle man yɛna nyi, mɛɛ gyae na n kenyiŋ desina abɔɔ ŋan be kaa na kedesina nɛ nideli, na n ka lese kegyiise fa donɔɔ kamasɛ ŋgba mena keŋ mɔɔ wola neŋ nɛ. 6 Kaboena nyi Kristotena kegyia waa yɛɛ walaŋ ŋon ɔ wose man be dana nombiikum kamasɛ ya. Ɔ wɛɛle dɛɛ yɛɛ dokoloŋ. Kaboena nyi ɔ bia mɔ baa yɛɛ balaŋ baŋ bɛɛ lɛɛ Yesu di te bee bu balaŋ, te ba wose man be dana nombiikum daale keŋ balaŋ baa naa kolosi ya. 7 Lee mena keŋ kegyia seŋɛɛ la Wurubuarɛ tom keŋ siaman dɔɔ nɛ, tekaboena nyi baa nyiŋ nombiikum kamasɛ lee ɔ wose man ya. Ɔ na yɛɛ walaŋ ŋon ɔ na wola ɔ wose yaa ɔ na gyeŋ baŋ bileŋbileŋ ya. Ɔ na yɛɛ soloŋnyɔɔre yaa walaŋ ŋon ɔ ne gyae kale yaa walaŋ ŋon ɔ sia ne yɛɛ kɔba dɔɔ beiŋ ya. 8 Mɔna kaboena nyi waa yɛɛ walaŋ ŋon ɔ ne lɛɛ ŋɔɔla, te ɔ ne gyae nombia kpaakpaa keyɛɛ. Kaboena nyi waa yɛɛ walaŋ ŋon ɔ gyeŋ ɔ wose katela, te ɔ nombia ayɛɛsa mɔ doo na ke gbɛɛ. Kaboena nyi waa yɛɛ walaŋ ŋon ayimɛɛ be doo ɔ man ya te ɔ ne tale di ɔ wose dɔɔ. 9 Kaboena nyi waa kyaŋ Wurubuarɛ nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ ŋgba mena keŋ bɔɔ wolo nɛ man nideli. Kaboena nyi waa kyaŋ ŋa nideli na waa nyiŋ tale mo nyeedoŋ nombia ŋan wola balaŋ na ke gbɛɛ, na waa lese nombiakumɛɛ wolala baŋ nombiakumɛɛ si wɔ.

10 Nawolo nyi balaŋ burum ta koro seŋ tia Wurubuarɛ nombia ŋan, te be dana be nombia ŋan ŋɔɔ taŋ tɔnɔɔ ya nɛ bɛɛ beo balaŋ. Tuturu na Kristotena baŋ be yɛɛ Gyudatenawɔ te be sɛɛ be dana baala wose kekara mmaraa keŋ man nɛ, ne yɛɛ na mena nombia kɛŋa. 11 Kaboena nyi yaa tɔ wɔ mena nombia ŋenaŋ kawola, nawolo nyi be sɛɛ be dana nombia ŋan tekaboena nyi baa wola ya nɛ man. Kei te yeli akpaŋalaŋ akpaŋalaŋ man balaŋ burum ta yoo gbɛɛ lee kawola kpaakpaate keŋ man. Ke yɛɛ desɛŋ nombii ke, nawolo nyi kɔba

kegyae dɔɔ te bɛɛ yɛɛ kɛŋa pou nɛ. 12 Baŋ Kretitena benaŋ gbagba be kegyia ŋolo yako ba wose man nombia nyiaa, “Kretitena yɛɛ akɛrɛɛtenawɔ. Be dana akpanyaŋnyaŋ ŋgba wonembu kum nɛ, te be yɛɛ kebɔŋaletena na diirawɔ.” 13 Mena nombii keŋ ɔ be yako nɛ yɛɛ ampaŋ, mena dɔɔ faree Kristotena baŋ be kyaa Kreti tɛɛle dɔɔ nɛ nideli nyi baa kyaŋ ba Kristo kelɛɛdi keŋ man nideli. 14 Na baa tina Gyudatena beneŋ nombia ŋan ŋa te yɛɛ ampaŋ ya, na balaŋ baŋ bɔɔ ne lɛɛ anokoare keŋ di ya nɛ mmaraase dɔɔ kedi yela.

15 Balaŋ baŋ ayimɛɛ be doo be man ya nɛ, kpene kamasɛ dei fa wɔ. Mɔna balaŋ baŋ ayimɛɛ doo be man te bɔɔ ne lɛɛ Kristo nombia ŋan di ya nɛ dɔɔ, kolo be kyaa keŋ ke dei fa wɔ ya. Nawolo nyi nombiakumɛɛ te di ba agyueŋ na be konɔɔ man nombia pou dɔɔ, te nombiakumɛɛ keyɛɛ mɔ be dana wɔ desɛŋ ya. 16 Bɛɛ gyɔ be konɔɔ yako nyi ba gyeŋ Wurubuarɛ, mɔna be nombia ayɛɛsa bɛɛ wolo nyi ba gyeŋ Wurubuarɛ ya. Be yɛɛ balaŋ kumɛɛwɔ Wurubuarɛ siaman te bɔɔ ne bu e ya. Ba tekaboena nombii kpaakpaa mɔ keyɛɛ ya.

2

Nombia ŋan kaboena nyi nya wola Kristotena

1 Nyaŋ dɔɔ wola wɔ anokoare nombia ŋan ne kyaa na Wurubuarɛ nombia ŋan nɛ. 2 Wola baala kegyiise baŋ nyi baa yela be sia kedoo tɛɛle man. Baa yɛɛ balaŋ baŋ obuo doo ba wose man, na baa gyeŋ ba wose katela. Wola wɔ na baa lɛɛ anokoare nombia ŋan di, na baa gyae balaŋ lee be konɔɔse man na baa nyiŋ konɔɔ seŋ ba kelɛɛdi keŋ man nideli.

3 Mena mɔ te wola ala kegyiise baŋ nyi baa kyaa ŋgba balaŋ baŋ bee yee Wurubuarɛ nɛ. Be na yɛɛ balaŋ baŋ bee kolosi balaŋ wose man nombia ya, te be na yɛɛ soloŋnyɔɔra ya. Mɔna kaboena bo nyi baa wola nombia kpaakpaa. 4 Nyi akpaa be yɛɛ mena na, baa tale wola alebia mɔ na baa gyae be baala na be bia nombia, 5 na baa gyeŋ ba wose katela keŋ bɔɔ wɔlɛɛ ba wose ya. Na baa yɛɛ ala yalala kpaakpaa nyibaŋ baŋ bɛɛ yɛɛ deeli, te bɛɛ yɔkɔse ba wose fa be baala. Dekɔŋ mena na, ŋolo be gyae waa nyiŋ nombiikum daale kolosi lee Wurubuarɛ nombia ŋan wose man ya.

6 Mena ke te do tewulɛɛ mɔ kakyeŋ na baa tale di ba wose dɔɔ. 7 Kaboena nyi nya yɛɛ nombia kpaakpaa abɔɔ pou man na balaŋ kena na baa kasee neŋ. N nombia kawola man na yela balaŋ kena nya anokoare na n sibiiyam. 8 Kolosi nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ nɛ, na balaŋ baŋ bɛɛ koro seŋ tia neŋ nɛ be nyiŋ nombiikum daale yako lee n wose man ya. Na desɛŋ ke nyiŋ kyaŋ wɔ nawolo nyi bɔɔ gyae baa nyiŋ nombiikum daale kolosi lee da wose man ya.

9 Wola tewulɛɛ na alebia nyi baa yɔkɔse ba wose fa be gbeŋgyoona lee kpene kamasɛ man, na baa yɛɛ kpene keŋ gyae ka gyoo be gbeŋgyoona baŋ sia. Be na kolosi na be gbeŋgyoona baŋ kyɛɛkyɛɛ ya. 10 Be na ŋmɛɛle be gbeŋgyoona baŋ kolo ya. Mɔna baa yɛɛ kpene keŋ gyae ke yela be gbeŋgyoona baŋ ke lɛɛ wɔ di nideli. Na be nombia ayɛɛsa pou ke yela da nyeelɛɛre Wurubuarɛ nombia ŋan bɛɛ wolo nɛ kegyɔ balaŋ loo.

11 Nawolo nyi Wurubuarɛ ta lese ɔ bɛrɛɛ keŋ gyae ke yela balaŋ ke nyiŋ nyeedoŋ nɛ wola balaŋ pou. 12 Wurubuarɛ bɛrɛɛ kenaŋ na wola daa mena keŋ dee tina tɛɛle kei dɔɔ nombia, na gbɛɛneŋ ŋan ŋa te yɛɛ Wurubuarɛ gbɛɛneŋ

ya nɛ kesila yela. Na dɛɛ tale di da wose dɔɔ na de gbɛɛneŋ mɔ ka tenee Wurubuarɛ siaman, na dɛɛ kyaa tɛɛle kei dɔɔ Wurubuarɛ kegyaebii man. 13 Ɛ yela dɛɛ yɛɛ mena debaŋ keŋ de kyaa dɛɛ daa Wurubuarɛ na da nyeelɛɛre Yesu Kristo kabese kɔŋ ɔ gyoorobiiri man keŋ dɔɔ de loo gyakaa nɛ. 14 Yesu moona ɔ wose fa nyi baa ko na waa mo tɔ da nyeeman kom lɛɛ daa lee de nombiakumɛɛ pou man. Na dɛɛ bese balaŋ baŋ de yɛɛ ŋon waageŋ wui, na waa desina daa na dɛɛ tale yɛɛ abɔɔ kpaakpaa.

15 Mo n doŋ pou wola wɔ mena abɔɔ kɛŋa. Do baŋ bɛɛ yɔkɔse nɛ kakyeŋ, na n ka lese baŋ mɔ bɛɛ yɛɛ nombiakumɛɛ nɛ nombiakumɛɛ si wɔ. Na yela be man ŋolo ke kɛɛ neŋ nyi n yɛɛ bu e ya.

3

Mena keŋ kaboena nyi Kristotena baa kyaa

1 Tɔɔse Kristotena baŋ nyi baa yɔkɔse ba wose fa gyooneŋ na tɛɛle kei dɔɔ kegyiise, na baa di kegyiise baŋ mmaraase dɔɔ, na baa doo ba wose dɔɔ na abɔɔ kpaakpaa nyiŋan keyɛɛ debaŋ kamasɛ. 2 Kolosi fa wɔ nyi be na mo nombiikum gyakaa ŋolo dɔɔ ya mɔna baa yela baŋ na balaŋ nsana ke yɛɛ gyoŋ. Be na ŋmanyaŋ balaŋ ya te debaŋ kamasɛ mɔ na kaboena nyi baa yɔkɔse ba wose fa walaŋ kamasɛ.

3 Nawolo nyi nafɔ gyaŋgba keŋ na daa mɔ yɛɛ ayiŋtenawɔ te de yɛɛ deŋele doŋ te da yoo gbɛɛ. Da abɔɔ ŋan dɛɛ gyae, na tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ kegyae dii da nyeeya. Da kekyaabii man na, de dana agyueŋ kumɛɛ na sibii. Balaŋ kɔla daa te daa mɔ kɔla wɔ. 4 Mɔna debaŋ keŋ da nyeelɛɛre Wurubuarɛ ba lese ɔ deeli na ɔ balaŋ kegyae keŋ debɔɔ nɛ, 5 ɔ lɛɛ da nyee. Kei te yɛɛ nyi daa gbagba tom kpaakpaa keŋ dɔɔ yɛɛ nɛ dɔɔ te ɔ lɛɛ da nyee ya, mɔna ɔ wii de waraŋase bo te ɔ tɛɛwɔ Wurubuarɛ feliŋ ŋon dɔɔ saase de nombiakumɛɛ pou leki, te ɔ yela de dinɔɔ kyɛɛkeewɔ ŋgba ba bese yaa lola daa wɔle nɛ. 6 Wurubuarɛ tɛɛwɔ da nyeelɛɛre Yesu Kristo dɔɔ yela ɔ feliŋ ŋon ka kyaawɔ de man nideli. 7 Wurubuarɛ yɛɛwɔ mena na ke yela waa lɛɛ daa do, na dee nyiŋ nyeedoŋ kekpaakekpaa keŋ de loo gyakaa ke dɔɔ nɛ, lee ɔ bɛrɛɛ keŋ dɔɔ. 8 Mena nombia kɛŋa yɛɛ ampaŋ te mɛɛ gyae nyi n ke yase n sia wola ŋe man nideli. Kei gyae ke yela baŋ bɔɔ lɛɛ Wurubuarɛ di nɛ ke kyaŋ ba wose yɛɛ abɔɔ kpaakpaa. Nawolo nyi mena nombia kɛŋa yɛɛ nombia kpaakpaa ŋa, te ŋe dana tɔnɔɔ fa walaŋ kamasɛ.

9 Ɛ tina diyiŋ na aŋmaareŋ nombia yela. Ɛ tina ɛ lolo kegyakaare dɔɔ aŋmaareŋ kelɛɛ yela. Ɛ lese ɛ wose lee kale na aŋmaareŋ lee Gyudatena mmaraase ŋan wose man. Nawolo nyi mena nombia kɛŋa pou yɛɛ yakaa te ŋɔɔ taŋ tɔnɔɔ daale ya. 10 Walaŋ ŋon ɔ doo ɛ man te ɔ na koro seŋ tia Wurubuarɛ nombia ŋan te ɔ na mo aŋmaareŋ do balaŋ man na, kolosi na e dokoloŋ yaa bola. Akpaa ɔ te nyii neŋ ya na, lese n wose lee ɔ man. 11 Gyeŋ nyi mena walaŋ kei dinɔɔ yɛɛ nombiakumɛɛyɛɛre e te ɔ bɛɛ gyae anokoare ya. Ŋon gbagba nombia ayɛɛsa ne buu na e fɔɔ.

Nɔɔkado ɔtomante

12 Maa kpila Atemase yaa Tikikuse n gyaŋ. Ɔ kɔŋ na yɛɛ kakyeŋ na n kaa gyaŋee na maŋ Nikopolise donɔɔ man. Nawolo nyi ma te yɛɛ ma agyueŋ nyi maa kyaa botɔɔ waare tɛɛ. 13 Yɛɛ kakyeŋ na n ke kyɔ Senase ŋon

ɔ yɛɛ mmaraa wolale e nɛ na Apolo be gbɛɛ keta man, na n ke kɛɛ nyi baa nyiŋ kpene kamasɛ keŋ bɛɛ gyae. 14 Kaboena nyi daa Kristotena dɛɛ mo da debaŋ yɛɛ kolo kpaakpaa, na dɛɛ tale nyiŋ kolo kyɔ balaŋ na baa lee ba diyem man. Tekaboena nyi dɛɛ kyaa kehuhoori man ya.

15 Balaŋ baŋ pou be kyaa me gyaŋ kɛbo nɛ na do neŋ nɔɔ. Yako de gyoona baŋ bɔɔ lɛɛ Kristo di te bɛɛ gyae daa nɛ nyi dɛɛ do wɔ nɔɔ. Wurubuarɛ waa mo ɔ bɛrɛɛ boele ɛ popou.

Filemɔn
Pɔɔl tɔne keŋ ɔ be ŋmarase yelee Filemɔn nɛ

1 Tɔne kei lee maŋ Pɔɔl ŋon me silana Yesu Kristo dɔɔ te bɔɔ kyaŋ maŋ tɔ deni nɛ, na de gyoo Kristobaale Timoti gyaŋ. Dɛɛ ŋmarase ke dee yelee nyaŋ de gyoo gyaagyi Filemɔn ŋon daa na neŋ ne yɛɛ tom dokoloŋ nɛ, 2 na Kristotena baŋ bɛɛ kyaa gyaŋee n dekpaŋalaŋ man nɛ, na de gyoo Kristo alo Afia, na de gyoo Akipuse ŋon daa na e yɛɛ yoonɔɔtenawɔ Wurubuarɛ nombia ŋan keyako man nɛ.

3 De kya Wurubuarɛ na de Gbeŋgyoo Yesu Kristo baa mo be bɛrɛɛ boele ŋon na baa fa ŋon wosefɛɛreŋ.

4 Me dɔɔ Filemɔn debaŋ kamasɛ keŋ mɛɛ tɔɔse neŋ ma kefane man na, mɛɛ fa me Wurubuarɛ karaŋ lee n dɔɔ, 5 nawolo nyi me nyii mena keŋ n ne gyae Wurubuarɛ balaŋ baŋ ɔ be baake wɔ te ɔ be desina wɔ see fa ɔ wose nɛ, na mena keŋ n be lɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu di nɛ. 6 Mɛɛ fane nyi Wurubuarɛ waa kyɔ neŋ na n ke nyiŋ tale kolosi Kristo nombia ŋan n be lɛɛ di nɛ nideli, na ke yela n ka gyeŋ abɔɔ kpaakpaa ŋan pou Wurubuarɛ be fa daa lee keŋ daa na Yesu yɛɛ dokoloŋ dɔɔ nɛ. 7 Me dɔɔ, n balaŋ kegyae keŋ na do maŋ kakyeŋ te kɛɛ yɛɛ maŋ gyoŋ nideli, nawolo nyi kɛɛ do Wurubuarɛ balaŋ baŋ ɔ be baake wɔ te ɔ be desina wɔ see fa ɔ wose nɛ kakyeŋ nideli.

Pɔɔl doo Filemɔn teree fa Onesimuse

8 Kristo dɔɔ nafɔ me dana gbɛɛ nyi maa ŋere neŋ nyi nya yɛɛ kpene keŋ kaboena nyi nya yɛɛ nɛ. 9 Mɔna lee kegyae dɔɔ mɔɔ na ŋere neŋ ya, mɛɛ waase neŋ bo. Maŋ Pɔɔl ŋon ma seŋɛɛ Yesu nawɔɔ man te nɛnɛɛ me sɛɛ me doo deni man lee ŋon dɔɔ nɛ ne waase na neŋ nɛ. 10 Me bu Onesimuse nombia yaa mɛɛ sola neŋ nɛ. Kristo dɔɔ ɔ ta bese me bu nawolo nyi me dɔɔ te ɔ tɛɛwɔ lɛɛ Kristo di debaŋ keŋ bɔɔ kyaŋ maŋ tɔ deni nɛ. 11 Gyaŋgba keŋ na nafɔ ɔ be dana tɔnɔɔ daale fa neŋ ya, mɔna nɛnɛɛ dɔɔ ɔ dana tɔnɔɔ fa daa na neŋ pou.

12 Nɛnɛɛ mɛɛ besena e baa nyi waa bese kɔŋ n gyaŋ. Ɔ yɛɛ walaŋ ŋon ɔ nombia doo me konɔɔ man nideli. 13 Nafɔ me gyaewɔ nyi waa kyaa n nawɔɔ man me gyaŋ kɛbo, na waa kyɔ maŋ debaŋ keŋ me doo deni man lee nyeedoŋ nombia ŋan keyako dɔɔ nɛ. 14 Mɔna mɔɔ ne gyae nyi maa ŋere neŋ nyi nya kyɔ maŋ ya, mɛɛ gyae bo nyi nya kyɔ maŋ lee nyaŋ gbagba n konɔɔ man. Mena dɔɔ nyi n te sɛɛ ya na mɔɔ gyae maa yɛɛ kolo ya. 15 Mberem na Onesimuse wɔŋa ɔ wose bo lee n gyaŋ debaŋ kyomii na ke yela waa nyiŋ kaa bese n wui kekpaakekpaa. 16 Nɛnɛɛ dɔɔ ɔ ta tekaa ɔ yɛɛ n gbeŋi e kaageŋ ya, ɔ kela gbeŋi. Ɔ yɛɛ de naabu gyaagyi e. Mɛɛ gyae ɔ nombia nideli te ma gyeŋ nyi nyaŋ ne gyae ɔ nombia nideli gba kela maŋ. Nawolo nyi ɔ yɛɛ n gbeŋi e te ɔ besewɔ ɔ yɛɛ n naabu e de Gbeŋgyoo Yesu dɔɔ.

17 Mena dɔɔ nyi akpaa n gyeŋ nyi me yɛɛ n dɔɔ e na, lɛɛ e do ŋgba mena keŋ nyaŋ ke lɛɛ maŋ do nɛ. 18 Nyi akpaa ɔ te yɛɛ neŋ nombiikum daale, yaa ɔ dana neŋ kolo kom na mo ke nyi maŋ danaana neŋ kom nɛ. 19 Maŋ Pɔɔl gbagba moona me nyiŋmaa mɛɛ ŋmarase mena nombii kei nɛ. Maa tɔ neŋ kom keŋ ɔ dana neŋ nɛ, mɔna na wolee nyi nyaŋ gbagba koraŋ dana maŋ kom ya.

Nawolo nyi maŋ yele la te n nyiŋa
nyeedoŋ wɔle Kristo man. Kei
na wolo baa nyi n dibiliŋ koraŋ
yɛɛ me wui. 20 Mena dɔɔ me dɔɔ
kpaakpaa yɛɛ nombii kei fa maŋ
lee de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ yele
man. Kristo dɔɔ yɛɛ ke fa maŋ,
na n ke yela me wɔe ke fɛɛ maŋ.
21 Mɛɛ lɛɛdi nyi me tɔne kei gyae
ke yela n ke yɛɛ kpene keŋ mɔɔ
yako neŋ nɛ, te ma gyeŋ nyi nyaŋ
ke yɛɛ gba kela mena.

22 Mɛɛ ŋmarase neŋ tɔne kei nɛ,
mɛɛ gyae nyi n ke desina dekyae
see maŋ nawolo nyi ma gyeŋ nyi
Wurubuarɛ waa nyii ɛ kefane keŋ
pou, na waa besena maŋ kɔŋ ɛ
gyaŋ.

23 Epafirase ŋon lee Kristo Yesu
dɔɔ te bɔɔ kyaŋ daa na e tɔ deni
nɛ, na do neŋ nɔɔ. 24 Mena ke te
Maake na Arisitakuse na Demase
na Luka baŋ daa na wɔ ne yɛɛ tom
dokoloŋ nɛ mɔ na do neŋ nɔɔ.

25 De Gbeŋgyoo Yesu Kristo waa
mo ɔ bɛrɛɛ boele ɛ popou na waa
seŋ ɛ wɔle.

Tɔne keŋ bɔɔ ŋmarase yelee Hiburutena nɛ

Wurubuarɛ keta ɔ bu dɔɔ kolosi fa balaŋ

1 Gyaŋgba gyaŋgba keŋ na, Wurubuarɛ tɛɛwɔ wa
akpeŋkpeŋgyɔɔra dɔɔ kolosi agbaatee agbaatee fa de naanaɔ
lee gbɛɛneŋ kpookpoo man.
2 Mɔna debaŋ kei man keŋ tɛɛle kei ne gyu kɔ ɔto nɛ, ɔ tɛe ɔ
bu Yesu dɔɔ kolosi fa daa. Ɔ bu
ŋonaŋ dɔɔ te ɔ tɛɛwɔ yɛɛ tɛɛle kei pou. Ŋon te Wurubuarɛ lesewɔ
see nyi tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ pou dee doo ɔ tɛɛ. 3 Ɔ bu ŋonaŋ
dɔɔ te ŋon Wurubuarɛ tɛɛwɔ lese ɔ gyoorobiiri wola, te ɔ bu
ŋonaŋ mɔ lesena Wurubuarɛ dinɔɔ gbagba keŋ wola. Ɔ bu
kei nɔɔwoya ŋan ŋe dana doŋ nɛ, te ɔ moowɔ ɔ dana tɛɛle kei
pou. Ɔ ka yeŋ lɛɛ denibalaŋ lee ba dukum man wɔle na, te ɔ gyuuwɔ
ke kyaa adido ɔ kya Wurubuarɛ dekpatakpere ŋon dunoluŋ dɔɔ.
4 Lee mena dɔɔ Wurubuarɛ bu kei kela Wurubuarɛ kpilala pou,
te yele keŋ mɔ Wurubuarɛ be fa e
nɛ kela Wurubuarɛ kpilala baŋ wui. 5 Nawolo nyi Wurubuarɛ
nombia aŋmaraseŋ see man nɛ,
Wurubuarɛ te yako ta ɔ kpilala baŋ man ŋolo see nyi,
“N yɛɛ me bu e,
te gyɛŋ maŋ yɛna n kya ya.”
Mena mɔ te ɔ te yako ta be man ŋolo see nyi,
“Me ta bese n kya,
te nyaŋ mɔ n ta bese me bu ya.”
6 Mɔna debaŋ keŋ Wurubuarɛ ne gyae waa kpila ɔ bu kegyia nyi
waa kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ nɛ ɔ yakowɔ nyiaa,
“Kaboena nyi Wurubuarɛ kpilala pou baa som e.”
7 Te nnɛ te Wurubuarɛ kolosiwɔ lee ɔ kpilala baŋ wose man. Ɔ yakowɔ nyiaa,
“Maa yela me kpilala ke yɛɛ ŋgba feliŋ nɛ,
na maa yela me tewulɛɛ ke yɛɛ ŋgba boalaŋ nɛ.”
8 Mɔna Wurubuarɛ yakowɔ lee ɔ bu ŋon wose man nyiaa,
“Wurubuarɛ, n ke di gyoori kekpaakekpaa,
te nyaŋ ke di ke ke gbɛɛ dɔɔ.
9 N ne gyae nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ,
te n ne kɔla nombiakumɛɛ.
Mena dɔɔ maŋ n Wurubuarɛ ŋon ta lese neŋ yele kela n tebia pou,
te me yela n dii gyoŋ mɔ kela wɔ.”
10 Wurubuarɛ besewɔ yako nyiaa,
“De Gbeŋgyoo,
lee kewalaŋ keŋ na nyaŋ see na tɛɛle kei mokɔɔ,
te nyaŋ yɛɛna abɔɔ ŋan pou ŋe kyaa adido nɛ.
11 Adido na ateta pou gyae kaa ŋaalaa,
mɔna nyaŋ dɔɔ nyaŋ ke kyaa kekpaakekpaa.
Ŋe popou gyae kaa lɔɔree ŋgba kanyaŋ nɛ.
12 Nyaŋ ke bɔ adido na ateta ŋgba kanyaŋ nɛ
na n ke kyɛɛkee ŋa.
Mɔna nyaŋ dɔɔ n kedoobii te n doo,
te nyaŋ ke kyaa kekpaakekpaa.”
13 Nombii keŋ Wurubuarɛ ba bese yako ɔ bu ŋon yɛna nyi,
“Kɔŋ kaa kyaa me dunoluŋ dɔɔ,
kelii debaŋ keŋ maa yoo di n kɔlala pou dɔɔ.”
Kpilala baŋ man woŋti te Wurubuarɛ yako e mena nombii kei see?
14 N kɛɛ na kpilala baŋ dɔɔ, be yɛɛ Wurubuarɛ tewulɛɛwɔ te be dɔŋ

bo feliŋ man. Wurubuarɛ ne kpilii wɔ bo nyi be kaa kyɔ balaŋ baŋ ŋon Wurubuarɛ waa lɛɛ ba nyee wee daale nɛ.

2

Nyeekelɛɛ dinaa

1 Lee mena dɔɔ kaboena nyi dɛɛ kyaŋ nombia ŋan dɔɔ nyii nɛ man nideli na dɔɔ nyiŋ yo gbɛɛ ya. 2 Nawolo nyi nombia ŋan Wurubuarɛ be tɛɛ ɔ kpilala dɔɔ kolosi nɛ doo na ŋe gbɛɛ. Mena dɔɔ debaŋ kamasɛ keŋ balaŋ be yɛɛ deŋele doŋ te be te di ɔ nombia ŋan dɔɔ ya na, ɔ wɔŋa ba deŋele ŋgba mena keŋ kaboena nɛ. 3 Akpaa nnɛ te doo na, kenaŋ na nyi de bɛɛ nyeekelɛɛ dinaa kei nombia ŋan Wurubuarɛ be fa daa debaŋ kei na, sena te dɛɛ yɛɛ na dɛɛ tale lee deŋele kewɔŋ keŋ waa wɔŋ daa nɛ man? De Gbeŋgyoo Yesu gbagba taŋgbɛɛ la yako nyeekelɛɛ nombia kɛŋa fa balaŋ. Kenaŋ wɔle na balaŋ baŋ bɔɔ taŋgbɛɛ nyii ŋa nɛ, mɔ dii nombia kɛŋa adansɛɛ fa daa nyi ŋe yɛɛ ampaŋ. 4 Wurubuarɛ gbagba mɔ lesewɔ wola nyi nombia ŋan bɔɔ kolosi nɛ doo na ŋe gbɛɛ. Nawolo nyi ɔ faa wɔ doŋ te be yɛɛ gyakoloŋ nombia na nombia dinaana, te ɔ moo ɔ feliŋ ŋon abɔɔ ŋan ɔ na mo boele balaŋ nɛ boele wɔ ɔ kegyaebii man.

Walaŋ ŋon dee sila na dee nyiŋ nyeekelɛɛ

5 Tɛɛle wɔle keŋ gyae ke kɔŋ wee daale te dee kolosi ka wose man nombia nɛ, Wurubuarɛ te yako nyi waa mo ke do ɔ kpilala baŋ nyiŋmaa man bo ya. 6 Gyoo Defidi yakowɔ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man yenaŋ daale nyiaa,

“Deniwalaŋ yɛna amɔte te n na
gyueŋ ɔ dɔɔ,
yaa tɔnɔɔ woŋti doo la deni-
walaŋ bu man
te n ne kɛɛ ɔ dɔɔ mena?
7 N ke yɛɛ deniwalaŋ na,
n yɔkɔse e te n yela n kpilala
baŋ kela e debaŋ kyomii
daale,
kenaŋ wɔle te n kaa faa e
gyoorobiiri na obuo,
8 te n moo kpene kamasɛ do ɔ tɛɛ.”

Kei na wolo baa nyi Wurubuarɛ moo kpene kamasɛ do ɔ tɛɛ keŋ ɔ te kaase kolo ya. Mɔna debaŋ kei man nɛ, de bɛɛ naa nyi abɔɔ ŋan pou doo ɔ tɛɛ ya. 9 Mɔna da te naa nyi Yesu ŋon Wurubuarɛ be yɔkɔse e kyomii kela ɔ kpilala baŋ debaŋ kyomii nɛ, nɛnɛɛ dɔɔ Wurubuarɛ ta mo gyoorobiiri na obuo fa e nawolo nyi ɔ naa diyem te ɔ yeŋawɔ. Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ na mo boele balaŋ nɛ dɔɔ, te Yesu lɛɛ walaŋ kamasɛ yeŋ yeŋ. 10 Wurubuarɛ yɛɛna kpene kamasɛ te ɔ moo ɔ doŋ ɔ dana ŋa na ŋe gbɛɛ. Mena dɔɔ ke yɛɛ kpene keŋ doo na ke gbɛɛ nyi waa yela ɔ bia burum ke kɔŋ ɔ gyaŋ na baŋ mɔ kaa di gyoori kpu na e. Lee mena dɔɔ te ɔ yela Yesu Kristo nyeelɛɛre ŋon baa ta ɔ dɔɔ nyiŋ nyeekelɛɛ nɛ, nyiŋa daseŋae keŋ kaboena nɛ ŋon Wurubuarɛ siaman te ɔ naa diyem yeŋ. Kei nawolo baa nyi Yesu dɔɔ te baa ta, na baa nyiŋ nyeekelɛɛ. 11 Yesu ne gberaa na ayimɛɛ lee walaŋ wose man na ɔ gbɛɛneŋ ka tenee Wurubuarɛ siaman. Walaŋ ŋon ɔ ne gberaa ayimɛɛ lee balaŋ wose man, na balaŋ baŋ bɔɔ gberaa ayimɛɛ lee ba wose man nɛ, be popou be kya yɛɛ dokoloŋ. Mena dɔɔ desɛŋ be dana e nyi waa baake wɔ nyi ɔ loŋtona ya. 12 Yesu yako Wurubuarɛ nyiaa,

“Maa lese n nombia ŋan n be yɛɛ
nɛ wola ma loŋtona.
Botɔɔ keŋ balaŋ de gyaŋee nyi
baa som neŋ na,
maa kɛlɛɛ neŋ be siaman.”

13 Ɔ besewɔ yako nyiaa,

“Maa mo me loo pou gyakaa n
dɔɔ.”
Te ɔ besewɔ yako bela nyiaa,
“Kɛɛ, daa na balaŋ baŋ n ba mo
wɔ do me nyiŋmaa man nɛ
yaa”
14 Balaŋ baŋ Yesu be baake wɔ nyi
ɔ loŋtona nɛ be yɛɛ denibalaŋwɔ
keŋ be dana wosenaane na fatabo.
Mena dɔɔ te Yesu mɔ kaa bese
deniwalaŋ ŋgba baŋ nɛ, na waa
ta ɔ yeŋ keŋ dɔɔ di ɔbɔnsam ŋon
ɔ dana doŋ yeŋ dɔɔ nɛ dɔɔ. 15 Ɔ
yɛe mena na waa nyiŋ lɛɛ balaŋ
baŋ bee yee yeŋ, te debaŋ kamasɛ
na ba agyueŋ pou gyakaa bo yeŋ
dɔɔ nɛ nyee. 16 Kei nawolo baa
nyi na Wurubuarɛ kpilala te Yesu
kɔŋawɔ ɔ kaa kyɔ ya, mɔna ɔ
kɔŋae ɔ kaa kyɔ Aberaham duu-
luŋ man balaŋ. 17 Lee kei dɔɔ te
ɔ bese deniwalaŋ ŋgba ɔ loŋtona
nɛ gbɛɛ kamasɛ man, na waa
nyiŋ bese Wurubuarɛ sae kegyia
ŋon ɔ ne wii balaŋ waraŋase,
te ɔ ne di anokoare Wurubuarɛ
ɔsom keŋ man. Na waa nyiŋ yeŋ
pataa denibalaŋ na Wurubuarɛ
nsana. 18 Ɔbɔnsam kɛɛse ŋon
gbagba kɛɛ te ɔ naa diyem nideli,
mena dɔɔ waa tale kyɔ balaŋ baŋ
pou ɔbɔnsam ne kɛɛse wɔ kɛɛ nɛ.

3

Yesu kela na Mosesi

1 Lee mena dɔɔ ɛmɛɛ me tebia
Kristotena baŋ mɔ ɛ be lɛɛ Wu-
rubuarɛ di nɛ, ɛ mo ya agyueŋ pou
gyakaa Yesu dɔɔ. Ŋon yɛna Wu-
rubuarɛ kpilale na Wurubuarɛ
sae kegyia ŋon dɔɔ lɛɛ e di nɛ.
2 Ɔ moo ɔ konɔɔ pou fa Wu-
rubuarɛ ŋon ɔ ba lese e nɛ, ŋgba
mena keŋ Mosesi mɔ ba mo ɔ
konɔɔ pou fa Wurubuarɛ ŋon ɔ
ba lese e nyi ɔ kaa kɛɛ ɔ balaŋ
dɔɔ nɛ. 3 Da gyeŋ nyi walaŋ de
baŋ deni na, ŋon ne nyiŋa na
yele kela deni keŋ ɔ be bam nɛ.
Mena mɔ te Yesu dana yele kela
Mosesi. 4 Walaŋ ne baŋa na deni,
mɔna Wurubuarɛ yɛɛna walaŋ na
kpene kamasɛ. 5 Mosesi moo ɔ
konɔɔ pou yɛɛ tom Wurubuarɛ
balaŋ man ŋgba Wurubuarɛ to-
baale nɛ, te ɔ taŋgbɛɛwɔ kolosi
nombia ŋan Wurubuarɛ waa kaa
kolosi wee daale nɛ. 6 Mɔna Kristo
dɔɔ ŋon yɛɛ Wurubuarɛ bu e, te ɔ
lese ɔ konɔɔ pou kɛɛ Wurubuarɛ
balaŋ dɔɔ. Mena dɔɔ akpaa de
nyiŋ konɔɔ te da mo de sia gyakaa
abɔɔ ŋan ɔ be yako see nyi waa fa
daa nɛ dɔɔ na, keŋ ne gyae la ke
yela dɛɛ tale bese ɔ balaŋ.

Ɛ na yɛɛ deŋele doŋ ya

7 Lee mena dɔɔ Wurubuarɛ fe-
liŋ ŋon yakowɔ nyiaa,
“Gyɛŋ kei akpaa nyaŋ ŋon n nyii
Wurubuarɛ nombia ŋan na,
8 na yɛɛ deŋele doŋ ŋgba mena
keŋ
ɛ naanaɔ be yɛɛ te bɔɔ koro
seŋ tia
Wurubuarɛ depampaa dinaa
keŋ man,
te bɔɔ teese ɔ nɔɔman nɛ ya.
9 Ɛ naanaɔ naa kpene keŋ Wu-
rubuarɛ be yɛɛ
kulutooneŋ sɔŋola ŋan man,
mɔ kenaŋ wɔle na ba teese ɔ
nɔɔman kɛɛse e kɛɛ.
10 Mena dɔɔ Wurubuarɛ gyeŋa
baŋ
ɔ balaŋ benaŋ dɔɔ te ɔ
yakowɔ nyiaa,
‘Debaŋ kamasɛ na bɛɛ yo gbɛɛ
nawolo nyi bɔɔ ne sila me
nɔɔwoya ya.’
11 Keŋte ma gyeŋa baŋ kaŋ ntam
nyiaa,
‘Bɔɔ gyae baa nyiŋ gbɛɛ gyoo
botɔɔ keŋ mɔɔ desina see wɔ
nyi
be kaa kyaa na baa fɛɛfo nɛ
korakora ya.’ ”
12 Mena dɔɔ me tebia, ɛ
kɛɛ nideli nyi ɛ man ŋolo be
nyiŋ agyueŋ kum na waa lɛɛ
aŋmaareŋ na waa lee Wurubuarɛ
ŋon ɔ kyaa kekpaakekpaa nɛ

wɔle ya. 13 Mena dɔɔ ɛ nyiŋaa
ɛ kyaa na ɛ sia nɛ, ɛ kolosi do
dɔŋa kakyeŋ wee na wee. Na
nombiakumɛɛ ba beo ɛ man
ŋolo na waa yɛɛ deŋele doŋ ya.
14 Akpaa de kyaŋ da kelɛɛdi keŋ
dɔɔ taŋgbɛɛ lɛɛ Kristo di nɛ man
keŋkeŋ kelii da yeŋ wee na, na
daa na Kristo yɛɛ dokoloŋ baa.
15 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ
see ŋan yakowɔ nyiaa,
“Gyɛŋ akpaa nyaŋ ŋon n nyii
Wurubuarɛ nombia ŋan na,
na yɛɛ deŋele doŋ
ŋgba mena keŋ ɛ naanaɔ be
yɛɛ deŋele doŋ
tia Wurubuarɛ nɛ ya.”
16 Balaŋ bomɔ nyiina Wurubuarɛ
nombia ŋan te ba korowɔ seŋ
tia e? Na baŋ yɛna balaŋ baŋ
Mosesi be tɛɛ be siaman mo wɔ lee
Igyipite tɛɛle man nɛ yee? 17 Balaŋ
bomɔ te Wurubuarɛ gyeŋa baŋ
do kulutooneŋ sɔŋola ŋan man?
Na baŋ yɛna balaŋ baŋ bɔɔ yɛɛ
nombiakumɛɛ, te ɔ be yeli bɔɔ
yekee depampaa dinaa keŋ man
nɛ yee? 18 Balaŋ bomɔ te Wu-
rubuarɛ gyeŋa baŋ kaŋ ntam do
nyi bɔɔ gyae baa gyoo botɔɔ keŋ
ɔ be desina see wɔ nyi be kaa fɛɛfo
nɛ ya? Na baŋ yɛna balaŋ baŋ bɔɔ
yɛɛ deŋele doŋ te ba te lɛɛ e di nɛ
yee? 19 Mena dɔɔ da te naa nyi
keŋ ba te lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ
ya, te ba te tale ka gyoo botɔɔ keŋ
ɔ be desina see wɔ nyi be kaa kyaa
fɛɛfo nɛ ya.

4

1 Wurubuarɛ keyako see keŋ ɔ
be yako nyi ɔ te desina defɛɛfoe
daale see fa ɔ balaŋ nɛ, ke sɛɛ
ka seŋɛɛ mena. Mena dɔɔ ɛ yela
dɛɛ kɛɛ nideli keŋ de man ŋolo be
yɛɛ kolo kum daale, na ka ke tɔ e
gbɛɛ keŋ ɔ be nyiŋ gyoo botɔɔ ya.
2 Nawolo nyi nombia kpaakpaa
ŋan bɔɔ kolosi fa de naanaɔ nɛ,
ŋan ke te be kolosiwɔ fa daa mɔ.
Mɔna nombia ŋan bɔɔ nyii nɛ te
yɛɛ tɔnɔɔ fa wɔ ya, nawolo nyi ba
te lɛɛ ŋa di ya. 3 Mena dɔɔ daa baŋ
dɔɔ lɛɛ ɔ nombia ŋan di nɛ, daa
daageŋ ne gyae la dee nyiŋ gbɛɛ
gyoo botɔɔ keŋ ɔ be desina see ɔ
balaŋ nyi be kaa kyaa fɛɛfo nɛ.
Nawolo nyi Wurubuarɛ yakowɔ
nyiaa,
“Me ta mo baŋ kaŋ ntam nyi,
‘Bɔɔ gyae baa gyoo botɔɔ keŋ
mɔɔ desina see me balaŋ nyi
be kaa
kyaa fɛɛfo nɛ korakora ya.’ ”
Mɔna da gyeŋ nyi Wurubuarɛ
wulaa bake ɔ nombia see leenaŋ
debaŋ keŋ ɔ be yɛɛ kpene ka-
masɛ taŋ nɛ. 4 Wurubuarɛ nom-
bia aŋmaraseŋ see ŋan yakowɔ
yenaŋ daale lee wee nyetoorote
keŋ man nyiaa,
“Weeya looro te Wurubuarɛ
moowɔ yɛɛ kpene kamasɛ,
te ɔ fɛɛfowɔ wee nyetoorote keŋ
man.”
5 Wurubuarɛ besewɔ yako lee
kefɛɛfo kei wose man bela nyiaa,
“Bɔɔ gyae baa gyoo botɔɔ keŋ mɔɔ
desina
see me balaŋ nyi be kaa kyaa
fɛɛfo nɛ ya.”
6 Balaŋ baŋ bɔɔ taŋgbɛɛ nyii Wu-
rubuarɛ kefɛɛfo kei wose man
nombia nɛ, lee ba deŋele doŋ dɔɔ
Wurubuarɛ te fa wɔ gbɛɛ na baa
gyoo botɔɔ keŋ ɔ be desina see
wɔ nyi be kaa kyaa fɛɛfo nɛ ya.
Kei nawolo baa nyi balaŋ wɔlɛɛ
baale te Wurubuarɛ waa fa gbɛɛ
na baa gyoo botɔɔ ke kyaa fɛɛfo.
7 Mena dɔɔ Wurubuarɛ ta bese
see wee daale keŋ ɔ ne baake
ke nyi “Gyɛŋ,” na ke yela balaŋ
ke nyiŋ gbɛɛ gyoo ɔ defɛɛfoe keŋ
man. Kulutooneŋ burum ŋaale
wɔle nɛ, ɔ tɛɛwɔ gyoo Defidi dɔɔ
bese kolosi lee wee kenaŋ wose
man, ŋgba mena keŋ bɔɔ wulaa
kolosi ka wose man nombia tɔne
kei man nɛ nyiaa,
“Gyɛŋ akpaa nyaŋ ŋon n nyii
Wurubuarɛ nombia ŋan na,

na yɛɛ deŋele doŋ ya.”
8 Debaŋ keŋ de naana Gyosua be
tɛɛ Iseraetena siaman nɛ, ɔ te
tale yela baa nyiŋ mena kefɛɛfo
kei ya. Nyi ŋon talewɔ yela baa
nyiŋ mena kefɛɛfo kei nɛ, nafɔ
Wurubuarɛ be gyae waa kolosi
kefɛɛfowee wɔle daale wose man
nombia bela ya. 9 Kei na-
wolo baa nyi wee daale kyaa
keŋ Wurubuarɛ balaŋ baa fɛɛfo
ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ be
fɛɛfo wee nyetoorote keŋ man nɛ.
10 Walaŋ kamasɛ ŋon Wurubuarɛ
waa yela waa gyoo ɔ defɛɛfoe keŋ
man nɛ, nyi ɔtenate de yɛɛ ɔ tom
taŋ na waa fɛɛfo ŋgba mena keŋ
Wurubuarɛ mɔ be yɛɛ ɔ tom taŋ te
ɔ be fɛɛfo nɛ. 11 Gyaŋgba gyaŋgba
balaŋ baŋ yɛɛ deŋele doŋ, mena
dɔɔ be te nyiŋ gbɛɛ gyoo Wu-
rubuarɛ defɛɛfoe keŋ man ya. Lee
mena dɔɔ ɛ na yeli daa mɔ ke
yɛɛ deŋele doŋ na dɛɛ yo gbɛɛ ya.
Mɔna ɛ yela dɛɛ yɛɛ kakyeŋ na
dɛɛ yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii, na
dee nyiŋ gbɛɛ gyoo ɔ defɛɛfoe keŋ
man.
12 Wurubuarɛ nombii keŋ nɔɔ
dana boalaŋ te kɛɛ fa nyeedoŋ
kekpaa. Ke yɛɛ ŋgba sila sia na
wɔlete nɛ, te ke dana beeleŋ kela
sila sia na wɔlete kamasɛ. Kɛɛ
tale kara gyoo deniwalaŋ yenaŋ
kamasɛ, lese deniwalaŋ dinɔɔ na
ɔ nyeeman na ɔ konɔɔ man nom-
bia pou debɔɔ. 13 Abɔɔ ŋan pou
Wurubuarɛ be yɛɛ nɛ, ŋe man
dokoloŋ be kyaa keŋ ka weesɛɛ
ɔ siaman ya. Kpene kamasɛ doo
ɔ siaman peŋteŋpereiŋ. Ŋon
Wurubuarɛ siaman te de popou
dɛɛ kaa seŋ tɔlɛɛ de nɔɔwoya wee
daale.

Yesu yɛna de Wurubuarɛ sae kegyia

14 Mena dɔɔ ɛ yela dɛɛ kyaŋ
da kelɛɛdi keŋ de dana nɛ man
keŋkeŋ. Nawolo nyi de dana Wu-
rubuarɛ sae kegyia kpaakpaate
ŋolo. Ŋon yɛna Yesu, Wurubuarɛ
bu ŋon ɔ be lam Wurubuarɛ
gyaŋ adido nɛ. 15 Wurubuarɛ sae
kegyia ŋon de dana nɛ, ɔ yɛɛ
walaŋ ŋon ɔ ne wii daa te ɔ ne yeli
dɛɛ tale yɛɛ abɔɔ ŋan kaboena nyi
dɛɛ yɛɛ te dɔɔ ne tale yɛɛ ya nɛ.
Nawolo nyi ɔbɔnsam kɛɛse e kɛɛ
lee gbɛɛ kamasɛ man ŋgba daa
nɛ, mɔna ŋon dɔɔ ɔ te yɛɛ dukum
ya. 16 Mena dɔɔ ɛ na yeli dee
yee Wurubuarɛ gyaŋ kegyu ya.
Nawolo nyi da gyeŋ nyi waa wii
de waraŋase na waa mo ɔ bɛrɛɛ
boele daa, na waa kyɔ daa debaŋ
kamasɛ keŋ da wose de kyaŋ daa
na.

5

1 Walaŋ kamasɛ ŋon ba lese
e nyi waa yɛɛ Wurubuarɛ sae
kegyia na, bɛɛ lese e bo lee ŋon
gbagba ɔ balaŋ man na waa seŋ
be nawɔɔ man lee be Wurubuarɛ
ɔsom man. Na waa lɛɛ ba kedeesa
abɔɔ mo gyu ke deesi fa Wu-
rubuarɛ, na Wurubuarɛ ke nyiŋ
mo be nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ.
2 Ŋon gbagba mɔ yɛɛ deniwalaŋ
e te ɔ ne tale yɛɛ kpene keŋ be dei
ya, mena dɔɔ ɔ ne nyiŋ konɔɔ fa
balaŋ baŋ bɔɔ gyeŋ ya te bɛɛ yɛɛ
abɔɔ ŋan be dei ya te ne wɔŋee
wɔ lee Wurubuarɛ gbɛɛneŋ man
nɛ. 3 Mena dɔɔ te kaboena nyi
waa taŋgbɛɛ deesi fa Wurubuarɛ
lee ŋon gbagba wui nombiakumɛɛ
dɔɔ, pɛna waa tale deesi fa ɔ balaŋ
baŋ mɔ wui nombiakumɛɛ ŋan
bɔɔ yɛɛ nɛ. 4 Akpaa Wurubuarɛ
te baake ŋolo nyi ɔ kaa yɛɛ ɔ sae
kegyia ŋgba mena keŋ ɔ be baake
Aarɔn ya nɛ, walaŋ ŋonaŋ gbagba
be tale see ɔ wose Wurubuarɛ sae
kegyia ya. 5 Mena te Kristo mɔ ta
see ɔ wose Wurubuarɛ sae kegyia
ya. Mɔna Wurubuarɛ lese na e te
ɔ yako e nyiaa,

“N yɛɛ me bu e,
gyeŋ me ta bese n kya.”

6 Wurubuarɛ besewɔ yako ɔ nombia aŋmaraseŋ see man yenaŋ daale bela nyiaa,
"N yɛɛ Wurubuarɛ sae e kekpaakekpaa,
ŋgba mena keŋ Mɛkesɛdɛke be di
Wurubuarɛ saere kekpaakekpaa nɛ."
7 Yesu ke kyaa tɛɛle dɔɔ nɛ, ɔ moo yeesa wii lese siasaraŋ fane fa Wurubuarɛ. Nawolo nyi ŋon waageŋ kooŋ ne gyae la waa tale lese e lee yeŋ man. Lee mena keŋ ɔ be yɔkɔse ɔ wose mo obuo fa Wurubuarɛ dɔɔ, Wurubuarɛ nyii ɔ kefane keŋ. 8 Keŋ na keŋ Yesu yɛɛ Wurubuarɛ bu e koraŋ na, ɔ naa diyem nideli. Lee ɔ diyem kena kenaŋ man nɛ, ɔ kasee mena keŋ waa nyii ɔ kya dei. 9 Yesu ke tei Wurubuarɛ yɛɛ kpene kamasɛ keŋ ɔ be yako e nyi waa yɛɛ taŋ nɛ, keŋ yele la te ɔ kaa bese nyeelɛɛre na waa yela baŋ pou bee nyii ɔ dei nɛ ke nyiŋ nyeekelɛɛ kekpaakekpaa. 10 Mena dɔɔ Wurubuarɛ lese e nyi waa yɛɛ ɔ sae kegyia, ŋgba mena keŋ Mɛkesɛdɛke be yɛɛ ɔ sae kegyia nɛ.

Ɛ na bese ɛ wɔle ya

11 Nafɔ de dana nombia burum dɛɛ yako lee Mɛkesɛdɛke na Yesu saere kedi kei wose man, mɔna nombia ŋan man kalese dana baŋ nawolo nyi ɛ nombia man kenyii dana doŋ. 12 Debaŋ kei nɛ nafɔ kaboena nyi ɛmɛɛ mɔ yaa bese Wurubuarɛ nombia ŋan wolala. Mɔna ɛ sɛɛ ɛ yɛɛ ŋgba bia baŋ be kaboena bo nyi ŋolo waa bese wola wɔ Yesu Kristo ɔsom nombia ŋan kewalaŋ nɛ. Ɛ yɛɛ yaa ŋgba bia baŋ be sɛɛ bɛɛ ŋmase dide nɛ. Ɛ ta bee ta na weenɛɛ doŋ nyiŋan kedi ya. 13 Nawolo nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ sɛɛ ɔ ne ŋmase dide nɛ, na ɔ yɛɛ bu e. Ɔ ta gyeŋa ta kpene keŋ yɛɛ dukum yaa debam ya. 14 Mɔna kegyiise ne tale la di weenɛɛ doŋ nyiŋan. Nawolo nyi lee mena keŋ nombia be yala wɔ te bɔɔ gyoo ŋe man nideli te bɔɔ naa dɔɔ, ba gyeŋ kpene keŋ yɛɛ dukum na kpene keŋ yɛɛ debam.

6

1 Lee mena dɔɔ ɛ yela dee tina Kristo ɔsom nombia ŋan dɔɔ kasee kewalaŋ nɛ yela mena, na dɛɛ kasee abɔɔ ŋan ŋe doo de siaman te ŋe gyae ke yela da Kristo kelɛɛdi ke yɛɛ doŋ nɛ. Ta tekaa kaboena nyi dɛɛ bese kasee nombia kewalaŋ ŋan dɔɔ kasee kaalaŋ, ŋgba kekyɛɛkee lee dinɔɔ ŋan be dana tɔnɔɔ ya te ŋɛɛ mo daa gyu yeŋ man, na Wurubuarɛ kelɛɛdi nɛ ya. 2 Ɛ na yeli dɛɛ tekaa kasee kolo lee Wurubuarɛ loŋkesɔ, na nyiŋmaa kamo gyakaa balaŋ dɔɔ, na woya kefoŋ lee yeŋ man, na Wurubuarɛ nombia kedi debaŋ ɔtomante keŋ man bela ya. 3 Te nyi akpaa Wurubuarɛ de sɛɛ na dee tina mena abɔɔ kɛŋa pou keyɛɛ yela, na dɛɛ bee gyu de siaman.

4-5 Nyi Wurubuarɛ da toro walaŋ agyueŋ te ɔtenate da gyeŋ Wurubuarɛ nombia, te Wurubuarɛ da mo ɔ bɛrɛɛ boele e te ɔ mo ɔ feliŋ ŋon do ɔ man te ɔ nyii Wurubuarɛ nombia te ɔ naa nyi ŋe dei te ɔ gyeŋ doŋ keŋ Wurubuarɛ waa kaa lese wola debaŋ ɔtomante keŋ man nɛ, lee kɛŋa pou wɔle te ɔtenate da besena ɔ wɔle tee Wurubuarɛ na, kolo be kyaa keŋ deniwalaŋ waa yɛɛ na kabesena ɔtenate kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ ya. 6 Mena dɔɔ nyi akpaa ba lee mena nombia kɛŋa wɔle nɛ, gyae ke yɛɛ doŋ fa wɔ nyi baa tina be nombiakumɛɛ ŋan bɛɛ yɛɛ nɛ yela na baa kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ bela. Be nombia ayɛɛsa ŋenaŋ nawolo baa nyi, na yɛɛ yaa ŋgba ba bese yaa bɛɛ gyɔ Wurubuarɛ bu ŋon baa sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ fulu e balaŋ man nɛ.

7 Tɛɛle keŋ ɔga ne ŋɛɛ woli ke te
ne yeli wɔɔfarale ne nyiŋ weenɛɛ
kpaakpaa lee ke man nɛ, Wu-
rubuarɛ ne hiraa na ke. 8 Mɔna
akpaa sɔɔse na ŋalese ne tuu la
ke dɔɔ na, na mena tɛɛle kenaŋ
be dana tɔnɔɔ ya. Te n te kɛɛ ya
na Wurubuarɛ waa tale falaa ke,
na waa yela boalaŋ ke kpa ke.

9 Me gyoona kpaakpaa, keŋ na
de kɛɛ yako kei koraŋ nɛ, da
gyeŋ nyi ɛmɛɛ dɔɔ nombia kpaak-
paa ŋaale doo ɛ man, keŋ ŋɛɛ
kyaa na nyeekelɛɛ nombia ŋan.
10 Wurubuarɛ yɛɛ walaŋ ŋon ɔ ne
di ɔ nombia ke gbɛɛ dɔɔ. Mena
dɔɔ ɔ be gyae waa wolee ɛ tom
keŋ ɛ be yɛɛ, na ɛ balaŋ kegyae
keŋ ɛ na lese wola e nɛ ya. Na-
wolo nyi lee ŋon dɔɔ ɛ te kyɔ
ɛ tebia Kristotena, te ɛ gyakaa ɛ
ne kyɔ wɔ. 11 Da kegyaebii yɛna
nyi, ɛ man walaŋ kamasɛ waa
kyaŋ nombia kpaakpaa kɛŋa man
nideli kelii ɔto. Kei gyae ke yela
ɛ ka gyeŋ nideli nyi ɛ ke nyiŋ
kpene keŋ dɔɔ ɛ loo gyakaa nɛ.
12 Dɔɔ ne gyae nyi ɛ man ŋolo waa
yɛɛ kebɔŋale Wurubuarɛ ɔsom
keŋ man ya. Mɔna dɛɛ gyae bo
nyi yaa kasee balaŋ baŋ bɔɔ lɛɛ
Wurubuarɛ di te bɔɔ nyiŋ konɔɔ
yɛɛ kakyeŋ seŋ ba kelɛɛdi keŋ
man kelii ɔto, te Wurubuarɛ be fa
wɔ kpene keŋ ɔ be yako see nyi
waa fa wɔ nɛ.

Wurubuarɛ nombii ayakoŋ see te kɔŋ mena

13 Debaŋ keŋ Wurubuarɛ be
yako ɔ nombii see fa de naana
Aberaham nɛ, ɔ moo ŋon Wu-
rubuarɛ gbagba yele bo kaŋ ntam.
Nawolo nyi na ŋolo be kyaa keŋ
ɔ kela ŋon Wurubuarɛ keŋ waa
mo walaŋ ŋonaŋ yele kaŋ ntam
ya. 14 Wurubuarɛ yako de naana
Aberaham nyiaa, “Ampaŋ yaa
mɛɛ yako neŋ nyi maa hiraa neŋ,
na maa yela n duuluŋ man balaŋ
ka bo nideli.” 15 Mena dɔɔ de
naana Aberaham mɔ nyiŋa konɔɔ
kyaa daa kpene keŋ Wurubuarɛ
be yako see nyi waa fa e nɛ, te ɔ
nyiŋmaa kaŋa ke.

16 Nyi akpaa ŋolo ne gyae waa
kaŋ ntam na, ɔ na mo walaŋ ŋon ɔ
kela e nɛ yele bo kaŋ ntam. Ntam
kekaŋ kenaŋ na wola la nyi, nom-
bia ŋan ɔtenate be yako nɛ yɛɛ
ampaŋ keŋ aŋmaareŋ kelɛɛ be
doo ke man ya. 17 Keŋ Wurubuarɛ
ne gyae nyi balaŋ baŋ baa nyiŋ
kpene keŋ ɔ be yako see nyi waa
fa wɔ nɛ, ka gyeŋ nideli nyi ɔ
be gyae waa kyɛɛkee wa agyueŋ
ya dɔɔ nɛ, mena dɔɔ te ɔ kaŋa
ntam kpu na nombii keŋ ɔ be yako
see nɛ. 18 Nombii keŋ Wurubuarɛ
be yako see na ntam keŋ ɔ be
kam nɛ, ɔ be gyae waa kyɛɛkee
nombia ala kɛŋa man daale ya
nawolo nyi ɔ bee di dekara ya.
Mena dɔɔ nombii kei na do daa
baŋ dɔɔ yeu kaa gyoo e nɛ kakyeŋ
da kelɛɛdi man, na dɛɛ tale kyaŋ
kpene keŋ dɔɔ ɔ be yeli de loo
gyakaa nɛ man nideli. 19 Da nyee-
doŋ pou seŋɛe mena lookegyakaa
kei dɔɔ. Keŋ yele la te de nyiŋa
gbɛɛ gyoo Wurubuarɛ ɔsom deni
dinaa tɔɔmante keŋ man, botɔɔ
keŋ bɔɔ mo kanyaŋ kpase ke keŋ
nafɔ gyaŋgba na walaŋ yakaate
bee nyiŋ gbɛɛ gyoo botɔɔ ya nɛ.
20 Yesu te kaa bese Wurubuarɛ
saese pou kegyia kekpaakekpaa,
ŋgba mena keŋ Mɛkesɛdɛke be
di Wurubuarɛ sae kegyia kek-
paakekpaa nɛ. Te ɔ te kyaŋ daa
gbɛɛ ka gyoo Wurubuarɛ ɔsom
deni dinaa tɔɔmante keŋ man, na
daa mɔ ke sila e.

7

Wurubuarɛ sae Mɛkesɛdɛke wose man nombia

1 Na Mɛkesɛdɛke kei yɛɛ donɔɔ
keŋ bɛɛ baake ke nyi Saalɛm
nɛ gyoo e, te ɔ besewɔ ɔ yɛɛ
Wurubuarɛ dekpatakpere ŋon sae

e. Debaŋ keŋ de naana Aberaham be gyu ke yoo gyooneŋ baale di be dɔɔ bese ɔ ne kɔŋ nɛ, ɔ kaa gyaŋeewɔ na gyoo Mɛkesɛdɛke kei. Botɔɔ te Mɛkesɛdɛke hiraa ŋon de naana Aberaham. 2 Keŋte de naana Aberaham kpase abɔɔ ŋan pou ɔ be nyim lee yoo keŋ man nɛ akpeŋ kufu, te ɔ moo dekpeŋ daale fa Mɛkesɛdɛke ŋonaŋ. Mɛkesɛdɛke yele kei asɛɛ yɛna nyi “Gyoo ŋon ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman,” te Saalɛm gyoo mɔ nawolo nyi “Wosefɛɛreŋ gyoo.” 3 Ŋolo ba gyeŋ Mɛkesɛdɛke kei ɔ kya yaa ɔ naa yaa ɔ duuluŋ man dalee ya. Ba te yako kolo mɔ lee ɔ kalola yaa ɔ yeŋ wose man ya. Ɔ yɛɛ Wurubuarɛ sae e kekpaakekpaa ŋgba Wurubuarɛ bu ŋon nɛ.

4 Ɛmɛɛ gbagba ɛ kɛɛ na, ɛ kena nyi ɔ yɛɛ walaŋ dinaa e te ɔ dana yele mɔ. De naana Aberaham ŋon ɔ dana yele Wurubuarɛ siaman koraŋ nɛ kpase abɔɔ ŋan ɔ be nyim lee yoo man nɛ akpeŋ kufu, te ɔ moo ŋe man dekpeŋ fa Mɛkesɛdɛke ŋonaŋ. 5 Mosesi mmaraase ŋan nawolo nyiaa, kaboena nyi Gyudatena baŋ be yɛɛ de naana Aberaham ɔ naanasewɔ nɛ, baa kpala ba abɔɔ ŋan be dana nɛ akpeŋ kufu na baa mo ŋe man dekpeŋ dokoloŋ fa Lewitena baŋ be yɛɛ saesewɔ nɛ. Da gyeŋ nyi Lewitena kɛwɔ mɔ yɛɛ de naana Aberaham ɔ naanasewɔ, mɔna Wurubuarɛ faa Gyudatena mena mmaraase ŋenaŋ nyi baa tɔ mena abɔɔ ŋenaŋ fa baŋ gbagba be tebia Lewitena baŋ. 6 Mɛkesɛdɛke kei ta lee Lewi duuluŋ man gba ya, mɔna ɔ talewɔ lɛɛ abɔɔ kekpase kufu man dekpeŋ dokoloŋ kei lee de naana Aberaham ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa yɛɛ kolo fa e nɛ gyaŋ te ɔ hiraa e. 7 Walaŋ kamasɛ taŋ gyeŋ nyi kegyia ne hiraa na kemaasa keŋ aŋmaareŋ be doo ke man ya. 8 Lewitena baŋ bɛɛ lɛɛ abɔɔ kekpala kufu man dekpeŋ kei nɛ be yɛɛ balaŋ baŋ bɛɛ yem, mɔna Mɛkesɛdɛke ŋon de naana Aberaham be tɔ abɔɔ kɛŋa fa nɛ dɔɔ, ɔ ta yem ya ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ nombia be yako nɛ. 9 Dɛɛ tale yako nyi Lewi mɔ tɛɛwɔ de naana Aberaham dɔɔ tɔ abɔɔ kufu man dekpeŋ kei fa Mɛkesɛdɛke. 10 Nawolo nyi debaŋ keŋ de naana Aberaham be gyaŋee na Mɛkesɛdɛke nɛ, na be ta lola ta Lewi ya. Debaŋ kenaŋ na ɔ sɛɛ ɔ doo ɔ naana Aberaham teŋa man.

11 Debaŋ keŋ Wurubuarɛ be tɛɛ de naana Mosesi dɔɔ mo mmaraase ŋan fa Gyudatena nɛ, ɔ lese balaŋ lee Lewitena man nyi baa di saere. Nyi Lewitena saere tom keŋ bɔɔ yɛɛ nɛ deŋ talewɔ yela balaŋ gbɛɛneŋ ka tenee Wurubuarɛ siaman na, nafɔ bɛɛ tekaa hia nyi Wurubuarɛ waa bese lese sae ŋolo ke kɔŋ ŋgba Mɛkesɛdɛke nɛ ya. Te nɛnɛɛ dɔɔ, Wurubuarɛ te kpila ŋolo nyi ɔ kaa di saere ŋgba Mɛkesɛdɛke nɛ. Mɔna ɔ ta lee Aarɔn ŋon ɔ yɛɛ Lewi baale e nɛ duuluŋ man ya. 12 Nyi walaŋ ŋon ɔ te yɛɛ Lewi baale e ya nɛ de kaa di Wurubuarɛ saere na, na kaboena nyi baa kyɛɛkee mmaraa keŋ, nawolo nyi Lewitena baageŋ te kaboena nyi baa di Wurubuarɛ saere. 13 Mena nombia kɛŋa dɛɛ yako nɛ, na Yesu Kristo wose man nombia yaa dɛɛ yako nɛ. Nawolo nyi ɔ ta lee Lewi dekpaŋalaŋ man ya te ɔ kaa dii Wurubuarɛ saere. Ɔ lee dekpaŋalaŋ kpoo daale man, te ŋolo mɔ te dii ta Wurubuarɛ saere lee mena dekpaŋalaŋ kenaŋ man see ya. 14 De popou gyeŋ nyi de Gbeŋgyoo Yesu lee Gyuda dekpaŋalaŋ man, te de naana Mosesi mɔ te yako kolo lee Gyuda dekpaŋalaŋmantena benaŋ saere

kedi wose man ya.

Yesu yɛɛ Wurubuarɛ sae e ŋgba Mɛkesɛdɛke nɛ

15 Nɛnɛɛ dɔɔ nombii kei man
kenyii be dana baŋ bela ya. Na-
wolo nyi walaŋ wɔle kpoo kɔŋala
kaa di Wurubuarɛ saere ŋgba
Mɛkesɛdɛke nɛ. 16 Ɔ saere keŋ ɔ
be kaa dii nɛ, te yɛɛ tɛɛle kei dɔɔ
mmaraase yaa dekpaŋalaŋ keŋ
man ɔ ba lee nɛ dɔɔ te ɔ dii ke
ya. Mɔna ɔ dii saere kenaŋ bo lee
ɔ doŋ keŋ ɔ dana, keŋ yeŋ be tale
di ɔ dɔɔ ya nɛ dɔɔ. 17 Nawolo nyi
Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ
see yakowɔ nyi, Wurubuarɛ yako
Kristo nyiaa,

“N yɛɛ Wurubuarɛ sae e kek-
paakekpaa,
ŋgba mena keŋ Mɛkesɛdɛke
mɔ be di
Wurubuarɛ saere kekpaakek-
paa nɛ.”

18 Mena dɔɔ lee gbɛɛ daale
man na, dɛɛ tale yako nyi Wu-
rubuarɛ ta mo Mosesi mmaraase
benɛɛ ŋan see yenaŋ. Nawolo
nyi ŋɔɔ dana tɔnɔɔ ya, te ŋɔɔ
dana nɔɔdoŋ mɔ ya. 19 Mosesi
mmaraase ŋan te tale yela de
gbɛɛneŋ ka tenee ŋgba mena keŋ
Wurubuarɛ ne gyae nɛ ya. Mena
dɔɔ Wurubuarɛ te fa daa look-
egyakaa kpaakpaate keŋ ka kela
bene keŋ. Lee mena dɔɔ nɛnɛɛ
dɛɛ tale tuu benaa Wurubuarɛ.

20 Wurubuarɛ kaŋa ntam pɛte
ɔ see Yesu saere kekpaakekpaa,
mɔna saese akaŋ baŋ dɔɔ ɔ
bɛɛ kaŋ ntam pɛte bɛɛ see wɔ
saere ya. 21 Wurubuarɛ nombia
aŋmaraseŋ ne yako nyi, pɛ Wu-
rubuarɛ ka see Yesu saere na ɔ
kaŋa ntam nyiaa,

“Maŋ Wurubuarɛ te kaŋ ntam
te mɔɔ gyae maa kyɛɛkee ma
agyueŋ ya.
‘Nyaŋ ke di me saere kekpaakek-
paa.’ ”

22 Wurubuarɛ ntam keŋ ɔ be
kam nɛ, keŋ yele la te Yesu kaa
bese walaŋ ŋon ɔ seŋɛɛ ntam
kenaŋ wɔle, na ka wola nyi
nɔɔkebakesee wɔle kei dei kela
bene keŋ. 23 Gyaŋgba keŋ na Wu-
rubuarɛ saese baŋ boe, nawolo
nyi yeŋ bee yeli baa yɛɛ be saere
tom keŋ kelii ɔto ya. 24 Mɔna
Yesu dɔɔ ɔ saere kedi keŋ be gyae
ka lee ɔ gyaŋ gyu ŋolo gyaŋ ya,
nawolo nyi ŋon kyaa kekpaakek-
paa. 25 Lee mena dɔɔ waa tale lɛɛ
balaŋ baŋ pou bɛɛ tɛɛ ɔ dɔɔ kɔŋ
Wurubuarɛ gyaŋ nɛ nyee, nawolo
nyi ɔ kyaa kekpaakekpaa te ɔ ne
fane fa Wurubuarɛ lee be dɔɔ.

26 Yesu Kristo yɛna Wurubuarɛ
sae kegyia ŋon ɔ ne tale yɛɛ kpene
keŋ dɛɛ gyae nɛ fa daa. Nawolo
nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ
siaman, te nombiikum kamasɛ na
ayimɛɛ kamasɛ mɔ be doo ɔ man
ya. Wurubuarɛ lese e lee nombi-
akumɛɛyɛɛra man te ɔ gyinaa e
adido kela walaŋ kamasɛ. 27 Yesu
be doo ŋgba Wurubuarɛ saese
kegyiise baŋ bɔɔ kyaa kaalaŋ nɛ
ya. Baŋ na wee na wee na
kaboena nyi baa deesi gberaa ba
wose ayimɛɛ, pɛna be kaa deesi
gberaa be balaŋ mɔ wui ayimɛɛ
na Wurubuarɛ ka mo be nom-
biakumɛɛ kyɛɛ wɔ. Mɔna Yesu
dɔɔ tekaboena nyi waa yɛɛ mena
ya, ɔ kedeesa keŋ yɛɛ dokoloŋ
kooŋ. Debaŋ keŋ ɔ ba yem
ɔpaŋdaŋ dɔɔ nɛ, te ɔ moo ɔ
wose fa ŋgba kedeesa kolo nɛ lee
balaŋ nombiakumɛɛ dɔɔ, na Wu-
rubuarɛ ka mo be nombiakumɛɛ
kyɛɛ wɔ. 28 Balaŋ baŋ bɔɔ tɛɛ
Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ lese
wɔ nyi baa yɛɛ Wurubuarɛ saese
kegyiise nɛ, ba te yɛɛ balaŋ baŋ
be gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ sia-
man kelii ɔto ya. Mɔna mmaraase
ŋan wɔle na Wurubuarɛ kaŋa
ntam kpu na nombii keŋ ɔ be yako
see nɛ, te ɔ lese ɔ bu Yesu Kristo
ŋon dukum kamasɛ be doo ɔ man
ya nɛ nyi waa bese ɔ sae kegyia
kekpaakekpaa.

8

Yesu Kristo yɛna de Wurubuarɛ sae kegyia

1 Nombia ŋan dɛɛ yako nɛ pou
nyee yɛna nyiaa, de dana Wu-
rubuarɛ sae kegyia ŋon ɔ kyaa
Wurubuarɛ dekpatakpere ŋon gy-
oorogbeli keŋ dunoluŋ dɔɔ. 2 Ɔ ne
yɛɛ ɔ saere tom keŋ Wurubuarɛ
ɔsom deni dinaa tɔɔmante keŋ
man adido botɔɔ. Kei yɛna
Wurubuarɛ ɔsom deni gbagba
keŋ. Na denibalaŋ baŋa na mena
deni kenaŋ ya, mɔna Wurubuarɛ
gbagba baŋa na ke.

3 Akpaa ba see sae kegyia ka-
masɛ tɛɛle kei dɔɔ na, ɔ tom
yɛna nyi waa mo kedeesa abɔɔ
na wonembia baŋ balaŋ ne faa nɛ
deesi fa Wurubuarɛ. Mena dɔɔ te
kaboena nyi sae kegyia Yesu mɔ,
waa nyiŋ kpene keŋ waa mo gyu
ke deesi fa Wurubuarɛ. 4 Nyi Yesu
deŋ kyaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ, nafɔ
ŋon te nyiŋ gbɛɛ di saere kei ya.
Nawolo nyi na be te wulaa lese
balaŋ baŋ baa di saere nɛ see,
ŋgba mena keŋ Mosesi mmaraase
ŋan ba wola wɔ nɛ. 5 Tom keŋ bɛɛ
yɛɛ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa
keŋ man adido nɛ, keŋ yaa saese
baŋ ne kasee yɛɛ Wurubuarɛ
ɔsom deni dinaa keŋ man tɛɛle
kei dɔɔ nɛ. Mena mɔ ke te debaŋ
keŋ Mosesi ne gyae waa baŋ Wu-
rubuarɛ ɔsom deni keŋ bɔɔ mo
kanyaŋ yɛɛ nɛ, Wurubuarɛ faree
e nyiaa, “Kɛɛ na n ke yɛɛ kpene
kamasɛ nideli, na ke kyaa na keŋ
mɔɔ lese wola neŋ bula keŋ dɔɔ
nɛ pɛpɛɛpɛ.” 6 Yesu saere tom
keŋ ɔ be kaa yɛɛ tɛɛle kei dɔɔ
nɛ dei kela saese benɛɛ baŋ bɔɔ
kyaa kaalaŋ nɛ wui. Mena mɔ
te nɔɔkebakesee wɔle keŋ dɔɔ ɔ
ba moo, na ke yela balaŋ gbɛɛneŋ
ka tenee Wurubuarɛ siaman nɛ
dei kela nɔɔkebakesee bene keŋ.
Nawolo nyi abɔɔ ŋan ɔ be yako
nyi waa ta nɔɔkebakesee wɔle kei
dɔɔ yɛɛ nɛ, dei kela abɔɔ ŋan ɔ
be yako nyi waa ta nɔɔkebakesee
bene keŋ dɔɔ yɛɛ nɛ.

7 Nyi nɔɔkebakesee gyaŋgbate
keŋ wose man deŋ be dana nom-
bii ya nɛ, nafɔ nɔɔkebakesee wɔle
ba tekaa hia bela ya. 8 Mɔna Wu-
rubuarɛ naawɔ nyi nɔɔkebakesee
bene keŋ te yeli ɔ balaŋ gbɛɛneŋ
ka tenee ɔ siaman ŋgba mena keŋ
ɔ ne gyae nɛ ya. Mena dɔɔ te ɔ
yako ba wose man nombia nyiaa,
“Debaŋ daale ne kɔŋ,
keŋ maa bake nɔɔ wɔle see fa
me balaŋ Iseraetena
na Gyuda duuluŋ man balaŋ.
9 Kei be gyae ke yɛɛ ŋgba
nɔɔkebakesee keŋ daa na be
naanaɔ be bake see,
debaŋ keŋ mɔɔ mo me doŋ
lese wɔ lee
Igyipite tɛɛle man nɛ ya.
Nawolo nyi keŋ be te di me
nɔɔkebakesee
kenaŋ dɔɔ kelii ɔto dɔɔ ya nɛ,
te ma lese me sia yela wɔ.
10 Nɔɔkebakesee wɔle keŋ maa
bake na me balaŋ Iser-
aetena yɛna nyiaa,
‘Maa mo me nombia ŋan do ba
agyueŋse man,
na maa ŋmarase ŋa do be
konɔɔse man.
Maŋ ne gyae la maa yɛɛ be Wu-
rubuarɛ,
na baŋ mɔ ke yɛɛ me balaŋ.’
11 Ŋolo be gyae waa tekaa wola ɔ
dɔɔ nombia bela,
yaa ŋolo mɔ ke yako ɔ loŋto
nyi
‘Maa wola neŋ Wurubuarɛ
gbɛɛneŋ ya!’
Nawolo nyi be popou baa gyeŋ
maŋ lee
ba kemaasa dɔɔ kelii be
kegyia dɔɔ.
12 Maa mo be nombiakumɛɛ pou
kyɛɛ wɔ,
keŋ mɔɔ gyae maa tekaa tɔɔse
abɔɔ
ŋan bɔɔ yɛɛ tia maŋ nɛ bela
ya.”

13 Wurubuarɛ ke baake nɔɔkebakesee kei nyi nɔɔkebakesee wɔle nɛ, na ɔ na wolo baa nyi gyaŋgbate keŋ te yɛɛ bene. Te kpene kamasɛ keŋ ka de yɛɛ bene na, kɔɔ doo kolo man bela ya. Nawolo nyi be te nyiŋ kolo wɔle see ke nawɔɔ man.

9

Gyudatena ɔsom

1 Nɔɔkebakesee gyaŋgbate keŋ man nɛ Wurubuarɛ wola wɔ gbɛɛ keŋ man baa mo som e, na botɔɔ keŋ baa som e tɛɛle kei dɔɔ. 2 Be baŋa ɔsom deni dinaa te ba moo kanyaŋ dinaa daale kpase ke man ala. Siamante keŋ man te ba moo kanea na tebulu keŋ dɔɔ bɛɛ mo bodobodo gyakaa fa Wurubuarɛ kedi nɛ see. Botɔɔ te bɛɛ baake nyi Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa siamante. 3 Wɔlete keŋ mɔ te bɛɛ baake nyi Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa tɔɔmante. 4 Abɔɔ ŋan doo botɔɔ yɛna kedeesa boe keŋ bɔɔ mo kɔba yayam yɛɛ ke te bɛɛ too oliifi ke dɔɔ nɛ, na adakaa keŋ bɔɔ mo kɔba yayam mataa mataa ke pou kilisi nɛ. Adakaa kenaŋ seŋɛɛ la fa nɔɔkebakesee wɔle keŋ. Abɔɔ ŋan doo adakaa kenaŋ man yɛna, kɔba yayam nyefale keŋ weenɛɛ ŋan bɛɛ baake ŋa nyi maana doo ke man nɛ, na Aarɔn gbutu keŋ ba potee nɛ na boya patalapatala ala ŋan bɔɔ ŋmarase mmaraase ŋan Wurubuarɛ ba mo fa Mosesi nɛ gyakaa ŋe dɔɔ nɛ. 5 Ba te yɛɛ Wurubuarɛ kpilala bala baŋ bɔɔ fɛlɛɛ be beŋkelɛɛ nɛ gyakaa adakaa keŋ dɔɔ. Kei na wola la nyi Wurubuarɛ kyaa botɔɔ kenaŋ. Bɛɛ baake Wurubuarɛ kpilala benaŋ nyi Kerubimse. Kerubimse baŋ nsana nsana te Wurubuarɛ ne wii balaŋ waraŋase mo be nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ. Kei yɛna kpene keŋ maa tale yako ŋon debaŋ kei, nawolo nyi mɔɔ gyae maa tale lese nombia kɛŋa man pou wola ŋon debokeiman ya.

6 Nyi akpaa ba see abɔɔ kɛŋa pou deni keŋ man taŋ nɛ, Wurubuarɛ saese baŋ na gyoo deni siamante keŋ man ke yɛɛ be saere tom wee kamasɛ. 7 Mɔna Wurubuarɛ sae kegyia ŋon waageŋ te kaboena nyi waa gyoo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa tɔɔmante keŋ man. Kulutoo dokoloŋ man na, dokoloŋ kooŋ te ɔ na gyoo ke man. Pɛte waa gyoo ke man mɔ na, kaboena nyi waa nyiŋ wonembu fatabo keŋ waa mo gyoraa ɔ wose na ɔ balaŋ baŋ pou lee be nombiakumɛɛ ŋan be ta gyem ya te bɔɔ yɛɛ nɛ dɔɔ. 8 Wurubuarɛ feliŋ ŋon dɔŋ nombia kɛŋa dɔɔ ɔ na wola daa lee abɔɔ kɛŋa man nideli nyiaa, debaŋ keŋ Wurubuarɛ kanyaŋ ɔsom deni dinaa kei nyiŋa ka seŋɛɛ nɛ, na gbɛɛ ta toro ta fa balaŋ yakaa nyibaŋ nyi baa gyoo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa tɔɔmante keŋ man ya. 9 Kei yɛɛ nombia ŋan doo fa daa tɛɛle kei dɔɔ balaŋ, na dɛɛ kasee kolo lee ke man. Nombia kɛŋa na wola daa baa nyi, wonembia na abɔɔ ŋan balaŋ ba mo deesi pataa Wurubuarɛ nɛ, te tale gberaa ba ayimɛɛ na baa gyeŋ be konɔɔse man nyi Wurubuarɛ ta mo be nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ ya. 10 Nawolo nyi bɔ ɔsom pou yɛɛ wosenaane man ɔsom ke. Te ba kpene kamasɛ gyakae kedi na kenyɔɔ na wose kefaafo mmaraase dɔɔ, ŋgba mena keŋ ba mmaraase na wolo nɛ. Kɛŋa doowɔ menɛɛ kelii debaŋ keŋ Wurubuarɛ be kaa wola wɔ gbɛɛ wɔle keŋ baa mo som e lee nɔɔkebakesee wɔle keŋ man nɛ.

11 Nɛnɛɛ dɔɔ Kristo yɛna de Wurubuarɛ sae kegyia, te ɔ ta mo abɔɔ kpaakpaa kɔŋ ɔsom wɔle keŋ nɛnɛɛ de dana nɛ man. Mena

abɔɔ kɛŋa kela abɔɔ ŋan nafɔ ŋe doo ɔsom bene keŋ man nɛ. Te Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man ɔ ne yɛɛ ɔ tom nɛ, kela bene keŋ lee gbɛɛ kamasɛ man. Ka te yɛɛ ɔsom deni keŋ denibalaŋ ba mo be nyiŋmaase ma ke ya. Mena dɔɔ ka te yɛɛ tɛɛle kei dɔɔ ɔsom deni ke ya. 12 Debaŋ keŋ ɔ ba gyoo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa tɔɔmante keŋ man nɛ, na asoose na nunkyuese bia fatabo te ɔ moowɔ gyoo botɔɔ ya. Mɔna ŋon gbagba fatabo te ɔ moowɔ gyoo botɔɔ ke deesi karatetee dokoloŋ mo tɔ nombiakumɛɛ kom kekpaakekpaa. Lee mena dɔɔ, te yeli Wurubuarɛ ta mo de nombiakumɛɛ pou kyɛɛ daa kekpaakekpaa. 13 Gyaŋgba gyaŋgba keŋ na, nyi akpaa ŋolo da mo ayimɛɛ tina ɔ wose nɛ, bɛɛ mo asoo na nunkyue baale fatabo, na nunkyue bu ŋon bɔɔ too e nɛ tɔŋ ŋmatee ɔtenate mo gberaa wa ayimɛɛ ŋan lee ɔ wose man. 14 Nyi akpaa nunkyuese na asoose fatabo ne tale gberaa ayimɛɛ lee balaŋ wose man nɛ, kenaŋ na Kristo fatabo gyae ke tale yɛɛ kela mena na ke kyɛɛkee de dinɔɔ. Nawolo nyi na ayimɛɛ kamasɛ be doo ɔ man ya, te ɔ tɛe Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɔ kyaa kekpaakekpaa nɛ doŋ dɔɔ mo ɔ wose deesi fa Wurubuarɛ lee de nombiakumɛɛ dɔɔ. Ɔ fatabo keŋ ne faafo na de nombiakumɛɛ lee de konɔɔse man, na dɛɛ tale som Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa kekpaakekpaa nɛ nideli.

15 Lee kei dɔɔ Kristo te kaa bese walaŋ ŋon ɔ doo daa na Wurubuarɛ nsana lee nɔɔkebakesee wɔle keŋ man, na ke yela balaŋ baŋ Wurubuarɛ be baake wɔ nɛ ke nyiŋ kpene keŋ ɔ be yako see nyi waa fa wɔ kekpaakekpaa nɛ. Te lee Kristo yeŋ kei dɔɔ, nombiakumɛɛ ŋan balaŋ be yɛɛ debaŋ keŋ be doo nɔɔkebakesee gyaŋgbate keŋ man nɛ, Wurubuarɛ ta mo ŋe popou kyɛɛ wɔ.

16 Nyi akpaa ŋolo de yɛɛ ɔ yeŋ wɔle abɔɔ kekpala tɔne see nɛ, kaboena nyi ɔtenate waa yeŋ pɛna ŋolo ke di wa abɔɔ. Nawolo nyi walaŋ ta yeŋa ta ya na, bɔɔ ne di wa abɔɔ ya. 17 Nyi ŋolo da yem na, pɛte ɔ yeŋ wɔle abɔɔ kekpala tɔne keŋ ne yɛɛ tom. Nyi akpaa walaŋ ŋon ɔ be yɛɛ ke nɛ ta yeŋa ta ya na, tɔne kenaŋ bɛɛ yɛɛ tom ya. 18 Lee kei dɔɔ te Wurubuarɛ moo fatabo tɔ nɔɔkebakesee gyaŋgbate keŋ nɔɔ. 19 Mena dɔɔ te debaŋ keŋ Mosesi be yako balaŋ baŋ pou Wurubuarɛ mmaraase ŋan taŋ nɛ, ɔ moo nunkyuese bia na asoose fatabo mo kyakale na loŋ. Kenaŋ wɔle te ɔ moo wona ŋaale ŋgba kekuŋ nɛ te ɔ kpera daŋ daale tombii, te ɔ moo ŋa bom sɔɔ loŋ na fatabo keŋ man te ɔ moowɔ ŋmatee mmaraa tɔne keŋ na balaŋ baŋ pou mo gyoraa wɔ. 20 Keŋte Mosesi yako balaŋ baŋ nyiaa, kei yɛna fatabo keŋ Wurubuarɛ ba mo tɔ nombia ŋan ɛmɛɛ na e be bake see nyi yaa di ŋe dɔɔ nɛ nɔɔ. 21 Mena mɔ te Mosesi moo fatabo keŋ ŋmatee Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ, na ɔsom abɔɔ ŋan pou. 22 Ke yɛɛ ampaŋ nyi Mosesi mmaraase ŋan nawolo nyi, fatabo te bɛɛ mo gberaa kpene kamasɛ lese ka ayimɛɛ. Mena dɔɔ nyi akpaa fatabo ta lee ya na, kenaŋ na dukum ka mo kyɛɛ mɔ be kyaa ya.

23 Mena dɔɔ kaboena nyi baa mo wonembia deesi, na baa mo gberaa abɔɔ ŋan ŋe kyaa tɛɛle kei dɔɔ te ŋa seŋɛɛ fa adido wui ŋan nɛ. Mɔna adido wui ŋan gbagba dɔɔ, kaboena nyi baa mo kpene keŋ kɛɛ gyoo sibii kela wonembia fatabo nɛ deesi bo mo gyoraa ŋa. 24 Nawolo nyi na ɔsom deni dinaa keŋ bɔɔ kasee adido wui keŋ yɛɛ nɛ tɔɔman te Kristo gyoowɔ

ya, mɔna ɔ gyoe adido gbagba botɔɔ keŋ Wurubuarɛ kyaa nɛ. Te nɛnɛɛ ɔ seŋɛɛ de nawɔɔ man Wurubuarɛ siaman ɔ na sola e fa daa. 25 Kulutoo kamasɛ na, Gyudatena saese kegyia ŋon na mo wonembu fatabo gyu Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa tɔɔmante keŋ man ke deesi. Mɔna Kristo dɔɔ ŋon ta mo ɔ wose gyu botɔɔ ke deesi fa Wurubuarɛ kulutoo na kulutoo ya. 26 Nyi Kristo deŋ yɛɛwɔ mena nɛ, nafɔ ŋon naa diyem agbaatee agbaatee mo leenaŋ debaŋ keŋ Wurubuarɛ be yɛɛ tɛɛle kei kewalaŋ nɛ. Mɔna tɛɛle kei kee gyu kɔ ɔto nɛ, ɔ lese ɔ wose wola te ɔ moo ɔ wose deesi karatetee dokoloŋ na waa mo lese de nombiakumɛɛ. 27 Doo fa deniwalaŋ kamasɛ nyi yeŋ dokoloŋ te waa yeŋ tɛɛle kei dɔɔ. Lee kenaŋ wɔle na Wurubuarɛ waa di ɔ nombia. 28 Mena yeŋ dokoloŋ kenaŋ ke te Kristo mɔ yeŋawɔ mo ɔ wose fa, na waa nyiŋ lese balaŋ burum lee ba dukum man. Yesu waa bese kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ bela. Ɔ kɛɛ kɔŋ kei dɔɔ, na ɔ ne kɔŋ bo ɔ kaa lese balaŋ lee be nombiakumɛɛ man ya. Mɔna ɔ ne kɔŋ bo ɔ kaa lɛɛ balaŋ baŋ bɔɔ yɛɛ kakyeŋ be kyaa be daa na e nɛ nyee.

10

1 Mosesi mmaraase ŋan seŋɛɛ bo fa abɔɔ kpaakpaa ŋan dɔŋ wɔle kaa kɔŋ nɛ, ŋa te yɛɛ abɔɔ kpaakpaa ŋenaŋ gbagba ya. Lee kei dɔɔ kedeesase ŋan balaŋ ne deesi kulutoo kamasɛ ŋgba mena keŋ mmaraase ŋan ba wola wɔ nɛ, be gyae ke tale yela walaŋ gbɛɛneŋ ka tenee Wurubuarɛ siaman ya. 2 Nyi ba kedeesase ŋenaŋ deŋ talewɔ yela be gbɛɛneŋ deŋ teneewɔ Wurubuarɛ siaman nɛ, nafɔ beŋ wulaa tinaa kedeesase ŋenaŋ yela. Nyi ŋe deŋ talewɔ lɛɛ wɔ nɛ, nafɔ bɔɔ tekaa wɔlɛɛ nyi Wurubuarɛ waa kaa wɔŋ ba deŋele lee be nombiakumɛɛ ŋenaŋ dɔɔ ya. 3 Mɔna anokoare keŋ doo nombii kei man yɛna nyiaa, kulutoo kamasɛ na mena kedeesase ŋan bee deesi agbaatee agbaatee nɛ, na bese bo yela bɛɛ tɔɔse be nombiakumɛɛ ŋan bɔɔ yɛɛ kaalaŋ nɛ. 4 Nawolo nyi nunkyuese na asoose fatabo, be gyae ke tale faafo dukum lee deniwalaŋ wose man ya.

5-6 Lee mena dɔɔ debaŋ keŋ Kristo ne gyae waa kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ nɛ, ɔ yako ɔ kya Wurubuarɛ nyiaa,

“Na kedeesa na abɔɔ ŋan bɛɛ mo
sola neŋ nɛ na gyoo na n sia ya.
Wonembia katoo kedeesa,
na dukum kasola kedeesa koraŋ bɛɛ gyoo n sia ya.
Mɔna n te desina ma wosenaane
na maa mo ke deesi fa neŋ.

7 Mena dɔɔ,

‘Me Gbeŋgyoo maŋ yaa.
Me kɔŋae me kaa yɛɛ n kegyaebii,
ŋgba mena keŋ bɔɔ ŋmarase ma wose man
nombia do n nombia aŋmaraseŋ see ŋan man nɛ.’ ”

8 Kristo taŋ wulaa yako kaalaŋ nyiaa, “Wurubuarɛ bɛɛ gyae kedeesa na abɔɔ ŋan bɛɛ mo sola e na wonembia katoo kedeesa na dukum kasola kedeesa ya, te ŋe bɛɛ gyoo ɔ sia mɔ ya.” Mɔna kɛŋa pou yɛɛ kpene keŋ Mosesi mmaraase ŋan na wolo nyi baa yɛɛ. 9 Botɔɔ te Kristo besewɔ yako nyiaa, “Me Gbeŋgyoo maŋ yaa. Me kɔŋae me kaa yɛɛ n kegyaebii.” Kei nawolo baa nyi Wurubuarɛ te bɛɛ kedeesa gyaŋgbate keŋ, te ɔ moo Kristo wui keŋ ɔ ba mo ɔ wose deesi nɛ kaa see ke nawɔɔ man. 10 Wurubuarɛ kegyaebii keŋ Kristo be kɔŋ kaa yɛɛ mo ɔ wose deesi karatetee dokoloŋ kekpaakekpaa nɛ, keŋ lese na

da ayimɛɛ desina daa see fa Wurubuarɛ.
11 Wee na wee na, Gyudatena
saese baŋ gyakaa bee deesi
kedeesa dokoloŋ kenaŋ agbaatee
agbaatee. Mɔna ŋe bɛɛ tale
lese dukum lee deniwalaŋ wose
man ya. 12 Mɔ Kristo dɔɔ ŋon
moo ɔ wose deesi fa Wurubuarɛ
karatetee dokoloŋ kekpaakekpaa,
na waa mo lese de nombiakumɛɛ.
Kenaŋ wɔle na te ɔ ke kyaawɔ
Wurubuarɛ dunoluŋ dɔɔ adido.
13 Lee mena debaŋ kenaŋ pou
nɛ, ɔ sɛɛ ɔ kyaa botɔɔ ɔ ne daa
wee keŋ Wurubuarɛ waa mo ɔ
kɔlala pou do e ɔ nawɔɔ tɛɛ nɛ.
14 Kristo kedeesa keŋ ɔ ba mo ɔ
wose deesi fa Wurubuarɛ dɔɔ nɛ,
te yeli balaŋ baŋ pou ɔ be baake
wɔ te ɔ be desina wɔ see fa ɔ wose
nɛ, ta bese balaŋ baŋ ayimɛɛ be
doo be man ya nɛ kekpaakekpaa.
15 Wurubuarɛ feliŋ ŋon gbagba
mɔ ne di adansɛɛ lee mena nom-
bia kɛŋa wose man, ŋgba mena
keŋ bɔɔ ŋmarase Wurubuarɛ
nombia aŋmaraseŋ see man nɛ
nyiaa.
16 Wurubuarɛ kpa,
“Nɔɔkebakesee keŋ maŋ ɛ
Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
na me balaŋ be bake see yɛna
nyiaa,
Debaŋ daale de lii na,
maa mo ma mmaraase ŋan
do be konɔɔse na ba nyeeya
man.”
17 Keŋte ɔ besewɔ yako nyiaa,
“Mɔɔ gyae maa tɔɔse be nombi-
akumɛɛ
na be nombia nkaraŋkaraŋ
ŋan bɔɔ yɛɛ nɛ bela ya.”
18 Te nyi akpaa Wurubuarɛ ta mo
de nombiakumɛɛ kyɛɛ daa na, ta
tekaa kaboena nyi dɛɛ bese deesi
fa e lee de nombiakumɛɛ dɔɔ bela
ya.

*Ɛ yela dee tuu benaa Wu-
rubuarɛ*

19 Me tebia, lee Yesu yeŋ keŋ
dɔɔ de te nyiŋ gbɛɛ keŋ dɛɛ
tale gyoo Wurubuarɛ ɔsom deni
dinaa tɔɔmante keŋ man yakaa.
20 Nɛnɛɛ dɛɛ tale gbaa kanyaŋ keŋ
bɔɔ mo kpase deni dinaa keŋ man
nɛ. Nawolo nyi Yesu ta mo ɔ
wose deesi mo toro gbɛɛ wɔle keŋ
na mo daa gyu nyeedoŋ wɔle keŋ
man nɛ fa daa. 21 Nɛnɛɛ de te
nyiŋ Wurubuarɛ sae kegyia dek-
patakpere ŋon daa Wurubuarɛ
balaŋ pou doo ɔ nyiŋmaa man.
22 Mena dɔɔ ɛ yela dɛɛ mo konɔɔ
kpaakpaa tuu benaa Wurubuarɛ,
na dɛɛ kyaŋ kelɛɛdi keŋ dɔɔ lɛɛdi
nɛ man keŋkeŋ. Ɛ yela dɛɛ yɛɛ
balaŋ baŋ bɔɔ gberaa be nombi-
akumɛɛ lee ba wose man keŋ bɔɔ
tekaa wɔlɛɛ na ŋa bela ya, na dɛɛ
yɛɛ balaŋ baŋ bɔɔ mo Wurubuarɛ
loŋ faafo da ayimɛɛ pou leki nɛ.
23 Ɛ yela dɛɛ kyaŋ nombia ŋan dɔɔ
lɛɛdi te de loo gyakaa ŋe dɔɔ nɛ
man keŋkeŋ keŋ dɔɔ lee de wɔle
ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ de
yako nombii see na, ɔ bɛɛ lee ke
wɔle ya. Mena dɔɔ abɔɔ ŋan ɔ
be yako see nyi waa yɛɛ fa daa
nɛ, waa yɛɛ ŋa fa daa. 24 Mena
dɔɔ ɛ yela dɛɛ gyueŋ mena keŋ
dɛɛ do dɔŋa kakyeŋ, na dɛɛ gyae
dɔŋa na dɛɛ yɛɛ nombia kpaakpaa
fa dɔŋa. 25 Ɛ na yeli dee tina
kegyaŋee som ŋgba Kristotena nɛ
yela, ŋgba mena keŋ baale ba mo
ke yɛɛ be dinɔɔ nɛ ya. Mɔna ɛ yela
dɛɛ kyaa gyaŋee na dɛɛ do dɔŋa
kakyeŋ nideli, tuturu na nɛnɛɛ
keŋ dɔɔ naa nyi de Gbeŋgyoo
Yesu wee dinaa keŋ ɔ be yako see
nyi waa bese kɔŋ na benaa nɛ.
26 Akpaa nyi ŋolo gyeŋ nyeedoŋ
nombia gbagba ŋan te ɔ bese
naa na sia yɛɛ nombiakumɛɛ nɛ,
kenaŋ na kedeesa daale be kyaa
keŋ ɔtenate waa deesi fa Wu-
rubuarɛ, na Wurubuarɛ ka mo
ɔ nombiakumɛɛ kyɛɛ e bela ya.
27 Mɔna ɔtenate waa kyaa bo
na wɔe kelɔ ɔ ne daa nombia
kedi wee, na boalaŋ degyapaa
keŋ gyae kaa kpa balaŋ baŋ pou

bɔɔ koro seŋ tia Wurubuarɛ nɛ. 28 Gyaŋgba gyaŋgba keŋ nɛ, akpaa ŋolo te di Mosesi mmaraase ŋan dɔɔ ya te balaŋ bala yaa batooro de di adansɛɛ tia e nɛ, bɛɛ ko ɔtenate keŋ bɔɔ ne wii ɔ waraŋase ya. 29 Akpaa mena te doo nɛ, kenaŋ na deŋele keŋ baa wɔŋ walaŋ ŋon ɔ ta mo Wurubuarɛ bu ŋon nombia ŋan yɛɛ kolo ya nɛ, ka dokoso be kyaa ya. Baa wɔŋ ɔtenate deŋele nideli, nawolo nyi ɔ nombia ayɛɛsa nawolo baa nyiaa Yesu fatabo keŋ ɔ ba mo tɔ nɔɔkebakesee wɔle keŋ nɔɔ, te ɔ ba mo gberaa da ayimɛɛ lee da wose man nɛ be dana tɔnɔɔ fa e ya, te ɔ ta mo Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɔ na mo ɔ bɛrɛɛ boele balaŋ mɔ nɛ yɛɛ kolo ya. 30 Nawolo nyi da gyeŋ nyi Wurubuarɛ yakowɔ nyiaa, “Maŋ ne gyae la maa tɔ me balaŋ kom lee be nombiakumɛɛ dɔɔ.” Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see na bese yako nyiaa, “De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ ne gyae la waa di ɔ balaŋ nombia.” 31 Ke gyae ke yɛɛ gyakoloŋ, nyi ŋolo ke yala Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa kekpaakekpaa nɛ nyiŋmaa man.

32 Ɛ tɔɔse debaŋ keŋ ɛ be taŋgbɛɛ lɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan di kewalaŋ nɛ. Nombia dinaana yala ŋon, mɔna ɛ kyaŋa ɛ wose seŋ keŋkeŋ di ŋe dɔɔ. 33 Weeya ŋaale man na bɛɛ tee ŋon, fulu ŋon balaŋ man. Ŋaale man mɔ na, ɛ na sem ɛ tebia baŋ bɛɛ naase wɔ diyem nɛ wɔle, naa diyem ŋgba baŋ mɔ nɛ. 34 Ɛ wii ɛ tebia baŋ bɔɔ kyaŋ wɔ tɔ deni nɛ waraŋase. Be lɛo ya abɔɔ koraŋ na ɛ ta ko ɛ wose ya, mɔna ke yɛɛ ŋon gyoŋ bo, nawolo nyi ɛ gyeŋ nyi ɛ dana abɔɔ kpaakpaa ŋan ŋa kela tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ, te ŋe doo fa ŋon kekpaakekpaa nɛ.

35 Mena dɔɔ ɛ na yeli ɛ wose ke yɔkɔse ŋon Wurubuarɛ ɔsom keŋ man ya. Ɛ kyaŋ nombia ŋan ɛ be lɛɛdi nɛ man keŋkeŋ, nawolo nyi wee daale Wurubuarɛ waa tɔ ŋon kom. 36 Kaboena nyi yaa yɛɛ kakyeŋ seŋ keŋkeŋ na ɛ ke nyiŋ tale yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii. Ɛ yɛɛ mena na ɛ ke nyiŋ kpene keŋ ɔ be yako see nyi waa fa ŋon nɛ. 37 Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako nyiaa,

“Be gyae ke kyare ya,
walaŋ ŋon kaboena nyi waa kɔŋ nɛ waa kɔŋ.
Ɔ be gyae waa dɔɔ wɔle na kekɔŋ ya.
38 Me balaŋ baŋ be gbɛɛneŋ tenɛɛ me siaman nɛ,
lee ba kelɛɛdi dɔɔ te baa nyiŋ nyeedoŋ kyaa.
Mɔna akpaa be man ŋolo ta seŋ ɔ kelɛɛdi man keŋkeŋ ya
te ɔ lee ɔ wɔle na,
ɔ nombia be gyae ka gyoo me sia ya.”

39 Daa te yɛɛ balaŋ baŋ bɔɔ lee Wurubuarɛ wɔle, te baŋ na e nsana be tiri kekpaakekpaa nɛ ya. Mɔna daa yɛna balaŋ baŋ dɔɔ lɛɛ Wurubuarɛ di, te ɔ be lɛɛ da nyee nɛ.

11

Wurubuarɛ kelɛɛdi

1 Woŋ yɛna Wurubuarɛ kelɛɛdi? Keŋ yɛna nyi deniwalaŋ ka gyeŋ ɔ konɔɔ man nideli nyi, abɔɔ ŋan ɔ loo gyakaa ŋe dɔɔ nɛ waa nyiŋ ŋa. Doo nyi ɔ bɛɛ naa mena abɔɔ ŋenaŋ na ɔ sia ya, mɔna ɔ gyeŋ ɔ konɔɔ man nideli nyi mena abɔɔ ŋenaŋ kyaa, te wee daale waa kaa nyiŋ ŋa. 2 Mena ke te beneŋtena baŋ mɔ lɛɛ Wurubuarɛ di, te lee ba kelɛɛdi dɔɔ Wurubuarɛ kɛlɛɛ wɔ.

3 Lee mena keŋ dɔɔ lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ te da gyeŋ nyi nɔɔwoya ŋaageŋ te ɔ kolosiwɔ, te abɔɔ ŋan pou ŋe kyaa adido na ateta nɛ kɔŋawɔ. Kei nawolo baa nyi abɔɔ ŋan pou deniwalaŋ

bɛɛ naa ŋa ɔ sia ya nɛ, ŋan te Wurubuarɛ moowɔ yɛɛ abɔɔ ŋan dɛɛ naa na de sia nɛ.
4 Abɛle kelɛɛ keŋ ɔ be lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ, abɔɔ ŋan ɔ ba mo deesi fa Wurubuarɛ nɛ gyoo Wurubuarɛ sia kela ɔ kegyia Kani wui. Mena dɔɔ Wurubuarɛ mɔ lɛɛ e do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ŋon Wurubuarɛ siaman. Abɛle wulaa yeŋawɔ mɔna ɔ kelɛɛdi nombia ŋan ɔ be yɛɛ nɛ, ŋe sɛɛ ŋe doo fa daa.
5 Enɔke mɔ kelɛɛ keŋ ɔ be lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ te Wurubuarɛ gate e gyu adido na ɔ sia fonɛɛ. Ŋolo te naa e ya nawolo nyi Wurubuarɛ moo e gyu adido. Pɛ Wurubuarɛ ka mo Enɔke gyu adido nɛ, Wurubuarɛ dii adansɛɛ lee ɔ wose man nyi ɔ nombia na gyoo ŋon Wurubuarɛ sia. 6 Nyi akpaa ŋolo bɛɛ lɛɛ Wurubuarɛ di ya nɛ, ɔtenate nombia be gyae ka gyoo Wurubuarɛ sia korakora ya. Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne gyae nyi waa kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ nɛ, kaboena nyi ɔtenate dɛɛ lɛɛ di nyi Wurubuarɛ kyaa, te waa mo abɔɔ kpaakpaa tɔ balaŋ baŋ pou bɛɛ yase be sia kɛo ɔ gbɛɛneŋ man nideli nɛ kom.
7 Nowa mɔ kelɛɛ keŋ ɔ be lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ, debaŋ keŋ Wurubuarɛ be faree e lee kayeyɛɛ dinaa keŋ gyae ke kɔŋ tɛɛle dɔɔ nɛ, doo nyi na ɔ ba gyeŋ kayeyɛɛ kenaŋ dinɔɔ ya, mɔna ɔ lɛɛ Wurubuarɛ di te ɔ yae adakaa dinaa. Keŋte ŋon na ɔ dekpaŋalaŋmantena pou gyoowɔ ke man, te be nyiŋa nyeedoŋ debaŋ keŋ loŋ be waale tɛɛle pou nɛ. Ɔ kelɛɛdi kei te yeli ɔ te bu balaŋ akaŋ baŋ pou fɔɔ nyi be yɛɛ nombiakumɛɛyɛɛrawɔ, keŋ kaboena nyi Wurubuarɛ waa wɔlɛɛ wɔ. Lee Nowa kelɛɛdi kei dɔɔ te Wurubuarɛ lɛɛ e do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ɔ siaman.
8 Aberaham mɔ kelɛɛ keŋ ɔ be lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ, debaŋ keŋ Wurubuarɛ be baake e yako e nyi waa koro lee ɔ tɛɛle man, na waa gyu tɛɛle wɔle daale keŋ ɔ be yako see nyi wee daale ke gyae kaa bese ŋon na ɔ duuluŋ man balaŋ pou wui dɔɔ nɛ ɔ nyii Wurubuarɛ dei. Debaŋ kenaŋ na Aberaham ba gyeŋ tɛɛle keŋ Wurubuarɛ ne yako nɛ wose man kolo ya, mɔna ɔ korowɔ tina ɔ donɔɔ yela gyu botɔɔ. 9 Lee Aberaham kelɛɛdi dɔɔ ɔ gyuuwɔ kekyaa tɛɛle keŋ Wurubuarɛ be yako see nyi ke gyae kaa bese ɔ wui nɛ dɔɔ ŋgba ŋɔɔle nɛ. Ɔ ke kyaawɔ kanyaŋ denɛɛ man ŋgba mena keŋ ɔ bu Asiki na ɔ naanabii Gyekɔpo mɔ ba ke kyaa nɛ. Wurubuarɛ yakowɔ see fa Asiki na Gyekɔpo mɔ nyi wee daale mena tɛɛle kenaŋ gyae kaa bese be wui, ŋgba mena keŋ ɔ be yako see fa Aberaham nɛ. 10 Na Aberaham dɔɔ, ŋon sia gyakaa bo donɔɔ keŋ Wurubuarɛ gbagba ba mo adao lese ke, te ka seŋɛɛ nideli te ke dana doŋ te ke kyaa kekpaakekpaa nɛ dɔɔ.
11 Doo nyi na Aberaham te ŋmɛɛ gbaa lolo te ɔ wɛɛle Saara mɔ yɛɛ ɔlamanbo e, mɔna lee kelɛɛ keŋ ɔ be lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ Wurubuarɛ yela ɔ lola bu. Nawolo nyi debaŋ keŋ Wurubuarɛ be yako see nyi waa fa wɔ bu nɛ, ɔ lɛɛwɔ di nyi Wurubuarɛ waa di ɔ nombia ŋan ɔ be yako see nɛ dɔɔ. 12 Lee mena dɔɔ Aberaham ŋon ɔ be ŋmɛɛ gbaa lolo te ɔ loo be gyakaa nyi nafɔ waa tale lola bela ya nɛ, ɔ kaa lola bu te ɔ duuluŋ man balaŋ kaa wukuwɔ ŋgba kyolobiise ŋan ŋe kyaa adido, yaa ɛpo nɔɔman aŋasa nɛ.
13 Mena balaŋ kɛwɔ pou te nyiŋ kpene keŋ Wurubuarɛ be yako see nyi waa fa wɔ nɛ ya, mɔna be gyakaa bɛɛ lɛɛ Wurubuarɛ di pɛte ba yekeewɔ. Nawolo nyi lee ba kelɛɛdi dɔɔ yɛɛ yaa ŋgba

be wulaa naa abɔɔ ŋan na lem keŋ wee daale baa kaa nyiŋ ŋa nɛ. Mena dɔɔ be nyaŋeewɔ do Wurubuarɛ nɔɔ, te be lɛɛwɔ do nyi be yɛɛ ŋɔɔlawɔ tɛɛle kei dɔɔ. 14 Balaŋ baŋ bɔɔ gyuusu be nɔɔ yako mena nombia kɛŋa nɛ, na bɛɛ wolo baa nyi bɛɛ kɛo baŋ gbagba be tɛɛle na baa kyaa ke dɔɔ. 15 Kei nawolo baa nyi na be loo be gyakaa tɛɛle keŋ bɔɔ koro tina ke yela nɛ dɔɔ ya. Nawolo nyi, nyi be loo deŋ gyakaa ke dɔɔ nɛ, nafɔ be dana gbɛɛ nyi baa bese gyu botɔɔ. 16 Mɔna ba moo be loo bo gyakaa tɛɛle keŋ ke dei kela keŋ bɔɔ koro yela ke nɛ dɔɔ. Mena tɛɛle kenaŋ yɛna Wurubuarɛ gyaŋ adido. Mena dɔɔ be dana Wurubuarɛ desɛŋ nyi mena balaŋ benaŋ baa baake e nyi be Wurubuarɛ ya. Nawolo nyi ɔ te desina tɛɛle kpaakpaa daale see wɔ.

17-18 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako nyiaa, Wurubuarɛ yako Aberaham nyi, “N bu Asiki dɔɔ te maa ta na maa yela n duuluŋ man balaŋ ke wuku.” Mɔna Wurubuarɛ kɛɛse Aberaham kelɛɛdi kɛɛ te ɔ yako e nyi waa mo ɔ bu Asiki ŋonaŋ deesi fa e. Te lee kelɛɛ keŋ Aberaham be lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ, ɔ desina ɔ wose nyi waa mo ɔ bu Asiki deesi fa Wurubuarɛ. 19 Aberaham sɛɛwɔ nyi waa mo ɔ bu Asiki deesi fa Wurubuarɛ, nawolo nyi wa agyueŋ man na ɔ gyeŋ nyi ɔ bu ŋon da yem koraŋ na, Wurubuarɛ waa tale gyuusu e lee yeŋ man. N kɛɛ gba na, na yɛɛ yaa ŋgba ɔ moo e baa deesi fa Wurubuarɛ ampaŋ, te Wurubuarɛ gyuusu e lee yeŋ man nɛ.

20 Asiki mɔ kelɛɛ keŋ ɔ be lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ, te ɔ talewɔ yako ɔ bia Gyekɔpo na Esawu abɔɔ ŋan Wurubuarɛ waa yɛɛ fa wɔ wee daale nɛ.

21 Gyekɔpo mɔ kelɛɛ keŋ ɔ be lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ debaŋ keŋ ɔ yeŋ ba benaa nɛ, ɔ seŋawɔ teeli na ɔ gbutu te ɔ doo Wurubuarɛ nɔɔ, te ɔ sola e nyi waa hiraa ɔ naanasebia Gyosɛfo bia baala bala baŋ.

22 Gyosɛfo mɔ kelɛɛ keŋ ɔ be lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ pɛ waa yeŋ nɛ, ɔ yako ɔ balaŋ Iseraetena nyi wee daale baa kaa lee Igyipite tɛɛle man. Keŋte ɔ wola wɔ mena keŋ baa yɛɛ ɔ ŋɔɔ.

23 Mosesi ɔ kya na ɔ naa mɔ kelɛɛ keŋ bɔɔ lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ be ka lola be bu Mosesi nɛ, be talewɔ weese e deni man gyaalaŋna batooro, keŋ ba te yee Igyipite gyoo mmaraa keŋ ɔ ba see nyi baa koe bia baala baŋ bɔɔ lola wɔ kewalaŋ nɛ ya. Nawolo nyi be naawɔ nyi bu ŋon te yɛɛ walaŋ yakaate e ya.

24 Mosesi mɔ kelɛɛ keŋ ɔ be lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ debaŋ keŋ ɔ ba bee nɛ, ɔ bɛɛwɔ nyi be na tekaa baake e nyi Igyipite gyoo bu alebu ŋon bu bela ya. 25 Nawolo nyi ɔ kegyaebii yɛna nyi waa kaa kpu na ɔ tebia Wurubuarɛ balaŋ baŋ na baa naa diyem, kela keŋ waa kyaa gyoo Faaro dɛɛ di gyoŋ weeya akalansɛɛ ŋaale, na waa wɔlɛɛ na dukum man kedoo. 26 Ɔ naawɔ nyi akpaa nyeelɛɛre ŋon waa kaa kɔŋ nɛ dɔɔ te ba do e desɛŋ na, dana tɔnɔɔ fa e kela abɔɔ kpaakpaa ŋan pou waa nyiŋ Igyipite tɛɛle man nɛ. Nawolo nyi kpene keŋ dɔɔ ɔ loo gyakaa nɛ, yɛna abɔɔ kpaakpaa ŋan Wurubuarɛ waa kaa fa e wee daale nɛ. 27 Lee Mosesi kelɛɛ keŋ ɔ be lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ, ɔ korowɔ lee Igyipite tɛɛle man keŋ ɔ te yee baŋ keŋ gyoo ŋon waa gyeŋ ɔ dɔɔ nɛ ya. Doo nyi nombia ŋan be tuŋ e gbɛɛnaa man nɛ dana doŋ, mɔna ɔ ta bese ɔ wɔle ya. Nawolo nyi yɛɛ e ŋgba ɔ naa Wurubuarɛ ŋon walaŋ bɛɛ naa e na ɔ sia ya nɛ nyi ɔ kpuɛ na e. 28 Mosesi kelɛɛ

keŋ ɔ be lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ te ɔ baŋa ba nyeekelɛɛwee kedi keŋ daŋ, te ɔ yela ba koo wonembu te ba moo ɔ fatabo ŋmatee ba anaanɔɔse dɔɔ. Keŋ dɔɔ bɛɛ yɛɛ mena yɛna nyi, akpaa Wurubuarɛ kpilale ŋon de kɔŋ nyi ɔ kaa koe bia baala gyaŋgba nyibaŋ baŋ Igyipite tɛɛle man nɛ, na waa gbaa Iseraetena wui denɛɛ ŋan tina be bia baala baŋ yela.

29 Iseraetena kelɛɛ keŋ bɔɔ lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ, te be talewɔ ta Ɛpo yayam keŋ man toŋ ŋgba be dɔŋ bo tɛɛle dɔɔ nɛ. Mɔna debaŋ keŋ Igyipitetena mɔ ba gyoo nyi baa toŋ na, te boo keŋ wuuwɔ mo wɔ pou laŋ.

30 Iseraetena kelɛɛ keŋ bɔɔ lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ te be talewɔ ta kilisi Gyeriko donɔɔ weeya nyetooro, te dekyaŋ keŋ bɔɔ maa kilisi donɔɔ keŋ nɛ pou tekeriiwɔ yala.

31 Futooli alo ŋolo kyaawɔ Gyeriko donɔɔ kenaŋ man keŋ bɛɛ baake e nyi Rahabo. Rahabo kei kelɛɛ keŋ ɔ be lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ, debaŋ keŋ Mosesi be kpila tewulɛɛ nyi baa gyu ke kɛɛ Gyeriko donɔɔ keŋ kedoobii nɛ, ɔ lɛɛ tewulɛɛ benaŋ ŋɔɔlale. Mena dɔɔ debaŋ keŋ bɔɔ kaa koe balaŋ baŋ pou bɔɔ yɛɛ deŋele doŋ tia Wurubuarɛ donɔɔ kenaŋ man nɛ, be ta ko ŋon Rahabo ya lee ɔ kelɛɛdi dɔɔ.

32 Nafɔ me dana nombia burum maa bese tɔlɛɛ fa ŋon. Mɔna debaŋ be doo fa maŋ na maa yako ŋon kolo lee beneŋtena ŋgba Gidiyɔn na Baraki na Samsen na Gyɛfeta na Defidi na Samuɛle na Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ bɔɔ lɛɛ Wurubuarɛ di nɛ wose man bela ya. 33 Lee ba kelɛɛ keŋ bɔɔ lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ, be man baale talewɔ yoo di gyooneŋ dɔɔ te baale mɔ dii gyoori ke gbɛɛ dɔɔ, te baale mɔ nyiŋa abɔɔ ŋan Wurubuarɛ be yako see nyi waa fa wɔ nɛ. Baale mɔ dii laamantese dɔɔ keŋ ba te tale kyaŋ wɔ tao ya. 34 Baŋ mɔ bɔɔ mo wɔ do boalaŋ degyapaa man nɛ leewɔ ke man keŋ ba te nyakee ya, te baale mɔ leewɔ be kɔlala nyiŋmaa man keŋ ba te tale ko wɔ ya. Baŋ mɔ nafɔ bɔɔ dana doŋ ya nɛ nyiŋa doŋ nideli yoo, te be dii be kɔlala pou dɔɔ keŋ ba te tale seŋ be siaman ya. 35 Lee ala baale mɔ kelɛɛ keŋ bɔɔ lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ, Wurubuarɛ gyuusu be balaŋ baŋ bɔɔ yekee nɛ lee yeŋ man fa wɔ.

Be naase be man baale diyem yeŋ yeŋ, mɔna be te tina ba kelɛɛdi yela lee Wurubuarɛ wɔle ya. Nawolo nyi bɛɛ gyae nyi wee daale Wurubuarɛ ke gyuusu wɔ lee yeŋ man, na waa fa wɔ dekyae kpaakpaa keŋ ka kela tɛɛle kei dɔɔ wui. 36 Lee baale mɔ kelɛɛ keŋ bɔɔ lɛɛ Wurubuarɛ di dɔɔ be naase wɔ diyem fulu wɔ do wɔ desɛŋ, te ba doo be man baale mɔ agbaraagbaraase mo wɔ ketɔ deni. 37 Be fuŋii be man baale boya koe, te be bɛɛse be man baale yaaleŋ ala te ba moo silase koe baale. Namense na asoose tɔna te be man baale moowɔ wu ba wose, te be tɛɛwɔ na diyem te balaŋ kɔla wɔ naase wɔ diyem. 38 Tekaboena nyi nafɔ mena balaŋ kɛwɔ baa kyaa tɛɛle kei dɔɔ kpu na nombiakumɛɛyɛɛra ya. Lee ba kelɛɛdi dɔɔ be naa diyem, te be tɛɛwɔ yeyɛɛ depampaa dinaa man na bulase dɔɔ ŋgba balaŋ baŋ yoo be gegi wɔ lee baŋ gbagba be tɛɛle man nɛ, te be tɛɛwɔ dokii boya bɔɔneŋ na tɛɛle bɔɔneŋ man. 39 Wurubuarɛ kɛlɛɛ mena balaŋ kɛwɔ pou nideli lee ba kelɛɛ keŋ bɔɔ lɛɛ e di dɔɔ. Mɔna be man ŋolo na ŋolo te nyiŋ kpene keŋ ɔ be yako see nyi waa fa wɔ nɛ ya. 40 Nawolo nyi Wurubuarɛ te desina kolo kpaakpaa keŋ ke dei kela gyaŋgbate keŋ nɛ see daa. Te ɔ kegyaebii yɛna nyi daa na wɔ

pou de dinɔɔ dɛɛ yɛɛ dinɔɔ keŋ dukum kamasɛ be doo ke man ya.

12

Ɛ yela dee sila Yesu Kristo

1 Mena balaŋ burum kɛwɔ baŋ bɔɔ lɛɛ Wurubuarɛ di nɛ, ne di
adansɛɛ fa daa nyi Wurubuarɛ ne
di ɔ nombia dɔɔ. Mena dɔɔ ɛ
yela dee tina kpene kamasɛ keŋ
ne tɔ daa gbɛɛ lee de Wurubuarɛ
ɔsom man, na nombiakumɛɛ ŋan
ne bake daa te ne yeli dɛɛ yale
da kelɛɛdi man bileŋbileŋ nɛ yela,
na dɛɛ yase de sia na dɛɛ kyaŋ
dɔ ɔsom keŋ man nideli kelii ɔto
ŋgba mena keŋ de Gbeŋgyoo ba
wola daa nɛ. 2 Lee mena dɔɔ ɛ
yela dɛɛ mo de sia gyakaa Yesu
waageŋ dɔɔ. Ŋon ne yele la te
dɛɛ tale seŋ keŋkeŋ da kelɛɛdi
man, nawolo nyi da kelɛɛdi pou
gyakae ɔ dɔɔ lee ka kewalaŋ kelii
ɔto. Lee gyoŋ keŋ ɔ loo gyakaa
ke dɔɔ nɛ dɔɔ, ɔ te yeli ɔpaŋdaŋ
dɔɔ yeŋ keŋ ke yɛɛ e desɛŋ ya.
Mɔna ɔ nyiŋa konɔɔ seŋ keŋkeŋ
yela be gyɔɔ e ɔpaŋdaŋ dɔɔ. Te
nɛnɛɛ ɔ kyaa ɔ kya Wurubuarɛ
dunoluŋ dɔɔ ɔ gyoori keŋ man. 3 Ɛ
tɔɔse mena keŋ Yesu be naa diyem
nombiakumɛɛyɛɛra baŋ bɔɔ koro
seŋ tia e nyiŋmaa man nɛ. Lee
kɛŋa pou wɔle na ɔ nyiŋa konɔɔ
seŋ keŋkeŋ. Lee mena dɔɔ ɛmɛɛ
mɔ ɛ na yeli ɛ wose keyɔkɔse
ŋon ya, mɔna ɛ yela kei ka do
ŋon kakyeŋ na ɛ ka seŋ keŋkeŋ
mena, na ɛ be nyiŋ lee ɔ wɔle
ya. 4 Nawolo nyi ɛ gyeŋ nyi debaŋ
keŋ ɛ ne fiti nyi ɛ ka lese ɛ wose
lee dukum man nɛ, ɛ man ŋolo
te fiti ta kelii debaŋ keŋ kaboena
nyi baa ko e lee ɔ kelɛɛdi dɔɔ
ya. 5 Yaa ɛ te wolee Wurubuarɛ
nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne
yako mo do ɛ man walaŋ kamasɛ
kakyeŋ lee keŋ ɛ yɛɛ ɔ biawɔ dɔɔ
nɛ? Wurubuarɛ yakowɔ nyiaa,

“Me bu, nyi akpaa maŋ n
Gbeŋgyoo ne desina neŋ
nɛ,
see deŋele na n ke tei maŋ
nideli.
Akpaa ma lese nombia si neŋ nɛ,
na yeli n wose ke yɔkɔse neŋ
na n ka lee me wɔle ya
6 Nawolo nyi walaŋ kamasɛ ŋon
mɛɛ gyae ɔ nombia na
te mɛɛ desina e.
Mena mɔ te walaŋ kamasɛ ŋon
me lɛɛ e do
nyi ɔ yɛɛ me bu e na,
ŋon te mɛɛ wɔŋ ɔ deŋele.”

7 Diyem keŋ ɛ ne naa nɛ, ɛ
nyiŋ konɔɔ na ɛ ka mo ke nyi
Wurubuarɛ ne wɔŋ ɛ deŋele baa.
Nawolo nyi ɔ ta mo ŋon yɛɛ ɔ bia.
Te biikyaa woŋti kyaa la keŋ ɔ kya
bɛɛ wɔŋ ɔ deŋele ya? 8 Nyi akpaa
Wurubuarɛ te wɔŋ ɛ deŋele ŋgba
mena keŋ ɔ ne wɔŋ ɔ bia pou
deŋele ya nɛ, na nawolo baa nyi
ɛ te yɛɛ ɔ bia gbagbawɔ ya. 9 De
popou dana kyaɔ tɛɛle kei dɔɔ,
keŋ nyi akpaa de yɛɛ kolo na bɛɛ
wɔŋ da deŋele te dee bu wɔ. Nyi
akpaa mena te doo nɛ, kenaŋ na
kaboena nyi dɛɛ yɔkɔse da wose
fa de kya Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa
adido nɛ, na dee nyiŋ nyeedoŋ
kekpaakekpaa. 10 De kyaɔ baŋ be
kyaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ, bɛɛ wɔŋ
da deŋele bo baŋ gbagba kegyae-
bii man weeya akalansɛɛ ŋaale.
Mɔna Wurubuarɛ dɔɔ, ŋon ne
wɔŋ da deŋele bo lee daa gbagba
de deeli dɔɔ na dee nyiŋ nyiŋ
ɔ dinɔɔ kpaakpaa keŋ dukum be
doo ke man ya nɛ. 11 Nyi akpaa
be wɔŋ ŋolo deŋele nɛ bɛɛ yɛɛ e
gyoŋ ya. Ne takaa e nawolo nyi
gbɛɛ keŋ man baa mo e ta nɛ dana
doŋ. Mɔna wɔle wɔle nɛ baŋ pou
bee nyiŋ konɔɔ di deŋele kewɔŋ
keŋ dɔɔ nɛ, be gbɛɛneŋ na tenee
Wurubuarɛ siaman te ba wose mɔ
ne fɛɛ wɔ ba kekyaabii man.

Ɛ kɛɛ nideli na dukum ba gyoo ɛ man ya

12 Mena dɔɔ ɛ na yeli ɛ wose
ke yɔkɔse ŋon ya! Ɛ do ɛ wose
kakyeŋ na ɛ ka seŋ nideli ɛ kelɛɛdi
man. 13 Anokoare gbɛɛ keŋ ɛ
silana nɛ, ɛ kyaŋ ɛ wose na ɛ ke
sila ke nideli kelii ɔto, na ɛ ke tale
kyɔ ɛ tebia baŋ ba kelɛɛdi be dana
doŋ ya nɛ, na baa tale seŋ keŋkeŋ
ba kelɛɛdi man kelii ɔto.
14 Ɛ yase ɛ sia na ɛ ke kyaa na
walaŋ kamasɛ wosefɛɛreŋ man,
na ɛ ke yase ɛ sia mo ɛ wose pou
fa Wurubuarɛ keŋ ayimɛɛ kamasɛ
be doo ɛ wose man ya. Nawolo
nyi akpaa ayimɛɛ doo ŋolo man
nɛ, ɔtenate be gyae waa naa de
Gbeŋgyoo na ɔ sia wee daale ya.
15 Ɛ kɛɛ ɛ wose man nideli keŋ
nyi ɛ man ŋolo be yɛɛ kolo na
Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ke bɔ e ya,
te ɛ kɛɛ nideli mɔ nyi walaŋkum
ŋolo na doo ɛ man na waa mo
nombiikum kaa gyoo ɛ man na ke
yela balaŋ burum ka yo gbɛɛ ya.
16 Ɛ kɛɛ ɛ wose nideli keŋ nyi ɛ
man ŋolo be yɛɛ kafoŋ nombia,
yaa waa yɛɛ walaŋ ŋon ɔ bee
yee Wurubuarɛ ya ŋgba Esawu
ŋon weenɛɛ nyefale dokoloŋ dɔɔ,
ɔ ba mo ɔ kegyiiri yɔɔ fa ɔ naabu
nɛ ya. 17 Kenaŋ wɔle nɛ ɛmɛɛ
gbagba gyeŋ nyi nafɔ ɔ gyaewɔ
nyi ɔ kya ke hiraa e ŋgba ɔ bu
kegyia nɛ mɔna ɔ te nyim ya. Ɔ
moo siasaraŋ gyae gbɛɛ keŋ nafɔ
waa mo kyɛɛkee ɔ kya agyueŋ na
waa hiraa e, mɔna te dee ɔ kya ke
kyɛɛkee wa agyueŋ ya.
18 Wurubuarɛ gyaŋ yaa ɛ
kɔŋawɔ. Mɔna ɛ te kɔŋ ɔ gyaŋ
bula keŋ ɛ ke tale tina ke ŋgba
mena keŋ Iseraetena be kɔŋ ɔ
gyaŋ Sinai bula keŋ teŋa man nɛ
ya. Debaŋ keŋ bɔɔ kɔŋ ɔ gyaŋ
bula keŋ teŋa man nɛ, be naawɔ
nyi boalaŋbii daale ne kpaa te
botɔɔ biriwɔ tuum te feliŋ dinaa
mɔ gyɔɔwɔ. 19 Be nyii kaberɛ
kewii botɔɔ na woya ŋaale mɔ.
Balaŋ baŋ kenyii woya ŋan nɛ,
gyakoloŋ gyoo wɔ te ba solawɔ nyi
woya ŋan na tekaa kolosi fa wɔ
ya, nawolo nyi nombia ŋan bɔɔ
nyii nɛ ŋe yɛɛ nombia dinaana
ŋa. 20 Nombia ŋenaŋ yɛna nyi,
“Nyi wonembu yaa kpene kamasɛ
de tina bula keŋ na, baa fuŋii e
boya ko.” 21 Kpene keŋ be kɔŋ
botɔɔ nɛ dana gyakoloŋ nideli.
Lee mena dɔɔ te Mosesi gbagba
yakowɔ nyiaa, “Gyakoloŋ dana
maŋ, te ma wose pou mɔ ta yeŋ
maŋ.”
22 Mɔna ɛmɛɛ baŋ ɛ be lɛɛ Yesu
di nɛ dɔɔ, ɛ te kɔŋ kaa lii bula
keŋ bɛɛ baake nyi Siyɔn nɛ tɛɛ. Ɛ
te kɔŋ kaa lii Wurubuarɛ ŋon ɔ
kyaa kekpaakekpaa nɛ dɛɛ. Botɔɔ
yɛna Gyerusalɛm donɔɔ keŋ ke
kyaa Wurubuarɛ gyaŋ adido nɛ.
Botɔɔ te Wurubuarɛ kpilala baŋ
ŋolo na ŋolo be tale kala wɔ ya nɛ
gyaŋeewɔ bɛɛ nyaŋee. 23 Ɛ te kɔŋ
Wurubuarɛ bia gyaŋgbatena baŋ
bɔɔ ŋmarase ba yela adido te bɔɔ
gyaŋee bɛɛ nyaŋee nɛ gyaŋ. Ɛ te
kɔŋ Wurubuarɛ ŋon waa di balaŋ
pou nombia nɛ gyaŋ. Ɛ te kɔŋ
gyaŋgba balaŋ baŋ Wurubuarɛ
be desinawɔ see fa ɔ wose nɛ
gyaŋ. 24 Nɛnɛɛ dɔɔ Yesu gyaŋ
yaa ɛ kɔŋawɔ. Ŋon yɛna walaŋ
ŋon Wurubuarɛ be tɛɛ ɔ dɔɔ, te
ɔ be bake nɔɔkebakesee wɔle keŋ
fa denibalaŋ nɛ. Ŋon yeŋala fa
walaŋ kamasɛ, te ɔ fatabo keŋ ba
lee ɔ man leki nɛ ne gyae la ka
mo abɔɔ kpaakpaa kɔna daa kela
Abɛle wui fatabo keŋ.
25 Mena dɔɔ ɛ see deŋele nideli
na ɛ ke tei walaŋ ŋon ɔ ne kolosi
fa ŋon nɛ. Nawolo nyi gyaŋgba
balaŋ baŋ bɔɔ bɛɛ be te nyii Wu-
rubuarɛ nombia ŋan Mosesi be
yako fa wɔ tɛɛle kei dɔɔ ya nɛ,
Wurubuarɛ wɔŋa ba deŋele. Nyi
akpaa mena te doo nɛ, kenaŋ na
nyi de bɛɛ de te nyii walaŋ ŋon
ɔ ne kolosi lee adido dei ya nɛ
kenaŋ na Wurubuarɛ waa wɔŋ da
deŋele nideli kela wɔ. 26 Mena
debaŋ kenaŋ man nɛ, Wurubuarɛ

woya yela tɛɛle wosiwɔ. Mɔna nɛnɛɛ ɔ te yako see bela nyiaa, “Maa bese yela tɛɛle ke wosi bela. Na tɛɛle kaageŋ te maa yela ka ke wosi ya, mɔna maa yela adido mɔ ke wosi kpu.” 27 Keŋ Wurubuarɛ be yako nyi “Waa bese yela tɛɛle ke wosi nɛ, ke dana ka asɛɛ.” Kei nawolo baa nyi, abɔɔ ŋan pou ɔ be yɛɛ te baa tale wosi ŋa nɛ, waa lese ŋa pou leki na ke ka abɔɔ ŋan bɔɔ tale wosi ŋa ya nɛ.

28 Mena dɔɔ ɛ yela dɛɛ do Wurubuarɛ nɔɔ, nawolo nyi dɛɛ kaa di gyoori ɔ gyoorobiiri keŋ ke bɛɛ wosi ya te ke kyaa kekpaakekpaa nɛ man. Ɛ yela dɛɛ do e nɔɔ na dɛɛ som e gbɛɛ kpaakpaa keŋ ɔ ne gyae nɛ man, na dɛɛ mo keyee na obuo fa e nideli. 29 Nawolo nyi Wurubuarɛ deŋele kewɔŋ yɛɛ ŋgba boalaŋ keŋ ne kpaa wɔlɛɛ abɔɔ nɛ.

13

Mena keŋ dɛɛ yɛɛ na de nombia ka gyoo Wurubuarɛ sia

1 Ɛ na tina dɔŋa kegyae yela korakora ya. Ɛ gyae dɔŋa debaŋ kamasɛ ŋgba naa lolobia nɛ. 2 Ɛ na bɛɛ ŋɔɔla kelɛɛ ya. Nawolo nyi gyaŋgba baale lɛɛ ŋɔɔla, keŋ be ta gyem gba nyi be yɛɛ Wurubuarɛ kpilalawɔ ya. 3 Ɛ tɔɔse ɛ tebia baŋ bɔɔ kyaŋ wɔ tɔ deni nɛ. Ɛ yela be nombia ke hia ŋon ŋgba ɛmɛɛ na wɔ yaa be kyaŋawɔ tɔ deni nɛ. Te baŋ mɔ bɛɛ naase wɔ diyem nɛ, ɛ yela baŋ mɔ nombia ke hia ŋon ŋgba ɛmɛɛ na wɔ ne naa na diyem kenaŋ nɛ.

4 Ɛ bu yale nyi ke yɛɛ kolo kpaakpaa ke ɛ siaman, na ɛ ke di yale mmaraase dɔɔ nideli keŋ ŋolo ba lee ɔ dɔɔ wɔle ya. Tekaboena nyi baala na ala yalala baa lee dɔŋa wɔle yaletɛɛ ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ waa wɔŋ baŋ pou bɛɛ yɛɛ kafoŋ nombia, na baŋ pou bɛɛ lee dɔŋa wɔle yale tɛɛ nɛ deŋele. 5 Ɛ na yela ɛ sia keyɛɛ kɔba kegyae dɔɔ beiŋ ya. Ɛ yela kpene keŋ ɛ dana nɛ ka gyoo ɛ sia. Nawolo nyi Wurubuarɛ gbagba yakowɔ nyiaa,

“Mɔɔ gyae maa tina ŋon yela ya,
te mɔɔ gyae maa lese me sia
mɔ yela ŋon ya.”

6 Lee mena dɔɔ dɛɛ tale gyɔ de konɔɔ yako nyiaa,

“De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ yɛna
walaŋ ŋon ɔ ne kyɔ maŋ,
mena dɔɔ mɔɔ ne yee
gyakoloŋ ya.
Woŋ te deniwalaŋ waa tale yɛɛ
maŋ?”

7 Ɛ tɔɔse ɛ siamantena baŋ gyaŋgba bɔɔ yako ŋon Wurubuarɛ nombia ŋan nɛ. Ɛ kɛɛ dinɔɔ kpaakpaa keŋ man bɔɔ kyaa mo ka yeŋ nɛ na ɛ ke kasee wɔ, na ɛ ke kyaŋ ɛ Kristo kelɛɛdi keŋ man keŋkeŋ. 8 Nawolo nyi Yesu Kristo bɛɛ kyɛɛkee ya, ɔ kedoobii te ɔ doo. Mena keŋ ɔ doo gyaŋgba nɛ, mena te ɔ doo gyeŋ te mena mɔ te waa doo kekpaakekpaa.

9 Ɛ na yeli balaŋ ka mo kawola nkaraŋkaraŋ ŋaale kaa beo ŋon, na ke wɔŋ ŋon lee gbɛɛ kpaakpaate keŋ man ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele daa nɛ yɛna kpene keŋ na do da kelɛɛdi doŋ, na weenɛɛ kekɔla mmaraase dɔɔ kedi ya. Mena weenɛɛ kekɔla mmaraase kɛŋa bɛɛ tale kyɔ balaŋ baŋ bee di ŋe dɔɔ nɛ gbɛɛ kamasɛ man ya. 10 Gyudatena saese baŋ bɔɔ som Wurubuarɛ kanyaŋ deni dinaa keŋ man nɛ, be man ŋolo be dana gbɛɛ waa kpu na daa na dɛɛ mo da kedeesa abɔɔ ŋan dɛɛ mo lese Wurubuarɛ yele nɛ, fa e dɔ ɔsom deni man ya.

11 Kulutoo kamasɛ nɛ Gyudatena sae kegyia ŋon na mo wonembu fatabo gyoo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ tɔɔmante keŋ man gyu ke deesi

sola balaŋ nombiakumɛɛ ŋan bɔɔ yɛɛ nɛ. Mɔna wonembu ŋon dibiliŋ dɔɔ, bɛɛ mo e lee donɔɔ keŋ man gyu ka too e. 12 Mena ke mɔ te ba moo Yesu lee Gyerusalɛm donɔɔ keŋ man, te ɔ kenaa diyem yeŋ te ɔ moo ŋon gbagba fatabo gberaa nombiakumɛɛ pou lee balaŋ wose man na baa yɛɛ balaŋ baŋ be gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman. 13 Yesu dii desɛŋ nideli donɔɔ keŋ nɔɔman. Mena dɔɔ ɛ yela daa mɔ ke wɔŋ da wose lee donɔɔ keŋ man gyu botɔɔ, na daa mɔ kaa di desɛŋ keŋ ɔ be dii nɛ. 14 Nawolo nyi dɔɔ dana donɔɔ keŋ dɛɛ kyaa ke man kekpaakekpaa tɛɛle kei dɔɔ ya. Mɔna de sia gyakaa bo donɔɔ keŋ wee daale dɛɛ kaa kyaa ke man kekpaakekpaa nɛ dɔɔ.

15 Lee mena dɔɔ daa baŋ dɔɔ tale gyuusu de nɔɔ yako nyi Wurubuarɛ yɛna de Gbeŋgyoo nɛ, da kedeesa keŋ dɛɛ tale mo fa Wurubuarɛ yɛna nyi dɛɛ ta Yesu dɔɔ na dɛɛ do Wurubuarɛ nɔɔ debaŋ kamasɛ. 16 Ɛ yɛɛ kakyeŋ na ɛ ke yɛɛ deeli fa dɔŋa debaŋ kamasɛ, na ɛ ke kyɔ dɔŋa mɔ. Nawolo nyi mena abɔɔ kɛŋa keyɛɛ yɛna kedeesa keŋ na gyoo Wurubuarɛ sia.

17 Kaboena nyi yaa mo obuo fa ɛ siamantena baŋ, na ɛ ke nyii be dei. Nawolo nyi baŋ ne kɛɛ na ɛ dɔɔ, te wee daale Wurubuarɛ waa bɔɔse ɛ wose man nombia lee be gyaŋ. Akpaa ɛ mo obuo fa wɔ na, baa yɛɛ ba tom keŋ gyoŋ man. Te akpaa ɛ ta mo obuo fa wɔ ya na, bɔɔ gyae baa yɛɛ ba tom keŋ gyoŋ man ya. Dekɔŋ mena na ɛmɛɛ mɔ be gyae ɛ ke nyiŋ tɔnɔɔ daale lee ke man ya.

18 Ɛ fane fa daa debaŋ kamasɛ. Da gyeŋ nideli nyi de konɔɔ man nombia bee bu daa fɔɔ ya. Te da kegyaebii mɔ yɛna nyi dɛɛ yɛɛ kpene kamasɛ ke gbɛɛ dɔɔ. 19 Mɛɛ waase ŋon nideli nyiaa, ɛ fane fa Wurubuarɛ na maa nyiŋ gbɛɛ kɔŋ ɛ gyaŋ bileŋ.

20 Wurubuarɛ gyuusu na de Gbeŋgyoo Yesu lee yeŋ man. Yesu yɛɛ ŋgba namensekɛɛlere ŋon ɔ ne kɛɛ ɔ namense dɔɔ nideli nɛ. Nawolo nyi ŋon gbagba moona ɔ wose deesi fa Wurubuarɛ lee ɔ balaŋ dɔɔ. Ɔ fatabo te Wurubuarɛ moowɔ tɔ nɔɔkebakesee wɔle keŋ ɔ be bake na ɔ balaŋ te ke kyaa kekpaakekpaa nɛ nɔɔ. 21 Mɛɛ fane nyi Wurubuarɛ ŋon ɔ ne fa wosefɛɛreŋ nɛ waa fa ŋon abɔɔ kpaakpaa kamasɛ, ŋan ŋe gyae ke kyɔ ŋon na ɛ ke tale yɛɛ ɔ kegyaebii. Mɛɛ fane nyi Wurubuarɛ waa ta Yesu Kristo dɔɔ na waa kyɔ ŋon, na ɛ ke tale yɛɛ kpene keŋ na gyoo ɔ sia. Ŋon Yesu te kaboena nyi dɛɛ lese ɔ yele kekpaakekpaa. Amɛn.

22 Me tebia mɛɛ waase ŋon bo nyiaa, ɛ nyiŋ konɔɔ na ɛ ke tei me nombia kyomii ŋan mɔɔ ŋmarase me dana mɛɛ do ŋon kakyeŋ nɛ. 23 Mɛɛ gyae ɛ ke nyii nyiaa, be ta lese de dɔɔ Timoti ŋon bɔɔ kyaŋ e tɔ deni nɛ lee deni man. Akpaa ɔ kɔŋ me gyaŋ bileŋ te mɛɛ kɔŋ ɛ gyaŋ nɛ, maa mo e kpu na ma wose na dɛɛ kɔŋ ɛ gyaŋ. 24 Mɛɛ do ɛ siamantena baŋ na Wurubuarɛ balaŋ baŋ pou nɔɔ. De tebia baŋ pou bɔɔ lee Itali tɛɛle dɔɔ nɛ mɔ na do ŋon nɔɔ.

25 Wurubuarɛ waa mo ɔ bɛrɛɛ boele ɛ popou, na ɛ ke kyaa wosefɛɛreŋ man. Amɛn.

Tɔne keŋ Gyemisi be ŋmarase nɛ

1 Tɔne kei lee maŋ Gyemisi ŋon me yɛɛ Wurubuarɛ na de
Gbeŋgyoo Yesu Kristo tobaale e nɛ
gyaŋ. Mɛɛ ŋmarase kei mee yelee
Kristotena baŋ pou bɔɔ yaasee
gyoo tɛɛle yenaŋ kamasɛ nɛ. Mɛɛ
do ɛ popou nɔɔ.

Mena keŋ nyaŋ ke kyaŋ n wose kayeyɛɛ man

2 Me tebia nyi akpaa nombia na
kayeyɛɛ kamasɛ de yala ŋon na, ɛ
yela ke yɛɛ ŋon gyoŋ nideli. 3 Ɛ
tɔɔse nyi akpaa mena kekɛɛsekɛɛ
kɛŋa de kɔŋ ɛ dɔɔ te ɛ tale seŋ
ɛ kelɛɛdi man na, kei gyae ke
yela ɛ ke tale nyiŋ konɔɔ seŋ lɛɛ
Wurubuarɛ di lee gbɛɛ kamasɛ
man. 4 Mɔna kaboena nyi yaa
yɛɛ kakyeŋ kyaŋ ɛ wose seŋ mena
kelii ɔto. Ɛ yɛɛ mena na ɛ ke nyiŋ
dinɔɔ kpaakpaate keŋ kaboena
nyi yaa nyiŋ te kɔ gyae ke kyɛɛkee
ya nɛ. 5 Nyi akpaa ɛ man ŋolo ne
gyae nyansa keŋ gyae ke yela waa
tale yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii na
waa sola Wurubuarɛ na waa fa e.
Wurubuarɛ dana wɔe te ɔ bɛrɛɛ
boe mena dɔɔ walaŋ kamasɛ ŋon
ɔ sola e kolo na, ɔ be gyae waa
bɛɛse e ya nawolo nyi ɔ bɛɛ kɛɛ
walaŋ siaman ya. 6 Akpaa walaŋ
ŋonaŋ na sola Wurubuarɛ na,
waa lɛɛ di nyi ɔ nyiŋmaa gyae ke
kaŋ kpene keŋ ɔ ne bɔɔse nɛ. Ɔ
na lɛɛ aŋmaareŋ ya nawolo nyi
walaŋ ŋon ɔ ne lɛɛ aŋmaareŋ na,
ɔ yɛɛ ŋgba ɛpo loŋ keŋ feliŋ ne
gyɔɔ gyu bese gyɔ kɔŋ nɛ. 7 Walaŋ
ŋon ɔ ne lɛɛ aŋmaareŋ nɛ, ɔ na
yɛɛ wa agyueŋ nyi waa nyiŋ kolo
lee Wurubuarɛ gyaŋ ya. 8 Nawolo
nyi walaŋ ŋonaŋ agyueŋ be doo
debodokoloŋ ya, te ɔ bɛɛ tale mo
wa agyueŋ gyakaa kolo dokoloŋ
mɔ dɔɔ ya.

9 Kristo walaŋ ŋon balaŋ bɛɛ
kala e do daale man ya nɛ, waa
yela ke yɛɛ e gyoŋ nawolo nyi Wu-
rubuarɛ siaman na ɔ yɛɛ walaŋ
e. 10 Mɔna walaŋ ŋon mɔ ɔ
dana ɔ wose na nyi Wurubuarɛ
de yɔkɔse e na waa yela ke yɛɛ
e gyoŋ. Nawolo nyi be gyae
ke kyare ya na ɔ ta yem ŋgba
mena keŋ ŋale kyeŋkyeŋkɔɔse
bɛɛ kyare ya na ŋe te kpiisi yala
nɛ. 11 Weese na gyem te ke nɔɔ ne
yɛɛ doŋ na, ne yeli ŋale na boto na
ka kyeŋkyeŋkɔɔse pou te kpiisi.
Dekɔŋ mena na ka kyeo pou ne
ŋaalaa. Mena ke te gyae ke kɔŋ
walaŋ ŋon ɔ dana ɔ wose nɛ dɔɔ.
Nawolo nyi debaŋ keŋ ɔ sia be yɛɛ
ɔ dɔŋ ɔ kebu gbɛɛneŋ man nɛ, na
yeŋ te ka mo e.

12 Walaŋ ŋon ɔ ne naa diyem ɔ
kekyaabii man, te ɔ ne tale kyaŋ
ɔ wose seŋ lɛɛ Wurubuarɛ di na
ŋon na nyeebam. Nawolo nyi
akpaa mena walaŋ ŋonaŋ de tale
seŋ kekɛɛsekɛɛ kenaŋ man kelii
ɔto na, waa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa
keŋ Wurubuarɛ be yako see nyi
waa fa balaŋ baŋ bɛɛ gyae e nɛ.

13 Nyi akpaa kekɛɛsekɛɛ daale
de kɔŋ ŋolo dɔɔ na ɔ na yako
nyi, Wurubuarɛ ne kɛɛse na e
waa kɛɛ ya. Nawolo nyi ŋolo
be tale kɛɛse Wurubuarɛ kɛɛ nyi
waa yɛɛ dukum ya, mena mɔ te
Wurubuarɛ bɛɛ kɛɛse ŋolo kɛɛ
nyi waa yɛɛ dukum ya. 14 Mɔna
nyi akpaa kekɛɛsekɛɛ daale de
kɔŋ ŋolo dɔɔ na, na mena walaŋ
ŋonaŋ gbagba lookum beo na
e wɔŋee e ka do dukum man.
15 Akpaa lookum kenaŋ da boo na
ne yeli ɔ ne yɛɛ dukum, te dukum
mɔ da boo na kɛɛ mo yeŋ kɔŋ.

16 Me tebia kpaakpaa, ɛ na beo
ɛ wose ya. 17 Kolo kpaakpaa
kamasɛ na kpene kamasɛ keŋ ke
dei nɛ, na lee bo Wurubuarɛ
gyaŋ. Ŋon yɛɛna abɔɔ ŋan pou
ŋe kyaa adido te ŋɛɛ fa keŋmaŋee

nɛ. Mena abɔɔ kɛŋa da lee na keŋmaŋee te kɔŋ, te ŋe da gyoo na ditiŋtɛɛ mɔ te kɔŋ. Mɔna Wurubuarɛ ŋon be doo mena ya nawolo nyi ɔ bɛɛ kyɛɛkee ya. 18 Ke yɛɛ ŋon gbagba kegyaebii man te ɔ tɛɛwɔ wa anokoare nombii keŋ dɔɔ fa daa nyeedoŋ wɔle. Ɔ yɛe mena na daa ka bese wa abɔɔ ŋan pou ɔ be yɛɛ nɛ man gyaŋgbatena.

Ɛ nyii nombia ŋan na, ɛ di ŋe dɔɔ

19 Me tebia, ɛ yela ɛ man walaŋ kamasɛ ke yɛɛ ɔsaa na nombia kenyii. Mɔna ɛ na barase na nombia kekolosi ya, te ɛ na gyeŋ baŋ mɔ bileŋbileŋ ya. 20 Nawolo nyi walaŋ da gyeŋ baŋ na ɔ bɛɛ tale yɛɛ kpene keŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman ya. 21 Mena dɔɔ ɛ wɔŋ ɛ wose lee ayimɛɛ nombia kamasɛ man, na ɛ ke tina nombiakumɛɛ keyɛɛ yela. Ɛ yɔkɔse ɛ wose na ɛ ke lɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan ɔ ba mo do ɛ konɔɔse man nɛ do. Nombia ŋenaŋ ne gyaela ke tale lɛɛ ɛ nyee.

22 Ɛ yɛɛ ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ nombia ŋan ne yako nɛ. Ɛ na nyii ŋa yakaa ya. Nyi akpaa ɛ ne nyii ŋa yakaa bo na, kenaŋ na ɛ na beo ɛ wose bo. 23 Akpaa walaŋ ŋolo de nyii nombia ŋan te ɔ te yɛɛ ŋgba mena keŋ nombia ŋan na wolo ya nɛ, na walaŋ ŋonaŋ yɛɛ ŋgba walaŋ ŋon ɔ ne kɛɛ ɔ wose diiku man nɛ. 24 Ɔ kɛɛ ɔ wose na ɔ ne naa mena keŋ ɔ dinɔɔ doo. Mɔna akpaa ɔ tuu lee botɔɔ na ɔ te wolee mena keŋ ɔ dinɔɔ doo. 25 Mɔna walaŋ ŋon ɔ na gyoo Wurubuarɛ nombia kpaakpaa ŋan ne lɛɛ balaŋ nyee nɛ man nideli, te ɔ ne kyaŋ ɔ wose kasee ŋa debaŋ kamasɛ na ŋon na nyeebam abɔɔ ŋan pou ɔ ne yɛɛ nɛ man. Nawolo nyi Wurubuarɛ waa hiraa e. Na ɔ ne nyii nombia ŋan bo yakaa na ɔ te wolee ŋa ya, mɔna ɔ na mo ŋa yɛɛ tom.

26 Nyi akpaa ŋolo ne kɛɛ ɔ wose nyi ɔ yɛɛ Wurubuarɛ somre kpaakpaate e te ɔ ta do ɔ laakem dekɔŋ ya na, kenaŋ na ɔtenate ŋonaŋ Wurubuarɛ ɔsom keŋ yɛɛ yakaa, te ɔ na beo ɔ wose mɔ bo. 27 Wurubuarɛ ɔsom keŋ ke dei te kɛɛ gyoo de kya Wurubuarɛ sia yɛna nyi, balaŋ baa kɛɛ yoyolobia na liala dɔɔ ba diyem kena man, na baa wɔŋ ba wose lee tɛɛle kei dɔɔ nombia nkaraŋkaraŋ keyɛɛ man.

2

1 Me tebia, ɛ yɛɛ balaŋ baŋ ɛ be lɛɛ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo ŋon ɔ yɛɛ gyoorobiiri gbeŋgyoo e nɛ di. Mena dɔɔ ɛ na kɛɛ walaŋ siaman pɛna ɛ ke yɛɛ kolo ya. 2 Ɛ yela dɛɛ mo ke nyi ɛ te gyaŋee na balaŋ bala baale te kɔŋ kaa lee botɔɔ. Ŋolo doona kegbase kpaakpaa nyiŋan na kɔba kɔlabii ɔ nyiŋmaa man, na ŋolo mɔ yɛɛ diyemte e te ɔ doo kegbase ayimɛɛ ayimɛɛ atiriisa ŋaale kɔŋ botɔɔ. 3 Te akpaa ɛ mo obuo nideli fa walaŋ ŋon ɔ doona abɔɔ kpaakpaa nyiŋan te ɛ yako e nyiaa, “Nyaŋ kaa kyaa gbeli kpaakpaate kei dɔɔ kɛbo,” te ɛ yako diyemte ŋon mɔ nyi “Nyaŋ seŋ botɔɔ yaa tisi kyaa tɛɛle man kɛbo.” 4 Akpaa ɛ yɛɛ mena na ŋgba ɛ ne kɛɛ balaŋ siaman baa pɛte ɛ ne yɛɛ kolo, yaa ŋgba ɛ na mo ya agyueŋ kumɛɛ baa di balaŋ nombia?

5 Me tebia ɛ tei maŋ nideli. Balaŋ baŋ balaŋ ne kɛɛ wɔ nyi be yɛɛ ayematenawɔ tɛɛle kei dɔɔ nɛ, baŋ te Wurubuarɛ lesewɔ nyi baa lɛɛ Yesu Kristo di. Mena balaŋ benaŋ te Wurubuarɛ lesewɔ nyi baŋ ne gyae la baa nyiŋ gbɛɛ gyoo ɔ gyoori keŋ ɔ be wulaa yako see nyi waa mo fa balaŋ baŋ bɛɛ gyae e nɛ. Wurubuarɛ siaman na mena balaŋ kɛwɔ yɛna balaŋ baŋ be dana ba wose. 6 Mɔna ɛmɛɛ dɔɔ ɛ bɛɛ mo ayematena yɛɛ kolo ya.

Na balaŋ baŋ be dana ba wose nɛ ne naase na ŋon diyem yee? Na baŋ ke ne wɔŋee na ŋon gyu nombia dedii man yee? 7 Na mena balaŋ benaŋ ke ne kolosina nombia nkaraŋkaraŋ tia ɛ Gbeŋgyoo Yesu Kristo gyoorobiiri yele keŋ yee?

8 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see yakowɔ yenaŋ daale nyiaa, “Gyae n dɔɔ ŋgba nyaŋ gbagba n wose nɛ.” Nyi akpaa ɛ kɛɛ te ɛ di mena mmaraa kei dɔɔ nideli na, kenaŋ na ɛ ne yɛɛ nombia kpaakpaa baa. 9 Mɔna nyi akpaa ɛ kɛɛ balaŋ siaman pɛte ɛ yɛɛ kolo na ɛ te yɛɛ dukum, keŋ nawolo nyi ɛ te yala Wurubuarɛ mmaraa keŋ dɔɔ. 10 Nawolo nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ di Wurubuarɛ mmaraase ŋan pou dɔɔ te ɔ yala ŋe man dokoloŋ dɔɔ na, Wurubuarɛ siaman na nawolo baa nyi ɔ te yala mmaraase ŋan pou dɔɔ. 11 Wurubuarɛ ŋon ɔ be yako nyi “Na lee n wɛɛle yaa n baale wɔle ya” nɛ, ŋon ke yakola nyi “Na ko walaŋ ya” Mena dɔɔ nyi akpaa n ta lee n wɛɛle yaa n baale wɔle ya te n ko walaŋ na, kenaŋ na n yala mmaraa keŋ dɔɔ baa.

12 Ɛ tɔɔse nyi wee daale Wurubuarɛ waa di ɛ nombia mo lee mena keŋ ɛ ba mo di ɔ mmaraase ŋan na lese balaŋ lee dukum man nɛ dɔɔ. Mena dɔɔ ɛ kɛɛ ɛ kekolosi na ɛ nombia ayɛɛsa man nideli. 13 Akpaa ŋolo te wii ɔ dɔɔ waraŋase ya na, Wurubuarɛ mɔ waa di walaŋ ŋonaŋ nombia keŋ ɔ be gyae waa wii ɔ waraŋase ya. Nawolo nyi walaŋ ŋon ɔ ne wii ɔ dɔɔ waraŋase na ɔ bee yee Wurubuarɛ nombia kedi ya.

Kelɛɛdi na tom kpaakpaa keyɛɛ

14 Me tebia, nyi akpaa ŋolo de yako nyi ɔ te lɛɛ Wurubuarɛ nombia di, mɔna ɔ bɛɛ yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii ya na, woŋ tɔnɔɔ yaa ɔ kelɛɛdi kenaŋ dana? Mena kelɛɛdi kenaŋ gyae ke tale lɛɛ ɔ nyee? 15 Ɛ yela dɛɛ mo ke nyi Kristo walaŋ ŋolo kyaa keŋ ɔ be dana kegbase yaa weenɛɛ ŋan waa di ya, 16 te akpaa walaŋ ŋonaŋ de kaa sola neŋ kolo te n yako e nyi, “Wurubuarɛ waa seŋ n wɔle na n ke kyaa nideli,” te n te fa walaŋ ŋonaŋ kpene keŋ ne hia e ya na woŋ tɔnɔɔ doo la ke man? 17 Mena ke yaa kelɛɛdi mɔ doo. Nyi akpaa ŋolo ta mo ɔ kelɛɛdi yɛɛ tom Wurubuarɛ kegyaebii man ya na, na ɔ kelɛɛdi kenaŋ be dana tɔnɔɔ ya.

18 Walaŋ ŋolo waa tale yako nyiaa, “Baale na baŋ ne lɛɛ Wurubuarɛ di bo te baale mɔ na baŋ ne yɛɛ nombia kpaakpaa bo.” Sena yaa nyaŋ ke tale yako nyi n te lɛɛ Wurubuarɛ di lee debaŋ keŋ n bɛɛ yɛɛ kolo kpaakpaa na ke kyaa na Wurubuarɛ kegyaebii ya? Maŋ dɔɔ me nombia kpaakpaa ŋan mɛɛ yɛɛ te ŋe kyaa na Wurubuarɛ kegyaebii nɛ, ŋan te mɛɛ mo wola nyi ma te lɛɛ Wurubuarɛ di. 19 N ne lɛɛdi nyi Wurubuarɛ dokoloŋ kyaa la. Akpaa n ne lɛɛdi mena na dei, mɔna tɔɔse nyi feliŋkumɛɛ mɔ ne lɛɛdi nyi Wurubuarɛ dokoloŋ kyaa la, te ne yeli bee ŋeŋii.

20 Nyaŋ diyiŋte! N ne gyae baa lese wola neŋ nyi akpaa ŋolo bɛɛ mo ɔ kelɛɛdi yɛɛ kolo kpaakpaa ya na, ɔ kelɛɛdi kenaŋ be dana tɔnɔɔ yee? 21 Ɛ tɔɔse de naana Aberaham, woŋ kɔŋala te Wurubuarɛ lɛɛ e do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ŋon Wurubuarɛ siaman? Ŋgba keŋ ɔ be sɛɛ mo ɔ bu Asiki gyu nyi waa mo ke deesi fa ŋon Wurubuarɛ dɔɔ? 22 Ŋgba n naawɔ nyi ɔ kelɛɛdi na ɔ nombia ayɛɛsa pou kyaawɔ kyɛɛkyɛɛ? Ɔ nombia ayɛɛsa yele la te ɔ kelɛɛdi keŋ seŋawɔ nideli. 23 Ɔ nombia ayɛɛsa ŋenaŋ yele la Wurubuarɛ nombia ŋan bɔɔ ŋmarase see yenaŋ daale nɛ kɔŋawɔ ampaŋ nyiaa, “Aber-

aham lɛɛ Wurubuarɛ di, mena dɔɔ Wurubuarɛ lɛɛ e do nyi ɔ nombia tenɛɛ ɔ siaman.” Mena dɔɔ te balaŋ baake Aberaham nyi Wurubuarɛ ɔ gyoo. 24 Ŋgba ɛ naawɔ? Wurubuarɛ ne tɛɛ bo walaŋ nombia kpaakpaa ŋan ɔ ne yɛɛ nɛ dɔɔ te ɔ ne lɛɛ e do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ, na ɔtenate kelɛɛdi kaageŋ dɔɔ ya.

25 Mena ke te futooli alo ŋon bɛɛ baake e nyi Rahabo nɛ, ɔ nombia ayɛɛsa yele la te Wurubuarɛ lɛɛ e do nyi ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ŋon Wurubuarɛ siaman. Nawolo nyi Rahabo lɛɛ balaŋ baŋ Iseraetena be kyaa kpila nyi baa gyu ka deke kɛɛ Gyeriko donɔɔ keŋ dinɔɔ nɛ ŋɔɔlale, te ɔ wola wɔ gbɛɛ wɔle daale te be yeuwɔ lee Gyeriko donɔɔ kenaŋ man keŋ be te nyiŋ wɔ kyaŋ ya. 26 Mena keŋ akpaa weesɛɛ be doo walaŋ man ya na ɔ yɛɛ walaŋ deyeŋe e nɛ, mena ke te akpaa ŋolo dana kelɛɛdi te ɔ bɛɛ mo ke yɛɛ tom ya na, na ɔ kelɛɛdi kenaŋ mɔ ta yem.

3

Do n laakem dekɔŋ

1 Me tebia, ɛ na yeli ɛ man balaŋ burum sia keyɛɛ nyi ɛ ka bese Wurubuarɛ nombia wolala ya. Nawolo nyi ɛ gyeŋ nyi debaŋ keŋ Wurubuarɛ waa di de nombia na, daa wolala baŋ wui nombia kedi gyae ke yɛɛ doŋ kela balaŋ akaŋ baŋ. 2 De popou ne yale gbɛɛneŋ burum man agbaatee agbaatee. Nyi akpaa ŋolo kyaa keŋ ɔ te yɛɛ ta nombiikum daale lee ɔ kekolosi man see ya na, kenaŋ na walaŋ ŋonaŋ nombia doo na ke gbɛɛ te dukum be doo ɔ man ya. Kenaŋ na nawolo baa nyi walaŋ ŋonaŋ ne tale tela ɔ wose nideli.

3 Ɛ yela dɛɛ mo nombii keŋ dɛɛ wolo nɛ mo maa na dɛɛkyɔŋ. Nyi akpaa ŋolo ne gyae nyi dɛɛkyɔŋ ke nyii ɔ dei na, ɔ na mo ŋmeleŋ do e ɔ nɔɔman. Kei ne yeli ɔ ne tale wɔŋee e gyu botɔɔ keŋ ɔ ne gyae. 4 Yaa ɛ yela dɛɛ bese mo ke maa na degbele dinaa keŋ ke gyakaa loŋ dɔɔ nɛ. Keŋ na mena keŋ ka keerɛɛ te feliŋ dinaa ne tɛɛse na ke koraŋ nɛ, kolobii peperee daale te saare ŋon na mo kikii ke gyu botɔɔ keŋ ɔ ne gyae. 5 Mena ke te deniwalaŋ laakem mɔ doo. Ke yɛɛ kolobii peperee ke deniwalaŋ wose man, mɔna ke dana nɔɔdoŋ. Ɛ kɛɛ mena keŋ boalaŋbii peperee ne tale yela laa dinaa dinaa ne kpaa pou. 6 Deniwalaŋ laakem mɔ yɛɛ ŋgba boalaŋ nɛ. Ke yɛɛ deniwalaŋ wosenaane yenaŋ daale ke mɔna tɛɛle kei dɔɔ nombiakumɛɛ pou doe ke man. Ke gyae ke tale yela deniwalaŋ kekyaabii man pou kewɔlɛɛ. Ke gyae ke tale yela deniwalaŋ wose ke yoi e ŋgba ɔ doe boalaŋ man nɛ. Mena boalaŋ kei lee ɔbɔnsam gyaŋ.

7 Balaŋ ne tale yɔkɔse wonembia burum ŋgba gyebuse, na wonembia baŋ bee tuu be tɔɔse dɔɔ, na loŋ man wonembia pou nɛ. Bee yeli be dinɔɔ ne kyɛɛkee na baa tale kyaa denibalaŋ man. 8 Mɔna laakem dɔɔ ŋolo bɛɛ tale yɔkɔse ke ya. Kɔ dana kekyaŋ ya te ke yɛɛ ŋgba tee kum nɛ.

9 De nɔɔ te dɛɛ mo lese de Gbeŋgyoo na de kya Wurubuarɛ yele. Mɔna keŋ ke te dɛɛ mo falaa de tebia denibalaŋ baŋ Wurubuarɛ be yɛɛ wɔ ŋgba ŋon gbagba dinɔɔ nɛ. 10 Mena nɔɔdokoloŋ kenaŋ ke man te akelegyi na kefaala pou na lee. Me tebia, tekaboena nyi dɛɛkɔŋ mena ya. 11 Loŋ kpaakpaate na loŋ kum be gyae ke tale lee ditiribuŋ dokoloŋ man ya. 12 Me tebia, mango daŋ be gyae ke tale se paya bia ya, te dukutu daŋ mɔ be gyae ke tale se mango bia ya. Mena mɔ te ditiribuŋ dokoloŋ be gyae ke tale fa loŋ kpaakpaa na loŋ kum ya.

Nyansa keŋ ba lee Wurubuarɛ gyaŋ

13 Amɔte danaana nyansa ɛ man
te ɔ gyeŋ nombia? Kaboena nyi
mena walaŋ ŋonaŋ waa lese ɔ
dinɔɔ kpaakpaate wola. Akpaa
ɔtenate de yɔkɔse ɔ wose lee ɔ
nombia kpaakpaa keyɛɛ man na,
gyae kawola nyi ɔ dana nyansa
ampaŋ. 14 Mɔna nyi akpaa ɛ dana
sibiikum te ɛ bɛɛ gyae nyi ŋolo
ke dee kpu na ŋon ya na, kenaŋ
na tekaboena nyi ya wola ɛ wose
nyi ɛ dana nyansa ya. Nyi n dana
mena dinɔɔ kei te n sɛɛ n na wola
n wose na, na nawolo baa nyi
n te bɛɛ anokoare keŋ. 15 Mena
nyansa kenaŋ ta lee Wurubuarɛ
gyaŋ ya. Ke yɛɛ tɛɛle kei dɔɔ
nyansa ke te ka lee deniwalaŋ
agyueŋ kum man. Mena nyansa
kenaŋ yɛɛ ɔbɔnsam nyansa ke.
16 Nawolo nyi akpaa balaŋ sia ne
yɛɛ be tebia abɔɔ dɔɔ te bɛɛ gyae
mɔ bo nyi baageŋ wui ke de na,
kenaŋ na aŋmaareŋ na nombi-
akumɛɛ kamasɛ gyae ke doo be
man debaŋ kamasɛ.

17 Mɔna nyansa keŋ ba lee Wu-
rubuarɛ gyaŋ nɛ dɔɔ, ayimɛɛ be
doo ke man ya. Mena nyansa
kenaŋ ne fa wosefɛɛreŋ te kee yeli
walaŋ ne yɔkɔse ɔ wose te ɔ ne
yɛɛ wɔe fa balaŋ. Kee yeli ŋolo
ne wii ɔ dɔɔ waraŋase debaŋ ka-
masɛ, te ɔ ne yɛɛ nombia kpaak-
paa mɔ. Mena nyansa kenaŋ bee
yeli ŋolo ke kɛɛ walaŋ siaman ya,
te ne yeli ɔ ne di anokoare mɔ.
18 Balaŋ baŋ bɛɛ gyae wosefɛɛreŋ
gbɛɛ nɛ, debaŋ kamasɛ na bɛɛ
kyɔ be tebia na baa ta wosefɛɛreŋ
man. Be yɛɛ mena na bɛɛ naa
nyi deeli na lee kpene keŋ bɛɛ
yɛɛ nɛ man. Na yɛɛ yaa ŋgba be
duu kolobii daale baa balaŋ benaŋ
konɔɔse man nɛ. Kenaŋ wɔle na
bɛɛ naa nyi kpene keŋ bɔɔ duu
nɛ, kolo kpaakpaa ta lee balaŋ baŋ
dinɔɔ man kɔŋ ŋgba deeli keyɛɛ
nɛ.

4

*Ɛ mo ɛ kpene kamasɛ fa Wu-
rubuarɛ*

1 Woŋ na moona yoo na kalese
nombia kɔŋ ya nsana? Na lookum
keŋ doo ɛ man te ke dana ŋon kɛɛ
wɔŋee gyu kɔŋ nɛ, na moona yoo
na kalese nombia kɔŋ ya nsana
yee? 2 Ɛ sia ne yɛɛ keŋ ɛ ne
gyae abɔɔ mɔna ɛ bee nyiŋ ŋa ya.
Mena dɔɔ ɛ na koe balaŋ te ɛ sia
ne yɛɛ balaŋ abɔɔ dɔɔ mɔna ɛ bee
nyiŋ kpene keŋ ɛ ne gyae ya. Ɛ ne
kale te ɛ ne yoo na dɔŋa mɔna ɛ
bee nyiŋ abɔɔ ŋan ɛ ne gyae ya,
nawolo nyi ɛ bɛɛ sola Wurubuarɛ
ya. 3 Akpaa ɛ sola Wurubuarɛ
koraŋ na ɛ bee nyiŋ ŋa ya, nawolo
nyi ɛ bɛɛ mo agyueŋ kpaakpaa
sola ya. Ɛ na sola e abɔɔ ŋan bo na
ɛmɛɛ gbagba ka mo di ɛ kegyaebii
man. Mena dɔɔ te ɛ bee nyiŋ ŋa
ya nɛ.

4 Ɛ yɛɛ yaa ŋgba ala baŋ bɔɔ
lee be baala wɔle nɛ, nawolo nyi
ɛ bee di anokoare fa Wurubuarɛ
ya. Ɛ ba gyeŋ nyi akpaa ŋolo de
yeli tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ kegyae de
di ɔ nyee na, nawolo baa nyi ɔ
ne kɔla Wurubuarɛ yee? Mena
dɔɔ nyi akpaa ŋolo de yeli tɛɛle
kei dɔɔ abɔɔ de di ɔ nyee na,
na ɔ ta bese Wurubuarɛ kɔlare.
5 Ɛ te wolee nyi Wurubuarɛ nom-
bia aŋmaraseŋ see ŋan yakowɔ
yenaŋ daale nyi, “Wurubuarɛ fe-
liŋ ŋon ɔ ba mo do de man nɛ
ɔ ne yoo daaworo?” Yaa ɛ gyeŋ
nyi ɔ yako mena nombia ŋenaŋ
bo yakaa? 6 Wurubuarɛ ta mo ɔ
bɛrɛɛ boele daa nideli. Mena dɔɔ
te ɔ nombia aŋmaraseŋ see ŋan
besewɔ yako yenaŋ daale bela
nyiaa,

“Wurubuarɛ ne bɛɛ balaŋ baŋ bɛɛ
wola ba wose nɛ,
mɔna ɔ na mo ɔ bɛrɛɛ boele
baŋ bɛɛ yɔkɔse ba wose nɛ.”

7 Mena dɔɔ ɛ yɔkɔse ɛ wose fa
Wurubuarɛ. Ɛ seŋ tia ɔbɔnsam,
na waa yeu lee ɛ gyaŋ. 8 Ɛ tuu

benaa Wurubuarɛ, na ŋon mɔ ke tuu benaa ŋon. Ɛmɛɛ nombiakumɛɛyɛɛra, ɛ lese ɛ nyiŋmaase lee ɛ nombiakumɛɛ man. Ɛmɛɛ baŋ ya agyueŋse ne yɛɛ ŋon ala ala nɛ, ɛ lese nombiakumɛɛ lee ɛ konɔɔse man na ɛ ke nyiŋ konɔɔse kpaakpaa. 9 Ɛ nyii weeleŋ nideli lee ɛ nombiakumɛɛ dɔɔ, na dokpokpo ke kyaŋ ŋon na ɛ ke wii. Ɛ yela ɛ boŋɛɛse ka bese kewii, na ɛ gyoŋ kedi keŋ ka bese ŋan. 10 Ɛ yɔkɔse ɛ wose fa de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ, na waa gyina ŋon siaman.

Ɛ na wɔlɛɛ dɔŋa ya

11 Me tebia, ɛ na tɛɛ wɔlɛɛ dɔŋa ya. Nyi akpaa ŋolo de kolosi nombiikum gyakaa ɔ dɔɔ ŋolo dɔɔ yaa ɔ bu ɔ e fɔɔ na, kenaŋ na nawolo baa nyi ɔ ne kolosi nombiakumɛɛ tia Wurubuarɛ mmaraa te ɔ ne bu ke fɔɔ mɔ baa. Na ɔ bɛɛ tekaa di mmaraa kenaŋ dɔɔ baa ya, te ɔ ne kɛɛ ɔ wose nyi ɔ dei kela mmaraa keŋ. 12 Wurubuarɛ waageŋ yɛna walaŋ ŋon ɔ ne fa mmaraa te ɔ ne di balaŋ nombia. Ŋon waageŋ ne gyaela waa tale lɛɛ balaŋ nyee, te ŋon ne gyaela waa tale wɔlɛɛ ba woya mɔ kekpaakekpaa. Te nɛnɛɛ nyaŋ yɛna amɔte ŋon nyaŋ ne di n dɔɔ nombia bu e fɔɔ?

Ɛ na gyɔ ɛ konɔɔ kyoo dɔɔ ya

13 Ɛmɛɛ baŋ ɛ koro na ɛ ne gyɔ ɛ konɔɔ yako nyi “Gyɛŋ yaa kyoo dɛɛ koro gyu donɔɔ kei yaa donɔɔ daale man, na de kaa kyaa botɔɔ kulutoo na dee di kebu gyae kɔba” nɛ, ɛ tei me maŋ nideli. 14 Ɛ ne yako mena, mɔna ɛ ba gyeŋ kpene keŋ gyae ke kɔŋ ɛ dɔɔ kyoo gba ya. Ɛ gyeŋ ɛ nyeedoŋ kedoobii? Ɛ yɛɛ ŋgba debuŋta nɛ, kɔɔ ne kyare ya na ka te ŋaalaa. 15 Kpene keŋ kaboena nyi yaa yako yɛna nyiaa, “Akpaa Wurubuarɛ de sɛɛ te de kyaa nyeedoŋ man na, dɛɛ yɛɛ kpene kei yaa kedɔɔ kei.” 16 Mɔna ɛ ne gyina ɛ wose adido te ɛ na wola ɛ wose. Mena wose kawola kenaŋ yɛɛ dukum ke. 17 Mena dɔɔ nyi walaŋ kamasɛ ŋon ɔ gyeŋ nombii kpaakpaa keŋ kaboena nyi waa yɛɛ, te ɔ te yɛɛ ke ya na ɔ te yɛɛ dukum.

5

Gyemisi kekolosi fa kɔbatena

1 Nɛnɛɛ ɛ tei maŋ ɛmɛɛ baŋ ɛ dana ɛ wose nɛ. Ɛ wii na ɛ ke di walaŋsa nideli, nawolo nyi kayeyɛɛ dinaa daale gyae ke kɔŋ ɛ dɔɔ. 2 Ɛ kɔba ŋan ɛ dana nɛ pou te wɔlɛɛ, te paapaase mɔ te wɔlɛɛ ya abɔɔ ŋan pou ɛ dana nɛ. 3 Ɛ kɔba yayam na ɛ kɔba wolom abɔɔ ŋan ɛ ba mo weese nɛ pou te doo kandorɔse. Kei ne gyae la kawola nyi ampaŋ ɛ te yɛɛ dukum Wurubuarɛ siaman. Mena keŋ kandorɔse ŋan be wɔlɛɛ abɔɔ ŋan nɛ, mena ke te ɛ wosenaane mɔ gyae ke wɔlɛɛ ŋgba mena keŋ boalaŋ ne wɔlɛɛ abɔɔ nɛ. Nɛnɛɛ keŋ tɛɛle kei ne gyu kɔ ɔto keŋ Wurubuarɛ waa di walaŋ kamasɛ nombia na, keŋte ɛ ne yilaa abɔɔ see fa ɛ wose? 4 Balaŋ yɛɛ tom ɛ wɔɔse man fa ŋon mɔna ɛ bɛe ɛ te tɔ wɔ kom ya. Ɛ nyii mena keŋ bee mutii. Balaŋ baŋ bɔɔ kyɔ ŋon te ɛ be kɛrɛɛ ɛ wɔɔse man weenɛɛ nɛ, be kewii te lii de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ doŋ pou nyee ŋon gyaŋ. 5 Debaŋ keŋ ɛ kyaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ, ɛ wose te fɛɛ ŋon te ɛmɛɛ gbagba kegyaebii mɔ te ɛ ne yɛɛ. Ɛ te di weenɛɛ kpaakpaa nyiŋan doo nuŋ ɛ ne daa Wurubuarɛ nombia kedi wee keŋ, ŋgba wonembu ne dii doo nuŋ daa wee keŋ baa ko e nɛ. 6 Ɛ buu balaŋ baŋ be nombia tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ fɔɔ te ɛ koe wɔ. Mɔna ba te yɛɛ nombiikum kamasɛ ya te be ta koro seŋ tia ŋon lee gbɛɛ kamasɛ man gba nyi ɛ na yɛɛ ɛ kegyaebii ya.

Ɛ nyiŋ konɔɔ

7 Mena dɔɔ me tebia, ɛ nyiŋ konɔɔ kelii wee keŋ de Gbeŋgyoo Yesu waa bese kɔŋ nɛ. Ɛ kɛɛ mena keŋ wɔɔfarale ne nyiŋ konɔɔ gyeki kelii debaŋ keŋ waa nyiŋ abɔɔ kpaakpaa lee ɔ wɔɔman nɛ. Ɔ ne nyiŋ konɔɔ gyeki ɔga gyaŋgbate na ɔga ɔtomante ke ŋɛɛ do ɔ weenɛɛ, te ɔ ne nyiŋ konɔɔ gyeki kelii debaŋ keŋ ɔ weenɛɛ ŋan na bee. 8 Lee mena dɔɔ ɛmɛɛ mɔ ɛ nyiŋ konɔɔ na ɛ ka seŋ keŋkeŋ, nawolo nyi de Gbeŋgyoo Yesu ka bese kɔŋ keŋ ta benaa. 9 Me tebia, ɛ na toroŋ na dɔŋa ya, na mena ya na Wurubuarɛ waa di ɛ nombia na waa bu ŋon fɔɔ. Ɛ kɛɛ, walaŋ ŋon waa di de nombia nɛ, ɔ kekɔŋ ta benaa.

10 Me tebia, ɛ tɔɔse Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ bɔɔ naa diyem, lee mena keŋ bɔɔ kolosi de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ nombia ŋan dɔɔ nɛ. Na ɛ ke kasee mena keŋ bɔɔ nyiŋ konɔɔ seŋ keŋkeŋ be kayeyɛɛ man. 11 Balaŋ baŋ bɔɔ nyiŋ konɔɔ seŋ keŋkeŋ naa diyem kelii ɔto nɛ, baŋ na nyeebam. Ɛ yela dɛɛ mo nombia kɛŋa maa na balee ŋon bɛɛ baake e nyi Gyɔbo nɛ. Ɛ nyii mena keŋ ɔ be nyiŋ konɔɔ seŋ keŋkeŋ debaŋ keŋ ɔ doo kayeyɛɛ man nɛ. Ŋgba ɛ naa mena keŋ de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ be tɔ e kom kpaakpaate te ɔ be yeli be yɛɛ e gyoŋ ɔ kaale keŋ ɔto na? Kei nawolo baa nyi de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ dana wɔe te ɔ ne wii balaŋ waraŋase.

12 Me tebia, nombii keŋ mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nideli yɛna nyiaa, ɛ na kaŋ ntam ya. Ɛ na kaŋ adido yaa tɛɛle yaa kolo daale ntam ya. Nyi nombii kaboena nyi ya sɛɛ nyi “Ayi” na, ɛ sɛɛ nyi Ayi, te akpaa ke kaboena nyi ya bɛɛ nyi “Koa” na, ɛ bɛɛ nyi Koa. Ɛ yɛɛ mena na wee keŋ Wurubuarɛ waa di balaŋ nombia na ɔ be gyae waa bu ŋon fɔɔ ya.

Ɛ fane na ɛ lɛɛ di

13 Akpaa ɛ man ŋolo ne naa diyem na waa fane fa Wurubuarɛ. Akpaa ɛ man ŋolo wose de fɛɛ e na waa kpee nɔɔneŋ lese Wurubuarɛ yele. 14 Akpaa ɛ man ŋolo na wee na waa baake Kristotena kegyiise na be kaa fane fa e, na baa tiu e nuŋ de Gbeŋgyoo Yesu yele man. 15 Nyi akpaa ba mo kelɛɛdi fane na, kaweete ŋon waa nyiŋ kawee kekyɔ. De Gbeŋgyoo Yesu waa kyɔ e kawee na ɔ wose ke yɛɛ e doŋ. Nyi akpaa ɔ yɛɛ nombiikum daale bo koraŋ na, waa mo ke kyɛɛ e. 16 Mena dɔɔ ɛ lese ɛ nombiakumɛɛ ŋan ɛ ne yɛɛ tia dɔŋa nɛ yako dɔŋa, na ɛ ke fane fa dɔŋa na Wurubuarɛ ke nyiŋ kyɔ ŋon ɛ kaweese. Walaŋ ŋon ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ, ɔ kefane dana nɔɔdoŋ te kɛɛ yɛɛ tom mɔ nideli.

17 Ɛ yela dɛɛ mo nombii kei maa na Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋon bɛɛ baake e nyi Elaegya nɛ. Ɔ yɛɛ deniwalaŋ e ŋgba daa nɛ. Ɔ fanewɔ nideli lee ɔ konɔɔ man nyi ɔga na ŋɛɛ ya, te ampaŋ ɔga seŋawɔ tɛɛle kenaŋ dɔɔ kulutooneŋ atooro na yale. 18 Keŋte ɔ besewɔ fane bela te ɔga ŋon torowɔ, te tɛɛle kenaŋ besewɔ dee weenɛɛ bela.

19 Me tebia, gyae ke tale kɔŋ nyi ɛ man ŋolo waa yo gbɛɛ lee Wurubuarɛ gbɛɛ keŋ ka tenɛɛ nɛ man, na ŋolo ka besena e kɔŋ gbɛɛ kenaŋ man. 20 Ɛ tɔɔse nyiaa, nyi akpaa ŋolo da besena walaŋkum lee ɔ gbɛɛ kum man na, na mena walaŋ ŋonaŋ te lɛɛ walaŋkum ŋon nyee lee yeŋ kekpaakekpaa keŋ man. Kei gyae ke yela Wurubuarɛ ka mo nombiakumɛɛ burum ŋan ɔtenate be yɛɛ nɛ kyɛɛ e.

Tɔne gyaŋgbate keŋ Pita be ŋmarase nɛ

1 Tɔne kei lee maŋ Pita ŋon
me yɛɛ Yesu Kristo kpilale e nɛ
gyaŋ. Mɛɛ ŋmarase kei mee yelee
ɛmɛɛ baŋ Wurubuarɛ ba lese yɛɛ
ɔ balaŋ, te ɛ be yaasee gyu ka bese
ŋɔɔla Pɔntuse na Galatia na Ka-
padosia na Esia na Bitinia tɛɛlese
man nɛ. 2 De kya Wurubuarɛ wu-
laa bakewɔ see leenaŋ gyaŋgba
gyaŋgba keŋ nyi waa lese ŋon
yɛɛ ɔ balaŋ. Ŋon tɛɛ la ɔ feliŋ
ŋon dɔɔ lese ŋon, te ɔ desina
ŋon see ŋgba ŋon gbagba ɔ balaŋ
nɛ, na ɛ ka som Yesu Kristo. Na
Yesu Kristo ka mo ɔ fatabo faafo
ɛ nombiakumɛɛ pou leki, na ɛ ka
bese balaŋ baŋ ayimɛɛ be doo ɛ
wose man ya Wurubuarɛ siaman.
De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ waa mo
ɔ bɛrɛɛ keŋ boele ŋon nideli na
waa fa ŋon wosefɛɛreŋ.

Loo kegyakaa kpaakpaate

3 Ɛ yela dɛɛ lese de Gbeŋgyoo
Yesu Kristo ɔ kya Wurubuarɛ ŋon
yele. Ŋon wii na de waraŋase
nideli, mena dɔɔ te ɔ tɛɛwɔ Yesu
Kristo kefoŋ lee yeŋ man keŋ
dɔɔ fa daa nyeedoŋ wɔle. Mena
nyeedoŋ wɔle kei dɔɔ te de dana
loo kegyakaa kekpaa nyi waa gyu-
usu daa lee yeŋ man wee daale.
4 Mena dɔɔ de loo gyakaa nyi
dee nyiŋ abɔɔ kpaakpaa ŋan Wu-
rubuarɛ be desina see ɔ balaŋ
adido nɛ. Mena abɔɔ kɛŋa yɛɛ
abɔɔ ŋan ŋɔɔ gyae ŋa ke wɔlɛɛ
ya, te ŋɔɔ gyae ŋa ke pɔ mɔ
ya. Ŋe gyae ke doo ŋa kedoobii
kekpaakekpaa. 5 Lee ɛ kelɛɛdi dɔɔ
Wurubuarɛ ta mo ɔ doŋ ɔ ne gyee
ŋon na kolo be nyiŋ yɛɛ ŋon ya,
kelii debaŋ keŋ tɛɛle kei gyae ke
gyu kɔ ɔto. Wurubuarɛ wulaa
bakewɔ see nyi, waa lese mena
keŋ waa lɛɛ balaŋ nyee nɛ wola
mena debaŋ kenaŋ man.

6 Mena dɔɔ kaboena nyi yaa
yela mena nombia kɛŋa ke yɛɛ
ŋon gyoŋ. Mɔna debaŋ kei dɔɔ
n te yɛɛ ya na ɛ kena diyem
debaŋ kyomii, nawolo nyi baa
kɛɛse ŋon kɛɛ lee gbɛɛneŋ burum
man. Mɔna ɛ tɔɔse nyi mena
kekɛɛsekɛɛ kei be gyae ke kyare
ya na ka te kɔŋ ɔto. 7 Kekɛɛsekɛɛ
kɛŋa ne kɔŋ bo ɛ dɔɔ na ka lese
ɛ kelɛɛdi dinɔɔ keŋ ka kela kɔba
yayam gba nɛ wola. Kɔba yayam
gba koraŋ pɛ baa naa ke dinɔɔ
gbagba na, bɛɛ do ke bo boalaŋ
man. Kenaŋ wɔle koraŋ na kɛɛ
tale wɔlɛɛ. Te n kɛɛ na Kristotena
kelɛɛdi ne hia kela kɔba yayam.
Nyi ɛ kelɛɛdi yɛɛ anokoare te
ɛ seŋ ke man keŋkeŋ na, wee
keŋ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo waa
lese ɔ wose wola balaŋ pou nɛ,
Wurubuarɛ waa do ŋon nɔɔ fa
ŋon karaŋ na waa yela ɛ ka bese
gyoorobia.

8 Ɛ te naa ta de Gbeŋgyoo Yesu
na ɛ sia ya, mɔna ɛ ne gyae e. Keŋ
na keŋ ɛ bɛɛ naa e na ɛ sia debaŋ
kei koraŋ ya nɛ, ɛ ne lɛɛ e di te
gyoŋ keŋ ke taŋ keyako ya nɛ doo
ɛ man. 9 Nawolo nyi nyeekelɛɛ
keŋ dɔɔ ɛ be kaa lɛɛ Wurubuarɛ
di nɛ ɛ ne nyiŋ ke.

10 Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra
baŋ bɔɔ yako Wurubuarɛ bɛrɛɛ
keŋ waa mo boele ŋon wose
man nombia see nɛ, yase be sia
bukitii tɔna, kɛo ŋe man nideli
na baa gyeŋ nyeekelɛɛ kei wose
man nombia nideli. 11 Kristo
feliŋ ŋon ɔ doo Wurubuarɛ
akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ man nɛ,
yako na wɔ mena keŋ Kristo
waa naa diyem pɛna ɔ kaa nyiŋ
gyoorobiiri na obuo. Mena dɔɔ
be yɛɛ kakyeŋ gyoo nombia ŋan
man na baa gyeŋ debaŋ keŋ mena
nombia kɛŋa gyae ke kɔŋ, na
gbɛɛ keŋ man ŋe gyae ka mo kɔŋ.
12 Wurubuarɛ lesewɔ wola wɔ nyi

nombia ŋan bɛɛ yako nɛ te yɛɛ fa baŋ gbagba ya, mɔna ŋe yɛɛ fa balaŋ baŋ baa kɔŋ be wɔle nɛ. Mena balaŋ benaŋ yɛna ɛmɛɛ baŋ ɛ ne nyii nombia kɛŋa nɛ. Nombia ŋenaŋ yɛna nyeedoŋ nombia ŋan balaŋ ne tɛɛ Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɔ be kpili lee adido nɛ doŋ dɔɔ kolosi fa ŋon nɛ. Wurubuarɛ kpilala baŋ be kyaa adido nɛ gbagba koraŋ gyaewɔ nideli nyi baa gyeŋ mena nombia kɛŋa man.

Ɛ kyaa keŋ ayimɛɛ na doo ɛ wose man ya

13 Lee mena dɔɔ ɛ yela ya agyueŋse ke doo ŋon kyɛɛkyɛɛ, na ɛ ke desina ɛ wose na ɛ ke tale yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii. Ɛ tela ɛ wose nideli na ɛ ka mo ɛ loo pou gyakaa Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ waa mo boele ŋon wee keŋ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo waa bese kɔŋ bela nɛ dɔɔ. 14 Keŋ ɛ yɛɛ Wurubuarɛ bia gbagbawɔ te ɛ ne nyii ɔ dei nɛ dɔɔ, ɛ na bese ɛ wɔle gyu ke yɛɛ abɔɔ ŋan ɛ be yɛɛ gyaŋgba keŋ ɛ ba gyeŋ Wurubuarɛ nɛ ya. 15 Ɛ tɔɔse nyi Wurubuarɛ ŋon ɔ be baake ŋon kɔŋ ɔ gyaŋ nɛ, ɔ yɛɛ walaŋ ŋon ayimɛɛ be doo ɔ man ya. Mena dɔɔ kpene kamasɛ keŋ ɛ ke yɛɛ na, ɛ kɛɛ nyi ayimɛɛ na doo ke man ya. 16 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan yakowɔ yenaŋ daale nyiaa, “Wurubuarɛ kpa ɛ na yeli ayimɛɛ ke doo ɛ wose man korakora ya, nawolo nyi ayimɛɛ be doo me man ya.”

17 Ɛ ne fane na ɛ ne baake Wurubuarɛ nyi de kya. Ŋon Wurubuarɛ ne diina walaŋ kamasɛ nombia ŋgba mena keŋ ɔtenate nombia ayɛɛsa doo nɛ. Ɔ bɛɛ kɛɛ ŋolo siaman pɛte ɔ ne di ɔ nombia ya. Mena dɔɔ debaŋ keŋ ɛ kyaa tɛɛle kei dɔɔ ŋgba ŋɔɔla nɛ, ɛ mo obuo fa ŋon Wurubuarɛ. 18 Nawolo nyi ɛ gyeŋ kpene keŋ Wurubuarɛ ba mo tɔ kom lɛɛ ŋon, te ɛ be nyiŋ ɛ wose lee nombiakumɛɛ ŋan ɛ be kasee lee ɛ naanaɔ gyaŋ nɛ man. Na kɔba yayam yaa kɔba wolom ŋan ne wɔlɛɛ nɛ te ɔ moowɔ lɛɛ ŋon ya. 19 Mɔna Yesu Kristo fatabo keŋ ke dana koya doŋ nɛ te Wurubuarɛ moowɔ tɔ ɛ nyeeman kom. Yesu Kristo kei yɛɛ ŋgba nambu ŋon ayimɛɛ kamasɛ be doo ɔ wose man ya te bɔɔ mo deesi nɛ. 20 Pɛte Wurubuarɛ ke yɛɛ tɛɛle kei nɛ, na ɔ taŋ ke wulaa lese Yesu Kristo see nyi waa kaa yeŋ lɛɛ daa wee daale. Mɔna ɛmɛɛ dɔɔ te ɔ lese e wola debaŋ keŋ tɛɛle kei ne gyu kɔ ɔto nɛ. 21 Lee ŋon Kristo dɔɔ te ɛ lɛɛ Wurubuarɛ ŋon ɔ be gyuusu e lee yeŋ man te ɔ ba lese e yele nɛ di. Mena dɔɔ te ɛ kelɛɛdi na ɛ loo pou gyakae Wurubuarɛ dɔɔ nɛ.

22 Ma gyeŋ nyi ɛ ne di nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ nɛ dɔɔ te ɛ ne gyae ɛ tebia Kristotena mɔ nideli, mena dɔɔ ayimɛɛ kamasɛ be doo ɛ man ya. Nɛnɛɛ dɔɔ, ɛ kɛɛ na ɛ ke gyae dɔŋa nideli lee ɛ konɔɔse man. 23 Nawolo nyi Wurubuarɛ ta lola ŋon wɔle. Mɔna na deniwalaŋ ŋon ɔ be gyae waa kyaa kekpaakekpaa ya nɛ dɔɔ te ɔ tɛɛwɔ lola ŋon wɔle ya. Ɔ tɛe ŋon Wurubuarɛ nombia ŋan ŋe bɛɛ taŋ ya, te ŋe bɛɛ kyɛɛkee korakora ya nɛ dɔɔ lola ŋon wɔle. 24 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan yakowɔ yenaŋ daale nyiaa,

“Walaŋ kamasɛ yɛɛ ŋgba ŋale nɛ,
te ɔ gyoorobiiri mɔ pou yɛɛ
ŋgba ka kyeŋkyeŋkɔɔse nɛ.
Ŋale keŋ na yem na ka
kyeŋkyeŋkɔɔse ŋan mɔ te
kpiisi yala.
25 Mɔna de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
nombia ŋan dɔɔ
ŋan kyaa kekpaakekpaa.”

Nombia ŋenaŋ yɛna nyeedoŋ nombia ŋan bɔɔ kolosi fa ŋon nɛ.

2

1 Nɛnɛɛ be ta lola ŋon wɔle. Mena dɔɔ ɛ lese nombiakumɛɛ

kamasɛ lee ɛ kekyaabii man. Ɛ na dii akɛrɛɛ bela ya. Ɛ na yɛɛ nɔɔse ala ala ya. Ɛ na yeli ɛ sia keyɛɛ balaŋ abɔɔ ya. Ɛ na wɔlɛɛ balaŋ yela lee gbɛɛ kamasɛ man ya.
2 Mɔna debaŋ kamasɛ na ɛ yela Wurubuarɛ nombia ŋan ŋaageŋ ke gyɔ ŋon loo, ŋgba mena keŋ dide loŋ ne gyɔ biikyaa loo nɛ. Akpaa ɛ yɛɛ mena na gyae ke yela ɛ ka bee ɛ kelɛɛdi keŋ man nideli, na ɛ ke nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ.
3 Ɛ yela ɛ loo ke gyakaa mena nombia kɛŋa dɔɔ debaŋ kamasɛ, nawolo nyi ɛmɛɛ gbagba te naa nyi de Gbeŋgyoo Yesu Kristo dana wɔe nideli.
4 Mena dɔɔ ɛ tuu benaa de Gbeŋgyoo Yesu Kristo, nawolo nyi ŋon yɛna nyeedoŋ pou nyee. Ɔ yɛɛ ŋgba boe keŋ deni maara ne kɛɛ ke nyi kɔɔ taŋ tɔnɔɔ ya nɛ. Mɔna Wurubuarɛ ŋon ɔ ba lese e nɛ siaman na, ɔ dana tɔnɔɔ nideli.
5 Ɛmɛɛ mɔ te nyiŋ nyeedoŋ. Ɛ yɛɛ yaa ŋgba boya ŋan Wurubuarɛ ba mo ɔ ne ma ɔ deni dinaa keŋ nɛ, te ɛ bese ɔ saese na ɛ ke ta Yesu Kristo dɔɔ fa e kedi keŋ na gyoo ɔ sia.
6 Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan yakowɔ yenaŋ daale nyiaa,

“Wurubuarɛ kpa ɛ kɛɛ,
me ta mo boe kpaakpaate daale
mɛɛ see deni mokɔɔ Gyerusalɛm donɔɔ man.

Maŋ lese na e,
mena dɔɔ walaŋ kamasɛ ŋon
ɔ lɛɛ e di na desɛŋ be gyae ke kyaŋ e ya.”

7 Ɛmɛɛ baŋ ɛ ne lɛɛ e di nɛ dɔɔ ɔ dana tɔnɔɔ fa ŋon, mɔna balaŋ baŋ bɔɔ bɛɛ e nɛ dɔɔ ba te yeli Wurubuarɛ nombia ŋan ɔ be ŋmarase see nɛ te kaa yɛɛ ampaŋ. Nombia ŋenaŋ yɛna nyi,

“Boe keŋ deni maara be bɛɛ ke nɛ,
keŋ bese la kaa yɛɛ boe keŋ
kɔɔ kyaŋ deni keŋ seŋ keŋkeŋ.”

8 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan besewɔ yako yenaŋ daale bela nyiaa,

“Boe kei dɔɔ te balaŋ baa gyɔ nae kpaŋte.
Mena boe kenaŋ dɔɔ ke te balaŋ baa sarakee yala.”

Kpene keŋ dɔɔ te baa sarakee ke dɔɔ yala yɛna nyi ba te bɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan. Wurubuarɛ wulaa yakowɔ lee gyaŋgba gyaŋgba keŋ nyi be fareba kenaŋ.

9 Mɔna ɛmɛɛ dɔɔ, ɛmɛɛ yɛna balaŋ baŋ Wurubuarɛ ba lese nɛ. Ɛmɛɛ yɛna ɔ saese na ɔ gyoorobia. Ɛmɛɛ yɛna balaŋ baŋ Wurubuarɛ ba lese te ɔ be desina wɔ see fa ɔ wose. Ɛmɛɛ yɛna Wurubuarɛ balaŋ gbagba baŋ. Ŋon lesena ŋon na ɛ ke nyiŋ kolosi ɔ nombia dinaana ŋan ŋɔɔ taŋ keyako ya nɛ fa balaŋ. Ŋon lesena ŋon lee ditiŋtɛɛ man kɔŋ ɔ keŋmaŋee dinaa keŋ man.
10 Gyaŋgba keŋ na nafɔ ɛ te yɛɛ Wurubuarɛ balaŋwɔ ya, mɔna nɛnɛɛ dɔɔ ɛ te kaa bese ɔ balaŋ gbagba. Gyaŋgba keŋ na Wurubuarɛ te wii ɛ waraŋase ya, mɔna nɛnɛɛ dɔɔ ɔ te kaa wii ɛ waraŋase.

11 Me tebia kpaakpaa, ɛ tɔɔse nyi ɛ yɛɛ ŋɔɔlawɔ te ɛ be gyae ɛ ke kyaa tɛɛle kei dɔɔ kekpaakekpaa ya. Mena dɔɔ mɛɛ waase ŋon bo nyiaa, ɛ lese ɛ wose lee ɛ wosenaane lookum keŋ ne wɔŋee ŋon wee na wee nɛ man. Nawolo nyi mena abɔɔ ŋenaŋ be gyae ke yela ɛ ke tale yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii ya.
12 Keŋ ɛ kyaa bom na balaŋ baŋ ba te yɛɛ Kristotenawɔ ya nɛ dɔɔ, ɛ yela ɛ kekyaabii ke yɛɛ loo. Nyi akpaa be yako gba nyi “Kristotena kɛwɔ yɛɛ nombiakumɛɛyɛɛrawɔ” na, ɛ yela baa naa abɔɔ kpaakpaa ŋan ɛ ne yɛɛ nɛ na debaŋ keŋ Wurubuarɛ waa bese kɔŋ kaa di balaŋ nombia na, baa nyiŋ lese ɔ yele.

Ɛ yɔkɔse ɛ wose fa ɛ siamantena

13 Ɛ yɛɛ balaŋ baŋ ɛ silana de Gbeŋgyoo Yesu Kristo, mena dɔɔ ɛ yɔkɔse ɛ wose fa balaŋ baŋ pou bee di doŋ tɛɛle kei dɔɔ nɛ. Ɛ mo obuo fa gyoo dinaa ŋon ɔ ne di doŋ walaŋ kamasɛ dɔɔ nɛ. 14 Mena mɔ te ɛ mo obuo fa balaŋ baŋ gyoo dinaa ŋon ba lese wɔ nyi baa wɔŋ nombiakumɛɛyɛɛra deŋele, na baa kɛlɛɛ balaŋ baŋ bɛɛ yɛɛ nombia kpaakpaa nɛ. 15 Nawolo nyi Wurubuarɛ kegyaebii yɛna nyi yaa yɛɛ nombia kpaakpaa lee ɛ kekyaabii man. Akpaa ɛ yɛɛ mena na balaŋ baŋ bɔɔ gyeŋ kolo ya te bɛɛ wɔlɛɛ ɛ yele nɛ, be gyae baa nyiŋ nombiikum daale kolosi lee ɛ wose man ya. 16 Ɛ kyaa ŋgba balaŋ baŋ be kyaa ba wose dɔɔ nɛ. Mɔna ɛ na yeli ɛ wose dɔɔ kekyaa kenaŋ ke fa ŋon gbɛɛ na ɛ ke yɛɛ nombiakumɛɛ ya. Ɛ kyaa ŋgba balaŋ baŋ bɛɛ som Wurubuarɛ nɛ. 17 Ɛ mo obuo fa walaŋ kamasɛ, na ɛ ke gyae ɛ tebia Kristotena baŋ mɔ. Ɛ yela Wurubuarɛ keyee ke doo ɛ man debaŋ kamasɛ, na ɛ ka mo obuo fa ɛ gyoo dinaa ŋon.

18 Ɛmɛɛ baŋ ɛ kyaa balaŋ gyaŋ nɛ, ɛ yɔkɔse ɛ wose fa ɛ gbeŋgyoona na ɛ ka mo obuo fa wɔ nideli. Na ɛ gbeŋgyoona baŋ be dei te ba woɛ nɛ baageŋ te ɛ ke yɔkɔse ɛ wose fa ya, mɔna kaboena nyi yaa yɔkɔse ɛ wose fa ɛ gbeŋgyoona baŋ be dana akpanyaŋnyaŋ mɔ nɛ. 19 Nyi akpaa walaŋ ŋon ɔ loo gyakaa nyi waa yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii de naa diyem keŋ nafɔ tekaboena nyi waa naa ya te ɔ tale seŋ ke man keŋkeŋ kelii ɔto na, Wurubuarɛ waa hiraa e. 20 Akpaa nyi ɛ man ŋolo de yɛɛ kolo kum te bee tuku e te ɔ nyiŋ konɔɔ seŋ lɛɛ ɔ ketuku kenaŋ pou na, woŋ dɔɔ te kaboena nyi baa kɛlɛɛ e? Mɔna akpaa n nombia kpaakpaa keyɛɛ dɔɔ te n ne naa diyem te n nyiŋ konɔɔ seŋ ke man keŋkeŋ kelii ɔto na, kenaŋ na Wurubuarɛ waa hiraa neŋ. 21 Mena nombia kɛŋa dɔɔ te Wurubuarɛ baake ŋon nyi ɛ kaa bese ɔ balaŋ, nawolo nyi Kristo gbagba mɔ naa diyem ɛ dɔɔ. Ɔ yɛe mena see ŋon na ɛ ke nyiŋ kasee e na ɛ ke sila ɔ nawɔɔ.

22 “Ŋon Kristo te yɛɛ dukum daale ya,
te ŋolo mɔ te nyii dekara nombii daale
mɔ lee ɔ nɔɔman korakora ya.”

23 Debaŋ keŋ bɔɔ tee e nɛ, ɔ ta tee ŋolo tɔ kom ya. Ɔ naa diyem mɔna ɔ te falaa ŋolo ya. Ɔ moo ɔ sia bo gyakaa Wurubuarɛ ŋon ɔ ne di nombia na ke gbɛɛ nɛ dɔɔ. 24 Ŋon Yesu Kristo gbagba lɛɛ na de nombiakumɛɛ pou seele debaŋ keŋ bɔɔ gyɔ e mataa ɔpaŋdaŋ dɔɔ nɛ. Na ke yela dee nyiŋ da wose lee de nombiakumɛɛ pou man, na dɛɛ kyaa Wurubuarɛ kegyaebii man. Kristo gyamɛɛ ŋan ɔ be nyim nɛ dɔɔ te de nyiŋa kawee kekyɔ. 25 Gyaŋgba keŋ na nafɔ ɛ yɛɛ ŋgba namense baŋ bɔɔ yoo nɛ. Mɔna nɛnɛɛ dɔɔ ɛ ta bese kɔŋ ɛ silana ɛ Gbeŋgyoo ŋon ɔ ne kɛɛ ɛ dɔɔ ŋgba namensekɛɛlere nɛ, na kolo kum kamasɛ be yɛɛ ŋon ya.

3

Ala na be baala

1 Ɛmɛɛ baŋ ɛ yɛɛ ala yalalawɔ nɛ, kaboena nyi yaa yɔkɔse ɛ wose fa ɛ baala. Akpaa ɛ yɛɛ mena na, ɛ dinɔɔ gyae ke yela ɛ baala baŋ bɔɔ ne lɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan di ya nɛ, ke kyɛɛkee ba agyueŋ na be kaa lɛɛ Kristo di keŋ ta tekaa yɛɛ nyi ɛ ka mo ɛ nɔɔ yako wɔ nombii daale ya. 2 Nawolo nyi ɛ baala baŋ baa naa ɛ dinɔɔ kpaakpaa keŋ ɛ dana, na mena keŋ ɛ ne bu Wurubuarɛ nideli nɛ. 3 Na abɔɔ ŋan ɛ ka mo desina ɛ wose ŋgba nyeeya ke desina, na

kɔba yayam abɔɔ kado na abɔɔ kpaakpaa nyiŋan kado ne gyae la ke yela ɛ ke yɛɛ kyeo ya. 4 Mɔna ɛ yela ɛ dinɔɔ gbagba keŋ ka lese ɛ kyeo wola. Keŋ yɛna konɔɔ kenyiŋ na wose keyɔkɔse. Kei yɛna kyeo keŋ ke bɛɛ wɔlɛɛ ya te kɛɛ gyoo Wurubuarɛ sia mɔ. 5 Nawolo nyi mena te gyaŋgba ala baŋ bɔɔ mo be loo pou gyakaa Wurubuarɛ dɔɔ nɛ, moo be dinɔɔ lese ba kyeo wola. Be yɔkɔse ba wose fa be baala. 6 Mena te alo ŋon bɛɛ baake e nyi Saara nɛ mɔ yɛɛwɔ. Ɔ nyii ɔ baale Aberaham dei te ɔ baake e nyi ɔ gbeŋgyoo. Mena dɔɔ akpaa ɛ yɛɛ nombia kpaakpaa debaŋ kamasɛ te ɛ te yee kolo ya na, ɛmɛɛ mɔ ta bese ɔ bia.

7 Ɛmɛɛ baala yalala mɔ, mena mɔ te akpaa ɛmɛɛ na ɛ wɛɛla kyaa na kaboena nyi yaa wii be waraŋase na ɛ ke nyiŋ konɔɔ fa wɔ, nawolo nyi baŋ be dana doŋ ŋgba ɛmɛɛ ya. Ɛ mo obuo fa wɔ nawolo nyi Wurubuarɛ na mo ɔ bɛrɛɛ keŋ boele wɔ ŋgba mena keŋ ɔ na mo boele ŋon nɛ. Akpaa ɛ yɛɛ mena na, kolo be gyae ke tɔ ɛ kefane gbɛɛ ya.

Nombia kpaakpaa keyɛɛ na ka diyem kena

8 Me nombii ɔtomante yɛna nyiaa, ɛ popou ɛ yɛɛ nɔɔdokoloŋ. Ɛ wii dɔŋa waraŋase na ɛ ke gyae ɛ tebia Kristotena baŋ mɔ, nawolo nyi ɛ yɛɛ balaŋ dokoloŋ. Ɛ wii dɔŋa waraŋase, na ɛ ke yɔkɔse ɛ wose fa dɔŋa. 9 Akpaa ŋolo de yɛɛ neŋ nombiikum na, na mo dukum tɔ e kom ya. Akpaa ŋolo da tee neŋ na, nyaŋ na tee e tɔ kom ya. Mɔna nyaŋ sola Wurubuarɛ wosefɛɛreŋ fa e. Nawolo nyi kei dɔɔ te Wurubuarɛ baake ŋon, na waa nyiŋ hiraa ŋon. 10 Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan yakowɔ yenaŋ daale nyiaa,

“Akpaa ŋolo ne gyae nyi ɔ kekyaabii man
ke de fa e na waa kyaa gyu siaman na,
kenaŋ na kaboena nyi waa tina nombiakumɛɛ
keyɛɛ na akɛrɛɛ nombia kekolosi yela.

11 Kaboena nyi ɔtenate dɛɛ wɔŋ ɔ wose
lee nombiakumɛɛ keyɛɛ man na waa yɛɛ nombia kpaakpaa.

Kaboena nyi waa yase ɔ sia gyae wosefɛɛreŋ gbɛɛ
na waa sila ke.

12 Nawolo nyi Wurubuarɛ sia gyakaa balaŋ baŋ
bɛɛ yɛɛ nombia kpaakpaa nɛ dɔɔ,
te debaŋ kamasɛ mɔ na ɔ ne nyii ba kefane.

Mɔna balaŋ baŋ bɛɛ yɛɛ nombiakumɛɛ nɛ dɔɔ,
Wurubuarɛ na lese ɔ sia yela wɔ.”

13 Nyi akpaa ɛ ne yɛɛ kakyeŋ lee ɛ konɔɔ man nyi ɛ ke yɛɛ nombia kpaakpaa na, amɔte kyaa la keŋ waa tale yɛɛ ŋon kolo kum? 14 Mɔna akpaa ɛ naa diyem lee nombia kpaakpaa keyɛɛ dɔɔ na, ɛmɛɛ na nyeebam. Ɛ na yee denibalaŋ ya, te ɛ na yeli ɛ wɔe ke lɔ ŋon mɔ ya. 15 Ɛ bu Yesu Kristo nideli lee ɛ konɔɔse man, nawolo nyi ɔ yɛɛ de Gbeŋgyoo e. Ɛ doo ɛ wose dɔɔ keŋ nyi ŋolo de bɔɔse ŋon nombii daale lee kpene keŋ dɔɔ te ɛ loo gyakaa Yesu Kristo dɔɔ na, ɛ ke nyiŋ tale tiranɔɔ fa ɔtenate. Mɔna ɛ mo wose keyɔkɔse na obuo tiranɔɔ fa ɔtenate. 16 Ɛ mo wose keyɔkɔse na obuo tira mena nombia ŋenaŋ nɔɔ, na ke yela ɛ konɔɔ man nombia ke doo ŋon kyɛɛkyɛɛ. Akpaa ɛ yɛɛ mena na desɛŋ gyae ke kyaŋ balaŋ baŋ bee kolosi nombiakumɛɛ lee ɛ dinɔɔ kpaakpaa keŋ ɛ dana lee Kristo man nɛ. 17 Nyi

akpaa ke yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii ke nyi yaa naa diyem lee nombia kpaakpaa keyɛɛ dɔɔ na, ke dei kela keŋ ɛ kena diyem lee nombiakumɛɛ keyɛɛ dɔɔ. 18 Nawolo nyi Yesu Kristo gbagba ŋon dukum kamasɛ be doo ɔ man ya nɛ, yeŋ dokoloŋ te ɔ yeŋawɔ fa daa nombiakumɛɛyɛɛra keŋ ɔ be gyae waa yeŋ bela ya, na waa nyiŋ mo daa benaa na Wurubuarɛ. Ba koo e, mɔna Wurubuarɛ tɛɛwɔ ɔ feliŋ ŋon dɔɔ gyuusu e lee yeŋ man. 19 Kenaŋ wɔle na, Wurubuarɛ feliŋ ŋon yela ɔ gyuuwɔ ke gyɔ anokoare nombia ŋan dekpeŋkpeŋ fa woya baŋ bɔɔ kyaŋ wɔ tɔ deni nɛ. 20 Mena woya kɛwɔ yɛna balaŋ baŋ leenaŋ gyaŋgba gyaŋgba de naana Nowa debaŋ keŋ, bɔɔ bɛɛ ba te lɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan di ya debaŋ keŋ Nowa ne yae adakaa dinaa keŋ nɛ. Wurubuarɛ nyiŋa konɔɔ fa wɔ nyi baa kyɛɛkee lee be nombiakumɛɛ man mɔna be bɛe. Balaŋ kyomii baale baŋ be yaanɔɔle yɛɛ balaŋ gyanaara nɛ gyoo la adakaa dinaa keŋ man, te Wurubuarɛ lɛɛ wɔ lee loŋ keŋ man. 21 Mena loŋ kei yɛɛ yaa ŋgba Wurubuarɛ loŋkesɔ keŋ ne yeli dee nyiŋ nyeedoŋ nɛ. Wurubuarɛ loŋkesɔ kei te yɛɛ loŋ keŋ gyae ke faafo da ayimɛɛ lee da wose man ya. Mɔna loŋkesɔ kei nawolo nyi dɛɛ sola Wurubuarɛ bo nyi waa faafo da ayimɛɛ pou leki na waa fa daa dinɔɔ kpaakpaate. Kei nawolo nyi lee Yesu Kristo kefoŋ lee yeŋ man dɔɔ, te walaŋ ne tale mo konɔɔ man nombia kpaakpaa nyiŋan kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ. 22 Nɛnɛɛ ŋon Yesu Kristo te lam adido te ɔ kyaa Wurubuarɛ dunoluŋ dɔɔ. Botɔɔ te ɔ ne di gyoori Wurubuarɛ kpilala, na kpene kamasɛ keŋ ne di doŋ adido botɔɔ nɛ dɔɔ.

4

Ɛ kyaa fa Wurubuarɛ

1 Kristo naa diyem tɛɛle kei dɔɔ. Mena dɔɔ ɛmɛɛ mɔ ɛ yela mena dinɔɔ kenaŋ ke doo ɛ man. Nawolo nyi akpaa ŋolo de naa diyem mena na, dukum bɛɛ tale di doŋ ɔ dɔɔ bela ya. 2 Mena dɔɔ ɔtenate bɛɛ tekaa yela tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ kumɛɛ kegyae ke di ɔ dɔɔ bela ya. Mɔna ɔ sia gyakaa bo nyi waa yɛɛ Wurubuarɛ kegyaebii debaŋ kamasɛ. 3 Gyaŋgba keŋ na ɛ wɔlɛɛ ɛ debaŋ yɛɛ abɔɔ ŋan balaŋ baŋ bɔɔ gyeŋ Wurubuarɛ ya ne yɛɛ nɛ. Ɛ yɛɛ abɔɔ nkaraŋkaraŋ ŋan ɛmɛɛ gbagba ne gyae nɛ bo. Ɛ yɛɛ lookum nyɔɔ soloŋ dɛɛse te ɛ yɛɛ desɛŋ nombia kpu na banɛɛ ɔsom ŋan Wurubuarɛ ne kɔle nɛ. Tekaboe mena, ɛ tina mena abɔɔ kɛŋa keyɛɛ yela. 4 Nɛnɛɛ te doo balaŋ baŋ ba te yɛɛ Kristotenawɔ ya nɛ nɔɔ, ŋgba ɛmɛɛ na wɔ bɛɛ tekaa yɛɛ mena abɔɔ nkaraŋkaraŋ kɛŋa bom bela ya nɛ. Mena dɔɔ bɛɛ tee ŋon. 5 Mɔna kaboena nyi mena balaŋ benaŋ baa gyeŋ nyiaa, baa kaa seŋ Wurubuarɛ siaman na baa tira be nombia ŋan bɔɔ yɛɛ nɛ pou nɔɔ. Wurubuarɛ te desina ɔ wose nyi waa di balaŋ baŋ be kyaa na be sia, na baŋ bɔɔ yekee pou nɛ nombia. 6 Kei dɔɔ te Kristo gyuuwɔ kekolosi Wurubuarɛ nombia ŋan fa balaŋ baŋ bɔɔ yekee nɛ. Yeŋ keŋ bɔɔ yem nɛ yɛɛ kpene keŋ Wurubuarɛ ba mo bu wɔ fɔɔ, ŋgba mena keŋ waa bu walaŋ kamasɛ fɔɔ nɛ. Mɔna Kristo kolosi ɔ nombia ŋan fa wɔ, na ba woya ke nyiŋ tale kaa kyaa Wurubuarɛ gyaŋ kekpaakekpaa.

7 Debaŋ keŋ tɛɛle kei gyae ke gyu kɔ ɔto nɛ ta benaa. Mena dɔɔ ɛ yela ya agyueŋ ke doo ŋon kyɛɛkyɛɛ, na ɛ ke kyaŋ ɛ wose na ɛ ke nyiŋ tale fane fa Wurubuarɛ. 8 Kpene keŋ kela kɛŋa pou yɛna nyi ɛ gyae dɔŋa nideli

lee ɛ konɔɔse man. Nawolo nyi akpaa ɛ ne gyae dɔŋa na, ɛ ke tale mo nombiakumɛɛ kyɛɛ dɔŋa. 9 Ɛ yɛɛ ŋɔɔlale fa dɔŋa nideli keŋ ɛ na toroŋ ya. 10 Wurubuarɛ faa ɛ man walaŋ kamasɛ wa abɔɔ anefaŋ ŋan kpookpoo. Mena dɔɔ ɛ man walaŋ kamasɛ waa kɛɛ keŋ ɔ be nyim nɛ dɔɔ nideli, na waa mo ke kyɔ ɔ tebia. 11 Akpaa ŋolo wui yɛna Wurubuarɛ nombia ŋan kekolosi na, kaboena nyi waa kolosi Wurubuarɛ nombia bo. Akpaa ŋolo wui yɛna balaŋ kasom na, waa mo doŋ keŋ Wurubuarɛ be fa e nɛ mo som nideli. Akpaa ɛ yɛɛ mena na gyae ke yela balaŋ ke ta Yesu Kristo dɔɔ lese Wurubuarɛ yele nombia pou man. Ŋon Yesu kaboela na gyoorobiiri na doŋ pou kekpaakekpaa. Amɛn.

Diyem keŋ doo Kristo kesila man

12 Me tebia kpaakpaa, ɛ na yeli kayeyɛɛ keŋ ɛ na yeyɛɛ nɛ ke yɛɛ ŋon gyakoloŋ ŋgba kolo wɔle daale ne yɛɛna ŋon nɛ ya. Nawolo nyi mena kayeyɛɛ kei ne kɛɛse ŋon bo kɛɛ nyi ɛ seŋɛɛ keŋkeŋ ɛ kelɛɛdi man. 13 Mɔna ɛ yela ke yɛɛ ŋon gyoŋ nyi ɛ ne naa diyem keŋ Kristo mɔ be naa nɛ. Nawolo nyi kei ne gyae la ke yela ke yɛɛ ŋon gyoŋ nideli debaŋ keŋ waa kaa lese ɔ gyoorobiiri keŋ debɔɔ nɛ. 14 Akpaa balaŋ na tee ŋon lee keŋ ɛ silana Yesu Kristo dɔɔ na, ɛmɛɛ na nyeebam. Nawolo nyi kei nawola la nyi Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɔ dana gyoorobiiri nɛ doo ɛ man. 15 Ɛ na yeli baa naase ɛ man ŋolo diyem nyi ɔ yɛɛ awudiini e yaa ŋmɛɛlate yaa nombiakumɛɛyɛɛre, yaa ŋgba walaŋ ŋon ɔ na mo ɔ nɔɔ do balaŋ nombia man nɛ ya. 16 Akpaa nyi n yɛɛ Kristo baale e dɔɔ te bɛɛ naase neŋ diyem na, na yeli ke yɛɛ neŋ desɛŋ ya. Mɔna fa Wurubuarɛ karaŋ nyi Kristo yele keŋ gyakaa nyaŋ mɔ dɔɔ.

17 Debaŋ te lii keŋ Wurubuarɛ waa di balaŋ nombia. Ɔ nombia kedi kenaŋ gyae ke fiasɛɛ bo lee Kristotena dɔɔ. Te akpaa waa fiasɛɛ bo lee daa Kristotena dɔɔ na, kenaŋ na woŋ ne gyae la ke kɔŋ balaŋ baŋ bɔɔ ne lɛɛ Wurubuarɛ nombia ŋan di ya nɛ dɔɔ? 18 Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan yakowɔ yenaŋ daale nyiaa,

“Akpaa nyi dana doŋ nyi baa lɛɛ balaŋ baŋ
be gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ nyee na,
kenaŋ na woŋ ne gyae la ke kɔŋ balaŋ baŋ
bɔɔ gyeŋ Wurubuarɛ ya nɛ,
na nombiakumɛɛyɛɛra dɔɔ?”

19 Mena dɔɔ balaŋ baŋ bɛɛ naa diyem lee Wurubuarɛ kegyaebii man nɛ, kaboena nyi baa mo ba wose do Wurubuarɛ ŋon ɔ ne yɛɛ kpene kamasɛ nɛ nyiŋmaa man, na baa kyaŋ be nombia kpaakpaa keyɛɛ keŋ man nideli. Nawolo nyi kpene keŋ Wurubuarɛ de yako nyi waa yɛɛ na, keŋ te ɔ ne yɛɛ.

5

Pita kekolosi fa kegyiise na tewulɛɛ

1 Me dana nombii keŋ mɛɛ gyae maa mo see ɛmɛɛ Kristotena kegyiise baŋ siaman. Maŋ mɔ me yɛɛ Kristotena kegyia e ŋgba ɛmɛɛ nɛ. Me naa mena keŋ Kristo be naa diyem nɛ na me sia, te maŋ mɔ maa nyiŋ dekyae kpu na e ɔ gyoorobiiri keŋ man debaŋ keŋ waa bese kɔŋ nɛ. 2 Mɛɛ waase ŋon bo nyiaa, ɛ kɛɛ balaŋ baŋ Wurubuarɛ ba mo wɔ do ɛ nyiŋmaa man nɛ dɔɔ nideli, ŋgba mena keŋ namensekɛɛlere ne kɛɛ ɔ namense dɔɔ nɛ. Ɛ na yeli ke yɛɛ ŋgba bɛɛ ŋere ŋon bo ya, mɔna ɛ yela ka lee ɛmɛɛ gbagba ɛ konɔɔ man ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ ne gyae nyi yaa yɛɛ nɛ. Ɛ na yɛɛ

ŋgba ɛ ne yɛɛ ke bo mo gyae kɔba nɛ ya, mɔna ɛ yɛɛ ke ŋgba keŋ ɛ ne gyae nyi ɛ ka som Wurubuarɛ nideli dɔɔ. 3 Ɛ na ŋere balaŋ baŋ Wurubuarɛ ba mo wɔ do ɛ nyiŋmaa man nyi yaa kɛɛ be dɔɔ nɛ ya, mɔna ɛ yela ɛ nombia ŋan ɛ ne yɛɛ nɛ ke gyɔ wɔ loo na baa kasee ŋa. 4 Akpaa ɛ yɛɛ mena na wee keŋ Yesu Kristo ŋon ɔ yɛɛ namensekɛɛlere kegyia e nɛ de kaa bɛɛ lee na, kpene keŋ waa mo tɔ ŋon kom nɛ be gyae ke wɔlɛɛ korakora ya.

5 Ɛmɛɛ alebia na tewulɛɛ mɔ, mena ke te kaboena nyi yaa yɔkɔse ɛ wose fa kegyiise baŋ. Ɛ popou ɛ yɔkɔse ɛ wose fa dɔŋa, nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan yakowɔ yenaŋ daale nyiaa,

“Wurubuarɛ na seŋ tia balaŋ baŋ
bee gyina ba wose adido nɛ,
mɔna ɔ na mo ɔ bɛrɛɛ boele baŋ
bɛɛ yɔkɔse ba wose nɛ.”

6 Mena dɔɔ ɛ yɔkɔse ɛ wose na ɛ ka mo ɛ wose do Wurubuarɛ ŋon ɔ yɛɛ doŋ pou Gbeŋgyoo e nɛ tɛɛ, na waa gyina ŋon adido ɔ debaŋ kpaakpaate keŋ man. 7 Ɛ mo ɛ nombia ŋan ne takaa ŋon nɛ pou see Wurubuarɛ siaman, nawolo nyi ɔ na gyueŋ ɛ wose man.

8 Ɛ yela ya agyueŋ ke doo ŋon kyɛɛkyɛɛ na ɛ ke doo ɛ wose dɔɔ. Nawolo nyi ɛ kɔlare ɔbɔnsam ŋon dɔŋɛɛ ɔ ne kili ŋgba wonembu kum nɛ, keŋ ɔ ne gyae ŋolo waa kyaŋ tao. 9 Ɛ seŋ keŋkeŋ ɛ kelɛɛdi man na ɛ ke tɔ e gbɛɛ. Ɛ tɔɔse nyi ɛ tebia Kristotena baŋ be kyaa tɛɛle kei dɔɔ pou nɛ mɔ ne naa diyem mena. 10 Mɔna akpaa ɛ naa diyem debaŋ kyomii na, Wurubuarɛ gbagba waa yela ɛ ka bese seŋ nideli. Waa do ŋon kakyeŋ na ɛ ka seŋ keŋkeŋ. Ŋon yɛna bɛrɛɛ pou nyee. Ŋon baake na ŋon nyi yaa ta Kristo dɔɔ na ɛ ke nyiŋ ɔ gyoorobiiri keŋ kyaa kekpaakekpaa nɛ. 11 Ɛ yela dɛɛ lese Wurubuarɛ yele nawolo nyi ŋon te doŋ pou yɛɛ ɔ wui kekpaakekpaa Amɛn.

12 Silase kyɔɔ na maŋ te me ŋmarase mena tɔne kei. Ma gyeŋ nyi ɔ yɛɛ Kristo walaŋ kpaakpaate e keŋ dekara be doo ɔ man ya. Mɛɛ ŋmarase tɔnebii kei bo maa mo do ŋon kakyeŋ, te mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nyi Wurubuarɛ bɛrɛɛ keŋ ɔ ba mo boele daa nɛ te yɛɛ dekara ya, mena dɔɔ ɛ seŋ ke man nideli.

13 De tebia Kristotena baŋ be kyaa Babilɔn donɔɔ man nɛ na do ŋon nɔɔ. Wurubuarɛ lese na baŋ mɔ ŋgba mena keŋ ɔ ba lese ŋon nɛ. Mena ke te me bu Maake mɔ na do ŋon nɔɔ. 14 Ɛ mo Kristo kegyae keŋ pukaa dɔŋa do dɔŋa nɔɔ. Wurubuarɛ waa fa ɛmɛɛ baŋ pou ɛmɛɛ na Kristo be yɛɛ nɔɔdokoloŋ nɛ wosefɛɛreŋ.

Tɔne alate keŋ Pita be ŋmarase nɛ

1 Tɔne kei lee maŋ Simɔn Pita
ŋon me yɛɛ Yesu Kristo tobaale
na ɔ kpilale e nɛ gyaŋ. Mɛɛ
ŋmarase ke mee yelee ɛmɛɛ baŋ
pou ɛ ne lɛɛ Yesu Kristo di nideli
ŋgba mena keŋ daa mɔ ne lɛɛ e di
nɛ. Mena kelɛɛdi kpaakpaa kei lee
Wurubuarɛ ŋon ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ
nɛ, na da nyeelɛɛre Yesu Kristo
gyaŋ.
2 Wurubuarɛ waa yela ɛ ka gyeŋ
ŋon Wurubuarɛ na de Gbeŋgyoo
Yesu nideli, na ke yela waa mo ɔ
bɛrɛɛ boele ŋon nideli na waa fa
ŋon wosefɛɛreŋ keŋ ka dokoso be
kyaa ya nɛ.

Dinɔɔ keŋ na wolo nyi Wurubuarɛ baake na daa

3 Lee de Wurubuarɛ kagyeŋ dɔɔ
Yesu Kristo te tɛɛ ɔ doŋ keŋ ka
dokoso be kyaa ya nɛ dɔɔ fa daa
kpene kamasɛ keŋ ne hia daa, na
dɛɛ tale yɛɛ ɔ kegyaebii tɛɛle kei
dɔɔ. Lee ŋon Wurubuarɛ gbagba
dinɔɔ kpaakpaa na ɔ wɔe dɔɔ te
ɔ baake daa nyi de kaa bese ɔ
balaŋ. 4 Lee mena dinɔɔ kei dɔɔ
te ɔ faa daa ɔ nombia kpaakpaa
ŋan ɔ be yako see nyi waa fa daa
nɛ. Ɔ moo ɔ nombia kɛŋa fa daa
na ke yela ɛ ke nyiŋ lese ɛ wose
lee abɔɔ kumɛɛ ŋan ɛmɛɛ gbagba
ne gyae tɛɛle kei dɔɔ te ne yeli
walaŋ ne wɔlɛɛ nɛ man, na ɛ ke
nyiŋ Wurubuarɛ dinɔɔ keŋ.
5 Lee mena nombia kɛŋa dɔɔ
ɛ yɛɛ kakyeŋ na ɛ ka mo deeli
keyɛɛ kpu na ɛ Yesu Kristo kelɛɛdi
keŋ. Kenaŋ wɔle na ɛ mo nom-
bia kagyeŋ kpu na ɛ deeli keyɛɛ
keŋ. 6 Nombia kagyeŋ wɔle na,
ɛ mo wose kekyaŋ kpu, te wose
kekyaŋ wɔle na ɛ yɛɛ kakyeŋ seŋ
keŋkeŋ. Kakyeŋ wɔle na ɛ mo
Wurubuarɛ ɔsom kpaakpaate mɔ
kpu. 7 Wurubuarɛ ɔsom kpaak-
paate wɔle na ɛ mo dɔŋa kegyae
kpu, te dɔŋa kegyae wɔle na ɛ mo
balaŋ kegyae kpu. 8 Nawolo nyi
akpaa ɛ kyaŋ nombia kɛŋa man
nideli na, gyae ke yela ɛ ka gyeŋ
de Gbeŋgyoo Yesu Kristo na ke
yela ɛ ke yɛɛ balaŋ baŋ ɛ kelɛɛdi
dana tɔnɔɔ. 9 Mɔna walaŋ ŋon ɔ
be dana mena dinɔɔ kpaakpaa kei
ya na, kenaŋ na walaŋ ŋonaŋ sia
te wɔlɛɛ keŋ nyi ɔ bɛɛ naa gyu lem
ya. Ɔ taŋ ke wolee nyi be ta lese
e lee ɔ nombiakumɛɛ benɛɛ ŋan
man.
10 Me tebia mena dɔɔ ɛ yɛɛ
kakyeŋ na ɛ ke kyaa dinɔɔ kpaak-
paate man, na ɛ dinɔɔ kenaŋ ka
wola nyi Wurubuarɛ baake na
ŋon te ɔ lese ŋon. Akpaa ɛ yɛɛ
mena na ɛ be gyae ɛ ka lee wɔle ɛ
kelɛɛdi man ya. 11 Kɛŋa keyɛɛ ne
gyae la ke yela Wurubuarɛ ke fa
ŋon gbɛɛ na ɛ ke nyiŋ gbɛɛ gyoo
de Gbeŋgyoo Yesu Kristo ŋon ɔ
yɛɛ da nyeelɛɛre e nɛ gyoorobi-
iri keŋ ke kyaa kekpaakekpaa nɛ
man.
12 Ma gyeŋ nyi ɛ wulaa ɛ gyeŋ
mena nombia kɛŋa, te ɛ wulaa ɛ
seŋɛɛ anokoare nombia ŋan mɔɔ
yako ŋon nɛ man keŋkeŋ. Mɔna
mɛɛ gyae nyi maa kyaa tɔɔse
ŋon nombia kɛŋa debaŋ kamasɛ.
13 Ma gyeŋ nyi debaŋ keŋ me sɛɛ
me kyaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ, kaboena
nyi maa kyaa tɔɔse ŋon nombia
kɛŋa na ɛ be nyiŋ wolee ŋa ya.
14 Nawolo nyi de Gbeŋgyoo Yesu
Kristo ta lese wola maŋ nyi ma
woya akaŋ tɛɛle kei dɔɔ ta tekaa
bo ya. 15 Lee mena dɔɔ te mɛɛ yɛɛ
kakyeŋ yako ŋon nombia kɛŋa, na
akpaa ma yem koraŋ na ɛ ke tale
tɔɔse ŋa debaŋ kamasɛ.

16 De kɛɛ kolosi de Gbeŋgyoo
Yesu Kristo doŋ dinaa na ɔ ka
bese kɔŋ keŋ nombia nɛ, te yɛɛ
nyi ŋɔla nombia ŋan balaŋ na
mo sia kekara gyɔ nɛ yaa dee
kolosi ya, mɔna daa gbagba naa

ɔ gyoorobiiri keŋ na de sia fonɛɛ. 17 Debaŋ keŋ me kya Wurubuarɛ ba lese Yesu Kristo yele te ɔ ba lese ɔ gyoorobiiri wola nɛ, na de kyaa botɔɔ. De nyii nɔɔwoya ŋaale lee Wurubuarɛ Kpatakpere ŋon gyoorobiiri keŋ man nyiaa, “Kei yɛna me bu ŋon mɛɛ gyae e lee me konɔɔ man, te ɔ na gyoo me sia mɔ nideli” 18 Daa gbagba nyii nɔɔwoya kɛŋa ŋan ba lee adido kɔŋ debaŋ keŋ daa na de Gbeŋgyoo Yesu Kristo kyaa Wurubuarɛ bula keŋ dɔɔ nɛ.

19 Kei yele la da gyeŋawɔ nideli nyi Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra nombia ŋan bɔɔ yako see nɛ yɛɛ ampaŋ. Mena dɔɔ ɛ see deŋele na ɛ ke nyii ŋa nideli. Nombia ŋenaŋ yɛɛ ŋgba kanea keŋ bɔɔ kyaŋee see ditiŋtɛɛ man nɛ. Kɛɛ ŋmaŋee kelii debaŋ keŋ nebo kyolobii ŋon waa lee. Kei na wola ŋon baa nyi yaa kyaŋ Wurubuarɛ nombia ŋan man nideli kelii debaŋ keŋ Yesu Kristo waa kaa yela ɛ konɔɔse ke gyuusu na ɛ ke nyii ɔ nombia ŋan man nideli. 20 Lee kɛŋa pou wɔle na nombii tuturu keŋ mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nideli yɛna nyiaa, Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ man ŋolo te yako nombii daale keŋ bɔɔ ŋmarase do Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man ŋon gbagba ɔ baam dɔɔ ya. 21 Nawolo nyi Wurubuarɛ nombia ŋan be tɛɛ wa akpeŋkpeŋgyɔɔra dɔɔ te bɔɔ yako nɛ, ŋe man dokoloŋ be kyaa keŋ ka lee deniwalaŋ gbagba kegyaebii man ya. Mɔna Wurubuarɛ feliŋ ŋon wola na wɔ nombia ŋan ba lee ŋon Wurubuarɛ gyaŋ te be yakowɔ.

2

Akɛrɛɛ nombia wolala

1 Mena keŋ gyaŋgba baale ba beo mo ba wose nyi be yɛɛ Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔrawɔ Iseraetena man nɛ, mena mɔ te akɛrɛɛ wolala baa kyaa ɛ man. Baa mo nyansa wola nombia ŋan te yɛɛ anokoare ya. Baa ta wola balaŋ nombia ŋan gyae ke yela baa yo nɛ. Baa bɛɛ nyi bɔɔ gyeŋ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo ŋon ɔ ba yem lɛɛ daa gba nɛ ya. Mena dɔɔ be gyae ke kyare ya, kayeyɛɛ dinaa daale gyae ke kɔŋ be dɔɔ. 2 Balaŋ burum baa sila wɔ yɛɛ ba desɛŋ nombia ŋan bɛɛ yɛɛ nɛ. Te be nombia ŋan bɛɛ yɛɛ nɛ dɔɔ, balaŋ baa kolosi nombiakumɛɛ tia Kristo anokoare gbɛɛneŋ ŋan. 3 Lee sibii dɔɔ mena akɛrɛɛ wolala kɛwɔ baa mo akɛrɛɛ nombia beo ŋon, na baa mo nyansa gbɛɛ mo ŋon gyae kɔba. Mena dɔɔ leenaŋ beneŋ beneŋ keŋ Wurubuarɛ yakowɔ see nyi waa wɔŋ ba deŋele, te waa taŋ wɔlɛɛ wɔ bo.

4 Ɛ tɔɔse nyi debaŋ keŋ Wurubuarɛ kpilala baŋ be kyaa adido be yɛɛ nombiakumɛɛ nɛ, Wurubuarɛ te tina wɔ yela ya. Mɔna ɔ moo wɔ do kayeyɛɛ kekpaakekpaa man. Ɔ doo wɔ agbaraagbaraase man te ɔ moo wɔ ka do ditiŋtɛɛ man, na baa doo botɔɔ kelii ɔ nombia kedi wee keŋ. 5 Wurubuarɛ te tina beneŋtena baŋ be te nyii ɔ dei ya nɛ yela ya. Nowa yako wɔ mena keŋ baa yɛɛ na be gbɛɛneŋ ka tenee Wurubuarɛ siaman, mɔna ba te kyɛɛkee ba agyueŋ ya. Mena dɔɔ Wurubuarɛ yela loŋ waalewɔ wɔlɛɛ tɛɛle keŋ na ke balaŋ baŋ pou be te nyii ɔ dei ya nɛ. Mɔna balaŋ baŋ Wurubuarɛ be lɛɛ ba nyee yɛna Nowa ŋon ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ na ɔ dekpaŋalaŋmantena balaŋ nyetooro. 6 Ɛ tɔɔse nyi Wurubuarɛ buu Sodom na Gomoratena fɔɔ. Ɔ yela boalaŋ kpaa be popou bese tɔŋ. Ɔ yɛe mena na ka wola nyi nnɛ ne gyae la ke kɔŋ balaŋ baŋ bɔɔ ne nyii ɔ dei ya nɛ dɔɔ. 7 Mɔna Wurubuarɛ lese

Lɔɔte lee mena deŋele kewɔŋ kei man. Nawolo nyi Lɔɔte yɛɛ walaŋ ŋon ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ ŋon Wurubuarɛ siaman, mena dɔɔ balaŋ baŋ nombia nkaraŋkaraŋ ŋan bɛɛ yɛɛ nɛ takaa e nideli. 8 Lɔɔte kekyaa balaŋ kumɛɛ kɛwɔ man na ɔ kena be nombia nkaraŋkaraŋ ŋan bɛɛ yɛɛ, na be nɔɔwoya kumɛɛ ŋan bee kolosi nɛ takaa e nideli. Nawolo nyi ɔ yɛɛ walaŋ ŋon ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman. 9 Nombia kɛŋa pou nawolo baa nyi, Wurubuarɛ gyeŋ mena keŋ waa lese ɔ balaŋ lee be kaale man. Te ɔ gyeŋ mena keŋ waa yɛɛ, na waa wɔŋ balaŋ kumɛɛ deŋele kelii wee keŋ waa di walaŋ kamasɛ nombia nɛ. 10 Kɛŋa pou wɔle na, balaŋ baŋ bɛɛ yɛɛ nombia nkaraŋkaraŋ ŋan baŋ gbagba ne gyae te ŋɛɛ wɔlɛɛ wɔ te bɔɔ na mo Wurubuarɛ yɛɛ kolo ya nɛ, Wurubuarɛ waa wɔŋ ba deŋele nideli. Mena akɛrɛɛ wolala kɛwɔ dana konɔɔyuŋ te bɛɛ wola ba wose, te bɛɛ tale gyɔ konɔɔ kolosi nombiakumɛɛ tia baŋ be kyaa adido te be dana gyoorobiiri nɛ.

11 Mɔna Wurubuarɛ kpilala baŋ gba koraŋ be dana doŋ kela akɛrɛɛ wolala kɛwɔ nɛ, ta tee balaŋ baŋ be dana gyoorobiiri adido nɛ yaa baa mo nombiakumɛɛ gyakaa be dɔɔ de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ siaman ya. 12 Mɔna mena balaŋ kɛwɔ baŋ be dana konɔɔyuŋ nɛ dɔɔ, nombia ŋan bɔɔ ne nyii ŋe man ya na mmusuo nombiikum kamasɛ keŋ be gyae na te bee kolosi lee ka wose man. Be dinɔɔ yɛɛ ŋgba ŋale man wonembia baŋ balaŋ na koe nɛ. Kpene kamasɛ keŋ de kɔŋ ba nyee man na, keŋ te bɛɛ yɛɛ. Mena dɔɔ baa yeŋ leki ŋgba ŋale man wonembia nɛ.

13 Wurubuarɛ waa naase wɔ diyem nideli ŋgba mena keŋ baŋ mɔ be naase baale diyem nɛ. Baŋ gyaŋ na nombia nkaraŋkaraŋ keyɛɛ balaŋ man yɛna gyoŋ kedi. Mena dɔɔ ɛ gyaŋee ɛ ne di ɛ nɔɔ te be kaa kyaa bom na ŋan na, be dana wɔ desɛŋ gba nyi baa yɛɛ be nombia nkaraŋkaraŋ ŋan ɛ man ya. Kei ne yeli bɛɛ wɔlɛɛ ɛ yele do ŋon desɛŋ. 14 Bɔɔ ne gyɔ sibii naa alo laŋ ya, te nombiakumɛɛ keyɛɛ yɛna be wui. Bɛɛ beo balaŋ baŋ bɔɔ dana doŋ ba kelɛɛdi man ya nɛ, te bee yeli balaŋ benaŋ ne yɛɛ dukum. Be dana sibii nideli. Mena abɔɔ kumɛɛ kɛŋa pou dɔɔ Wurubuarɛ te falaa wɔ. 15 Be te tina Kristo gbɛɛ kpaakpaa keŋ yela gyu ka mo baŋ gbagba be gbɛɛ keŋ be yeli bɔɔ yoo nɛ. Be silana Beeyɔ bu Baalam nawɔɔ. Na Baalam kei yɛɛ Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre e, te ɔ be famenɛ na nombiakumɛɛ keyɛɛ lee kɔba keŋ waa nyiŋ lee ke man dɔɔ ya. 16 Mena dɔɔ Wurubuarɛ yela ŋon Baalam afurum kolosiwɔ na e lee ɔ nombiakumɛɛ ŋan ɔ ne yɛɛ nɛ dɔɔ. Wonembu bɛɛ tale kolosi ya mɔna afurum ŋon kolosiwɔ na e ŋgba deniwalaŋ nɛ, te ɔ yela ɔ tinaa diteŋ nombia ŋan nafɔ ɔ ne gyae waa yɛɛ nɛ yela.

17 Mena akɛrɛɛ wolala kɛwɔ be dana tɔnɔɔ ya ŋgba atiribuŋse ŋan ŋɔɔ dana loŋ ya nɛ, te ba bese yaa be yɛɛ ŋgba ŋɔma ŋan feliŋ ne gyɔ ŋa laŋ nɛ. Botɔɔ keŋ Wurubuarɛ be desina see wɔ nyi ke dɛɛ yɛɛ ba dekyae kekpaakekpaa yɛna ditiŋtɛɛ tuum keŋ man. 18 Be yɛɛ nɔɔman bo mɔna nombii kpaakpaa kamasɛ be doo ba kekolosi man ya. Bɛɛ yɛɛ kewɔlɛɛ nombia te bɛɛ wola balaŋ nyi baa tale yɛɛ kpene kamasɛ keŋ baŋ gbagba ne gyae nyi baa yɛɛ. Mena nombia kɛŋa te bɛɛ mo beo balaŋ baŋ bɔɔ lɛɛdi kewalaŋ te bɔɔ lese ba wose lee mena dinɔɔ kumɛɛ ŋenaŋ man nɛ, na be ta bese ke yala ŋe man bela. 19 Mena balaŋ kumɛɛ benaŋ na beo balaŋ kɛwɔ

nyi baa yela na baa nyiŋ ba wose, na baa tale yɛɛ kpene kamasɛ keŋ baŋ gbagba ne gyae keŋ Wurubuarɛ mmaraa kamasɛ be bake wɔ ya. Mɔna baŋ gbagba koraŋ sɛɛ be yɛɛ gbeŋawɔ fa nombia nkaraŋkaraŋ keyɛɛ. Nawolo nyi deniwalaŋ kamasɛ yɛɛ gbeŋi e fa kpene kamasɛ keŋ ne di ɔ dɔɔ nɛ.
20 Nyi walaŋ da gyeŋ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo ŋon ɔ yɛɛ da nyeelɛɛre e nɛ te ɔ lese ɔ wose lee tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ nkaraŋkaraŋ ŋan ŋɛɛ wɔlɛɛ walaŋ nɛ keyɛɛ man, te ɔ bese gyu ɔ ne yɛɛ ŋa bela na ŋe gyae ke di doŋ ɔ dɔɔ. Dekɔŋ mena na ɔ dinɔɔ gyae ka bese wɔlɛɛ kela mena keŋ nafɔ ɔ doo pɛte ɔ be kaa lɛɛ Kristo di nɛ.
21 Nyi nafɔ ɔtenate deŋ ta gyeŋ gbɛɛ keŋ waa mo na ɔ nombia ka tenɛɛ Wurubuarɛ siaman ya na, nafɔ dei fa e kela keŋ ɔ ba gyeŋ ke te ɔ ba besena ɔ wɔle tee Wurubuarɛ nombia ŋan bɔɔ wola e nɛ. 22 Ba te gyɔ aduya ŋaale see nyiaa, “Babaa ne tɔe na ɔ ta bese ka mo ɔ tɔɔla di” te “N sɔ kekuirii na, ɔ na bese bo ka gyoo depate man.” Mena balaŋ kɛwɔ dinɔɔ nawolo nyi aduya kɛŋa yɛɛ ampaŋ.

3

Wee keŋ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo waa bese kɔŋ nɛ

1 Me gyoona kpaakpaa, kei yɛna me tɔne alate keŋ mɛɛ ŋmarase ŋon. Me ŋmarase tɔna ala kɛŋa pou bo na maa mo tɔɔse ŋon nombia ŋan ɛ wulaa ɛ gyeŋ nɛ na maa do ŋon kakyeŋ, na ɛ ke nyiŋ mo agyueŋ kpaakpaa lee nombia ŋenaŋ man. 2 Mɛɛ gyae nyi ɛ ke tɔɔse nombia ŋan Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ be yako see leenaŋ beneŋ keŋ nɛ. Na ɛ ka bese tɔɔse nombia ŋan de Gbeŋgyoo Yesu Kristo ŋon ɔ yɛɛ da nyeelɛɛre e nɛ be tɛɛ daa ɔ kpilala baŋ de kyaa ɛ man nɛ dɔɔ yako nyi yaa yɛɛ nɛ.

3 Nombii keŋ mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nideli yɛna nyiaa, weeya ɔtoman nyiŋan pɛte Yesu ke kɔŋ na, balaŋ baale baa kɔŋ kaa yɛɛ nombia nkaraŋkaraŋ ŋan baŋ gbagba ne gyae. Baa kulu ŋon gbɛɛ kamasɛ man lee ɛ kelɛɛdi dɔɔ. 4 Baa bɔɔse ŋon nyiaa, “Ŋgba ɔ yakowɔ see nyi waa bese kɔŋ, ɔ kyaa aleŋ? Woromɔ yaa waa kɔŋ? De bɛɛ lɛɛ nombia kɛŋa di ya, nawolo nyi de naanaɔ te wulaa yekee kaalaŋ, mɔna kpene kamasɛ sɛɛ doo ŋgba mena keŋ ŋe doo leenaŋ kewalaŋ keŋ Wurubuarɛ be yɛɛ adido na ateta nɛ. Kolo na kolo te kyɛɛkee ta ya.” 5 Akpaa be yako mena na be karae. Nawolo nyi ba te wolee nyi lee gyaŋgba gyaŋgba keŋ na, nombii yakaa te Wurubuarɛ kolosiwɔ te adido na ateta bɛɛwɔ lee. Wurubuarɛ yela tɛɛle leewɔ loŋ man kɔŋ, te loŋ kenaŋ dɔɔ te ɔ tɛɛwɔ yɛɛ tɛɛle kei. 6 Ba te wolee mɔ nyi loŋ kenaŋ te Wurubuarɛ yela ke kaa waalewɔ wɔlɛɛ gyaŋgbatena baŋ bɔɔ kyaa debaŋ kenaŋ man nɛ. 7 Wurubuarɛ nombii kenaŋ te ɔ mooowɔ ɔ dana adido na tɛɛle keŋ dɔɔ ɛ kyaa nɛ. Ŋe doo ŋɛɛ daa debaŋ keŋ Wurubuarɛ waa mo boalaŋ wɔlɛɛ ŋa nɛ. Ŋe doo menɛɛ kelii nombia kedi wee dinaa keŋ Wurubuarɛ waa wɔlɛɛ balaŋ baŋ pou be te nyii ɔ dei ya nɛ.

8 Me gyoona kpaakpaa, ɛ na wolee nombii dokoloŋ kei ya. Nombii kenaŋ yɛna nyiaa, Wurubuarɛ siaman na wee dokoloŋ yɛɛ ŋgba kulutooneŋ kakpoŋ (1,000) nɛ, te kulutooneŋ kakpoŋ (1,000) mɔ yɛɛ ŋgba wee dokoloŋ nɛ. 9 Baale na gyueŋ nyi Wurubuarɛ de yako nyi waa yɛɛ kolo na ɔ bɛɛ yɛɛ ke bileŋ ya. Na mena te doo ya, mɔna ɔ ne nyiŋ konɔɔ bo fa ŋon, nawolo nyi ka te yɛɛ ɔ kegyaebii ke nyi ɛ man ŋolo

waa yeŋ leki ya. Ɔ ne gyae bo nyi walaŋ kamasɛ waa kyɛɛkee wa agyueŋ lee ɔ gbɛɛneŋ kumɛɛ man na waa kɔŋ ɔ gyaŋ.

10 Wee keŋ de Gbeŋgyoo Yesu waa kɔŋ nɛ, waa kaa futaa daa bo ŋgba mena keŋ ŋmɛɛlate ne kɔŋ nɛ. Mena wee kenaŋ na adido gyae ka mo yeesa ŋaalaa. Boalaŋ gyae ke kpa kpene kamasɛ keŋ doo adido na ateta nɛ pou dugudugudugu. 11-12 Nyi akpaa mena te abɔɔ pou gyae ke wɔlɛɛ na, kenaŋ na sena te kaboena nyi ɛ dinɔɔ dɛɛ yɛɛ? Ɛ ke kyaa ɛ ne daa Wurubuarɛ wee kei te ɛ sia be yɛɛ nyi ke dɛɛ kɔŋ bileŋ nɛ, kaboena nyi yaa kyaa Wurubuarɛ kegyaebii man, keŋ dukum kamasɛ be doo ɛ man ya. Mena wee kenaŋ na boalaŋ gyae ke wɔlɛɛ adido pou te boalaŋ kenaŋ ogyefeliŋ keŋ gyae ke yalakee kpene kamasɛ keŋ doo adido botɔɔ nɛ. 13 Mɔna daa dɔɔ de kyaa dɛɛ daa adido wɔle, na tɛɛle wɔle keŋ Wurubuarɛ be yako see nyi waa yɛɛ nɛ. Botɔɔ te balaŋ baŋ pou be gbɛɛneŋ tenɛɛ nɛ baa kyaa.

14 Mena dɔɔ me gyoona kpaakpaa debaŋ keŋ ɛ sia gyakaa mena abɔɔ kɛŋa pou dɔɔ nɛ, ɛ yase ɛ sia na ɛ ke yɛɛ abɔɔ kpaakpaa ŋan gyae ke yela ɛ ke tale kaa seŋ Wurubuarɛ siaman, keŋ nyi ayimɛɛ yaa nombiikum daale be doo ɛ wose man ya, na ɛmɛɛ na Wurubuarɛ nsana ke yɛɛ gyoŋ. 15 Ɛ tɔɔse nyi de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ konɔɔ keŋ ɔ be nyim nɛ, ke yɛɛ kpene keŋ ne fa deniwalaŋ gbɛɛ na waa nyiŋ nyiŋ nyeekelɛɛ pɛna ɔ wee keŋ kelii. Mena nombia ŋenaŋ ke, te de dɔɔ gyaagyi Pɔɔl mɔ moo nyansa keŋ Wurubuarɛ be fa e nɛ ŋmarase ɔ tɔna pou man yelee ŋon. 16 Mena ke te ɔ ŋmarasewɔ yako mena nombia kɛŋa ɔ tɔna pou man. Ɔ nombia ŋaale doo ɔ tɔna ŋenaŋ man keŋ ŋe man kenyii dana baŋ. Balaŋ baale baŋ bɔɔ gyeŋ nombia ya te bɔɔ seŋɛɛ kelɛɛdi keŋ man keŋkeŋ ya nɛ, ne tulii ɔ nombia ŋenaŋ bo. Mena ke mɔ te bee tulii Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ akaŋ ŋan mɔ. Bɛɛ yɛɛ mena nɛ, na Wurubuarɛ kefaala yaa bɛɛ gyae baa fa ba wose nɛ.

17 Me gyoona kpaakpaa, ɛ wulaa ɛ gyeŋ mena nombia kɛŋa. Mena dɔɔ ɛ doo ɛ wose dɔɔ nideli, na balaŋ baŋ bɔɔ ne di Wurubuarɛ nombia ŋan dɔɔ ya nɛ, be nyiŋ mo ba akɛrɛɛ nombia ŋan wɔŋee ŋon lee ɛ daseŋae kpaakpaate keŋ man ya. 18 Mɔna ɛ yela de Gbeŋgyoo Yesu Kristo ŋon ɔ yɛɛ da nyeelɛɛre e nɛ, ka mo ɔ bɛrɛɛ boele ŋon na waa yela ɛ ka gyeŋ e nideli. Ŋon te gyoorobiiri kaboena gyɛŋ kei na weeya pou kekpaakekpaa. Amɛn.

Tɔne gyaŋgbate keŋ Gyɔn be ŋmarase nɛ

Nombii keŋ kɛɛ fa nyeedoŋ

1 Walaŋ ŋon ɔ be kyaa leenaŋ kewalaŋ keŋ nɛ wose man nombia yaa mɛɛ ŋmarase mɛɛ fa ŋon. Ŋon yɛna walaŋ ŋon dɔɔ nyii ɔ nɔɔwoya te dɔɔ naa e. Daa gbagba naa e na de sia fonɛɛ te da moo de nyiŋmaase tina e. Ŋon yɛna Yesu Kristo, nombii keŋ kɛɛ fa nyeedoŋ kekpaa nɛ. 2 Wurubuarɛ lesena mena walaŋ kei wola daa te de naa e. Ŋon ne faa na nyeedoŋ keŋ ba lee Wurubuarɛ gbagba gyaŋ nɛ. Debaŋ kei man nɛ ɔ wose man nombii yaa dee di adansɛɛ yako ŋon nyiaa, ŋon yɛna walaŋ ŋon ɔ ne fa nyeedoŋ kekpaa keŋ. Nafɔ na ɔ kyae kya ŋon gyaŋ, mɔna nɛnɛɛ dɔɔ ɔ ta lese e wola daa. 3 Walaŋ ŋon daa gbagba be naa e na de sia, te dɔɔ nyii ɔ nɔɔwoya nɛ wose man nombia yaa dɛɛ yako ŋon nɛ. Dɛɛ yako ŋon baa na ɛmɛɛ mɔ kenyiŋ kaa kpu na daa baŋ daa na de kya Wurubuarɛ na ɔ bu Yesu Kristo ŋon nɔɔ yɛɛ dokoloŋ nɛ, na de popou nɔɔ ke yɛɛ dokoloŋ. 4 Dɛɛ gyae nyi mena gyoŋ kei ke doo de man nideli, mena dɔɔ te dɛɛ ŋmarase ŋon mena nombia kɛŋa nɛ.

Ɛ ta keŋmaŋee man

5 Nɔɔwoya ŋan Wurubuarɛ bu ŋon ba mo fa daa te daa mɔ ne yako ŋon nɛ yɛna nyiaa, Wurubuarɛ yɛɛ ŋgba keŋmaŋee nɛ te ditiŋtɛɛ be doo ɔ man korakora ya. 6 Lee mena dɔɔ nyi akpaa de yako nyi nɔɔdokoloŋ doo daa na e man te de sɛɛ dɛɛ yɛɛ ditiŋtɛɛ man abɔɔ na, dee dii akɛrɛɛ bo te anokoare keŋ Wurubuarɛ ba lese wola nɛ be doo de man ya. 7 Mɔna nyi akpaa de kyaa Wurubuarɛ keŋmaŋee keŋ man ŋgba mena keŋ ŋon gbagba kyaa ke man nɛ, na nɔɔdokoloŋ doo daa na de tebia man. Kenaŋ na ɔ bu Yesu Kristo fatabo keŋ ne gberaa da ayimɛɛ kamasɛ lee da wose man.

8 Akpaa de yako nyi dukum be doo de man ya na dɛɛ beo da wose bo, te anokoare keŋ Wurubuarɛ ba lese wola nɛ be doo de man ya. 9 Nyi akpaa de lɛɛ di de konɔɔse man nyi da te yɛɛ dukum te de tɔlɛɛ ŋa fa Wurubuarɛ na, waa mo ŋa pou kyɛɛ daa na waa gberaa daa lee ayimɛɛ kamasɛ man. Nawolo nyi ɔ ne di ɔ nombia dɔɔ te ɔ gbɛɛneŋ mɔ tenɛɛ. 10 Akpaa de yako nyi da te yɛɛ ta dukum korakora ya na, de ta besena Wurubuarɛ yɛɛ dekarate. Kei nawolo baa nyi de bɛɛ lɛɛ ɔ nombia ŋan ɔ be yako daa nɛ di ya.

2

1 Me bia, mɛɛ ŋmarase nombia kɛŋa mɛɛ fa ŋon na ɛ be nyiŋ yɛɛ dukum ya. Te akpaa ŋolo de yɛɛ dukum na, de dana tereete ŋon ɔ seŋɛɛ Wurubuarɛ siaman ɔ ne doo teree fa daa. Ŋon yɛna Yesu Kristo ŋon ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ. 2 Ŋon gbagba moona ɔ wose deesi tɔ de nombiakumɛɛ kom, lee mena dɔɔ te Wurubuarɛ moo de nombiakumɛɛ kyɛɛ daa. Na daa daageŋ nombiakumɛɛ te ɔ moowɔ kyɛɛ daa ya, mɔna tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou nombiakumɛɛ mɔ kpuɛ.

3 Akpaa nyi de nyii Wurubuarɛ dei na, kenaŋ na dɛɛ tale gyɔ de konɔɔ nyi da gyeŋ e. 4 Lee mena dɔɔ nyaŋ walaŋ ŋon n yako nyi “N gyeŋ e” mɔna n bee nyii ɔ dei ya na, n yɛɛ dekarate e te anokoare keŋ Wurubuarɛ ba lese wola nɛ be doo n man ya. 5 Te nyaŋ ŋon n ne nyii Wurubuarɛ dei na, Wurubuarɛ kegyae gbagba

keŋ doo n man nideli. Kpene keŋ gyae ke yela dɛɛ gyeŋ nyi daa na e dana nɔɔdokoloŋ yɛna nyi,
6 nyaŋ ŋon n yako nyi ɛmɛɛ na Wurubuarɛ dana nɔɔdokoloŋ na, kaboena nyi nya kyaa ŋgba mena keŋ Yesu be kyaa nɛ.

Wurubuarɛ kpa dɛɛ gyae dɔŋa

7 Me gyoona kpaakpaa, na mmaraa wɔle yaa mɛɛ ŋmarase maa fa ŋon ya, mɔna mmaraa bene keŋ ɛ be nyii lee debaŋ keŋ ɛ be lɛɛ Yesu di nɛ. Mmaraa kei yɛna nombia ŋan ɛ betaŋ nyii nɛ.
8 Mɔna kei ta bese mmaraa wɔle keŋ mɛɛ ŋmarase mɛɛ fa ŋon. Yesu Kristo kekyaa man na, ɔ dinɔɔ wolawɔ nyi ke yɛɛ mmaraa wɔle ke. Ɛmɛɛ gbagba mɔ ɛ dinɔɔ na wolo nyi ke yɛɛ mmaraa wɔle ke. Nawolo nyi keŋmaŋee keŋ taŋ bɛɛ lee, te ka te yeli ditiŋtɛɛ keŋ mɔ ne ŋaalaa.

9 Nyaŋ ŋon n kpa n doo keŋmaŋee keŋ man te n sɛɛ n ne kɔla n dɔɔ na, n sɛɛ n doo ditiŋtɛɛ keŋ man baa. 10 Mɔna nyaŋ ŋon n ne gyae n dɔɔ na n doo keŋmaŋee keŋ man, te kolo mɔ be doo n man keŋ gyae ke yela n kegyɔ n nae ya. 11 Mena dɔɔ nyaŋ ŋon n ne kɔla n dɔɔ na, n doo ditiŋtɛɛ keŋ man te n dɔŋɛɛ ke man. N ba gyeŋ botɔɔ keŋ n ne gyu ya nawolo nyi ditiŋtɛɛ keŋ te tɔ n sia.

12 Me bia kpaakpaa,
mɛɛ ŋmarase nombia kɛŋa mee yelee ŋon,
nawolo nyi lee Kristo yele man dɔɔ
Wurubuarɛ ta mo ɛ nombiakumɛɛ kyɛɛ ŋon.
13 Kyaɔ, mɛɛ ŋmarase nombia kɛŋa mee yelee ŋon,
nawolo nyi ɛ gyeŋ walaŋ ŋon ɔ kyaa lee kewalaŋ keŋ nɛ.
Tewulɛɛ, mɛɛ ŋmarase nombia kɛŋa mee yelee ŋon,
nawolo nyi ɛ te di walaŋkum ŋon dɔɔ.
Me bia kpaakpaa, mɛɛ ŋmarase nombia kɛŋa mee yelee ŋon,
nawolo nyi ɛ te kɔŋ kaa gyeŋ de kya Wurubuarɛ ŋon.
14 Kyaɔ, mɛɛ ŋmarase nombia kɛŋa mee yelee ŋon,
nawolo nyi ɛ gyeŋ ŋon ɔ kyaa lee kewalaŋ keŋ nɛ.
Tewulɛɛ, mɛɛ ŋmarase nombia kɛŋa mee yelee ŋon,
nawolo nyi Wurubuarɛ nombia doo ɛ man
te ɛ seŋɛɛ ŋe man nideli
te ɛ te di walaŋkum ŋon dɔɔ.

Ɛ na mo ɛ sia gyakaa tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ dɔɔ ya

15 Ɛ na mo ɛ sia gyakaa tɛɛle kei dɔɔ nombia na ka abɔɔ kumɛɛ dɔɔ ya. Akpaa walaŋ da mo ɔ sia gyakaa tɛɛle kei abɔɔ dɔɔ na, nawolo baa nyi ɔ bɛɛ gyae de kya Wurubuarɛ ŋon ya. 16 Mena abɔɔ ŋenaŋ ŋaale yɛna ŋgba abɔɔ kumɛɛ ŋan deniwalaŋ ne gyae nyi waa yɛɛ nɛ, na ŋan deniwalaŋ sia ne naa te ŋɛɛ gyɔ e loo, na ŋan de dana te dɛɛ gyɔ de konɔɔ nɛ. Mena dinɔɔ kɛŋa pou ta lee de kya Wurubuarɛ gyaŋ ya. Ŋa lee lookum keŋ dɛɛ mo gyakaa tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ dɔɔ nɛ man. 17 Tɛɛle kei na ŋa abɔɔ ŋan pou balaŋ na mo be loo gyakaa ŋe dɔɔ nɛ ne lem baa. Mɔna walaŋ kamasɛ ŋon ɔ nyii Wurubuarɛ dei te ɔ yɛɛ kpene keŋ Wurubuarɛ ne gyae na waa nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ.

Kristo kɔlare ŋon

18 Me bia kpaakpaa, debaŋ keŋ tɛɛle kei gyae kekɔŋ kɔ ɔto nɛ ta benaa. De taŋ taŋgbɛɛ yako ŋon nyi tɛɛle kei da benaa kɔ ɔto na, Kristo kɔlare ŋon waa kɔŋ. Te debokeiman nɛ dɛɛ naa nyi Kristo kɔlala burum kyaa tɛɛle kei dɔɔ. Kei nawola la nyi debaŋ keŋ tɛɛle kei gyae kekɔŋ kɔ ɔto nɛ ta benaa.
19 Nafɔ mena balaŋ kɛwɔ kpuɛ na daa, te keŋ daa na wɔ nɔɔ te

yɛɛ dokoloŋ dɔɔ ya te ba leewɔ de man. Daa na wɔ nɔɔ deŋ yɛɛ dokoloŋ na, nafɔ beŋ ta lee de man ya. Be ka lee de man nawolo nyi daa na be man walaŋ kamasɛ te yɛɛ nɔɔdokoloŋ ya.

20 Mɔna ɛmɛɛ dɔɔ ɛ gyeŋ anokoare keŋ Wurubuarɛ ba lese wola nɛ, nawolo nyi Kristo ta mo ɔ feliŋ ŋon do ɛ man. 21 Na keŋ ɛ ba gyeŋ anokoare keŋ dɔɔ te mɛɛ ŋmarase ŋon tɔne kei ya, mɔna keŋ ɛ gyeŋ anokoare keŋ dɔɔ. Te ɛ gyeŋ nyi dekara kamasɛ be doo anokoare keŋ Wurubuarɛ ba lese wola nɛ man ya.

22 Amɔte yɛna dekarate baa? Dekarate yɛna ŋon ɔ bɛɛ nyi na Yesu yɛna Kristo, walaŋ ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kaa lɛɛ da nyee ya nɛ. Ɔtenate yɛna Kristo kɔlare ŋon, nawolo nyi ɔ te bɛɛ de kya Wurubuarɛ ŋon na ɔ bu Yesu Kristo ŋon pou. 23 Nyaŋ ŋon n bɛɛ Wurubuarɛ bu ŋon na n te bɛɛ de kya Wurubuarɛ ŋon mɔ baa, te nyaŋ ŋon n lɛɛ Wurubuarɛ bu ŋon di na n lɛɛ de kya Wurubuarɛ ŋon mɔ baa di.

24 Ɛ kɛɛ nideli nyi Kristo nombia ŋan ɛ be nyii lee kewalaŋ nɛ, dɛɛ dɔɔ ɛ man debaŋ kamasɛ. Akpaa ɛ yeli Kristo nombia ŋan ɛ be nyii lee kewalaŋ keŋ de dɔɔ ɛ man na, gyae ke yela ɛmɛɛ mɔ na Kristo na ɔ kya Wurubuarɛ keyɛɛ nɔɔdokoloŋ. 25 Lee mena dɔɔ dee nyiŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ ɔ be yako see nyi waa fa daa nɛ.

26 Balaŋ baŋ bɛɛ beo ŋon nɛ dɔɔ te mɛɛ ŋmarase nombia kɛŋa mee yelee ŋon, na ɛ ke nyiŋ doo ɛ wose dɔɔ. 27 Mɔna ɛmɛɛ dɔɔ Wurubuarɛ feliŋ ŋon Kristo ba moo do ɛ man nɛ te dɔɔ ɛ man. Lee mena dɔɔ tekaboena nyi ŋolo waa wola ŋon kolo bela ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne gyae la waa wola ŋon kpene kamasɛ. Abɔɔ ŋan pou ɔ na wolo nɛ yɛɛ anokoare keŋ dekara be doo ŋe man ya. Mena dɔɔ ɛ yɛɛ nɔɔdokoloŋ na Kristo ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ feliŋ nawola ŋon nɛ.

28 Me bia kpaakpaa ɛ gyakaa yɛɛ nɔɔdokoloŋ na e, na wee keŋ ɔ bese kɔŋ na dɛɛ tale gyɔ de konɔɔ ɔ siaman keŋ desɛŋ yaa gyakoloŋ be kyaŋ daa ya. 29 Ɛ gyeŋ nyi Kristo nombia tenɛɛ, lee mena dɔɔ walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne yɛɛ kpene keŋ dei Wurubuarɛ siaman na ɔtenate yɛɛ Wurubuarɛ bu e.

3

1 Ɛ kɛɛ kegyae kpaakpaa keŋ de kya Wurubuarɛ ne gyae daa, te ɔ ne baake daa nyi ɔ bia gbagba te ampaŋ de yɛɛ ɔ biawɔ. Kpene keŋ dɔɔ tɛɛle kei dɔɔ balaŋ ba gyeŋ nyi de yɛɛ Wurubuarɛ biawɔ yɛna nyi, bɔɔ gyeŋ Wurubuarɛ gbagba ya. 2 Me gyoona kpaakpaa, nɛnɛɛ de yɛɛ Wurubuarɛ biawɔ, te dinɔɔ keŋ waa yela dee nyiŋ wee daale nɛ, ɔ ta lese ta ke wola daa ya. Mɔna da gyeŋ nyi wee keŋ waa kɔŋ nɛ dɛɛ yɛɛ ŋgba ŋon nɛ, nawolo nyi dɛɛ naa e na dɛɛ gyeŋ mena keŋ ɔ doo. 3 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ loo gyakaa ɔ dɔɔ mena nɛ, ɔtenate waa wɔŋ ɔ wose lee dukum keyɛɛ man ŋgba Kristo nɛ.

4 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ yɛɛ dukum na ɔ ta fom Wurubuarɛ mmaraa keŋ, nawolo nyi dukum keyɛɛ yɛna Wurubuarɛ mmaraa kafom. 5 Mɔna ɛ gyeŋ nyi Yesu Kristo kɔŋae na ɔ kaa lese daa lee dukum man, te ɛ gyeŋ mɔ nyi dukum kamasɛ be doo ɔ man ya. 6 Mena dɔɔ walaŋ kamasɛ ŋon ŋon na Kristo dana nɔɔdokoloŋ na, ɔ bee doo dukum keyɛɛ man bela ya. Kei nawolo nyi ŋon ɔ gyakaa ɔ ne yɛɛ dukum na, ɔ te naa ta Yesu Kristo ya te ɔ ba gyeŋ ɔ dinɔɔ mɔ ya.

7 Me bia kpaakpaa, ɛ na yela ŋolo ka beo ŋon do dukum keyɛɛ man ya. Nyaŋ ŋon n yɛɛ

nombia kpaakpaa na, n gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman ŋgba mena keŋ Kristo gbɛɛneŋ tenɛɛ nɛ. 8 Walaŋ ŋon ɔ gyakaa ɔ ne yɛɛ dukum na ɔ yɛɛ ɔbɔnsam walaŋ e, nawolo nyi ɔbɔnsam yɛɛ dukumyɛɛre e leenaŋ kewalaŋ keŋ pou. Kpene keŋ dɔɔ Wurubuarɛ bu ŋon be kɔŋ yɛna nyi, ɔ kɔŋae ɔ kaa wɔlɛɛ ɔbɔnsam tom.

9 Walaŋ ŋon ɔ yɛɛ Wurubuarɛ bu e na, ɔ be doo dukum keyɛɛ man ya nawolo nyi Wurubuarɛ dinɔɔ doo ɔ man. Te ɔ be gyae waa tale gyakaa dukum keyɛɛ dɔɔ ya, nawolo nyi ɔ yɛɛ Wurubuarɛ bu e. 10 Nnɛ te dɛɛ mo gyeŋ baŋ be yɛɛ Wurubuarɛ bia na baŋ be yɛɛ ɔbɔnsam wui. Nyaŋ ŋon n bɛɛ yɛɛ kpene keŋ dei ya yaa nyaŋ ŋon n bɛɛ gyae n dɔɔ ya na n te yɛɛ Wurubuarɛ bu e ya.

Ɛ gyae dɔŋa

11 Nombii keŋ ɛ be nyii leenaŋ debaŋ keŋ ɛ be lɛɛ Yesu Kristo di nɛ yɛna nyi “Dɛɛ gyae dɔŋa.” 12 Ɛ na yɛɛ ŋgba balee ŋon bɛɛ baake e nyi Kani nɛ ya. Na Kani yɛɛ ɔbɔnsam walaŋ e te ɔ koo ɔ naabu. Woŋ dɔɔ te Kani koo ɔ naabu? Nawolo nyi ŋon Kani gbɛɛneŋ ba tenɛɛ Wurubuarɛ siaman ya, te ɔ naabu gbɛɛneŋ tenɛɛ.

13 Mena dɔɔ me naabia, nyi tɛɛle kei dɔɔ balaŋ ne kɔla ŋon na ɛ na yeli ke yɛɛ ŋon gyakoloŋ ya. 14 Da gyeŋ nyi daa dɔɔ de ta lee yeŋ man kɔŋ nyeedoŋ kekpaa man, nawolo nyi dɛɛ gyae dɔŋa dɔɔ. Walaŋ ŋon ɔ bɛɛ gyae ɔ dɔɔ ya na, ɔ sɛɛ ɔ doo yeŋ nyiŋmaa man. 15 Nyaŋ ŋon n ne kɔla n dɔɔ na n yɛɛ awudiini e Wurubuarɛ siaman, te ɛ gyeŋ mɔ nyi awudiini kamasɛ be dana nyeedoŋ kekpaa keŋ ya.

16 Yesu Kristo ka mo ɔ nyee lɛɛ daa dɔɔ, te da gyeŋ mena keŋ kaboena nyi daa mɔ dɛɛ gyae de tebia. Mena dɔɔ kaboena nyi daa mɔ dɛɛ mo da nyeeya lɛɛ de tebia. 17 Nyi akpaa ŋolo dana abɔɔ tɛɛle kei dɔɔ te ɔ naa nyi te hia ɔ dɔɔ, te ɔ bɛɛ lese ɔ sia yela e na sena te ɔtenate waa tale yako nyi Wurubuarɛ kegyae doo ɔ man? 18 Me bia kpaakpaa, ɛ na fa dɛɛ mo nɔɔ yakaa gyae dɔŋa ya, mɔna ɛ yela dɛɛ yɛɛ deeli fa dɔŋa anokoare man.

19 Kei ne gyae la ke yela dɛɛ gyeŋ nyi de yɛɛ Wurubuarɛ ŋon ɔ dana anokoare keŋ nɛ wui. Mena dɔɔ akpaa de konɔɔse de bu daa fɔɔ koraŋ na, dɛɛ tale seŋ Wurubuarɛ siaman keŋ dɔɔ yee gyakoloŋ ya. 20 Nawolo nyi Wurubuarɛ kela de konɔɔse te ɔ gyeŋ kpene kamasɛ man.

21 Me gyoona kpaakpaa, akpaa de konɔɔse bee bu daa fɔɔ ya na, dɛɛ tale seŋ Wurubuarɛ siaman keŋ dɔɔ yee kolo ya. 22 Te da sola e kpene kamasɛ na dee nyiŋ ke, nawolo nyi dee nyii ɔ dei te dɛɛ yɛɛ kpene keŋ ɔ ne gyae. 23 Kei yɛna kpene keŋ ɔ ne gyae nyi dɛɛ yɛɛ. Dɛɛ lɛɛ ɔ bu Yesu Kristo di, na dɛɛ gyae dɔŋa ŋgba mena keŋ ɔ be yako daa nɛ. 24 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne nyii Wurubuarɛ dei na, ŋon na Wurubuarɛ nɔɔ yɛɛ dokoloŋ. Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɔ ba mo do de man nɛ, yele la da gyeŋawɔ nyi daa na Wurubuarɛ nɔɔ yɛɛ dokoloŋ.

4

Wolala kpaakpaa na wolala kumɛɛ

1 Me gyoona kpaakpaa, ɛ na lɛɛ walaŋ kamasɛ ŋon ɔ kpa Wurubuarɛ feliŋ ŋon doo ɔ man nɛ di yakaa yakaa ya. Mɔna ɛ kɛɛse ɔ nombia ŋan ɔ na wolo nɛ kɛɛ nyi ŋa lee Wurubuarɛ gyaŋ? Nawolo nyi balaŋ burum dɔŋ bee dii akɛrɛɛ nyi be nombia ŋan bee kolosi nɛ lee Wurubuarɛ gyaŋ. 2 Nnɛ te ɛ ka mo gyeŋ nyi Wurubuarɛ feliŋ ŋon

doo ɔtenate man. Walaŋ kamasɛ ŋon waa lɛɛ do yako nyi Yesu Kristo bese deniwalaŋ kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ nɛ, na Wurubuarɛ nombia ŋan walaŋ ŋonaŋ ne kolosi nɛ yɛɛ anokoare. 3 Te walaŋ ŋon ɔ bɛɛ lɛɛ nombii kei do na waa yako ke mena ya na, kenaŋ na Wurubuarɛ nombia ŋan ɔtenate kpa ɔ ne kolosi nɛ yɛɛ dekara ke, nawolo nyi ke ta lee Wurubuarɛ gyaŋ ya. Ɔtenate yɛɛ Kristo kɔlare ŋon walaŋ e. Be wulaa yako ŋon Kristo kɔlala kɛwɔ kekɔŋ nombia, te debokeiman man gba be wulaa be kyaa tɛɛle kei dɔɔ.

4 Me bia kpaakpaa, ɛmɛɛ dɔɔ ɛ yɛɛ Wurubuarɛ biawɔ te ɛ te di akɛrɛɛtena kɛwɔ dɔɔ. Ba te tale beo ŋon ya, nawolo nyi Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɔ doo ɛ man nɛ, ɔ kela Kristo kɔlare ŋon feliŋ keŋ doo tɛɛle kei dɔɔ balaŋ man nɛ. 5 Mena akɛrɛɛtena kɛwɔ dɔɔ be yɛɛ tɛɛle kei dɔɔ balaŋwɔ te tɛɛle kei dɔɔ agyueŋ te be dana, mena dɔɔ te tɛɛle kei dɔɔ balaŋ ne nyii wɔ. 6 Te daa dɔɔ de yɛɛ Wurubuarɛ biawɔ. Walaŋ ŋon ɔ gyeŋ Wurubuarɛ nɛ ne nyii daa, te ŋon ɔ te yɛɛ Wurubuarɛ wui ya na ɔ bee nyii daa ya. Lee kei man te dɛɛ mo gyeŋ baŋ be nombia ŋan bɛɛ wolo nɛ ba lee Wurubuarɛ anokoarete ŋon gyaŋ, na baŋ be wui ba lee Wurubuarɛ kɔlare dekarate ŋon gyaŋ.

Ɛ fa dɛɛ gyae dɔŋa

7 Me gyoona kpaakpaa, ɛ fa dɛɛ gyae dɔŋa nawolo nyi dɔŋa kegyae kei lee Wurubuarɛ gyaŋ. Ɛ man walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne gyae ɔ tebia na, ɔtenate yɛɛ Wurubuarɛ bu e te ɔ gyeŋ Wurubuarɛ mɔ. 8 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ bɛɛ gyae ɔ tebia ya na ɔtenate ba gyeŋ Wurubuarɛ ya. Nawolo nyi kegyae pou nyee yɛna Wurubuarɛ. 9 Nnɛ te Wurubuarɛ lesewɔ wola nyi ɔ ne gyae daa. Wurubuarɛ kpila ɔ bu dokoloŋ kooŋ ŋon ɔ dana nɛ kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ, na dɛɛ ta ɔ dɔɔ nyiŋ nyeedoŋ kekpaa. 10 Nnɛ yɛna kegyae gbagba. Te yɛɛ nyi daa taŋgbɛɛ la gyae Wurubuarɛ nombia ya, mɔna ŋon gyae na daa te ɔ kpila ɔ bu te ɔ kaa moo ɔ wose deesi fa de nombiakumɛɛ. Te Wurubuarɛ tɛɛwɔ ke dɔɔ mo de nombiakumɛɛ ŋenaŋ kyɛɛ daa.

11 Me gyoona kpaakpaa, nyi nnɛ te Wurubuarɛ gyae daa na kaboena nyi daa mɔ dɛɛ gyae dɔŋa mena. 12 Ŋolo na ŋolo te naa ta Wurubuarɛ na ɔ sia ya, mɔna akpaa de gyae dɔŋa na daa na Wurubuarɛ nɔɔ te yɛɛ dokoloŋ, nawolo nyi ɔ te yeli dɛɛ gyae dɔŋa ŋgba mena keŋ ɔ ne gyae nɛ.

13 Lee ɔ feliŋ ŋon ɔ ba mo do de man dɔɔ, da gyeŋ nyi daa na e dana nɔɔdokoloŋ. 14 Da te naa mɔ te dee di adansɛɛ nyi de kya Wurubuarɛ ŋon kpila na ɔ bu Kristo ŋon nyi ɔ kaa lɛɛ tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou nyee. 15 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ do te ɔ gyuusu ɔ nɔɔ yako nyi Yesu yɛna Wurubuarɛ bu ŋon na, ɔtenate na Wurubuarɛ dana nɔɔdokoloŋ.

16 Da gyeŋ kegyae keŋ Wurubuarɛ ne gyae daa, mena dɔɔ de ta mo da wose lɔ kegyae kei dɔɔ. Kegyae pou nyee yɛna Wurubuarɛ mena dɔɔ nyaŋ ŋon n ne gyae Wurubuarɛ na n tebia na, ɛmɛɛ na Wurubuarɛ dana nɔɔdokoloŋ. 17 Akpaa kegyae kei doo de man nideli ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ ne gyae nɛ, na gyae ke yela wee keŋ Wurubuarɛ waa di tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou nombia nɛ, dɛɛ tale seŋ ɔ siaman keŋ nyi dɔɔ yee kolo ya. Nawolo nyi da ke kyaa tɛɛle kei dɔɔ na, daa na e dana nɔɔdokoloŋ. 18 Nyi kegyae doo balaŋ man na gyakoloŋ bee doo be man ya. Nawolo nyi kegyae kpaakpaa ne gegi gyakoloŋ. Walaŋ ŋon ɔ gyeŋ nyi baa wɔŋ ɔ deŋele na ŋon ne yee

la. Mena dɔɔ walaŋ ŋon ɔ ne yee nyi Wurubuarɛ waa wɔŋ ɔ deŋele nɛ, na Wurubuarɛ kegyae keŋ be doo ɔtenate man ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ ne gyae nɛ ya.

19 Dɛɛ gyae Wurubuarɛ na de tebia nawolo nyi ŋon taŋgbɛɛ la gyae daa. 20 Akpaa n yako nyi “N ne gyae Wurubuarɛ” te n ne kɔla n dɔɔ na n yɛɛ dekarate e. Nawolo nyi nyaŋ ŋon n bɛɛ gyae n dɔɔ deniwalaŋ ŋon n ne naa e na n sia ya na, sena te n ke tale gyae Wurubuarɛ ŋon n bɛɛ naa e ya nɛ? 21 Mmaraa keŋ Kristo ba mo fa daa yɛna nyi, nyaŋ ŋon n ne gyae Wurubuarɛ na kaboena nyi nya gyae n dɔɔ mɔ.

5

Wurubuarɛ bia te di doŋ tɛɛle kei dɔɔ

1 Walaŋ kamasɛ ŋon waa lɛɛdi nyi Yesu yɛna Kristo ŋon nɛ yɛɛ Wurubuarɛ bu e, te ŋolo ne gyae bu ɔ kya nɛ na ɔ ne gyae bu ŋon mɔ baa. 2 Akpaa dɛɛ gyae Wurubuarɛ te dee nyii ɔ dei na, kei nawola la nyi dɛɛ gyae Wurubuarɛ bia. 3 Akpaa de nyii Wurubuarɛ dei na, keŋ nawola la nyi dɛɛ gyae Wurubuarɛ te ɔ mmaraase ŋan mɔ be taŋ doŋ nyi dɔɔ tale di ŋe dɔɔ ya. 4 Nawolo nyi Wurubuarɛ bu kamasɛ te di doŋ tɛɛle kei dɔɔ, te da ke lɛɛ Yesu Kristo di yele la te de dii doŋ tɛɛle kei dɔɔ. 5 Amɔte ne gyae la waa tale di doŋ tɛɛle kei dɔɔ? Ŋolo be kyaa ya, gyisɛ walaŋ ŋon ɔ be lɛɛ di nyi Yesu yɛna Wurubuarɛ bu ŋon nɛ, ŋon ne gyae la waa tale di doŋ tɛɛle kei dɔɔ.

6 Yesu Kristo yɛna walaŋ ŋon ɔ be kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ te bɔɔ sɔ e Wurubuarɛ loŋ. Kenaŋ wɔle na be gyɔɔ e mataa ɔpaŋdaŋ keŋ dɔɔ te ɔ fatabo leewɔ leki. Mɔna na Wurubuarɛ loŋ kaageŋ te be sɔɔ e ya, ɔ yeŋawɔ te ɔ fatabo mɔ leewɔ leki. Wurubuarɛ feliŋ ŋon ɔ yɛɛ anokoare feliŋ e nɛ, ne diina nombii kei adansɛɛ nyi ke yɛɛ anokoare. 7 Mena dɔɔ abɔɔ atooro kɛŋa ne diina nombii kei adansɛɛ. 8 Wurubuarɛ feliŋ ŋon na loŋ keŋ na fatabo keŋ, te abɔɔ atooro kɛŋa pou ne sɛɛ dɔŋa. 9 Deniwalaŋ de di nombii wose man adansɛɛ na dɛɛ lɛɛ ke do, mɔna Wurubuarɛ de di nombii wose man adansɛɛ na ka kela deniwalaŋ wui keŋ. Mena dɔɔ ŋan pou Wurubuarɛ be yako lee ɔ bu ŋon wose man nɛ kaboena nyi dɛɛ lɛɛ ŋa do. 10 Walaŋ ŋon ɔ lɛɛ Wurubuarɛ bu ŋon di nɛ, na ɔ gyeŋ ɔ konɔɔ man nyi adansɛɛ nombii keŋ yɛɛ anokoare. Te nyaŋ ŋon n bɛɛ lɛɛ Wurubuarɛ di ya na n ta besena e dekarate. Nawolo nyi n bɛɛ lɛɛ adansɛɛ keŋ Wurubuarɛ be dii lee ɔ bu ŋon wose man nɛ di ya. 11 Nombii keŋ Wurubuarɛ be yako yɛna nyi ɔ te fa daa nyeedoŋ kekpaa, te ɔ bu ŋon dɔɔ te dɛɛ ta na dee nyiŋ mena nyeedoŋ kei. 12 Lee mena dɔɔ walaŋ kamasɛ ŋon ŋon na Wurubuarɛ bu ŋon dana nɔɔdokoloŋ nɛ, ɔ dana mena nyeedoŋ kei. Te walaŋ kamasɛ ŋon ŋon na Wurubuarɛ bu ŋon be dana nɔɔdokoloŋ ya na, ɔ be dana mena nyeedoŋ kei ya.

Nyeedoŋ kekpaa keŋ

13 Mɛɛ ŋmarase kɛŋa maa fa ɛmɛɛ baŋ ɛ be lɛɛ Wurubuarɛ bu ŋon di nɛ, na ɛ ke nyiŋ gyeŋ nyi ɛ dana nyeedoŋ kekpaa keŋ. 14 Lee mena dɔɔ kpene kamasɛ keŋ dɛɛ sola e na de bɛɛ lɔ wɔe ya, nawolo nyi da gyeŋ nyi akpaa da sola e te ke yɛɛ ɔ kegyaebii man na waa yɛɛ fa daa. 15 Akpaa da gyeŋ nyi da sola e kolo ke gbɛɛ dɔɔ te ɔ ne yɛɛ fa daa na, kenaŋ na da gyeŋ nyi de nyiŋmaa te kaŋ ŋan dɔɔ sola e nɛ.

16 Akpaa n naa n dɔɔ ne yɛɛ dukum keŋ be gyae ke tira ŋon na Wurubuarɛ nsana kekpaa ya nɛ,

sola Wurubuarɛ fa e. N sola Wurubuarɛ fa e nɛ, waa fa e nyeedoŋ kekpaa. Baŋ be dukum be gyae ke yela baŋ na Wurubuarɛ nsana ke tira kekpaa ya nɛ baŋ yaa me dana. Mɔna dukum daale kyaa keŋ ŋolo de yɛɛ na, gyae ke tale tira walaŋ ŋonaŋ na Wurubuarɛ nsana kekpaa. Na walaŋ ŋon waa yɛɛ dukum kei dinɔɔ yaa me kpa yaa sola Wurubuarɛ fa e ya.
17 Ŋan pou walaŋ ne yɛɛ te be dei ya nɛ yɛɛ dukum ke, mɔna nombiakumɛɛ ŋaale kyaa keŋ ŋe bee tira walaŋ na Wurubuarɛ nsana kekpaa ya.
18 Da gyeŋ nyi Wurubuarɛ bu kamasɛ bee doo dukum keyɛɛ man ya, nawolo nyi Wurubuarɛ bu ŋon ne gyee e mena dɔɔ ɔbɔnsam be gyae waa tale nyiŋ e ya. 19 Ɔbɔnsam ne di doŋ tɛɛle kei pou balaŋ dɔɔ, mɔna daa dɔɔ da gyeŋ nyi de yɛɛ Wurubuarɛ biawɔ. 20 Da gyeŋ mɔ nyi Wurubuarɛ bu ŋon te kɔŋ kaa yela de ta gyeŋ Wurubuarɛ gbagba ŋon. Keŋ daa na ɔ bu Yesu Kristo dana nɔɔdokoloŋ dɔɔ, daa na Wurubuarɛ gbagba kei mɔ dana nɔɔdokoloŋ. Ŋon waageŋ yɛna Wurubuarɛ gbagba ŋon ɔ ne fa deniwalaŋ nyeedoŋ kekpaa keŋ. 21 Me bia kpaakpaa, ɛ wɔŋ ɛ wose lee bɛɛneŋ ɔsom man.

Tɔne alate keŋ Gyɔn be ŋmarase nɛ

1 Maŋ ɛ kegyia Gyɔn ne ŋmarasena tɔne kei mee yelee ɛmɛɛ Kristotena baŋ ɛ kyaa botɔɔ nɛ. Mɛɛ gyae ɛ nombia nideli lee me konɔɔ man. Mɔna na maageŋ ne gyae na ɛ nombia mena ya, baŋ pou ba gyeŋ anokoare keŋ Wurubuarɛ ba lese wola nɛ mɔ ne gyae ɛ nombia. 2 Anokoare keŋ doo de man nɛ dɔɔ te dɛɛ gyae ɛ nombia mena. Mena anokoare kei gyae ke doo de man kekpaa.

3 De kɛɛ yɛɛ kpene keŋ Wurubuarɛ ne gyae te dɛɛ gyae dɔŋa mɔ nɛ, de kya Wurubuarɛ na ɔ bu Yesu Kristo baa mo be bɛrɛɛ boele daa na baa wii de waraŋase na baa fa daa wosefɛɛreŋ.

Anokoare na kegyae

4 Dana maŋ gyoŋ nideli ŋgba mɔɔ naa ɛ man baale ne sila anokoare keŋ, ŋgba mena keŋ de kya Wurubuarɛ ŋon ba wola daa nɛ. 5 Kristotena, mɛɛ waase ŋon bo ɛ yela dɛɛ gyae dɔŋa. Kei te yɛɛ nyi mmaraa wɔle yaa mɛɛ ŋmarase mee yelee ŋon ya. De wulaa da gyeŋ mena mmaraa kei lee debaŋ keŋ dɔɔ lɛɛ Kristo di nɛ. 6 Wurubuarɛ kegyae gbagba yɛna ŋgba dee di ɔ mmaraase dɔɔ. Wurubuarɛ mmaraa keŋ ɔ be fa daa lee kewalaŋ keŋ yɛna nyi dɛɛ gyae dɔŋa.

7 Akɛrɛɛtena burum te yaasee gyoo tɛɛle keŋ dɔɔ te be dɔŋɛɛ bɛɛ beo balaŋ. Be dɔŋɛɛ bɛɛ yako nyi Yesu Kristo ta bese deniwalaŋ kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ ya. Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne yako mena nombia kɛŋa dinɔɔ na ɔ yɛɛ Kristo kɔlare dekarate ŋon walaŋ e. 8 Mena dɔɔ ɛ deke ɛ wose nideli, na kpene keŋ dɔɔ ɛ ne sila Wurubuarɛ nɛ ba lee ɛ nyiŋmaa man ya, na Wurubuarɛ kenyiŋ tɔ ŋon kom pou.

9 Walaŋ ŋon ɔ bee sila nombia ŋan Kristo ba wolo nɛ ŋaageŋ ya te ɔ na mo ɔ wui ŋaale kpu nɛ, na ŋon na Wurubuarɛ be taŋ nɔɔdokoloŋ ya. Te walaŋ ŋon ɔ ne sila nombia ŋan Kristo ba wolo nɛ ŋaageŋ na, ɔtenate na de kya Wurubuarɛ na ɔ bu Yesu Kristo dana nɔɔdokoloŋ. 10 Mena dɔɔ akpaa ŋolo de kɔŋ ɛ gyaŋ te ɔ na wola kawola daale keŋ ke yɛɛ kpoo lee keŋ Kristo ba wola daa nɛ na, ɛ na lɛɛ ɔtenate see ɛ gyaŋ ya te ɛ na do e nɔɔ gba ŋgba Kristo walaŋ nɛ ya. 11 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ lɛɛ e na ɔ kpuɛ na e ɔ nombiakumɛɛ keyɛɛ man.

12 Me dana nombia burum maa yako ŋon, mɔna me bɛɛ gyae maa ŋmarase ŋa yelee ŋon ya, nawolo nyi me loo doo nyi maa kɔŋ kaa naa ŋon na dɛɛ kyaa kolosi. Keŋ ne gyae la ke yela dee di gyoŋ nideli.

13 Ɛ tebia Kristotena baŋ be kyaa kɛbo nɛ na do ŋon nɔɔ nideli.

Tɔne atoorote keŋ Gyɔn be ŋmarase nɛ

1 Maŋ kegyia Gyɔn ŋon ne ŋmarasena tɔne kei mee yelee nyaŋ me gyoo kpaakpaa Gayose ŋon mɛɛ gyae neŋ lee me konɔɔ man nɛ.
2 Me gyoo kpaakpaa, mɛɛ fane nyi kpene kamasɛ dɛɛ de fa neŋ, na n ke kyaa wosedoŋ man ŋgba mena keŋ n dɔŋɛɛ Kristo gbɛɛneŋ dɔɔ nideli nɛ. 3 Yɛɛ maŋ gyoŋ debaŋ keŋ de tebia Kristotena baale be kɔŋ kaa yako maŋ nyi n dana anokoare keŋ man nideli debaŋ kamasɛ nɛ. Te maŋ gbagba mɔ ma gyeŋ nyi n dɔŋɛɛ anokoare keŋ man nideli. 4 Kolo bɛɛ yɛɛ maŋ gyoŋ nideli ŋgba me nyii nyi me bia silana anokoare keŋ nɛ ya.
5 Me gyoo kpaakpaa, n dana anokoare ŋgba mena keŋ n ne kɛɛ da loŋtona Kristotena dɔɔ na baŋ gba be yɛɛ ŋɔɔlawɔ nɛ. 6 Be man baale te yako daa Kristotena baŋ de kyaa kɛbo nɛ mena keŋ n ne gyae balaŋ. Be kɔŋ bee gyu na, yɛɛ kakyeŋ na n ka lese n konɔɔ man lɔ wɔ gbɛɛ, ŋgba mena keŋ Wurubuarɛ ne gyae nɛ. 7 Nawolo nyi lee Kristo yele man dɔɔ te be dɔŋɛɛ, te bɔɔ ne lɛɛ kolo lee baŋ ba te yɛɛ Kristotenawɔ ya nɛ gyaŋ ya. 8 Mena dɔɔ daa Kristotena te kaboena nyi dɛɛ tela balaŋ kɛwɔ dinɔɔ nideli, na daa na wɔ ke yɛɛ nɔɔdokoloŋ na dee nyiŋ yako anokoare nombia ŋan Wurubuarɛ ba lese wola nɛ fa balaŋ.
9 Ma te taŋgbɛɛ ŋmarase tɔne yelee ɛmɛɛ Kristotena baŋ ɛ kyaa botɔɔ nɛ, mɔna Dioterefese bɛɛ mo nombia ŋan mɔɔ ŋmarase yelee ŋon nɛ yɛɛ kolo ya. Nawolo nyi ɔ kegyaebii yɛna nyi ŋon ke yɛɛ ɛ siamante. 10 Mena dɔɔ akpaa me kɔŋ na maa lese nombia ŋan ɔ ne yɛɛ nɛ pou debɔɔ. Ɔ dɔŋ ɔ ne di akɛrɛɛ wɔlɛɛ da yele. Kɛŋa pou bɛɛ baa e ya, kenaŋ wɔle na ɔ ne bɛɛ de tebia Kristotena baŋ be dɔŋɛɛ bɛɛ yako Wurubuarɛ nombia nɛ kelɛɛ. Te ɔ ne tɔ baŋ bɛɛ gyae baa lɛɛ wɔ nɛ gbɛɛ, te ɔ ne gegi wɔ gba lee Kristotena baŋ man.
11 Me gyoo kpaakpaa, na kasee dukum keyɛɛ ya mɔna kasee deeli keyɛɛ. Nyaŋ ŋon n ne yɛɛ deeli na, n yɛɛ Wurubuarɛ bu e, te nyaŋ ŋon n ne yɛɛ dukum na n ba gyeŋ Wurubuarɛ ya. 12 Walaŋ kamasɛ ne di adansɛɛ lee Demetiriyu wose man nyi ɔ yɛɛ walaŋ kpaakpaa e. Te mena keŋ ɔ ne sila Wurubuarɛ anokoare keŋ nɛ nawolo nyi ɔ yɛɛ walaŋ kpaakpaa e. Te daa gbagba mɔ ne di adansɛɛ lee ɔ wose man nyi ɔ yɛɛ walaŋ kpaakpaa e, te ɛ gyeŋ nyi nombia ŋan pou dɛɛ yako nɛ yɛɛ anokoare.
13 Me dana nombia burum maa yako neŋ, mɔna me bɛɛ gyae maa ŋmarase ŋa do tɔne man ya. 14 Me loo doo nyi maa kɔŋ kaa naa neŋ weeya ala kɛŋa. Wurubuarɛ waa fa neŋ wosefɛɛreŋ. N tebia baŋ be kyaa kɛbo nɛ pou na do neŋ nɔɔ. Do de tebia baŋ pou be kyaa botɔɔ nɛ walaŋ kamasɛ nɔɔ fa maŋ.

Tɔne keŋ Gyuudi be ŋmarase nɛ

1 Tɔne kei lee maŋ Gyuudi ŋon
me yɛɛ Yesu Kristo tobaale e, te
me kegyia yɛna Gyemisi nɛ gyaŋ.
Mɛɛ ŋmarase ke mee yelee Kris-
totena baŋ pou de kya Wurubuarɛ
ne gyae wɔ te ɔ be baake wɔ
te Yesu Kristo ne kɛɛ be dɔɔ nɛ.
2 Mɛɛ fane nyi Wurubuarɛ waa
wii ɛ waraŋase na waa fa ŋon
wosefɛɛreŋ, na waa yela balaŋ
kegyae ke doo ɛ man nideli.

Gyuudi kekolosi akɛrɛɛ wolala wose man nombia

3 Me gyoona kpaakpaa, nafɔ me
gyaewɔ nideli nyi maa ŋmarase
ŋon lee nyeedoŋ keŋ daa na ŋon
be nyim nɛ wose man. Mɔna
me naawɔ nyi kaboena nyi maa
ŋmarase sola ŋon nyi yaa yɛɛ
kakyeŋ seŋ keŋkeŋ ɛ kelɛɛdi keŋ
man, na balaŋ kena nyi nombia
ŋan dɔɔ yako ŋon nɛ yɛɛ ampaŋ.
Wurubuarɛ ta mo mena nombia
kɛŋa do ɔ balaŋ nyiŋmaa man
karatetee dokoloŋ kekpaakekpaa.
4 Nombiakumɛɛyɛɛra baale te
nyiŋ gbɛɛ wɛɛlee kaa gyoo ɛ man.
Be dɔŋɛɛ bee tulii Wurubuarɛ
nyeedoŋ nombia ŋan ɔ ba mo
boele daa nɛ, na baa nyiŋ gbɛɛ
yɛɛ kewɔlɛɛ nombia. Ba te bɛɛ
de Gbeŋgyoo Yesu Kristo dokoloŋ
kooŋ ŋon, ŋon waageŋ yɛna de
gyoo na de Gbeŋgyoo nɛ. Wu-
rubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see
ŋan wulaa kolosiwɔ lee deŋele
kewɔŋ keŋ doo daa na wɔ nɛ wose
man.

5 Ma gyeŋ nyi ɛ wulaa ɛ
gyeŋ nombia kɛŋa man mɔna
mɛɛ gyae maa tɔɔse ŋon nyiaa,
de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ lese ɔ
balaŋ lee Igyipite tɛɛle man, mɔna
wɔle wɔle na ɔ koe baŋ pou ba te
lɛɛ e di ya nɛ. 6 Mɛɛ gyae maa
tɔɔse ŋon bela nyiaa, debaŋ keŋ
Wurubuarɛ kpilala baŋ be kyaa
adido nɛ te tale kyaŋ be kegyiiri
na be daseŋae keŋ Wurubuarɛ ba
mo fa wɔ nɛ man nideli ya te bɔɔ
lee ke wɔle nɛ, Wurubuarɛ doo wɔ
agbaraagbaraase man kekpaakek-
paa, nyi baa doo ditiŋtɛɛ keŋ te
yɛɛ nsendee ya nɛ man. Botɔɔ
te baa doo kelii wee keŋ Wu-
rubuarɛ waa di be nombia nɛ.
7 Mena ke te Sodom na Gomora
na donɔɔse ŋan pou be kilisi ŋa
gyaŋee nɛ man balaŋ naa diyem
boalaŋ man. Nawolo nyi ba moo
ba wose do kafoŋ na nombia
nkaraŋkaraŋ ŋan ŋe taŋ keyako
ya nɛ keyɛɛ man. Wurubuarɛ
moo kei baa fee daa kyɔɔla na dɛɛ
gyeŋ nyi, baŋ pou baa yɛɛ mena
nombiakumɛɛ kɛŋa dinɔɔ nɛ, baa
naa diyem nideli boalaŋ keŋ ke
bɛɛ yem ya nɛ man.

8 Mena te mena balaŋ kumɛɛ
baŋ bɔɔ nyiŋ gbɛɛ wɛɛlee kaa
gyoo ɛ man nɛ doo. Bɛɛ beo
doosi dosɛɛ ŋan ne fa wɔ doŋ
nyi baa yɛɛ nombia nkaraŋkaraŋ
mo do ba wose ayimɛɛ nɛ, te
bɔɔ ne kɛɛ nyi Wurubuarɛ dana
doŋ be dɔɔ ya. Mena ke te
bee kolosi nombiakumɛɛ gyakaa
Wurubuarɛ kpilala baŋ be dana
gyoorobiiri nɛ dɔɔ. 9 Mɔna Wu-
rubuarɛ kpilale kegyia ŋon bɛɛ
baake e nyi Maekɛle nɛ gba te yɛɛ
mena ya. Nawolo nyi debaŋ keŋ
ŋon na ɔbɔnsam ne wɔŋee Mosesi
woo dɔɔ koraŋ nɛ, ɔ te tale gyɔ ɔ
konɔɔ yako nombiikum daale tia
ɔbɔnsam ya, mɔna ɔ yako e bo nyi
“De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ waa
wɔŋ n deŋele.” 10 Mɔna mena
balaŋ kɛwɔ dɔɔ nombia ŋan bɔɔ
gyeŋ ŋe man ya na, bɛɛ yako bo
nyi ŋa be dana tɔnɔɔ ya te bɛɛ yɛɛ
be nombia mɔ bo ŋgba wonembia
nɛ keŋ nyansa be doo ke man ya.
Kpene keŋ de kɔŋ ba nyee man na
keŋ te bɛɛ yɛɛ. Mena nombia kɛŋa
ne wɔlɛɛ na wɔ.

11 Mena balaŋ benaŋ baa laako.

Nawolo nyi be ta mo balee ŋon bɛɛ baake e nyi Kani nɛ gbɛɛneŋ kumɛɛ nawɔɔ, te kɔba dɔɔ be ta mo ba wose do gbɛɛneŋ kumɛɛ man ŋgba mena keŋ balee ŋon bɛɛ baake e nyi Baalam be yɛɛ nɛ. Be ta koro seŋ tia Wurubuarɛ ŋgba mena keŋ balee ŋon bɛɛ baake nyi Kora be yɛɛ nɛ. Mena dɔɔ baŋ mɔ baa yekee ŋgba Kora ŋonaŋ nɛ.

12 Akpaa ɛ gyaŋee te ɛ yɛɛ nɔɔdokoloŋ ɛ ne di weenɛɛ te mena balaŋ benaŋ kpuɛ ɛ man na, be yɛɛ ŋgba abɔɔ kumɛɛ ŋan kyakalɛɛ ɛ man te ŋɛɛ wɔlɛɛ ŋon nɛ. Bɛɛ gyueŋ baŋ baageŋ wui bo te bɛɛ ŋmaa weenɛɛ keŋ bɛɛ yɛɛ wɔ desɛŋ ya. Be yɛɛ ŋgba ŋɔma ŋan feliŋ dana ŋa ne kyeŋgbeŋ te ŋɔɔ na mo ɔga kɔŋ ya nɛ. Be yɛɛ ŋgba daase ŋan ŋe bɛɛ see bia debaŋ keŋ kaboena nyi ŋe dɛɛ se ya, te bɔɔ kulu ŋan na ŋa lila te ŋɔɔ yem kekpaakekpaa nɛ. 13 Be yɛɛ ŋgba ɛpo loŋ keŋ feliŋ ne gyɔɔ gyu bese gyɔ kɔŋ nɛ. Ba desɛŋ nombia ŋan bɛɛ yɛɛ nɛ, yɛɛ ŋgba afofo na ayimɛɛ ŋan ɛpo ne gyɔɔ lese ŋa see dekeŋkeŋ dɔɔ nɛ. Be yɛɛ ŋgba kyolobii keŋ kɔɔ na sem debodokoloŋ ya nɛ, te ba dekyae yɛna ditiŋtɛɛ tuum keŋ Wurubuarɛ be desina see wɔ kekpaakekpaa nɛ man.

14 Mena balaŋ kumɛɛ kɛwɔ wose man nombia te Wurubuarɛ tɛɛwɔ Enɔke ŋon ɔ gyakaa Adam dɔɔ kalola kegyakaare man nyetoorote nɛ dɔɔ yako see nyiaa, “Ɛ kɛɛ de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ ne kɔŋ. Ŋon na balaŋ kakpoŋ kakpoŋse baŋ ɔ be baake wɔ te ɔ be desina wɔ see fa ɔ wose, keŋ ŋolo be tale kala wɔ ya nɛ ne kɔŋala. 15 Waa kɔŋ kaa di balaŋ pou nombia na waa bu balaŋ kumɛɛ baŋ fɔɔ lee be nombiakumɛɛ ŋan pou bɔɔ yɛɛ, na nombiakumɛɛ ŋan bɔɔ kolosi tia ŋon Wurubuarɛ nɛ dɔɔ.”

16 Mena balaŋ kumɛɛ kɛwɔ yɛɛ balaŋ baŋ bɛɛ toroŋ debaŋ kamasɛ, te debaŋ kamasɛ mɔ na bɛɛ nyiŋ nombiikum lee balaŋ wose man. Nombia nkaraŋkaraŋ ŋan baŋ gbagba ne gyae nyi baa yɛɛ nɛ te bɛɛ yɛɛ. Bɛɛ wola ba wose te bɛɛ mo nɔɔwoya gyoŋ nyiŋan beo balaŋ na baa mo nyiŋ ba wose.

17 Mɔna me gyoona kpaakpaa, ɛ tɔɔse kpene keŋ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo kpilala baŋ be yako see kaalaŋ nɛ. 18 Be yakowɔ nyiaa, “Tɛɛle kei da benaa kɔ ɔto na, balaŋ baale baa kɔŋ na be kaa mo Wurubuarɛ nombia ŋan kulu ŋon. Mena balaŋ benaŋ baa yɛɛ baŋ gbagba kegyaebii bo, na Wurubuarɛ kegyaebii te baa yɛɛ ya.” 19 Mena balaŋ kɛwɔ yɛna balaŋ baŋ bɛɛ wɔlɛɛ balaŋ nsana nɛ. Baŋ gbagba kegyaebii te bɛɛ yɛɛ te Wurubuarɛ feliŋ be doo be man ya.

20 Mɔna me gyoona kpaakpaa, ɛmɛɛ dɔɔ ɛ mo Wurubuarɛ nombia kpaakpaa ŋan ɛ be lɛɛ di nɛ do dɔŋa kakyeŋ, na ɛ ke tale seŋ keŋkeŋ ɛ kelɛɛdi man. Ɛ fane lee Wurubuarɛ feliŋ ŋon doŋ man. 21 Debaŋ keŋ ɛ kyaa ɛ ne daa wee keŋ de Gbeŋgyoo Yesu Kristo waa bese kɔŋ, na ɔ kaa wii de waraŋase na waa mo daa gyu de kaa kyaa ɔ gyaŋ kekpaakekpaa nɛ, ɛ mo Wurubuarɛ balaŋ kegyae keŋ kyaa na dɔŋa.

22 Ɛ wii balaŋ baŋ bɔɔ gyeŋ be daseŋae Kristo man nideli ya nɛ waraŋase, na ɛ ka do wɔ kakyeŋ. 23 Ɛ wɔŋ balaŋ baŋ bee gyu boalaŋ man lese na ɛ ke lɛɛ ba nyee. Balaŋ baale mɔ kyaa na, nombiakumɛɛ ŋan baŋ gbagba ne gyae nɛ te bɛɛ yɛɛ. Kaboena nyi yaa wii be waraŋase, mɔna ɛ kɛɛ ɛ wose dɔɔ nideli keŋ nyi bɔɔ mo be nombiakumɛɛ ŋan kyaŋee ŋon ya.

24 Ɛ yela dɛɛ lese Wurubuarɛ yele nawolo nyi ŋon danaana doŋ

keŋ waa tale kyɔ daa na dɔɔ yo gbɛɛ ya. Ŋon ne gyae la waa tale gberaa ayimɛɛ kamasɛ lee da wose man, na waa yela dɛɛ tale mo gyoŋ kaa seŋ ɔ siaman ɔ gyoorobiiri keŋ man. 25 Ɛ yela dɛɛ ta de Gbeŋgyoo Yesu Kristo dɔɔ lese Wurubuarɛ yele, nawolo nyi ŋon waageŋ kooŋ yɛna Wurubuarɛ na da nyeelɛɛre. Ŋon waageŋ kooŋ yɛna gyoo te ŋon waageŋ kooŋ danaana doŋ kpene kamasɛ dɔɔ leenaŋ gyaŋgba gyaŋgba keŋ, na gyɛŋ wee kei na weeya akaŋ ŋan pou kekpaakekpaa. Amɛn.

Nombia Kalesewola
Nombia ŋan Yesu Kristo ba lese wola Gyɔn nɛ

Siaman Nombia

1 Nombia ŋan doo tɔne kei man
nɛ, Wurubuarɛ moona ŋa fa ɔ bu
Yesu Kristo nyi waa lese ŋa wola
ɔ balaŋ, na baa nyiŋ gyeŋ nombia
ŋan gyae kekɔŋ weeya kɛŋa man
nɛ. Keŋte Kristo kpila ɔ kpilale lee
adido te ɔ kaa lese mena nombia
kɛŋa wola maŋ ɔ tobaale Gyɔn.
2 Te maŋ Gyɔn mɔ ŋmarase nom-
bia ŋan pou maŋ gbagba be naa
na me sia nɛ see. Mee di adansɛɛ
nyi nombia kɛŋa yɛɛ Wurubuarɛ
nombia ŋan Yesu Kristo ba lese
wola maŋ nɛ. 3 Walaŋ kamasɛ
ŋon ɔ kala tɔne kei man nombia
fa balaŋ na, ŋon na nyeebam. Te
balaŋ baŋ mɔ bee nyii tɔne kei
man nombia te bee di ŋe dɔɔ
nɛ, baŋ na nyeebam. Nawolo
nyi debaŋ keŋ mena nombia kɛŋa
pou gyae ke kɔŋ nɛ ta benaa.

Tɔna ŋan Gyɔn be ŋmarase yelee Kristotena akpiise nyetooro ŋan ŋe kyaa Esia tɛɛle man nɛ

4 Maŋ Gyɔn ne ŋmarase na tɔne
kei mee yelee Kristotena akpi-
ise nyetooro ŋan pou ŋe kyaa
Esia tɛɛle man nɛ. Wurubuarɛ
ŋon ɔ kyaa te ɔ wulaa ɔ kyaa
lee gyaŋgba gyaŋgba keŋ te waa
kyaa kekpaakekpaa nɛ, na ɔ feliŋ
ŋon ɔ dana doŋse nyetooro te
ɔ seŋɛɛ ŋon Wurubuarɛ gyooro
gbeli keŋ siaman nɛ, baa mo be
bɛrɛɛ boele ŋon na baa fa ŋon
wosefɛɛreŋ. 5 Yesu Kristo mɔ waa
mo ɔ bɛrɛɛ boele ŋon na waa fa
ŋon wosefɛɛreŋ. Ŋon yɛna walaŋ
ŋon ɔ ne di ɔ nombia dɔɔ, te ɔ ne
di Wurubuarɛ wose man adansɛɛ
anokoare gbɛɛ. Ŋon yɛna walaŋ
gyaŋgbate ŋon ɔ be taŋgbɛɛ foŋ
lee yeŋ man, te ŋon mɔ ne di-
ina gyoori tɛɛle kei dɔɔ gyooneŋ
pou dɔɔ. Ɔ ne gyae daa nideli
mena dɔɔ te ɔ yeŋawɔ kyɛɛkee
ɔ fatabo leki mo lɛɛ daa lee de
nombiakumɛɛ pou man. 6 Ɔ ta
mo daa kpu ɔ gyoori keŋ man,
na dee di gyoori kpu na e. Te
ɔ see daa saere na dɛɛ som de
Gbeŋgyoo Wurubuarɛ ŋon ɔ yɛɛ
ɔ Wurubuarɛ na ɔ kya e nɛ. Ŋon
Yesu Kristo kaboela na gyoorobi-
iri te ɔ dana doŋ kekpaakekpaa.
Amɛn.

7 Ɛ kɛɛ, ɔ dɔŋ ŋɔma man ɔ ne kɔŋ!
Walaŋ kamasɛ waa naa e na ɔ sia,
te balaŋ baŋ gba bɔɔ sɔɔ e
apia nɛ baa naa e.
Te lee ŋon dɔɔ deise pou balaŋ
baa kyaa walaŋsa man.
Mena ne gyae la kekɔŋ. Amɛn.

8 De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ ŋon
ɔ kyaa te ɔ wulaa ɔ kyaa lee
gyaŋgba gyaŋgba, te waa kyaa
kekpaakekpaa keŋ ŋon yɛna doŋ
pou nyee nɛ kpa nyiaa, “Maŋ yɛna
gyaŋgbate na ɔtomante.”

Gyɔn naa Yesu na ɔ sia ŋgba dosɛɛ man nɛ

9 Maŋ Gyɔn ŋon me yɛɛ ɛ dɔɔ
Kristo baale e nɛ ne ŋmarase na
tɔne kei. Lee keŋ me silana Kristo
dɔɔ, daa na ŋon pou nyiŋa na
konɔɔ te dɛɛ naa diyem keŋ balaŋ
baŋ be doo ɔ gyoori keŋ man ne
naa nɛ. Nawolo nyi keŋ mɔɔ
kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan te
mɔɔ di Yesu Kristo wose man
adansɛɛ dɔɔ, te be fuŋa maŋ kelɔ
tɛɛlebii keŋ loŋ be kilisi ke gyaŋee
te bɛɛ baake ke nyi Patimose nɛ
dɔɔ. 10 De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
ɔsom wee daale nɛ, Wurubuarɛ
feliŋ ŋon kaa gyoowɔ me man
nideli te me nyii woya ŋaale me
wɔle keŋkeŋ ŋgba kaberɛ te ba
wolawɔ nɛ. 11 Keŋte woya ŋan
yako maŋ nyiaa, “Ŋmarase kpene
kamasɛ keŋ n ne naa nɛ do tɔne
man, na n ka mo tɔne kenaŋ
yelee Kristotena akpiise nyetooro

ŋan ŋe kyaa Esia tɛɛle man nɛ. Donɔɔse ŋan man akpiise ŋenaŋ kyaa nɛ yɛna, Efeso na Simaena na Pɛgamum na Tiatira na Saadise na Filadefia na Loadisia."

12 Botɔɔ te ma besenaa ma wose
na maa kɛɛ walaŋ ŋon ɔ ne kolosi
na maŋ nɛ. Me kabesena ma wose
nɛ, te me naa nyeela nyetooro
ŋaale. Kɔba yayam te ba moowɔ
yɛɛ ŋa, te bɛɛ mo kanease bo
gyakaa ŋe dɔɔ. 13 Me kɛɛ na
kolo seŋɛɛ la nyeela nyetooro ŋan
nsana nsana ŋgba deniwalaŋ nɛ.
Ɔ doona kegba wurikyim tɔ ɔ
nawɔɔ pou, te ɔ moo kɔba yayam
abɔsɔɔ kpaŋ karase ɔ konɔɔ man.
14 Ɔ nyee wolosɛɛ pareparepare
ŋgba akaralɛɛ nɛ, te ɔ siabia mɔ
ne ŋalakee ŋgba boalaŋ laakem
nɛ. 15 Ɔ nawɔɔ ne ŋalakee ŋgba
ba moo nyeele bo do boalaŋ man
kyalase ke nɛ, te ɔ woya mɔ
ne seree ŋgba boo wuu laa ne
lam nɛ. 16 Na ɔ dana kyolobi-
ise nyetooro ɔ dunoluŋ nyiŋmaa
man, te yoosila keŋ ke yɛɛ sia na
wɔle te kɛɛ bee nideli nɛ tosɛɛ
ɔ nɔɔman. Na ɔ siagbɛɛ mɔ ne
ŋalakee ŋgba weese ne gyɔɔ la
kpalala nɛ.

17 Ma kena e nɛ, ma soo ma
wose lɔ ɔ nawɔɔtɛɛ ŋgba ma
yeŋae nɛ. Keŋte ɔ moo ɔ dunoluŋ
nyiŋmaa gyakaa me dɔɔ te ɔ yako
maŋ nyiaa, "Na yee ya. Maŋ
yɛna gyaŋgbate na ɔtomante ŋon.
18 Maŋ yɛna walaŋ ŋon me kyaa
nɛ. Kɛɛ, ma yeŋawɔ kaalaŋ
mɔna nɛnɛɛ me kyaa kekpaakek-
paa. Te me dana doŋ yeŋ na
woyadɛɛ pou dɔɔ. 19 Mena dɔɔ
ŋmarase nombia ŋan n ne naa
nɛ pou see. Ŋmarase ŋan pou
ŋe kyaa debokeiman, na ŋan pou
ŋe gyae kekɔŋ wɔle wɔle nɛ see.
20 Kyolobiise nyetooro ŋan n be
naa me dunoluŋ nyiŋmaa man,
na nyeela nyetooro ŋan bɔɔ mo
kɔba yayam yɛɛ ŋa te bɛɛ mo
kanease gyakaa ŋe dɔɔ nɛ, mena
abɔɔ ŋenaŋ yɛɛ nombia aweeseŋ
ŋa. Te kpene keŋ ŋa seŋɛɛ fa
yaa mɛɛ gyae maa wola neŋ nɛ.
Kyolobiise nyetooro ŋan seŋɛɛ fa
kegyiise baŋ ba seŋɛɛ Kristotena
akpiise nyetooro ŋan ŋe kyaa
donɔɔse nyetooro ŋan siaman nɛ.
Te kɔba yayam nyeela nyetooro
ŋan bɛɛ mo kanease gyakaa ŋe
dɔɔ nɛ mɔ seŋɛɛ fa Kristotena
akpiise nyetooro ŋan."

2

Tɔne keŋ bɔɔ ŋmarase yelee Kristotena baŋ be kyaa Efeso donɔɔ man nɛ

1 Keŋte ɔ besewɔ yako maŋ
Gyɔn bela nyiaa, "Ŋmarase nom-
bia kɛŋa yelee Kristotena baŋ
be kyaa Efeso donɔɔ man nɛ be
kegyia ŋon. Yako e nyiaa.

Nnɛ yaa maŋ walaŋ ŋon me
dana kyolobiise nyetooro me
dunoluŋ nyiŋmaa man, te me
dɔŋɛɛ nyeela nyetooro ŋan bɔɔ
mo kɔba yayam yɛɛ ŋa te bɛɛ
mo kanease gyakaa ŋe dɔɔ nɛ
nsana nsana ne yako. 2 'Ma
gyeŋ ɛ nombia ayɛɛsa. Ɛ ne
kyaŋ ɛ wose yɛɛ tom, te ɛ
ne nyiŋ konɔɔ seŋ keŋkeŋ ɛ
kayeyɛɛ man. Ma gyeŋ nyi ɛ bɛɛ
mo ɛ wose do na balaŋ kumɛɛ
ya. Ɛ ta gyoo balaŋ baŋ bɛɛ beo
baake ba wose nyi be yɛɛ Kristo
kpilalawɔ nɛ wose man kɛɛ, te ɛ
naawɔ nyi be yɛɛ akɛrɛɛtenawɔ.
3 Lee mena keŋ ɛ be lɛɛ maŋ di
dɔɔ ɛ nyiŋa konɔɔ seŋ keŋkeŋ
naa diyem, keŋ ɛ wose te yɔkɔse
ŋon na ɛ ka lee me wɔle ya.

4 Mɔna nombii dokoloŋ keŋ
mɔɔ naa lee ɛ wose man keŋ be
dei ya yɛna nyiaa, balaŋ kegyae
keŋ doo ɛ man lee kewalaŋ keŋ
ɛ be lɛɛ Kristo di nɛ, ta lee ɛ
man. 5 Mena dɔɔ ɛ tɔɔse botɔɔ
keŋ nafɔ ɛ seŋɛɛ pɛte ɛ ba lee
ɛ wɔle nɛ. Ɛ kyɛɛkee lee ɛ
gbɛɛneŋ kumɛɛ man na ɛ ke kɔŋ
Wurubuarɛ gyaŋ, na ɛ ke yɛɛ

abɔɔ ŋan nafɔ ɛ ne yɛɛ kewalaŋ keŋ nɛ. Nyi akpaa ɛ te kyɛɛkee ɛ dinɔɔ ya nɛ, maa kɔŋ kaa gate daŋ keŋ dɔɔ ɛ kanea keŋ gyakaa nɛ lee ke daseŋae man. 6 Mɔna nombii dokoloŋ keŋ ɛ ne yɛɛ te ke dei me gyaŋ yɛna nyi, ɛ ne kɔla Nikolaitena nombia ayɛɛsa ŋgba mena keŋ maŋ mɔ ne kɔla ŋa nɛ.

7 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ dana deŋele anenyiiŋ dei nɛ, waa see deŋele na waa nyii kpene keŋ Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne kolosi fa Kristotena baŋ nɛ. Ɔ kpa nyiaa, walaŋ kamasɛ ŋon ɔ sem keŋkeŋ te ɔ yoo di nombiakumɛɛ pou dɔɔ nɛ, maa fa ɔtenate gbɛɛ na waa di nyeedoŋ daŋ keŋ ka seŋɛɛ Wurubuarɛ gyaŋ botɔɔ keŋ bɛɛ baake nyi Paradiso nɛ bia.' "

Tɔne keŋ bɔɔ ŋmarase yelee Kristotena baŋ be kyaa Simaena donɔɔ man nɛ

8 Keŋte ɔ besewɔ yako maŋ nyiaa, "Ŋmarase nombia kɛŋa yelee Kristotena baŋ be kyaa Simaena donɔɔ man nɛ be kegyia ŋon. Yako e nyiaa.

'Nnɛ yaa maŋ walaŋ ŋon maŋ yɛna gyaŋgbate na ɔtomante, te mɔɔ yem te mɔɔ bese foŋ lee yeŋ man nɛ ne yako. 9 Ma gyeŋ nombia ŋan be yala ŋon na kayeyɛɛ keŋ ɛ na yeyɛɛ. Ma gyeŋ mɔ nyi ɛ yɛɛ ayematenawɔ, mɔna Wurubuarɛ gyaŋ na ɛ te yɛɛ ayematenawɔ ya. Ma gyeŋ nombiakumɛɛ ŋan balaŋ ne kolosi lee ɛ wose man. Mena balaŋ benaŋ ne baake ba wose nyi be yɛɛ Gyudatenawɔ, mɔna ke yɛɛ dekara ke. N kɛɛ na be yɛɛ ɔbɔnsam balaŋwɔ. 10 Ɛ na yeli kayeyɛɛ keŋ gyae kaa kɔŋ ɛ dɔɔ nɛ ka do ŋon gyakoloŋ ya. Mɛɛ yako ŋon baa nyiaa, ɔbɔnsam waa yela baa kyaŋ ɛ man baale ketɔ deni na waa mo kɛɛse ŋon kɛɛ. Ɛ kena diyem menɛɛ weeya kufu. Nyi akpaa ke yɛɛ yeŋ ke koraŋ na, ɛ seŋ keŋkeŋ kelii ɔto. Akpaa ɛ yɛɛ mena na, maa mo nyeedoŋ kekpaa tɔ ŋon kom.

11 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ dana deŋele anenyiiŋ dei nɛ, waa see deŋele na waa nyii kpene keŋ Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne kolosi fa Kristotena baŋ nɛ. Ɔ kpa nyiaa, walaŋ kamasɛ ŋon ɔ sem keŋkeŋ te ɔ yoo di nombiakumɛɛ pou dɔɔ nɛ, ɔtenate be gyae waa tekaa yeŋ yeŋ bolate keŋ bela ya.' "

Tɔne keŋ bɔɔ ŋmarase yelee Kristotena baŋ be kyaa Pɛgamum donɔɔ man nɛ

12 Keŋte ɔ besewɔ yako maŋ bela nyiaa, "Ŋmarase nombia kɛŋa yelee Kristotena baŋ be kyaa Pɛgamum donɔɔ man nɛ be kegyia ŋon. Yako e nyiaa.

'Nnɛ yaa maŋ walaŋ ŋon me dana yoosila sia na wɔle keŋ kɛɛ bee nideli nɛ ne yako. 13 Ma gyeŋ ɛ dekyae. Ma gyeŋ nyi ɛ kyae botɔɔ keŋ ɔbɔnsam ne di gyoori nɛ. Debaŋ keŋ Antipase ne kolosi ma wose man nombia anokoare man fa balaŋ botɔɔ te bɔɔ ko e koraŋ nɛ, ɛ seŋawɔ keŋkeŋ ɛ kelɛɛdi man keŋ ɛ ta lee me wɔle.

14 Mɔna nombia bia ŋan mɔɔ naa lee ɛ wose man keŋ ŋɔɔ dei ya yɛna nyiaa, balaŋ baale doo ɛ man keŋ be silana Baalam kawola keŋ. Baalam ŋonaŋ wolana Balaki nyi waa beo Iseraetena na baa yɛɛ nombiakumɛɛ. Keŋte ɔ beo wɔ yela be dii weenɛɛ ŋan bɔɔ mo deesi fa bɛɛneŋ nɛ, te ɔ besewɔ yela be yɛɛ kafoŋ nombia kpu. 15 Mena ke mɔ te balaŋ baale doo ɛ man keŋ be silana Nikolaitena kawola keŋ. 16 Mena dɔɔ ɛ kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛneŋ kumɛɛ man na ɛ ke kɔŋ Wurubuarɛ

gyaŋ. Na mena ya nɛ be gyae
ke di weeya ya maa kɔŋ ɛ gyaŋ,
na maa mo yoosila keŋ doo me
nɔɔman nɛ kaa yoo na mena
balaŋ benaŋ.
17 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ
dana deŋele anenyiiŋ dei nɛ,
waa see deŋele na waa nyii
kpene Wurubuarɛ feliŋ ŋon
ne kolosi fa Kristotena baŋ nɛ.
Ɔ kpa nyiaa, walaŋ kamasɛ
ŋon ɔ sem keŋkeŋ te ɔ yoo
di nombiakumɛɛ pou dɔɔ nɛ,
maa fa ɔtenate weenɛɛ ŋan
weesɛɛ te bɛɛ baake ŋa nyi
Maana nɛ ŋaale waa di. Maa
bese fa ɔtenate boe wolom keŋ
bɔɔ ŋmarase yele wɔle daale
gyakaa ke dɔɔ nɛ kpu. Ŋolo be
gyae waa gyeŋ yele keŋ gyakaa
boe kenaŋ dɔɔ kpu na walaŋ
ŋon waa nyiŋ ke nɛ ya.' "

Tɔne keŋ bɔɔ ŋmarase yelee Kristotena baŋ be kyaa Tiatira donɔɔ man nɛ

18 Keŋte ɔ besewɔ yako maŋ
bela nyiaa, "Ŋmarase nombia
kɛŋa yelee Kristotena baŋ be kyaa
Tiatira donɔɔ man nɛ be kegyia
ŋon. Yako e nyiaa,
'Nnɛ yaa maŋ Wurubuarɛ bu
ŋon me sia ne ŋalakee ŋgba
boalaŋ laakem nɛ, te me nawɔɔ
mɔ ne ŋalakee ŋgba nyeele keŋ
bɔɔ mo do boalaŋ man kyalase
ke nɛ ne yako. 19 Ma gyeŋ
ɛ nombia ayɛɛsa. Ma gyeŋ ɛ
balaŋ kegyae na ɛ kelɛɛdi na yɔ
ɔsom na ɛ kɛɛ kyaŋ ɛ wose seŋ
keŋkeŋ kayeyɛɛ man. Ma gyeŋ
nyi nɛnɛɛ dɔɔ, ɛ ne yɛɛ nombia
kpaakpaa kela debaŋ keŋ ɛ be
taŋgbɛɛ lɛɛ maŋ di nɛ.
20 Mɔna nombii dokoloŋ keŋ
mɔɔ naa lee ɛ wose man keŋ be
dei ya yɛna nyiaa, ɛ ne fa alo
ŋon bɛɛ baake e nyi Gyesebɛli
ŋon ɔ ne baake ɔ wose nyi ɔ yɛɛ
Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre
e nɛ gbɛɛ te ɔ ne yɛɛ ɔ kegyae-
bii. Nawolo nyi ɔ dana ɔ
kawolakum keŋ ɔ na beo me
tewulɛɛ, te ɔ ne yeli bɛɛ yɛɛ
kafoŋ nombia te ɔ ne yeli bee
di weenɛɛ ŋan bɛɛ mo deesi
fa bɛɛneŋ nɛ. 21 Ma te kɛɛ
ɔ siaman kyare nyi nafɔ waa
kyɛɛkee lee ɔ gbɛɛneŋ kumɛɛ
ŋenaŋ man na waa kɔŋ Wu-
rubuarɛ gyaŋ, mɔna ɔ bɛɛ gyae
waa tina ɔ nombiakumɛɛ ŋenaŋ
keyɛɛ yela ya. 22 Lee mena
dɔɔ maa gyɔ e do kawee, na
waa doo dofoŋoŋ dɔɔ yeyɛɛ.
Te akpaa balaŋ baŋ pou baŋ
na e ne yɛɛ mena kafoŋ nom-
bia ŋenaŋ te wɔŋ ba wose lee
ɔ nombiakumɛɛ ŋenaŋ keyɛɛ
man ya nɛ, maa yela baŋ mɔ
kena diyem nideli ŋgba ŋon
nɛ. 23 Maa koe ɔ balaŋ baŋ
pou be silana e nɛ. Me yɛɛ
mena nɛ, Kristotena baŋ pou
baa gyeŋ nyi maŋ yɛna walaŋ
ŋon ɔ gyeŋ balaŋ konɔɔse na
ba agyueŋse man nombia pou.
Nombia ŋan walaŋ kamasɛ ne
yɛɛ nɛ te maa kɛɛ na maa tɔ e
kom. 24 Nɛnɛɛ ɛmɛɛ balaŋ akaŋ
baŋ ɛ kyaa Tiatira donɔɔ man
te ɛ be bɛɛ ɛ te sila Gyesebɛli
kawolakum keŋ ya, te ɛ be bɛɛ
ɛ te kasee kpene keŋ baŋ be
silana alo ŋonaŋ nɛ ne baake
nyi ɔbɔnsam nombia aweeseŋ
ŋan ya nɛ, mɔɔ gyae maa mo
kasolɔ daale lɔ ɛ dɔɔ bela ya.
25 Mɔna ɛ kyaŋ nombia ŋan
ɛ dana nɛ man keŋkeŋ kelii
debaŋ keŋ maa bese kɔŋ.
26-27 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ sem
keŋkeŋ te ɔ yoo di ɔbɔnsam dɔɔ
te ɔ yɛɛ ma kegyaebii kelii ɔto
nɛ, maa fa e doŋ na waa di
tɛɛlese pou dɔɔ, ŋgba mena keŋ
me kya be fa maŋ doŋ nɛ.

Maa fa e doŋ na waa di tɛɛle kei
balaŋ pou dɔɔ,
keŋ ɔ be gyae waa wii be
waraŋase ya.

Waa yɛlɛɛ wɔ bogobogobogo
ŋgba mena keŋ bɛɛ yɛlɛɛ
saabuse nɛ.
28 Na maa bese fa ɔtenate nebo
kyolobii ŋon kpu.
29 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ dana
deŋele anenyiiŋ dei nɛ, waa see
deŋele na waa nyii kpene keŋ
Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne kolosi fa
Kristotena baŋ nɛ.’ ”

3

Tɔne keŋ bɔɔ ŋmarase yelee Kristotena baŋ be kyaa Saadise donɔɔ man nɛ

1 Keŋte ɔ besewɔ yako maŋ
bela nyiaa, “Ŋmarase nombia
kɛŋa yelee Kristotena baŋ be kyaa
Saadise donɔɔ man nɛ be kegyia
ŋon. Yako e nyiaa.
Nnɛ yaa maŋ walaŋ ŋon
me dana Wurubuarɛ fe-
liŋse nyetooro, na kyolobiise
nyetooro ŋan me nyiŋmaa man
nɛ ne yako. ‘Ma gyeŋ ɛ nombia
ayɛɛsa. Ɛ te lɛɛ yele nyi ɛ dana
nyeedoŋ, mɔ n kɛɛ na ɛ ta yekee
te ɛ dɔŋ. 2 Mena dɔɔ ɛ koro
na ɛ ka do ɛ kelɛɛdi kyomii
keŋ be kaa te kɛɛ gyae ke ka
yeŋ nɛ doŋ. Nawolo nyi ma te
naa nyi ɛ nombia ayɛɛsa bɛɛ
tekaa gyoo me Wurubuarɛ sia
ya. 3 Mena dɔɔ ɛ tɔɔse nombia
ŋan bɔɔ wola ŋon na ŋan ɛ be
nyii te ɛ be lɛɛ di nɛ, na ɛ ke
kyaŋ ŋa nideli. Na ɛ ke kyɛɛkee
ɛ dinɔɔ lee ɛ gbɛɛneŋ kumɛɛ
man kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ. Nyi
akpaa ɛ te kyɛɛkee ɛ dinɔɔ ya
nɛ, maa kɔŋ kaa futaa ŋon ŋgba
mena keŋ ŋmɛɛlate ne kaa futaa
walaŋ nɛ. Nawolo nyi ɛ be gyae
ɛ ka gyeŋ debaŋ keŋ maa mo
kɔŋ ya.
4 Mɔna ɛ dana balaŋ ky-
omii baale Saadise donɔɔ man
botɔɔ, keŋ baŋ te yɛɛ nombi-
akumɛɛ mo ayimɛɛ kpatee ba
wose ya. Mena balaŋ benaŋ
baa do kegbase wolomɛɛ pare-
parepare sila maŋ, nawolo nyi
be kaboena nyi baa sila maŋ.
5 Walaŋ ŋon ɔ sem keŋkeŋ
te ɔ yoo di nombiakumɛɛ pou
dɔɔ nɛ, maa do ɔtenate kegba
wolom ŋgba mena balaŋ benaŋ
nɛ. Mɔɔ gyae maa lese ɔtenate
yele lee nyeedoŋ tɔne keŋ man
ya. Maa di ɔtenate wose man
adansɛɛ fa me kya na ɔ kpilala
baŋ pou nyi ɔ yɛɛ me walaŋ
e. 6 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ dana
deŋele anenyiiŋ dei nɛ, waa see
deŋele na waa nyii kpene keŋ
Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne kolosi
fa Kristotena baŋ nɛ.’ ”

Tɔne keŋ bɔɔ ŋmarase yelee Kristotena baŋ be kyaa Filadefia donɔɔ man nɛ

7 Keŋte ɔ besewɔ yako maŋ
bela nyiaa, “Ŋmarase nombia
kɛŋa yelee Kristotena baŋ be kyaa
Filadefia donɔɔ man nɛ be kegyia
ŋon. Yako e nyiaa.
Nnɛ yaa maŋ walaŋ ŋon
ayimɛɛ be doo ma wose man
ya, te mee di anokoare nɛ ne
yako. Maŋ danaana gyoo Defidi
gyoorobiiri safowaa keŋ. Akpaa
me kyaŋ ke tɔ na, ŋolo be tale
toro ke ya. Te akpaa ma toro
ke na, ŋolo mɔ be kyaa waa
tale kyaŋ ke tɔ ya. 8 ‘Kɛɛ, ma
gyeŋ ɛ nombia ayɛɛsa pou. Ma
gyeŋ nyi ɛ be dana doŋ nideli
ya, mɔna ɛ dana me nombia
ŋan man keŋkeŋ keŋ ɛ ta lee
me wɔle ya. Mena dɔɔ me
ta toro denanɔɔ see ŋon keŋ
ŋolo be kyaa waa tale tɔ ke ya.
9 Mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nyi mena
ɔbɔnsam tewulɛɛ baŋ bɛɛ beo
baake ba wose nyi be yɛɛ Gyu-
datenawɔ, mɔna ba te yɛɛ Gyu-
datenawɔ ya nɛ, maa yela mena
balaŋ benaŋ pou kaa buŋii ɛ
nawɔɔtɛɛ, na be popou kena
nyi mɛɛ gyae ɛ nombia nideli.
10 Lee mena keŋ ɛ be di me

nombia dɔɔ te ɛ be nyiŋ konɔɔ seŋ keŋkeŋ ɛ kayeyɛɛ man dɔɔ, maa lese ŋon lee kayeyɛɛ dinaa keŋ gyae ke kɔŋ kaa kɛɛse tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou kɛɛ nɛ man.

11 Kɛɛ, be gyae kedi weeya ya, maa kɔŋ. Mena dɔɔ ɛ kyaŋ anokoare kawola keŋ ɛ gyeŋ nɛ man keŋkeŋ, na ŋolo be nyiŋ lɛo gyooro kotɔtɔɔ keŋ mɔɔ yako nyi maa fa ŋon nɛ lee ɛ nyiŋmaa man ya. 12 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ sem keŋkeŋ te ɔ yoo di ɔbɔnsam na nombiakumɛɛ pou dɔɔ nɛ, maa mo e yɛɛ ŋgba dekparadaŋ nɛ me kya Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man. Mena walaŋ ŋonaŋ be gyae waa tuu lee botɔɔ korakora ya. Maa ŋmarase me kya Wurubuarɛ yele, na me kya Wurubuarɛ donɔɔ Gyerusalɛm wɔle keŋ yele gyakaa ɔ dɔɔ. Mena Gyerusalɛm wɔle kei gyae ke tisi bo lee me kya Wurubuarɛ gyaŋ adido kɔŋ. Na maa bese ŋmarase maŋ gbagba mɔ yele wɔle gyakaa ɔtenate dɔɔ.

13 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ dana deŋele anenyiiŋ dei nɛ, waa see deŋele na waa nyii kpene keŋ Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne kolosi fa Kristotena baŋ nɛ.’ ”

Tɔne keŋ bɔɔ ŋmarase yelee Kristotena baŋ be kyaa Laodisia donɔɔ man nɛ

14 Keŋte ɔ besewɔ yako maŋ bela nyiaa, “Ŋmarase nombia kɛŋa yelee Kristotena baŋ be kyaa Laodisia donɔɔ man nɛ be kegyia ŋon. Yako e nyiaa.

Nnɛ yaa maŋ Yesu ŋon Wurubuarɛ nombia ŋan pou be tɛɛ me dɔɔ kɔŋ mena, te mɛɛ mo me konɔɔ pou kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan anokoare man, te maŋ yɛna abɔɔ ŋan pou Wurubuarɛ be yɛɛ nɛ nyee nɛ ne yako. 15 Ma gyeŋ ɛ nombia ayɛɛsa pou nyi ɛ be laŋɛɛ ya, te ɛ be fɛɛ mɔ ya. Ma kegyaebii yɛna nyi nafɔ yaa laŋe yaa ɛ fɛɛ. 16 Mɔna keŋ ɛ be laŋɛɛ ya, te ɛ be fɛɛ mɔ ya, te ɛ yɛɛ bo mɔlaa nɛ dɔɔ, mɛɛ gyae maa buusu ŋon lee me nɔɔman leki. 17 Ɛmɛɛ kpa ɛ te nyiŋ ɛ wose keŋ abɔɔ pou te dee fa ŋon, mena dɔɔ kolo bee hia ŋon bela ya. Mɔ n kɛɛ na ɛ dɔŋ kyekpakyekpakyekpa, te ɛ yɛɛ ayematenawɔ. Ɛ sia te yɛlɛɛ te ɛ dɔŋ diteŋteli, te ɛ nombia mɔ dana waraŋase. 18 Mena dɔɔ mɛɛ yako ŋon baa nyiaa, ɛ kɔŋ kaa lɛɛ kɔba yayam kpaakpaate keŋ bɔɔ mo ke do boalaŋ man kyalase ke nɛ me gyaŋ. Keŋ ne gyae la ke yela ɛ ke nyiŋ ɛ wose nideli. Ɛ kɔŋ kaa lɛɛ kegbase wolomɛɛ me gyaŋ na ɛ ka mo wuu ɛ wose diteŋteli na ɛ desɛŋ keŋ. Ɛ kɔŋ kaa lɛɛ sia tee me gyaŋ do ɛ sia, na ɛ ke nyiŋ naa nideli.

19 Mɛɛ gyae ɛ ka gyeŋ nyi balaŋ baŋ pou mɛɛ gyae be nombia nɛ baŋ te mɛɛ kale na, na ma te wɔŋ ba deŋele. Mena dɔɔ ɛ yase ɛ sia kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛneŋ kumɛɛ man, na ɛ ke kɔŋ Wurubuarɛ gyaŋ. 20 Ɛ tei maŋ. Ma seŋɛɛ denanɔɔ man mɛɛ gyɔ disim keŋ. Nyi akpaa ŋolo de nyii ma woya te ɔ toro maŋ disim keŋ nɛ, maa gyoo ɔtenate gyaŋ na daa na e ka do nyiŋmaa di.

21 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ sem keŋkeŋ te ɔ yoo di ɔbɔnsam na nombiakumɛɛ pou dɔɔ nɛ, maa fa ɔtenate gbɛɛ na waa kyaa me gyaŋ me gyooro gbeli keŋ dɔɔ. Ŋgba mena keŋ maŋ mɔ ba sem keŋkeŋ yoo di ɔbɔnsam na nombiakumɛɛ pou dɔɔ, te mɔɔ gyu ke kyaa me kya gyaŋ ɔ gyooro gbeli keŋ dɔɔ nɛ.

22 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ dana deŋele anenyiiŋ dei nɛ, waa see

deŋele na waa nyii kpene keŋ Wurubuarɛ feliŋ ŋon ne kolosi fa Kristotena baŋ nɛ.”

4

Adido ɔsom

1 Kɛŋa pou wɔle nɛ, ma be-
sewɔ kɛɛ na te me naa disim
daale adido Wurubuarɛ man na
ka toroɛ. Keŋte ma besewɔ nyii
woya ŋan be kolosi na maŋ kaalaŋ
ŋgba kaberɛ te ba wolawɔ nɛ
ne yako maŋ nyiaa, “Gyeŋ kɔŋ
adido kɛbo, na maa lese abɔɔ ŋan
pou kaboena nyi ŋe dɛɛ kɔŋ kɛŋa
wɔle nɛ wola neŋ.” 2 Karatetee
dokoloŋ te Wurubuarɛ feliŋ ŋon
kaa gyoowɔ me man, te ɔ yela
me naa gyooro gbeli daale adido,
na ŋolo kyaa ke dɔɔ. 3 Na walaŋ
ŋon ɔ kyaa gyooro gbeli keŋ dɔɔ
nɛ ne ŋalakee ŋgba boya kpaak-
paa nyiŋan ŋan bɛɛ baake ŋa
nyi Gyasipa na Kanelia nɛ. Te
okyimaale ŋolo mɔ te kilisi gy-
ooro gbeli kenaŋ gyaŋee, na ɔ
ne ŋalakee ŋgba boe kpaakpaa
keŋ bɛɛ baake ke nyi Emeradi
nɛ. Boya kɛŋa pou yɛɛ boya
kpaakpaa ŋan bɔɔ ne sɛɛ ŋe dɔɔ
ya. 4 Na gyooro gbelɛɛ sao anaara
(24) ŋaale mɔ te kilisi gyooro gbeli
dinaa keŋ gyaŋee, te kegyiise sao
banaara (24) mɔ kyakɛɛ gbelɛɛ
ŋenaŋ dɔɔ. Kegyiise benaŋ doona
abɔɔ wolomɛɛ pareparepare, te
be wuuna gyooro kotɔtɔɔse ŋan
bɔɔ mo kɔba yayam yɛɛ ŋa nɛ.
5 Na ɔga keŋmaale na ɔga kefae
na lee gyooro gbeli dinaa keŋ de-
doi man. Te kanease nyetooro mɔ
baŋɛɛ gyooro gbeli kenaŋ siaman
ŋɛɛ kpaa. Kanease ŋenaŋ yɛna
Wurubuarɛ feliŋse nyetooro ŋan.
6 Keŋte me naa kolo gyooro gbeli
keŋ siaman ŋgba ɛpo loŋ nɛ. Na
ke yɛɛ geleŋgeleŋ te kɛɛ ŋalakee
ŋgba diiku nɛ. Na wonise ba-
naara baale baŋ be dana nyeedoŋ
nɛ dɔŋɛɛ nsana nsana kilisi gy-
ooro gbeli keŋ. Be dana sia be
siaman na be wɔle pou. 7 Woni
gyaŋgbate ŋon yɛɛ ŋgba dinaate
nɛ, te balate ŋon mɔ yɛɛ ŋgba
nunkyue baale nɛ. Batoorote ŋon
siagbɛɛ yɛɛ ŋgba deniwalaŋ nɛ,
te banaarate ŋon mɔ yɛɛ ŋgba
otoloku ŋon ɔ ne furufu feliŋ man
nɛ. 8 Mena wonise banaara benaŋ
pou dana beŋkelɛɛ looro looro.
Be dana sia ba yenaŋ kamasɛ na
be beŋkelɛɛ ŋan ateta gba. Bɔɔ
ne tina nɔɔneŋ kekpee yela ya.
Nelim na ka weese pou na bee
kpee nɔɔneŋ lese Wurubuarɛ yele
nyiaa,

“De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
Dekpatakpere,
Ayimɛɛ kamasɛ be doo n man ya!
Ayimɛɛ kamasɛ be doo n man ya!
Ayimɛɛ kamasɛ be doo n man ya!
Nyaŋ yɛna doŋ pou nyee.
Nyaŋ yɛna walaŋ ŋon n be kyaa
kaalaŋ.
Nyaŋ yɛna walaŋ ŋon n kyaa
debaŋ kei.
Te nyaŋ yɛna walaŋ ŋon nyaŋ ke
kyaa kekpaakekpaa.”

9 Wonise banaara baŋ ne kpee
nɔɔneŋ kɛlɛɛ walaŋ ŋon ɔ kyaa
gyooro gbeli keŋ dɔɔ kekpaakek-
paa nɛ lese ɔ yele. Debaŋ kamasɛ
keŋ be yɛɛ mena na, 10 na kegyi-
ise sao banaara baŋ te tisi buŋii
walaŋ ŋon ɔ kyaa gyooro gbeli
keŋ dɔɔ kekpaakekpaa nɛ siaman
na be ta som e. Bee gyuusu be
gyooro kotɔtɔɔse ŋan see gyooro
gbeli keŋ siaman, na ba te yako
nyiaa,

11 “De Gbeŋgyoo, nyaŋ yɛna de
Wurubuarɛ.
N kaboena nyi baa lese n yele na
baa mo obuo fa neŋ.
N dana doŋ, nawolo nyi nyaŋ
yɛɛna kpene kamasɛ.
N yɛɛ kpene kamasɛ bo n kegyae-
bii man,
te n kegyaebii man te ŋe
popou mɔ kyaa nɛ.”

5

Yesu Kristo waageŋ kaboela nyi waa toro tɔne keŋ

1 Kɛŋa wɔle nɛ, me naa tɔne
debɔɔsa daale doo walaŋ ŋon ɔ
kyaa gyooro gbeli keŋ dɔɔ nɛ
dunoluŋ nyiŋmaa man. Ba te
ŋmarase do tɔne keŋ siaman na
ke wɔle pou, te ba moo kolo ane-
maataŋ ŋgba keeni nɛ tɔ ke nɔɔ
betabonyetooro. 2 Keŋte me naa
Wurubuarɛ kpilale doŋte ŋolo fae
yeesa keŋkeŋ bɔɔse nyiaa, “Amɔte
kaboela nyi waa wolee keenise
ŋan, na waa toro tɔne keŋ?”
3 Mɔna, na ŋolo be kyaa adido
yaa tɛɛle kei dɔɔ, yaa tɛɛle kei
ateta keŋ waa tale toro tɔne keŋ
na waa kala ke ya. 4 Mena dɔɔ
me wiiwɔ nideli, nawolo nyi be
te nyiŋ walaŋ ŋon ɔ kaboena nyi
waa toro tɔne keŋ yaa waa kala
ke ya. 5 Botɔɔ te kegyiise baŋ
man ŋolo yako maŋ nyiaa, “Na
wii ya. Kɛɛ, walaŋ ŋon bɛɛ baake
nyi Dinaate ŋon ɔ ba lee Gyuda
dekpaŋalaŋ man na gyoo Defidi
duuluŋ man te ɔ yɛɛ walaŋ dinaa
e nɛ te yoo di ɔbɔnsam dɔɔ. Mena
dɔɔ ŋon ne gyae la waa tale wolee
keenise nyetooro ŋan, na waa
toro tɔne keŋ.”

6 Keŋte me naa Nambu ŋon ɔ
yɛɛ ŋgba ba koo e bo nɛ seŋɛɛ
gyooro gbeli keŋ na wonise ba-
naara baŋ, na kegyiise sao ba-
naara baŋ nsana nsana. Ɔ dana
woo nyetooro na sia nyetooro. Sia
nyetooro ŋan yɛna Wurubuarɛ
feliŋse nyetooro ŋan ɔ be kpili
kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ yenaŋ kamasɛ
nɛ. 7 Botɔɔ te Nambu ŋon kɔŋawɔ
kaa lɛɛ tɔne keŋ lee walaŋ ŋon
ɔ kyaa gyooro gbeli keŋ dɔɔ nɛ
nyiŋmaa man. 8 Ɔ ke lɛɛ tɔne
keŋ nɛ, wonise banaara (4) baŋ
na kegyiise saobanaara (24) baŋ
kaa buŋawɔ som Nambu ŋonaŋ.
Na be man walaŋ kamasɛ dana
adolɛɛ na kɔba yayam nyefale, na
oliifi te wulu ŋe man. Oliifi keŋ
seŋɛɛ baa fa Kristotena kefane
keŋ bɛɛ fane fa Wurubuarɛ nɛ.
9 Keŋte be kpee nɔɔneŋ wɔle fa
Nambu ŋon nyiaa,

“Nyaŋ kaboela nyi nya lɛɛ tɔne
keŋ na n ke wolee keenise
ŋan.
Nawolo nyi ba koo neŋ,
te n moo n fatabo lɛɛ balaŋ fa
Wurubuarɛ.
N lɛɛ balaŋ lee akpaŋalaŋ kamasɛ
man,
na deise kamasɛ na tɛɛle kei
dɔɔ duuluŋ kpookpoo man,
na tɛɛlese kamasɛ man fa Wu-
rubuarɛ.
10 N ta mo mena balaŋ benaŋ kpu
n gyoori keŋ man,
te n yela ba bese gyoorobia
na saese na baa som Wu-
rubuarɛ,
na be kaa di gyoori tɛɛle kei
balaŋ pou dɔɔ.”

11 Me ka bese gɛɛse kɛɛ nɛ, te me
nyii Wurubuarɛ kpilala burum
baale woya. Ba boe keŋ nyi ŋolo
na ŋolo be tale kala wɔ ya. Na
be te kilisi gyooro gbeli keŋ na
wonise banaara baŋ na kegyiise
sao banaara baŋ pou. 12 Na bee
kpee nɔɔneŋ keŋkeŋ nyiaa,

“Nambu ŋon bɔɔ ko e nɛ,
ŋon kaboela nyi dɛɛ lese ɔ
yele
na dɛɛ mo obuo fa nideli.
Ŋon te doŋ na nyansa na
wosekenyiŋ pou kaboena.”

13 Botɔɔ te me nyii kpene kamasɛ
keŋ Wurubuarɛ be yɛɛ te ŋe kyaa
adido, na ŋan ŋe kyaa tɛɛle dɔɔ na
ŋan ŋe doo tɛɛle ateta, na ŋan ŋe
doo ɛpo man nɛ pou kpee nɔɔneŋ
yako nyiaa,

“Walaŋ ŋon ɔ kyaa gyooro gbeli
keŋ dɔɔ,
na Nambu ŋon te kaboena nyi
dɛɛ lese ba yele na dɛɛ mo
obuo
na gyoorobiiri fa wɔ kek-
paakekpaa.”

14 Keŋte wonise banaara baŋ sɛɛwɔ yako nyi, “Amɛn.” Te kegyiise sao banaara baŋ tisiwɔ buŋii ba doona dɔɔ, te ba moo be sia buŋ tɛɛle man te ba somwɔ.

6

Yesu ke wolee keenise nyetooro ŋan

1 Me ka seŋ mɛɛ kɛɛ nɛ, te Nambu ŋon wolee keenise nyetooro ŋan bɔɔ mo mataa tɔne keŋ tɔ ke nɔɔ nɛ man gyaŋgbate keŋ. Botɔɔ te me nyii wonise banaara baŋ man ŋolo fae yeesa keŋkeŋ ŋgba ɔga fae la nɛ baake nyiaa, “Kɔŋ!” 2 Karatetee dokoloŋ me kɛɛ na, dɛɛkyɔŋ wolom pareparepare ŋolo seŋɛɛ laa. Na walaŋ ŋon ɔ kyaa ɔ dɔɔ nɛ dana baŋdaŋ, te ba moo gyooro kotɔtɔɔ fa e. Keŋte ɔ kyaawɔ dɛɛkyɔŋ ŋon dɔɔ lee laŋ ŋgba walaŋ ŋon ɔ ne yoo di debaŋ kamasɛ nɛ, te ɔ laŋawɔ ɔ kaa yoo di.

3 Nambu ŋon ke wolee keeni alate keŋ nɛ, te me nyii wonise banaara baŋ man balate ŋon woya baakewɔ nyiaa, “Kɔŋ!” 4 Karatetee dokoloŋ te me naa dɛɛkyɔŋ balate ŋolo mɔ leewɔ kɔŋ. Kei ŋon yɛɛ dɛɛkyɔŋ yayam e. Te be faa walaŋ ŋon ɔ kyaa ɔ dɔɔ nɛ doŋ nyi waa lese wosefɛɛreŋ lee tɛɛle kei dɔɔ, na balaŋ ke nyiŋ yoo koe dɔŋa. Keŋte ba moo yoosila dinaa daale do e ɔ nyiŋmaa man.

5 Nambu ŋon ke wolee keeni atoorote keŋ nɛ, me nyii wonise banaara baŋ man batoorote ŋon woya baakewɔ nyiaa, “Kɔŋ!” Me kɛɛ na dɛɛkyɔŋ bibiini kirikirikiri ŋolo seŋɛɛ laa me siaman. Na walaŋ ŋon ɔ kyaa ɔ dɔɔ nɛ dana kɔta keŋ bɛɛ mo keri abɔɔ nɛ ɔ nyiŋmaa man. 6 Botɔɔ te me nyii kolo ŋgba walaŋ kekolosi nɛ wonise banaara baŋ man nyiaa, “Baa yɔɔ kefaa biliŋ kuruwaatɔɔ lɛɛ walaŋ wee dokoloŋ tom keyɛɛ kɔba. Mena mɔ te baa yɔɔ wambela biliŋ kuruwaa tɔɔse atooro lɛɛ walaŋ wee dokoloŋ tom keyɛɛ kɔba. Mɔna nuŋ na soloŋ dɔɔ, ŋolo na tina ŋa ya!”

7 Nambu ŋon ke wolee keeni anaarate keŋ nɛ, te me nyii wonise banaara baŋ man banaarate ŋon woya baakewɔ nyiaa, “Kɔŋ!” 8 Me gɛɛse kɛɛ na, dɛɛkyɔŋ kpalaa kɔŋkɔsɔŋ ŋolo seŋɛɛ laa botɔɔ. Walaŋ ŋon ɔ kyaa ɔ dɔɔ nɛ te bɛɛ baake nyi Yeŋ. Na woyadɛɛ mɔ silana e wɔle wɔle. Ba te fa wɔ doŋ nyi baa mo yoosila na tanam, na kaweese na wonembia kumɛɛ baŋ be kyaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ, koe balaŋ baŋ be kyaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ be man kekpase anaara man dekpeŋ dokoloŋ.

9 Nambu ŋon ke wolee keeni anoŋte keŋ nɛ, te me naa balaŋ baale woya na be doo Wurubuarɛ kedeesa boe keŋ ateta. Mena woya kɛwɔ yɛna balaŋ baŋ lee Wurubuarɛ nombia ŋan keyako dɔɔ te bɔɔ koe wɔ nɛ. Mena balaŋ benaŋ seŋawɔ keŋkeŋ di Wurubuarɛ nombia ŋan wose man adansɛɛ, keŋ be ta lee be wɔle ya. 10 Botɔɔ te woya baŋ fae yeesa keŋkeŋ bɔɔse nyiaa, “De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ, nyaŋ yɛna doŋte. Nyaŋ nyaageŋ yɛna walaŋ ŋon n ne di anokoare, te ayimɛɛ kamasɛ mɔ be doo n man ya. Woromɔ te nyaŋ ke di tɛɛle kei dɔɔ balaŋ nombia, na n ke wɔŋ ba deŋele lee mena keŋ bɔɔ koe daa nɛ dɔɔ?” 11 Keŋte Wurubuarɛ faa woya baŋ man walaŋ kamasɛ kegba wolom wurikyim. Te ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ nyiŋ konɔɔ kyaa kyomii. Nawolo nyi kaboena nyi ɛ tebia Kristotena akaŋ baŋ kaboena nyi baa koe wɔ lee Wurubuarɛ nombia ŋan keyako dɔɔ, ŋgba mena keŋ bɔɔ koe ŋon nɛ be yaanɔɔle keŋ kelii pɛ.”

12 Nambu ŋon ke wolee keeni loorote keŋ nɛ, karatetee dokoloŋ

te tɛɛle wosiwɔ keŋkeŋ, te weese kyɛɛkeewɔ biri tuum ŋgba kanyaŋ bibiini nɛ. Te gyaalaŋ mɔ kyɛɛkeewɔ yase gooŋ ŋgba fatabo nɛ. 13 Botɔɔ te kyolobiise kuliiwɔ lee adido yala tɛɛle man, ŋgba mena keŋ feliŋ dinaa de gyɔɔ te daasebia adendelɛɛ ne tirii yala nɛ. 14 Keŋte adido mɔ bɔɔwɔ ŋgba mena keŋ bɛɛ bɔɔ dofoŋoŋ nɛ te ke ŋaalaawɔ. Te bulase na tɛɛlesebia ŋan loŋ be kilisi ŋa gyaŋee nɛ, pou ŋaalaawɔ lee botɔɔ keŋ ŋa seŋɛɛ nɛ. 15 Te tɛɛle kei dɔɔ gyooneŋ na yoonɔɔtena kegyiise, na balaŋ baŋ be dana kɔba na tɛɛle kei dɔɔ kegyiise na gbeŋi kamasɛ, na gyoorobia pou yekiiwɔ ka yo boya bɔɔneŋ man na kpanaŋse ŋan ŋe gyakaa bulase dɔɔ nɛ ateta. 16 Keŋte be fae yeesa baake bulase na kpanaŋse ŋan nyiaa, “Ɛ biliŋi kaa wuu de dɔɔ. Na walaŋ ŋon ɔ kyaa gyooro gbeli keŋ dɔɔ nɛ be nyiŋ naa daa ya, na Nambu ŋon mɔ be nyiŋ mo baŋ wɔŋ da deŋele ya. 17 Nawolo nyi wee dinaa keŋ baa mo baŋ di balaŋ nombia nɛ te lii. Te amɔte ne gyae la waa tale seŋ be siaman?”

7

Wurubuarɛ balaŋ baŋ ɔ ba do wɔ nso nɛ

1 Kɛŋa pou wɔle nɛ, me naa Wurubuarɛ kpilala banaara baale na ba seŋɛɛ tɛɛle kei yenaase anaara ŋan man. Te be tɔɔ feliŋse ŋan ŋɛɛ gyɔɔ lee tɛɛle kei yenaase anaara ŋan pou, na ŋɔɔ nyiŋ gyɔ tɛɛle dɔɔ yaa ɛpo dɔɔ yaa daŋ kamasɛ dɔɔ ya. 2 Keŋte ma besewɔ naa Wurubuarɛ kpilale ŋolo, na ɔ ta lee weese dɛɛlee yenaŋ. Ɔ dana kpene keŋ Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa kekpaakekpaa nɛ na mo do ɔ balaŋ nso nɛ ɔ nyiŋmaa man. Botɔɔ te ɔ lɔɔ nɔɔ yako Wurubuarɛ kpilala banaara baŋ Wurubuarɛ be fa wɔ doŋ nyi baa mo kayeyɛɛ kɔŋ tɛɛle na ɛpo dɔɔ nɛ nyiaa, 3 “Ɛ na wɔlɛɛ tɛɛle yaa ɛpo yaa daase ŋan ya, kelii debaŋ keŋ dɛɛ mo kpene keŋ de Wurubuarɛ na mo do ɔ balaŋ nso nɛ, fee baŋ pou bɛɛ som e nɛ tirinɔɔse dɔɔ pɛ.” 4 Botɔɔ te ba wola maŋ balaŋ baŋ Wurubuarɛ ba do wɔ nso nɛ be yaanɔɔle. Be yaanɔɔle yɛɛ balaŋ kakpoŋse kufu ala akpeŋ kufu ala (144,000). Mena balaŋ kɛwɔ pou lee Iseraetena akpaŋalaŋ kufu ala ŋan pou man.

5 Balaŋ kakpoŋse kufu bala (12,000)
lee la Gyuda duuluŋ man.
Balaŋ kakpoŋse kufu bala (12,000)
lee la Rubɛn duuluŋ man.
Balaŋ kakpoŋse kufu bala (12,000)
lee la Gade duuluŋ man.
6 Balaŋ kakpoŋse kufu bala (12,000)
lee la Asa duuluŋ man.
Balaŋ kakpoŋse kufu bala (12,000)
lee la Nafitali duuluŋ.
Balaŋ kakpoŋse kufu bala (12,000)
lee la Manase duuluŋ man.
7 Balaŋ kakpoŋse kufu bala (12,000)
lee la Simeɔn duuluŋ man.
Balaŋ kakpoŋse kufu bala (12,000)
lee la Lewi duuluŋ man.
Balaŋ kakpoŋse kufu bala (12,000)
lee la Isaka duuluŋ man.
8 Balaŋ kakpoŋse kufu bala (12,000)
lee la Sebulɔn duuluŋ man.
Balaŋ kakpoŋse kufu bala (12,000)
lee la Gyosɛfo duuluŋ man.
Te balaŋ kakpoŋse kufu bala (12,000)
mɔ lee la Bɛngyamɛn duuluŋ man.

Balaŋ burum baŋ ŋolo be tale kala wɔ ya nɛ

9 Kenaŋ wɔle me kɛɛ na, balaŋ burum baale seŋɛɛ laa keŋ ŋolo na ŋolo be tale kala wɔ ya. Mena balaŋ benaŋ lee tɛɛlese na debiise na deise na akpaŋalaŋse na balaŋ

kpookpoo kamasɛ man. Mena
balaŋ benaŋ pou seŋɛɛ gyooro
gbeli keŋ na Nambu ŋon sia-
man. Ba doona kegbase wolomɛɛ
wurikyim, te walaŋ kamasɛ mɔ
dana ɔkɛɛ faareŋ ɔ nyiŋmaa man.
10 Na bɛɛ fae yeesa keŋkeŋ yako
nyiaa,
"Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa gyooro
gbeli keŋ dɔɔ nɛ,
na Nambu ŋon ne lɛɛ na da
nyee."
11 Debaŋ kenaŋ na, Wurubuarɛ
kpilala baŋ pou seŋɛɛ kilisi gyooro
gbeli keŋ, na kegyiise sao banaara
baŋ na wonise banaara baŋ. Be
popou tisiwɔ buŋii mo be sia buŋ
tɛɛle man gyooro gbeli keŋ sia-
man, te ba som Wurubuarɛ 12 te
be sɛɛwɔ nyiaa,
"Amɛn.
De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
danaana doŋ na nyansa na
gyoorobiiri.
Mena dɔɔ ɛ yela dɛɛ do e nɔɔ lese
ɔ yele kekpaakekpaa.
Amɛn."
13 Botɔɔ te kegyiise sao banaara
baŋ man ŋolo bɔɔse maŋ nyiaa,
"Balaŋ bomɔ yɛna baŋ ba doona
kegbase wolomɛɛ wurikyim kɛŋa
te aleŋ yaa ba leewɔ?" 14 Keŋte
me tiranɔɔ fa e nyi "Kegyia, nyaŋ
gyeŋa la." Te ɔ yako maŋ nyiaa,
"Balaŋ kɛwɔ yɛna balaŋ baŋ Wu-
rubuarɛ ba lese wɔ lee kayeyɛɛ
dinaa keŋ be kɔŋ be dɔɔ nɛ man.
Baŋ yɛna balaŋ baŋ bɔɔ faafo ba
kegbase Nambu ŋon fatabo keŋ
man te ŋɔɔ lee wolose parepare-
pare nɛ. 15 Mena dɔɔ,
te be yela be kaa seŋawɔ
Wurubuarɛ gyooro gbeli keŋ
siaman nɛ.
Bɛɛ som Wurubuarɛ ɔ deni dinaa
keŋ man nelim na ka weese.
Walaŋ ŋon ɔ kyaa gyooro gbeli
keŋ dɔɔ nɛ,
waa fɛlɛɛ ɔ kanyaŋ wuu wɔ
na waa gyee wɔ.
16 Tanam be gyae ka ko wɔ bela
ya,
te loŋboaneŋ mɔ be gyae ka
ko wɔ bela ya.
Weese be gyae waa nyakee wɔ ya,
te duwulawula mɔ be gyae ke
nyiŋ wɔ ya.
17 Nawolo nyi Nambu ŋon ɔ seŋɛɛ
Wurubuarɛ gyooro gbeli keŋ
nsana nsana nɛ,
ŋon ne gyae la waa kɛɛ be dɔɔ
ŋgba mena keŋ na-
mensekɛɛlere
ne kɛɛ ɔ namense dɔɔ nɛ.
Ŋon ne gyae la waa ta be siaman
mo wɔ gyu nyeedoŋ loŋ keŋ
gyaŋ.
Te Wurubuarɛ gbagba ne gyae la
waa feefo ba siasaraŋ pou lee
be siaman."

8

Nambu ŋon ke wolee keeni ɔtomante keŋ

1 Nambu ŋon ke wolee keeni
nyetoorote keŋ bɔɔ mo tɔ tɔne keŋ
nɔɔ nɛ, adido botɔɔ pou yɛɛwɔ
yididi kelii ŋgba debaŋ yaale nɛ.
2 Botɔɔ te me naa Wurubuarɛ
kpilala nyetooro baŋ bɛɛ sem Wu-
rubuarɛ siaman nɛ. Te ba moo
kaberɛse nyetooro fa wɔ. 3 Keŋte
Wurubuarɛ kpilale ŋolo kɔŋawɔ
kaa seŋ kedeesa boe keŋ gyaŋ.
Na ɔ dana kɔba yayam nyefale
ɔ nyiŋmaa man. Te ba moo
oliifi burum ŋaale fa e nyi waa
mo kpu na Wurubuarɛ balaŋ baŋ
kefane keŋ bɛɛ fane nɛ, na waa
mo gyakaa kedeesa boe keŋ bɔɔ
mo kɔba yayam yɛɛ ke, te ke
doo gyooro gbeli keŋ siaman nɛ
dɔɔ. 4 Keŋte oliifi keŋ nyɔɔse ŋan
na Wurubuarɛ balaŋ baŋ kefane
keŋ leewɔ Wurubuarɛ kpilale ŋon
nyiŋmaa man gyu Wurubuarɛ
gyaŋ. 5 Keŋte Wurubuarɛ kpilale
ŋon lese boalaŋ lee kedeesa boe
keŋ dɔɔ do kɔba yayam nyefale
keŋ man wulu. Te ɔ fuŋa ke
na boalaŋ keŋ lee adido botɔɔ ke
lɔ tɛɛle man. Karatetee dokoloŋ

te ɔga ŋmaalewɔ te ɔ faewɔ na yeesa, te tɛɛle mɔ wosiwɔ.

Wurubuarɛ kpilala kawola be kaberɛse

6 Botɔɔ te Wurubuarɛ kpilala nyetooro baŋ be dana kaberɛse ŋan nɛ, desina ba wose na baa wola be kaberɛse ŋenaŋ. 7 Keŋte Wurubuarɛ kpilale gyaŋgbate ŋon wola ɔ kaberɛ keŋ. Ɔ kawola ke pɛ te be funa akpeleŋkpeleŋbia na boalaŋ keŋ fatabo kyakalɛɛ ke man nɛ lee adido kaa lɔ tɛɛle dɔɔ. Kekɔŋ mena nɛ, boalaŋ kpaa tɛɛle kei kekpase atooro man dekpeŋ dokoloŋ, na daase pou kekpase atooro man dekpeŋ dokoloŋ na ŋalese nalaŋ nyiŋan pou.

8 Kenaŋ wɔle te Wurubuarɛ kpilale balate ŋon mɔ wola ɔ kaberɛ keŋ. Ɔ kawola ke nɛ, te be funa kolo ŋgba bula dinaa daale ne kpaa la nɛ kaa lɔ ɛpo man. Karatetee dokoloŋ na ɛpo kekpase atooro man dekpeŋ dokoloŋ ta bese fatabo gooŋ. 9 Ke man wonembia pou mɔ kekpase atooro man dekpeŋ dokoloŋ yekeewɔ. Te agbelese dinaana ŋan ŋe dɔŋ ɛpo dɔɔ nɛ, ŋe man kekpase atooro man dekpeŋ dokoloŋ wɔlɛɛwɔ pou.

10 Keŋte Wurubuarɛ kpilale batoorote ŋon mɔ wola ɔ kaberɛ. Ɔ kawola ke nɛ, te kyolobii dinaa ŋon ɔ ne kpaa ŋgba boalaŋ na daakpee nɛ, leewɔ adido kaa yala booneŋ na loŋse ŋan ne puu lee tɛɛle man nɛ kekpase atooro man dekpeŋ dokoloŋ man wɔlɛɛ ŋa pou. 11 Kyolobii ŋonaŋ yele yɛna Ŋaŋte. Mena dɔɔ loŋse ŋan pou kekpase atooro man dekpeŋ dokoloŋ yɛɛ ŋaŋ, te balaŋ baŋ pou bɔɔ nyɔɔ loŋ kenaŋ nɛ, be man burum yekeewɔ lee ke ŋaŋ keŋ dɔɔ.

12 Kenaŋ wɔle te Wurubuarɛ kpilale banaarate ŋon mɔ wola ɔ kaberɛ. Ɔ kawola ke nɛ, te weese kekpase atooro man dekpeŋ, na gyaalaŋ kekpase atooro man dekpeŋ, na kyolobiise kekpase atooro man dekpeŋ pou gyoo ditiŋtɛɛ tuum. Wee dibiliŋ mɔ kekpase atooro man dekpeŋ dokoloŋ te nyiŋ keŋmaŋee korakora ya. Mena mɔ te be kpala nelim man akpeŋ atooro na, ke man dekpeŋ dokoloŋ mɔ te nyiŋ keŋmaŋee ya.

13 Me ka seŋ mɛɛ kɛɛ nɛ, te me naa otoloku ŋolo na ɔ ne furufu adido adido. Keŋte me nyiiwɔ ɔ ne yako keŋkeŋ nyiaa, “Balaŋ baŋ baa kyaa tɛɛle kei dɔɔ kelii debaŋ keŋ Wurubuarɛ kpilala batooro akaŋ baŋ baa wola be kaberɛse nɛ, baa laako bola bola!”

9

1 Kenaŋ wɔle te Wurubuarɛ kpilale banoŋte ŋon mɔ wola ɔ kaberɛ keŋ. Ɔ kawola ke nɛ, te me naa kyolobii ŋolo kuluwɔ lee adido kaa yala tɛɛle man. Botɔɔ te Wurubuarɛ moo safowaa keŋ bɛɛ mo toro disim keŋ tɔɛ bɔɔ kyilimkyilim keŋ ke taŋ ɔto ya nɛ fa kyolobii ŋon. 2 Ɔ ka toro bɔɔ keŋ nɔɔ nɛ, nyɔɔse leewɔ ke man ŋgba mena keŋ nyɔɔse na lee boalaŋ degyapaa man nɛ. Te nyɔɔse keŋ yela weese na ŋɔma pou biriwɔ tuum. 3 Keŋte akpataana leewɔ nyɔɔse ŋan man kaa yala tɛɛle dɔɔ. Te be faa wɔ doŋ keŋ baa mo tɔ balaŋ ŋgba kanase nɛ. 4 Be yako wɔ nyi be na wɔlɛɛ tɛɛle kei dɔɔ ŋalese na daase na abɔɔ ŋan ne tuu tɛɛle dɔɔ nɛ ya. Mɔna baa naase balaŋ baŋ Wurubuarɛ ta do wɔ nso be tirinɔɔse dɔɔ ya nɛ diyem. 5 Ba te fa wɔ doŋ nyi baa ko balaŋ benaŋ ya. Mɔna be faa wɔ doŋ bo nyi baa mo naase wɔ diyem gyaalaŋna banoŋ. Te diyem keŋ bɔɔ naa nɛ, wee wɔ ŋgba kana tɔɔ na walaŋ nɛ. 6 Mena weeya ŋenaŋ

man nɛ, balaŋ baa gyae yeŋ nyi baa yeŋ mɔ bɔɔ gyae baa yeŋ ya. Baa gyae nyi yeŋ de kaa mo wɔ, mɔna yeŋ be gyae waa benaa wɔ ya.

7 Mena akpataana benaŋ yɛɛ ŋgba dɛɛkyɔŋse baŋ bɔɔ desina wɔ baa mo gyu yoo nɛ. Abɔɔ ŋaale gyakaa ba nyeeya dɔɔ ŋgba kotɔtɔɔse ŋan bɔɔ mo kɔba yayam yɛɛ ŋa nɛ, te be siagbɛɛ mɔ yɛɛ ŋgba denibalaŋ nɛ. 8 Ba wose wona yɛɛ ŋgba ala nyeenyɔɔse nɛ, te be kela mɔ yɛɛ ŋgba dinaate kela nɛ. 9 Na abɔɔ ŋaale mataa be konɔɔse dɔɔ, ŋgba nyeela pampasaŋ ŋan yoonɔɔtena na mo gyee be konɔɔ nɛ. Te be beŋkelɛɛ mɔ ne yɛɛ yeesa ŋgba dɛɛkyɔŋse burum ne tuu na be kɔtase bee gyu yoo nɛ. 10 Na be dana gyuŋse ŋan ne tɔ balaŋ ŋgba kanase nɛ. Te doŋ keŋ baa mo naase balaŋ diyem gyaalaŋna banoŋ nɛ, doo bo be gyuŋse ŋenaŋ man. 11 Be gyoo ŋon ɔ ne kɛɛ be dɔɔ yɛna ɔbɔnsam kpilale ŋon ɔ ne kɛɛ bɔɔ kyilimkyilim keŋ ke taŋ ɔto ya nɛ dɔɔ nɛ. Gyudatena dei man na bɛɛ baake e nyi Abadɔn, te Girikitena dei man na bɛɛ baake e nyi Apoliyɔn keŋ nawolo nyi Abɔɔwɔlɛɛre. 12 Kayeyɛɛ gyaŋgbate keŋ kaalaŋa laa nɛ. Ala mɔ doŋ gbɛɛ ne kɔŋ.

13 Keŋte Wurubuarɛ kpilale loorote ŋon mɔ wola ɔ kaberɛ. Ɔ kawola ke nɛ, te me nyii woya ŋaale leewɔ Wurubuarɛ kedeesa boe keŋ bɔɔ mo kɔba yayam yɛɛ ke te ka seŋɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ, ka yenaase anaara ŋan man. 14 Woya ŋenaŋ yako Wurubuarɛ kpilale loorote ŋon ɔ dana kaberɛ keŋ nɛ nyiaa, “Tina ɔbɔnsam kpilala banaara baŋ bɔɔ bake wɔ do boo dinaa Efurate man nɛ yela.” 15 Mena dɔɔ be tinaa wɔ yela. Na Wurubuarɛ te desina wɔ see fa mena debaŋ kei, na mena wee kei na mena gyaalaŋ kei na mena kulutoo kei, nyi baa koe tɛɛle kei dɔɔ balaŋ kekpase atooro man dekpeŋ dokoloŋ. 16 Keŋte ba wola maŋ balaŋ baŋ be kyaa dɛɛkyɔŋse baŋ dɔɔ nɛ be yaanɔɔle. Na be yaanɔɔle yɛɛ kakpoŋ kakpoŋse sɔŋononŋse ala (200,000,000). 17 Dɛɛkyɔŋse na balaŋ baŋ be kyaa be dɔɔ te mɔɔ naa wɔ ŋgba dosɛɛ man nɛ, be dinɔɔ yaa mɛɛ gyae maa wola ŋon nɛ. Nyeela pampasaŋ ŋan balaŋ baŋ be kyaa dɛɛkyɔŋse baŋ dɔɔ ba mo gyee be konɔɔse nɛ, ŋe ŋaale yasɛɛ ŋgba boalaŋ nɛ, te ŋaale mɔ birɛɛ yuu te ŋaale mɔ yɛɛ kegyim nuŋ ŋgba kpatakpela nɛ. Dɛɛkyɔŋse baŋ nyeeya yɛɛ ŋgba dinaate nyee nɛ. Na boalaŋ na nyɔɔse na kpatakpela na lee be nɔɔse man. 18 Boalaŋ na nyɔɔse na kpatakpela ŋan ba lee be nɔɔse man nɛ, ŋan yɛna kayeyɛɛ nombia ŋan ba ko tɛɛle kei dɔɔ balaŋ kekpase atooro man dekpeŋ dokoloŋ nɛ. 19 Dɛɛkyɔŋse baŋ doŋ keŋ bɛɛ mo koe balaŋ nɛ doe be nɔɔse na be gyuŋse man. Be gyuŋse yɛɛ ŋgba doma nɛ, te ŋe dana nyeeya ŋan bɛɛ mo gooli balaŋ.

20 Balaŋ baŋ bɔɔ kaa tɛɛle kei dɔɔ keŋ be ta yem lee mena kayeyɛɛ nombia kɛŋa man ya nɛ, te tina be nombiakumɛɛ keyɛɛ yela ya. Ba te kyɛɛkee ba agyueŋ na baa tina abɔɔ ŋan baŋ gbagba ba mo be nyiŋmaase yɛɛ ŋa nɛ kasom yela ya. Be te tina feliŋkumɛɛ na bɛɛneŋ ŋan baŋ gbagba ba mo kɔba yayam yaa kɔba wolom yaa nyeela yaa boya yaa daase yɛɛ ŋa nɛ kasom yela ya. Mɔna mena bɛɛneŋ kɛwɔ bɛɛ naa ya, te ŋe bee nyii dei ya te ŋe bɛɛ tɛɛ mɔ ya. 21 Mena ke mɔ te ba te kyɛɛkee ba agyueŋ na baa tina balaŋ kakoe, na ŋmeeseŋ nombia na kafoŋ nombia na ŋmɛɛleŋ nombia yela ya.

10

Wurubuarɛ kpilale ŋon ɔ dana tɔnebii keŋ bɔɔ bɔ ke nɛ

1 Kei wɔle nɛ, ma besewɔ naa
Wurubuarɛ kpilale doŋte ŋolo
bela na ɔ ta lee adido ɔ ne kɔŋ. Na
debuŋta te kilisi ɔ wose gyaŋee
ŋgba kegba te ɔ doona nɛ, te
kolo mɔ te kilisi ɔ nyee gyaŋee
ŋgba okyimaale nɛ. Ɔ siagbɛɛ
ne ŋalakee ŋgba weese nɛ, te ɔ
nawɔɔ mɔ yɛɛ ŋgba daakpeese na
boalaŋ seŋɛɛ la ne kpaa nɛ. 2 Na
ɔ dana tɔnebii daale keŋ bɔɔ gyu-
usu ke nɛ ɔ nyiŋmaa man. Keŋte
ɔ moo ɔ dunoluŋ nae gyakaa ɛpo
dɔɔ, na ɔ demena nae mɔ seŋɛɛ
tɛɛle dɔɔ. 3 Keŋte ɔ fae yeesa
keŋkeŋ ŋgba dinaate muusu la
nɛ. Ɔ ke fae yeesa keŋ nɛ, te
ɔga faewɔ betabonyetooro. 4 Ɔga
ke fae betabonyetooro keŋ nɛ,
nafɔ me gyaewɔ nyi maa ŋmarase
kpene keŋ mɔɔ nyii lee ɔga kefae
keŋ man nɛ see. Mɔna me nyii
woya ŋaale lee adido keŋ ne yako
maŋ nyiaa, “Kyaŋ nombia ŋan n
be nyii nɛ do n nyee man. Na
ŋmarase ŋa see ya.” 5 Botɔɔ te
Wurubuarɛ kpilale ŋon mɔɔ naa ɔ
seŋɛɛ keŋ ɔ nae daale gyakaa ɛpo
dɔɔ, te ɔ nae daale mɔ seŋɛɛ tɛɛle
dɔɔ nɛ gyinaa ɔ dunoluŋ nyiŋmaa
adido.

6 Keŋte ɔ kaŋa Wurubuarɛ ŋon
ɔ kyaa kekpaakekpaa, te ɔ be
yɛɛ adido na abɔɔ ŋan pou ŋe
kyaa botɔɔ, na ateta na abɔɔ ŋan
pou ŋe kyaa kɛbo, na ɛpo na
abɔɔ ŋan pou ŋe doo ke man
nɛ ntam. Ntam keŋ ɔ be kam
nɛ yɛna nyiaa, “Wurubuarɛ be
gyae waa dɔɔ wɔle lee kpene keŋ
ɔ ne gyae nyi waa yɛɛ nɛ man
ya. 7 Mɔna debaŋ keŋ Wurubuarɛ
kpilale nyetoorote ŋon waa wola
ɔ kaberɛ keŋ nɛ, debaŋ kenaŋ te
nombia aweeseŋ ŋan Wurubuarɛ
be yako fa ɔ tewulɛɛ baŋ be yɛɛ
wa akpeŋkpeŋgyɔɔrawɔ nɛ, gyae
ke kɔŋ mena.”

8 Botɔɔ te woya ŋan mɔɔ nyii
lee adido kaalaŋ nɛ besewɔ kolosi
fa maŋ bela nyiaa, “Ta gyu ke lɛɛ
tɔnebii keŋ bɔɔ gyuusu ke nɛ lee
Wurubuarɛ kpilale ŋon ɔ seŋɛɛ te
ɔ nae daale gyakaa ɛpo dɔɔ, te ɔ
nae daale mɔ seŋɛɛ tɛɛle man nɛ
nyiŋmaa man.” 9 Mena dɔɔ me
gyuuwɔ Wurubuarɛ kpilale ŋon
gyaŋ nyi waa mo tɔnebii keŋ fa
maŋ. Keŋte ɔ yako maŋ nyiaa,
“Lɛɛ ke na n ke tao ke. N ne tao
ke nɛ, ke gyae ke yɛɛ neŋ gyoŋ n
nɔɔman ŋgba teebɔɔ nɛ. Mɔna
akpaa n lila ke na, ke gyae ke
yɛɛ ŋaŋ n tɔɔman.” 10 Botɔɔ te
me lɛɛ tɔnebii keŋ lee Wurubuarɛ
kpilale ŋon nyiŋmaa man te ma
moo ke tao. Me kɛɛ tao ke nɛ,
na ke dana gyoŋ ŋgba teebɔɔ nɛ
me nɔɔman. Mɔna ma ke tao
ke mo lila nɛ, me tɔɔman pou
yɛɛ maŋ ŋaŋ bo. 11 Ma ke tao
ke taŋ nɛ te me nyii woya ŋaale
yako maŋ nyiaa, “Kaboena nyi
nya bese gyɔ Wurubuarɛ nombia
ŋan ɔ be yako neŋ nɛ dekpeŋkpeŋ
fa balaŋ burum, na tɛɛlese na
deise na gyooneŋ ŋgba mena keŋ
Wurubuarɛ ba lese wola neŋ nɛ.”

11

Wurubuarɛ adansɛɛtena bala baŋ

1 Kɛŋa wɔle nɛ, te ŋolo faa maŋ
gbutu keŋ ke yɛɛ ŋgba daŋ keŋ
bɛɛ mo maa kolo nɛ. Keŋte ɔ
yako maŋ nyiaa, “Koro gyu ke
maa Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa
keŋ na Wurubuarɛ kedeesa boe
keŋ, na n ke kala balaŋ baŋ pou
bɛɛ som Wurubuarɛ botɔɔ nɛ.
2 Mɔna na maa tɛɛle keŋ ke doo
Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ
yenaase nɛ ya, nawolo nyi be ta
mo botɔɔ fa balaŋ baŋ ba te yɛɛ
Gyudatenawɔ ya nɛ. Baŋ ne gyae
la baa di doŋ Gyerusalɛm donɔɔ
keŋ dɔɔ gyaalaŋna sɔŋola na ala.

3 Te maa kpila ma adansɛɛtena
bala, na baa do lia abɔɔ kɔŋ kaa
kolosi me nombia ŋan mɔɔ lese
wola wɔ nɛ gyaalaŋna sɔŋola na
ala."
4 Adansɛɛtena bala baŋ yɛna
oliifi daase ala na kanease daase
ala ŋan seŋɛɛ Wurubuarɛ ŋon
ɔ yɛɛ tɛɛle kei pou Gbeŋgyoo e
nɛ siaman nɛ. 5 Akpaa ŋolo de
kɔŋ nyi ɔ kaa yɛɛ mena Wu-
rubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra bala
kɛwɔ nombiikum daale nɛ, boalaŋ
na lee be nɔɔse man kaa ko
be kɔlala benaŋ. Te walaŋ ka-
masɛ ŋon ɔ ne gyae nyi waa
yɛɛ wɔ kolo kum daale na,
mena gbɛɛ kenaŋ man te bɛɛ
mo ko ɔtenate. 6 Mena Wu-
rubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra bala
kɛwɔ dana doŋ, keŋ baa tale tɔ
gbɛɛ nyi debaŋ kamasɛ keŋ baa
kolosi Wurubuarɛ nombia na ɔga
na ŋɛɛ ya. Be dana doŋ keŋ baa
tale yela loŋse pou ka bese fatabo,
te baa tale yela kayeyɛɛ kamasɛ
mɔ ke yala tɛɛle kei dɔɔ debaŋ
kamasɛ keŋ bɛɛ gyae.
7 Akpaa Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra
bala baŋ de kolosi be nombia ŋan
taŋ nɛ, wonembukum ŋon ɔ ne
kyaa lee bɔɔ kyilimkyilim keŋ
ka be taŋ ɔto ya man nɛ, waa
kaa yokii na wɔ na waa di be
dɔɔ na waa koe wɔ. 8 Te baa
tina ba woya yela donɔɔ dinaa
keŋ abɔntere man. Mena donɔɔ
kei man te be gyɔɔ be Gbeŋgyoo
sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ ko. Balaŋ ta
do mena donɔɔ kenaŋ yele nyi
Sodom yaa Igyipite. 9 Balaŋ baa
lee donɔɔse kpookpoo, na deise
kpookpoo na tɛɛlese kpookpoo
man kɔŋ kaa kɛɛ woya benaŋ
weeya atooro na yaale. Mɔna
balaŋ baa bɛɛ nyi be na wuu wɔ
ya. 10 Ba yeŋ gyae ke yɛɛ tɛɛle kei
dɔɔ balaŋ gyoŋ. Baa di wee kenaŋ
ŋgba ba wee dinaa daale nɛ, na
baa kyɛɛ dɔŋa abɔɔ. Nawolo nyi
Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra
bala kɛwɔ naase balaŋ diyem
nideli tɛɛle kei dɔɔ.
11 Mɔna weeya atooro na yaale
kei wɔle nɛ, Wurubuarɛ yela ɔ
weesɛɛ kaa gyoo be man te be
foŋawɔ koro kyaa. Kei yela
gyakoloŋ gyoo balaŋ baŋ pou
bɔɔ naa wɔ nɛ nideli. 12 Botɔɔ
te Wurubuarɛ kpilala bala baŋ
nyii woya ŋaale kolosiwɔ na wɔ
keŋkeŋ lee adido nyiaa, "Ɛ gyeŋ
kɔŋ adido kɛbo." Keŋte ba moowɔ
ŋɔma man gyeŋ gyu adido, na
be kɔlala baŋ seŋɛɛ bɛɛ kɛɛ
wɔ. 13 Mena debaŋ kenaŋ man
nɛ, tɛɛle wosiwɔ nideli keŋ nyi
donɔɔ dinaa keŋ kekpase kufu
man dekpeŋ dokoloŋ yɛlɛɛwɔ.
Tɛɛle kewosi kenaŋ mɔ koo balaŋ
kakpoŋse nyetooro (7,000). Te
gyakoloŋ gyoo balaŋ akaŋ baŋ
be ta yem ya nɛ, te ba lese
Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa adido nɛ
yele. 14 Kayeyɛɛ nombia ŋan alate
kaalaŋa laa, te atoorote mɔ ne
kɔŋ.

Be kawola kaberɛ nyetoorote keŋa

15 Keŋte Wurubuarɛ kpilale
nyetoorote ŋon wola ɔ kaberɛ. Ɔ
kawola ke nɛ, te me nyii woya
ŋaale lee adido keŋkeŋ nyiaa,

"Nɛnɛɛ tɛɛle kei dɔɔ gyoori
ta bese de Gbeŋgyoo Wu-
rubuarɛ
na ɔ bu nyeelɛɛre ŋon wui,
te de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ
ne gyae la waa di gyoori kek-
paakekpaa."

16 Keŋte kegyiise sao banaara baŋ
be kyaa be gyooro gbelɛɛ dɔɔ Wu-
rubuarɛ siaman nɛ, korowɔ buŋii
som Wurubuarɛ. 17 Te be yakowɔ
nyiaa,

"De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ doŋ
pou Gbeŋgyoo,
nyaŋ kyaa la kaalaŋ te nyaŋ
sɛɛ la n kyaa.

Dɛɛ do neŋ nɔɔ nawolo nyi

n ta mo n doŋ keŋ ka dokoso
be kyaa ya nɛ,
n ne di gyoori tɛɛle kei dɔɔ.
18 Balaŋ baŋ bɔɔ gyeŋ neŋ ya nɛ
ta gyeŋ baŋ n dɔɔ,
mɔna nɛnɛɛ te kaboena nyi
nya lese n baŋ wola.
Debaŋ te lii keŋ nyaŋ ke di balaŋ
baŋ bɔɔ yekee nɛ nombia,
na n ke tɔ n tewulɛɛ
akpeŋkpeŋgyɔɔra
na n balaŋ baŋ pou bɛɛ som
neŋ nɛ kom.
N ke tɔ balaŋ baŋ bee yee neŋ nɛ,
na balaŋ baŋ be dana yele,
na balaŋ yakaa nyibaŋ pou
kom.
Te debaŋ te lii keŋ nyaŋ ke wɔlɛɛ
balaŋ baŋ pou
bɛɛ wɔlɛɛ tɛɛle kei nɛ.”
19 Botɔɔ te be kyaŋa Wu-
rubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ ke
kyaa adido nɛ toro, te me naa
Nɔɔkebakesee Adakaa keŋ. Keŋte
ɔga ŋmaalewɔ te ɔ faewɔ, te tɛɛle
wosiwɔ te akpeleŋkpeleŋbia di-
naana yalawɔ.

12

*Alo fulute ŋolo na wonem-
bukum dekpatakpere ŋolo wose
man nombia*

1 Kɛŋa wɔle te gyakoloŋ nombia
ŋaale lese ŋa wose wola lee adido
bela. Me naa alo ŋolo na weese
kilisɛɛ na e ŋgba keŋ te ɔ doona
nɛ, te gyaalaŋ mɔ doo ɔ nawɔɔ tɛɛ.
Na ɔ wuuna gyooro kotɔtɔɔ keŋ
kyolobiise kufu ala mataa na ke.
2 Na alo ŋonaŋ dana fulu keŋ ɔ na
doŋee, te weeleŋ keŋ dɔɔ ɔ ne fae
yeesa.

3 Keŋte ma besewɔ naa
gyakoloŋ nombia ŋaale lee adido
bela. Me naa wonembukum
yayam dekpatakpere ŋolo na ɔ
yɛɛ ŋgba laŋaŋ nɛ, na ɔ dana
nyeeya nyetooro na woo kufu. Na
gyooro kotɔtɔɔse nyetooro gyakaa
ɔ nyeeya ŋan dɔɔ. 4 Akpaa n kpala
kyolobiise man akpeŋ atooro na,
wonembu ŋon moo ɔ gyuŋ gberaa
ŋe man dekpeŋ dokoloŋ lɔ tɛɛle
man. Na wonembu ŋonaŋ seŋɛɛ
alo ŋon ɔ na doŋee nɛ siaman,
nyi akpaa ɔ lola ɔ bu ŋon na waa
mo e lila debokenaŋ man. 5 Botɔɔ
te alo ŋon lola bu baale ŋon waa
di gyoori tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou
dɔɔ, keŋ ɔ be gyae waa wii be
waraŋase ya nɛ. Ɔ ka lola bu
ŋon pɛ, te be kaa too e lɛo lee
ɔ naa ŋon nyiŋmaa man mo e
gyu kefa Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa
ɔ gyooro gbeli dɔɔ nɛ. 6 Keŋte alo
ŋon yeuwɔ ka gyoo kefula man,
botɔɔ keŋ Wurubuarɛ be desina
see e nyi baa kɛɛ ɔ dɔɔ gyaalaŋna
sɔŋola na ala.

7 Keŋte yoo yalawɔ adido
botɔɔ. Wurubuarɛ kpilale kegyia
Maekɛle na ɔ tewulɛɛ yoowɔ
na wonembukum dekpatakpere
ŋon na ɔ tewulɛɛ. 8 Mɔna
wonembukum ŋon na ɔ tewulɛɛ
te yɛɛ doŋ ya, mena dɔɔ be te nyiŋ
daseŋae adido botɔɔ ya. 9 Keŋte
be gegi wonembukum ŋon lee
adido botɔɔ. Ŋon yɛna beneŋ
beneŋ dom ŋon bɛɛ baake e nyi
yele wɔlɛɛre yaa ɔbɔnsam, ŋon ɔ
na beo balaŋ pou tɛɛle kei dɔɔ nɛ.
Te be funa ŋon na ɔ tewulɛɛ baŋ
pou lee adido kaalɔ tɛɛle man.

10 Botɔɔ te me nyii woya ŋaale
adido ne yako keŋkeŋ nyiaa,
“Nɛnɛɛ debaŋ keŋ Wurubuarɛ
waa lɛɛ ɔ balaŋ nyee nɛ te lii.
Wurubuarɛ ta lese ɔ doŋ na ɔ
gyoori debɔɔ,
te Kristo nyeelɛɛre ŋon mɔ ta
lese wola nyi
ɔ dana doŋ tɛɛle kei balaŋ pou
dɔɔ.
Nawolo nyi be te fuŋ ɔbɔnsam
ŋon
ɔ na mo nombiakumɛɛ
gyakaa Kristotena dɔɔ
Wurubuarɛ siaman nelim na
ka weese nɛ ke lɔ tɛɛle man.
11 Nambu ŋon ɔ ba mo ɔ wose fa
kedeesa nɛ fatabo,

na anokoare nombia ŋan bɔɔ
kolosi nɛ,
ŋan te ba moowɔ di ɔbɔnsam
dɔɔ.
Be te wii baŋ gbagba nyeedoŋ ya,
mɔna ba moo ba wose fa yeŋ
lee ba kelɛɛdi dɔɔ.
12 Mena dɔɔ ɛmɛɛ baŋ pou ɛ kyaa
Wurubuarɛ man nɛ,
ɛ yela ke yɛɛ ŋon gyoŋ.
Mɔ ɛmɛɛ baŋ pou ɛ kyaa tɛɛle kei
dɔɔ
na ɛpo man nɛ ɛ laako,
nawolo nyi ɔbɔnsam ta mo
baŋ tisi
lee Wurubuarɛ man kɔŋ ɛ
gyaŋ.
Ɔ ta mo baŋ tisi kɔŋ,
nawolo nyi ɔ gyeŋ nyi ɔ
weeya ŋan
be kaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ ta boo
ya!”

13 Debaŋ keŋ wonembukum
ŋon be naa nyi be te fuŋ e lee Wu-
rubuarɛ man kaa lɔ tɛɛle man nɛ,
te ɔ korowɔ ɔ ne gegi alo ŋon ɔ ba
lola bu baale ŋon nɛ. 14 Mɔna Wu-
rubuarɛ faa alo ŋon otoloku dinaa
ŋolo beŋkelɛɛ ala, na waa nyiŋ
tale mo furufu yela wonembukum
ŋon gyu kefula man, botɔɔ keŋ
bɔɔ desina see e nyi baa kɛɛ ɔ dɔɔ
kulutooneŋ atooro na yale nɛ, na
wonembukum ŋon be nyiŋ gbɛɛ
ke yɛɛ e kolo botɔɔ ya. 15 Botɔɔ
te wonembukum ŋon puu loŋ lee
ɔ nɔɔman ŋgba boo kakpela nɛ,
na ke gyɔ alo ŋon laŋ. 16 Mɔna
tɛɛle kyɔɔ alo ŋon. Tɛɛle bɛɛwɔ
te ke nyɔɔ loŋ keŋ pou wonem-
bukum ŋon be puu lee ɔ nɔɔman
nɛ. 17 Mena dɔɔ wonembukum
ŋon gyeŋa baŋ alo ŋon dɔɔ, te
ɔ laŋawɔ yela e nyi ɔ kaa yoo
na ɔ bia akaŋ baŋ. Alo ŋonaŋ
bia benaŋ yɛna balaŋ baŋ pou
bee di Wurubuarɛ nombia ŋan
dɔɔ, te bee di Kristo wose man
adansɛɛ nɛ. Keŋte wonembukum
ŋon gyuuwɔ ka seŋ ɛpo nɔɔman.

13

Wonembukum ŋon ɔ ba lee ɛpo man nɛ

1 Botɔɔ te me naa wonembukum
ŋolo na ɔ ta lee ɛpo man ɔ
ne kɔŋ. Na ɔ dana woo kufu
na nyeeya nyetooro, te gyooro
kotɔtɔɔse wuɛ woo ŋan pou dɔɔ.
Te be ŋmarase mmusuo nom-
bia ŋaale gyakaa nyee kamasɛ
dɔɔ. 2 Wonembukum ŋon mɔɔ
naa nɛ yɛɛ ŋgba mokɔɔte nɛ. Ɔ
dana gelase ŋgba ɔsakuru nɛ, te
ɔ nɔɔ mɔ yɛɛ ŋgba dinaate nɛ.
Keŋte wonembukum gyaŋgbate
ŋon moo ɔ doŋ na ɔ gyoorobiiri
na ɔ kegyiiri ŋan pou ɔ dana nɛ fa
wonembukum kei. 3 Gyam dinaa
daale kyaawɔ kyaa wonembukum
ŋon nyee keŋ daale dɔɔ keŋ nafɔ
ke gyae ke tale ko e, mɔna gyam
kenaŋ ta yem. Wonembukum
ŋonaŋ nombia dana gyakoloŋ,
mena dɔɔ tɛɛle kei dɔɔ balaŋ
pou sila e. 4 Balaŋ burum som
wonembukum dekpatakpere ŋon,
nawolo nyi na ɔ ta mo ɔ doŋ
fa wonembukum kei. Ba som
wonembukum kei te be kɛlɛɛ
e nyiaa, “Amɔte kyaa la ŋgba
wonembukum kei nɛ, te amɔte mɔ
ne gyae la waa tale yoo na e?”

5 Keŋte be feefuwɔ do wonem-
bukum ŋon nyi waa yɛɛ kegyira
nombia, na waa kolosi mmusuo
nombia tia Wurubuarɛ. Te be
faa e doŋ nyi waa mo di tɛɛle
kei dɔɔ gyaalaŋna sɔŋola na ala.
6 Te wonembukum ŋon gyuusu
ɔ nɔɔ kolosi mmusuo nombia tia
Wurubuarɛ wɔlɛɛ ɔ yele, na ɔ
deni dinaa keŋ na baŋ pou be
kyaa Wurubuarɛ man nɛ. 7 Keŋte
ba besewɔ fa e doŋ nyi waa mo
yoo na Wurubuarɛ balaŋ baŋ na
waa di be dɔɔ. Te be faa e doŋ
bela nyi waa mo di akpaŋalaŋse,
na tɛɛle kei dɔɔ balaŋ na deise
na loŋtoro kamasɛ balaŋ dɔɔ.
8 Tɛɛle kei dɔɔ balaŋ burum baa
som wonembukum kei. Mena
balaŋ kɛwɔ yɛna balaŋ baŋ ba te

ŋmarase ba yela do nyeedoŋ tɔne keŋ man ya nɛ. Nyeedoŋ tɔne kenaŋ yɛɛ Nambu ŋon ɔ ba mo ɔ wose fa kedeesa leenaŋ tɛɛle kei kewalaŋ nɛ wui. 9 Walaŋ ŋon ɔ dana deŋele anenyiiŋ dei nɛ, waa see deŋele na waa tei. 10 Akpaa yɛɛ nyi baa kyaŋ ŋolo yoo man na, yoo man te baa taŋ kyaŋ e.

Te akpaa yɛɛ nyi ŋolo waa yeŋ sila nɔɔman na,
sila nɔɔman te waa taŋ yeŋ.

“Kei nawolo baa nyi,
kaboena nyi Wurubuarɛ balaŋ baa nyiŋ konɔɔ
na baa seŋ keŋkeŋ ba kelɛɛdi man.”

Wonembukum ŋon ɔ be bɛɛ lee tɛɛle man nɛ

11 Botɔɔ te ma besewɔ naa wonembukum ŋolo te bɛɛ lee tɛɛle man bela. Na ɔ dana woo ala ŋgba nam nɛ, mɔna ɔ kekolosi yɛɛ ŋgba wonembukum dekpatakpere ŋon nɛ. 12 Doŋ keŋ wonembukum gyaŋgbate ŋon dana nɛ, keŋ te balate kei mɔ dana ɔ ne yɛɛ ɔ tom ɔ dɔɔ ŋon yele man. Te ɔ yela tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou som wonembukum gyaŋgbate ŋon ɔ dana gyaŋtare dinaa ɔ nyeeman nɛ. 13 Wonembukum kei mɔ yɛɛ gyakoloŋ nombia dinaana. Ɔ yela boalaŋ gba koraŋ leewɔ adido kɔŋ kaa yala tɛɛle man te balaŋ pou naawɔ. 14 Lee gyakoloŋ nombia ŋan ɔ be yɛɛ wonembukum gyaŋgbate ŋon yele man nɛ dɔɔ, ɔ talewɔ beo tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou. Te ɔ ŋere wɔ te be maa bane ŋgba wonembukum gyaŋgbate ŋon, bɔɔ mo yoosila gooli e ɔ nyeeman yeŋ yeŋ te ɔ ta yem ya nɛ. 15 Be faa wonembukum balate kei doŋ nyi waa fa bane ŋon bɔɔ maa ŋgba wonembukum gyaŋgbate ŋon nɛ nyeedoŋ na waa tale kolosi, na waa yela baa koe baŋ pou bɔɔ bɛɛ nyi bɔɔ som bane ŋonaŋ ya nɛ. 16 Te mena wonembukum kei besewɔ ŋere walaŋ kamasɛ, balaŋ baŋ be dana yele na balaŋ yakaa nyibaŋ, na baŋ be dana kɔba na ayematena na gyoorobia na gbeŋa pou yela ba doo wɔ nso be dunoluŋ nyiŋmaase man na be tirinɔɔse dɔɔ. 17 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ be dana wonembukum gyaŋgbate ŋon nso keŋ ya nɛ, ɔtenate be dana gbɛɛ nyi waa yɔɔ kolo yaa waa lɛɛ kolo ya. Nso kei yɛna wonembukum ŋon yele, yaa ɔ yele keŋ nɔmba.

18 Walaŋ ŋon Wurubuarɛ be fa e nyansa nɛ, ŋon waageŋ ne gyae la waa tale nyii nombii kei man. Walaŋ ŋon ɔ dana agyueŋ nɛ, ŋon ne gyae la waa tale gyeŋ wonembukum ŋon nɔmba kei yaanɔɔle, nawolo nyi nɔmba kei yɛɛ deniwalaŋ ŋolo yele ke. Nɔmba kenaŋ yɛna sɔŋonoŋse looro na sɔŋotooro na looro (666).

14

Nambu ŋon na ɔ balaŋ

1 Kenaŋ wɔle ma besewɔ gɛɛse kɛɛ na, te me naa Nambu ŋon ɔ ba mo ɔ wose fa kedeesa nɛ seŋɛɛ Siyɔn bula keŋ dɔɔ. Na balaŋ kakpoŋse kufu bala akpeŋ kufu ala (144,000) seŋɛɛ Nambu ŋonaŋ gyaŋ. Ba te ŋmarase Nambu ŋon yele na ɔ kya Wurubuarɛ yele gyakaa mena balaŋ benaŋ tirinɔɔse dɔɔ. 2 Keŋte me nyii woya ŋaale lee adido ŋgba boo wuu la waale ne lam nɛ, te ka besewɔ wii ŋgba ɔga fae la nɛ. Woya ŋan mɔɔ nyii nɛ, ŋe yɛɛ ŋgba baale ne gyɔɔ na adolɛɛse nɛ. 3 Mena balaŋ kɛwɔ seŋawɔ Wurubuarɛ gyooro gbeli keŋ, na wonise banaara baŋ na kegyiise baŋ siaman kpee nɔɔneŋ wɔle. Te ŋolo te tale kasee nɔɔneŋ kenaŋ kpu na balaŋ kakpoŋse kufu bala akpeŋ kufu ala (144,000) baŋ Wurubuarɛ be tɔ ba nyeeman kom lɛɛ wɔ lee tɛɛle kei dɔɔ nɛ ya.

4 Mena balaŋ kɛwɔ yɛna balaŋ baŋ bɔɔ tela ba wose nideli, keŋ ba te doo na ala yaa baala see korakora ya nɛ. Bee sila Nambu ŋon gyu yenaŋ kamasɛ keŋ ɔ ne gyu nɛ. Balaŋ kɛwɔ yɛna balaŋ baŋ Wurubuarɛ be tɔ ba nyee man kom lɛɛ wɔ lee tɛɛle kei dɔɔ nɛ. Be ta mo wɔ fa Wurubuarɛ na ɔ Nambu ŋon, ŋgba mena keŋ walaŋ na mo ɔ wɔɔman weenɛɛ gyaŋgba nyiŋan deesi fa Wurubuarɛ nɛ. 5 Be te di dekara see korakora ya, te nombiikum kamasɛ mɔ be mataa na wɔ ya.

Wurubuarɛ kpilala batooro baŋ

6 Kenaŋ wɔle te ma besewɔ naa Wurubuarɛ kpilale ŋolo na ɔ ne furufu feliŋ man adido. Na ɔ dana Kristo nombia kpaakpaa ŋan ŋe kyaa kekpaakekpaa nɛ waa kolosi fa deise, na akpaŋalaŋse na tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou. 7 Keŋte ɔ kolosiwɔ keŋkeŋ nyiaa, “Ɛ yee Wurubuarɛ na ɛ ka lese ɔ yele, nawolo nyi ɔ nombia kedi debaŋ keŋ te lii. Ɛ som Wurubuarɛ, nawolo nyi ŋon yɛɛna adido na ateta na ɛpo na loŋse pou.”

8 Botɔɔ te Wurubuarɛ kpilale balate ŋolo mɔ kɔŋawɔ kaa yako nyiaa, “Babilɔn donɔɔ dinaa keŋ te yɛlɛɛ. Ɔ te yale, nawolo nyi ɔ ta mo ɔ kafoŋ nombia kyaŋee tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou. Ɔ kafoŋ kei yɛɛ yaa ŋgba soloŋ doŋte te ɔ moowɔ fa tɛɛle kei dɔɔ balaŋ te be nyɔɔwɔ dɛɛse nɛ.”

9 Keŋte Wurubuarɛ kpilale batoorote ŋolo mɔ kaa yakowɔ keŋkeŋ nyiaa, “Akpaa ŋolo da som wonembukum ŋon, yaa bane ŋon bɔɔ maa ŋgba ŋon nɛ, yaa ɔ sɛɛ te ba do e nso ɔ nyiŋmaa man yaa ɔ tirinɔɔ dɔɔ nɛ, be gyae ke de fa e ya. 10 Wurubuarɛ waa gyeŋ baŋ ɔtenate dɔɔ na waa wɔŋ ɔ deŋele nideli. Gyae ke yɛɛ ŋgba Wurubuarɛ gbagba moona soloŋ doŋte do leenɔɔ keŋ nawolo nyi ɔ ta gyeŋ baŋ nɛ man fa e. Mena walaŋ ŋonaŋ waa naa diyem nideli boalaŋ keŋ ne kpaa ŋgba ba moo kpatakpela bo do ke man nɛ Wurubuarɛ kpilala na Nambu ŋon siaman. 11 Boalaŋ keŋ man mena walaŋ ŋonaŋ waa yeyɛɛ nɛ, ke nyɔɔse gyae ka gyeŋ gyu adido kekpaakekpaa. Te balaŋ baŋ bɛɛ som wonembukum ŋon, na bane ŋon bɔɔ maa ŋgba wonembukum ŋonaŋ nɛ, na baŋ pou bɔɔ do wɔ wonembukum ŋonaŋ nso nɛ, bɔɔ gyae baa fɛɛfo korakora ya. Baa naa diyem nideli nelim na ka weese.” 12 Mena dɔɔ kaboena nyi Wurubuarɛ balaŋ baŋ bee di Wurubuarɛ mmaraase dɔɔ, te be silana Yesu anokoare man nɛ, baa nyiŋ konɔɔ na baa seŋ keŋkeŋ gbɛɛ kamasɛ man. 13 Keŋte me nyii woya ŋaale lee adido bela nyiaa, “Ŋmarase see nyiaa, ‘Balaŋ baŋ pou baa yeŋ de Gbeŋgyoo yele man lee gyɛŋ wee kei ne gyu nɛ, baŋ na nyeebam.’ ” Keŋte Wurubuarɛ feliŋ ŋon mɔ sɛɛwɔ nyiaa, “Ayi, ke yɛɛ ampaŋ. Baa fɛɛfo lee be kaale pou man, nawolo nyi be nombia ŋan bɔɔ yɛɛ nɛ ne gyae la ke sila wɔ.”

14 Ma besewɔ gɛɛse kɛɛ na, te me naa ŋɔma wolomɛɛ ŋaale. Te me naa ŋolo kyaa ŋɔma ŋenaŋ dɔɔ ŋgba “Deniwalaŋ” nɛ. Ɔ wuuna gyooro kotɔtɔɔ ɔ nyee dɔɔ, te ɔ dana sakawa keŋ kɛɛ bee baŋbaŋ nɛ ɔ nyiŋmaa man. 15 Keŋte Wurubuarɛ kpilale ŋolo mɔ leewɔ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man adido kɔŋ, te ɔ kolosiwɔ keŋkeŋ yako walaŋ ŋon ɔ kyaa ŋɔma ŋan dɔɔ nɛ nyiaa, “Mo n sakawa keŋ na n ke kɛrɛɛ weenɛɛ ŋan. Nawolo nyi tɛɛle kei dɔɔ weenɛɛ ŋan te yɛɛ, te ŋa kekɛrɛɛ mɔ debaŋ te lii.” 16 Mena dɔɔ walaŋ ŋon ɔ kyaa ŋɔma ŋan dɔɔ nɛ, fuŋa ɔ sakawa keŋ kɛrɛɛ abɔɔ ŋan pou ŋɔɔ yɛɛ tɛɛle dɔɔ nɛ.

17 Kenaŋ wɔle te Wurubuarɛ

kpilale ŋolo mɔ besewɔ lee Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man adido bela. Na ŋon mɔ dana sakawa baŋbaŋ daale. 18 Keŋte Wurubuarɛ kpilale ŋolo mɔ leewɔ botɔɔ keŋ bee deesi fa Wurubuarɛ nɛ man kɔŋ. Wurubuarɛ kpilale kei ne kɛɛ na kedeesa boalaŋ keŋ dɔɔ. Te ɔ fae yeesa keŋkeŋ yako walaŋ ŋon ɔ dana sakawa baŋbaŋ keŋ nyiaa, “Mo n sakawa keŋ na n ke kɔ gerepo saase ŋan pou ŋɔɔ yɛɛ tɛɛle kei dɔɔ nɛ lee ŋe woŋse ŋan man.” 19 Mena dɔɔ Wurubuarɛ kpilale ŋon mɔ fuŋa ɔ sakawa keŋ kɔ gerepo saase ŋan pou lee ŋe woŋse man, te ɔ fuŋa ŋa do bɔɔ dinaa keŋ man bɛɛ ŋmaase bia ŋan lese ŋa loŋ mo yɛɛ soloŋ nɛ. Mena bɔɔ kei seŋɛɛ fa Wurubuarɛ baŋ kum keŋ. 20 Keŋte be sakatee gerepo bia ŋan botɔɔ ŋmaase ŋa lese ŋa loŋ donɔɔ keŋ nɔɔman. Te loŋ keŋ ba lee ŋe man nɛ bese fatabo te ŋe laŋawɔ ŋgba boo nɛ. Fatabo kenaŋ kelaŋ dɔɔloŋ man gyae ke yɛɛ ŋgba maelese sɔŋonoŋse ala nɛ (200), te ke siiliŋ mɔ gyae ke yɛɛ ŋgba nawɔɔtɔɔse anoŋ nɛ.

15

Wurubuarɛ kpilala baŋ be dana kayeyɛɛ nombia nyetooro nɛ

1 Kenaŋ wɔle te ma besewɔ naa gyakoloŋ nombii dinaa daale Wurubuarɛ man adido bela. Me naa Wurubuarɛ kpilala nyetooro baale na be dana kayeyɛɛ nombia nyetooro. Kayeyɛɛ nombia kɛŋa yɛna Wurubuarɛ balaŋ deŋele kewɔŋ ɔtomante keŋ. Nawolo nyi ŋa de kaa lam na, Wurubuarɛ mɔ wɔe gyae ke fɛɛ.

2 Keŋte me naa kolo gyooro gbeli keŋ siaman ŋgba ɛpo loŋ nɛ. Na ke yɛɛ geleŋgeleŋ te kɛɛ ŋalakee ŋgba diiku nɛ, na boalaŋ mɔ kyakalɛɛ ke man. Te me naa balaŋ baale seŋɛɛ ɛpo kenaŋ nɔɔman. Balaŋ benaŋ yɛna balaŋ baŋ bɔɔ yoo di wonembukum ŋon na bane ŋon bɔɔ maa wonembukum ŋonaŋ dinɔɔ man, te ɔ nɔmba seŋɛɛ fa ɔ yele dɔɔ nɛ. Na be dana adolɛɛse ŋan Wurubuarɛ be fa wɔ nɛ. 3 Na bee kpee Wurubuarɛ tobaale Mosesi nɔɔneŋ, na Nambu ŋon nɔɔneŋ nyiaa,

“De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ doŋ pou nyee,
n nombia ŋan n ne yɛɛ nɛ yɛɛ nombia dinaana ŋa,
te ŋe dana gyakoloŋ.
Nyaŋ yɛna tɛɛle kei dɔɔ pou gyoo.
N nombia doo na ŋe gbɛɛ,
te ŋe yɛɛ anokoare mɔ.
4 De Gbeŋgyoo,
amɔte kyaa la keŋ ɔ be gyae waa yee neŋ ya,
te amɔte mɔ be gyae la waa lese n yele ya?
Nawolo nyi nyaŋ nyaageŋ kooŋ yɛna walaŋ ŋon ayimɛɛ be doo n man ya.
Tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou baa kɔŋ kaa buŋ neŋ na baa som neŋ.
Nawolo nyi n ta lese n nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ nɛ debɔɔ.”

5 Kei wɔle te me kɛɛ adido na, te me naawɔ na Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa tɔɔmante keŋ ne di adansɛɛ nyi Wurubuarɛ kyaa botɔɔ nɛ ta toro. 6 Botɔɔ te me naa Wurubuarɛ kpilala nyetooro baŋ be dana kayeyɛɛ nombia nyetooro ŋan nɛ, ta lee Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man. Ba doona akaralɛɛ kegbase wurikyim ŋan ŋɛɛ ŋalakee nɛ, te ba moo kɔba yayam abɔsɔɔse kpaŋ karase be konɔɔse man. 7 Keŋte wonise banaara baŋ man ŋolo moo kɔba yayam nyefalɛɛ nyetooro fa Wurubuarɛ kpilala nyetooro baŋ. Abɔɔ ŋan doo nyefalɛɛ ŋan man nɛ, yɛɛ kayeyɛɛ kumɛɛ ŋan Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa kekpaakekpaa nɛ waa mo baŋ mo ŋa do tɛɛle kei dɔɔ balaŋ

nɛ. 8 Botɔɔ te Wurubuarɛ gyoorobiiri na ɔ doŋ yela nyɔɔse kaa wulu Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man. Mena dɔɔ ŋolo te tale gyoo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man ya, kelii debaŋ keŋ kayeyɛɛ nombia nyetooro ŋan Wurubuarɛ ba mo fa ɔ kpilala nyetooro baŋ nɛ taŋawɔ.

16

1 Keŋte me nyii woya ŋaale Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man ne yako Wurubuarɛ kpilala nyetooro baŋ keŋkeŋ nyiaa, “Ɛ gyu ke kyɛɛkee Wurubuarɛ baŋ kumɛɛ ŋan ŋe doo ɛ nyefalɛɛ nyetooro ŋan man nɛ woli tɛɛle dɔɔ.”

2 Botɔɔ te Wurubuarɛ kpilale gyaŋgbate ŋon gyuuwɔ ke kyɛɛkee kpene keŋ doo ɔ nyefale keŋ man nɛ woli tɛɛle dɔɔ. Ɔ ke kyɛɛkee ke woli tɛɛle dɔɔ pɛ, te gyamɛɛ kumɛɛ ŋaale kaa gyɔɔ balaŋ baŋ pou bɔɔ do wɔ wonembukum ŋon nso, te bɛɛ som bane ŋon bɔɔ maa wonembukum ŋonaŋ dinɔɔ man nɛ.

3 Kenaŋ wɔle te Wurubuarɛ kpilale balate ŋon mɔ kyɛɛkee kpene keŋ doo ɔ nyefale keŋ man nɛ do ɛpo man. Botɔɔ te ɛpo loŋ keŋ kyɛɛkeewɔ yɛɛ ŋgba walaŋ deyeŋe fatabo nɛ, te wonembu kamasɛ ŋon ɔ doo ɛpo man nɛ yeŋawɔ.

4 Keŋte Wurubuarɛ kpilale batoorote ŋon mɔ kyɛɛkee kpene keŋ doo ɔ nyefale man nɛ do boonеŋ na loŋse man, te ŋe popou bese fatabose. 5 Botɔɔ te me nyii Wurubuarɛ kpilale ŋon ɔ ne kɛɛ loŋse ŋan dɔɔ nɛ yakowɔ nyiaa,

“Nyaŋ yɛna Wurubuarɛ ŋon n
wulaa n kyaa lee kewalaŋ keŋ,
te nyaŋ yɛna Wurubuarɛ ŋon
n kyaa debaŋ kei.
Nyaŋ yɛna Wurubuarɛ ŋon
ayimɛɛ kamasɛ be doo n man ya.
Te n deŋele kewɔŋ keŋ n ne wɔŋ
balaŋ nɛ,
doo na ke gbɛɛ.
6 Nawolo nyi ba koe n balaŋ
na nya akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ.
Mena dɔɔ te n moo fatabo fa wɔ
nyi baa nyɔɔ,
ŋgba mena keŋ kaboena wɔ nɛ.”

7 Keŋte me nyii ŋolo kolosiwɔ lee botɔɔ keŋ bee deesi nɛ nyiaa,

“Ampaŋ, de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ doŋ pou nyee,
n nombia kedi yɛɛ anokoare te ke doo na ke gbɛɛ.”

8 Kenaŋ wɔle te Wurubuarɛ kpilale banaarate ŋon mɔ kyɛɛkee kpene keŋ doo ɔ nyefale keŋ man nɛ woli weese dɔɔ. Te be faa weese doŋ nyi waa nyakee balaŋ ŋgba boalaŋ nɛ. 9 Mena dɔɔ weese ŋon nyakee balaŋ baŋ nideli, te be falaa Wurubuarɛ ŋon ɔ dana doŋ mena kayeyɛɛ nombia ŋan dɔɔ nɛ yele. Mɔna be bɛe ba te kyɛɛkee ba agyueŋ na baa tina be nombiakumɛɛ keyɛɛ yela, na baa lese Wurubuarɛ yele ya.

10 Keŋte Wurubuarɛ kpilale banoŋte ŋon mɔ kyɛɛkee kpene keŋ doo ɔ nyefale keŋ man nɛ woli wonembukum ŋon gyooro gbeli keŋ dɔɔ. Botɔɔ te ditiŋtɛɛ gyoo wonembukum ŋon gyoori keŋ pou. Kayeyɛɛ keŋ be kɔŋ balaŋ dɔɔ nɛ, yela be nyii weeleŋ nideli te be tao be kela. 11 Be gyamɛɛ ŋan bɔɔ nyim na weeleŋ keŋ bɔɔ nyii nɛ, yela be falaa Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa adido nɛ. Mɔna be bɛe ba te kyɛɛkee ba agyueŋ na baa tina be nombiakumɛɛ keyɛɛ yela, na baa kɔŋ ɔ gyaŋ ya.

12 Keŋte Wurubuarɛ kpilale loorote ŋon mɔ kyɛɛkee kpene keŋ doo ɔ nyefale keŋ man nɛ,

do boo dinaa keŋ bɛɛ baake ke nyi Efurate nɛ man. Te loŋ keŋ pou yoowɔ, na gbɛɛ ke doo fa gyooneŋ baŋ baa lee weese dɛɛlee man kɔŋ nɛ. 13 Botɔɔ te me naa feliŋkumɛɛ atooro ŋaale na ŋe yɛɛ ŋgba penlase nɛ. Ŋa lee wonembukum dekpatakpere ŋon na wonembukum gyaŋgbate ŋon, na wonembukum balate dekarate ŋon nɔɔse man. 14 Mena feliŋkumɛɛ kɛwɔ yɛɛ ɔbɔnsam tewulɛɛwɔ, te be dana doŋ keŋ bɛɛ tale yɛɛ gyakoloŋ nombia dinaana. Be dɔŋ tɛɛle kei gyooneŋ pou dɔɔ bee yilaa wɔ, na be kaa yoo na Wurubuarɛ doŋte ŋon ɔ wee dinaa keŋ man.

15 De Gbeŋgyoo kpa nyiaa, “Ɛ tɔɔse nyi maa kɔŋ kaa futaa ŋon bo ŋgba ŋmɛɛlate nɛ! Mena dɔɔ walaŋ kamasɛ ŋon waa kyaa gyee keŋ ɔ be wolee ɔ wose ya, te waa desina ɔ wose keŋ ɔ be tɛɛ diteŋteli na desɛŋ balaŋ man mena wee kenaŋ ya nɛ, ŋon na nyeebam.” 16 Keŋte feliŋkumɛɛ ŋan yilaa gyooneŋ baŋ, te be gyuuwɔ kegyaŋee botɔɔ keŋ bɛɛ baake ke Gyudatena dei man nyi Amagedɔn nɛ.

17 Kenaŋ wɔle te Wurubuarɛ kpilale nyetoorote ŋon mɔ kyɛɛkee kpene keŋ doo ɔ nyefale keŋ man nɛ woli feliŋ man. Botɔɔ te me nyii yeesa keŋkeŋ ŋaale lee gyooro gbeli keŋ ke doo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man nɛ nyiaa, “Nɛnɛɛ dɔɔ te taŋ!” 18 Kei wɔle te ɔga ŋmaalewɔ agbaatee agbaatee, te ɔ faewɔ agbaatee agbaatee, te tɛɛle wosiwɔ nideli. Leenaŋ debaŋ keŋ balaŋ be kyaa tɛɛle kei dɔɔ pou nɛ, tɛɛle te wosi ta mena see ya. 19 Keŋte donɔɔ dinaa keŋ kpasewɔ akpeŋ atooro, te donɔɔse dinaana ŋan pou ŋe kyaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ yɛlɛɛwɔ. Te Wurubuarɛ tɔɔse nombiakumɛɛ ŋan Babilɔntena be yɛɛ nɛ, mena dɔɔ ɔ gyeŋa baŋ kum do wɔ nideli ŋgba mena keŋ kaboena nɛ. 20 Te donɔɔse ŋan pou loŋ be kilisi ŋa gyaŋee nɛ, na bulase pou ŋaalaawɔ. 21 Te akpeleŋkpeleŋbia dinaana ŋan ŋe dana yuŋ nideli nɛ leewɔ adido yala balaŋ dɔɔ. Mena dɔɔ balaŋ baŋ falaa Wurubuarɛ lee kayeyɛɛ nombia ŋan akpeleŋkpeleŋbia ŋan ba mo kɔŋ be dɔɔ nɛ dɔɔ. Nawolo nyi diyem keŋ akpeleŋkpeleŋbia ŋan be naase wɔ nɛ, te yɛɛ nsendee ya.

17

Futooli alo kum ŋon

1 Kenaŋ wɔle te Wurubuarɛ kpilala nyetooro baŋ be dana nyefalɛɛ nyetooro ŋan nɛ, be man ŋolo kɔŋawɔ me gyaŋ kaa yako maŋ nyiaa, “Kɔŋ na maa wola neŋ mena keŋ maa wɔŋ futooli alo ŋon deŋele. Alo ŋonaŋ yɛna donɔɔ dinaa keŋ bɔɔ baŋ ke booneŋ burum nɔɔman nɛ.” 2 Tɛɛle kei dɔɔ gyooneŋ ta gyem tisi ɔ dɔɔ ke yɛɛ kafoŋ nombia na e. Ɔ ta mo ɔ kafoŋ nombia wɔlɛɛ tɛɛle kei dɔɔ balaŋ pou nyee, ŋgba mena keŋ soloŋ ne wɔlɛɛ soloŋ nyɔɔra nyeeya nɛ.

3 Keŋte Wurubuarɛ feliŋ ŋon kaa gyoowɔ me man nideli, te Wurubuarɛ kpilale ŋon moo maŋ gyu depampaa dinaa daale man. Botɔɔ te me naa alo ŋolo na ɔ kyaa wonembukum yayam ŋolo dɔɔ. Ba te ŋmarase mmusuo yela ŋan ŋɛɛ tia Wurubuarɛ nɛ gyakaa ɔ dɔɔ pou. Wonembukum ŋonaŋ dana nyeeya nyetooro na woo kufu. 4 Na alo ŋonaŋ doona kanyaŋ yayam na agoo abɔɔ. Te ɔ moo kɔba yayam abɔɔ na kegyaŋase kpookpoo kpaakpaa nyiŋan ŋan ŋɛɛ ŋalakee te ŋe dana koyadoŋ nɛ mia desina ɔ wose. Te ɔ dana kɔba yayam kuruwaa keŋ ɔ nombia

nkaraŋkaraŋ na ɔ futooli nombia ŋan be wulu ke man nɛ ɔ nyiŋmaa man. 5 Ba te ŋmarase yele daale keŋ walaŋ na walaŋ ba gyeŋ ka asɛɛ ya nɛ gyakaa ɔ tirinɔɔ dɔɔ nyiaa,

"BABILƆN DONƆƆ DINAA,
FUTOOLI ALA POU BE NAA,
TƐƐLE KEI NOMBIA
NKARAŊKARAŊ POU NYEE."

6 Keŋte me naawɔ na, alo ŋon te nyɔɔ Wurubuarɛ balaŋ fatabo baa dɛɛse ŋgba soloŋ te ɔ nyɔɔwɔ nɛ. Balaŋ kɛwɔ yɛna baŋ bɔɔ koe wɔ, keŋ bɔɔ mo be konɔɔ pou sila Yesu nɛ dɔɔ. Ma kena alo ŋonaŋ nɛ, ma wose gbirisi maŋ nideli. 7 Botɔɔ te Wurubuarɛ kpilale ŋon bɔɔse maŋ nyiaa, "Woŋ dɔɔ te n wose gbirisi neŋ? Yela maa lese alo ŋon na wonembukum ŋon ɔ dana nyeeya nyetooro na woo kufu, te alo ŋon kyaa ɔ dɔɔ nɛ nombia aweeseŋ ŋan man wola neŋ. 8 Wonembukum ŋon n be naa nɛ nafɔ na ɔ kyaa, mɔna nɛnɛɛ dɔɔ ɔ be kyaa bela ya. Waa lee bɔɔ kyilimkyilim keŋ ke taŋ ɔto ya nɛ man kɔŋ, na ɔ kaa yeŋ leki. Nyi akpaa tɛɛle kei dɔɔ balaŋ baŋ pou ba te ŋmarase ba yela do Wurubuarɛ nyeedoŋ tɔne keŋ ke kyaa leenaŋ kewalaŋ keŋ Wurubuarɛ be yɛɛ tɛɛle kei ya nɛ de naa wonembukum ŋon na, gyakoloŋ gyae ke kyaŋ wɔ nideli. Nawolo nyi nafɔ na wonembukum kei kyaa, te nɛnɛɛ dɔɔ ɔ be kyaa ya. Mɔna waa bese kaa lese ɔ wose wola bela.

9 Walaŋ ŋon ɔ dana nyansa te ɔ gyeŋ nombia nɛ, ŋon ne gyae la waa tale nyii nombia kɛŋa man nideli. Wonembukum ŋon nyeeya nyetooro ŋan seŋɛɛ fa bulasebia nyetooro, te bulasebia ŋenaŋ dɔɔ te alo ŋon ne kyaa. Bulasebia ŋenaŋ mɔ seŋɛɛ fa gyooneŋ nyetooro. 10 Gyooneŋ kɛwɔ man banoŋ ta yekee. Loorote ŋon gyakaa ɔ ne di gyoori, te nyetoorote ŋon te kɔŋa ta ya. Akpaa nyetoorote ŋon de kɔŋ nɛ, waa di gyoori keŋ bo debaŋ kyomii na baa gegi e. 11 Wonembukum ŋon ɔ be kyaa kaalaŋ te nɛnɛɛ ɔ be kyaa bela ya nɛ, ŋon yɛna gyoo gyanaarate ŋon te ɔ kpuɛ gyooneŋ nyetooro baŋ man. Te ŋon dɔɔ ɔ ne gyu baa ɔ kaa yeŋ leki.

12 Woo kufu ŋan n be naa nɛ, ŋan mɔ seŋɛɛ fa gyooneŋ kufu, mɔna be te dii ta gyoori ya. Mɔ baa fa gyooneŋ kufu benaŋ na wonembukum ŋon doŋ, na baa di gyoori debaŋ dokoloŋ bo. 13 Nombii dokoloŋ dɔɔ te gyooneŋ kufu benaŋ pou seŋɛɛ. Baa yɛɛ nɔɔdokoloŋ na baa mo be kegyiiri na be doŋ pou fa wonembukum ŋon, na waa mo di gyoori. 14 Baa yoo na Nambu ŋon, mɔna Nambu ŋon na ɔ balaŋ baŋ ɔ be baake wɔ mo wɔ yɛɛ ɔ wui, te be silana e anokoare man nɛ baa di ɔ dɔɔ. Nawolo nyi ŋon yɛna gbeŋgyoona pou Gbeŋgyoo na gyooneŋ pou Gyoo."

15 Botɔɔ te Wurubuarɛ kpilale ŋon yako maŋ bela nyiaa, "Booneŋ ŋan n be naa keŋ futooli alo ŋon kyaa ŋe gyaŋ nɛ, seŋɛɛ fa balaŋ kpookpoo baŋ be kyaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ. 16 Te wonembukum ŋon na woo kufu ŋan n be naa nɛ, baa kɔla futooli alo ŋon nombia. Baa wɔlɛɛ e nɛ kyekpakyekpakyekpa, na baa tina e yela diteŋteli. Baa tao e, na baa too akaŋ keŋ. 17 Nawolo nyi Wurubuarɛ yele la te gyooneŋ kufu baŋ sɛɛwɔ, te be yɛɛ ŋon Wurubuarɛ kegyaebii. Mena dɔɔ te ba moo be doŋ pou fa wonembukum ŋon nyi waa di gyoori kelii debaŋ keŋ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan gyae ke kɔŋ mena nɛ. 18 Alo ŋon n be naa nɛ, ŋon yɛna donɔɔ dinaa keŋ ke gyoo ne di doŋ tɛɛle kei dɔɔ gyooneŋ pou dɔɔ nɛ."

18

Wurubuarɛ keyɛlɛɛ Babilɔn donɔɔ

1 Kei wɔle nɛ, te ma besewɔ naa
Wurubuarɛ kpilale ŋolo te tisi lee
adido ɔ ne kɔŋ. Na ɔ dana doŋ
te ɔ gyoorobiiri ŋalakeewɔ tɛɛle
kei dɔɔ pou. 2 Keŋte ɔ fae yeesa
keŋkeŋ nyiaa,
“Babilɔn donɔɔ te yɛlɛɛ!
Babilɔn donɔɔ dinaa keŋ te yɛlɛɛ.
Botɔɔ ta bese ɔbɔnsam na ɔ
tewulɛɛ,
na feliŋkumɛɛ na gyebuse
kumɛɛ,
na gyebuse nkaraŋkaraŋ pou
dekyae.
3 Nawolo nyi ɔ ta mo ɔ kafoŋ
nombia
kyaŋee tɛɛle kei dɔɔ balaŋ
pou.
Ɔ kafoŋ kei yɛɛ yaa ŋgba soloŋ
doŋte
te ɔ moowɔ fa tɛɛle kei dɔɔ
balaŋ
te be nyɔɔwɔ dɛɛse nɛ.
Tɛɛle kei dɔɔ gyooneŋ ta gyem tisi
ɔ dɔɔ
ke yɛɛ nombia nkaraŋkaraŋ,
ŋgba mena keŋ baala
kafoŋtena na gyem tisi
futooli alo dɔɔ nɛ.
Te tɛɛle kei dɔɔ kebudiira burum
mɔ
te tɛɛ ɔ futooli keŋ dɔɔ nyiŋ ba
wose.”
4 Keŋte me nyii woya ŋaale lee
adido bela nyiaa,
“Me balaŋ,
ɛ koro lee Babilɔn donɔɔ di-
naa kenaŋ man.
Na ɛmɛɛ mɔ be nyiŋ yɛɛ nombi-
akumɛɛ
ŋan doo donɔɔ kenaŋ man,
na Wurubuarɛ ke wɔŋ ɛ
deŋele
ŋgba mena keŋ waa wɔŋ
mena balaŋ benaŋ deŋele
nɛ ya.
5 Wurubuarɛ te tɔɔse ɔ nombi-
akumɛɛ ŋan,
nawolo nyi ŋe ta boo nideli
keŋ nyi ɔ be tale wolee ŋa ya.
6 Nombiakumɛɛ ŋan ɔ ba mo yɛɛ
balaŋ nɛ,
ɛ mo ŋe dinɔɔ akpeŋ ala tɔ e
kom.
Te soloŋ keŋ ɔ be fa balaŋ be nyɔɔ
nɛ,
ɛ mo keŋ ke dana doŋ akpeŋ
ala
kela ɔ wui keŋ nɛ fa e waa
nyɔɔ.
7 Mena keŋ ɔ be di gyoŋ
te ɔ ba lese ɔ gyoorobiiri wola
nɛ,
mena mɔ te ɛ naase e diyem
na ɛ ke yela waa yeyɛɛ nideli.
Nawolo nyi ɔ gyakaa ɔ ne gyɔ ɔ
konɔɔ yako nyi,
‘Me yɛɛ ala gyoo e, ma te yɛɛ lialo
e ya.
Te mɔɔ gyae maa di walaŋsa mɔ
korakora ya.’
8 Lee mena dɔɔ weese dokoloŋ
kooŋ man
te kayeyɛɛ dinaa keŋ gyae
kekɔŋ ɔ dɔɔ.
Kayeyɛɛ kenaŋ yɛna yeŋ,
na walaŋsa kedi na tanam
dinaa.
Kenaŋ wɔle koraŋ na,
baa too e kekpaa.
Nawolo nyi de Gbeŋgyoo Wu-
rubuarɛ ŋon
waa wɔŋ ɔ deŋele nɛ,
ɔ dana doŋ.”
9 Tɛɛle kei dɔɔ gyooneŋ baŋ bɔɔ
gyem tisi ɔ dɔɔ yɛɛ kafoŋ nombia
na e, te bɔɔ di gyoŋ kamasɛ kpu
na e nɛ, akpaa be naa boalaŋ
keŋ ne kpa e nɛ nyɔɔse na, baa
wii na baa di ɔ walaŋsa nideli.
10 Diyem keŋ gyae kekɔŋ Babilɔn
donɔɔ keŋ dɔɔ nɛ, gyae ke yɛɛ
gyooneŋ baŋ gyakoloŋ. Mena dɔɔ
baa seŋ lemlem wii na baa yako
nyiaa,
“Babilɔn donɔɔ laako!
Babilɔn donɔɔ dinaa,
nyaŋ na gyerebi!
Nyaŋ ŋon nafɔ n dana doŋ nɛ,
na debaŋ dokoloŋ kooŋ kei
yaa
be taŋ wɔlɛɛ neŋ nɛ?”

11 Tɛɛle kei dɔɔ kebudiira baŋ
mɔ baa wii na baa di walaŋsa ɔ
dɔɔ. Nawolo nyi ŋolo bɛɛ tekaa
lɛɛ ba abɔɔ bela ya. 12 Ŋolo bɛɛ
tekaa lɛɛ ba kegyaŋase na abɔɔ
ŋan bɔɔ mo kɔba yayam na kɔba
wolom na boya kpaakpaa nyiŋan
yɛɛ ŋa nɛ ya. Ŋolo bɛɛ tekaa
lɛɛ ba akaralɛɛ kpaakpaa nyiŋan,
na agoo kanyaŋse na kanyaŋse
yayama na abɔɔ ŋan bɔɔ mo tuu
kela yɛɛ ŋa nɛ ya. Ŋolo bɛɛ
tekaa lɛɛ abɔɔ ŋan bɔɔ mo daase
kpookpoo ŋan ŋe dana koya doŋ
yae, na abɔɔ ŋan bɔɔ mo nyeela
kpookpoo na boya ŋan ŋe dana
koya doŋ yɛɛ ŋa nɛ ya. 13 Ŋolo
bɛɛ tekaa lɛɛ ba abɔɔ buruburu
ŋan ŋe dana ofoŋ te bɛɛ mo
saa weenɛɛ, na adudo na oliifi
na pɛperɛ na soloŋ na nuŋ na
biliŋ na nunkyuese na namense
na dɛɛkyɔŋse na ŋe kɔtase, na
gbeŋa na baŋ bɔɔ kyaŋ wɔ yoo
man nɛ ya.

14 Kebudiira baŋ baa yako
nyiaa, “Abɔɔ kpaakpaa ŋan pou
n be yase n sia gyae nɛ, ŋe
popou ta lee n nyiŋmaa man.
Mena keŋ n be nyiŋ n wose, na
yele keŋ n be lɛɛ nɛ pou ta yoo
kekpaakekpaa.” 15 Nombia ŋan
gyae ke kɔŋ Babilɔn donɔɔ keŋ
dɔɔ nɛ, gyae ke yɛɛ kebudiira baŋ
bɔɔ di kebu donɔɔ kenaŋ man
nyiŋ ba wose nɛ gyakoloŋ. Mena
dɔɔ baa seŋ lemlem wii, na baa di
walaŋsa. 16 Baa wii yako nyiaa,

“O Babilɔn donɔɔ dinaa laako!
O Babilɔn donɔɔ dinaa,
nyaŋ na gyerebi.
Nafɔ n ne kaa akaralɛɛ na abɔɔ
yayama
na agoose bo.
Nafɔ kɔba yayam abɔɔ,
na boya kpaakpaa nyiŋan
abɔɔ,
na kegyaŋase kpaakpaa
nyiŋan
ŋan ne ŋalakee nɛ abɔɔ te n
na doo.

17 Mɔna debaŋ dokoloŋ kei man
na,
nya abɔɔ ŋan pou te ŋaalaa.”
Kegyiise baŋ bɛɛ kɛɛ agbele di-
naana dɔɔ, na baŋ pou bɛɛ kyaa
ŋe man, na baŋ pou bɛɛ yɛɛ tom
ŋe man, na kebudiira baŋ pou bɛɛ
tɛɛ ɛpo dɔɔ di kebu nɛ, baa seŋ
lemlem na bɛɛ kɛɛ donɔɔ kenaŋ.
18 Baa seŋ botɔɔ na baa kɛɛ donɔɔ
keŋ kekpabii. Be naa ke kɛɛ kpaa
keŋ nɛ baa yako nyiaa, “Donɔɔ
woŋti kyaa kaalaŋ, keŋ kelii mena
donɔɔ dinaa kei.” 19 Baa kyaa
ŋgba liala nɛ na baa wii waraŋase
man nyiaa,

“O Babilɔn donɔɔ dinaa laako!
O Babilɔn donɔɔ dinaa,
nyaŋ na gyerebi!
Nyaŋ dɔɔ te kebudiira baŋ pou
bɔɔ mo agbele dinaana ta ɛpo
dɔɔ di kebu nɛ,
nyiŋa ba wose.
Mɔna debaŋ dokoloŋ kooŋ man
na,
nya abɔɔ ŋan n be nyim nɛ
pou te ŋaalaa.
20 Ɛmɛɛ baŋ pou ɛ kyaa adido,
na Wurubuarɛ balaŋ na
Kristo kpilala,
na Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra
pou
ɛ yela ke yɛɛ ŋon gyoŋ.
Nawolo nyi Wurubuarɛ te wɔŋ
donɔɔ keŋ deŋele
lee diyem keŋ ɔ be naase ŋon
nɛ dɔɔ.”
21 Botɔɔ te Wurubuarɛ kpilale
Dekpatakpere ŋolo moo boe dinaa
dinaa daale, te ɔ fuŋa ke ka do ɛpo
man te ɔ yakowɔ nyiaa,

“Nnɛ te baa mo doŋ wɔlɛɛ Babilɔn
donɔɔ dinaa keŋ,
te ŋolo na ŋolo be gyae waa
tekaa naa ke bela ya.
22 Ŋolo mɔ be gyae waa tekaa nyii
adolɛɛ gyɔɔra na nɔɔneŋ
kpeera yaa keferee na
kaberɛ wolala nkaŋ donɔɔ
dinaa kei man bela ya.
Ŋolo be gyae waa tekaa naa tom
kamasɛ yɛɛre botɔɔ bela ya.

Mena mɔ te bɔɔ gyae baa tekaa nyii nyi
ŋolo ne naŋ kolo boe dɔɔ bela ya.
23 Te ŋolo na ŋolo be gyae waa tekaa naa
kanea daale keŋmaŋee botɔɔ bela ya.
Ŋolo mɔ be gyae waa nyii alowɔlere nombia
donɔɔ kenaŋ man bela ya.
Nawolo nyi donɔɔ kenaŋ man kebudiira yɛna
balaŋ baŋ be dana yele tɛɛle kei dɔɔ.
Mɔna ke man ŋmeeseŋtena,
te yeli tɛɛle kenaŋ dɔɔ balaŋ pou ta yoo.
24 Babilɔn donɔɔ dinaa kei man
te ba koo Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra,
na ɔ balaŋ na balaŋ baŋ pou
bɔɔ koo tɛɛle kei dɔɔ nɛ.
Lee mena dɔɔ te Wurubuarɛ ne wɔŋ donɔɔ kenaŋ deŋele nɛ.”

19

1 Kɛŋa pou wɔle nɛ, me nyii yeesa ŋaale adido ŋgba balaŋ burum yeesa nɛ nyiaa,
“Ɛ lese Wurubuarɛ yele.
De Wurubuarɛ yɛna nyeelɛɛre.
Ŋon te gyoorobiiri na doŋ pou yɛɛ ɔ wui.
2 Nawolo nyi Wurubuarɛ ne di nombia ke gbɛɛ dɔɔ,
te kaboena mɔ.
Ɔ te bu futooli alo dinaa ŋon ɔ ba mo
ɔ kafoŋ nombia wɔlɛɛ tɛɛle kei dɔɔ balaŋ nɛ fɔɔ.
Te lee mena keŋ ɔ ba koe Wurubuarɛ tewulɛɛ dɔɔ,
te Wurubuarɛ ne wɔŋ ɔ deŋele tɔ kom nɛ.”
3 Keŋte ba besewɔ fae yeesa adido botɔɔ bela nyiaa,
“Ɛ lese Wurubuarɛ yele.
Be ka too Babilɔn donɔɔ keŋ nɛ,
boalaŋ keŋ nyɔɔse ta koro laŋ adido kekpaakekpaa.”
4 Botɔɔ te kegyiise saobanaara baŋ, na wonise banaara baŋ tisiwɔ buŋ te ba som Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa ɔ gyooro gbeli dɔɔ nɛ te be sɛɛwɔ nyiaa,
“Ɛ lese Wurubuarɛ yele. Amɛn.”
5 Keŋte yeesa ŋaale leewɔ gyooro gbeli keŋ gyaŋ nyiaa,
“Ɛmɛɛ Wurubuarɛ tewulɛɛ pou,
ɛ lese ɔ yele.
Ɛmɛɛ baŋ pou ɛ ne yee Wurubuarɛ nɛ,
ɛ lese ɔ yele.
Balaŋ baŋ be dana yele na balaŋ yakaa nyibaŋ pou,
ɛ lese Wurubuarɛ yele.”
6 Botɔɔ te me nyii yeesa ŋaale adido ŋgba balaŋ burum baale yeesa nɛ bela. Yeesa ŋenaŋ nkaŋ yɛɛ ŋgba boo dinaa daale wuu la yaa ɔga kefae nɛ nyiaa,
“Ɛ lese Wurubuarɛ yele.
Nawolo nyi de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ ŋon
ɔ yɛɛ doŋ pou nyee e nɛ,
ŋon ne diina gyoori.
7 Ɛ yela ke yɛɛ daa gyoŋ na dɛɛ nyaŋee
na dɛɛ lese Wurubuarɛ yele.
Nawolo nyi debaŋ te lii nyi Nambu ŋon
ɔ ba mo ɔ wose fa kedeesa nɛ ka kpeo alo.
Te alowɔle ŋon mɔ te desina ɔ wose see.
8 Be ta mo akaralɛɛ keŋ ke dana kyeo
te ka wolosɛɛ nideli nɛ,
kegba fa alowɔle ŋon nyi waa do.”
(Akaralɛɛ keŋ seŋɛɛ fa Wurubuarɛ balaŋ nombia kpaakpaa ŋan bɛɛ yɛɛ nɛ.)
9 Keŋte Wurubuarɛ kpilale ŋon yako maŋ nyiaa, “Ŋmarase nyiaa, ‘Balaŋ baŋ bɔɔ baake wɔ Nambu ŋon alowɔle weenɛɛ tɛɛ nɛ, baŋ na nyeebam.’ ” Te ɔ besewɔ yako maŋ nyiaa, “Wurubuarɛ nɔɔwoya gbagba yɛna kɛŋa.” 10 Botɔɔ te me tisiwɔ buŋ ɔ nawɔɔtɛɛ nyi maa

som e, te ɔ yako maŋ nyiaa, “Naa yɛɛ mena ya. Nawolo nyi maŋ mɔ yɛɛ Wurubuarɛ tobaale e, ŋgba ɛmɛɛ na n tebia baŋ pou de dana Kristo nombia ŋan ɔ ba lese wola daa man nideli nɛ. Mena dɔɔ Wurubuarɛ waageŋ te kaboena nyi dɛɛ som.”

Nawolo nyi anokoare keŋ Yesu ba lese wola daa nɛ, keŋ ne faa na ɔ balaŋ doŋ te bɛɛ tale kolosi ɔ nombia.

Walaŋ ŋon ɔ kyaa dɛɛkyɔŋ wolom ŋon dɔɔ nɛ

11 Keŋte me naawɔ na adido ta toro, te me kɛɛ na dɛɛkyɔŋ wolom ŋolo seŋɛɛ laa, na ŋolo kyaa ɔ dɔɔ. Walaŋ ŋon ɔ kyaa ɔ dɔɔ nɛ yele yɛna nyi, “Walaŋ ŋon ɔ dana anokoare, te ɔ bee di dekara ya.” Nawolo nyi ɔ ne di ɔ nombia na ke gbɛɛ, te ɔ ne yoo ɔ yoo mɔ na ke gbɛɛ. 12 Na ɔ siabia yɛɛ ŋgba boalaŋ laakem nɛ, te ɔ wuuna gyooro kotɔtɔɔse burum. Ɔ dana yele daale keŋ bɔɔ ŋmarase gyakaa ɔ dɔɔ, keŋ ŋolo ba gyeŋ yele kenaŋ kpu na e ya. 13 Ɔ doona kegba wurikyim daale keŋ bɔɔ mo ke do fatabo man. Ɔ yele keŋ bɛɛ baake e yɛna nyi, “Wurubuarɛ Nombii.” 14 Na Wurubuarɛ adido yoonɔɔtena kyaa dɛɛkyɔŋse woloma dɔɔ be silana e. Ba doona akaralɛɛ kegbase kpaakpaa nyiŋan, ŋan ayimɛɛ kamasɛ be doo ŋe man ya. 15 Yoosila keŋ ke yɛɛ sia na wɔle te kɛɛ bee nideli nɛ tosɛɛ ɔ nɔɔman. Yoosila kenaŋ te waa mo yoo di tɛɛle kei balaŋ pou dɔɔ. Waa yɛɛ doŋ na waa di gyoori tɛɛle kei balaŋ pou dɔɔ, keŋ ɔ be gyae waa wii be waraŋase ya. Te waa yela Wurubuarɛ ŋon ɔ yɛɛ doŋ pou nyee e nɛ, ka mo ɔ baŋ kum keŋ wɔŋ ba deŋele nideli, ŋgba mena keŋ bɛɛ ŋmaase daŋbii lese ka loŋ nɛ. 16 Te yele keŋ bɔɔ ŋmarase gyakaa ɔ kegba na ɔ yii dɔɔ yɛna nyiaa,

“GYOONEŊ POU GYOO,
NA GBEŊGYOONA POU
GBEŊGYOO.”

17 Botɔɔ te me naa Wurubuarɛ kpilale ŋolo seŋɛɛ weese man. Keŋte ɔ fae yeesa keŋkeŋ baake gyebuse baŋ pou bee furufu adido nɛ nyiaa, “Ɛ kɔŋ kaa yilaa Wurubuarɛ Dekpatakpere ŋon gyaŋ, na ɛ ke di weenɛɛ ŋan ɔ be desina see ŋon nɛ. 18 Ɛ kɔŋ kaa kyoŋii gyooneŋ na yoonɔɔtena kegyiise, na yoonɔɔtena baŋ bɔɔ yale yoo man nɛ naane. Ɛ kɔŋ kaa kyoŋii dɛɛkyɔŋse na baŋ be kyaa be dɔɔ nɛ, na balaŋ pou na gbeŋa na gyoorobia na balaŋ baŋ be dana yele na balaŋ yakaa nyibaŋ pou naane.”

19 Keŋte me naa wonembukum ŋon, na tɛɛle kei dɔɔ gyooneŋ na be yoonɔɔtena pou, na be te yilaa bɛɛ kɔŋ be kaa yoo na walaŋ ŋon ɔ kyaa dɛɛkyɔŋ wolom ŋon dɔɔ nɛ, na ɔ yoonɔɔtena. 20 Mɔna be dii wonembukum ŋon, na dekara dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋon ɔ be yɛɛ gyakoloŋ nombia wonembukum ŋon yele man nɛ dɔɔ. Nawolo nyi gyakoloŋ nombia kɛŋa te ɔ moowɔ beo balaŋ baŋ bɔɔ do wɔ wonembukum ŋon nso, te bɔɔ som bane ŋon bɔɔ maa wonembukum ŋon dinɔɔ man nɛ. Keŋte be funa wonembukum ŋonaŋ, na ɔbɔnsam dekara dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋon na be sia fonɛɛ do boalaŋ degyapaa keŋ kɛɛ kpaa ŋgba kpatakpela nɛ man. 21 Yoosila keŋ doo walaŋ ŋon ɔ kyaa dɛɛkyɔŋ wolom ŋon dɔɔ nɔɔman nɛ, keŋte ɔ moowɔ koe balaŋ akaŋ baŋ pou, te gyebuse kaa wuuwɔ be naane dɔɔ te be dii ŋa ba kegyaebii.

20

Kulutooneŋ kakpoŋ ŋan

1 Keŋte me naa Wurubuarɛ kpilale ŋolo te tisi lee adido ɔ ne kɔŋ. Ɔ dana safowaa keŋ bɛɛ mo

toro bɔɔ kyilimkyilim keŋ ke taŋ ɔto ya nɛ, na agbaraagbaraa dinaa daale ɔ nyiŋmaa man. 2 Botɔɔ te ɔ kyaŋa wonembukum dekpatakpere ŋon ɔ yɛɛ ŋgba laŋaŋ nɛ doŋ man. Ŋon yɛna beneŋ beneŋ dom ŋon bɛɛ baake e nyi yele wɔlɛɛre yaa ɔbɔnsam nɛ. Keŋte ɔ bake e see nyi waa doo botɔɔ kulutooneŋ kakpoŋ (1,000). 3 Te Wurubuarɛ kpilale ŋon fuŋa e do bɔɔ keŋ ke taŋ ɔto ya nɛ man, te ɔ tɔɔ ke safowaa. Keŋte ɔ moo kolo tɔ ke nɔɔ, na ɔ ba tekaa nyiŋ gbɛɛ ta beo balaŋ tɛɛle kei dɔɔ bela ya, kelii kulutooneŋ kakpoŋ (1,000) ŋan ɔto. Kenaŋ wɔle na, baa bese lese e debaŋ kyomii daale bela.

4 Kenaŋ wɔle te me naa gyooro gbelɛɛ ŋaale bela. Na balaŋ baŋ be kyakɛɛ ŋe dɔɔ nɛ, yɛna balaŋ baŋ bɔɔ fa wɔ doŋ nyi baa di balaŋ nombia nɛ. Keŋte ma besewɔ naa balaŋ baŋ bɔɔ kolosi Wurubuarɛ nombia ŋan, te bɔɔ di Yesu Kristo wose man adansɛɛ dɔɔ bɔɔ kɛrɛɛ ba nyeeya nɛ ba woya. Mena balaŋ kɛwɔ yɛna balaŋ baŋ be te buŋ som wonembukum ŋon ya, yaa bane ŋon bɔɔ maa wonembukum ŋon dinɔɔ man ya, te ba te sɛɛ mɔ nyi baa do wɔ wonembukum ŋon nso be tirinɔɔse dɔɔ yaa be nyiŋmaase dɔɔ ya nɛ. Mena balaŋ kɛwɔ foŋae lee yeŋ man, na baŋ na Kristo kedi gyoori kulutooneŋ kakpoŋ (1000). 5 Kɛwɔ yɛna balaŋ gyaŋgbatena baŋ bɔɔ taŋgbɛɛ foŋ lee yeŋ man. Woya akaŋ baŋ dɔɔ, bɔɔ gyae baa foŋ ya kelii kulutooneŋ kakpoŋ (1000) ŋan ɔto pɛ. 6 Balaŋ baŋ be kpuɛ balaŋ gyaŋgbatena baŋ bɔɔ taŋgbɛɛ foŋ lee yeŋ man nɛ, baŋ na nyeebam te Wurubuarɛ siaman na, ayimɛɛ kamasɛ be doo be man ya. Mena balaŋ kɛwɔ dɔɔ, yeŋ bolate keŋ be dana doŋ be dɔɔ bela ya. Baa bese Wurubuarɛ na Kristo saese, na baŋ na Kristo ke di gyoori kulutooneŋ kakpoŋ (1000).

Be te fuŋ ɔbɔnsam do boalaŋ man

7 Kulutooneŋ kakpoŋ (1000) ŋan wɔle nɛ, baa lese ɔbɔnsam lee botɔɔ keŋ bɔɔ tɔ e do nɛ. 8 Waa ta beo tɛɛle kei dɔɔ yenaŋ kamasɛ balaŋ pou, na waa yilaa wɔ fa yoo. Be yaanɔɔle yɛɛ ŋgba ɛpo nɔɔman aŋasa nɛ. Tɛɛlese kɛŋa te bɛɛ baake nyi Gɔge na Magɔge. 9 Ŋon na ɔ balaŋ yaaseewɔ gyoo tɛɛle kei dɔɔ pou, te be kilisi Wurubuarɛ balaŋ na ɔ donɔɔ keŋ ɔ ne gyae ke nɛ. Mɔna boalaŋ leewɔ adido kɔŋ kaa kpa wɔ pou. 10 Keŋte be fuŋa ɔbɔnsam ŋon ɔ ba beo wɔ nɛ do boalaŋ degyapaa keŋ kɛɛ kpaa ŋgba kpatakpela nɛ man. Botɔɔ keŋ bɔɔ wulaa fuŋ wonembukum ŋon na dekara dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋon do nɛ. Botɔɔ te baa naa diyem nelim na ka weese kekpaakekpaa.

Nombia kedi ɔtomante

11 Keŋte me naa gyooro gbeli wolom dinaa dinaa daale, na walaŋ ŋon ɔ kyaa ke dɔɔ nɛ. Te adido na ateta pou ŋaalaawɔ ɔ siaman, keŋ ŋolo na ŋolo te naa ŋa bela ya. 12 Te me naa balaŋ baŋ pou be dana yele na balaŋ yakaa nyibaŋ baŋ bɔɔ yekee nɛ, na ba seŋɛɛ gyooro gbeli keŋ siaman. Botɔɔ te be gyuusu tɔna ŋaale man. Keŋte ba besewɔ gyuusu tɔne keŋ bɛɛ baake ke nyi nyeedoŋ tɔne nɛ. Te be dii woya baŋ nombia, ŋgba mena keŋ bɔɔ ŋmarase ba wose man nombia do tɔna ŋan man nɛ. 13 Botɔɔ te ɛpo lese balaŋ baŋ pou bɔɔ yem dɔɔ ke man nɛ debɔɔ, te yeŋ na woyadɛɛ mɔ lese woya baŋ be doo be nyiŋmaa man debɔɔ. Te be dii be man walaŋ kamasɛ nombia, ŋgba mena keŋ bɔɔ ŋmarase be nombia ayɛɛsa do tɔna ŋan

man nɛ. 14 Keŋte be fuŋa yeŋ na woyadɛɛ do boalaŋ degyapaa dinaa keŋ man. Boalaŋ degyapaa kei yɛna yeŋ bolate keŋ. 15 Walaŋ kamasɛ ŋon ba te naa ɔ yele nyeedoŋ tɔne keŋ man ya nɛ, bee fuŋ ɔtenate bo do boalaŋ degyapaa keŋ man.

21

Adido wɔle na tɛɛle wɔle

1 Kenaŋ wɔle te me naa adido wɔle na tɛɛle wɔle. Adido gyaŋgbate na tɛɛle gyaŋgbate keŋ, na ɛpo pou te ŋaalaa. 2 Botɔɔ te me naa Gyerusalɛm donɔɔ wɔle keŋ ke yɛɛ Wurubuarɛ donɔɔ ke nɛ, te tisi lee Wurubuarɛ gyaŋ adido ne kɔŋ tɛɛle man. Wurubuarɛ te desina donɔɔ kenaŋ, ŋgba mena keŋ bee mia alowɔle na ɔ kaa gyaŋee na ɔ baale nɛ. 3 Keŋte me nyii woya ŋaale kolosiwɔ keŋkeŋ lee gyooro gbeli keŋ gyaŋ nyiaa, “Nɛnɛɛ dɔɔ, Wurubuarɛ te tisi kɔŋ ɔ kaa kyaa ɔ balaŋ man. Waa kyaa be man, na baŋ mɔ ka bese ɔ balaŋ. Wurubuarɛ gbagba waa kyaa be man, na waa bese be Wurubuarɛ. 4 Ŋon Wurubuarɛ ne gyae la waa feefo be siasaraŋ pou. Te yeŋ yaa kewii, yaa walaŋsa kedi yaa weeleŋ ba gyae ka tekaa kyaa botɔɔ bela ya. Nawolo nyi abɔɔ benɛɛ ŋan pou te lam.”

5 Botɔɔ te walaŋ ŋon ɔ kyaa gyooro gbeli keŋ dɔɔ nɛ yakowɔ nyiaa, “Ɛ kɛɛ! Nɛnɛɛ mɛɛ yɛɛ kpene kamasɛ wɔle!” Keŋte ɔ besewɔ yako maŋ bela nyiaa, “Ŋmarase nombia ŋan n ne nyii nɛ see, nawolo nyi ŋe yɛɛ anokoare, te kaboena nyi walaŋ kamasɛ waa lɛɛ ŋa di.” 6 Te ɔ besewɔ yako maŋ nyiaa, “Te taŋ! Maŋ yɛna Alfa na Omega, kpene kamasɛ gyaŋgbate na ɔtomante. Balaŋ baŋ loŋboaneŋ na ko wɔ nɛ, maa kyee nyeedoŋ loŋ keŋ fa wɔ na baa nyɔɔ, keŋ bɔɔ gyae baa tɔ kom ya. 7 Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ sem keŋkeŋ te ɔ yoo di nombiakumɛɛ pou dɔɔ na, maa fa e abɔɔ kɛŋa pou. Maa bese ɔtenate Wurubuarɛ, na ŋon mɔ ka bese me bu. 8 Mɔna gyakoloŋtena, na baŋ bɔɔ ne lɛɛ maŋ di ya, na baŋ bɛɛ yɛɛ nombia nkaraŋkaraŋ na baŋ bɛɛ koe balaŋ na kafoŋtena na ŋmeeseŋtena, na banesomra na akɛrɛɛtena pou dɔɔ, baa fuŋ wɔ bo do boalaŋ degyapaa keŋ kɛɛ kpaa ŋgba kpatakpela nɛ man. Kei yɛna yeŋ bolate keŋ.”

Gyerusalɛm donɔɔ wɔle keŋ

9 Keŋte Wurubuarɛ kpilala nyetooro, baŋ nafɔ be dana kayeyɛɛ nombia nyetooro akaŋ ŋan doo nyefalɛɛ nyetooro ŋan man nɛ, be man ŋolo kɔŋawɔ kaa kolosi na maŋ nyiaa, “Kɔŋ, na maa wola neŋ alowɔle ŋon. Ŋon yɛna Nambu ŋon wɛɛle ŋon.” 10 Keŋte Wurubuarɛ feliŋ ŋon kaa gyoowɔ me man nideli, te Wurubuarɛ kpilale ŋon moo maŋ gyu bula dinaa dinaa daale keŋ ka korɛɛ nɛ nyee man. Botɔɔ te ɔ yela me naa Gyerusalɛm donɔɔ wɔle keŋ ke yɛɛ Wurubuarɛ donɔɔ ke nɛ, na ke te tisi lee Wurubuarɛ gyaŋ adido ne kɔŋ tɛɛle man. 11 Na Wurubuarɛ gyoorobiiri te yeli donɔɔ kenaŋ ne ŋalakee, ŋgba boe keŋ ke dana koyadoŋ te bɛɛ baake ke nyi Gyasipa te kɛɛ ŋalakee ŋgba diiku nɛ. 12 Na ba te ma dekyaŋ dɔɔloŋ dɔɔloŋ daale kilisi donɔɔ kenaŋ, te ke dana anaanɔɔse kufu ala. Na Wurubuarɛ kpilala kufu bala ne kɛɛ na anaanɔɔse ŋan dɔɔ. Ba te ŋmarase Iserae akpaŋalaŋse kufu ala ŋan yela gyakaa anaanɔɔse ŋan pou dɔɔ. 13 Dekyaŋ keŋ dana yenaase anaara, te anaanɔɔse atooro mɔ doo yenaŋ kamasɛ man. Anaanɔɔse atooro doo weese dɛɛlee, te atooro mɔ doo weese dɛɛyalae. Atooro doo ado, te

atooro mɔ doo ata. 14 Boya kufu
ala te ba moowɔ see dekyaŋ keŋ
be kilisi donɔɔ keŋ nɛ mokɔɔ, te
be ŋmarase Nambu ŋon kpilala
kufu bala baŋ yela gyakaa boya
ŋenaŋ dɔɔ.
15 Na Wurubuarɛ kpilale ŋon ɔ
be kolosi na maŋ nɛ, dana daŋ
keŋ bɔɔ mo kɔba yayam yɛɛ ke
te bɛɛ mo maa abɔɔ nɛ. Keŋ
te waa mo maa donɔɔ keŋ, na
ka anaanɔɔse ŋan na ka akyaŋse
ŋan pou. 16 Donɔɔ keŋ ɔfalaboŋ
na ke dɔɔloŋ pou yɛɛ kyɛɛkyɛɛ.
Wurubuarɛ kpilale ŋon moo ɔ
daŋ keŋ maa donɔɔ keŋ dɔɔloŋ
man na, ke gyae ke yɛɛ ŋgba
maelese kakpoŋ dokoloŋ na yaale
nɛ (1,500). Donɔɔ keŋ dɔɔloŋ na
kɔ ɔfalaboŋ na kɔ ɔkooroŋ pou
yɛɛ kyɛɛkyɛɛ. 17 Wurubuarɛ kpi-
lale ŋon maa donɔɔ keŋ dekyaŋ
keŋ ɔkeereŋ man na, na ke yɛɛ
nawɔɔtɔɔse sɔŋononŋse akpeŋ ala
na kufu looro.
18 Boe kpaakpaa keŋ bɛɛ baake
ke nyi Gyasipa nɛ, te ba moowɔ
baŋ dekyaŋ keŋ. Te kɔba yayam
gbagba keŋ kɛɛ ŋalakee ŋgba di-
iku nɛ, te ba moowɔ baŋ donɔɔ ke-
naŋ. 19-20 Boya kpookpoo kpaak-
paa nyiŋan ŋan ŋe dana koyadoŋ
te ŋe dana kyeo nɛ, te ba moowɔ
see dekyaŋ keŋ be kilisi donɔɔ keŋ
nɛ mokɔɔ.
Boe gyaŋgbate keŋ yɛna Gyasipa,
alate yɛna Safire,
te atoorote yɛna Agate
te anaarate yɛna Emeradi
te anoŋte keŋ yɛna Oniki
te loorote yɛna Kanelia
te nyetoorote yɛna Kirisolite
te gyanaarate yɛna Berile
te kadaalete yɛna Topasi
te kufute yɛna Kirisopase
te kufudaalete yɛna Yasinti
te kufu alate yɛna Ametisiti.
21 Kegyaŋase kufu ala te ba
moowɔ yɛɛ anaanɔɔse kufu ala
ŋan pou. Kegyaŋa dinaa dokoloŋ
te ba moowɔ yɛɛ denanɔɔ kamasɛ.
Te ba moo kɔba yayam gbagba
keŋ ne naa ŋgba diiku nɛ, yɛɛ
donɔɔ keŋ abɔntere dinaa keŋ.
22 Ma te naa Wurubuarɛ ɔsom
deni dinaa daale donɔɔ kenaŋ
man ya. Nawolo nyi na de
Gbeŋgyoo Wurubuarɛ doŋ pou
nyee ŋon, na Nambu ŋon kyaa
botɔɔ keŋ balaŋ na som wɔ
yenaŋ kamasɛ. 23 Bɛɛ tekaa hia
nyi weese yaa gyaalaŋ dɛɛ lee
donɔɔ kenaŋ man ya. Nawolo
nyi Wurubuarɛ gyoorobiiri keŋ
ne ŋmaŋee la botɔɔ, te Nambu
ŋon yɛna ke kanea. 24 Mena
keŋmaŋee kenaŋ man te tɛɛle kei
dɔɔ balaŋ pou baa naa ta, te
tɛɛle kei dɔɔ gyooneŋ mɔ baa mo
ba wosekenyiŋ kɔŋ donɔɔ kenaŋ
man. 25 Baa toro donɔɔ kenaŋ
anaanɔɔse ŋan see, keŋ bɔɔ gyae
baa tɔ ŋa korakora ya. Nawolo
nyi ditiŋtɛɛ be gyae ke kyaa donɔɔ
kenaŋ man ya. 26 Debiise pou
balaŋ baa mo be gyoorobiiri na
ba wosekenyiŋ kɔŋ donɔɔ kenaŋ
man. 27 Mɔna kpene kamasɛ
keŋ ke dana ayimɛɛ nɛ be gyae
ka gyoo donɔɔ kenaŋ man ya.
Walaŋ kamasɛ ŋon mɔ ɔ ne yɛɛ
nombiakumɛɛ, yaa desɛŋ nombia
yaa ŋon ɔ ne dii akɛrɛɛ nɛ, be
man ŋolo na ŋolo be gyae waa
gyoo donɔɔ kenaŋ man ya. Mɔna
balaŋ baŋ bɔɔ ŋmarase ba yela
do Nambu ŋon nyeedoŋ tɔne keŋ
man nɛ, baŋ baageŋ ne gyae la
baa gyoo donɔɔ kenaŋ man.

22

1 Keŋte Wurubuarɛ kpilale ŋon
wola maŋ boo keŋ ka loŋ ne fa
nyeedoŋ nɛ, na ke yɛɛ geleŋgeleŋ
te kɛɛ ŋalakee ŋgba diiku nɛ. Na
loŋ kenaŋ na lee bo Wurubuarɛ
na Nambu ŋon gyooro gbeli keŋ
tɛɛ. 2 Loŋ keŋ dɔŋ bo na abɔntere
dinaa keŋ ke doo donɔɔ keŋ nsana
nsana nɛ. Nyeedoŋ daŋ seŋɛɛ
boo keŋ diŋgyiŋ na diŋgyiŋ. Daŋ
kenaŋ na see bia betabokufuala

kulutoo dokoloŋ man. Kei nawolo baa nyi gyaalaŋ kamasɛ man na, kɛɛ see bia. Te ke faareŋse mɔ te bɛɛ mo kyɔ tɛɛle kei dɔɔ balaŋ kaweese pou. 3 Kpene kamasɛ keŋ Wurubuarɛ ne kɔle nɛ, be gyae ke kyaa donɔɔ kenaŋ man ya. Wurubuarɛ na Nambu ŋon gyooro gbeli gyae kedoo donɔɔ kenaŋ man, te ɔ tewulɛɛ mɔ baa som e. 4 Baa naa Wurubuarɛ na be sia, te ɔ yele gyae ke gyakaa be tirinɔɔse dɔɔ. 5 Tɛɛ be gyae ke yu botɔɔ bela ya. Te bɔɔ gyae baa hia kanea yaa weese mɔ botɔɔ ya, nawolo nyi de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ ne gyae la waa yɛɛ ba keŋmaŋee. Te baa di gyoori mɔ kekpaakekpaa.

6 Keŋte Wurubuarɛ kpilale ŋon yako man nyiaa, nombia kɛŋa yɛɛ anokoare keŋ kaboena nyi walaŋ kamasɛ waa lɛɛ ŋa di. De Gbeŋgyoo Wurubuarɛ ŋon ɔ ba mo ɔ feliŋ do wa akpeŋkpeŋgyɔɔra man nɛ, kpila na maŋ nyi me kaa lese nombia ŋan ŋe gyae ke kɔŋ weeya kɛŋa man nɛ wola ɔ balaŋ.

Yesu ne kɔŋ

7 Yesu kpa ɛ tei nideli, be gyae ke di weeya ya maa kɔŋ. Walaŋ kamasɛ ŋon waa di nombia ŋan mɔɔ lese wola ŋon tɔne kei man dɔɔ nɛ, ŋon na nyeebam.

8 Maŋ Gyɔn mɔ yɛna walaŋ ŋon mɔɔ nyii nombia kɛŋa pou te mɔɔ naa ŋa na me sia. Me ke nyii ŋa na ma kena ŋa wɔle nɛ, me tisiwɔ buŋ Wurubuarɛ kpilale ŋon ɔ ba lese ŋa wola man nɛ nawɔɔtɛɛ nyi nafɔ maa som e. 9 Mɔna ɔ yako man nyiaa, “Na yɛɛ mena ya. Nawolo nyi maŋ mɔ yɛɛ Wurubuarɛ tobaale e, ŋgba ɛmɛɛ na n tebia Wurubuarɛ akpeŋkpeŋgyɔɔra baŋ, na baŋ pou be dana mena tɔne kei man nombia nideli nɛ. Mena dɔɔ Wurubuarɛ waageŋ te kaboena nyi dɛɛ som.” 10 Keŋte ɔ yako maŋ nyiaa, “Na weese nombia ŋan bɔɔ yako see tɔne kei man nɛ ya, nawolo nyi debaŋ keŋ nombia kɛŋa pou gyae kekɔŋ nɛ ta benaa. 11 Walaŋ ŋon ɔ kpa nombiakumɛɛ te waa yɛɛ na, waa gyakaa ɔ nombiakumɛɛ keyɛɛ dɔɔ. Walaŋ ŋon mɔ ɔ kpa nombia nkaraŋkaraŋ te waa yɛɛ na, waa gyakaa ɔ nombia nkaraŋkaraŋ keyɛɛ dɔɔ. Walaŋ ŋon ɔ ne yɛɛ nombia kpaakpaa na, waa gyakaa ɔ nombia kpaakpaa keyɛɛ dɔɔ. Te walaŋ ŋon mɔ ɔ kyaa keŋ ayimɛɛ be doo ɔ man ya nɛ, waa yɛɛ kakyeŋ kyaa mena.” 12 Keŋte Yesu besewɔ yako nyiaa, “Ɛ kɛɛ! Be gyae ke di weeya ya maa kɔŋ. Me kɔŋ na, maa tɔ walaŋ kamasɛ kom ŋgba mena keŋ kaboena nyi maa tɔ e lee tom keŋ ɔ be yɛɛ nɛ dɔɔ. 13 Maŋ yɛna Alfa na Omega. Siamante na wɔlete, gyaŋgbate na ɔtomante.” 14 Ɛmɛɛ baŋ ɛ ne faafo ɛ kegbase na ɛ ke nyiŋ gbɛɛ kɔŋ nyeedoŋ daŋ keŋ gyaŋ, na ɛ ke nyiŋ gbɛɛ mo denanɔɔ keŋ man gyoo donɔɔ dinaa keŋ man nɛ, ɛmɛɛ na nyeebam. 15 Mɔna baŋ baa dɔɔ donɔɔ keŋ nɔɔman nɛ, baŋ yɛna baŋ bɛɛ yɛɛ nombia nkaraŋkaraŋ, na ŋmeeseŋtena na kafoŋtena na baŋ bɛɛ koe balaŋ, na baŋ bɛɛ som bɛɛneŋ na baŋ bɛɛ gyae akɛrɛɛ te bee di akɛrɛɛ nɛ. 16 Keŋte Yesu besewɔ yako nyi, “Maŋ kpila na me kpilale ɛ gyaŋ nyi ɔ kaa yako nombia kɛŋa fa Kristotena baŋ. Ma lee gyoo Defidi duuluŋ man. Maŋ yɛna nebo kyolobii ŋon ɔ ne ŋalakee nideli nɛ.”

17 Te Wurubuarɛ feliŋ ŋon na alowɔle ŋon yakowɔ nyiaa, “Kɔŋ!” Walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne nyii nombia kɛŋa nɛ, ŋon mɔ waa yako nyi “Kɔŋ.” Walaŋ kamasɛ ŋon loŋboaneŋ na ko e na, waa kɔŋ. Te walaŋ kamasɛ ŋon mɔ ɔ gyae

na, waa kɔŋ na ɔ kaa nyɔɔ nyeedoŋ loŋ keŋ Wurubuarɛ na mo fa balaŋ yakaa nɛ.

Nombii Ɔtomante

18 Mɛɛ faree walaŋ kamasɛ ŋon ɔ ne nyii nombia ŋan bɔɔ yako see tɔne kei man nɛ nyiaa, akpaa ŋolo da mo kolo kpu nombia kɛŋa man na, Wurubuarɛ waa yela kayeyɛɛ ŋan pou doo tɔne kei man nɛ ke kɔŋ ɔ dɔɔ. 19 Mena mɔ te akpaa ŋolo da lese kolo lee nombia ŋan bɔɔ yako see tɔne kei man na, Wurubuarɛ waa lese ɔ dedii lee nyeedoŋ daŋ keŋ, na Wurubuarɛ donɔɔ keŋ ɔ be yako ke nombia tɔne kei man nɛ man. 20 Yesu ŋon ɔ be di adansɛɛ nyi nombia kɛŋa pou yɛɛ anokoare nɛ kpa nyiaa, “Be gyae ke di weeya ya maa kɔŋ” Te maŋ mɔ sɛɛwɔ nyi, “Amɛn. De Gbeŋgyoo Yesu, kɔŋ.” 21 De Gbeŋgyoo Yesu waa mo ɔ bɛrɛɛ boele Wurubuarɛ balaŋ pou, na waa seŋ be wɔle. Amɛn.